

ANKARA

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**17. YÜZYILDA İRAN SAHASINDA YAZILMIŞ ÜÇ
DİLLİ (İTALYANCA-FARŞÇA-ESKİ AZERBAYCAN
TÜRKÇESİ) BİR SÖZLÜK
-İNCELEME ve METİN-**

Orhan BALDANE

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Feyzi ERSOY**

**DOKTORA TEZİ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ ANABİLİM DALI
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ BİLİM DALI**

ARALIK 2022

**17. YÜZYILDA İRAN SAHASINDA YAZILMIŞ ÜÇ DİLLİ
(İTALYANCA-FARŞÇA-ESKİ AZERBAYCAN
TÜRKÇESİ) BİR SÖZLÜK
-İNCELEME ve METİN-**

ORHAN BALDANE

**DOKTORA TEZİ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ ANABİLİM DALI
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

ARALIK 2022

TEZ ONAY SAYFASI

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Çağdaş Türk Lehçeleri Anabilim Dalı

Çağdaş Türk Lehçeleri Doktora Programı öğrencisi

Orhan BALDANE tarafından hazırlanan

17. Yüzyılda İran Sahasında Yazılmış Üç Dilli (İtalyanca-Farşça-Eski Azerbaycan Türkçesi) Bir Sözlük -İnceleme ve Metin-

başlıklı tez çalışması 08.12.2022 tarihinde saat 13.00'te yapılan tez savunma sınavında aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / ~~OY ÇOKLUĞU~~ ile DOKTORA TEZİ olarak **KABUL** edilmiştir.

	Kabul	Ret
Başkan (Unvan/Ad-Soyad/Kurum): Prof.Dr. M. Fatih KIZIĞIOĞLU Ankara HBV Üniversitesi	☒	☐
Üye(Unvan/Ad-Soyad/Kurum): Prof.Dr. Dilek ERGÖNENÇ Gazi Üniversitesi	☒	☐
Üye (Unvan/Ad-Soyad/Kurum): Prof.Dr. Murat CERİTOĞLU İzmir Katip Çelebi Ün.	☒	☐
Üye (Unvan/Ad-Soyad/Kurum): Prof. Dr. Yavuz KARTALIOĞLU Ankara HBV Ün.	☒	☐
Üye(Unvan/Ad-Soyad/Kurum): Prof.Dr. Feyzi FESAY Ankara HBV Ün.	☒	☐

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Orhan BALDANE
08.12.2022

17. YÜZYILDA İRAN SAHASINDA YAZILMIŞ ÜÇ DİLLİ (İTALYANCA-FARŞÇA-
ESKİ AZERBAYCAN TÜRKÇESİ) BİR SÖZLÜK -İNCELEME ve METİN-
(Doktora Tezi)

Orhan BALDANE

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Aralık 2022

ÖZET

Bu sözlük, 17. yüzyılda Safevî Devleti'ne gelen Hristiyan gruplardan Karmelit Tarikatı mensuplarının günlük hayattaki iletişimlerini ve propaganda faaliyetlerini kolaylaştırması amacıyla hazırlanmıştır. İtalyanca, Farsça ve Eski Azerbaycan Türkçesi olmak üzere üç dilli olan bu sözlük; hazırlandığı yer, hazırlandığı dönem, hazırlayan kişiler ve içerdiği dil malzemesiyle dar çerçevede Azerbaycan Türkçesi tarihi, geniş çerçevede ise Türk dili tarihi için önemli veriler sunmaktadır. Çalışmanın giriş bölümünde bu sözlük detaylı bir şekilde tanıtılıp çalışmanın kapsamı, sınırlılıkları ve araştırma yöntemlerinden bahsedilmiştir. İkinci bölümde Safevîye Tarikatı'nın kuruluşundan Şah Abbas'ın ölümüne kadar olan dönem geniş bir şekilde ele alınmıştır. Daha sonra Safevî Devleti'nin Avrupa'yla ilişkileri ve misyonerlerin Safevî coğrafyasındaki faaliyetlerinden bahsedilmiştir. Üçüncü bölümde bu sözlük, sözlükbilimin ilkeleri doğrultusunda değerlendirilmiştir. Ardından sözlükteki Türkçe söz varlığından hareketle dil incelemesi yapılmıştır. Bu kısım kendi içinde yazım bilgisi, ses bilgisi, şekil bilgisi, cümle bilgisi ve söz varlığı başlıklarından oluşmaktadır. Dil incelemesinin özellikle ses bilgisi ve şekil bilgisi kısımlarında art zamanlı ve eş zamanlı inceleme metotları uygulanmıştır. Söz varlığı kısmında Türkçe sütundaki veriler tasnif edilerek incelenmiştir. Daha sonra Türkçe-Farsça dil ilişkilerinin geçmişten günümüze uzanan tarihi hakkında geniş bir tahlil yapılmıştır. Bu bölümde ayrıca Farsça sütunda yer alan Türkçe kelimeler de tasnif edilmiştir. Bu incelemelerin ardından sözlük metniyle ilgili kısımlar gelmektedir. Sözlüğün orijinal metni İtalyanca alfabetik sıraya göre düzenlendiği için Türkçe veriler alfabetik değildir. Bu bölümde ilk olarak Türkçe sütundaki veriler alfabetik hâle getirilmiş ve Türkiye Türkçesindeki karşılıkları verilmiştir. Ardından ise orijinal nüshadan hareketle matbu olarak hazırlanan tam metin yer almaktadır. Burada hem Türkçe hem de Farsça sütundaki madde başlarının transkripsiyonlarına da yer verilmiştir. Yapılan incelemelerde sözlüğün Türkçe sütunundaki verilerin Eski Oğuz Türkçesiyle günümüz Güney Azerbaycan Türkçesi arasında geçiş özelliği gösterdiği tespit edilmiştir. Bahsi geçen dönem için ise tarafımızdan Eski Azerbaycan Türkçesi ya da Safevî Türkçesi tabirlerinin kullanılması önerilmiştir.

Bilim Kodu : 30302

Anahtar Kelimeler : Azerbaycan Türkçesi, Safevî Devleti, Karmelitler,
Türkçe-Farsça dil ilişkileri, Sözlükbilim

Sayfa Adedi : 975

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Feyzi ERSOY

A TRILINGUAL (ITALIAN-PERSIAN-OLD AZERBAIJANI) DICTIONARY WRITTEN
IN IRAN IN THE 17th CENTURY -REVIEW AND TEXT-
(Ph. D. Thesis)

Orhan BALDANE

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES
December 2022

ABSTRACT

This dictionary has been prepared in order to facilitate the daily communication and propaganda activities of the members of the Order of Carmelites, one of the Christian groups that came to the Safavid Empire in the 17th century. This dictionary, which is trilingual in Italian, Persian and Old Azerbaijani, provides important data for the history of Azerbaijani in a narrow context, and for the history of the Turkish in a broad context, in terms of the place where it was prepared, the period of it was prepared, the people who prepared it, and the linguistic material it contains. In the introduction section of study, this dictionary is introduced in detail and the scope, limitations and research methods of the study are explained. In the second section, the period from the establishment of the Safavid Sect to the death of Shah Abbas has been examined in an extensive way. Then, the relations of the Safavid Empire with Europe and the activities of the missionaries in the Safavid geography are mentioned. In the third section, This dictionary was evaluated in line with the principles of lexicology. Then, linguistic analysis was made based on the Turkish vocabulary in the dictionary. This part consists of orthography, phonology, morphology, syntax and vocabulary. Diachronic and synchronic analysis methods were applied especially in the phonetic and morphological parts of the linguistic analysis. In the vocabulary section, the data in the Turkish column, were classified and examined. After, an extensive analysis has been made about the history of Turkish-Persian language relations from past to present. In this section, the Turkish words in the Persian column are also classified. These examinations are followed by the parts related to the text of the dictionary. The Turkish data are not alphabetical because the original text of the dictionary is arranged in Italian alphabetical order. In this section, firstly, the data in the Turkish column are alphabetized and their Turkish equivalents are given. Then, there is the full text prepared as a printed copy based on the original copy. Transcriptions of the headlines in both Turkish and Persian columns are also included here. In the examinations made, it was determined that the data in the Turkish column of the dictionary demonstrate transition between Old Oghuz Turkish and today's Southern Azerbaijani. For the aforementioned period, it has been suggested to use the terms Old Azerbaijani or Safavid Turkish.

Science Code : 30302

Key Words : Azerbaijani, Safavid State, Carmelites,
Turkish-Persian language relationships, Lexicology

Page Number : 975

Supervisor : Prof. Dr. Feyzi ERSOY

TEŞEKKÜR

Doktora sürecimin her aşmasında bilgi ve önerileriyle yolumu aydınlatan değerli danışmanım, hocam Prof. Dr. Feyzi Ersoy’a,

Tez İzleme Komitesinde yer alıp ufuk açıcı fikirleriyle tezin şekillenmesinde önemli katkıları olan değerli hocalarım Prof. Dr. M. Fatih Kirişcioğlu ve Prof. Dr. Murat Ceritoğlu’na,

Önerileriyle tezin son şeklini almasını sağlayan jüri üyeleri değerli hocalarım Prof. Dr. Yavuz Kartallıoğlu ve Prof. Dr. Dilek Ergönenç’e,

Akademik hayatımın başında beni Azerbaycan sahasına yönlendiren ve bu sahada yaptığım çalışmalarda desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun’a,

Çalışma boyunca sık sık fikirlerine başvurduğum Pamukkale Üniversitesinden değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Salih Mehmet Arçın’a ve Pamukkale Üniversitesinden oda arkadaşlarım Arş. Gör. Gökhan Özcaner, Arş. Gör. Metin Akdeniz ve Arş. Gör. Dr. Erhan Ateş’e,

Sabırla bu çalışmanın tamamlanmasını bekleyip sevgi ve destekleriyle gücüme güç katan değerli eşim Rukiye Baldane’ye ve biricik kızım Umay Bade Baldane’ye,

2211-E Doğrudan Yurt İçi Doktora Burs Programı kapsamında doktora çalışmama destek olan TÜBİTAK’a (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumuna)

teşekkür ederim.

Genç yaşta vefat eden ve adını taşımaktan her zaman gurur duyduğum babam Orhan Baldane’yi rahmetle anarken bu çalışmamı ömrünü üç evladı için harcayan vefakâr annem Sariye Baldane’ye armağan ediyorum.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLoların LİSTESİ.....	xiv
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	xv
TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ	xvi
SİMGELER ve KISALTMALAR	xvii
1. GİRİŞ.....	1
2. ANONİM İSFAHAN SÖZLÜĞÜ'NÜ ORTAYA ÇIKARAN TARİHSEL SÜREÇ.....	13
2.1. Safevîlere Kadar İran ve Yakın Coğrafyasında Türklük.....	13
2.2. Safevîye Tarikatı'nın Kuruluşundan Şah Abbas'ın Ölümüne Kadar Safevîler.....	16
2.2.1. Organizasyon: Tarikatın İlk Dönemleri	16
2.2.2. İhtilal: Tarikatın Siyasallaşması ve Devletleşmesi	18
2.2.3. Reform: İsnâ Aşeriye'nin Tatbiki ve Ulemanın Yükselişi	30
2.2.4. Abbas Rönesansı ve İnkılapları: İsfahan'ın Yükselişi, Kızılbaşların Düşüşü	34
2.3. Safevî Devleti'nin Avrupa'yla İlişkileri ve Misyonerlerin Safevî Devleti'ndeki Faaliyetleri.....	42
3. SÖZLÜKBİLİMİN İNCELEME YÖNTEMLERİNE GÖRE ANONİM İSFAHAN SÖZLÜĞÜ.....	55
3.1. Sözlüğün Türü ve Tipolojisi.....	55
3.2. Anonim İsfahan Sözlüğü'nde Makro Yapı, Mikro Yapı ve Dış Veri	58
3.2.1. Makro Yapı	58
3.2.2. Mikro Yapı	58
3.2.3. Dış Veri	78
4. ANONİM İSFAHAN SÖZLÜĞÜ'NDEKİ TÜRKÇE SÖZ VARLIĞINDAN HAREKETLE DİL İNCELEMESİ.....	79
4.1. Yazım Bilgisi.....	79
4.1.1. Ünlülerin Yazılışı	79
4.1.2. Ünsüzlerin Yazımındaki Meseleler.....	83
4.1.3. Kelimelerde Diyakritik Kullanımı	87
4.1.4. Kelimelerde نك (ñ) Kullanımı	87
4.1.5. Eklerin Yazımındaki Meseleler.....	88

	Sayfa
4.2. Ses Bilgisi	93
4.2.1. Ünlüler	93
4.2.1.1. Ünlü uyumları	93
4.2.1.2. Ünlü değişimleri	95
4.2.1.2.1. Ünlü kalınlaşması	95
4.2.1.2.2. Ünlü incilmesi	95
4.2.1.2.3. Genişleme	95
4.2.1.2.4. Daralma	95
4.2.1.2.5. Düzleşme	96
4.2.1.2.6. Yuvarlaklaşma	96
4.2.1.3. Ünlü olayları	96
4.2.1.3.1. Ünlü düşmesi	96
4.2.1.3.2. Ünlü türemesi	96
4.2.2. Ünsüzler	97
4.2.2.1. Ünsüz uyumları	97
4.2.2.2. Ünsüz değişimleri	97
4.2.2.2.1. Tonlulaşma	97
4.2.2.2.2. Tonsuzlaşma	98
4.2.2.2.3. Akıcılaşma	98
4.2.2.2.4. Sızıcılaşma	98
4.2.2.2.5. Ağızsılaşma	99
4.2.2.2.6. Dişsileşme	99
4.2.2.2.7. Dudaksılaşma	99
4.2.2.3. Ünsüz olayları	99
4.2.2.3.1. Ünsüz ikizleşmesi	99
4.2.2.3.2. Ünsüz tekleşmesi	99
4.2.2.3.3. Ünsüz düşmesi	100
4.2.2.3.4. Ünsüz türemesi	100
4.2.2.3.5. Göçüşme	100
4.2.2.3.6. Hece yutulması	100
4.3. Şekil Bilgisi	100
4.3.1. Kelime Yapımı	100
4.3.1.1. İsimden isim yapma ekleri	100
4.3.1.2. Fiilden isim yapma ekleri	105
4.3.1.3. İsimden fiil yapma ekleri	110
4.3.1.4. Fiilden fiil yapma ekleri	112

4.3.1.5.	Alıntı ekler	120
4.3.2.	İsim İşletme Ekleri	121
4.3.2.1.	Çokluk eki.....	121
4.3.2.2.	İyelik ekleri	122
4.3.2.3.	Aitlik eki	123
4.3.2.4.	Hâl ekleri.....	124
4.3.2.4.1.	İlgi hâli	124
4.3.2.4.2.	Yalın hâl.....	126
4.3.2.4.3.	Belirtme hâli	126
4.3.2.4.4.	Yönelme hâli.....	128
4.3.2.4.5.	Bulunma hâli.....	128
4.3.2.4.6.	Çıkma hâli.....	129
4.3.2.4.7.	Vasıta hâli	130
4.3.2.4.8.	Eşitlik hâli	131
4.3.2.4.9.	Yön gösterme hâli	132
4.3.2.5.	Bildirme (Ek-Fiil)	134
4.3.2.5.1.	Geniş zaman.....	134
4.3.2.5.2.	Geçmiş zaman	136
4.3.3.	Sıfat	137
4.3.3.1.	Niteleme sıfatları.....	137
4.3.3.2.	Belirtme sıfatları	137
4.3.3.3.	Soru sıfatları.....	137
4.3.3.4.	Belirsizlik sıfatları.....	137
4.3.4.	Zamir	137
4.3.4.1.	Şahıs zamirleri	137
4.3.4.2.	Dönüşlülük zamiri.....	138
4.3.4.3.	İşaret zamirleri	138
4.3.4.4.	Belirsizlik zamirleri	138
4.3.4.5.	Soru zamirleri	138
4.3.5.	Zarf.....	139
4.3.5.1.	Zaman zarfları.....	139
4.3.5.2.	Yer-Yön zarfları.....	139
4.3.5.3.	Tarz zarfları.....	139
4.3.5.4.	Miktar zarfları	139
4.3.5.5.	Soru zarfları	139
4.3.6.	Fiil	139

4.3.6.1.	Şahıs ekleri.....	139
4.3.6.2.	Bildirme kipleri.....	140
4.3.6.2.1.	Geniş zaman.....	140
4.3.6.2.2.	Şimdiki zaman.....	141
4.3.6.2.3.	Geçmiş zaman.....	142
4.3.6.2.4.	Gelecek zaman.....	144
4.3.6.3.	Tasarlama kipleri.....	146
4.3.6.3.1.	Emir.....	146
4.3.6.3.2.	İstek.....	148
4.3.6.3.3.	Şart.....	148
4.3.6.3.4.	Gereklilik.....	149
4.3.6.4.	Birleşik kipler.....	150
4.3.6.4.1.	Hikâye.....	150
4.3.6.4.2.	Şart.....	150
4.3.6.5.	Birleşik fiiller.....	150
4.3.6.5.1.	Asıl anlamını korumuş birleşik fiiller.....	150
4.3.6.5.2.	Tasvir fiilleri.....	152
4.3.6.5.3.	Deyimleşmiş birleşik fiiller.....	152
4.3.6.6.	Bitimsiz fiiller.....	154
4.3.6.6.1.	İsim-Fiil.....	154
4.3.6.6.2.	Sıfat-Fiil.....	154
4.3.6.6.3.	Zarf-Fiil.....	155
4.3.7.	Görevli Kelimeler.....	155
4.3.7.1.	Edatlar.....	155
4.3.7.2.	Bağlaçlar.....	156
4.3.8.	Anlamalı-Görevli Kelimeler.....	156
4.3.8.1.	Ünlemler.....	156
4.4.	Cümle Bilgisi.....	157
4.4.1.	Anonim İsfahan Sözlüğü'nün Türkçe Sütunundaki Cümleler.....	157
4.4.1.1.	Fiil cümleleri.....	157
4.4.1.1.1.	Geniş zaman.....	157
4.4.1.1.2.	Geçmiş zaman.....	158
4.4.1.1.3.	Gelecek zaman.....	159
4.4.1.1.4.	Emir.....	159
4.4.1.1.5.	İstek.....	160
4.4.1.1.6.	Şart.....	161

4.4.1.2.	İsim cümleleri	161
4.4.1.2.1.	Olumlu isim cümleleri	161
4.4.1.2.2.	Olumsuz isim cümleleri	163
4.4.1.3.	<i>ki</i> bağlaçlı cümleler	164
4.4.2.	Kelime Grupları	165
4.4.2.1.	İsim tamlaması	165
4.4.2.2.	Genitif grubu	165
4.4.2.3.	Sıfat tamlaması	165
4.4.2.4.	Tekrar grubu	166
4.4.2.5.	Edat grubu	166
4.4.2.6.	Bağlama grubu	166
4.4.2.7.	Sayı grubu	167
4.4.2.8.	Kısaltma grubu	167
4.4.3.	Alıntı Yapıdaki Kelime Grupları	167
4.4.3.1.	Tamlamalar	167
4.4.3.2.	Bağlama grubu	168
4.4.3.3.	Tekrar grubu	168
4.5.	Söz Varlığı	168
4.5.1.	Anonim İsfahan Sözlüğü'nün Türkçe Sütunundaki İsim Söz Varlığı	168
4.5.1.1.	Özel isimler	168
4.5.1.1.1.	Kişi adları	168
4.5.1.1.2.	Din ve mezhep ile ilgili özel adlar	169
4.5.1.1.3.	Yer adları	169
4.5.1.1.4.	Etnonimler	171
4.5.1.1.5.	Gök cisimleri ve burçlar	171
4.5.1.1.6.	Ay adları	171
4.5.1.2.	Kavram alanı oluşturan cins isimler	171
4.5.1.2.1.	Unvan ve meslek	171
4.5.1.2.2.	Din	174
4.5.1.2.3.	Yemek kültürü	175
4.5.1.2.4.	Ağaçlar ve bitkiler	176
4.5.1.2.5.	Hayvanlar	177
4.5.1.2.6.	Renkler	179
4.5.1.2.7.	Zaman	179
4.5.1.2.8.	İnsan vücudu	180
4.5.1.2.9.	Müzik	181

4.5.1.2.10. Giyim kuşam ve süslenme	182
4.5.1.2.11. Sosyal ilişkiler, topluluk ve cinsiyet	184
4.5.1.2.12. Ölçü birimleri ve sayılar.....	185
4.5.1.2.13. Madenler, topraklar ve taşlar.....	186
4.5.1.2.14. Sağlık ve ölüm.....	187
4.5.1.2.15. Günlük hayatta kullanılan araç gereçler.....	188
4.5.1.2.16. Ekonomi	189
4.5.1.2.17. Yer.....	190
4.5.1.2.18. Doğa olayları.....	191
4.5.1.2.19. Savaş, barış ve silahlar	191
4.5.1.2.20. Oyunlar.....	192
4.5.2. Anonim İsfahan Sözlüğü'nün Türkçe Sütunundaki Fiil Söz Varlığı.....	192
4.5.2.1. Masterlar	192
4.5.2.2. Çekimlenmiş fiiller	193
5. TÜRKÇE-FARSÇA DİL İLİŞKİLERİNİN TARİHİ VE ANONİM İSFAHAN SÖZLÜĞÜ'NÜN FARSÇA SÜTUNUNDA YER ALAN TÜRKÇEDEN KOPYALANMIŞ KELİMELELER	195
5.1. Başlangıcından Günümüze Kadar Türkçe-Farsça Dil İlişkileri	195
5.2. Farsça Sütunda Yer Alan Türkçe Kelimeler.....	212
5.2.1. Günlük Hayat	213
5.2.2. İdari ve Sivil Meslekler ve Unvanlar	217
5.2.3. Askerî Kavramlar ve Unvanlar	219
5.2.4. Yemek Kültürü.....	221
5.2.5. Giyim Kuşam ve Süslenme Kültürü.....	223
5.2.6. Hayvanlar ve Hayvancılık.....	224
5.2.7. İnsan Vücudu.....	227
5.2.8. Coğrafi Kavramlar ve Mekânlar	228
5.2.9. Akrabalık.....	229
5.2.10. Etnonimler.....	230
5.2.11. Sıfatlar	230
5.2.12. Zamir	232
6. METİN	235
6.1. Metinlerin Hazırlanmasında Uygulanan Yöntem.....	235
6.2. Anonim İsfahan Sözlüğü'ndeki Türkçe Sütunun Alfabetik Listesi ve Türkiye Türkçesi Karşılıkları	239
6.3. Anonim İsfahan Sözlüğü'nün Tam Metni	494

6.4. Anonim İsfahan Sözlüğü'nün Türkçe Sütunundaki Yanlış Tercümeleler ...	935
7. SONUÇ.....	947
KAYNAKLAR	961
ÖZGEÇMİŞ	971

TABLULARIN LİSTESİ

Sayfa

Tablo 3.1. Günümüz İtalyancasından farklılaşan yazımlar.....	59
Tablo 3.2. Hayvan adlarının tanımlanma örnekleri.....	61
Tablo 3.3. Şehir adlarının tanımlanma örnekleri.....	62
Tablo 3.4. Bitki adlarının tanımlanma örnekleri.....	62
Tablo 3.5. Ağaç adlarının tanımlanma örnekleri.....	63
Tablo 3.6. Meyve adlarının tanımlanma örnekleri.....	63
Tablo 3.7. Renk adlarının tanımlanma örnekleri.....	63
Tablo 3.8. Hastalık adlarının tanımlanma örnekleri.....	64
Tablo 3.9. Gök cisimlerinin tanımlanma örnekleri.....	64
Tablo 3.10. İtalyanca sütundaki ansiklopedik bilgi örnekleri.....	65
Tablo 3.11. İran sahasıyla ilgili bilgi veren tanım örnekleri.....	66
Tablo 3.12. Türkçe sütundaki eklerin Farsça sütundaki karşılıkları.....	67
Tablo 3.13. Türkçe sütundaki yardımcı fiillerin Farsça sütundaki karşılıkları.....	70
Tablo 3.14. Türkçe sütundaki sıfat-fiillerin Farsça sütundaki karşılıkları.....	71
Tablo 3.15. Yer adlarının Türkçe sütunda yanlış tercüme edilmelerinin örnekleri.....	72
Tablo 3.16. Çok anlamlılık ya da eş yazılılıkla ilgili yanlış tercüme örnekleri.....	73
Tablo 3.17. Harflerin noktaları sebebiyle yapılan yanlış tercüme örnekleri.....	74
Tablo 3.18. Hatalı okumaya bağlı yanlış tercüme örnekleri.....	75
Tablo 3.19. Vav harfinin değerlendirilmesine bağlı yanlış tercüme örnekleri.....	75
Tablo 3.20. Madde başındaki kelime sayısına bağlı yanlış tercüme örnekleri.....	76
Tablo 3.21. Olumsuz ya da olumlu yapılarla ilgili yanlış tercüme örnekleri.....	76
Tablo 3.22. Sebebi tespit edilemeyen yanlış tercüme örnekleri.....	77
Tablo 3.23. İtalyanca sütundaki “Lat.” ibareli madde başı örnekleri.....	77
Tablo 4.1. Ünlülerin ön seste, iç seste ve son seste yazımları.....	83
Tablo 4.2. Yapım eklerinin mukayesesi.....	120
Tablo 4.3. Çokluk ekinin mukayesesi.....	122
Tablo 4.4. İyelik eklerinin mukayesesi.....	123
Tablo 4.5. Aitlik ekinin mukayesesi.....	124
Tablo 4.6. Hâl eklerinin mukayesesi.....	134
Tablo 4.7. Ek-fiilin geniş zaman çekiminin mukayesesi.....	135
Tablo 4.8. Şahıs zamirlerinin hâl ekleriyle kullanımları.....	138
Tablo 4.9. Bildirme kiplerinin mukayesesi.....	146
Tablo 4.10. Tasarlama kiplerinin mukayesesi.....	150
Tablo 5.1. Türkçeden kopyalanmış günlük hayatla ilgili kelimeler.....	217
Tablo 5.2. Türkçeden kopyalanmış idari ve sivil meslek adları.....	218
Tablo 5.3. Türkçeden kopyalanmış askerî kavramlar ve unvanlar.....	221
Tablo 5.4. Türkçeden kopyalanmış yemek kültürü kelimeleri.....	223
Tablo 5.5. Türkçeden kopyalanmış giyim kuşam kültürüne ait kelimeler.....	224
Tablo 5.6. Türkçeden kopyalanmış hayvancılıkla ilgili kelimeler.....	227
Tablo 5.7. Türkçeden kopyalanmış vücutla ilgili kelimeler.....	228
Tablo 5.8. Türkçeden kopyalanmış coğrafi kavram adları.....	229
Tablo 5.9. Türkçeden kopyalanmış akrabalık adları.....	230
Tablo 5.10. Türkçeden kopyalanmış etnonimler.....	230
Tablo 5.11. Türkçeden kopyalanmış sıfatlar.....	232
Tablo 5.12. Türkçeden kopyalanmış zamir.....	232
Tablo 7.1. Eklerin mukayese edilen dil dönemlerindeki sayısal görünümü.....	953

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil 7.1. Azerbaycan Türkçesinin Batı Türkçesi içindeki tarihî gelişim şeması.... 960

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

Harfler	Türkçe Sütun	Farsça Sütun
ا	a, ā, e, ı, i, o, ö, u, ü	a, ā, e
آ	a, ā	ā
ب	b	b
پ	p	p
ت	t	t
ث	s	s
ج	c	c
چ	ç	ç
ح	h	h
خ	h	h
د	d	d
ذ	z	z
ر	r	r
ز	z	z
ژ	j	j
س	s	s
ش	ş	ş
ص	ş	ş
ض	ż	ż
ط	ṭ	ṭ
ظ	ẓ	ẓ
ع	‘	‘
غ	ġ	ġ
ف	f	f
ق	ġ	k
ک	g, k	g, k
ل	l	l
م	m	m
ن	n	n
و	v, o, ö, u, ü, ū	v, ū
ه	h, e, a	h, e
ی	y, ı, i, ī, yı / yi	y, ī, yi
نځ	ñ	ñ
ئو	y	-
ؤ	v	-

SİMGELER ve KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış simgeler ve kısaltmalar açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler	Açıklamalar
A	/a/ ve /e/ ünlülü varyantlara sahip eklerin gösteriminde
I	/ı/ ve /i/ ünlülü varyantlara sahip eklerin gösteriminde
U	/u/ ve /ü/ ünlülü varyantlara sahip eklerin gösteriminde
X	/ı/, /i/, /u/, /ü/ ünlülü varyantlara sahip eklerin gösteriminde
C	/c/ ve /ç/ ünsüzlü varyantlara sahip eklerin gösteriminde
K	/ğ/ ve /k/ ünsüzlü varyantlara sahip eklerin gösteriminde
D	/d/ ve /t/ ünsüzlü varyantlara sahip eklerin gösteriminde
{ }	Ekin tüm varyantlarını ifade eden şeklinin gösteriminde
*	Tereddütlü okuma önerisi
***	Herhangi bir madde başı yazılmamış sütun
?	Türkçe madde başı yer almayan satır numarası
()	Madde başlarında eksik yazıldığı düşünülen birim
[]	Madde başlarında yanlışlıkla yazıldığı düşünülen birim
...	Okunamayan birim

Kısaltmalar	Açıklamalar
AİS	Anonim İsfahan Sözlüğü
DKGN	Dede Korkut-Günbet Nüshası
DLT	Dîvânu Lugâti't-Türk
EOT	Eski Oğuz Türkçesi

ET	Eski Türkçe
EUT	Eski Uygur Türkçesi
GAT	Güney Azerbaycan Türkçesi
KAŞT	Kaşkay Türkçesi
KAT	Kuzey Azerbaycan Türkçesi
SUNT	Sungur Türkçesi
T.-Transk.	Türkçe sütunundaki kelimelerin transkripsiyonları
T.-Ar. Hrf.	Türkçe sütunundaki kelimelerin Arap harfli yazımları
Fars.-Transk.	Farsça sütunundaki kelimelerin transkripsiyonları
Fars.-Ar. Hrf.	Farsça sütunundaki kelimelerin Arap harfli yazımları
İt.-Lat. Hrf.	İtalyanca sütunundaki kelimelerin Latin harfli yazımları
t. 1. ş.	teklik 1. şahıs
t. 2. ş.	teklik 2. şahıs
t. 3. ş.	teklik 3. şahıs
ç. 1. ş	çokluk 1. şahıs
ç. 2. ş.	çokluk 2. şahıs
ç. 3. ş.	çokluk 3. şahıs

1. GİRİŞ

Bu çalışmada incelenen metin, İtalyanca-Farsça-Eski Azerbaycan Türkçesi bir sözlüktür. 17. yüzyılın ortalarında el yazması olarak hazırlanan bu sözlüğün tespit edilebilen bir nüshası vardır. Bu nüshanın künye bilgisi Ettore Rossi'nin (1948) *Elenco dei Manoscritti Persiani della Biblioteca Vaticana* (Vatikan Kütüphanesindeki Farsça El Yazması Eserler) adlı çalışmasında yer almaktadır. Bu sözlük, Vatikan Kütüphanesinde *Borg. Pers. No: 14* künyesiyle kayıtlıdır. Bu çalışmanın verileri de Vatikan Kütüphanesi tarafından çevrim içi kullanıma açılmış olan bu nüsha üzerinden elde edilmiştir¹.

Tezin ana malzemesi olan bu sözlüğü önemli kılan özelliklerden biri yazıldığı coğrafya ve dönemdir. Sözlük, İsfahan'da 17. yüzyılın ortalarında kaleme alınmıştır. İsfahan'ın önemi ise, sözlüğün yazıldığı yıllarda Safevî Devleti'nin başkenti olmasıdır. AİS'in öne çıkan özelliklerden bir diğeri ise yazarı ya da yazarlarıdır. Şah Abbas'ın gerçekleştirmiş olduğu düzenlemeler siyaset ve ekonomi sahasında kalmamış, din sahasına da sıçramıştır. Özellikle Osmanlı Devleti ile mücadele edebilmek adına Avrupa'daki farklı din ve tarikatlarla da ilişkiler kurulmuş ve bu dönemde birçok misyoner grubu İsfahan'a gelmiştir. Hristiyanlığın Karmelit Tarikatı'na mensup misyonerler de bu gruptandır. İşte bu sözlük, Şah Abbas reformları sonucunda İsfahan'a gelen Karmelit misyonerleri tarafından hazırlanmıştır. Ancak İtalyanca ve Farsça kısmı hazırlayanla Türkçe kısmı hazırlayan aynı kişi ya da kişiler değildir. Buna göre sözlük birden fazla yazar tarafından oluşturulmuş olabilir, ancak yazar ya da yazarların isimlerine dair sözlükte bir bilgi yer almamaktadır.

Yine sözlükle ilgili önem arz eden durumlardan biri, sözlüğün günlük dil malzemesini içermesidir. Bu sözlüğün malzemesinin büyük bir kısmının günlük dile ait olması, Türkçe ve Farsçanın tarihî ilişkisini ve bu ilişkinin halkın diline nasıl ve ne derecede yansıdığını tespit edebilmek için oldukça önemlidir. Ayrıca, Türkçenin İran'daki kollarının tarihî dönemlerdeki günlük konuşma dilini tespit edebileceğimiz metinlerin oldukça sınırlı olması da bu sözlüğü önemli bir konuma getirmektedir.

¹ Bu çalışmada incelenen Anonim İsfahan Sözlüğü'nün tam metnine şu bağlantı adresi üzerinden erişmek mümkündür: https://digi.vatlib.it/view/MSS_Borg.pers.14

Sözlükle ilgili günümüze kadar az sayıda çalışma yapılmış olması ve sözlüğün çok yönlü bir biçimde ele alınmaması da kayda değer bir durumdur. Yapılan araştırmalar sonucunda doğrudan bu sözlüğü kendine konu edinen bir makale, bir de bildiri metni tespit edilmiştir ve bu çalışmaların ikisi de András J. E. Bodrogligeti'ye (1968a; 1968b) aittir. Bodrogligeti, 1968 yılında hazırladığı bu çalışmalarında sözlükten *İsfahan Anonymous*, *İsfahan Glossary* ve *Azery Glossary* diye bahsetmektedir. Bodrogligeti'nin adlandırma önerilerine bağlı kalınarak bu çalışmada da *Anonim İsfahan Sözlüğü*² adlandırması tercih edilmiştir. Bodrogligeti, makale olarak yayımlanan çalışmasında sözlükle ilgili temel bilgileri verdikten sonra sözlükteki Türkçe söz varlığından hareketle ses ve şekil bilgisi açıklamaları yapmıştır. Bildiri metni olan çalışması ise tarafımızdan Türk Dil Kurumunun kütüphanesinde tespit edilmiştir. Bu bildirisinde Bodrogligeti, metnin sözlüksel özelliklerini ele almıştır. Bodrogligeti'nin bu çalışmalarda sözlükle ilgili vermiş olduğu bilgileri genel olarak şu şekilde listelemek mümkündür:

Makale metninde (1968a: 15-43):

1. Sözlüğün yazarları, hazırlanma tarihi ve hazırlandığı yer hakkında doğrudan bir bilgi yoktur.
2. Ettore Rossi'nin el yazmasıyla ilgili kayıta verdiği bilgiler ve sözlükteki bazı maddelerde İsfahan'la ilgili birçok yerel referans olması yazıldığı yerin İsfahan olması ihtimalini kuvvetlendirmektedir.
3. Bu sözlüğün hazırlanma tarihinin yine Safevîler döneminde 1684'te hazırlanmış geniş bir sözlük olan *Gazophylacium*'dan daha eski olduğu kesindir.
4. Sözlüğün İtalyanca ve Farsça kısmı bir kişi tarafından, Türkçe kısmı ise başka bir kişi tarafından hazırlanmıştır. Bunlardan İtalyanca ve Farsça kısımları hazırlayan kişi yerli bir insandan yardım alan İtalyan bir din adamı, Türkçe kısmı hazırlayan ise Farsça bilen bir Türk olmalıdır.
5. Sözlüğün kelime dağarcığı günlük konuşma dilini temsil etmektedir ve bu söz varlığı teknik olarak sözlüğü hazırlayan kişiye aittir.

² Çalışmanın devamında AİS kısaltmasından faydalanılacaktır.

6. Günlük iletişim gereksinimlerini karşılamak üzere hazırlanan bu sözlük tek kelimeler, kalıplar ve kısa cümlelere sahiptir. Fiiller genellikle geniş zaman ve geçmiş zamanla çekimlenmiştir.
7. Szlgn asıl önemli kısmı Türkçe bölümüdür. Sözlükteki Türkçe verilerin Oğuz grubuna ait olduğu kesindir ve bunun delilleri mevcuttur. Türkçenin İran'da günlük kullanımıyla ilgili bu derece geniş bilgi veren en eski belgedir ve bu sebeple başta Azerbaycan Türkçesi araştırmaları olmak üzere genel Türk dili çalışmaları için öneme sahiptir.
8. Metindeki Türkçe, Farsçanın etkisinde kalmış bir Türkçedir. Bu etki kendini en çok kelime dağarcığında göstermektedir. Diğer Türk lehçelerinde Türkçesi yaygın olarak kullanılan bazı kelimelerin dahi sözlükteki Türkçe sütununda Farsçası ya da Arapçası verilmiştir.
9. Türkçe sütun, Azerbaycan Türkçesiyle ve özellikle Aynallu Türkçesi ve Kaşkay Türkçesiyle ortak özelliklere sahiptir.
10. Sözlük, İsfahan ve şiraz çevresinde faaliyetlerde bulunan din adamlarının kullanımı için hazırlandığından dolayı sözlükteki Türkçe söz varlığı da o bölgeye ait veriler olarak kabul edilebilir. Türkçe'nin İran'daki kollarıyla ilgili diyalektolojik veriler az olduğu için bu verilerin hangisiyle uyuluştuğunu tespit etmek zordur ve sadece mevcut kaynaklara dayanarak yorum yapılabilir.

Bildiri metninde (1968b: 1-10):

1. Bu sözlük sadece misyonerler tarafından hazırladığı için değil bahsi geçen bölgedeki en eski Türkçe sözlük belgelerinden biri olduğu için de öneme sahiptir. Sözlük 243 varaktan oluşmakta ve her sayfada ortalama 20 satır yer almaktadır. Her sayfa  sütuna blnmştir. Varakların ilk sayfasında sırasıyla "İtalyanca-Farsça-Türkçe" sütunları, ikinci sayfasında ise sırasıyla "Türkçe-İtalyanca-Farsça" sütunları yer almaktadır.
2. Yazarlar ya da tarihle ilgili herhangi bir not olmamakla birlikte szlgn 17. yüzyılın ikinci yarısında yazılmış olması muhtemeldir. Ettore Rossi'nin Vatikan'daki Farsça El Yazması Eserler Katalogu'nda sözlükle ilgili bilgi yer almaktadır.

3. Sözlükteki Türkçe söz varlığı, Azerbaycan Türkçesinin İran'ın güney bölgelerinde konuşulan bir varyantına aittir ve bu varyant yoğun olarak Farsça etkisinde kalmıştır.
4. Bu sözlük, edebî sözlüklerden ve geleneksel sözlüklerden farklı olarak konuşma diline ait unsurlara sahiptir. Sözlükteki veriler İsfahan'daki nüfusun günlük konuşma diline aittir. Farsça sütundaki söz varlığı Yeni Farsçanın İsfahan ağzına, Türkçe sütundaki veriler ise 17. yüzyıldaki Azerbaycan Türkçesine aittir. Sözlükte kısa cümleler ve kalıp sözler de yer almaktadır. Bunlar da sözlüğün konuşma diliyle olan ilişkisini göstermektedir.
5. Türkçe sütun, İtalyanca sütuna göre değil Farsça sütun göz önünde tutularak hazırlanmıştır. Buna bağlı olarak da Farsça sütundaki kelimelerin Arap harfli yazımlarının okunmasındaki hatalardan kaynaklı olarak bazı kelimeler yanlış tercüme edilmiştir.
6. Sözlük, çok zengin bir söz varlığına sahiptir. Birçok Türkçe ve Farsça maddenin eş anlamlılarına da sözlükte yer verilmiştir. Sözlük din adamları tarafından hazırlanmış olsa da içeriği sadece dinle ilgili değildir. Sosyal alanın her sahasıyla ilgili madde başları vardır.
7. İtalyanca madde başlarının bazılarında, Farsça ve Türkçe sütunlardaki kelimelerin ya da yapıların anlamlarıyla ilgili ek açıklamalar da mevcuttur. Ayrıca bu açıklamalardan bazılarında Safevî Devleti'nin başkenti İsfahan'la ilgili göndermeler vardır.
8. Sözlüğün Türkçe sütununda Azerbaycan Türkçesinin edebî diline ve ağızlarına ait birçok karakteristik kelime ve yapı vardır. "apar-", "çay", "iki canlu", "dünen", "gızıl" ve "yuhu" gibi kullanımlar bu duruma örnektir.
9. Türkçe sütunda birçok Arapça ve Farsça kullanım da vardır. Bunların bazıları Farsça sütunda da aynı şekilde yer almaktadır. Bazen de Farsça sütunda kelimenin Arapçası varken, Türkçe sütunda kelimenin Türkçesi kaydedilmiştir. Bunların yanı sıra Farsça sütunda birçok Türkçe kelime ya da yapıya yer verilmiştir. Bunlara "arhalık", "basma", "çahmak", "çakşur", "dügme", "minbaşı", kurçibaşı" ve "yüzbaşı" gibi madde başları örnektir.
10. Bu sözlük, İran'da konuşulan Türkçe hakkında bu derece geniş veriler sunan ilk sözlüktür. Bu verilerin genel olarak Azerbaycan Türkçesiyle, özel

olarak da Azerbaycan Türkçesinin güneydeki kolları olan Aynallu ve Kaşkay Türkçeleriyle ilgili olduğu düşünülebilir. Ayrıca bu sözlük Oğuz grubu Türk lehçelerinin diyalektolojisi ve Türkçenin genel tarihi için de önemli bilgiler sunmaktadır.

11. Yeni Farsçadaki Türkçe unsurlarla ilgilenen araştırmacılar bu sözlükten faydalanmamıştır. Oysa buradaki kelimelerin birçoğu günlük hayatta kullanılan kelimeler olduğu için edebiyatta kullanılmış kelimelerden daha tutarlı bilgiler sunmaktadır.

12. Sözlükteki söz varlığı malzemesinin yayımlanması Türkoloji ve İranoloji sahaları için faydalı olacaktır.

Bodrogligeti'nin sözlükle ilgili genel değerlendirmeleri bu şekildedir. Bodrogligeti, bildiri metninde bu sözlükle ilgili daha geniş bir yayın hazırlamayı düşündüğünü belirtmiş olsa da Bodrogligeti'nin detaylı biyografisinin ve eser listelerinin verildiği çalışmalara yönelik yaptığımız araştırmalar ve taramalar sonucunda bu sözlükle ilgili bahsedilen iki yayının haricinde başka bir çalışmasına rastlanmamıştır. Farsça-Türkçe dil ilişkilerini inceleyen yakın zamandaki çalışmalarda dahi bu sözlükle ilgili atıfların Bodrogligeti'nin yukarıda bahsi geçen makalesine yapılması ise sözlükle ilgili geniş çaplı başka bir çalışma yapılmadığını da kanıtlar niteliktedir. Türk Dil Kurumunun kütüphanesinde tespit ettiğimiz bildiri metninin yer aldığı bir yayına ya da bu bildiriye yapılmış bir atıfa da rastlanmamıştır. Sözlükle ilgili yapılmış olan çalışmalar bunlarla sınırlı olduğu için AİS'in tam metninin araştırmacıların kullanımına sunulması oldukça önemlidir.

Türkçe sözlüklerle ilgili yapılmış geniş bibliyografya çalışmalarında da AİS ile ilgili bir bilgiye rastlanmamıştır. Örneğin, tarihsel süreçte hazırlanmış Farsça-Türkçe sözlükleri ele alan çalışmanın (Öz, 2016) "İran ve Azerbaycan Sahası" (2016: 308-316) başlıklı bölümünde AİS'e yer verilmemiştir. Geçmişten günümüze Türkçe sözlüklerin tasnifli kaynakçalarının verildiği çalışmanın (Eminoğlu, 2010) "İkiden Çok Dilli Genel Sözlükler" (2010: 74-82) ve "Azerbaycan" (2010: 195-201) başlıklı bölümlerinde de AİS'ten söz edilmemektedir.

Bu çalışmada ilk olarak Safevîye Tarikatı'nın kuruluşundan Şah Abbas'ın ölümüne kadar olan süreç geniş bir şekilde değerlendirilmiştir. Bu sürecin detaylı olarak ele alınmasının sebebi ise Safevî Devleti tarihinde yaşanan bazı olayların bu

çalışmada incelenen sözlüğün hazırlanmasına da zemin hazırlamış olmasıdır. Bu yüzden sözlüğün yazılmasını gerektiren siyasal ve kültürel ortamın nasıl oluştuğu sorusunun cevabı bu bölümde verilmiştir.

Safevîler, birtakım dinî, askerî ve siyasi kırılmalar sonucunda Osmanlı Devleti ile bazı yönlerden taban tabana zıt bir devlet olarak tarih sahnesinde yer almaya başlamıştır. Safevî Devletinin ilk hükümdarı Şah İsmail'den itibaren Osmanlı Devleti'yle yaklaşık 140 yıl sürecek bir mücadele dönemi de başlamıştır. İki devletin dinî pozisyonları elbette bu mücadelelerin en önemli sebeplerinden biridir, ancak bütün çatışmanın dinî gerekçelerle sınırlandırılmayacağı da açıktır. Ekonomik faktörler ve sınır topraklarının güvenliğini sağlama düşüncesi de bu çatışma süreçlerinin etkili sebeplerindendir. Safevîye Tarikatı'nın müritlerinin önemli bir kısmının Osmanlı Devleti vatandaşı konumunda olması, hatta bu grupların bir kısmının Safevî Devleti'nin kurulmasıyla birlikte Şah İsmail'e katılmaları, Osmanlı Devleti'nin Safevîleri tehdit olarak değerlendirmesine yol açmıştır. Bunun sonucunda da Osmanlı Devleti ve Safevî Devleti birçok kez karşı karşıya gelmiştir.

Şah Abbas dönemine kadar Safevî Devleti'nin iç siyasetindeki bazı düzensizlikler, Kızılbaş gruplarının güçlü konumları, devletin resmî olarak ilan ettiği din ile vatandaşlarının dinî algılarının tam olarak uyuşmaması gibi sebeplere de bağlı olarak Safevîler, Osmanlı Devleti karşısında birkaç münferit başarı haricinde önemli bir kazanım elde edememiştir. Osmanlı Devleti'nin bu mücadelede gözle görülür bir üstünlüğünün olması Safevî Devleti'ni farklı politikalar izlemeye sevk etmiştir. Bunlardan biri, başkentin Osmanlı Devleti sınırlarına yakın olan Tebriz'den ilk olarak Şah Tahmasb döneminde Kazvin'e, daha sonra Şah Abbas döneminde İsfahan'a taşınmasıdır.

Osmanlı Devleti'nin batıda mücadele içinde olduğu Avrupalı devletlerden bazıları Osmanlı Devleti'ni yıpratmak adına Safevî Devleti'ni Osmanlı Devleti'ne karşı destekleme planları yapmışlardır. Bu taleplerden bazıları Şah Tahmasb tarafından reddedilmiştir. Ancak Şah Abbas, Avrupa devletlerinin müttefiklik talebini kabul ederek Osmanlı-Safevî mücadelesinde yeni bir dönemin başlamasını sağlamıştır. Merkezî otoriteyi güçlendirmek için önemli reformalar gerçekleştiren Şah Abbas, 17. yüzyılın başlarında ülkesinin sınırlarını Avrupalılara açmıştır ve bu yüzyılda Safevî coğrafyasına farklı amaç ve görevlerle birçok kişi ve grup gelmiştir.

Şah Abbas'ın Avrupalı devletlerle yaptığı anlaşmaların bir tarafı ise dinî nitelikli olmuştur. Avrupalı devletlerin verecekleri destek karşılığında Hristiyan din adamlarının Safevî Devleti'nde misyonerlik yapmaları şartı, Şah Abbas tarafından kabul edilmiştir. Buna bağlı olarak Hristiyanlığın farklı tarikatlarına mensup birçok din adamı Safevî Devleti'ne gelmiştir. Bu din adamları, dinî propaganda haricinde sözlük, gramer, seyahatname ve rapor gibi dönemlerine ışık tutacak nitelikte eserler de kaleme almışlardır. Bu çalışmada incelenen sözlük de İsfahan'a gelen Karmelit Tarikatı mensuplarının dinî propagandalarını ve günlük hayattaki iletişimlerini kolaylaştırmak amacıyla hazırlanmıştır.

Safevîye Tarikatı'nın kuruluşundan Şah Abbas'ın ölümüne kadar olan tarihî sürecin tahlilinin ardından Safevî Devleti'nin Avrupa'yla ilişkileri ve misyoner gruplarının Safevî coğrafyasındaki faaliyetleri de ayrıca değerlendirilmiştir. Bu kısımda dinî grupların yanı sıra Safevî Devleti'ne gelen seyyahların notlarından da hareketle Safevî-Avrupa ilişkilerinin seviyesine ışık tutulmaya çalışılmıştır.

Sözlüğün hazırlanmasına zemin hazırlayan süreçlerin ele alındığı bölümün ardından sözlük metniyle ilgili incelemelerin yapıldığı bölümler başlamaktadır. Bunların ilkinde AİS, sözlükbilimin inceleme yöntemlerine göre tahlil edilmiş ve *tür, tipoloji, makro yapı, mikro yapı* ve *dış veri* ile ilgili tespitler yapılmıştır. Bu bölümde Howard Jackson'ın (2016) konuyla ilgili eserinde ve Halim Bilgin (2019) tarafından hazırlanan doktora tezinde uygulanmış olan metotlardan faydalanılmıştır.

Daha sonra sözlükteki Türkçe sütundaki verilerle ilgili dil incelemesi bölümleri gelmektedir. Bu bölüm kendi içinde *Yazım Bilgisi, Ses Bilgisi, Şekil Bilgisi, Cümle Bilgisi* ve *Söz Varlığı* şeklinde alt başlıklara sahiptir. Bunlardan ses bilgisi ve şekil bilgisi bölümleri *art zamanlı* ve *eş zamanlı* inceleme yöntemleriyle hazırlanmıştır.

Yazım bilgisi bölümünde, Türkçe sütundaki kelimelerde ünlülerin, ünsüzlerin ve eklerin yazımlarında ortaya çıkan kullanım tercihleri ve istisnai durumlar metinden örneklerle ele alınmıştır.

Ses bilgisi bölümünde, kelimelerin tespit edilebilen ilk şekillerine göre geçirdikleri ses değişiklikleri ve yaşadıkları ses olayları göz önünde tutularak ilgili başlıkların altında örnekler verilmiştir. Bu kısımda yer yer Azerbaycan Türkçesinin İran'daki ağızlarıyla karşılaştırmalara yer verilmiştir.

Şekil bilgisi bölümünde incelenen yapılar Eski Türkçe, Eski Oğuz Türkçesi³, Dede Korkut'un Günbet Nüshası, Kuzey Azerbaycan Türkçesi, Güney Azerbaycan Türkçesi, Kaşkay Türkçesi ve Sungur Türkçesindeki kullanımlarıyla mukayese edilmiştir.

Ses bilgisi ve şekil bilgisi bölümlerindeki mukayeseler esnasında başlıca şu kaynaklardan istifade edilmiştir:

ET: Erdal, 1991; Erdal, 2004b; Eraslan, 2012; Karaağaç, 2012; Tekin, 2016; Ercilasun, 2016

EOT: Timurtaş, 1994; Gülsevin, 2011; Karaağaç, 2012; Ergin, 2013; Korkmaz, 2013; Akar, 2018

DKGN: Shahgoli vd., 2019

KAT: Kazımov, 2010; Yalçın, 2018

GAT: Ergin, 1971; Lee, 1996; Sarıkaya, 1998

KAŞT: Çelik, 1997; Ataizi, 2017

SUNT: Atıcı, 2013

Ayrıca genel ve mukayeseli gramerlerden (Zeynalov, 1993; Serebrenikov; Gadjeva, 2011; KTLG, 2013) de çalışmanın ilgili kısımlarında faydalanılmıştır. Bu eserlerin haricinde konuyla doğrudan ilgili münferit çalışmalardan yeri geldikçe yararlanılmıştır.

AİS'teki verilerin ET ile mukayese edilmesinin sebebi, sözlükten tespit edilen kullanımların en eski şekilleriyle olan bağlantılarını göstermektedir. EOT'nin mukayesedeki yeri ise oldukça önemlidir. Çünkü bu dönem Anadolu, Balkanlar ve Azerbaycan sahasında yazılmış olan eserleri ortak paydada buluşturan dönemdir. Bu dönemin standart bir yazı diline sahip olup olmadığı tartışmalı olsa da (Öztekten, 2018: 260-266) EOT terimi, Türkoloji çalışmalarında yerleşmiş bir kullanım olarak dönemin eserlerinin dilini karşılamaktadır. Bu sözlükteki veriler de 17. yüzyıla ait olup EOT ile

³ Bu dönemle ilgili Türkoloji çalışmalarında Eski Türkiye Türkçesi (Timurtaş, 1994) ve Eski Anadolu Türkçesi (Şahin, 2003) terimlerinden de istifade edilmektedir. Ancak bu dönemin içinde değerlendirilen metinler sadece Anadolu ya da sadece günümüzdeki Türkiye coğrafyasında değil Balkanlar'dan Azerbaycan'a kadar uzanan Oğuz Türklüğü sahasında yazılmışlardır. Bu sebeple Ahmet Bican Ercilasun (2009: 429-430) tarafından önerilen Eski Oğuz Türkçesi teriminin ilgili dönemi adlandırmak için daha uygun olduğunu düşünmekteyiz.

günümüz arasında bir geçiş özelliği göstermektedir. Bu sebeple eklerin EOT'deki kullanımlarının tespit edilmesi hem metindeki hem de günümüzdeki bazı kullanımların çıkış noktalarını aydınlatmaktadır. DKGN'nin mukayeseye dâhil edilmesi sebebi ise birbirlerine yakın dönemlerde ve yakın coğrafyalarda yazılmış bu iki eserin dil bilgisi yönünden benzerliklerinin seviyesini ortaya koymaktır.

Sözlüğün yazıldığı coğrafya göz önünde tutularak günümüz Türk lehçelerinden Azerbaycan Türkçesinin hem güney hem de kuzey varyantı mukayesenin ayağı olarak düşünülmüştür. Bunlara ek olarak günümüzde İran'da konuşulan ve bazı özellikleri dolayısıyla GAT'ye bir ağız kadar yakın olduğu düşünülen KAŞT ve SUNT'de de mukayeseye dâhil edilmiştir. Ayrıca sözlüğün hazırlandığı düşünülen İsfahan'ın özellikle Kaşkay Türklerinin yaşam alanlarına yakınlığı da bu noktada önemli bir ayrıntıdır.

Yani AIS'teki Türkçe söz varlığı şekil bilgisi yönünden tarihsel olarak ET ve EOT ile, kendi döneminden DKGN ile, günümüzden ise KAT, GAT, KAŞT ve SUNT ile mukayese edilmiştir.

Şekil bilgisinin ardından gelen cümle bilgisi bölümünde ilk olarak AIS'te cümle şeklinde yer alan madde başları *fiil* ve *isim* cümleleri olarak tasnif edilmiştir. Bunlar kendi içlerinde *olumlu* ve *olumsuz* cümleler olarak alt başlıklara ayrılmıştır. Bu kısımda Türkçe sütunda yer alan *ki* bağlaçlı cümleler de ayrı bir başlık altında gösterilmiştir. Bu bölümde ayrıca, metinden tespit edilen kelime grubu yapısındaki madde başları ya da cümlelerin içinde yer alan kelime grupları Leylâ Karahan'ın (2009) konuyla ilgili eserindeki üst başlıklar doğrultusunda tasnif edilerek örneklendirilmiştir.

Söz varlığı bölümünde Türkçe sütundaki söz varlığı tematik olarak ele alınmıştır. Bunlardan isimler kendi içinde *özel isimler* ve *kavram alanı oluşturan cins isimler* olmak üzere iki alt başlığa sahiptir. Bunlar da kendi içlerinde tasnif edilerek değerlendirilmiştir. Fiil söz varlığı bölümünde ise Türkçe sütunda yer alan *mastarlar* ve *çekimlenmiş fiiller* gruplandırılmıştır.

Türkçe sütundaki verilerle ilgili incelemelerin ardından Farsça sütununda yer alan Türkçeden kopyalanmış kelimeler ayrı bir bölümde ele alınmıştır. Bu kısımda öncelikle Türkçe-Farsça dil ilişkileri geniş bir şekilde tahlil edilmiştir. Özellikle sözlüğün yazıldığı dönemde Safevî Devleti topraklarındaki dil kullanımıyla ilgili

olarak dönemin şahitlerinin ve kaynaklarının aktarmış olduğu bilgilerden hareketle Türkçe-Farsça dil ilişkilerinin 17. yüzyıldaki vaziyeti ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu bölümde günümüz İran'ında Türklerin ve Türkçenin durumuna da değinilip Türk-Fars ve Türkçe-Farsça ilişkilerinin izlemiş oldukları süreç bütüncül bir bakışla değerlendirilmiştir. Ardından Farsça sütunda tespit edilmiş Türkçe kaynaklı kopyalamalar gruplandırılarak ele alınmıştır.

Sözlükteki Türkçe verilerin dil incelemesinin ardından metnin orijinal hâlinde alfabetik düzende olmayan Türkçe sütundaki madde başları tarafımızdan alfabetik düzende tekrar hazırlanıp karşılarında metindeki Arap harfli yazımları ve satır numaraları da belirtilmiştir. Ayrıca bu bölümde bütün madde başlarının Türkiye Türkçesindeki karşılıkları da verilmiştir. Türkçe verilerin kendi içinde alfabetik olarak düzenlenmesi hususunda Mertol Tulum'un (2011) Meninski'nin sözlüğü ve Yavuz Kartallıoğlu'nun (2015) Parigi'nin sözlüğüyle ilgili hazırladıkları eserlerde uygulamış oldukları Türkçe alfabetik sıra metodu örnek alınmıştır.

Ardından ise metnin orijinal hâlindeki yapısına bağlı kalınarak hazırlanan sözlüğün tam metnine yer verilmiştir. Burada eserin orijinal akışına bağlı kalınmış ve madde başlarının İtalyanca alfabetik sırayla ilerlediği düzen uygulanmıştır. El yazması özelliğinde olan bu metindeki Türkçe ve Farsça sütunlar tarafımızdan matbu olarak dizilmiş, ayrıca bu sütunlardaki bütün madde başlarının transkripsiyonu yapılmıştır. İtalyanca sütundaki kelimeler metnin orijinalinde de Latin harfli oldukları için aynı şekilde aktarılmışlardır. Ayrıca tarafımızdan sayfa ve satır numaraları da belirtilmiştir. Bu noktada altı çizilmesi gereken bir husus sayfa numaralarının veriliş şeklidir. Sayfa numaraları bu çalışmada varak düzeniyle verilmemiştir. Çünkü metnin Vatikan Kütüphanesi tarafından ağ sayfasına aktarılmış hâli metnin en arka sayfasından en ön sayfasına doğru taranmış ve 1. varağa ait olması gereken sayfaya bu yüzden 242. varak numarası verilmiştir. Bu çalışmada bir karışıklığa yer vermemek için İtalyanca "a basso" maddesiyle başlayan ilk sayfa (ağ sayfasında 242v), 1. sayfa olarak değerlendirilmiş ve sayfa numaraları birer birer ilerletilmiştir. Buna göre İtalyanca "zuppa di terra" (ağ sayfasında 1r) madde başıyla biten sayfa da 484 numarasıyla son sayfa olarak değerlendirilmiştir.

Tam metnin ardından ise sözlüğün Türkçe sütununu hazırlayan ya da hazırlayanlar tarafından çeşitli sebeplerle yanlış tercüme edilen madde başlarının

listesi verilmiştir. Bu listede yanlış tercüme edilen madde başının transkripsiyonuyla birlikte sayfa ve satır numarası belirtilmiştir. Ayrıca bu madde başının aslında hangi anlama gelen bir yapıyla karşılanması gerektiği de Türkiye Türkçesiyle ifade edilmiştir.

Türkçe sütunun alfabetik listesinin, tam metnin ve yanlış tercümeler listesinin hazırlanmasında transkripsiyon işaretlerinden yararlanılmıştır ve bunların yazımında “Times Turkish Transcription” adlı font kullanılmıştır.

Madde başlarının okunmasında ve anlamlandırılmasında Azerbaycan Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Farsça ve İtalyancayla ilgili birçok basılı ve çevrim içi sözlükten faydalanılmıştır. Basılı sözlüklerden *Azerbaycan Dilinin İzahlı Lügati* (2006), *Azerbaycan Dialektoloji Lügati* (1999; 2003), *Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü* (2018), *Azeri Türkçesi Dil Kılavuzu* (1992), *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü* (1991), *Farsça-Türkçe Sözlük* (2008), *Moheg Türkçe-Farsça Sözlük* (2005), *Burhân-ı Katı* (2009), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat* (2007), *A Comprehensive Persian-English Dictionary* (2005), *İtalyanca Türkçe Sözlük* (1989), *Türkçe-İtalyanca Yeni Lûgat* (1968), *Fono İtalyanca Standart Sözlük* (2003), *Dizionario Globale* (2016), *Söz Kitabı / Türkçe-İtalyanca Sözlük* (2015) adlı eserlerden yararlanılmıştır. Ayrıca Mertol Tulum’un (2011) yayına hazırladığı *17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı* adlı eserden de İtalyanca kelimelerin anlamlandırılması noktasında istifade edilmiştir. Yararlanılan çevrim içi sözlük ve tercüme sayfalarının listesi ise şu şekildedir:

www.azleks.com

www.sozluk.gov.tr

www.vajehyab.com

www.lugatim.com

www.italyancasozluk.net

www.dict.com/italyanca-turkce

<https://translate.google.com>

Sözlüklerin yanı sıra İtalyanca ve Farsça sütundaki yapıların çözümlenmesi ve anlamlandırılması için bazı gramerlerden ve kılavuzlardan da yararlanılmıştır. Farsça sütundaki yapılar için *Farsça Grameri* (Ateş; Tarzi, 1971) ve *Çözümlü Farsça*

Metinler (Kantar, 2013) adlı eserler kullanılmıştır. İtalyanca sütundaki yapılar için ise *Yeni Başlayanlar İçin İtalyanca* (Özkan, 2001), *Herkes İçin Yapısal Yolla İtalyanca* (Tanış, 2004) ve *Pratik İtalyanca Konuşma Kılavuzu* (Turan, 2004) adlı eserlerden yararlanılmıştır. Bunların yanı sıra Yakup Abbasov (2008) tarafından hazırlanan ve Azerbaycan Türkçesi, Farsça ve İtalyancayı da içeren 14 dilin yer aldığı konuşma kitabına da yer yer başvurulmuştur.

2. ANONİM İSFAHAN SÖZLÜĞÜ'NÜ ORTAYA ÇIKARAN TARİHSEL SÜRECİ

2.1. Safevîlere Kadar İran ve Yakın Coğrafyasında Türklük

İran coğrafyası, Türk toplulukları için eski dönemlerden itibaren önemli yerleşim merkezlerinden biri olmuştur. Türk ve İranî toplulukların ilişkisi de buna bağlı olarak eski ve köklü bir ilişkidir. Kızılözen (2019: 20-21), Firdevsî'nin Şehnâmesi'nde yer alan İran-Turan savaşlarının Zerdüştlarin dinî kitabı olan Avesta'nın Yaşlar bölümüne dayanmasından hareketle bu ilişkilerin MÖ 2000'li yıllara kadar dayandığını iddia etmektedir. Ayrıca Kızılözen (2019: 54-55) Türkçenin yazılı döneminden önce, yani ilişkilerin başladığını varsaydığı MÖ 2000'li yıllardan MS 7. yüzyıla kadar Türkçeden İranî dillere geçmiş ve bugün İranî dillerin en önemli kollarından biri olan Farsçada kullanımı devam eden 68 kelime tespit etmiştir.

Bu konuda önemli tartışmalardan bir diğeri İskitlerin menşei hakkındadır. Çin Seddi'nden Tuna Nehri'ne kadar uzanan coğrafyada izlerine rastlanan İskitler'in Ön Asya'da da hüküm sürdükleri bilinmektedir. Konuyla ilgili önemli çalışmalardan birinde Durmuş (2015: 67-87) İskitlerin Türklüğü noktasında adlarının, dinlerinin, dillerinin, sanatlarının, gelenek ve göreneklerinin Türklükle ilgisini ele almış ve ortaya çıkan koşutlukların İskit ve Türk bağlantısıyla ilgili kuvvetli deliller olduğunu ifade etmiştir. İskitlerin Türk kökenli topluluklarla ilişkili olduğu kabul edilirse bu da bölgedeki Türk ve İranî topluluklar ilişkisinin tarihi için önemli bir veri olarak görülebilir.

Türklerin anayurdunun neresi olduğu meselesi başta arkeologlar ve tarihçiler olmak üzere birçok araştırmacının üzerinde durduğu bir konu olmuştur. Altay dağları çevresinin Türklerin anayurdu olduğu yönündeki görüş uzun yıllardır bilim çevrelerinde kabul görmüş olsa da son yıllarda bu görüşe itiraz eden teoriler de geliştirilmiştir. Bunlardan biri Firudin Ağasıoğlu'nun (2014: 30-31; 208-218) Urnu Teorisi'dir. Ağasıoğlu'nun teorisine göre Türklerin ana yurdu Ön Asya'da bugün İran sınırları içindeki Urmiye Gölü ve civarındır. Ağasıoğlu'nun öne sürdüğü teoride en çok üzerinde durduğu meselelerden biri ise çevredeki denizlerin adlandırılmasıdır. Buna göre Ağasıoğlu; Karadeniz, Göy Deniz (günümüzde Hazar Denizi), Kızıldeniz ve Akdeniz'in adlandırılmalarında görülen kara, göy (mavi), kırmızı ve ak kelimelerinin Türklerin yön tasavvuruyla ilgili olduğunu belirtmektedir. Buna göre kuzeyin rengi

kara, doğunun rengi mavi, güneyin rengi kırmızı, batının rengi ise ak olarak değerlendirilmektedir. Celilov, bahsi geçen denizlerin böyle adlandırılması için ise Urmiye ve civarında olmak gerektiğini savunmaktadır. Çünkü Urmiye merkez olarak kabul edildiği takdirde Karadeniz kuzeyde, Hazar Denizi doğuda, Kızıldeniz güneyde, Akdeniz ise batıda kalmaktadır.

Tarihî dönemlerde İran ve yakın coğrafyasındaki Türk varlığıyla ilgili bir diğer önemli görüş ise dille ilgilidir. Osman Nedim Tuna'nın (2011: 49) Sümer ve Türk dillerinin ilişkisini ele aldığı çalışması göz önünde tutulursa Sümerceye Türkçeden geçtiği düşünülen kelimelere bağlı olarak Türklerin MÖ 3500'lü yıllardan itibaren bugünkü Doğu Anadolu ve yakınlarında olması söz konusudur. Dil konusunda bir diğer iddia ise Marcel Erdal'a aittir. Erdal (2004a: 929-938), Doğu Anadolu ve Kuzey Irak civarında yaşamış ve MÖ 2300-1200 arasına tarihlenen çivi yazılı metinleri bulunan Hurrilerin ve bu topluluğun dili olan Hurricenin, bilhassa Oğuz Türklüğüyle ve Oğuz Türkçesiyle köken bakımından ilişkili olabileceğini öne sürmektedir. Bu da Türklüğün ve Türkçenin bölgedeki geçmişine dair kayda değer bir veridir.

Ayrıca son yıllarda Hakkâri'nin İran sınırına yakın bölgelerinde yapılan arkeolojik çalışmalarda bulunan balbal tarzı taşların bozkır kültürüyle ilişkili olabileceği düşünülmekte ve bu taşlar Proto-Türklerin bölgedeki varlığının eskiliği konusundaki tartışmalara yeni bir pencere açmaktadır (Sevin; Özfırat, 2001: 513).

Kızılözen'in Şehnâme'ye dayandırdığı görüşü, Durmuş'un İskitlerin Türk kökenli olabileceği yönündeki tezleri, Ağasıoğlu'nun Urmu Teorisi, Tuna'nın Sümerce-Türkçe ilişkilerinin gerçekleşmiş olabileceği coğrafyayla ilgili görüşleri, Erdal'ın Hurriler ve Hurricenin Türkler ve Türkçeye bağlantılı olduğu yönündeki fikirleri ve Sevin-Özfırat'ın Hakkâri'de bulunan balbalların bozkır kültürüne ait özellikler taşıdığını ortaya koymaları, Türk topluluklarının Milattan önceki dönemlerde de İran ve yakın coğrafyasında olduklarını destekler niteliktedir.

Milattan sonraki ilk ilişkiler noktasında en önemli veriler ise Eski Türkçe dönemine ait metinlerde yer almaktadır (Eker, 2010: 321-332). Bahsi geçen dönemde bir İranî topluluk olan Soğdlarla Türkler arasında ilişki olduğu tartışmasız kabul edilmektedir. Ancak bahsi geçen ilişki İran coğrafyasında gerçekleşmemiştir. 9-10. yy. civarı ise İran ve yakın coğrafyasındaki Türk varlığının gün geçtikçe arttığı sürecin başlangıcı olmuştur. Öncelikle Abbâsî halifelerinin ordusunda yoğun bir şekilde yer

almaya başlayan Türk askerler aracılığıyla başlayan bu süreç Gazneli Sultan Mahmud döneminde Türk topluluklarının yavaş yavaş bu bölgeye kaymasıyla devam etmiştir. Ardından Oğuz topluluklarının Dandanakan Savaşı sonucunda Büyük Selçuklu Devleti'ni kurması ve 1055 yılında Bağdat'ı alması İran coğrafyasındaki Türk varlığı için önemli dönüm noktalarından biri olmuştur. Bunun sonucunda Türk ve Fars dünyaları arasında bir sınır kalmamış ve yüzyıllar boyunca kesintisiz devam edecek bir kaynaşma ortamı meydana gelmiştir (Roy, 2018: 33-34).

Böylece İran'ın özellikle günümüzde Güney Azerbaycan olarak da bilinen bölgeleri bu dönemde Oğuz Türklerinin yoğun göçüne sahne olmuştur. 1000'li yıllardan itibaren Oğuz Türkleriyle Farsların yoğun ilişki içinde olması Kâşgarlı Mahmut'un da dikkatini çekmiş ve Oğuzların Farslarla bir arada yaşamaya başladıktan sonra bazı kelimeleri unutup yerlerine Farsçalarını kullanmaya başladıklarına dair bilgi verme ihtiyacı duymuştur (DLT, 2014: 187). Harezmşahlar döneminde Türk varlığı etkinliğini sürdürmüş, Cengiz'in yerinden oynattığı Türk gruplarının da akın akın batıya doğru göçü sonunda bölgedeki Türk nüfusun yoğunluğu daha da artmıştır. İlhanlılar döneminde yöneticiler Moğol kökenli olsa da halkın çok büyük kısmı Türklerden oluşmaktaydı. Yönetici kesimin de zamanla Müslümanlaşıp Türkleşmesi sonucunda İran'daki Türk varlığı tüm canlılığıyla devam etmiştir. Ardından gelen Timurlular döneminde de bu manzara değişmemiştir ve Türk-Fars unsurlarının kaynaşması bu dönemde artarak devam etmiştir (Roy, 2018: 35).

Bu dönemde bölgenin kaderini belirleyecek oluşumlardan Karakoyunlular, bir Türkmen konfederasyonu olarak ortaya çıkmıştır. Karakoyunluların yönetici kesimi Baranî ya da Baharlu gibi adlarla anılan boydandır ve bu oluşum en parlak dönemlerini Cihan Şah devrinde yaşamıştır (Golden, 2012: 376-377). Bu dönemdeki önemli hadiselerden biri ise yine bir Türkmen devleti olan Akkoyunlular'ın, Karakoyunlular ile giriştiği mücadeledir. Akkoyunlular da bir konfederasyondur ve yöneticileri köklerini Oğuzların Bayındır boyuna dayandırmaktadır (Golden, 2012: 378). Bu noktada ise daha sonra İran'ın hem siyasi hem askerî hem de dinî karakterini belirleyecek olan Safevîye Tarikatı'nın devletleşmesiyle sonuçlanacak olaylar baş göstermiştir.

2.2. Safevîye Tarikatı'nın Kuruluşundan Şah Abbas'ın Ölümüne Kadar Safevîler

Safevîlerin bir tarikat olarak tarih sahnesinde yer almaya başlamalarının ardından gelişen bir dizi olay neticesinde tarihte Safevî-Osmanlı mücadelesi olarak yer alan süreç ortaya çıkmıştır. Bu noktada Safevîlerin geçirmiş oldukları dinî, askerî ve siyasi değişimlerin önemli bir rolü olmuştur. Zaman zaman büyük çatışmalara sahne olan Safevî-Osmanlı mücadelesi Avrupalıların da dikkatini çekmiş ve Avrupalı devletlerin bu anlaşmazlığı fırsata çevirmeye yönelik girişimleri 16. yüzyılın sonunda gözle görülür bir şekilde artmıştır. Bunun neticesinde de Safevî Devleti, değişik gruplardan Avrupalılar için bir cazibe merkezi hâline dönüşmüştür. AİS'in hazırlanması da bu sürecin sonuçlarından biridir. AİS ve benzeri birçok eserin ortaya çıkmasını sağlayan gelişmeleri daha iyi anlayabilmek için Safevîlerin Şah Abbas'ın ölümüne kadarki tarihlerini ve bu tarihsel süreçte geçirmiş oldukları dönüşümleri ayrıntılı bir şekilde ele almak gerekmektedir.

2.2.1. Organizasyon: Tarikatın İlk Dönemleri

Moğol akınlarının insanları umutsuzluk hissine sürükleyip münzevi bir yaşama itmesinin 13-15. yüzyıllar arasındaki İran'ın kamusal düzenine önemli etkileri olmuştur (Petruşevskiy, 2021: 190-191). Bu dönem, tam anlamıyla bir buhran dönemidir ve İslam'ın geleceği de tehlikeye girmiştir (Roemer, 2006: 190). 1300'lü yılların başında dönemin ünlü din adamlarından olan Şeyh Zahid'den el alan Şeyh Safiyüddin İshak tarafından kurulan Safevîye Tarikatı da böyle bir dönemde faaliyetlerine başlamıştır. Safevîye şeyhleri ve müritleri ilk başlarda siyasetten uzak, sadece tasavvuf ve din merkezli bir tarikatın temsilcileri olmuşlardır. Bu tarikat, en önemli desteği Osmanlı'ya muhalif olan Anadolu Türkmenleri ve Azerbaycan çevresindeki Türk göçebe boylarından almıştır (Petruşevskiy, 2021: 192-193). Hatta sufi bir tarikat çehresindeyken Osmanlı'dan bile destek görmüşlerdir (Hinz, 1992: 7).

Sonraki yüzyıllarda kaleme alınan tarihlerde tarikata ve hanedana kutsiyet atfetmek için şeyhlerin kökeni Hz. Ali'ye bağlanarak Şiilik vurgusu tarihsel zemine oturtulmaya çalışılsa da (Aydoğmuşoğlu, 2018: 32; Gülten, 2020: 106; Gündüz, 2021: 55) tarikatın başlangıç dönemlerinde mezhebî yaklaşımının Sünniliğin Şafii mezhebi olduğu belirtilmektedir (Bademci, 2018: 421; Erdoğan, 2019: 17). Akın (2020: 41-43) ise bu görüşe tedbirli yaklaşmakta ve Safeviyye Tekkesi'yle ilgili bazı tarihî

kayıtlardan hareketle Safevîlerin Şafii mezhebine intisap etmiş olmalarından ziyade heterodoks yapıda bir İslam anlayışına sahip olmalarının daha kabul edilebilir olduğunu ifade etmektedir. Bahsi geçen dönemlerde Gilan ve Mazenderan haricinde İran'ın neredeyse tamamında Sünnilik resmî mezhep konumundaydı (Petruşevskiy, 2021: 190-191; Golden, 2012: 381).

Safevî ailesinin kökenleriyle ilgili bazı tartışmalar olsa da yapının tamamen Türkmenlerden oluşması ve ileride kurulacak olan devletin ordu ve saray dilinin Türkçe olması sebebiyle Türklük haricinde dile getirilen hususların sadece iddia seviyesinde kaldığı belirtilmektedir (Gündüz, 2021: 55-57). Bademci (2018: 419), bu tarikatın kökeninin Türk, Arap, Fars ya da Kürt olduğunu kesin olarak iddia etmenin mümkün olmadığını, ancak Türk olmalarının yüksek bir ihtimal olduğuna dair çokça veri olduğunu ifade etmektedir. Aydoğmuşoğlu (2018: 32-33) ise hem dönemin Osmanlı ve Safevî kaynaklarının hem de Avrupalı seyyahların verdikleri bilgilerin Safevî hanedanını Türk kökenli kabul etmek için yeterli olduğunu söylemektedir. Savory (2021: 2), Safevîler gibi İran tarihi için oldukça önemli bir hanedanın kökenleriyle ilgili bu belirsizliğin Safevî ideolojisinin temellerinin sorgulanmasını engellemek ve hareketin hızını kesmemek için bizzat Safevîler tarafından yaratıldığını ifade etmektedir.

Safevîye Tarikatı mensupları Şeyh Safiyüddin'den sonraki Sadreddin döneminde de siyasetten uzak bir tavır sergilemişlerdir. Sadreddin, kimi sosyal olayların çözümünde etkili olmuş ve tarikatın müritlerinin sayısı bu dönemde oldukça artmıştır (Yıldırım, 2008: 159; Aydoğmuşoğlu, 2018: 61). Ayrıca dönemin İlhanlı idaresinde önemli makamlarda bulunan birçok kişi tarikata bu dönemde intisap etmiştir. Yine bu dönemde Şeyh Safiyüddin'in türbesi tamamlanmış ve Erdebil kutsal bir mekân statüsüne ulaşmıştır (Savory, 2021: 10).

Sadreddin'in ardından gelen Hoca Ali döneminde tarikatın Sünni çizgiden uzaklaşmaya başladığını gösteren ilk belirtiler ortaya çıkmıştır (Bademci, 2018: 423; Savory, 2021: 14). Ancak bu dönemde de tarikatın siyasi ya da askerî bir hedefi yoktur. Bu dönemle ilgili kayda değer bir bilgi, Timur'un Ankara Savaşı dönüşünde Hoca Ali ile görüşüp yanında getirdiği çok sayıda Anadolu Türkmen'i Hoca Ali'nin isteğiyle bağışladığı yönündedir (Aydoğmuşoğlu, 2018: 68-69). Sümer (2018: 6), bu olayla ilgili Timurlu kaynaklarında hiçbir bilgi olmadığını ve bunun Anadolu'dan gelen

grupların Safevî Tekkesi'nin hizmetine girmelerinin yanlış bir izahından ibaret olduğunu belirtmektedir.

Hoca Ali'den sonra oğlu İbrahim başa geçmiştir. Bu dönemde tarikatın etki alanı oldukça genişlemiş ve Şeyh İbrahim, Irak ve Azerbaycan bölgesinde bilinen bir isim olmuştur (Aydoğmuşoğlu, 2018: 73). Bu dönemde Erdebil dışındaki müritlerle bağlantı “halifetü'l-hulefa” adı verilen görevli aracılığıyla kurulmuş ve bu iletişim ağı sonraki dönemlerde de etkinliğini korumuştur (Savory, 2021: 17).

2.2.2. İhtilal: Tarikatın Siyasallaşması ve Devletleşmesi

İbrahim'den sonra başa geçen oğlu Şeyh Cüneyd'in dönemi, tarikatın radikal bir şekilde yön değiştirdiği dönem olmuştur (Yıldırım, 2008: 168). Tarikata bağlı müritlerin sayısının gün geçtikçe artması ve bu müritlerin tekkeye gönülden bağlı olmaları Cüneyd'in dikkatini çekmiş ve elindedeki gücü fark etmesini sağlamıştı. Bu gücün farkına varan bir diğer isim ise Karakoyunlu Cihan Şah olmuştur ve ülkesinin başkenti Tebriz'e çok yakın mesafedeki Erdebil'de bulunan Cüneyd'in buradan çıkarılmasını istemiştir (Aydoğmuşoğlu, 2018: 75-76). Cihan Şah ve Cüneyd'in amcası olan Cafer arasında ise dünürlük bağı vardır. Cihan Şah, bu yakınlık sebebiyle Cafer'den Erdebil'de bulunan Cüneyd'i bölgeden uzaklaştırmasını istemiştir. Amcası Cafer'le mücadeleye giren Cüneyd, bulunduğu yerden ayrılmıştır (Hinz, 1992: 16).

Anadolu'daki Türkmen gruplarının Osmanlı Devleti'nin iskân politikasını benimsemekte zorlanmasına bazı ekonomik sebeplerin de eklenmesi bahsi geçen memnuniyetsiz grupları Osmanlılara karşı yeni arayışlara itmiştir. Şeyh Cüneyd, böyle bir zamanda Anadolu'ya geçmiştir (Golden, 2012: 381; Bademci, 2018: 425). Gün geçtikçe artan taraftarlarıyla Anadolu'da bir dizi görüşmeler gerçekleştiren Cüneyd, bu taraftarlarının heterodoks Müslümanlık anlayışında olması sebebiyle ve bu desteği yitirmemek için tarikatın dinî anlayışını bu yöne doğru kaydırmıştır. Anadolu'daki heterodoks Müslümanlık anlayışıyla ifade edilmek istenen ise Rum Abdalları olarak bilinen grupların atalarının da mensup olduğu Yesevilik, Haydarilik ve Vefailik gibi tarikatların ilişkili olduğu Kalenderiye cereyanıdır (Ocak, 2000: 140). Safevîye Tarikatı'nın yaşadığı dinî kırım da Cüneyd'in Anadolu Türkmenleriyle temasları sonucunda meydana gelmiştir. Ayrıca 14. ve 15. yüzyıllarda Anadolu'da oldukça etkili olan Hurufilik de heterodoks İslam anlayışının gelişmesine katkıda bulunmuştur (Ocak, 2000: 142).

Bulunduğu bölgelerdeki Sünni çevrelerin bu faaliyetlerden rahatsız olması sonucunda Cüneyd, Canik bölgesine gitmiş ve buradaki Çepni Türkmenleriyle irtibat kurmuştur (Gündüz, 2021: 60). Daha sonra Canik bölgesinde Trabzon Rumlarına gaza niyetiyle açtığı savaşlar tarikatın ilk askerî faaliyetleri olmuştur. Böylece tarikat, dinî çizgisinin yanına bir de askerî imaj eklemiştir. Cüneyd'in bu dönemlerde Akkoyunlu Uzun Hasan ile iyi ilişkiler kurarak Uzun Hasan'ın kız kardeşi Hatice Begüm'le evlenmesi ise tarikatın siyasi bir zırha bürünmesindeki ilk adım olmuştur. Savory'ye (2021: 17) göre Cüneyd'in "Sultan" unvanını kullanması da bir tesadüften öte siyasi dönüşümün bir göstergesidir. Yani Safevîye Tarikatı Cüneyd'in önderliği döneminde dinî, askerî ve siyasi bir dönüşüm geçirmiştir. Bu dönüşüm ise daha sonra Türk ve İslam dünyasını derinden etkileyecek mücadelelerin önünü açmıştır.

Bu noktada kayda değer bir husus ise Cüneyd'in Sünni Akkoyunlularla yakın ilişki kurması ve etkinliğini Akkoyunluların hâkim olduğu coğrafyada yürütmesidir. Hâlbuki Akkoyunlularla mücadele içindeki Karakoyunlular, heterodokos İslam olarak adlandırılan inanışın merkezi konumundaydı. Ancak Karakoyunlular Cüneyd'in amcası Cafer'e destek olmaktaydı. Bu yüzden Cüneyd, Karakoyunluların düşmanı Akkoyunlularla yakınlaşmayı seçmiştir. Akkoyunlu Uzun Hasan da gerektiği takdirde Cüneyd'in müritlerinden yararlanabilmek için Cüneyd'e ilgi göstermiş ve dostluğunu ifade eden bir mektup göndermiştir. Bunun sonucunda kurulan ilişkilerle tarikat önemli genişlikte bir faaliyet sahasına daha açılmıştır (Erdoğan, 2019: 20). Cüneyd bu dönemde askerî faaliyetlerine devam etmiş ve gaza anlayışıyla Şirvanşahlar üzerine sefer düzenlemiştir. Ancak Cüneyd bu savaşta öldürülmüştür. Böylece Safevîye Tarikatı savaş meydanında ilk kez bir liderini kaybetmiştir. Ancak müritleri Cüneyd'in ölümünü kabul etmemişler ve onu neredeyse Tanrı yerine koymuşlardır (Baharlı, 2021: 104-105).

Cüneyd'e çok bağlı olan Türkmen grupları aynı bağlılığı Cüneyd'in oğlu Haydar'a da göstermişlerdir (Roemer, 2006: 206). Cüneyd'in daha büyük yaşta bir oğlu olmasına rağmen küçük yaştaki Haydar'ı halefi olarak işaret etmesi tarikatın geleceği açısından siyasi bir hamledir. Çünkü Haydar, anne tarafından Akkoyunlu ailesine mensuptur ve gerektiği takdirde devletin hükümdarı olan dayısından destek alma ihtimali vardır (Sümer, 2018: 11). Haydar, dayısı Uzun Hasan tarafından büyütülmüş ve eğitilmiştir. Ayrıca Uzun Hasan'ın kızı ve aynı zamanda Trabzon Rum İmparatoru

Calo Johannes'in torunu Âlemşah Begüm ile evlenerek Akkoyunlu hanedanıyla aile ilişkilerini de geliştirmiştir (Yıldırım, 2008: 222). Savory (2021: 19), Haydar'ın bu dönemdeki durumunu dünyevi ve ruhani otoriteyi aynı anda ellerinde tutması olarak betimlemektedir. Akkoyunlular bu dönemde Timurluları ve Karakoyunluları yenerek sınırlarını genişletmiş ve başkentlerini Diyarbakır'dan Tebriz'e taşımışlardır. Uzun Hasan'ın böyle güçlü bir konuma ulaşması doğal olarak Haydar'ın gücünü de olumlu anlamda etkilemiştir (Aydoğmuşoğlu, 2018: 85).

Haydar'ın şeyhlik dönemi tarikatın askerî yönünü iyice belirginleştirmiştir. Hatta tarikata bağlı kişilerin “Kızılbaş” olarak adlandırılması da Haydar döneminde başlamıştır. Safevî hanedanının Kızılbaş inancını terkedip devletin dinî istikametini İsnâ Aşeriye Şiiğine çevirmesinden sonra dahi Kızılbaş ve Rafîzi adlandırmalarının Kalenderi, Bektaşî, Abdal, Işık ve Torlak gibi terimlerle anılan heterodoks grupların yanı sıra Şii inancına mensup topluluklar için de kullanıldığı bilinmektedir (Akın, 2020: 45).

Şeyh Haydar, 12 dilimli kızıl bir tac ve başlık takmaya başlamış, takipçilerine de derecelerine göre bu tacı giydirmiştir (Gölpınarlı, 1977: 789). Lidere bağlı askerlerin börtüklerinin belirlenmiş bir renge sahip olmasının eski Türk devletlerinden beri görülen siyasi ve askerî bir hamle olduğu, Haydar'ın da bu gelenekten istifade ederek devletleşme yolunda bir adım attığı söylenebilir (Akın, 2020: 39-40). Haydar, bu başlık seçimini gördüğü bir rüyaya istinaden uygulamaya koymuş ve böylece taraftarları her yerde belli olmuştur. Konik bir biçime sahip olan bu başlığın etrafında beyaz veya yeşil ipekten halkalar vardır (Gülten, 2020: 107).

Bunun yanı sıra Haydar da babası Cüneyd gibi gaza anlayışını devam ettirmiş ve Şirvanşahlar'a saldırmak istemiştir. Ancak Uzun Hasan'dan sonra yerine geçen Yakup Bey, Safevîlerin gücünün farkına vararak Haydar'a karşı Şirvanşahlar'a destek vermiştir (Roemer, 2006: 183; Savory, 2021: 20). Bunun sonucunda Şeyh Haydar da öldürülmüştür. Hatta kesilen kafası Tebriz'de dolaştırılıp köpeklerin önüne atılmıştır (Gündüz, 2021: 63).

Safevîye Tarikatı'nın müritleri ikinci kez şeyhlerini savaşta kaybetmişlerdir. Ancak kimse Haydar'ın ölmüş olduğuna inanmamıştır. Bu durum Haydar'ın da babası Cüneyd gibi neredeyse Tanrılaştırıldığını göstermektedir. Haydar'ın ölümünden sonra büyük oğlu Sultan Ali tarikatın başı olarak kabul edilmiştir. Ali'nin “padişah”

unvanını kullanmayı tercih etmesi de yine tarikatın siyasi yönelimlerine ışık tutmaktadır (Savory, 2021: 22). Kızılbaş grupları aynı bağlılığı Ali'ye de göstermeye devam etmişler, ancak Akkoyunlu Yakup bu etkinliğini de kırmak istemiştir. Çünkü Ali'nin intikam almak isteyeceğini düşündüğü için tedirgin olmuştur. Bundan dolayı Ali'yi annesi ve kardeşleriyle birlikte Istahr Kalesi'nde hapsedirmiştir. (Sümer, 2018: 13; Behrâmnejâd, 2019: 129; Savory, 2021: 22). Ancak bu sırada Yakup ölmüş ve Akkoyunlular arasında taht mücadelesi başlamıştır. Tahtı ele geçiren Rüstem, Safevîlerin gücünden yararlanabilmek için Ali'yi serbest bırakmıştır ve Ali'nin emrindeki Safevî kuvvetleri sayesinde düşmanlarını bertaraf etmiştir. Ancak bir süre sonra o da Ali'nin gücünden çekinmeye başlamış ve Ali'yi etkisizleştirmek için üzerine asker göndermiştir (Behrâmnejâd, 2019: 129; Savory, 2021: 22). Öldürüleceğini anlayan Ali, başlığını kardeşi İsmail'e devretmiş ve onu Kızılbaşların en güvenilir beylerine emanet etmiştir (Hinz, 1992: 82; Aydoğmuşoğlu, 2018: 97). Bu beylere "mutemet" adı da verilmektedir (Baharlu, 2021: 111). Ali ise giriştiği mücadelede öldürülmüştür.

Böylelikle Safevîye Tarikatı'nın müritleri, Cüneyd ve Haydar'dan sonra üçüncü kez şeyhlerinin ölümüyle karşı karşıya kalmışlardır. Kızılbaşlar İsmail'i Akkoyunlulardan kaçırmışlar, önce Erdebil'e ardından da Gilan bölgesine götürmüşlerdir. Çocuk yaştaki İsmail'i bu bölgede saklamış ve yetiştirmişlerdir. İsmail, Gilan döneminde Lahican bölgesinin beyi Mirza Ali Karkiya'dan destek görmüştür (Savory, 2021: 23). Burada altı çizilmesi gereken bir husus Kızılbaşların Safevî hanedanına olan bağlılıklarının derecesidir. Bu yüzden şeyhlerin yaşından çok vücutlarının varlığı önemlidir (Gündüz, 2021: 66). Sümer (2018: 8), Türklerin kuvvetlerinin kaynaklarından birinin, bilhassa dinî ve siyasi gücü elinde bulunduran şahıslara karşı aşırı bağlanmaları olduğunu belirtmekte ve Türklerin her şartta ve her coğrafyada siyasi bir birlik oluşturabilmelerinin de bununla ilgili olduğunu ifade etmektedir.

1490'ların sonlarına doğru ise Akkoyunlular taht mücadelesi içine düşmüşlerdir. Bununla birlikte İran'da yerel yönetimler baş göstermeye başlamış ve çok başlılık meydana gelmiştir (Roemer, 2006: 210; Gündüz, 2021: 67; Petruşevskiy, 2021: 193-194). Bu bakımdan İran'ın siyasi görünümü Anadolu Selçuklu Devleti'nin ardından meydana gelen Beylikler Dönemi ile benzerlik göstermektedir. Bölgede

siyasi istikrar tamamen yok olmuştur. Şeyh İsmail'in saklandığı yerden harekete geçmesi için siyasi ortam müsait hâle gelmiştir. Ayrıca tarikatın Kızılbaş müritleri de yıllardır bekledikleri askerî ve siyasi güce ulaşmanın arifesinde olduklarının farkındadır. Savory (2021: 26), herhangi bir olumsuzlukta İsmail'in yerine geçecek bir veliahtın olmamasını İsmail'in mücadelesini kendinden önceki Safevî liderlerinden farklı bir pozisyona getirdiğini ifade etmektedir.

Baharlı (2021: 108), Safevîye Tarikatı'nın bu dönemlerde ülkesiz bir devlet gibi olduğunu belirtmektedir. Ayrıca Baharlı (2021: 113), İsmail'in mürşid-i kâmil pozisyonunda ve ilahi bir varlık olarak görülmesinin de muhalefet unsurunu ortadan kaldırıp sürecin hızlanmasını sağladığını belirtmektedir. Böylece Kızılbaşlar için şeyhlerini şah yapma imkânı doğmuş ve İsmail, yanındaki Kızılbaş beylerinin de onayını alarak yola çıkmıştır (Gündüz, 2021: 67-68). Erzincan'a kadar gelen İsmail'e kısa sürede binlerce Kızılbaş katılmıştır. Özellikle Anadolu'dan Tekelü, Varsak, Avşar, Dulkadirli, Şamlu, Ustaclu, Rumlu gibi isimlerle anılan Türkmen grupları ve Osmanlı sınırına yakın yerlerdeki Türkmen grupları akın akın İsmail'e destek vermeye gelmişlerdir (Sümer, 2018: 18; Erdoğan, 2019: 22-23; Gündüz, 2021: 69).

Şah İsmail'in, Anadolu Türkmenlerini harekete geçirebilmesinde Osmanlı'nın konargöçerlere uyguladığı iskân ve vergi politikası ile bu toplulukların yüzyıllardır Mehdici bir inanca sahip olmalarının etkisi büyüktür (Ocak, 2000: 148-149). Bu konuyla ilgili olarak Savaş (2020: 10), Mehdi anlatısına bağlı Mühimme kayıtlarına yansımış birtakım olayların ortak noktasının Denizli, Şam, Niksar ve Amasya gibi Osmanlı hâkimiyetine yeni girmiş ya da merkeziyetçi yapının tam olarak tesis edilemediği yerlerde gerçekleşmesinin tesadüf olmadığını belirtmektedir. Burada altı çizilmesi gereken önemli bir husus ise Şah İsmail'e katılan Dulkadir, Bozulus, Çukurova, Bozok ve Halep Türkmenleri gibi grupların o dönemde henüz Osmanlı idaresine girmemiş olmalarıdır. Yani Osmanlı'nın uyguladığı ekonomi ve yerleştirme politikalarının bu gruplar üzerinde bir etkisinden söz edilemez (Gülten, 2020: 110-111).

Gün geçtikçe güçlenen İsmail, ataları Cüneyd ve Haydar'ın intikamını almak için Şirvanşahlar'a saldırmış ve bu saldırıdan zaferle ayrılmıştır. Şamahı ve Bakü'yü ele geçirmiştir. Ardından ise Tebriz'i elinde tutan Akkoyunlu Elvend'i de saf dışı bırakarak Tebriz'i ele geçirmiştir. Şah İsmail'in Akkoyunlular'dan önce Şirvanşahlar'a

saldırmasının iki nedeni olabileceğini ifade eden Savory (2021: 27), bu ihtimallerden birincisinin askerin gücünü test etmek için önce daha zayıf bir rakiple savaşmak, ikinci ihtimalin ise atalarının intikamını almak olduğunu belirtmektedir.

İsmail, Uzun Hasan'ın torunu olması hasebiyle Akkoyunlu tahtında hakkı olduğunu düşünmekteydi. İsmail'in 1501'de tahta oturmasıyla birlikte Safevî Devleti resmen kurulmuş, İsmail ise Şehinşah ilan edilmiştir (Petruşevskiy, 2021: 193-194). Böylece Safevîlerin şeyhi İsmail Mirza, Şah İsmail Bahadır Han adıyla siyasi bir lider pozisyonuna erişmiştir (Aydoğmuşoğlu, 2018: 106). İsmail, babası Haydar'ın öcünü almak için babasına karşı savaştığı bilinen kişilerin mezarlarını açtırıp kemiklerini yaktırmış, babasının başının köpeklerle atılmış olmasından dolayı da Tebriz'deki bütün köpekleri öldürtmüştür (Gündüz, 2021: 72).

1300'lü yılların başında faaliyet göstermeye başlayan Safevîye Tarikatı, Cüneyd döneminde yaşadığı dinî, askerî ve siyasi kırılmanın sonucu olarak artık devletleşmişti. Bu yolu açan sebep her ne kadar dinî nitelikteki gaza anlayışı olsa da elbette Türkmen Kızılbaş grupların ekonomik ve siyasi güç elde etme çabası da vardır (Baharlı, 2021: 116). Bu çabanın sonunda ise İsmail şeyhlikten şahlığa adım atmış ve eski İran hükümdarlarına atfen Şah unvanını almıştır. İsmail de ataları gibi neredeyse Tanrı gibi görülmekteydi. Zaten Hatayî mahlasıyla yazdığı şiirlerinde Tanrı'nın kendisinde “hulul” ettiğini ve beklenen Mehdi olduğunu açıkça ifade etmektedir (Savory, 2021: 24-25). Heterodoks İslam anlayışındaki gruplar Orta Asya dönemlerinden itibaren “hulul” ve “tenasüh” inançlarına sahip oldukları için İsmail'in propagandasını benimsemeleri kolaylıkla gerçekleşmiştir (Ocak, 2000: 149). Bunun yanı sıra İsmail, atalarından farklı olarak devletleşmeyi sağlamıştı. Bu da İsmail'e duyulan sevgiyi daha da arttırmıştır. Özellikle Anadolu Türkmenleri Safevî Devleti'nin kuruluşunda ve sonrasında İsmail'in en büyük destekçileri olmuştur. Cüneyd'in yoğun propaganda faaliyetleri sonucunda Anadolu'nun dört bir yanından Erdebil Tekkesi'ne katılan Türkmenlerin içinden kabiliyetleriyle öne çıkan bazıları özel olarak yetiştirilip “Halife” unvanıyla tekrar Anadolu'ya gönderilmişlerdir. Halife unvanlı bu kişiler Osmanlı'nın ekonomi politikalarından muzdarip olan kitleleri etkilemiş ve bunun sonucunda Celâli isyanları gibi Osmanlı'yı uzun süre meşgul eden ve yıpratıcı olaylar meydana gelmiştir (Savaş, 2020: 99).

Safevî Devleti'nin kurulması aşaması birkaç yüzyıl önce Türkistan'dan Anadolu'ya gelen bazı gruplar için ikinci bir göçe vesile olmuş ve bu sefer Türkmen gruplar doğuya doğru göç edip Safevî Devleti'ne katılmışlardır. Safevîlerin din politikası sonucunda birçok Sünni de Osmanlılara ya da Özbeklere doğru göç etmiştir (Çelenk, 2021: 84). Anadolu Türkmenlerinin hacca gider gibi bir akınla İsmail'i ziyarete gitmeleri ve neden Mekke'ye değil de Erdebil'e gittiklerini soranlara karşı "biz ölüye değil diriye gideriz" cevabını vermeleri de Anadolu Türkmenlerinin desteklerinin boyutunu göstermektedir (Sümer, 2018: 11-12). Anadolu'daki heterodoks İslam, Şah İsmail'e kadar genel itibarıyla Hz. Ali kültürünü içermeyen bir popüler Müslümanlık iken Şah İsmail'le birlikte Kızılbaşlığa evrilmiştir (Ocak, 2000: 145).

Sümer'e göre devleti oluşturan kitlelerin büyük kısmı Anadolu'dan gelmiştir. Efendiyev ise bölgenin Anadolu'dan bile önce Türkleşmiş bir bölge olduğunu ve Safevîlerin kuruluşundan önce de yoğun bir Türk nüfusa ev sahipliği yaptığını belirtmektedir (Baharlı, 2021: 133-134). Buna göre Akkoyunlu Devleti'nin bakiyesi olan yoğun Türk nüfusa Anadolu'dan gelen Türk grupların da eklenmesiyle birlikte devlet önemli bir Türk nüfusa sahip olmuştur. Zaten devletin kurucu unsurlarının Kızılbaş Türkmenler olması, üst kademinin de neredeyse tamamının Türklere ait olmasını sağlamıştır. Devletin ilk dönemlerindeki üst düzey kadroların neredeyse tamamının Kızılbaş Türkmenlerin elinde olması Safevî Devleti'ndeki güç unsurunun tam anlamıyla Türklere lehine olduğunun önemli göstergelerindendir (Sümer, 2018: 22; KT, 2019). İlk başlarda tarikatın müritlerini ifade eden Kızılbaş terimi, Safevî Devleti'nin askerî sınıfının Kızılbaş ağırlıklı olması sebebiyle zamanla "askerî aristokrasi"nin de karşılığı olmuş, hatta devlet ve coğrafyayı adlandırmak için de yer yer Kızılbaş teriminden yararlanılmıştır (Üzüm, 2002: 547; Erdoğan, 2019: 46; KT, 2019: 13). Dönemin önemli tarihçilerinden İskender Bey Münşî ise Kızılbaş kavramını Türk kelimesiyle eş anlamlı olarak kullanmıştır (Gündüz, 2015: 126). Böylece Safevî Devleti, kaynaklardaki bir diğer ifadeyle Devlet-i Kızılbaş (Veliyeva, 2009: 338), tam anlamıyla bir Türk devleti olarak tarih sahnesinde yer almaya başlamıştır.

Safevîlerin İsmail'den önceki üç lideri Cüneyd, Haydar ve Ali'nin Sünni Şirvanşahlar ve Sünni Akkoyunlular tarafından öldürülmüş olması Sünniliğin yeni kurulan Safevî Devleti için bir alternatif olma ihtimalini ortadan kaldırmıştır (Çelenk,

2021: 88). Bu sebeple Safevî Devleti'nin dinî yönü devletin kuruluş aşamalarında Kızılbaşların inancı şeklinde belirginleşmiştir. Sünnî Osmanlı, Özbek ve Babür güçlerinin ortasında yeni bir güç olma peşindeki Safevîler, devletleşme yolunda ilerlerken Kızılbaşların inancına dört kolla sarılmışlardır. Bu dinî kimliğin sahiplenilmesi ise İran coğrafyasının dinî ve kültürel bir izolasyon sürecine girmesiyle sonuçlanmıştır (Çelenk, 2021: 84).

Bademci (2018: 437), Kızılbaş inancını Anadolu'da Babaîlik hareketlerinden itibaren 200 yıldır devam Türkmen öfkesinin doktrinleşmiş şekli olarak ifade etmektedir. Bu da Anadolu temelli Türkmen fikriyatının İran sahasında devletleşmesiyle sonuçlanmıştır. Ocak (2000: 135) Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde yönetime karşı birçok isyan gerçekleştiğini, ancak bunlardan sadece Babailer isyanının ve Şeyh Bedrettin ayaklanmasının Sünnî İslam haricindeki kitleleri bir araya getirdiğini belirtmektedir. Bu sebeple Anadolu'daki bu toplumsal hareketlerin Kızılbaşlığa doğrudan etkisi olmuştur.

Safevî Devleti kurulduktan sonra Şah İsmail ilk iş olarak 12 imam adına hutbe okutmuştur. Ayrıca bu süreçte ezana da eklemeler yapılmıştır (Gündüz, 2021: 73). Sünniler, farklı ve aşırı eğilimli Şii gruplar ve sapkın sufi gruplar İsmail'in zulmüne uğramıştır. Buna karşılık Hristiyan ve Yahudilere karşı ılımlı bir tavır izlenmiştir (Petruşevskiy, 2021: 194-195). Burada altı çizilmesi gereken bir husus, Kızılbaşların Şiilik anlayışının, İran'ın Sünnî yerlilerinin bildikleri Şiilikten birçok farklı özelliğe sahip olmasıdır (Sümer, 2018: 2).

Safevîye Tarikatı'nın Cüneyd'den itibaren Sünnî çizgiden heterodoks İslam çizgisine kayması ve devletin asli unsurunu da bu grupların oluşturması devletin dinî tarafını da doğal olarak belirlemiştir. Ancak Kızılbaşlar ait oldukları konargöçer kültür dünyasının bir getirisi olarak tasavvufi ritüeller dışında sistematik bir din bilgisine sahip değillerdi. Konargöçer hayat tarzına göre kurgulanmış olan Kızılbaşlık inancının bu bakımdan yerleşik hayata göre düzenlenmesi doğası gereği pek mümkün değildi (Çelenk, 2021: 90). Bu durum Safevî Devleti'nin Şiiliğin yerleşik hayatla uyumlu "İsnâ Aşeriye" kolunu tercih etmesiyle sonuçlanmıştır. Bu kolun ilmî altyapısı ise Bahreyn, Lübnan ve Irak bölgesinden getirilen ulema ile sağlanmıştır (Golden, 2012: 383).

Devlet teşkilatına da Safevîye Tarikatı'nın yönetim ve idare şekli esas olmuştur. Bunun en önemli örneği, *vezirlik* makamının Safevîlerin ilk döneminde o

kadar önemli bir mevki olmamasıdır. Safevîlerde bu makamın yerine önemli olan makam ise tarikatındaki gibi *vekil* makamıdır. Bu da Safevî Devleti'nin, tarikat geleneğine yaslandığına işarettir (Savory, 2006: 356; Baharlu, 2021: 119-120). Bunun yanı sıra İsmail'in aynı anda *şeyh*, *şah* ve *Mehdi'nin naibi* olması otoritenin mutlak bir şekilde kendinde toplanması sağladığı için vezirlik makamı gölgede kalmıştır. Ancak Baharlu'nun tespitine göre buradaki asıl mesele vezir makamının vekil makamına göre geride kalmasıdır. Karakoyunlular ve Akkoyunlular'da da vezirlerin Türkmen beylerinden daha geri planda olması Safevîleri bu bakımdan kendinden önceki iki devletin devamcısı konumuna ulaştırmıştır (Baharlu, 2021: 125).

Bunun yanı sıra diğer bürokratik, askerî ve siyasi işlerde başta İlhanlılar ve Akkoyunlular olmak üzere kendilerinden önceki devletlerin mirasını doğal olarak devralmışlardır (Sümer, 2018: 3). Özellikle bürokrasi sınıfındaki Fars etkinliği bunun en açık örneğidir. İran'ı Safevîlerden önce yöneten hanedanlar zamanında da Farsların bürokratik etkinliği üst düzeydeydi. Çünkü İran'a hâkim olan devletler, Fars bürokrat sınıfının yerini dolduracak yeterli kadrolara sahip değildi. Bundan dolayı da, bahsi geçen bürokrat sınıfı siyasi değişimlerden etkilenmeden varlıklarını devam ettirebilmiştir (Quinn, 2020: 31).

Bu dönemin özelliklerinden biri siyasal oluşumlarla etnik grupların tam anlamıyla örtüşmemesidir. Yine dönemin bir özelliği olarak kabile meşruiyetlerini din gücüyle hanedan yapısına yükseltmek söz konusudur. Bu durum ise Fars geleneğinin mirasıdır ve en önemli örneklerinden biri hükümdarın Türk, vezirlerin Farisi olduğu Selçuklulardır (Roy, 2018: 36). Safevî Devleti de hükmü altına aldığı coğrafya itibarıyla farklı etnik unsurlara ev sahipliği yapmaktaydı, ancak bu durum sadece Safevîlere özgü olmayıp İran coğrafyasının tarihî bir özelliğidir (Baharlu, 2021: 132). Hayvancılık ve askerlik merkezli Kızılbaşların bürokrasi deneyimlerinin olmaması Safevî Devleti'ni de vatandaşları olan yerleşik Farslara yönlendirmiştir. *Tacikiye* olarak adlandırılan bu sınıfın devletteki rolü ise bu dönemde ikincildir. Çünkü Kızılbaş kitleleri hem nüfus hem askerî hem de siyasi yönden kendilerinin haricindeki herhangi bir grubu alternatif ya da rakip olarak görmemiştir. Şah İsmail döneminde Kızılbaşlar ve Farslar birbirlerinden farklı iki sınıftır ve bu ikilemin seçkinleri Kızılbaşlardır (Savory, 1974: 194-195).

İran tarihçiliğinde sıkça dile getirilen Safevî Devleti'nin Farisi bir devlet olduğu yönündeki görüşler de gerçeği yansıtmamaktadır. İran'ın yerli halklarından özellikle bürokrasi alanında yararlanılmasının kadim İran devletçiliğini canlandırmak amacı taşıdığı iddiası temelsizdir. Bürokrasi sınıfındaki tercihlerde, işlevsel bir amaç güdülmüştür. Petruşevskiy de (2021: 194-195) İsmail'in kullandığı Şehinşah unvanının ulusal bir karşılığının olmadığını ve Fars unsurlarının devletin kuruluşunda hiçbir etkisinin bulunmadığını belirtmektedir. Safevîler döneminde Sâsânîler dönemindeki sınırlara ulaşılması da Safevî Devleti'nin millî bir İran devleti olduğu yönündeki görüşleri ortaya çıkarmıştır. Sümer (2018: 2-3), devletlerin sınırlarının değişime her zaman açık olması sebebiyle sınırların millî devlet için yeterli bir sebep olmadığını, zaten Selçuklu ve İlhanlı dönemlerinde de sınırların Safevî dönemiyle benzer olduğunu ifade etmektedir.

Savory (1974: 183-184) ve Baharlı (2021: 87), Şah İsmail'in meşruiyetinin üç dayanak noktası olduğunu belirtmektedir. Buna göre İsmail, her şeyden öte Kızılbaş müritlerinin şeyhi, yani mürşid-i kâmiliydi. Tarikatın bir numarası olarak tartışılmaz bir pozisyondaydı. Bunun yanı sıra Akkoyunlulara dayanan soyu sebebiyle tahtın meşru varisi olarak siyasi liderdi, yani şahtı. Üçüncü özelliği ise Şii inancının 12. imamı olan Mehdi'nin naibi unvanına da sahipti. Mehdi'nin naibi unvanı, dönemin diğer Şii akımlarına karşı kullanılan önemli bir kozdu. Bu unvan, Tahmasb döneminde dinî ulemaya geçecek olsa da İsmail döneminde bu unvan da ona aitti. Yani İsmail, aynı anda şeyh, şah ve Mehdi naibi olarak mutlak bir güce, sarsılmaz bir otoriteye sahipti. Sahip olduğu Tanrısal güçten dolayı kendisine muhalefet edilmesi günah olarak kabul edilmekteydi (Savory, 2006: 351). Safevî Devleti döneminde yabancılar tarafından yazılmış bazı eserlerde Safevî şahlarının gücünün Osmanlı padişahlarından daha mutlak olduğu da ifade edilmiştir (Savory, 1968: 98). Yaptığı savaşlardan yenilgisiz ayrılması ise askerî gücü tamamen elinde tutan ve aynı zamanda İsmail'in müridi olan Kızılbaşların gözünde İsmail'i yenilmez bir kahramana dönüştürmüştür. Ayrıca İsmail'in müritlerine ve Osmanlı'daki taraftarlarına bizzat Türkçe şiirlerle propagandada bulunması da kayda değer bir durumdur.

Bahsi geçen dönemde gaza faaliyetleri aralıksız devam etmiş ve Şah İsmail İran coğrafyasını tamamen elde etmek için güneye doğru harekete geçip Fars eyaletlerini de ülkesine katmıştır. Ele geçirilen yeni bölgelere de yönetici olarak

çoğunlukla Kızılbaşlar atanmıştır (Sümer, 2018: 24). Bu dönemde Mazenderan ve Gilan haricindeki İran'daki nüfusun büyük bölümü Sünnidir. Bu yüzden Şah İsmail'in taraftarları İran coğrafyasından ziyade Azerbaycan ve Anadolu'dan olmuştur. Ele geçirilen Fars bölgelerinde Şiiliğe karşı gelenler idam edilmiştir (Efendiyeve, 2018: 90). 1508'te Şiiliğin önemli merkezlerinden Bağdat'ı ele geçirmiştir. Ardından Horasan'a yönelip Özbeklerle savaşarak Şeyban Han'ı öldürmüş ve Horasan gibi önemli bir bölgeyi de topraklarına katmıştır (Petruşevskiy, 2021: 193-194). Daha sonra Semerkant ve Buhara gibi merkezleri de fethederek buralarda 12 İmam adına hutbeler okutmuştur (Erdoğan, 2019: 23). Bu süreçte Ceyhun ve Fırat nehirleri arasında geniş bir coğrafyaya hâkim olmuştur (Sümer, 2018: 33).

Şah İsmail'in bu başarıları Anadolu'da da yankı bulmuş ve Anadolu'da birçok yerde isyanlar ortaya çıkmıştır. Çünkü Osmanlı Devleti'nin hüküm sürdüğü coğrafyada önemli miktarda Şii eğilimli nüfus bulunmaktaydı ve bu gruplar Safevîlere sempati duymaktaydılar. II. Bayezid ise hem ülkesindeki hem de komşu ülkedeki bu karşı faaliyetlere hoşgörüyü yaklaşmıştır (Bademci, 2018: 439). Bu serbestlik ortamının sonucunda 1511 yılında Teke bölgesindeki Şahkulu lakaplı Kızılbaş Hasanoğlu büyük bir ayaklanma çıkarmıştır. Osmanlı Devleti bu isyandan zarar görmüş ve ayaklanmaları bastırmakta zorlanmıştır (Gölpınarlı, 1977: 790; Sümer, 2018: 33-36). Hatta Osmanlı hanedanından bile Kızılbaşlara destek verenler olmuş ve Amasya bir süreliğine Kızılbaşların eline geçmiştir (Roemer, 2006: 221). İsmail'in güçlenme döneminde Trabzon sancağında bulunan Şehzade Selim, konunun ciddiyetini kavramış ve babasının bu meseleye karşı umursamaz tutumuna karşı bir tavır geliştirerek 1512'de babasının yerine tahta çıkmıştır (Erdoğan, 2019: 24).

Sultan Selim taht kavgalarını neticelendirdikten sonra ilk iş olarak Şah İsmail'e karşı harekete geçmiştir. İsmail, ilk başlarda Osmanlı'nın gücünden çekindiği için savaşa girmek istemese de Sultan Selim'in kışkırtıcı mektuplarına karşılık vermek zorunda kalmıştır (Gündüz, 2021: 79). Türkmen Kızılbaş kitlesi ise İsmail'in yenilmez olduğuna iman ettikleri için savaşın sonucundan emindir. Şah İsmail de Selim'in ordusundaki Türkmenlerin savaş esnasında kendi tarafına geçebileceği konusunda ümitliydi. Selim ise Safevîlerin Şiileştirme politikasına yanaşmayan ve Safevîlere katılan Türkmenlerin boşalttığı arazilere yerleşen ve bölgeyi tanıyan Kürt gruplardan destek görmüştür (Bademci, 2018: 446-447). Askerlerden bir kısmının Kızılbaş ya da

Kızılbaş taraftarı olması sebebiyle verilecek istirahat kararı sonucunda bu askerlerin saf değiştirebileceğini düşünen Pîrî Mehmet Çelebi'nin önerisiyle Osmanlı ordusu savaş alanına gelir gelmez savaş başlamıştır (Savaş, 2020: 18). Osmanlı'nın ateşli silahlara sahip olması ise savaşın sonucunu tayin etmiş (Roemer, 2006: 224-225) ve 1514'te Çaldıran Ovasında gerçekleşen savaşta Şah İsmail büyük kayıplar vererek savaş meydanını terk etmek zorunda kalmıştır. Selim, ardından Tebriz'e girip bir süre burada kalmış ve Tebriz'den önemli sayıda ilim adamı ve sanatkârı İstanbul'a yollamıştır. Bu savaşın sonucunda yüzyıllardır İran coğrafyasına hâkim olan devletlerin bir parçası gibi olan Doğu ve Güneydoğu Anadolu, Osmanlı yurdu hâline gelmiştir. (Bademci, 2018: 451-452). Bu savaşın görünen sebebi mezhebe bağlı çekişmeler olsa da Petruşevskiy (2021: 197) savaşın asıl sebebinin ticaret yollarının hâkimiyetini sağlamak olduğunu belirtmektedir. Gündüz (2021: 79) ise savaşın altında yatan sebebin Doğu Anadolu bölgesindeki otorite boşluğunun yarattığı güvenlik meselesi olduğunu ifade etmektedir.

Bu savaş, Kızılbaş müritler için bir dönüm noktası olmuştur. Neredeyse girdiği her savaştan zaferle ayrılan ve yenilmez olarak gördükleri Şah İsmail büyük bir yenilgi almış, böylece yenilmezlik miti ortadan kaybolmuştur (Gündüz, 2021: 79-80). Bundan sonraki ilişkilerde de bu yenilgi belirleyici olmuş ve Kızılbaşlar ile şahların aralarındaki ilişki dinî boyuttan siyasi ve ekonomik menfaat boyutuna evrilmiştir. Yani Tanrısal meşruiyet, yerini siyasi bir devlet yapısına bırakmaya başlamıştır (Erdoğan, 2019: 24). Savaşın etkisini üzerinden zor atan Şah İsmail, savaştan sonra mesaisini büyük darbe alan devletini toparlamaya ve bugün Kuzey Azerbaycan olarak adlandırılan bölgeyi tamamen kontrol altına almaya harcamıştır (İsmailov, 2014: 209). Şah İsmail bu dönemlerde hareketli gaza yıllarına göre daha sakin bir hayat yaşayarak 1524'te ölmüştür.

Şah İsmail döneminin önemli olaylarından biri ise iç siyasette gerçekleşmiştir. O dönemde İran'ın yerli Fars halkının büyük kısmı mezhep yönünden Sünnidir. Ancak İsmail, siyasi olduğu kadar dinî yönden de birlik sağlamak adına Sünni yapıları ve radikal Şii tarikatları baskı altında tutmaya başlamıştır. Böylece Sünniliğin ön planda olduğu bir coğrafya olan İran, Safevî Devleti'yle birlikte hızlı bir Şiileşme sürecine girmiştir. Bu durumun etkileri ise günümüz Türk ve İslam dünyasını dahi etkileyecek nitelikte uzun soluklu olmuştur.

2.2.3. Reform: İsnâ Aşeriye'nin Tatbiki ve Ulemanın Yükselişi

Şah İsmail'in ölümüyle birlikte devletin başına çocuk yaştaki Tahmasb geçmiştir. Tahmasb, en uzun süre tahtta kalan Safevî şahı olmuştur. 1524'te başlayan şahlığı 1576'ya kadar 52 yıl sürmüştür. Tahmasb dönemini 1533'e kadar olan ilk dönem ve sonrası olarak ikiye ayırmak mümkündür (Baharlu, 2021: 80-85). İlk dönemin özelliği Tahmasb'ın henüz çocukluk dönemi olmasıdır. Bu dönemin bir diğer özelliği ise Çaldıran Savaşıyla birlikte şeyh-mürît ilişkileri sarsılan Kızılbaş grupların İsmail'in ölümüyle birlikte yönetsel güce sahip olma savaşlarına sahne olmasıdır. Tahmasb'ın ilk dönemi, Kızılbaşlar arası bir çatışma dönemi olmuştur (Newman, 2006: 26-27; Efendiyev, 2018: 104-110; Furugi, 2020: 7). Bu durum dolaylı olarak Tahmasb ile Kızılbaşlar arasında bir çekişmeyi doğurmuştur (Gündüz, 2021: 81). Bu çekişmeler, devleti dış tehlikeler karşısında savunmasız bir pozisyonda bırakmıştır (Roemer, 2006: 233). Bu dönemde siyasi güç Ustaclu, Rumlu ve Şamlu grupları arasında sık sık el değiştirmiş ve bu durum ilerideki reformlara da zemin hazırlamıştır.

Tahmasb'ın ikinci döneminin başlama tarihi olan 1533'ün önemi ise devletin dinî tarafıyla ilgilidir. Tahmasb, hâlihazırdaki Kızılbaş inancının fıkhi ve usuli eksiklikleri sebebiyle yerleşik unsurları zorladığını fark etmiştir. Safevî Devleti'inde Şiilik yaygınlaştırılmak istense de Kavaid-i İslam adlı kitaptan başka Şiilik rehberi olabilecek kitap ve konuyla ilgilenen ulema yoktur (Roemer, 2006: 194; Efendiyev, 2018: 90). Buna bağlı olarak Cebel-i Âmilî olarak adlandırılan meşhur Arap Şii ulemalarından Kerekî, Şii fikhını uygulamak üzere davet edilmiştir (Baharlu, 2021: 83). Kerekî ile İsmail'in de irtibatı olmuş ancak muhtemelen Kızılbaşların gücünden çekinen Kerekî o dönemde tam anlamıyla faaliyet gösterememiştir. Çünkü Kızılbaşlar, İran'ın yerli halklarına ve Araplara karşı düşmanca bir tutum sergilemekteydiler (Baharlu, 2021: 92). Tahmasb'ın davetiyle Safevî Devleti'ne gelen Kerekî ile birlikte Safevî Devleti İsnâ Aşeriye Şiası olarak bilinen Şii anlayışına tam anlamıyla geçmiştir. Kerekî'nin Safevî Devleti'ndeki en önemli faaliyetlerinden biri Cuma Namazı'yla ilgili olmuştur. Kerekî, vermiş olduğu fetvayla Cuma Namazı'nın ehil birisi öncülüğünde kılınabileceğini bildirmiştir. Bunun önemi Cuma'nın en önemli toplanma sebeplerinden olması ve toplanan kalabalığa propaganda yapabilmenin en kolay yolu olmasıdır (Çelenk, 2021: 91-92).

Tahmasb dönemiyle birlikte ulema sınıfının önlenemez yükselişi de başlamıştır. Tahmasb, dinî ve kültürel idareyi ulema sınıfına devretmiştir. Şii inancının yüzyıllardır devam eden Mehdi'yi bekleme nazariyesi de bu dönemlerde artık yıkılmıştır. Bunda da ulemanın fetvalarının rolü olmuştur (Çelenk, 2021: 104-105). Kerekî'nin gelişine kadar daha çok günümüzdeki Anadolu Aleviliğine benzer bir inanışa sahip olan devlet, artık yerleşik hayatın kurallarına göre tasarlanmış bir Şii koluna yönelmiştir. “İmamiye” adıyla da bilinen bu kol ile Kızılbaşlık, “12 İmam” konusunda bir ortaklığa sahip olsa da Hz. Ali’ye atfedilen değerler ve “14 Masum” gibi konularda farklı bakış açılarına sahiptirler. Bundan dolayı Kızılbaşlar, İmamiye’nin aşırı ucu olarak değerlendirilebilir (Gölpınarlı, 1977: 791). Üzüm (2002: 551-552) bu konuyla ilgili olarak Safevî şeyhlerinin 12 İmam Şiiliğini kendi heterodoks yapılarına dönüştürerek uyguladıkları için Kızılbaşlığın hem Şiiliğin itikadi yorumu olan İmamiye hem de fıkhi yorumu olan Caferiye ile uyuşmadığını belirtmektedir.

Bu uygulamaların bir sonucu olarak Kızılbaş kitlelerinin konargöçer hayata göre kurgulanmış İslam anlayışları en büyük destek noktaları olan Şah'ın koruyuculuğundan mahrum kalmıştır (Baharlı, 2021: 83-84). Bu da doğal olarak ilk başta Kızılbaş kitlelerinin tepkisine sebep olmuştur. Çünkü Kızılbaşlar, özellikle din gibi önemli bir alanda kendilerinden başka bir gruptan kişilerin etkin olmasını da istemiyorlardı. Konuyla ilgili olarak Akın (2020: 44), Tahmasb döneminde başlayan Şiiliği yaygınlaştırma faaliyetlerinin neticesinde Kızılbaş Türkmen gruplarının isyan ve iç çekişmelerinin arttığını, buna bağlı olarak Kızılbaşların heterodoks İslam anlayışının yavaş yavaş terkedilip Şiiliğe geçilmesiyle birlikte Kızılbaş gruplarının Safevî hanedanıyla bağlarının kopmaya başladığını ifade etmektedir.

Farslar ise yeni mezhebe çabuk uyum sağlamıştır. Kerekî ile başlayan Arap ulemanın Safevî Devleti'ne göçü artarak devam etmiş ve Mehdi'nin naipliği de dâhil olmak üzere din gücünün bu sınıfa geçmesine olanak sağlamıştır. Ancak yine de şahların ve din adamlarının bu konudaki yetkilerinin nerede başlayıp nerede bittiği tam olarak açık değildir (Quinn, 2020: 36). İhtiyaç duyulan ulemanın İran dışından ithal edilmesinin sebebi ise Safevîlerin kendi vatandaşı durumunda olan ulemayı güçlü duruma getirmek istememesiyle ilgilidir (Çelenk, 2021: 99).

İran coğrafyasının Şiileştirilmesi 16. yüzyılda bölgedeki en önemli gelişmelerden biridir. İran, Orta Asya ile Orta Doğu arasında köprü görevini üstlenebilecek bir coğrafya olmasına rağmen mezhep farklılığı sebebiyle bu bağlantıyı engelleyen bir coğrafya hâlini almıştır. Bu dinsel kopukluk ise dönemin Türk devletleri arasındaki ilişkilerin düzeyini belirleme noktasında dil ve etnik yakınlıktan daha etkili olmuştur (Roy, 2018: 38). Hatta din bakımından farklı merkezlerin temsilcisi olma durumu, Safevî Devleti'ndeki Türkleri ve doğal olarak Türkçeyi Sünni Türk dünyasından ayırmış ve buna karşılık Farslarla ve Farsçayla olan ilişkileri yoğunlaştırmıştır (Shaffer, 2008: 23).

Tahmasb döneminde Osmanlı Devleti ile birçok savaş yapılmıştır. Ayrıca Avrupa Devletleri de Osmanlı ve Safevîler arasındaki mezhep çatışmasını fırsata çevirmek adına Tahmasb'a ittifak tekliflerinde bulunmuşlardır, ancak Tahmasb Osmanlı Devleti ile yapılan barışı bozmamak için bu tekliflere sıcak yaklaşmamıştır (Efendiye, 2018: 158). Tahmasb döneminin bir diğer önemli gelişmesi ise Tebriz'in Osmanlı sınırına yakınlığı sebebiyle sürekli tehdit altında olmasından dolayı başkent 1548'de Kazvin'e taşınmasıdır (Petruşevskiy, 2021: 199). Başkent 1548'de Kazvin'e taşınması ise yine etkisi günümüze kadar ulaşmış bir dizi gelişmeyi de tetiklemiştir. Ayrıca Tahmasb, üreticilerden alınan ve Moğol idaresi zamanlarından kalma “tamga” adlı ağır vergiyi kaldırarak üretim faaliyetlerinin canlanmasını sağlamıştır (İsmailov, 2014: 218).

Tahmasb döneminde yerli Fars unsurları da gittikçe nüfuzlarını arttırmaya başlamıştır. Tahmasb, Kızılbaşlara karşı bir denge kurabilmek için kimi yerlere Farslardan yöneticiler atamıştır. Farklı etnik unsurlardan oluşan bir devlet olmanın da bir zorunluluğu olarak her unsurdan yeteneği gereğince faydalanmak ve devlete bağlılıklarını pekiştirmek gerektiğinin farkındadır. Ancak Kızılbaşlar, Farsların devlet yönetiminde etkili olmasını istememişlerdir. Bu da iç siyasette gerginliği her zaman canlı tutmuştur. Bu duruma Kızılbaşların kendi içlerinde otorite mücadeleleri de eklenince merkezî otorite devamlı olarak sarsılmıştır.

Tahmasb'ın ölümünden sonra ise yine Kızılbaşlar arası mücadele başlamış ve Kızılbaş grupları Tahmasb'ın farklı çocuklarını kendilerine göre şah ilan etmişlerdir. Kızılbaş geleneğine göre şahın çocukları farklı Kızılbaş boyları tarafından himaye edilip eğitiliyordu. Bu durum ise Kızılbaş gruplarına kendi himayelerindeki mirzayı

şah ilan etme fırsatı sunuyordu (Petruşevskiy, 2021:200-201). Tahmasb'ın ölümünün ardından da bu durumla karşılaşmış ve mücadeleler sonunda Ustacluların ve Gürcülerin desteklediği Haydar Mirza öldürülmüş, Afşarların, Rumluların, Tekelülerin ve Çerkezlerin desteklediği Şah II. İsmail başa geçmiştir (Aydoğmuşoğlu, 2017: 61-62). II. İsmail, gençlik yıllarında Osmanlı Devleti'ne karşı zafer kazandığı için özellikle Kızılbaşlar arasında şöhreti yayılmış ve taraftarı da fazla olmuştur (Roemer, 2006: 247; Rumlu, 2017: 10-11; Efendiyev, 2018: 169).

II. İsmail tahta çıktıktan sonra birçok Kızılbaş ileri gelenini öldürtmüş ve yerlerine tecrübesiz ama kendisine itaat eden kişileri getirmiştir (Aydoğmuşoğlu, 2017: 62). Geçmişte yaklaşık 20 yıl esaret hayatı yaşadığı için etrafına karşı oldukça şüpheli yaklaşmıştır. Muhafızlarının yanı sıra kardeşi Hudabende ve onun çocukları hariç neredeyse bütün sülalesini de öldürtmüştür (Efendiyev, 2018: 190). Bu yönüyle Şah II. İsmail, Osmanlı Devleti'nde de örnekleri görülen kardeş katlinin Safevî Devleti'ndeki ilk uygulayıcısı olmuştur (Rumlu, 2017: 18). Şah II. İsmail, babası ve dedesinden farklı olarak Sünniliğe alan açıp meşhur Sünnî âlim Mir Mahdum Şerifi'yi vezirlik görevine getirirken Şii âlim Hacı Efzel Türke'yi Sünniliğe karşı faaliyetlerinden dolayı sorgulamıştır (Rumlu, 2017: 19). Ayrıca hutbelerde ve meydanlarda ilk üç halifeye lanet okunmasını da yasaklatmıştır (Efendiyev, 2018: 193). II. İsmail'in bir diğer faaliyeti sikkelerin üzerindeki "aliyyun veliyyullah" ibaresini sildirmek olmuştur. Bu karara Kızılbaş kitleleri tepki göstermiş ve Şah'ın kesin olarak Sünnî olduğunu düşünmüşlerdir. Daha sonra II. İsmail bu kararını revize ederek sikkelerin üzerine Hz. Ali methi içeren bir beyit ekletmiştir (Rumlu, 2017: 20-21). II. İsmail bir sene sonra şüpheli bir şekilde ölmüştür (Aydoğmuşoğlu 2017: 64, Gündüz, 2021: 86; Petruşevskiy, 2021: 200-201). Olayın arka planında ise II. İsmail'in kız kardeşi Perihan Hanım tarafından desteklenen bir grup Kızılbaş olduğu belirtilmektedir (Quinn, 2020: 34; Savory, 2021: 76).

II. İsmail'in ölümünden sonra başa Muhammed Hudabende geçmiştir. Ancak hasta ve kör olan Hudabende döneminde güç tekrar Kızılbaşların eline geçmiştir. Hatta bu dönemde Hudabende, eşi Mehd-i Ulya ile Kızılbaşların güçlü desteğini almış olan kardeşi Perihan Hanım arasında sıkışıp kalmıştır (Savory, 2021: 76). Bu dönemde de hem dış hem iç mücadeleler devam etmiştir. Sonuç olarak Hudabende, oğlu Abbas

lehine tahttan çekilmiş ve 1587 yılında Safevî tahtına Şah Abbas oturmuştur (Aydoğmuşoğlu, 2017: 64-68).

2.2.4. Abbas Rönesansı ve İnkılapları: İsfahan'ın Yükselişi, Kızılbaşların Düşüşü

Abbas dönemi, Safevî Devletinde bütün taşların yerinden oynadığı bir dönem olmuştur. 54 sene tahta oturan Tahmasb gibi Abbas da 40 seneden uzun süren bir şahlık dönemi yaşamıştır. Ayrıca Tahmasb'ın başlattığı bazı faaliyetlerin olgunlaşması ve icraata geçirilmesi de Abbas tarafından sağlanmıştır. Safevî Devleti bu dönemde askerî, siyasi ve ekonomik bir değişim ve dönüşüm süreci yaşamıştır. Araştırmacıların hemfikir olduğu noktalardan biri bu dönemin Safevî Devleti'nin Rönesansı olduğu yönündedir. Abbas tahta çıktığında doğuda Özbeklerle, batıda Osmanlılarla savaşmakta olan ve iç çatışmaların eksik olmadığı bir devlet devralmıştı. Bunun yanı sıra bir de ekonomik kriz mevcuttu (Petruşevskiy, 2021: 201). Abbas'ın tahta çıkmasına kadar devlet göçer ve yerleşik unsurların, bir başka deyişle Türk ve Fars unsurların çekişmesine sahne olmaktaydı. Böyle bir ortamda başa geçen Abbas, ya kendinden önceki şahlar gibi uyum politikası güdecekti ya da sorunların merkezi durumundaki Kızılbaşları etkisizleştirecekti (Roemer, 2006: 263). Bu karmaşık duruma dikkat çeken Quinn (2020: 46), Abbas'ın ilk görevinin deyim yerindeyse İran'ı yeniden fethetmek olduğunu ifade etmektedir.

Abbas bu sorunların hepsini aynı anda çözemeyeceğini bildiği için önemli bir toprağını Osmanlı'ya bırakarak Osmanlılarla savaş hâlini sonlandırmıştır. Ancak bu bir taktiktir ve diğer problemleri çözmek için bu cepheyi kapatmıştır. Ardından Özbeklerle mücadeleye giren Abbas, bu cepheden zaferle çıkmıştır (Erdoğan, 2019: 30-31; Gündüz, 2021:86-87; Petruşevskiy, 2021: 203).

Abbas daha sonra iç karışıklıkları çözmeye yönelik reformları arka arkaya harekete geçirmiştir. Bunlardan belki de en önemlisi Kızılbaş gruplara karşı yerleşik İran halkının desteğini almak için başkentin 1598'de Fars kültürünün merkezlerinden İsfahan'a taşınması olmuştur (Petruşevskiy, 2021: 204). Abbas'ın başkenti neden İsfahan'a taşıdığıyla ilgili halk arasında dolaşan rivayetler hakkında 17. yüzyılın ünlü seyyahlarından Chardin (2014: 352) şunları söylemektedir:

“Bu yer değişimi için farklı nedenler ileri sürülüyor. Bazıları bu yer değişiminin zat-ı şahanelerinin Kazvin'in havasını beğenmemesinden olduğunu söylüyor;

başkalariysa gökbilimcilerin burada kalması halinde başına büyük felaketler geleceğini söylemelerinden endişe duyduğu için gittiğini ileri sürüyorlar. Daha başkalariysa, hatırlanmak ve yapacağı eylemleri daha kalıcı kılmak amacıyla başka bir şehir kurma arzusuyla buradan ayrıldığını ifade ediyorlar. Ama bu büyük şah tarafından çok sevilen bir beyin söyledikleri daha muhtemel görünüyor; ona göre şah doğuda ve güneyde hedeflediği fetihleri gerçekleştirmek için fethedeceği bölgelere daha yakın olmak için İsfahan'a taşınmış.”

Görüldüğü üzere başkentin Kazvin'den İsfahan'a taşındığı dönemlerde bu değişikliğin neden yapıldığına dair farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Ancak Şah Abbas'ın faaliyetleri bir bütün olarak düşünüldüğünde İsfahan'ı merkez hâline getirmesinin bir değil birden fazla sebebi olduğu net olarak ifade edilebilir.

Başkentin İsfahan'a taşınmasıyla birlikte yerli Fars unsurlara güvenerek eski İran şahlık geleneklerinden bazılarını uygulamaya koyan Şah Abbas, Farsların yoğun oldukları bu bölgede vergileri de azaltmıştır (İsmailov, 2014: 227). Şah Abbas, İsfahan'ı İstanbul'a rakip kozmopolit bir merkez hâline getirmek için önemli adımlar atmıştır. İsfahan'ı baştan imar ettirmiştir. Nakş-i Cihan Meydanı'nın etrafında yer alan Şah Camii, Kayseriye Çarşısı, Ali Kapu Sarayı ve Şeyh Lütfullah Camii, bahsi geçen dönemin sembol yapılarıdır (Quinn, 2020: 72). Bunların yanı sıra Şah Abbas, yolları ve köprüleri onarmıştır. Kervan yollarının güvenliğini sağlayarak ekonomik bir atılım yapmıştır (Roemer, 2006: 269). 17. yüzyıla ait yerli ve yabancı bazı kaynaklarda İsfahan; İstanbul, Roma ve Tebriz ile mukayese edilmiş ve İsfahan'ın bu şehirlere göre birçok yönden önde olduğu ifade edilmiştir (Quinn, 2020: 71-72). Abbas'ın İsfahan'da hayata geçirdiği şehir planlaması, içeriğinin genişliği ve ortaya çıkan etkisiyle 8. yüzyılda Bağdat'ın Halife Mansur tarafından imar edilmesinden sonraki en büyük ve önemli faaliyetlerdendir (Savory, 2021: 104).

En önemli ekonomik atağı ise Nahçıvan bölgesinde Ermenilerin yaşadığı Culfa şehrini İsfahan'a taşıması olmuştur. Ermenilerin İsfahan'da yerleştirildikleri bölgeye ise göç ettirildikleri şehre istinaden Yeni Culfa adı verilmiştir (Quinn, 2020: 82). 17. yüzyıl seyyahlarından Tavernier (2006: 79-80), göç ettirilen Ermeniler'den bir kısmının Gilan'a yerleştirildiğini, ileri gelen ailelerin ise İsfahan'a gönderilip onlara kendi yöneticilerini seçme ve bağımsız mahkeme kurma gibi önemli haklar verildiğini ifade etmektedir. Culfa şehrinin önemi ise ipekçiliğin en önemli merkezlerinden olmasıdır. Abbas'ın bu hamlesi, tarihî İpek Yolu'nun güzergâhını değiştirmiş ve İsfahan'ı İpek Yolu'nun önemli bir noktası yapmıştır (Gündüz, 2021: 87; Petruşevskiy,

2021: 205). Bu şehir İsfahan'a taşınınca Ermeniler İran ticaretinde önemli bir rol oynamaya başlamıştır. Daha önceleri yaklaşık 80.000 kişinin yaşadığı İsfahan'ın bu dönemde nüfusu neredeyse 600.000'e yaklaşmıştır (Petruşevskiy, 2021: 205). Böylece ekonomik güç Türklerin daha fazla meskûn olduğu bölgelerden Fars nüfusun yoğun olduğu bir bölgeye kaymıştır. Ancak yeni yollar, köprüler ve kervansaraylar sayesinde Tebriz-İsfahan hattındaki Türkler ve Farslar arasındaki ekonomik kopukluk da giderilmiştir (Bademci, 2018: 471). Bu dönemde Merkezî ve Batı İran'daki şehirlerin büyümesi, ticaretin ve başta ipek dokumacılığı ve halıcılık olmak üzere el sanatlarının gelişmesi, ekonomik gelişmelerin de temeli olmuştur (Petruşevskiy, 2021: 214). İsfahan şehrindeki ekonomik hayatın hareketlenmesiyle ilgili Şah Abbas döneminin kayda değer bir icraatı da Şah Camii ile Kayseriye Çarşısı'nın konumlandırılma şeklidir. Cami güzergâhına inşa edilmiş olan bu çarşı, gün içindeki insan hareketliliğinin de doğal bir merkezi olmuştur (Quinn, 2020: 78-79).

Abbas'ın bir diğer önemli icraatı Tahmasb zamanında başlayan düzenli ordu hazırlıklarını hızlandırıp tamamlaması olmuştur. Devletin o zamana kadarki en önemli askerî gücü kaynaklarda *Kurçi* / *Korçu* / *Kurçu* gibi adlarla anılan birlikleridir. Bu birlikler çoğunlukla Kızılbaşların en itibarlılarından oluşturulmuştur. Abbas, bu birlikler içindeki Kızılbaşların gücünü azaltmış, Kurçi sınıfını ise kendine bağlı askerî gruplarla güçlendirmiştir. Ordu içindeki en güçlü makamlardan birinin Kurçi sınıfının lideri olan *Kurçibaşı* olması da bu sınıfa verilen değeri göstermektedir. (Erdoğan, 2019: 78). Ancak Abbas bu birliklerin iç düzeninde yaptığı değişikliklerle yetinmemiş ve bu noktada Osmanlı'nın devşirme sistemine benzer bir sisteme başvurmuştur. Gürcü, Çerkez ve Ermeni kölelerden oluşan *Gulam* adlı bir askerî sınıf tesis etmiştir. Bu sınıfı, Osmanlı Devleti'nin "Yeniçeri Ocağı"nın Safevî Devleti'ndeki karşılığı olarak düşünmek mümkündür (Quinn, 2020: 53). Gulam sınıfı, Abbas tarafından sahiplenilmiş ve Abbas'ın en önemli kozlarından olmuştur. Kızılbaşların tersine çıkar amacı gütmedikleri ve oymak bilinçleri olmadığı için Abbas'ın en çok güvendiği grup olmuştur (Roemer, 2006: 266; Erdoğan, 2019: 93-94). Gulam sınıfına mensup kadınlardan bazıları hareme girmiş ve şahlarla evlilik yapmışlardır. Hatta bunlardan bir kısmı kendi çocuklarını şah ilan ettirebilmek için siyasetin içine de dâhil olmuşlardır (Quinn, 2020: 53).

Abbas'ın oluşturduğu diğer askerî sınıflar ise özellikle yerli İranlıların çok sayıda olduğu *Tüfenkçi* ve yine yerli İranlılarla birlikte Avrupalı uzmanların etkin olduğu *Topçu* sınıflarıdır (Erdoğan, 2019: 96-106). Bu icraatlara rağmen yine de Kızılbaşların gücü tam anlamıyla yok olmamıştır. Sümer (2018: 151), İskender Bey Münşî'nin verdiği bilgilerden hareketle Abbas'ın öldüğü dönemdeki 93 emirden 48'inin Türk menşeli olduğunu belirtmektedir. Buna göre devletin ilk yıllarında neredeyse tüm emirler Türklerden oluşurken Abbas döneminde Türklerin etkinliği yarı yarıya azalmıştır. Abbas'ın tüm çabalarına rağmen yine de Kızılbaşları tümüyle etkisizleştiremediği görülmektedir.

Abbas tarafından sistemleştirilen yeni birliklerin ortak noktası, Kızılbaşların bu birliklerde yok denecek kadar az sayıda olmasıdır. Zaten Abbas'ın düzenli orduyu tesis etmesinin başlıca sebebi de devletin en önemli askerî gücü Kızılbaş gruplarının kendi menfaatleri doğrultusunda hareket edip zaman zaman gerekli askerî desteği sağlamamalarıyla ilgilidir. Böylece Abbas, kendisine sadık gruplardan ve özellikle Kızılbaş harici gruplardan yeni ve düzenli bir ordu oluşturarak askerî alandaki Kızılbaş etkinliğini azaltmıştır (Erdoğan, 2019: 30-31).

Abbas'ın Kızılbaşları etkisizleştirme siyaseti bununla sınırlı kalmamıştır. Kızılbaşların yöneticilik yaptığı bazı arazileri hassa arazisine çevirerek mülkiyetini devlete geçirmiştir (Roemer, 2006: 269; Savory, 2021: 89). Bazı Kızılbaş bölgelerinin valilik görevine gulam sınıfından kişiler başta olmak üzere diğer etnik unsurlardan atamalar yapmıştır (Savory, 1974: 196; Erdoğan, 2019: 93). Bu da Kızılbaşların etkinliğini azaltan bir hamle olmuştur. Kızılbaş etkinliğini kırmaya yönelik bir başka girişim Kızılbaşların, yaşadıkları bölgelerden başka Kızılbaş bölgelerine nakledilmesidir. Bu hareketliliğin amacı ise Kızılbaşların aşiret bağlarının zayıflatılmak istenmesidir (Savory, 2021: 88). Bunun yanı sıra Abbas, Kızılbaşlara karşı acımasız girişimlerde de bulunmuştur. Özellikle Tekelü boyunu neredeyse bir mensubu kalmayacak şekilde ölümle cezalandırmıştır (Petruşevskiy, 2021: 205). Bu durum da Kızılbaşlara verilen güçlü bir mesajdır. Ayrıca Kızılbaşların yerel inanışlarıyla uyuşmayan İsnâ Aşeriye fıkıhı yine Abbas döneminde önemli bir ivme kazanan medrese eğitimiyle kuvvetlendirilmiştir. Hatta bu dönemde İsfahan, Şiiliğin tarihî merkezleri olan Necef ve Kerbela'yı dahi geride bırakmıştır (Çelenk, 2021: 106). Safevî Tekkesi'nin Abbas dönemindeki erzak kayıtlarında şaraba rastlanmaması da

dinî yönelimin Kızılbaş inancından Şiiliğe geçtiğinin bir delilidir (Akın, 2020: 43). Şah Abbas'ın Kızılbaşları bu derece pasifleştirip yerli Fars unsurlara ve diğer etnik unsurlara sırtını dayamasının sebebini İsmailov (2014: 228), Kızılbaşların yeri geldiğinde aynı soydan oldukları Osmanlı Devleti ile işbirliği yapabileceğini, ancak Farsların böyle bir işbirliğine girmeyeceği şeklinde yorumlamaktadır.

Abbas merkezi otoriteyi sağlamlaştırmanın yanında dış siyasette de önemli adımlar atmıştır. Safevî Devleti, Avrupa ile en önemli ilişkilerini bu dönemde kurmuştur. Osmanlı'ya karşı ittifak arayışına Akkoyunlular ile başlayan Avrupalılar, daha sonra Tahmasb döneminde de girişimlerde bulunmuşlardır. Ancak en büyük desteği Abbas'tan görmüşlerdir. Şah Abbas, İsfahan'ı kültür ve ticaret merkezi yapmak ve Osmanlı'ya karşı destek kazanmak için birçok Avrupa devletiyle irtibat kurmuştur. Bunun sonucunda 17. yüzyıl boyunca Safevî Devleti Avrupalıların akınına uğramıştır (Çetin; Dilek, 2017: 81-93). Birçok Avrupalı; siyasi, ticari, dinî ve kültürel amaçlarla İsfahan'a gelmiştir. Rusların Kazan'ı ve Astrahan'ı alıp kısa sürede Hazar'ın kuzeyine ulaşması ise İran ve Doğu coğrafyasıyla olan ticarete Osmanlı güzergâhından farklı bir güzergâha geçilmesini sağlamıştı (Petruşevskiy, 2021: 199). Avrupalılar bu sebeple de özellikle İran ipeği için Osmanlı haricindeki ticaret yollarını kullanmak istemişlerdir.

Abbas, birçok Hristiyan misyoner grubun İsfahan'a gelmesine ve faaliyet göstermelerine de müsaade etmiştir. Sünniliğe hiçbir müsamaha gösterilmezken Hristiyanlara karşı gösterilen bu ilgi de Osmanlı-Safevî mücadelesinin derecesini göstermesi bakımından kayda değerdir. Bunun sonucunda Augustinus, Karmelit, Kapusin ve Cizvit tarikatları İsfahan'a gelip dinî faaliyetlere başlamıştır. Misyoner gruplarına Abbas döneminde genel olarak iyi davranılmıştır. Bunun sebebi de Avrupa'ya karşı iyi bir imaj çizme gayretidir (Heyderli, 2016: 150). Ayrıca Sherley kardeşler, Piotre Della Valle, Adam Olearius, Jean Baptiste Tavernier, Jean Chardin, Pere Sanson gibi birçok elçi, ticaret adamı ya da seyyah hem Abbas hem de Abbas sonrası dönemde bu coğrafyaya gelerek 17. yüzyıl Safevî Devleti ve İran coğrafyası hakkında oldukça değerli bilgiler vermişlerdir.

Bu isimler arasında Sherley kardeşlerin önemi büyüktür. Çünkü Safevî Devleti'nin düzenli ordu kuruluşunda ve özellikle *Topçu* ve *Tüfenkçi* sınıflarının geliştirilmesinde bizzat bu kişiler görev almışlardır. Ayrıca Safevî Devleti ile Avrupa

devletleri arasında iyi ilişkiler kurabilmek için uğraşmışlardır (Lockhart, 2006: 390). Dönemle ilgili bir diğer önemli isim ise Oruç Bey Bayat'tır. Oruç Bey, Abbas tarafından Avrupa'ya elçi olarak gönderilen Hüseyin Bey'in sefaret heyetinde yer almıştır. Oruç Bey, bu elçilik yolculuğu sırasında İspanya'da kalarak Katolik olmuştur. İspanyollara hediye etmek üzere ise devletiyle ve bölgenin insanlarıyla ilgili bilgiler içeren bir eser hazırlamıştır. Bu eser de özellikle Abbas dönemi Safevî Devleti hakkında içerdiği bilgilerle dönemine ışık tutmaktadır (İDJ, 2014).

Abbas da dâhil olmak üzere Safevî şahlarının geri planda tutukları iş ise donanma konusu olmuştur. Özellikle Hürmüz'de Portekizlilere karşı diğer Avrupalılardan gördükleri destek onları donanma konusunda hep Avrupalılara bağlı kılmıştır. Bununla birlikte Osmanlı'ya karşı ittifak için Avrupa devletleriyle kurulan ilişkiler karşılığında verilen imtiyazlar zamanla kapitülasyona dönmüş ve birçok Avrupa devleti Safevîlerin ticari gücüne ortak olmaya başlamıştır.

Aydoğmuşoğlu (2017: 83), Abbas döneminde Safevî Devleti'nin kabile konfederasyonu şeklinde örgütlenmiş siyasi mekanizmasının bürokratik bir yapılanmaya dönüştüğünü ifade etmektedir. Abbas dönemindeki imar, ticaret, ordu, siyaset, mülki idare, uluslararası ilişkiler, din ve eğitim alanlarında gerçekleştirilen reformlar Safevî Devleti'nin bölgedeki rolünü de olumlu yönde etkilemiştir. Bunun sonuçlarından biri Osmanlı Devleti ile olan ilişkilerde görülmüştür. Abbas, tahta çıktığı ilk dönemlerde doğu sınırında Özbeklerle olan mücadeleyi ve iç karışıklıkları halledebilmek için Osmanlılarla barış sürecini başlatmış ve önemli bir topraktan feragat etmişti. Dönemle ilgili kaynaklarda Osmanlı'yla yapılan anlaşmanın içerik olarak küçük düşürücü bir mahiyette olduğu belirtilmektedir (Quinn, 2020: 49). Ancak yukarıda zikredilen reformların hayata geçirilmesi ve devletin kısmen merkezî bir yapıya kavuşmasıyla Abbas tekrar gözünü Osmanlı'ya çevirmiş ve Osmanlı ile savaş süreci başlamıştır. İsmail ve Tahmasb dönemlerinin aksine Abbas döneminde Osmanlı Devleti'ne karşı önemli başarılar elde edilmiş, Azerbaycan, Gürcistan ve Bağdat civarına sahip olunmuş ve böylece Safevî Devleti en güçlü dönemlerini yaşamıştır (Furugi, 2020: 13).

Abbas'ın Kızılbaşlara yönelik icraatlarının altında yatan sebeplerden biri devleti merkezî bir otoriteye kavuşturma çabasıdır. Bir başka önemli sebep ise Kızılbaşların kendi içlerinde düştükleri ekonomik ve siyasi rekabetin devleti her

yönden zayıflattığının farkında olmasıdır. Abbas, bölgede sözü geçen güçlü bir Safevî Devleti'nin önündeki en büyük engelin bu sebeplerden dolayı Kızılbaş Türkmenler olduğunu düşündüğü için askerî ve siyasi hamlelerini Kızılbaşların etkisini azaltmaya yönelik harekete geçirmiştir. Roy (2018: 43) bu konuyla ilgili olarak siyasal alanı yapılandıran etnik kimlik ve hizipçiliğin yine siyasal alan tarafından kalıcı hale getirildiğini, zamanla anlamı kalmayan kimliklerin ise zayıfladığını belirtmektedir. Kızılbaşlar ve Safevî Hanedanı arasındaki ilişkiyi de bu yönden yorumlamak mümkündür. Dinî bir tarikat olan Safevîye'nin mürşid-i kâmillerini siyasallaşma yolunda harekete geçiren Kızılbaşlar, bu büyük desteklerinin karşılığı olarak önemli unvan ve görevlerle taltif edilerek bizzat hanedan tarafından devletin en önemli unsuru olarak öne çıkarılmıştır. Ancak güçlerinin kontrolden çıkmasıyla birlikte yine aynı hanedan tarafından değersizleştirilmeleri yönünde adımlar atılmıştır.

Ayrıca ilk izlerini İsmail döneminde gördüğümüz ve Tahmasb döneminde dozu biraz daha artan etnik ve dinî unsurlar arasındaki denge siyaseti Abbas döneminde en belirgin hâlini almıştır. Bu dönemde siyasi liderlik Kızılbaş aristokrasisinin elinden tam anlamıyla çıkmış ve ticaret ile dinden gücünü alan yerli İran bürokrasisinin eline geçmiştir (Petruşevskiy 2021: 210). Türklerin haricinde kalan etnik ve dini grupların da devlete aidiyetlerini sağlayabilmek için böyle bir yaklaşımın zorunlu olduğu düşünülebilir. Ancak her geçen gün ellerindeki gücün azaldığının farkında olan Kızılbaş Türkmenler ile kayıtsız şartsız bağlı oldukları şeyhleri/şahları arasındaki bağlar da yürütülen denge siyasetine koşturarak zayıflamıştır. Böylece devletin kuruluşunda büyük etkisi olan şeyh-mürit ilişkisi de yerini ekonomik ve siyasi menfaat ilişkisine bırakmıştır. Devletin otoritesinin aleyhine olan bu işleyişi düzeltmeye çalışan Abbas'ın reformlarının orta ve uzun vadedeki en büyük olumsuz etkisi ise Türklerin ve Türkçenin bölgedeki kaderine olmuştur.

Görüldüğü üzere faaliyete başladığı dönemlerde *tasavvufî organizasyon* olarak kendisini geliştiren Safevîye Tarikatı, gerekli güce ulaştığı andan itibaren siyasallaşmış devlet olma yolunda harekete geçmiştir. Bu hareket, İran coğrafyasında yarattığı etki itibarıyla bir *ihtilal* karakteri taşımaktadır. Devletin kurulmasıyla birlikte konargöçer Kızılbaşların dinî anlayışının yarattığı çarpıklıklar dikkat çekmeye başlamış ve yerleşik düzenle uyumlu bir Şiilik kolunun arayışı başlamıştır. Bunun sonucunda da Kerekî'nin davet edilmesiyle birlikte devlet İsnâ Aşeriye adı verilen Şiilik anlayışına

tam anlamıyla geçmiştir. Kızılbaş inancıyla ortak noktaları olsa da birçok bakımdan farklılıklar gösteren bu Şii anlayışın kabul edilmesi *reform* hareketi olarak kabul edilebilir. Şah Abbas dönemi ise Safevîler için kültürel bir *rönesans* ve askerî *inkılaplar* dönemi olarak dikkat çekmektedir. Yani Safevîye Tarikatı'nın ortaya çıkışından Şah Abbas'ın ölümüne kadar uzanan süreç genel itibarıyla şu şekilde tasnif edilebilir:

1. Tasavvufi karakterli *Organizasyon* dönemi (1300-1450)
2. Siyasi karakterli *İhtilal* dönemi (1450-1533)
3. Dinî karakterli *Reform* dönemi (1533-1587)
4. Kültürel karakterli *Rönesans* ve askerî karakterli *İnkılap* dönemi (1587-1629)

Türk topluluklarının bu 4 dönem içindeki yerleri ve önemleri ise değişik boyutlarda olmuştur. İlk dönem tarikatın Türk grupları tarafından geniş bir coğrafyaya yayılması dönemi olmuştur ve Türkler bu dönemde tarikatın en önemli unsurudur. İkinci dönem ise bu Türk gruplarının tarih sahnesinde Kızılbaş adıyla yer almaya başladıkları dönemdir ve tasavvufi karakter taşıyan bu tarikatın siyasallaşp devletleşmesinde birincil rol yine Türklerindir. Üçüncü dönem devletin Kızılbaş inancını terk edip yerine Arap ulemanın başı çektiği bir anlayışı örgütlemeye başladığı dönemdir. En büyük destekçileri olan Şah'ın dinî yetkiyi ulemaya devretmesiyle özellikle devletin din ve asker gücünü elinde tutan Kızılbaşların devlet içindeki güçleri ilk defa gözle görülür şekilde azalmaya başlamıştır. Dördüncü dönem ise Kızılbaşların askerî güçlerinin de zayıfladığı bir dönem olmuştur. Ayrıca başkentin Fars kültür merkezlerinden ve nüfusun çoğunlukla Farslardan oluştuğu İsfahan'a taşınması Kızılbaş kültürünün de zayıflamasına sebep olup devletin Kızılbaş, yani Türk karakterinden uzaklaşmaya başlamasıyla sonuçlanmıştır.

Safevîlerin kuruluştan itibaren Osmanlı Devleti ile girişmiş oldukları çok yönlü mücadele sonucunda bazı değişimleri harekete geçirdikleri ortadadır. Bu değişimler genel hatlarıyla şunlardır:

1. Çaldıran Savaşı'ndaki mağlubiyetin ardından şeyh-mürît ilişkilerinin sarsılıp bu ilişkilerin mistik düzlemde dünyevi menfaat düzlemine evrilmesi,

2. Başkentin Osmanlı Devleti'nin sınırlarından uzak olması için Türk unsurlarının daha az olduğu Kazvin'e taşınması,
3. Osmanlı'yla mücadelede devletin asker ayağı olan Kızılbaşlara bağımlı bir savunma ve saldırı mekanizması yerine aralarında soy bağı olmayan ve şaha gerçekten bağlı yerlilerin ve gulamların orduda kullanılması,
4. İstanbul gibi gösterişli ve ekonomik yönden merkez durumunda olan bir başkente sahip olabilmek için başkentin Fars kültür merkezlerinden İsfahan'a taşınması,
5. Osmanlı Devleti'yle mücadelede daha etkin olabilmek için Avrupa ile olumlu ilişkilerin tesis edilmesi

Bu sürecin bir sonucu olarak ise Safevî Devleti, Avrupalı seyyahların ve din adamlarının gözlerini çevirdiği bir coğrafya hâline dönüşmüş ve kimi kısa süre, kimi yıllar boyunca Safevî topraklarında kalan bu yabancı unsurlar 17. yüzyılda Safevî Devleti'yle ilgili onlarca eser bırakmışlardır. Bu çalışmada incelenen AİS de, yukarıda geniş bir şekilde ele alınan sürecin sonunda ortaya çıkan eserlerden biridir ve dönemin dili söz konusu olduğunda konuyla ilgili en önemli kayıtlardandır.

2.3. Safevî Devleti'nin Avrupa'yla İlişkileri ve Misyonerlerin Safevî Devleti'ndeki Faaliyetleri

İran ve Batı arasında tarih boyunca dinî, ticari, siyasi ve askerî ölçekte sayısız temas gerçekleşmiş olsa da özellikle Anadolu'nun 11. yüzyıldan itibaren tam anlamıyla bir Türk yurdu hâline gelmesinden sonra İran ve Batı arasındaki ilişkiler de eski canlılığını yitirmiştir (Savory, 2021: 113). Safevî Devleti'nin Sünni Türk dünyasının ortasında, bilhassa Osmanlı Devleti'nden farklı bir dinî yapıyla tarih sahnesinde boy göstermeye başlaması özellikle Avrupa devletlerinin dikkatini bu devlet üzerine çekmiştir. Çünkü bahsi geçen dönem Avrupalıların en önemli meselesi Osmanlı Devleti'dir. Osmanlı Devleti'nin Avrupa içlerine kadar uzanan sınırları ve sahip olduğu topraklar yoluyla dünya ticaretine yön verecek konumda olması Avrupalıları yeni arayışlara itmiştir. İstanbul'un 1453'te Osmanlı Devleti'nin eline geçmesi ise bu arayışları hızlandırmıştır. Bunun sonucunda Osmanlı'ya rakip olan devletlerle temas kurma çabası başlamış ve bu noktada ilk temaslardan biri Akkoyunlular ile olmuştur. Venedikliler, Osmanlı Devleti ile Anadolu sahasında bir

çekişme hâlinde olan Akkoyunlular ile temasa geçmiş ve ittifak teklifinde bulunmuşlardır. Bu temasları gerçekleştiren ise Josaphat Barbaro olmuştur⁴.

Safevî dönemi söz konusu olduğunda ilk temasların Hürmüz Adası ve Bahreyn Adaları problemleri dolayısıyla Portekizlilerle olduğu görülmektedir (Savory, 2021: 114-115). Tahmasb döneminde ise Avrupa'yla irtibatlar daha yüksek seviyede gerçekleşmeye başlamıştır⁵. Avrupalılar bu dönemde yine Osmanlı'ya karşı ittifak arayışıyla Tahmasb'ın kapısını çalmışlardır. Ayrıca 1552'de Kazan'ın, 1556'de ise Astrahan'ın Ruslar tarafından ele geçirilmesiyle Avrupalılar için Doğu ile ticaret noktasında Osmanlı'yı dışarıda bırakan bir güzergâh ihtimali ortaya çıkmıştır. Özellikle ipek ve halı işçiliğinin merkezi konumunda olan İran coğrafyasıyla Avrupa arasında hem ticarî ilişkiler kurulması hem de Safevîlerle Avrupalıların ortak düşmanı olan Osmanlılara karşı güç birliği yapabilmek için Safevî Devleti'yle irtibatlar kurulmuştur. Ancak tarihî kayıtlardan anlaşıldığı üzere Tahmasb, Avrupa devletleriyle ittifaka gönüllü olmamıştır (Efendiyeve, 2018: 158-159).

Safevî Devleti ile Avrupa arasındaki ilişkilerin en yoğun gerçekleştiği dönem ise Şah Abbas dönemi olmuştur. Safevî Devleti'nin tarihiyle ilgili bilgilerin verildiği bölümde de üzerinde durulduğu gibi Abbas dönemi Safevîler için bir kültürel atılım dönemi olmuştur. Bunun sağlanmasında ise Abbas'ın Avrupa ile kurduğu çok yönlü ilişkilerin etkisi olmuştur. Avrupalılar Tahmasb döneminde olduğu gibi Abbas'a da hem ticari hem de siyasi ittifak teklifi sunmuşlardır. Tahmasb'dan farklı olarak Abbas bu teklifleri değerlendirmiş ve devletin yararına olacak şekilde dikkate almıştır. Ayrıca Abbas'ın İpek Yolu'nun en önemli şehirlerinden Culfa'yı İsfahan'a taşıması, Safevî Devleti'nin başkentini dış ticaretin önemli bir merkezi yapmıştır. Ayrıca İsfahan'ın Hürmüz'deki limana yakınlığı da deniz yoluyla yapılan ticaret noktasında Avrupa ve Safevî Devleti arasındaki ilişkileri arttırmıştır. Bunun sonucunda Safevî Devleti ile Avrupalı devletler arasında uzun yıllar devam edecek anlaşmalar ve yardımlaşmalar dönemi başlamıştır.

⁴ Barbaro'nun gözlemlerini kaleme aldığı eseri, Safevî Devleti öncesindeki Doğu Anadolu ve İran coğrafyası hakkında kıymetli bilgiler içermektedir (Barbaro, 2016).

⁵ Şah İsmail döneminde İran'da bulunan Giovanni Maria Angiolello'nun, ismini bilmediğimiz Venedikli bir tüccarın ve Tahmasb'ın sarayında bulunan Vincenzo D'Allessandri'nin seyahatnameleri de yine bu döneme ışık tutacak niteliktedir (SGSS, 2021).

Matthee (2012: 12), Batıların 17. yüzyılda Müslüman dünyasına gerçekleştirdikleri seyahatlerin amaçlarını tek bir amaç altında toplamının mümkün olmadığını belirtmekte ve bu seyahatleri gerçekleştirenlerin yazarlar, misyoner Katolik din adamları, Osmanlı'ya karşı ittifak amacıyla gönderilen diplomatlar, para kazanmak isteyen tüccarlar ve sadece merak ettiği için bu coğrafyaya gelen gezginler gibi çeşitli sosyal gruplardan insanlar olduklarını belirtmektedir. Stevens (1974: 421) ise Abbas döneminde Avrupalıların İran coğrafyasına yönelmesinin sebeplerini doğu ticaretine karşı ilginin artması, Osmanlı Devleti'ne karşı ortak düşmanlık, Abbas'ın gayrimüslimlere karşı teşvik edici politikası ve Avrupalıların bu yüzyılda seyahat etme isteğinin artmış olması olarak açıklamaktadır.

16. yüzyılın sonuyla birlikte Avrupa devletlerinden birçok elçi, ticaret adamı, seyyah ve misyoner Safevî Devleti'ne gelmeye başlamışlardır. Bunların bir kısmı okuma yazma dahi bilmeyen insanlar, bir kısmı ise ciltlerce eser bırakacak kadar eğitilmiş kişilerdir (Stevens, 1974: 421). Bu dönemde İtalyanlar, Almanlar, Hollandalılar, İngilizler, Fransızlar, İspanyollar ve Portekizliler ile farklı düzeyde temaslar gerçekleştirilmiştir. İlişkiler ise elbette iki yönlü olmuştur. Yani, Safevî Devleti'nden de Avrupa'ya elçiler, seyyahlar, ticaret adamları gitmiştir. Bunların içinde en dikkat çeken Oruç Bey adlı Bayat boyundan bir kişidir. Oruç Bey'in akrabası Hüseyin Bey, Şah Abbas döneminin önemli isimlerindendir ve bu dönemde Avrupa'ya elçi olarak gönderilmiştir. Oruç Bey de bu elçilik heyetinde yer alarak Avrupa'ya gitmiştir. Ancak Oruç Bey'in yolculuğunu kayda değer kılan iki önemli bilgi vardır. Bunlardan birincisi Oruç Bey'in Avrupalılara kendi devletlerini tanıtabilmek amacıyla kaleme aldığı ve dönemin tarihiyle ilgili oldukça değerli bilgiler içeren eseridir. İkinci önemli bilgi ise Oruç Bey'in İspanya'da kalarak Katolik inancına mensup olmasıdır. Bu sebeple konuyla ilgili araştırmalarda Oruç Bey'den "Don Juan" ve "Katolik Şii" adlarıyla bahsedilmektedir (Acar, 2012; İDJ, 2014).

Avrupa ile kurulan bu ilişkilerde ise zaman zaman bazı iletişim problemleri ortaya çıkmıştır. Çünkü kimi zaman gönderilen bir mektubun karşı tarafın eline geçmesi yıllar alabiliyor, hatta bazen mesajlar sırasıyla gelmiyordu (Quinn, 2020: 120). Örneğin Şah Abbas, İspanya kralına ikili ilişkiler kurmak için din adamlarını değil asil beyleri göndermesi talebinde bulunduktan sonra Kral Felipe 1613 yılında Don Garcia adlı bir İspanyol beyzadeyi Şah Abbas'la görüşmesi için İsfahan'a

yollamıştır. Don Garcia'nın Şah Abbas'ın huzuruna varması ise çeşitli sebeplerden dolayı 1619 yılının yaz aylarında gerçekleşmiştir. Yani süreç neredeyse 6 yıl sürmüştür, Don Garcia'nın kibirli tutumundan dolayı da herhangi bir uzlaşa sağlanamamıştır (Savory, 2021: 125-126). Bazen ise gönderilen mektuplarda bahsedilen siyasi ya da askerî durum, mektup karşı tarafın eline geçinceye kadar bütünüyle başka bir yöne evrilmiş olabiliyor ve eş zamanlı hareket etme imkânı bir türlü oluşturulamıyordu (Savory, 2021: 116). Bundan dolayı elçiler ya da misyonerler aracılığıyla kurulmak istenen siyasi ittifaklar genel olarak olumsuz sonuçlansa da bu temaslar neticesinde Avrupa ve İran coğrafyası birbirini yakından tanıma fırsatı bulmuştur (Quinn, 2020: 120).

Avrupa'dan gelen heyetler içinde ise 1600'lerin başında Safevîler ile temas kuran Sherley kardeşler, askerî teşkilatın geliştirilmesinde oynadıkları rollerden dolayı önemlidir. Antony Sherley, Şah Abbas'a İskoçya Kralı'nın kuzeni olduğunu ve bundan dolayı Avrupalı liderlerin tamamını tanıdığı belirtmiş ve Osmanlı'ya karşı açılacak savaşta Safevîlerin de yer alması talebiyle elçi olarak gönderildiğini ifade etmiştir (Naki, 2019: 196). Sherley kardeşler, Safevî Devleti'ne Osmanlılara karşı destek olmak niyetiyle gelmişlerdir. Hatta kardeşlerden biri Abbas tarafından Avrupa'ya gönderilen Hüseyin Bey'le birlikte Avrupa'ya geri dönüp Hüseyin Bey'e yapılacak görüşmelerde yardımcı olmuştur. Bunun yanı sıra Sherley kardeşler Safevîlerin Osmanlılar karşısındaki yenilgilerinin asıl sebeplerinin ateşli silahlardan tam anlamıyla yararlanmamaları ve düzenli ordu bakımından eksiklikleri olduğunun farkına varmışlardır. Buna bağlı olarak ordu içinde *Tüfenkçi* ve *Topçu* adı verilen ateşli silahlara yönelik grupların çağına uygun olarak hazırlanmasında ve yetiştirilmesinde önemli hizmetlerde bulunmuşlardır.

Bu dönemde Avrupa ile kurulan askerî temasların bir diğer tarafı ise Safevî Devleti'nin denizlere açılan sınırlarında olmuştur. Portekizlilerin Hürmüz Boğazı'ndaki 100 seneden fazladır devam eden faaliyetleri de Safevî Devleti'nin İngilizlerle işbirliği yapması sonucunda durdurulmuştur (Furugi, 2020: 13). Böylece Avrupalılarla bu konudaki ittifak artarak devam etmiştir. Buna bağlı olarak Safevîler farklı Avrupalı devletlere imtiyazlar vermek zorunda da kalmıştır.

Safevî Devleti ve Avrupa ilişkilerinin asıl önemli boyutu ise şüphesiz ekonomiktir. İran coğrafyası hem Osmanlı ve Hindistan arasındaki bağlantıyı hem de

Orta Doğu ve Rusya bağlantısını sağlayan konumuyla özellikle Şah Abbas döneminde ilgiyi üzerine çekmiştir (Aydoğmuşoğlu, 2012: 383). Daha önce de değinildiği üzere yeni ticaret yolları vasıtasıyla Safevî Devleti'nde üretilen malların Avrupa'ya, Avrupa'da üretilen malların ise Safevî coğrafyasına ve Safevîler üzerinden doğuda başta Hindistan olmak üzere diğer coğrafyalara ulaştırılmak istenmesi bu ilişkileri geliştirmiştir. Avrupalı devletler Safevîlere özellikle askerî alanda verdikleri desteğin karşılığı olarak ekonomik yönden birçok hakka sahip olmuş, bu durum ise Safevî Devleti'nde uzun vadede ekonomik krizlere sebep olmuştur.

17. yüzyıl, İran coğrafyasıyla ilgili bilgiler veren seyahatnameler bakımından oldukça zengin bir dönemdir. Bu seyahatnamelerin bir kısmı bizzat Safevî Devleti'ne yapılan yolculukların tasviridir. Bazılarında ise Evliya Çelebi Seyahatnamesi örneğinde olduğu gibi İran coğrafyası seyahatin sadece bir parçasıdır. Seyahatnamelerin önemli özelliği ise yazıldıkları dönemle ilgili özellikle sosyal hayata yönelik vermiş oldukları bilgilerdir. Seyahatnamelerin sayısının çokluğu ise verilen bilgileri mukayese etme fırsatı sunduğu için hangi bilginin doğru ya da doğruya yakın, hangi bilginin abartılı ya da yanlış olduğunu tespit etme fırsatı sunmaktadır. Örneğin, Erdoğan (2019) tarafından hazırlanan çalışmada orduya mensup kişilerin sayılarının tespit edilmesinde bu yöntem kullanılmış ve mümkün olduğunca doğru sayıya ulaşılmaya çalışılmıştır.

İsfahan'ın İstanbul'la boy ölçüşecek bir kültür merkezi olması yönünde adımlar atan Abbas'ın faaliyetleri Avrupa'da da yankı bulmuş ve birçok seyyah 17. yüzyılda Safevî Devleti'ne gelmiştir. Bunların içinde en önemlilerinden biri Piotre Della Valle'dir. Osmanlı Devleti'nde de bir süre bulunan Della Valle, buradan Safevî Devleti'ne geçmiş ve önemli kayıtlar tutmuştur. Örneğin, Della Valle'nin not defteri (Özkan vd., 2011), 17. yüzyıl Türkçesiyle ilgili oldukça önemli bilgiler sağlayan eserlerden biridir. Della Valle, Şah Abbas ile görüşmüş şahıslardan olması bakımından da önemlidir. Çünkü onun Abbas ile görüşmesinden de anlaşıldığına göre Safevî şahı Türkçe konuşmaktadır ve Şah Abbas, Della Valle ile de Türkçe aracılığıyla iletişim kurmuştur. Ayrıca Della Valle, Şah Abbas'a danışman olmayı teklif etmiş ve bu teklifi kabul görmüştür. Bunun sonucunda Şah Abbas ile yakın ilişkiler kurmuştur (Özkan, 2006: 6).

Della Valle'nin yanı sıra içerikleri yönünden oldukça zengin bilgiler veren seyahatnamelere Jean Chardin, Jean Baptiste Tavernier, Engelbert Kaempfer ve Adam Olearius seyahatnameleri de eklenebilir. Bu seyahatnameler aracılığıyla dönemin siyasi, ticari, askerî ve sosyal alanlarıyla ilgili birinci ağızdan bilgiler edinmek mümkündür. Matthee (2012: 21), Avrupalı ziyaretçilerin Safevî coğrafyasında karşılaştıkları kültürel gelişmişlikten oldukça etkilendiklerini ve bu sebeple de genel olarak ziyaretlerinden hoşnut kaldıklarını belirtmektedir. Bu seyahatnamelerin konu itibarıyla bu çalışmayı en çok ilgilendiren tarafı ise Safevî Devleti'ndeki dil durumuyla ilgili verdikleri bilgilerdir.

17. yüzyılda İran coğrafyasına giden Avrupalı seyyahların verdikleri bilgilere ek olarak Osmanlı Devleti'nden 1650'li yıllarda bu coğrafyaya giden Evliya Çelebi'nin gözlemleri de dikkat çekicidir. Evliya Çelebi, Safevî topraklarındaki dil, din, yeme içme, giyim kuşam ve eğlence gibi konular hakkında verdiği bilgilerin yanı sıra bölgedeki mimari, siyasi, askerî ve idari mevzulara da kayıtsız kalmamış ve eserinde bu konulara da sıklıkla yer vermiştir.

Evliya Çelebi'nin yazdıklarından Osmanlı-Safevî geriliminin perdeye en çok yansıyan yüzü olan mezhep karşıtlığına dair birçok bilgi edinmek mümkündür. Örneğin bir yemek sonrasında sofraya hoşaf ve zerde adlı yiyeceklerin gelmemesiyle ilgili olarak Evliya Çelebi, hoşafı Hz. Osman, zerdeyi de Muaviye bulduğu için bu iki yiyeceğin İran coğrafyasında sevilmediğini belirtmektedir (EÇS, 2012: 394). Bunun yanı sıra, sokaklarda ilk üç halifeye söven insanlara karşı Evliya Çelebi ve yanındakiler sert tepki göstermişler ve bölgenin reisinin emriyle bir süreliğine bu durum yasaklanmıştır (EÇS, 2012: 398-399). Kızılbaş Türklerde gördüğü ve kendisine değişik gelen hareketleri de kaydeden Evliya Çelebi, bir yemek sonrasında aynı ortamda bulundukları Kızılbaşların sağ ellerini sol koltuk altlarına, sol ellerini de eteklerinin sağ tarafına sildiklerini hayretle aktarmıştır (EÇS, 2012: 395). Evliya Çelebi farklı şehirlerde karşılaştığı Kızılbaşların dış görünüşüyle ilgili de yer yer bilgi vermiştir. Örneğin Dümbili Kalesi'nde gördüğü Kızılbaşlarla ilgili izlenimleri "Bu şehrin bütün halkı alaca Kızılbaş'tır. Başları alaca ve sırtlarında peşlileri kalemkâri çit alaca, yeşil don ve yeşil sağı pabuç giyer tümü geçimi kötü başı tıraşlı Kızılbaş'tır." şeklindedir (EÇS, 2012: 423).

Evliya Çelebi, Dergezin şehrinde şahit olduğu Kerbala törenlerini de ilgi çekici bir şekilde aktarmıştır. Bütün töreni tasvir eden Evliya Çelebi'nin konuyla ilgili şu son cümleleri törendeki vaziyeti net bir şekilde yansıtmaktadır (EÇS, 2012-477-478):

"Sözün kısası o gün aşure gününde Dergezin kırları insan kanı ile renklenip Dergezin zemini lâle renk olurdu. Ve bütün sadık âşıkların yaraları üzerine yaralar oldu. Ve her birinin göğsü ve pazılarından kızıl kanlar aktı. Ve bu hây hâydan sonra bütün dostlar kanlarını akıtarak bir tevhîd-i sultanî etmişlerdir ki hepsi mest ve hayran oldu."

Safevî Devleti'nde Şah İsmail'le birlikte başlayan İran coğrafyasını Şiileştirme hareketi sonucunda bölgedeki birçok topluluk Şiiliği kabul etmek zorunda kalmıştır. Ancak 17. yüzyılda henüz bu durumun içselleştirilmediği yerler olduğunu Evliya Çelebi'nin vermiş olduğu bilgilerden anlamak mümkündür. Evliya Çelebi, Urmiye'de gizli olarak cemaatle namaz kılan Sünnilerin sayısının çok olduğunu belirtmektedir (EÇS, 2012: 411).

Evliya Çelebi, Urmiye ile ilgili bilgiler verdiği sırada Safevî Devleti'nin eyalet teşkilatıyla ilgili de detaylı bilgiler sunmaktadır. Burada yer alan bilgilere göre ildeki yönetici takımı şu şekildedir (EÇS, 2012: 407):

daruga, kelenter, münşi, yasavul, kurçibaşı, dizçöken agası, şahbender, mihmandar, eşik ağası, kadı, müftü ve nakib

Evliya Çelebi'nin isabetle tespit ettiği yöneticilerle ilgili terimlerin bir kısmı AİS'te de yer almaktadır. Ayrıca Safevîlerin devlet organizasyonu ile ilgili bilgiler veren dönem kaynaklarında da bu terimlere rastlamak mümkündür (Minorsky, 1943).

Safevî Devleti ve Avrupa ilişkilerinin bir diğer boyutu ise dinî niteliklidir. Başkentin İsfahan'a taşınması ve Avrupa ile kurulan karşılıklı olumlu temasların bir sonucu olarak farklı Hristiyanlık mezheplerine Safevî Devleti'nde misyonerlik faaliyeti hakkı verilmiştir. Devletin dinî karakterinden yukarıda detaylı bir şekilde bahsedilmişti. Buna göre Safevî Devleti, kuruluş aşamasında Sünni devletlerden farklı olarak Kızılbaş inancını temel almıştır. Daha sonra ise Şiiliğin İsnâ Aşeriye koluna resmî olarak bağlanış gerçekleşmiştir. II. İsmail dönemindeki kısa süreli yumuşama sayılmazsa Safevî Devleti'nde kuruluşundan itibaren Sünnilere karşı sert bir tutum izlenmiştir. Bunda elbette tarikatın devlet olmadan önceki son üç lideri Cüneyd, Haydar ve Ali'nin Sünniler tarafından öldürülmüş olmasının da payı vardır. Sünnilere karşı böyle bir tutum içinde olan Safevî Devleti kuruluşundan itibaren Hristiyan ve

Yahudilere karşı daha ılımlı olmuştur. Della Valle, Şah Abbas'ın Avrupa'ya Osmanlı'nın gücünü kırma noktasında edebileceği yardımın yanı sıra dinî hoşgörüsüyle de Avrupalıların rahatlıkla işbirliği yapabileceği bir lider olduğunu ifade etmektedir (Özkan, 2006: 6). Ayrıca Hz. Ali'ye gösterilen hürmetin Hristiyanlığın azizlik kavramıyla benzer bir yanının olması da kayda değer bir durumdur (Matthee, 2012: 21). Yani Safevî Devleti'nde Sünnilik, Yahudilik ve Hristiyanlık'tan daha çok tepki çekmiştir.

İslam dışı inançlara gösterilen hoşgörü Abbas döneminde daha da belirginleşmiş, sonuç olarak birçok Hristiyan tarikat mensubu Safevî Devleti'ne gelmiştir. Ayrıca yine Hristiyan bir grup olan Ermenilerin Culfa şehrinden İsfahan'a taşınmasıyla gelişen ekonomik ortam ve gulam sınıfının yükselmesiyle önemli konumlara gelen Gürcülerin siyasi ve askerî alandaki etkileri, Abbas'ın dinî tolerans siyasetinin bir tezahürüdür. Ancak yine altını çizmek gerekir ki Sünniler bu tolerans siyasetinin dairesine dâhil değildir. Quinn (2020: 91), Abbas'ın din alanındaki faaliyetlerinin genel özelliğinin bağnazlıktan ziyade faydacı bir nitelikte olduğunu ifade etmektedir.

Abbas'ın çok yönlü kültürel atılımlarına bağlı olarak ilk başta İspanya kralını temsilen Augustinus tarikatına mensup rahipler İsfahan'a gelmiştir. Aslında Şah Abbas'ın Hristiyanlığa karşı ılımlı olduğu haberleri üzerine Cizvit misyonerleri Safevî Devleti'ne gitmek istemişlerdir. Hatta dönemin Papa'sı buna izin vermiştir. Daha sonra bu görev Cizvitlerden alınıp Augustinusçulara verilmiştir (Heyderli, 2016: 154). Bu grubun faaliyetleri sınırlı kalmıştır. Augustinus misyonerleri Abbas'ı kilise yapımı için ikna etmişler ve bu durumun Osmanlılara karşı savaşta Safevîlerin Avrupa'dan kuvvetli destek almasını sağlayacağını belirtmişlerdir. Bunun sonucunda da bir şapel yapılmış ve Abbas da maddi destek sağlamıştır (Heyderli, 2016: 151). Augustinus kilisesinin başrahibi, dinî bir görevli olmasının yanı sıra İspanya kralının da temsilcisi olarak kabul edilmekteydi ve bahsi geçen başrahip bu özelliğiyle Batılı devletlerin Safevî Devleti'ndeki ilk yerleşik diplomatik temsilcisi olarak değerlendirilebilir (Savory, 2021: 115-116).

Augustinus rahiplerinin ardından ise Karmelit rahipleri İsfahan'a gelmiştir. Karmelit rahipleri grubu İtalya'da bir araya getirilmiştir. 1608 yılında Peder Jean Tadeu önderliğinde İsfahan'a yerleşmişlerdir (Heyderli, 2016: 153). Bu grubu takiben

Kapusin ve Cizvit tarikatına mensup gruplar da Safevî Devleti'ne gelmiş ve misyonerlik faaliyetleri yürütmüşlerdir. Bu gruplara ilk başlarda rahat bir ortam sağlanmış olsa da 17. yüzyılın sonlarına doğru Safevî Devleti'nde de değişmeye başlayan siyasi düzenden dolayı eskisi kadar rahat bir hareket alanı bulamamışlardır. Ayrıca Osmanlı Devleti'yle savaş durumunun 1639 yılında son bulmasıyla birlikte misyonerlerin Osmanlı-Avrupa ittifakı için faaliyet yürütmelerine gerek kalmamıştır (Heyderli, 2016: 154). Bunun sonucunda da misyonerlere tanınan haklar ve özgürlük ortamı gittikçe azalmıştır. 1670'li yıllarda Safevî Devleti'nde bulunan Chardin'in (2014: 387) şu cümleleri de duruma açıklık getirmektedir:

“Getirdiğim her şey takdim edilecek hâle gelince, öğlenden az önce nazırın kaldığı yere gittim; genelde bu saatlerde şahın sarayından dönüyordu. Böylesi önemli bir başlangıç için ve Doğuda bazı şeyleri bizzat söylemek yerine üçüncü bir şahıs aracılığıyla söylemek daha yerinde olduğu ve Farsçama fazla güvenmediğim için Kapüsenlerin başrahibini de beraberimde götürmeyi çok istiyordum. Bana bu iyiliği yapması için ona yalvardım ve bunun için türlü nedenler gösterdim, ama bütün çabalarım boşa çıktı. Gelemeyeceği için özür diledi, saray erkânının Avrupalılara karşı ilgi ve saygılarının azalmış olmasından dolayı artık soyluları ziyarete gitmediğini söyledi.”

Chardin'in aktardığı Kapüsenlerin başrahibinin sözleri, Safevî Devleti mensuplarının 17. yüzyılın ikinci yarısında ülkelerindeki Avrupalılara bakışlarının bir özetidir.

Hristiyanların İsfahan başta olmak üzere Safevî topraklarındaki faaliyetlerinin ilgi çekici bir yönü ise farklı anlayıştaki Hristiyan toplulukların kendi aralarında yaşadıkları anlaşmazlıklardır. Safevî Devleti'nin vatandaşı konumundaki Hristiyan gruplar olan Ermeniler ve Gürcüler Doğu Hristiyan Kilisesine bağlıyken misyonerlik faaliyetleri için Avrupa'dan gelen Hristiyanlığın farklı mezheplerinin temsilcileri ise Katolik ya da Protestan Kiliselerine bağlıydılar. Bu gruplar arasındaki anlaşmazlıklardan birine Şah Abbas da dâhil olmuştur. Ermenilerin Roma Kilisesiyle birleşmesi için faaliyetler gösteren Augustinus grubuna mensup misyonerler Şah Abbas'tan yardım istemişlerdir. Başlangıçta yardım etmeyi kabul eden Abbas, bahsi geçen dönemde Avrupalı devletlerin Osmanlı'ya karşı Safevîler ile ittifak teklifinin aksine hareket etmelerine tepki olarak Augustinus misyonerlerine verdiği desteği geri çekmiştir. Böylece Ermenilerin Katolik Kilisesine katılması girişimi başarısız olmuştur (Quinn, 2020: 103).

Heyderli (2016: 156), Safevî Devleti'ne gelen misyonerler için şu hakların istendiğini belirtmektedir:

Özel mülkiyet hakkı, vergi muafiyeti, ticarete serbestlik, seyahat özgürlüğü, siyasi dokunulmazlık, üst tabakadan saygı görme, Şah'ın huzuruna kabul edilme, dinî ya da eğitim nitelikli kurumlar açma

Safevîler de bu isteklerin birçoğuna zaman zaman izin verdiler. Ancak buna rağmen misyonerlerin başarılı olduklarını söylemek mümkün değildir. Çünkü Müslümanlar arasında propaganda yapmalarına sıcak bakılmıyordu. Bölgedeki yerli Hristiyan gruplar arasındaki faaliyetlerinde de etkili oldukları söylenemez. Ayrıca bölgenin Şii din adamları da misyoner gruplardan hoşlanmıyordu. (Heyderli, 2016: 156-157). Hatta bazı devlet adamları da Hristiyan grupların misyonerlik faaliyetlerinden dolayı rahatsızlık duymaktaydı. Örnek olarak Chardin (2014: 420), İsfahan'da bulunduğu sırada başvezir görevinde bulunan Şeyh Ali Han'ın Safevî topraklarında Hristiyanlar olduğu için ülkesinin kirlendiğini düşünecek kadar misyonerlik faaliyetlerine karşı çıktığını belirtmektedir.

Safevî Devleti'nde misyonerlik faaliyetlerinin başarıya ulaşp ulaşmadığı konusunda ise yine dönemin kaynaklarından bilgi edinmek mümkündür. Buna göre misyoner grupların hiç başarılı olmadıkları, hatta Safevî Devleti'nde din değiştirip Hristiyan olanlarının sayısının bu yolda çaba harcayan misyonerlerden daha az olduğu ifade edilmektedir. Bu da Safevî Devleti'nin İsnâ Aşeriye inancındaki Türk ve Fars kökenli vatandaşlarının tutucu ve keskin bir dinî karaktere sahip olduklarını göstermektedir. Hatta 17. yüzyılda Safevî Devleti'ni ziyaret eden Chardin (2014: 417-418), Yeni Culfa'da yaşayan Ermenilerin lideri Aga Piri Kalentar adlı önemli görevleri olan birinin din değiştirip Müslüman olduğunu ve bu hadisenin başta Ermeniler olmak üzere İsfahan'da bulunan bütün Hristiyanları üzdüğünü ifade etmektedir.

Misyonerlik faaliyetleri, doğal olarak temasa geçilecek insanların kültürlerini ve dillerini öğrenmeyi gerektirir. Safevî Devleti'ne gelen misyonerler de genel itibarıyla Farsça, Türkçe ve Ermenice konuşanlarla iletişim kurmak zorunda oldukları için bu dillerle ilgili üst düzey eğitim almışlardır (Lockhart, 2006: 398). Buna bağlı olarak bahsi geçen gruplar tarafından çok dilli sözlükler hazırlanmıştır. Bunlardan biri *Gazophylacium* olarak bilinen sözlüktür. Avrupalılara Farsça öğretmek için hazırlanan bu sözlük misyonerlere, dilbilimcilere, ilahiyatçılara, tüccarlara ve gezginlere hitap

edecek nitelikte ve içerikte bir sözlüktür (Bastiaensen, 1973-74: 182). Bu sözlük Perry (1996: 270-271) tarafından çağdaş İran'ın gerçek bir ansiklopedisi olarak nitelendirilmiştir. Bunun yanı sıra Hristiyanlık öğretilerini anlatan eserler Farsçaya ve Türkçeye aktarılmıştır. Kapusin rahiplerinden Peder Gabriel'in hazırladığı *Dâstan-ı Cudit-i Dul Arvad* adlı apokrif metin bu aktarmaların önemli bir örneğidir (Can, 2017: 234-241).

Bu çalışmada üzerinde durulan *İtalyanca-Farsça-Eski Azerbaycan Türkçesi* sözlük de 17. yüzyılda Safevî Devleti'ne gelen misyoner gruplardan Karmelitler tarafından hazırlanmış bir sözlüktür. Bunun yanı sıra Rahip Baltazar'ın hazırladığı bir sözlük, Ignace de Jesus'un hazırladığı sözlükler ve gramerler de Karmelitler'den kalan önemli kaynaklardır (Heyderli, 2016: 153). Karmelitler, Safevî Devleti'nde en uzun süre faaliyet gösteren gruplardandır. Ayrıca bu gruptan kalan belgeler sayesinde Karmelitlerin Safevî Devleti'ndeki faaliyetlerine yönelik detaylı bilgiler edinmek de mümkündür (CIP I-II, 1939). Bunun yanı sıra yukarıda adı zikredilen Piotre Della Valle'nin de İsfahan'da Karmelitler tarafından konuk edildiğine dair bilgiler vardır. Bu yönleriyle Karmelitler 17. yüzyıl İran coğrafyası hakkında sağladıkları detaylı bilgiler ve bu coğrafyanın hâkim dillerini sözlük vasıtasıyla kayda geçirmeleriyle Safevî Devleti dönemindeki İran coğrafyasının daha iyi anlaşılıp öğrenilmesine katkı sağlamışlardır.

Karmelitler, toplum içinde etkilerini arttırabilmek için farklı alanlarda kamu hizmetinde de bulunmuşlardır. Sağlık alanında gerçekleştirdikleri faaliyetler bunun bir örneğidir. Ayrıca İran bölgesindeki tıp kitaplarını tercüme ederek Avrupa'da yayımlamışlardır (Fooladi-Panah; Moosavi, 2020: 36). Karmelitler 1600'lerin başından itibaren İran coğrafyasında yaklaşık 150 yıl etkinlik göstermişlerdir. 1650'lerden sonraki süreçte toplumdan tecrit edilmişlerdir. Ayrıca bir diğer Hristiyan grup olan Ermeni Gregoryan rahiplerinin de Karmelitlere karşı engelleyici yaklaşımları mevcuttur. Aslında ilk başlarda Karmelitler ve Gregoryanlar iyi ilişkiler geliştirmişlerdir. Hatta Ermenilerin yaşadıkları kültürel ve dinî yenileşmede de Karmelitlerin Avrupa'dan getirdikleri eserlerin ve verdikleri eğitimlerin payı vardır. Bu aydınlanmanın sonucunda ise iki grup arasında anlaşmazlıklar baş göstermiştir (Heyderli, 2016: 153).

1690’larda Karmelitler Culfa’ya yerleşip 1752’ye kadar bu bölgede faaliyet göstermişler, İran coğrafyasındaki uzun süreli varlıkları boyunca Safevîlerin yükselişine ve çöküşüne tanıklık etmişlerdir (Heyderli, 2016: 153-154).

3. SÖZLÜKBİLİMİN İNCELEME YÖNTEMLERİNE GÖRE ANONİM İSFAHAN SÖZLÜĞÜ

Bu bölümde sözlükbilimin inceleme yöntemlerine göre hazırlanmış çalışmalardan hareketle AİS betimlenmiştir. Sözlükbilimle ilgili çalışmalar ve içerikleri ise bu bölümde inceleme konusu değildir.

3.1. Sözlüğün Türü ve Tipolojisi

Sözlükleri farklı açılardan ele alan tasnif çalışmaları vardır, ancak sözlükler bu tasniflerden sadece birinin alt başlığı olmak zorunda değildir. Herhangi bir sözlük, farklı özellikleri sayesinde aynı anda birden fazla tasnifte kendine yer bulabilir. AİS, genel özellikleri itibarıyla mensur ve çok dilli (*multilingual*) bir sözlüktür. Sözlük tipolojisiyle ilgili çalışmalarda sıkça belirtilen 6 karşılık (Bilgin, 2019: 18) göz önünde tutulursa AİS:

Kuralcı / Başvuru: Birçoğu günlük hayatla ilgili kelimeler ve bunların eş anlamlı yapılarından oluşan madde başlarından dolayı *başvuru* sözlüğüdür.

Ansiklopedi / Genel: Madde başlarının karşılığı olan Farsça ve Türkçe sütunlarda ansiklopedik sözlüklerde yer alan türden geniş tanımlar ve örnekler yer almadığı için *genel* sözlüktür. Ancak İtalyanca madde başlarının bazılarında madde başıyla ilgili ansiklopedik bilgiler verilmesi söz konusudur.

Normal / Dizin: Dizinlerdeki gibi kelimelerin aldıkları çekim ekleriyle birlikte listelenmesi söz konusu olmadığı için *normal* sözlüktür.

Normal / İdeolojik: Karmelit misyonerlerinin dinî faaliyetlerinin yanı sıra günlük yaşama ayak uydurmaları için hazırlandığı için *normal* sözlüktür.

Tanımlayıcı / Tercüme edici: İtalyanca madde başlarının Farsça ve Türkçedeki karşılıkları tercüme yoluyla verildiği için *tercüme edici* sözlüktür.

Tarihsel / Çağdaş: 17. yüzyıla ait dil verilerini içerdiği için günümüze göre *tarihsel* sözlüktür. Ancak hazırlandığı zamanın günlük diline ait verilerini içerdiği için sözlük 17. yüzyıl için çağdaş bir sözlüktür.

Bunun yanı sıra AİS, Türk dili tarihinin önemli metinlerinden *Codex Cumanicus*'un birinci defteri olan *İtalyanca Codex* ile dikkat çekici benzerliklere sahiptir. Argunşah (2017: 35-46) tarafından hazırlanan araştırmada *Codex*

Cumanicus'un içerdığı sözlükle ilgili dile getirilen özellikler doğrultusunda iki sözlük metni arasında şöyle bir mukayese yapılabilir:

1. Her iki sözlük de Hristiyan grupların faaliyetleri için hazırlanmıştır.
2. İtalyanca Codex, Latince-Farsça-Türkçe şeklinde üç dilli bir sözlük içermektedir. AİS ise, İtalyanca-Farsça-Türkçe üç dilli bir sözlüktür.
3. İtalyanca Codex'te maddelerin sıralanışında Latince alfabetik sıra gözetilmiştir. AİS'te de alfabetik düzen İtalyancaya göre ilerlemektedir.
4. İtalyanca Codex'te Türkçe sütun, Farsça sütun göz önünde tutularak hazırlanmıştır. Bu durum AİS için de geçerlidir.
5. Bu iki sözlük metni arasında yazım ve hacim farklılıkları vardır. İtalyanca Codex, Latin harfleriyle hazırlanmışken, AİS'te Türkçe ve Farsça sütun Arap harfleriyle hazırlanmıştır. Bununla birlikte İtalyanca Codex yaklaşık 1750 madde başına sahipken AİS'in Türkçe sütununda 8000 civarı farklı madde başı vardır⁶.

Sözlükbilim çalışmalarında sözlük tipolojisini belirleyen çeşitli alt başlıklar ortaya çıkmıştır. Bu kısımda, konuyla ilgili çalışmalarda önerilen tasnifler tartışılmadan Halim Bilgin (2019) tarafından *Lugat-ı Remzi* adlı sözlük bağlamında hazırlanan doktora tezinde sözlük tipolojisi için önceki çalışmalardan yola çıkılarak önerilmiş olan liste kullanılmıştır⁷. Sözlük tipolojisini belirten alt başlıklara göre AİS'in özellikleri şu şekildedir:

Sözlüğün dili: Sözlüğün kaynak dili İtalyancadır. İtalyanca madde başlarının karşılıkları ise Farsça ve Türkçedir.

Sözlüğün kapsamı: Sözlükte çoğunluğu dinî hayata ve günlük hayata ait olan kelimeler, bazı fiil çekimleri ve kullanım sıklığına sahip bazı kalıp sözler ve cümleler yer almaktadır.

Kelime seçimi: Sözlükteki kelimeler, kalıp sözler ve cümleler günlük hayattan ve genel dil havuzundan seçilmiştir.

⁶ Codex Cumanicus ile ilgili daha detaylı bilgi ve tam metin için bk.: (Argunşah; Güner: 2015).

⁷ Sözlük tipolojilerini inceleyen çalışmalar hakkında bilgi için bk.: (Bilgin, 2019: 19).

Tanımlama şekli: İtalyanca madde başının Farsça ve Türkçeye tercüme edilmesi ve bu tercümenin eş anlamlı kelime ve yapılarla zenginleştirilmesi şeklinde tanımlama yolu seçilmiştir.

Maddelerin sıralanışına göre: Sözlük genel olarak İtalyanca madde başlarının alfabetik dizilmesiyle oluşturulmuştur, ancak 49. sayfa ile 54. sayfa arasında alfabetik düzen bozulmakta ve meslek adları alt alta sıralanmaktadır. Meslek adlarının ardından ise sözlük kaldığı yerden alfabetik olarak devam etmektedir. Bunun yanı sıra yer yer bazı kavram alanlarına ait kelimeler verilirken alfabetik düzen bozulmaktadır, ancak bunlar meslek adlarındaki gibi sayfalarca değil birkaç satır sürmektedir. Yani meslek adlarıyla ilgili 5 sayfalık kısmın ve metnin içine yayılmış şekilde bulunan birkaç satırlık tematik bölümlerin haricinde sözlük, alfabetik bir sözlüktür.

Sözlüğün boyutu: Sayfaların genişliği 20 cm, boyu ise 23 cm uzunluğundadır.

Sözlüğün dizaynı: Sözlük 484 sayfadan (242 varak) oluşmaktadır. Her sayfada ortalama 20 satır yer almaktadır. Sözlüğün sayfaları Latin harfli yayın geleneğine bağlı olarak soldan sağa doğru ilerlemektedir. Varakların ön yüzünde soldan sağa sırasıyla İtalyanca, Farsça ve Türkçe sütunları yer alırken arka yüzlerinde sırasıyla Türkçe, İtalyanca ve Farsça sütunları yer almaktadır. Bazı kelimelerin yanında ise Ermeni harfli kayıtlar yer almaktadır. Bunlar Türkçe ve Farsça sütun gibi bir devamlılık göstermemekte ve metnin içinde dağınık olarak bulunmaktadır.

Kullanıcının dili: Karmelit misyonerlerinin istifade edebilmesi için hazırlanan sözlüğün kaynak dili, misyonerlerin dili olan İtalyancadır. Sözlüğün İtalyanca alfabetik sırayla hazırlanması İtalyanca bilen kullanıcılar için hazırlandığını göstermektedir.

Kullanıcının eğitimi: Sözlükte günlük dil verileriyle birlikte önemli sayıda bir dinî terminoloji yer almaktadır. Misyonerlerin kullanımı için hazırlanmış olan bir sözlükte dinî terminolojinin önemli bir yer tutması ise doğaldır. Buna bağlı olarak kullanıcıların Hristiyanlığın Karmelit mezhebini yaymaya çalışan din adamları olduğu ve eğitim durumlarının da bununla ilgili olduğu söylenebilir.

Sözlüğün kullanım amacı: Karmelit misyonerlerinin günlük hayatlarında iletişimlerini kolaylaştırmak ve dinî propagandayı daha kolay gerçekleştirebilmelerine yardımcı olmak sözlüğün öne çıkan iki kullanım amacıdır.

Kullanılan alfabeler: İtalyanca madde başları Latin grafiği esaslı İtalyan alfabesiyle yazılmışken Farsça ve Türkçe karşılıklar Arap grafiği esaslı Fars ve Türk alfabeleriyle kaleme alınmıştır.

Yazıldığı zaman: Sözlük, 17. yüzyılın ortalarında hazırlanmıştır.

Cilt sayısı: Sözlük bir ciltten oluşmaktadır.

Görsel malzeme: Sözlüğün içinde görsel malzeme yoktur.

3.2. Anonim İsfahan Sözlüğü’nde Makro Yapı, Mikro Yapı ve Dış Veri

3.2.1. Makro Yapı

Sözlük kullanıcısının sözlükten edineceği bilginin yerini bulmasını sağlayan listeleme şekline *makro yapı* adı verilir. Sözlükler genel olarak ele alındığında alfabetik ve sistematik listeleme şeklinde iki yaygın kullanımın olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (Bilgin, 2019: 25-26).

Madde başı seçimi

Madde başı seçiminde kullanım sıklığı, kullanım genişliği, zaman direnci, ağızlar ve ölçünlü dil sorunu gibi değişkenler vardır. Derleme kaynakları ise birincil ve ikincil kaynaklar olarak ikiye ayrılabilir. Ancak tarihî sözlüklerin hazırlanması aşamasında hangi kaynaklardan yararlanıldığını, değişkenlerden hangi ölçütlere uyulduğunu tespit etmek zordur (Bilgin, 2019: 30). Bu çalışmada incelenen AİS’in kelime kadrosunda da hangi kaynaktan ya da kaynaklardan yararlanıldığı tam olarak bilinmemektedir.

Madde başı türleri

Madde başı, makro yapıya göre maddenin nerede yer aldığını gösterirken mikro yapıya göre ise maddenin başladığı yeri ifade eder (Bilgin, 2019: 35). AİS’in madde başları sadece kelimeler değildir. Bazı fiil çekimleri ve cümleler de AİS’te madde başı olarak yer almaktadır. Ayrıca sözlükte bazı yer adları ve kişi adları gibi özel adlar da madde başıdır.

3.2.2. Mikro Yapı

Mikro yapı, madde başıyla ilgili yazım, telaffuz, şekil, söz dizimi bilgisi ve anlambilimsel betimlerin nasıl olacağını ortaya koyar (Jackson, 2016: 48-51). Burada

altı çizilmesi gereken bir bilgi ise mikro yapıda yer alacak bilgilerin sözlük kullanıcılarının seviyesine göre belirlenmesi gerekliliğidir.

Yazım

Sözlüklerde genel olarak kullanıcıların doğru yazımı görmesi ve öğrenmesi amaçlanır. AİS'in İtalyanca sütunundaki madde başları Latin grafiği esaslı İtalyan alfabesiyle yazılmıştır ve yer yer günümüz İtalyancasından farklılaşan yazımlar mevcuttur. Örneğin:

AİS'TE	GÜNÜMÜZDE
afflittione	afflizione
annojare	annoiare
camisciola	camiciola
luogho	luogo
sorte	sorta
consequenza	conseguenza
debiltare	debilitare

Tablo 3.1. Günümüz İtalyancasından farklılaşan yazımlar.

Farsça sütundaki kelimelerin yazımları, genel olarak günümüzdeki yazımlarıyla uyumludur. Farsça sütundaki kelimelerin sözlük içinde farklı yerlerde yazımlarında da ikilik söz konusu değildir. Türkçe sütun ise Farsça sütun kadar iç tutarlılığa sahip değildir. Bazı kelimelerin iki hatta üç farklı yazımı söz konusudur. Bu farklı yazımlar, Türkçe sütunu hazırlayan kişinin profesyonel bir yazıcı olmadığının göstergesidir.

Telaffuz

Kelimelerin nasıl okunacağıyla ilgili betimleme şeklidir. AİS'te telaffuz bilgisi veren sınırlı sayıda kullanım vardır. Bunlar da Farsça ve Türkçe sütundaki bazı kelimelerde kullanılan şedde, med, kesre ve hemze gibi diyakritiklerdir.

Dilbilgisel bilgi

Madde başı kelimenin türü gibi bilgilere dilbilgisel bilgi denilmektedir. Genellikle sözlüğün türüne ve kullanıcılarına göre dilbilgisel bilgiye yer verilmektedir (Jackson, 2016: 47-48). AİS'teki madde başlarında dilbilgisel bilgi yer almamaktadır. Bununla birlikte bazı madde başlarının yanında niteliklerini belirten “hayvan, bitki, hastalık, renk, taş, gök cismi” vb. ifadeler yer aldığını da belirtmek gerekir.

Tanım

Sözlük kullanıcılarının en çok kullandıkları kısım sözlüklerdeki tanımlardır. Sözlüklerde yer alan tanımlar tek tipli değildir. Yani farklı tanım türlerinden söz etmek mümkündür. Bunlar genel olarak; içlemsel tanım, kapsamsal tanım, eş anlama ile tanım, tanımlar ve eş anlamlılar birleşimi, karşıt anlama ile tanım ve işlevle tanımlama olarak ifade edilebilir (Bilgin, 2019: 49-54).

AİS'te kullanılan tanım yöntemi İtalyanca madde başının tercümesi ve bu tercümenin eş anlamlıları şeklindedir. Ancak her madde başında eş anlamlı yapılara başvurulmamıştır. Bazı maddelerde İtalyanca madde başı sadece bir tercümeyle karşılanırken bazı maddelerde eş anlamlı tercümeler yer almaktadır. Bundan dolayı sözlükte yaklaşık 9500 satır olmasına rağmen Türkçe sütunda 11285 madde başı vardır. Aradaki fark, bazı satırlarda eş anlamlı madde başlarının yer almasıyla ilgilidir. Farsça sütun için de aynı durumdan söz etmek mümkündür. Bazı satırlarda ise İtalyanca ve Farsça sütunlardaki kelimelerin yanında dağınık olarak Ermeni harfli kayıtlar vardır. Bu kayıtlar bir düzene sahip olmamakla birlikte metne sonradan eklenmiş olmalıdır.

İtalyanca madde başlarının bazıları ise kendi içinde bir tanım ya da açıklama barındırmaktadır. Örneğin, kavram alanı olarak ele alınabilecek hayvan adları söz konusu olduğunda İtalyanca sütundaki bazı madde başlarında hayvan adından sonra bu kelimenin bir hayvan türü olduğu tanımlanmaktadır. Benzer şekilde şehir adları, bitki adları, ağaç adları, meyve adları, renk adları, hastalık adları, gök cisimleri gibi maddelerde de kimi zaman aynı yöntem izlenmiştir. Bu kullanımların bazı örnekleri şu şekildedir:

Hayvan adları: *animal / animaletto / uccello (kuş türleri)*

TÜRKÇE	FARŞA	İTALYANCA
it	seg	cane, animal noto
meymūn	meymūn, būzīne	scimia, animal noto
gürg	gorg ⁸	lupo, animal noto
‘enkebūt	‘ankebūt	ragno, animaletto noto
bal arusu	zenbūr-i ‘asel	apa, animaletto noto
bülbül	bolbol, ‘andelīb, hezārdastān	rossignuolo, uccello noto
hüdhüd	hudhud	upupa specie d'uccello

Tablo 3.2. Hayvan adlarının tanımlanma örnekleri.

Şehir adları: *citta'*

TÜRKÇE	FARŞA	İTALYANCA
işfāhān	işfahān, sepāhān, şafāhān	haspahan, citta' capo della l'archia residenza del' re di persia
gezvīn	ķazvīn	casbino, citta' nella media

⁸ Sözlükte İtalyanca madde başlarının Türkçe ve Farsça karşılıkları kimi zaman aynı kelimeyle verilmiştir. Buna karşın, kelimeler aynı olmasına rağmen transkripsiyonlarında bazen “gürg” ve “gorg” örneğinde olduğu gibi farklılıklar mevcuttur. Türkçe sütundaki kelimeler, Azerbaycan Türkçesi sahasındaki kullanımları göz önünde tutularak transkripsiyon yapılmıştır. Farsçanın Latin harflerine aktarılması hususunda ise daha önceki çalışmalarda uygulanmış transkripsiyonlarda bir yöntem birliği olmadığı görülmüştür. Bundan dolayı Farsça sütundaki kelimeler, çalışma boyunca metin içi tutarlılığı sağlamak amacıyla konuyla ilgili en geniş içeriğe sahip sözlüklerden Mehmet Kanar (2008) tarafından hazırlanmış “Farsça-Türkçe Sözlük” adlı eserdeki okunuşlar dikkate alınarak transkripsiyon yapılmıştır. Aynı kelimelerin Türkçe ve Farsça sütunlarda kimi zaman farklı transkripsiyonlarının olması bununla ilgilidir.

māzenderān	māzenderān	massandra, citta' nelle' hircania
istanbul	istanbul	costantinopoli, citta' famosa
mekke	mekke	meccha citta' nell' arabia

Tablo 3.3. Şehir adlarının tanımlanma örnekleri.

Bitki adları: *herba*

TÜRKÇE	FARSÇA	İTALYANCA
yonca	yonce	trifoglio, sorte d' herba
sebzi	terre	porro, sorte d'herba
merze	merze	saturigia, herba odorosa
bādyān	bādiyān	finocchio, herba nota
burma	burma	fieno, herba secca che mangiano liguimenti

Tablo 3.4. Bitki adlarının tanımlanma örnekleri.

Ağaç adları: *albero*

TÜRKÇE	FARSÇA	İTALYANCA
cinār	çenār	platono, sorte d'albero
sögüt ağacı	diraht-i bīd	sale, albero
encir ağacı	diraht-i encir	albero di fichi

zeytūn ağacı	diraht-i zeytūn	albero di olive
alma ağacı	diraht-i sīb	albero di pomi

Tablo 3.5. Ağaç adlarının tanımlanma örnekleri.

Meyve adları: *frutto*

TÜRKÇE	FARŞÇA	İTALYANCA
ḥurmā	ḥormā	dattilo, frutto della palma
limo	limo	limone, frutto noto
nārenc	nārenc	narancio frutto noto
emrud	emrūd	pero, sorte di frutto
turunc	torenc	cedro, frutto noto

Tablo 3.6. Meyve adlarının tanımlanma örnekleri.

Renk adları: *colore / color*

TÜRKÇE	FARŞÇA	İTALYANCA
ğırmızı	reng-i kırmızı, sorḥ	cremesino, vedi colore
saru	zerd	giallo, vedi colore
sürme	sorme, nīlī, māvī	turchino colore
yaşıl reng	reng-i sebz	color verde
ağ reng	reng-i sefid	color bianco

Tablo 3.7. Renk adlarının tanımlanma örnekleri.

Hastalık adları: *infermita'*

TÜRKÇE	FARŞA	İTALYANCA
ğara sürfe	sorfe-i siyāh	asma sorte d'infermita
ishāl	ishāl	flusso sorte d'infermita'
bevasīr	bevāsīr	moroide, sorte d'infermita'
ḥefeḡān	ḥefeḡān	schirantia, infermita' nella gola
cicek	āble	varoli, morviglioni, infermita' di fanciulli

Tablo 3.8. Hastalık adlarının tanımlanma örnekleri.

Gök cisimleri: *segno celeste* / *cieolo*

TÜRKÇE	FARŞA	İTALYANCA
ḥemel	ḥamel	ariete, segno celeste
iki peyker	dō peyker	gemini, segno celeste
esed būrc(i)	borc-i esed	leone, segno celeste
ay felegi	felek-i māh	cielo della luna
merīḥ būrci	felek-i merīḥ	cieolo di marze

Tablo 3.9. Gök cisimlerinin tanımlanma örnekleri.

Bunun yanı sıra bazı İtalyanca madde başlarında ansiklopedik bilgiler verilmesi de söz konusudur. Örneğin, Kufe şehriyle ilgili madde başında İtalyanca “Hz. Ali’nin mezarının burada olduğu düşünülmektedir” açıklaması yer almaktadır. Ancak bu maddenin karşılığı olan Farsa ve Türkçe sütunlarda sadece Kufe şehrinin

adı yazmakta, İtalyanca açıklamanın tercümesine yer verilmemektedir. Bu durumun bazı örnekleri şu şekildedir:

TÜRKÇE	FARSÇA	İTALYANCA
günbed	gonbed	cupola, come quella di s. petro di roma
bir batman daş	seng-i yekmen	peso di una mano di aspahan, che sono circa 12. libre di 12. once
culfā	culfā	ciulfa, citta di armenia trasferita
ğeyşer	ķayşer	imperatore, s'intende cesare, imperadore, il gran turco
yekşenbe	yekşenbe	domenica, giorno festivo di christiani

Tablo 3.10. İtalyanca sütundaki ansiklopedik bilgi örnekleri.

Bir başka örnek olarak İtalyanca madde başının yanında bahsi geçen madde başının İran coğrafyasına has bir bilgi, ürün ya da kalıp söz olduğu belirtilmektedir. Bu durumun bazı örnekleri ise şöyledir:

TÜRKÇE	FARSÇA	İTALYANCA
ğurcibaşı	ķurçibaşı	capitano di una militia chiamata curci offitio principali in persia

mūye	mūye	gemito, che fanno sopra il morto li persiani
‘edāletpenāh	‘edāletpenāh	protettore della giustitia, si suol dir al re in persia
‘aleyhi’s-selām	‘aleyhi’s-selām	pace sopra di lui, salute sopra di lui di cono li persiani nominando alcun morto
kāhıl	kāhgıl	malta con fango e paglia, con cui fabricano in persia

Tablo 3.11. İran sahasıyla ilgili bilgi veren tanım örnekleri.

Sözlüğün Türkçe sütununu hazırlayan kişinin muhtemelen Farsça bilen bir Türk olduğundan yukarıdaki bölümlerde bahsedilmişti. Bundan dolayı da sözlüğün Türkçe bölümünü hazırlayan kişi İtalyanca sütunu göz ardı ederek metin boyunca sadece Farsça sütundaki yapıları dikkate almıştır. Buna bağlı olarak da bazı yapıların tercümesinde belirli bir düzen oluşmuştur. Yani Farsçadaki bazı ekler ya da bazı yapılar Türkçe sütunda metin boyunca genellikle belirli denk şekillerle karşılanmıştır. Bunların listesi şu şekildedir:

Ekler

TÜRKÇE	FARSÇA
{+InAN}	bā; be
{+I}; {+nI}	rā
{+A}	be; rā; der; ber

{+dA}	be, der
{+dAn}	ez; rā; der; be
{+nUn}	rā
{+lAr}	+hā; +ān; +gān; +āt; -eyn
{+lUK}	-ī ; gī -iyyet
{+lU}	-dār; -nāk; por-, be; dārende; -mend
{+sIz}	bī-; lā-
{+daş}	hem-
{+CI}	-ger
{+CIUK}	-gerī
{-mA-}	ne-
{-dUr}	-est; -end; -ed
{-(I)l-mIş}	şode; kerde şode; dāde şode; āverde şode, gozāşte, zede şode, keşīde şode, beste şode
{-mAlU}	-ī

Tablo 3.12. Türkçe sütundaki eklerin Farsça sütundaki karşılıkları

Yardımcı Fiiller:

TÜRKÇE	FARŞA

al-	giriften; kerdən; yāften; sitānden
apar-	borden
bağla-	besten
bil-	pindāšten; dānisten
buyur-	fermūden
çek-	keşiden
çih-; çihard-	dāden; kerdən, āmeden
deg-	hörden
di-	goften
dur-	istānden
dut-	giriften
düş-	oftāden
düzed-	sāhten
eşit-	şeniden
et-	kerden; sāhten; kerdāniden; numūden; şoden; besten; dāšten; sāhten
eyle-	-bāzī, āverī, dāšten; numūden
ğayır-	sāhten

gel-	āmeden
get-	reften
getir-	āverden; kerdēn
gey-	pūşīden
goy-	nihāden; gozāştēn; siporden
gör-	dīden; numūden
görset-	numūden
götür-	berdāştēn, borden
iste-	ţalebīden
kic-	gozāştēn
oĥı-	ĥānden
ol-	şoden; dāden, dāştēn; kerdānīden; būden
oturd-	nişānīden
öl-	morden
öldür-	koştēn
örget-; örgen-	āmūĥten
saĥla-	dārende; dāştēn
sal-	endāĥten, nihāden
sür-	rānden; māliden

tab- ; tap-	yāften; costen
tök-	rihten
ver-	dāden; numūden; kerdēn; dāšten
vur-	zedēn
ye-	hōrden
yetir-	resānīden
yetiş-	resīden
yığ-	çepīden

Tablo 3.13. Türkçe sütundaki yardımcı fiillerin Farsça sütundaki karşılıkları

Meslek Adlarında Tercih Edilen Sıfat-Fiil Yapıları:

TÜRKÇE	FARSÇA
aparan	-ber
bağlayan	-bend
büşüren; püşüren	-pez
ceken	-keş
doğuyan; toğuyan	-bāf
dögen	-kūb
dutan	-gīr
düzeden	-sāz; -ger; -māl
egiren	-rīş

ğayıran	-sāz
ğovuran	-birīz
görseden	-numā
iden	-kār
saḥlıyan	-bān; -dār
satan	-furūş
tiken	-dūz; -ger
töken	-rīz
vuran	-zen
yonan	-terāş

Tablo 3.14. Türkçe sütundaki sıfat-fiillerin Farsça sütundaki karşılıkları

Sözlükteki tanımlarla ilgili en dikkat çekici durum ise Türkçe sütundaki bazı madde başlarının Farsça ve İtalyanca sütundakilerle uyuşmaması meselesidir. Yukarıda Bodrogligeti'nin (1968a; 1968b) sözlükle ilgili verdiği bilgiler kısmında bahsedildiği üzere bu sözlük en az iki kişi tarafından hazırlanmış olmalıdır. Bunlardan birincisi İtalyanca ve Farsça kısımları hazırlayan kişi, ikincisi ise Farsça sütunu takip ederek Türkçe sütunu hazırlayan kişidir. Bodroglieti, bunlardan birincisinin İtalyan din adamı, ikincisinin ise Farsça bilen bir Türk olduğunu tahmin etmektedir. Biz de Bodrogligeti'nin tahmininin yerinde olduğunu düşünmekteyiz. Ayrıca Türkçe kısmı yazan kişinin eğitiminin üst seviyede olmadığı ve yazma konusunda profesyonel olmadığı da iddia edilebilir. Metin içinde tekrar eden bazı kelimelerin kimi zaman aynı sayfada bile farklı şekillerde yazıya geçirilmesi bunun delillerindendir⁹.

⁹ Bodrogligeti (1968a; 1968b), Türkçe sütundaki yanlışlıklara kısıtlı sayıda örnek vermiştir. Bu çalışmada ise Türkçe sütundaki tüm yanlış tercüme tespit edilmiştir. Bunların tam listesine ve tercüme edilmesi gereken asıl kelimenin hangi anlama sahip bir kelime ya da yapıyla Türkçe sütunda yer alması gerektiğine çalışmanın ilerleyen bölümlerinde (5.4. numaralı başlıkta) yer verilmiştir.

AİS'in Türkçe sütununda bazı madde başlarının yanlış tercüme edilmiş olmalarının sebepleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Yanlış tercümelerden bir kısmı yer adlarıdır. Bu gruba giren yanlışların sebebi Türkçe sütunu hazırlayan kişinin bunların özel isim olduğunu fark etmemesi olmalıdır. Bu durumun bazı örnekleri şu şekildedir:

TÜRKÇE	FARSÇA
ağşam	şām
aşılı	koştanṭīn
ayru	ḡaīre
köyülden	hidil
meme	şīrvān
otlıyanlar	çerkesistān

Tablo 3.15. Yer adlarının Türkçe sütunda yanlış tercüme edilmelerinin örnekleri.

2. Farsça sütundaki bazı kelimelerin birden çok anlama sahip ya da eş yazılı başka benzerlerinin olduğu örnekler vardır. Türkçe sütunu hazırlayan kişinin İtalyanca sütundaki kelimenin karşılığı olarak yazılan Farsça kelimenin metindeki anlamından farklı olarak diğer anlamını ya da eş yazılı diğer şeklinin anlamını Türkçe sütuna taşıması sonucunda yanlışlıklar ortaya çıkmıştır. Örneğin “bāz” kelimesi bir kuş türünü karşılamaktadır. İtalyanca sütundaki tanıma göre de bu kelime bir kuş türüdür. Ancak kelime Türkçe sütunda Farsça kelimenin eş yazılı şeklinin karşılığı olarak “gine” kelimesiyle karşılanmıştır. Bir başka örnek olarak “perdedār” kelimesi bir meslek adıdır. İtalyanca tanımda da bu kelimenin bir meslek olduğu belirtilmiştir. Ancak Türkçe sütunu hazırlayan kişi birebir çeviri sonucunda kelimeyi “perdelü” olarak Türkçeye tercüme etmiştir. Bu gruba dâhil edilebilecek bazı yanlış tercüme örnekleri şöyledir:

TÜRKÇE	FARSÇA
böyük	bezrek
çekmek	keşîş

dar	tong
dişi	mādde
dört ayağ	çārpā
duzlu	melih
düğün	kere
ğatır	āster
sulu	ābī
süt	şir
toğ	sir

Tablo 3.16. Çok anlamlılık ya da eş yazılılıkla ilgili yanlış tercüme örnekleri.

3. Farsça sütündeki kelimelerin yazımında istifade edilen harflerin noktalarının yanlış değerlendirilmesi sebebiyle hatalı okunması ve bunun sonucunda da Türkçeye tercümesinin Farsça ve İtalyanca sütunlardan farklı yapılması bir diğer sebeptir. Örneğin “gorbe” kelimesi “be” harfinin “ye” okunmasına bağlı olarak Türkçe sütunu hazırlayan kişi tarafından “ağlama, gözyaşı” gibi anlamlara sahip “giryе” olarak değerlendirilmiş olmalıdır. Buna bağlı olarak da kelime Türkçeye “ağla-” fiiliyle aktarılmıştır. Bu duruma bir diğer örnek “ferz kerdеn” yapısındaki ilk kelimenin “fe” harfinin “kaf” olarak okunması sonucunda “borç” anlamındaki “қarż” olarak değerlendirilmesidir. Bunun sonunda da kelime Türkçeye “borc etmek” şeklinde tercüme edilmiştir. Bu gruba giren yanlış tercümelerin bazı örnekleri ise şu şekildedir:

TÜRKÇE	FARŞA
āzār olmak	ārzu dāştен
borc	қurş
hoğga	çukā
keniz	kenber
kicerem, kicdim	mī godazānem, godazānīdem

kimseye	yeksī
le‘net	luġat
oġlan	be ser
savaş	çeng
söz	seĥtī

Tablo 3.17. Harflerin noktaları sebebiyle yapılan yanlış tercüme örnekleri.

4. Farsça sütündeki kelimenin harflerin yazımındaki noktalara ya da diğer işaretlere bağlı olmaksızın Türkçe sütünü hazırlayan kişi tarafından yanlış okunmasıyla ortaya çıkan yanlış madde başları mevcuttur. Bu grup, yanlış tercümeler içindeki en kalabalık gruptur. Bu yanlış tercümelerin nasıl yapılmış olabileceğine örnek vermek gerekirse, bir alet adı olan “pergār”, Türkçe sütünü hazırlayan kişi tarafından “çoġ iş” olarak Türkçeye tercüme edilmiştir. Buna göre Türkçe sütünü hazırlayan kişi kelimeyi “por kār” okumuş olmalıdır. Bir diğer örnek olarak “böcek” anlamına gelen “meges” kelimesi Türkçe sütünü hazırlayan kişi tarafından “kimseye” kelimesiyle tercüme edilmiştir. Buna göre kelime “be kes” okunmuş olmalıdır. Bu gruba giren yanlış tercümelerin bazı örnekleri şunlardır:

TÜRKÇE	FARŞA
bār getiren	birāderī
baş daraġı	şāneser
baş sepmek	be serpā şoden
cekerem, cekdim	mī koşem, koştem
daş dutan	sengber
derdlü	‘alemdār
dişlerem, dişledim	mī gozīnem, gozīdem
dōştluġ	dōsī
ekin baş vermek	serupā dāden
ġalmaġ	mānend şoden

ğarı	pīh
gök	siporz
halazāde	halālzāde
hergiz	merkez
işığ	reviş, vech
lāyiğsiz	nişāsta
meğbüllük	ma'kūlī
renglü cīnī	reng-i dārçīnī
sermāye	sepāye
tökerem, tökdüm	mī birīzem, birīhtem
ulduz	istiāre
yetmiş	heştād

Tablo 3.18. Hatalı okumaya bağlı yanlış tercüme örnekleri.

5. Farsça sütundaki kelimelerin arasındaki "vav" harfini ya da "ve" bağlacını kelimeye dâhil zannedip madde başının yanlış okunması sonucunda meydana gelmiş yanlış tercümeler Türkçe sütunda tespit edilebilmektedir. Örneğin, “hırş” ve āz” Farsça sütunda eş anlamlı iki ayrı kelime olmalarına rağmen Türkçe sütunu hazırlayan kişi tarafından aradaki “vav” işaretinin “dal” zannedilmesi ve sondaki harfin noktasının fark edilmemesi sonucunda “hırşdār” olarak okunmuş olmalıdır. Çünkü bu kelime Türkçeye “hırşlü” olarak tercüme edilmiştir. Bu gruba giren bazı yanlış tercüme örnekleri şunlardır:

TÜRKÇE	FARSÇA
hıdmetkār	hıdmet, kār
yuḥaru vezīr	bālā ve zīr

Tablo 3.19. Vav harfinin değerlendirilmesine bağlı yanlış tercüme örnekleri.

6. Farsça sütundaki iki ayrı kelimenin tek kelime, ya da tek kelimenin iki kelime gibi değerlendirilip yanlış tercüme edildiği örnekler sözlükte mevcuttur. Örnek

olarak, “gāvmīş” kelimesinin anlamı “manda; camız” şeklindedir. Ancak bu kelimenin yapısındaki “gāv” ve “mīş” kelimeleri ayrı ayrı olarak Farsçada kullanılmaktadır. Bunlardan birincisinin anlamı “öküz”, ikincisinin anlamı ise “koyun”dur. Türkçe sütunu hazırlayan kişi, tek kelimeyi iki ayrı kelime zannetmiş olmalıdır. Buna bağlı olarak da kelimeyi Türkçeye “öküz göyun” olarak tercüme etmiştir. Bu gruba giren yanlış tercümelere şunlar örnek olarak verilebilir:

TÜRKÇE	FARSÇA
‘aşā ağacı	çüb, ‘aşā
hūd özi demir	hūd, kolāh-i āhenīn
terke ağacı	terke, çüb

Tablo 3.20. Madde başındaki kelime sayısına bağlı yanlış tercüme örnekleri.

7. Farsça olumsuzluk yapısı oluşturan "ne-", "nā-" ve "bī-" ön eklerinin tercüme esnasında göz ardı edilmesi sonucunda ortaya çıkan ya da olumsuzluk yapısı olmadığı hâlde Türkçeye tercümesi olumsuz olarak yapılan bazı yanlış madde başları vardır. Örneğin “bağlı, bağlanmış” anlamlarına gelen “beste şode” yapısı Türkçe sütunda “bağlu değil” olarak karşılanmıştır. Bu gruba giren yanlış tercümler şunlardır:

TÜRKÇE	FARSÇA
bağlu değil	beste şode
mühālifet etmek	muḥālefet nekerden
zāda köyül çekmek	be te‘ām dil nekeşīden
zīnet	bīzīnet

Tablo 3.21. Olumsuz ya da olumlu yapılarla ilgili yanlış tercüme örnekleri.

8. Yanlış tercüme edilmiş bazı kelimelerin neden yanlış tercüme edildiklerinin sebebi tespit edilememiştir. Bunların bazıları şu şekildedir:

TÜRKÇE	FARSÇA
arı etmek	sītīze kerdn

artuḥlūk olmak	muselleṭ ṣoden
cıḥarram	dembedem
ev iyesi	leb-i rādī
görünmüş	bālīde
isinmiş	nāḥāste ṣode
sağ	sā‘id

Tablo 3.22. Sebebi tespit edilemeyen yanlış tercüme örnekleri.

Köken bilgisi

Sözlüklerde köken bilgisine yer verip vermeme konusu, sözlüğü kullanacak kitleyle ve sözlüğün hazırlanış amacıyla doğrudan ilgilidir (Jackson, 2016: 242). AİS’teki Farsça ve Türkçe sütunlarda köken bilgisine dair kayıtlar yoktur. Ancak İtalyanca madde başlarının bazılarının sonunda “Lat.” ibaresiyle kelimenin Latince şekli ifade edilmiştir. Örneğin:

TÜRKÇE	FARSÇA	İTALYANCA
sürü	reme reme	a gregge, gregatum. lat.
mertebe mertebe	mertebe mertebe	a passo a passo, gradatium lat.
te‘ṭīl	te‘ṭīl	cessamento, intermissione, vacatio. lat.
ög	pīṣ	davanti, coram lat.
tāze	tāze	fresco, nuono, rescens lat.

Tablo 3.23. İtalyanca sütundaki “Lat.” ibareli madde başı örnekleri.

Kullanım bilgisi

Madde başının farklı bağlamlardaki kullanımından bahsederek tanımı daha açık hâle getirmeye yarar (Bilgin, 2019: 58-59). AİS'te bu şekilde değerlendirilebilecek örnek yoktur.

Örnekler

Madde başı birimin cümle içindeki ya da bir yapı içindeki kullanımına bazı sözlüklerde yer verilmektedir. Tanıklı sözlük olarak adlandırılan sözlükler genel olarak bu yöntemle hazırlanmaktadır. AİS'teki tanımlar madde başının tercümesi ve eş anlamlıları şeklinde olduğu için kelimelerin bu şekilde kullanımları yoktur. Ancak İtalyanca madde başlarının bazıları doğrudan cümle olduğu için Farsça ve Türkçe sütunlarında da birçok cümle örneği yer almaktadır.

Çapraz gönderim

Aynı bilginin sürekli tekrarlanmasına bağlı olarak bilgi tekrarını engellemeye yarayan bir yöntemdir. Ayrıca bu şekilde yerden de tasarruf sağlanır. Çapraz gönderim kimi zaman işaretlerle de yapılır (Bilgin, 2019: 65). AİS'te herhangi bir çapraz gönderim ibaresi ya da işareti yer almamaktadır. Bu yüzden bazı kelimeler ya da yapılar çokça tekrar edilmiştir.

3.2.3. Dış Veri

Sözlüğün makro yapısının dışında kalan her şeye dış veri denir. Dış veriler sözlükte bulundukları yere göre genel olarak baş veri, iç veri ve son veri şeklinde adlandırılırlar (Bilgin, 2019: 69). AİS'te dış veri olarak sadece sözlük metninden önce sözlükle ilgisiz bazı kayıtlar vardır. Bunun haricinde bir dış veri ögesi bulunmamaktadır.

4. ANONİM İSFAHAN SÖZLÜĞÜ'NDEKİ TÜRKÇE SÖZ VARLIĞINDAN HAREKETLE DİL İNCELEMESİ

4.1. Yazım Bilgisi

4.1.1. Ünlülerin Yazılışı

/a/ ünlüsü

Ön seste:

Genellikle ʾ ile yazılmıştır:

اشقه *aşağa*, ارواد *arvad*, افج *ağac*, ارتورمک *arturmek*

Kimi örneklerde ʾ ile yazılmıştır:

آرو *aru*, آش پز *aşpez*, آجمک *acmek*, آیرمک *ayirmek*

İç seste:

Genellikle ʾ ile yazılmıştır:

باترمک *batirmek*, اوزاخ *uzağ*, داش *daş*, یازمک *yazmek*

Sonu /a/ ile biten ekleri almış bazı kelimelerde ve bazı örneklerde ʾ ile yazılmıştır:

ساخله مک *sağhlamek*, درخ له مک *darağhlamek*, اوینه مک *oynamek*, یرقه جی *yorgacı*

Bazı örneklerde ise herhangi bir harften istifade edilmemiştir:

ایق *ayağ*, یقشی *yağşı*, ییق *yayağ*, دشقرو *dişgaru*

Son seste:

Genellikle ʾ ile yazılmıştır:

اوجه *uca*, تایه *taya*, المه *alma*, بوغه *buğda*

Arapça ya da Farsçadan alıntı kelimelerde ise ünlü uzunluğundan dolayı ʾ harfinden istifade edilen örnekler vardır:

مهیا *müheyyā*, هوا *havā*, افترا *iftirā*, صحرا *şehrā*

/e/ ünlüsü

Ön seste:

Her zaman ^۱ ile yazılmıştır:

ال *el*, انسه *ense*, اكنجى *ekinci*, او *ev*,

İç seste:

Çoğunlukla herhangi bir harften istifade edilmemiştir:

پتشمش *yetişmiş*, گترمک *getirmek*, بکن مک *begenmek*, استين *isteyen*

Bazı örneklerde ^۴ ile yazılmıştır:

ایله مک *eylemek*, اشله مک *işlemek*, دش له مک *dışlemek*, استه مک *istemek*

Son seste:

Her zaman ^۴ ile yazılmıştır:

ایله *eyle*, اوزکه *özge*, دوه *deve*, نه *ne*

/ı/, /i/ ünlüleri

Ön seste:

Metinde ön seste /ı/ ile başlayan kelime yoktur¹⁰. /i/ sesinin başta olduğu örneklerde ise genellikle ^۱ şeklinde yazıldığı görülmektedir:

ایت *it*, ایره لو *irelü*, ایتی *iti*, ایجون *icün*

Bunun yanı sıra sadece ^۱ ile yazıldığı az sayıda örnek mevcuttur:

ایه *ie*, ایسترم *isterem*, اینجی میش *incimiş*

İç seste:

Genellikle ^۲ ile yazılmıştır:

کچیک *kicik*, بیجاق *bıcağ*, دیش *diş*, قلیج *gılc*, سیزون *sizün*

Herhangi bir harfle işaretlenmediği örnekler de mevcuttur:

بر *bir*, بلدر *bıldır*, قصه *ğışa*, چخردمک *çıhardmek*, اکرمجی *egrimci*

Son seste:

¹⁰ Türkçenin ön seste /ı/ sesine sahip olan kelimeleri Azerbaycan Türkçesi ve kollarının bir özelliği olarak başta /i/ sesine sahiptir (Yalçın, 2013: 89). Bu metnin Azerbaycan Türkçesi sahasıyla olan bağlantısı üzerinde ilerleyen bölümlerde geniş bir şekilde durulacaktır. Buna bağlı olarak metindeki bu tür örnekler /i/ ile okunmuştur.

Önüne geldiği harfin birleşip birleşmeme özelliğine göre ی، ی ile yazılmıştır.

اکری *egri*, اری *arı*, سوزی *sözi*, یقشی *yağşı*, اچی *acı*, ایکی *iki*, کشی *kişi*, گüzگی *güzgi*

/o/, /ö/ ünlüleri

Ön seste:

Genellikle او ile yazılmıştır:

اوتن *öten*, اوکوز *öküz*, اوغشاییش *oğşayış*, اوکشه یش *okşeh iş*, اوخ *oh*

Az sayıda örnekte ise sadece ٰ harfinden istifade edilmiştir:

اقرلوخ *ogurluh*, اقلان *oglan*, اتلدم *otladım*

İç seste:

Genellikle و ile yazılmıştır:

دونمک *dönmek*, قوھوم *gohum*, جوخ *coh*, گوز *göz*

Kimi örneklerde herhangi bir harf kullanılmamıştır:

دیرم *döyerem*, گوتیر *götür*, بکور *bögür*

Son seste:

/o/ ve /ö/ ile biten kelime yoktur.

/u/, /ü/ ünlüleri

Ön seste:

Genellikle او ile yazılmıştır:

اوزوم *üzüm*, اوزون *uzun*, اؤکسیک *üksik*, اوשאغ *uşağ*

Sadece ٰ ile yazılmış az sayıda örnek de mevcuttur:

اؤسته *üste*, اؤوز *ucuz*, اؤتؤ *ütü*

İç seste:

Genellikle و ile yazılmıştır:

یاخون *yahun*, اوزوک *üzük*, یوز *yüz*, ارتوخ *artuh*

Herhangi bir harfle karşılanmadığı örnekler de vardır:

اوزجی *üzüci*, قلاغ *gulağ*, توھیان *tohuyan*, گویون *goyun*

Son seste:

Her zaman و ile yazılmıştır.

دلؤ *delü*, ایره لو *irelü*, سو *su*, سارو *saru*, غاڤو *gapu*

/è/ (kapalı e) ünlüsü

Metinde /è/ ünlüsünü göstermek için müstakil bir işaret kullanılmamıştır¹¹. Ancak günümüzde /è/ ünlüsüne sahip olduğu bilinen bazı kelimelerin metindeki yazımları dikkat çekicidir. Günümüzde /è/ sesine sahip olduğu bilinen kelimelerin bazıları metinde bahsi geçen sesin /i/ okunmasını gerektirecek şekilde yazılmıştır. Ancak /i/ sesinin gösterildiği bu kelimelerin /e/ sesiyle okunacak şekilde yazıldığı örnekler de metinde mevcuttur. Bunun yanı sıra, bugün /è/ sesine sahip olan bazı kelimelerin /i/ ile yazılmış örneği yoktur. Bu kelimeler de /e/ ünlüsünün kelime başında ve kelime içindeki (ilk hecede) herhangi bir harfle işaretlenmeyen yazım şekliyle metinde yer almaktadır.

Günümüzde /è/ ünlüsüne sahip olduğu bilinen bazı kelimelerin metinde /i/ ünlüsüyle okunmasını gerektirecek yazımlarına şu örnekler verilebilir:

بيدورم *biş*, ديدم *didim*, بيره *yire*, ييل *yil*, كيچ ميش *kicmiş*, گيدرهم *giderem*, ايتدم *itdim*
yidürem

Bu örneklerde yer alan *it-*, *gid-*, *kic-*, *yil*, *yir*, *di-*, *biş*, *yi-* isim ve fiil köklerinin /e/ ünlüsüyle okunmalarını gerektiren yazımları da mevcuttur:

يدم *beş*, ديم *deyem*, يرده *yerde*, يل *yel*, كجن *kecen*, گتمك *getmek*, اتمك *etmek*
yedim

Günümüzde /è/ ünlüsüne sahip olduğu bilinen bazı kelimeler ise metinde sadece /e/ ile okunabilecek şekilde yazılmıştır:

ورمك *vermek*, او *ev*, كيم *geyim*, به *bele*

/i/ sesinin yazıda ifade edildiği kullanımlar her ne kadar müstensihin bu kelimelerdeki ilk hece ünlüsünün /e/ sesinden başka bir ses olduğunun farkında olduğunu gösterse de yukarıda örneklenen ikili kullanımlar bu durumu şüpheli

¹¹ /è/ ünlüsünün Türkçedeki durumu ve konuyla ilgili geçmişten günümüze dile getirilen görüşler hakkında detaylı bilgi için bk.: (Yalçın, 2013: 33-34).

kılmaktadır. Bu yüzden ilgili kelimelerin okunuşunda /è/ sesi yerine kelimenin yazım özelliğine göre /i/ ya da /e/ sesleri tercih edilmiştir¹².

AİS'te ünlülerin ön seste, iç seste ve son seste nasıl yazıldıklarının tablosu ise şu şekildedir:

Ünlüler	Ön Seste	İç Seste	Son Seste
a	ا، آ	ا، ا، -	ا، ا
e	ا	ا، -	ا
ı	-	ی، -	ی، ی
i	ای، ا	ی، -	ی، ی
o	او، ا	و، -	-
ö	او، ا	و، -	-
u	او، ا	و، -	و
ü	او، ا	و، -	و

Tablo 4.1. Ünlülerin ön seste, iç seste ve son seste yazımları.

4.1.2. Ünsüzlerin Yazımındaki Meseleler

/ğ/ sesini karşılamak için ق (kaf) harfinin kullanılması:

Bu kullanım, metinde onlarca örnekte yer almaktadır. Kullanıldığı örnekler ise Azerbaycan Türkçesi ve varyantlarında neredeyse istisnasız olarak günümüzde /ğ/ sesine sahiptir. Bu yüzden /ğ/ sesi için ق (kaf) harfinden istifade edilmesi Türkçe sütunu kaleme alan müstensih için bir yazı standardı olarak düşünülmüş ve metin boyunca Türkçe sütundaki ق (kaf) harfleri hem ön seste hem iç seste hem de son seste /ğ/ ile karşılanmıştır¹³. ق (kaf) harfi özellikle Anadolu sahası metnlerinin transkripsiyonlarında /k/ ile gösterilse de bu sesin Azerbaycan sahasındaki karşılığı /ğ/ şeklindedir. AİS'te Türkçe kelimelerde bu sesin gösteriminde kimi zaman ses karşılığı /ğ/ olan غ (gayın) harfinden istifade edildiği de olmuştur. Ayrıca bu غ (gayın) harfi bazı alıntı kelimelerde de yer almaktadır. Azerbaycan Türkçesinde /k/ sesi olmadığından dolayı hem ق (kaf) hem de غ (gayın) harfli örnekler metinde /ğ/ ile karşılanmıştır.

/ğ/ sesi için ق (kaf) harfinin kullanıldığı bazı örnekler şu şekildedir:

¹² Bodrogligeti (1968a: 25), AİS'te /è/ sesinin durumuyla ilgili olarak, günümüzde /è/ sesine sahip olduğu bilinen kelimelerin metinde /è/ olarak okunmasını gerektiren bir yazıma sahip olmadıklarını, /i/ sesiyle yazılmış kelimelerin de e > i değişimini yansıttığını belirtmektedir.

¹³ Farsça sütunda ق (kaf) ve غ (gayın) harflerinin kullanımları düzenli olarak iki farklı sesi karşıladığı için kelimelerdeki ق (kaf) harfleri /k/, غ (gayın) harfleri ise /ğ/ ile gösterilmiştir.

Ön Seste: قمرى گان, قول گول, قاپو gapu, قلیچ gılıc, قوش guş, قناخ gonahlık, قوروی gırmızı, قوروی guru, قلخان galhan, قصه gışa

İç Seste: باقلم سرقه sirğa, اقچه ağca, بوغده buğda, اوغلن oğlan, اشقه aşğa, باقلام bağlaram, بوغازدان boğazdan, اقیز ağız, اوغری oğrı, یاقش yağış

Son Seste: ایشاق uşaq, بیجاق bıcağ, یاق yağ, میشتلق muştuluğ, ایق ayağ, ساغ sağ, اوزاق uzağ, باشمق başmağ, اوجاق ocağ, ایشیق işıq

/ğ/ sesi için غ (gayın) harfinin kullanıldığı bazı örnekler şu şekildedir:

Ön Seste: غان gan, غیاخ gabah, غین gın, غزل gızıl

İç Seste: بوغز bogaz

Son Seste: باغ yağ, قلاغ gulağ, داشلوغ daşluğ, اجوغ acuğ

غ (gayın) harfli bu örneklerin tamamının ق (kaf) ile yazıldığı şekilleri de mevcuttur.

/c/ - /ç/ ikiliği:

Metinde /c/ ve /ç/ seslerinin kullanımı konusunda bir ikilik mevcuttur. Günümüzde /ç/ sesine sahip birçok kelime metinde ج (cim) harfiyle yazıya geçirilmiştir. Bazı kelimelerin ise hem ج (cim), hem de چ (çim) ile yazılmış örnekleri mevcuttur. Arapçada /ç/ sesi olmadığı için Arap alfabesinin orijinalinde bu sesi karşılayan bir harf yoktur. Bu yüzden Türkçenin Arap harfleriyle kaleme alınmaya başladığı ilk dönem metinlerinde /ç/ sesli kelimeler daima ج (cim) harfiyle gösterilmiştir. Bu durum EOT dönemi için neredeyse standarttır. Ancak daha sonraki dönemlerde Farsça ve Türkçede yer alan /ç/ sesi için Arap grafiği esaslı Türk ve Fars alfabelerine چ (çim) harfi de eklenmiştir. Metindeki ikiliğin sebebi de /ç/ sesinin gösterilmesinde yaşanan bu tarihî karmaşadır. Yazılıştaki bu ikili kullanımlardan dolayı doğru şeklin hangisi olduğunu tespit etmek mümkün olmadığı için ج (cim) ile yazılmış kelimeler /c/, چ (çim) ile yazılmış örnekler ise /ç/ sesiyle karşılanmıştır.

AİS'te sadece ج (cim) harfiyle yazılmış bazı kelimeler:

کچیک kicik, سیجان sıcan, چلپاغ cılpağ, اورکدوجی örgedüci, اچ ağac, یازجی yazıcı, بیجاق bıcağ, کوچ güc

AİS'te hem ج (cim) ile hem de چ (çim) ile yazılmış bazı kelimeler:

پالچوخ / palcuḥ / پالچوخ

اڭچه / aḡca / اقچه

چۆرۈمۈش / çürümüş / چورومش

ايچۈن / iḡün / ايچون

چادر / çadır / جادر

اچوزلۇك / uçuzlük / اوجوز

چوخ / coḥ / جوخ

چەكمەك / çekmek / چكمك

/b/ - /p/ ikiliği:

Metinde bazı kelimeler hem ب (be) harfiyle ile hem de پ (pe) harfiyle yazılmıştır. Bu ikili yazımlar ses değişikliğinin yönünü (b > p mi?, yoksa p > b mi?) belirlemeyi engellemektedir. Bu yüzden metinde ب (be) ile yazılanlar /b/, پ (pe) ile yazılanlar /p/ ile gösterilmiştir. ب (be) ve پ (pe) ile yazılmış ikili şekilleri bulunan bazı kelimeler şunlardır:

پۈشۈرەن / püşüren / بۈشۈرەن

ياپۇشدم / yapuşdum / يابوشدم

پالچوخ / palcuḥ / بالچوخ

تاپىرم / taparam / تابرم

تەپۈك / tepük / تېۈك

/d/ - /t/ ikiliği:

AİS'te bazı kelimeler hem د (dal) hem de ت (te) ile yazılmış kullanımlara sahiptir. tik-, tök-, tikan, tepük gibi günümüzde /t/ sesine sahip olan örnekler metinde ت (te) harfi ile yazılmıştır. Bu örnekler günümüzde de uyduğu için metinde /t/ ile gösterilmiştir. Bununla birlikte daş, dırnağ, darağ, don gibi günümüzde de /d/ sesine sahip örnekler metinde د (dal) ile yazılmıştır. Bu örnekler de /d/ ile gösterilmiştir. Ancak metinde bazı kelimelerin د (dal) ve ت (te) ile yazılmış ikili şekilleri mevcuttur. Bunlardan bazıları günümüzde /d/ sesine sahipken, bazıları /t/ sesine sahiptir. Bu şekilde ikilik sağlayan örnekler muhtemel bir geçiş sürecini yansıtmakta, ya da

kelimede gerçekleşmiş bir ses olayına işaret etmektedir. Bundan dolayı ikili şekle sahip kelimelerden د (dal) harfine sahip olanlar /d/ ile, ت (te) harfine sahip olanlar ise /t/ ile gösterilmiştir. Konuyla ilgili bazı örnekler şu şekildedir:

دوخین *dohuyan* / توخین *tohuyan*

گوزدلمک *gözedlemek* / گوزتله مک *gözetlemek*

پالدر *paldar* / پالتر *paltar*

ارواد *arvad* / اروت *arvat*

سوات *savat* / سواد *savād*

یاستوخ *yastuḥ* / یاسدوخ *yasduḥ*

کنت *kent* / کند *kend*

/ğ/ - /h/ ikiliği:

İç seste ve son seste ğ > h değişimi özellikle Azerbaycan Türkçesi ağızlarında sıklıkla görülen bir ses değişimidir. Metinde de bu ses değişiminin izlerini görmek mümkündür. Ancak bazı kelimeler /h/ sesi yönündeki değişikliği yansıtmamasına rağmen aynı zamanda /ğ/ ile okunmayı gerektirecek şekilde ق (kaf) ile yazılmış örnekler de sahiptir. Bu da bahsi geçen ses değişikliğinin henüz tam anlamıyla standartlaşmadığını göstermektedir. Bu yüzden ikili şekilleri olan kelimeler, müstensihinin tercih ettiği harfin karşılığı olan ses ile gösterilmiştir. Konuyla ilgili şu kelimeler örnek gösterilebilir:

اوشاخ *uṣaḥ* / اשאغ *uṣağ*

توبوخ *tobuḥ* / توبوق *tobuğ*

دیرناخ *dırnaḥ* / دیرناق *dırnağ*

باشماخ *başmaḥ* / باشمق *başmaq*

ایلپاخ *cılıpaḥ* / جیلی پاخ *cılbağ*

دوارجوخ *davarcuḥ* / دوارجوق *davarcuğ*

پالچوخ *palçuḥ* / پالچوق *palçuğ*

/g/ ve /k/ ünsüzleri için sadece ک harfinin kullanımı:

Metinde hem /k/ hem de /g/ ünsüzü için sadece ک harfinden istifade edilmiş, Arap harfli yazımda zaman zaman /g/ için kullanılan گ (çift keşideli kef) ya da گ (üstü üç noktalı kef) harfleri hiç kullanılmamıştır. Böyle örneklerde kelimenin günümüzdeki şekli esas alınmış ve günümüzde /g/ sesine sahip olanlar ک ile yazılmış olsa da /g/ ile gösterilmiştir. /g/ ünsüzüne sahip kelimelere şunlar örnek olarak verilebilir:

egri اگری, gelin کلین, güzgi گوزکی, gelmek کلمک, görsetmek کورست مک, gizlü کیزلو

4.1.3. Kelimelerde Diyakritik Kullanımı

Metinde bazı kelimelerin yazımında med, kesre, şedde ve hemze gibi diyakritiklerden yararlanılmıştır¹⁴. Şedde kullanımının alıntı kelimelere has olduğu görülmektedir. Med kullanımında ise özellikle Türkçe sütunda bir tutarlılık yoktur. Diyakritiklerden yararlanılan bazı kelimeler şu şekildedir:

Med kullanılanlara örnekler: ayru آيرو, asaram أسرَم, aparmek آپرمک, ac آج, az آز, aru آرو, aci آجی

Kesre kullanılanlara örnekler: ! iy

Şedde kullanılanlara örnekler: sirr سِرّ, mürebbā مربّاً, veledü'z-zinā ولد الزّنا, kürre, zümürrüd زمرد

Hemze kullanılanlara örnekler: köyül کۆل, yeyen یین, böyük بۆوک, sovuḥ سوخ, govun قون

4.1.4. Kelimelerde ن (ñ) Kullanımı

ET'den itibaren ayrı harflerle işaretlenen art damak /ñ/ ünsüzü, incelenen metinde birkaç örnek dışında kullanılmamıştır. Art damak /ñ/ ünsüzü kullanımına günümüzde de bazı ağızlar haricinde bölgede rastlanmamaktadır. Metinde birkaç kelime ن (nun + kef) ile yazılmıştır. Bu yazım, art damak /ñ/ ünsüzü gösterimi olarak kabul edilebilir. Anadolu sahası metinlerinde art damak /ñ/ ünsüzü sadece ک (kef) ile işaretlense de özellikle Çağatay yazı geleneğinde art damak /ñ/ ünsüzünün ن (nun + kef) ile gösterimi söz konusudur. Metinde geçen örneklerden hareketle art damak /ñ/ ünsüzünün 17. yüzyılda yerini büyük oranda /n/ ünsüzüne bıraktığı şeklinde yorum

¹⁴ Bodrogligeti (1968a: 22) de AİS'in Türkçe sütununda diyakritiklerin nadiren kullanıldığını ifade etmiş ve konuyla ilgili olarak ! (iy) kelimesinin yazımına dikkat çekmiştir.

yapılabilir¹⁵. Ancak yine de sayısı az olsa da art damak /ñ/ ünsüzünün korunduğu örnekler de vardır. Bunlar, muhtemelen kalıplaşmış bir yazım tercihinin işareti olarak kullanılmaktadır. Metinde نك (nun + kef) ile yazılan örnekler şu şekildedir:

يەنى *yeñi*, يەنىچىرى *yeñiceri*

4.1.5. Eklerin Yazımındaki Meseleler

Eklerin ayrı ve bitişik yazılması

Metinde eklerin yazımı konusunda iki farklı yöntem kullanılmıştır. Bunlardan birincisi eklerin kök ve gövdelerden ayrı yazılması yöntemidir¹⁶. Burada ayrı yazımla kastedilen و, ز, ژ, د, ذ, ر, ز, و harfleriyle biten kök ve gövdelerin haricinde bitişik yazılmasında herhangi bir engel olmayan durumlarda da eklerin ayrı yazılmasıdır. Ancak bu kullanımın tüm metinde standart olarak uygulandığı söylenemez. Yani eklerin kök ve gövdelere bitişik yazıldığı diğer yöntemin örnekleri de mevcuttur. Hatta aynı ekin hem ayrı hem de bitişik yazıldığı örnekler mevcuttur. Birçok ek, bu şekilde hem ayrı hem de bitişik yazıldığı örneklerle sahiptir. {-mİş}, {+IU}, {+IUK} eklerinden hareketle ayrı ve bitişik yazılma konusu somutlaştırılabilir.

Eklerin ayrı yazılmasına {-mİş}, {+IU}, {+IUK} eklerinden örnekler:

اولون ميش *olunmuş*, اوركن ميش *örngenmiş*, انجى ميش *incimiş*, ورل ميش *verilmiş*

اندام لو *endāmlu*, پانبوخ لو *panbuhlu*, پالچوخ لو *palçuḥlu*, قيمت لو *giymetlü*, يورك لو *yürekli*

كيجيك *kiciklik*, قناخ لو *gonaḥlık*, اشقه لو *aşaḡalük*, تنبل لو *tenbelluḥ*, يقىشى لو *yaḡşılıḥ*

{-mİş}, {+IU}, {+IUK} eklerinin bitişik yazıldığı örnekler:

بوشانمىش *boşanmış*, بكن لمش *begenilmiş*, باتمىش *batmış*, ايلمىش *eylemiş*, كترلمىش *getirilmiş*

بويلو *boylu*, اشلو *işlü*, باقلو *baḡlu*, اتلو *atlu*, جانلو *cānlu*

¹⁵ Bodrogligeti (1968a: 23) konuyla ilgili olarak Azerbaycan Türkçesi kollarının bir kısmında /ñ/ sesinin korunduğunu, ancak AİS'te hece sonuna denk gelenlerin /n/ sesine döndüğünü belirtmektedir.

¹⁶ Eski Uygur Türkçesi döneminin Uygur harfli metinlerinde örnekleri görülmeye başlanan bu kullanım şekli Çağatay sahasının Arap grafiğine dayalı Türk alfabesiyle yazılmış metinlerinde de devam etmiştir. AİS'te kimi zaman eklerin ayrı yazılması meselesine Bodrogligeti (1968a: 24) de değinmiştir.

جاخلوخ *cāgluḥ*, آقلوخ *agluḥ*, يولداشلوك *yoldaşlūk*, پاكلوك *pāklūk*, cohluḥ جوخلوك

Sık kullanılan bazı eklerin yazımları

{-mek}: İsim-fiil eki olan *-mek*, metin boyunca en çok kullanılan eklerdendir. Bu ek, metnin neredeyse tamamında مك (mim + kef) şeklinde yazılmıştır. Kalın ünlüyle biten kök ve gövdelerden sonra da مك kullanımının olması ise ünlü uyumunun bozulmasına sebep olmuştur. Metnin neredeyse tamamında bu yazım şeklinden istifade edilmesinden dolayı مك eki almış kelimelerin tamamı önündeki ünlünün kalınlığı ya da inceliği göz önünde tutulmaksızın *-mek* olarak gösterilmiştir. Bazı örnekler şu şekildedir:

دورمك *durmek*, المك *almek*, كلمك *gelmek*, ياندورمك *yandurmek*, اتمك *etmek*, اڤرمك *aparmek*, سانمك *sanmek*, قويمك *goymek*, منمك *minmek*, ديرل مك *dirilmek*, گتيرمك *getirmek*, چكمك *çekmek*

GAT'nin günümüzdeki bazı ağızlarında da bu ekle ilgili ünlü uyumu bozulmasının örnekleri vardır. Örneğin Urmiye ağızında, bu ekin ince ünlüyle biten kök ve gövdelerden sonra *-maḥ* şeklinde kullanımından kaynaklanan ünlü uyumu bozukluğu tespit edilmiştir (Doğan, 2010b: 33). Metinde de sınırlı sayıda örnekte *-maḥ* eki kullanımına bağlı ünlü uyumu bozukluğu vardır:

سبيج مخ *sicmaḥ*, گولمخ *güлмаḥ*

İsim-fiil ekinin bu kullanımlarına ek olarak altı çizilmesi gereken başka bir husus daha vardır. Metinde 112. ve 113. sayfalarda Türkçe sütündeki yazı stili değişmektedir. Bu iki sayfadaki birkaç örnekte isim-fiil eki kalın ünlüyle biten kök ve gövdelerden sonra مق (mim + kaf) ile yazılmıştır. Bu kullanımın sadece yazı stiline bağlı olduğu iki sayfada yer alması metnin tamamında bu şekilde okumayı şüpheli duruma düşürdüğü için sadece bahsi geçen sayfalarda yer alan örnekler *-maḡ* şeklinde okunmuştur. Bu yazımın örnekleri ise şu şekildedir:

اوخشاتماق *oḡşatmaḡ*, اورمق *urmaḡ*, بويرمق *buyurmaḡ*, اولمق *olmaḡ*

{-mXş}: {-mXş} eki az sayıda örnekte öğrenilen geçmiş zaman çekiminde, daha yoğun olarak ise sıfat-fiil eki görevinde kullanılmıştır. Bu ekin yazımında ise ikilik söz konusudur. Ek bazı örneklerde ميش (mim + ya + şın) şeklinde ve çoğunlukla önüne geldiği kök ve gövdelerden ayrı olarak yazılmıştır. Bazı örneklerde ise eklendiği kelimeye daima bitişik olarak مش (mim + şın) şeklinde yazılmıştır. Birinci yazım

şeklindeki örneklerde /ı/ ya da /i/ olarak okunması gereken ی (ya) harfinin olması sebebiyle ilgili kelimedeki son hecede yer alan ünlünün niteliğine göre -mış ya da -miş şeklinde gösterilmiştir. Ekin ünlüsünün sadece /ı/ ya da /i/ olması ise ET'den itibaren görülen bir hususiyettir. EOT'de ekin yuvarlak ünlülü şekilleri yoktur. مش şeklindeki yazımlarda ise /ı/ ya da /i/ okumayı zorunlu kılan bir işaret olmadığı için ünlü uyumuna göre -mış, -miş, -muş, -müş şeklinde gösterilmiştir. İkili yazımdan yola çıkarak ekin metnin yazıldığı dönemde ünlü uyumuna girme sürecinde olduğu düşünülebilir.

میش yazımına örnekler: اولون می‌ش *olunmuş*, بزن می‌ش *bezenmiş*, بش می‌ش *bişmiş*, یرتل می‌ش *yırtılmış*

یاتمش yazımına örnekler: گوتورلمش *götürülmüş*, دونمش *dönmüş*, اولمش *olmuş*, یاتمش *yatmış*, یمش *yemiş*

{-r}/ {-Ar} / {-Ur}: Metinde Farsça sütunda yer alan fiiller çoğunlukla geniş zaman ve görülen geçmiş zaman çekimleriyle örneklendirilmiştir. Buna bağlı olarak Türkçe sütunda da en çok bu iki zamanla çekimlenmiş örnekler vardır. Geniş zaman eklerinden {-r} metin boyunca ر (re) harfiyle gösterilmiştir. Geniş zaman çekiminde kullanılan {-Ar} eki metinde ر (re), ر • (güzel he + re), ار (elif + re) olmak üzere üç farklı yazıma sahiptir. {-Ur} ekinin durumu ise diğerlerinden farklıdır. Bu ek günümüz GAT ve KAT'de şimdiki zaman eki olarak kullanılmaktadır. Ancak metinde bu ekin kullanıldığı örneklerin karşılığındaki Farsça yapılar geniş zaman çekimindedir. Bunun yanı sıra geniş zaman ekinin tarihsel süreçte şimdiki zaman görevini de zaman zaman yerine getirmiş olması {-Ur} ekinin durumunu diğer geniş zaman eklerinden farklılaştırmaktadır. Bu ek ise metin boyunca و (vav + re) şeklinde yazılmıştır.

{-Ar} eki, sonu /l/, /r/, ve /n/ ile biten fiillere gelince ekin ünlüsü düşmekte ve kelimenin sonunda bir ikizleşme meydana gelmektedir. Bu örneklerde ikizleşme olan ünsüzün böyle okunmasını gerektiren iki harfli yazım ya da şedde kullanılmamıştır. Bu örneklerin transkripsiyonunda ikizleşme gösterilmiştir

{-r} ekinin yazımına örnekler: اینه رم *oynaram*, باقلم باقلام, دشلرم *dişlerem*, ایلرم *eylerem*

{-Ar} ekinin yazımına örnekler: تابرم *tabaram*, دوتارم *dutaram*, گیدرم *giderem*, سره رم *sererem*, ورم *verrem*, ارنم *erinnem*, اکلم *egillem*

{-Ur} ekinin yazımına örnekler: ارتورم *arturam*, ألورم *aluram*, ورورم *verürem*, خبرلشورم *heberleşürem*

{-dX}: Görülen geçmiş zaman eki metinde çoğunlukla teklik 1. şahıs ile kullanıldığı için دم (dal+mim) şeklinde yazılmıştır. Görülen geçmiş zaman eki ve şahıs ekinin bu yazımında ünlüyle ilgili belirli bir harf olmadığı için -d_ı-m, -d_i-m, -d_u-m, -d_ü-m şeklinde ünlü uyumuna bağlı olarak dört varyant da gösterilmiştir. Bu ekin günümüzde GAT ve KAT’de tonsuz şekilleri kullanılmamaktadır. Metinde de ek istisnasız olarak د (dal) harfiyle yazılmıştır. Bu yüzden metindeki tüm örnekler ekin tonlu varyantları olarak düşünülmüş ve /d/ ile gösterilmiştir. Görülen geçmiş zaman ekinin yazımında dikkat çekici bir durum, ekin /d/ ile biten fiil kök ya da gövdesine gelmesiyle ortaya çıkmıştır. Bu kullanımlarda iki /d/ sesi üst üste gelse de yazımda sadece bir د (de) harfi kullanılmıştır. Ayrıca çift /d/ olduğunu belirtebilecek şedde işaretinden yararlanılmamıştır. Görülen geçmiş zaman ekinin yazımına şu örnekler verilebilir:

اپردم *apardım*, اوتردم *oturdam*, اوپدم *öpdüm*, چکدم *çekdim*

Sonu /d/ ile biten fiil kök ve gövdelerine geldiğinde ise şu şekilde yazımlar ortaya çıkmıştır:

گیدم *giddim*, اشدیم *eşiddim*, دادم *daddım*, انلادم *anladdım*

{+IU}: İsimden isim yapımında kullanılan bu ek metin boyunca لو (lam + vav) şeklinde yazılmıştır. Ekin EOT döneminde de daima yuvarlak ünlülü olması söz konusudur. Bu kullanımın metinde de devam ettiği görülmektedir. Ekin düzenli olarak yuvarlak ünlüyle yazılmasından dolayı metindeki örneklerde de eklendiği kelimenin son ünlüsünün niteliğine göre +*lu* ya da +*lü* olarak yuvarlak ünlüyle gösterilmiştir. Ekin kullanımıyla ilgili bazı örnekler şu şekildedir:

کنت لو *kentlü*, یورک لو *yürekliü*, یرلو *yerlü*, پالچوخلو *palçuḫlu*, ادلو *adlu*, یاغلو *yaḡlu*

Bu ekin yazımıyla ilgili belirtilmesi gereken başka bir durum ise sonu /l/ ile biten kelimelerdeki kullanımıdır. Sonu /l/ ile biten kelimelere bu ek geldiği zaman ل (lam) harfi iki kere yazılmamıştır. Ayrıca şedde işaretinden de faydalanılmamıştır. Konuyla ilgili bazı örnekler şu şekildedir:

عقلو *‘aḡıllu*, غزولو *ḡızıllu*

{+sIz}: Bu ek, birkaç istisna dışında metin boyunca +sız ya da +siz okunmayı gerektirecek şekilde سیز (sin + ya + ze) harfleriyle yazılmıştır. Çok az örnekte ise +suz olarak okunmayı gerektiren سوز (sin + vav + ze) yazımı görülmektedir. {+sIz} ekinin kullanıldığı bazı kelimeler şunlardır:

جان سیز *cansız*, حاصل سیز *hāşilsiz*, کوچ سیز *gücsiz*, وقت سیز *vağtsiz*

{+IUK}: Türkçenin tarihî ve çağdaş lehçelerinin tamamında kullanım sıklığı en yüksek eklerden biri olan {+IUK} eki, metinde de çok sayıda örnekte yer almaktadır. Bu ek, birkaç istisna dışında tamamen +lūk olarak okunmayı gerektirecek şekilde لوك (lam + vav + kef) ile yazılmıştır. Ekin ünlüsünün yuvarlak olması ve kef harfinden istifade edilmesi ise bu ekin kullanıldığı bazı kelimelerde hem ünlü uyumunun hem de tonlu-tonsuz uyumunun bozulmasına sebep olmaktadır. Bunların yanı sıra bu ek, bahsi geçen yazım şeklinin dışında sınırlı sayıda örnekte لوح (lam + vav + hı), لوك (lam + vav + kaf), ليك (lam + ye + kef) ile yazılmıştır. Bu şekilde yazılan kelimelerde ise ek sırasıyla +luḥ, +luḡ, +lik olarak gösterilmiştir. {+IUK} ekinin kullanımıyla ilgili bazı örnekler şu şekildedir:

بارى *gonahlük*, يولداش لوك *yoldaşlük*, بئوك لوك *böyüklük*, آرى لوك *arılük*, نوميند ليك *dōslik*, دوسليک *çohluḡ*, چوخ لوقى *daşluḡ*, داشلوق *doḡruluḡ*, دقرولوخ *yarıluḡ*, نؤمئند ليک *nūmayendelik*

{+IUK} eki sonu /l/ ile biten bir kök ya da gövdeye eklendiği zaman birkaç kelimedede çift /l/ ya da şedde işareti kullanılmadan tek ل (lam) harfiyle yazılmıştır. Örneğin:

دولوك *dullük*, اقولوقه *oḡulluḡa*

{+IA}: Metinde en sık kullanılan eklerden bir diğeri {+IA} ekidir. Bu ek, ل (lam), له (lam + güzel he) ve لا (lam + elif) olmak üzere üç farklı şekilde yazılmıştır. Birinci ve ikinci yazımlar ekin standart yazımı olarak kabul edilebilecek yaygınlıktadır. Üçüncü yazım şekli olan لا (lam + elif) ise sınırlı sayıda örnekte kullanılmıştır. Ekin kullanıldığı bazı kelimeler şu şekildedir:

ساخله مک *saḡlamek*, اولمک *avlamek*, باخشلدم *baḡuşladım*, باقلام *baḡladım*, درخ له *darahlamek*

{+IAr}: Türkçenin kullanım alanı en geniş ve yaygın eklerinden olan {+IAr} çokluk eki, metinde de birçok örnekte yer almıştır. Bu ek bütün metin boyunca لr (lam

+ re) harfleriyle gösterilmiştir. Ekin yazımında zorunlu olarak bir ünlüyü okumayı gerektiren bir harf olmadığı için ek ünlü uyumuna uygun olarak +lar ve +ler şeklinde gösterilmiştir. Çokluk ekinin kullanıldığı bazı örnekler şöyledir:

اروتلر *arvatlar*, ادلر *adlar*, اشاقلر *uşaqlar*, برجلر *bürcler*, گوزلر *gözler*, اولولر *ölüler*

4.2. Ses Bilgisi

4.2.1. Ünlüler

4.2.1.1. Ünlü uyumları

Günümüz Türk lehçelerinin büyük bir kısmı ünlü uyumları konusunda sağlam bir yapıya sahiptir. Ancak Türkçenin tarihî dönemlerinde özellikle bazı eklerin kullanımına bağlı olarak ünlü uyumlarının bozulduğu örnekler sıkça görülmektedir. Örneğin EOT dönemi metinlerinde, ünlü uyumuna aykırı birçok örnek tespit edebilmek mümkündür. EOT döneminin ünlü uyumuna aykırı bazı karakteristik kullanımlarının 17. yüzyılda hazırlanmış bu metinde de devam ettiği görülmektedir.

Ünlü uyumu dışında kalan kullanımları kendi içinde kalınlık-incelik uyumuna aykırı olanlar ve düzlük-yuvarlaklık uyumuna aykırı olanlar olmak üzere iki başlık altında ele almak mümkündür.

Kalınlık-İncelik Uyumuna Aykırı Olanlar

AİS'te incelik uyumuna aykırı bir kullanım tespit edilmemiştir. Kalınlık uyumuna aykırı olarak kullanımları tespit edilen ekler ve kullanım örnekleri ise şu şekildedir¹⁷:

{-mek}: اولمک *olmek*, آچمک *açmek*, اتمک *atmek*, آپرمک *aparmek*, جیخ مک *cıħmek*

{+IUK}: ارى لوک *arılük*, جشنودلوک *hoşnüdlük*, یقشی لوک *yağşılük*

Düzlük-Yuvarlaklık Uyumuna Aykırı Olanlar

AİS'te kullanım özelliklerine bağlı olarak bazı ekler düzlük, bazı ekler de yuvarlaklık uyumunu bozmaktadır. Bu eklerin bir kısmının ünlü uyumunu bozmayan

¹⁷ Bodrogligeti (1968a: 26) konuyla ilgili olarak, AİS'te eklerin yazımıyla ilgili tercihler göz önünde tutulduğunda ünlü uyumunun kısmen bozuk olduğunu, bununla birlikte eklerden kaynaklanan ünlü uyumu bozukluğunun Türkçenin İran'daki başka kollarında da tespit edilebildiğini belirtmektedir. Şireliyev (2008: 55), Azerbaycan Türkçesi ağızlarındaki ünlü uyumu bozukluğunun en çok görüldüğü yerlere Güney Azerbaycan Türkçesi sınırları içinde değerlendirilen Tebriz ağızını da örnek olarak göstermektedir.

kullanımları olsa da bazıları bütün örneklerde uyuma aykırıdır. Yukarıda da değinildiği üzere, özellikle EOT döneminde birçok örneği bulunan bu uyumsuzluğun izleri incelenen metinde de devam etmektedir.

Düzlük uyumunu bozan ekler ve kullanım örnekleri:

{-Ub}: قالوبدور *galubdur*, گلوبدور *gelübdür*

{-Ur}: بلورم *bilürem*, دونده رورم *dönderürem*, سالورم *saluram*

{-sUn}: ایله مسون *eylemesün*, ساخله سون *sahlasun*

{-mAiU}: دینلملو *dinlemeli*, یملو *yemelü*, اینان ملو *inanmalu*, یانملو *yanmalu*

{+IUK}: ارلی لوک *arılık*, خوشنودلوک *hoşnūdlük*, یقشلی لوک *yağşılık*

{+IU}: اتلو *atlu*, گزلی *gizli*, شهرلی *şeharli*

{+CuK}: پالچوخ *palçuḥ*, دوارجوق *davarcuḡ*

{+XcI}: تابوچی *tabucı*, اورکدوچی *örgeücü*

{-UK}: اجوغ *acuḡ*, اروک *erük*, دلوک *delük*

{-dUr-}: ییورددم *yedüirdüm*, یاپوشدوردم *yapuşdurdum*, یاندوردم *yandurdum*

İlgi hâli ekleri {+Un}, {+nU}; {+U}: سیزون *sizün*, کامسنو *kimsenü*, زادون *zādun*, اولرو *olaru*, باشنو *başnu*

Çokluk 2. şahıs iyelik ekleri {+nUz}, {+vUz}: اختیاروز *ihtiyāruvuz*, آلینوز *ālinüz*, کیجه اوز *gıcevüz*

Yön gösterme hâli ekleri {+ArU}, {+ḡArU}: ايجرو *icerü*, دیشقرو *dişḡaru*

İsim bildirme eki {+dUr}: یاخوندور *yahundur*, ایل دور *ildür*

Yuvarlaklık uyumunu bozan ekler ve kullanım örnekleri

{-mXş}: توخین مییش *toḡınmış*, اولمییش *olmış*

{-dX}: اولدی *oldı*

{+sIz}: گوج سیز *gücsiz*, یول سیز *yolsız*

Teklik 3. şahıs iyelik ekleri {+I}, {+sI}: ساری *sarusı*, سوی *suyı*, گونی *göni*

Belirtme hâli ekleri {+I}, {+nI}: قاپونی *ḡapunı*, سوزی *sözi*, گونی *güni*

Metinden örneklerle belirtilen kalınlık-incelik ve düzlük-yuvarlık uyumuna aykırı kullanımlardan {-mAIU}, {+IUK}, {-XcI}, {-UK} ve {+ArU} haricindekiler GAT ile ilgili Sarıkaya (1998) tarafınan hazırlanan çalışmada da belirtilmiştir. Yani, AİS'te tespit edilen ünlü uyumuna aykırı durumların büyük bir kısmına bugün GAT'de rastlanmaktadır. Talip Doğan (2010a: 1115-1118) ise bu konuyla ilgili olarak İran'daki Urmiye, Erdebil, Salmas, Zencan, Mugan, Karadağ ve Serap ağızlarının bazılarında yaygın, bazılarıda daha seyrek görülen iyelik, ilgi hâli, görülen geçmiş zaman, emir ve belirtme hâli eklerindeki yuvarlak ünlülü kullanımları Eski Oğuz Türkçesi döneminin kalıntıları olarak değerlendirmiştir. Bunlara ek olarak DKGN'de (Shahgoli vd., 2019: 168-169) yukarıda belirtilen eklerin önemli bir kısmıyla ortak şekilde ünlü uyumsuzlukları söz konusudur. Bu tespiti de göz önüne alırsak metindeki uyum dışı örnekler, Eski Oğuz Türkçesi ve günümüz İran Türk ağızları arasında bir köprü gibidir.

4.2.1.2. Ünlü değişimleri

Bu başlık altında incelenen ünlü değişimlerinde genel olarak Türkçe kelimelerin Türkçedeki asli ya da tespit edebildiğimiz en eski şekilleri dikkate alınmıştır¹⁸.

4.2.1.2.1. Ünlü kalınlaşması

/e/ > /a/: teñri > tarı / tayrı (تاری، تیری)

/i/ > /u/: teñri > tarı / tayrı (تاری، تیری)

4.2.1.2.2. Ünlü incelmesi

/u/ > /i/: ısı > issi (اسی), yılan > ilan (ایلان), yıl > il (ایل)

4.2.1.2.3. Genişleme

/u/ > /o/: tutak > dodağ (دوداق)

4.2.1.2.4. Daralma

/e/ > /i/: et- > it- (ایت), seç- > sic- (سیج), beş > biş (بیش), te- > di- (دی)

¹⁸ Ünlü değişimleri, ünlü olayları, ünsüz değişimleri ve ünlü uyumları başlıklı bölümlerde AİS'teki kullanımlar, bilinen asli ya da en eski şekilleriyle mukayese edilmiştir. Bu kelimelerin asli ya da en eski şekillerine ise genel olarak Giriş bölümünde listesi verilen ET ile ilgili eserlerin taranması yoluyla ulaşılmıştır. Ayrıca o listedeki eserlerin haricinde kimi zaman DLT'den (2014) ve Hatice Şirin'in (2016) Eski Türk Yazıtları Söz Varlığı İncelemesi adlı çalışmasında da yararlanılmıştır.

4.2.1.2.5. Düzleşme

/u/ > /u/: kızu > *guzı* (قوزی), kuduğ > *guyı* (قوی)

/u/ > /i/: uçun > *içün* (ایچون)

/ü/ > /i/: düğü > *dügi* (دوکی)

4.2.1.2.6. Yuvarlaklaşma

/a/ > /o/: kağun > *govun* (قون)

/a/ > /u/: +la- > +lu- (bağuşlayıcı > *bağuşluyıcı* باخوش لویجی)

/e/ > /ö/: bedük > *böyük* (بئوک)

/ı/ > /u/: kapığ > *gapu* (قاپو), sarığ > *saru* (سارو)

/ı/ > /ü/: bış- > *büş-* (بوشرن)

/i/ > /ü/: kirpig > *kirpü* (کریپو)

4.2.1.3. Ünlü olayları

Bu başlık altında incelenen ünlü olaylarında genel olarak Türkçe kelimelerin Türkçedeki asli ya da tespit edebildiğimiz en eski şekilleri dikkate alınmıştır.

4.2.1.3.1. Ünlü düşmesi

Ön seste: udı-ku > *yuhu* (بوخو)

İç seste: oyun+a- > *oyna-* (اوینا)

Son seste: küdegü > *giyev* (کیو), buzağı > *buzav* (بوزاو), kaşağı > *gaşav* (قشاو)

4.2.1.3.2. Ünlü türemesi

Ünlü türemesi örneklerinin iç seste gerçekleşmiş olması bu gruba giren örneklerin ortak özelliğidir.

/ı/ **türemesi:** cıl(ı)pağ (جیلی پاخ)

/i/ **türemesi:** ig(i)ne (ایکینه)

4.2.2. Ünsüzler

4.2.2.1. Ünsüz uyumları

ET'den itibaren ünsüz uyumunu bozan yapılarla karşılaşmaktadır. Günümüzde bazı Türk lehçeleri ünsüz uyumu yönünden oldukça sağlam bir görünüm arz ederken bazıları ise ünsüz uyumu yönünden daha sorunludur. İncelenen metinde de ünsüz uyumuna aykırı bazı örnekler mevcuttur. Metinde ünsüz uyumu meselesi eklerin sadece tonlu ya da sadece tonsuz varyantlarının tercih edilmiş olmasıyla kendini göstermektedir. GAT ve KAT, eklerin tonlu ya da tonsuz şekillerinin kullanımına bağlı ünsüz uyumuna aykırılıklar bakımından metinle benzerlik göstermektedir. Doğan (2010a: 1118), bu uyumsuzluğun, özellikle bulunma ve çıkma hâli eklerinin kullanımında, günümüz İran Türk ağızlarında oldukça yaygın olduğunu ifade etmiş ve örneklemiştir.

Metinde eklerden kaynaklanan ünsüz uyumlarına aykırılıklara aşağıdaki örnekler verilebilir:

{-dX}: یاپوشدم *yapuşdum*, قورخدم *gorıhdum*, اوپدم *öpdüm*, توکدم *tökdüm*

{+dAn}: اشدن *işden*, دوداقدن *dodağdan*, اوشاق لوک دن *uşağlükden*

{+dA}: طرفده *terefde*, اشدده *işde*, ایقده *ayağda*

{+CA}: اقجه *ağca*

{+CI}: دمرچی *demirçi*, نفیرچی *nefirçi*, قلیج چی *gılıcçı*

{+cıl}: سواش جیل *savaşıl*

{-dUr-}: یاپوشدوردم *yapuşdurdum*, قاروشدوردم *garuşdurdum*

İsim bildirme eki {+dUr}: چوقدور *çoğdur*, یوخدور *yohdur*

4.2.2.2. Ünsüz değişimleri

Bu başlık altında incelenen ünsüz değişimlerinde genel olarak Türkçe kelimelerin Türkçedeki asli ya da tespit edebildimiz en eski şekilleri dikkate alınmıştır.

4.2.2.2.1. Tonlulaşma

/ç/ > /c/:

Ön seste: çık- > cıh- (جیخ مک), çatır > cadır (جادر)

İç seste: küçük > *kiçik* (کیچیک), bıçak > *bıcağ* (بیجاق), ucuz > *ucuz* (اجوز)

Son seste: keç- > *kic*- (کیچ مک), köç > *köc* (کوج)

/k/ > /ğ/:

Ön seste: kayırmak > *ğayırmek* (قایرمک), kızıl > *ğızıl* (قزل), kışa > *ğışa* (قشه)

İç seste: kırak+ı > *ğırağı* (قراقی), kuçak+a > *ğucağa* (قوجاقه)

Son seste: bıçak > *bıcağ* (بیجاق), başmak > *başmağ* (باشمق)

/p/ > /b/:

İç seste: toprak > *tobrağ* (توبراق), yapış- > *yabuş-* (یابوش مک), tepig > *tebük* (تبوک)

Son seste: tap- > *tab-* (تابمک), top > *tob* (توب)

/t/ > /d/:

Ön seste: tut- > *dut-* (دوتمک), ton > *don* (دون), tuz > *duz* (دوز), tırnak > *dırnağ* (درناخ), taş > *daş* (داش)

İç seste: paltar > *paldar* (پالدر), düzet-en > *düzed-en* (دوزدن)

Son seste: bulıt > *bulud* (بولود), yut- > *ud-* (اود), tepret- > *tebred-* (تبرد)

4.2.2.2.2. Tonsuzlaşma

/b/ > /p/: balık > *palçuh* (پالچوخ), bış- > *püş-* (پوش), bez > *pez* (پز)

/d/ > /t/: savad > *savat* (سوات), kend > *kent* (کنت)

4.2.2.2.3. Akıcılışma

/b/ > /m/: ben > *men* (من), bin- > *min-* (من), böcek > *möcek* (موجک), kibi > *kimi* (کمی)

/g/ > /y/: tög- > *döy-* (دیدم)

4.2.2.2.4. Sızıcılışma

/b/ > /v/: karabaş > *ğaravaş* (قاره وش)

/ç/ > /ş/: ne uçun > *neşün* (نشون), kaç- > *ğaş-* (قاشدم), aç- > *aş-* (اشدم)

/g/ > /v/: küdegü > *giyev* (کیو), tağar > *davar* (دوارجوق), buzağı > *buzav* (بوزاو)

/k/ > /h/¹⁹:

Ön seste: *katun* > *hātūn* (خاتون)

İç seste: *sakla-* > *saḥla-* (ساخله مک), *yakın* > *yaḥun* (ياخون), *arğa* > *arḥa* (ارخه), *yokaru* > *yuharu* (يوخرو)

Son seste: *yok* > *yoh* (يوخ), *tok* > *toh* (توخ), *tarak* > *darah* (درخ), *uṣak* > *uṣah* (اوشاخ), *uzak* > *uzaḥ* (اوزاخ), *sık-* > *siḥ-* (سیخدم), *ok* > *oh* (اوخ)

4.2.2.2.5. Ağzıslasma

/ñ/ > /g/: *ön* > *ög* (اوک); *yalıñuz* > *yalğuz* (يالقوز)

/ñ/ > /l/: *eñlik* > *ellik* (اللیک)

/ñ/ > /y/: *köñlek* > *köyneḥ* (کونینک), *köñül* > *köyül* (کنول), *teñri* > *tayrı* (تایری)

/ñ/ > /v/: *özüñ* > *özüv*

4.2.2.2.6. Dişsileşme

/l/ > /n/: *köñlek* > *köyneḥ* (کونینک)

/ñ/ > /n/: *tırñak* > *dırnaḥ* (درناخ)

4.2.2.2.7. Dudaksılaşma

/n/ > /m/: *üçünç* > *üçümci* (اوچم جی)

4.2.2.3. Ünsüz olayları

Bu başlık altında incelenen ünsüz olaylarında genel olarak Türkçe kelimelerin Türkçedeki asli ya da tespit edebildiğimiz en eski şekilleri dikkate alınmıştır.

4.2.2.3.1. Ünsüz ikizleşmesi

s > *ss*: *isig* > *issi* (اسی), *yası* > *yassı* (یاسی)

4.2.2.3.2. Ünsüz tekleşmesi

dd > *d*: *ad+daş* > *adaş* (ادش)

¹⁹ Bodrogligeti (1968a: 21), bu ses değişikliğinin AİS'in karakteristik özelliklerinden olduğunu ve bahsi geçen ses değişikliğinin Azerbaycan Türkçesiyle yakın özelliklere sahip olan Aynallu Türkçesinde de yaşadığını belirtmiştir.

4.2.2.3.3. Ünsüz düşmesi

/ñ/ düşmesi

İç seste: teñri > tarı (تاری), soñra > sora (سوره)

/y/ düşmesi

Ön seste: yüzük > üzük (اوزوک), yılan > ilan (ایلان), yultuz > ulduz (اولدوز), yigit > igid (ایکید), yılkı > ilhı (ایلخی)

İç seste: söyleş- > sölüş- (سولشمک)

Son seste: buğday > buğda (بوغده)

4.2.2.3.4. Ünsüz türemesi

/y/ türemesi

Ön seste: elge- (*elgek > elek) > yelek (یلک)

/h/ türemesi

Ön seste: ayva > heyva (هیوا)

4.2.2.3.5. Göçüşme

ilgerü > irelü (ایره لو), köprüg > körpü (کورپو), ögret- > örget- (اورکت), yapurgak > yarpağ (یارپاق)

4.2.2.3.6. Hece yutulması

āheste > āsta (استه), alıp bar- > apar- (ایرمک), anı uçun > oncün (اونجون), ne uçun > neşün (نشون)

4.3. Şekil Bilgisi

4.3.1. Kelime Yapımı

4.3.1.1. İsimden isim yapma ekleri

{+IUK}; {+lik}

+lük: böyüklük (بئوک لوک), yoldaşlık (یولداشلوک), yağşılık (یقشی لوک), darlık (دارلوک)

+luğ: daşluğ (داشلوق), çoğluğ (چوخ لوقی), arhaluğ (ارخا لوق)

+luh: ağıluh (آقلوخ), doğruluğ (دقرولوخ), ayluh (ایلوخ)

+lik: *dōslik* (دوسلیک)

Bu ek, metnin neredeyse tamamında yuvarlak ünlülü varyantlarıyla kullanılmıştır. Az sayıda örneğin yazımında ise düz-dar ünlülü ekler kullanılmıştır. Bu örnekler, ekin 17. yüzyılda ünlü uyumunun dışında kaldığını göstermektedir.

Bu ek, ET'de dört ünlüyle de kullanılmaktaydı (Erdal, 1991: 121; Eraslan, 2012: 100; Tekin, 2016: 82). EOT'de ekin genellikle düz ünlülü şekilleri tercih edilirken dudak uyumuna girmiş kullanımlar bahsi geçen dönemde az sayıdadır (Karaağaç, 2012: 256; Korkmaz, 2013: 104; Akar, 2018: 130). DKGN'de (Shahgoli vd., 2019: 172) ekin ünlüsü AİS'teki gibi daima yuvarlaktır. GAT'de (Lee, 1996: 39) ekin sonundaki sesin /h/ olduğu örnekler vardır. Bu bakımdan metinle benzerlik söz konusudur. Ayrıca GAT'de ekin ünlüsü uyuma girmiştir (Sarıkaya, 1998: 182). SUNT'de (Atıcı, 2013: 138) düz ünlülü bir kök ya da gövdeden sonra ek yuvarlak ünlüyle gelebilmektedir. Bu bakımdan metindeki kullanımla benzerlik söz konusudur. KAT'de günümüzde ek, ünlü uyumuna girmiş bir şekilde dört ünlüyle de kullanılmaktadır (Kazımov, 2010: 50; Yalçın, 2018: 183). KAŞT'de (Çelik, 1997: 127) ekin ünlü uyumuna girdiği söylenebilir.

{+sIz}; {+suz}

+sIz: *ağçasız* (اچچه سیز), *yolsız* (یول سیز), *başsız* (باش سیز)

+sIz: *gücsüz* (کوج سیز), *ümıdsız* (امیدسیز)

+suz: *susuz* (سوسوز)

Ek, metnin büyük bir bölümünde sadece düz-dar ünlülü varyantlarıyla kullanılmıştır. Bundan dolayı yuvarlak ünlüyle biten kök ve gövdelerden sonra kullanımlarında ünlü uyumuna aykırılık ortaya çıkmıştır.

ET'de dört ünlüyle kullanılan bu ek (Erdal, 1991: 131; Eraslan, 2012: 102; Tekin, 2016: 83; Ercilasun, 2016: 369), EOT'de ünlü uyumuna aykırı olarak sadece yuvarlak ünlülü şekilleriyle kullanılmıştır (Timurtaş, 1994: 79; Karaağaç, 2012: 260; Ergin, 2013: 161; Korkmaz, 2013: 104; Akar, 2018: 131). EOT'nin aksine ekin AİS'te olduğu gibi sadece düz-dar ünlülü varyantlarıyla kullanımının örnekleri DKGN'de (Shahgoli vd., 2019: 173) tespit edilebilmektedir. Bahsi geçen ek, GAT (Lee, 1996: 79; Sarıkaya, 1998: 185) ve KAT'de (Yalçın, 2018: 184) ünlü uyumuna sahiptir. Ancak GAT'de kimi zaman ünlü uyumuna aykırı kullanımlara da rastlanmaktadır

(Sarıkaya, 1998: 185). SUNT'de (Atıcı, 2013: 139) ise metinle benzer şekilde ek ünlü uyumuna aykırı olarak kullanılmaktadır.

Bu ekin ünlü uyumuna aykırılığı başka Türk lehçelerinde de dikkat çekmektedir. Özbek Türkçesi, Uygur Türkçesi, Kazak Türkçesi ve Tatar Türkçesinde de bu ekin metinde olduğu gibi sadece düz-dar ünlülü varyantları kullanılmaktadır (Zeynalov, 1993: 131)

{+CI}

+cı: *oħcı* (اوخ جی), *ħalvācı* (حلواجی), *yalancı* (یلانجی), *ğapucı* (قاپوجی)

+ci: *degirmenci* (دکرمن جی), *keşikci* (کشیکجی)

+çı: *basmaçı* (بسمه چی), *'arābaçı* (عربه چی)

+çi: *demirçi* (دیرچی), *nefirçi* (نفیرچی)

Bu ek, metinde sadece düz-dar ünlülü varyantlarıyla kullanılmıştır. Ekin ünsüzü ise standart bir kullanıma sahip değildir. Kimi örneklerde /c/li yazılan ek, kimi örneklerde ise /ç/li şeklindedir. Ancak /c/ ile yazılmış kelimelerin sayısı daha fazladır.

Ek, ET'de sürekli /ç/li şekilleriyle ve düz-dar ünlülü varyantlarıyla kullanılmıştır (Erdal, 1991: 110; Eraslan, 2012: 95; Tekin, 2016: 80; Ercilasun, 2016: 369). EOT'de de ekin düz-dar ünlülü kullanımları devam etmekle birlikte /ç/li şekillere ek olarak /c/li kullanımlar da nadiren görülmeye başlanmıştır (Akar, 2018: 129). Ergin (2013: 158), /ç/li örneklerin EOT döneminin sonlarına kadar devam edip /c/li şekillerin OT'nin başlarında ortaya çıktığını belirtmektedir. DKGN'de (Shahgoli vd., 2019: 173) ekin sadece /ç/li ve düz-dar ünlülü varyantları kullanılmıştır. Ek, GAT'de (Ergin, 1971: 138; Lee, 1996: 39; Sarıkaya, 1998: 178) sadece /ç/li varyantlarıyla ve metindeki gibi sadece düz-dar ünlülerle kullanılmaktadır. KAT'de (Kazımov, 2010: 49; Yalçın, 2018: 176) ise ek, ünsüz uyumuna aykırı olarak sadece /ç/li şekilleriyle kullanılsa da ünlü uyumu sağlanmıştır. SUNT'de (Atıcı, 2013: 137) ekin sadece /ç/li ve düz-dar ünlülü varyantı kullanılmaktadır. KAŞT'de (Çelik, 1997: 125-126) ise ekin hem /c/li hem de /ç/li kullanımları olup ünlüsü ise daima düz-dar niteliktedir. Bu sebeple metindeki kullanım günümüz KAŞT ile benzerlik göstermektedir.

{+IU}

+lu: *cānlu* (جانلو), *odlu* (اودلو), *ğurtlu* (قورتلو)

+l_ü: *derdlü* (دردلو), *işlü* (اشلو), *yiüeklü* (يورک لو)

Bu ek metinde daima yuvarlak ünlülü şekilde yazılmıştır. Bundan dolayı düz ünlülü kök ve gövdelerden sonra kullanıldığı zaman ünlü uyumu bozulmuştur.

Ek, ET'de {+lXG} şeklindedir. Yani, ET'de dört ünlünün kullanımı da söz konusudur (Erdal, 1991: 139; Eraslan, 2012: 99; Tekin, 2016: 82; Ercilasun, 2016: 369). EOT'de ekin sonundaki /g/ ünsüzünün sızıcılaşarak eridiği ve bu olayın kalıntısı olarak da ekin düz ünlülü varyantlarında yuvarlaklaştırma meydana getirdiği görülmektedir. Bu sebeple ek, EOT'de ünlü uyumunun dışında kalmış ve daima yuvarlak ünlülü varyantlarıyla kullanılmıştır (Timurtaş, 1994: 78; Karaağaç, 2012: 258; Ergin, 2013: 160; Korkmaz, 2013: 104; Akar, 2018: 130). Metindeki kullanım, bu durumun 17. yüzyılda da devam ettiğinin ve ekin henüz ünlü uyumuna girmediğinin göstergesidir. DKGN'de (Shahgoli vd., 2019: 172-173) ekin kısmen düzlük-yuvarlaklık uyumunu sağladığı görülmektedir. Uyum dışında kalan örneklerde ise AİS'in aksine ekin +*li*, +*li* şeklinde düz ünlülü varyantlarının kullanımları dikkat çekmektedir. Ekin GAT'de (Lee, 1996: 69) uyuma girdiği örnekler olsa da günümüzde dahi GAT'de uyum dışı kaldığı kullanımlar mevcuttur (Ergin, 1971: 136; Sarıkaya, 1998: 181). KAT (Kazımov, 2010: 51, Yalçın, 2018: 183) ve KAŞT'de (Çelik, 1997: 126-127) ünlü uyumuna bağlanmıştır. SUNT'de (Atıcı, 2013: 138) ise metindeki gibi sadece yuvarlak ünlülü varyantı kullanılmaktadır. Bu bakımdan metindeki örnekler ve SUNT'deki kullanımlar örtüşmektedir.

{+CuK}

+cuğ: *amcuğ* (امجوق)

+çuğ: *palçuğ* (پالچوق)

+cuğ: *davarcuğ* (دوارجوخ)

Bu ek metinde daima yuvarlak ünlülüdür. Ayrıca ekin sonundaki /ğ/ ünsüzünün sızıcılaşarak /h/ olduğu örnekler de mevcuttur.

ET'de bu ekin kullanımı oldukça sınırlıdır. EOT'de ekin önce /ç/li varyantları kullanılmış, dönemin sonunda doğru /c/li kullanımlar da görülmeye başlanmıştır (Ergin, 2013: 164). EOT döneminde ek hep yuvarlak ünlülüdür. Metindeki yuvarlak ünlülü kullanımlar da EOT'nin devamı niteliğindedir. DKGN'de (Shahgoli vd., 2019: 173) metinle benzer şekilde ekin sadece yuvarlak ünlülü varyantları kullanılmış, ancak

AİS'ten farklı olarak ekin başındaki ses daima /c/ şeklindedir. KAT'de ekin sadece /c/li şekilleri kullanılmakla birlikte ünlü uyumu sağlanmıştır (Yalçın, 2018: 175). GAT'de (Sarıkaya, 1998: 179) ekin metindeki gibi /c/li ve /ç/li kullanımları bir aradadır ve ünlü uyumu metindeki örneklerle göre daha sağlamdır.

{+CA}

+ca: ağca (اقچه)

+ce: ögce: (اوکجه)

+ça: ağça: (اقچه)

+çe: neçe (نچه)

Bu ek metinde ünlü uyumuna uygun olarak hem /c/'li hem de /ç/li varyantlarıyla kullanılmıştır. Aslen eşitlik eki olan bu ek sıklıkla kalıplaşma yaşadığı için yapım eki olarak değerlendirilmeye de müsaittir.

Bahsi geçen ek, ET'de de ünlü uyumuna bağlı olarak sadece /ç/li şekilleriyle kullanılmaktaydı (Eraslan, 2012: 94; Karaağaç, 2012: 264). EOT'nin de ilk dönemlerinde ekin sadece /ç/li varyantları olmakla birlikte daha sonra /c/li kullanımlar da ortaya çıkmıştır (Ergin, 2013: 167). DKGN'deki (Shahgoli vd., 2019: 173) kullanım, AİS ile aynı şekildedir. GAT (Sarıkaya, 1998: 177) ve SUNT'de (Atıcı, 2013: 137) metindeki gibi /c/li ve /ç/li varyantlar bir arada kullanılmaktadır. KAT'de ise (Yalçın, 2018: 175) ekin sadece /ç/li varyantlarından istifade edilmektedir.

{+mci}

+(ü)mci: üçümcü (اوچومجی),

+(i)mci: on birimci (اونبرمجی)

Bu ek metinde sadece /c/li varyantlarıyla kullanılmıştır. Ekin başındaki ünsüz /m/ şeklindedir. Ekin sonundaki ünlü ise yuvarlak ünlülü kök ve gövdelerden sonra ünlü uyumunun dışında kalarak sadece düz-dar ünlülü varyantlarıyla kullanılmıştır.

ET'de bu ek {+nç} şeklindedir ve sonunda ünlü yoktur (Eraslan, 2012: 101; Karaağaç, 2012: 269; Tekin, 2016: 82; Ercilasun, 2016: 369). EOT döneminde ekin {+nçI} şekli kullanılmaya başlanmıştır. Bahsi geçen ek bu yapısına iyelik eki olan +I ekinin bu görevini yitirip ekin bünyesine katılmasıyla kavuşmuştur. Teklik 3. şahıs

iyelik ekinin daima düz-dar ünlülü olmasından dolayı EOT dönemindeki ilk örneklerde de ek daima düz-dar ünlülü olarak kullanılmıştır (Karaağaç, 2012: 269; Ergin, 2013: 169). Bu dönemde ek çoğunlukla /ç/ ünsüzüyle kullanılmış olup dönem içinde /c/li varyantlar da ortaya çıkmıştır. Metinde tespit edilen {+mci} ekinin DKGN’de (Shahgoli vd., 2019: 174) kullanılmış olması ise aynı coğrafyada hazırlanan bu iki eser için kayda değer bir ortaklıktır. Günümüzde GAT (Lee, 1996: 127; Sarıkaya, 1998: 184) ve KAT’de (Kazımov, 2010: 131; Yalçın, 2018: 181) ekin metindeki gibi sadece /c/li varyantları kullanılmakta olup ekin sonundaki ünlü ise ünlü uyumuna girmiştir. Ancak ekin başında ünsüz /n/ şeklindedir. Bunların yanı sıra, Serebrenikov ve Gadjeva (2011: 120) bu ekin {+mci} kullanımının Şçerbak’ın “Eski Özbekçe” olarak adlandırdığı dönemde örneklerinin olduğunu belirtmişlerdir.

Az Örneği Olan Ekler

+daş: *yoldaş* (يولداش)

+an: *oğlan* (اوغلان)

+şağ: *ğurşağ* (قورشاق)

+suḥ: *bağırsuḥ* (باقرسوخ)

+ağ: *gısrığ* (قيس راق)

+ḥ: *tobuḥ* (توبوخ)

+ey: *ögey* (اوکی)

+la: *cağala* (جغله)

+ge: *özge* (اوزكه)

+cıl: *savaşcıl* (سواش جيل)

4.3.1.2. Fiilden isim yapma ekleri

{-m}

-m: *salḥum* (سالخوم), *üzüm* (ازوم)

Tek sesli olan bu ekin başka varyantı yoktur. Metindeki örneklerde ekten önce gelen yardımcı ünlü daima yuvarlaktır.

Bu ekin önündeki yardımcı ünlü ET'de ünlü uyumuna bağlıdır (Erdal, 1991: 290; Eraslan, 2012: 106; Tekin, 2016: 89; Ercilasun, 2016: 370). EOT'de bu ekin önündeki yardımcı ünlü sadece düz ünlülü kullanımlara sahip olduğu için uyum dışında kalmıştır (Akar, 2018: 134). Metinde de yardımcı ünlü, uyum dışındadır, ancak EOT'den farklı olarak yardımcı ünlü yuvarlak ünlüdür. DKGN'de (Shahgoli vd., 2019: 177) de kısmen ünlü uyumu sağlanmış olsa da kimi örneklerde AİS'teki gibi ünlü uyumu bozuktur. GAT (Lee, 1996: 38; Sarıkaya, 1998: 197), KAT (Kazımov, 2010: 52; Yalçın, 2018: 198) ve KAŞT'de (Çelik, 1997: 130) yardımcı ünlü, uyuma bağlanmıştır.

{-n}

-n: *ekin* (اكن), *düğün* (دوكون), *tütün* (توتون)

Bu ek, metinde tek şekilli olarak kullanılmaktadır. Ekin önündeki yardımcı ünlü ise metindeki örneklerde ünlü uyumuna bağlıdır.

Bu ek hem ET (Erdal, 1991: 300; Eraslan, 2012: 107; Tekin, 2016: 89) ve EOT'de (Timurtaş, 1994: 80; Karaağaç, 2012: 282; Akar, 2018: 135) hem de günümüzde GAT (Lee, 1996: 39; Sarıkaya, 1998: 200), KAT (Kazımov, 2010: 52; Yalçın, 2018: 201), KAŞT (Çelik, 1997: 130) ve SUNT'de (Atıcı, 2013: 142) de aynı şekilde kullanılmaktadır. DKGN'deki (Shahgoli vd., 2019: 178) kullanım da metinle örtüşmektedir. Ayrıca geçmişte ve günümüzde ekin önündeki yardımcı ünlünün uyuma bağlı olduğu görülmektedir.

{-X}

-ı: *ğuyı* (قوى)

-i: *egri* (اكرى)

-u: *ayru* (أيرو)

-ü: *ölü* (أولو)

Bu ek de tek sesli eklerdendir. Ancak ek, ünlü bir sestem olduğu için farklı varyantlara sahiptir. Tek ünlüden oluşan bu ek kimi örneklerde ünlü uyumuna bağlı olmakla birlikte metinde uyumunun bozuk olduğu örnekler de mevcuttur.

Ekin ET'deki kullanımı {-G} şeklindedir (Erdal, 1991: 172; Eraslan, 2012: 105; Tekin, 2016: 87; Ercilasun, 2016: 370). Kelime sonundaki /g/ sesinin sızıcılaşım

erimesi sonucunda önündeki yardımcı ünlü ekin vazifesini üstlenmiştir. EOT'deki örneklerde, sondaki /g/ sesinin eridiği görülmektedir. Bu erimenin yansıması olarak ise ek görevini üstlenen yardımcı ses yuvarlaklaşmıştır (Ergin, 2013: 192; Korkmaz, 2013: 105; Akar, 2018: 135). Metin özelinde 17. yüzyılda ekin kısmen ünlü uyumuna girmeye başladığını söylemek mümkündür. Bu özellikle DKGN (Shahgoli vd., 2017: 177) için de geçerlidir. Ekin GAT'deki kullanımı metinle benzerlik göstermektedir. Ünlü uyumunun olmadığı örnekler GAT'de de rastlanmaktadır (Lee, 1996: 39; Sarıkaya, 1998: 195). KAT (Kazımov, 2010: 53; Yalçın, 2018: 194) ve SUNT'de (Atıcı, 2013: 140) ünlü uyumu sağlanmıştır.

{-XcI}

-ici: acıcı (آجیجی), yırtıcı (یرتجی), galıcı (قالجی)

-ici: eyleyici (ایلیجی)

-uci: vurucu (وروجی), tabucu (تابوجی)

-üci: üzücü (اوزجی), örgedüci (اورکدوجی)

Ek, metinde daima /c/li şekilleriyle kullanılmıştır. Ekin sonundaki ünlü ise her zaman düz-dar ünlülü olduğu için bahsi geçen ek yuvarlak ünlülü kök ve gövdelerden sonra geldiği zaman ünlü uyumu bozulmaktadır.

Bu ekin ET'deki şekli ise farklıdır. Fiilden isim yapma eki {-G} ve {-GU} ile isimden isim yapma eki {+çI}, bu ekin yapısını oluşturmaktadır (Erdal, 1991: 371; Karaağaç, 2012: 285). Yani ET döneminde bu ek birleşik yapıdadır. {-GçI} / {-GUçI} eklerinin başındaki /g/ sesi EOT'de görülmemektedir. Ek başında yer aldığı için kelime içinde kalan bu /g/ sesinin durumu DLT'de Kâşgarlı tarafından da dile getirilmektedir. EOT'de görülen /g/'siz şekiller aslında DLT'de de tespit edilebilmektedir. Yani ekin başındaki /g/ sesi, EOT'den daha önce düşmüştür. EOT'de ekin ünsüzü başlarda /ç/li olarak kullanılmış olup /c/li şekiller dönem içinde ortaya çıkmıştır (Ergin, 2013: 191). Ekin sonundaki ünlü ise EOT'de düz-dar niteliktedir (Timurtaş, 1994: 81; Karaağaç, 2012: 285; Akar, 2018: 133). Metinde görülen /c/li örnekler de asli şekil olan /ç/li örneklerden gelişmiş ikincil varyantlardır. Metindeki örneklerde ekin sonundaki ünlü, EOT ile aynı kullanıma sahiptir. Günümüzde GAT (Lee, 1996: 70; Sarıkaya, 1998: 196), KAT (Yalçın, 2018: 195) ve KAŞT'de (Çelik, 1997: 129) ekin sonundaki ünlü, uyuma girmiştir.

{-K}

-(ü)k: *tepük* (تپوک)

-(u)ğ: *acuğ* (اجوغ), *yarağ* (يرق)

-(u)h: *artuh* (ارتوخ), *yirtuh* (يرتوخ)

Üzerine geleceği kök ya da gövdenin son ünlüsüne göre bu ekin -k ya da -ğ varyantı kullanılmıştır. -ğ eki gelmesi gereken bazı örneklerde ise $\dot{g} > h$ değişiminin yaşandığı görülmektedir. Bu gibi kullanımlar günümüzde GAT ve KAT ağızlarında kelime sonunda sık rastlanılan $\dot{g} > h$ değişiminin öncül örnekleri olarak değerlendirilebilir. Ünsüzle biten kök ve gövdelerden sonra ekten önce bir yardımcı ünlü gelmektedir. Bu yardımcı ünlü, metinde ünlü uyumuna aykırı olarak daima yuvarlak ünlülü şekildedir.

ET'de ekin önündeki ünlü, daima yuvarlak kullanılmıştır (Erdal, 1991: 224; Eraslan, 2012: 105-106; Tekin, 2016: 87-88). Bu uyumsuzluk EOT'de de devam etmiştir (Timurtaş, 1994: 79; Korkmaz, 2013: 105). Metindeki kullanım da EOT'nin devamı niteliğindedir. DKGN'de (Shahgoli vd., 2019: 177) de ekin kullanımı bu şekildedir. KAT'de (Kazımov, 2010: 53; Yalçın, 2018: 195) ve GAT'de (Sarıkaya, 1998: 197) yardımcı ünlünün uyuma girdiği söylenebilir. Ayrıca GAT'de (Lee, 1996: 38; Sarıkaya, 1998: 197) ve KAŞT'de (Çelik, 1997: 129-130) metindeki gibi ekin -h varyantı da kullanılmaktadır. SUNT'de (Atıcı, 2013: 140) ise ekin önündeki yardımcı ünlü metindeki gibi hep yuvarlaktır.

{-aK}

-ağ: *bıcağ* (بيجاق), *tobrağ* (توبراق)

-ah: *gonah* (قناخ)

Metinde ekin sadece kalın ünlülü varyantlarıyla örnekler vardır. Ayrıca bazı örneklerde ekin sonundaki /ğ/ sesinin /h/ olduğu da görülmektedir.

Bu ek ET'de {-GAK} şeklinde kullanılmaktaydı (Erdal, 1991: 391; Eraslan, 2012: 105; Karaağaç, 2012: 284). Ekin başındaki /g/ ünsüzü EOT'deki örneklerde yoktur (Timurtaş, 1994: 79; Ergin, 2013: 188). DKGN'de (Shahgoli vd., 2019: 176) ekin kullanımı AİS'le aynıdır. Günümüzde GAT'de (Lee, 1996: 39; Sarıkaya, 1998: 192) ekin sonundaki ünsüzün /h/ olduğu örnekler de mevcuttur ve bu yönüyle metinle

benzerlik mevcuttur. KAT'de (Kazımov, 2010: 53; Yalçın, 2018: 190) ve KAŞT'de (Çelik, 1997: 129) ek, ünlü uyumuna bağlı bir şekilde kullanılmaktadır. SUNT'de (Atıcı, 2013: 139-140) ise ünlü uyumuna aykırı olarak ekin sadece kalın ünlülü varyantı kullanılmaktadır.

{-mAK}

-mağ: *çağmağ* (چخماق)

-mağ: *başmağ* (باشماخ)

-mek: *etmek* (اتمک)

Bu ek aslında isim-fiil eki olsa da zaman zaman kalıplaşarak fiilden isim yapma eki görevini de yerine getirmektedir. Metinde ekin /ğ/ ünsüzüyle kullanılması beklenen bazı örneklerde *ğ* > *h* ses değişimi yaşandığı görülmektedir.

Ekin ET (Eraslan, 2012: 117; Karaağaç, 2012: 278) ve EOT'deki (Timurtaş, 1994: 81-82; Akar, 2018: 134) kullanımı ünlü uyumuna bağlıdır. DKGN'de (Shahgoli vd., 2019: 177) tek örnek vardır ve o da ünlü uyumuna uymaktadır. GAT'deki kullanım metinle benzerlik göstermekte ve ekin sonunda *ğ* > *h* değişiminin gerçekleştiği örnekler bulunmaktadır (Lee, 1996: 38). KAT (Kazımov, 2010: 52; Yalçın, 2018: 199) ve KAŞT'de (Çelik, 1997: 130) ek ünlü uyumuna uymaktadır. SUNT'de (Atıcı, 2013: 141) ise ünlü uyumuna aykırı olarak ekin sadece kalın ünlülü varyantı kullanılmaktadır.

{-mA}

-ma: *basma* (باسمه), *gızdırma* (قزدرمه)

-me: *cekme* (جکمه)

Ek, metinde ünlü uyumuna bağlı olarak kullanılmıştır. Aslında isim-fiil ekidir. Ama bazı örneklerde kalıplaşarak fiilden isim yapma eki görevinde kullanılmıştır.

Ekin kullanımında geçmişten günümüze kadar bir değişiklik olmamıştır. Günümüzde GAT, KAT, KAŞT ve SUNT'de de ünlü uyumuna bağlı olarak kullanımı devam etmektedir.

{-ş}; {-Xş}

-ış: *yağış* (ياقش), *ğayış* (قیش)

-üş: *sögüş* (سوکوش)

-ş: *yeriş* (یرش)

İsim-fiil eklerinden olan bu ek de bazı örneklerde kalıplaşarak fiilden isim yapma göreviyle kullanılmıştır. Metinde hem ekin eski hâlinin hem de yardımcı ünlünün ekin bünyesine katıldığı kullanımların örnekleri bir aradadır. Ekin ünlüsü, metindeki örneklerde ünlü uyumuna uymaktadır.

Bu ek ET’de {-ş} olarak kullanılmaktaydı (Erdal, 1991: 262; Eraslan, 2012: 108; Tekin, 2016: 90; Ercilasun, 2016: 370). Yani metinde kullanılan ekin bünyesindeki ünlü, ET döneminde yardımcı ünlü görevindeydi. EOT’de yardımcı ünlü eke dâhil olmuştur, ancak uyum dışı kullanılan bu ünlü genel olarak düz-dar niteliktedir (Karaağaç, 2012: 280; Korkmaz, 2013: 105). DKGN’de (Shahgoli vd., 2019: 178) AİS’te olduğu gibi ekin hem eski hem de ikincil şekli bir arada kullanılmıştır. GAT (Lee, 1996: 39; Sarıkaya, 1998: 196), KAT (Kazımov, 2010: 51; Yalçın, 2018: 196) ve KAŞT’de (Çelik, 1997: 130) {+Xş} ekinin kullanımı ünlü uyumuna bağlı olarak devam etmektedir. SUNT’de (Atıcı, 2013: 141) ise ekin sadece düz-dar ünlülü varyantları kullanılmaktadır.

Az Örneği Olan Ekler

-an: *galhan* (قلخان)

-ecek: *yeyecek* (یئجک)

-miş: *yemiş* (یمش)

-c: *gaħınc* (قاخنج)

-cek: *emcek* (امجک)

-ge: *süpürge* (سوپرکه)

-a: *gışa* (قصه)

-ev: *giyev* (کیو)

4.3.1.3. İsimden fiil yapma ekleri

{+IA-}

+la-: *bağlamak* (بافلہ مک), *sahlamak* (ساخله مک)

+le-: *yüklemek* (یوک لمک), *dişlemek* (دشله مک)

+lu-: *bağışlayıcı* (باخوش لو یجی)

Bu ek, metinde neredeyse her zaman ünlü uyumuna bağlı olarak kullanılmıştır. Nadiren /y/ ünsüzünün etkisiyle ekin ünlüsünün /u/ olduğu görülmektedir.

Ekin yapısı ET'den itibarengenel olarak aynı kalmıştır. Türkçenin her döneminde en sık kullanılan eklerden biri olmuştur. GAT (Lee, 1996: 53; Sarıkaya, 1998: 190), KAT (Yalçın, 2018: 204) ve KAŞT'de (Çelik, 1997: 128) de ekin kullanımı aynı şekilde devam etmiştir. Metinde görülen *a > u* değişimine GAT ve KAT ağızlarında da rastlanılmaktadır. SUNT'de ise ekin genel olarak sadece ince ünlülü varyantıyla kullanılması söz konusudur (Atıcı 2013: 171).

{+lan-}

+lan-: *atlanmek* (آتلنمک), *acığlanmek* (اجوغ لنمک)

Ek, metinde sadece /a/ ünlülü varyantıyla kullanılmıştır. Az sayıda örnekte görülmektedir.

Bu ek, {+lA-} eki ile {-n-} ekinin birleşmesi sonucunda oluşmuş birleşik bir ektir. DKGN (Shahgoli vd., 2019: 175), GAT (Lee, 1996: 53; Sarıkaya, 1998: 190) ve KAT'deki (Yalçın, 2018: 204) kullanımları da metindeki örneklerle uyumludur.

{+lAş-}

+laş-: *uzahlaşdurmek* (ازاخ لشدورمک)

+leş-: *haberleşmek* (خبرلش مک)

Bu ekin hem /a/ ünlülü hem de /e/ ünlülü varyantlarının yer aldığı örnekler metinde yer almaktadır.

Bu ek de yapı olarak birleşik bir ektir. {+lA-} eki ile {-ş-} ekinin birleşiminden meydana gelmiştir. DKGN (Shahgoli vd., 2019: 176), GAT (Lee, 1996: 53; Sarıkaya, 1998: 190) ve KAT'deki (Yalçın, 2018: 204) kullanımlar da metinle benzerlik göstermektedir.

{+Ad-}

+ad-: *boşadmek* (بوشادمک)

+ed-: *düzedmek* (دوزدمک)

Ek, metindeki örneklerde ünlü uyumuna bağlı olarak kullanılmıştır. Bu ek {+a-} eki ile {-t-} ekinin birleşimiyle ortaya çıkmıştır (Akar, 2018: 163). Ekin yapısında geçmişten günümüze kadar herhangi bir değişiklik olmamıştır. Günümüzde GAT ve KAT'deki kullanımları da metinle uyumludur.

{+al-}

+al-: *boşalmış* (بوشال ميش), *azaltmek* (ازلتمک)

Metinde sınırlı sayıda kullanılan bu ekin sadece /a/ ünlülü varyantının kullanıldığı örnekler vardır.

Ek, ET'den itibaren yapısında herhangi bir değişiklik olmadan günümüze kadar ulaşmıştır. GAT (Sarıkaya, 1998: 188) ve KAT'de (Kazımov, 2010: 170; Yalçın, 2018: 202) de ekin kullanımı aynıdır.

Az Örneği Olan Ekler

+uh-: *yoluḥmek* (يولو خ مک)

+ar-: *ağartmek* (اقرتمک)

+da-: *guruldamek* (غرلده مک)

4.3.1.4. Fiilden fiil yapma ekleri

{-mA-}

-ma-: *olmadı* (اولمدی)

-me-: *yetişmemiş* (یتیش ممیش)

Bu ek metinde az sayıda örnekte kullanılmıştır ve bu örneklerde ek ünlü uyumuna bağlıdır.

Türkçenin en geniş kapsamlı eklerinden biri olan bu ek geçmişten günümüze kadar hem yapısını hem de fonksiyonunu muhafaza etmiştir. ET ve EOT'de aynı şekil ve fonksiyonla kullanılmıştır. GAT (Lee, 1996: 50; Sarıkaya, 1998: 205) ve KAT'de (Yalçın, 2018: 209) aynı kullanımı görmek mümkündür. SUNT'de (Atıcı, 2013: 173) ise birkaç istisna haricinde ekin daima ince ünlülü varyantıyla kullanılması söz konusudur.

{-(X)l-}

-(ı)l-: *asılmış* (اسلمش)

-(i)l-: *verilmiş* (ورلمیش)

-(u)l-: *dutulmek* (دوتلمک)

-(ü)l-: *tökülen* (توکلن)

Bu ek edilgen çatılı fiil gövdeleri meydana getirmektedir. Ünlüyle biten kök ve gövdelere doğrudan eklenememektedir. Bu yüzden ekin yer aldığı bütün örnekler ünsüzle biten kök ya da gövdelerdir. Bundan dolayı da ekin önüne sürekli olarak yardımcı ünlü gelmektedir. Ancak metindeki yazım şeklinde ekin önündeki yardımcı ünlüyü belirten bir harf kullanılmamıştır.

ET’de bu ekin önündeki yardımcı ünlü, genel olarak ünlü uyumuna bağlıdır (Erdal, 1991: 651; Eraslan, 2012: 110; Tekin, 2016: 91; Ercilasun, 2016: 370). EOT’de ise bu ekin önüne gelen yardımcı ünlülerde uyumsuzluk görülmeye başlanmaktadır. Bahsi geçen dönemde ekin yardımcı ünlüsü düz-dar ünlülerdendir (Ergin, 2013: 207; Korkmaz, 2013: 105; Akar, 2018: 161). Daha sonra ise ünlü uyumu sağlanmıştır. DKGN’deki (Shahgoli vd., 2019: 179) örneklerin de genel olarak ünlü uyumuna uygun olduğu görülmektedir. Günümüzde GAT (Lee, 1996: 55; Sarıkaya, 1998: 204-205), KAT (Kazımov, 2010: 173; Yalçın, 2018: 208) ve KAŞT’de (Çelik, 1997: 131) bu ekin kullanımında ünlü uyumu sağlanmıştır. Bu sebeple metindeki örnekler de ünlü uyumuna bağlı olarak okunmuştur. SUNT’de (Atıcı, 2013: 173) ise yardımcı ünlü daima düz-dar niteliktedir.

{-(X)n-}

-n-: *tebrenmek* (تبرن مک), *gizlenmek* (کزلن مک)

-(ı)n-: *tabınmış* (تابنمش)

-(i)n-: *erinmiş* (ارن میش)

-(u)n-: *olunmuş* (اولونمیش)

-(ü)n-: *görünmek* (کورنمک)

Dönüşlü çatılı fiiller meydana getiren bu ek, hem ünlüyle biten hem de ünsüzle biten fiil kök ve gövdelerine eklenebilmektedir. Bundan dolayı ekin yardımcı ünlülerle kullanımına ek olarak ünlüyle biten kök ve gövdelere doğrudan eklenerek kullanılması

da söz konusudur. Bu ek, aslen dönüşlülük eki olsa da bazı örneklerde edilgenlik görevini de yerine getirebilmektedir.

ET’de ekin önündeki yardımcı ses ünlü uyumuna göre kullanılmıştır (Erdal, 1991: 584; Eraslan, 2012: 111; Tekin, 2016: 91; Ercilasun, 2016: 370). EOT’de ise yardımcı ünlülerin çatı eklerinden önce kullanımıyla ilgili olarak genel bir uyumsuzluk söz konusudur (Korkmaz, 2013: 105). EOT’nin devamında bu uyumsuzluk sona ermiştir (Ergin, 2013: 203). Metinde *-(u)n-* ekinin kullanıldığı kelimelerde /u/ sesini gösteren و (vav) harfinin yazılmış olması ekin önündeki yardımcı ünlünün uyuma girmeye başladığının göstergesidir. Ancak bu kullanım da standart değildir. Bu harfin bazı örneklerde olup bazılarında olmaması ünlü uyumunun henüz bu ekin kullanımında yerleşmediğinin işareti olmalıdır. Bu sebeple yardımcı ünlünün müstakil bir harfle gösterildiği örneklerde kelimenin okunuşunda bu durum göz önüne alınmış, yardımcı ünlünün herhangi bir harfle temsil edilmediği örneklerde ise ünlü uyumuna göre gelmesi gereken ünlü gösterilmiştir.

DKGN’deki (Shahgoli vd., 2019: 179) kullanım AİS ile genel olarak benzer şekildedir. Günümüzde GAT (Ergin, 1971: 149; Lee, 1996: 55; Sarıkaya, 1998: 206), KAT (Kazımov, 2010: 173; Yalçın, 2018: 209) KAŞT (Çelik, 1997: 131) ve SUNT’de (Atıcı, 2013: 174) ekin önündeki yardımcı ünlü, uyum dâhilinde kullanılmaktadır.

{-(X)ş-}

-ş-: *yaraşuram* (یاره شورم), *söleşmek* (سولشmek)

-(ı)ş-: *gatişmiş* (قاتشمش)

-(i)ş-: *yetişmek* (یتش مک)

-(u)ş-: *garuşıdurmek* (قاروشدورمک)

-(ü)ş-: *degüşıdurmek* (دکوشدورمک)

Bu ek, işteş çatılı fiiller oluşturmaktadır. Metinde ekin hem sadece /ş/ ünsüzüyle hem de ekin önünde yardımcı ünlünün yer aldığı kullanımlarının örnekleri mevcuttur. Ancak bu eke gelen yardımcı ünlü konusunda ikilik söz konusudur. Bazı örneklerde yardımcı sesi belirten bir harf yoktur. Bazı örneklerde ise uyuma göre düzdar nitelikte yardımcı ünlü gelmesi beklenirken yardımcı ünlü و (vav) harfi ile işaretlenmiştir. Bu harfin bazı örneklerde olup bazılarında olmaması ünlü uyumunun

henüz bu ekin kullanımında yerleşmediğinin işareti olmalıdır. Bu yüzden ekin geçtiği kelimelerin okunuşunda yardımcı ünlüye işaret eden harfin olup olmamasına dikkat edilmiştir. Bu sebeple و (vav) harfinin olduğu örneklerde yardımcı ünlü /u/ ya da /ü/ olarak okunmuş, و (vav) harfinin olmadığı örneklerde ise ünlü uyumuna göre gelmesi gereken ünlü gösterilmiştir.

ET’de ekten önceki ünlüler uyuma bağlı olarak kullanılmıştır (Erdal, 1991: 552; Eraslan, 2012: 112; Tekin, 2016: 92; Ercilasun, 2016: 370). EOT’de ise bir süre ekin önündeki yardımcı ünlünün yalnızca düz-dar ünlülü varyantları kullanılmıştır (Ergin, 2013: 209; Korkmaz, 2013: 105; Akar, 2018: 161). DKGN’de (Shahgoli vd., 2019: 180) AİS’te olduğu gibi ekin hem düz ünlülü hem de yuvarlak ünlülü varyantları kullanılması rağmen kimi örneklerde düz ünlülü varyant beklenirken yuvarlak ünlülü varyantlar kullanılmıştır. Günümüzde GAT (Lee, 1996: 56; Sarıkaya, 1998: 207), KAT (Kazımov, 2010: 173; Yalçın, 2018: 210), KAŞT (Çelik, 1997: 131) ve SUNT’de (Atıcı, 2013: 174) uyum sağlanmıştır.

{-T-}

-d-: *cıhardmek* (جخر دمک), *eridmek* (اردمک)

-t-: *oğşatmek* (اوڭشت مک), *ginletmek* (گینلتمک)

Ettirgen çatılı fiiller oluşturan eklerden biridir. Ekin aslı -t şeklindedir, ancak bu metinde $t > d$ değişimiyle ortaya çıkan -d- varyantı da kullanılmıştır.

ET’de ek, sadece {-t} şekliyle kullanılmıştır***. EOT’de ekin iki ünlü arasında kaldığı durumlarda -d- varyantında da istifade edilmiştir (Timurtaş, 1994: 117, Ergin, 2013: 212; Korkmaz, 2013: 106). Metinde de ekin -d- varyantına rastlanmaktadır. Ancak bu kullanımlar, metindeki örneklerde EOT’dan farklı olarak iki ünlü arasında kalmaktan kaynaklanmamaktadır. DKGN’de (Shahgoli vd., 2019: 180) ekin sadece -t- varyantı kullanılmıştır. GAT (Lee, 1996: 54; Sarıkaya, 1998: 207-208) ve KAT’de (Kazımov, 2010: 172; Yalçın, 2018: 210) de ek -t- varyantıyla kullanılmaya devam etmektedir. Ancak GAT (Sarıkaya, 1998: 207-208), KAŞT (Çelik, 1997: 131-132) ve SUNT’de (Atıcı, 2013: 174-175) kimi durumlarda metinde olduğu gibi ekin -d- kullanımı da söz konusudur.

{-(X)r-}

-(ı)r-: *batırmek* (باترمک)

-(i)r-: *egirmek* (اکرمک)

-(u)r-: *doğurdan* (دوقوردان)

-(ü)r-: *büşüren* (بوشرن)

Bu ek, ettirgen çatılı fiiller meydana getirmektedir. Ünlüyle biten kök ve gövdelere eklenemediği için her zaman ünsüzle biten kök ve gövdelerden sonra gelmektedir. Bu sebeple ekin bütün kullanımlarında önünde yardımcı ünlü bulunmaktadır.

ET’de (Erdal, 1991: 710; Tekin, 2016: 93; Ercilasun, 2016: 370) ve EOT’de (Timurtaş, 1994: 116-117; Korkmaz, 2013: 106; Ergin, 2013: 210; Akar, 2018: 162) ekin önündeki ünlü daima yuvarlaktır. Metinde ise -(u)r- okumayı gerektiren örneklerde و (vav) harfinin kullanımından dolayı yardımcı ünlünün yuvarlak olduğu açıktır. Ancak diğer örneklerde bu yazımın olmaması yardımcı ünlünün bütün örneklerde ünlü uyumuna uyup uymadığı konusunda tereddüt oluşturmaktadır. DKGN’de (Shahgoli vd., 2019: 178-179) ekin önündeki yardımcı ünlünün bazı örneklerde uyum dışı kaldığı görülmektedir. Ekin önündeki yardımcı ünlü günümüzde GAT (Lee, 1996: 55; Sarıkaya, 1998: 206-207), KAT (Kazımov, 2010: 172; Yalçın, 2018: 209), KAŞT (Çelik, 1993: 132) ve SUNT’de (Atıcı, 2013: 174) uyuma bağlıdır.

{-dUr-}

-dur-: *yandurmek* (یانندورمک), *inandurmek* (ایناندورمک), *doldurmek* (دولدورمک)

-dür-: *öldürmek* (اولدورمک), *degüşdürmek* (دکوشدورمک), *yedürdüm* (یدوردم)

Metinde oldukça sık kullanılan eklerden biridir. Bu ekin başındaki ünsüz sadece tonlu varyantlarıyla kullanılmıştır. Ayrıca ekin ünlüsü daima yuvarlaktır. Bu sebeple düz ünlüyle biten kök ve gövdelere eklendiği zaman ünlü uyumu bozulmaktadır.

Bu ekin birleşik bir ek olduğu düşünülmektedir. Buna bağlı olarak {-t-} ve {-r-} eklerinin birleşimiyle oluştuğu yönündeki görüş kabul edilmektedir (Eraslan 2012: 109). ET döneminde ekin ünlüsü hep yuvarlak olmakla birlikte ekin başındaki ünsüz hem tonlu hem de tonsuz varyantlarıyla kullanılmıştır (Erdal, 1991: 799; Eraslan, 2012: 109; Tekin, 2016: 93; Ercilasun, 2016: 370). EOT’de ise ekin başında tonlu ünsüz kullanımı genelleşmiş, ekin ünlüsü ise yuvarlak ünlü olmaya devam etmiştir

(Timurtaş, 1994: 117; Karaağaç, 2012: 321; Ergin, 2013: 213). Metindeki örnekler EOT dönemindeki kullanımların devamı niteliğindedir. DKGN’de (Shahgoli vd., 2019: 179) de AİS’teki kullanımın örnekleri aynı şekilde çok sayıda mevcuttur. Günümüzde GAT (Lee, 1996: 54; Sarıkaya, 1998: 203), KAT (Kazımov, 2010: 173; Yalçın, 2018: 207) ve KAŞT’de (Çelik, 1997: 132) ünlü uyumu sağlanmış, fakat ekin başındaki ünsüz hâlen ünsüz uyumuna aykırı olarak sadece tonlu şekilleriyle kullanılmaktadır. SUNT’de (Atıcı, 2013: 172-173) ek daima tonlu varyantıyla kullanılmakla beraber kimi zaman ünlü uyumuna da uymamaktadır.

Az Örneği Olan Ekler

- ı-: *ğazıyan* (قازین)
- ar-: *cılhardmek* (جخردمک)
- der-: *dönderürem* (دونده رورم)
- set-: *görssetmek* (کورست مک)
- (u)z-: *uduzmek* (ادوزمک)

AİS’teki yapım eklerinin kullanımlarıyla ilgili yapılmış olan mukayeseleri şu şekilde tablolastırmak mümkündür²⁰:

İSİMDEN İSİM YAPMA EKLERİ							
AİS	ET	EOT	DKGN	KAT	GAT	KAŞT	SUNT
{+IUK} (Kimi zaman /h/li)	{+IXK}	{+IİK}	{+IUK}	{+IXK}	{+IXK} (Kimi zaman /h/li)	{+IXK}	{+IUK}
{+sIz}	{+sXz}	{+sUz}	{+sIz}	{+sXz}	{+sXz}	{+sXz}	{+sIz}
{+CI}	{+çI}	{+çI}	{+çI}	{+çX}	{+çI}	{+CI}	{+çI}

²⁰ AİS’teki kullanımlar koyu yazılmıştır. Mukayese edilen dönem ya da metinlerde AİS ile aynı kullanıma sahip olan ekler, AİS ile uyumluluklarını göstermek için koyu gösterilmiştir. AİS’ten farklı kullanımları olanların yazı tipi normaldir. İncelenen eserlerde ilgili ek tespit edilememişse tabloda “-” işareti ile gösterilmiştir. Daha sonraki bölümlerde verilecek olan mukayese tablolarında da aynı yöntemler uygulanmıştır.

{+IU}	{+IXG}	{+IU}	{+IX}	{+IX}	{+IX}	{+IX}	{+IU}
{+CuK} (Kimi zaman /h/li)		{+çUK}	{+cUK}	{+cXK}	{+CXK}	-	-
{+CA}	{+çA}	{+çA}	{+CA}	{+çA}	{+CA}	-	{+CA}
{+mci}	{+nç}	{+nçI}	{+mci}	{+ncX}	{+ncX}	-	-
FİLDEN İSİM YAPMA EKLERİ							
AİS	ET	EOT	DKGN	KAT	GAT	KAŞT	SUNT
{(U)-m}	{(X)-m}	{(I)-m}	{(X)-m}	{(X)-m}	{(X)-m}	{(X)-m}	-
{-n}	{-n}	{-n}	{-n}	{-n}	{-n}	{-n}	{-n}
{-X} (Ünlü uyumu kısmen bozuk)	{-G}	{-U}	{-X} (Ünlü uyumu kısmen bozuk)	{-X}	{-X}	-	{-X}
{-XcI}	{-GçI}; {- GUçI}	{-UçI}	-	{-XcX}	{-XcX}	{-XcX}	-
{(U)-K} (Kimi zaman /h/li)	{(U)-K}	{(U)-K}	{(U)-K}	{(X)-K}	{(X)-K}	{(X)-K}	{(U)-K}
{-aK}	{-GAK}	{-aK}	{-aK}	{-AK}	{-aK}	{-AK}	{-aK}
{-mAK} (Kimi zaman /h/li)	{-mAK}	{-mAK}	{-mAK}	{-mAK}	{-mAK}	{-mAK}	{-maK}
{-mA}	{-mA}	{-mA}	{-mA}	{-mA}	{-mA}	{-mA}	{-mA}
{-ş};	{-ş}	{-Iş}	{+ş};	{-Xş}	{-Xş}	{-Xş}	{-Iş}

{-Xş}			{-Xş}				
İSİMDEN FİİL YAPMA EKLERİ							
AİS	ET	EOT	DKGN	KAT	GAT	KAŞT	SUNT
{+IA-} (Kimi zaman +lu-)	{+IA-}	{+IA-}	{+IA-}	{+IA-} (Kimi zaman +lu-)	{+IA-} (Kimi zaman +lu-)	{+IA-}	{+le-}
{+lan-}; (Metinde ince ünlülü örnek yok)	-	-	{+lAn-}	{+lAn-}	{+lAn-}	-	-
{+IAş-}	-	-	{+IAş-}	{+IAş-}	{+IAş-}	-	-
{+Ad-}	-	-		{+Ad-}	{+Ad-}	-	-
{+al-} (Metinde ince ünlülü örnek yok)	{+Al-}	{+Al-}	{+Al-}	{+Al-}	{+Al-}	-	-
FİİLDEN FİİL YAPMA EKLERİ							
AİS	ET	EOT	DKGN	KAT	GAT	KAŞT	SUNT
{-mA-}	{-mA-}	{-mA-}	-	{-mA-}	{-mA-}	{-mA-}	{-me-}
{-(X)l-}	{-(X)l-}	{-(I)l-}	{-(X)l-}	{-(X)l-}	{-(X)l-}	{-(X)l-}	{-(I)l-}
{-(X)n-}	{-(X)n-}	{-(I)n-}	{-(X)n-}	{-(X)n-}	{-(X)n-}	{-(X)n-}	{-(X)n-}
{-(X)ş-} (Ünlü uyumu kısmen bozuk)	{-(X)ş-}	{-(I)ş-}	{-(X)ş-} (Ünlü uyumu kısmen bozuk)	{-(X)ş-}	{-(X)ş-}	{-(X)ş-}	{-(X)ş-}

{-T-}	{-t}	{-T-}	{-t}	{-t}	{-t}	{-T-}	{-T-}
{-(X)r-}	{-(U)r-}	{-(U)r-}	{-(X)r-}	{-(X)r-}	{-(X)r-}	{-(X)r-}	{-(X)r-}
			Kimi zaman uyum dışı				
{-dUr-}	{-DUr-}	{-dUr-}	{-dUr-}	{-dXr-}	{-dXr-}	{-dXr-}	{-dXr-}
							Ünlü uyumu kısmen bozuk

Tablo 4.2. Yapım eklerinin mukayesesi.

4.3.1.5. Alıntı ekler

AİS'in Türkçe sütunundaki Türkçe kökenli kelimelerle birlikte Arapça ve Farsçadan kopyalanmış birçok kelime de vardır. Bu kelimelerin kuruluşları ise doğal olarak ait oldukları dilin gramer hususiyetlerine göredir. Örneğin Türkçedeki ekler hep son ek niteliğinde olmasına karşın Farsçada son eklerle birlikte ön ekler de yer almaktadır. Bu ekler Farsça kelimeler ve yapılarla birlikte Türkçeye de kopyalanmıştır. Burada ele alınan örnekler tamamen alıntı yapılar değil, Türkçe bir kelimenin önüne ya da sonuna gelen alıntı eklerdir:

Öne Gelenler

hem-

hemyaş (هم ياش)

nā-

nāçağ (ناچاق)

Sona Gelenler

-dān

ignedān (ایکنه دان)

-dār

bildār (بیلدار)

-pez

aşpez (آش پز)

-sāz

tüfengsāz (تفنگ ساز)

-zāde

bigzāde (بیک زاده)

4.3.2. İsim İşletme Ekleri

4.3.2.1. Çokluk eki

{+lAr}

+lar: uşağlar (اشاقل), adlar (ادلر)

+ler: gözler (گوزلر), ölüler (اولولر)

Yazım esnasında ekin ünlüsünü belirten bir harf kullanılmadığı için ekin ünlü uyumuna uyup uymadığını bilmek mümkün değildir. Ancak ekin tarihsel süreçte devamlı olarak uyuma bağlı olduğu göz önünde tutularak metindeki örneklerin okunmasında da bu durum dikkate alınmıştır.

ET'nin Köktürkçe döneminde bütün isimlerin önüne gelebilecek nitelikte kapsamlı çokluk eki olmasa da çokluk ifadeli {+lAr}, {+An}, {+t}, {+gUn}, {+s} gibi birçok ek vardır (Erdal, 2004b: 158; Tekin, 2016: 96-97; Ercilasun, 2016: 371). EUT dönemiyle birlikte {+lAr} eki genel çokluk eki olmaya başlamıştır (Erdal, 2004b: 159; Eraslan, 2012:126). Bu ek EOT'de (Timurtaş, 1994: 64; Gülsevin, 2011: 8; Akar, 2018: 136) de yaygın bir kullanım alanına sahip olmuştur. Ek, DKGN'de (Shahgoli vd., 2019: 180-181) de aynı şekilde kullanılmıştır.

GAT (Lee, 1996: 26; Sarıkaya, 1998: 209-210) ve KAT'de (Kazımov, 2010: 60; Yalçın, 2018: 212) ünlü uyumuna bağlı kullanılan bu ek, KAŞT'de (Ataizi, 2017: 77) /e/ ünlülü varyantının kullanımı sırasında kimi zaman ünlü uyumunun dışına çıkmaktadır. SUNT'de (Atıcı, 2013: 142) ise ekin +lar varyantı nadiren kullanılmaktadır.

Çokluk ekinin mukayeseli görünümü aşağıdaki gibidir:

ÇOKLUK EKİ							
AİS	ET	EOT	DKGN	KAT	GAT	KAŞT	SUNT
{+lAr}	{+lAr}, {+An}, {+t}, {+gUn}, {+s}	{+lAr}	{+lAr}	{+lAr}	{+lAr}	{+lAr}	{+ler}

Tablo 4.3. Çokluk ekinin mukayesesi.

4.3.2.2. İyelik ekleri

t. 1. şahıs: {+m}: *işim* (اشم), *cānım* (جانم), *gözüüm* (کوزم), *peşmānluğum* (پشمانلوقوم)

t. 2. şahıs: {+n} / {+v}: *hālin* (حالن), *özüvi* (اوزوی)

t. 3. şahıs: {+ı} / {+sI}: *sözi* (سوزی), *ıyesi* (ایسی)

ç. 1. şahıs: {+mXz}: *yaşımız* (یاشمن), *gencimiz* (کنج میز), *ömrümüz* (عمرمن)

ç. 2. şahıs: {+nUz} / {+vUz}: *cānibünüze* (جانبونزه), *ihtiyāruvuz* (اختیاروز), *lütfuvuz* (لطف اوز)

ç. 3. şahıs: {+I} / {+sI}: *ikisi* (ایکسی)

Metinde ET'deki kullanımlardan farklı olarak teklik 2. şahısta {+v}; çokluk 2. şahısta ise {+vUz} eklerinden istifade edilen örnekler mevcuttur. Ayrıca ET'den farklı olarak ikinci şahıslardaki nazallık ortadan kalkmıştır. Metindeki bu kullanımlar GAT (Ergin, 1971: 97/111; Lee, 1996: 36; Sarıkaya, 1998: 212-213) ve SUNT (Atıcı, 2013: 145) ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca KAT'nin bazı ağızlarında da ekin bu kullanımlarına rastlamak mümkündür. Ancak KAT'nin yazı dilinde bu eklerden istifade edilmemektedir. DKGN'de (Shahgoli vd., 2019: 183) ikinci şahıslarda nazallık korunmuştur ve ekin önündeki yardımcı ünlü daima yuvarlaktır.

Bunun yanı sıra metindeki örneklerde teklik ve çokluk 3. şahısların ünlüsü daima düz-dar niteliktedir ve bu yüzden kimi örneklerde ünlü uyumu bozuktur. Bu kullanım ET (Eraslan, 2012: 161-162; Karaağaç, 2012: 327; Ercilasun, 2016: 371), EOT'de (Timurtaş, 1994: 65; Gülsevin, 2011: 12; Karaağaç, 2012: 327; Ergin, 2013:

222-223; Akar, 2018: 136) ve DKGN’de (Shahgoli vd., 2019: 183) de mevcuttur. GAT (Ergin, 1971: 107; Lee, 1996: 36; Sarıkaya, 1998: 213) ve SUNT (Atıcı, 2013: 145-146), 3. şahısta görülen bu kullanımlar bakımından da AİS’teki örneklerle uyushmaktadır. Çokluk 2. şahsın sadece yuvarlak ünlülü örneklerinin olması EOT'deki kullanımla örtüşmektedir. DKGN’de (Shahgoli vd., 2019: 183) de çokluk ikinci şahısta her ne kadar nazallık korunmuş olsa da ekin ünlüsü ve önün gelen yardımcı ünlü AİS’teki gibi daima yuvarlaktır.

İyelik eklerinin mukayeseli tablosu şu şekildedir:

İYELİK EKLERİ							
AİS	ET	EOT	DKGN	KAT	GAT	KAŞT	SUNT
<i>t. 1. şahıs:</i> {+m}	<i>t. 1. şahıs:</i> {+m}	<i>t. 1. şahıs:</i> {+m}	<i>t. 1. şahıs:</i> {+m}	<i>t. 1. şahıs:</i> {+m}	<i>t. 1. şahıs:</i> {+m}	<i>t. 1. şahıs:</i> {+m}	<i>t. 1. şahıs:</i> {+m}
<i>t. 2. şahıs:</i> {+n} / {+v}	<i>t. 2. şahıs:</i> {+ñ}	<i>t. 2. şahıs:</i> {+ñ}	<i>t. 2. şahıs:</i> {+ñ}	<i>t. 2. şahıs:</i> {+n}	<i>t. 2. şahıs:</i> {+n} / {+v}	<i>t. 2. şahıs:</i> {+ñ}	<i>t. 2. şahıs:</i> {+n} / {+v}
<i>t. 3. şahıs:</i> {+ı} / {+sI}	<i>t. 3. şahıs:</i> {+ı} / {+sI}	<i>t. 3. şahıs:</i> {+ı} / {+sI}	<i>t. 3. şahıs:</i> {+ı} / {+sI}	<i>t. 3. şahıs:</i> {+X}; {+sX}	<i>t. 3. şahıs:</i> {+ı} / {+sI}	<i>t. 3. şahıs:</i> {+X}; {+sX}	<i>t. 3. şahıs:</i> {+ı} / {+sI}
<i>ç. 1. şahıs:</i> {+mXz}	<i>ç. 1. şahıs:</i> {+mXz}	<i>ç. 1. şahıs:</i> {+mXz}	<i>ç. 1. şahıs:</i> {+mXz}	<i>ç. 1. şahıs:</i> {+mXz}	<i>ç. 1. şahıs:</i> {+mXz}	<i>ç. 1. şahıs:</i> {+mXz}	<i>ç. 1. şahıs:</i> {+mXz}
<i>ç. 2. şahıs:</i> {+nUz} / {+vUz}	<i>ç. 2. şahıs:</i> {+ñXz}	<i>ç. 2. şahıs:</i> {+ñUz}	<i>ç. 2. şahıs:</i> {+ñUz}	<i>ç. 2. şahıs:</i> {+nXz}	<i>ç. 2. şahıs:</i> {+nUz} / {+vUz}	<i>ç. 2. şahıs:</i> {+ñIz}	<i>ç. 2. şahıs:</i> {+nUz} / {+vUz}
<i>ç. 3. şahıs:</i> {+I} / {+sI}	<i>ç. 3. şahıs:</i> {+I} / {+sI}	<i>ç. 3. şahıs:</i> {+I} / {+sI}	<i>ç. 3. şahıs:</i> {+I} / {+sI}	<i>ç. 3. şahıs:</i> {+X}; {+sX}	<i>ç. 3. şahıs:</i> {+I} / {+sI}	<i>t. 3. şahıs:</i> {+X}; {+sX}	<i>ç. 3. şahıs:</i> {+I} / {+sI}

Tablo 4.4. İyelik eklerinin mukayesesi.

4.3.2.3. Aitlik eki

{+ki}

+ki: *evvelki* (اولكى)

Metinde sadece ince ünlülü bir kelimeyle kullanımı olan bu ekin sadece /i/li varyantı vardır. Kalın ünlülü bir kök ya da gövdeden sonra kullanımı olmadığı için ekin /i/li varyantının olup olmadığı metinden anlaşılmamaktadır. Bu ek ET'de {+KI} şeklinde kullanılmıştır (Erdal, 2004b: 186; Eraslan, 2012: 163-164). EOT'de (Karaağaç, 2012: 262-263; Ergin, 2013: 163; kimi zaman kalın ünlülü kullanımlarına rastlansa da ince ünlülü varyant bu dönemde standart hâle gelmiştir. DKGn'de (Shahgoli vd., 2019: 185) sadece bulunma hâli ekiyle birlikte /i/ ünlülü varyantı kullanılmıştır. GAT (Sarıkaya, 1998: 215) ve SUNT'de (Atıcı, 2013: 148) sadece /i/li varyantlara sahiptir. KAT'de (Yalçın, 2018: 182) ise ünlü uyumu dâhilinde dört ünlüyle de kullanılan bu ek kalıplaşmış birçok örneğinden dolayı yapım ekine yakın bir işleve sahiptir.

Aitlik ekinin mukayesesi sonucunda şu tablo ortaya çıkmaktadır:

AİTLİK EKİ							
AİS	ET	EOT	DKGN	KAT	GAT	KAŞT	SUNT
{+ki}	{+KI}	{+ki}	{+ki}	{+kX}	{+ki}	-	{+ki}

Tablo 4.5. Aitlik ekinin mukayesesi.

4.3.2.4. Hâl ekleri

4.3.2.4.1. İlgi hâli

{+Un}

uşağların (اوشاقلرون), *siziün* (سيزون)

{+nUn}

öziün (اوزينون), *daşınun* (داشينون)

{+n}

dibiün (دييون), *bun* (بونكى)

{+im}

menim (منم)

{+nX}

kimsenü (كمننو), *başını* (باشنو)

{+U}

olaru (اولرو)

Bu ek, ET'nin Köktürkçe döneminde genel olarak ünlülerden sonra {+nXñ}; ünsüzlerden sonra ise {+Xñ} şeklinde kullanılmıştır (Erdal, 2004b: 168; Karaağaç, 2012: 334; Ercilasun, 2016: 372). Tekin (2016: 101), bu eklerin kullanışıyla ilgili Ercilasun'dan farklı olarak ekin yuvarlak ünlülü kullanımının olmadığını belirtmektedir. EUT döneminde {+nXñ} ekli ve ünlü uyumuna bağlı olmayan kullanımlar genelleşmiştir (Eraslan, 2012: 132). EOT'de Köktürkçe dönemindeki kullanım devam etmiştir, ancak ekin ünlüsü bu dönemdeki örneklerde daima yuvarlak ünlüdür (Timurtaş, 1994: 68; Gülsevin, 2011: 25; Karaağaç, 2012: 334; Ergin, 2013: 230; Akar, 2018: 137). DKGN'de (Shahgoli vd., 2019: 181) ekin ünlüsü daima yuvarlaktır ve ekin sonundaki nazallık sınırlı sayıda örneğin haricinde korunmuştur.

AİS'te ekin sonundaki nazallık kaybolmuş olarak EOT'deki kullanımın devam ettiği görülmektedir. SUNT (Atıcı, 2013: 149), bu bakımdan metinle benzerlik göstermektedir. GAT (Lee, 1996: 30) ve KAT'de (Kazımov, 2010: 65; Yalçın, 2018: 220) ünlü uyumu genel olarak sağlanmış olsa da GAT ağızlarında uyumu bozan örneklerle de rastlanmaktadır (Ergin, 1971: 112). KAŞT'de (Ataizi, 2017: 80) ise ekin sonundaki nazallık genellikle korunmuş ve ünlü uyumu da yüksek oranda sağlanmıştır.

Bunun yanı sıra metinde ilgi hâli için 1. şahıslarda Anadolu sahasında da görüldüğü üzere {-im} eki kullanılmıştır. Bu kullanıma GAT (Lee, 1996: 30) ve KAT'de (Yalçın, 2018: 220) de rastlanmaktadır. Metinde bazı örneklerde {+n} eki kullanılmıştır. Bu kullanım diğer Türk lehçelerinden Türkmen Türkçesinde de vardır (Zeynalov, 1993: 79). Metindeki en dikkat çekici ilgi hâli kullanımı ise {+nU} ve {+U} ekleridir. Bu kullanım, SUNT'de (Atıcı, 2013: 149-150) de mevcuttur. {+nU} eki, tarihî Türk lehçelerinden Çağatay Türkçesinde tespit edilebildiği gibi bu ekin kullanımlarına çağdaş Türk lehçelerinden Yeni Uygur Türkçesi, Karaçay-Malkar Türkçesi ve Kumuk Türkçesinde de rastlanmaktadır (Zeynalov, 1993: 79; Karahan, 1999: 607). Bu noktada belirtilmesi gereken bir durum ise ekin kökenidir. Bu ek, {+nUn} ekinin sonundaki /n/ sesinin düşmüş hâli değil, belirtme hâli çekiminde

ET'den itibaren kullanılan {+nI} ekidir²¹. Belirtme hâli ekinin ilgi hâli çekiminde kullanılmasının sebebi ise bahsi geçen hâller arasındaki işlev yakınlığıdır (Karahan, 1999: 607).

4.3.2.4.2. Yalın hâl

yol (يول), *üzüm* (ازوم), *buğda* (بقده), *at* (ات), *su* (سو), *özgeler* (اوزكه لر), *gözüm* (كوزم)

Yalın hâlin metindeki örnekleri hem geçmiş dönemlerle hem günümüz Türk lehçeleri ve ağızlarıyla uyumlu olarak eksizdir. Yalın hâl olarak değerlendirilen bazı kelimeler çokluk ya da iyelik eki almış olabilir. Burada eksizlik ile belirtilmek istenen yalın hâl için ayrıca bir ekin kullanılmamasıdır. Konuyla ilgili bütün çalışmalarda yalın hâl durumunun eksizliği vurgulanmaktadır. İsim kök ve yapım eki almış gövdeleriyle birlikte iyelik ve çokluk eki almış gövdeleri yalın hâlde kabul edilirler.

4.3.2.4.3. Belirtme hâli

{+I} (ünsüzlerden sonra)

borcu (بورجی), *düşmeni* (دشمنی)

{+nI} (ünlülerden sonra)

ğapunu (قاپونی), *kimseni* (کمنی)

{+n} (3. şahıs iyelik eklerinden sonra)

sözin (سوزین), *başın* (باشین)

ET'de belirtme hâli eki iyelik eksiz kök ve gövdelerden sonra {+(X)g}, iyelik ekli gövdelerden sonra {+(I)n}, bazı zamirlerden sonra ise {+nI} olarak kullanılmıştır (Erdal, 2004b: 170; Eraslan, 2012: 134; Tekin, 2016: 102-103; Ercilasun, 2016: 372). EUT döneminde *n* ağızı metinlerinde bazen ekin ekin önündeki yardımcı ünlünün genişlediği ve {+(a)g} şeklinde de kullanıldığı görülmektedir (Eraslan, 2012: 137).

EOT'de ek daima dar ünlülü olarak {+I} şeklinde kullanılmıştır (Timurtaş, 1994: 70; Gülsevin, 2011: 31; Karaağaç, 2012: 336; Ergin, 2013: 232; Akar, 2018: 138). Bu ekin {+(X)g} ekinden geliştiği yönünde fikirler mevcuttur (Timurtaş, 1994;

²¹ Bodrogligeti (1968a: 21), ilgi hâli ekindeki bu kullanımı ekin sonunda /n/ sesinin düşmesi olarak ifade etmiş, ayrıca ekin bu şeklinin Aynallu Türkçesinde de olduğunu belirtmiştir.

70; Ergin, 2013: 232). Canpolat (1992) ise bu görüşe karşı çıkmakta ve eğer bu ek {+(X)g} ekinde meydana gelen bazı ses olayları neticesinde ortaya çıkmış olsaydı yuvarlak şekilli varyantlarını da görmek gerektiğini belirtmektedir. Buna bağlı olarak Canpolat (1992), {+I} ekinin başlı başına bir belirtme hâli eki olduğunu ifade etmektedir. Konuyla ilgili olarak Serebrenikov ve Gadjeva (2011: 79), Tuva Türkçesi ve Hakas Türkçesindeki kullanımlardan hareketle bu ekin {+(X)g} ekinden geliştiği yönündeki düşüncenin doğru olmadığını ifade etmektedirler.

Metinde belirtme hâli için ünsüzle biten kelimelerden sonra EOT'deki {+I} eki kullanılmıştır. Metinde de bu ek sadece dar ünlülü varyanttadır ve bu kullanım EOT'nin devamı niteliğindedir. Bunun yanı sıra metinde ET'de görülen ancak EOT'de bazı zamirler haricinde kullanılmayan {+nI} eki de mevcuttur. Bu ek ise ünlü ile biten kök ve gövdelerden sonra kullanılmıştır. Bu ek de ünlü uyumunun dışında kalarak sadece dar ünlülü varyantlarıyla kullanılmıştır. DKGN'de (Shahgoli vd., 2019: 181) {+ı} eki AİS'teki gibi kullanılsa da ünlüyle biten kelimelerden sonra {+nI} ekinin kullanımı yoktur. {+I} ve {+nI} eklerinin ünsüzle ve ünlüyle biten kök ve gövdelerde bu şekilde kullanılmaları GAT (Ergin, 1971: 136; Lee, 1996: 31; Sarıkaya, 1998: 218-219), KAT (Kazımov, 2010: 75; Yalçın, 2018: 222) ve SUNT (Atıcı, 2013: 150) ile benzerlik göstermektedir. Bunlardan GAT ve SUNT'deki kullanımlar metindeki örnekler gibi sadece dar ünlüyledir. KAT'deki örnekler ise ünlü uyumuna girmiş ve yuvarlak şekilli varyantlar da kullanılmıştır. KAŞT'de (Ataizi, 2017: 80) hem ünlüyle hem de ünsüzle biten kelimelerden sonra {+X} eki kullanılmaktadır.

+nI ekinin standart belirtme hâli eki olarak kullanımı Azerbaycan ve Osmanlı sahaları arasındaki önemli farklardanır. Günümüzde de Türkiye Türkçesi ve Gagavuz Türkçesi haricindeki neredeyse bütün Türk lehçelerinde bu ek ya da bu ekin ses değişimine uğramış varyantları belirtme hâli çekiminde kullanılmaktadır (Zeynalov, 1993: 90).

Bunların yanı sıra EOT'de (Timurtaş, 1994: 70-71; Gülsevin, 2011: 34; Karaağaç, 2012: 336; Ergin, 2013: 232; Akar, 2018: 138) örneklerine rastlanan ve 3. şahıs iyelik ekinden sonra kullanılan {+n} ekinin kullanımı metinde de mevcuttur. DKGN'de (Shahgoli vd., 2019: 184) çokça örneğin olan bu kullanımda sondaki ünsüzü bazen /ñ/ olarak tespit edilmektedir. Bu kullanıma GAT (Ergin, 1971: 120; Sarıkaya, 1998: 219-220), KAT (Yalçın, 2018: 223) ve KAŞT'de (Çelik, 1997: 137)

de rastlanmaktadır. Bazı araştırmalarda bu ekin iyelik ekinin bünyesine dâhil edilmesi fikri dile getirilmiş olsa da Ceritoğlu (2022: 123-134) tarafından konuyla ilgili hazırlanan çalışmada {+n} eki nesnenin tamlanan ögesinde yer alıyorsa bunun iyelik ekinin bir parçası değil, belirtme hâli eki olduğu delilleriyle ortaya konulmuştur. Zaten yukarıda da değinildiği üzere iyelik ekli gövdelerden sonra bu ekin kullanımına ET’de de rastlanılmaktadır.

4.3.2.4.4. Yönelme hâli

{+A}

+a: *yola* (يوله), *ağaca* (اقجه)

+e: *ele* (اله), *dile* (دله)

Yönelme hâli ET’de genel olarak {+kA} ve seyrek olarak {+ñA}; {+A} ekleriyle çekimlenmekteydi (Erdal, 2004b: 171; Eraslan, 2012: 142-143; Tekin, 2016: 104-105; Ercilasun, 2016: 372). Bu ekler ET’de kimi zaman bulunma hali ekinin görevini de üstlenmişlerdir. Genel itibarıyla *kaynaklanma*, *bulunma*, *birliktelik*, *sebeplik*, *karşılık*, *dolayı*, *tarafından* gibi ifadelerle işaret etmektedir. EOT’de yönelme hâli için ünlü uyumuna bağlı olarak {+A} eki kullanılmıştır (Gülsevin, 2011: 38; Timurtaş, 1994: 69; Karaağaç, 2012: 338; Ergin, 2013: 234; Akar, 2018: 139). Bu ekle ilgili {+kA} ekinden geliştiği ya da ET’deki {+A} ekinin devamı olduğu yönünde tartışmalar mevcuttur. DKGN’de (Shahgoli vd., 2019: 182) genel itibarıyla ünlü uyumuna bağlı olarak bu ek kullanılmıştır.

Metinde yönelme hâli için {+A} eki kullanılmıştır ve ünlü uyumu sağlamıştır. GAT (Lee, 1996: 31; Sarıkaya, 1998: 220), KAT (Kazımov, 2010: 69; Yalçın, 2018: 224) ve KAŞT’de (Ataizi, 2017: 81) de ekin aynı şekilde ve ünlü uyumuna uyarak kullanılması söz konusudur. SUNT’de (Atıcı, 2013: 150) ünlü uyumunun dışına çıkılarak ekin genellikle +e varyantı kullanılmakla birlikte zaman zaman +a ekinin genişlemiş bir varyantı olarak +av eki de kullanılmaktadır.

4.3.2.4.5. Bulunma hâli

{+dA}

+da: *malda* (مالده), *altında* (التنده)

+de: *işde* (اشده), *sözde* (سوزده)

Eski Türkçeye ilgili tüm çalışmalarda bulunma hâli ekinin {+DA} olduğu ve bu ekin çoğu zaman çıkma hâli ekinin yerine de kullanıldığı konusunda ortak görüşler vardır (Erdal, 2004b: 173; Eraslan, 2012: 147; Tekin, 2016: 106-107; Ercilasun, 2016: 373). Ek, Eski Türkçede döneminde ünlü uyumuna bağlı olmakla birlikte ünsüz uyumuna tam anlamıyla bağlı değildir.

EOT'de ekin genel olarak tonlu varyantları ünlü uyumuna bağlı olarak kullanılmıştır (Timurtaş, 1994: 71; Gülsevin, 2011: 48; Karaağaç, 2012: 340; Ergin, 2013: 235; Akar, 2018: 139-140). Metindeki örneklerde de ekin sadece tonlu varyantları vardır ve bu ekler ünlü uyumuna bağlıdır. DKGN'deki (Shahgoli vd., 2019: 182) kullanımlar metinle birebir örtüşmektedir. GAT (Lee, 1996: 32; Sarıkaya, 1998: 221-22), KAT (Kazımov, 2010: 79, Yalçın, 2018: 227) ve SUNT'de (Atıcı, 2013: 151) de metindekine benzer kullanımları görmek mümkündür. Bunların içinde SUNT'de farklı olarak ekin sadece +*de* varyantı kullanılmakta ve ünlü uyumu bozulmaktadır. KAŞT'de (Çelik, 1997: 138) ise ekin tonlu varyantlarıyla birlikte tonsuz varyantları da kullanıldığı için ünsüz uyumu sağlanmıştır.

4.3.2.4.6. Çıkma hâli

{+dAn}

+*dan*: *başdan* (باشدن), *bundan* (بوندن), *dodağdan* (دوداقدن)

+*den*: *elden* (الدن), *dilden* (دلدن), *dibden* (دبدن)

ET'nin Köktürkçe döneminde çıkma hâlini karşılayan ayrıca bir ek yoktur. Bulunma hâli eki bu görevi de üstlenmiştir (Tekin, 2016: 106-107; Ercilasun, 2016: 373). Köktürkçe döneminde sayılı örnekte görülen ancak tam anlamıyla çıkma hâli eki görevi olmayan {+dIn} eki EUT döneminden itibaren yaygın olarak çıkma hâli için kullanılmaya başlanmıştır ve bu dönemin *n ağzı* metinlerinde ekin ünlüsü bazen geniş olarak {+DAn} şeklindedir (Erdal, 2004b: 174; Eraslan, 2012: 148). Bu ek ünsüz uyumuna bağlı değildir. EOT'de bu çıkma hâli eki yalnızca tonlu varyantlarıyla ve ünlü uyumu dâhilinde kullanılmıştır (Timurtaş, 1994: 72; Gülsevin, 2011: 55; Karaağaç, 2012: 342; Ergin, 2013: 236; Akar, 2018: 140).

Metinde de EOT'deki kullanımın aynı şekilde devam ettiği görülmektedir. DKGN'de (Shahgoli vd., 2019: 182) metindeki kullanımın benzer örnekleriyle birlikte ekin son sesinin /ñ/ olduğu örneklerde mevcuttur ve /ñ/ sesine sahip olanlar sayıca

daha fazladır. GAT (Lee, 1996: 32; Sarıkaya, 1998: 222), KAT (Kazımov, 2010: 82; Yalçın, 2018: 229) ve SUNT (Atıcı, 2013: 152), bulunma hâlinde olduğu gibi AİS ile benzer kullanımlara sahiptir. Yine SUNT’de, diğerlerinden farklı olarak sadece *+den* varyantından istifade edilmektedir. KAŞT’de (Ataizi, 2017: 83) ise nadiren ekin tonsuz varyantları da kullanılmaktadır.

4.3.2.4.7. Vasıta hâli

{+(y)InAn}

+inan: *arvatınan* (اروت اینن), *sağsıyınan* (ساقسی اینن)

+inen: *terzinen* (طرز ینن), *rengiyinen* (رنکی نن)

{+n}

+n: *gücin* (کوجین), *dilin* (دلن)

ET’de bu hâl için {+(X)n} eki kullanılmaktaydı (Erdal, 2004b: 175; Eraslan, 2012: 154; Tekin, 2016: 110; Ercilasun, 2016: 373). ET döneminde bile kalıplaşma eğilimi gösteren bu ek daha sonra sadece birkaç kelimedede izini bırakmış ve bu işlevini yitirmiştir. EUT’nin *n ağzı* metinlerinde bazen {+An} şeklinde düz-geniş ünlülü olarak da kullanılmıştır (Eraslan, 2012: 154). EOT’de {+(X)n} ekinin kalıplaştığı örnekler mevcutsa da *ile* edatının bu görev için kullanılmaya başlaması söz konusudur. *ile* edatı da zaman içinde ekleşmeye başlamıştır (Timurtaş, 1994: 75; Gülsevin, 2011: 68-69; Karaağaç, 2012: 344; Ergin, 2013: 237-238; Akar, 2018: 141).

Metinde *ile* edatından gelişen {+(y)InAn} eki yoğun olarak kullanılmıştır. Bu ek, *ile* edatının arkaik {+n} vasıta ekini üzerine alması ve bu sonradan eklenen {+n} ekinin gerileyici benzeşme sonucunda *ile* edatındaki /l/ sesini /n/ sesine çevirmesiyle ortaya çıkmıştır. DKGN’de (Shahgoli vd., 2019: 182), *ile* edatının kendiyile birlikte bu edattan gelişen {+(y)lA} ve {+(y)lAn} / {+(y)lAñ} ekleri kullanılmıştır.

AİS’teki kullanıma GAT (Ergin, 1971: 133; Lee, 1996: 34; Sarıkaya, 1998: 223-224), KAŞT (Ataizi, 2017: 83) ve SUNT’de (Atıcı, 2013: 153) rastlamak mümkündür. SUNT’de diğerlerinden farklı olarak ekin sonundaki /n/ sesi düşmüştür. KAT’de ise *ile* edatının ekleşmiş şekli olan {+(y)lA} eki kullanılmaktadır.

Bunların yanı sıra metinde arkaik {+n} vasıta eki de birkaç örnekte kullanılmıştır. Bu ekin kullanımı günümüzde KAT (Yalçın, 2018: 233) ve GAT'de (Sarıkaya, 1998: 223). nadiren de olsa görülmektedir.

Konuyla ilgili olarak Mustafa Öner (2011: 33-34), Türkçenin vasıta, eşitlik ve yön gösterme eklerinin zamanla işlevsizleşip kalıplaştığını, bunların yerine ise bazı çekim edatlarının görev almaya başladığını belirtmektedir. {+(y)InAn} eki de her ne kadar bugün ek formunda olsa da *ile* edatından gelişmiş bir ek olduğu açıktır. Yani bu yapı, edatlı çekim olarak ortaya çıkıp daha sonra ekleşerek tekrar morfolojik çekime geçmiştir.

4.3.2.4.8. Eşitlik hâli

{+CA}

+ca: ağca (اقچه)

+ce: ögce: (اوکجه)

+ça: ağça: (اقچه)

+çe: neçe (نچه)

kimi

onun kimi (اونون کمی), *it kimi* (ات کمی)

ğeder

bu ğeder (بو قدر)

İsimden isim yapma eki başlığında da yer verilen {+CA} eki aslında eşitlik ekidir. Bu ek görüldüğü üzere AİS'te ünlü uyumu dâhilinde ve hem /c/li hem de /ç/li varyantlarıyla yer almaktadır.

ET'de eşitlik hâli için {+çA} eki kullanılmıştır ve bu ekin sadece tonsuz varyantı mevcuttur (Erdal, 2004b: 177; Eraslan, 2012: 152; Tekin, 2016: 109; Ercilasun, 2016: 373). Bu ek EOT'de uzun süre sadece tonsuz varyantlarıyla kullanılmaya devam etmiş, tonlu varyantları daha sonra ortaya çıkmıştır (Timurtaş, 1994: 72-73; Gülsevin, 2011: 74; Karaağaç, 2012: 346; Ergin, 2013: 239; Akar, 2018: 141-142).

DKGN’de (Shahgoli vd., 2019: 182-183) birkaç istisna dışında genellikle ekin tonlu varyantlarından istifade edilmiştir. SUNT (Atıcı, 2013: 154) ve KAŞT’de (Ataizi, 2017: 83) AİS’teki gibi ekin hem tonlu hem tonsuz varyantları bir arada kullanılmaktadır. GAT (Sarıkaya, 1998: 224) ve KAT’de (Yalçın, 2018: 236) ise günümüzde ekin sadece tonlu varyantları kullanılmaktadır.

AİS’te tespit edilen *kimi* ve *geder* edatlarıyla yapılan çekimler ise yukarıda vasıta hâli çekiminde üzerinde durulan edatlı çekimin örnekleridir.

4.3.2.4.9. Yön gösterme hâli

{+ra}

sora (سوره)

{+ArU}

içerü (ایچرو), *yuḥaru* (یوخرو)

{+ğaru}

dişgaru (دیشقرو)

ET’de yön gösterme hâli için {+gArU}, {+ñArU} ve {+rA} ekleri kullanılmıştır (Erdal, 2004b: 177; Tekin, 2016: 108; Ercilasun, 2016: 373). EUT döneminde {+r} eki de kullanılmıştır (Eraslan, 2012: 157). EOT’de {+rA} eki ve {+gArU} ekinin başındaki /g/ sesi düşmüş olarak {+ArU} eki kullanılmıştır (Timurtaş, 1994: 73-74; Karaağaç, 2012: 347; Ergin, 2013: 242).

Metinde EOT’deki {+ArU} ekinin kullanıldığı örnekleri görmek mümkündür. Ancak bir örnekte ise ET’deki {+gArU} ekinin kullanımı söz konusudur. Bu kullanımdaki ekin de yön gösterme eki görevinden ziyade üzerine geldiği kökle birlikte kalıplaştığını söylemek mümkündür. DKGN’de (Shahgoli vd., 2019: 183) {+ra} ekinin kullanımı AİS ile ortak olmakla birlikte {+ArU} ekin sonundaki ünlü düz-dar niteliktedir. {+ArU} ekinin kullanımı noktasında AİS ile SUNT (Atıcı, 2013: 154) arasında benzerlik söz konusudur. SUNT’de de ekin sondaki ünlüsü metindeki gibi yuvarlaktır. GAT (Sarıkaya, 1998: 225), KAT (Yalçın, 2018: 238) ve KAŞT’de (Ataizi, 2017: 84) ise ekin kullanımı mevcut olmakla birlikte sondaki ünlüsünün uyuma girdiği görülmektedir.

Hâl eklerinin mukayeseleri sonucunda ortaya çıkan tablo şöyledir:

	HÂL EKLERİ							
	AİS	ET	EOT	DKGN	KAT	GAT	KAŞT	SUNT
İlgi Hâli	{+Un}; {+nUn}; {+n}; {+im}; {+nU}; {+U}	{+Xñ}; {+nXñ}	{+Uñ}; {+nUñ}	{+Uñ}; {+nUñ}; {+üm}	{+Xn}; {+nXn}; {+im}	{+Xn}; {+nXn}; (Ünlü uyumu kısmen bozuk); {+im}	{+Xñ}; {+nXñ}	{+Un}; {+nUn}; {+nU}; {+U}
Belirtme Hâli	{+I}; {+nI}; {+n}	{+(X)g}; {+(a)g}; {+(I)n}; {+nI}	{+I}; {+nI}; {+n}	{+ı}; {+n}; {+ñ}	{+X}; {+nX}; {+n}	{+I}; {+nI}; {+n}	{+X}; {+n}	{+I}; {+nI}
Yönelme Hâli	{+A}	{+kA}; {+ñA}; {+A}	{+A}	{+A}	{+A}	{+A}	{+A}	{+e}; {+av}
Bulunma Hâli	{+dA}	{+DA}	{+dA}	{+dA}	{+dA}	{+dA}	{+DA}	{+de}
Çıkma Hâli	{+dAn}	{+dIn}; {+DAn} (EUT’de n itibaren)	{+dAn}	{+dAn}; {+dAñ} (/ñ/li örnekler daha fazla)	{+dAn}	{+dAn}	{+DAn} (Tonsuz varyantla r nadiren kullanılır)	{+den}
Vasıta Hâli	{+(y)InA n};	{+n}	{+n}; ile	{+(y)lA};	{+(y)lA}; {+n}	{+(y)InA n}	{+(y)InA n}	{+(y)InA}

	{+n}			{+(y)lAn}; {+(y)lAñ}				
Eşitlik Hâli	{+CA}	{+çA}	{+çA}	{+cA}	{+cA}	{+cA}	{+CA}	{+CA}
Yön Gösterme Hâli	{+ra}; {+ArU}; {+garu}	{+gArU}; {+ñArU}; {+rA}; {+r}	{+rA}; {+ArU}	{+ra}; {+eri}	{+ArI}	{+ArI}	{+ArI}	{+ArU}

Tablo 4.6. Hâl eklerinin mukayesesi.

4.3.2.5. Bildirme (Ek-Fiil)

4.3.2.5.1. Geniş zaman

t. 1. şahıs: {+am} / {+van}: rāzīyam (راضی ام), ġurbānızvan (قربان ایزون)

t. 2. şahıs: {+san}: handansan (هاندن سن)

t. 3. şahıs: {+dUr}: yaħundur (یاخوندور), ildür (ایل دور)

Ek fiilin geniş zamanında ET döneminde şahıs zamirleri kullanılmaktaydı. Bu zamirler zaman içinde ekleşmiş ve EOT'de teklik 1. şahısta {+vAn}, {+vAnIn}, {+vAm}, {+Am} gibi şekiller ortaya çıkmıştır (Timurtaş, 1994: 110; Karaağaç, 2012: 391; Ergin, 2013: 317). Metinde EOT'de kullanılan eklerden {+Am} ekinin kullanıldığını görmekteyiz. Bu kullanım, Anadolu ve Azerbaycan sahalarını ayırmak için de önemli kıstaslardandır. DKGN'de (Shahgoli vd., 2019: 185) bu kullanıma rastlanılmaktadır. GAT (Lee, 1996: 45; Sarıkaya, 1998: 294), KAT (Yalçın, 2018: 242) ve SUNT'de (Atıcı, 2013: 219) {+Am} ekinin kullanımının devam ettiği görülmektedir. AİS'te bir örnekte ise EOT'deki {+vAn} ekinin kullanılması söz konusudur.

Teklik 2. şahısta metinde {+sAn} eki kullanılmıştır. EOT’de teklik 2. şahısta {+sIn} eki kullanılmıştır (Timurtaş, 1994: 110; Karaağaç, 2012: 391; Ergin, 2013: 317). Anadolu sahasında bu kullanım daha sonra da devam etmiş, Azerbaycan sahasında ise ekin ünlüsü genişlemiştir. DKGN’de (Shahgoli vd., 2019: 185) ekin ünlüsü AİS’teki gibi geniş olsa da ekin sonundaki ünsüz /ñ/ şeklindedir. GAT (Lee, 1996: 45; Sarıkaya, 1998: 294) ve KAT’de (Yalçın, 2018: 242) metindeki gibi {+sAn} ekinin kullanımı devam ederken SUNT’de (Atıcı, 2013: 219) ekin sonundaki /n/ sesi düşmüştür.

Teklik 3. şahısta EOT’de devamlı tonlu ve yuvarlak ünlülü şekilleri kullanılan {+dUr} eki vardır (Timurtaş, 1994: 110-111; Karaağaç, 2012: 391; Ergin, 2013: 317; Akar, 2018: 183). Ekin daima yuvarlak olması ise sonradan gerçekleşen bir yuvarlaklaşma hadisesinden dolayı değildir. Bu ekin geliştiği *tur-* fiili, zaten yuvarlak ünlülü bir fiildir. Metindeki örnekler EOT’deki kullanımla aynıdır. DKGN’deki (Shahgoli vd., 2019: 185) kullanımlar AİS ile aynıdır. KAT (Yalçın, 2018: 242) ve GAT’de (Lee, 1996: 45; Sarıkaya, 1998: 294) de metindeki gibi ekin daima tonlu varyantları kullanılsa da ek ünlü uyumuna girmiştir. Bununla birlikte GAT’de ekin sonundaki /r/ sesinin düşüp ekin ünlüsünün dar olduğu *-di* varyantı da yer yer kullanılmaktadır (Lee, 1996: 45; Sarıkaya 1998: 294). SUNT’de (Atıcı, 2013: 219) ise teklik 3. şahısta diğerlerinden tamamen farklı olarak {+ri} eki kullanılmaktadır.

Ek-fiilin geniş zamanının mukayesesi tablo hâlinde şu şekilde gösterilebilir:

EK-FİİLİN GENİŞ ZAMANI							
AİS	ET	EOT	DKGN	KAT	GAT	KAŞT	SUNT
{+Am}; {+vAn}	t. 1. ş. zamiri	{+vAn}; {+vAnIn}; {+vAm}; {+Am}	{+Am}	{+Am}	{+Am}	-	{+Am}
{+sAn}	t. 2. ş. zamiri	{+sIn}	{+sAñ}	{+sAn}	{+sAn}	-	{+sA}
{+dUr}	tur-ur	{+dUr}	{+dUr}	{+dXr}	{+dXr}; {+di}	-	{+ri}

Tablo 4.7. Ek-fiilin geniş zaman çekiminin mukayesesi.

4.3.2.5.2. Geçmiş zaman

t. 3. ş.: {+ı-dı}: *varımıdı* (وارمیدی)

Metinde ek-fiilin geçmiş zaman çekimine örnek olarak sadece *varımıdı* örneği tespit edilmiştir. Bu örnek ise Türkçe-Farsça dil ilişkileri açısından kayda değer bir yapıya sahiptir. Bu kelime metinde cümle içinde geçmemektedir. Bu yüzden kelimenin taşıdığı hususiyetleri günümüz Türkiye Türkçesi üzerinden anlatabiliriz. Günümüzde Türkiye Türkçesinde bir şeye sahipliği anlatmanın yollarından biri “isim+iyelik eki+var” yapısıdır. Bu duruma “araba+m var” kullanımını örnek olarak gösterebiliriz. Bu örneğin geçmiş zaman çekimi ise “araba+m var i+di” şeklindedir. AİS’te yer alan örneğin kullanımını bu örnek üzerinden somutlaştırmak gerekirse “araba varımıdı (var+ı+m i+di)” yapısı ortaya çıkmaktadır. Yani, “araba varımıdı” gibi bir yapıda iyelik eki; sahibi olunan şeyi belirten kelimenin üzerine değil, sahiplik bilgisini veren “var” kelimesinin üzerine gelmiştir. Bu kullanım ise Farsçada bu yapının karşılığı olarak kullanılan “isim+dâr+şahıs eki” yapısının kopyalanmasıyla ortaya çıkmıştır. İki örneği alt alta göstermek gerekirse:

sahip olunan şey + *dâr+em*

sahip olunan şey + *var+ı+m*

Atıcı (2018: 165-180) bu kopyalama tipini İran’da günümüzde konuşulan Türkçe varyantları üzerinden tahlil etmiş ve kuzeyden güneye doğru inildikçe bahsi geçen kopyalama tipinin daha fazla şahısta kullanıldığını ve daha bol örneğinin olduğunu tespit etmiştir. Buna göre bu kopyalama tipinin en çok SUNT ve KAŞT’de olduğu ortaya çıkmıştır. Güney Azerbaycan olarak adlandırılan ve İran’da Türk nüfusun en yoğun bulunduğu bölgelerdeki ağızlarda bu kopyalamanın ya hiç görülmemesi ya da az sayıda örneklerinin olmasıyla SUNT ve KAŞT’de bu yapıların daha sık bir kullanıma sahip olması ise nüfus dağılımının dile etkisi bakımından önemli bir göstergedir. Atıcı (2018: 177) da bahsi geçen kopyalama tipinin güneye doğru inildikçe artmasını Fars nüfusun bölgedeki yoğunluğuna, bir başka deyişle bahsi geçen Türk gruplarının kalabalık Türk kütlesinden uzakta olmalarına ve bundan dolayı bu bölgelerde Farsça etkisinin daha baskın oluşuna bağlamaktadır.

4.3.3. Sıfat

4.3.3.1. Niteleme sıfatları

Renk bildiren sıfatlar: *gırmızı palcuḥ* (قرمزی پالچوخ), *aḡ şeker* (آق شکر), *ḡara tūt* (سارو یکه), *saru sikke* (قره توت)

Soyut nitelik bildiren sıfatlar: *yaman iş* (یمان اش), *yaḡşı beḥt* (یقشی بخت), *delü it* (زیون طبیعت), *zebün tebî'et* (دلو ات)

Fizikî nitelik bildiren sıfatlar: *böyük ağac* (بئوک اقچ), *uzun direk* (اوزون دیرک), *igid öküz* (کید اوکوز), *ḡıṣa kişi* (قصه کیشی)

Duyu organlarıyla algılanan nitelikleri bildiren sıfatlar: *issi su* (ایسی سو), *yumuşaq un* (یومشاق اون), *acı meze* (آجی مزه), *iymiş ağız* (ایمش اقز)

Sıfatların karşılaştırma dereceleri: *ḥamıdan irelü* (حامیدن ایره لو), *bundan artuḥ* (بندن ارتوخ)

4.3.3.2. Belirtme sıfatları

İşaret Sıfatları: *bu arvat* (بو اروت), *bu tövr* (بو طور)

Sayı Sıfatları

Asıl sayı sıfatları: *bir ḥebbe* (بر حبه), *iki eded* (ایکی عدد), *dört teref* (دورت طرف)

Sıra sayı sıfatları: *on birinci* (اونبرمجی), *üçünci* (اوچم جی)

Kesirli sayı sıfatları: *dörtten bir* (دورت دن بر), *ondan bir* (اوندن بر)

4.3.3.3. Soru sıfatları

ne terîḡ (نه تریق), *hansı ölke* (هانسی اولکه), *nece deger* (نجه دگر)

4.3.3.4. Belirsizlik sıfatları

az mertebe (از مرتبه), *coḡ ne met* (جوخ نعمت), *hamı vaḡt* (هامی وقت)

4.3.4. Zamir

4.3.4.1. Şahıs zamirleri

teklik 1. şahıs: *men* (من); *ben* (بن)

teklik 2. şahıs: *sen* (سن)

teklik 3. şahıs: *o* (او)

çokluk 1. şahıs: *biz* (بز)

çokluk 2. şahıs: *siz* (سبز)

çokluk 3. şahıs: *olar* (اولر)

AİS'te şahıs zamirlerinin hâl ekleriyle kullanımlarının tablosu ise şu şekildedir:

	1. Şahıs		2. Şahıs		3. Şahıs	
	Teklik	Çokluk	Teklik	Çokluk	Teklik	Çokluk
yahın	<i>men</i> (من) <i>/ ben</i> (بن)	<i>biz</i> (بز)	<i>sen</i> (سن)	<i>siz</i> (سيز)	<i>o</i> (او)	<i>olar</i> (اولر)
ilgi	<i>menim</i> (منم), <i>benim</i> (بنم)	<i>bizim</i> (بزم)	-	<i>sizün</i> (سيزون)	<i>onun</i> (اونون), <i>onu</i> (اونو)	<i>olarun</i> (اولرون), <i>olaru</i> (اولرو)
belirtme	-	-	-	-	-	-
yönelme	<i>mene</i> (منه)	-	<i>sene</i> (سنه)	-	-	-
bulunma	-	-	<i>sende</i> (سنده)	-	<i>onda</i> (اونده)	-
çıkma	-	-	<i>senden</i> (سندن)	-	<i>ondan</i> (اندن)	-
vasıta	-	-	-	-	-	-
eşitlik	-	-	-	-	<i>onun</i> <i>kimi</i> (اونون کمی)	-
yön gösterme	-	-	-	-	-	-

Tablo 4.8. Şahıs zamirlerinin hâl ekleriyle kullanımları.

4.3.4.2. Dönüşlülük zamiri

öz: *öz* (اوز), *öz özine* (اوز اوزينه), *men özüm* (من اوزوم), *özüme* (اوزومه), *özünden* (اوزندن)

4.3.4.3. İşaret zamirleri

bu: *bu* (بو), *bun* (بون), *bunda* (بونده), *bundan* (بندن)

o: *o* (او), *onun* (اونون), *onda* (اونده), *ondan* (اندن)

olar: *olar* (اولر), *olaru* (اولرو) / *olarun* (اولرون)

4.3.4.4. Belirsizlik zamirleri

hamısı (هامسی), *kimse* (کمسه), *her* (هر), *her hangisi* (هر هانکسی), *birisi* (برسی), *hîc* (حیج)

4.3.4.5. Soru zamirleri

kim (کم), *hangi* (هانکی), *ne* (نه)

4.3.5. Zarf

4.3.5.1. Zaman zarfları

indi (ایندی), *düinen* (دونن), *asrağa* (اسرافه), *bugün* (بکون), *evvel* (اول), *hemîşe* (همیشه), *bıldır* (بلدر)

4.3.5.2. Yer-Yön zarfları

irelü (ایره لو), *içerü* (ایچرو), *dişğaru* (دیشقرو), *yuğaru* (یوخرو), *ğarşu* (قارشو), *aşağa* (اشقه)

4.3.5.3. Tarz zarfları

doğru (دوقرو), *yeyin* (یین), *asta* (استه), *yağşı* (یقش)

4.3.5.4. Miktar zarfları

az (از), *çoğ* (چوخ), *heylî* (خیلی), *tamām* (تمام)

4.3.5.5. Soru zarfları

ne (نه), *nece* (نجه), *neçe* (نچه), *neşü* (نشو), *neşün* (نشون), *hande* (هاند)

4.3.6. Fiil

4.3.6.1. Şahıs ekleri

AİS'te şahıs eklerinin üç tipinin de örnekleri vardır. Ancak bütün şahıs tiplerinin tüm şahıslarında çekim örnekleri yoktur.

I. Tip Şahıs Ekleri (Zamir Kökenli Şahıs Ekleri)

AİS'te geniş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, gelecek zaman ve istek (teklik 1. şahıs dışındaki şahıslarda) çekimlerinde zamir kökenli şahıs ekleri kullanılmıştır. Şahıs kadrosundan sadece çokluk 1. şahsın AİS'te çekimlenmiş örneği yoktur. AİS'teki I. tip şahıs ekleri şu şekildedir:

t. 1. ş.: {-Am}

t. 2. ş.: {-sAn}

t. 3. ş.: {-Ø}; {-dUr}

ç. 2. ş.: {-sIz}

ç. 3. ş.: {-lAr}

II. Tip Şahıs Ekleri (İyelik Kökenli Şahıs Ekleri)

AİS'te görülen geçmiş zaman, şart ve istek çekiminde (sadece teklik 1. şahısta) iyelik kökenli şahıs ekleri kullanılmıştır. Bu ek kadrosundan teklik 3. şahıs, çokluk 1. şahıs ve çokluk 2. şahsın örnekleri metinde yoktur. AİS'teki II. tip şahıs ekleri şu şekildedir:

t. 1. ş.: {-m}

t. 2. ş.: {-n}

ç. 3. ş.: {-lAr}

III. tip şahıs ekleri (Emir Ekleri)

Emir çekimine mahsus olan bu şahıs eki kadrosunun AİS'te sadece teklik 2. şahıs ve teklik 3. şahıstaki örnekleri mevcuttur. AİS'teki III. tip şahıs ekleri şu şekildedir:

t. 2. ş.: {-Ø}

t. 3. ş.: {-sUn}

4.3.6.2. Bildirme kipleri

4.3.6.2.1. Geniş zaman

{-r}

eylerem (ایلرم), *istersiz* (استرسیز)

{-Ar}

geler (کلر), *bağaram* (باخرم); *getirrem* (کترم); *erinnem* (ارنم); *egillem* (اکلم)

{-Ur}

ğaluram (قالورم), *verürem* (ورورم)

ET'de geniş zaman eki {-r} / {-Ar} / {-Xr} şeklindeydi ve bu ekler aynı zamanda şimdiki zamanı da karşılamaktaydı (Erdal, 2004b: 240; Eraslan, 2012: 334; Tekin, 2016: 169; Ercilasun, 2016: 374). ET döneminde bu zamanın çekimi şahıs zamirleriyle yapılmaktaydı. EOT döneminde bu eklerin tamamı kullanılmıştır (Timurtaş, 1994: 122; Gülsevin, 2011: 92; Karaağaç, 2012: 359; Ergin, 2013: 293; Akar, 2018: 171). Bunların içinden {-Xr} daima ünsüzle biten kök ve gövdelerle

kullanılmıştır. Ancak bu ekin başındaki ünlünün yardımcı ünlü olup olmadığı şüphelidir (Ergin, 2013: 293). Ayrıca EOT'de şahıs zamirleri de ekleşmiş ve bu zamanın çekimi şahıs zamirleri kökenli 1. tip şahıs ekleriyle yapılmıştır. Geniş zaman ekleri, EOT'de bağlama göre şimdiki zamanı da karşılamışlardır (Gülsevin, 2011: 96). Geniş zaman eklerinin şimdiki zamanı karşılaması Türkçenin en eski dönemlerinden itibaren karşılaşılan bir durumdur.

Metinde EOT'deki ek kadrosunun tamamı geniş zaman için kullanılmıştır. DKGN'deki (Shahgoli vd., 2019: 187-188) geniş zaman çekimi kadrosu da AİS ile aynıdır. GAT (Lee, 1996: 46; Sarıkaya, 1998: 265), KAT (Kazımov, 2010: 237; KTLG, 2013: 347; Yalçın, 2018: 284), KAŞT (Ataizi, 2017: 90) ve SUNT'de (Atıcı, 2013: 193-194) geniş zaman için metindeki eklerden genellikle {-Ar} eki ve nadiren {-r} eki kullanılmaktadır. AİS'te sonu /l/, /n/ ve /r/ ile biten fiillerde {-Ar} ekinin kullanımında ekin başındaki ünlü düşmekte ve böylece çekim esnasında /ll/, /nn/ ve /rr/ ünsüz çiftleri ortaya çıkmaktadır. Metinde bunun birçok örneği vardır. Bu kullanım GAT'de günümüzde de aynı şekilde yaşamaktadır (Sarıkaya, 2001: 276).

{-Ur} eki metinde geniş zaman görevinde kullanılmıştır. Bu ek günümüzde GAT (Lee, 1996: 46; Sarıkaya, 1998: 269-270), KAT (Kazımov, 2010: 232; KTLG, 2013: 211; Yalçın, 2018: 279) ve KAŞT'de (Ataizi, 2017: 92) ünlü uyumuna bağlı olarak şimdiki zaman görevini yerine getirmektedir.

AİS'te geniş zamanın olumsuz çekiminin sadece teklik 3. şahısta örnekleri vardır:

olmaz (اولمز), *gelmez* (كل مز), *dutmaz* (دتمز)

4.3.6.2.2. Şimdiki zaman

AİS'in Farsça sütündeki fiil çekim örnekleri, madde başı olan fiilin Farsçadaki geniş zaman ve geçmiş zaman ile çekimlenmiş şekilleridir. Türkçe sütunun Farsça sütun dikkate alınarak hazırlandığı göz önünde tutulursa bu örneklerin karşılığındaki örnekler de Türkçenin geniş zaman ve geçmiş zaman çekimi olması gerekir. Buna bağlı olarak da Türkçe sütündeki geçmiş zaman çekiminde {+dI} ekinden, geniş zaman çekiminde ise yukarıdaki bölümde incelenen {+r}, {+Ar} ve {+Ur} eklerinden istifade edilmiştir. Bu eklerden {+Ur} günümüzde Azerbaycan Türkçesinin konuşulduğu coğrafyalarda şimdiki zaman eki görevini üstlenmiş olsa da metinde

henüz EOT'deki geniş zaman görevinin devam ettiği görülmektedir. Bu sebeple AİS'te şimdiki zaman çekiminin örneği yoktur. DKGN'de (Shahgoli vd., 2019: 187) AİS'le benzer şekilde bu eklerin tamamı geniş zaman için kullanılmıştır.

4.3.6.2.3. Geçmiş zaman

Görülen geçmiş zaman

{-dX}

goydum (قویدم), *düşdüm* (دوشدم), *geldim* (کلدم), *oldı* (اولدی)

ET döneminde ekin hem tonlu hem de tonsuz biçimleri bir arada kullanılmaktaydı (Erdal, 2004b: 238; Eraslan, 2012: 338; Tekin, 2016: 165-166; Ercilasun, 2016: 374). EOT (Timurtaş, 1994: 120; Ergin, 2013: 299; Akar, 2018: 168) döneminde ise ekin genel olarak tonlu varyantları kullanılmakla birlikte ekin ünlüsü 1. ve 2. şahıslarda yuvarlak, 3. şahıslarda ise düzdür.

Metinde ekin sadece tonlu olarak /d/li varyantlarıyla örnekleri vardır. 3. şahıstaki kullanım metinde de düz ünlüdür. DKGN'de (Shahgoli vd., 2019: 186) de 3. şahısta sadece düz-dar ünlülü varyanttan istifade edilmiştir. KAT (Kazımov, 2010: 226; KTLG, 2013: 3; Yalçın, 2018: 272) ve KAŞT'de (Ataizi, 2017: 93) bu ekin genel olarak tonlu varyantları vardır ve ekin 3. şahısta da uyuma girdiği örnekler çoktur. GAT (Ergin, 1971: 115; Lee, 1996: 45, Sarıkaya, 1998: 278) ve SUNT'de (Atıcı, 2013: 184) de metinde olduğu gibi ekin sadece tonlu varyantları olsa da 3. şahıstaki ünlü uyumu günümüzde de yer yer bozuktur.

AİS'te görülen geçmiş zamanın olumsuz çekimi {-mA-} ekiyle yapılmıştır:

olmadı (اولمدی)

Öğrenilen geçmiş zaman – I

{-mXş}

olmuş (اولمش)

Bu ek, ET'de sadece düz-dar ünlülü varyantıyla kullanıldığı için bazı örneklerde ünlü uyumu dışında kalmıştır (Erdal, 2004b: 234; Eraslan, 2012: 341; Tekin, 2016: 171; Ercilasun, 2016: 374). Günümüzde de bazı Oğuz lehçelerinde ekin sadece düz-dar ünlülü kullanımları olduğu gerekçesiyle ET'deki örnekler bir Oğuzca

unsur olarak değerlendirilmektedir (Korkmaz, 1974: 22; Gülsevin, 1998: 2). Bahsi geçen ek ET’de şahıs zamirleriyle çekimlenmekteydi. EOT’de ise şahıs zamirlerinin eklediği 1. tip şahıs eki kadrosuyla çekimlenmiştir. Ayrıca EOT’de ekin sadece düz-dar ünlülü varyantları kullanılmıştır (Timurtaş, 1994: 121; Gülsevin, 2011: 80; Karaağaç, 2012: 366; Ergin, 2013: 300; Akar, 2018: 169).

Metinde bu ek kimi zaman مىش (mim + şın) ile yazılırken kimi zaman ميمش (mim + ya + şın) şeklinde üç ses de harfle karşılanmıştır. Metinde ünlünün gösterilmediği kelimeler ünlü uyumuna bağlı olarak okunmuş, ünlünün gösterildiği örnekler ise ünlü uyumu göz ardı edilerek üzerine eklendiği kelimenin son hecesine göre *-miş*, ya da *-miş* şeklinde okunmuştur. Ekin ünlüsünün gösterildiği örnekler, EOT’de ekin sadece düz-dar ünlülü varyantlarla kullanılmasının devamı niteliğindedir. Metinde bu ekin yer aldığı örneklerin büyük kısmı ekin asli görevi olan sıfat-fiil eki olarak kullanımının örnekleridir. Zaman eki görevinde nadir örneği vardır. DKGN’de (Shahgoli vd., 2019: 187) ekin kullanımı sadece düz-dar ünlüyle olup AİS’teki gibi zaman çekiminde kullanılan sınırlı sayıda örneği vardır. KAT (Kazımov, 2010: 229; KTLG, 2013: 97; Yalçın, 2018: 275) ve KAŞT’de (Ataizi, 2017: 94) bu ek ünlü uyumuna girmiştir. GAT (Sarıkaya, 1998: 281) ve SUNT’de (Atıcı, 2013: 190) ise ünlü uyumu günümüzde de bozuktur. Bununla birlikte SUNT’de ekin sonundaki /ş/ sesinini düştüğü örnekler de mevcuttur.

Bu ekin tercih edilmesi ise günümüzde Oğuz grubuyla diğer lehçe gruplarını ayıran önemli özelliklerdendir. Oğuz grubunda Türkmen Türkçesi haricinde öğrenilen geçmiş zaman çekiminde bu ekten istifade edilirken Türkmen Türkçesinde ve diğer Türk lehçelerinin birçoğunda bu görev için {-gAn} eki kullanılmaktadır (Zeynalov, 1993: 365; KTLG, 2013: 35-68).

Öğrenilen geçmiş zaman – II

{-Ub(dUr)}

galubdur (قالوبدور), *gelübdür* (كلوبدور)

Öğrenilen geçmiş zaman çekiminin ikinci eki {-Ub(dUr)}, ET döneminde kullanılmamıştır. İlk örnekleri EOT (Timurtaş, 1994: 122; Gülsevin, 2011: 83; Ergin, 2013: 301) döneminden itibaren takip edilen bu ek zaman içinde Osmanlı ile Azerbaycan sahaları arasında ayırt edici eklerden biri hâline gelmiştir. Bu ek, analitik

birleşme sonucunda ortaya çıkmıştır. Yani, iki asıl fiilin *-p* zarf-fiili aracılığıyla birleşmesi ve ikinci fiilin anlamını yitirip yardımcı fiil hâline gelmesiyle oluşmuştur. Bunun sonucunda *-p* zarf-fiil eki ve yardımcı fiilden oluşan kısım zaman yükü taşımaya başlamıştır. İlerleyen süreçte bu ekin önündeki yardımcı ünlü de eke dâhil olmuştur.

Metindeki kullanımların tamamı 3. şahısladır. Ekin başındaki ünlü metinde daima yuvarlaktır. 3. şahıslarda görülen *-dUr* ise analitik birleşmenin yardımcı fiilidir ve artık ek şeklindedir. Bu parçacık da metinde hep yuvarlak ünlülüdür. DKGn'de (Shahgoli vd. 2019: 187) de bu ekin sadece 3. şahıstaki kullanımının örnekleri vardır ve ekin kullanımı AİS ile aynı özelliklere sahiptir. GAT'de (Ergin, 1971: 123; Lee, 1996: 47; Sarıkaya, 1998: 280) ünlü uyumu günümüzde de kısmen bozuk olsa da KAT (Kazımov, 2010: 230; KTLG, 2013: 69; Yalçın, 2018: 278) ve KAŞT'de (Ataizi, 2017: 94) bu ek, ünlüleri uyuma girmiş bir şekilde yaygın olarak kullanılmaktadır. Tarihî metinlerde bu ekin 1. şahıslarda kullanıldığı örneklere rastlanılsa da (KTLG, 2013: 89) günümüzde 1. şahıslarda kullanımı yoktur (Zeynalov, 1993: 366).

Öğrenilen geçmiş zaman çekiminde *-p* zarf-fiil ekiyle oluşturulan bu çekime günümüzde Oğuz lehçelerinden Türkmen Türkçesiyle birlikte Karluk ve Kıpçak lehçelerinde de rastlanılmaktadır (Zeynalov, 1993: 366-367; KTLG, 2013: 69-94).

AİS'te {-Ub(dUr)} ekinin olumsuz çekimi {-mA-} ekiyle yapılmıştır:

ğalmayubdur (قالميوبدور)

4.3.6.2.4. Gelecek zaman

{+açag}

-açag: olaçagdur (اوله چقدور)

Gelecek zaman çekiminde ET'nin Köktürkçe döneminde {-dAçI} ekinden sıklıkla yararlanılmış, birkaç örnekte ise {-sIk} eki kullanılmıştır (Erdal, 2004b: 243-244; Tekin, 2016: 168-170; Ercilasun, 2016: 374-375). EUT dönemiyle birlikte {-gAy} ve {-gA} ekleri yoğun olarak kullanılmaya başlamıştır (Erdal, 2004b: 242; Eraslan, 2012: 343). EOT'de ise ilk dönemlerde {-IsAr} eki kullanılmış, ancak EOT'nin son dönemlerinde {-AçAK} sıfat-fiilinin gelecek zaman görevini üstlenmesiyle yerine bu eke bırakmıştır (Timurtaş, 1994: 125; Gülsevin, 2011: 100; Karaağaç, 2012: 368; Ergin, 2013: 303-304; Akar, 2018: 174).

Bahsi geçen ek metinde çok az örnekte yer almış ve /ç/li olarak sadece *-açağ* varyantıyla kullanılmıştır. DKGN’de (Shahgoli vd., 2019: 189) bu ek yer alsa da asıl görevi olan sıfat-fiil görevinde kullanılmıştır. Gelecek zaman çekimi için müstakil bir ek DKGN’de yoktur. Günümüzde ek GAT (Lee, 1996: 46; Sarıkaya, 1998: 274-275), KAT (Kazımov, 2010: 235; KTLG, 2013: 399; Yalçın, 2018: 283) ve KAŞT’de (Ataizi, 2017: 95) sadece /c/li varyantlarıyla kullanılmaktadır. Bu ek günümüzde GAT’de kimi örneklerde ünlü uyumunun dışında kalmaktadır (Sarıkaya, 1998: 275). SUNT’de (Atıcı, 2013: 207) ise bu ekten istifade edilmemekte ve gelecek zaman çekimi için geniş zaman çekimiyle ortak ekler kullanılmaktadır.

AİS’te gelecek zamanın olumsuz çekimi {-mA-} ekiyle yapılmıştır:

olmayacağıdur (اولمیه چقدور)

Bildirme kiplerinin mukayesesi sonucunda ortaya çıkan tablo şöyledir:

	BİLDİRME KİPLERİ							
	AİS	ET	EOT	DKGN	KAT	GAT	KAŞT	SUNT
Geniş Zaman	{-r}; {-Ar} (/l/, /n/ ve /r/ ile biten kelimeye gelince /ll/, /nn/ ve /rr/ ünsüz çiftleri ortaya çıkar) {-Ur}	{-r}; {-Ar}; {-Xr}	{-r}; {-Ar}; {-Xr}	{-r}; {-Ar}; {-Xr}	{-r}; {-Ar}	{-r}; {-Ar} (/l/, /n/ ve /r/ ile biten kelimeye gelince /ll/, /nn/ ve /rr/ ünsüz çiftleri ortaya çıkar) {-Xr}	{-r}; {-Ar}	{-r}; {-Ar}
Görülen Geçmiş Zaman	{-dX}; {+dI} (3. şahısta)	{-DX}	{-dX}; {+dI} (3. şahısta)	{-dX}; {+dI} (3. şahısta)	{-dX} (Tüm şahıslarda)	{-dX}; {+dI} (3. şahısta kimi)	{-dX} (Tüm şahıslarda)	{-dX}; {+dI} (3. şahısta)

						zaman kullanılır)		kimi zaman kullanılır)
Öğrenilen Geçmiş Zaman-I	{-mXş} (+mIş varyantı kimi zaman yuvarlak ünlülü kök ve gövdelerden sonra kullanılmıştır)	{-mIş}	{-mIş}	{-mIş}	{-mXş}	{-mXş} (+mIş varyantı kimi zaman yuvarlak ünlülü kök ve gövdelerden sonra kullanılmıştır)	{-mXş}	{+mIş}; {+mI}
Öğrenilen Geçmiş Zaman-II	{- Ub(dUr)}		{- Ub(dUr)}	{- Ub(dUr)}	{- Xb(dXr)}	{- Ub(dUr)} (Ünlü uyumu kısmen bozuk)	{- Xb(dXr)}	-
Gelecek Zaman	{+AçAK}	{- dAçI}; {-sIk}; {- gAy}; gA}	{-IsAr}; {-AçAK}		{-AcAK}	{-AcAK}	{- AcAK}	{-r}; {-Ar}

Tablo 4.9. Bildirme kiplerinin mukayesesi.

4.3.6.3. Tasarlama kipleri

4.3.6.3.1. Emir

teklik 2. şahıs: {-Ø}: götür (گتړ), bil (بل)

teklik 3. şahıs: {-sUn}: olsun (ولسون), versün (ورسون)

Emir çekimi, ET’de her şahıs için farklı bir ek ile yapılmaktaydı (Eraslan, 2012: 345; Ercilasun, 2016: 375). Bu kullanım günümüze kadar devam etmiştir. Metinde emir çekiminin sadece teklik 2. ve teklik 3. şahıslar için örnekleri vardır. Teklik 2. şahıs ET’de eksiz veya *-gil* pekiştiricisiyle kullanılmıştır (Eraslan, 2012: 346; Tekin, 2016: 163-164; Ercilasun, 2016: 375; KTLG, 2013: 774). Eksiz çekim EOT’de de kullanılmıştır (Timurtaş, 1994: 129; Gülsevin, 2011: 122; Ergin, 2013: 306; Akar, 2018: 181). Metinde de eksiz kullanımın örnekleri mevcuttur. DKGn’de (Shahgoli vd. 2019: 190) AİS’teki gibi eksiz yapılar kullanılmakla birlikte {-gil} / {-gileñ} klitiklerinden²² de yararlanılmıştır. GAT (Lee, 1996: 48; Sarıkaya, 1998: 283), KAT (Kazımov, 2010: 220; KTLG, 2013: 708; Yalçın, 2018: 287), KAŞT (Ataizi, 2017: 96), ve SUNT (Atıcı, 2013: 213), teklik 2. şahısta emir ekinin kullanımı bakımından metinle örtüşmektedir. GAT’de (Sarıkaya, 2009: 148). kimi zaman {-gIlAn} / {-gInAn} klitiklerinin kullanılması da söz konusudur.

Emir çekimi teklik 3. şahısta ET’de yoğun olarak {-zUn} ekiyle, nadiren {-sUn} ekiyle yapılmaktaydı. Ekin ünlüsü ise daima yuvarlaklı (Erdal, 2004b: 235-236; Eraslan, 2012: 346; Tekin, 2016: 165; Ercilasun, 2016: 375). EOT’de bu ek sadece /s/li varyantlarıyla kullanılmış, ekin ünlüsünün yuvarlaklığı ise devam etmiştir (Timurtaş, 1994: 129; Gülsevin, 2011: 113; Karaağaç, 2012: 370; Ergin, 2013: 306; KTLG, 2013: 770; Akar, 2018: 181). Ekin metindeki kullanımı da EOT’nin devamı niteliğindedir. DKGn’de (Shahgoli vd., 2019: 190) ekin ünlüsü daima yuvarlak olsa da AİS’ten farklı olarak ekin sonundaki ünsüz /ñ/ şeklindedir. GAT’de de kullanılan bu ek (Ergin, 1971: 99; Lee, 1996: 48; Sarıkaya, 1998: 286) yer yer metindeki gibi ünlü uyumu dışında kalmaktadır. Ekin ünlüsü KAT’de (Kazımov, 2010: 220; KTLG, 2013: 708; Yalçın, 2018: 287) tamamen, KAŞT’de (Ataizi, 2017: 96) ise genel olarak uyuma girmiştir. SUNT’de (Atıcı, 2013: 213) ise ekin ünlüsü düz-dar olup sondaki /n/ sesi düşmüştür.

AİS’te emir çekiminin olumsuz {-mA-} ekiyle yapılmıştır:

olmasun (اولمسون), *eylemesün* (ايله مسون)

²² Bahsi geçen yapılar için klitik teriminin tercih edilmesiyle ilgili geniş bilgi için bk.: (Koca, 2018: 230-237).

4.3.6.3.2. İstek

{-A}

deyem (دیم), *olasan* (اوله سن), *ola* (اوله), *dutalar* (دتلر)

ET’de istek ifadesi için kullanılan müstakıl bir ek yoktur. ET’nin EUT devresinde kullanılmaya başlanan {-gAy} / {-gA} gelecek zaman eki kimi zaman istek için de kullanılmıştır (Karaağaç, 2012: 373). EOT döneminde {-gA} ekinin başındaki /g/ sesinin düşmesiyle ortaya çıkan {-A} eki istek çekiminde kullanılmaya başlanmıştır (Timurtaş, 1994: 126; Gülsevin, 2011: 105; Karaağaç, 2012: 373; Ergin, 2013: 310; Akar, 2018: 177).

Metindeki örnekler EOT’deki kullanımla benzerlik göstermektedir. DKGN’de (Shahgoli vd., 2019: 190) sadece 3. şahıslarda örneği olan bu ekin kullanımı AİS ile aynıdır. GAT (Ergin, 1971: 112; Lee, 1996: 47; Sarıkaya, 1998: 287-288), KAT (Kazımov, 2010: 250; KTLG, 2013: 569; Yalçın, 2018: 291) ve KAŞT’de (Ataizi, 2017: 97) günümüzdeki istek çekimi metinle uyum içindedir. SUNT’de (Atıcı, 2013: 211) ise birkaç istisna dışında ekin daima -e varyantı kullanılmaktadır.

AİS’te istek çekiminin olumsuzu {-mA-} ekiyle yapılmıştır:

olmaya (اولمیه)

4.3.6.3.3. Şart

{-sA}

olsam (اولسم)

ET’de şart çekimi için {-sAr} eki kullanılmaktaydı (Eraslan, 2012: 348; Karaağaç, 2012: 372; Tekin, 2016: 162). Bu ekin ET’de zaman çekiminden ziyade zarf-fiile yakın bir görevi vardı. EOT’de ekin sonundaki /r/ sesi düşmüş ve ek {-sA} şeklinde görülmektedir (Timurtaş, 1994: 131; Gülsevin, 2011: 105; Karaağaç, 2012: 372; Ergin, 2013: 309; Akar, 2018: 179). EOT döneminde bu ek iyelik ekleri kökenli 2. tip şahıs ekleriyle çekimlenmesine rağmen çokluk 1. şahısta zamir kökenli 1. tip şahıs ekleriyle kullanılmaktaydı. Daha sonra bu şahıs da 2. tip şahıs ekleriyle çekimlenmiştir (Ergin, 2013: 309).

Metinde şart çekiminin bir örneği vardır ve bu örnek EOT döneminin devamı niteliğindedir. DKGN’de (Shahgoli vd., 2019: 189) şart çekiminin az örneği vardır ve

ekten AİS'teki gibi istifade edilmiştir. GAT (Lee, 1996: 45; Sarıkaya, 1998: 289), KAT (Kazımov, 2010: 256; KTLG, 2013: 660; Yalçın, 2018: 289) ve KAŞT'de (Ataizi, 2017: 96-97) de bu kullanım devam etmektedir. SUNT'de (Atıcı, 2013: 209) ise şart çekiminde genel olarak istek ekinden faydalanılmaktadır.

4.3.6.3.4. Gereklilik

Metinde gereklikl çekimi için kullanılan bi ek tespit edilememiştir. DKGN'de de (Shahgoli vd., 2019: 190) gereklikl çekiminde müstakil bir ekten yararlanılmamıştır. Gereklikl çekiminde kullanılan {-mAIU} ekinin kullanımıyla ilgili AİS'te çokça örnek vardır, ancak örneklerin tamamında bu ek asli görevi olan sıfat-fiil görevindedir. Bu ek EOT döneminde ortaya çıkmış ve ilk olarak sıfat-fiil göreviyle kullanılmıştır (Ergin, 2013: 313). Ekin gereklikl kipini ifade etmesi de yine EOT içinde başlamıştır (KTLG, 2013: 556). Bu ekin sıfat-fiil göreviyle kullanımı GAT (Ergin, 1971: 165; Sarıkaya, 1998: 311), KAT (Yalçın, 2018: 347) ve SUNT'de (Atıcı, 2013: 230) devam etmekte ve ek ünlü uyumuna girmektedir. Doğan (2010a: 1120), bu ekin sıfat-fiil görevinde kullanımının İran Türk ağızlarında oldukça yaygın olduğunu ifade etmiştir. Metindeki örnekler bu yönüyle Eski Oğuz Türkçesi ve günümüz İran Türk ağızları arasındaki devamlılığın bir göstergesidir.

Tasarlama kiplerinin mukayese edilmesinin sonucunda ortaya çıkan tablo genel hatlarıyla şu şekildedir:

	TASARLAMA KİPLERİ							
	AİS	ET	EOT	DKGN	KAT	GAT	KAŞT	SUNT
Emir	<i>teklik</i> 2. <i>şahıs:</i> {- Ø}	{-Ø} {-gil}	{-Ø}	{-Ø} {-gil}; {-gileñ}	{-Ø}	{-Ø}; {-gIIAn}; {-gInAn}	{-Ø}	{-Ø}
	<i>teklik</i> 3. <i>şahıs:</i> {- sUn}	{-zUn}; {-sUn} (Nadiren)	{-sUn}	{-sUñ}	{-sXn}	{-sXn} (-sun ve - sün varyantları kimi zaman	{-sXn}	{-sI}

						düz ünlülü kök ve gövdelerle kullanılır)		
İstek	{-A}	{-gAy}; {-gA} (EUT'de kimi zaman istek görevinde)	{-A}	{-A}	{-A}	{-A}	{-A}	{-e}
Şart	{-sA}	{-sAr}	{-sA}	{-sA}	{-sA}	{-sA}	{-sA}	-

Tablo 4.10. Tasarlama kiplerinin mukayesesi.

4.3.6.4. Birleşik kipler

AİS'te çok az sayıda birleşik kip örneği vardır. Bunların çekim örnekleri ise şu şekildedir:

4.3.6.4.1. Hikâye

AİS'te birleşik kip olarak hikâye çekiminin sadece geniş zamanın teklik 1. şahsında örnekleri vardır:

olurdum (اولوردم), *örgederdim* (ارکده ردم)

4.3.6.4.2. Şart

AİS'te birleşik kip olarak şart çekiminin sadece geniş zamanın teklik 2. şahsında örneği vardır:

istersen (استرسن)

4.3.6.5. Birleşik fiiller

4.3.6.5.1. Asıl anlamını korumuş birleşik fiiller

Asıl yardımcı fiillerle

Asıl yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiil yapılarındaki isim kısmının çoğunlukla alıntı kelimeler olduğu görülmektedir. Az sayıda örnekte ise bu yapıların isim kısmı Türkçedir.

et- fiilinin kullanımına örnekler

derd et-, düğün et-, endişe et-, e'tibār et-, gebül et-, gonahtlık et-, hürmet et-, işāre et-, meğlub et-, mühāfizet et-, mürekkeb et-, redd et-, şebir et-, şöhet et-, sülh et-, telāfī et-, terk et-, teşevvür et-, tövbe et-, yağsılık et-, yüngül et-

ol- fiilinin kullanımına örnekler

ac ol-, az ol-, büyük ol-, hoşnūd ol-, mensüb ol-, müvāfiğ ol-, peşmān ol-, sākīn ol-, yoldaş ol-

eyle- fiilinin kullanımına örnekler

böyüklük eyle-, e'tibār eyle-, nisbet eyle-, teğlād eyle-, yād eyle-

Yarı yardımcı fiillerle

“Yarı yardımcı fiil” tabiriyle ifade edilen yapılar bazı çalışmalarda farklı başlıklar altında değerlendirilmiştir. Tahsin Banguoğlu’nun (2011: 316) “yarı yardımcı fiil” olarak adlandırdığı bu kullanımlar örneğin Zeynep Korkmaz (2009: 837-861) tarafından “deyimleşmiş birleşik fiiller” olarak ele alınmıştır. Ancak konuyla ilgili Sertan Alibekiroğlu (2018: 1140-1147) tarafından hazırlanan bir çalışmada, bu yapıya sahip kullanımlar incelendiği takdirde hepsinde deyimleşmenin meydana gelmediği ve bazılarında isim unsurunun gerçek anlamını koruduğu örnekler üzerinden açıklanmıştır. Biz de deyim olarak sayılamayacak yapıların “deyimleşmiş birleşik fiiller” başlığı altında değerlendirmenin kavramsal bir karmaşaya sebep olacağı düşüncesindeyiz. Buna bağlı olarak da Banguoğlu ve Alibekiroğlu’nun konuyla ilgili yaklaşımları doğrultusunda deyimleşmenin gerçekleşmediği kullanımlar bu çalışmada “yarı yardımcı fiiller” başlığı altında değerlendirilmiştir. Bu tür kullanımların AİS’teki bazı örnekleri ise şöyledir:

ver- fiilinin kullanımına örnekler

borc ver-, heber ver-, kirāye ver-, zeher ver-

al- fiilinin kullanımına örnekler

borc al-, heber al-, ğan al-

***dut-* fiilinin kullanımına örnekler**

nefes dut-, oruc dut-

***çek-* fiilinin kullanımına örnekler**

heṭṭ cek-, yüĝen çek-

***sal-* fiilinin kullanımına örnekler**

serniĝūn sal-, süfre sal-

***çıh-* fiilinin kullanımına örnekler**

buhār cıḥ-, ĝönce cıḥ-

***buyur-* fiilinin kullanımına örnekler**

cerīme buyur-, ḥökm buyur-

***gayır-* fiilinin kullanımına örnekler**

aĝca ĝayır-

***düzed-* fiilinin kullanımına örnekler**

aĝca düzed-

Sıfat-fiil + Yardımcı Fiil yapısıyla

kicmiş ol-, buyurmuş ol-

4.3.6.5.2. Tasvir fiilleri

AİS'te "isim + yardımcı fiil" yapısıyla kurulmuş onlarca birleşik fiillin aksine "fiil + yardımcı fiil" yapısıyla kurulan birleşik fiiller yok denecek kadar az sayıdadır. AİS'in Türkçe sütununda "fiil + yardımcı fiil" yapısıyla kurulmuş tasvir fiillerinin sadece bir örneği vardır. Bu örnek ise yeterli fiili kuruluşundadır:

bile bil-

4.3.6.5.3. Deyimleşmiş birleşik fiiller

Yarı yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiillerden farklı olarak buradaki örneklerde yapıların unsurlarında anlam değişmesi yaşanıp deyimleşme sağlanmıştır. AİS'teki bu tür kullanımların bazı örnekleri şu şekildedir:

ver- fiilinin kullanımına örnekler

elden ver-, zehmet ver-

getir- fiilinin kullanımına örnekler

vücūda getir-

vur- fiilinin kullanımına örnekler

car vur-

dut- fiilinin kullanımına örnekler

‘ibret dut-

çek- fiilinin kullanımına örnekler

el çek-, köyül çek-

sal- fiilinin kullanımına örnekler

boyna sal- / boynuna sal-

apar- fiilinin kullanımına örnekler

dād apar-, yoldan apar-

sür- fiilinin kullanımına örnekler

dile sür-

kic- fiilinin kullanımına örnekler

dünyādan kic

tab- fiilinin kullanımına örnekler

dövlet tab-, nicāt tab-

gör- fiilinin kullanımına örnekler

irelü gör-

ye- fiilinin kullanımına örnekler

açuğ ye-, gem ye-

düş- fiilinin kullanımına örnekler

gürbete düş-

4.3.6.6. Bitimsiz fiiller

4.3.6.6.1. İsim-Fiil

{-mAK}

-mek: *olmek* (اولمک), *dilemek* (دله مک), *vermek* (ورمک), *yandurmek* (ياندورمک)

-mag: *buyurmağ* (بويرمق), *urmağ* (اورمق)

-mağ: *gülmağ* (کولمخ)

{-mA}

-ma: *basma* (باسمه)

-me: *kişneme* (کشنه مسی)

{-(X)ş}

-ş: *yeriş* (یرش)

-ış: *ogşayış* (اوقشه یش)

-üş: *öpüş* (اپوش)

4.3.6.6.2. Sıfat-Fiil

{-An}

-an: *yanduran* (ياندورن), *öten* (اوتن), *inanan* (اینانن)

-en: *düzedən* (دوزدن)

{-mXş}

-mış: *yazılmış* (يازیل میش)

-miş: *bişmiş* (بش میش)

-muş: *yorulmuş* (يورلمش)

-müş: *dönmüş* (دونمش)

{-mAlU}

-malu: *yanmalu* (يانملو), *bağuşlamalu* (باخوشله ملو)

-melü: *yemelü* (يملو), *dimelü* (ديملو), *bitmelü* (بتملو)

{-mAz}

-maz: *aparmaz* (اڤرمز)

4.3.6.6.3. Zarf-Fiil

-a: *bile bildim* (بيله بيلم)

-ib: *gelib getmek* (گلب ڪت مڪ)

-mamış²³: *aparmamış* (اڤار ممش)

-ken: *baħariken* (باخرڪن)

4.3.7. Görevli Kelimeler

Bu başlık altında AİS'te yer alan edat ve bağlaç kullanımlarının örnekleri yer almaktadır. Edatlar ve bağlaçlar tek başlarına kullanıldıklarında anlam yükü taşımazlar ve çekime girmezler. Bununla birlikte, edatlar ve bağlaçlar her ne kadar köken olarak bir isim ya da fiile dayansalar da zamanla anlam yüklerini kaybederek görevli kelimelere dönüşmüşlerdir (Korkmaz, 2009: 1049-1051). AİS'te görevli kelimelerin sayıca az örneği vardır.

4.3.7.1. Edatlar

AİS'teki edatların listesi şu şekildedir:

sora (سوره)

ötrü (اترو)

kimi (كمى)

icün (ايچون) / *içün* (ايچون)²⁴

geyr (غير)

geder (قدر)

Bu edatlardan *sora*, *geyr* ve *ötrü*, metindeki tüm örneklerde önüne geldikleri kelimeye çıkma hâli eki {+dAn} ile bağlanmışlardır. Bunun yanı sıra, AİS'teki edatlardan *geyr* ve *geder*, alıntı edatlardır.

²³ Bu ek, {-mAdAn} zarf-fiil ekiyle aynı işlevdedir.

²⁴ Bu edat, metinde {-cün} ve {-şün} şeklinde ekleşmiş olarak *oncün* (اونجون) ve *neşün* (نشنون) gibi örneklerde de kullanılmıştır. Buna benzer bir diğer ekleşmiş edat kullanımı ise *ile* edatından gelişen {+(y)InAn} ekidir. Bu ek vasıta hâli çekiminde kullanılmasına rağmen *ile* edatı müstakil olarak metinde mevcut değildir.

4.3.7.2. Bağlaçlar

AİS'te tespit edilen bağlaçlar şu şekildedir:

hem (هم)

ki (که)

meḥz (محض)

pes (پس)

ve (و)

ya (یا)

4.3.8. Anlamlı-Görevli Kelimeler

Bu gruba ise sadece ünlemler girmektedir. Ünlemlerin bağlaçlar ve edatlarla ortak özelliği, görevli kelimeler olmalarıdır. Ancak ünlemler bağlaçlar ve edatlardan farklı olarak üzerlerinde özel bir anlam yükü taşırlar ve bu özellikleriyle de yapım ve çekime girebilirler (Korkmaz, 2009: 1050).

4.3.8.1. Ünlemler

AİS'teki ünlemler nitelikleri ve görevleri bakımından farklı özellikler gösterirler. AİS'te yer alan ünlemler kendi içlerinde şu şekilde tasnif edilebilirler:

Seslenme Ünlemleri

yā allāh (یا الله)

yā kerîm (یا کریم)

yā rebbül 'ālemîn (یا رب العالمین)

yā perverdīgār (یا پروردگار)

Üzüntü Bildiren Ünlemler

vāy mene (وای منه)

yā vāy (یا وای)

vāy vāy (وای وای)

āḥ tūf (اُخ تف)

Beğenme Ünlemi

peh peh peh (په په په)

Şaşkınlık Ünlemi

çi çi (چه چه)

İstek Bildiren Ünlem

inşāllāh (انشاءالله)

Onay Ünlemi

belī (بلی)

4.4. Cümle Bilgisi

4.4.1. Anonim İsfahan Sözlüğü'nün Türkçe Sütunundaki Cümleler

AİS'teki bazı madde başları cümle şeklindedir. Bu cümlelerin önemli bir kısmı günlük hayatta kurulacak iletişimlerde kullanılmaya uygun kalıp sözlerdir. Bu cümleler ana hatlarıyla fiil ve isim cümleleri olarak tasnif edilmiştir. Bunlar kendi içlerinde fiilin olumlu ya da olumsuz çekimlenmesine göre de ayrıca gruplanmıştır. Üçüncü bir grup olarak “ki” bağlaçlı cümleler gösterilmiştir. Bu gruba giren cümleler, fiil cümleleri ya da isim cümleleri grubunda da cümlelerin yüklemine göre uygun yerde gösterilmişlerdir²⁵.

4.4.1.1. Fiil cümleleri

4.4.1.1.1. Geniş zaman

Olumlu

çün beyle beyle ki siz istersiz (چون بيله بيله كه سيز استرسيز)

men senden min altun isterem (من سندن من التون استرم)

lāzım bilürem özüme (ازم بلورم اوزومه)

bu mene çoḥ yağşı geler (بو منه جوخ يقيشى كلى)

ne me' nāya dürüst olur (نه معنيه دورست اولور)

ne olur (نه اولور)

²⁵ Fiil söz varlığı kısmında “çekimlenmiş fiiller” başlığıyla listelenen fiiller de bir zaman ekine ve şahıs ekine sahip oldukları için cümle niteliğindedir. Bunlara fiil söz varlığı kısmında (4.5.2.2. numaralı başlıkta) yer verildiği için bu bölümde tekrar listelenmeyecektir.

kic gerdūn daş döndererler (کیچ گردون داش دونده ررلر)

Olumsuz

tebredmek olmaz (تبردمک اولمز)

renc aparmamış gencimiz olmaz (رنج اپارممش کنج میز اولمز)

hīc işe gelmez (هیچ ایشه کل مز)

bu ki yatar balıĝ dutmaz (بو که یاترم بالغ دتمز)

4.4.1.1.2. Geçmiş zaman

Görülen geçmiş zaman

Olumlu

ġebūl itdim (قبول ایتدم)

kic oldı (کیچ اولدی)

yaş oldı (یاش اولدی)

tamām oldı (تمام اولدی)

āḥır yetişdi (آخر یتیش دی)

ḥay cānım terledi (حای جانک ترلدی)

aşil at ki mādyān ūste çıḥardılar (اصل ات که مادیان ūste چخردلر)

Olumsuz

tebredmek olmadı (تبردمک اولمدی)

Öğrenilen geçmiş zaman

Olumlu

ġebūl eyleyūbdür (قبول ایلیوب در)

cespā(n) paldar geyūbdür (جسپا پالدر کیبدور)

ġalubdur (قالوبدور)

kim gelūbdür (کم کلوبدور)

Olumsuz

siz ḥaġġuvuz benim yanımda ġalmayubdur (سیز حق اوز منم یانمده قالمیوبدور)

4.4.1.1.3. Gelecek zaman

Olumlu

ne olaçağdur (نه اوله چق دور)

menim növbetim olaçağdur (منم نوبتم اوله چقدور)

Olumsuz

سيزون عذرانز منم يانمده (sizün 'üzrünüz benim yanımda menzūr olmayaçağdur)
(منظور اولمیه چقدور)

4.4.1.1.4. Emir

Olumlu

müşəhheş bil (مشخص بل)

yeğ'in bil (یقین بل)

gel gel (کل کل)

bağ gel (باخ کل)

yağşı yüzinen başa apar (یقشی یوزینن باشه آپر)

allāh feryāda yetiş (الله فریاده یتش)

sizün dövlet-i ālinüz ziyāde olsun (سيزون دولت النوز زیاده اولسون)

sizün dövlet ziyād olsun (سيزون دولت زیاد اولسون)

allāh penāhında olsun (الله پناهنده اولسن)

şabāh olsun (صبح اولسون)

mübārek ey(le)sün ağa (مبارک ایسون آقا)

mübārek olsun ağa (مبارک اولسون آقا)

bayram mübārek olsun ağa (بایرام مبارک اولسون آقا)

nūşcān olsun (نوش جان اولسون)

'āfiyet olsun (عافیت اولسون)

allāh sahlāsın (الله ساخله سون)

allāh heyir versün (الله خیر ورسون)

menim boynuma olsun (منم بویمنه اولسون)

Olumsuz

küstāhluḥ olmasun (کستاخ لوخ اولمسون)

allāh eylemesün (الله ایله مسون)

siz ḥağg zāyi‘ olmasun (سبز حق ضایع اولمسون)

4.4.1.1.5. İstek

Olumlu

bir sözüm var ki deyem (بر سوزم وار که دیم)

bir kimse ki ona siyāset buyurmuş olasan (بر کمسه که اونه سیاست بیورمش اوله سن)

ğazan ki ‘arağ dutalar (قازان که عرق دتار)

bir su ki kicmek ola (بر سوکه کیچ مک اوله)

bundan sora ne ola (بوندن سوره نه اوله)

her zādun yūzi ola (هر زادون یوزی اوله)

her ne ola (هر نه اوله)

her ṭerz ki ola (هر طرز که اوله)

her kimse ki ola (هر کمسه که اوله)

her ṭerz ki ola (هر طرز که اوله)

her ki beyle ola (هر که بیله اوله)

her ne mümkün ola (هر نه ممکن اوله)

her vağt ola (هر وقت اوله)

handa ki ola (هاند که اوله)

yaḥundur ki gele (یاخوندور که کله)

bir kişi ki öz başından kicmiş ola (بر کیشی که اوز باشیندن کیچمش اوله)

ğîf ki ḥemrçün tökmüşler ola (قیق که خمر چون توکمش لر اوله)

artuḥ yemek ve şerbet görsetmemişler ola (ارتوخ یمک و شربت کورست مش لر اوله)

Olumsuz

o ki gezebeden aşığa getirmek olmaya (او کی غضبدن اشقه کترمک اولمیه)

mütleğ gurtarmek ümîdi olmaya (مطلق قرترمک امیدى اولمیه)

dügün açmek olmaya (دوکون اچمک اولمیه)

4.4.1.1.6. Şart

Olumlu

em olsam (ام اولسم)

her ne istersen (هر نه استرسن)

4.4.1.2. İsim cümleleri

4.4.1.2.1. Olumlu isim cümleleri

senden rāzīyam (سندن راضى ام)

peşmānam (پشمانم)

dimāğ-ı hüşkem (دماغشکم)

men sizün gurbānızvan (من سیزون قربان ایزون)

hezret-i ‘isā bizim hūdāvendimüz (حضرت عسى بزم خداوند اموز)

bundadur (بنده دور)

herçend çoğdur (هرچند چوقدور)

herçend azdurlar (هر چند آزدرلر)

besdür (بسدور)

kāfîdür (کافى دور)

beyledür (بیله دور)

her kimseye senden peşmāndur (هر کمسیه سندن پشماندور)

heyifdür (حیف دور)

heyli vağdür (خیلى وقدور)

müddetdür (مدت دور)

hağg kimsenü cānibinedür (حق کمسنو جانینه دور)

şîr murādındur (شیر مرادى ندر)

şîr murād-ı zālîmlükdür (شیر مراد ظالم لوک دور)

hağğ sizün cānibünüze (حق سیزون جانبونزه)

o ki coḥdur (او که جوخدور)

peşmānluğum var (پشمانلو قوم وار)

ne yağşı (ne yağşı şūret)

ne yağşı şūret (نه یقشی صورت)

ne ğuşūrı var (نه قصوری وار)

ne ğem var (نه غم وار)

ne ğemi vār (نه غمی وار)

ne işim var sene (نه اشم وار سنه)

ne işün var (نه ایشون وار)

ne ğederdür (نه قدر دور)

ne ḥeberdür (نه خبر دور)

ne me‘nāsı var (نه معنی سی وار)

ne niyyet (نه نیت)

ne müdde‘āya (نه مدعا یه)

ne ṭerîğ (نه طریق)

ne ṭerz (نه طرز)

ne vaġt (نه وقت)

ne vāṣiṭe (نه واصطه)

nece (نجه)

neçe (نچه)

nece deġer (نجه دکر)

neceye deger (نجیه دکر)

ḥālîn ne (حالن نه)

dahi ne (دهی نه)

kimdür (کمدور)

hangi birden (هانکی بردن)

hangisi ikiden (هنکسی اکدن)

handansan (هانندن سن)

hansı ölke (هانسی اولکه)

hālā nece ildür (حاله نجه ایل دور)

4.4.1.2.2. Olumsuz isim cümleleri

degil ile kurulan cümleler

rāzī degilem (راضی دکلم)

benim meṭleb degil (بنم مطلب دکل)

bu günāh degil (بو گناه دکل)

pāydār degil (پایدار دکل)

gāīm degil (قایم دکل)

boş degil (بوش دکل)

revān degil (روان دکل)

bağlu degil (باقلو دکل)

sülūk degil (سلوک دکل)

lāyig degil (لایق دکل)

ad aparmekden lāyig degil (آد اپرمک دن لایق دکل)

ḥağg benim cānibim degil (حق منم جانبیم دکل)

ḥağg cānibde degil (حق جانبیده دکل)

yeğīn degil (یغین دکل)

yüzden az degiller (یوزدن آز دکلر)

yoh ile kurulan cümleler

bundan geyr yohdur (بندن غیر یوحدور)

buna teğşirim yohdur (بونه تقصیریم یوحدور)

riṣām yoḥdur (ریضام یوځدور)

deḥli yoḥdur (دځلی یوځدور)

nöğşān yoḥdur (نقصان یوځدور)

ġem yoḥdur (غم یوځدور)

bāk yoḥdur (باک یوځدور)

henūz yoḥ (هنوز یوځ)

neşūn yoḥ (نشون یوځ)

4.4.1.3. *ki bağlaçlı cümleler*

bir su ki kicmek ola (بر سو که کیچ مک اوله)

ğazan ki 'arağ dutalar (قازان که عرق دتار)

her ṭerz ki ola (هر طرز که اوله)

bir kimse ki ona siyāset buyurmuş olasan (بر کیمسه که اونه سیاست بیورمش اوله سن)

her ki beyle ola (هر که بیله اوله)

handa ki ola (هاندە که اوله)

her kimse ki ola (هر کیمسه که اوله)

yaḥundur ki gele (یاخوندور که کله)

bir kişi ki öz başından kicmiş ola (بر کیشی که اوز باشیندن کیچمش اوله)

bir sözüm var ki deyem (بر سوزم وار که دیم)

o ki ġezebden aşāğa getirmek olmaya (او کی غضبدن اشقه کترمک اولمیه)

aşil at ki mādyān üste çıḥardılar (اصل آت که مادیان استه جخردلر)

o ki işiğ olunmuş (او که ایشق اولون میس)

bu ki yatar balıġ dutmaz (بو که یاترم بالغ دتمز)

o ki coḥdur (او که جوځدور)

4.4.2. Kelime Grupları

AİS'in Türkçe sütununda birçok madde başı kelime grubu şeklindedir ya da cümle şeklindeki madde başlarında çeşitli kelime grupları tespit edilebilmektedir. AİS'teki kelime gruplarının bazı örnekleri şu şekildedir:

4.4.2.1. İsim tamlaması

Belirtili isim tamlaması

sizün ihtiyāruvuz (سیزون اختیاروز)

bizim yaşımız (بزم یاشمز)

dimegün tamāmı (دیمگون تمامی)

sağ elün şefhesi (ساق الون صفحسی)

sol elün şefhesi (سول الون صفحسی)

Belirtisiz isim tamlaması

çay suyu (چای سوی)

dağ öküzi (داغ اوکوزی)

igine delügi (ایکینه دلوکی)

ağac budağı (اقچ بداقی)

üzüm salhumı (ازوم سلخومی)

eyer üzengüsi (ایر ازنگوسی)

4.4.2.2. Genitif grubu

menim ev(e) (منم او)

menim menzile (منم منزله)

4.4.2.3. Sıfat tamlaması

mübārek su (مبارک سو)

şāf su (صاف سو)

yaman iş (یمان اش)

gızıl halğa sırğa (قزıl حلقه سرقه)

on min (اون من)

yuḥuṣı ağır kiṣi (یوخوسی اقر کیشی)

böyük ğarun (بئوک قارون)

yağşı beḥt (یقشی بخت)

4.4.2.4. Tekrar grubu

elbette elbette (البتة البتة)

növbət növbət (نوبت نوبت)

mertebe mertebe (مرتبه مرتبه)

min min (من من)

çolḥ çolḥ (چوخ چوخ)

ġetṛe ġetṛe (قطره قطره)

men özüm (من اوزوم)

yüz yüze (یوزیوزه)

öz özine (اوز اوزینه)

vāy vāy (وای وای)

ālḥ tūf (اخ تف)

peh peḥ peḥ (په په په)

4.4.2.5. Edat grubu

bundan sora (بوندن سوره)

bundan ġeyr (بندن غیر)

bizim ḥāṭir icün (بزم خاطر ایجون)

bundan ötrü (بندن اترو)

onun kimi (اونون کمی)

bu ġeder (بو قدر)

4.4.2.6. Bağlama grubu

mürebbaḥ biṣürmek şekerinen ve ġeyr zād (مربّا بشورمک شکر اینن و غیر زاد)

artuḥ yemek ve şerbet (ارتوخ يمک و شربت)

sağ ve sol (ساق و سول)

cüt ve tek (جوت و تک)

bir yol ya iki yol (بر يول يا ايکي يول)

4.4.2.7. Sayı grubu

on altı (اون التی)

igirmi bir (اکرمی بر)

4.4.2.8. Kısaltma grubu

ondan bir (اوندن بر)

dörtten bir (دورت دن بر)

ikiden biri (ایکدن بری)

hangi birden (هانکی بردن)

hangisi ikiden (هنکسی اکدن)

4.4.3. Alıntı Yapıdaki Kelime Grupları

AİS'in Türkçe sütununda Türkçenin kendi yapısıyla kurulmuş kelime gruplarının yanı sıra Arapça ve Farsçanın kurallarına göre kurulmuş kelime grupları da yer almaktadır. Türkçe sütunda tespit edilen alıntı kelime gruplarının önemli bir kısmı dinî ifadelerdir. AİS'in Türkçe sütunundaki alıntı yapıdaki kelime grubu örneklerini kendi içinde “tamlama”, “bağlama grubu” ve “tekrar grubu” yapılarındakiler olmak üzere üç alt başlığa ayırmak mümkündür:

4.4.3.1. Tamlamalar

‘aleyhi’s-selām, ‘ālimü’l-ğeyb, allāh-ü teā‘lā, āmü’n-nās kişi, ‘āşiğ-ı bītāb, benātü’n-ne’ş, beytü’l-mügeddes, bismillah, cezr-i derya, dāiretü’l-bürüc, dārü’ş-şefā, diyārü’l-valāğ, derd-i ser, dimāğ-ı hūşk / dimā-yı hūşk, dövlət-i āl, ebedü’l-ābād, ehl-i beyt, ehl-i hikmet, ‘elm-i mesāhat, elḥemdülillāh, el-mentīğ, el-vāği, ‘enāşir-i erbe’e, en-nākış, en-netice, erkān-ı dövlət, esteğfürullāh, et-tenākuş, ‘ezīmü’ş-şān, felekü’l-eflāk, fi’l-cümle, fi’l-hāl, gendān-ı mūş, geyr-i hāzırlük, heyvān-ı geyr-i nātiğ, heyvān-ı nātiğ, heyv-i lāyemūt, hezret-i hevvā, hezret-i ‘isā, hıyār-ı çenber, hilāf-i irade, honşā-

yı müşkül, hoşnûd-i allâh, ilhâm-i allâh, irâde-i müvâfîğ, inşâllâh, 'isâü'l-mesîh, kâr-i mühüm, kelme-i hülâse, kütâb-ı biryan, mehbûbu'l-gülûb, menteğetü'l bürûc, merg-i mûş, nûru'n-nâğîş, rûhü'l-güds, şâdigü'l-gövl, sebîlillâh, semm-i gâtil, şehir-i haleb, şükrillâh, telâtüm-i deryâ, teveccüh-i tamam, 'ûşr-i mâl, vâcibü'l-vücûd, veledü'z-zinâ, yâ rebbül'âlemîn, yebrûhu'l-şenem, zehr-i çeşm, zehr-i mâr, zîre-i kirmânî

4.4.3.2. Bağlama grubu

bâr u cûd, bîc ü tâb, 'ehd ü peymân, gîr u güşâ, göft ü gûy, nâz u ne' met, pâin ü zîr, pûşt ü penâh

4.4.3.3. Tekrar grubu

celle celâlühü, gün be gün, lefz be lefz, peyâpey, peyderpey

4.5. Söz Varlığı

484 sayfalık bir eser olan AİS'in her sayfasında ortalama 20 satır yer almaktadır. Bu da metnin tamamında yaklaşık 9500 satır olduğunu göstermektedir. Ancak bazı satırlarda eş anlamlı madde başları da olduğu için toplam madde başı sayısı satır sayısında daha fazladır. Yaptığımız incelemede AİS'in Türkçe sütununda 11285 madde başı olduğu tespit edilmiştir. Bu madde başlarının içinde birden fazla tekrar edenler de vardır. Tekrarlı madde başları, bir madde başı olarak hesaplandığı zaman ise AİS'in Türkçe sütununda farklı anlama sahip toplam 8091 madde başının yer aldığı görülmektedir. Bunların yanı sıra, Türkçe sütunda yanlış tercüme edilmiş 525 madde başı tespit edilmiştir.

Bu bölümde AİS'in Türkçe sütununda yer alan söz varlığı; *isim söz varlığı* ve *fiil söz varlığı* olmak üzere iki ana grupta ele alınmıştır. Bunlar ise kendi içinde tasnif edilmiştir.

4.5.1. Anonim İsfahan Sözlüğü'nün Türkçe Sütunundaki İsim Söz Varlığı

4.5.1.1. Özel isimler

4.5.1.1.1. Kişi adları

AİS'teki bazı madde başları kişi adlarıdır. AİS'in Türkçe sütununda yer alan kişi adları, şahısların özellikleri göz önünde tutularak "peygamberler ve dinî kişiler" ve "ünlü insanlar" olmak üzere iki grupta ele alınabilir.

Peygamberler ve dinî kişiler

AİS bütün olarak göz önünde tutulduğunda dinî kavramlar önemli bir yer tutmaktadır. Bunun sebebi, sözlüğün hazırlayıcılarının ve kullanıcılarının dinî propaganda maksadıyla Safevî Devleti'ne gelmiş olmalarıdır. Buna bağlı olarak birçok peygambere ve dinler tarihi için önemi yerleri olan bazı isimlere sözlükte madde başı olarak yer almıştır. Metindeki örnekler şunlardır:

âdem, cebrâîl / cibrîl, dâvud, ehnûh, eyüb, gâbil, hezret-i 'isâ / 'isâü'l-mesîh, hezret-i bibi meryem / meryem-i bîkr, hezret-i hevvâ, ibrahîm peygamber, mehemmed, müsâ, nûh peygamber, süleymân, şamûyîl, yehyâ, yûhannâ, yûnus, yûsuf

Ünlü insanlar

Peygamberler ve dinî yönden önem arz eden isimlerin haricinde metin boyunca insanlık tarihine önemli etkileri olan bazı bilim adamları, filozoflar ve devlet adamlarının adlarına rastlamaktadır:

ebû 'elî, eflâtûn / eflâtûn hekîm, iskender, keyhüsrev

4.5.1.1.2. Din ve mezhep ile ilgili özel adlar

Misyonerlik faaliyetleri için hazırlanmış olmasının sözlüğün içeriğine yaptığı etkilere bir diğer örnek din ve mezhep kavramlarının da sözlükte birçok örneğinin bulunmasıdır. Allah ile ilgili adlandırmalar ve Allah'ın sıfatları bu noktada öne çıkmaktadır. İslam ve Hristiyanlığa ait bazı kavramlar da sözlükte yer almaktadır. Bunun yanı sıra dinî kitapların adları da sözlükteki madde başlarındandır:

allâh, allâhiyyet, beytü'l-mügeddes, celle celâlühü, gâdir-i mütleg, gebr, incîl-i mügeddes, incîller, 'isâyî, 'isevîler şirketi, îzediyyet, mecûs, mehemmedlük, mesîh, müselmân, neşrânî, râfîzî, refz, rûhü'l-güds, tarî / tayrî, tevrît, yâ allâh, yâ kerîm, yâ perverdigâr, yâ rebbül'âlemîn, yecûc ve mecûc, yehûd, zebûr

4.5.1.1.3. Yer adları

AİS, yer adları bakımından oldukça zengin bir içerik sunmaktadır. Bu yer adlarını genel itibarıyla "ülke / bölge adları", "şehir adları" ve "nehir adları" olmak üzere tasnif etmek mümkündür.

Ülke ve bölge adları

Metinde Safevî Devleti'nin komşusu olan birçok ülke ya da bölgenin adı yer almaktadır. Bunun haricinde Avrupa'dan bazı ülkelerin isimlerine de sözlükte yer verilmiştir. Ülke ve bölge adlarının birçoğunda “ölkesi” ifadesi yer almaktadır. Türkçe sütundaki ülke ve bölge adlarından ek olarak Farsça sütunda "çerkesistân" madde başı da yer almaktadır. Metinde yer alan ülke ve bölge adları şu şekildedir:

cenûbî, diyârü'l-valâğ, frengistân, gürcistân, hebeş ölkesi, hindüstân, ingilîs ölkesi, macar ölkesi, mişir, olandus ölkesi, rûm, surik, şimâ(l) güṭṭbi, şîrvân / şîrvân-ı âderbâyçân, tatar ölkesi, 'ecem ölkesi, 'erebistân

Şehir adları

Ülke ya da bölge adlarının yanı sıra metinde birçok şehir adı da yer almaktadır. Bu şehirlerin bir kısmı Safevî Devleti'nin sınırları içindedir. Bazıları ise Safevî Devleti'ne komşu devletlerin şehirleridir. Bunların yanı sıra Avrupa ve Rusya'dan bazı şehirler ve Orta Doğu'da yer alan bazı önemli şehirlere de sözlükte yer verilmiştir. Ayrıca "anṭākiyye", "kefâ", "lîkye", "sûr", "şâm", "ṭrāblū's-şâm" ve "trabzonet" şehirleri Türkçe sütunda madde başı olarak yer almazken Farsça sütunda bulunmaktadırlar. Şehirlerle özdeşleşmiş, hatta neredeyse şehrin unvanı hâlinen gelmiş “ālî ğapu” gibi madde başları da vardır. Türkçe sütundaki şehir adları ise şu şekildedir:

adana, ālî ğapu, ba'albek, baġdād, başra, culfâ, diyâr-ı bekir, ḥālîl güdsü, 'irāğ ölkesi, işfâhân / sepâhân, iskenderiye, iskenderüne, istanbul, îrevân, iznîk, ğeyşeriyye, ğum diyarı, kâşân, kirmân, kûfe, lâhôr, mâzenderân, mekke, moşkav, mûşul, napolus, sayd(â), sultāniyye, şehir-i ḥaleb, şîrâz, tebrîz, tîflîs, venedîk, yerşelîm, za'fe

Nehir adları

Sözlüğün hazırlandığı coğrafyaya yakın bölgelerdeki bazı büyük nehir adları sözlükte yer almaktadır. Bu nehirler genel olarak “derya” ya da “çay” kelimeleriyle birlikte kullanılmıştır. Farsça sütunda "hidil" gibi Türkçe sütunda yer almayan nehir adları da vardır. Türkçe sütundaki nehir adları şunlardır:

baġdād şettî, bâkû deryası, firât çayı, istanbul deryası, nîl çayı, zebâk deryâsı

4.5.1.1.4. Etnonimler

Metinde geçen etnonimlerin önemli bir kısmı da Safevî Devleti'ne komşu devletlerdeki topluluklara aittir. Bununla birlikte Avrupa'da meskûn bazı toplulukların etnik adlandırmaları da yine sözlükte yer almaktadır. "kızılbaş" ve "suryânî" madde başları Türkçe sütunda olmamalarına karşın Farsça sütunda yer almaktadır. Türkçe sütundakiler ise şu şekildedir:

cînî, çârkezî, 'ecemî, 'erebî, ermenî, fârs, frengî, hebeşî, hindûstânlu, macârlu / macar, mişirlü, rûm, tatar, velendis kişisi, yûnâ(n) / yûnânluḡ, zengî

4.5.1.1.5. Gök cisimleri ve burçlar

Sözlükte gök cisimleriyle ilgili önemli sayıda madde başı yer almaktadır. Bu maddelerden bir kısmı gezegenleri ve diğer gök cisimlerini karşılarken bazıları ise gezegenlerin ve gök cisimlerinin karşılık geldiği burçları ifade etmektedir. Türkçe sütundakilere ek olarak Farsça sütunda "semtu'r-res" madde başı da yer almaktadır. Türkçe sütundakiler ise şu şekildedir:

aṭlas felek, ay bedri, ay felegi, benātü'n-ne'ş, cedî, cövzâ bürc(i), delv, 'egreb, esed bürc(i), gövs / gövs bürci, gün bürci, ḥemel / ḥemel bürc(i), ḥût / ḥût bürc(i), keḥkeşân, merîḡ / merîḡ bürci, mîzân / mîzân bürc(i), müşterî / müşterî bürci, sereṭân bürc(i), sünbüle bürc(i), şövr bürc, 'ütârid bürci, yeñi ay, zöhre / zöhre bürci, zühel / zühel bürci

4.5.1.1.6. Ay adları

Hicri takvimde yer alan 12 ayın tamamı sözlükte yer almaktadır. Burada dikkat çeken bir husus ay adlarının Türkçe kullanımlarının metinde yer almamasıdır. Buna karşılık Türkçe bir kelime olan "ay", ay adlarının önünde yer almıştır:

meḥerrem ay(ı), şefar ay(ı), rebî'ü'l-evvel ay(ı), rebî'ü'l-âḥir ay(ı), cemādîü'l-evvel ay(ı), cemādîül'-âḥir ay(ı), receb ay(ı), şe'bân ay(ı), ramazân ay(ı), şevvâl ay(ı), zî'l-ğa'ide ay(ı), zî'l-ḥicce ay(ı)

4.5.1.2. Kavram alanı oluşturan cins isimler

4.5.1.2.1. Unvan ve meslek

AİS'in en çok öne çıkan taraflarından biri günlük hayata dair binlerce madde başına sahip olmasıdır. Meslek adları ve unvanlar da günlük hayatta en sık rastlanılan

ve başvurulmuş kelimelerdendir. AİS'teki unvan ve meslek adlarını da özelliklerine göre "siyasi, idari ve adli", "askerî" ve "sivil" başlıkları altında üç grupta ele almak mümkündür:

Siyasi, idari ve adli

Safevîlerin devlet teşkilatıyla ilgili birçok madde başı sözlükte yer almaktadır. Bunlardan yola çıkarak 17. yüzyılda Safevî devlet yönetiminde etkin olan unvan ve makamları öğrenmek mümkündür. Sözlükte “ağsağgal” ve “kedhūdā” gibi en küçük yerel birimlerin yöneticileriyle birlikte “daruga” ve “yasavul” gibi daha büyük yerleşim birimlerinin yöneticilerinin unvanları yer almaktadır. Bunun yanı sıra “kâtib”, “möhürdar” ve “yazıcı” gibi idari görevlilerin unvanlarından bahsedilmektedir. Bununla birlikte AİS'te mahkeme ve devlet işlerini yürüten yöneticiler ve alt kademedeki çalışan görevlilerle ilgili madde başları da mevcuttur:

ağsağgal, ahta, ‘ālempenāh, a’lī hümāyūnī, ‘ālīshān pādshāh, begzāde / bigzāde, büyükler, cānişin, daruga, dīvānbegi, devlet erkānı / erkān-ı devlet, devlet vekili, ‘edāletpenāh, gelemrov, geyşer, hākim, han, helife, hezinedār, hezret, kâtib, kedhūdā, keyhā, lele, memleket büyükleri, mīrzā, mīrāhūr, möhürdar, nevvāb, pādshāh, pādshāh mügerrebi, pādshāh nökerleri, pādshāhun büyükleri, şedr, serkār, tiyül iyesi, vāgi’e yazan, vāgi’e yazan, vekil, yasavul, yazıcı

Askerî

Sözlükteki verilerden hareketle Safevî Devleti’nin askerî kadroları hakkında bilgi edinmek mümkündür. Hem rütbeli hem de rütbesiz askerlerle ilgili birok unvana sözlükte yer verilmiştir. Safevî ordusunun büyük bir kısmını oluşturan “kurçı”, “topçu” ve “tüfekçi” sınıflarıyla ilgili terimlerin yer alması da sözlüğün 17. yüzyıla dair güncel bilgiler içerdiğini göstermektedir. Askerî terimlerin birçoğunun Farsçada da aynı şekilde kullanılması ise Kızılbaş Türkmen gruplarının askerî gücü doğrultusunda kurulan Safevî Devleti’nde Türkçenin askerî alandaki konumunu göstermesi bakımından önemli bir delildir:

atlu leşker, çubukī, gal’a sahlayan, gal’a serdarı, gapucı, gılic iyesi, gılic vuran kişi, gırcıbaşı, herb veren savaşda, ihdāş, keşikci, kutvāl, leşker, leşker serdarı, minbaşı, oħcı, oħ atan, pāsibān, pehlevān, rāhdārlar, sahlayan, savaşucu, savaşıl kişi,

savaşda pehlevān, serdār, sipāhī, sipehsālār, tob atan, tobçı, tūfengci, yayağ leşker, yeñiceri, yüzbaşı

Sivil

Resmî görevlilerin meslek adlarının haricinde sözlükte onlarca sivil meslek adı yer almaktadır. Sözlükte sosyal hayatın neredeyse her yönüyle ilgili meslek adına rastlamak mümkündür. Ayrıca bu meslek adları, Safevî Devleti'nde 17. yüzyıldaki sosyal hayata dair de önemli bilgiler sunmaktadır. Meslek adlarının birçoğu mesleğin gerektirdiği fiilin -An sıfat-fiil ekiyle çekimlenmiş hâliyle kullanılmıştır. Bu fiiller genel olarak *sat-*, *tik-*, *dut-*, *arid-*, *dög-*, *çek-*, *büşür-*, *düzed-*, *yon-*, *gayır-*, *tohu-*, *çek-*, *govur-*, *bağla-* şeklindedir. Bunlara ek olarak meslek adı yapımında en çok kullanılan +ÇI ekinden de yararlanılmıştır. Türkçe sütunda yer alan sivil meslek adları şu şekildedir:

‘ālim-i ‘ibādet, ‘ālimü’l-ğeyb, ‘allāflūk, ‘arabacı, aracı, ‘aragcīn tiken, āhūnd, ‘arabacı / ‘arabaçı, aşpez, avcı, bāgbān, bağgāl, balıg dutan, balıg satan, basmacı / basmaçı, başmağ satan, başmağ tiken, baytār, bennā, berzīger, bildār, boyagcı, bōrk tiken, buğda arıdan, bürünc düzeden, cām tōken, canağ düzeden, carcı, cedvel çeken, cellād, cerrāh, cevāhir satan, ciger büşüren, cild düzeden, cīnekeş, cōrāb tiken, çadır tiken, çağşur tiken, çārvadār / çārdār, çōbān / çōpān, çōrek büşüren / cōrek büşüren, çulfālūk, darağ satan, daş yonan, debbāg, degirmenci, dellāk, dellāl, demirci, deri düzeden / deri gayıran, derzī heyyātī, devā satan, dīn iğrārī / dīn iğrārī eyleyici, don tiken, dōhūlci, dügi dōgen, egrimci düzeden, ekincilūk, ‘elāgebend, emānetdār, ‘emāre çeken, ‘etir satan, ev satan, eyer düzeden, fāl dutan, feğīh, feğīr, fe‘ele, fiṭe tohuyan, ğabāndār, ğalaycı, ğannādī, ğapan, ğaravaş, ğaşığ yonan, ğatır satan, ğatīfe tohuyan, gāzer, gec büşüren, ğelb iden, gemi pāsibān, gemici, ğessāb, ğıfıl düzeden, ğılıc düze(de)n, ğın tiken, ğızıl dōgen, ğızıl tiken, ğızıl yüze eyleyen, ğullābī, ğurşağ dutan, ğuru yük satan, ğutnī tohuyan, ğülāb dutan, ğüllāb düzeden, ğümüş dōgen, hekkāk, ḥalvācı, ḥamāmçı, ḥammāl, ḥarrād, hekim, herāmī, ḥarrād, heşir tohuyan / heşir dohuyan, heyyāt, ḥidmetkār / ḥidmetkārlik / ḥidmetkār arvat, ḥīk tuluğ tiken, ḥur(d)e satan, igneci, ipçi, kār vēnsarādār, kāğız düzeden, kāğız satan, kellepez, keyif satan, kiçe düzeden, kidken, kilim tohuyan, kīse tiken, köhne satan, köhne alan kişi, kömür gayıran, kūzeci, küre püşüren, kürk tiken, leḥim dutan, leḥim düzeden, levvāf, meḥmil tohuyan, mehter, mektebdār, mellāh, me‘mār, mīrāhūnd, misger, möhre ceken,

mücellid, müctehid, müderris, müellif, mü‘ellim, mügevva düzeden, mülâzimlik, müneccim, münşî, mürdeşür, müşennif, müstehid, mütevellî, nâhdâ, na‘lbend, na‘lcebend, nâsih, nâzik büşüren, nâzir, neccâr, nefîrçi, neğgâş, nohûd govuran, noğul düzeden, odun sinduran, öregeden, örgedüci, pacı, pâlândüz, pâlân tiken, pâlûde bağlayan, parca satan, peygâm aparın / peygem aparın, peykân düzeden, pîneci / pînecilik, pînedüz / pîne tiken, reğgâş, rehnümâ, rîsmânbâz, rûkeş düzeden, sâgî, sârbân, şehhâf, sebzî satan, sellâh, serrâc, şerrâf, sîm düzeden / sîm gayıran, şûret ceken / şûret çeken, şûret oynadan, süfreci / süfre salan / süfrecilik, süpürge bağlayan, şâ‘ir, şâgird, şâgird-i aşpez, şâgird-i dükkân, şâtîr, şem‘ düz(ed)en, şer‘ erbabı, şerbet satan, şerbetdâr, şirdân büşüren, şireci, şîşe düzeden / şîşeci, tahşildâr, tâlib-i elm, tebîb, tenbûr yonan, terrâh, tevvâf, tilkeş tohuyan / tirkeş tiken, tîsim gazıyan, tîmçelû, tüfenksâz, usta, uşah doğurdan, ütû ceken, üzen / üzüci, vâ‘iz, yaycı, yehni büşüren, yemiş satan, yol gö(r)seden, yol vuran, yorgacı, zerger / zerkeş / zerrâb / zerrâbî, zırh düzeden, zinâ eyleyici

4.5.1.2.2. Din

Hristiyanlığın Karmelit Tarikatı’na mensup misyonerler tarafından tertip edilen bu sözlükte, misyonelerin propagandalarında kolaylık sağlaması için birçok dinî kavrama yer verilmiştir. Sözlüğün hazırlayıcılarının kimliği ve bu insanların görevleri sebebiyle metnin geniş bir dinî terminolojiye sahip olması ise doğaldır. AİS’in Türkçe sütunundaki dinî kavramlar şu şekildedir:

‘âbid, ‘aleyhi’s-selâm, allâh adı, allâh adına, allâh bende / allâh bendesi, allâh de‘vet, allâh gezebi, allâh gulu, allâh mehebbet / allâh mehebbeti, allâh ne‘meti, allâhiyyet, arı, arı yağ, ‘âsî, azân, bâng, baş günâh, bâtil ‘ibâdet, bayram, behîşt, beht, bendeler mehebbeti, beyân iyesi, bismillâh, büyük günâh, büt, bütperest, bütperestlik, cehennem, cehennem ehli, celle celâlühü, cin, cin dutmuş, deccâl, dervîş, dervîş kişi, dervîşlik, dîn, dîn esrârı, dîn igrârı, dîn peygamber, dîn yağısı, dîv, don, du‘â, düzeğ, düzeğ ehli, e‘tigâd, e‘tigâd eyleyen, e‘tigâdlu, feğîr, feğîrlük, fîrişte, gedâ, giyâmet günü, giyâmet yazıcılığı, gible, gice sahlayan / gice sa(h)layan, gurbân, gurbân yoruğ, gurbânlik, günah, günâhkarlık, günâhlu, günahsız, hâcî, hâlâl, hec, harâm, heyir, heyrât, ‘ibâdet, ‘ibâdet evi, ilhâm, ilhâm-ı allâh, îmân, imsâk, inşâllâh, ‘isevîler şirketinden çıkmış, istidâ‘, istidâ‘ eyleyen, istidâ‘ eyleyici, kâfir, kici günâh, küstvân, küstvân eşiden, mâtem, mâtem paldarı, matem yer, mâtemlik, mekrûh, melâik,

melāmet, melek, merdūd, merdūd kiři, mev‘ize, mezheb, millet, mināre, mūye, mūbāh, mūbārek, mügeddes, münācāt, münāfiġ, namāz, nāštā, nezd, nezir, nōvhe, oruc, pāderī, pāderler şovme‘esi / pāderiler şovme‘esi, pāk, pākize, pākizelük, pāklük, perī, peygām aparan, peygēm aparan, peygēmber, peygēmberlük, puç ‘ibādet, pu(ç) ‘ibādet eyleyen, resūl, risālet, şavāb, şavāb iyesi kiři, secde, söz orucı, sūnnet, şehīd, şehīdlük, şerī‘et, şeytān, şeytān vesvāsi, tayrı ne‘meti, telġin, tevekkül, tezerrō‘, te‘zīye, tövbe, tövbe eyleyen, tövbeden kicmiş, ümmet, vā‘iz, vehy, velī, ve‘z, vüzü, yağşılük dünya, zāhid kiři, zārī, zikr

4.5.1.2.3. Yemek kültürü

Sözlükte dönemin yemek kültürüne ışık tutan birçok madde başı yer almaktadır. Yemek kültürüyle ilgili maddeler ise nitelik bakımından çeşitlidir. Yemek kültürüyle ilgili söz varlığı kendi içinde “yemek ve öğün” ile “yiyecekler ve içecekler” şeklinde iki ana başlığa ayrılmıştır:

Yemek ve öğün

Bu başlık altında yer verilen maddeler genel olarak yemek kavramı ve yemeklerin gün içinde yendiği öğünlerle ilgilidir:

azuġe, aş, çire, çāşt, gice yeyecegi, hāzirī, il azuġesi, leşker azuġesi, loġma, nāz ü ne‘met, ne‘met, rizġ, tūşe, yemek, yemelü, yemelü zād, yol tūşesi, zād

Yiyecekler ve içecekler

Bu başlık altında yiyecekler ve içecekler niteliklerine göre 10 alt başlıkta ele alınmıştır:

Hayvansal yiyecekler

bal, bal gülinen, balıġ, bişmiş yumurta, büryān et, ciger, eksi yumurta, ġaġ et, ġayġanaġ, kabāb et, kabāb sīhi, kelle, kütāb-ı büryān, penīr, sāde et, süt baġlu, süt baġlu ayransız, şehd, şīrdān, tāze penīr, tāze yumurta, tütün yeyen et, yaru bişmiş yumurta, yeġni, yeġni et, yumurta, yumurta aġı, yumurta sarısı

Hamurlu yiyecekler

cörek ici, cörek altı, çörek, çörek ġatıġı, çörek ġemīri, etmek, feţīr, kürelü çörek, ġuţāb, ġemīr, iki odlu etmek, kömac çörek, külüçe, senbüse, pārça etmek, tike etmek, yağlu çörek, yağlu(lu) etmek

Sebzeler ve meyveler

alma, alubālū, bādincān, cīnī rīvendi, çuğundur, emrud, encīr, ğabağ, ğara tūt, ğarbus, ğemerī, ğemerī budağ / ğemerī budağı, ğilās, ğovun, ğulābī, heyva, ħiyār, ħurmā, isfanağ, kelem, kolūhlūk, limo, nār, nārcīl, nārenc, pağla, sebzī, soğan, šāhbālūt, šalğam, šeftalu, šüyüt, turb / turb-i tāze, tūt, üzüm, üzüm salħumı, üzüm dānesi, üzüm tūlfı, (ya)şıl bāğālī, yemiş, yemiş kācı, yer kōki

Tatlılar

ağ şeker, ğend, ħalvā, ħām şeker, heyva ħalvāsı, kelle şeker, nebāt, noğul, noğul-i ğendī sūt kerpīci, şeker

Tahıllar ve baklagiller

arağ, buğda, birinc, dāne, dügi, ‘edes, mercümek, noħūd, un kepegi, yarma, yemelü dügi, yumuşağ un

Kuruyemişler ve baharatlar

bādyān, cegirdek, ceviz, dārcīnī, duz, edviye, ħaşħaş, fındığ, ğerenfil, ğoz, ğuru işmiş / ğuru kişmiş, ħardal, ħetmī, kāsni, kirmān zīresi / zire-i kirmānī, kişmiş, ki(ş)nīc, merze, mīħek, na‘ne, perverde zencefīl, pīzek, püste, šāhdāne, şebcere, terħānlūk, ze‘ferān, zencebīl / zencefīl

Yağlar

yağ, yağ ğuyruğ, zeytūn yağı

Sular ve sütlü içecekler

ayran, çay suyu, deve sūti, et suyu, ğuyı suyu, mübārek su, şāf su, su, sūt, şor su, yağşı su

Meyveli ve alkollü içecekler

ağta aħır, ‘arağ, ‘arağ-ı bahār, ‘arağ-ı bīdmişk, ‘arağ-ı fitne, arı aħır, aħır, doşāb, efşüre, eski aħır, ğulāb, şerbet, şīre

4.5.1.2.4. Ağaçlar ve bitkiler

AİS'te birçok ağaç ve bitki çeşidine yer verilmiştir. Ağaç türlerinin içinde meyve verenlerle birlikte meyvesiz ağaçlara da örnekler vardır. Bunun yanı sıra

ağaçların ve bitkilerin yapılarıyla ilgili, yani "ağac budağı", "ağac hürdesi", "yaprag" gibi madde başları da bu başlık altında değerlendirilmiştir:

ābnūs, ağac, ağac budağı, ağac derisi, ağac hürdesi, ağac sāğı, ağac talaşası, ağac yaprağı, alma ağacı, alu ağacı, alubālū ağacı, bādām ağacı, bālūt ağacı, bārlu ağacı, bārsız ağacı, belāder, belut, benefşe, beng, bitmelü, böyük ağac, böyük soğan, būriyā, burma, buta, cengel, çigid, çinār ağacı / cinār, emrud ağacı, encir ağacı, ‘enber, erük ağacı, ğağnūs, ğırmızı gül, gīlās ağacı, ğönçe / ğönçe, gül, gül tacı, gülāb ağacı, haşil, heyvā ağacı, hiyār-ı çenber, hurfe, hurmā ağacı, iki cānlu ağac, kāc ağacı, kehr / kehrübā, ketān, ketān dürdi, kündür, limo ağacı, merze, mīşe, möv, müşk ağacı, nārenc ağacı, nebātiyye, nebtler, nergis, odun, ot, saman, şandal, serv ağacı, söğüt ağacı, sünbül, süsen gül, şebbū, şükūfe, tārūn, tenbākū, terke, tikan, turunc ağacı, tūt ağacı, tütün, ‘ud, üze(r)lük, üzüm ağacı, yaprag, yāsemen, yemiş ağacı, yonca, zeytūn ağacı

4.5.1.2.5. Hayvanlar

Sözlük boyunca önemli sayıda hayvan ismi yer almaktadır. Bu zengin içerik kendi içinde "hayvan" ve "hayvan türleri" olmak üzere iki başlık altında değerlendirilmiştir.

Hayvan

Bu başlık altında yer alan madde başları, hayvan kavramıyla ilgilidir. Yani herhangi bir hayvanı ifade etmekten ziyade ya genel olarak bütün hayvanları ya da hayvanların belirli bir kısmını ifade eden kullanımlardır. Ayrıca hayvanların ya da sürülerin karışmaması için uygulanan yöntemler de bu başlık altında ele alınmıştır:

bala, cānver, dāğ, dağ heyvān(ı), dört ayağ, ğurbān / ğurbānlük, helim hayvān, heyvān, heyvān-ı geyr-i nātiğ, rām cānver, sürü, tamga, vehş, vehşī heyvān, yük çeken heyvān

Hayvan Türleri

Bu grupta yer alan madde başları bir hayvan türünün adıdır. Bunlara ek olarak "ğuş dırnağı", "eyer üzengüsü" ve "balığ sümüğü" gibi hayvanların vücutlarıyla ya da kullanımlarında faydalanılan techizatla ilgili madde başlarına da yine bu başlıklar altında yer verilmiştir. Hayvan türleriyle ilgili madde başları kendi içlerinde "kuşlar", "atlar ve eşekler", "köpekler ve kediler", "büyükbaşlar ve küçükbaşlar", "yabani

hayvanlar, yırtıcılar ve diğer dört ayaklılar”, "kümes hayvanları", "böcekler", "sürüngünler" ve "su canlıları" olmak üzere alt gruplara ayrılmıştır.

Kuşlar

bayguş, bülbül, cekceğü, durnā, ferāy bülbül, ğalācāre, ğarġa, ğara ğarġa, ğaz, gögercin, gök ğuşı, ğumrī, ğuş, ğuş cücesi, ğuş cengāli, ğuş dırnağı, ğuş ğanadı, hüdhüd, kici ğuş, leglek, örde(k), pervārī ğuş, pirestuk ğuşı, seġġāçe, şehṛā gögerci(ni), semender ğuşı, şebkor, zengī ğarġası

Atlar ve eşekler

aşil at, at, at culı, at eyeri, at ħalġası, at kefeli, at na‘lı, at tengi, at yarağı, aygır at, cilav, dehene, dişi eşşek, efsār, eşşek, eyer ğaşı, eyer üzengüsü, ğaşav, ğatır, ğısrāġ, ġūr eşşegi, ğuşġün, ilhı, kehgīr atı, mādyan, noġta, pālān, saġrı, seresīme at, tekeltu, üzengü ğayışı, yorġa, yügen

Köpekler ve kediler

delü it, ġoyın iti, it, it delü, it ħaltası, it tūlası, pişik, seġvān, tāzī it, tūla it, zebāt

Büyükbaşlar ve küçükbaşlar

aḥta ġoyın, buzav, çepiş, daġ keçisi, daġ öküzü, deve, deve cemmāz, deve kūhānı, dişi deve, ġoyun, ġoyun tūki, ġūspend, ġuzı, igid öküz, inek, oġlaġ, öküz, öküz ġoyun, öküz nālesi, sürü, şişek

Yabani hayvanlar, yırtıcılar ve diğer dört ayaklılar

āhū, daġ donuzu, deveġuşı, donuz, fıl, fıl dişi, fıl ħortūmı, ġablan dırnağı, ġaplan, ġürg, kirpi / kirpü, mevsüre, meymūn, müşk nāfesi, pars, sıcan, sincāb, şebbere, tılki, yüz

Kümes hayvanları

aḥta ħorūs, cüçe, ħorūs, ħorūs beççe, ħorūs tāc, tāvus

Böcekler

aru, bal arusu, bit, büre, cekürdġe, celeb, cırcır, dām, dişleyen möcek, ‘eġreb, ‘enkebūt, ‘enkebūt perdesi, ‘enkebūt tārı, erzā, eşşek möceġi, eyüb ġurt, ġarınca, ġurt, ipek ġurt, kejdüm, me‘de ġurt, mūr, pervāne, peşe, sirke, şebcerāġ, tor, zenbūr camā‘at

Sürüngünler

boynuzlu ef'î, ef'î ilan, ejdahā, erkek ef'î, ilan, ilan arhası, kerdenkele, mālmalī, tosbaga

Su canlıları

balığ, balığ pūleki, balığ sūmūgi, deryā atı, gercin buğa / gercî bağa, ğurbağa, ilan balığ, istğūr, mercān, neheng, uşbul-ı balığ, zülü

4.5.1.2.6. Renkler

Birçok ana ve ara renk AİS'te madde başı olarak yer almaktadır. Renklerin madde başında gösterilmesinde birçok kez “renk” kelimesinden de istifade edilmiştir:

ābî reng, ağ / ağ reng, benefş reng, biste reng, ğara / ğara reng, ğaranlūk, ğırmızı, ğırmızı reng, ğızıl, gök, henāyî reng, ışığ reng, kül rengi, lāciverd, māvî reng, mîhek rengi / mîhekî reng, nārencî reng, nîl / nîlî, reng, samūr, saru / saru reng, sığarlať, sincāb, sirinc, sürme / sürme reng, toľ reng, tuz rengi, vesme reng, yaşıľ / yaşıľ reng, ze'ferān rengi

4.5.1.2.7. Zaman

Ay isimlerinden farklı olarak cins isim kategorisinde değerdendirilen zamanla ilgili madde başları AİS'te fazlaca yer almaktadır. Sözlüğün günlük konuşma diline uygun bir içeriğe sahip olduğu düşünülürse günün birçok anını ifade eden maddelere yer verilmesi doğaldır. Çünkü günlük hayatta zaman bildiren ifadelere sıkça başvurulmaktadır. İletişimin doğru kurulabilmesi için de zaman bildiren yapıların doğru ifade edilmesi ve karşı tarafın bunu anlamış olması şarttır. Bunların yanı sıra dinî hayatta karşılığı olan bazı günlerle ilgili terimler de sözlükte yer almaktadır. Zamanla ilgili maddeler kendi içinde "zaman birimleri", "belirli günler", "bir günün bölümleri" ve "mevsimler" olmak üzere dört gruba ayrılmıştır:

Zaman birimleri

Bu başlık altında değerdendirilen maddeler "bir dem" gibi çok küçük zaman diliminden "il" gibi daha geniş bir süreci ifade eden farklı zaman birimleridir. Ayrıca “sonsuzluk” gibi zamanla ilgili kavramlar da bu başlık altında ele alınmıştır:

āhır, andan sora, bildir, bir dem, bir gece gündüz, bir gün, bir sâ'at fūrşet, bir zamān, bir zamāndan sora, bundan sora, cāvid, değîge, dem, ebed, ebedü'l-ābād, endek vağt, endek zamān, ezel fūrşet, ğāh, ğāh ğāh, gelici zaman, gün, günbegün, gün vağti,

ḥāzır vaġt / ḥāzır vaġti, hefte, hemiŝe, il, inden sora, indi, kic, kicici, kicmiŝ il, lehze, lehze lehze, mecāl, meḥel, meḥelsiz, müddet, mühlet, müsteġbel, o sâ'at, öġce, sâ'at, sermed, sora, vaġt, vaġt kicmiŝ, vaġt sâ'at, vaġtsiz fūrset, ve'de, yaġŝı meḥel, zamān

Belirli günler

Bu başlık altında hem haftanın yedi günüyle ilgili maddeler, hem dün, ertesi gün gibi önceki ya da sonraki günleri karşılayan maddeler, hem de kıyamet günü gibi kavramları ifade eden günlere yer verilmiştir:

āḥiret günü, asraġa gün, bihrüz günü, biri günü, bugün, cezā günü, cüm'e günü, çehārŝenbe, dünən, dünən gice, düşenbe, ġiyāmet günü, pencşenbe, seşenbe, şenbe günü, yekşenbe

Bir günün bölümleri

Burada yer verilen madde başları 24 saatlik bir gün dilimi içinde yer alan zaman dilimlerinin adlandırmalarıdır:

aġsam, aġŝam vaġti, bu gice, bugün aġŝam, bugün dar ikindü, bugün ikindü, bugün ŝabāḥ, bugün uca ikindü, gice, ikindü, ŝabāḥ, seḥer

Mevsimler

AİS'te yer verilen zamanla ilgili maddelerden bir kısmı da mevsimlerin adlandırmalarıyla ilgilidir:

bahār, ġiŝ, il feşil, pāyız, yay, yaz

4.5.1.2.8. İnsan vücudu

İnsan vücudunu oluşturan organların birçoġuna sözlükte yer verilmiştir. Bunların yanı sıra insan vücudunun salgıladığı salgılar ve vücuttaki kıllarla ilgili maddeler de AİS'te yer almaktadır. Buna baġlı olarak insan vücudu başlığı altında değerlendirilen madde başları kendi içinde "organlar ve vücut bölgeleri" ve "vücut salgıları ve kıllar" olmak üzere iki başlık altında ele alınmıştır.

Organlar ve vücut bölgeleri

Bu başlık altında organ adlarına yer verilmiştir. Bazı organlarla ilgili ayrıntılı bilgiler bulmak da mümkündür. Örneġin el parmaklarıyla ilgili olarak her parmağın ismine sözlükte ayrı ayrı yer verilmiştir. Vücudun farklı bölgelerindeki kemik türlerini ifade

eden terimler de bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Organlarla ilgili maddelerin haricinde "göyün altı" ve "yüz" gibi vücudun bir bölümünü ifade eden maddelere de bu başlık altında yer verilmiştir:

ağız, alın, amcuğ, arğa, arğa möhresi, ‘āriz, arvāne, ayağ, ayağ budı, ayağ dabanı, ayağ girdesi, ayağ keff, bağırsağ / bağırsuh, baldur ağı, barmağ, baş, baş barmağ, beden, beden damarı, boğaz, boy, boyun, böğür, böğür sümügi, böyük ğarun, bud sümügi, burun, burun delügi, ciger, cigin, cisim, çehr(e), damar, deri, dırnağ, dil, dirsek, diş, diş dibün eti, diz, diz başı, dodağ, egri göz, el, el dirseği, el keff, emcek, emcek başı, endam, ense, ğabğab, ğarun, ğedd, ğifāl damarı, ğol, ğöyün, ğöyün altı, göbek, göğüz, göz, göz gūşesi, ğulağ / ğulağ, kic(ik) dil, kici barmağ, me‘de, meşāne, orta barmağ, pāça, pence, püstān, sağ el, sağ elün şefhesi, ser, sīne, sol el, sol elün şefhesi, sümük, süstī, şeğīge, şehādet barmağı, ten, tobuğ, tohum, uşag yeri, ‘üzv, yumruğ / yumruğ, yumuşa(ğ) sümük, yürek, yüz

Vücut salgıları ve kılları

Bu başlık altında ise diğer gruptan farklı olarak insan vücudunun salgılarının ve vücuttaki kıl bölgelerinin adlandırmalarına yer verilmiştir:

ağız suyu, balğam, baş iligi, beden teri, bığ, ğan, gaş, heṭṭ, ilik sümügi, kākil, necāset, nütfe, poğ, sac, sağgal, şefrā, ter, zehre, zülf

4.5.1.2.9. Müzik

Sözlükteki müzik kavram alanı içinde değerlendirilebilecek maddelere göz atıldığında bunların önemli bir kısmının çalgılarla, bir kısmının da ses olgusuyla ilgili olduğu görülmektedir. Buna bağlı olarak ilgili madde başları kendi içinde “çalgılar” ve “ses” olmak üzere iki gruba ayrılmıştır:

Çalgılar

Bu bölüm, çalgıların niteliğine göre kendi içinde “telli çalgılar”, “üflemeli çalgılar” ve “vurmalı çalgılar” olmak üzere üç alt başlıkta ele alınmıştır. Çalgıların yapısında bulunan “yay cilesi” gibi madde başlarına da bu bölümde yer verilmiştir. Türkçe sütunda yer alan çalgılara ek olarak Farsça sütunda "çeng" ve "berbet" adlı çalgılar da yer almaktadır:

Telli çalgılar

kamanca, sâz, tenbûr / tenbüre, yay cilesi, yongar

Üflemeli çalgılar

balabân, gamış, kerrenâ, nefir

Vurmalı çalgılar

dâire, döhl, kiçi zeng, kûs, nağara, nâgûs, nâgûs dil, zeng

Ses

Bu başlık altında yer verilen madde başlarından bazıları insan, bazıları ise çalgı sesiyle ilgilidir:

âvâz, berk âvâz, hōşâvâz, kök, müvâfig âvâz, müvâfigsiz âvâz, sâz şedâsı, sülûk değil, yağşı sedâ, zemzeme

4.5.1.2.10. Giyim kuşam ve süslenme

AİS'te günlük hayatın vazgeçilmez unsurlarından olan giyim kuşam ve süslenme kültürü içinde ele alınabilecek birçok madde başı yer almaktadır. Ayrıca giyim kuşam malzemelerinin üretilmesinde kullanılan birçok deri, ip ve kumaş türünden de sözlükte bahsedilmektedir. İran coğrafyasının özellikle kumaş çeşitliliği bakımından 17. yüzyılda bir cazibe merkezi hâline geldiği de göz önünde tutulursa sözlükte de bu gruba giren maddelerin önemli bir yer tutması anlamlı bir veridir. Giyim kuşam ve süslenme kültürüyle ilgili madde başları kendi içinde “kıyafet”, “alt-üst-iç giyimi”, “baş giyimi”, “ayak giyimi”, “aksesuar ve süslenme” ve “deri, kumaş ve ip” olmak üzere altı gruba ayrılmıştır:

Kıyafet

Bu başlık altında yer verilen maddeler kıyafet ya da elbise kavramını genel olarak karşılamaktadırlar:

don, geyim, geyin, libās, mâtem paldarı, paldar / paltar

Alt-üst-iç giyimi

Bu gruba giren madde başları ise daha ziyade parça kıyafetleri karşılamaktadır. Belden ayaklara kadar olan bölgeye giyilenler alt, belden boğaza kadar olan bölgeye giyilenler üst, kıyafetlerin içine giyilenler ise iç giyim olarak nitelendirilebilir:

arhalıg / arhaluğ, bālāpūş, çağşur, çūn kemer, deri çağşur, dolağ, etek, gerdī, gögüzlük, kepenek, köynek, kürk, lebāde, nīmtenē, şal, tuman, yağa, yapuncı, yeng

Baş giyimi

Baş giyilen başlıklar bu grupta değerlendirilmiştir:

‘arağcīn, bōrk, ciğa, demir bōrk, fōvt, leçek, mendīl, müreşşe‘ tāt, perde, tāt, yağluğ

Ayak giyimi

Ayağa giyilen ayakkabı, çizme, terlik ya da çorap çeşitleri bu başlık altında ele alınmıştır:

ağac na‘līn, başmağ, bağıdādī başmağ, cekme, ceste başmek, cōrāb, gīve, na‘līn,

Aksesuar ve süslenme

Bu gruba giren madde başları ise giyim kuşamın tamamlayıcı unsurlarıdır. Makyaj için kullanılan malzemeler, kıyafetlere görsellik kazandıran aksesuarlar ve takılar bu başlık altında gösterilmiştir:

altun, boyun bağı, büllūr, cilā, don bağı, düğme, egrimci, ellik, ğayış, ğaze, ğın, ğırmızı, ğızıl, ğızıl ħalğa sırğa, ğiyetlū daş, göğüz bağı, gülgūn / gülgūne, gümüş, ħalħāl, inci, inci dānesi, kemer, kemerbend, köbe, şefā, sırğa, sim, tovg / toyuğ, üzük, vesme, yāğūt, yeşb, yeşim, yumuşağ yāğūt, yüz ‘ağdi, zencīr dānesi, zīnet, zümürred, zūnnār

Deri, kumaş ve ip

Kıyafetlerin hazırlanmasında kullanılan deri çeşitleri, kumaşlar ve ipler de AİS’te çeşitliliğe sahiptir. Bu grupla ilgili sözlükten tespit edilen geniş söz varlığı, Safevî Devleti’nin özellikle Şah Abbas döneminde Avrupa ile kurulan ilişkiler neticesinde dünya ticaretinde kumaş ve deri işçiliğinde ulaşmış olduğu yüksek seviyenin de bir göstergesidir:

astar, atlas, başmağ göni, bez / peş, çārkezī, çīb, çuğa, deri, donluğ, fīte, ğaṭīfe, ğayṭan, ğumāş, ğuṭn / ğuṭnī, gülabātūn, ħeyyāt ipliği, hindi, ipek, ipek teli, kemḥa, ketān, kibr, lendere, lūlepuç, meḥmil / meḥmir, mişğālī, nemed, pārça, peşmā, pīne, samūr, sincāb, tefşīle

4.5.1.2.11. Sosyal ilişkiler, topluluk ve cinsiyet

Bu grupta değerlendirilen maddelerin ortak noktası günlük hayatta kurulan iletişimlerde oldukça önemli bir yere sahip olmalarıdır. Özellikle zamanın önemli bir kısmının birlikte geçirildiği aile bireyleri ve arkadaşların birbirlerine hitap şekli, günlük iletişimin kayda değer unsurlarındadır. Ayrıca AİS'te cinsiyet belirtici maddeler de azımsanmayacak sayıdadır. Bu başlık altında değerlendirilebilecek madde başları “aile ve akrabalık”, “aşk ve arkadaşlık”, “toplumsal statü”, “topluluk” ve “cinsiyet” olmak üzere beş alt başlıkta değerlendirilebilir:

Aile ve akrabalık

Bu başlık altında yer verilen madde başları aile üyeleri ve akrabalık kavramıyla ilgilidir:

ana, arvad / arvat, ata, bacı, baciğlı, bala, bibi, cedd, cedde, dayı, doğollük, ‘emū, ‘emūoğlu, er, eşl, ğardaş, ğardaşoğlu, ğaynana, ğaynata, gelin, ğız, giyev, ğoğum, hāla, hātūn, mama, mecāz uşağı, nesil, netīce, neveoğlu, nijād, oğlan, ögey ana, ögey ata, ögey ğız, övlād, taya, taya eri, uşağ, yezne

Aşk ve arkadaşlık

Bu grupta yer alanlar ise aşk ve arkadaşlık kavramlarıyla ilgili madde başlarıdır:

‘āşig, āşinā, dōst, ğonşı, mehribān, nāmzed arvat, şerīk, yārānī, yoldaş

Toplumsal statü

İnsanların toplum içindeki pozisyonlarının ve birbirlerine karşı üstlendikleri toplumsal rollerin adları bu başlık altında değerlendirilmiştir:

ağa, ‘ām / ‘avām, āşinālük / āşinālūh, big, cağala, cüt, dōstlük, dul arvat, dul kişi, dullük hāli, er arvad, ev kedhūdāsı, ğaravaş, ğardaşlük, ğarı arvat, ğarı kişi, harāmzāde, iki cānlu, iye, kedbānū, kedhūdā, kedhūdālūh, nişā(n)lu, ortağlıg, uşağlu, veledü’z-zina, yārlük, yoldaşlük, yüklü, zövc

Topluluk

İnsanların bir araya gelmesiyle oluşan ve farklı toplumsal birimlere işaret eden madde başları bu grupta yer almaktadır:

camā‘at, ehl, ehl-i beyt, ev ehli, ğebīl(e), ħelāyiġ, me‘şer, millet, tāyfa, tāyfa-yı ehl, ümmet

Cinsiyet

Erkek ve kadın cinsini belirten madde başlarıyla birlikte cinsî durumlara işaret eden “ahta”, “bıkr” ve “ħonşā-yı müşkül” gibi maddelere de bu grupta yer verilmiştir:

adam, ahta, bıkr, dişi, er, erkek, ğısır, ğız, ğulāmpāra, ħātūn, ħonşā-yı müşkül, igid, kişi, merdāne, oġlan

4.5.1.2.12. Ölçü birimleri ve sayılar

AİS’te ölçü, uzunluk, ağırlık, miktar ve sayı ifade eden madde başları kendi içinde “ölçü birimleri” ve “sayılar” olmak üzere iki grupta ele alınmıştır.

Ölçü birimleri

Nesnelerin boylarının ya da ağırlıklarının ölçülmesinde kullanılan birimler ya da araç gereçler bu başlık altında toplanmıştır:

aġır, ağac, artuġ, arşun, arşun ağacı, az, batalmen / batman, bir batalmen / bir batman, bir cerek, bir dürem, bir el daş, bir ħebbe, bir mişġāl, bir yol, boş, böyük, cimdik / çimtik, coġ / çoġ, cend / çend, cendlük, cümle, dāne, dānek, daş, daş terāzū, deste, dört batman, endāze, endek, fi'l-cümle, ġafīz, ġarış, ġeder, geri, ġetre, ġetre ġetre, ġin, genlük, ġismet, ħafīf, ħamı, ħamısı, herçend, ħişşe, igirmi batman, iki ġad, iki yol, kic / kici / kicik, kīle, küll, küllī, lete, mevzun, miġdār, mişġāl terāzū, nece, neçe, orta, pārseng, pay, peymān, şed çendān, tahta, terāzū, terāzū pillesi, üç mişġāl, yarım cerek, yaru, yaru batman, yol, yük, yüngül

Sayılar

AİS’te madde başı olarak yer alan sayılar, sıra sayıları ve kesirli sayılar bu başlıkta yer almaktadır. Birden ona kadar olan sayılarla birlikte bazı onluk, yüzlük ve binlik ifadelere de sözlükte yer verilmiştir. Bunları yanı sıra bazı ara sayılar da metinde yer almaktadır:

bir, bir bir, iki, ikiden biri, üç, üçümcü / üçümcü, dört, dördem, dörtten bir, beş, beşi beşe, altı, şeş, yeddi, sekkiz, doġguz, on, on bir, on birimci, on üç, o(n) biş, on altı, hefdeh, on sekkiz, igirmi, igirmi bir, igirmi biş, otuz, ġırġ, elli, yetmiş, yüz, yüzem,

yüzünden yüze, iki yüz, iki yüzem, üç yüz, dört yüz, beş yüz, altı yüz, yeddi yüz, sekiz yüz, doğğuz yüz, min, min min, on min, igirmi min

4.5.1.2.13. Madenler, topraklar ve taşlar

Bu başlık altında değerdendirilebilecek madde başları kendi içinde “madenler”, “topraklar” ve “taşlar” olmak üzere üç gruba ayrılmıştır:

Madenler ve elementler

AİS’teki maden ve element türleri içinde altın ve altınla ilgili madde başları sayıca fazladır. Farsça sütunda olup Türkçe sütunda olmayan "zıybek" gibi maden adları da vardır. Madenlerle ilgili metinden tespit edilen madde başları şu şekildedir:

altun, arı ğızıl, bārūt, bārūt şūresi, bürünc, bürünc meftūli, demir, demir meftūli, ‘enāşir, ‘enāşir-i erbe‘e, ğalay, ğelb ğızıl, ğızıl, ğızıl sım, gümüş, kirbit, kömür, kükürd, me‘den, meftūl, merg-i mūş, mermer, mis, ‘ünşür, polād, rūkeş, sım, şencerf, zift

Topraklar

Toprak türlerinin önemli bir kısmı mimari alanında kullanılmaktadır. Bunlardan bazıları ham, bazıları ise işlenmiş ya da pişirilmiş türlerdir. Metindeki toprakla ilgili maddeler şu şekildedir:

ācür, ağ palçuğ, āhek, balcuğ / palçuğ, gec, ğırmızı palcuğ, gil, ğum, kāhıl, kerbīc / kerpīc, kesek, kūd, kül, tobrağ, toz

Taşlar

Bu başlık altında yer alan taş türlerinden bir kısmı sade taş, bazıları ise değerdli taş olarak değerdendirilebilir. Değerdli taşların bir kısmını madenler ya da aksesuar ve süslenme başlığı altında da ele almak mümkündür. AİS’te yer verilen taş türlerinin listesi şu şekildedir:

ağır daş mālū, büllūr, cevāhir, daş, daş ‘eyni, daş ğiymetlū, daş göz, dürre, ğiymetlū daş, ğurde daş, inci, inci dānesi, rūmī daş, yāğūt, yeşb, yeşim, yumuşag yāğūt, zencir dānesi, zümürüd

4.5.1.2.14. Sağlık ve ölüm

AİS'te önemli sayıda madde başına sahip kavram alanlarından biri sağlık ve ölümle ilgilidir. Buna bağlı olarak, sağlıklılık, hastalık, hastalıkların tedavisi ve ölümle ilgili önemli sayıda madde başı yer almaktadır:

Sağlıklılık

Bu başlık altında yer verilen madde başları, genel olarak sağlık ve sağlıklı olma kavramlarıyla ilgilidir:

çağ / cağ, çağluğ / cağluğ, güçlü, güdret, güdretlü, güvvet, güvvetlü, köyül behem, şehhet, selāmet, şefā, şefālu, tendürüst, tendürüstlük / tendürüstluğ, yağşı, yağşılık

Hastalık

Bu başlık altında yer verilen madde başları hastalık kavramı ve hastalık adlarıyla ilgilidir:

ağsağ, āteşek, āzürde, balğamlu, baş derdi, bevāsīr, bīmār, bīmār bevāsīrlü, bīmār meşane iyesi, bīmārlu, bīmārlük, boğaz ağrısı, cefā, cicek, cirīd yarası, cirm, derd, derd-i ser, dimāğ-ı hūşk, dört gün isitmesi, deblīs, duşbil, efsürde, efsürdelük, egri göz, 'eğreb yarası, eḥvel, fōvt, fūvāğ, ğan ishali, ğansız, ğara sürfe, ğem, ğemlü, ğeyb isitmesi, ğıl*, ğıygac, ğızdırma, ğīrā, ğīrālu kişi, gücsiz, ğürriş, ğüvvetsiz, ḥefegān, hemişe işitmesi, hezmsiz, ḥonağ, igine yarası, imtilā, ince renc, ishal, işitme, istigā, kār, kecel, kecellük, küftlü, lā'elāc, lāl, lüknet, mefāşil merezi, mefāşil merezi elde, mefāşil merezi ayağda, memūm, merež, merež-i şer', merežlü, meşāne ğumı, mūlā isitmesi, nāçağ, nāçağlık, perre derdi, pīne, renc iyesi, rīm, rīşe, rīşe yemiş, sarıluğ merezi, şer', ser' iyesi, sınımış, sürfe, süst, topoğ, uşbul, üç isitmesi, yamanlık, yara, yara ğırağı, yara nişānesi, yara pīnesi, yaralu, yeregān merezi, zeher, zeherlü, ze'if, zih derdi

Tedavi

Hastalıkların tedavisinde kullanılan ilaçların genel adları, ilaç türleri ve tedavi yöntemleri bu grupta listelenmiştir:

cullāb, cūṣānīde, dermān, deva, ‘elāc, farḥ tiryāki, ğabāḥ yağı, ğargara, gerdenbend, ḥebb, ḥecāmet, ḥekīm nüṣḥesi, ḥoġne, merhem, mūm yağı, timār, ṣāf, ṣefā, yağ, yağ dele, yara filtesi, zeher icün ‘elāc

Ölüm

Ölüm kavramıyla ilgili madde başları ise bu grupta değerlendirilmiştir:

berṭeref, ecel, fövt, ḥelāk, merg-i müfācāt, nābūd, ölü, ölüci, ölüm, tā‘ün

4.5.1.2.15. Günlük hayatta kullanılan araç gereçler

AİS’te günlük hayatta kullanılan araç gereçlerle ilgili madde sayısı oldukça fazladır. Bunun başlıca sebebi ise AİS’in genel olarak günlük iletişimle ve yaşayışla ilgili yardımcı bir kaynak şeklinde tasarlanmış olmasıdır. Bu araç gereçleri kendi içlerinde “ev eşyaları” ve “iş aletleri” olmak üzere iki başlık altında tasnif etmek mümkündür:

Ev eşyaları

Bu başlık altında ev içinde günlük hayatta kullanılan eşyalara yer verilmiştir. Bunların içinde mutfakta kullanılan eşyaların önemli bir yer tuttuğu söylenebilir. Özellikle kap ve şişe türleriyle ilgili zengin bir veri olduğu görülmektedir. Bunların haricinde yemek hazırlanmasında, pişirilmesinde ve yenmesinde kullanılan araç gereçlere de bu grupta yer verilmiştir:

ağac küp, beşik, bıcağ, boşğab, buğda sağısısı, cām, canaḥ, ce‘be, cīb, cölmeḳ, cuvāl, çömçe, davarcuḥ / davarcuğ, debbe, duzluḥ, ev esbabı, ev māyesi, ev metā‘(1), ğab, ğā‘ide-i paltar, ğalı, ğalıca, ğaşığ, ğarbıl, ğazan, ğerrābe, ğıf, ğıfıl, ğutı, güzgi, hāven, ḥesir, ḥon, ḥonca, ḥurcīn, ḥüm, ḥümre, ignedān, kefgir, kīf, kilīm, kīse, kūze, kūze mestürlüğü, küp, kürsī, legen, lengerī, levde, mis teşt, nāzbālış, nebāt şişesi, ne‘lbekī, peymāne, perde, peşe çadırı, piyāle, şandūğ, şandūğçe, şandūğḥāne, sebet / seped, sebū, segek / senek, süfre, süpürge, şişe, taba, tabağ, tağar, tendür, tobre, tuluḥ, tūng, yatmaḥ paltarı, yasduḥ, yelek, yorgan, zād büşüren, zenbıl

İş aletleri

Yapılan işler esnasında kullanılan aletler bu grupta ele alınmıştır. Bunlardan bir kısmı tarımda, bir kısmı hayvancılıkta, bir kısmı ise el işçiliğinde kullanılan aletlerdir:

ālet, ‘arāba mīl, behle, bıcağ, bil, birinc dögen, cedvel, cedvel ceken, çarh, çeküş, çengāl / çengel / çengek, dārbend, daş yonan, daş yonan ğeleml, davāt, defter, degirmen daşı, degirmen dişi, dellāk çarh, derzī üksigi, direfş, efzār / evzār, enbir, erre, ğamcı, ğāvahın, ğaycı, ğelem, gemi çadırı, ğılıc, ğullāb, ğözlük, ğünyā, herīse, ig, iğne / igine, ihrām ğāvesi, iskene, kāġız, kelbetīn, kerki, külüng, küre, kürek, mehek daşı, nacağ nerdibān, orağ, sıcan telesı, şıgıl, sindān, siriş, sirişom, sümterāş, şefre, tahta, tāziyāne, tele, tük ğelem, usturlāb, uşağlar tahtası, yer mālası

4.5.1.2.16. Ekonomi

AİS’teki ekonomiyle ilgili söz varlığını kendi içinde “para türleri”, “ticaret ve vergiler”, “değer” alt başlıklarıyla ele almak mümkündür. Ekonominin ve ticaretin günlük hayatın merkezinde olması dolayısıyla sözlükte de bununla ilgili birçok madde başı yer almıştır:

Para türleri

AİS’te para ve para yerine geçen maddelerle ilgili şu made başları yer almaktadır:

ağca / ağça, ağca vereğ, altun, cārī ağca, ğelb, ğelb ağca, ğelb ğızıl, genc, ğızıl, herc, ħurde pūl, min altun, nağd, nağd ağca / nağd ağça pūl, saru möhür, saru sikke, sikke, zer

Ticaret ve vergiler

AİS’te ticaretle ve vergi türleriyle ilgili tespit edilen madde başları şu şekildedir:

ayluğ, ayluhlu, bāc, borc, borclu, cerīme, cezā, cizye, deġişdürmek, deġişmek, ecr, ecrlü, ‘evež, fedālük, ğebāle, ğebz, ğenīmet, gidiş geliş, girov, ğismet, ğulk, ħercler, ħerc iyesi, ħerīd, ħerīdārlük, ħesāb, ħevāle, ħezīne, ħisse, icāre, kār, kirāye, māl-ı ħabbāt, mālлу, mezāt, mevācib, muzd, muzdlu, müāmile, mükāfat, ondan bir, pay, pūl yeri, reb‘, rüşvet, sened, sermāye, şerfe, sezā, sövdā, sövdāger, sövdāgerlük, tedārik, telāfī, ticāret, ve‘de, zamān-ı ve‘de

Değer

Ürünlerin değerini belirten ifadelerin AİS’teki örnekleri şunlardır:

bahā, bahālu, bedel, çend, giymetlü, mebleğ, müfeşşel cend, mütteşil cend, münāsib, nece değer, nirh, ucuz

4.5.1.2.17. Yer

Bu başlık altında ele alınan söz varlığı da oldukça geniştir. Bu gruba giren kelimeler kendi içinde “mekân ve mimari”, “yön” ve “makam” olarak alt gruplara ayrılmıştır.

Mekân ve mimari

Mekânlarla ve mekânların mimari özellikleriyle ilgili AİS’te birçok madde başı yer almaktadır. Bu mekânların bazıları “dağ”, “deryā” ve “merğzār” gibi doğal mekânlardır. Bazıları ise “dükkân”, “kârvānsārā” ve “samanluh” gibi insan eliyle yapılmış mekânlardır:

ābādān, ağac körpü, ahur, ām bāzārı, anbār, azuğē bārḥānası, baca, arḥ, āsītāne, bāğ, bāğça, başmağ satan bāzārı, bāzār, bender, beyaban, bōstān, bürc, cadır, cāy, cemen, cengel, cezīre, coḥ yer, cuḥur, çay evi, dağ, dalan, dam sağısı, dārbest, dar ‘imāret, dārū’ş-şefā, daşluğ, dehlīz, demir pencere, dergāh, derre, deryā, deryāçe, dīvār şebekesi, diyār, dört tağ, dört şofa, duz yeri, dükkân, dünyā, dünyā hişşesi, edebḥāne, ev, ğal’a, ğamışlūk, ğapu, ğa(y)nar çeşme, ğazılmış yer, ğebriştān, gele yeri, ğeşr, gögercin yeri, ğum yeri, ğuru yer, ğuş evi, ğuyı, ğulistān, ğünbed, ḥabağī yer, ḥāne, ḥarem, ḥāngāh, ḥāşilsiz yer, ḥerābāt, ḥelvet yer, hemvār yer, ḥendeğ, ḥevīçḥāne / ḥevīçḥāne, ḥövz, ḥişār, ḥişār küngüresi, ḥövz, ḥücre, iğlīm-i dünyā, ‘ibādet evi, ‘imāret, ‘imāret dendānesi, kârvānsarā, kâşikārī, kend / kent, kitābhāne, kebüterḥāne, körpü, köşk, küçe, lete, mağāra, mātem yer, mebrez, meğām, meḥfel, meḥfel yer, mekân, mekteb evi, memleket, me‘mūr / me‘mūr yer / me‘mure, menzil, merğzār, merz, meydān, mezre‘e, mişe, mülk, müşebbek, nāḥiye, nāvdān, otağ, ölke, pāderler şovme‘esi / pāderiler şovme‘esi, pādşāh mülki, pencere, rūstāy, samanluh, sebzēzār, şehṙā, şehṙālūk, seyrġāh, sekü, sellāḥḥāne, serdābe, su bendi, su töken yer, su arḥ, su bendi, şehir, şehir ḥişārı, şireḥāne, tağ, taḥta, tāk, tepe / tebe, tevīle, tımçe, tobrağ tepesi, üzüm bāğı, veteṙ, vilāyet, vīrāne / vīrāne yer, yel dutan, yemişlūk, yer, yol, zencir evi, zencirḥāne, zerrābhāne, zindān, ziyāret

Yön

AİS'te yön kavramını ifade eden önemli sayıda madde başı yer almaktadır. Bunlardan bir kısmı “alt”, “dişğaru”, “icerü”, “ög”, “sağ”, “sol” ve “yuħaru” gibi günlük hayatta kullanım oranı yüksek olan yön ifadeleridir:

alt, anda, arħa, arħa arħa, beyā(n)da, böğür, bunda, cānib, cenüb, dişğaru, dörd teref, ense, etrāf, gerü, ğible, gūşe, gütb, handa, hevālī, hüzūra, icerü, irelü, istiğbāl, kenar / kenāre, küngüre, meşrig, mügeddime, müte‘ellig, neẓere, ortada, ortaya yaħun, ög, ögce, ögde, pişrov, sağ, sağ cānib, sol, sol cānib, şherden dişğaru, şerg, şimāl, teref, uca, uzağ / uzaħ, üst, yaħun, yan, yanımda, yer altı, yer üzi, yuħaru

Makam

Bu başlık altında yer verilen madde başlarını “mekân ve mimari” başlığı altında ele almak da mümkündür. Ancak bu madde başları, resmî makamları ifade etmeleri bakımından kendi içinde ayrı bir grup olarak değerlendirilmiştir.

ālī ğapu, defterħāne, dīvānhāne, dövlethāne, mehkeme, pādşāh dīvānı, pādşāh tahtı

4.5.1.2.18. Doğa olayları

Günlük hayattta sıklıkla karşılaşılan doğa olaylarına da AİS'te yer verilmiştir. AİS'in Türkçe sütunundaki konuyla ilgili söz varlığı ise şu şekildedir:

berg, böğür yeli, cezr-i deryā, çoh yağış suyu, dolu, ense yeli, ğar, gice gündüz i‘tidālī, gice gündüz yeli, ğırav, girde yel, lepe, medd, mö‘tedil gice, mö‘tedil havā, mülāyim / mülāyim hava, mülāyim yel, nem, nemlük, re‘d, rūzigār, sil suyu, su mövci, su tūfānı / tūfān, şāġi‘, şebnem, telātüm-i deryā, yağış, yağşı havā, yel / yıl

4.5.1.2.19. Savaş, barış ve silahlar

Her ne kadar misyonerlerin hazırladığı bir sözlük olsa da dinî içeriğin yanında sosyal hayatın her yönünün bu sözlükte yer aldığından yukarıda da bahsedilmiştir. Savaş ve doğal olarak karşıtı barış ile ilgili kavramlar da bunlardandır. Ayrıca savaşlarda ve mücadelelerde kullanılan silah türlerine de AİS'te rastlamak mümkündür:

ağac ğılıc, ağuzotı, altı per, ‘āşī, āştelük, badlıc, bārūt, cebeħāne, cida, cirīd, çaħmağ, dört güzgi, düşmen, feth, fethbend, feth yeli, fişfişek, ğalħan, ğālib, ğara būgra, ğebze, geyim, ğılıc, ğoyulğa, hāven, ħemle, ħencer, ħerāmīlūk, ħerbe, ħūd, ħūd

özi demir, kesîb, leşker azûgesi, leşker mevâcibi, meglûb, meglûblük, me'şiyet, nişâne, oğ, oğ peykânı, ordu, sacma, sadağ, san, sapan daşı, savaş, savaş eslihesi, savaş kişi, savaş me'reke, savaş yarağı, selâmet, silâh, şülh, tâht, tapança, terkeş / tılkeş, tob, tûfeng, tûfeng fitilesi, yağı, yarağ, yeriş, zefer, zenbûrek, zirih

4.5.1.2.20. Oyunlar

AİS'te sosyal hayatın önemli bir parçası olan oyun kültürüne ait söz varlığıyla ilgili bilgiler edinmek de mümkündür. Ayrıca bahsi geçen oyun adlarına bağlı olarak dönemin eğlence kültürüne dair de yorumlar yapılabilmektedir. Türkçe sütundaki oyunla ilgili madde başlarının listesi şöyledir:

cirîd, gencefe, gencefe destesi, gülûle, gumâr, gumâr oynayan, hîle, mekr, nerd, nerd sümügi, nerd tahtası, oyun, pel, reğgâslük, şeş ü yek, şetrenc, şetrenc bisât, tob

4.5.2. Anonim İsfahan Sözlüğü'nün Türkçe Sütunundaki Fiil Söz Varlığı

4.5.2.1. Masterlar

AİS'in zengin söz varlığı içinde fiiller de önemli yer tutmaktadır. AİS'te birçok fiil, master şekliyle kendine yer bulmuştur. Bunlardan bir kısmı kök hâlindeki fiiller, bir kısmı ise yapım ekleriyle türetilmiş fiil gövdeleridir. Bu fiillerin bazılarının şahıs ve zaman ekleriyle çekimlemiş şekilleri de metinde mevcuttur. AİS'in Türkçe sütununda master şekliyle madde başı olan fiillerin listesi şu şekildedir:

acıl-, acuğlan-, aç-, ağart-, ağla-, ağrı-, ağrıt-, aldan-, aldat-, arıd-, arşunla-, artur-, as-, atlan-, avla-, avundur-, ayır-, bağla-, bağ-, bağışla-, barış-, batır-, begen-, bezen-, bişür-, boşad-, boşur-, bulaşdur-, buyur-, бүк-, cıh-, cıhard-, çağır-, çek-, dad-, darağla-, değış-, degüşdür-, di-, dime-, diril-, dirilt-, dişle-, doğ-, dol-, dolan-, doldur-, dön-, dönder-, dur-, düş, düzed-, egil-, egir-, ek-, erid-, eşid-, garga-, garişdur-, gâşı-, gâşıt-, gâyt-, gâyna-, gel-, get-, gey-, gez-, ginlet-, gizlen-, gizlet-, gorh-, gorhut-, gör-, gönder-, götür-, gözetle-, gultur-, gurtar-, gurulda-, gurut-, gus-, gül-, heberleş-, horulda-, inan-, inandur-, isit-, iste-, işe-, işlet-, itele-, itile-, itit-, iy-, iyle-, kehelde-, kerkile-, kes-, kişne-, min-, oğşat-, oğı-, oğşat-, ol-, osur-, oyna-, oynat-, öl-, öldür-,öp-, örgen-, örget-, ört-, sağla-, sal-, sallan-, san-, sana-, savaş-, segird-, sep-, ser-, serele-, sıcra-, sına-, sic-, silk-, sovut-, söğ-, söleş-, suva-, sünnetle-, sür-, sürt-, şiş-, tab-, tök-, tanı-, tebred-, tebren-, terle-, titre-, tohı-, tükür-, ud-, uzağlaşdur-, uzalt-, üz-

, veremlet-, vur-, yab-, yabuş-, yalvar-, yan-, yandur-, yapuş-, yapuşdur-, yar-, yaz-, ye-, yetir-, yetiş-, yığ-, yığıl-, yığışdur-, yilişdür-, yilişme-, yoluḥ-, yu-, yükle-

AİS'in Türkçe sütunundaki bazı madde başları, Farsça sütundaki unsurların birebir tercümesi şeklindedir. Özellikle “isim + yardımcı fiil” kuruluşunda olan Farsça madde başları Türkçeye tercüme edilirken Farsça yardımcı fiillerin Türkçedeki karşılıklarından yararlanılmıştır. Bu tür örneklerde de fiiller mastar şeklindedir. Basedilen Farsça yapıların tercümesinde mastar hâlleriyle sıklıkla kullanılan fiiller ise şu şekildedir:

al-, apar-, bağla-, bil-, buyur-, çek-, çıḥ-, çıḥard-, deg-, di-, dur-, dut-, düş-, düzed-, eşit-, et-, eyle-, ğayır-, gel-, get-, getir-, gey-, ğoy-, gör-, görset-, götür-, iste-, kic-, oḥı-, ol-, oturd-, öl-, öldür-, örget-, örğen-, saḥla-, sal-, sür-, tab- / tap-, tök-, ver-, vur-, ye-, yetir-, yetiş-, yığ-

4.5.2.2. Çekimlenmiş fiiller

AİS'in Türkçe sütununun Farsça sütun dikkate alınarak oluşturulduğundan daha önce söz edilmişti. Farsça sütunda yer alan çekimlenmiş fiil şekilleri Türkçe sütunda sırasıyla geniş zamanın ve görülen geçmiş zamanın teklik 1. şahıslarıyla çekimlenerek tercüme edilmiştir. Bunlardan bir kısmı fiil kökü ya da gövdesi durumundayken bir kısmı ise “isim + yardımcı fiil” yapısıyla kurulmuş birleşik fiilerdir. AİS'te farklı zamanlarda ve şahıslarda çekimlenmiş fiillerden yükleme sahip olan cümleler de vardır. Burada sözü edilen fiiller cümle içindeki ve farklı zamanlarda çekimlenmiş fiiller değil, Farsça sütundaki örneğin karşılığı olarak arka arkaya geniş zaman ve öğrenilen geçmiş zamanın teklik 1. şahsında çekimlenmiş fiilerdir. Bu fiillerin listesi şu şekildedir:

ac- / aş-, ağla-, al-, ālūde ol-, anlad-, a(n)latdur-, apar-, ārāste ol-, artır- / artur-, at-, as-, bağla-, baḥ-, baḥuşla- / baḥişla-, bār eyle-, bezed-, bezen-, bil-, bile bil-, bile ol-, bit-, bitür-, büyük eyle-, büşür-, cal-, ceyne-, çağır-, catlad-, çatla-, çek- / cek-, çüri- / çürü- / cürü-, dad-, deg-, der-, destpāçe ol-, di-, dişle-, doğ-, doğra-, dön-, dönder-, döy-, dur-, dut-, dür-, düş-, eg-, egil-, efrāziş eyle-, ek-, em-, engāra dut-, erid-, erin-, eşid-, eyle-, ğaç- / ğac-, ğacır- / ğacur-, ğal-, ğaruş-, ğaruşdur-, ğaşı-, ğayır-, ğayna-, ğaz-, gel-, getir-, gez-, gezdür-, gird eyle-, gid- / get- / ged-, ğorḥ-, ğorḥud-, ğovur-, ğoy-, gör-, görsed-, göş-, götür-, gövşe-, gözedle-, ğurtar-, ğurulda-, gül-, ğürre ol-, ḥeberleş-, heves eyle-, ic-, isladur-, iste-, iyle-, kic-, kicür-, nāle eyle-, nāz eyle-,

oğurla-, oħı-, ol-, osur-, otlā-, otlat-, otur-, oturd-, oyna-, öldür-, öp-, örged-, ört-,
pejmürde ol-, perestiş eyle-, perhîz ele-, periveş ver-, perveriş ver-, peymān et-,
peyvend eyle-, rencide ol-, sal-, salın-, sana-, sar-, sat-, sedā eyle-, segird-, sep-, ser-,
serencāma getir-, sīcra-, sīħ-, sīna-, sic-, silk-, suvad-, sür-, sürt-, şış-, şö'le eyle-, şūrişe
gel-, tabşur-, tap-, tanı-, tep-, tebred-, tebren-, tik-, titre-, toħı-, tök-, uç-, üz-, ver-, vur-,
, yala-, yan-, yandur-, yapuş-, yapuşdur-, yar-, yarad-, yaş eyle-, yat-, yaz-, ye-, yedür-,
, yetir-, yetiş-, yırt-, yilişdür-, yu-, yügürd-, yükle-

5. TÜRKÇE-FARŞÇA DİL İLİŞKİLERİNİN TARİHİ VE ANONİM İSFAHAN SÖZLÜĞÜ'NÜN FARŞÇA SÜTUNUNDA YER ALAN TÜRKÇEDEN KOPYALANMIŞ KELİMELEER

Sözlüğün Türkçe sütununda yer alan Türkçeye ilgili verilerin yanı sıra Farsça sütunda da Türkçeden kopyalanmış birçok madde başı tespit edilebilmektedir. Kökleri yüzyıllar önceye dayanan ilişkilerin sonucunda Türkçe ve Farsça birbirlerinden önemli ölçüde etkilenmiştir. Farsça sütunda yer alan Türkçe kelimeler ele alınmadan önce bu ilişkilerin arka planı incelenecektir.

5.1. Başlangıcından Günümüze Kadar Türkçe-Farsça Dil İlişkileri

Türkçe ve Farsça arasındaki ilişkilerin tarihi yüzyıllar öncesine kadar uzanmaktadır. Konuyla ilgili en güncel çalışmalardan birinde bu ilişkilerin en az MÖ 2000'li yıllarda başlamış olması gerektiği ifade edilmektedir (Kızılözen, 2019). Eker (2008-2009: 70-71) Türk-İran dil ilişkilerinin tarihiyle ilgili olarak ilk ilişkilerin destanlar dönemi olduğunu, ikinci aşamanın ise yazılı kaynaklara ulaşabildiğimiz Bizans, Sasani ve Köktürk devletleri arasında yoğun ilişkilerin olduğu MS 6-8. yüzyıllar olduğunu ifade etmektedir. Bu dönemlerde İran dilli topluluklar İran coğrafyasının yanı sıra Maveräünnehir'den Doğu Türkistan'a kadar uzanan hatta da yer almaktaydı. Türklerle ve Türkçeye ilişkileri bakımından İran dışındaki İran dilli topluluklara Soğdlar ve Toharlar örnek olarak verilebilir (Eker, 2010: 324).

Türklerin 1000'li yıllardan itibaren İran coğrafyasının hâkim gücü olmaya başlamasıyla Türkçe-Farsça ilişkileri de kesintisiz ilerleyeceği bir sürece girmiştir. Johanson'un (2014: 54-58) dil ilişkilerinde “çekicilik” olarak adlandırdığı dil özellikleri, bir dilin diğer dilden yapacağı kopyalamalar da etkili bir durumdur. Türkçe ve Farsça dil ilişkilerinde de tarih boyunca iki dilin birbirine karşı bazı “çekici” özellikleri devreye girmiştir. İki topluluğun da Müslüman olması dolayısıyla Arapça da bu dil ilişkisinde kendisine önemli bir yer bulmuş ve iki dili de aynı anda etkilemiştir (Köprülü, 1942: 4). 13. yüzyılın başında Cengiz'in yerinden oynattığı Türk topluluklarının da İran coğrafyasına doğru hareket etmesi hem Türk-Fars ilişkileri hem de Türkçe-Farsça ilişkileri bakımından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu durumun ortaya çıkardığı sonuçlardan biri Köprülü (1942: 10-11) tarafından Arapçanın etkinlik alanının azalıp Farsçanın baskın hâle gelmeye başlaması şeklinde izah edilmiştir. Perry (2001: 199) de, Moğol istilasından önce İranlı aydınların Farsça

konusup Arapça yazdıklarını, ancak Moğol istilasından sonra Arapçanın klasik bir dil hâline gelip yavaş yavaş kullanımının azaldığını belirtmektedir. Aynı dönemde Farsça ise din dili de dâhil olmak üzere her alanda yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Yani bölgede artan Türk egemenliği Farsçanın ortadan kalkması gibi bir süreç meydana getirmemiş, aksine Gazneliler ve Selçuklular dönemi ve sonrasında Farsça, Arapçayla birlikte İslam coğrafyalarının ikinci önemli dili olmuştur. Farsçanın hızlı bir şekilde standart şekline kavuşması da yine bu dönemde gerçekleşmiştir (Eker 2008-2009: 71-72).

Eker, DLT'nin İran dillerinden yapılan kopyalar için bir dönüm noktasını olduğunu ve buna bağlı olarak DLT öncesi kopyaları İslam öncesi olarak birinci katman, DLT'den sonrakileri ise Yeni Farsça kopyaları olarak ikinci katman şeklinde ifade etmektedir (Eker, 2009: 238-239). Türkçe-İran dilleri ilişkileri açısından DLT'de Kâşgarlı Mahmut'un sunduğu veriler oldukça kıymetlidir. Kâşgarlı yer yer Türklerin, özellikle de Oğuz Türklerinin Farslarla olan yoğun ilişkilerine ve bu ilişkilerin Oğuzların dilinde yaptığı etkiye vurgu yapmıştır. Ancak İslam öncesi dönemdeki birinci katmana ait kopyalar ses ve şekil olarak o kadar Türkçeleşmiştir ki Kâşgarlı Mahmut bunların yabancı kelimeler olduğunu fark edememiştir. Bu gruba giren bazı kelimelerin atasözü örneklerinde görülmesi ise kopyalamanın oldukça eski bir dönemde yapıldığına işaret etmektedir (Eker, 2009: 239).

Safevîye Tarikatı'nın 1450'lerden itibaren geçirmiş olduğu dinî, siyasi ve askerî değişim Safevî Devleti'nin kurulmasını sağlamıştır. Bu yapının temel direği ise başta Anadolu Kızılbaş Türkmenler ve Akkoyunlu Devleti tebaası Türkmenler olmak üzere Türk gruplardır. Devletin hem yöneticilerinin hem de yönetici kesimin gücünü borçlu olduğu kitlenin Türk kökenli olması, devletin dili konusunda da bazı ipuçları sağlamaktadır. Örneğin, bu topluluğun savaş naraları bile Türkçedir (Hinz, 1992: 9). Kızılbaşların dinî inancının devletin dinî karakterini belirlediği gibi dillerinin de hâkim dil olması elbette kaçınılmazdır. Bu sebeplerden dolayı devletin ilk başkenti Tebriz'de yoğun bir Türk nüfusunun olması bu bölgede günlük dilin de Türkçe olduğu yönünde şüphe bırakmamaktadır.

İran coğrafyasının merkezî ve güney bölgelerinde hâkimiyetin sağlanmasıyla birlikte Farsça konuşan yerli İran unsurları da Safevî Devleti'nin vatandaşı olmuştur. Ayrıca Selçuklulardan itibaren görülen bürokraside İranî topluluklardan yararlanma

politikası Safevîler tarafından da takip edilmiştir. Çünkü devletin asıl kitlesi olan Kızılbaşlar daha çok askerî ve ekonomik yapıyla ilgiliydiler. Bürokrasi gibi yerleşiklikle de ilgili bazı alanlarda Farslardan yararlanılması bu yönüyle pragmatik bir devlet refleksi olarak kabul edilmelidir. Ayrıca çok uluslu devletlerin genel karakteri, devletin her unsurundan bilgisi ve görgüsü dâhilinde yararlanmak üzerine kuruludur. Safevî şahları da geçmişten gelen bu geleneği devam ettirmişler ve bu sahayı Farslara emanet etmişlerdir. Bununla birlikte henüz bahsi geçen dönemler itibarıyla günümüzdeki gibi millî karakterli bir devlet yapısından söz etmek mümkün olmadığı için dillerin sadece iletişim kurmaya yarayan sıradan araçlar olduğunu da belirtmek gerekir. Yani bu dönemde dillerin millî bir vasfı yoktur ve aslî görevleri iletişimi sağlamaktır (Baharlu, 2021: 140-141). İkidillilik ise bahsi geçen dönemler için sıradan bir özelliktir (Roy, 2018: 33). Bu sebeple Safevî Devleti'nde de varisi olduğu devletler gibi, Farsçanın bürokrasi dili olması Farsçaya duyulan özel bir ilgiden değil, tamamen oturmuş devlet geleneğinin devam ettirilmesinden ibarettir.

Bürokraside Farsçanın geçmişten gelen gücü devam etse de Türkçe bu dönemde önemli bir yükseliş göstermiştir. Hanedanın dilinin ve bir numaralı destekçileri Kızılbaşların dilinin Türkçe olması, Türkçenin bölgedeki konumunu olumlu yönde etkilemiştir. Saray yönetiminin ve ordu gücünün Kızılbaşların elinde olması doğal olarak ordu ve saray dilinin Türkçe olmasını sağlamıştır (Baharlu, 2021: 151). Bu durum Kızılbaşların etkisinin azaltıldığı Şah Abbas dönemi ve sonrasında da bir süre geçerli olmuştur. 17. yüzyıldaki seyahatnamelerden edinilen bilgiler de bunu destekler niteliktedir. Bununla ilgili olarak bizzat şahın ve çevresinin Türkçe konuştuğu, aristokrasi sınıfından sayılmak için Türkçe bilmenin şart olduğu, bazı şehirlerde Türkçeden başka bir dil konuşulmadığı, yerli İranlıların da şahın Türkçe konuşuyor olmasından dolayı Türkçe öğrenmeye gayret ettikleri, Farsçanın kimi zaman yöneticiler tarafından küçük görüldüğü, ikidilliliğin oldukça yaygın olduğu, bugün Güney Azerbaycan olarak ifade edilen coğrafyanın haricinde de Türkçe konuşan Türk grupları olduğu, hanedanın köklerinin dayandığı Erdebil şehrindeki kütüphanede Türkçe kitaplar da olduğu gibi bilgilere bu seyahatnamelerde yer verilmiştir (Perry, 2001: 194; Veliyeva, 2009: 337-339; Hüseynova, 2011: 47-48; Genceyi, 2020: 296-298; Baharlu, 2021: 155-160). Bunun yanı sıra halk arasında anlatılan cennetten kovulma kıssasına göre Âdem ve Havva'nın Arapça ve Farsça emirlerden etkilenmediği, ancak Türkçe emir gelince kaçtıkları belirtilmektedir. Yine

bahsi geçen dönemde halk arasında; Farsçanın belagat, Arapçanın fesahat, Türkçenin siyaset, diğer dillerin ise kabahat dili olduğu yönünde veciz ifadeler de ortaya çıkmıştır (Baharlu, 2021: 159-160). Karmelit misyonerleri tarafından İsfahan'da hazırlanmış AİS'te Türkçe bir sütunun yer alması, İsfahan'da misyonerlik faaliyetinde bulunabilmek için Türkçenin de bilinmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Kızılbaşların etkisine bağlı olarak Safevîler döneminde yazılan bazı eserlerde dönemin dili Kızılbaşça olarak adlandırılmıştır (Veliyeva, 2009: 338). Safevîler döneminde Türkçe, halkın isteğine bağlı olarak eğitim kurumlarına da girmeye başlamıştır. Özellikle Tebriz ve Şirvan gibi Türk nüfusun yaygın olduğu yerlerde Arapça ve Farsçanın yanı sıra Türkçe eğitim de verilmiş, bunun sonucunda Türkçe ders kitaplarına talep artmıştır (Hüseynova, 2011: 48). Bu gelişmeler bölgedeki Fars nüfusu da ilgilendirmiştir. Farslar, İslam'la tanışmalarının ardından nasıl ki Arapçanın yoğun etkisinde kaldırsa Şiiliği İran coğrafyasında yaygın hâle getiren Türklerin dili olan Türkçeden de doğal olarak etkilenmişlerdir (Perry, 2001: 194).

Safevî döneminde Türkçenin bu konuma ulaşmasındaki en önemli katkıyı ise Şah İsmail vermiştir. Şah İsmail, müritlerine dinî propaganda yapmak için Hatayî mahlasıyla yazdığı Türkçe şiirlerle İran coğrafyasında Türkçenin en önemli hamisi olmuştur. Şah İsmail'in Türkçeyi öncelemesi ve Türkçe eserler vermesi doğal olarak birçok takipçisinin de Türkçe yazıp söylemesine vesile olmuştur. Ayrıca Safevî sarayında Türkçe yazan şairlerin himaye edildiği de dönem kaynaklarında ve tezkiirelerde belirtilmektedir (Akpınar, 1994: 23; Çınarcı, 2015: 168-169; Genceyi, 2020: 299-300; Baharlu, 2021: 154). Şah İsmail'in sarayındaki edebî meclisin lideri Habibî adlı dönemin meşhur şairidir (İsmailov, 2014: 222). Yine bu dönemlerden günümüze ulaşan şahlar tarafından gönderilmiş Türkçe mektuplar da Türkçenin Safevî Devleti içindeki konumunu belirleyebilmek bakımından önemlidir (Aydoğmuşoğlu 2013). Türkçenin, özellikle Safevî Devleti'nin ilk dönemlerinde bu kadar yaygın olması zorlama ya da yayılma politikasının bir sonucu değil, nüfusun büyük çoğunluğunun Türk olmasıyla da ilgilidir (Veliyeva, 2009: 337).

Safevî Devleti'nde Türkçenin vaziyetini etkileyen olaylardan birincisi başkentin Tebriz'den Kazvin'e taşınmasıdır. Tebriz ve civarı günümüzde dahi İran coğrafyasında Türk nüfusun en yoğun olduğu bölgedir. Devletin bütün kurumlarıyla Tebriz'den ayrılıp Türk nüfusun daha az olduğu Kazvin'e taşınması doğal olarak

Türkçenin günlük hayattaki konumunu olumsuz yönde etkilemiştir. Ancak asıl etki başkentin Kazvin'den İsfahan'a aktarılmasıyla meydana çıkmıştır. Çünkü İsfahan, Fars kültürü ve Farsçanın kadim merkezlerinden biridir. Ayrıca Gürcü, Çerkez ve Ermeni gibi diğer etnik unsurların da kozmopolit bir yapıya büründürülmek istenen İsfahan'da önemli bir nüfusa sahip olmalarıyla birlikte Türkçenin sahip olduğu olumlu imaj gittikçe gerilemiştir. Bu dönemde de saray ve orduda her ne kadar hâlen Türkçe prestij dil ve bu yönüyle *lingua franca* konumunda olsa da günlük yaşamdaki yerinin Tebriz'den oldukça geri olduğu muhakkaktır.

Şah Abbas'ın vefatından yaklaşık 40 yıl sonra Safevî Devleti'ne gelen Chardin (2014: 348), seyahati sırasında bölgedeki dil varlığıyla ilgili olarak "Ebher'den itibaren şehirlerde ve kırlarda artık yalnızca Farsça konuşulmaya başlanıyor. Buraya varmadan önce halkın dili Türkçeydi, ancak Türkiye'de konuşulduğu şekliyle değil de, daha farklı bir Türkçe." notunu düşmüştür.

Chardin'in bu cümlelerinde dönemin diliyle ilgili önemli tespitler vardır. Bahsi geçen Ebher, bugün İran'ın Zencan eyaletine bağlı bir şehirdir. Ebher'in batısında ve kuzeybatısında kalan yerler ise Tebriz merkezli Güney Azerbaycan bölgesidir. Buradaki kayıttan anlaşıldığına göre 1670'li yıllarda da bu bölgede günümüzdeki gibi yoğun olarak Türkler yaşamaktadır ve yaygın dil Türkçedir. Bunun yanı sıra Chardin, bu Türkçe'nin Osmanlı sahasındaki Türkçeden farklı olduğunu söyleyerek 17. yüzyılda bu iki sahadaki Türkçenin, özellikle konuşma dili bağlamında belli başlı farklılıklara sahip olduğunu isabetli bir şekilde tespit etmiştir. Ebher'den itibaren ise Farsçanın yoğunlaşması yukarıda da belirttiğimiz gibi Tahmasb ve Abbas dönemlerinde başkentin Tebriz'den sırasıyla Kazvin ve İsfahan'a taşınmasıyla devlet merkezindeki hâkim dilin Türkçeden Farsçaya değişmesiyle sonuçlanmıştır.

17. yüzyılda bölgedeki dil kullanımıyla ilgili Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde de önemli kayıtlar yer almaktadır. Evliya Çelebi kimi zaman ziyaret etmiş olduğu yerde konuşulan dille ilgili detaylı açıklamalar yapmıştır²⁶. Örneğin, Hemedan şehriyle ilgili olarak dile getirdiği "Yaka Türkmeni dili üzere "Harada idin, pes men

²⁶ Evliya Çelebi Seyahatnamesi'ndeki Azerbaycan Türkçesiyle ilgili veriler Robert Dankoff (2004: 294-296) tarafından listelenmiş, ayrıca Hayati Develi (2004) tarafından da incelenmiştir. Ayrıca Seyahatname'de İran coğrafyasındaki etnik unsurların ve dillerin dağılımıyla ilgili Sonel Bosnalı (2012) tarafından bir çalışma yayımlanmıştır.

neylerem, men dilediğim edermen, heze telisemen, yeminleri "Güzelce şah başıyçün ve kırmızı Murtaza Ali hakkiyçün ve Düvazdeh İmamlar ervâhiyçün" derler, Kürtçe ve Ermenice bilirler." şeklindeki ifadeleri, bölgenin dil durumuyla ilgilidir (EÇS, 2012: 467).

Evliya Çelebi'nin bölgedeki dil kullanımları hakkında verdiği önemli bilgilerden biri de Kazvin şehriyle ilgilidir. Kazvin, yukarıdaki bölümlerde de değinildiği üzere Safevî Devleti'nin ikinci başkentidir. 1548 yılında başkent, Şah Tahmasb tarafından Kazvin'e taşınmıştır. Bu değişiklik, Türkçenin bölgedeki kaderini etkilemiştir. Evliya Çelebi, Kazvin'de konuşulan dille ilgili olarak "Genellikle halkı harif ü zarif, fasih ve beliğ olduklarından birbirleriyle nazikçe Farsça konuşurlar. Arapça konuşmada da sanki İmrü'l-Kays ve Molla Câmî'dirler ve çoğu ulemadırlar." şeklinde bir tahlil yapmıştır ve bu tahlilde dile getirilenler de görüşümüzü destekler niteliktedir (EÇS, 2012: 488).

Başkentlerde konuşulan dil genellikle devletlerin dil yönünü de belirlemektedir. Çünkü diller, yönetim tarafından desteklendikleri ve kullanıldıkları ölçüde yaygınlık kazanır (Baharlu, 2021: 162). Abbas'ın Kızılbaşlar'ın etkinliğini kırmaya yönelik faaliyetleri sonucunda başta Farslar olmak üzere diğer etnik unsurlara gösterdiği korumacı tavır Farsçanın lehine olmuştur ve bürokrasinin yanı sıra günlük dilde de Farsçanın etkinliğini arttırmıştır. Buna bir de Abbas döneminin medreselerindeki fıkıh ve usul eğitimlerinin Arapça ve Farsçayla verilmesi eklenince Türkçenin Farsça karşısındaki konumu ikincil olmaya başlamıştır. AİS'teki kullanımlar da görüşümüzü kanıtlar niteliktedir. Günlük hayata dair binlerce kelimenin yer aldığı bu sözlükte Farsçanın Türkçeye göre daha baskın bir konumda olduğu, İsfahan'da günlük hayatta kullanılan Türkçenin Farsçanın yoğun bir etkisine maruz kaldığı görülmektedir.

Türkçe-Farsça ilişkilerinin bu dönemdeki durumu yan-alt-üst katman etkileri bakımından da oldukça kayda değer özellikler taşımaktadır. Yüzyıllardır komşuluk ilişkileri sonucunda birbirlerine yan katman etkisinde bulunan bu iki dil, yöneten/yönetilen ilişkisi sonucunda ortaya çıkan alt ve üst katman etkileri bakımından değişik bir manzara arz etmektedir. Safevî Devleti'nin yöneticilerinin Türk, Farsların ise yönetilen topluluklardan sadece biri olması Türkçenin Farsçaya üst katman, Farsçanın da Türkçeye alt katman etkisinde bulunabileceğini göstermektedir.

Türklerin yöneten, Farsların yönetilen olduğu ikilik, Selçuklulardan itibaren İran coğrafyasının gerçeğidir. Hatta bu çalışmanın konusu olan sözlükte de Safevîler öncesi dönemlerde Farsçaya geçmiş olan bazı kelimeler söz konusudur. Köprülü (1942: 7), Selçuklulardan itibaren Türkçe-Farsça arasındaki alışverişin gün geçtikçe artan bir seviyede geliştiğini ve Türkçenin Farsçaya etkisinin de gittikçe fazlaştığını belirtmektedir. Farsça kelime hazinesindeki Türkçe ve Moğolca kelimelerle ilgili birkaç aşamadan söz edilebileceğini belirten Javanshir (2015: 138), Farsçanın oluşum sürecinden başlayarak Maverâünnehir, Horasan ve İran coğrafyasındaki Simcuri, Gazneli ve Selçuklu dönemlerinde devam eden dil ilişkilerinin Moğol-Türk kökenli İlhanlılar ve Türk kökenli Timurlular, Karakoyunlular, Akkoyunlular, Safevîler, Afşarlar ve Kaçarlar döneminde zirve noktaya ulaştığını söylemektedir. Roy (2018: 33-34) ise, Türk-Fars ilişkilerinin günümüz Orta Asya bölgesini şekillendirdiğini ve bunun kültürel Farslaşma ve dilbilimsel Türkleşmeyle sonuçlandığını ifade etmektedir.

Bu etki Safevî döneminde en üst düzeye ulaşmıştır. Safevî döneminde ordu ve sarayda Türkçenin hâkim olması dolayısıyla Farsçaya birçok askerî ve siyasi terim geçmiştir (Zerrinezade, 1962; Hüseyinli, 2015: 721-728). Bunun yanı sıra yerli İranlıların Türkçe öğrenmeyi belirli makamlara gelebilmek için zorunlu görmesiyle günlük hayata dair birçok Türkçe kelime de Farsçaya geçmiştir. Elbette bu dönemde Farsçadan da Türkçeye geçişler söz konusudur.

Başkent'in İsfahan'a taşınmasıyla başlayan süreç ise yöneten/yönetilen ilişkisiyle oluşan katman ilişkilerini tersine çevirmiştir. Yönetenler yine Türk, Farslar ise yine yönetilen bir grup olmasına rağmen hem günlük hayatta hem de eğitimde Farsçanın geniş bir kullanım alanı bulması yönetilenin dili olan Farsçayı, yönetenin dili Türkçeye göre daha etkili bir konuma ulaştırmıştır. Yani siyasi, askerî ve ekonomik gücün el değiştirmesi dil kullanımını da doğrudan etkilemiştir. Bu iki dilin birbirlerine karşı durumları ise bu dönemden itibaren Farsçanın lehine olacak şekilde ilerlemiştir ve günümüze de bu şekilde ulaşmıştır. Yani, başkent Türk nüfusun yoğun olduğu Tebriz'den Farsların merkezi İsfahan'a taşınmamış olsaydı Türkçe-Farsça ilişkileri noktasında günümüzdeki manzaradan farklı bir durum gerçekleşmesi söz konusu olabilirdi (Veliyeva, 2009: 336).

Safevîlerin ilk dönemlerinde Türkçenin, Şah Abbas döneminden itibaren ise Farsçanın popüler olması sürecinin yerleşikleşme ve merkezî otoriteyi tesis etme çabasıyla ilgisi olmalıdır. Bu durumun bir benzeri de Anadolu'da yaşanmıştır. Anadolu Selçuklularının son dönemlerinde ortaya çıkan irili ufaklı beylikler, Türkçenin Anadolu'daki ilk kayda değer ürünlerini ortaya koymuşlardır. Beylerin Türk olması ve genelde Türkçeden başka dil bilmemeleri kendilerine sunulan eserlerin de Türkçe olması sonucunu doğurmuştur. Özellikle dinî ve tasavvufî eserlerin de Türkçe yazılmasındaki amaç hitap edilen kitlenin Türk olmasıyla ilgilidir. Osmanlı Devleti'nin zaman içinde bütün beylikleri sınırlarına dâhil edip Anadolu'da siyasi birliği sağlaması ve başkentini İstanbul'a taşınmasına koşut olarak dil tarihinde Osmanlı Türkçesi olarak adlandırılan Arapça ve Farsçadan birçok bakımdan etkilenmiş bir Türkçe süreci başlamıştır. Osmanlı Türkçesinin yanı sıra Arapça ve Farsça da eğitimde, bilimde, kültürde ve sanatta önemli bir konuma ulaşmıştır. Üstelik Osmanlı Devleti'nin içinde İranî topluluk olarak sadece Kürtlerden söz edilebilir. Buna rağmen Farsçanın özellikle edebiyattaki popüleritesi hem Farsça eserlerin sayısını arttırmış hem de Türkçeye Farsçadan birçok kelimenin girmesine yol açmıştır. Yani, Anadolu'da merkezî otoritenin olmadığı Beylikler Dönemi, Türkçe için bir yükselme dönemi olmuş, Osmanlı'nın bir imparatorluk hâline gelmesiyle birlikte Türkçe de bünyesinde farklı dil unsurlarının fazlalaştığı kozmopolit bir şekle bürünmüştür.

Safevîler döneminde Türkçenin Farsça karşısında ikincil bir pozisyona düşmesi de buna benzer bir süreçle gerçekleşmiştir. Şah Abbas'a kadar Türkmen beyleri yöneticisi oldukları bölgelerin her anlamda liderleri, hatta dönemin tabiriyle derebeyiydi ve bu bakımdan Safevîler kısmen konfedere bir yapıdaydı. Ancak Abbas'ın Kızılbaşlar tarafından hükmedilen toprakların büyük kısmını devlet arazisi niteliğine kavuşturması, bu toprakları mirasla devredilemeyecek bir mal hâline dönüştürmesi, yöneticilerin bir bölümünü Kızılbaş harici unsurlardan ataması ve düzenli ordu tesis etmesi gibi faaliyetleriyle merkezî otorite güçlenmiştir. Yerleşik hayatı ve düşünceyi esas alan İsnâ Aşeriye mezhebinin tatbikiyle birlikte din dili de Kızılbaş Türkmenlerin dilinden Arapça ve Farsçaya doğru yön değiştirmiştir. Bunlara bağlı olarak Kızılbaşların kendilerini rakipsiz gördüğü bir yapıdan Kızılbaş, Fars, Arap, Gürcü, Çerkez, Ermeni ve Kürt gibi birçok unsurun devlette söz sahibi olduğu karma bir yapıya geçilmiştir. Kızılbaşların etkinliğinin bu şekilde azaltılması ve Fars

kültürüne ve diline bilinçli bir önem verilmesi ise Kızılbaş kültürü ve dilinin yükselişini durdurmuştur.

Hem Anadolu hem de İran coğrafyasında Türkçenin Farsça karşısındaki durumunun altında yatan sebebin çok ulusluluk ve yerleşikliğin tesis edilmeye çalışılmasıyla ilgisi vardır. Bu durum Fransız İhtilali'nden sonra ortaya çıkacak olan ulus devletler dönemine kadar devletler için risk olarak görülmemekte ve yukarıda da ifade edildiği üzere dilin daha çok iletişim yönü ön plana çıkmaktaydı. Buna bir de din dili, bilim dili, edebiyat dili gibi kalıplaşmış görüşler eşlik etmekteydi. Böylece devleti oluşturan çoğunluk nüfusun konuştuğu dilden başka bir dil de etkin konuma ulaşabilmekteydi. Osmanlı ve Safevîler döneminde nüfusun çoğunluğunun Türk olmasına rağmen zaman içinde Türkçeden başka dillerin de önem kazanması bununla ilgili olmalıdır. Osmanlı dönemindeki Farsça ve Arapça etkisi Osmanlı henüz son bulmadan önce azaltılmaya başlanmış, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ulus devlet yapısına bağlı olarak yeni kurulan devletin resmî dili de Türkçe olmuştur. Türkçe, İran coğrafyasında ise aynı şansa sahip olamamış, Safevîler döneminde başlayan Farsça üstünlüğü daha sonraki Afşar ve Kaçar hanedanlıkları döneminde de artarak devam etmiş ve Fars kökenli Pehlevî hanedanı döneminde Farsça bütün İran coğrafyasının resmî dili olmuştur.

Türklerin yakın tarihte İran sahasındaki güçleri ve pozisyonları farklı nitelikte olmuştur. Kaçar Hanedanı'nın hüküm sürdüğü yıllarda edebiyat sahasının etkin dili Farsça iken Türkçenin de sarayda hâlen etkili olduğu bilinmektedir (Shaffer, 2008: 25). Bahsi geçen dönem için Resulzâde (1993: 17), İran Türklerinin Rusya Türklüğü gibi mahkûm bir pozisyonda olmadıklarını, fakat Osmanlı Türklüğü gibi hâkim bir millet de olmadıklarını belirtmektedir.

İran Türklüğünün 20. yüzyılın başındaki sosyal, siyasi, iktisadi ve kültürel vaziyetlerini en iyi aktaran eserlerden biri Doktor Fahrettin Şevket tarafından kaleme alınmış ve yakın zamanda Derya Örs tarafından yayına hazırlanmış “Îrân” (2017) adlı eserdir. Bu eserde dönemin İran'ı, bütün etnik grupları ve coğrafyasıyla ele alınmıştır. İran'da uzun yıllar kaldığı tahmin edilen Doktor Fahrettin Şevket'in İran Türklüğüyle ilgili eser boyunca verdiği dikkate değer bilgilerin bazılarını şu şekilde tasnif etmek mümkündür:

Nüfusla ve coğrafi yayılımla ilgili olanlar

1. İran'ın toplam nüfusu 10 milyon civarındadır ve bu nüfusun içinde Türklerin nüfusu 5 milyona yakındır (s. 9-11).
2. Azerbaycan eyaletinde iki milyon Türk vardır (s. 10).
3. İnallu Türkleri Cengiz'in beraberinde getirdiği bir gruptur (s. 14).
4. İran Türkmenleri, asli olarak Türkmenistan adlı Bolşevik cumhuriyetindeki Türklerin bir parçasıdır (s. 15).
5. İran'ın en büyük ve muteber gruplarından Kaşkay Türk ili, Şiraz etrafında bulunan 50.000 obadan oluşmaktadır (s. 16).
6. Başkent Tahran'da önemli sayıda Türk yaşamaktadır. (s. 42).
7. Meşhed'in kuzeyi genellikle Türktür (s. 46).
8. Sultanabad'ın çoğunluğu Türktür (s. 49).
9. İran Türkleri menşe itibarıyla Irak-ı Acem ve Azerbaycan Türkleri olmak üzere iki gruba ayrılabilir (s. 127).
10. İran'ın en çok asker yetiştiren eyaleti Azerbaycan eyaletidir (s. 134).

Sanat ve ticaretle ilgili olanlar

1. İran halılarının büyük bir kısmı kendi sürülerindenki hayvanlardan ürettikleri yünleri kullanan Türkmen, Şahseven, Lor, Bahtiyari, Afşar ve Kaşkay grupları tarafından üretilmektedir. Türkmen halıları en pahalı halılardandır (s. 28).
2. İran Türklüğü ticaret ve güvenlik başta olmak üzere ülkeyle ilgili birçok alanda Farslardan daha önemli bir role sahiptir (s. 128).
3. İran Türkleri ticarete çok etkindir ve para kazanmayı çok severler. Bu yolda uzun yolculuklara dahi katlanırlar. Farslar ise kendi köylerinden kolay kolay dışarıya çıkmazlar (s. 134-135).

Din ve kültürle ilgili olanlar

1. Ehl-i sünnet gruplar azdır. Türk gruplarından olan Türkmenler bunlardan biridir. Geri kalanlar ise çoğunlukla Şiidir (s. 57).
2. İran Türklerinin Hazret-i Hasan ve Hazret-i Hüseyin'in başka anneden kardeşleri Ebu'l-Fazl Hazret-i Abbas'a karşı sevgileri oldukça fazladır (s. 53).
3. Muharrem'in ilk on gününde yapılan törenler, daha önce bu konuyu bilmeyenleri ve görmeyenleri hayrete düşürür (s. 63).

4. Nevruz kutlamaları oldukça coşkulu geçer. Bu kutlamaların yanında Ramazan ve Kurban bayramlarıyla birlikte bağımsızlık günlerinin kutlamaları dahi sönük kalmaktadır (s. 88).
5. Azerbaycan ya da Irak-ı Acem Türkleri “terhim” adı verilen ölü yemeğinde “abguşt” adlı yemeği ikram ederler (s. 89).
6. İran Türkleri sadık ve mutaassıp bir şekilde Caferî mezhebine mensuptur (s. 108).
7. Azerbaycan Türklerinin, özellikle de Erdebil tarafındaki Türklerin gelenek ve görenekleri tam anlamıyla Türk karakterindedir (s. 127).
8. Neredeyse bütün İran Türkleri evlerde yufka ekmek pişirip çubuk tütün içerler. Tarımda kar ve yağmur suyu kullanırlar, öküz yardımıyla tarlalarını sürerler (s. 128).
9. Azerbaycan Türkleri mitolojik olarak Bozkurt ya da Ergenekon’dan haberdar değildir. Büyük devlet adamı olarak Şah İsmail ve Şah Abbas’ı görürler, Şah İsmail ve Şah Abbas’la ilgili anlatmalar halk arasında yaygındır ve özellikle çöğür adlı saz eşliğinde köy düğünlerinde icra edilir (s. 128).

Modernleşme, Eğitim ve Uyanışla ilgili olanlar

1. Türklerin çoğunlukta olduğu Kerec nahiyesinde bir ziraat mektebi vardır (s. 52).
2. Türklerin zamanında küçük gördüğü Farslar, yavaş yavaş Türklerin şeref ve mevkilerini ele geçirip memleketin sahibi olmuşlardır. Türkler artık kendilerine memleketin üvey evladı olarak bakıldıklarını anlıyorlar (s. 118).
3. Azerbaycan Türklüğü bir uyanış içindedir. Şimdiye kadar suskun kalmalarının sebebi Safevîler devrinden itibaren devletin teşkilinin kendi eserleri olduğunu düşünmeleridir (s. 118).
4. Türklerin Tahran’da gazete çıkarmasına müsaade edilmemiştir, ancak Tahran’da her gün Ermeni gazetesi yayımlanmaktadır (s. 119).
5. Uyanış gerçekleştirir ve ayrı bir yapılanmaya giderler korkusuyla Türklerin kendi dillerinde okumak ve öğrenmek gibi en doğal hakları çiğnenmiş ve Türkler bilim ve eğitimde Farslardan geri bırakılmışlardır (s. 129).

6. İran Türklerinin Anadolu Türklerine günden günde daha fazla ilgi gösterdikleri de muhakkaktır (s. 121).
7. Türklük meselesi İran için hayati bir öneme sahiptir. Farslar, Türkler arasında milliyetçi duyguların harekete geçmesinden çekinirler ve Türkleri İran topluluğuna bağlayabilmek için köklerini dahi Keyhüsrev'e çıkarmaya çalışırlar (s. 128-129).

Türkçe-Farsça dil ilişkileriyle ilgili olanlar

1. Erdebil'de konuşulan Türkçe, tam anlamıyla Türk karakterindedir. Tebriz'de konuşulan Türkçe ise Erdebil'dekine göre biraz daha Farsça etkisindedir. Çünkü Tebriz, Fars vilayetleriyle yoğun bir ticaret hacmine sahiptir ve bir müddet devletin başkentliğini de yapmıştır (s. 127-128).
2. Türkçe ve Farsça arasındaki dil alışverişi çok yoğun olmuştur. Bazı Farsça kelimeler köylerde dahi Türk kelimeleri gibi rağbet görmektedir. Türkler zaman içinde Farslardan kelime almakla yetinmeyip Farslar gibi düşünmeye ve konuşmaya başlamışlardır. “Kapa-” fiili yerine Farsçadaki “besten” fiilinin etkisiyle “bağla-” fiili kullanılmaktadır. Soru edatı kullanımı tamamen ortadan kalkmış olup Farslar gibi kelimenin son hecesini uzatarak soru sorma şekli yaygınlaşmıştır. Farsçada çok yaygın olan “dašten” fiilinin etkisiyle “var mı?” sorusunun yerine “varın?” şekli tercih edilmeye başlanmıştır (s. 130-132).
3. Türkçeden Farsçaya resmî ve askerî alanlar başta olmak üzere birçok kelime geçmiştir. Bazıları şunlardır: ordu, bayrak, yürüyüş, karavul, yasavul, sahlı, koşun, il, gezme, top, topçı, tüfeng, tüfengçi, çatme, gelen giden, çapar, bölük, karasüren, kundak, bac, dilmaç, sürücü, bey vb. (s. 132-133).
4. Fars milliyetçilerinin gözüne batan ve eskiye göre azalmış olan Türkçe unvanlar, Farsların tutumlarından dolayı zamanla tamamen yok olabilir (s. 133).
5. Meşhed'in pazarlarında Türklerin çok olmasına bağlı olarak şehirdeki Farslar da Türkçe öğrenmişlerdir (s. 134).
6. Günlük hayatta Türkçeden Farsçaya geçmiş kelimeler örnekleri ise şu şekildedir: tütün, sürme, dere, tepe, döşek, boşkap, kazma, çubuk, tek, çift,

çekiç, düğme, çekme, bulgur, azık, kükürt, kurguşun, çakı, kaşık, kazgan, kablama, palan, dayı, bacı, tağar vb. (s. 135).

7. İran Türklerinin kullandığı ancak Anadolu sahasında kullanılmayan bazı kelimeler de vardır. Örneğin: köç, ülküç, çüvür, kişi, uşak, paltar, bacı, od, paşmak, adaklı, bala, börk, sın-, sınık, koca, çölge, yüngül, iti, sahlı, koşun, kend, kırk-, bulak, göğ, aran, cebin, itir-, gözgü, ha, özge vb. (s. 135-136).

Doktor Fahrettin Şevket'in verdiği bu bilgilerden çalışmamızı en çok ilgilendirenler İran coğrafyasındaki dil kullanımlarıyla ilgili olanlardır. Bu bilgiler incelendiği zaman Doktor Fahrettin Şevket'in oldukça önemli ve doğru tespitlerler yaptığı görülmektedir. Farsçaya Türkçeden geçtiğini söylediği kelimelerin önemli bir kısmı AİS'in Farsça sütunda da mevcuttur. Ayrıca Anadolu'da kullanılmamasına rağmen İran Türklerinin kullandığını belirttiği kelimelerden birçoğu da AİS'in Türkçe sütununda yer almaktadır.

Askerî altyapısını genel olarak Fars olmayan grupların oluşturduğu ve 19. yüzyıldan itibaren güçlenen Fars milliyetçiliği, Pehlevî Hanedanı'nın iktidarıyla birlikte İran'daki hâkim fikir olmuştur (Gökdağ, 2013: 3-4). Fars milliyetçilerinin temel amaçlarından biri başta Türkler olmak üzere İran'daki bütün etnik grupların Farslaşmasıdır. Azerbaycan Türklerinin köken olarak Türk olmadıklarını, sadece dillerinin Türkçeleşmiş olduğunu iddia etmeleri de bununla ilgilidir. Gökdağ (2013: 4) bu durumun Sovyetler Birliği'ndeki "Türk Dilli Halklar" politikasıyla benzerlik gösterdiğini belirtmektedir.

Panfarsizmin önde gelen ideologlarından Ahmet Kesrevî'nin dile getirdiği ve sonradan Türkleşmiş grupları ifade eden "Azeri" terimi İran Türklüğü arasında yaygınlık kazanmamıştır. İran Türkleri yoğun Farslaştırma politikalarına rağmen çoğunlukla kendilerini "Türk", dillerini ise "Türkî" olarak ifade etmişlerdir (Gökdağ, 2013: 6). İran'ın nüfusunun yarısından fazlasını Fars olmayan Türk, Arap, Kürt ve Beluç gibi topluluklar oluşturmakta ve bu topluluğa mensup insanlar yoğun olarak İran'ın Türkiye, Azerbaycan, Irak ve Pakistan sınırlarına yakın bölgelerde yaşamaktadır. Yani genellikle bahsi geçen topluluklarla sınırın öte yakasındaki ülke arasında etnik bir münasebet söz konusudur. İran'ın etnik politikasında ve özellikle Türklere yönelik baskılı tutumunun arkasında bahsedilen sınır gerçekliğinin önemli bir yeri vardır (Shaffer, 2008: 1).

Günümüzde İran'ın resmî dili Farsça olsa da İran'ın birçok bölgesinde Türkçenin farklı lehçeleri ve ağızları kullanılmaya devam etmektedir. Konuyla ilgili yapılmış çalışmalarda İran'da yaşayan Türk toplulukları ve dilleriyle ilgili geniş bilgiler bulmak mümkündür. Bu çalışmalarda yer alan bilgilerden hareketle bugün İran'da yaşayan Türk nüfusun sayısını tam olarak tespit etmenin mümkün olmadığı söylenebilir. İran resmî makamlarının ülke nüfusuyla ilgili yayımladığı belgelerde etnik unsurlarla ilgili bilgilere yer verilmemesi ülkedeki Türk nüfusla ilgili varılan yargıların oldukça farklı olması sonucunu doğurmuştur. Gökdağ ve Doğan (2016: 11), konuyla ilgili olarak farklı araştırmacıların belirtmiş oldukları sayıları ve yıl bilgilerini şu şekilde aktarmaktadırlar:

Sarrafi: 30-33 milyon / 2000 yılı

Attar: Nüfusun %40'ı / 2006 yılı

Heyet: 30 milyon / 2008 yılı

Albayrak: 30.8555.205 / 2006 yılı

Sarıkaya: Nüfusun üçte biri / 2007 yılı

Bradley: Nüfusun dörtte biri (Sadece Azerbaycan Türkleri) / 2007 yılı

Shaffer: Nüfusun üçte biri ya da dörtte biri (Sadece Azerbaycan Türkleri) / 2002 yılı

İran'daki Türk nüfusun sayısı ya da genel nüfus içindeki oranıyla ilgili verilen bu bilgiler ışığında 2022 itibarıyla yaklaşık 84 milyon nüfusa sahip olan İran'da 28 milyon ile 40 milyon arasında Türk kökenli insanın yaşadığı ifade edilebilir. İran'daki Türkler, belirli bölgelerde daha yoğun olmakla birlikte İran coğrafyasının tamamına yayılmış bir şekilde yaşamaktadırlar.

Türk lehçelerinin tasnifiyle ve İran'daki Türkçenin yayılımıyla ilgili çalışmalar Türkçenin bahsi geçen coğrafyadaki durumuna ışık tutmaktadır. Talat Tekin (1991: 15) tasnifinde dört alt başlığa ayrılan Oğuz grubunun ikinci maddesinde yer alan Horasan Türkçesi ile üçüncü maddede belirtilen İran'daki Azerbaycan Türkçesi ağızları, Türkçenin İran'daki kollarıyla ilgilidir. Doerfer'in Oğuz grubunu zamir kökenli şahıs eklerini temel alarak tasnif ettiği çalışmasındaki Horasan (doğu, kuzey, güneydoğu, batı ve güney), Kaşkay, Aynallu, Kazvin-Hemedan, Kuzey Halacistan,

Sonkor, Zencan ve Azerbaycan Türkçesi başlıklarıyla ele aldığı birimler Türkçenin İran'daki kollarıdır (Gökdağ; Doğan, 2016: 19-20).

Şireliyev'in (2008: 19) dört grupta ele aldığı Azerbaycan Türkçesi ağızlarının dördüncü grubunda Tebriz ağzına yer verilmiştir. Güney Azerbaycan ağızlarını kendi içinde tasnif eden bir çalışmada bahsi geçen ağızlar "Tebriz-Urmiye, Kaşkay, Aynallu, Sungur, Kum, Kâbil Afşar, Kuzey Irak" olmak üzere yedi gruba ayrılmıştır ve son grup haricindekiler bugün İran sınırları içindedir (Seyhan Alışık 2002: 371). Memmedov da Güney Azerbaycan ağızlarını kendi içinde "merkez (Tebriz), kuzey (Merend), kuzeybatı (Hoy), kuzeydoğu (Ekrahad), doğu (Erdebil), güney (Sayinkala), güneybatı (Soğukbulak), güneydoğu (Zencan) ve batı (Urmiye)" olmak üzere dokuz gruba ayırmıştır (Gökdağ; Doğan, 2016: 21-23).

İran'daki Türk lehçeleri ve ağızları içinde en fazla konuşuru bulunan lehçe Azerbaycan Türkçesidir. Bu lehçe, çalışmalarda Güney Azerbaycan Türkçesi ya da İran Azerbaycan Türkçesi olarak da adlandırılmaktadır. Güney Azerbaycan Türkçesi, yoğun olarak İran'ın kuzeybatısında yaşayan Azerbaycan Türkleri tarafından konuşulmaktadır. Tebriz şehri, İran'da konuşulan Azerbaycan Türkçesi için bir merkez konumundadır. Bunun haricinde Erdebil, Urmiye, Save, Hemedan gibi şehirlerde ve başkent Tahran'da önemli sayıda bir Azerbaycan Türkçesi konuşuru olduğu bilinmektedir. Kafkasyalı (2011: 73) Güney Azerbaycan Türklerinin merkez şehri Tebriz olsa da Türk nüfusun en yoğun olduğu şehrin Tahran olduğunu belirtmektedir²⁷.

İran'ın merkez ve güney kesimlerinde Kaşkay Türkçesi, Aynallu Türkçesi ve Sungur Türkçesi konuşurları vardır. Bazı çalışmalarda, özellikle Kaşkay Türkçesi ve Aynallu Türkçesinin Azerbaycan Türkçesinin birer ağzı olarak değerlendirilebilecekleri belirtilmektedir (Doerfer, 1969: 2). Kaşkay ve Aynallu Türkçesi konuşurları için merkezler Firuzabad ve Şiraz şehirleridir. Kaşkay Türkleri coğrafi yayılım ve dil konuşuru bakımından Azerbaycan Türklerinden sonra İran'daki ikinci büyük Türk grubudur (Kafkasyalı, 2011: 74). Ayrıca Kaşkay Türkleriyle bir arada olan Ebi Verdi adlı bir gruptan da söz etmek mümkündür. Sungur Türkçesinin

²⁷ Geçmişten günümüze kadar K. Foy, H. Ritter, A. Caferoğlu, G. Doerfer, F. Kırıl, S. Bosnalı, M. Ergin, R. A. Hacaloğlu, K. M. Gece, B. A. Gökdağ, C. Karini, S. Eker, T. Doğan, G. Pehlivan, B. Bichabaei, M. Sarıkaya, M. Memmedov, N. Ceferov ve C. Heyet gibi araştırmacıların Güney Azerbaycan Türkçesini farklı yönlerden ele aldıkları çalışmalar mevcuttur.

merkezi ise Kirmanşah'a yakın bölgedeki Sungur şehridir. Sungur Türklerinin, Moğollar döneminde bahsi geçen bölgeye geldikleri düşünülmektedir (Gökdağ; Doğan, 2016: 62). Sungur Türkçesi de Azerbaycan Türkçesine has bazı özellikleri taşımaktadır²⁸ (Özkan, 2002: 77).

Afşar Türkleri, Bayadistan başta olmak üzere İran'ın farklı bölgelerinde dağınık bir yayılıma sahiptir. Afşarlar, İran'daki en kalabalık Türk gruplarındandır (Kafkasyalı, 2011: 85). Afşar Türklerinin konuştukları ağız, yoğun Farsça etkisinde olmakla birlikte Azerbaycan Türkçesiyle de yakınlık göstermektedir²⁹ (Özkan, 2002: 82).

Horasan Türkçesi, yoğun olarak İran'ın kuzeydoğusunda Horasan bölgesinde konuşulmaktadır. Önemli bir nüfusa sahip olan Horasan Türkleri; Bocnurd, Deregez, Meşhed, Nişabur ve Şirvan gibi bölgelerde yaşamaktadır (Kafkasyalı, 2011: 80). Horasan Türkçesi, uzun yıllar tartışma konusu olan Eski Oğuz Türkçesi döneminin başlarındaki karışık dilli eserler mevzusunun çözümünde kilit bir pozisyonda yer almaktadır³⁰ (Gökdağ, 2013: 7).

İran'ın Türkmensahra adlı bölgesindeki Türk nüfus tarafından konuşulan Türkmence, İran'daki Türk lehçeleri ve ağızları içinde önemli bir yere sahiptir. Bu bölgede Türkmenistan'da konuşulan Türkmencenin ağzı olarak değerlendirilebilecek bazı ağızlar mevcuttur. Bu ağızları konuşanlar çoğunluğu Yomut olmak üzere Teke, Göklen, Nohorlu, Salur ve Sarık adlı Türkmen gruplarıdır (Özkan, 2002: 80; Kafkasyalı, 2011: 83). Ayrıca Türkmensahra'da yaşayan Türkler, İran'daki Şii inanca sahip diğer Türk topluluklarının tamamının aksine Sünni inanca mensuptur³¹ (Gökdağ, 2013: 8).

Kum ve Save şehirleri civarında yaşayan Halaç Türkleri tarafından konuşulan Halaç Türkçesi İran'da konuşulan diğer Türk lehçeleri ve ağızlarının tamamından farklı bir yapıdadır. Kafkasyalı (2011: 88), Halacistan ve Ferahan bölgelerindeki irili

²⁸ Kaşkay, Aynallu, Ebi Verdi ve Sungur Türkçesi hakkında T. Kowalski, G. Doerfer, W. Hesche, K. H. Menges, E. Csato Johanson, M. Çelik, D. E. Ataizi, Y. Kurıbayashi, S. Dolatkhan, C. Heyet, A. Atıcı ve O. N. Tuna gibi araştırmacıların çalışmaları vardır.

²⁹ Afşar Türklerinin ağızlarıyla ilgili olarak F. Bozkurt, F. Kırıl, G. Doerfer, W. Hesche ve T. Doğan'ın çalışmalarından bilgi edinmek mümkündür.

³⁰ G. Doerfer, W. Hesche, F. Bozkurt, S. Tulu ve T. Doğan'ın Horasan Türkçesiyle ilgili çalışmaları mevcuttur.

³¹ G. Doerfer, W. Hesche, Z. Yıldırım, S. Tulu ve T. Doğan gibi araştırmacıların İran'daki Türkmenceyle ilgili araştırmaları vardır.

ufaklı altmış kadar yerleşim biriminin tamamen Halaç Türklerinden oluştuğunu ifade etmektedir. Halaç Türkçesi, Telhab ve Herrab olmak üzere iki ana ağız grubuna ayrılır (Gökdağ, 2013: 9). Sahip olduğu bazı özelliklerle Eski Türkçe döneminden daha eskicil olan Halaç Türkçesi hakkında ilk derli toplu bilgileri V. Minorsky vermiş olsa da Halaç Türkçesinin gerçek anlamda keşfi ve incelenmesi Gerhard Doerfer tarafından yapılmıştır³².

Dil özellikleri ve nüfus bakımından dikkat çekici özellikleri olan bu grupların haricinde İran'da Bayat, Kaçar, Karapapak, Şahseven, Şahayağı, Hamse, Kazak, Kengerlu, Huzistan, Kirman, İsfahan, Karayi, Karaçorlu ve Karagözlü adlarıyla anılan irili ufaklı Türk grupları da bulunmaktadır (Özkan, 2002: 82-86; Kafkasyalı, 2011: 84-96)

Görüldüğü üzere Türk nüfus, neredeyse İran'ın tamamına yayılmış durumdadır. Bu yayılıma göre Tebriz, Erdebil ve Şiraz gibi şehirlerde nüfusun çok büyük kısmı Türklerden oluşmaktadır. Yine, ülkenin başkenti Tahran'da milyonlarca Türk yaşamakta ve böylece başkentte de Türkçe yaygın bir kullanıma sahip olmaktadır. Bazı bölgelerde ise Türk nüfus ve buna bağlı olarak Türkçenin kullanımı daha seyrek bir görünüm arz etmektedir. Türklerin ve Türkçenin İran coğrafyasındaki bu derece yaygınlığı ve yoğunluğu ise doğal olarak Türkçe-Farsça ilişkilerini de etkilemiştir. Bu ilişkilerin tarihi oldukça eskilere dayanmakta ve özellikle son 1000 yıldır kesintisiz devam etmektedir. Bu süreçte Türkçenin Farsçaya karşı konumu inişli çıkışlı bir grafik izlemiş olsa da özellikle Pehlevî Hanedanı'nın İran'da yönetimi ele geçirmesinin ardından Türkçenin İran'daki kollarının aleyhine bir süreç başlamıştır. 1945-46 yıllarında Seyid Cafer Pişeveri önderliğindeki hareket sonucunda Tebriz merkezli kurulan hükûmetin kısa süreli faaliyetleri hariç tutulursa son yüzyıllık süreçte Türkçenin kolları İran'ın resmî dili olan Farsçanın önemli ölçüde gölgesinde kalmışlardır. Eğitim ve basın yayın dilinin Farsça olması özellikle genç kuşakların doğrudan iki dilli olmasına ve zaman içinde Farsçanın Türkçeye üstünlük kurmasına sebep olmuştur.

³² Minorsky ve Doerfer'in haricinde W. Heschke, S. Tezcan, S. Bosnalı, G. Gülsevin, F. Kırıl, G. Vörös, C. Bulut, B. A. Gökdağ, T. Doğan ve H. Güzel gibi araştırmacıların da Halaç Türkçesi ile ilgili çalışmaları mevcuttur.

Yukarıda bahsi geçen Türkçe'nin İran'daki kollarından bazılarının konuşur sayıları oldukça azdır. Az sayıdaki konuşurların önemli bir kısmı ise eğitim görmemiş veya belirli yaştan üstündeki kişilerdir. Farsçanın Türkçe karşısındaki bu etkisi doğal olarak dilin ses, şekil, söz varlığı ve söz dizimi gibi katmanlarında kendisini göstermektedir. Farsçada yaşayan Türkçe unsurlar ise özellikle Safevîler döneminde Türkçenin Farsçaya karşı edindiği yüksek konumun kalıntılarıdır. Bunların haricinde çok daha eski dönemlerden kalma Türkçe etkilerden de söz etmek mümkündür³³.

5.2. Farsça Sütunda Yer Alan Türkçe Kelimeler

Yukarıda da bahsedildiği üzere özellikle Safevî Devleti döneminde Türkçenin Farsça karşısında önemli bir konum kazandığı ortadadır. Buna bağlı olarak Farsçada kullanıma giren Türkçe kelimelerin sayısında da en önemli artışın bu dönemde gerçekleştiği söylenebilir. Safevî Devleti'nin 17. yüzyıldaki dil durumunu geniş bir içerikle yansıtan bu sözlüğün Farsça sütununda da Türkçeden kopyalanmış birçok madde başı vardır. Safevîler döneminde ordu ve saray dilinin Türkçe olduğu birçok kaynakta sıklıkla dile getirilmiştir. Buna bağlı olarak Farsçaya siyasi, idari ve askerî alana ait birçok Türkçe terim kopyalanmıştır. Ancak Türkçenin etkisinin sadece bu alanlarda kalmadığı, insan hayatının birçok yanıyla ilgili kelimelerin de Farsçada kendine yer bulduğu sözlükteki verilerden anlaşılmaktadır.

Farsça sütundaki Türkçe kopyalamaların tespit edilmesinde konuyla ilgili Türkiye'de hazırlanmış iki çalışma (Karaağaç, 2008; Kızılözen, 2019), Avrupa'da hazırlanmış bir çalışma (Doerfer, 1963/1965/1967/1975), Azerbaycan'da hazırlanmış bir çalışma (Zerinezade, 1962) ve İran'da hazırlanmış bir çalışma (İrşadiferd, 2000) taranmıştır. Burada tespit edilen kelimelerin küçük bir kısmı Türkçe-Moğolca ortak söz varlığına ait kelimelerdir. Doerfer'in 4 ciltlik eserinin 1963'te yayımlanan ilk cildindeki kelimeler Moğolcayla ilgilidir. Buna bağlı olarak aşağıdaki listelerde bahsi geçen ciltten verilen dipnotların yer aldığı kelimelerin Moğolcayla bağlantısı da göz önünde tutulmalıdır. Karaağaç'ın eserinde ise Türkçeden Farsçaya geçtiği belirtilen bazı kelimeler köken olarak Türkçeye ait olmasa da kelimenin Farsçaya

³³ Türkçe-Farsça dil ilişkilerinin sonuçları M. F. Köprülü, H. Zerinezade, D. Rehimova, L. Johanson, G. Doerfer, Y. Azmun, G. Karaağaç, C. Kızılözen, S. Bosnalı, T. Gülensoy, M. Balcı, S. Eker, P. Erfani, C. Heyet, J. Perry, D. Stilo, J. Soper, M. Rezaei, E. Çokol, P. Z. Şahmeresi, A. İrşadiferd, F. Kırıl, Z. Hüseyinli gibi araştırmacılar tarafından farklı çalışmalarda ele alınmıştır.

kopyalanmasında Türkçe aracı dil pozisyonundadır. Doerfer'in 4 ciltlik eserinin tamamında da yer yer bu durum söz konusudur. Hatta bazı kelimeler köken olarak İranî dillere ya da Türkçenin en eski komşularından Çinlilerin dili olan Çinceye ait olsa da kelimenin Farsçaya kopyalanışı Türkçe üzerinden gerçekleşmiştir.

AİS'in Farsça sütununda yer alan Türkçe kelimeler kavram alanlarına göre şu şekilde tasnif edilebilir:

5.2.1. Günlük Hayat

Farsça sütunda günlük hayata dair birçok Türkçe kelime yer almaktadır. Bu kelimelerin önemli bir kısmı insan hayatını kolaylaştıran araç gereçlerdir. Bunların içinde ev eşyaları ve mutfakta kullanılan bazı eşyalar dikkat çekmektedir. Farsçanın Türkçeden kopyaladığı ve sözlükte yer alan günlük hayatla ilgili kelimelerin listesi ve tespit edildikleri kaynaklar şu şekildedir:

āleṣ	Karaağaç, 2008: 26; Doerfer, 1965: 122-123
āmāc	Karaağaç, 2008: 29; Doerfer, 1965: 124-125; İrşadiferd, 2000: 26; Zerinezade, 1962: 156
āteṣ	Karaağaç, 2008: 51
baḥṣ	Karaağaç, 2008: 69; Doerfer 1965: 254
balabān	Karaağaç, 2008: 78; İrşadiferd, 2000: 53
basma	Karaağaç, 2008: 83; Doerfer, 1965: 244-245; İrşadiferd, 2000: 51; Zerinezade, 1962: 178-179
baṣ	Karaağaç, 2008: 84; Doerfer, 1965: 246, İrşadiferd, 2000: 51

behle	Karaağaç, 2008: 95; Doerfer, 1975: 273-274
bıl	Karaağaç, 2008: 97
boķçe	Karaağaç, 2008: 120; Doerfer, 1965: 341-343; İrşadiferd, 2000: 52/62
boşkab	Karaağaç, 2008: 126; Doerfer, 1965: 292-293; İrşadiferd, 2000: 61; Zerinezade, 1962: 187
büte	Karaağaç, 2008: 134; Doerfer 1965: 329
cār	Karaağaç, 2008: 177; İrşadiferd, 2000: 113; Zerinezade, 1962: 47
çerh	Karaağaç, 2008: 178; Doerfer, 1967: 61-63; İrşadiferd, 2000: 129
çehmak	Karaağaç, 2008: 167; Doerfer, 1967: 80-81, İrşadiferd, 2000: 122; Zerinezade, 1962: 277
çekkoş	Karaağaç, 2008: 186; Doerfer, 1967: 85-87; İrşadiferd, 2000: 133; Zerinezade, 1962: 283
çengek	Karaağaç, 2008: 190; İrşadiferd, 2000: 137
çerāğ	Karaağaç, 2008: 199; Doerfer, 1967: 59-60; Kızılözen, 2019: 192-193

çoğol	Karaağaç, 2008: 214; Doerfer, 1967: 73-75; İrşadiferd, 2000: 132; Zerinezade, 1962: 283
çomçe	Karaağaç, 2008: 212; Doerfer, 1967: 95-99; İrşadiferd, 2000: 136; Zerinezade, 1962: 347
çüb	Karaağaç, 2008: 213; Doerfer, 1967: 43-45; Kızılözen, 2019: 210-212
‘errābe	Karaağaç, 2008: 36; Doerfer, 1965: 19-23; İrşadiferd, 2000: 29; Zerinezade, 1962: 120
erre	Karaağaç, 2008: 453; Kızılözen, 2019: 248-250
gilim	Karaağaç, 2008: 510; Doerfer, 1975: 4-7
gonyā	Karaağaç, 2008: 327
hōrcîn	Karaağaç, 2008: 524
kāgez	Karaağaç, 2008: 416
ķālî / ķālîçe	Karaağaç, 2008: 342; Doerfer, 1967: 396-398; İrşadiferd, 2000: 202
ķāşok	Karaağaç, 2008: 456; Doerfer, 1967: 390-391; İrşadiferd, 2000: 201; Zerinezade, 1962: 347
ķazķān	Karaağaç, 2008: 472; Doerfer, 1967: 387-389; İrşadiferd, 2000: 200

keşik	Karaağaç, 2008: 491; Doerfer, 1963: 467; İrşadiferd, 2000: 259; Zerinezade, 1962: 377-378
keyçi	Karaağaç, 2008: 466; Doerfer, 1963: 448-451; İrşadiferd, 2000: 244; Zerinezade, 1962: 369
kök	Karaağaç, 2008: 558; Doerfer, 1975: 303; İrşadiferd, 2000: 267; Zerinezade, 1962: 384
kundāk	Karaağaç, 2008: 545; Doerfer, 1967: 520-522; İrşadiferd, 2000: 237; Kızılözen, 2019: 234-237
kotek	Karaağaç, 2008: 537; Doerfer, 1967: 583-584; İrşadiferd, 2000: 251; Zerinezade, 1962: 371
kūç	Karaağaç, 2008: 325; Doerfer, 1967: 621-625; İrşadiferd, 2000: 264; Zerinezade, 1962: 381
kurre	Kızılözen, 2019: 244-247
kutī	Karaağaç, 2008: 554; Doerfer, 1967: 554-555; İrşadiferd, 2000: 242
ocak	Karaağaç, 2008: 646-647; Doerfer, 1965: 10-12; İrşadiferd, 2000: 28; Zerinezade, 1962: 115
sirîş / sirîşom	Karaağaç, 2008: 204
sovgāt	Zerinezade, 1962: 322

tābe	Karaağaç, 2008: 800; İrşadiferd, 2000: 181; Kızılözen, 2019: 212-218
teğār	Karaağaç, 2008: 219; Doerfer, 1965: 512-519; İrşadiferd, 2000: 183; Zerinezade, 1962: 212-213
tūbre	Karaağaç, 2008: 854-855; Doerfer, 1965: 592-596
tuṭek	Karaağaç, 2008: 265; İrşadiferd, 2000: 106
utu	Karaağaç, 2008: 882; Doerfer, 1965: 9-10; İrşadiferd, 2000: 28
yonḵār	Karaağaç, 2008: 933; Doerfer, 1975: 229
zengūle	Karaağaç, 2008: 198; Kızılözen, 2019: 188-190

Tablo 5.1. Türkçeden kopyalanmış günlük hayatla ilgili kelimeler.

5.2.2. İdari ve Sivil Meslekler ve Unvanlar

Meslek adlarıyla ilgili Türkçeden yapılan kopyalamalara Farsça sütunda birçok örnek vardır. AİS'in Farsça sütununda yer alan Türkçeden kopyalanmış idari ve sivil meslek adları ve unvanlar ile tespit edildikleri kaynakları şunlardır:

basmaçi	Karaağaç, 2008: 83; Doerfer, 1965: 244; İrşadiferd, 2000: 51; Zerinezade, 1962: 178-179
big	Karaağaç, 2008: 104-105; Doerfer, 1965: 389-406; İrşadiferd, 2000: 73

cārçi	Karaağaç, 2008: 177; İrşadiferd, 2000: 113; Zerinezade, 1962: 47
çūbekī	Karaağaç, 2008: 213; Doerfer, 1967: 43-45; İrşadiferd, 2000: 128
dārūge	Karaağaç, 2008: 227; Doerfer, 1963: 319-323; İrşadiferd, 2000: 147/183; Zerinezade, 1962: 298
‘errābeçi	Karaağaç, 2008: 36; Doerfer, 1965: 23; İrşadiferd, 2000: 29; Zerinezade, 1962: 121
ilçi	Karaağaç, 2008: 278; Doerfer, 1965: 203-207; İrşadiferd, 2000: 47; Zerinezade, 1962: 170
ķāpuçi	Karaağaç, 2008: 438; Doerfer, 1967: 371-272; İrşadiferd, 2000: 195
keşikçi	Karaağaç, 2008: 491; Doerfer, 1963: 467-469; İrşadiferd, 2000: 259; Zerinezade, 1962: 378
novker	Karaağaç, 2008: 641; Doerfer, 1963: 591-596; Zerinezade, 1962: 393
yasavul	Karaağaç, 2008: 912; Doerfer, 1975: 166-172; İrşadiferd, 2000: 305; Zerinezade, 1962: 399-400
çōpān	Karaağaç, 2008: 207; Doerfer, 1967: 108-110; İrşadiferd, 2000: 138

Tablo 5.2. Türkçeden kopyalanmış idari ve sivil meslek adları.

5.2.3. Askerî Kavramlar ve Unvanlar

Safevî Devleti döneminde ordu dilinin Türkçe olması dolayısıyla askerî alanla ilgili birçok kelime Farsçaya da kopyalanmıştır. Bunlardan bazıları birliklerin başındaki komutanların unvanları, bazıları askerî birliklerin adı, bazıları ise askerî faaliyetlerde kullanılan araç gereçlerdir. AİS'in Farsça sütununda yer alan Türkçeden kopyalanmış askerî kavramlar ve tespit edildikleri kaynaklar şunlardır:

ağuzotı	Karaağaç, 2008:13; Zerinezade, 1962: 137
cebe	Karaağaç, 2008: 151; Zerinezade, 1962: 249
çehmak	Karaağaç, 2008: 167; Doerfer, 1967: 80-81, İrşadiferd, 2000: 122; Zerinezade, 1962: 277
kolcağ	Karaağaç, 2008: 518-519; Doerfer, 1967: 498; İrşadiferd, 2000: 191/233
kurçibaşı	Doerfer, 1963: 429-434; Zerinezade, 1962: 340-341
minbaşı	Karaağaç, 2008: 114; Doerfer, 1975: 31-34; Zerinezade, 1962: 390
nîze	Kızılözen, 2019: 131-132
ordu	Karaağaç, 2008: 653; Doerfer, 1965: 32-39; İrşadiferd, 2000: 30; Zerinezade, 1962: 124
saçma	Karaağaç, 2008: 713; Doerfer, 1967: 217-218; İrşadiferd, 2000: 160

sān	Karaağaç, 2008: 737; Doerfer, 1967: 231-233; İrşadiferd, 2000: 162; Zerinezade, 1962: 312
sencāk	Karaağaç, 2008: 726; Doerfer, 1967: 268-171; İrşadiferd, 2000: 172; Zerinezade, 1962: 319
tālān	Karaağaç, 2008: 809; Doerfer, 1965: 544-545; İrşadiferd, 2000: 88; Zerinezade 1962: 202
tārāc	Karaağaç, 2008: 815; Doerfer, 1965: 435-436; İrşadiferd, 2000: 87
tepançe	Karaağaç, 2008: 801; Doerfer, 1967: 339-341; İrşadiferd, 2000: 91
tofeng / tofegci	Karaağaç, 2008: 867; İrşadiferd, 2000: 100; Zerinezade, 1962: 216-217
tüb / túbçi	Karaağaç, 2008: 852; Doerfer, 1965: 596-601; İrşadiferd, 2000: 105; Zerinezade, 1962: 231-234
yāğī	Karaağaç, 2008: 896; Doerfer, 1975: 99-102, İrşadiferd, 2000: 305; Zerinezade, 1962: 400
yeñiçeri	Karaağaç, 2008: 924; Doerfer, 1975: 203-204; İrşadiferd, 2000: 318
yerāk	Karaağaç, 2008: 908; Doerfer, 1975: 143-147; İrşadiferd, 2000: 311; Zerinezade, 1962: 405

yeriş	Karaağaç, 2008: 938; Doerfer, 1975: 217-220; İrşadiferd, 2000: 311; Zerinezade, 1962: 414
yüzbaşı	Karaağaç, 2008: 939; Doerfer, 1975: 221-222; İrşadiferd, 2000: 320; Zerinezade, 1962: 415
zirih	Karaağaç, 2008: 951-952; İrşadiferd, 2000: 303/311; Kızılözen, 2019: 121-123

Tablo 5.3. Türkçeden kopyalanmış askerî kavramlar ve unvanlar.

5.2.4. Yemek Kültürü

Yemek kültürüyle ilgili Farsça tarafından yapılan kopyalamaların sözlükteki örnekleri şunlardır:

aş	Karaağaç, 2008: 47; Doerfer, 1965: 59-62; İrşadiferd, 2000: 19; Zerinezade, 1962: 129-130
āzūke	Karaağaç, 2008: 60; Doerfer, 1965: 56-57; İrşadiferd, 2000: 18; Zerinezade, 1962: 119-120
bal	Karaağaç, 2008: 73; İrşadiferd, 2000: 53
belūt	Karaağaç, 2008: 684
bulgūr	Karaağaç, 2008: 138; Doerfer, 1965: 288-289; İrşadiferd, 2000: 58
çokonder	Karaağaç, 2008: 217; Doerfer, 1967: 75-76

dāne	Zerinezade, 1962: 300
deleme	Karaağaç, 2008: 831
emrūd	Karaağaç, 2008: 40-41; Doerfer ,1975: 263-264; İrşadiferd, 2000: 39; Zerinezade, 1962: 126
ķāk	Karaağaç, 2008: 418; Doerfer, 1967: 393-394; İrşadiferd, 2000: 186/201/247; Zerinezade, 1962: 348; Kızılözen, 2019: 160-162
ķaymak	Karaağaç, 2008: 468; Doerfer, 1967: 410-412; İrşadiferd, 2000: 245; Kızılözen, 2019: 231-232
komāc	Karaağaç, 2008: 531; Doerfer, 1967: 602; İrşadiferd, 2000: 260; Zerinezade, 1962: 378-379
şelgem	Karaağaç, 2008: 783; Doerfer, 1967: 326-327
tike	Karaağaç, 2008: 846; Doerfer, 1965: 530; İrşadiferd, 2000: 101
turb	Karaağaç, 2008: 863; Doerfer, 1965: 504-505
tutun	Karaağaç, 2008: 870; Doerfer, 1965: 605-606; İrşadiferd, 2000: 106; Zerinezade, 1962: 235-236
yehñi	Karaağaç, 2008: 897; Doerfer, 1975: 140-141, İrşadiferd, 2000: 309

yonce	Karaağaç, 2008: 932; Doerfer, 1975: 228-229; İrşadiferd, 2000: 318; Zerinezade, 1962: 416

Tablo 5.4. Türkçeden kopyalanmış yemek kültürü kelimeleri.

5.2.5. Giyim Kuşam ve Süslenme Kültürü

Bu grupta ele alınan kopyalamalar kendi içinde de çeşitlilik göstermektedir. Üst giyimi, ayak giyimi ve kumaş türü gibi farklı birimlere ait kopyalamalar sözlükte yer almaktadır. AİS'in Farsça sütunundaki Türkçeden kopyalanmış giyim kuşam ve süslenme kültürüne ait yapılar ve tespit edildikleri kaynaklar şu şekildedir:

arhalık	Karaağaç, 2008: 40; Doerfer, 1965: 29-30; İrşadiferd, 2000: 18; Zerinezade, 1962: 123
câme	Kızılözen, 2019: 99-102
cīb	Karaağaç, 2008: 154
cīke	Karaağaç, 2008: 196; Doerfer, 1967: 9-11; Zerinezade 1962: 259
cūrāb	Karaağaç, 2008: 210
çākşūr	Karaağaç, 2008: 168; Doerfer, 1967: 29-31
çekme	Karaağaç, 2008: 186; Doerfer, 1967: 84-85; İrşadiferd, 2000: 133; Zerinezade, 1962: 284
çīt	Karaağaç, 2008: 205; Doerfer, 1967: 129

çuķā	Karaağaç, 2008: 214; Doerfer, 1967: 110-114; İrşadiferd, 2000: 138
dogme	Karaağaç, 2008: 265; Doerfer, 1967: 202-203; İrşadiferd, 2000: 101/152; Zerinezade, 1962: 221
dolaķ	Karaağaç, 2008: 254
ķaytan	Karaağaç, 2008: 470; Doerfer, 1967: 573
kemhā	Karaağaç, 2008: 481; Doerfer, 1967: 602-606
kepenek	Karaağaç, 2008: 484; Doerfer, 1967: 581-583
kumāş	Karaağaç, 2008: 543; Doerfer, 1967: 509
şal	Karaağaç, 2008: 782
yapuncı	Karaağaç, 2008: 905-906; Doerfer, 1975: 50-52; İrşadiferd, 2000: 303
zeh	Kızılözen, 2019: 200-201

Tablo 5.5. Türkçeden kopyalanmış giyim kuşam kültürüne ait kelimeler.

5.2.6. Hayvanlar ve Hayvancılık

Hayvancılık, Türk topluluklarının tarihsel süreçte en çok içli dışlı olduğu alanlardan biridir. Hayvancılığın gelişiminde Türk topluluklarının olumlu etkileri olduğu konuyla ilgili çalışmalarda da belirtilmektedir. Buna bağlı olarak Türkçeden birçok hayvancılık terimi farklı dillere de geçmiştir. Farsçaya geçen terimlerden bazıları AİS'te de yer almaktadır. Bu terimler; hayvan adları, hayvan sürüsüne verilen adlar, hayvancılıkla ilgili meslek adları ve hayvancılıkta uygulanan yöntemler gibi

farklı alt gruplara aittir. AİS'in Farsça sütununda tespit edilen Türkçeden kopyalanmış hayvancılıkla ilgili kelimeler ve tespit edildikleri kaynaklar şunlardır:

ahte	Karaağaç, 2008: 18; Doerfer, 1963: 114-117; İrşadiferd, 2000: 15
āhūr	Karaağaç, 2008: 14; İrşadiferd, 2000: 16; Zerinezade, 1962: 117-118
aygır	Karaağaç, 2008: 56; Doerfer, 1965: 185-187; İrşadiferd, 2000: 46; Zerinezade, 1962: 168
burma	Karaağaç, 2008: 141; İrşadiferd, 2000: 58/69
circirek	Karaağaç, 2008: 157; İrşadiferd, 2000: 119
cōce	Karaağaç, 2008: 160; İrşadiferd, 2000: 118
colov	Karaağaç, 2008: 197; Doerfer, 1963: 296-297; İrşadiferd, 2000: 117; Zerinezade, 1962: 254
çepiş	Karaağaç, 2008: 190; Doerfer, 1975: 279-289; İrşadiferd, 2000: 127
dornā	Karaağaç, 2008: 863; Doerfer, 1967: 199; İrşadiferd, 2000: 151
ğāz	Karaağaç, 2008: 471; Doerfer, 1967: 385-387; İrşadiferd, 2000: 186/199; Zerinezade, 1962: 335

h�rpoşt	Karaağaç, 2008: 473; �rşadiferd, 2000: 141
il�ı	Karaağaç, 2008: 928; Doerfer, 1965: 209-210; �rşadiferd, 2000: 47; Zerinezade, 1962: 171
�amı	Karaağaç, 2008: 429; Doerfer, 1967: 509-511; Zerinezade, 1962: 362
�aş�v	Karaağaç, 2008: 456; Doerfer, 1967: 484; �rşadiferd, 2000: 227/229
�umr�	Doerfer, 1967: 511-512
�uş��n	Karaağaç, 2008: 552; Doerfer, 1967: 477-478; �rşadiferd, 2000: 227
ordek	Karaağaç, 2008: 664, Doerfer, 1965: 31; �rşadiferd, 2000: 30; Zerinezade, 1962: 123
sağrı	Karaağaç, 2008: 717; Doerfer, 1967: 222-225; �rşadiferd, 2000: 162/167/180
tamęa	Karaağaç, 2008: 224; Doerfer, 1965: 554-565; �rşadiferd, 2000: 103/149; Zerinezade, 1962: 224-225
tasma	Karaağaç, 2008: 819; Doerfer, 1963: 245-247; �rşadiferd, 2000: 100
tekelt�	Karaağaç, 2008: 827; Doerfer, 1965: 531; �rşadiferd, 2000: 101; Zerinezade, 1962: 221

tör	Karaağaç, 2008: 854; Doerfer, 1965: 606-607; İrşadiferd, 2000: 106; Zerinezade, 1962: 236-237
tüle	Zerinezade, 1962: 241
uzengü	Karaağaç, 2008: 882; Doerfer, 1965: 147-149, İrşadiferd, 2000: 33
yāl	Karaağaç, 2008: 921; Doerfer, 1975: 105-106; İrşadiferd, 2000: 306; Zerinezade, 1962: 402
yurke / yurkeçi	Karaağaç, 2008: 933; Doerfer, 1975: 151-153; İrşadiferd, 2000: 320
yüz	Doerfer, 1975: 221
zelü	Karaağaç, 2008: 774; İrşadiferd, 2000: 171; Kızılözen, 2019: 190-191

Tablo 5.6. Türkçeden kopyalanmış hayvancılıkla ilgili kelimeler.

5.2.7. İnsan Vücudu

AİS'in Farsça sütununda insan vücuduyla ilgili Türkçeden kopyalanmış bazı kelimeler mevcuttur. Bunların listesi ve tespit edildikleri kaynaklar şu şekildedir:

ciger	Kızılözen, 2019: 95-99
çeşm	Kızılözen, 2019: 85-90
kām	Kızılözen, 2019: 256-257
mūy	Kızılözen, 2019: 65-67
ten	Karaağaç, 2008: 834; İrşadiferd, 2000: 104

zānū	Kızılözen, 2019: 75-78
zolf	Kızılözen, 2019: 201-203

Tablo 5.7. Türkçeden kopyalanmış vücutla ilgili kelimeler.

5.2.8. Coğrafi Kavramlar ve Mekânlar

Bu başlık altında yer verilen kopyalamalar, coğrafi kavramlarla ve mekânlarla ilgilidir. AİS'in Farsça sütununda Türkçeden kopyalanmış ve bu başlık altında değerlendirilebilecek kelimeler ve tespit edildikleri kaynaklar şunlardır:

āhūr	Karaağaç, 2008: 14; İrşadiferd, 2000: 16; Zerinezade, 1962: 117-118
çādor	Karaağaç, 2008: 163; Doerfer, 1967: 16-22; İrşadiferd, 2000: 123
çemen	Karaağaç, 2008: 203; Doerfer, 1967: 99-101
gedūk	Karaağaç, 2008: 315; Doerfer, 1975: 1; İrşadiferd, 2000: 271
kapu	Karaağaç, 2008: 437; Doerfer, 1967: 370-371; İrşadiferd, 2000: 194; Zerinezade, 1962: 343
sekkū	Karaağaç, 2008: 741; Doerfer, 1967: 262-264; İrşadiferd, 2000: 170
sūy	Kızılözen, 2019: 111-114
tahta	Karaağaç, 2008: 805
teh	Kızılözen, 2019: 261-262

tevile	Karaağaç, 2008: 822; İrşadiferd, 2000: 185
ulke	Karaağaç, 2008: 880; Doerfer, 1963: 145-147; İrşadiferd, 2000: 28; Zerinezade, 1962: 152
yurd	Karaağaç, 2008: 936; Doerfer, 1975: 212-216; İrşadiferd, 2000: 311/319; Zerinezade, 1962: 413

Tablo 5.8. Türkçeden kopyalanmış coğrafi kavram adları.

5.2.9. Akrabalık

Dillerdeki bazı kavram alanları çoğunlukla dilin kendine ait söz varlığından oluşmaktadır. Sayılar ve zamirler bunlara örnektir. Akrabalık adları da genellikle dillerin kendi söz varlığına aittir. Ancak yine de ilişkilerin köklü ve sıkı olmasına bağlı olarak diller birbirlerinden akrabalık adlarını da kopyalayabilirler. AİS'in Farsça sütununda Türkçeden kopyalanmış akrabalık adlarının ve bunların tespit edildiği kaynakların listesi şöyledir:

ağa	Karaağaç, 2008: 10; Doerfer, 1963: 133-140; İrşadiferd, 2000: 21; Zerinezade, 1962: 135-136
baba	Karaağaç, 2008: 61; Doerfer, 1965: 228-230
bibi	Karaağaç, 2008: 110; İrşadiferd, 2000: 71
dāye	Kızılözen, 2019: 258-260
hātūn	Karaağaç, 2008: 356; Zerinezade, 1962: 287

soy	Karaağaç, 2008: 767
yezne	Karaağaç, 2008: 283; Doerfer, 1975: 165-166; İrşadiferd, 2000: 313; Zerinezade, 1962: 409

Tablo 5.9. Türkçeden kopyalanmış akrabalık adları.

5.2.10. Etnonimler

AİS'in Farsça sütununda Türkçeden kopyalanmış iki etnonim vardır. Bunlar ve tespit edildikleri kaynaklar şu şekildedir:

kızılbaş	Karaağaç, 2008: 508; Doerfer, 1967: 470-472; İrşadiferd, 2000: 225; Zerinezade, 1962: 357
tātār	Karaağaç, 2008: 821; Doerfer, 1965: 433-434

Tablo 5.10. Türkçeden kopyalanmış etnonimler.

5.2.11. Sıfatlar

AİS'in Farsça sütununda Türkçeden kopyalanmış birçok sıfat görevli ad vardır. Burada listelenen kelimeler önlerine bir isim geldiği takdirde sıfat görevini yüklenirler. Bunların listesi ve tespit edildikleri kaynaklar şunlardır:

bozorg	Karaağaç, 2008: 147; İrşadiferd, 2000: 74
ceğale	Karaağaç, 2008: 164; Doerfer, 1967: 79; İrşadiferd, 2000: 132
çābok	Karaağaç, 2008: 163; İrşadiferd, 2000: 121; Zerinezade, 1962: 263

çāk	Karaağaç, 2008: 165; Doerfer, 1967: 29; İrşadiferd, 2000: 124; Zerinezade, 1962: 266
çālāk	Karaağaç, 2008: 169; İrşadiferd, 2000: 125
çolāk	Karaağaç, 2008: 208; Doerfer, 1967: 89; İrşadiferd, 2000: 134; Zerinezade, 1962: 285
dāğ	Karaağaç, 2008: 218; İrşadiferd, 2000: 147; Zerinezade, 1962: 299
dūçār	Zerinezade, 1962: 301
ğedeğēn	Karaağaç, 2008: 411; Doerfer, 1963: 394-395; Zerinezade, 1962: 336
hōrde	Kızılözen, 2019: 233-234
ķayķaç	Karaağaç, 2008: 468; Doerfer, 1967: 574; İrşadiferd, 2000: 245
kecel	Zerinezade, 1962: 374
ķırmızı	Karaağaç, 2008: 501; Zerinezade, 1962: 353-356; Kızılözen, 2019: 67-72
ķōroķ	Karaağaç, 2008: 525; Doerfer, 1967: 444-450; Zerinezade, 1962: 356; Kızılözen, 2019: 237-239
kūçek	Karaağaç, 2008: 557; Doerfer, 1967: 628-631; İrşadiferd, 2000: 265; Zerinezade, 1962: 373

nerm	Kızılözen, 2019: 139-140
nîk	Kızılözen, 2019: 132-134
pūç	Karaağaç, 2008: 124; Doerfer, 1965: 292-293; İrşadiferd, 2000: 61/72/80
sorme	Karaağaç, 2008: 777; Doerfer, 1967: 250-251; İrşadiferd, 2000: 167; Zerinezade, 1962: 316-317
şol	Karaağaç, 2008: 210; Doerfer, 1967: 114-116; Kızılözen, 2019: 252-256
şor	Karaağaç, 2008: 209
tek	Karaağaç, 2008: 827; Doerfer, 1965: 441; İrşadiferd, 2000: 100
zerd	Kızılözen, 2019: 73-74

Tablo 5.11. Türkçeden kopyalanmış sıfatlar.

5.2.12. Zamir

Farsa sütunda Türkçeden kopyalanmış bir zamir de mevcuttur:

men	Karaağaç, 2008: 99; Doerfer, 1975: 272; İrşadiferd, 2000: 68

Tablo 5.12. Türkçeden kopyalanmış zamir.

Yukarıdaki tablolardan da anlaşıldığı üzere Türkçenin Farsçaya etkisi bazı çalışmalarda bahsedildiği gibi sadece askerî kavramlar üzerinden olmamıştır. Türkçe, günlük hayatın hemen hemen her alanıyla ilgili Farsçaya bilgi alıntısı olarak nitelendirilebilecek kelimeler vermiştir. Yani bu durum sadece Farsçanın Türkçeye değil, Türkçenin de Farsçaya bir üst katman etkisi yaptığının göstergesidir. AİS'in Farsça sütununda tespit edilmiş Türkçeden kopyalamaların birçoğunun günümüz

Farsçasında da kullanımlarının devam ediyor olması ise bu üst katman etkisinin zaman içinde bir iç katman³⁴ etkisine dönüştüğünün de göstergesidir.

³⁴ Diller arasındaki ilişkiler sonucunda ortaya çıkan *üst katman*, *alt katman*, *yan katman* ve *iç katman* etkileşimleri hakkında detaylı bilgi için bk.: (Musaoğlu, 2010: 28-30).

6. METİN

Bu bölümde yer alan metinle ilgili tablolar, sözlüğün Vatikan Kütüphanesindeki tek nüshası göz önünde tutularak hazırlanmıştır. İlk olarak metinlerle ilgili tabloların hazırlanmasında hangi esasların uygulandığı maddeler hâlinde açıklanmıştır. Ardından sözlüğün Türkçe sütunundaki madde başlarının kendi içinde alfabetik hâle getirilmesi ve bunlara Türkiye Türkçesi anlamlarının verilmesiyle hazırlanmış birinci metin tablosu yer almaktadır. Bu tablodan sonra metnin orijinal nüshasına bağlı kalınarak hazırlanan tam metin tablosu bulunmaktadır. Daha sonra ise Türkçe sütunu hazırlayan kişi ya da kişiler tarafından yanlış tercüme edildiği tespit edilen madde başlarının listesi verilmiştir.

6.1. Metinlerin Hazırlanmasında Uygulanan Yöntem

a. Madde başlarının transkripsiyonlarında Türkoloji çalışmalarında genelleşmiş olan transkripsiyon işaretleri kullanılmıştır. Transkripsiyon işaretlerinin gösteriminde “Times Turkish Transcription” adlı fonttan istifade edilmiştir.

b. Türkçe sütunun Azerbaycan Türkçesi sahasıyla ilgisine bağlı olarak Türkçe kelimelerin okunmasında bu sahanın ses özellikleri dikkate alınmıştır. Örneğin, Anadolu sahası metinlerinde transkripsiyonu "ışık" olarak yapılması gereken kelime bu metinde Azerbaycan sahasına uygun olarak "ışığ" şeklinde Latin harflerine aktarılmıştır.

c. Türkçe sütundaki Arapça ve Farsça kelimelerin transkripsiyonlarında Osmanlı Türkçesi ya da Eski Oğuz Türkçesi metinlerinden farklı olarak günümüz Azerbaycan Türkçesindeki kullanımları dikkate alınmıştır. Örneğin, Anadolu'da yazılmış metinlerde transkripsiyonu "kadīm" olarak yapılması gereken kelime bu metinde Azerbaycan sahasına uygun olarak "gedīm" şeklinde gösterilmiştir. Bir başka örnek olarak, Anadolu sahası metinlerinde transkripsiyonu "taşarruf" şeklinde yapılan kelime bu metinde Azerbaycan sahasındaki kullanımı olan "teşerrüf" şeklinde verilmiştir.

ç. Türkçe sütunda yazımı ع (ayın) harfiyle başlayan kelimelerin transkripsiyonu Azerbaycan sahasındaki kullanımları göz önünde tutularak yapılmıştır. Türkçe madde başlarının kendi içinde alfabetik olarak sıralandığı tabloda bu kelimeler, ع (ayın) harfinden sonraki ünlü sesin sırasında gösterilmişlerdir.

Örneğin, عابد (‘ābid) kelimesi /a/ sesiyle başlayan kelimelerin en sonunda yer alan ازرده (āzürdelük) kelimesinden hemen sonra gelmektedir. عابد (‘ābid) kelimesinin ardından da /‘ā/ ya da /‘a/ ile başlayan madde başları sıralanmıştır. Bir başka örnek olarak, عبث (‘ebes) kelimesi /e/ sesiyle başlayan kelimelerin en sonunda yer alan ازللوك (ezellük) kelimesinden sonra gösterilmiştir. عبث (‘ebes) kelimesinin ardından ise /‘e/ ile başlayan madde başları sıralanmıştır. ع (ayın) harfiyle başlayıp ilk ünlüsü /a/, /ā/ ya da /e/ haricinde olan kelimeler için de aynı düzen takip edilmiştir.

d. Türkçe sütunda eş anlamlı kelimelerin ya da yapıların olduğu satırlardaki her birim, ayrı madde başı olarak değerlendirilmiştir. Ancak yine de aynı satırda yer aldıkları için bu tür kelimelerin ve yapıların sayfa ve satır numaraları da aynı verilmiştir.

e. Tereddütlü okuma önerilerinin sonunda "*" işareti yer almaktadır. Okunamayan kısımlar ise "...” ile gösterilmiştir.

f. Yazılması gerektiği hâlde müstensih tarafından yanlışlıkla yazılmadığı düşünülen birimler “()” ile, müstensih tarafından yanlışlıkla yazıldığı düşünülen birimler ise “[]” ile gösterilmiştir.

g. Türkçe sütunun kendi içinde alfabetik olarak yeniden düzenlendiği ve Türkiye Türkçesi anlamlarının verildiği listenin düzeni şu şekildedir:

1. sütun: Madde başının transkripsiyonu (Birden fazla farklı yazıma sahip madde başlarının tüm yazım şekillerinin transkripsiyonlarına yer verilmiştir.)

2. sütun: Madde başının metindeki Arap harfli yazılışı (Birden fazla farklı yazıma sahip madde başlarının Arap harfli tüm yazım şekillerine yer verilmiştir.)

3. sütun: Madde başının satır ve sayfa numarası (Metinde birden fazla yer alan madde başlarının bulundukları bütün satır ve sayfa numaraları belirtilmiştir.)

4. sütun: Madde başının Türkiye Türkçesindeki anlamı

Sözlüğün orijinal metninde varakların ön yüzünde sırasıyla "İtalyanca-Farsça-Türkçe", arka yüzünde ise sırasıyla "Türkçe-İtalyanca-Farsça" sütunları vardır. Bu çalışmada verilen tam metindeki sütunların içeriği sırasıyla şöyledir:

1. sütun: AIS’in Türkçe sütunundaki madde başlarının transkripsiyonu

2. sütun: AİS'in Türkçe sütunundaki madde başlarının metindeki orijinal yazılışları

3. sütun: AİS'in Farsça sütunundaki madde başlarının transkripsiyonu

4. sütun: AİS'in Farsça sütunundaki madde başlarının metindeki orijinal yazılışları

5. sütun: AİS'in İtalyanca sütunundaki madde başlarının metindeki orijinal yazılışları

6. sütun: Türkçe sütun dikkate alınarak verilmiş sayfa ve satır numaraları

Türkçe sütunda tespit edilen yanlış tercümelerin listelendiği tablonun düzeni ise şu şekildedir:

1. sütun: Yanlış tercüme edilmiş madde başının transkripsiyonu

2. sütun: Yanlış tercüme edilmiş madde başının satır ve sayfa numarası (Metinde birden fazla yanlış tercüme edilmiş madde başının bulunduğu bütün satır ve sayfa numaraları belirtilmiştir.)

3. sütun: Türkçe sütunda yanlış tercümeyle yer alan madde başının İtalyanca ve Farsça sütunlarındaki karşılığının Türkiye Türkçesi anlamı

h. Metindeki Türkçe sütun, Farsça sütun dikkate alınarak hazırlandığı için eş anlamlı yapılar da büyük oranda birbirleriyle uyumaktadır. Böyle durumlarda her bir eş anlamlı yapı ayrı madde başı olarak ele alınmıştır. Örneğin 2. sayfanın 12. satırında Türkçe sütunda "terk etmek" ve "talâğ vermek" madde başları vardır. Farsça sütunda bunların karşılığı olarak "terk kerdan" ve "talâğ numûden" madde başları mevcuttur. Bu satırın İtalyanca madde başı ise "abbandonare, dar ripudio" şeklindedir. 2. sayfanın 12. satırındaki bu durum, tabloda aşağıdaki gibi gösterilmiştir:

terk etmek	ترک اتمک	terk kerdan	ترک کردن	abbandonare, dar ripudio	2/12
talâğ vermek	طلاق ورمک	talâğ numûden	طلاق نمودن	abbandonare, dar ripudio	2/12

1. Farsça kelimelerin Latin harfli yazılışlarında Türkiye'deki çalışmalarda birbirinden farklı yazma tercihleri olduğu tespit edilmiştir. Metin içi tutarlılığı

sağlamak için Türkiye'de yayımlanmış en geniş içerikli sözlüklerden Mehmet Kanar'ın (2008) "Farsça-Türkçe Sözlük" adlı çalışmasındaki yazma metodu esas alınmıştır. Ancak bu sözlükteki madde başlarında transkripsiyon işaretleri yoktur. Buna bağlı olarak metnin tamamında uyguladığımız transkripsiyon işaretleriyle Mehmet Kanar'ın yazma önerileri birleştirilmiş ve Farsça sütundaki Arap harfli kelimelerin transkripsiyonları bu şekilde yapılmıştır.

i. Sayfa ve satır bilgisinin olduğu sütunlardaki satır numaraları Türkçe madde başının yer aldığı satır dikkate alınarak verilmiştir. Ancak bazı satırlarda sadece İtalyanca madde başına yer verilmiş olup bu madde başının Türkçe ve Farsça karşılıkları bulunmamaktadır. Bu gibi örneklerde Türkçe ve Farsça satırlarında "****" işareti kullanılmıştır. Bu gruba giren satırlarda Türkçe madde başı olmadığı için ilgili sütunda satır numarası kısmı "?" ile gösterilmiştir. Bazen de İtalyanca ve Farsça madde başları mevcut olup Türkçe madde başı yer almamaktadır. Bu örneklerde de Türkçe satırında "****" işareti kullanılmış ve satır bilgisi kısmı yine "?" ile gösterilmiştir.

6.2. Anonim İsfahan Sözlüğü’ndeki Türkçe Sütunun Alfabetik Listesi ve Türkiye Türkçesi Karşılıkları

T.-Transk.	T.-Ar. Hrf.	Sayfa-Satır	Türkiye Türkçesi Anlamı
ābādān	آبادان	188/13; 202/12; 351/8	bayındır, bereketli, verimli, zengin, mamur
ābādān etmek	آبادان اتمک	351/6	zenginleştirmek, bayındır hâle getirmek
ābādānlük	آبادان لؤک	188/14	bayındırlık, bereketlilik, mamur olmak
ābī reng	آبی رنک	110/7	mavi, açık mavi
ābnūs	آبنوس	170/1	abanoz
ac	آج	17/18	aç
ac olan	آج اولن	40/11	aç olan, aç
ac olmak	آج اولمک، آج اولمک	180/16; 229/5	aç olmak, acıkmak, iştahlı olmak
ac olmuş	آج اولمش	40/10	aç olmuş
acaram	آجرم، آجرم	41/20; 152/9	açarım
acaram (II)	آجرم	175/5; 420/14	açarım, açıklarım, genişletirim
acdım	آدم	152/9	açtım
acdım; aşdım (II)	آدم، آشدم	175/5; 420/14	açtım, açıkladım, genişlettim
acı	آجی	30/20	acı
acı etmek	آجی اتمک	30/19	acılaştırmak
acı hūlglū	آجی خلقلو	65/4	sert tabiatlı, katı huylu
acı meze	آجی مزه	399/9	acılık
acı yüz	آجی یوز	383/20	sert suratlı, asık suratlı
acılmış	آجیل میش، آجل میش	406/4; 386/2	açılmış, çözülmüş
acılmış (II)	آجل میش، آجل مش	26/17; 26/18	açılmış, uzatılmış, serilmiş
acılık	آجی لؤک	30/18	acılık, burukluk
aclük	آج لؤک، آج لؤک، آجلؤک	40/12; 40/13; 180/15	açlık, yeme isteği, iştah
acmek; açmek	آچمک، آچمک، آچمک	2/8; 41/19; 257/1	açmak
acmek (II)	آچمک، آچمک	375/6; 406/3	açmak, çözmek
açmek (III)	آچمک	39/5	açmak, yarmak
acmek (IV)	آچمک	175/7	açıklamak, beyan etmek, hatırlatmak
acuğ	آجوق	39/3	açık
acuğ heṭṭ	آجوغ خط	265/13	açık mektup
acuğlanmek	آجوغ لنمک	15/11	kızdırmak, sinirlendirmek
acuğdan aşğa getirmek	آجوخن اشقه کترمک	347/12	öfkesini yatıştırmak, sakinleştirmek
acuğdan aşğa oturmek	آجوخن اشقه اوترمک	347/13	öfkesini yatıştırmak, sakinleştirmek

acuhdan aşağı oturmuş	اجوخن اشقه او ترمیش	347/15	yatıştırılmış, sakinleştirilmiş, yumuşatılmış
acür	آجر	284/18	tuğla, kiremit
açuğ	اچوق	108/12	sinir, öfke, gazap
açuğ yemek	اچوق ییمک	245/2	sinirlenmek, kızmak
açuğı hār dutmek	اچوقی خار دوتمک	417/5	öfkesini dindirmek
açuğlu	اچوقلو	108/11	sinirli, öfkeli
ad	آد	309/12; 309/14	ad, isim, lakap
ad aparmekden läyiğ degil	آد اپرمک دن لایق دکل	236/5	adını hak etmiyor
ādāb	اداب	297/4	yol yordam, gelenek
adam	ادم	209/5, 234/2	adam, insan
adam öldürmek	آدم اولدورمک	438/8	bir erkeği öldürmek
adamsız	ادم سیز	307/16	insansız, insan olmadan
adana	ادانا	308/9	Adana, yer adı
adaş olmak	ادش اولمک	229/9	adaş olmak, aynı ada sahip olmak
ādem-i şafi; ādem babası	ادم صفی، ادم باباسی	14/7	Hız. Âdem, ilk insan
ādemilük	ادمی لوک، ادمیلوک	137/17; 233/3	insanlık
adlar kitābı	ادلر کتابی	267/16	adlar kitabı
adlu olaram	ادلو اولرم	309/16	ad alırım
adlu oldum	ادلو اولدم	309/16	ad aldım
āferīn	افرین	185/12	aferin, harika, mükemme
āferiniş	افرینش	185/14	yaratılış
afinan gitmek	افنن گیتمک	112/6	affını isteyerek gitmek
ağ	آق	74/5	ak, beyaz
ağ palçuğ sürtmek	اق پالچوق سورت مک	236/19	badana yapmak, beyaz sıva sürmek
ağ reng	اق رنک	110/2	beyaz, ak
ağ şeker	آق شکر	484/7	beyaz şeker
ağ zanbağ	اق زنبق	211/20	ak zambak, beyaz zambak
ağ zek	اق زک	29/15	şap
ağa	اقا	419/6	ağa, bey, efendi
ağac	اقچ، آقچ	23/18; 38/9	ağaç
ağac budağı	اقچ بداقی، اقچ بداقی	199/6; 375/11; 375/12	ağaç dalı, ağaç budağı
ağac derisi	اقچ درسی	408/18	ağaç kabuğu
ağac direk	اقچ دیرک	109/16	ağaç sütun, ahşap kolon
ağac gılc	اقچ قلیچ، اقچ قلیچ	77/9; 101/3	ağaç kılıç
ağac gondurmak	اقچ قوندرمک	245/19	ağaç kondurmak, ağaç dikmek
ağac gonmuş	اقچ قونمش	245/20	ağaç konmuş, ağaç dikilmiş
ağac hürdesi	اقچ خورده سی	404/20	tahta talaşı, tahta kırıntısı
ağac körpü	اقچ کورپو	350/18	ağaç köprü, ahşap köprü

ağac küpi çağır icün	اچ کوی چخر ایجون	77/16	şarap saklamak için varil
ağac na'lin	اچ نعلین	483/19	takunya, tahta takunya
ağac nişanı	اچ نشانی	443/13	ağaç izi
ağac sāğı	اچ ساقی	459/11	ağaç gövdesi
ağac talaşası	اچ تالاشه سی	410/6	odun talaşı
ağac ten	اچ تن	459/12	ağaç gövdesi
ağac vurmek	اچ ورمک	70/3	sopayla vurmek
ağac yaprağı	اچ یار پاقی	201/18	ağaç yaprağı
ağac yol	اچ یول	263/14	bir miktar mesafe, kilometre, mil
ağaca tekye etmek	اچه تکیه اتمک	41/7	bastona dayanmak, ağaca dayanmak
ağaclu	اچ لو	25/1	ağaçlı
āgāhlük	اکاه لوک	310/16	haberdar olmak, bilgi sahibi olmak
ağartmek	اقر تمک	236/18	ağartmak, beyazlatmak
āgāz olmak	اغاز اولمک	254/18	başlamak, girmek
ağca; ağça	اچه، اچه	145/3; 149/7; 299/3	para, pul
ağca fāyda almak	اچه فایده المک	482/3, 482/4	tefecilik yapmak, faizle para kazanmak
ağca ğayırmek	اچه قایرمک	70/14	para basmak
ağca ħurd etmek	اچه خورد اتمک	294/12	para bozdurmak
ağca vereğ	اچه ورق	321/9	kâğıt para
ağca vereği	اچه ورقی	444/5	para kâğıdı
ağca yemek	اچه ییمک	299/9	para harcamak
ağcanı ħurde etmek	اچنی خورده اتمک	85/4	parayı bozdurmak
ağçasız etmek	اچه سیز اتمک	147/16	para vermemek, fakirleştirmek
ağır	اقر	222/19; 341/5	ağır, yoğun, şiddetli
ağır çigine ğoymek	اقر چکینه قویمک	21/2	omuzlara yük bindirmek
ağır daş mālū	اقر داش بهالو	208/8	değerli taş, mücevher
ağır olmak	اقر اولمک	341/8	ağır olmak, yoğun olmak
ağırlük	اقر لروک	223/4	ağırlık
ağız	اقر	75/13	ağız
ağız suyu	اقر سوز، اقر سوزی	71/9; 397/4; 433/6	salya, tükürük
ağla	اقله	344/12	ağla
ağla[la]ram	اقله لرم	344/3	ağlarım
ağladım	اقلدم	344/3	ağladım
ağlamek	اقله مک	207/10; 208/3; 208/7; 260/3; 344/2	ağlamak, inlemek, gözyaşı dökmek
ağlāmī kişi	اغلāmی کیشی	421/12	oğlancı, eş cinsel
ağlayan	اقلین	208/1	ağlayan, inleyen
ağlu	اقلو	318/10	aklı, beyazlı
ağluḥ	اقلوḥ	74/4	aklık, beyazlık
ağsadım	اقسدم	484/1	topalladım, aksadım
ağsağ	اقساق	406/9; 439/9; 484/3	topal, aksak
ağsağgal	اقل سقل	89/19	aksakal, yönetici, bilirkişi

ağsağgal evi	اقسقل اوى	325/4	evin babası, ailenin reisi
ağsamek	اقسه م	484/2	topallamak, aksamak
ağsaram	اقسرم	484/1	topallarım, aksarım
ağsatmek	اقساطمک	367/8	aksatmak
ağsurmek	اقسورمک	436/11	hapşirmek, aksırmak
ağşam	اقشم	145/2; 425/10; 459/1	akşam
ağşam vaḡti	اقشم وقتى	151/13; 151/15	akşam, akşam vakti, geceye doğru
ağuzotı	اغوز اوتى	350/9	ağızotu
ağzı yırtuḡ	اقزى يرتوخ	401/5	ağzı bozuk, küfürbaz
āḡ tüf	اخ تف	433/6	tükürük, salya
āhek	اهک	83/20; 277/19	kireç, harç
āhek kül	اهک کول	83/19	kireçtaşı
āḡır	اخر	178/1; 477/7	son, en son, nihayet, uç
āḡır intiḡā	اخر انتها	192/8	nihayi son, kesin sonuç
āḡır olmak	اخر اولمک	192/15; 449/12	bitirmek, sonuçlandırmak
āḡır olmuş	اخر اولمش	192/20	bitmiş, sonuçlanmış
āḡır yetişdi	اخر يتش دى	115/5	tamamlandı, başarıldı, bitirildi
āḡıra yetmemiş	اخره يتمش	239/16	bitmemiş, tamamlanmamış
āḡırda	اخرده	191/19	sonunda, nihayet
āḡırda (II)	آخرده	477/5	yakınlarda, son zamanlarda
āḡırlük	اخرلوك	178/9	sonu olmak
āḡırlük (II)	آخرلوك	477/6	sonda olmak, en geride olmak
āḡırsız	اخرسىز	249/18	sonsuz, sonu olmayan
āḡiret	اخرت	192/2	ahiret, son, akıbet
āḡiret (II)	آخرت	442/20	sonuç, karşılık, ceza
āḡiret günü	اخرت كونى	213/7	kıyamet günü, ahiret günü, hesap günü
aḡta	اخته	95/1	hadım, kısır, harem ağası
aḡta caḡır	اخته جخر	472/19	yıllanmış şarap
aḡta etmek	اخته اتمک	94/20	hadım etmek, kısırlaştırmak
aḡta göyin	اخته قوبين	95/2	hadım koyun, kısır koyun
aḡta ḡorūs	اخته خروس	90/6	hadım horoz, kısır horoz
āḡū	آهو	86/2; 90/10	ahu, ceylan
āḡūnd	اخوند	275/7	bilim adamı, din adamı
aḡur	آخور، اخور	358/14; 280/14	ahır
alan	الن	116/4	alan, alıcı
alaram; alarum	اولرم، آلروم	116/3; 381/11	alırım, satın alırım, kabul ederim

aldadan	الده دن	199/19; 250/20	aldatan, kandıran, dolandırıcı, sahtekâr
aldanmek	الدمك، الدن مك	177/7; 199/18; 205/10	aldanmak, kandırılmak, dolandırılmak
aldanmek (II)	آلدن مك، الدن مك	81/19; 160/16	alay edilmek, küçümsemek, aldatılmak
aldanmış	الدن ميش، الدن مش	250/18; 280/15	aldanmış, aldatılmış, kandırılmış
aldatmek	الدمك، الدت مك	177/7; 180/10; 199/17; 200/1; 250/17; 251/1	aldatmak, kandırmak, yalan söylemek, hile yapmak
aldatmek (II)	الدمك، الدت مك	81/14; 81/19; 160/13	şaka yapmak, alay etmek, küçümsemek, maskara etmek
aldım	الدم	270/4; 357/15	aldım
aldım (II)	آلدم	116/3	aldım, satın aldım
aldım (III)	الدم	453/13	aldım, elimde tuttum
aldım (IV)	آلدم	128/11	aldım, içerdim
aldım (V)	الدم	381/11	aldım, kabul ettim
âlet	الت	284/8	silah, alet, malzeme
alın	الن	202/1	alın, ön
ālī ğapu	الا قاپو	272/15	Alakapu, İsfahan'daki yönetim merkezi
a' lî hümāyūnı	اعلى همایونی	377/5	yüce padişah, yüce hükümdar
allāh	الله	155/6; 235/6	Allah, Tanrı, Hüda
allāh adı	الله ادى	440/3	Allah'ın adıyla, besmele
allāh a[l]dına	الله الدينه	232/7	Allah'ın adıyla, besmele, bismillah
allāh bende	الله بنده	405/8	Allah'ın kulu
allāh bendesi	الله بنده سى	405/9	Allah'ın kulu
allāh de' vet	الله دعوت	478/17	Allah'ın daveti, Allah'ın çağırısı, Allah'ın isteği
allāh 'elm tanımek	الله علم تانى مک	451/7	İlahiyat, Teoloji
allāh eylesün	الله ايله مسون	155/7	Allah korusun, Allah saklasın
allāh feryāda yetiş	الله فرياده يتش	155/17	Allah yardım etsin, Allah yardımcın olsun
allāh gezebi	الله غضبى	194/3	Allah'ın gazabı, Allah'ın cezası
allāh ğulı	الله غلى	405/10	Allah'ın kulu, kul, köle
allāh heyir versün	الله خير ورسون	155/13	Allah iyilik versin
allāh mehebbet	الله محبت	101/13	Allah sevgisi
allāh mehebbeti	الله محبتى	473/15	Allah sevgisi
allāh murād	الله مراد	155/16	Allah muradını versin
allāh ne' meti	الله نعمتى	202/11; 222/2	Allah'ın nimeti, Allah'ın lütfu

allāh penāhında olsun	الله پناهنده اولسن	15/9; 155/12; 384/6; 433/14	Allah korusun, Allah saklasın, Allah seninle olsun
allāh rehmetine getmek	الله رحمتنه کتمک	300/2	Allah'ın rahmetine kavuşmak, rahmetli olmak, ölmek
allāh rehmetine getmiş	الله رحمتنه کتمش	148/12	Allah'ın rahmetine kavuşmuş, rahmetli olmuş, ölmüş
allāh saḡlasun	الله ساخله سون	155/11	Allah korusun, Allah saklasın
allāh yaḡsılūk	الله یقشلی لوک	473/12	Allah'a iyi kul olmak, erdemlilik
allāh yolına ölmek	الله یولینه اولمک، الله یولنه اولمک	222/6; 300/9	Allah yolunda ölmek, Allah rızası için ölmek, şehadete yürümek
allāh(a) 'ibādet	الله عبادت	142/16	Allah'a ibadet
allāha şükür	الله شکر	155/15; 270/11	Allah'a şükür olsun, Allah'a hamdolsun, elhamdülillah
allāhdan geyr	الله دن غیر	99/9	Allah'tan başka
allāhiyyet	الله هییت	163/13	ilahilik, tanrısallık
allāh-ü teā' lā(ya) şükür etmek	الله تعالی شکر اتمک	146/12	Allah'a şükretmek
alma	المه	286/7; 350/13	elma
alma ağacı	آلمه اقجی	24/14	elma ağacı
alt	الت	362/13; 426/17	alt, aşağı, derin
alta suya getmek	الته سوء کتمک	82/14	eline su almak
altı	آلتی	411/12	altı
altı per	التي پر	285/4	gürz, topuz, altı dişli savaş aleti
altı yüz	آلتی یوز	411/13	altı yüz
alu ağacı	آلواقجی	24/15	erik ağacı
alubālū	آلوبالو	99/1	vişne
alubālū ağacı	الوبالو آقجی	24/1	vişne ağacı
ālūde	الوده	237/2	çirkin, kirli, bulaşık
ālūde eyledim	الوده ایلدم	317/7	kirlettim
ālūde eylerem	الوده ایلرم	237/1; 431/20	kirletirim, bulaştırırım, pisletirim
ālūde eyleyen	آلوده ایلین	136/18	bozan, kirleten, bulaştıran
ālūde olaram	آلوده اولرم، آلوده الرم	127/18; 136/2; 317/7	kirlenirim, bulaşırım, bozulurum
ālūde oldum	آلوده اولدم	127/18	kirlendim, bulaştım
ālūde olmak	آلوده اولمک	136/13	bozulmak, kirlenmek
ālūde olmuş	الوده اولمش، آلوده اولمش	238/6; 432/1; 452/6	kirlenmiş, bulaşmış, pislenmiş
ālūdelük	الوده لوک، آلوده لوک	128/1; 136/7; 237/10; 238/4; 431/19	kirlilik, bulaşıklık, pislik, bozukluk
aluram	آلورم، الورم	270/4; 357/15	alırım
aluram (II)	الورم	453/13	alırım, elimde tutarım

aluram (III)	ألورم	128/11	alırım, içeririm
ām bāzārī	ام بازارى	190/5	halk pazarı
ām sōzi	ام سوزى	329/4	halk dili, günlük dil, sokak dili
ām sōzi dimek	ام سوزى ديمک	328/15	halk diliyle konuşmak, günlük dille konuşmak, sokak diliyle konuşmak
ammā	اما	309/20	ama, yine de, buna rağmen
amāc ḥāne	اماج خانه	73/7	amaç, hedef, ok nişanı
āmāde	اماده	39/12; 363/15	hazır, uygun
amcuḡ	امجوق	305/8	dişilik organı, am
āmū'n-nās kişi	ام لئای کیشی	347/19	halktan bir adam
ana	انه	274/17	anne
anadan doğma	اندن دوومه	302/5	anadan doğma, doğuştan, yaratılıştan
anbār	انبار	220/8; 275/11	ambar, tahıl ambarı, depo, kiler
and icmek	اند اجمک	216/21	ant içmek, yemin etmek
anda	انده	138/14; 144/19; 151/17; 259/11; 368/13; 371/14	burada, orada, o yerde
andan inşāf	اندن انصاف	117/3	adaletle, vicdanla, insafla
andan ötrü	اندن اترؤ	337/16; 370/2	bundan ötürü, bu nedenle, bundan dolayı, bu sebeple
andan ötrü ki	اندن اترؤ که	337/18	bundan ötürü ki, bu nedenle ki, bundan dolayı ki, bu sebeple ki,
andan sora	اندن سوره	167/3; 191/19; 348/22	ondan sonra, bundan sonra
anladdım	انلدم	152/13	anlattım, netleştirdim
a(n)ladım	الدم	255/8	anladım
anladuram	اندلورم	152/13	anlatırım, netleştiririm
a(n)latdım	الندم	145/15	anlattım
a(n)latdurdum	الندورم	255/18	anlamasını sağladım
a(n)latdururam	الندورورم	145/15	anlatırım, anlamasını sağlarım
a(n)layan	الين	255/6	anlayan, kavrayan
apardım	اپردم	472/13	oyunda kazandım
apardım oyunda	اپردم اوین ده	224/14	oyunda kazandım
aparlu gelmek	اپرلو کلمک	315/18	önden gitmek, öne çıkmak, kendini tanıtmak
aparmek	اپرمک	385/20	götürmek
aparram	اپارم، اپرم	224/14; 472/13	oyunda kazanırım
aracı	أرجى	292/3	aracı, arabulucu, pezevenk

araḥ	ارخ	321/19	arpa
ārām	ارام	456/5	sakinlik, huzur, kararlılık
ārāmlu	ارام لو	371/8	sakin, huzurlu, kararlı
ārāmsız	ارام سیز	253/7; 253/8	endişeli, telaşlı, tedirgin
ārāmsız etmek	ارام سیز اتمک	253/4	endişe etmek, telaşlanmak
ārāste	اراسته	16/11; 115/15	bezenmiş, süslü, bedenın süslenmesi
ārāste itmek; ārāste etmek	اراسته ایتمک، اراسته اتمک	3/18; 321/6	bezemek, süslemek
ārāste eyleyici	اراسته ایلیجی	16/12	bezeyen, süsleyen
ārāste oldum	اراسته اولدم	3/17	bezendim, süslendim
ārāste olmuş	اراسته اولمش	4/1	bezenmiş, süslenmiş
ārāste oluram	اراسته الورم	3/17	bezenirim, süslenirim
ārāstelük	اراسته لوک	3/15; 321/1	Bezeli olmak, süslü olmak
ārd-i meyde-i i' lā	ارد میده اعلا	193/8	yumuşak un
arḥ	ارخ	198/3; 391/8	ark, karık, su yolu, kanal
ar(ḥ) gāzmek	آر قازمک	293/11	kanal kazmak, ark kazmak
arḥ şuḥm	ارخ شخم	422/8	ark açmak, karık açmak, kanal açmak
arḥa	ارخه	405/12	arka, geri
arḥa (II)	ارخه	167/18	omurga, bel kemiği
arḥa (III)	ارخه	153/5	arka çıkma, koruma, sahip çıkma
arḥa arḥa	ارخه ارخه	225/19	arka arka
arḥa möhresi	ارخه مهره سی	379/7	böbrekler
arḥa olan	ارخه اولن	153/6	arka çıkan, koruyan, sahip çıkan
arḥalığ; arḥaluğ	ارخالق، ارخالوق	86/1; 82/12; 215/11; 469/9	uzun hırka, gömlek, üst kıyafeti
arī	اری، آری	298/16; 368/2; 368/3	temiz, saf, arı
arī (II)	اری	217/16; 398/16	kutsal, günahdan uzak
arī caḥır	آری جخر	472/18	saf şarap
arī etek	اری اتمک	298/15	temizlik, namusluluk
arī eteklü	آری اتمکلو، اری اتمک لو	129/8; 473/18	temiz, namuslu, iffetli, ölçülü
arī etmek	آری اتمک، اری اتمک	269/18; 349/1	temizlemek, paklamak, parlatmak
arī gızıl	اری قزل	321/11	has altın, saf altın, gerçek altın
arī olmak	آری اولمک	368/1	temiz olmak, temizlenmek
arī yağ	اری یاغ	316/6	kutsal yağ
arıdmek	اردمک، اریدمک	281/5; 307/19	temizlemek, arındırmak, paklamak, belirgin hâle getirmek,

			göstermek, malum etmek
arılük heŧŧi çekmek	اری لوک خطی چکمک	94/7	temizlemek, üzerine çizgi çekmek, sıfırlamak, iptal etmek, silmek
arılük heŧŧi vermek	اری لوک خطی ورمک	37/19	temizlemek, üzerine çizgi çekmek, sıfırlamak, iptal etmek, silmek
arşun ağacı	ارشون اقاجی	78/9	arşın ölçümünde kullanılan tahta çubuk
arşunlamak	ارشون له مک	296/3	arşınla ölçmek, endazeyle ölçmek
artırdım	ارتردم	11/11; 20/12; 298/5	artırdım, çoğalttım, ekledim
artırram; arturram	ارترم، ارتورم	11/11; 20/12; 298/5	artırırım, çoğaltırım, eklerim
artuŧ	ارتوخ	152/1; 427/5; 442/14; 459/15	artık, fazla, çok
artuŧ (II)	ارتوخ	462/10	üstün, nitelik olarak daha yüksek
artuŧ etmek	ارتوخ اتمک	363/19	artırmak, çoğaltmak
artuŧ gelmek	ارتوخ کلمک	62/7	fazla gelmek, avantajlı gelmek
artuŧ goymuş	ارتوخ قویمش	11/14	artmış, çoğalmış
artuŧ hamı vaŧt	ارتوخ هامی وقت	347/7	her zamankinden daha fazla, hiç olmadığı kadar çok
artuŧ nūr	ارتوخ نور	140/15; 271/19	büyüyen ay, hilal ile dolunay arası
artuŧ olmak	ارتوخ اولمک	62/3; 140/19; 298/6	fazla olmak, artık olmak, çok olmak
artuŧ yemek ve şerbet görsetmemişler ola	ارتوخ ییمک و شربت کورست ممش لر اوله	280/13	fazla yiyip içmekten uzak duralım
artuŧlük	ارتوخ لوک، ارتوخلوک	11/12; 20/15; 212/16; 347/6; 363/20; 442/13	artıklık, fazlalık, çokluk
artuŧlük etmek	ارتوخ لوک اتمک	147/3	artıklık etmek, fazlalık yapmak, avantaj sağlamak
artuŧlük olmak	ارتوخ لوک اولمک	421/20	bıktırmak, sıkıntı vermek, musallat olmak
arturan	ارتورن	20/15	artıran, ekleyen
arturmek	ارتورمک	20/13	artırmak, eklemek
aru	أرو	82/9; 469/1	arı, yaban arısı
aruŧ; aruŧ	اروغ، اروخ	274/11; 275/19	zayıf, ince, sıska, gözlerinin ferî sönmüş
arvad ileyh almak	ارواد الیه المک	33/15	evlenmek, eş almak
arvāne	اروانه	283/17	çene
arvat	اروت	166/15; 186/1; 186/3; 186/5	kadın, dişi
arvat (II)	اروت	297/11	eş, karı

arvat almak	اروت المک	283/6	evlenmek, eş almak, damat olmak
arvat vermek	اروت ورمک	283/4	evlenmek, eş olmak, gelin olmak
arvatlar cadırı	اروت لڑ جادری	282/6	şal, kadın üst giyimi
arvatlar haremî	اروتلر حرمی	93/7	harem, kadınların dairesi
arvatlar heyzi	اروت لڑ حیضی	287/6	âdet, aybaşı, hayız
ârzû	ارزو	150/10; 150/11; 150/12	arzu, istek, beklenti, temenni
arzû elden vermek meyil müvâfiğ	ارزو الدن ورمک میل موافق	6/3	isteklerin gerçekleşmesi
ârzû eyleyen	ارزو ایلین	150/14	arzulu, istekli, meyilli
ârzû vermek	ارزو ورمک	230/7	arzu duymak, istemek, talep etmek, meyletmek
āsān	اسان	179/18	kolay
āsāndur	آسان دور	180/1	kolaydır
āsānlūh; āsānlūk	اسان لوخ، اسان لوک	179/19; 179/20	kolaylık, kolay olma
asaram	آسرم	40/9; 425/15	asarım
āsāyış etmek	اسایش اتمک	387/3	dinlenme, rahatlama
āsāyışlūk	اسایش لوک	371/8	sakin, huzurlu
asdim	آسدم، اسدم	40/9; 425/15	astım
āsek	آسک	274/13	öğütmek
asılmış	اسلمش، اسل میش	335/14; 425/16	asılmış
aşılı	اصلو	138/9	asılı, asılmış
aşıl at ki mādyān ūste cıḥardılar	اصل آت که مادیان استه جخردلر	434/11	dişi atın üzerine asil at çıkardılar, dişi atla asil atı çiftleştirdiler
āsimānī	اسمانی	97/18	gökle ilgili, göksel
āsītāne	آستانه	422/2	eşik, kapı eşiği
aşlā	اصلا	455/2	kesinlikle, tamamen, bütün olarak
asmek	آسمک	141/16	asmak, çarmıha germek
asrağa gün	اسراقه کون	213/13; 231/7	evvelki gün, bir önceki gün, geçen gün
āsta	استه	1/2	yavaş
āsta āsta	آسته استه	348/8	yavaş yavaş, azar azar
āsta etmek	آسته اتمک	445/4	geciktirmek, yavaşlatmak
astalükinen	استه لوکنن	96/20	yavaş yavaş, dikkatlice
astar	آستر	391/6	astar
aş	آش	293/12	aş, çorba
aşağa	اشقه	1/1; 69/13	aşağı, düşük
aşağa etmek düşmeni	اشقه اتمک دشمنی	3/5	düşmanı yenmek, boyun eğdirmek
aşağa gelmek	اشقه کلمک	156/18; 404/18	aşağı gelmek, aşağı inmek, düşmek, alçalmak
aşağa gelmiş gezebden	اشقه کلمش غضبدن	324/13	sakinleşmiş, yatışmış

aşağa getirilmiş	اشقه کترلمش	3/2	aşağı getirilmiş, düşürülmüş, indirilmiş
aşağa getirmek	اشقه کترمک	3/1	aşağı getirmek, düşürmek, indirmek
aşağa getirmek gezebeden	اشقه کترمک غضبدن	324/12	sakinleştirmek, yatıştırmak
aşağa mertebe	اشقه مرتبه	2/19	aşağı seviye, düşük seviye
aşağa oturdmek	اشقه اوتردمک	421/3	söndürmek, kapatmak, durdurmak, susturmak
aşağa oturmek gezebedan	اشقه اوتردمک غضبدن	296/6	sakinleşmek, yatışmak
aşağalık	اشقه لوک	64/3	aşağılık, küçüklük, hakirlik
aşırmek	آشرمک	251/8	aşırmak, bir taraftan diğer tarafa geçirmek
āšinā	اشنا	32/7; 124/15; 166/4; 181/2	dost, arkadaş, tanıdık, bildik
āšināluḥ; āšinālūk	اشنا لوخ، اشنا لوک	32/1; 181/3	tanıdıklık, dostluk aşinalık, yakınlık
āškārā	اشکارا، اشکارا	102/10; 310/18; 326/1; 326/7	açık, aşikâr, belli, bilinen, görünen
aşpez	آش پز، اشپز	49/9; 226/15	aşçı, çorbacı
āştelūk sındirmek	اشته لوک سندریمک	393/4	barışı bozmak, huzuru bozmak
āşüfte köyül	اشفته کنول	460/12	gönlü perişan, gönlü darmadağın
at cilavinen sahlamek	ات جلاوینن ساخله مک	327/20	atı dizginiyle durdumak
at culı	آت جلی	132/20	at çulı, at örtüsü
at eyeri	ات ایری	411/14	at eyeri
at ḥalgası	آت حلقسی	77/3	at halkası
at kefeli	ات کفلی	224/5	atın sağırsı
at kişnemesi	ات کشنه مسی	308/15	at kişnemesi
at na'lı	ات نعلی	188/8	at nalı
at tengi	آت تنکی، ات تنکی	105/5; 225/3	at kemeri, at kayışı, üzenği
at tezegi	ات تزکی	265/6	at gübresi, at tezeği
at yarağı	ات یرقی	196/4	at koşumu, at malzemeleri
at yügen	آت یوکن	79/10	at dizgini
ata	اته	325/3	baba, ata
ata (II)	اته	74/19	ata, soy, cet
ataram	اترم	260/19	atarım, fırlatırım
ataram (II)	آترم	326/19	kalbim hızlı çarpar
atdım	اتدم	260/19	attım, fırlattım
āteşek	اتشک	276/10	frengi hastalığı
atı gāşav etmek	آتی قشاو اتمک	438/17	atı kaşağılamak, atı tımarlamak
atıldım	اتلدم	326/19	kalbim hızlı çarptı
atlanmek	آتلمک	95/15	atlanmak, ata binmek
aṭlas	اطلس	376/5	atlas, saten

atlas felek	اطلس فلک	104/13	atlas göğü
atlu	اتلو	95/14	atlı
atlu leşker	اتلو لشکر	176/17	atlı asker, süvari
av	او	82/16	av
av sermāyesi	او سرمایه سی	45/11	seyahat eşyaları, seyahat araç gereçleri
āvare	آورہ	68/11	kaçmış, kaybolmuş, uzak düşmüş
āvārelük	اوارہ لوک	177/9	sürgün olmak, uzak düşmek
āvāz	اوز	312/9; 392/13	ses, avaz, seda, feryat
āvāz dutulmek	اوار دوتلمک	376/18	sesi kısılmak
āvāz dutulmuş	اوز دوتل میث	479/3	sesi kısılmış
āvāz uca etmek	اوز اوجہ اتمک	479/4	sesini yükseltmek
āvāz vurmek	اوز ورمک	105/2	seslenmek, çağırmak
āvāze	اوازہ	180/13	nam, ün, şöhret, şan
āvāze dutulan	اوازہ دتلن	376/19	sesi kısılan
āvāzelü	اوازہ او	309/18	namlı, ünlü, şöhretli, şanlı
avcı; avçı	اوجی، اوچی	48/8; 83/1	avcı
avlamak	اولمک	82/18	avlamak
avlayan	اولین	83/1	avcı, av tutkunu
avundurmek	آوندرمک	421/4	avutmak, teselli etmek, sakinleştirmek
ay	آی	271/18	ay, dünyanın uydusu, gök cismi
ay (II)	آی	289/7	ay, yılın on iki bölümünden biri
ay aydın	ای ایدین	272/3	parlayan ay, parlak ay
ay bedri	آی بدری	347/20	dolunay
ay dutulmek	ای دوتل مک	170/9	ay tutulması
ay felegi	آی فلکی	105/1	ay
ayağ	ایق	345/3	ayak
ayağ başı	ایق باشی	109/8	ayak üstü, ayak bağı
ayağ bendi	ایق بندی	109/8	ayak üstü, ayak bağı
ayağ bir zād degilmek	ایق بر زاد دکلمک	244/12	ayağa bir şeyin değmesi, ayağın bir şeye çarpması
ayağ budı	ایق بودی	137/20	baldır, uyluk
ayağ dabanı	ایق دابنی	444/11	ayak topuğu, ayak tabanı
ayağ daşa degmek	ایق داشه دکمک	244/13	ayağın taşa takılması, tökezlemek
ayağ daşı	اسق داشی	345/16	ponza taşı, topuk taşı, sünger taşı
ayağ girdesi	ایق کرده سی	350/1	baldır
ayağ götürmek	ایق کوترمک	6/15	hızlı yürümek, adımları sıklaştırmak
ayağ keff	ایق کف	344/5	ayak tabanı
ayağ nicādı	ایق نجادی	188/4; 332/10	ayak zinciri, ayak kelepçesi, ayak demiri
ayağ nişānı	ایق نشانی	320/19; 469/17	ayak izi

ayağ titremek	ایق تتره مک	273/1	sendelemek, tökezlemek, kaymak
ayağ vuran	ایق ورن	90/12	kalabalığın önünde giden, öncü
ayağ yalın	ایق یالین	402/6	yalın ayak
ayağ yalın olmak	ایق یالین اولمک	402/5	yalın ayak olmak
ayağınan sudan kicmek	ایقنن سودن کجکمک	331/11	sudan yürüyerek geçmek
aygır at	ایغر ات	434/10	aygır, damızlık erkek at
ayırmek	ایرمک، ایرمک	158/8; 414/5	ayırarak, bölmek
ayırmek (II)	ایرمک	404/5	ayırarak, seçmek
ayırmek (III)	ایرمک	28/3	ayırarak, uzaklaştırmak
āyīnbendlük	این بندلوک	188/16	balkon süsleri
ayluḥ	ایلوخ	396/8	aylık, maaş
ayluḥlu	ایلوخ لو	396/7	aylıklı, maaşlı
ayran	ایران	418/9	ayran
ayrı nüṣṣe	ایری نسخه	377/16	başka nüsha
ayrılmek	ایرلمک	427/18	ayrılmak, bölünmek
ayrılmış	ایرلمش	28/4	ayrılmış, uzaklaştırılmış
ayru	ایرو	83/12; 414/11	ayrı, başka
ayru (II)	ایرو، ایرو	163/11; 186/8	ayrı, bölünmüş, parçalanmış
ayru ayru	ایرو ایرو	414/6	ayrı ayrı
ayru daḥile	ایرو دخله	14/4	bu arada, ayrıca
ayru etmek	ایرو اتمک	163/12	ayırarak, bölmek
ayru etmek (II)	ایرو اتمک	170/7	ayırarak, dışında tutmak, hariç tutmak
ayru müfred	ایرم مفرد	115/20	basit, birleşik değil
ayru olmak	ایرو اولمک	163/14	ayrı olmak, bölünmek
ayruluḥ	ایرولوخ	414/10	ayrılık, ayrılma
ayruluk arvatınan arasında	ایرولوک اروت اینن اراسنده	163/19	boşanma, karı kocanın ayrılması
az	از	287/2; 338/11; 348/6	az, daha az, eksik, kısa
az ‘aḡıl	از عقل	100/13; 333/13; 404/17; 405/19	kıt akıllı, aptal, budala
az āharlu kâḡız	از آهرلو کاغذ	92/17	az aharlı kâğıt
az coḥ	از جوخ	348/14	az çok
az etmek	از اتمک	10/4; 155/2; 338/5; 404/16	azaltmak, eksiltmek, küçültmek, kısaltmak
az gören	از کورن	475/9	basireti eksik, gördüğünü eksik anlayan
az mertebe	از مرتبه	287/3	en azından, hiç değilse
az olmak	از اولمک	155/4; 278/17; 278/19	azalmak, küçülmek, eksilmek
az olmuş	از اولمش	155/3	azalmış, küçülmüş, eksilmiş
az pervālu	از پروالو	307/1	dikkat eksikliği, ihmalkârlık

az[lu]luḥ	ازلولوخ	348/4	azlık, çok az olmak
āzād etmek	ازاد اتمک	397/13	kurtarmak, özgürleştirmek
āzād eyleyen	ازاد ایلین	397/17	kurtaran, özgürleştiren
āzād olmak	ازاد اولمک	402/11	kurtulmak, özgür olmak
āzādelük	ازاده لوک	134/15	baş sağlığı, taziye
āzādlik	ازادلوک	267/3; 397/16; 402/12	özgürlük, bağımsızlık, kurtuluş
azān	اذان	223/17	ezan, yüksek sesle davet
āzār	ازار	37/4; 135/19	uyarı, azarlama, ceza, takdir, eziyet
āzār ceken	ازار چکن	340/8	azarlanan, eziyet gören, ceza çeken
āzār olmak	ازار اولمک	150/8	azarlanmak, ceza çekmek
āzār yetirmek; āzā(r) yetirmek	آزار یتیرمک، آزار یتیرمک	37/5; 45/19; 248/16	eziyet vermek, canını sıkmak, rahatsız etmek
āzārdülükden nicāt tabmış	آزار دولو کدن نجات تابمیش	247/11	üzüntüsü geçmiş, sakinleşmiş, yumuşamış
azlık	ازلوک	278/12; 293/17	azlık, eksiklik
āzmāyış	ازمایش	449/7	denemek, sınamak
āzmāyış etmek allāha	ازمایش اتمک الله	449/6	Allah ile sınamak
āzmend	ازمند	143/8	açgözlü, hırslı
azūge	اذوقه	282/3; 476/8	azık, rızık, besin, gıda
azūge bārḥānası	اذوقه بارخانسی	476/10	ordunun erzakları
āzürde	آزرده	136/17	kırılmış, gücenmiş, incinmiş
āzürde etmek	آزرده اتمک	245/1	kırmak, incitmek, gücendirmek
āzürde olmak	آزرده اولمک، آزرده اولمک	136/16; 228/12	kırılmak, gücenmek, incinmek
āzürde olmuş	آزرده اولمش	245/3	kırılmış, gücenmiş, incinmiş
āzürdelük	آزرده لوک	408/9; 457/15	kırgınlık, gücenmişlik, üzgünlük
‘ābid	عابد	151/6	dindar, inançlı, ibadet eden
‘ābid kişi	عابد کیشی	142/17; 234/13; 378/13	Allah’a ibadet eden, Allah’a kulluk eden, inançlı adam, ibadet eden adam
‘āciz	عاجز	233/14	aciz, zavallı, aşağılık
‘āciz etmek düşmeni	عاجز اتمک دشمنی	3/7	düşmanı aciz duruma düşürmek
‘āciz olunmuş	عاجز اولون میش	3/12	aciz durumda bırakılmış düşman
‘ācizlüğün istemek	عاجز لوکین استه مک	165/10	yalvararak istemek
‘ācizlik	عاجز لوک	160/19	aşağılanma, küçümsenme, zavallılık, acizlik

‘aden behišt	عدن بهشت	327/17	Aden Cenneti, yeryüzündeki cennet
‘ādet	عادت	43/13; 481/12	âdet, gelenek, kural
‘ādet olmak	عادت اولمک	481/13	geleneğe göre yapmak, kuralları uygulamak
‘ādil	عادل	217/15	adil, adaletli
‘af etmek	عف اتمک	447/9	affetmek
‘af eyleyici	عف ایلیجی	447/10	affeden
‘āfiyet	عافیت	360/20	āfiyet, can sağlığı
‘āfiyet olsun	عافیت اولسون	81/10	āfiyet olsun
‘ağıl	عقل	100/15; 157/8; 255/3; 481/18	akıl, anlayış, kavrayış, zekâ
‘ağıl (II)	عقل	412/12	akıl, fikir, yargı, hüküm
‘ağıl görsetmek	عقل کرست مک	352/16	aklını kullanmak
‘ağıl iyesi	عقل ایسی	366/10	sağduyulu, bilge, akıllı
‘ağıla getirmek	عقله کتر مک	157/6	akla getirmek, akıllıca konuşmak
‘ağılınan ta(b)mek	عقل اینن تامک	116/8	anlamak, düşünmek, idrak etmek, tetkik etmek
‘ağıllu	عقلو	481/19	akıllı, mantıklı
‘ağıllük	عقل لوک	287/8	zihinsel, mental
‘ağılsız	عقل سیز	204/3; 239/4; 284/17; 333/12	akılsız, beysiz, düşüncesiz, deli, çılgın
‘āğibet	عاقبت	192/2	ahiret, son, akıbet
‘āğıl	عاقل	481/19	akıllı, mantıklı
‘āğılluḡ	عاقل لوخ	366/11	sağduyulu bir şekilde, bilgece, akıllıca
‘ālempenāh	عالم پناه	365/9	dünyanın koruyucusu, hükümdar unvanı
‘aleyhi’s-selām	عليه السلام	324/10	aleyhisselam, esenlik onun üzerine olsun
‘ālī himmet	عالی همت	208/18	gayretli, himmetli, cömert
‘ālī mertebe	عالی مرتبه	220/3	yüksek derece, yüksek mertebe
‘ālim	عالم	168/2; 399/1	bilgin, âlim
‘ālim camā‘atı	عالم جماعتی	5/15	akademi, bilim adamları topluluğu
‘ālim-i ‘ibādet	عالم عبادت	275/9	imam, ibadetlerin öncüsü
‘ālimü’l-ğeyb	عالم الغیب	124/13	bilinmeyen şeylerden haber veren âlim, doğüstü bilgilere sahip kişi
‘ālīṣān pādšāh	عالشان پادشاه	275/3	yüce padişah, majesteleri
‘allāflük	علاف لوک	54/2	tahıl satıcısı
‘ām	عام	113/2	yaygın, ortak, herkese ait
‘arāba	عرايه	92/5	araba

‘arāba mīl	عربه ميل	57/4	araba vagonunun dingili, araba vagonunun aksı
‘arābacı; ‘arābaçı	عربجي، عربه چي	48/14; 92/8	arabacı
‘arağ	عرق	13/6	arak, alkollü içki
‘arağ dutmek	عرق دوتمک	436/12	su damlası, ter
‘arağcın	عرقچين	73/5	arakçın, başlık, şapka
‘arağcın tiken	عرقچين تيکن	48/6	arakçın diken, başlık diken
‘arağ-ı bahār	عرق بهار	13/8	arak türü, portakal çiçeği suyu
‘arağ-ı bīdmişk	عرق بيد مشک	13/5	misk ağacı suyu
‘arağ-ı fitne	عرق فتنه	13/7	arak türü, alkollü içki
‘ārī vermek	عارى ورمک	359/3	borç vermek, ödünç vermek
‘āriyet vermek	عاريه ورمک	358/20	borç vermek, ödünç vermek
‘āriyet almak	عاريه المک	6/8	ödünç almak
‘ārīz	عارض	225/4	yüz, yanak
‘arīz	عريز	432/15	tiksinmek
‘ašā ağacı	عصا اقجي	70/5	asa ağacı
‘āšī	عاصی	111/2; 149/5; 334/6	günahkar, suçlu, isyankâr
‘āšī (II)	عاصی	377/8	düşman, asi
‘asī	عسى	69/4	padişah askeri
‘āşiğ	عاشق	30/12	âşık, tutkun, sevgili
‘āşiğ olmak	عاشق اولمک	30/15; 252/16	âşık olmak, sevmek, istemek
‘āşiğ-ı bītāb olmak	عاشق بیتاب المک، عاشق بیتاب اولمک	18/15; 18/17	çılgıncasına sevmek, deli gibi âşık olmak
‘āşiğlük	عاشق لوک	34/3	sevgi duyma, âşık olma
‘avām	عوام	113/5; 479/18	halk, toplumun alt tabakası
‘avām šāri	عوام شارع	201/2	uğrak yer, sık sık ziyaret edilen yer
‘ayā	عيا	155/8	Allah göstermesin
bā	با	117/2	ile, birlikte
bā vüçūd ki	با وجود که	176/5	varsayalım ki, farzedelim ki
bā vüçūd beyle	با وجود بيله	443/4	böyle olduğunu düşünelim, varsayalım
ba‘albek	بعلبک	101/2	Baalbek, yer adı
bāb	باب	330/9; 364/5	mesele, konu, husus
bābet	بابت	330/9	orta seviye, ne iyi ne kötü
bābet-i tefşil	بابت تفصل	330/18	hesapların tutması
bāc	باج	148/3; 458/16	vergi, gümrük vergisi, haraç
baca işiğ icün	باجه ایشیق ایجون	186/12	baca, pencere
bacı	باجی	425/8	kız kardeş, bacı, abla

bacıoğlu	باجى اوقلى	307/15	yeğen, kız kardeşin oğlu
bādām ağacı	بادام اقجى	23/19	badem ağacı
bādīncān	بادنجان	297/20	patlıcan
badlıc	بادليج	54/17	badlıç, savaş topu
badlıc olsun	بادليج اولسون	277/15	savaş topu olsun
bādyān	باديان	193/3	rezene
bāf vurmek	باف ورمك	462/13	övünmek, hava atmak
bāğ	باغ	211/15; 232/13; 321/16	bağ, bahçe, bostan
bāğ yaş etmek	باغ ياش اتمك	14/2	bahçeyi sulamak
bāğbān	باغبان	51/13; 232/15; 321/18	bahçıvan, manav, bağcı
bāğça	باغچه	321/15	bahçe, bostan, bağ
bağdād	بغداد	65/14	Bağdad, yer adı
bağdād şett	بغداد شط	193/19; 451/14	Dicle Nehri
bağdādī başmağ	بغدادى باشماغ	403/6	Bağdat tarzı ayakkabı, Türk ayakkabısı
bağgāl	بقال	51/19	bakkal, gıda satan
bağırsağ; bağırsuğ	باقرساق، باقرسوخ	80/14; 475/1	bağırsak, bağırsaktan yapılmış kılıf
bağışlamak	باقشله مك	221/16	bağışlamak, yardım etmek
bāğī	باقى	62/11; 114/18; 379/14	kalan, kalan kısım, fazlalık, artık
bāğī olmak	باقى اولمك	62/10; 380/3	kalmak, geride kalmak, fazla olmak, artık olmak
bağladım	باقلدم	26/12; 263/17; 438/19	bağladım, tutturdum, sıkıştırdım, düğümledim
bağladım (II)	باقلدم	103/9; 415/6	kapattım
bağlanmış	باقلن ميش	149/18; 263/20; 309/6	bağlanmış, bağlı, düğümlü
bağlaram	باقلرم	26/12; 263/17; 438/19	bağlarım, tuttururum, sıkıştırırım, düğümlerim
bağlaram (II)	باقلرم	103/9; 415/6	kapatırım
bağlu	باقلو	26/14	bağlı
bağlu (II)	باقلو	363/5; 415/7	bağlı, yasak, kapalı
bağlu değil	باقلو دكل	149/14	bağlı değil
bağlu üzüm	باقلو اوزم	482/10	asılı üzüm
bağuşla	باقوشله	418/11	bağışla
bağ gel	باخ كل	312/21	bak gel, çağır gel
bahā	بها	92/2; 287/18; 359/16; 461/17	paha, değer, kıymet, fiyat
bahā etmek	بها اتمك	436/17	fiyat belirlemek, değer biçmek
bağa...	باخا...	395/20	bakılan, gösterilen, örnek
bahālu	بهالو	359/10	pahalı, değerli, kıymetli

bahāne	بهانه	409/14	özür, mazeret
bahār	بهار	360/4	ilkbahar, bahar
baḥaram	باخره م، باخرم	15/17; 225/8; 294/17; 388/4	bakarım, görürüm
baḥariken	باخرکن	315/8	bakarken
bahāsız	بهاسیز	248/10	paha biçilemez
baḥdım	باخدم	15/17; 225/8; 294/17; 388/4	baktım, gördüm
baḥısladım	باخشلدم	166/8	bağışladım
baḥıslamak	باخش لمک	247/20	bağışlamak, hoş görmek, affetmek
baḥıslaram	باخشلرم	166/8	bağışlarım
baḥıl	بخیل	62/12; 62/13; 430/5	açgözlü, kıskanç, hasis, cimri
bahillük	بخیل لوک	430/4; 62/12	açgözlülük, kıskançlık, hasislik, cimrilik
baḥmek	باخمک، باخ مک	225/9; 294/18; 310/9; 388/5; 322/9; 388/9	bakmak, görmek, gözlemek
baḥmek (II)	باخ مک، باخمک	60/6; 63/10; 413/16	bakmak, dikkatli olmak, özen göstermek, ihtiyatlı olmak, ilgilenmek
baḥmek (III)	باخ مک	143/10	bakmak, gözetmek, muhafaza etmek
baḥmek vügüflu	باخمک وقوفلو	63/7	ihtiyatlı olmak, dikkatli olmak
baḥ(uş)la	باخله	339/4	bağışla, affet
baḥısladım	باخوشلدم، باخشلدم	58/10; 384/12	bağışladım, affettim, havale ettim
baḥıslamalu	باخوشله ملو	174/12	muaf, affedilmiş, affedilmeye değer
baḥıslamak	باخوشله مک	166/11; 339/3	bağışlamak, affetmek
baḥıslāmek allāh	باخوشله مک الله	266/15	Allah'ın bağışlaması
baḥıslamış	باخوشله میش	58/15	bağışlamış, affetmiş
baḥıslaram	باخش لرم، باخشلرم، باخوشلین	58/10; 338/17; 384/12	bağışlarım, affederim, havale ederim
baḥıslayan	باخوشلین	58/13	bağışlayıcı, affedici
baḥısluyıcı	باخوش لو یجی	72/19	bağışlayıcı, affedici, hayırsever
baḥye	بخیه	367/11	dikiş
bā' iş	باعث	96/16	sebepe, neden, amil
bāk yoḥdur	باک یوحدور	240/16; 310/5	önemli değil, sorun değil, gam değil
bākū deryāsı	باکو دریاسی	282/17	Bakü Denizi, Hazar Denizi
bal	بال	292/10	bal
bāl	بال	23/6	kanatlı, uçan
bal arusu	بال اروسی	38/19	bal arısı
bal gülinen	بال کنم ل اینن	292/12	çiçek balı
bala	باله	349/15	yavru, hayvan yavrusu
balabān	بلبان	194/4; 347/9	balaban, mey, flüt, üflemeli çalgı

bālāhāna	بالاخانه	329/18	evin en üst katı, çatı katı
bālāpūş	بالاپوش	105/9; 205/6; 282/2; 443/7; 469/12	palto, manto, ceket, üst giyimi
baldur ağı	بالدور اقی	262/3	uyluk kemiği
balğam	بلغم	95/5; 194/5; 233/18	balgam
balğamlu	بلغم لو	95/6	nezle, balgamlı
balıĝ	بالغ	342/4	balık
balıĝ avlamak	بالغ اولمک	342/3	balık tutmak
balıĝ dutan	بالغ دوتن	51/16	balıkçı
balıĝ pūleki	بالغ پولکی	433/11	balık pulu
balıĝ satan	بالغ ساتن	51/17; 342/7	balıkçı, balık satan
balıĝ sūmūgi	بالغ سومکی	430/7	balık kılıcı
bāliĝ	بالغ	140/20	būluĝa ermiş, ergen, yetişkin
bāliĝ olmak	بالغ اولمک	141/1; 17/6	būluĝa etmek, ergenleşmek, yetişkin olmak
bāliĝlu	بالغ لو	141/2	yetişmiş, büyümüş, būluĝa ermiş
bālūt ağacı	بالوط اقجی	25/2; 370/16	meşe ağacı
bāng	بانگ	223/17	ezan, yüksek sesle davet
bār eyledim	یار ایلدم	92/11	yükledim
bār eylerem	یار ایلرم	92/11	yüklerim
bār getiren	بار کترن	199/11	yük getiren
bār u cūd bu ki	بارجود بو که	60/18	beklenen bu ki, varsayılan bu ki
bār u teng*	بار تنک	344/10	küçük yapraklı bitki
bārḥāna	بارخانه	476/7; 476/9; 476/10	ambar, kiler, depo
barışmek	بارش مک	10/9; 324/9; 324/11	barışmak, anlaşmak, sulh yapmak
bārlu ağacı	بارلو اقجی	202/13	meyve veren ağaç
barmaĝ	بارماغ	162/16	parmak
barmaĝa atmek	بارمقه اتمک	291/17	parmaĝa yüzük takmak
bārsız ağacı	بارسیز اقجی	24/17	meyvesiz ağaç
bārūt	باروت	350/8	barut
bārūt şūresi	باروط شورسی	397/5	güherçile, potasyum nitrat
basma	باسمه	434/12	basma, baskı
basma etmek	باسمه اتمک	434/13	basmak
basmacı; basmaçı	باسمچی، بسمه چی	52/19; 434/14	basmacı, baskıcı
başra	بصره	69/15; 449/10	Basra, yer adı
baş	باش	450/15	baş, kafa
baş (II)	باش	89/17	başkan, lider, şef
baş ağrımek	باش اقری مک	164/18	başı ağrımak
baş ağrısı	باش اقریسی	309/10	baş ağrısı, can sıkıntısı
baş ağrıtmek	باش اقرت مک	229/4	baş ağrıtmek
baş aparmek	باش اپرمک	117/16	kabul etmek, onay vermek, uygun görmek
baş ayaĝ	باش ایق	84/12	baştan ayaĝa, būsūtün

baş barmağ	باش بارماغ	162/17	baş parmak
baş berk	باش برک	323/2	ısrarcı, inatçı
baş berk olmak	باش برک اولمک	322/18	ısrar etmek, inat etmek
baş berklük	باش برک لوک	323/1	ısrarcılık, inatçılık
baş cıhardan	باش چخردن	22/5	keskin uçlu, sivri uçlu
baş cıhardmek	باش چخردمک	22/4	ucunu keskinleştirmek, ucunu sivriltmek
baş darağı; baş darağ	باش دراقی، باش درخ	351/10; 481/7	baş tarağı, tarak
baş defter	باش دفتر	269/15	defterin başı, defterin başında yazılı olan
baş derdi	باش دردی	164/4	baş ağrısı
baş gahıncı	باش قاخنجی	384/20	azar, kakınç, serzeniş, sitem
baş gahıncı etmek	باش قاخنجی اتمک	241/11; 384/19	başına kakmak, sitem etmek, serzenişte bulunmak, azarlamak
baş günāh	باش گناه	334/4	büyük günah
baş iligi	باش الیگی	100/14	beyin iliği, omurilik soğanı
baş küt adam	باش کوت ادم	84/13	kel adam
baş üste sahlamak	باش اوسته ساخله مک	230/2	saygı duymak, hürmet etmek, baş üstünde tutmak
baş yuħaru	باشی یوħرو	138/7	başı yukarı, yukarı doğru hareket
baş yuħaru etmek	باش یوħرو اتمک	243/2	yükseltmek, başını kaldırmak
baş yuħaru getmek	باش یوħرو کتمک	55/5	yukarı yürümek, yukarı çıkmak, yükselmek
başa aparmek	باشه اپرمک	171/1; 192/13; 351/20	yapmak, gerçekleştirmek, yerine getirmek, sonuca ulaştırmak, bitirmek
başa bağlayan	باشه باقلین	142/12	başlık
başa gelmek	باشه کلمک	449/12; 465/18	bitirmek, sonuçlandırmak, tamamlamak
başa gelmiş	باشه کلمش	46/15; 339/6	zirveye çıkmış, başa ulaşmış, başarılı, harika
başa getirmek	باشه کترمک	14/17	yapmak, gerçekleştirmek, yerine getirmek, uygulamak
başa sepmek	باشه سپمک	435/10	başa serpmek
başa yetişmek	باشه یتیش مک	46/12	zirveye çıkmak, başa ulaşmak, sonuca varmak
başa yetişmiş	باشه یتیش مییش	192/19	sonuca ulaşmış, bitmiş, tamamlanmış

başdan ayağa	باشدن ایقه	144/4; 144/13	baştan ayağa, tepeden tırnağa, bir uçtan diğer uca
başdan çıgmek	باشدن چیقمک	26/15	baştan çıkmak
başı aşağı	باشی اشقه	1/7; 335/12; 404/19	baş aşağı, ters dönmüş
başı aşağı etmek	باشی اشقه اتمک	356/3	baş aşağı olmak, düşmek, ters dönmek
başı aşağı salmek ucalükden	باشی اشقه سالمک اوچه لوکدن	356/4	yüksekten aşağıya bırakmak
başı berk	باشی برک	448/8; 450/17	inatçı, ayak direten
başı dīvāra öz özine vurmek	باشی دیواره اوز اوزینه ورمک	146/6	kafasını duvara vurmak, duvara kafa atmak
başı yuḡaru	باشی یوخرو	17/13; 397/3	başı yukarı
başı yuḡaru getmek	باشی یوخرو کتمک	299/11; 397/2	yukarı gitmek, yükseğe çıkmak, tırmanmak
başıdur	باشی دور	304/13	başından, doğuştan
başından kicmiş kişi	باشندن کیچ میڭش کشتی	46/7	görmüş geçirmiş adam, deneyimli adam, hayata değer vermeyen adam
başmaḡ	باشماغ	403/3	ayakkabı
başmaḡ ḡālib	باشمق قالب	195/16	ayakkabı kalıbı
başmaḡ geymek	باشمق کیمک، باشماق کیمک	84/18; 292/1	ayakkabı giymek
başmaḡ göni	باشماغ کونی	441/16	ayakkabı derisi, ayakkabı tabanı
başmaḡ na‘l	باشماق نعلی	188/9	ayakkabı tabanı, ayakkabı demiri
başmaḡ satan; baş(maḡ) satan	باشماق ساتن، باش ساتن	52/10; 403/9	ayakkabı satan
başmaḡ satan bāzār	باشمق ساتن بازار	403/7	ayakkabı pazarı, ayakkabı çarşısı
başmaḡ tiken	باشمق تیکن، باشمق تکن	52/9; 403/8	ayakkabı yapan, kunduracı
başsız ten	باش سیز تن	81/20	başsız vücut
batalmen	باتلمن	281/15	batman, ağırlık ölçüsü
batırmek	باترمک	251/7	yutmak, içine çekmek
batırmek (II)	باترمک	149/19	indirmek, yere koymak
bāṭil	باطل	177/16; 311/20	değersiz, çürük, geçersiz, boş, temelsiz
bāṭil etmek	باطل اتمک	3/3; 37/17; 122/20; 257/13	çürükleştirmek, bozmak, yıkmak, boşa çıkarmak, geçersiz kılmak
bāṭil etmek (II)	باطل اتمک	127/7	kaybetmek, yitirmek
bāṭil ‘ibādet	باطل عبادت	424/15	batıl inanç, hurafe
bāṭil iş	باطل اش	177/17; 226/9	yok etme, bozma, yıkma, ziyan etme
bāṭil olmuş	باطل اولمش	162/10	yok olmuş, mahvolmuş, bozulmuş, harap olmuş

bāṭil olunmuş	باطل اولون ميش	38/2; 123/1; 257/15	iptal edilmiş, geçersiz kılınmış, hükümsüzleştirilmiş, çürütülmüş
bāṭillük	باطل لوک	37/21; 257/14	iptal, geçersizlik, hükümsüzlük
bāṭin	باطن	256/10	iç, dâhil, boş
bāṭinde	باتنده	256/9	içte, derinde
bāṭine	باطينه	194/14	astar, zar, kaplama
batmış	باتمش	19/19	batmış, batık, gark olmuş
bayğuş	بايقوش	68/18	baykuş
bayram	بايرام	188/15	bayram, kutlama
bayram etmek	بايرام اتمک	97/16; 189/1	bayram yapmak, bayram kutlamak
bayram mübârek	بايرام مبارک	81/8	iyi bayramlar, bayramınız kutlu olsun
bayram mübârek olsun ağa	بايرام مبارک اولسون اقا	146/14	bayramınız kutlu olsun beyefendi, bayramınızı tebrik ederim beyefendi
baytâr	بيطار	51/8	veteriner, baytar
ba'z	بعض	25/8	bir, küçük parça
bâzâr	بازار	287/17; 344/20	pazar, çarşı
bâzâr dil	بازار دل	479/19	günlük dil, pazar dili, halk dili, sokak dili
bâzârî sözi	بازاری سوزی	329/4	günlük dil, pazar dili, halk dili, sokak dili
ba'zğāh	بعض کاه	25/9	ara sıra, bazen, bir zaman
bāzî	باضی	191/17	bazı, bazen
be (h)îc terz	بيج طرز	36/8	hiçbir şekilde, asla
be āḥır	باخر	25/16	sonunda
be dehl	بدخل	1/15	kasten, bilerek
be her hāl	بهر حال	131/3; 460/18	her hâlükârda, her durumda, mutlaka
be her tarîğ	بهر طریق	100/4	kesinlikle, mutlaka
be her teğdîr	بهر تقدیر	131/3	her hâlükârda, mutlaka
be hîc tövr	به هیچ طور	242/3	asla, hiçbir şekilde
be in tövr	باين طور	241/19	böylece, bu yüzden, yani
becid dutmek	بجد دوتمک	59/10; 138/19; 197/18	zorla tutmak, alıkoymak, zor kullanmak
becid dutmek (II)	بجد دوتمک	423/5	acele ettirmek, hızlandırmak, teşvik etmek
becid dutulmağ	بجد دوت المق	18/14	zorla tutmak, zorla ele geçirmek, zor kullanmak
becid dutulmuş	بجد دوتل ميش	59/11; 138/18	zorla tutulmuş, zorla getirilmiş, alıkonulmuş

becid getirilmiş	بجد کترلمش	138/18	zorla tutulmuş, zorla getirilmiş, alıkonulmuş
becid getirmek	بجد کترمک	138/19	zorla tutmak, zorla getirmek, alıkoymak
becid getirmek işe	بجد کترمک اشه	138/20	zorla iş yaptırmak
becid ta(b)maḥ	بجد تامخ	99/7	gayretle aramak, özenle araştırmak
bedbeḥt	بدبخت	63/4; 156/13; 276/5	bahtsız, talihsiz, şanssız
bedbeḥt günü	بد بخت کونی	213/9	kötü gün, şanssız gün
bedbeḥt kişi	بد بخت کشی، بدبخت کیشی	250/11; 417/8	bahtsız adam, talihsiz adam, şanssız adam
bedel	بدل	85/6	bedel, değer, fiyat, karşılık
beden	بدن	135/5	beden, ten, vücut, gövde, cisim
beden damarı	بدن دمارى	465/4	vücut damarı
beden ḡaşmek	بدن غاشى مک	222/16	vücudun kaşınması
beden ḡaynaşmek	بدن قایش مک	401/10	kaşınmak, uyuz hastalığına yakalanmak
beden teri	بدن ترى	441/1	ter, vücut sıvısı
bedir ay	بدر آى	272/1	dolunay, bedir
bednām	بدنام	248/15	rezil, adı kötüye çıkan
bednām etmek	بد نام اتمک	151/3; 248/13	rezil etmek, adını kötüye çıkarmak
bednefslük etmek	بدنفس لوک اتمک	383/12	kötülük yapmak, fenalıkta bulunmak
bedneşib	بد نصب	63/4	bahtsız, talihsiz, şanssız, nasipsiz
bedşekil	بد شکل	191/4	kötü şekil, kötü görünüş
bedṭebī'et	بد طبیعت	305/6	kötü huy, kötü karakter
bedter olmak	بدتر اولمک	334/15	kötüye gitmek, iyice kötüleşmek
bedzād	بد زاد	305/6	kötü huy, kötü karakter
beḡāyet	بغايت	220/14	harika, mükemmel, son derece
begenilmiş	بکن لمش، بکنل میش	20/18; 219/20; 222/14	beğenilmiş, keyif alınmış, memnun olunmuş, kabul görmüş
begenmek	بکن مک، بکنمک	20/17; 21/1; 219/19; 228/14	beğenmek, keyif almak, memnun olmak
begenmiş	بکن میش	219/18	beğenmiş, memnun olmuş, keyif almış
begzāde; bigzāde	بک زاده، بیک زاده	209/13; 304/16	beyzade, asil, soylu
begzār	بکذار	187/11	koy, bırak
behāne	بهانه	272/13; 426/19	bahane, mazeret, sığınak

behec*	بهج	254/11	gelenek, kaide, yol, tarz
behişt	بهشت	327/16	Cennet
behle	بهله	225/7	eldiven, kuş tutma eldiveni
beht	بخت	197/7; 425/12; 467/2	baht, talih, devlet, şans, kader, nasip
bel bağlamış yağış işe	بل باقلمه ميش يقشى اشه	340/11	iyilikte karar kılmış, sürekli iyilik düşünen
bel' etmek	بلع اتمک	163/17	yutmak, içine çekmek, yiyip bitirmek
bel' eyleyen	بلع ايلين	163/18	yutan, içine çeken, yiyip bitiren
bel ustası	بل اوستسى	292/4	bel ustası
belā	بلا	250/13; 339/8	bela, kaza, felaket, tehlike
belāder	بلا در	230/10	karaca ot, çöpleme
belāget demekde	بلاغت ديمک ده	171/16	zarif konuşma, belîğ konuşma, etkili söz
belāget yetişmek	بلاغت يتش مک	212/18	büyümek, olgunlaşmak
bele; beyle	بله، بيله	42/10; 138/4; 242/1; 285/11; 419/19	böyle, öyle, bunun gibi, aynı şekilde, benzer şekilde
beled	بلد	119/16	kılavuz, rehber, öncü
beledlük etmek	بلدلوک اتمک	119/13; 227/4	kılavuzluk etmek, yol göstermek, öncülük etmek, rehberlik etmek
beli	بلى	418/2	evet
belke	بلکه	337/4	yoksa, öyleyse
belki	بلكى	196/6	belki, muhtemelen
belki ki beyledür	بلكى که بيله دور	138/5	böyle olabilir, öyle olabilir
belut	بلوت	211/1	pelit, meşe palamudu
benātū'n-ne's	نبات نعش	92/13; 321/13	Büyükaıy takım yıldızı
bend	بند	259/16; 263/15	bent, bağlama, halka yapma
bend (II)	بند	134/14	gömlek ipi, gömlek bağı
bend (III)	بند	472/16	bent, kısıtlama, önleme
bend başı	بند باشى	72/10	kafa sargısı, kafa bağı
bend etmek	بند اتمک	386/6	kapatmak, tamir etmek, onarmak
bend etmek dilemegi	بند اتمک ديلمكى	118/5	konuşmayı bitirmek, sözü nihayete erdirmek
bendeden günāh baş vurmek	بنده دن گناه باش ورمک	333/18	Bir kölenin günah işlemesi
bendeler mehebbeti	بنده لر محبتى	473/16	Allah'ın kullarına duyulan sevgi
bendelük	بنده لوک	415/21	kölelik, hizmetçilik

bender	بندر	353/7	liman
benefş renk	بنفش رنگ	110/10	mor
benefşe	بنفشه	473/3	menekşe
benefşe (II)	بنفشه	484/12	mor şeker
benefşe perverde	بنفشه	484/13	mor şekerli
beng	بنک	194/18	kenevir, ban otu
benim meţleb degil	بنم مطلب دکل	99/10	talep etmedim, böyle bir isteğim yok
bennā	بنا	303/4	taş ustası, duvarcı
ber 'eks iş işlemek	بر عکس اش اشله مک	391/7	tersine iş yapmak, aksine iş yapmak
ber ki	برکه	123/4	varsayalım ki, tahmin edelim ki
ber ki olmak	برکه اولمک	123/5	varsaymak, tahmin etmek
berāber	برابر	22/18; 171/9; 318/15; 328/7; 328/9	beraber, eşit, aynı seviyede, uygun
beraber (II)	برابر	171/14	çift, eş, benzer
berāber etmek	برابر اتمک	21/6; 470/12	eşitlemek, eşleştirmek, denkleştirmek
berāber etmek (II)	برابر اتمک	39/15	beraber olmak, benzer olmak, eş olmak
berāber eylerem	برابر ایلرم	341/6	eşitlerim, teraziyle tartarım
berāber olunmuş	برابر اولون میش	39/16	benzerleştirilmiş, eşleştirilmiş
berāberlük	برابرلوک	470/18	eşitlik, denklik
berāberlük (II)	برابر لوک	39/14	beraberlik, benzerlik
berābersiz	برابر سیز	414/4	eşsiz, benzersiz
bereket	برکت	72/18	bereket, bolluk
bereket vermek	برکت ورمک	72/17	bereket vermek, kutsamak
berġ	برق	66/17; 260/16	şimşek, yıldırım
berġ sıcremek	برق سیجره مک	260/15	şimşek çakmak, yıldırım düşmek
berge	برکه	247/8	işaret, nişan, delil
berhem vuraram	برهم ووره رم	385/1	kariştırmam
berhem vurmek	برهم ورمک	206/15; 291/8	kariştırmak, dolaştırmak, ters çevirmek
berhemzede	برهم زده	122/18	karişmış, dağılmış, bozulmuş
berhemzede olmak	برهم زده اولمک	122/16	karişmak, dağılmak, bozulmak
berhemzedelük	برهم زده لوک	198/15; 206/14; 237/6; 392/15	karişıklık, karmaşa, dolaşıklık, alt üst etme
berk	برک	43/17; 149/11; 187/14; 149/12; 401/11; 438/15; 448/7	katı, sert, yoğun
berk (II)	برک	153/13; 169/16; 169/18; 196/12; 223/1; 259/12; 341/4	çetin, zor, zahmetli, güç, müşkül

berk āvāz	برک اواز	479/1	kuvvetli ses, güçlü ses
berk feryād vurmek	برک فریاد ورمک	196/14; 223/19	yüksek sesle bağırarak, feryat etmek, güçlü bir şekilde bağırarak, çılgılık atmak
berk gal‘a	برک قلعه	197/5	güçlendirilmiş kale, sağlamlaştırılmış kale
berk iş	برک اش	240/11; 240/12	önemli iş, ciddi iş
berk işi	برک ایشی	197/4	güçlendirme, sağlamlaştırma
berk kişi	برک کیشی	234/7	zor adam, sert adam
berk mühüm	برک مهم	222/20; 241/5; 307/6	çok önemli iş, çok mühim görüşme
berk olmak murādda	برک اولمک مراده	291/16	isteğinde ısrarcı olmak
berğ sıcrar	برق سیجرر	66/16	şimşek çakması, parlamak, yanıp sönmek
berk tebī‘et	برک طبیعت	169/17	sert görünüm, sıkılık
berk vurmek	برک ورمک	196/13	sert vurmak, güçlü bir şekilde vurmak
berk yapuṣdurmek	برک یاپوشدورمک	21/9	sert yapıştırmak
berk yara vurmek	برک یاره ورمک	186/18	ağır şekilde yaralamak
berk yara yemiş	برک یاره یمیش	187/2	ağır şekilde yaralanmış
berklük	برک لوک، برکلوک	337/9; 464/13	sertlik, şiddetli olmak, kuvvetli olmak
berklük (II)	برک لوک	223/11	işlerin zorluğu, işlerin ciddiyeti
berṭeref	برطرف	414/8	ayırmak, kenara çıkarmak
berṭeref (II)	برطرف	127/13	eskimek, bozulmak, yıpranmak
berṭeref dōstlūgi	برطرف دوست لویی	32/3	dostluğu bitirmek
berṭeref etmek	برطرف اتمک	2/11; 290/16; 351/17; 384/17; 455/18	bertaraf etmek, dışarıda bırakmak, engellemek
berṭeref etmek (II)	برطرف اتم	402/16	mahvetmek, öldürmek
berṭeref etmek (III)	برطرف اتمک	101/7	durdurmak, bitirmek, son vermek
berṭeref etmek (IV)	برطرف اتمک	101/5	yolda durdurmak, yol kesmek
berṭeref etmek (V)	برترف اتمک	162/4; 261/18	ayrılmak, kaçmak, terk etmek
berṭeref olmak	برطرف اولمک	225/18; 402/17	kenara çekilmek, kenarda durmak, dışarıda bırakılmak
berṭeref olmak (II)	برطرف اولمک	127/9	kaybolmak, yitmek, yok olmak, tükenmek
berṭeref olmak (III)	برطرف اولمک	40/2	kaçmak, gruptan ayrılmak, dışarıda olmak
berṭeref olmuş	برطرف اولمش	414/12	ayrılmış, dışarıda kalmış, kenara çıkarılmış

berteref olunmuş	برطرف اولونمیش	2/16	bertaraf edilmiş, dışarıda bırakılmış
berzîger	برزیکر	263/4	çiftçi, rençper
berzîgerlûk	برزیکرلوک	111/9	çiftçilik, rençperlik, yetiştiricilik
berzîgerlûk etmek	برزیکرلوک اتمک	450/4	çiftçilik yapmak, rençperlik yapmak, toprağı işlemek
bes	بس	69/16	yeterli, kâfi
bes etmek	بس اتمک	101/6; 150/17; 187/7	pes etmek, vazgeçmek, bırakmak, teslim olmak
besdür	بسدور	69/18	yeterlidir, kâfidir
beş	بش	105/16	beş
beş üz	بش اوز	105/18	beş yüz
beşerlûk	بشیرلوک	359/1	insanlık
beşi beşe	بشی بشه	105/17	beşte beş
beşik	بشیک	142/15	beşik
bevağt	بووقت	1/6	vakte, zamana
bevāsîr	بواسیر	300/18	basur, hemoroit
beyân	بیان	152/14; 175/7	açıklama, yorumlama, hatırlatma, beyan
beyân iyesi	بیان ایسی	380/10	açık ve güzel konuşan, Hz. Muhammed'in sıfatlarından
beyâna getirmek	بیانه کترمک	175/6	açıklamak, yorumlamak, hatırlatmak, beyan etmek
beyâ(n)da	بیاده	455/5	arada, ortada
bey'âne	بیعانه	45/12; 88/15	kapora, depozito
beyâz	بیاض	267/14	temize çekilmiş yazı
beyder	بیدر	302/18	harman etme, toplama
beyder olmuş	بیدر اولمش	302/19	harmanlanmış, toplanmış
beyle ileyh almak	بیله الیه المک	33/19	öyle ki, böyle
beyle kişi	بیله کیشی	444/8	böyle adam, böyle biri
beyle olsun	بیله اولسون	480/4	bunun gibi olsun, böyle olsun
beyle revîş	بیله روش	444/7	bu özellik, bu kural
beyledür	بیله دور	138/4	böyledir, öyledir
beytü'l-mügeddes	بیت المقدس	210/3	Mescid-i Aksa
bez, pez	بز، پز	446/13, 327/10	bez, kumaş
bezedim	بزدیم	321/4	süsledim, bezedim
bezedürem	بزدورم	321/4	süslerim, bezerim
bezendim	بزندم	16/10	bezendim, süslendim
bezenerem	بزنرم	16/10	bezenirim, süslenirim
bezenmek	بزن مک، بزنمک	3/15; 3/18; 16/9; 226/6; 321/2	bezenmek, süslenmek
bezenmek zînet	بزن مک زینت	226/7	bezenmek, süslenmek
bezenmiş	بزن میش، بزنمش	4/1; 226/8	bezenmiş, süslenmiş
bıcağ	بیجاغ	111/4	bıçak

bıcağ ağzı	بیجاق اقزی	191/14	bıçak ağzı
bıcağ çahır etmek	بیجاق جخر اتمک	19/4	bıçağı bilemek, bıçağı keskinleştirmek
bıcağ itirmek	بیجاق اتمک	19/2	bıçağı bilemek, bıçağı keskinleştirmek
bıcağcı	بیجاق جی	111/5	bıçakçı
bıcağı carha çekmek	بجاقی جر خه جکمک	47/7	bıçağı bilemek, bıçağı keskinleştirmek
bıg	بیغ	301/19	bıyık, sakal
bıldır	بلدر	36/20	geçen yıl
bibi	بی بی	419/1	asil hanım, soylu kadın
bīc ü tāb yemek ilan kimi	بیج تاب یمک ایلان کمی	64/18	yılan gibi kıvrılmak
bīdārlük	بیدار لوک	471/15	uyanık olmak, nöbet tutmak
bid'et	بدعت	258/1	yeni olan, sonradan ortaya çıkan, bidat
bī'et eyleyici	بیعت ایلیجی	120/5	bağlı, müttefik, biat eden
big	بیگ	419/7	bey, efendi, ağa
bigāne	بیگانه	335/5	yabancı
bigāne adam	بیگانه ادم	209/7	yabancı adam
bigāne olmak	بیگانه اولمک	25/18	yabancılaşmak, uzaklaşmak
bigāne vermek	بیگانه ورمک	25/17	yabancılaştırmak, uzaklaştırmak
bigānelügi	بیگانه لوکی	26/1	yabancılığı
bigānelük	بیگانه لوک	25/19	yabancılık, uzaklık
bigānsız	بیگان سیز	366/17	çocukluk
biheyā olmak	بیحیا اولمک	338/8	utanma duygusunu kaybetmek, hayâsını yitirmek
bihrüz günü	بهروز کونی	213/8	mutlu gün, güzel gün
bihter yağşı	بهتر یقشی	286/5	daha iyi, daha güzel
bihūd	بیخود	100/16; 204/4; 333/15; 439/19	kendinden geçmiş, akli başında olmayan, sersem, aptal
bihūde	بیهوده	462/9	boşuna, anlamsız, faydasız, beyhude
bihūdlük	بیخودلوک	440/1	şaşkınlık, akli başından gitmek, hayrete düşmek, kendinden geçmek
bihūş	بیهوش	61/16; 67/7; 100/17; 253/13; 333/14; 439/18	şaşkın, akli başında olmayan, sersem, akılsız
bihūş etmek	بیهوش اتمک	236/13	yanılmak, şaşırmak, hayret etmek
bihūşlük	بیهوش لوک	440/1	şaşkınlık, hayrete düşmek, kendinden geçmek
bī'izzet olmuş	بیعزت اولمش	158/11	değersizleşmiş, itibarsızlaşmış

bıkr	بکر	467/13; 467/15	el değmemişlik, bakirelik
bıl	بیل	66/1; 462/4	bel, kürek
bıldār	بیلدار	96/13; 262/18; 462/5	kazıcı, toprak kazan, madenci
bildim	بلدم	398/18	bildim
bile	بیله، به	212/17; 218/18; 254/2	birlikte, beraber
bile bildim	بیله بلدم	127/5; 138/15; 149/2; 215/16; 255/17; 437/1	bilebildim
bile bilen	بیله بلن	138/17	bilebilen
bile bilerem; bile billem; bile bilürem	بیله بلرم، بیله بلم، بیله بلورم، بیله بیلورم	127/5; 138/15; 149/2; 215/16; 255/17; 336/12; 437/1	bilebilirim
bile bilmek	بیله بلmek	413/7	bilebilmek, sanmak, yargıya varmak
bile bilmiş	بیله بلmiş	138/16	bilebilmiş
bile oldum	بیله اولدم	435/2	birlikte oldum
bile oluram	بیله اولورم	435/2	birlikte olurum
bilmelü	بلملو	144/10	bilinecek şey, bilmek gereken
bilmeyen	بلمین	247/13	bilmeyen, cahil, bilgisiz
bilürem	بلورم	398/18	bilirim
bimār	بیمار	30/10; 249/6	hasta, sakat, düşkün, rahatsız
bimār bevāsirlü	بیمار بواسیرلو	249/10	basur hastası, mayasıl hastası
bimār meşāne iyesi	بیمار مثانه ایسی	249/11	idrar yollarından hasta
bimār olmak	بیمار اولmek	30/9	hastalanmak, hasta olmak
bimārları heberleşmek	بیمارلری خبرleşmek	475/5	hastaları ziyaret etmek
bimārları tīmār etmek	بیمارلری تیمار etmek	249/4	hastaları iyileştirmek
bimārlu	بیمارلو	249/4; 249/5	hastalıklı, marazlı
bir	بر	259/10; 478/10	bir, tek
bir ‘ālim fāziller camā’atından	بر عالم فاضلر جماعتندن	5/16	akademi mensubu bir bilim adamı
bir batalmen	بر باتمن	281/17	bir batman, ağırlık ölçüsü
bir batman	بر باتمن	295/15	bir batman
bir batman daş	بر بطن داش	341/12	bir batman ağırlık
bir beht	بر بخت	113/15; 127/3	aynı tarafta, kader ortağı, aynı yolda, eş
bir bir	بر بر	478/11	bir bir, tek tek
bir bir üste goymek	بر بر استه قویمek	115/12	birbirinin üstüne koymak, istiflemek, yerleştirmek
bir camā’at meşveret eyleyenler	بر جماعت مشورت ایلین لر	125/17	meclis üyelerinin toplantısı, konsey üyelerinin toplantısı
bir cehet	بر جهت	10/14; 118/10; 122/7	fikir birliği, uyumluluk, uygunluk, aynı görüşte olmak

bir cehet dōst	بر جهت دوست	32/9	aynı fikirde olunan dost, aynı şekilde düşünen dost
bir cehet kişi	بر جهت کیشی	420/4	içten adam, samimi adam, dürüst adam
bir cehet olmak	بر جهت اولمک	8/12; 10/7; 122/5	anlaşmak, kabul etmek, fikir birliğine varmak, aynı şekilde düşünmek
bir cehet olun(muş)	بر جحت اولون	10/12	anlaşmış, fikir birliğine varmış
bir cerek daş	بر جرک داش	341/15	bir çeyrek ağırlık
bir dem	بر دم	294/8; 367/10	an, bir an, bir dem
bir deste her neden ola	بر دسته هر نندن اوله	183/5	herhangi bir şeyin demeti
bir deste kâğız	بر دسته کاغذ	371/12	bir parça kâğıt
bir deste tohūnmış soğan	بر دسته توخین میش سوقن	380/1	bir miktar soğan kalıntısı
bir dil	بر دل	118/10	uyumlu, aynı görüşte
bir dürem	بر دورم	341/20	bir dirhem
bir el daş	بر ال دش	341/11	bir birim ağırlık
bir gâ'ide	بر قاعده	113/16	eş, karı koca, çift
bir gice gündüz	بر کیجه کندوز	213/10	gece ve gündüz
bir göz vurmek	بر کوز ورمک	17/9	birdenbire, bir an, göz açıp kapayınca kadar
bir gün iş	بر کون اش	213/3	günlük iş
bir gün muzdı	بر کون مزدی	213/2	günlük ücret, yevmiye
bir gün seferi	بر کون سفری	213/1	günlük gezi, günöbirlik seyahat
bir hāl	بر حال	17/9	birdenbire, bir an, göz açıp kapayınca kadar
bir hebbe	بر حبه	295/18	bir tane, bir zerre
bir hōvz-i balıĝ	بر حوض بالغ	342/5	balık havuzu, balıkların yaşadığı su birikintisi
bir iĝbāl	بر اقبال	127/3	eş, kaderleri ortak
bir kimse ehl-i evinden	بر کمسه اهل اویندن	181/1	aileden bir kimse, ev halkından biri
bir kimse ki ona siyāset buyurmuş olasan	بر کمسه که اونه سیاست بیورمش اوله سن	118/20	cezalandırılmış insan, ceza verilmiş insan
bir kimseye haĝĝ vermek	هر کمسیه حق ورمک	168/11	bir kimseye hakkını vermek
bir kişi ki öz başından kicmiş ola	بر کیشی که اوز باشیندن کیجمش اوله	447/3	başından türlü olaylar geçmiş insan, pervasız insan, hayatı umursamayan insan
bir köyöl	بر کئول	10/14	fikir birliği, uyumluluk
bir köyöl dōst	بر کئول دوست	32/9	aynı fikirde olunan dost, aynı şekilde düşünen dost
bir köyöl etmek	بر کئول اتمک	10/10	anlaşmak, fikir birliğine varmak

bir köyül olmuş	بر کنول اولمش	10/12	anlaşmış, fikir birliğine varmış
bir lemhe	بر لحمه	17/9	birdenbire, bir an, göz açıp kapayıncaya kadar
bir mişgāl	بر مثقال	342/1	bir miskal
bir nefes	بر نفس	234/4	bir nefes, ruh
bir pāre camā‘at	بر پاره جماعت	113/8	bir kısım insan, topluluk
bir sā‘at fūršet	بر ساعت فرصت	448/4	fırsat zamanı, doğru zaman
bir sözüm var ki deyem	بر سوزم وار که دیم	228/20	demek istediğim bir söz var
bir su ki kicmek ola	بر سوکه کیچ مک اوله	12/18	üstünden atlanabilecek su birikintisi
bir tāle‘	بر طالع	113/15; 127/2	aynı tarafta, kader ortağı, aynı yolda, eş
bir tebi‘et olmak	بر طبیعت اولمک	120/1	aynı huya sahip olmak, aynı karakterde olmak
bir teref	بر طرف	113/15	aynı tarafta, kader ortağı, aynı yolda, eş
bir yol ya iki yol	بر یول یا ایکی یول	77/15	bir defa ya da iki defa
bir yol zād mensūh olmuş	بر یول زاد منسوخ اولمش	150/5	bir kısım şey iptal edilmiş, bir kısım şey hükümsüz kılınmış
bir yolda	بر یولده	151/22	başka bir defa, başka bir zaman, tekrar
bir zād boynundan asmaḥ	بر زاد بوینندن آسماخ	112/18	bir şeyi buyurmak, bir iş vermek
bir zād gerdūninen yerden yire döndermek	بر زاد گردونینن یردن بیره دوندرمک	92/6	bir şeyi bir yerden başka bir yere götürmek
bir zād özünde olmak	بر زاد اوزنده اولمک	448/17	bir şeyin kendi kendine olması
bir zād yüklemek	بر زاد یوکولمک	92/7	bir şey yüklemek
bir zādı hediye allāh(a) etmek	بر زادی هدیه الله اتمک	125/4	Allah’a hediye etmek, kutsamak
bir zādı kimsenü adına düzedmek	بر زادی کمسنو آدینه دوزدمک	125/3	bir şeyi bir kimseye adamak, hasretmek, kutsamak
bir zādı kimsenü boynuna salmek	بر زادی کمسنو بینه سالمک	146/1	bir şeyi birine buyurmak, bir şeyi birine emanet etmek
bir zādı tobrağa atmek	بر زادی توبراغه اتمک	426/14	bir şeyi toprağın altına gömmek
bir zamān	بر زمان	448/6	bir zaman
bir zamāndan sora	بر زماندن سوره	348/10	biraz sonra, az sonra, hemen sonra
bir źerb	بر ضرب	417/1	bir darbe, bir vuruş
birbirine getirmek	بر برینه کترمک	389/19	bir araya gelmek, karşılıklı hareket etmek
birbirine peyveste olmak	بر برینه پیوسته اولمک	243/13	birbirine bağlamak, birbiriyle birleştirmek

birbirine sındurmek	بربرينه سندر مک، بربرينه سندور مک	198/10; 198/12	birbirine vurmak, birbirine çarpmak
birbirine söyleşmek	بربرينه سولشمک	328/11	karşılıklı konuşmak, söyleşmek
birbirine tökmek	بربرينه توکمک	122/15; 237/3	birbirine karıştırmak, birbirine bulaştırmak
birbirine tökülmüş	بربرينه توکلمش	122/17	karıştırılmış, iç içe geçmiş
birbirine vurmek	بربرينه ورمک	237/4	birbirine vurmak
birbirini göyüne almak	بربريني قوينه المک	4/9	kucaklaşmak, koyun koyuna olmak
birden yere vermek	بردن يره ورمک	146/5	birden yere vermek
biri gün; biri günü	برى کون، بيرى کونى	165/16; 213/16; 213/18	öbür gün, diğer gün, yarından sonraki gün
biribirine getirmek	برى برى نه کترمک	123/18	bir araya getirmek, toplamak
biribirine tökmek	بربرينه توکمک	122/2	birbiriyle karıştırmak, alt üst etmek
biribirinen dirilmek	برى برينن ديرلمک	477/1	birlikte yaşamak, beraber yaşamak
birinc dögen	بورنج دوکن	50/17	pirinç öğütücü
bîşebir eleyen	بيصبر ايلين	254/7	dayanılmaz, yorgun düşüren, hâlsiz bırakan
bismillāh	بسم الله	309/15	bismillah, besmele
biste reng	بيسته رنک	110/9	açık yeşil, fıstık yeşili
biş hiss	بيش حس	412/17	beş duyu
bîşe	بيشه	25/4	ağaçlık, koru
bişem	بيشم	371/13	beşinci
bişmemiş	بش مه ميش	142/6	pişmemiş, çiğ
bişmiş	بش ميش	139/13	pişmiş
bişmiş (II)	بش ميش، بش مش	4/4; 284/20; 285/1	olgunlaşmış, yetişmiş
bişmiş yumurta	بش ميش يومرته	324/4	pişmiş yumurta
bit	بت	264/12; 345/2	bit
bitāb	بى تاب	238/20	hâlsiz, güçsüz
bitāb eleyen	بيتاب ايلين	254/7	dayanılmaz, yorgun düşüren, hâlsiz bırakan
bitdim	بتدم	367/1	bittim
biterem	بترم	367/1	biterim
bitirdim	بتردم	209/18	filizlendirdim, yeşillendirdim
bitmek güvvet	بت مک قوت	354/11	bitkisel güç
bitmelü	بتملو	344/6	bitki
bitürürem	بتورورم	209/18	filizlendiririm, yeşillendiririm
büümîd	بى اميد	159/6	çaresiz, umutsuz
büümîd olmak	بى اميد اولمک	159/4	çaresizlik, umutsuzluk
bîvefâ kişi	بيوفا کيشى	157/10	vefasız adam, acımasız adam
biyābān	بيابان	150/7	çöl, kır, beyaban
biyābānlu	بيابان لو	397/15	yaban hayata ait, vahşi
biyābānluḥ	بيابان لوخ	86/5	kırsal, sahra
biz	بز	309/9	biz

bizim hâtır icün	بزم خاطر ایجون	337/3	bizim hatırımız için
bizim müdde ‘āmızınan	بزم مدعماز ینن	34/2	bizim görüşümüze göre, bizim fikrimizce
bizim ‘ömrümüz	بزم عمرمز	15/7	bizim ömrümüz
bizim yaşımız	بزم یاشمز	15/7	bizim yaşımız
boğaz ağrısı	بوغز اقری سی	438/9	boğaz ağrısı
boğaz kesmek	بوقز کسمک	402/15	boğaz kesmek, katliam yapmak, kıyım yapmak
boğazdan çekilmiş	بوقزدن چکل مش	240/6	boğazından asılmış
boğazdan çekmek	بوقزدن چکمک	40/16; 240/5	boğazına ip çekmek, boğazından asmak
boğazından cekilmiş	بوقزدن جکل مش	40/18	boğazından ip çekilmiş, asılmış
boğça	بقچه	181/17	bohça
boh	بوخ	288/8	bok, kaka, insan pisliği
borc	بورج	147/20; 229/1; 327/2	borç
borc bağışlamak	بورج باخوشله مک	58/11	borcu bağışlamak, borcu affetmek
borc etmek	بورج اتمک	159/11; 192/10; 456/11	borçlanmak
borc olmak	بورج اولمک	168/14	borç almak, borçlu olmak
bor[u]c veren	بوروج ورن	140/11	borç veren, alacaklı
borc vermek; borcu vermek	بورج ورمک، بورجی ورمک	147/21; 148/1; 166/10	borç vermek
borclu	بورج لو	148/2; 246/13	borçlu
borcun üste bağışlamak heṭṭ cekmek	بورجون استه باخوشله مک خط جکمک	384/13	borcun üstünü çizmek, borcu bağışlamak
bōstān	بوستان	211/16	bostan, bağ, bahçe
boş	بوش	117/12; 117/13; 195/6; 439/8; 461/1; 461/8; 462/8; 481/4	boş
boş (II)	بوش	256/10	iç, dâhil, boşluk
boş (III)	بوش	264/14; 269/3	boş, gevşek, akışkan, sıvı
boş degil	بوش دکل	149/13	boş değil, sıvı değil, katı
boş etmek	بوش اتمک	178/12; 243/14	boşaltmak, tahliye etmek
boş köyül	بوش کنول	256/11	gönlün içi, gönlün mahremiyeti
boşadmek	بوشادمک	481/3	boşaltmak, tahliye etmek
boşadmek (II)	بوشادمک	27/9	gevşetmek, boşa çıkarmak
boşadmek (III)	بوشادمک	334/18	temizlemek, tüy yolmak
boşalmış	بوشل میش، بوشال میش	178/13; 243/15	boşalmış, tahliye edilmiş

boşanmış	بوشانمش	27/11	gevşetilmiş, boşaltılmış
boşgab	بيشقاب	344/16	büyük tabak, kap
boşurmek	بوشورمک	27/9	gevşetmek, boşa çıkarmak
boyağcı	بویاغجی	452/7	boyacı
boyatmış	بویه تمیش	452/5	boyalı, boyanmış
boynuzlu ef'î	بینوزلو افعی	99/3	boynuzlu yılan
boyun	بویون	109/7	boyun
boyun bağı	بویون باقی	108/17	kolye, boyun bağı, zincir
boyuna sermek	بویونه سرمک	108/19	Hristiyan geleneklerine uygun şekilde yaka
bögür	بکور	68/3; 189/8; 262/4; 329/10	böğür, kaburga ve kalça arasındaki boşluk, yan taraf
bögü(r) (II)	بکو	22/18	böğür böğüre, beraber, eşit, aynı seviyede
bögür sümügi	بکور سوموکی	138/6	kaburga
bögür yeli	بکور یلی	466/17	yandan esen rüzgâr
bögürden	بکردن	144/3	yan tarafından, yanından
bögürlük	بکورلوک	189/7	böğürlük, vücudun yanı, kanat
böhtān	بهتان	84/14; 216/3; 451/2	iftira, suçlama, bühtan, itham, yalancı şahitlik, töhmüt
böhtān vurucu	بهتان وروجی	84/15	iftiracı, suçlayıcı, itham eden
börk	برک، بورک	73/4; 89/2	börk, külah, şapka, bere
börk götürmek büyüklük için	بورک کوترمک بئوک لؤک ایچون	96/10	saygı göstergesi için şapkayı çıkartmak
börk tiken	بورک تکن	48/12	börk diken, başlık diken
böyük	بئوک	220/11; 220/15; 394/8	büyük, yüce, ulu
böyük (II)	بئوک	419/9; 442/15	üst düzey yönetici, devlet büyüğü, reis, baş, öncü
böyük ağac	بئوک ااقچ	457/16	büyük ağaç, kolon, sütun
böyük etmek	بئوک اتمک	218/3	yüceltmek, övmek
böyük eyledim	بئوک ایلدم	175/13	yücelttim, büyüttüm
böyük eylerem	بئوک ایلرم	175/13	yüceltirim, büyütürüm
böyük ğarun	بئوک قارون	327/13	büyük karın, büyük göbek
böyük gün	بئوک کون	368/14	büyük gün, önemli gün oruç
böyük günāh	بئوک کناه	334/2	büyük günah
böyük olmak	بئوک اولمک	62/9	büyümek, ilerlemek
böyük soğan	بئوک سوقان	106/7	büyük soğan

böyük taht	بئوک تخت	325/21	büyük taht
böyük teğşir etmek	بئوک تقصیر اتمک	279/1	büyük hata yapmak, büyük kusur işlemek
böyükler	بئوک لر	69/5; 220/19	önde gelenler, büyük adamlar, güçlü adamlar
böyüklük	بئوک لوک	115/9; 217/19; 220/16; 275/12; 275/16; 294/5	büyüklük, ululuk, ihtişam, azamet
böyüklük eylemek zāda	بئوک لوک ایله مک زاده	120/3	karakteri yemeye uygun olmak, yemeyi sevmek
böyüklük olan	بئوک لوک اولن	218/4	yüce, ulu, şanlı
böyüklük vurmek	بئوک لوک ورمک	218/2	yüceltmek, övmek
bu	بو	106/2; 307/11; 371/4	bu
bu arvat	بو اروت	138/13	bu kadın
bu bāb	بو باب	106/10	hakkında, bu konuda
bu bābda	بو بابده	369/18	bu konuda, bu hususta
bu ğeder	بو قدر	171/11	bu kadar, aynı miktarda, eşit
bu ğeder (II)	بو قدر	444/18; 444/20	bu kadar, fazla
bu ğerār	بو قرار	333/4	bu anlaşma, bu karar, bu söz
bu ğerārinen	بو قرار اینن	117/9	bu şartla, bu koşulda
bu ğice	بو کچه	214/5; 371/1	bu gece
bu ğünāh degil	بو کناه دکل	111/1	bunun suçlusu ben değilim, bunda kusurum yoktur
bu hālde	بو حالده	42/9	şimdi, şu anda
bu hāle getirilmiş	بو حاله کترلمش	383/3	bu hāle getirilmiş, böyle olmuş
bu ışığ	بو اشیق	242/16	bu ışık
bu ki yatar balığ dutmaz	بو که یاترم بالغ دتمز	167/17	uyuyan balık tutamaz, üşenenin çocuğu olmaz
bu kişi	بو کشی	139/1	bu adam, bu kişi
bu mene çoĥ yağşı geler	بو منه جوخ یقشی کلر	466/1	bunu çok beğeniyorum, bu benim hoşuma gidiyor
bu miĝdār	بو مقدار	22/13; 29/9	bu kadar
bu şerţ	بو شرط	333/5	bu anlaşma, bu karar, bu söz
bu şerţinen	بو شرط اینن	117/8	bu şartla, bu koşulda
bu ţerz	بو طرز	42/10	bu şekilde, böyle, bunun gibi
bu tövr	بو طور	307/12	bu şekilde, böyle, bunun gibi
bu vaĝte	بو وقته	23/4	bu vakte (kadar), şimdiye (kadar), bugüne (kadar)
bu zād allāhdan benim ğulaĝ	بو زاد الله دن منم قلاغ	463/14	Allah'ın bu sözünü duydum
bud sümüĝi	بود سومکی	437/7	kaval kemiği

budağ	بداق	135/1	budak, boynuz, dal
buğda	بقده	221/6	buğday
buğda arıdan	بو قده اريدن	49/2	buğdaycı
buğda dövülmek	بو قده دولمک	70/12	buğday dövmek; buğda öğütmek
buğda hurd etmek	بو قده خور داتمک	294/11	buğday dövmek; buğday öğütmek
buğd(a) sağısı	بو قد ساقسیسی	437/13	anız, saman sapı
buğda yer etmek	بو قده ير اتمک	70/12	buğday dövmek; buğday öğütmek
bugün	بکون	213/14; 231/14	bugün
bugün ağşam	بکون اقشام	214/4	bugün akşam
bugün çäşt	بکون جاشت	370/21	bugün sabah, kahvaltı vakti
bugün dar ikindü	بکون دار ايکندو	214/3	bugün akşamdan önce
bugün ikindü	بکون اکیندو، بکون ايکندو	213/20; 214/2	bugün ikindi vakti
bugün şabāh	بکون صباح	213/19; 284/16	bugün sabah, bugün şafak vakti
bugün uca ikindü	بکون اوجه اکندو	214/1	bugün akşama doğru
bugünü şabāha salmek	بو کنی صباحه سالمک، بوکونی صباحه سلمک، بوکونی صباحه سالمک	28/12; 153/11; 363/9	bugünün işi yarına bırakmak, ertelemek
buhār	بخار	174/7	buhar, nefes
buhār (II)	بخار	306/2	buhar, bulut
buhār çıhmek	بخار چیخ مک	174/6	buhar çıkması, nefes alıp vermek
buhārī	بخاری	85/19	şömine, ocak
buhārlik	بخار لوک	174/8	şömine, ocak
bulaşdurmek	بولاش دورمک	122/3	bulaştırmak, sürmek, karıştırmak
bulaşmış	بولاش میش	317/14	bulaşık, kirli
bulud; bulut	بولود، بولوت	312/14; 384/2	bulut
bun kimi	بو نکمی	29/7	bunun gibi, benzer şekilde
buna teğşirım yoğdur	بو نه تقصریم یو خدور	111/1	bunun suçlusu ben değilim, bunda kusurum yoktur
buna yağun	بو نه یاخون	370/8	buna yakın, hemen hemen, aşağı yukarı
bundadır	بو نده دور، بنده دور	5/12; 170/10	buradadır
bundan	بندن	204/2	bundan
bundan artuğ	بندن ارتوخ	236/11; 275/13; 298/9	bundan fazla, daha fazla, daha çok
bundan geyr	بوندن غیر، بندن غیر	29/10; 29/12; 144/18; 155/18; 163/6; 170/6; 204/1; 242/11; 316/16	bundan başka, öte yandan, ek olarak, bunun haricinde
bundan geyr yoğdur	بندن غیر یو خدور	310/1	bundan başka yoktur
bundan irelü	بندن ایرلو، بندن ایره لو	62/4; 243/5; 360/6	bundan önce, bundan evvel
bundan irelü ki	بندن ایرلو که	62/6	bundan önce, bundan evvel

bundan ötrü	بندن اترؤ، بندن اوترو	317/5; 337/6; 337/15; 261/7	bundan ötürü, bundan dolayı, bu sebeple
bundan sora ne ola	بونندن سورہ نہ اولہ	71/11	bundan sonra ne olacak
būriyā	بوریا	439/14	hasır
burma	بورمه	190/2	saman, kuru ot
burun	بورون	304/11; 315/12	burun
burun delügi	برون دلوکی	304/3	burun deliği
būstān	بوستان	232/14	çiçek bahçesi, gül bahçesi
buta	بوته	344/7	çimen, ot
buyurmağ; buyurmek	بویرمق، بویرمک	112/10; 356/1	emretmek, buyurmak, ferman vermek
buz	بوز	210/20	buz, don
buz acılmek	بوز آجل مک	158/6	buzu eritmek, buzı çözmek
buz bağlamek	بوز باقله مک	20/8; 123/2; 207/14; 210/19	buz bağlamak, buzlanmak, buz tutmak, donmak
buz bağlamış	بوز باقله میث	20/9; 123/3	buz bağlamış, buzlanmış, buz tutmuş, donmuş
buzav	بوزاو	475/18	buzağı
buzı eridmek	بوزی اردمک	158/6	buzu eritmek, buzı çözmek
bügğz işlü	بقض اشلو	61/11	nefret edilen iş
bükmek	بوکمک	345/5; 419/20	bükmek, dürmek, katlamak, sarmak
bülbül	بلبل	393/14	bülbül
büllür	بلور	73/3; 141/10	billur, beril, kristal
bünyād	بنیاد	179/5; 194/20	bina, yapı, temel, esas
bünyād etmek	بنیاد اتمک	195/2	temel atmak, esaslandırmak
bürc	برج	454/10	burç, savunma kulesi
bürcler felegi	برجلر فلکی	104/14	burçlar göğü
bürdbärlük	بردبارلوک	424/8	sabırlı olmak, eziyete dayanmak
bürdber etmek	بردبر اتمک	424/18	sabırlı olmak, eziyete dayanmak
büre	بوره	366/20	pire
bürhān	برهان	14/16; 374/6	kanıt, delil
bürünc	برنج	323/19	pirinç, bakır ve çinko karışımı alaşım
bürünc düzedən	برنج دوزدن	323/18	pirinç ustası
bürünc meftüli	برنج مفتولی	191/13	bakır tel
büryān et	بریان ات	91/17	kebab, kavrulmuş et
büşürdüm	بوشردم	142/20	pişirdim
büşürrem	بوشرم	142/20	pişiririm
büt	بت	235/11	put
bütperest	نت پرست	16/8; 235/8; 235/9; 235/10	putperest, müşrik
bütperestlük	نت پرست لوک	16/6	putperestlik, müşriklik

büz(ür)gdār	بزگدار	275/17	büyük, görkemli, ihtişamlı
büz(ür)gvār	بزگوار	218/6	büyük, görkemli, şanlı, ulu
cadır	جادر	448/10	çadır
cadır (II)	جادر	324/18	hükümdar çadırı
cādū eyleyen	جادو ايلين	275/18	büyücü, sihirbaz
cādū ileyh almak	جادو اليه المک	18/8	cezbetmek, büyülemek
cādū kitābı	جادو کتابی	267/17	büyü kitabı, sihir kitabı
cādūger	جادوگر	307/9	büyücü, sihirbaz
cādūgerlük; çādūgerlük	جادوگرلук، چادوگرلук	243/10; 307/10	büyücülük, sihirbazlık
cādūlūk etmek	چادولук اتمک	243/11	büyü yapmak, sihir yapmak
cafne*	جفنه	415/16	hizmetçilik, kulluk
cağala	جغله	181/9	küçük çocuk
cahır	جخر	472/17	şarap
cāhil	جاهل	236/1; 348/17; 405/20; 406/2	bilgisiz, habersiz, cahil, düşüncesiz
cāhil kişi	جاهل کیشی، جاهل کشی	248/9; 355/14	cahil, bilgisiz, deneyimsiz
cāhillūk	جاهل لوك	406/1	cahillik, düşüncesizlik, pervasızlık
cāiz	جایز	117/17; 301/5	caiz, uygun, müsait, kabul edilebilir, izin verilebilir
calaram	چلرم	441/17	çalgı çalarım
caldım	چلدم	441/17	çalgı çaldım
cām	جام	470/4	cam, pencere camı
cām töken	جام توکن	54/10	camcı
camā'at	جماعت	17/7; 124/1; 383/1; 458/13; 460/9	cemaat, topluluk, kalabalık
camā'at adam çağırmek	جماعت آدم چقرمک	132/12	toplantıya davet etmek, toplantıya çağırma
camā'at adam fūrū(mā)ye	جماعت ادم فرویه	479/20	kaba adamlar, bayağı insanlar
camā'at dōstlūgi	جماعت دوست لوكی	32/5	topluluğun dostluğu, insanların dostluğu
camā'at țelebi	جماعت طلبی	132/14	davet, toplantı
cān	جان	35/16; 92/4	can, ruh
cān allāha teslim etmek	جان الله تسليم اتمک	300/3	Allah'a canını teslim etmek
cān bāğ'isi	جان باقسی	26/3; 379/15	son nefes, ruhun kalıntısı, can kalıntısı
cān hēteri	جان ختری	339/10	hayati tehlike, can tehlikesi
cān infī'āli	جان انفعالی	332/2	ruhun etkilenmesi, ruhun zarar görmesi
cān vermek	جان ورمک	146/16; 300/4; 379/2; 379/18; 430/18	can vermek, ruhunu teslim etmek, ölmek

canah düzeden	جَنخ دوزدن	52/13	çanakçı
cānver	جان ور، جانور	35/17; 36/1; 36/3 351/1	canlı, hayvan, canavar, vahşi hayvan
cānib	جانب	68/2; 329/9; 450/10; 468/18	yön, bölge, taraf, çevre
cānibler	جانب لَر	129/15	yönler, etraf
cānişin	جانشین	273/4; 426/11; 471/4	vekil, halife, yardımcı
cānlu	جانلو	36/3	canlı
cānsız ten	جان سیز تن	83/2	ceset, leş, ölü
car	جار	68/7; 68/13	yalvarmak, bağırmak
car (II)	جار	170/14	ferman, duyuru, ilan
car vurmek	جار ورمک	68/9	yalvarmak, bağırmak
car vurmek (II)	جار ورمک	279/16	duyurmak, çağırmaq, bildirmek
carcı	جارجی	68/12	bağırان, mezarçı, tellal
cārī ağca mü`amilelerde	جاری اقجه معامله لَرده	299/5	işlemlerde geçerli olan para birimi
cārī etmek	جاری اتمک	363/18	telaffuz etmek
caşnī*	جاشنی	302/2	örnek, numune
catladdım	جاتلدم	427/6	çatlattım, kırdım
catladım	جاتلدم	140/13	çatladım, yarıldım
catladuram	جاتلدورم	427/6	çatlatırım, kırarım
cāvid	جاود	475/11	sonsuz hayat, ebedî hayat
cāvidlük	جاوید لوک	178/7	sonsuzluk, ebedîlik
cāzibe güvvet	جاذبه قوت	354/9	çekim gücü
ce`be	جعبه	404/2	hurç, kap
cebeḥāne	جبه خانه	45/2	cephanelik, silah deposu
cebrāil; cibrīl	جبرائیل، جبرئیل	145/11 205/15	Cebrail
cedd	جد	64/12; 74/19	cet, ata, soy, dede
cedde	جدّه	62/2	büyükanne, nine
cedī	جدی	90/9; 411/4	oğlak, oğlak burcu
cedvel	جدول	268/15; 383/16	cetvel, çizgi, hat, çizelge
cedvel ceken	جدول چکن	383/18	satır çizmeye yarayan alet
cedvel çeken (II)	جدول چکن	52/2	tezhipçi
cefā	جفا	37/4; 156/11; 183/6; 297/17; 297/17; 457/13	cefa, eziyet, zahmet, rahatsızlık, dert, sıkıntı
cefā çekmek; cefā çekmek	جفا چکمک، جفا چکمک	18/5; 183/10, 230/6; 297/16; 381/16	cefa çekmek, eziyet çekmek, zahmet çekmek, muzdarip olmak, yorulmak
cefā çekmiş	جفا چکمش	248/18	eziyet çekmiş, azarlanmış, kızılmış
cefā verici	جفا ورجی	223/2	rahatsız eden, eziyet eden
cefā vermek	جفا ورمک	37/5; 45/19; 146/10; 248/16; 297/15	cefa vermek, eziyet vermek, canını

			sıkmak, rahatsızlık vermek
cefā vermek (II)	جفا ورمک	457/7	emek vermek, zahmet etmek
cefāyınan	جفاينن	1/14	güçlülük, zorlukla
ceft(e) etmek	جفت اتمک	95/8	kapıyı sürmek, kapıyı kilitlemek
cegirdek	جگردک	322/11	kılçık, çekirdek
cehennem	جهنم	249/12	cehennem
cehennem ehli	جهنم اهلی	145/6	cehennem ehli, cehennemlik
cehet	جهت	83/10; 96/17; 374/7	sebeup, neden, vesile, amil
cehete	جهته	337/5	çünkü, sebebiyle, nedeniyle
cekcegü	جکجه کو	270/12	tarla kuşu, toygar
cekilmiş şekil	جکل میث شکل	190/19	çizilmiş şekil
cekme	جکمه	437/8	ayakkabı, çizme
cekürdge	جکوردکه	270/2	çekirge
ceküş	جکوش	283/12	çekici
celālet	جلالت	217/19	büyüklik, ululuk
celd	جلد	358/18; 359/4	tez, hızlı, acele, ivedi, çabuk
celd işde	جلد اشده	154/16	çalışkan, gayretli, azimli
celd işe	جاد اشه	423/10	işi hızlı yapmak, bir işte acele etmek
celdlük	جلدلوک	359/1	tezlik, hızlılık, ivedilik, acelecilik, çabukluk
celdlük etmek	جلدلوک اتمک	6/14	acele etmek, çabuk olmak, hızlanmak
celdlükinen getmek	جلدلوکنن کتمک	34/12	çabuk gitmek, hızlıca gitmek, acele etmek
celeb	جلب	104/5	ağustos böceği
cellād	جلاد	75/19	cellat
celle celālühü	جل جلاله	218/5	Allah'ın şanı yücedir
cem' etmek	جمع اتمک	9/10	birleştirmek, bir araya getirmek, toplamak
cemādīū'l-evvel ay(1)	جمادی الاول ای	289/12	cemaziyelevvel ayı
cemādīū'l-āhır ay(1)	جمادی الاخر ای	289/13	cemaziyelahir ayı
cemādler	جمادلر	137/14	cansız varlıklar, cansız cisimler
cemen	چمن	355/16	çimenlik, çayırılık
cemī' helāyig şehir	جميع خلاق شهر	351/9	şehrin insanları, halk
cem' iyyet etmek	جمعیت اتمک	9/11	birleştirmek, bir araya getirmek, toplamak
cem' iyyet gelmiş	جمعیت کلمش	10/1	birleştirilmiş, bir araya getirilmiş, toplanmış
cem' iyyet işi	جمعیت اشی	9/9	birleşme, bir araya getirme, toplanma
cenānci	چنانچه	418/6	böyle ki

cendlük	جندلوك	369/12	miktar, sayılabilirlik, nicelik
cengel	جنكل	77/10; 411/16	koru, ağaçlık, orman
cenüb yeli	جنوب يلى	65/6	güney rüzgârı
cenübî	جنوبى	349/21	güney, güney kutbu
cehre egirmek	جهره اكرمك	191/9	yün eğirmek
cerîme	جریمه	335/8	ceza, ceza ücreti
cerîme buyurmak	جریمه بیورمك	118/18	para cezası vermek
cerîme etmek	جریمه اتمك	325/14	cezaı ödemek
cerîme hükmi	جریمه حكمى	119/1	ceza hükmü
cerîme vermek	جریمه ورمك	352/11	ceza ödemek, cezaya katlanmak
cerrāh	جراح	106/17	cerrah
cespā(n) paldar geyübdür	جسپا پالدر كيبدور	60/19	vücutu saran bir elbise giymiş, sıkı bir elbise giymiş
cest	جست	397/9	sıçramak, zıplamak, ayağa kalkmak
ceste başmek	جسته باشمك	403/5	topuklu ayakkabı
cetir	جتير	316/19	şemsiye, yağmurluk
cevāb	جواب	389/13	cevap, yanıt
cevāb vermek	جواب ورمك	389/11	cevap vermek, yanıt vermek
cevāhir	جواهر	212/7	mücevher, değerli taş
cevāhir satan	جواهر ساتان	50/8	kuyumcu
ceviz	جوز	308/20	ceviz, koz
ceynedim	جیندم	284/4	çiğnedim
ceynerem	جینرم	284/4	çiğnerim
cezā	جزا	227/9; 288/1; 357/13	karşılık, telafî, karşılayan değer
cezā günü	جزا كونی	151/8	kıyamet günü, ceza günü, mahşer günü
cezb etmek	جذب اتمك	61/19; 452/12; 453/1	cezbetmek, etkilemek, kendini çekmek
cezire	جزیره	198/19; 272/14	ada, güvenli yer
cezir-i deryā	جزر دریا	194/6	metcezir, gelgit
cıharram	جیخرم	1/11	çıkarmak
cıhmek ölkeden	جیخ مک الكدن	177/9	sürgün olmak, ülkeden çıkmak, gurbette olmak
cıhmek öz veyenden	جیخ مک اوز وطندن	68/8	sürgün olmak, vatandan dışarıya gitmek
cıhmek veyenden	جیخمک وطندن	34/20	sürgün olmak, vatandan dışarı gitmek
cıhmiş	جیخ میخ	204/10	sürgün, sürülmüş, çıkmış
cıhmiş ağac	جیخ میخ اقچ	483/18	kütük
cılapahlük	چلاپاخ لوك	311/12	çıplaklık, üryan olmak
cıbağ olmak; cıpağ olmak	جیلپاق اولمك، چلاپاغ اولمك	311/11; 431/12	çıplak olmak, üryan olmak, soyunmak
cılıpağ	جیلی پاخ	311/13	çıplak, üryan

cırāğ	جراغ	271/14	ışık veren alet, mum, çıra, meşale
cırāğ yeri	جراغ ایری	271/15	ışıklık, çatı penceresi
cırcır	جرجر	224/1	cırcır böceği
cīb	جیب	395/3	cep
cicek	جیجک	462/17	çiçek hastalığı
cida bedene batırmek	جیده بدنه باتر مک	146/19	vücuda mızrak batırmak
cığa	جیقه	336/7	uzun ve gösterişli tüy
ciger	جگر	185/11	karaciğer
ciger büşüren	جگر بوشرن	49/8	ciğerci
cigerlü	جگرلو	36/7	yürekli, cesur
cigersiz	جگر سیز، جیکر سیز	107/16; 350/6; 368/6; 471/17	korkak, ödle, yüreksiz
cigin	جکین	427/11	omuz
cigine goymek	جکینه قویمک	240/9	omzuna koymak
cihilom	جهلم	368/15	kırkıncı
cilā	جلا	269/12; 439/3; 439/5; 468/10	cila, parlatıcı, makyaj
cilā vermek	جلا ورمک	236/15; 273/10; 349/2	cilalamak, parlatmak, süslemek, makyaj yapmak
cilā yemiş	جلا یمش	273/12	parlak, ışıltılı, cilalı
cild düzeden	جلد دوزدن	50/14; 264/1; 267/8	ciltçi, mücellit
cild düzedmek	جلد دوزدمک	263/18	ciltlemek
cilf kişi	جاف کیشی	234/12	beceriksiz adam, alçak adam, güvenilirmez adam
cimā etmek	جماع اتمک	123/13	cinsel birliktelik yaşamak, cima etmek, çiftleşmek
cimdik; cimtık	جمدیک، جمتیک	347/10; 347/11; 431/5	çimdik, ısırık, tutam
cimtık dutmek	جمتیک دوتمک	431/4	cimdiklemek, ısırarak
cin	جن	152/7; 431/3	cin, peri
cin dutmuş	جن دوتمش	430/20	delirmiş, çıldırmış
cīnekeş	جینه کش	303/5	topraktan ev yapan usta
cīnī rīvendi	جینی ریوندی	379/8	çin ravendi, ışkın
cins	جنس	208/15	cins, tür, cinsiyet
cīre	جیره	329/12; 476/5	erzak payı, rızık, yiyecek
cirīd	جريد	188/12; 260/18	cirit, mızrak
cirīd bedene batırmek	جريد بدنه باتر مک	186/17	vücuda mızrak batırmak
cirīd oynamak	جريد اوینه مک	214/16	atlı mızrak dövüşü
cirīd yarası beden yemiş	جريد ياره سی بدن یمش	187/1	vücuduna mızrak girmiş
cirm	جرم	282/10	irin, iltihap
cirm olmak	جرم اولمک	282/13	çürümek, kokmak, bozulmak
cisim	جسم	91/11; 135/5	cisim, madde, beden, ten, vücut, gövde

cismānī	جسمانی	135/8	maddi, fiziksel, bedensel
cisr	جسر	43/20	köprü
cizye	جزیه	330/10; 458/17	vergi, cizye, gayrimüslimlerden alınan vergi
cizye vermek	جزیه ورمک	325/16	vergi vermek
coḥ iş	جوخ اش	114/8	çok iş, yoğun iş
coḥ olmuş	جوخ اولمش	5/4	çok olmuş
coḥ riyāzet	جوخ ریاضت	183/15	yorucu, çaba dolu, eziyetli
coḥ vaḡt	جوخ وقت	271/4	uzun zaman, çok zaman
coḥ vaḡtdur	جوخ وقت دور	298/10	uzun zamandır, çok zamandır
coḥ yer	جوخ یر	272/18	uğrak yer, sık ziyaret edilen yer
cōrāb	جوراب	402/18	çorap
cōrāb tiken	جوراب تیکن	52/7	çorapçı
cōlmek	جولمک	346/11	çömlek, kap
cōnk	جنگ	267/13	cōnk, dergi, mecmua
cōrek	جورک	196/3	ekmek
cōrek altı	جورک التی	298/4	ekmek kırıntıları
cōrek ici	جورک ایچی	298/3	ekmek içi
cōv'ān	جوعان	211/3	obur, yutan
cōvher	جوهر	426/5	cevher, öz
cōvr	جور	197/14	sitem, eziyet, zulüm
cōvrinen	جور ینن	197/19	sitemle, eziyetle, zulümle
cōvzā bürc(i)	جوزا برج	410/13	ikizler, ikizler burcu
cuḡura salmek	جوخوره سالمک	280/2	çukura indirmek, boşluğa salmak
culav boşadmek	جولاو بوشادمک	27/10	dizgini gevşetmek
culfā	جلفا	107/9	Culfa, yer adı
cullāb	جلاب	406/6	şurup
cūṣānīde	جوشانیده	406/7	şurup, kaynatılmış bitki
cuvāl	جوال	394/19; 395/2	çuval, torba
cūy etmek	جوى اتمک	302/15	hareket etmek, akmak
cūyend	جویند	99/11	arayıcı, arayan
cūçe	جوچه	349/15	civciv, yavru
cūm'e	جمعه	123/7	katılma, toplanma
cūm'e günü	جمعه کونی	214/13	cuma
cūmle	جمله	208/9	bütün, genel, evrensel
cūnb	جنب	302/12; 302/15	hareket etmek, akmak
cūnki	جونکه	348/21	çünkü, buna bağlı olarak, bundan sonra
cūr'et	جرعت	66/13	cesaret, cüret
cūr'et iyesi	جرعت ایسی	66/14	cesut, cüretli
cūr'etlū	جرعت لو	43/16	cesur, yürekli
cūrmlū	جرملو	61/12	günahkârlık
cürük	جرک	368/8	çürümüş, çürük, bozuk

cürümüş; cürümiş	جورومش، جورومیش	282/11; 368/7	çürümüş, çürük, kokmuş, bozulmuş
cürürem	جورورم، جورورم	282/14; 368/9	çürürüm, kokarım, bozulurum
cüst; çüst	جست، چست	21/7; 150/18; 150/19; 154/16; 464/19; 464/20	çevik, hızlı, çabuk, atik
cüstlük; çüstlük	جست لوك، چست لوك	21/8; 265/4	çeviklik, hızlılık, çabukluk, atiklik
cüt	جوت	171/10; 171/14; 283/8; 328/8; 419/16; 470/16	çift, eş, karı koca, yoldaş, benzer
cüt ve tek	جوت و تك	328/10	çift ve tek
cüzv	جزو	371/11	kısım, parça, cüz
çabuk	چابك	359/4	çabuk, tez, hızlı, ivedi, acele
çadır gemisi	چادر كمسي	38/9	gemi çadırı, yelken
çadır tiken	چادر تيكن	52/5	çadırcı
çağ; cağ	چاق، چاق	160/11; 398/13	sağlıklı, sağlam, iyi, sıhhatli
çağ olmak	چاق اولمك	387/16	iyileşmek, sağlıklı olmak
çağırdım	چقردم	14/8; 102/7; 102/8	çağırdım, aradım
çağırmek	چقرمك	478/18	çağırmak, seslenmek, davet etmek
çağırram	چقرم	14/8; 102/7; 102/8	çağıırırım, ararım
çağluğ; cağluğ	چاق لوخ، چاقلوخ	160/7; 398/11	sağlık, sağlamlık, iyilik, şifa, sıhhat
çağşur	چاقشور	84/20; 268/6	çakşır, erkek şalvarı, pantolon, erkek alt giyimi
çağşur tiken	چاقشور تيكن	85/1	çakşırıcı, çakşır diken
çağır döndermek	چخر دوندرمك	456/2	şarap döndürmek, mecliste şarap kadehi döndürmek
çağır içen	چخر ايچن	74/1	şarap içen, şarapçı
çağmağ; çağmağ	چخماخ، چخماق	8/2; 194/11	çakmak, ateşlemek için kullanılan çakmak taşı, silah
çalak	چالاک	21/7; 150/18; 150/19; 464/19	çevik, hızlı, atik, çabuk
çalaklık; çala(k)lık	چالاک لوك	21/8; 265/4; 464/20	hızlılık, çeviklik, atiklik, çabukluk
çanağ; canağ	چنخ، چنخ	95/10; 409/11; 446/5	çanak, kâse, tas
çanağ yonan	چنخ يونن	263/10	çanak yapan
çarğ	چرخ	297/21	ip makarası
çarğ (II)	چرخ	394/12	çark, bıçak vb. aletleri bilemeye yarayan mekanizma
çarkezi	چارکزی	98/16	Çerkezî, Çerkez işi kemer bağı
çarvadâr; çardâr	چارواه دار، چارودار	216/6; 303/2; 350/16; 470/7	arabacı, katırcı, binek hayvan kiracısı

çāšt	چاشت	284/13	sabah, seher vakti, kahvaltı zamanı
çāšt yemek	چاشت يېمک	109/3; 150/16	kahvaltı yapmak
çatlaram	چاتلرم	140/13	çatlarım, yarılırim
çay	چای	193/14; 193/15	nehir, akarsu
çay evi	چای اوی	194/1	nehir yatağı
çay suyu	چای سوی	12/19; 193/20	nehir suyu, ırmak suyu
çehāršenbe; cehāršenbe	چهارشنبه، چهارشنبه	214/11; 288/6	çarşamba
çehr(e)	چهر	475/7	yüz, çehre
çehre egiren	چهره اکرن	49/20	ip eğiren
çekdim; cekdim	چکدم، چکدم	96/6; 314/12; 341/7 429/14	çektim, tarttım, çıkardım, kazdım,
çekerem; cekerem	چکرم، چکرم	96/6; 314/12; 341/7; 429/14	çekirim, tartarım, çıkarırım, kazarım
çekmek	چکمک	96/5; 395/6	çekmek, tartmak, çıkarmak, kazmak
çengāl; çengel; çengek; cengāl; cengel	چنگال، چنکل، چنکک، چنکال، چنکل	220/4; 259/2; 317/2; 375/16; 477/9	çengel, kanca
çepiş	چپیش	90/11	çepiç, teke
çerh	چرخ	139/7	keskinleştirme, sivrileştirme
çerm	چرم	143/3	deri, hayvan derisi
çevürmek	چواورمک	99/15	daire içine almak, çevrelemek, çevirmek
çıhardmek; cıhardmek	چخردمک، جخردمک	68/10; 82/4; 82/19; 279/17; 279/18; 400/13; 401/16	çıkartmak, göndermek, kovmak, sürgün etmek, ihraç etmek
çıhardmek (II)	چخردمک	417/7	yaprak dökmek
çılbağ olmuş	چلباغ اولمش	431/14	soyunmuş, elbiselerini çıkartmış
çıpan	چپان	104/8	çıban
çırāgān	چراغان	188/17	gece şenliği, ışıklı parti
çi çi	چه چه	227/20; 313/2	ne ne, nasıl nasıl
çib	چیب	446/16	baskılı kumaş
çigid	چکید	412/2	pamuk çekirdeği
çin	چین	103/2	Çin, yer adı
çin (II)	چین	141/5	kıvrım, büklüm
çinār ağacı; cinār	چنار اقجی، چنار	24/19; 347/16	çınar, çınar ağacı
çirkīn	چرکین	80/9; 237/2; 436/4	çirkin, kötü, kirli, pis, bulaşık
çirkīnlük	چرکین لوک	80/10	çirkinlik, kötülük, kirlilik
çitsāz	چیت ساز	434/15	baskıcı
çōbān; çōpān	چوبان، چوپان	45/9; 332/11; 334/9	çoban
çoh; coḥ	چوخ، جوخ	5/2; 202/2; 261/12; 298/8; 298/9; 345/8	çok, bol, fazla, artık
çoh (II)	چوخ	83/16; 460/8	çokluk, kalabalık
çoh (III)	چوخ	478/6	çok, bütün, genel
çoh çoh	چوخ چوخ	250/15	çok çok, kalabalık

çoğ derd	جوڭ درد	453/17	basık hava, bulutlu, bulanık
çoğ getmek	جوڭ گتمک	201/1	sık sık gitmek, çok gitmek
çoğ habersiz	جوڭ خبر سیز	26/7	bilinmeyen, düşünülmeyen, habersiz
çoğ iş gelmek	جوڭ اشه کلمک	240/13	çok işi olmak, yoğun olmak
çoğ işe hisse etmek	جوڭ اشه حصه اتمک	114/5	çok işi hesaplamak
çoğ ne' met; çoğ ne' met	جوڭ نعمت، جوڭ نعمت	133/4; 133/10	bolluk, bereket
çoğ palçuğ	جوڭ پالچوڭ	181/13	çamurluk, çamuru çok olan yer
çoğ panbuğlu yorgan	جوڭ پانبوڭ لو بورقان	132/19	pamuklu yorgan, pamuğu bol yorgan
çoğ renc	جوڭ رنج	183/15	yorucu, çaba dolu, eziyetli
çoğ yağış suyu	جوڭ ياقش سوي	12/15	sağanak yağmur
çoğ yeyen	جوڭ يين، جوڭ يين	139/16; 212/9	çok yiyen, obur
çoğlük; çoğlük	جوڭ لوك، جوڭ لوك، جوڭ خلوك	5/3; 201/3; 298/7	çokluk, fazlalık, bolluk, kalabalık
çömçe	چمچه	211/18	tahta kepçe
çöregi hemîr etmek	چورکي خمير اتمک	238/18	ekmek hamuru yoğurmak
çörek büşüren; cörek büşüren	چورک بوشرن، چورک بوشرن	50/4; 196/3	ekmekçi, ekmek pişiren
çörek çatığı	چورک قاتقی	113/18	ekmeğin yanından yenilen yiyecek
çörek hemiri	چورک خمیری	332/4	ekmek hamuru
çubukî	چوبکی	401/3	polis, güvenlik güçleri
çuğa	چقا	443/8; 469/15	çuha, tüysüz ve sık dokunmuş kalın kumaş
çuğul	چغل	12/2; 378/9	casus, ajan, muhbir
çuğullük	چغل لوك	11/17	casusluk, ajanlık, muhbirlik
çuğullük etmek	چغل لوك اتمک	11/19	casusluk yapmak, ajanlık yapmak, muhbirlik yapmak
çuğundur	چقندر، چقندور	74/10; 306/1	pancar
çuğur	چوخور	154/5; 362/14	çukur, derin
çuğur etmek	چوخور اتمک	153/10	çukur etmek
çulfälük	چولفا لوك	53/6	dokumacı
çün kemer	چون کمر	211/9	ceket
çünki	چونکه	176/4	çünkü, şundan dolayı
çün beyle beyle ki siz istersiz	چون بيله بيله که سیز استرسيز	111/18	nasıl isterseniz, istediğiniz gibi olsun
çürirem	چوريرم	136/3	çürürüm, bozulurum
çürüdüm; çüridim; cüridim	چورودم، چوريدم، چوريدم	136/3; 282/14; 368/9	çürüdüm, bozuldum, kottum
çürümiş; çürümiş	چوروميش، چوري مش	136/14; 250/14	çürümüş, bozulmuş

çürümişlik	چوروميښ لوك	136/8	çürüklük, bozukluk
çürüyen	چوروين	136/11	çürüyen, bozulan
dād aparmek pādšāh	داد آپرمک پادشاه	40/8	padişahın önünde hakimden yardım istemek
dāda getirmek	داده کترمک	260/12	yardım istemek, şikayette bulunmak
dadaram	داده رم	56/13	tadarım, denerim
daddım	دادم	56/13	tattım, denedim
dadmek	دادمک	56/15; 227/16; 413/3	tatmak, denemek
dāfi‘e güvvet	دافعه قوت	354/8	fırlatma gücü
dağ	داغ	299/13	dağ
dāğ	داغ	76/4; 97/4	damga, dağ, işaret, yanık
dağ başı	داغ باشی	105/7	dağ başı, zirve
dağ dağ	داغ داغ	142/8; 308/6	dağ dağ, dağlar
dağ donuzu	داغ دونزو	105/13	yaban domuzu
dāğ etmek	داغ اتمک	76/3	dağlamak, köle damgası yapmak
dağ heyvān(ı)	داغ حیوان	73/13	yabani hayvan
dağ keçisi	داغ کچی سی	90/7	dağ keçisi, yaban keçisi
dağ öküzü	داغ اوکوزی	100/18	dağ öküzü, geyik
dağlu	داغ لو	397/15	yaban hayata ait, vahşi, dağlı
dāğlu	داغ لو	97/3	dağlanmış, damgalanmış
dahi	دهی	29/11; 163/9	başka, diğer, farklı
dahi demek	دهی دیمک	379/9	tekrarlamak, yine söylemek, bir daha söylemek
dahi ne	دهی نه	102/1	başka ne, daha ne
daḥīl	دخیل	364/6	dahli olan, etki eden, karışan
dāḥil	داخل	256/10	iç, dâhil, boş
dāḥil etmek	داخل اتمک	173/12; 290/18	dâhil etmek, içeri almak, içine yerleştirmek
dāḥil olmak	داخل اولمک	33/1; 128/14; 173/13; 238/10; 257/10; 257/11	dâhil olmak, içeri girmek, karışmak, araya girmek
dāḥil olmuş	داخل اولمش	173/14	dâhil olmuş, içeri girmiş
dāḥil olunmuş	داخل اولون میښ	33/3; 257/12	dâhil olunmuş, içeri alınmış, kabul edilmiş, karıştırılmış
daḥillü	دخل لو	364/7	dahli olan, etki eden, karışan
dāim	دایم	340/4; 412/10	sürekli, hep, daima, her zaman
dāimlük	دایم لوك	129/12	süreklilik, sonsuzluk, ölümsüzlük, daimlik

dāire	دايره	97/20	tef, daire
dāiretü 'l-bürüc	دايره البروج	483/20	burçlar kuşağı
dalan	دالان، دالان	103/7; 206/3; 353/2; 471/2	dehliz, koridor, geçit, pasaj, kapalı çarşı
dām	دام	374/13; 380/8	ağ, tuzak
dam sağısı	دام ساقسی سی	451/6	tavan, çatı
dām salmek; dāma salmek	دام سالمک، دامه سالمک	374/14; 374/16	ağ örmek, tuzak kurmak
dām serilmiş	دام سریل مېش	374/15	ağa dolanmak, tuzağa düşmüş
damar	دمار	54/13; 465/2	damar
damar vurmek	دمار ورمک	96/11; 396/10	kan almak
dan	دان	147/7	vergi, öşür
dānā	دانا	168/2; 399/1	bilgin, bilge, âlim
dānāluḡ	دانالوخ	399/5	bilgelik, âlimlik
dāne	دانه	221/4	tahıl tanesi, üzüm tanesi
dānek	دانک	342/2	tane, tanecik
dāniş	دانش	473/20	bilgelik, ilim sahibi olmak
dānişmend	دانشمند	168/1	danışman
danmek	دانمک	306/13	inkâr etmek, üzerinden atmak
danmek (II)	دانمک	147/6	vergi tahsil etmek
dar	دار	189/10; 193/1; 426/16	dar, ince, nazik
dar (II)	دار	438/14	dar, sıkı, sert
dār	دار	195/13	darağacı, ceza aleti
dar dutmuş	دار دوتمش	450/13	gerilmiş, gerginleştirilmiş
dar etmek	دار اتمک	351/2; 438/18	daraltmak, sıkıştırmak, sertleştirmek
dar ikindü	دار ايکندو	414/20	akşam civarı, akşamdan sonra
dar il	دار ایل	36/18	darlık yılı, kıtlık yılı
dar 'imāret	دار عمارت	351/4	dar yapı
dar köyül etmek	دار کنول اتمک	17/21	gamlanmak, dertlenmek, endişelenmek
dar köyül olmak	دار کنول اولمک	18/2	gamlanmak, dertlenmek, endişelenmek
dar nefes	دار نفس	56/1	astım, nefes darlığı
dar nefes kişi	دار نفس کشی	56/2	astım hastası adam
dāra çekmek	داره چکمک	229/3	dar ağacına asmak
daraḡ	درخ	342/15	tarak
daraḡ satan	درخ ساتان	51/18	tarakçı, tarak satan
daraḡlamek	درخ له مک	342/14	taramak
darbelü	داربلو	320/20	darbeli
dārbend	داربند	274/6	odun kıran alet, balta
dārbest	داربست	339/7	asma, çardak
dārbest üzümü	داربست اوزمی	482/11	asma üzümü
dārcinî	دارجینی	87/13	tarçın

darluginen dirilmek	دارلوکنن دیرل مک	475/13	sıkıntıyla yaşamak, sıkıntılarla dolu hayat
darlūk	دارلوک	35/15; 446/10	darlık, kederlilik, bezginlik
darlūk çekmek	دارلوک چکمک	446/9	sıkılmak, kederlenmek, iç sıkıntısı çekmek
daruğa	داروغه	219/12	daruga, üst düzey yönetici
dārū's-şefā	دار الشفا	232/16; 428/13	hastane
dārū's-şefā oturan	دار الشفا اوترن	232/17	hastanede kalan, refakatçi
dastān; dāstān	دستان، داستان	231/11; 378/7	tarih, destan, aktarma, hikâye etme
dastārḥān	دستارخوان	287/4	sofra, üzerinde yemek yenen nesne, sofa bezi
daş	داش	121/19; 345/11; 399/20; 484/15	taş, kaya
daş atan	داش اتن	453/8	taş atan
daş ayağa degmek	داش ایقه دکمک	481/10	ayağına taş değmek, ayağını taşa çarpmak
daş dutan	داش دوتن	271/17	taş tutan
daş 'eyni	داش عینی	31/19	göz taşı
daş ferşi	داش فرشی	262/2	döşenmiş taş, taş döşemesi
daş giymetlü	داش قمت لو	212/7	mücevher, değerli taş
daş göz	داش کوز	20/6	göz taşı
daş kise	داش کیسه	69/1	taş kese
daş mālī	داش مالی	392/2	hırsızlık eşyaları, soygun eşyaları
daş mesāne	داش مسانه	276/9	böbrek taşı
daş terāzū	دش تراضو	341/10	ölçek, tartı taşı, tartı ağırlığı, abra, dara
daş yeri	داش یری	261/10	taşlık yer
daş yol	داش یول	419/13	taş döşenmiş yol
daş yonan	داش یونن	52/14; 255/2; 263/7; 403/10; 406/16; 443/14	heykeltıraş, taş oyan, taş ustası, hakkâk
daş yonan gelemi	داش یونن قلمی	403/11	taşları kesmek için keski
daş yonaram	داش یونرم	255/1	taş oyarım, taş yontarım
daş yondum	داش یندم	255/1	taş oydu, taş yonttum
daşluğ	داشلوق، داشلوق	272/20; 400/1	taşlık, taşlı alan
da 'vā	دعوی	269/17	kavga, münakaşa, dava
da 'vā etmek	دعوی اتمک	269/18	kavga etmek, çekişmek, iddialaşmak
da 'vā eyleyen	دعوی ایلین	269/19	kavga eden, çekişen, iddialaşan
da 'vā temīz etmek	دعوی تمیز اتمک	413/10	davayı temyiz etmek

davacı	دا اوجی	306/11	davacı
davarcuğ	دوارجوق	432/5	torba, çanta, heybe
davarcuhsız	دوارجوخ سیز	347/8	tulumsuz
davāt	دوات	83/13	yazı yazmak için kullanılan yazı takımı
dāvud	داود	147/12	Hz. Davut
dayı	دای	483/16	dayı
debbāğ	دباغ	8/19; 49/4; 84/9; 118/6	debbāğ, sepici, deri işleyen
debbe	دبه	189/12	kap
deblīs	دبلیس	76/1	baloncuk, kabarcık
deccāl	دجَال	38/11	deccal
def	دفع	387/11	reddetmek, defetmek, kovmak
defter	دفتر	95/4; 269/14	defter, katalog
defter (II)	دفتر	267/12	defter, hesap defteri
defter yazılmış	دفتر یازیل میس	37/11	deftere yazılmış
deftere yazmek	دفتره یازمک	37/8	deftere yazmak, deftere kaydetmek
defterhāne	دفترخانه	43/6; 86/18	defterhane, yazı işleri müdürlüğü, arşiv
degdim	دکدم	138/12; 461/13	degdim, değerinde oldum
degerem	دکرم	138/12; 461/13	değerim, değerinde olurum
değiğe	دقیقه	293/18; 294/6	dakika
değigelerden	دقیقه لردن	293/18	dakikalardan
degirmen	دکرمین	274/12; 297/19	degirmen, el degirmeni
degirmen daşı	دکرمین داشی	274/10	degirmen taşı
degirmen dişi	دکرمین دیشی	149/16	degirmen çarkı
degirmenci	دکرمینجی، دکرمین جی	51/11; 297/18	degirmenci
değişdürmek; değişdürmek	دکش دورمک، دکوشدورمک	85/3; 402/7	değiştirmek, değış tokuş etmek, takas etmek
değışmek	دکش مک	402/8	değiştirmek, değış tokuş etmek, takas etmek
dehene	دهنه	300/20	gem, atı yönlendirmek için ağızına takılan demir alet
dehl	دخل	124/7	müdahale, ilişkili olma, bağ kurma
dehl olmak	دخل اولمک	128/10; 465/17	dâhil olmak, içine girmek, karışmak, müdahale etmek
dehl vermek	دخل ورمک	93/20	dâhil olmak, içine girmek, karışmak, müdahale etmek
dehli yoğdur	دخلى یوخور	1/17	etkisi yoktur, karışmamıştır, müdahale etmemiştir

dehliz	دهلیز	103/7; 206/3; 353/2; 471/2	dehliz, koridor, geçit, pasaj, kapalı çarşı
dehşsiz	دخلسیز	204/5	dahli olmayan, karışmayan, etki etmeyen, kendini dışarıda tutan
delâlet etmek	دلالت اتمک	365/14	delilleri göstermek, kanıtlamak
delil	دلیل	44/7; 365/11; 374/6	delil, kanıt
delil getirmek	دلیل کترمک	44/6	delil göstermek, kanıt sunmak
delil ortaya getirmek	دلیل اورتنیه کترمک	14/16	delilleri ortaya koymak
dellāk	دلاک	68/20	berber
dellāk çarh	دلاک چرخ	394/13	berber çarkı, ustura jiletini bileme aleti
dellāl	دلال	412/13	arabulucu, tellal
delü	دلو	204/18; 250/16; 333/11	deli, akılsız, öfkeli, kızgın, çılgın
delü it	دلو ات	87/12	kuduz köpek
delü it kimi	دلو ات کمی	45/14	kuduz köpek gibi sinirli
delü olmak it kimi	دلو اولمک ات کمی	45/13	köpek gibi delirmek, köpek gibi sinirlenmek
delü olmuş	دلو اولمش	239/5	delirmiş, çıldırmış
delü olmuş it dişlemekden	دلو اولمش ات دشله مک دن	45/15	köpek ısırmasından dolayı kuduz olmuş
delük	دلوک	80/11; 80/13; 198/5; 444/16	delik, çukur, hendek
delük (II)	دلوک	195/19	delik, karınca yuvası
delük etmek	دلوک اتمک	195/8	delmek, delik açmak
delülük	دلولوک	204/15; 204/19; 333/9	delilik, öfkeli olmak, kızgın olmak, çılgınlık
delv	دلو	411/5	kova, kova burcu
dem	دم	259/5	an, kısa bir süre
demir	دمر	188/6	demir
demir (II)	دمر	83/15	demir, mıknaş
demir börk	دمر بورك	299/20	demir börk, demirden yapılmış asker başlığı
demir evzarı	دمر اوزاری	187/16	hırdavat, demir aletleri
demir meftülü	دمر مفتولی	191/12	demir tel
demir mıha bend etmek	دمر مخه بند اتمک	121/5	demir çiviye çakmak
demir pencere	دمر پنجره	188/3	demir pencere
demirci; demirçi	دمرچی، دمرچی	49/14; 188/2	demirci
der heğiget	در حقیقت	242/18	esasinda, doğrusu, hakikaten
der sözü mühteşer etmek	در سوزو مختصر اتمک	241/16	konuşmayı kısa tutmak, sözü kısaltmak, kısaca, özetle

derd	درد	164/2; 165/2; 332/1; 454/5	dert, keder, eziyet, sıkıntı, ağrı, acı
derd etmek	درد اتمک	164/17	ağrıtmak, incitmek, acı vermek
derd iyesi	درد ایسی	14/6	üzüntü sahibi, dert sahibi, keder sahibi
derdi çekmek	دردی چکمک	164/16	dert çekmek, ağrımak, acı çekmek
derd-i ser	درد سر	37/4	cefa, baş ağrısı, can sıkıntısı
derd-i ser etmek	درد سر اتمک	37/6	cefa vermek, başını ağrıtmak, canını sıkmak
derd-i ser vermek	دردسر ورمک	45/20; 146/11; 248/17; 309/11; 385/5	cefa vermek, başını ağrıtmak, rahatsızlık vermek, canını sıkmak
derdi taze etmek	دردی تازه اتمک	385/19	acısını tazelemek
derdim	دردم	107/18; 292/13; 302/14	derdim, topladım, hasat topladım
derdlü	دردلو	14/6; 25/15; 164/13; 336/10	üzüntülü, dertli, kederli, sıkıntılı
derdlü etmek	دردلو اتمک	14/5; 257/8	üzülmek, dertlenmek, kederlenmek
dereḡṡ [eyle] eylerem	درخش ایله ایلرم	389/8	parladım
dererem	دره رم	107/18; 292/13; 302/14	dererim, toplanım, hasat toplanım
dergāh	درگاه	173/11; 186/11	dergāh, eşik, pencere
deri	دری	137/5; 143/3; 334/20	deri, kabuk, cilt
deri (II)	دری	408/19	ceviz kabuğu
deri cıḡardmek	دری جخر دمک	408/15	derisini yüzmek
deri cıḡmıṡ	دری جیخ میښ	408/17	derisi yüzülmüş
deri çaḡsur	دری چاقشور	437/9	deri çakır, bir tür pantolon
deri çin olmak	دری جین اولمک	141/6	derinin kırıışması, cildin kırıışması
deri düzeden	دری دوزدن	49/4	debbağ, sepici, deri işleyen
deri ḡayıran	دری قایران	8/19	debbağ, sepici, deri işleyen
dermān	درمان	285/15; 384/11	derman, ilaç, şifa, deva, tedavi
dermān vermek	درمان ورمک	367/16	ilaç vermek, tedavi etmek
dermānde	درمانده	174/11; 295/2; 445/3	Miskin, sefil, zavallı, dışlanmış
dermāndelük	درمانده لوک	384/7	terk edilmişlik, güçsüzlük, acizlik
derre	درّه	461/16	vadi, dere
ders	درس	265/17	ders, bilgi
dertlū	درت لو	71/1	dertli
dervāze	دروازه	352/7	büyük kapı, şehir kapısı, kale kapısı

derviş	درویش	355/1	derviş, dünya malını terk etmiş
derviş kişi	درویش کیشی، درویش کشی	234/16; 324/16	derviş, hoşgörülü adam, elini dünya işlerinden çekmiş adam, münzevi
dervişlük	درویش لوک	355/4; 474/2; 474/3	dervişlik, kendini soyutlamak, dünya zevkleriyle meşgul olmamak, elini eteğini çekmek
deryā	دریا	282/15	deniz, derya
deryā atı	دریا اتی	96/3	deniz atı
deryā daşı	دریا داشی	406/10	deniz taşı
deryā kenārı	دریا کناری	268/5	kenar, kıyı, sahil, deniz kenarı
deryā müsāfirī	دریا مسافری	305/17	denizci
deryā seferi	دریا یفری	305/20	deniz turu, denizde gezinme
deryā seferi etmek	دریا سفری اتمک	305/18	gezmek, yolculuk yapmak
deryā-yı şe'ir	دریا شعر	369/16	şiir deryası
deryāçe	دریاچه	260/8	göl
deryādan kicmek	دریادن کیچ مک، دریادن کج مک	305/19; 456/7	denizden geçmek, denize açılmak, denizi aşmak
derzī heyyāfī	درزی خیاطی	49/18	terzi
derzī üksigi	درزی اوکسیگی	162/14	terzi yüksüğü
despāçe; despāçe; destpāçe; destpāçe	دسپاچه، دسپاچه، دستپاچه	38/4; 122/19; 203/3; 358/3; 423/8	acele, ivedi, çabuk, hızlı
despāçe olan	دسپاچه اولن	201/12	aceleci, acele eden, eli ayağına dolaşan
despāçe olmak; despāçe olmak; destpāçe olmak	دسپاچه اولمک، دستپاچه اولمک	20/1; 201/9; 229/7	acele etmek, eli ayağına dolaşmak, çabuk olmak
despāçe dutmek	دسپاچه دوتمک	423/6	acele ettirmek, hızlandırmak, teşvik etmek
despāçe etmek; destpāçe etmek	دسپاچه اتمک، دستپاچه اتمک	6/14; 122/1; 253/5; 423/4	acele etmek, hızlanmak, ivedilikle yapmak, telaşlandırmak
dest furūş metā' 1	دست فروش مطاعی	288/5	sokakta satılan mallar
deste kâğız	دسته کاغذ	345/7	bir top kağıt
destek	دستک	267/12	defter, hesap defteri
destmāl	دستمال	55/10; 397/18; 455/4	mendil, havlu, peçete, kurutucu
destpāçe olaram	دستپاچه اولرم	20/2	acele ederim, hızlıca yaparım
destpāçe oldum	دستپاچه اولدم	20/2	acele ettim, hızlıca yaptım
destūr	دستور	268/2	izin, ruhsat, destur

destūr (II)	دستور	297/6	tutulan yol, uygulanan tutum
destūr vermek	دستور ورمک	112/5	izin vermek, ruhsat vermek
destūr vermek leşkere	دستور ورمک لشکره	156/12	askerlere izin vermek, askerleri terhis etmek, orduyu dağıtmak
deşk	دشک	284/5	ip çilesi
devā	دوا	285/15; 384/11	ilaç, şifa, derman, deva, tedavi
devā satan	دوا ساتن	52/17	eczacı
(de)vā sūhte	وا سوخته	127/15	tedavi için buhar yapmak
deve	دوه	85/8	deve
deve cemmāz	دوه جماز	169/6	tek hörgüçlü deve, hecin devesi
deve köyüli	دوه کنولی	368/5; 368/6	deve huylu, inatçı, kinci
deve kūhānı	دوه کوهانی	218/10	deve hörgücü
deve sūti	دوه سوتی	222/10	deve sütü
deveğuşı	دوه قووشی	439/11	deve kuşu
dırnağ; dırnaḡ	دیرناق، دیرناخ	13/11; 317/8	tırnak
dırnaḡı yonmek	دیرناقی یونمک	317/11	tırnakları kesmek
dırnaḡ dutmek	دیرناخ دوتمک، دوتمک	10/5; 443/2; 443/17	kısaltmak, kesmek, tırnaklamak
dırnaḡ vurmek	دیرناخ ورمک	417/19	tırnakçılık, çalmak, hırsızlık yapmak
dībāce	دیباجه	361/18; 363/7	ön söz, giriş, mukaddime
dibden yapuṣdurmek	دبدن یاپوشدورمک	244/8	çivilemek, çakmak, sabitlemek
dibden yapuṣmış	دبدن یاپوش میس	244/9	çivilenmiş, çakılmış, sabitlenmiş
didim	دیدم	156/3	dedim, söyledim
dil ūkeste	دلشکسته	116/17	pişmanlık duyan, utanan, gönlü kırık
dil zecri vermek	دل زجری ورمک	387/4	kınamak, ayıplamak
dilāsā	دل اسا	126/17; 382/15	teselli, avutma
dilāsā vermek	دل اسا ورمک	122/12	huzur vermek, teselli etmek, rahatlatmak
dilāverlūk	دلاورلوک	78/20	yigütlük, cesaret
dildār olmak	دلدار اولم	243/?	gönül almak
dildārluḡ; dildārlūk	دلدارلوخ، دلدارلوک	8/10; 122/9; 134/4	samimilik, şefkatlilik, huzurluluk
dildārlūk vermek	دلدارلوک ورمک	6/7; 8/9; 122/8; 122/12; 126/16	sevmek, okşamak, teselli etmek, rahatlatmak
dilden dile tercüme etmek	دلدن دله ترجمه اتمک	455/11	tercüme etmek, bir dilden başka bir dile çevirmek
dile cārī etmek	دله جاری اتمک	175/9	dile getirmek, ifade etmek

dile sürmek	دله سورمک	175/9	dile getirmek, ifade etmek
dilgîr	دلگیر	18/3; 290/5	sıkıntılı, üzgün, kederli, gönlü dar
dilgîrlük	دلگیرلوق	457/11; 457/15	dertlilik, kederlilik, dertli, kederli
dilgîrlük (II)	دلگیرلوق	134/15	baş sağlığı, taziye
dilin; dilinen	دلن	268/17; 268/17; 268/18	dil ile, dil aracılığıyla
dilnişîn	دلنشین	384/16	kınama, nasihat verme
dimā-yı hüşlûk	دما خوشلوق، دما خشلوق	159/14; 277/11	kederli olmak, dertlenmek, canı sıkılmak, üzülmek
dimāğ yere goymek	دماغ يره قوييمک	70/11	düşüncesiyle alt etmek, fikriyle yenmek
dimāğ-ı hüşk; dimā-yı hüşk	دماغ خشک، دماغ خوشک، دما خوشک، دما خشک	19/10; 19/12; 62/1; 164/14 277/8; 290/5; 457/11	üzgün, kederli, dertli, canı sıkın, gamlı
dimāğ-ı hüşk olmak	دماغ خشک اولمک	229/2	üzgün olmak, dertli olmak, kederli olmak
dimāğ-ı hüşkem	دماغخشکم	160/2	üzgünüm, kederliyim
dimegün tamāmı	دیمگون تمامی	118/7	konuşmanın sonucu
dimek	دیمک	163/4	demek, konuşmak
dimek bendi	دیمک بندی	118/7	konuşmanın sonucu
dimek kesmek	دیمک کسمک	443/18	sözleri sonlandırmak, konuşmayı bitirmek
dimelü	دیملو	144/9; 228/19	söylenecek şey, söylenmesi gereken, demek ki
dimemek	دیمه مک	236/4	söylememek, konuşmamak, konuşması yasak olmak
dîn	دین	378/10	din
dîn esrârı	دین اسرارى	295/7	dinin sırları, inancın gizemleri
dîn igrâr eyleyici	دین اقرار ایلیجی	120/18	itiraf eden, günah çıkaran
dîn igrârı	دین اقرارى	120/15	itiraf, günah çıkarma
dîn igrârı (II)	دین اقرارى	362/3	din adamlığı
dîn igrârı eyleyici	دین اقرارى ایلیجی	362/5	din adamı
dîn inkârı etmek	دین انکارى اتمک	385/13	dinden dönmek, dinini inkâr etmek
dîn peygamber	دین پیغمبر	362/7	peygamber
dîn yağısı	دین یاقسى	385/14	dönek, din düşmanı
dinlemelü	دنلملو	228/18	itibar etmeye değer, güvenmeye değer, dinlemeye değer
direfş	درفش	265/2	delme aleti
direk başı	دیرک باشى	89/15	sütun başı
direm	دیرم	156/3	derim, söylerim
dirilmek	دیرل مک، دیرلمک	475/10; 475/16	canlanmak, dirilmek

dirilmiş	دیرلمش	477/4	canlı, yaşayan
diriltmek köyüli	دیرلت مک کنولی	64/11	gönlü diriltmek, gönlü canlandırmak
dirsek	درسک	218/20	dirsek
diş	دیش	149/15	diş
diş dibün eti	دیش دیبون اتي	209/1	diş eti
diş iymek	دیش ایمک	27/1	dişi kokmak, ağız kokmak
dişgaru	دشقرو	178/3; 203/19	dışarı, dış, hariç
dişgaru gelmek	دیشقرو کلمک	481/16	dışarı çıkmak
dişgaru getmek	دشقرو کتمک	34/17	dışarı çıkmak
dişgaru goymek	دشقرو قویمک	174/10	dışarı koymak, hariç tutmak, dışlamak
dişi	دیشی	186/2; 198/4; 284/6	dişi, kadın
dişi deve	دیشی دوه	85/7	dişi deve
dişi eşek	دشی اشک	55/17	dişi eşek
dişle	دشله	300/19	ısır, dişle
dişledim	دشلدم، دیشلدم	299/18; 404/7	ısırdım, dişledim
dişlemek	دش له مک، دشله مک	146/9; 299/19	ısırmak, dişlemek
dişlerem	دشلرم، دیشلرم	299/18; 404/7	ısırırım, dişlerim
dişleyen möcek	دشلین موجک	483/3	ısıran sinek, sivrisinek
dişleyici	دشله ایجی	299/17	ısıran, dişleyen
dīv	دیو	152/8	şeytan, iblis
dīvān	دیوان	463/7	divan, duruşma
dīvānbegi	دیوان بکی	62/15; 463/16	divan beyi
dīvānhāne	دیوانخانه	62/16; 396/4; 463/8	divanhane, toplantı odası, duruşma odası
dīvār	دیوار	303/6	duvar
dīvār şebekesi	دیوار شبکه سی	80/12	duvar şebekesi, duvar örgüsü, duvar parmaklığı
dīvār tığçası	دیوار طاقچه سی	308/7	duvara açılan oyuk, tavana yakın pencere, niş
diyār	دیار	366/2	vilayet, il, eyalet, bölge
diyār-ı bekir	دیاربکر	289/20	Diyarbakır, yer adı
diyārü l-valāğ	دیارالوالاق	461/15	Eflak Vilayeti, Romanya, yer adı
diz	دیز	212/2	diz
diz başı	دیز باشی	212/3	diz kapağı
diz üste oturmek	دیز استه اوترمک	251/9	diz çökmek, diz üstü oturmak
dodağ	دوداق	259/13	dudak
dodağ bal	دوداق بال	259/14	bal dudaklı, şeker dudaklı, tatlı dilli ağzından bal damlayan
dodağdan tökülen	دوداقدن توکلن	109/10	dudaktan dökülen, taşacak kadar dolu, ağzına kadar dolu
doğaram	دوqرم	331/1	doğururum, doğarım

doğdı kimse	دوقدی کیمسه	330/20	doğum, bir insanın doğması
doğdum	دوقدم	331/1	doğurdum, doğdum
doğğuz	دوقوز	311/5	dokuz
doğğuz üz	دوقوز اوز	311/6	dokuz yüz
doğmağ; doğmek	دوقمخ، دوقمک	304/6; 304/15; 330/20	doğmak, dünyaya gelmek
doğmek (II)	دوقمک	361/16	doğmak, bir şeyden ileri gelmek
doğmek güvvet	دوقمک قوت	354/12	yaratıcı güç, üretici güç
doğmuş	دوقمش	304/7; 304/15	doğmuş, dünyaya gelmiş
doğollük	دغل لوک	207/19	ikizlik
doğradım	دوقره دم	459/3	doğradım, kestim
doğraram	دوقره رم	459/3	doğrarım, keserim
doğru	دوقرو	171/8; 171/13; 470/15	doğru, düz, eşit, denk
doğru (II)	دوقرو	217/8; 468/12	doğru, haklı
doğru (III)	دقرو	380/12; 398/14	doğru, dürüst, tam, iyi durumda
doğru dimek	دوقرو دیمک	468/1	doğruları söylemek
doğru dōst	دقرو دوست	32/10	gerçek dost, gerçek arkadaş
doğru eyleyen	دوقرو ایلین	470/14	doğru davranan, eşit davranan, hak geçirmeyen
doğru pay	دوقرو پای	329/13	doğru parça, eşit kısım, eşit parça
doğru vermek	دوقرو ورمک	169/4	düzeltilmek, doğrultmak
doğrulük	دوقرولوک	470/17	doğruluk, düzlük, eşitlik, denklik
doğrulük; doğruluğ (II)	دوقرولوک، دقرولوخ، دوقرولوخ	156/9; 171/12; 380/11	doğruluk, dürüstlük, gerçeklik
dōlāb	دولاد	140/5	dolap, kasa, büfe
dolağ	دولاق	403/14	dolak, bilekten dize kadar dolanan kumaş parçası
doldurmek	دولدورمک	172/19; 334/17	doldurmak
dolmek	دول مک	257/16	yaşını doldurmak, yaşlanmak
dolmuş	دول میس	173/1	dolmuş
dolu	دلو	221/3	dolu
don	دون	82/11; 215/10; 469/10	don, cübbe, kaftan, kıyafet
don (II)	دون	203/16	don, cenaze elbisesi
don bağı	دون باقی	72/9	elbise bağı, elbise düğmesi, elbise ipi
don cıhardmek	دون جیخردمک، چخردمک	96/12; 431/13	soyunmak, elbiseleri çıkartmak
don geymek	دون کیمک	291/14	elbise giymek, cüppe giymek
don tiken	دون تیکن	52/4	elbise diken, terzi

donluğ	دونلوخ	396/9	donluk, elbiselik kumaş
donuz	دونوز	351/12	domuz
dōst	دوست	18/16; 32/7; 34/3	dost, sevgili, arkadaş, tanış
dōst birbirinden incimiş	دوست بربریندن انجی می‌ش	32/4	dostların birbirine küsmesi, dostların birbirine kırılması
dōst ġebūl etmek	دوست قبول اتمک	7/11	dostluğa kabul etmek, arkadaşlığa kabul etmek
dōstlar	دوستلار	113/14	dostlar, arkadaşlar
dōstluğı berṭeref etmek	دوستلوقی برطرف اتمک	393/3	arkadaşlığı bitirmek, dostluğu sonlandırmak
dōstlūgi berṭeref etmek	دوست لوقی برطرف اتمک	393/2	arkadaşlığı bitirmek, dostluğu sonlandırmak
dōstlūk; dōṣtluğ; dōslik	دوست لوک، دوست لوخ، دوستلیک	18/16; 19/1; 31/20; 32/1; 252/15; 458/9	dostluk, arkadaşlık, yakınlık, sevgi, istek
doṣāb	دو‌شاب	301/21; 473/2	pekmez
dōhūl	دهل	444/14	davul
dōhūlci	دهلجی	444/13	davulcu
dōnderdim	دوندردم	20/10; 64/16; 215/7; 391/5; 391/10; 480/15	döndürdüm, çevirdim
dōnderürem	دونده رورم، دوندرورم	20/10; 64/16; 215/7; 391/5; 391/10; 480/15	döndürürüm, çeviririm
dōndüm	دندم	64/17	döndüm, dolaştım
dōnerem	دونرم	64/17	dönerim, dolaşırım
dōnmek	دونمک	390/5	geri gelmek, dönmek
dōnmek (II)	دنماک	385/11	dinden dönmek, dinini inkâr etmek
dōnmek allāha	دنمک الله	390/4	dönmek, Allah'a dönmek
dōnmek iş cānibe	دنمک اش جانیه	390/7	işe geri dönmek
dōnmüş beḡt	دونمش بخت	83/14	kötü talih, kara talih
dōrdem	دوردم	370/6	dördüncü
dōrt	دورت	370/10	dört
dōrt ayağ	دورت ایق	35/20; 73/11; 368/18	dört ayaklı hayvan
dōrt ayağ (II)	درت ایق	216/7	yük hayvanı
dōrt batman daş	دورت باطمن داش	341/14	dört batman ağırlık
dōrt çevre	درت چوره	121/17	sınır, hudut, kenar, etraf, çevre
dōrt ġara	دورت قره	234/1	dört kara
dōrt ġūşe	دورت کوشه	368/16	kare, meydan
dōrt ġūşe şekli	دورت کوشه شکل	191/2	dörtgen şekil
dōrt ġün isitmesi	دورت کون اسپیت مسی	184/17	dört günlük ateş
dōrt ġündür	دورت کوندور	370/11	dört gündür
dōrt ġüzgi	دورت کوزکی	134/7; 137/1	zırh, kalkan
dōrt şofa	دورت صفه	39/21	oda, daire
dōrt şekil	درت شکل	190/20	kare şekil
dōrt tağ	دورت طاق	353/1	dört tak ile kurulan asma, çardak
dōrt ṭeref	دورت طرف	141/15; 438/5	dört bi taraf

dört yüz	دورت یوز	370/12	dört yüz
dörtten bir	دورت دن بر	370/7	dörtte bir, çeyrek
dörtten bir vermek	دورتدن بر ورمک	379/4	dörtte bir vermek, faiz vermek, gelir sağlamak
döşekoğlu	دوشک اوغلی	85/14	döşek oğlu, yöneticinin odacısı
dövmek	دولت	71/12; 365/1; 381/1	devlet, saadet, baht, talih, mutluluk, refah, zenginlik, bolluk
dövmek erkânı	دولت ارکانی	221/1	devlet büyükleri, devlet erkânı
dövmek tabmek	دولت تابمک	46/3	zenginleşmek, mal sahibi olmak
dövmek tabmış	دولت تابمش	46/4	zenginleşmiş, mal sahibi olmuş
dövmek vekili	دولت وکلی	15/15	devlet vekili, yönetici
dövmek hane	دولتخانه	137/3	devlethane, mahkeme
dövmek hane getmek	دولتخانه کتمک	137/4	devlethaneye gitmek, mahkemeye gitmek
dövmek lü	دولتلو	185/15	kutlu, mutlu, mesut, talihli, zengin
dövmek mend	دولتمند	365/2; 381/4	kutlu, mutlu, mesut, talihli, zengin
dövmek mendlük	دولتمندلук, دولت مندلوک	71/13; 185/17; 365/1	bahtlılık, mutluluk, talihlilik, zenginlik
dövr	دور	215/6	dönüş, devir
dövr dövr	دور دور	164/5	döne döne, dönerek, devrederek
dövre	دوره	106/14	çevreleme, devre, dönme
dövre dolanmek	دوره دولان مک	106/15	etrafında dönmek, etrafını dolanmak
dövreye getmek	دوره به کتمک	106/14	çevreleme, devre, dönme
döydüm	دیدم	70/7; 70/8; 338/4	dövdüm, yendim, vurdum
döydüm (II)	دیدم	342/9	havanda dövdüm
döyerem	دیرم	70/7; 338/4	döverim, yenerim, vururum
döyerem (II)	دیرم	342/9	havanda döyerim
du 'ā	دعا	319/1	dua
du 'ā allāha etmek dirilmek icün	دعا الله اتمک ریرل مک ایجون	357/4	Allah'a dirilmek için dua etmek
du 'ā allāha etmek yağşı mümkünler icün	دعا الله اتم یقشی ممکن لر ایجون	357/3	her şeyin iyiliği için Allah'a dua etmek
du 'ā etmek	دعا اتمک	318/16	dua etmek
du 'ā etmek ölümler icün	دعا اتمک اولولر ایجون	318/18	ölmüşler için dua etmek
du 'ā eyleyen	دعا ایلین	319/6	dua eden, hatip, imam
du 'ā yetirmek	دعا یترمک	280/3; 398/2	dua etmek, iyilik dilemek

dūçār	دوچار	245/12	karşı, eş, denk
dūçār etmek	دوچار اتمک	245/11	rastlaşmak, karşı karşıya gelmek, denk gelmek, tanışmak
dūçār olmak	دوچار اولمک	3/8	rastlaşmak, karşı karşıya gelmek, denk gelmek, tanışmak
dūde	دوده	203/7	duman, is, kurum
dul arvat	دول اروت	464/5	dul kadın
dul kişi	دول کیشی	464/7	dul adam
dulb	دلب	347/16	çınar
dullük hāli	دولوک حالی	464/6	dulluk
dur	دور	187/10; 433/13	dur, bekle
duraram	دوره رم	30/3; 187/8; 266/7; 391/18; 425/9; 435/3	ayağa kalkarım, ayakta beklerim, dururum
duraram (II)	دوره رم	388/17	ayağa kalkarım, yeniden doğarım
durdum	دوردم	30/3; 266/7; 391/18; 425/9; 435/3	ayağa kalktım, ayakta bekledim, durdum
durdum (II)	دوردم	388/17	ayağa kalktım, yeniden doğdum
durdurdum	دردردم	187/8	durdurdum, beklettim
durmek	دورمک	397/10	ayağa kalkmak, sıçramak, zıplamak
durmek (II)	دورمک	435/8	durmak, hareketsiz bir şekilde beklemek
durmek (III)	دورمک	6/5	ordunun bir yere yerleşmesi, ordu kampı
durmuş	دورمیش	391/19	ayağa kalkmış
durmuş su	دورمیش سو	12/21	durgun su
durnā [renā]	درنا رنا	224/10	turna
duşbil	دشیل	75/20; 469/4	yağ bezesi, yumru
duțaram	دوتارم، دوترم	18/13; 345/19	tutarım, ele geçiririm, kavrarım, alırım
duțdum	دوتدم	345/19	tuttum, ele geçirdim, kavradım, aldım
duțmuş	دوت میس	18/13	tutmuş, ele geçirmiş, kavramış, almış
duz	دوز	396/17; 396/18	tuz
duz yeri	دوز یری	396/19	tuzla
dūzeh	دوزخ	249/12	cehennem
dūzeh ehli	دوزخ اهلی	145/6	cehennem ehli, cehennemlik
duzlu	دوزلو	222/8	tuzlu
duzluḥ	دوزلخ	396/20	tuzluk
dūgi dōgen	دوکی دوکن	49/3	pirinççi
dūgin	دکین	284/10	evlilik, birliktelik, bağlılık
dūgin etmek	دکین اتمک	283/3	evlenmek, nikah kıymak, düğün yapmak

düğme	دکمه	77/20	düğme
düğme etmek	دکمه اتمک	26/13	düğmelemek, bağlamak, tutturmak
düğün	دوکون، دکون	37/1; 82/8; 107/6; 309/7	düğüm
düğün açmek olmaya	دوکون اچمک اولمیه	247/7	çözülemeyen düğüm
düğün bağlamak	دوکون باقله مک	309/5	düğüm atmak, bağlamak
düğün etmek	دوکون اتمک	37/2	düğüm atmak, düğümlemek
düğün tük	دکون توک	88/19	kıvrıcık saç
düğün tobrağı	دوکون توبراقی	449/18	düğümlemiş toprak, dünya, küre
düğünlenmiş	دوکون لن میش	37/3	düğümlemiş
dükkan	دکان	77/17; 452/8	dükkan, iş yeri, mağaza
dükka(n)dār	دکا دار	77/18	dükkan sahibi, iş yeri sahibi, mağaza sahibi
dükkañdār olmak	دکاندار اولمک	290/15	dükkan sahibi olmak, dükkan açmak
dümüye kişi	دومویه کیشی	235/1	saçlarında kırlık olan adam
dünen	دونن	213/12; 231/5	dün
dünen gice	دونن گجه	214/6; 231/6; 15/3	dün gece
dünle şabāh	دنلا صباح	165/15	dün sabah
dünyā	دنیا	298/17	dünya, cihan, âlem
dünyā hişsesi	دنیا حصسی	329/8	dünyanın parçası, dünyanın bir bölümü
dünyādan kicmek	دنیادن کيچمک	2/18	dünyadan el çekmek
dünyādan kicmiş kişi	دنیادن کيچ میش کشی	234/16	elini dünya işlerinden çekmiş adam, münzevi, derviş
dünyālük	دنیاالوک	298/13	dünyevi, dünyayla ilgili
dürdlü	دردلو	77/5	şarap koymak için şişe
dürdüm	دردم	249/16; 254/20; 390/3 443/16	dürdüm, yuvarladım, sardım
dürerem	دوره رم	249/16; 254/20; 390/3; 443/16	dürerim, yuvarlarım, sararım
dürüst etmek	درست اتمک	470/13	doğru davranmak, eşit davranmak, hak geçirmemek
dürüstlük etmek	درست لوک اتمک	411/10	ısrarlı şekilde takip etmek, yoldan çıkılmamak
dürüş kelme	درشت کلمه	329/2	kaba söz, sert kelime
düşāhe	دوشاخه	195/14; 280/10	darağacı, iki budaklı ceza aleti
düşāhe tekiye için	دوشاخه تکیه ایچون	351/5	ağacı desteklemek için iki budak
düşdüm	دوشدم	83/3	düştüüm
düşenbe	دوشنبه	214/9; 272/4	pazartesi

düşerem	دوشرم	83/3	düşerim
düşmek	دوش مک	83/8	düşmek
düşmen	دوشمن، دشمن	70/6; 252/13; 252/14	düşman, düşmanlık
düşmen etmek	دشمن اتمک	252/12	düşman olmak
düşmen meğlûb olmuş	دشمن مغلوب اولمش	3/13	mağlup edilmiş düşman
düşmene hemle etmek	دشمنه حمله اتمک	20/3	düşmana karşı harekete geçmek, düşmana hamle yapmak
düşmeni zebûn	دشمنی زیون	3/12	düşmanı güçsüz duruma düşürmek, düşmanı zor durumda bırakmak
düzedilmiş	دوزدل میش، دوزدلمیش	9/5; 57/19	yapılmış, hazırlanmış, düzeltilmiş, teşkil edilmiş, kullanılır hâle getirilmiş
düzedmek	دوزدمک	9/2; 9/3; 57/18; 247/14; 376/8	yapmak, hazırlamak, düzeltmek, teşkil etmek, kullanılır hâle getirmek
düzeninen	دزن نن	282/4	düzen ile, düzenli
ebedlûk	ابدلوک	178/9	sonu olmamak, sonsuzluk
ebedü'l-âbâd	ابدالاباد	178/6	sonsuzluk, tükenmezlik, ebedî hayat
eblağ	ابلق	336/6	süslemede kullanılan tüyler
ebleh kişi	ابله کیشى	218/17	sakar, beceriksiz, aptal
ebû 'elî	ابو علی	63/20	İbni Sina
e'câz	اعجاز	294/15	mucizevi
ecel	اجل	55/1; 192/7; 259/7; 449/16	ecel, alın yazısı, hayatın sonu, hayatın doğal olarak sonlanması
ecce yetişmek	اجله یتش مک	300/7; 449/13	hayatı sonlanmak, ölmek, eceli gelmek
ecer etmek	اجر اتمک	241/6	etki bırakmak, iz bırakmak
echez	اججز	330/7	aletler, bütünü oluşturan parçalar
ecr	اجر	288/2	ücret, maaş, ödeme
ecr olmak	اجر اولمک	288/12	hak etmek, karşılığını almak
ecrlü	اجرلو	288/3	ücretli, maaşlı, paralı
edā	ادا	325/10; 380/6	borç ödeme, karşılığını verme, iade, verme
edā etmek	ادا اتمک	325/13; 380/5	borç ödemek, karşılığını vermek, iade etmek, ödemek

edā eyleyen	ادا ایلین	380/7	karşılığını veren, iade eden, ödeyen
edeb	ادب	139/4; 139/17	edep, terbiye, nezaket
edeb iyisi	، ادب ایسی	139/3	iyi adam, iyi kişi, edepli
edeb örgenmiş	ادب اورکن میش	32/20	edepli, edebe sahip
edeb vermek	ادب ورمک	32/18	edep vermek, edep öğretmek
edebhâne	ادب خانه	82/15; 306/6	tuvalet, lavabo, abdesthane
edebsiz	ادب سیز	408/13	kaba, edepsiz, terbiyesiz
edviye etmek	ادویه اتمک	119/4	baharatlamak
efgān	افغان	223/16	feryat, çığlık, haykırış
ef î ilan	افعی ایلان	473/7	engerek yılanı
eflātūn ḥekīm	افلاطون حکیم	347/17	Platon, Eflatun
eflātūn kimi	افلاطون کمی	235/7	Platon düşündüğü gibi, Platon'un fikirleri
efrāziş eyledim	افرازیş ایلدم	423/16	kaldırdım, yükselttim
efrāziş eylerem	افرازیş ایلرم	423/16	kaldırırım, yükseltirim
efsāne	افسانه	184/3	masal, efsane
efsāne dimek	افسانه دیمک	184/4	masal anlatmak, efsane anlatmak
efsār	افسار	89/3	yular, dizgin
efsürde köyül etmek	افسرده کئول اتمک	19/9	üzülmek, sıkılmak, acı çekmek
efsürde olmuş	افسرده اولمش	10/3	üzülmüş, sıkılmış, acı çekmiş
efsürdelük	افسرده لوک	19/10	üzülme, sıkılma, acı çekme
efşüre	افشوره	440/16	meyve suyu
efzār; evzār	افزار	254/14; 439/6	alet, araç, enstrüman
efzār ālet	افزار الت	119/3	alet edavat
egdim	اکدم	103/4	eğdim
eger ci	اکر جی	72/8	her ne kadar, olmasına rağmen
egerem	اکرم	103/4	eğerim, бүкерим
egildim	اکلدم	246/9	eğildim, бүкүлдүм
egillem	اکلم	246/9	eğilirim, бүкүлүрүм
egilmek	اکلمک	246/10	eğilmek, бүкүlmek
egilmiş	اکل میش	103/5; 246/11	eğilmiş, бүкүlmüş
egilmiş (II)	اکل میش	236/14	yanılmış, şaşırmış, hayrete düşmüş
egitme etmek*	اکتما اتمک	351/3	desteklemek, destek koymak
egri	اکری	22/18; 248/6; 437/16; 454/12; 455/7	eğri, çarpık, sapmış, doğru gitmeyen, düz olmayan, yanlış
egri el	اکری ال	279/11	solak
egri etmek	اکری اتمک	236/13	yanılmak, şaşırmak, hayret etmek

egri etmek (II)	اکری اتمک	455/9	hıyanet etmek, ihanet etmek
egri etmek bir zādı	اکریر اتمک بر زادی	103/3	bir şeyi eğmek
egri etmek sözi	اکری اتمک سوزی	58/19	sözü yanıltmak, sözü değiştirmek
egri göz	اکری کوز	400/19	göz kırpmak, şaşılık
egri nezer etmek	اکری نظر اتمک	225/10	yan bakmak, kötü gözle bakmak
egri olmak	اکری اولمک	335/13	eğri olmak, yamuk durmak
egrilük	اکری لوک	455/8	hıyanet, ihanet
egrimci	اکرمجی	35/9	ok atarken takılan yüzük, zihgir
egrimci düzedən	اکرمجی دوزدن	51/2	yüzükçü, zihgir ustası
ehl	اهل	458/14	tayfa, kabile, sülale, aile
ehl-i beyt	اهل ابیت	180/17	ev halkı, aile
ehl-i hikmet	اهل حکمت	191/16	felsefe uzmanı, filozof, hikmet ehli
eḥnūḥ	اخنوخ	173/8	Hız. İdris
eḥtiyāc	احتیاج	75/4; 290/4	ihtiyaç, lazım, gerekli
eḥtiyāc olmak	احتیاج اولمک	75/2	ihtiyaç olmak, gerekmek
eḥvel kişi	احول کیشی	226/18	şaşı adam
eḥz etmek	اخذ اتمک	266/2	almak, kabul etmek
ejdahā	ازدها	168/18	ejderha, dragon
ekdim	اکدم	412/3	ektim, tohum attım
ekerem	اکرم	412/3	ekerim, tohum atarım
ekilmiş	اکل می‌ش	246/6	terk edilmiş, viran olmuş, harap
ekilmiş yer	اکل می‌ش یر	86/11	ekili alan, tarla
ekin baş vermek	اکن باش ورمک	469/19	ekinin baş vermesi
ekinci; ekinçe	اکنجی، اکنچه	22/1; 86/10	ekinci, çiftçi
ekincilik; ekincelik	اکینجی لوک، اکین چه لوک	22/2; 111/7; 263/1	ekincilik, çiftçilik
ekmek	اکمک	412/4	ekmek, tohum atmak
ekmelü tohum	اکملو تخم	411/18	ekilecek tohum
eksi yumurta	اکسی یومرته	324/3	bayat yumurta
eksiden	اکسی دن	151/21	eskiden
el	ال	281/16	el
el altında	ال التنده	427/2	boyun eğen, kabul eden, tabi
el çekmek	ال چکمک	227/5	öncülük etmek, yönetmek
el dirseği döndermek	ال دیرسکی دوندرمک	376/2	barışmak, uzlaşmak
el eyleyici	ال ایلیجی	326/13	el edici, el eden, el sallayan
el keff	ال کف	344/4	avuç içi
el mīli	ال میلی	281/13	mil, tığ
el nicād	ال نجاد	280/9	kelepçe, el zinciri
el öpmek	ال اپمک	69/8	el öpmek
el suyu yetiren yer	ال سو یترن یر	327/21	abdest alınan yer

el sürtmek	ال سورتمک	413/5; 445/15	dokunmak, değmek, hissetmek
el yetirmek	ال يترمک	11/6	elle dayamak, elle destek yapmak
el zencîri	ال زنجیری	188/5	kelepçe, el zinciri
elata eleyen	الته الین	166/2	terbiye eden, eğitim veren, uysallaştıran
elata etmek	ال اته اتمک	165/18	terbiye etmek, evcilleştirmek, uysallaştırmak
elata göymek	ال اته قویمک	472/12	kazanmak, ele geçirmek, hükmü altına almak
elata olmuş	ال اته اولمش	165/20	terbiye edilmiş, evcilleşmiş, uysallaşmış
elata olunmuş	ال اته اولون میث	421/19	kazanılmış, elde tutulmuş, hükmedilmiş
elatda etmek	ال اتده اتمک	3/5	düşmanı yenmek, boyun eğdirmek
elbette	البتہ	100/2	elbette, her durumda, ne olursa olsun, her şartta, kesinlikle, mutlaka, şüphesiz
elbette elbette	البتہ البتہ	15/19; 242/4; 316/12; 414/2	elbette, her durumda, ne olursa olsun, her şartta, kesinlikle, mutlaka, şüphesiz
elde	الده	257/5	elde
elde olmak	الده اولمک	448/19	elde olmak, elde tutmak
elden cerr etmek	ال دن جر اتمک	403/16	elinden çekmek, elinden almak
elden getmek	ال دن کتمک	156/14	atmak, elden çıkarmak
elden getmek (II)	ال دن کتمک	338/9	kaybetmek, yitirmek
elden getmiş	ال دن کتمش	156/15	atılmış, elden çıkarılmış
elden titremek	ال دن نتره مک	227/10	elden kaçırmak, elden düşürmek
elden verilmiş	ال دن ورلمیش	2/15	bırakılmış, atılmış
elden vermek	ال دن ورمک	2/9	bırakmak, atmak
ele dırnağ getmek	اله دیرناخ کتمک	375/14	tırmalamak, tırnaklamak
ele getirmek	اله کترمک	13/12; 126/1; 126/4; 323/12	elde etmek, sonuca ulaşmak, kazanmak, almak
ele sürtmek	اله سورتمک	453/12	elle değmek, dokunmak
ele yetmiş	اله یتمش	453/11	dokunmak, eliyle değmek
elem	الم	332/14	elem, cefa, çile, keder

elḥemdülillāh	الحمد لله	155/15	Allah’a şükür olsun, Allah’a hamdolsun, elḥamdülillāh
eli birbirine vurmek	الى بربرينه ورمك	400/18	alkışlamak, ellerini çırpma
eli boş	الى بوش	75/6	muhtaç, fakir, iflas etmiş
elin sürtmek	الين سورت مك	280/7	eline almak, elini değmek, dokunmak
elinen ḥeyir etmek	الين خير اتمك	96/8	elinden kurtulmak
elli	اللي	105/14	elli
ellik yüze sürtmek	الليک يوزه سورتمک	439/2	yüze allık sürmek, makyaj yapmak
el-mentîğ	المنطق	270/13	mantık, bilim dalı
elnās āmsı*	الناس امسى	347/18	halk topluluğu, yönetici sınıf haricindeki halk
elsiz	ال سيز	298/12	elsiz, eli olmayan, sakat
el-vāğî‘	الواقع	64/19	vaki olan
em olsam*	ام اولسم	176/18	ben olacağım
emānet	امانت	185/10; 263/9	eminlik, dürüstlük, güvenilirlik
emānet ḡoymek	امانت قوييمک	150/1	emanet bırakmak
emānetdār	امانتدار	150/2	emanetçi
emcek	امچک	278/11	meme
emcek başı	امچک باشی	89/16	meme ucu
emdim	امدم	440/15	emdim
emek güvvet	امک قوت	354/7	emek gücü, kalıcı güç, tutma gücü
emerem	امرم	440/15	emerim
emîn	امين	150/2; 185/9; 259/8; 263/8	emin, güvenilir, sadık, itibar edilen
emîn dōst	امين دوست	32/11	sadık dost, güvenilir dost
emin etmek	امين اتمک	100/8; 376/11	güven vermek, güvence vermek
emin olmak	امين اولمک	58/2	emin olmak, güvenli olmak
emin olunmuş	امين اولون ميش	100/10	güvenli, güvenceli
emînlük kâğızı	امين لوک کاغزی	397/19	güvenlik belgesi
emînlük vermek	امين لوک ورمک	100/8	güven vermek, güvence vermek
emînsiz	امين سيز	249/1	güvenilmez, itibar edilmez, sadakatsiz, vefasız
emniyyet	امنيت	58/1	emniyet, güven, rahatlık, sigorta
emr	امر	307/5	çalışma, iş
emrud	امرود	340/3	armut
emrud ağacı	امرود اقجی	24/11	armut ağacı
enbir	انبر	448/9	kerpeten

encİR	انجیر	189/18	incir
encİR ağacı	انجیر اقجی	24/6	incir ağacı
endām	اندام	286/13	beden, unsur, organ, üye
endāmlu	انداملو	222/9	zarif, hoş görünürlü, güzel
endāmlu iş	اندام لو اش	318/1	iyi hazırlanmış çalışma
endāmsız	اندام سیز	218/16	kötü görünen, çirkin
endāze	اندازه	295/12	endaze, ölçü birimi
endāze almak	اندازه المک	346/5	ölçüsünü almak, ölçmek
endāze dutmek	اندازه دوتمک	296/3	arşınla ölçmek, endazeyle ölçmek
endāzesiz	اندازه سیز	237/13	ölçsüz, uçsuz bucaksız, engin
endek	اندک	28/15; 348/1; 444/19	biraz, bir miktar, az, kısa
endek az	اندک از	348/12	biraz daha az
endek coğdur	اندک جو قدور	348/13	biraz daha çok, biraz daha fazla
endek vağdür	اندک و قدور	348/16	kısa zaman önce, biraz önce
endek zamān	اندک زمان	348/2	az zaman, kısa zaman
endişe	اندیشه	336/14	fikir, düşünce
endişe cekmek	اندیشه چکمک	286/3	düşünmek, etraflıca incelemek
endişe etmek	اندیشه اتمک	229/12	düşünmek, etraflıca incelemek
endūh; endūḥ	اندوه، اندوح	277/7; 459/2	gam, hüzün, keder, üzüntü, melankoli
engāra dutaram	انکاره دوترم	437/2	kavga ederim
engāra dutdum	انکاره دوتدم	437/2	kavga ettim
enīs	انیس	184/8	hükümdarın en sevdiği, hükümdarın en yakınındaki
enis etmek	انس اتمک	184/9	iyilik yapmak, dost olmak, arkadaşlık yapmak
enis	انس	184/7	yakın olmak, yakınlaşma, iyilik yapma
enislük	انس لوک	184/6	iyilik, dostluk, arkadaşlık
en-nāğış	الناقص	130/4	çelişkili, zıt
en-netice	النتیجه	126/3	sonuç, mantıksal sonuç
ense	انسه	15/8; 109/9; 147/11; 153/3; 247/2; 444/4; 449/9	ense, başın arkası, arka, geri, ters
ense (II)	انسه	83/17	topuk, ayağın arkası
ense (III)	انسه	292/8	güney
ense etmek	انسه اتمک	200/12	arkada tutmak, dizginlemek, geri

			tutmak, durdurmak, men etmek
ense eyleyen	انسه ايلين	340/6	takip eden, baskı yapan, zulmeden
ense eyleyici	انسه ايليچي	340/7	takip eden, baskı yapan, zulmeden
ense yeli	انسى يلى	466/16	ense tarafından esen rüzgar, arkadan esen rüzgâr
enseden	انسدن	337/7	enseden, arkadan, geriden
er	ار	283/8	erkek, er, koca
er arvad	ار ارواد	113/16	eş, karı koca, çift
erācīf heber	اراجيف خبر	312/12	yanlış haber, yalan haber
erbāb	ارباب	419/9	üst düzey yönetici, devlet büyüğü
ere vermek	ارا ورمک	283/5	evlenmek, kocaya vermek
eriddim; eritdim	اريدم، ارئدم	158/3; 158/4; 269/2	erittim
eridürem	اريدورم	158/3; 269/2	eritirim
erindim	ارندم	162/8	yok oldum, eridim
erinmiş	ارن ميش	154/8	erimiş, kaybolmuş
erinnem	ارنم	158/4; 162/8	eririm, yok olurum
erkān-ı dövlet	ارکان دولت	69/5	devlet erkanı
erkek	ارکک	283/18; 473/8	erkek, erkek cinsine ait
erkek ef'î	ارکک افعى	56/10	erkek engerek yılanı
ermenî palçuğı	ارمنى پالچوقى	76/12	Ermeni balçığı
ermenî yeri	ارمنى يري	45/5	Ermenilerin yaşadığı yer
erre	اره	410/4	testere
erre etmek	اره اتمک	410/5	testere ile kesmek
erük	اروک	79/9	kayısı
erük ağacı	اروک اقجی	23/20	kayısı ağacı
erzā	ارضه	445/6	tahta kurdu
esb	اسب	96/2	at
esbāb	اسباب	392/1	mal, eşya, kıyafet
esed bürc(i)	اسد برج	264/19; 410/15	aslan, aslan burcu
eşer	اثر	170/17; 171/3; 250/1	eser, etki, tesir, verim
eşer eyleyen	اثر ايلين	171/2	etkileyen, etki eden
eşer eyleyici bîmârlük	اثر ايليچي بيمارلوك	127/17	hastalık, bulaşıcı hastalık, iz bırakan hastalık
esir	اسير	405/11	esir, köle, kul
eski	اسكى	463/19	eski, kadim
eski çağır	اسكى جخر	473/1	yıllanmış şarap, eski şarap
eşl	اصل	320/11	asıl, temel, köken
eşl (II)	اصل	208/11	nesil, soy, kuşak
eşl olmak	اصل اولمک	361/2	soyu devam ettirmek, türemek

eşlen	اصلا	17/15	mutlaka, tamamen, asıl olarak
esteğfürullāh	استغفر الله	155/9	estağfurullah
eşiddim	اشيدم	55/13; 315/6; 463/9	işittim, dinledim, duydum
eşiden	اشدن	55/12	işiten, dinleyen, duyan
eşiderem; eşidürem	اشيدرم، اشيدورم	55/13; 315/6; 413/15; 463/9	işitirim, dinlerim, duyarım
eşidmek; eşitmek	اشيدمک، اشيت مک	55/15; 413/2; 413/15; 463/10; 463/15	işitmek, dinlemek, duymak
eşsek	اشک	55/18	eşek
eşsek möcegi	اسک موجکی	443/12	eşek sineği, at sineği
et	ات	91/13	et
et bişmiş	ات بيشمش	265/3	yahni, et haşlaması
et suyu	ات سوی	79/18	et suyu
etek	اتک	223/15	etek
e‘tibār	اعتبار	121/6; 185/6; 189/19	itibar, itimat, güven, sadakat, emniyet
e‘tibār etmek	اعتبار اتمک	140/2	güvenmek, itimat etmek, itibar etmek
e‘tibār eylemek	اعتبار ايله مک	189/20	güvenmek, itimat etmek, itibar etmek
e‘tibār görsetmek	اعتبار کرسدمک	121/8	güvenmek, itimat etmek, itibar etmek
e‘tibār hīlāf	اعتبار خلاف	279/7	inançsızlık, imansızlık
e‘tibār hīlāf etmek	اعتبار خلاف اتمک	279/5	inancı eksik olmak, imanı eksik olmak
e‘tibār iyesi	اعتبار ايسي	140/9	itibar edilen, inanılan, güvenilen
e‘tibār olan kişi	اعتبار اولن کشي	121/14	itibar edilen adam, güvenilen adam
e‘tibār olmak	اعتبار اولمک	140/3	itibar sahibi olmak, imanlı olmak, inançlı olmak
e‘tibārlu	اعتبارلو	140/4; 185/9	itibarlı, güvenilir, sadık, emin, inançlı
e‘tibārsız	اعتبار سيز	249/1	itibar edilmez, sadakatsiz, güvenilmez, vefasız
e‘tibārsız kişi	اعتبار سيز کيشی	246/2	itibar edilmez adam, sadakatsiz adam, güvenilmez adam, vefasız adam
e‘tibārsız zād	اعتبار سيز زاد	246/1	itibar edilmez şey, güvenilmez şey, akılsız şey
e‘tiḡād	اعتقاد	151/4; 185/3	itikad, inanç, iman, bağlılık, sadakat
e‘tiḡād eyleyen	اعتقاد ايلین	151/5	itikad eden, inanan, iman eden, bağlı, sadık
e‘tiḡādlu	اعتقادلو	140/4	itikatlı, inançlı, imanlı, itibarlı
e‘timād	اعتماد	121/6; 185/6; 189/19	itimat, güven, itibar

e' timād etmek	اعتماد اتمک	11/8	itimat etmek, güvenmek, itibar etmek,
e' timād olmak	اعتماد اولمک	121/8	itimat etmek, güvenmek, itibar etmek
e' tirāf	اعتراف	120/16	itiraf, açıklama
e' tirāf eyleyici	اعتراف ایلجی	120/17	itiraf eden, açıklayan
e' tirāf görsetmek	اعتراف کورست مک	120/9	itiraf etmek, açıklamak
etlū	اتلو	91/20; 135/9	etli, semiz, şişman, iri yarı, etine dolgun
etmek	اتمک	327/1	ekmek
etrāf	اطراف	329/9	etraf, yan, yön, taraf
et-tālī	التالی	126/2	arkadan gelen, takipçi, ikincil, eklenen
et-tenāguş	التناقص	130/3	çelişki, zıtlık
ev	او	93/6; 228/6; 468/19	ev, hane, menzil
ev damı	او دامی	450/5	dam, evin damı
ev ehli	او اهلی	180/17	ev halkı, aile
ev esbābı	او اسبابی	45/10; 284/1; 296/8; 442/4	ev eşyaları, ev araç gereçleri, ev mobilyaları
ev iyesi	او ایسی	268/4	ev sahibi
ev kedhūdāsı	او کدخداسی	419/8	evin reisi, evin babası
ev māyesi	او مایسی	296/8; 442/4	ev eşyaları, ev araç gereçleri, ev mobilyaları
ev metā' (1)	او متاع	296/8; 442/4	ev eşyaları, ev araç gereçleri, ev mobilyaları
ev satan	او ساتم	383/19	ev satan, ikinci el eşya satan
ev tezegi	او تزگی	265/5	gübre, tezek
evvel	اول	245/5; 360/9	ilk, baş, başlangıç, birinci, öncü
evvel doğmuş	اول دقمش	360/10	ilk çocuk, birinci çocuk
evvel felek	اول فلک	360/11	birinci felek, ay feleği
evvel ibtidā	اول ابتدا	360/12	birinci ilke, öncelikli prensip
evvelde	اولده	26/6	önceden, eskiden
evvelki	اولکی	360/8	ilk, ilkel, iptidai
eyāl(et)	ایال	294/2	eyalet, beylik
(ey)āletpenāh	الت پناه	294/3	eyaletin başı
eyer düzeden	ایر دوزدن	52/15; 411/15	eyerci, eyer ustası, heybeci
eyer ğaşı	ایر قاشی	43/7	heybe, eyer tahtası
eyer üzengüsi	ایر ازنگوسی	433/21	üzengi
eyle	ایله	241/18	öyle, hangi şekilde, hangi yolla
eyledim	ایلدم	96/9; 177/20; 181/18; 403/15; 441/4	yaptım, ettim, eyledim

eylemelü	ايله ملو، ايلملو	144/8; 148/19; 431/18	yapılacak şey, yapılmaya değer şey
eylerem	ايلرم	96/9; 177/20; 181/18; 403/15; 441/4	yaparım, ederim, eylerim
eyleyici	ايليجي	183/19	oldurucu, yapıcı, edici
eyleyicilik	ايليجي لوك	393/20	yapıcılık
eyüb	ايوب	212/4	Hız. Eyüp
eyüb ğurt	ايوت قورت	468/8	Eyüp kurdu, bir çeşit ipek böceği
e'zā bendi	اعضا بندي	212/19	unsurların bağılılığı
e'zā titremek	اعضا تتره مك	220/10	vücudun titremesi
ezber etmek	ازبر اتمك	238/15; 346/7	ezberlemek, öğrenmek
ezellük	ازللوك	178/8	başlangıcı olmamak
'ebes	عبث	246/12	boş, saçma, gereksiz
'ebes heber tabmek	عبث خبر تابمك	99/8	abes haber aramak, saçma haber aramak
'ecāib	عجائب	302/6; 438/10	tuhaf, değişik, olağanüstü, acayip, görölmeye değer
'ecāib olmak	عجائب اولمك	33/10	acayip olmak, tuhaf olmak, değişik olmak
'eceblü	عجب لو	302/7	tuhaf, acayip, görölmeye değer
'ecem ölkesi	عجم اولكه سي	340/13	Acem ülkesi, İran, Safevî Devleti
'ecemî	عجمي	340/14	Acemli, İranlı, Kızılbaş, Fars
'edālet	عدالت	173/20; 217/10; 473/17	adalet, hakkaniyet, eşitlik
'edālet 'eyni	عدالت عيني	217/9	kesin olarak doğru, gerçeğin ta kendisi
'edālet işi	عدالت ايشي	470/11	adaleti sağlama, denkleştirme
'edālet yüzinen	عدالت يوزينين	117/4	adaletle, hakkaniyetli
'edāletpenāh	عدالت پناه	365/8	adaletin koruyucusu, hükümdar unvanı
'edāletsiz	عدالت سيز	252/3; 252/13	adaletsiz, haksız
'edes	عدس	264/13	mercimek
'efv heṭṭi günāh cekme	عفو خطي گناه جكمك	338/18	günahı bağışlamak, suçu bağışlamak
'ēgreb	عقرب	408/7	akrep
'ēgreb (II)	عقرب	411/2	akrep, akrep burcu
'ēgreb tikanı ele batmek	عقرب تكانى اله باتمك	367/15	eli akrep sokması
'ēgreb yarası	عقرب يارسي	367/12	akrep yarası
'ehd ü peymān	عهد و پيمان	131/13	sözleşme, söz verme, anlaşma
'eks	عكس	26/10; 130/11; 318/12; 337/12	akis, karşılık, yankı, zıt, karşıt
'eks düşmek	عكس دوشمك	377/19	aksetmek, yansımak, karşılık bulmak

‘elāc	علاج	214/17; 285/16; 384/10	ilaç, derman, deva, çare, tedavi, şifa, fayda
‘elāc etmek	علاج اتمک	215/2; 384/8	ilaç vermek, çare bulmak, tedavi etmek
‘elācdan getmek	علاجدن کتمک	384/9	çaresi olmamak, tedavisi olmamak
‘elācdan getmiş	علاجدن کتمش	246/8	çaresi olmayan, ilaçla tedavi edilemeyecek durumda olan
‘elāğebend	علاقه بند	53/16	ipekli dokuma satan, tuhafiyeci
‘elāhidde	عليحه	404/13	seçmek, seçim, tercih
‘elāhidde (II)	عليحه	414/7	ayrı, farklı, başka
‘elāhidde etmek	عليحه اتمک	404/6	ayırarak, tek başına bırakmak
‘elāhiddelük	عليحه لوك	404/11	ayrılık, farklı olmak, başka olmak
‘elm	علم	168/6; 405/15	bilim, ilim
‘elmde başa gelmiş	علمدده باشه کلمش	399/2	bilge, bilim alanında yetkin
‘elm-i mesāḥat	علم مساحت	209/14	geometri
‘elmü’l-beyān	علم البيان	380/9	retorik, güzel yazma ve güzel konuşma, hitabet, belagat
‘emāre çeken	عماره چکن	92/15	arabacı, araba çeken
‘emden saḥlamış	عمدا ساخله ميش	1/3	kasten tutmuş, bilerek korumuş
‘emel	عمل	318/6	iş, eylem, operasyon
‘emel etmek	عمل اتمک	415/14	kullanmak, faydalanmak
‘emel eyleyen	عمل ايلين	318/7	işçi, çalışan, operatör
‘emele getirmek	عمله کترمک	291/1	uygulamaya koymak, gerçekleştirmek
‘emū	عمو	483/17	amca
‘emūoğlu	عمو اوڭلى، عمو اڭلى	142/13; 199/13	amca oğlu
‘enāşir	عناصر	171/20	unsurlar, parçalar, elementler
‘enāşir-i erbe‘e	عناصر اربعه	233/16	dört unsur, ateş-su-hava-toprak
‘enber	عنبر	31/15	amber, güzel koku
‘enber hava	عنبر هوا	44/12	kötü hava, sağlıksız hava
‘enber peltesi	عنبر پلته سى	332/8	güzel kokulu pelte
‘enkebūt	عنكبوت	374/18	örümcek
‘enkebūt perdesi	عنكبوت پرده سى	447/1	örümcek ağı
‘enkebūt tāri	عنكبوت تارى	374/17	örümcek ağı
‘eraż	عرض	8/3	rastlantı, tesadüf
‘ereb samğ	عرب سمغ	218/21	Arap zamkı, yapıştırıcı madde
‘erebî	عربى	42/15	Arap
‘erebî (II)	عربى	77/8	Arabi, ayakkabı tarzı

‘erebistān	عربستان	42/14	Arabistan, Yemen, yer adı
‘erize; ‘eriz(e)	عرضه، عرض	286/17; 442/17	maruzat, dilekçe, yazılı müracaat
‘eşğ	عشق	252/15	sevgi, istek, aşk
‘etir satan	عطر ساتان	51/21	aktar
‘ettār kāğızı	عطار کاغذی	92/18	atık kâğıt, çöp kâğıt
‘evež	عوض	85/6; 129/18; 227/9; 288/1; 357/13; 382/4	bedel, değer, fiyat, karşılık, ödül
‘evež vermek	عوض ورمک	146/4	geri vermek, telafi etmek
‘evež vermek (II)	عوض ورمک	129/17	karşılık vermek, misillemeye bulunmak, mütakabiliyet
‘eyb	عیب	235/16; 239/15; 475/19	ayıp, rezillik, kusur, leke, kötülük
‘eyb işi	عیب اشی	61/14	kötülük, kötü hareket
‘eybdür	عیب دور	467/17	ayıptır, utanç vericidir
‘eyblü	عیب لو	80/7; 153/4; 235/17; 235/18; 475/20	kusurlu, bozuk, arızalı, ayıplı, biçimsiz, kötü, rezil
‘eybsiz	عیب سیز	237/10	ayıpsız, kusursuz, hatasız
‘eyş	عیش	27/6	yiyip içme, zevk, sefa, neşe
‘eyş etmek	عیش اتمک	40/20	yiyip içmek, ziyafet yapmak, işret
‘eyyār	عیار، عیار	9/16; 11/2; 59/16; 204/13; 395/17; 402/4	düzenbaz, dolandırıcı, hileci, kurnaz
‘eyyarlık; ‘eyyārılık	عیارلوک، عیاری لوک	9/14; 10/19; 59/15; 277/13; 395/18	düzenbazlık, dolandırıcılık, hilecilik, kurnazlık
‘eyyāş kişi	عیاش کیشی	234/18	içkiye düşkün adam, zevkine düşkün adam
‘ezā	عزا	273/13; 408/10	matem, yas, üzüntü
‘ezāb	عذاب	442/20	azap, ceza, işkence
‘ezāb iyesi kişi	اعذاب ایسی کیشی	145/5	lanetli adam, kınanmış adam
‘ezeb güvvet	عزب قوت	354/10	azap gücü
‘ezīm	عظیم	220/11; 220/15	büyük, yüce, ulu
‘ezīm ‘arş	عظیم عرش	104/12	gök kubbe, arşıazim, Allah'ın sınırsız egemenliğinin tecellisi
‘ezīmü’ş-şān	عظیم الشان	220/18	şanı çok büyük, adı çok ulu
‘ezīz	عزیز	92/1; 222/15; 232/3; 436/14	aziz, sevgili, sevimli, kıymetli, değerli
‘ezīz dōst	عزیز دوست	32/8	sevgili dost, aziz dost
‘ezīz etmek	عزیز اتمک	357/6; 436/16	saygı duymak, değer vermek, hürmet etmek
‘ezīz olmak	عزیز اولمک	182/7	saygı duymak, dikkat göstermek

‘ezizlik	عزیزلوک	90/16; 436/15	sevgililik, azizlik, hürmete layık olmak
‘ezl etmek; ‘ezl itmek	عزل اتمک، عزل ایتmek	266/5; 360/18	azletmek, görevden almak, görevine son vermek, işten çıkarmak
fâhişe	فاحشه	288/10	hayat kadını, kahpe, fahişe
fâyda	فایده	202/15; 224/15; 362/11; 482/2; 482/6; 482/7	foyda, verim, kazanç, kâr, ürün
fâyda almak	فایده المک	182/4	foydaalanmak, verim almak, kâr etmek
fâyda getirmek	فایده کترمک	215/1	foyda vermek, yarar sağlamak, kazanç sağlamak
fâyda tabmek	فایده تابمک	224/11	foyda sağlamak, yararlanmak
fâyda vermek	فایده ورمک	46/1	foyda vermek, yarar sağlamak, kazanç sağlamak
fâydaalar	فایده لر	482/7	foydaalar, kazançlar, kârlar
fâydaalu	فایده لو	224/19; yararlanmak	foydaalı, yararlı, kazançlı, kârlı
fâydaalük	فایده لوک	202/17	foydaalılık, kazançlılık, kârlılık
fâydasız	فایده سیز	162/13; 259/1	foydasız, yararsız, verimsiz, kazançsız
fâl	فال	425/13	fal
fâl acan	فال آچن	63/15	fal açan, falcı
fâl acıcı	فال آچجی	63/16	fal açıcı, falcı
fâl dutan	فال دوتن	53/14; 210/17; 453/6	falcı
fâl dutmek	فال دوتمک	63/14; 452/20	fal bakmak, fal açmak, kura çekmek
fânî	فانی	83/7	sona eren, geçici olan, fani
fânî (II)	فانی	136/15	bozuk, kötü, fena hâlde
fânî dünyâ	فانی دنیا	298/19	geçici dünya, fani dünya
fânuş	فانوس	181/5; 261/3	fanus, fener
farâğat	فراغت، فراغت	58/1; 323/6; 387/3	dinlenme, rahatlama, boş boş durma
farâğat dirilmek	فراغت دیرل مک	475/14	dinlenmiş, rahatlamış
farâğat etmek	فراغت اتمک	387/2	dinlenmek, rahatlamak
farâğat işden	فراغت اشدن	461/2	işe ara vermek, dinlenmek, tatil yapmak
farâğat oldum	فراغت اولدم	387/1	dinlendim, rahatladım
farâğat olmuş	فراغت اولمش	112/19; 113/1	işsiz, sakin, rahat
farâğatlık etmek	فراغت لوک اتمک	296/4	rahatlamak, hafiflemek

farāğatsız	فراغت سیز	253/8	endişeli, telaşlı, tedirgin
farāğatsız etmek	فراغت سیز اتمک	253/4	endişelendirmek, telaşlanırmak, tedirgin etmek
farḥ tiryāki	فرح تریاکی	458/11	panzehir
fāriğ olunmuş	فارغ اولون میس	8/14	rahatlamış, gönlü rahat, sakinleşmiş
fāriğbāl etmek	فارغ بال اتمک	8/11; 8/11	rahatlatmak, gönlünü rahatlatmak, sakinleştirmek
fāriğbāl olmak	فارغ بال اولمک	8/13	rahat olmak, gönlü rahat olmak, sakin olmak
fārs	فارس	340/14	Fars, Acemli, İranlı, Kızılbaş
fāş	فاش	281/9; 281/11; 326/1	tanınan, bilinen, görünen, açık, ortada
fāş eleyen	فاش ایلین	281/10	açığa çıkaran, görünür kılan, şöhret veren
fāş etmek	فاش اتمک	281/7; 326/3	sırrı açığa çıkarmak, ifşa etmek, ortaya çıkarmak, görünür kılmak
fāş eyleyen özgeler yamanlugin	فاش ایلین اوزکلر یمان لوکین	326/6	başkalarının kötülüğünü ortaya çıkaran, başkalarının kötülüğünü ifşa eden
fātiḥa	فاتحه	174/17	giriş, başlangıç
fāyіз olmak	فایض اولمک	404/4	ortaya çıkmak, kaynaklanmak
fāzil	فاضل	38/8; 170/3; 462/11	fazıl, erdemli, üstün, fazilet sahibi
fāzil kişi	فاضل کیشی	234/10	faziletli adam, erdemli adam
fāzil olmak	فاضل اولمک	38/7; 355/19	fazıl olmak, erdemli olmak, üstün olmak
fāzil olmak bir kimseye	فاضل اولمک بر کمسیه	62/3	bir kimseden üstün olmak
fāzil olmak kimseye	فاضل اولمک کمسیه	177/5	bir kimseden üstün olmak
fāziller camā'atı	فاضلر جماعتی	5/15	akademi, bilim adamları topluluğu
fāzillük	فاضل لوک	356/15	üstünlük, erdemlilik, akıllılık
fedā etmek	فدا اتمک	377/15; 387/17	fedā etmek, kurtarmak
fedā eyleyen	فدا ایلین	377/13; 387/18	fedakâr, kurtarıcı
fedālük	فدالوک	377/14; 387/19	fidye, kefare, kurtuluş parası
fe'ele	فعله	207/9	işçi, duvar ustası
fegīh	فقیه	168/4	fakih, fıkıh uzmanı
fegīr	فقیر	354/19	fakir, yoksul, iflas etmiş, düşkün

feğir (II)	فقير	275/9	imam, ibadetlerin öncüsü
feğirlük	فقير لوك	355/3	fakirlik, yoksulluk
fehm	فهم	100/15; 116/5; 124/11; 216/1; 251/3; 255/3	akıl, anlayış, kavrayış, idrak, anlama yeteneği
fehm etmek	فهم اتمك	116/6	anlamak, kavramak, idrak etmek
fehm iyesi	فهم ايسى	13/19; 116/5; 216/4; 255/4	anlayış sahibi, kavrayış sahibi, zeki, idrakli
fehm olunmuş	فهم اولون ميش	116/11	anlaşılmış, kavranmış, idrak edilmiş
fehmlü	فهملو	13/19	anlayışlı, kavrayışlı, zeki
fe'îl	فعل	318/6	iş, eylem, operasyon
felek	فلک	217/18; 416/15	felek, küre, dünya
felekü'l-eflāk	فلک الافلاك	104/13	arş, feleklerin feleği
fenā	فنا	136/9; 437/3	yok olmak, bozulmak
fenā ğebūl	فنا قبول	83/7	sona erme, geçici olma, fani olma
fenā ğebūl eyleyen	فنا قبول ايلين	83/6; 456/6	sona erecek olan, geçici, fani, ededî olmayan
fenā olmak	فنا اولمك	136/4; 339/12	yok olmak, bozulmak, mahvolmak
fenāpezîr	فناپذير	136/12	yok olan, bozulan, geçici olan
ğırav	قراو	79/12	kırağı, şebnem, çiy, don
ferāy bülbul	فراى بلبل	90/3	karabaş kuşu, ötleğen
ferğ	فرق	163/10	ayırım, fark
ferğ (II)	فرق	68/14	bildirme, ihbar etme, yasaklama, engel olma
ferğ etmek	فرق اتمك	162/1	ayırt etmek, fark etmek
ferğ olmuş	فرق اولمش	162/3	ayırt edilmiş, fark edilmiş, belirgin
ferğlük	فرق لوك	162/2	farklılık, başkalık
fermān	فرمان	319/17	emir, buyruk
fermān aparan	فرمان آپرن	313/8	söz dinleyen, itaat eden
fermān aparmaz	فرمان اپرمز	252/18	söz dinlemez, itaatsiz
fermān eyleyici	فرمان ايليجي	112/11	emreden, buyuran, komutan
fermānberdārlük	فرمان بردارلوك	313/9; 474/1	itaat etmek, söz dinlemek, buyruklara uymak
fermānberdārlük etmek	فرمان بردارلوك اتمك	313/10	itaat etmek, söz dinlemek
fermānda olmağ	فرمان ده اولمق	112/9	emir altında olmak
fermānsız	فرمان سيز	158/16; 158/17	söz dinlemeyen, itaat etmeyen

ferş	فرش	333/7	zemin, döşeme
ferî döşlük	فرط دوست لوك	32/2	dostlukta seçici olan
feryād	فرياد	198/13; 223/16; 260/13; 392/12	feryat, haykırma, çığlık, ağıt, iniliti, avaz
feryād etmek	فرياد اتمک	479/5	feryat etmek, çığlık atmak, haykırmak
feryād vurmek	فرياد ورمک	223/18	feryat etmek, çığlık atmak, haykırmak
feşil	فصل	90/2; 153/9	ayırılma, bölüm, safha, kısım
feşil feşil	فصل فصل	42/4; 155/1	fasıl fasıl, bölüm bölüm, elden ele, sıra sıra, kısım kısım
feth	فتح	361/17	ortaya çıkarmak, meydana getirmek, açmak
feth (II)	فتح	476/6	zafer, galibiyet
feth yeli	فتح يلى	393/19	bozgun, mahvolma
fethbend	فتح بند	78/11	engelleri kaldırma, bendi yıkma
feţir	فطير	65/11	lavaşa benzer bir tür ekmek
feyz	فيض	404/3	kaynak
fezilet	فضلت	170/4	fazilet, üstünlük, değerlilik
feziletli	فضلت لو	170/3	fazilet sahibi, üstün, değerli
findıĝ	فندق	62/17; 309/1	fındık
fırāt çayı; fırāt çayı	فرات چای، ات چای	178/16; 193/18	Fırat Nehri
fırāt çayı	فرات چای	193/18	Fırat Nehri
fi'l-cümle	فى الجملة	242/7	genel, evrensel, tüm
fikir	فكر	336/14; 428/10; 443/11	fikir, düşünce, değerlendirme
fikir dutmek	فكر دوتمک	336/11	düşünmek, değerlendirmek
fikir etmek	فكر اتمک	126/12; 351/18; 428/11	değerlendirmek, fikir yürütmek, etraflica düşünmek, bir noktaya yönelmek
fikir etmek ĝāib zāddan tamām teveccühinen	فكر اتمک غاييب زادن تمام توجه اينن	128/5	bilinmeyen şeyler hakkında düşünmek, bilinmeyen şeyler hakkında fikir yürütmek
fikir eyleyen	فكر ايلين	126/14	değerlendiren, düşünen
fikir ĝāib zāddan teveccüh-i tamāminen	فكر غاييب زادن توجه تمام اينن	128/6	bilinmeyen şeyler hakkında düşünmek, bilinmeyen şeyler hakkında fikir yürütmek

fikirde aldanmış	فکرده الدن می‌ش	250/19	düşüncesinde yanılmış, yanlış düşünceye kapılmış
fikirlük	فکرلوک	287/8	zihinsel, mental
fikirsiz	فک سیز	245/9	düşüncesiz, dikkatsiz, gafil
fikrdār	فکر دار	229/12	fikir sahibi
fil	فیل	171/15; 264/16	fil
fil destesi	فیل دسته سی	326/15	fil grubu, bir grup fil
fil dişi	فیل دیشی	65/1	fil dişi
fil hortumu	فیل خرطومی	459/9	fil hortumu
filān filān	فلان فلان	444/9	filan filan, böyle böyle
filānkes neslinden gelmiş	فلان کس نیلیندن کلمش	156/17	falancanın neslinden gelmiş, falancanın soyu, falancanın evladı
fi'l-cümle	فی الجملة	478/7	genel olarak, sözün kısıası, sonuç olarak
fi'l-hāl	فی الحال	440/4	hemen, anında, o anda
firāh yeli; firih yeli	فراه یلی، فره یلی	129/19; 129/19	ferahlatan rüzgâr
firāvānlük	فراوان لوک	5/5	çokluk, bolluk
firişte	فرشته	35/13	melek
fişfişek	فشفشک	483/2	küçük av tüfeği
fişe tohuyan	فیطه توخین	53/9	futacı, peştamalcı
fitile	فتیله	346/12	fitil
fitne	فتنه	5/7	fitne, karışıklık
fitne etmek	فتنه اتمک	244/15	fitne çıkarmak, kavgaya sebep olmak
fitne eyleyen	فتنه ایلین	244/18; 423/19	fitneci, kıskırtıcı, tahrik edici, ayrılıkçı
föhş	فحش	251/13	sövgü, küfür, hakaret
föhş demek	فحش دیمک	251/16	sövmek, küfretmek, hakaret etmek
föhş yemek	فحش یمک	251/20	sövülmek, küfür yemek, hakaret edilmek
föhş yemiş	فحش یمش	251/19	sövülmüş, küfredilmiş, hakaret edilmiş
fövt	فوت	301/6	ölüm, ölme
fövt (II)	فوط	460/10	başlık, türban, sarık
fövt etmek	فوت اتمک	338/10	zamanı öldürmek, zamanı boşa harcamak
fövt olmak	فوت اولمک	466/8	mahvolmak, kaybetmek
fövtpezir	فوت پذیر	136/12	yok olan, bozulan
frengi	فرنکی	178/21	Avrupalı
frengistān	فرنکستان	178/20	Avrupa
fülk	فلک	134/12	gemi, kayık, sandal
fürşet	فرصت	59/18; 313/19; 318/13; 448/2	fırsat, imkân, vesile, doğru yer, doğru zaman
fürşet almak	فرصت المک	346/3	fırsatı değerlendirmek
fürşet başa aparmek	فرصت باشه اپرمک	314/5	fırsatı kullanmak

fürşet elden vermek	فرصت الدن ورمک	262/1; 314/4	fırsatı kaybetmek, fırsatı yitirmek
fürşet irelü gelmek	فرصت ایره لو کلمک	314/3	fırsat sunmak, imkân vermek
fürümāye adam	فرومایه ادم	209/4	aşağılık adam, kötü adam
fürümāye kişi	فرومایه کیشی	235/14	aşağılık adam, kötü adam
fürütenlük	فروتن لوک	2/20; 69/11; 233/10; 233/15	alçakgönüllülük, mütevazılık, kendini küçük görmek, kendini yok saymak, uysallık
füvāğ	فواق	420/8	hıçkırık
füvāğ etmek	فواق اتمک	420/7	hıçkırmak
ğab	قاب	463/1	kap
ğabağ	غیاخ	142/11	kabak
ğabağ yağı	قباخ یاغی	350/12	kabak yağı, merhem, krem
ğabāndār	قبان دار	51/15	kantarcı, tartıcı
ğabğab	غیغب	219/14	kursak, gerdan
ğabîh	قبیح	80/5	çirkin, kötü
ğābil	قابل	61/2	tutum, davranış, hareket
ğābil (II)	قابل	101/12	Kâbil, Hz. Âdem'in oğlu
ğābildür	قابل دور	61/1	mümkündür
ğablan dırnağı	قابلان دیرناقی	317/9	kaplan tırnağı, kaplan pençesi
ğacaram; ğaçaram	قاجرم، قاجرم	203/1; 376/1; 404/8	kaçarım
ğacdım; ğaçdım; ğaşdım	قاجدم، قاشدم، قاشدم	203/1; 376/1; 404/8	kaçtım
ğacıcı	قاججی	202/19	kaçan, geçen
ğacırdım; (ğa)cırdım	قاجردم، جردم	203/4; 290/20	kaçırdım
ğacururam; ğacırur(ur)am	قاجورورم، قاجورورم	203/4; 290/20	kaçırırım
ğacmış	قاجمش	202/18; 203/6	kaçak, yitmiş, kaybolmuş, kaçmış
ğādir-i mütleğ	قادری متلق، قادر مطلق	317/12; 354/4	mutlak güce sahip, sınırsız güce sahip, Allah, Tanrı, Hüda
ğāfil	غافل	245/9	düşüncesiz, dikkatsiz, gafil
ğāfilsiz	غافل سیز	63/12	ihtiyatlı, tedbirli
ğāfiye	قافییه	405/3	kafiye, uyak
ğafiz	قفیز	295/16	kafiz, arazi ölçü birimi
ğag et	قاق ات	91/15	kurutulmuş et
ğāgnūs	ققنس	186/14	kaknūs, masal kuşu
gāh	گاه	25/9; 369/3; 444/10; 480/8	ara sıra, bazen, kimi zaman, bir zaman
gāh gāh	گاه گاه	1/19; 28/1; 152/3	zaman zaman, ara sıra, baze
gāib	غایب	5/13; 57/15	kayıp, yok

ġāiblūk	غايب لوك	57/16	kayıplık, yokluk, olmamak
ġā'ide	قاعده	17/10; 194/16; 254/11; 280/19	kaide, tutum, usul, yol, gelenek, kural, tarz
ġā'ide-i paltar	قاعده پالتار	469/7	elbise askılığı
ġāim	قايم	187/14; 196/11; 421/10; 448/7	kalıcı, sabit, sert, zorlu, güçlü
ġāim degil	قايم دكل	147/15	kalıcı değil, sabit değil, istikrarlı değil, güçlü değil
ġāim etmek	قايم اتمك	187/5	kalıcılaştırmak, sabitleştirmek, sertleştirmek
ġāim etmek	قايم اتمك	376/12	sabitleştirmek, sertleştirmek
ġāim ġal'a	قايم قلعه	94/11	korunaklı kale
ġāim iş etmek	قايم اش اتمك	433/18	sabit olmak, devamlı olmak
ġāim işi	قايم اشى	433/17	sabitlik, sağlamlık, devamlılık
ġāimluḥ	قايم لوخ	187/12	sabitlik, sağlamlık, devamlılık
ġāimsiz	قايم سيز	245/17; 259/3	kalıcı olmayan, sabit olmayan, istikrarsız, tutarsız
ġal'a	قلعه	94/10; 107/3; 196/17	kale
ġal'a būrci	قلعه برجى	67/6	kale burcu, kale suru
ġal'a saḥlayan	قلعه ساخلىن	94/8	kale muhafızı
ġal'a serdārī	قلعه سردارى	94/9	kale komutanı, kale kumandanı
ġal'a şehir leşker	قلعه شهر لشكر	99/14	askerle kalenin etrafını çevirmek
ġalā	قلا	75/12	sedye
ġalācāre*	قلاجاره	205/16	saksığan
ġalan	قالن	339/15	kalıcı, sürekli, sabit
ġal'ay	قلعه	434/8	kalay
ġalaycı	قلىجى، قلى جى	8/20; 52/18	kalaycı
ġal'aylu	قلعه لى	434/8	kalaylı
ġaldım; ġaldum	قالدم، قالدوم	58/6; 187/9; 279/2; 380/2; 384/5	kaldım
ġalḥan	قلخان	79/15; 393/16; 409/12	kalkan, siper, koruyucu
ġalḥan etmek	قلخان اتمك	97/10; 147/4	vazgeçmek, teslim olmak
ġalḥan salmek	قلخان سالمك	46/2	teslim olmak, pes etmek
ġalı	قالى	445/1	halı
ġalıca	قاليجه	445/2	küçük halı, kilim
ġalıcı	قالجى	339/17	kalıcı, sürekli, sabit
ġalardım	قالردم	58/6	kalırdım
ġālib	قالب	195/15	biçim, kalıp,

ğālib olmak	غالب اولمک	359/11; 442/5	galip olmak, kazanmak, üstün olmak
ğalmaḥ	قالمخ	58/7	kalmak
ğalmış	قالمش	147/14	kalmış, güçsüzleşmiş, yorulmuş
ğalmış işden	قالمش اشدن	18/7	geri kalmış, yorgun
ğalubdur	قالوبدور	62/8	kalmıştır
ğaluram	قالورم	187/9; 279/2; 380/2; 384/5; 466/7	kalırım
ğamcı	قمجی	202/6; 416/17	kamçı, kırbaç
ğamış	قمش	87/16	kamış
ğamış (II)	قمش	483/4	ney, kamış, üflemeli çalgı
ğamışlık	قمیش لوک	87/19	kamışlık, sazlık
ğan	غان، قان	233/17; 398/7	kan
ğan almak	قان المک	96/11; 396/10	kan almak
ğan bağlamak	قان باقله مک	398/9	kanı durdurmak
ğan ishāli	قان اسهالی	194/8	kanlı ishal
ğana bulanmış	قانه بولن میث	253/9	kana bulaşmış, kanlanmış
ğanaṭ	قناط، قانط	23/5; 78/8	kanat
ğanatlu	قانت لو	336/9	kanadı olan, tüylü
ğanlu	قانلو، قان لو	231/17; 253/10; 314/15	kanlı, kan çıkaran, cinayet işleyen
ğansız	قانسیز	175/18	kansız
gānūn	قانون	87/21; 127/6; 254/12; 378/4	kanun, kural, yasa
ğapan	قاپن	375/21	hırsız
ğaplan	قاپلان	451/13	kaplan
ğapu	قاپو	186/13	kapı
ğapu ensesi	قاپو انسه سی	434/19	kapı demiri, kapı kilidi
ğapu ḥalgası	قاپو خلغسی	71/7	kapı tokmağı
ğapucı	قاپوجی	353/5	kapıcı
ğapucı (II)	قاپوجی	375/19	hırsız, alıp kaçan,
ğapunı berk vurmek	قاپونی برک ورمک	70/13	kapıyı sert bir şekilde çarpmak
ğar	قار	308/5	kar
ğara	قره	307/8	kara, siyah
ğara etmek	قره اتمک	86/16	karartmak, üstünü örtmek
ğara reng	قره رنگ	110/3	kara, siyah
ğara buğra	قرا بقرا	54/18	kara buğra
ğara ġarġa	قره قرقه	470/3	kara karga
ğara sūrfe	قره سرفه	56/1	astım, nefes darlığı
ğara tūt	قره توت	300/17	karadut
ğaranluḥ; ġaranlūk	قارنلوخ، قاران لوک	322/7; 448/14	karanlık, kasvetli, koyu
ğaranluḥda	قارانلوخده	28/9	karanlıkta
ğaranlūk etmek	قاران لوک اتمک	322/3	karartmak, karanlık yapmak

ğaravaş	قاره وش، قراوش	286/12; 405/7; 415/11	cariye, köle, hizmetçi kadın
ğarbîl	غربیل	141/13	elek
ğarbîl etmek	غربیل اتمک	141/12	elemek, elekten geçirmek
ğarbus	قاربوس	286/11	karpuz
ğardaş	قردش	199/12	erkek kardeş, birader
ğardaşlık	قردش لوك	199/15	kardeşlik
ğardaşoğlu	قردش اوقلى	307/14	yeğen, erkek kardeşin oğlu
ğāret	غارت	356/6	talan, yağma
ğarğa	قرقه	134/17	karga
ğarğamek	قارقه مک، قرقه مک	276/16; 276/19; 277/2; 385/9	lanet etmek, beddua etmek, küfretmek
ğarğara	غر غره	207/1	gargara
ğarğara etmek	غر غره اتمک	206/19	garagara yapmak
ğarğaşa	قرقشه	130/12; 198/14; 371/2; 389/15; 423/14; 460/3	kargaşa, anlaşmazlık, uyumsuzluk, kavga, isyan, problem, sorun,
ğarğaşa eyleyen kişi	قرقشه ایلین کیشی	389/16	kargaşa çıkaran, kavgacı, isyan çıkaran, sorun çıkaran
ğarı arvat	قاری اروت	463/18	yaşlı kadın, ihtiyar kadın
ğarı kişi	قاری کیشی	463/17	yaşlı adam, ihtiyar adam
ğarı	قاری	416/13	yaşlı
ğarınca	قارنجه	195/18	karınca
ğarış	قارش	326/14	karış
ğarışdım	قارشدم	477/13	karıştım, kirlendim
ğarışdurmek	قارشدورمک	289/2	karıştırmak
ğārī	قاری	115/16	mütevazı, alçak gönüllü
ğarīb	قريب	365/4	yakın, bitişik, sonraki
ğarīblü	قريب لو	365/4	yakındaki, bitişik olan
ğarmaşa	قرمشه	128/19	karmaşa, çekişme, kavga
ğarmaşa etmek	قرمشه اتمک	128/7	karmaşık hâle getirmek, çekişmek, kavga etmek
ğarmaşa eyleyici	قرمشه ایلجی	128/20	karmaşa çıkaran, çekişen, kavga eden
ğarşu	قارشو	245/13; 357/8	karşı
ğarşu (II)	قارشو	381/21	karşı, karşılama, önüne çıkma
ğarşu getmek	قارشو کتمک	35/5; 245/10	karşısına çıkmak, karşılamak, önüne çıkmak
ğarun	قارون	79/17; 327/12; 466/20; 466/21; 467/1	karın, göbek, işkembe, bağırsak
ğarun getmek	قارون کتمک	34/15	karından gitmek, vücudun dışına çıkmak

ġārūre	قاروره	320/15	idrar kabı
ġaruşdurdum	قاروشدوردم	289/4	kariştırdım
ġaruşdurmek	قاروشدورمك	289/5	kariştırmak
ġaruşdurram	قاروشدورم	289/4	kariştırırım
ġaruşuram	قاروشرم	477/13	karişırım, kirlenirim
ġaş	قاش	105/4	kaş
ġaş (II)	قاش	156/10	yüz, üst, ön taraf, karşı
ġaş vurmek	قاش ورمك	128/17	memnun olmak, başını sallamak, kabul etmek
ġaşav	قشاو	438/16	kaşağı
ġaşıdım	غاشيدم، قاشيدم	222/18; 408/16	kaşıdım
ġaşığ yonan	غاشق يونن	48/20	kaşıkçı
ġaşıram	غاشيرم، قاشيرم	222/18; 408/16	kaşırım
ġaşıtmek	غاشتمك	222/17	kaşınmak, kaşıntı
ġaşığ	قاشوق	107/10	kaşık
ġatır	قاتر	194/14; 303/3	katır
ġatır satan	قاتر ساتن	54/7	katır satan, katırcı
ġatışmış	قاتشمش	295/10	karişmiş, katışık
ġatife toğuyan	قطيفه توخين	53/8	kadifeci, kadife dokuyan
gāv şandūğ	كاو صندوق	94/5	büyük sandık, büyük kap, büyük kasa
gāvahın	كاوهن	42/19	pulluk, saban
ġavġā	غوغا	128/19; 130/12; 198/14; 392/14 ; 460/4	kavga, çekişme, dövüş, karmaşa, anlaşmazlık, ayaklanma, isyan, gürültü
ġavġa eleyen	غوغا الين	5/8	kavgacı, kavga eden, çekişen, dövüşen
ġavġa etmek	غوغا اتمك	5/7; 128/7	kavga etmek, çekişmek, dövüşmek
ġavġanı oturdmek	قواغنى اوتردمك	7/16	kavgayı ayırmak
ġaycı	قيجى	195/11; 421/2	makas, kesen, durduran
ġāyet	غايت	96/18; 192/5	son, nihayet, gaye, amaç
ġāyetler	غايت لر	174/5	gayeler, amaçlar
ġayġanaġ	قيقنچ	201/15	kaygana, omlet
ġayırdan	قايردن	169/15	yapan, hazırlayan, üreten
ġayırdım	قايردم	170/11; 179/3	hazırladım, ürettim, yaptım
ġayırram	قايرم	170/11; 179/3	hazırlarım, üretirim, yaparım
ġayış	قيش	135/12	deri kayış, deri tasma
ġayıtmek	غايت مك، قايتمك	390/6; 390/10	geri gelmek, dönmek
ġaymağ	قيماق	89/20	kaymak, süt kaymağı
ġa(y)nadım	قاندম	76/10	kaynadım
ġaynamek	قاينه مك	76/8	kaynamak
ġaynamek yemek	قاينه مك يمع	76/9	kaynamak, vücutta kanın kaynaması
ġaynana	قاينه	441/14	kaynana, kayınvalide

ġa(y)nanmış	قانون میس	148/5	kaynamış
ġaynarıram	قاینه نرم	76/10	kaynarım
ġa(y)nar çeşme	قانون چشمه	195/7	çeşme, fiskiye, fevvare
ġaynata	قانون آته	441/15	kaynata, kayınpeder
ġaynayıcı	قاینه انجی	76/7	kaynayan
ġaytan	قیطان	331/7	kaytan
gāz	کاز	195/12	kerpeten
ġaz	غاز، غز	313/18; 320/7	kaz, kuş türü
ġazab	غضب	409/19	sinir, öfke
ġazab iyesi	غضب ایسی	108/13	sinirli, öfekli, gazaplı
ġazan	قازان	84/4	kazan
ġazan ki 'araġ dutalar	قازان که عرق دتار	86/7	içki damıtılan kazan
ġazaram	قازرم	83/18	kazarım
ġazdım	قازدم	83/18	kazdım
gāzer	کازر	50/13; 262/13	yıkayıcı, temizleyici
gāzer yeri	کازریری	262/16	çamaşır yıkama yeri
gāzerlük	کازرلوک	75/11	çamaşır yıkamak
ġazılmış yer	قازılmış یر	450/2	kazılmış yer
ġazmek	قازمک	293/7	maden kazmak, yer altı ocağında kazmak
ġebāhet	قباحت	276/2	kabahat, terbiyesizlik, kötü davranış
ġebāle	قباله	254/16; 349/7	senet, tapu, yazılı belge, sözleşme
ġebül(e)	قبیل	93/11	kabile, tayfa, akraba, boy, hısım
ġebir	قبر	105/10; 414/16	kabir, mezar
ġebir daşının tārīḡ(i)	قبر داشینون تاریخ	173/17	mezar taşındaki tarih, mezar taşındaki yazılar
ġebl olunmış	قبل اولون میس	57/6	kuşatılmış, etrafı çevrilmiş
ġebluḡ	قبل لوخ	57/7	kuşatma, çevirme
gebr	کبر	209/8	Zerdüşti, Mecusî, atesperest, putperest
ġebre goymek	قبره قویمک	414/14	kabre koymak, gömmek, defnetmek
ġebristān	قبرستان	105/10	kabristan, mezarlık
gebu derice*	کبو دریجه	340/2	keklik
ġebül	قبول	120/8; 376/16	kabul, onay, tasdik
ġebül etmek	قبول اتمک	7/8; 9/6; 9/7; 97/11; 117/15; 120/7; 126/5; 126/6; 128/16; 376/15; 381/12	kabul etmek, izin vermek, razı olmak, anlaşılmak, onaylamak, almak
ġebül etmek kimseni dōstlūge	قبول اتمک کمسنی دوست لوکه	33/2	bir kimseyi arkadaşlığa kabul etmek
ġebül etmek kimsenü sözün	قبول اتمک کمسنو سوزین	116/14	birinin sözünü kabul etmek, uzlaşmak
ġebül eyleyici	قبول ایلیجی	9/8; 129/2; 362/4	kabul eden, razı olan, memnun, mutlu
ġebül eyleyübdür	قبول ایلیوب در	7/13	kabul etmiştir

ġebūl iden	قبول ایدن	18/10	kabul etmek, tasdik etmek, doğrulamak
ġebūl ileyh almak	قبول اليه المك	18/9; 18/12	kabul etmek, tasdik etmek, doğrulamak
ġebūl ileyh almak özge sözün	قبول اليه المك اوزكه سوزين	18/11	başkalarının sözünü kabul etmek, başkalarının sözünü tasdik etmek, başkalarının sözünü doğrulamak
ġebūl itdim	قبول ايتدم	7/9	kabul ettim, izin verdim, razı oldum
ġebūl olunmuş	قبول اولون ميش	33/4	kabul edilmiş, dâhil olunmuş, içeri girilmiş
ġebūl terzi	قبول طرزی	297/10	kabul ederek, onaylayarak
ġebz	قبض	349/10; 371/5; 382/2	makbuz, fatura
ġebze	قبضه	280/18	kabza, kılıç sapı, silah sapı
gec	كج	210/5	alçı, sıva malzemesi
gec büşüren	كج بوشرن	50/7; 210/4	alçıcı, alçı üreten, sıva malzemesi üreten
gedā; ged(ā)	كد، كدا	103/12; 286/18; 355/2	köle, yoksul, dilenci, sadaka isteyen
ġedd	قد	435/15	boy
ġedd (II)	قد	344/8	fidan
ġedem	قدم	332/3	adım, basamak
ġedem ‘üzri	قدم عذری	114/19	ziyaret
ġedem ‘üzri etmek	قدم عذری اتمک	115/1	ziyaret etmek
ġedem ‘üzrine getmek; ġedem ‘üzrine gedmek	قدم عذرينه کتمک، عذرينه کدمک	35/6; 114/20	ziyarete gitmek
ġeder	قدر	295/13	ölçü, miktar
ġederem	کدرم	63/17	giderim
ġedim	قدیم	38/12; 463/20	eski, kadim, antika
ġefletde	غفلتده	243/8	yanlışlıkla, istemeden
ġefletlük	غفلت لوک	243/9	düşüncesizlik, dikkatsizlik
ġehbe	قحبه	288/10	hayat kadını, kahpe, fahişe
ġeġet il	قحط ایل	36/19	darlık yılı, kıtlık yılı
ġeġetlük	قحط لوک	91/7	kıtlık, azlık
ġehġeh	قهقهه	388/12	gülücük, kahkaha
gel gel	کل کل	230/9	gel gel
ġelā	غلا	91/7	kıtlık, azlık
ġelb	قلب	180/11	sahte, doğru olmayan, taklit edilmiş
ġelb ağca	قلب اقچه	180/6; 299/8	sahte para
ġelb ağca düzedmek	قلب اقچه دوزدمک	180/7	sahte para yapmak
ġelb etmek	قلب اتمک	456/12	değiştirmek, farklılaştırmak
ġelb gızıl	قلب قزل	321/12	sahte altın, taklit altın
ġelb iden	قلب ایدن	48/5	sahte para basan

ğelb olmak hâlden hâle	قلب اولمک حالدن حاله	132/2	şekilden şekle girmek, dönüşmek
ğelb olmuş hâlden hâle	قلب اولمیش حالدن حاله	132/3	şekilden şekle girmiş, dönüşmüş
ğelblük	قلب لوک	180/9	kalpazanlık, sahtecilik
geldim	کدم	465/15	geldim
gele yeri	کله یری	323/20	ahır, ağıl
geleceyden ğem yemek	کلجیدن غم یمک	177/3	geleceği düşünmek, gelecek için endişeli olmak
gelem	قلم	87/17; 336/5	kalem, yazı yazmada kullanılan kamış
gelem (II)	قلم	329/3	güzel söz, zarif söz
gelem lefzin söyleşmek	قلم لفظین سولشمک	328/14	kitabî dille konuşmak, standart dille konuşmak
gelem yaruğı	قلم یاروقی	444/3	kalem kesici
gelem yonmek	قلم یونمک	447/8	kalemi sivirtmek
gelemdân	قلمدان	87/18	kalemlik
gelemrov	قلمرو	166/7; 217/3	devlet, memleket, egemenlik alanı
gelemterâş	قلمتراش	447/12	kalemtıraş, kalem açacağı
geleť	غلط	174/3	hata, yanlış
geleť eyleyen	غلط ایلین	296/10	yanlış yapan
geleť gören	غلط کورن	296/10	yanlış gören
geleť ittilâ' olmak	غلط اطلاع اولمک	10/16	hatasını fark etmek
geleť iyesi	غلط ایسی	296/11	yanlış sahibi
gelib getmek; gelib gitmek	کلب کت مک، کلب کیتمک	112/14; 457/5	anlaşmak, ticaret yapmak, alışveriş yapmak
gelici	کلیجی	337/14	gelecek
gelici zamân	کلیجی زمان	447/18	gelecek zaman
gelile*	کلیله	370/20	şikayet, sitem
gelilük*	کلیلوک	370/18	şikayet etmek, sitem etmek
gelin arvat olmuş	کلین اروت اولمش	432/7	gelin, evlenmiş
gelin etmek	کلین اتمک، کلن اتمک	123/8; 263/19	gelin etmek, nikahlamak, evlendirmek
geliz	غلز	429/9; 475/2	kalın, yoğun, kaba
geliz mürekkeb	غلز مرکب	244/11	yoğun mürekkep
gelmek	کلمک	203/8; 467/4	gelmek
gelürem	کلورم	465/15	gelirim
ġem	غم	277/7; 459/2	gam, hüzn, keder, üzüntü, melankoli
ġem apan	غم آپران، غم اپرن	81/4; 212/5	neşeli, eğlenceli, üzüntü gideren
ġem ġem firâġ	غم غم فراق	212/6	neşeli, eğlenceli, üzüntü gideren
ġem yemek	غم یمک	18/2; 346/9; 357/17	gamlanmak, dertlenmek,

			endişelenmek, üzölmek, kederlenmek
ğem yeyen	غم یئن	423/12	gamlı, dertli, endişeli, üzgün, kederli
ğem yoğdur	غم یوځدور	310/7	sorun değıl, fark etmez, önemli değıl
ğemerī	قمری	88/12	lahana
ğemerī budag; ğemerī budagı	قمری بځاق، قمری بځاقی	79/16; 105/8	lahana yaprağı
ğemğarlük	غمځوارلوك	91/9	kederli olmak, gamlı olmak, tasalı olmak
ğemğarlük etmek	غمځوارلوك اتمك	91/8; 457/6	kederlenmek, gamlanmak, tasalanmak
gemi	كمی	305/10	gemi, tekne
gemi başını darağı	كمی باشنو درقی	305/12	geminin arka tarafı
gemi batırmek	كمی باترماك	19/18	gemiı batırmak, gemiı suya gark etmek
gemi çadırı	كمی چادری	464/14	gemi yelkeni
gemi dutan	كمی دوتن	271/9	gemi tutan
gemi münclāb	كمی منجلاځ	305/15	geminin pis su deposu
gemi pārgin	كمی پارکین	413/12	gemi sintinesi, gemilere dışarıdan giren suyun toplandığı kısım
gemi pāsibān	كمی پاسپان	413/13	gemi gözcüsü, nöbetçi, gözcü, gardiyan
gemi suya batırmek	كمی سویه باترماك	19/17	gemiı suda batırmak
gemi sūkān; gemi s(ūk)ānı	كمی سوكان، كمی سانى	305/13	gemi dümeni
gemici	كمیجی	283/2	gemici, denizci
ğemlü	غملو، غم لو	19/11; 62/1; 277/10; 423/9	gamlı, ızdıraplı, kederli, üzgün, melankolik, endişeli
ğenā'et	غناعت	40/4; 329/5	kanaat, tasarruf, ölçölölük, tutumluluk, sakin olmak
ğenā'et etmek	غناعت اتمك	40/3	köşesine çekilmek, insanlardan uzak durmak, münzevi olmak
ğenā'et eyleyici	قناعت ایلیجی	328/1	kanaat eden, tasarruf eden, tutumlu
genc	كنج	451/9	hazine
gencefe	كنجفه	92/20	iskambil kağıdı
gencefe berhem vurmek	كنجفه برهم ورمك	385/2	iskambil kağıtlarını dağıtıp tekrar toplamak
gencefe destesi	كنجفه دستسى	285/7	iskambil oynamak için kâğıt destesi
gencefe oynemek	كنجفه اوینه مك	216/14	iskambil oynamak
gencine	كنجینه	45/1	gardırop, büfe, kasa

ğend	قند	484/8	pişmiş şeker
ğend ziyāfeti	قند زیافتی	67/14	tatlı ziyafeti, tatlı şöleni
gendān-ı mūş	کندان موش	62/18	yulaf
ğendil	قندیل	260/14	kandil, lamba
ğenimet	غنیمت	431/11	ganimet, kazanç
genlük	کنلوک	428/4	genişlik, boşluk
ğennādī	قنادی	49/5	şekerci, tatlıcı, çerezci
ğennātīlūk	قنناتی لوک	121/3	şekercilik, tatlıcılık, çerezcilik
ger	کر	196/7	eğer, belki
ger getiren	کر کترن	332/9	getiren
ğerāib	غرایب	302/6	tuhaf, acayip, görülmeye değer
ğerār	قرار	237/15; 333/3; 456/5	anlaşma, karar, söz
ğerār bağlamak	قرار باقلمه مک	333/2	karar vermek, pazarlık yapmak, müzakere etmek
ğerār etmek	قرار اتمک	10/11; 359/17	anlaşmak, kararlaştırmak, değer biçmek, fiyat belirlemek
ğerār vermiş gün	قرار ورمش کون	213/6	kararlaştırılan gün, belirli gün
ğerār	قرار	237/15	karar
ğerārsız etmek	قرار سیز اتمک	253/6	sabırsız, telaşlı, arada kalmış
ğerārsız kişi	قرار سیز کیشی	234/20	kararsız adam
gercīn buğa, gercī bağa	کرجین بوقه، کرجی باقه	206/11; 220/9	yengeç
gerdenbend	کردن بند	206/18	gargara
gerdī	کردی	93/9; 469/13	kazak, tunik
gerdiş	کردش	215/6; 480/10	dönüş, devir, dönme
gerdişden irelū	کردش دن ایره لو	480/18	dönmeden önce
gerdūnlūk	کردون لوک	259/4	değişkenlik, istikrarsızlık, sabit olmamak
ğerenfil	قرنفل	207/3	karanfil
ğerez ...	غررز...	15/12	sinirlensin
ğerg etmek	غرق اتمک	36/10; 424/5	suya daldırmak, suya batırmak, boğmak
ğerg olmak	غرق اولمک	19/18; 36/10	boğulmak, suya batmak
ğerg olmak suya	غرق اولمک سوء	134/2	suya gark olmak, suya karışmak, suya batmak
ğerg olmuş	غرق اولمش	19/19; 36/11; 424/6	batmış, batık, gark olmuş
geri	کری	295/17	arazi ölçü birimi
ğerīb	غریب	195/10; 335/5	yabancı, evsiz barksız
ğerīb adam	غریب ادم	209/7	yabancı adam
ğerīb olmak	غریب اولمک	2/13	gurbette olmak, vatandan dışarı çıkmak

ğerrābe	قرا به	189/11	büyük şişe, büyük sürahi
gerü gelmek	کرو کلمک	390/6	geri gelmek, dönmek
gerü getmek	کرو کتمک	389/18	geri gitmek, çekilmek
gerü goymek	کرو قویمک	353/19	ertelemek, geciktirmek
ğeşd	قصد	256/1	kasıt
ğeşd (II)	قصد	60/12; 256/1	özen, dikkat, amaç
ğesem yemek	قسم یمک	217/1	ant içmek, yemin etmek
ğeşr	قصر	454/7	kasır, köşk
ğeşr (II)	قصر	74/3	ot çeşidi
ğeşşāb	قصاب	50/16; 273/15	kasap
geşt	کشت	331/16; 428/2	gezme, seyretme, eğlenme
geşt etmek	شت اتمک	331/17; 428/3	gezmek, seyretmek, eğlenmek
geşte	کشته	332/7	güzel kokulu ürünler
getdim	کندم	34/11	gittim
getirdim	کتردم	45/18; 119/12; 377/10	getirdim
getiren	کترن	352/18	taşıyıcı, getiren
getirrem; getirürem	کترم، کترورم	45/18; 119/12; 377/10	getiririm
getirür	کترور	182/18	getirir
getmek	کتمک	330/15	gitmek, ayrılmak
ğetre	قطره	218/12	damla, katre
ğetre ğetre	قطره قتره	21/14; 218/13	damla damla, katre katre
ğetre ğetre cekilen	قطره قطره جکیان	218/14	damla damla akmak
ğetre ğetre etmek; ğetre ğetr(e) etmek	قطره قطره اتمک، قطره اتمک	218/14; 468/15	damla damla dökmek, damla damla akıtmak
getti	کتی	334/7	gitti
ğeyb	غیب	314/18	gizli, göz önünde bulunmayan
ğeyb demek	غیب دیمک	247/16	tahmin etmek, bilinmeyeni söylemek
ğeyb diyen	غیب دیین	247/17	tahmin eden, bilinmeyeni söyleyen
ğeyb isitmesi	غیب اسیت مسی	184/20	iç ateş
ğeybet	غیبت	300/12	dedikodu, gıybet, iftira
ğeybet demek	غیبت دیمک	156/7	goybet etmek, arkasından konuşmak
ğeybet etmek	غیبت اتمک	300/10	dedikodu yapmak, gıybet etmek, iftira atmak
ğeyd	قید	421/21	boyun eğme, itaat etme
geyim	کیم	45/3	zırh
geyin	کین	228/8	kıyafet, elbise, giyim
geymek	کیمک	469/5	giymek, giyinmek
ğeyr	غیر	309/19	ne, hayır, değil, başka, -sız, olumsuzluk
ğeyret	غیرت	483/8	gayret, çaba, şevk
ğeyret için	غیرت ایجون	15/3	gayret için

ğeyr-i hâzırlık	غير حاضرلوك	57/16	kayıplık, yokluk, olmamak
ğeyşer	قيصر	100/19; 239/13	kayser, sezar, imparator, hükümdar
ğeyşeriyye	قيصريه	101/1	Kayseriye, yer adı
ğezā	قضا	6/1; 8/4; 93/18	ansızın, zamansız, gelişigüzel, rastgele, tesadüf, yanlışlık, kaza
gezdım	كزدم	20/11; 157/7; 331/18; 391/13; 480/16	gezdım, dolaştım, seyrettım
gezdürdüm	كزدوردم	480/12	gezdirdım, çevirdım, döndürdüm
gezdürürem	كزدورورم	480/12	gezdırırım, çeviririm, döndürürüm
ğezeb	غضب	108/12; 371/15	gazap, sinir, öfke, kızgınlık
ğezeb etmek	غضب اتمك	194/2	gazaplanmak, eziyet etmek, dövmek
ğezeb güvvet	غضب قوت	354/13	öfke gücü
ğezeb oturtmek	غضب اوتروت مك	101/8	gazabı dindirmek, öfkeyi yatıştırmak
ğezeb yemek	غضب يمك	409/17	sinirlenmek, öfkelenmek
ğezebe getirilmiş	غضبه كترلمش	7/5	karıştırılmış, karışıklık çıkartılmış
ğezebe getirmek	غضبه كترمك	6/18; 15/10	karıştırmak, karışıklık çıkarmak, kızdırmak, sinirlendirmek
ğezeblü	غضب لو، غضبلو	45/16; 108/13; 108/14; 371/17; 409/18	gazaplı, sinirli, kızgın, öfkeli
ğezeblü güvvet	غزبلو قوت	311/17	gazap dolu güç
gezen	كزن	480/11	dönen, çark, dümen
gezerem	كزرم، كزه رم	20/11; 157/7; 331/18; 391/13; 480/16	gezerim, dolaşırım, seyrederim
gezmek	كزمك	198/2; 215/8; 391/14	gezmek, dönmek, dolaşmak
ğezvîn	قزوین	93/12	Kazvin, yer adı
ğıl	قفل	95/9; 102/16; 415/8	anahtar, kilit
ğıl bağlamak	قفل باغله مك	244/2	kilitlemek
ğıl düzeden	قفل دوزدن	48/19; 102/15	anahtarcı, çilingir
ğıl*	قل	206/4	tümör, ur
ğılıc	قلیچ	427/8; 437/17	kılıç, pala
ğılıc (II)	قلیچ	376/6	ustura, jilet
ğılıc ağzı	قلیچ اقزی	191/14	kılıç ağzı
ğılıc bendi	قلیچ بندی	98/15; 105/19	kılıç kuşağı
ğılıc cıgırdmek	قلیچ اچقردمك	290/19	kılıcı çekmek, kılıcı çıkartmak
ğılıc düze(de)n	قلیچ دوزن	52/16	kılıççı, kılıç ustası
ğılıc iyesi	قلیچ ایسی	427/9	kılıç sahibi
ğılıc vuran kişi	قلیچ وورن کشی	72/4	savaşçı, dövüşçü
ğılıcçı	قلیچ چی	427/10	kılıç ustası, kılıç yapımcısı

ğılıcı çekmek ğından	قلىجى جكمك قندن	45/17	kılıcı kınından çıkarmak
ğın	قین، عین	194/15; 225/2	kın, kılıf
ğın tiken	قین تکن	51/6	kın diken, kılıf diken
ğırh	قرخ	370/4	kırk
ğırmızı	قرمزی	140/12; 393/15; 452/3	kırmızı, kızıl
ğırmızı (II)	قرمزی	439/4	allık, makyaj malzemesi
ğırmızı gül	قرمزی گل	393/10; 477/16	kırmızı gül
ğırmızı gülinen perverde	قرمزی گلنن پرورده	484/11	güllü şeker
ğırmızı palcuğ	قرمزی پالچوخ	141/9	kırmızı balçık, kırmızı kil, kırmızı çamur
ğırmızı reng	قرمزی رنگ	110/4; 110/5	kırmızı
ğırmızı sürmek	قرمزی سورمک	236/16	allık sürmek
ğırmızı yüz olmak	قرمزی یوز اولمک	47/1	yüzü kızarmak, utanmak
ğırmızılık	قرمز لوک	393/13	kırmızılık, kızarıklık
ğışa	قصه	74/3; 79/1; 137/10	kısa, uzun olmakyan, küçük, öz
ğışa (II)	قصه	303/19	kısa, cüce
ğışa etmek	قصه اتمک	10/4	kısaltmak, azaltmak
ğışa kişi	قصه کیشی	235/4	kısa boylu adam
ğışalık	قصه لوک	79/5	kısalık, küçüklük, özlük
ğısır	قسیر	436/7	kısır, çocuğu olmayan
ğısırluğ	قسیرلوخ	436/9	kısırlık
ğısrağ	قیس راق	95/16	dişi at, kısarak
ğış	قیش	258/4; 434/7; 468/11	kış
ğıygac	قیقاج	400/19	göz kırpmak, şaşılık
ğız	قز، قیز	167/1; 181/6; 190/10	kız, kız çocuk, küçük hanım
ğızdırma	قزدرمه	184/15	ateş, sıtma
ğızıl	قزل، قیزل	71/2; 321/7	altın
ğızıl dögen	قزل دوکن، قیزل دوکن	48/3; 71/2	altın döven, kuyumcu, sarraf
ğızıl halğa sırğa	قزىل حلقه سرقه	99/16	altın halka küpe
ğızıl kîse	قزل کیسه	38/13	kızıl kese
ğızıl sîm	قزل سیم	321/10	altın ve gümüş
ğızıl tiken; ğızılınan tiken	قزل تیکن، قزل تکن، قزا اینن تکن	52/1; 380/16; 380/18; 380/19	altın işleyen, altınla süsleyen, nakışçı
ğızıl yüze etmek	غزل یوره اتمک	167/9	yaldızlamak
ğızıl yüze eyleyen	غزل یوزه ایلین	167/10	yaldızcı
ğızıldan	غزلدن	167/12	altından, altından yapılmış
ğızıllu	غزلو	167/12	altınlı, altınla süslenmiş
ğible	قبلة	318/14; 329/17; 385/3	kible, karşı, ön, gelecek
ğible görseden	قبلة کورسدن	77/13	pusula, kible bulduran, yön bulduran
ğibleyât	قبلیات	318/14	kible, ön, gelecek

gic	کيج	445/5	geç, erken karşıtı, gecikme
gic etmek	کيج اتمک	2/3; 445/4	geciktirmek, yavaşlatmak, uzatmak
gic eyleyen	کيج ايلين	271/3	geciktiren, yavaşlatan, uzatan, tembel
gic oldı	کيج اولدی	23/3	geç oldu
gic olmak	کيج اولمک	35/1	gecikmek, geç kalmak
gice	کيجه	23/9; 86/15; 310/20; 414/18	gece
gice gündüz	کيجه کندوز	428/6	gece gündüz, bütün gün
gice gündüz i 'tidāli	کيجه کندوز اعتدالی	173/18	gece gündüz eşitliği, ekinoks
gice gündüz yeli	کيجه کندوز یلی	65/3	sabaha karşı esen rüzgâr
gice sahlamak	کيجه ساخلمک، کجه ساخله مک	311/1; 336/3; 464/11; 471/13	geceleri uyumayıp ibadetle ve ilimle meşgul olmak
gice sahlayan; gice sa(h)layan	کيجه ساخلين، کيجه سالين	310/21; 311/2; 335/18; 471/16	geceleri uyumayıp ibadetle ve ilimle meşgul olan
gice yeyecegi	کيجه ينجگی	98/1	akşam yemeği
gicevüz heyır	کيجه اوز خير	81/5	iyi geceler, hayırlı geceler
giddim	کیدم	63/17; 330/13; 352/9	gittim, ayrıldım
giddim (II)	کیدم	300/1	öldüm
giderem	کیدرم	34/11; 330/13; 330/13; 352/9	giderim, ayrılırim
giderem (II)	کیدرم	300/1	ölürüm
ğif ki hemrçün tökmüşler ola	قیق که خمر چون توکمش لر اوله	236/20	şarap dökmek için huni
ğifāl damarı	قیفال دماری	465/5	koldaki damar
gil	کل	271/7; 450/1	kil, çamur, yumuşak toprak
gil suyu	کیل سوی	12/20	çamurlu su
gīlās	کیلاس	99/2	kiraz
gīlās ağacı	کیلاس اقجی	24/2	kiraz ağacı
gile etmek	کله اتمک	260/11	şikayet etmek, sızlanmak
gin	کین	26/17; 161/11; 261/13; 428/7	geniş, ferah, boş
gin etmek	کین اتمک	420/13	genişletmek
gine	کینه	34/8; 59/9; 425/14	gene, yine, tekrar, hâlen
gine dimek	کینه دیمک	379/9	tekrarlamak, yine söylemek, bir daha söylemek
gine diri etmek	کینه دری اتمک	389/14	diriltmek, canlandırmak
gine dirilmek	کینه دیرل مک	388/19	canlanmak, dirilmek

gine düzedmek	کینه دوزدمک	383/7	yeniden yapmak, tekrar hazırlamak
gine ġa(l)mış	کینه قامیش	379/14	geri kalmış, durmuş
gine gelmek	کنه کلمک	390/5	geri gelmek, dönmek
gine getirmek	کینه کترمک	383/5	geri getirmek
gine olmak	کینه اولمک	448/18	tekrarlamak, yenilemek
gine sebz olmak	کینه سبز اولمک	386/3	tekrar çiçek açmak, yine yeŝillenmek
gine vermek	کینه ورمک	378/19	tekrarlamak, dönmek
ginletmek	کینلتمک	26/16	genişletmek
ġir u ġüŝā etmek	کیروکشا اتمک	128/9	pazarlık etmek, fiyat için çekişmek, alışveriş yapmak
ġir	قیر	75/7	çamur, zift
ġirā	کیرا	392/9	uyuz
ġirālu kişi	کیرالو کیشی	392/10	uyuz hastalığına yakalanmıŝ adam
gird eyledim	کرد ایلدم	392/8	kemirdim, ısırđım
gird eylerem	کرد ایلرم	392/8	kemiririm, ısırırım
girde yel	کرده یل	460/13	kasırğa, boran
giriŝtār	کرفتار	239/11; 315/1	meşgul, işle uğraşan
giriŝtārlik	کرفتارلوک	314/19	uğraşmak, işle meşgul olmak, tutulmak
girov	کرو	334/16	rehin, teminat, güvence
girov baĝlamak	کرو باقلمک	406/17	bahse girmek, şart koymak
girovda getirmek	کروده کترمک	239/12	rehin tutmak, teminat almak
girü getirilmiş	کیرو کترلمش	161/?	geri çektrilmiŝ, caydırılmıŝ
girü getirmek	کیرو کترمک	161/8	geri çekilmek, caymak
ġirve	کیروه	55/6	dik yokuŝ, zorlu yokuŝ, daĝ geçidi
ġismet	قسمت	329/11; 353/6; 386/9	kısmet, parça, kısım, pay, nasip, bölüm
ġismet etmek	قسمت اتمک	159/1; 386/11	paylaşmak, dağıtmak, bölüştürmek
ġismet eyleyen	قسمت ایلین	159/2	paylaŝan, dağıtan
ġismet işi	قسمت ایشی	162/5	dağıtma, paylaştırma, bölme
ġive	کیوه	403/4	yazlık ayakkabı
ġiyāfe	قیافه	56/8	dış görünüş, yüz
ġiyāmet ġünü	قیامت کونی	151/8; 213/7	kıyamet ġünü, ceza ġünü, mahşer ġünü, hesap ġünü, mahşer ġünü
ġiyāmet yazıcılıĝı	قیامت یازی جی لوکی	215/18	kıyamet yazıcılığı, ġünah ve sevapların kaydedilmesi

giyās	قیاس	295/14; 419/14	kıyas, karşılaştırma, ölçü, nispet
giyev	کیو	208/16	damat
giymet	قیمت	287/18; 319/13; 359/10; 359/16; 424/3; 461/17	kıymet, değer, fiyat, toplam ücret
giymet bağlamak	قیمت باقلمه مک	359/17	değer biçmek, fiyat belirlemek
giymet etmek	قیمت اتمک	291/5; 445/12	değer biçmek, fiyat belirlemek
giymetlü	قیمت لو	92/2	kıymetli, pahalı, değerli
giymetlü (II)	قیمت لو	208/8	değerli taş, mücevher
giymetlü daş	قیمت لو داش	345/12	değerli taş, kıymetli taş
giymetlü iş	قیمت لو ایش	281/4	kıymetli iş, değerli iş
giymetsiz	قیمت سیز	248/10	paha biçilmez
gizlenmek	کزلن مک	134/1	gizlenmek, saklanmak
gizlenmiş	کیزلن میس	129/6	gizlenmiş, saklanmış, içine almış, ortadan kaldırılmış
gizletmek	کزلت مک	133/17; 304/8; 314/17	gizlemek, saklamak
gizlü	کیزلو، کزلو	129/5; 205/1; 244/20; 304/10; 314/16	gizli, saklı, örtülü, bilinmeyen, sinsî, içine almış, ortadan kaldırılmış
giz(lü) ğulağ asmek	کزکو قولاغ اسمک	55/14	gizlice dinlemek, gizlice kulak asmak
ġobmış	قوبمش	211/6	ayrılmış, geçmiş, geçmişte kalmış
goh	که	288/9	bok, kaka, insan pisliği
ġohum; ġoħum	قهوم، قوھوم	15/1; 328/4	akraba, hısım, bağlı, yakın
ġol	قول	78/6	kolun dirsekten yukarısı, pazı
ġonaħ	قناخ	23/13	misafir, konuk
ġonaħ evi	قوناخ اوی	92/9	misafirhane
ġonaħ olmak	قناخ اولمک	232/20	misafir olmak, konuk olmak
ġonaħlu	قناخلو	23/14; 382/1	mekân sahibi, misafir ağırlayan, konuklarla ilgilenen
ġonaħlūk	قناخ لوک، قوناخ لوک	67/13; 67/16; 132/11; 232/18; 233/1	ziyafet, ağırlama, şölen, davet
ġonaħlūk etmek	قناخلوک اتمک	132/8	ziyafet vermek, ağırlamak, davet vermek, şölen düzenlemek
gong	کنک	303/18	dilsiz, tat, lal
ġonşı	قونشی	471/10	komşu, yakın
ġonşılūk	قونشی لوک	471/11	komşuluk, yakınlık
ġorħan	قورħان، قورħن	350/4; 451/15	korkak, yüreksiz
ġorħaram	قورħرم	447/4; 451/18	korkarım, ürkerim

ğorğdum	قورخدم	447/4; 451/18	korktum, ürktüm
ğorğmek	قورخمک	451/17	korkmak, ürkmek
ğorğmış; ğorğmuş	قورخ میڭش، قورخمش	239/2; 401/2	korkmuş, ürkmüş, şaşırmış
ğorğu köyül salmek; ğorğu köyüle salmek	قورخو کئول سالمک، قورخو کئوله سالمک	291/4; 401/1; 451/19	içine korku düşürmek, kalbine korku salmak
ğorğuddum	قورخو، قورخو	239/1; 291/3; 293/9	korkuttum, ürktüttüm, tehdit ettim, gözdağı verdim
ğorğuduram	قورخودورم	239/1; 291/3; 293/9	korkuturum, ürkütürüm, tehdit ederim, gözdağı veririm
ğorğulmuş	قورخل میڭش	239/3	korkutulmuş
ğorğutmek	قورخوتمک	232/11	korkutmak, ürktütmek
ğoruğ	قوروق	363/2; 363/3	yasak, müsaade edilmeyen
ğoruğ etmek	قوروق اتمک	362/20	men etmek, yasaklamak, mahrum etmek
ğovun	قون	286/10	kavun
ğovurdum	قوردم	201/14	kavurdum, kızarttım
ğovurram	قورم	201/14	kavururum, kızartırım
ğoy	قوی	187/11	koy, bırak
ğoyaram	قویرم	154/6; 290/11; 290/12; 351/15; 351/16	koyarım, yerleştiririm
ğoyaram (II)	قویرم	261/16	koyarım, bırakırım, ayrılırım
ğoydum	قویدم	154/6; 290/11; 290/12; 351/15; 351/16	koydum, yerleştirdim
ğoydum (II)	قویدم	261/16	koydum, bıraktım, ayrıldım
ğoyı[la]nlar tövlesi	قویلن لر تولىسى	280/5	koyun sürüsü, at sürüsü, hayvan sürüsü
ğoyın altı	قویین التى، قویین التى	55/4; 329/19	koltuk altı
ğoyın gözlü	قویین کوزلو	314/9	koyun gözlü
ğoyın iti	قویین اتى	87/10	çoban köpeği
ğoyna almak	قویینه المک	352/12	koynunda taşımak, kucaklamak
ğoyulğa etmek	قویلقه اتمک	238/12	kazığa oturtmak, bir tür ceza
ğoyulğa olmuş	قویلقه اولمش	238/11	kazığa oturtutulmuş, cezalandırılmış
ğoyun	قویین	21/17	koyun
ğoyun tüki yolmek	قویین توکی یولمک	454/16	koyun kırmak, koyunun tüylerini kesmek
ğoyun yas āhengi	قویین یاس اهنکی	45/8	sürünün uyumu
ğoz	قوز	308/19	ceviz, koz
ğöz arğa	قوز ارخه	218/9	kambur, hörgüç
ğöz arğa kişi	قوز ارخه کیشی	218/11	kambur adam
ğöbek	کوبک	477/8	göbek

göbek (II)	کوبک	74/15	dengeli, ortada olma
göft ü gü; göft ü güy	گفتکو، گفتکوی	157/5; 374/2	karşılıklı konuşma, dedikodu, gıybet
gögercin	کوکرجین	326/16	güvercin
gögercin bürci	کوکرجین برجی	109/12	güvercin burcu
gögercin yeri	کوکرجین یری	109/11; 326/17	güvercinlik, güvecin yuvası
gögercinbāz	کوکرجین باز	326/18	güvercin oynatıcısı, güvercin terbiyecisi
gögüz	کوکوز	342/16	göğüs
gögüz bağı	کوکوز باغی	342/17	önlük, göğüs bağı
gögüzlük uşağların	کوکوز لوک اوشاقلرون	71/10	çocuk önlüğü, çocuk göğüslüğü
gök	کوک	104/11	gök, gökyüzü
gök (II)	کوک	467/8; 293/6	yeşil
gök bürci	کوک برجی	410/10	gök, asuman
gök derecesi	کوک درجه سی	219/16	gök katmanları, burç dereceleri
gök ırığı	کوک قراقی	320/16	ufuk, ufuk çizgisi
gök gışı	کوک قویشی	74/16	gök kuşu
gök olmuş	کوک اولمش	30/8	morarmış, gövermiş
gök yeri onların teşerrüfine ola	کوک یری اولرون تصریفینه اوله	353/11	göklerin sahibi olmak, cennetin hükümdarlığına sahip olmak
gön	کون	93/10	deri, deri ceket, kürk
gönce; gönçe	غنچه، غنچه	78/2; 209/19	gonca, tomurcuk
gönce çıkmek	غنچه جيخمک	193/12	gonca açmak, tomurcuklanmak
gönce etmek	غنچه اتمک	193/11	gonca açmak, tomurcuklanmak
göndermek	کندر مک	37/13	göndermek, duyurmak
göndermek kimsenü istegince	کندر مک کمسنو اسه کین جه	279/14	bir kimseyi isteğiyle bir yere göndermek
gördüm	کوردم	464/3	gördüm, baktım
görürüm	کوره رم	464/3	görürüm, bakarım
görmege getmek	کورمه کتمک	475/4	ziyaret etmek, görmek için gitmek
görmek	کورمک	413/1; 475/3; 475/8	görmek
görseddım	کورسدم	302/4	gösterdim
görsedür	کورسدور	328/3	görünen, anlaşılan
görsedürem	کورسدورم	302/4	gösteririm
görünmüş	کرونمش	141/3; 141/4	görünmüş
götür	کتر	30/2	kaldır, yukarı çek, yükselt
götürdüm	کوتردم	266/3	aldım, götürdüm
götürdüm (II)	کتردم، کوتردم	29/16; 169/3; 172/8; 243/1; 423/15	kaldırdım, yukarı çektim, yükselttim
götüren	کوترن	172/7	kaldıran, yükselten
götürmek	کوترمک	423/13	kaldırmak, yükseltmek, yukarı doğru hareket ettirmek

götürrem	کو تر م	266/3	alırım, götürürüm
götürrem (II)	کو تر م	29/16; 169/3; 172/8; 243/1; 423/15	kaldırırım, yukarı çekerim, yükseltirim
götürtaş*	کو تر طه	292/7	günün yarısı, öğle, önce, evvel
götürülmüş	کترلمش، کو ترلمش	30/1; 172/9; 423/18	kaldırılmış, yukarı çekilmiş, yükseltilmiş, yüceltilmiş
ğövs	قوس	411/3	yay, yay burcu
ğövs bürci	قوس برجی	396/2	yay, yay burcu
gövşerrem	کو شرم	284/3	çiğnerim
gövşedim	کو شدم	284/3	çiğnedim
göz	کوز	314/8; 314/10; 413/1	göz
göz etmek	کوز اتمک	7/1; 98/6	gözle işaret etmek, göz atmak, gözüyle çağırarak
göz güşesi	کوز گوشه سی	426/18	göz kenarı, göz altı
göz hîre olmak güne	کوز خیره اولمک کونه	2/5	gözü güneş almak, güneşten dolayı net görememek
göz işıglık	کوز ایشق لوک	271/13	gözlerdeki ışık
göz vermek	کوز ورمک	314/6	göz atmak
gözedledim	کوز دلدیم	75/3	gözetledim
gözedlemek; gözetlemek	کوز دلمک، کوز دله مک، کوز تله مک	181/19; 253/17; 448/12	gözetlemek, pusu kurmak, tehdit etmek
gözedlerem	کوز دلرم	75/3	gözetlerim
gözedleyen	کوز دلین	253/18	gözetleyen, pusu kuran, tehdit eden
gözine gümüş çekmek	کوزینه کومش جکمک	44/1	gözüne gümüş çekmek
gözinen	کوزینن	242/5	göz kararı, tahminen, yaklaşık
gözinen bahmek	کوز اینن باخمک	225/12	gözünün kenarıyla bakmak, yan bakmak
gözinen işare etmek	کوزینن اشاره اتمک	7/1	gözle işaret etmek, göz atmak
gözler aşağı yatmış	کوزلر اشقه یاتمش	274/11	zayıf, ince, sıska, gözlerinin ferri sönmüş
gözlük	کوزلوک	377/6	gözlük
gözüm üste	کوزم استه	480/2	başım gözüm üstüne
ğucağa almak	قوجاقه المک	4/8	kucaklamak, sarılmak
ğulağ asan	قولاغ آسن	55/12	dinleyen, kulak asan
ğulağ asmek	قلاغ اسمک، قلاق اسمک	60/7; 315/7; 448/11; 463/12	kulak asmak, kulak vermek, dinlemek, işitmek, duymak
ğulağ asmek filān zāda	قلاغ اسمک فلان زاده	463/13	bir şeye kulak asmak, bir şeyi dikkatlice dinlemek
ğulağa söz demek	قلاقه سوز دیمک	28/8	kulağa bir şey demek, kulağa fısıldamak
ğulağ	قولاخ	320/1	kulak
ğulāmpāra	غلام پاره	421/11	oğlancı, eş cinsel
ğulāmpāra kişi	غلام پاره کیشی	421/12	oğlancı, eş cinsel

ğulı sahlamek	قولی ساخله مک	225/14	kulu korumak, kula göz kulak olmak
ğulk	قلک	397/11	kumbara, para saklamak için kullanılan eşya
ğullāb	قلاب	228/9	olta, çengel, kanca
ğullābī	قلابی	48/5; 180/8	sahte para basan, kalpazan
ğulturmek deryādan	قولتر مک دریادن	136/19	denizden kurtulmak
ğülüle oynamak	کولوله اینمک	216/13	şişe oynamak
ğum	قوم	350/10	toz, kum
ğum (II)	قوم	43/18	kum, arena, meydan
ğum diyārı	قم دیاری	231/10	Kum diyarı, yer adı
ğum yeri	قوم یری	350/11	kumluk, ince kum
ğumār oynamak	قمار اوینمک	216/11	kumar oynamak
ğumār oynayan	قمار اویناین	216/10	kumarbaz
ğumāş	قماش	447/2	kumaş, bez
ğumlük	قوم لوک	43/19	kumluk, kumlu yer
ğumrī	قمری	454/14	kumru
ğundağ sermek	قنداق سرمک	183/4	kundaklamak, sarmak
gūr eşşegi	کور اشکی	55/19	yaban eşeği
ğurbağa	قورباغه	375/17; 393/12	kurbağa
ğurbān	قربان	125/8; 395/10	kurban, adak
ğurbān etmek	قربان اتمک	395/9	kurban etmek
ğurbān yeri	قربان یری	28/16	kurban verilen yer, sunak
ğurbān yoruğ*	قربان یوروق	295/4	kurban, adak
ğurbānlük	قربان لوک	476/1	kurbanlık, kurban edilen
ğurcibaşı	قورجی باشی	89/13	kurçibaşı
ğüre	غوره	21/18	koruk, ekşi üzüm
ğurşağ dutan	قورشاغ دوتن	271/8	güreşçi, kuşak bağlayan
ğurşağ dutmek	قورشاغ دوتمک	271/10	güreşmek, kuşak bağlamak
ğurt	قورت	74/12; 468/6	kurt, solucan, kurtçuk, küçük böcek
ğurtararam	قورتره رم	266/14	kurtarırım, boşa çıkarırım, serbest bırakırım
ğurtardım	قورتردم	266/14	kurtardım, boşa çıkardım, serbest bıraktım
ğurtardım (II)	قورتردم	182/3	bitirdim, tamamladım
ğurtarılmış	قورترلmiş	266/19	kurtarılmış, boşa çıkarılmış, serbest bırakılmış
ğurtarmek	قورترمک، قورترمک	266/13; 266/15; 357/2; 397/13; 402/9; 402/10; 402/12	kurtarmak, boşa çıkarmak, serbest bırakmak, özgürleştirmek

ġu(r)tarmış	قوترمیش	266/20	özgür, kurtulmuş, boşa çıkmış, serbest kalmış
ġurtaruram	قورتوروم	182/3	bitiririm, tamamlarım
ġu(r)tlu	قوتلو	416/6	kurtlu, böcekli
ġu(r)tlu etmek	قوتلو اتمک	416/5	kurtlandırmak
ġurtlu su	قورتلو سو	13/1	kokmuş su, bozuk su
ġuru	قورو	55/11; 331/14	kuru
ġuru çıışmış; ġuru kiışmış	قورو جیشمش، قورو کشمش	331/13; 482/12	kuru üzüm, kuru kiışmış
ġuru havā	قورو هوا	44/13	kuru hava, temiz hava
ġuru yer	قورو یر	272/7	kurak yer, susuz yer
ġuru yük satan	قورو یوک ساتن	54/1	kuru meyve satan
ġuruldadım	قورلده دم	394/6	kükredim, bağırdım, ses çıkardım
ġuruldamek	غرل ده مک	394/9	kükremek, bağırarak, ses çıkarmak
ġuruldaram	غرلده رم، قورلده دم	394/6	kükreirim, bağırırım, ses çıkarırım
ġurumsağ	قرومساق	394/4	namussuz, kötü işler yapan
ġurunbiş etmek	غرنبش اتمک	394/7	bağırmak, ses çıkarmak
ġurutmek	قورتمک	55/9	kurutmak
ġusmek	قوسمک	481/1; 481/2	kusmak, istifra etmek
gūspend	کوسپند	299/16	koyun, koç
ġuş	قوش	206/5; 463/4; 470/10	kuş, tavuk
ġuş cengālī	قوش جنگالی	71/19	kuş gagası
ġuş cūcesī	قوش کوجسی	349/13	civciv
ġuş dırnağı	قوش دیرناقى، قوش دیرناقى	55/2; 317/10	kuş pençesi, kuş tırnağı
ġuş dırnağı	قوش دیرناقى	317/10	kuş tırnağı
ġuş evi; ġuş evisi	قوش اوى، وش اوسى	308/10; 349/12	kümes, kuşların yuvası
ġuş ġanadı	قوش قاندى	336/4	kuş kanadı, kuş tüyü
ġuş ġevesi	قوش قوسى	205/12	kuş kafesi
ġuş şedāsı	قوش صداسى	207/5	kuş sesi, kuş cıvıltısı
gūşe	کوشه	88/7	köşe
gūşe (II)	کوشه	40/4	sakin yer, sesten uzak yer
gūşe dutan	کوشه دوتن	414/9; 422/20	münzevi, elini eteğini çekmiş, köşesine çekilmiş
gūşede oturmek	کوشده اوترمک	390/1	köşesine çekilmek, yalnız kalmak, münzevilik
gūşenişin	کوشه نشین	259/15	köşesine çekilmiş, münzevi
gūşenişin kişi	کوشه نشین کیشى	234/15	elini dünya işlerinden çekmiş adam, münzevi, derviş
gūşenişin olmak	کوشه نشین اولمک	40/3	köşesine çekilmek, insanlardan uzak

			durmak, münzevi olmak
ğuşğün	قشغون	224/6	kuskun, eyer bağlanan kayış
gūşış	كوشش	154/17	çalışma, çabalama, gayret
gūşış etmek	كوشش اتمك	154/18; 290/17	çalışmak, çabalamak, gayret etmek
gūşmā(l) etmek	كوشما اتمك	452/18	kulaklarını çekmek
guṭāb	قطاب	332/6	hamur işi, etli ya da yeşillikli börek
ğutı	قوتی	404/1	kutu, sandık
guṭn	قطن	446/14	ipek kumaş, kutnu
guṭnī toḥuyan	قطنی توخین	53/10	kutnucu, kutnu dokuyan
ğuyı	قوی	355/6	kuyu, su kuyusu
ğuyı ağızı	قوی ایزی	75/15	kuyu ağızı
gu(y)ruḥ	قوروخ	107/15	kuyruk
ğuyı suyu	قوی سوی	219/6	kuyu suyu
ğuzı	قوزی	21/13; 334/10	kuzu, koyun yavrusu
güc	كوج	196/8; 337/9	güç, şiddet, zor, kuvvet
güc etmek	كوج اتمك	197/17	zorlaştırmak, güçleştirmek
güc getiren	كوج كترن	240/2	zorla getiren, güç kullanarak getiren
güce getirmek; gücin getirmek; gücinen getirmek	كوجیه كترمك، كوج اینن كترم	240/1; 197/1; 197/12	zorla getirmek, güç kullanarak getirmek, güçlkle getirmek
güclü	كوجلو	205/18	güçlü, kuvvetli, kudretli
gücsüz etmek	كوج سیز اتمك	147/17	güçsüzleştirmek, kuvvetsizleştirmek, zayıflatmak
gücüm var	كوجم وار	417/9	gücüm var
güdreṭ	قدرت	197/2; 353/8; 392/6	kudret, kuvvet, güç, dayanıklılık, sertlik
güdreṭ iyesi	قدرت ایسی	354/3; 392/7; 472/2	kudretli, kuvvetli, güçlü
güdreṭlü	قدرت لو، قدرتلو	196/10; 205/17; 472/1	kudretli, kuvvetli, güçlü
güftlü	كوفت لو	30/11	hasta, düşkün, rahatsız
gül	كل	193/7	çiçek, gül
gül acılmek	كل اجل مك	193/10	çiçek açmak
gül tācı	كل تاجی	211/5	çiçek tacı, çelenk
gülab	كلاب	13/4	gül suyu
gülab ağacı	كلاب اقبی	24/11	armut ağacı
gülab dutan	كلاب دوتن	53/1; 161/16; 161/17; 436/13	gül suyu damıtan, su damıtan
gülab dutmek	كلاب دوتمك	161/15	gül suyu damıtmak, su damıtmak
gülabatūn	كلابتون	321/8	altın işlemeli

gülabî	کلابی	340/3	armut
güldüm	کولدم	382/17	reddetmek, inkâr etmek
gülerem	کولرم	382/17	güldüm, kahkaha attım
gülgün yüz(e) sürmek	کلکون یوز سورتمک	439/1	yüze allık sürmek, makyaj yapmak
gülgüne	کلکونه	439/4	allık, makyaj malzemesi
gülistân	کلیستان	211/16; 232/14; 393/11	çiçek bahçesi, gül bahçesi
güllâb düzeden	قلاب دوزدن	51/7	oltacı, olta ustası
gülmah; gülmek	کول مخ، کول مک	388/11, 382/20	gülmek, kahkaha atmak
gülmah ğebül etmek	کول مخ قبول اتمک	388/10	gülünç olmak, komik olmak
gümân	کمان	169/7; 328/5; 341/1; 413/7; 426/1; 450/9	şüphe, kuşku, görüş, tahmin, vehim, kuruntu
gümân aparmek	کمان آپرمک	425/17	şüphe duymak, kuşkulananmak
gümân aparmek kimseye	کمان آپرمک کمسیه	336/13; 425/18	birinden şüphelenmek, birinden kuşkulananmak
gümân bile bilmek	کمان بيله بلmek	318/9	fikir yürütmek, düşünmek
gümân eyledim	کمان ایلدم	388/15	şüphelendim
gümân eylerem	کمان ایلرم	388/15	şüphelenirim
gümân olmak	کمان اولم	448/15	düşünmek, değerlendirmek, fikir yürütmek
gümânınan	کمانینان	106/8	yaklaşık, tahminen
gümânlu	کمانلو	148/6; 426/2	şüpheli, kuşkulu, zanlı
gümânlük	کمان لوک	450/11	şüphe duymak, kuşkuya düşmek, kuruntuya kapılmak, vehmetmek
gümrah	کمره	162/12; 204/7	yoldan çıkan, azgın, sapkın
gümrah etmek	کمره اتمک	162/11; 341/2; 410/2	yolunu kaybettirmek, şaşırtmak, yoldan çıkarmak, baştan çıkarmak
gümrah olmuş	کمره اولمش	341/3	yoldan çıkmış, yolunu kaybetmiş
gümüş	کومش	44/3	gümüş
gümüş dögen	کومش دوکن	48/3	gümüş döven, kuyumcu, sarraf
gümüş düzeden	کومش دوزدن	44/2	gümüşçü
gümüş rûkeş etmek	کومش روکش اتمک	243/6	gümüş çekmek, gümüşle süslemek
gümüş varağ	کومش ورق	44/4	gümüş levha, gümüş sac, gümüş yaprak
gümüş yüze çekilmiş	کومش یوزه جکل میش	243/7	yüzüne gümüş çekilmiş

gün	کون	151/7; 213/5	gün
gün (II)	کون	422/16	güneş
gün batmek; gün batmek	کون باتمک، کون باطمک	151/16; 415/1; 455/21	gün batımı, güneş batması
gün batmek mecâli	کون باتمک مجالی	415/2	gün batımı vakti
gün bürçi	کون برجی	104/18	güneş
gün dutulmek	کون دوتل مک	170/8	güneş tutulması
gün hefte	کون هفته	214/7	haftanın günleri
gün havası	کون هواسی	447/20	güneşli hava, açık hava
gün vaḡti	کون وقتی	151/12	gün, öğle
günāh	کناه	110/20; 139/8; 278/5; 333/20; 334/1; 404/9	günah, kusur, hata, kabahat, suç, kötülük
günāh birisinden baş urmaḡ	کناه بری سندن باش اورمق	112/16	birisinin günahına kefil olmak
günāh bulaşmış	کناه بولاش مییش	333/19	günaha bulaşmak, suça bulaşmak
günāh etmek	کناه اتمک	333/16	günaha girmek, suç işlemek, kabahat işlemek
günāh miḡyār olmak	کناه مقیار اولمک	333/17	günaha girmek, suç işlemek, kabahat işlemek
günāha ḡābil olmaḡ	کناهه قابل اولمق	112/17	günah işlemek, suç işlemek
günāha salmek	کناهه سالمک	248/3	günaha sebep olmak
günāhkārlū	کناه کارلو	61/12	günahkârlık
günāhkārlūk	کناه کارلوک	111/2	günahkârlık, suçluluk, asilik
günāhlu	کناه لو	277/3; 278/4; 334/6; 404/10	günahkâr, asi, suçlu, kötü
günāhsız	کناه سیز	253/1	günahsız, saf, masum
günbed; günbed[et]	کنبد، کنبدت	143/9; 480/7	kümbet, kubbe
günbegün	کون بکون	213/11	günbegün, günden güne
günbegün ātiye salmek	کون بکون اتیه سالمک	363/10	günden güne uzatmak, günden güne ertelemek
güni pūc etmek	کونی پوج اتمک	213/4	günü boşa götürmek
günyā	کنیا	433/7	dik üçgen biçiminde araç, gönye
ḡurbete düşmek	غر بته دوشمک	2/13	gurbete düşmek, gurbette olmak
ḡürcistān	کرجستان	209/15	Gürcistan, yer adı
ḡürg	کرک	273/5	kurt
ḡürre olaram	غرہ اولرم	200/10	titrerim
ḡürre oldum	غرہ اولدم	200/10	titredim
ḡürriş	غرش	200/11	titreme
ḡüşād	کشاد	71/14	bahtlı, mutlu, talihli, kutlu
ḡüṭb	قطب	349/19	kutup
ḡüvāh	کواه	451/1	tanık, şahit

güvâh temessük goymek	کواه تمیک قویمک	427/4	tanıklık, şahitlik
güvâhlük; güvâhlük	کواه لوک، کواح لوک	365/12; 450/20	tanıklık, şahitlik
güvâhlük vermek	کواه لوک ورمک	450/21	tanıklık etmek, şahitlik etmek
güvvet	قوت	196/8; 197/2; 353/8; 354/6; 392/6	kuvvet, kudret, güç, dayanıklık, sertlik
güvvet iyesi	قوت ایسی	354/3; 392/7; 472/2	kuvvetli, kudretli, güçlü
güvvetlü	قوتلو	472/1	kuvvetli, kudretli, güçlü
güvvetsiz	قوت سیز	147/13; 147/17; 147/18	kuvvetsiz, güçsüz, zayıf
güvvetsiz etmek	قوت سیز اتمک	246/14	kuvvetsizleştirmek, güçsüzleştirmek, zayıflatmak,
güvvetsiz olmuş	قوت سیز اولمش	147/19	kuvvetsizleşmiş, güçsüzleşmiş, zayıflamış
güzgi	کوزکی	34/5; 90/14; 428/8	ayna
güzgi bağlamak	کوزکی باقله مک	39/9	ayna bağlamak
ḥabağī yer	خبقی یر	272/16	tavsiye verilen yer
ḥaberleşürem	خبرلشورم	256/18	haberleşirim, soru sorarım, öğrenirim
ḥacan	حاجن	254/5	ne zamana kadar
ḥāce etmek	خاچه اتمک	94/20	hadım etmek, kısırlaştırmak
ḥāceserā	خواجه سرا	95/1	hadım, kısır, harem ağası
ḥācet ṭeme‘	حاجت طمع	429/1	umut etmek, ummak
ḥācī	حاجی	335/3	hacı
hadde vermek	هدده ورمک	293/8	tehdit etmek, gözdağı vermek
ḥādim	خادم	294/1	hizmetkâr, yardımcı
ḥāfız(a)	حافظ	286/16	hafıza, bellek
ḥafıflük	خفیف لوک	27/2	hafiflik
ḥağğ	حق	168/10	hak, hukuki pay, hisse
ḥağğ (II)	حق	168/20; 374/4; 374/5; 468/12	hak, doğru, gerçek
ḥağğ cānibde degil	حق جانبده دکل	374/11	doğru söylemeyen, doğrunun tarafında olmayan
ḥağğ diyen	حق دیین	467/5	doğruyu söyleyen, doğrucu
ḥağğ kimsenü cānibedür; ḥağğ kimsenü cānibinedür	حق کمسنو جانبیه دور، حق کمسنو جانیبینه دور	229/14; 229/16	haklıdır, doğrudur
ḥağğ benim cānibim degil	حق منم جانبیم دکل	374/12	haksızım, ben haklı değilim
ḥağğ sizün cānibünüze; ḥağğ sizün cānibüvüze	حق سیزون جانبونزه، حق سیزون جانب اوزه	229/15; 229/17	siz haklısınız
ḥağğ tanımayan	حق تانی مین	252/10	nankör, iyilikbilmez

ḥaġġ tanımaz	حق تانی مز، حق تانمز	252/9; 407/6	nankör, iyilikbilmez
ḥaġġ tanımek	حق تانی مک	222/12	hakkını vermek, teşekkür etmek
ḥaġġ tanıyan	حق تانین	222/13	hakkını veren, teşekkür eden
ḥaġġ ve ayru ḥaġġ	حق و ایرو حق	16/15	doğru ve yanlış, haklı ve haksız
ḥaġsız	حقسیر	454/13	haksız, yanlış, sebepsiz
ḥāin	خاین، خائین	420/16; 455/10	hain, ihanet eden, haksız, sahtekâr
ḥākīm	حاکم	215/17; 400/10	hâkim, bilge
ḥākīm ḥökmi	حاکم حکمی	217/13	hâkimin karar, yargı
ḥākīm ḥökūmeti	حاکم حکومتی	148/9	hâkimin kararı, karar, hüküm
ḥākīm istemek	حاکم استمک	106/19	hâkim talep etmek
ḥākīm nezerine gelmek	حاکم نظرینه کلمک	114/4	hâkimin önüne çıkmak, mahkemeye çıkmak
ḥāl	حال	176/19; 435/13	hâl, durum, vaziyet
ḥāl	خال	307/13	ben, vücuttaki koyu renkli kabartı
ḥāl dutmek	خال دوتمک	210/15	dökmek, eritmek
ḥālā	حالا	287/14	esnasında, hâlen, bu sürede
ḥāla	خاله	483/12	teyze
ḥālā nece ildür	حاله نهجه ایل دور	28/14	birkaç yıldır
ḥalāl	حلال	263/13; 339/18	helal, yasal, kanuni, legal, mübah
ḥalāl etmek	حلال اتمک	308/1	helal etmek
ḥalāl eyleyen	حلال ایلین	308/2	helal eden
ḥalālluġın	حلال لوقین	263/12	yasal olarak, kanuni yollarla, helal yoldan
ḥālaoglı	خاله اوقلی	142/14; 199/14	teyze oğlu
ḥal'at	خلعت	166/20	hediye kaftan, hılat
ḥalazāde	حلا زاده	264/7	teyze oğlu
ḥālet	حالت	435/13	hâl, durum, vaziyet
ḥalġa	حلقة	99/18	halka, daire
ḥalġa (II)	حلقة	207/2	boğaz
ḥalġa etmek	حلقة اتمک	99/13	halka yapmak, daire yapmak, çembere almak
ḥalḥāl	خلخال	99/17	halhal
ḥālīl ġüdsü	خالیل قدسی	210/2	Kudüs, Yeruşalim, yer adı
ḥālīn ne	حالن نه	112/1	nasılsın
ḥalvā ziyāfet	حلوا زیافت	67/14	tatlı ziyafeti, tatlı şöleni
ḥalvācı	حلواجی	53/17	helvacı, tatlıcı
ḥām	خام	12/3	ham, olgunlaşmamış
ḥām şeker	خام شکر	484/6	ham şeker

ḥamām	حمام	66/9; 262/15	hamam, banyo, sıcak su
ḥamāmçı	حمامچی	53/3	hamamcı, ısıtıcı, pişirici
ḥamı	حامی	460/19; 460/21	hepsi, tamamı
hamılıḥ; hamılük	هامی لوح، هامی لوک	455/1; 478/8	birliktelik; bütünlük, tamlık
hamısı; ḥamısı	هامسی، حامسی	460/20; 478/9	hepsi, her şey
ḥammāl	حمال	179/7	hamal, yük taşıyan
ḥāmūş etmek	خاموش اتمک	7/14	sakinleştirmek, sessizleştirmek
ḥāmūş olmak	خاموش اولمک	7/17; 371/7	sakin olmak, sessiz olmak
ḥāmūş olunmuş	خاموش اولون میش	7/19	sakinleştirilmiş, sessizleştirilmiş
ḥāmūşlük	خاموش لوک	7/18; 371/9; 419/12; 443/10	sakinlik, sessizlik
ḥan	خان	169/10	han, hükümdar, yönetici
handa	هانده	166/14; 168/9	nerede
handa ki ola	هانده که اوله	168/17	her neredaysen, nerede olursan ol
handansan	هانندن سن	333/1	nerelisin, hangi bölgedensin
ḥāne ḥarāb etmek	خانه خراب اتمک	60/17	evi alt üst etmek
ḥāngāhda oturmek	خانقاه ده اوترمک	390/1	köşesine çekilmiş, yalnız, münzevi
hangi birden	هانکی بردن	42/11	ikisinden hangisi
hangisi	هانکسی	369/4	hangi, hangisi
hangisi ikiden	هنکسی اکدن	102/6	ikisinden hangisi
hansı ölke	هانسی اولکه	333/1	nerelisin, hangi bölgedensin
ḥānümānsız	خانومان سیز	195/10	yabancı, evsiz barksız
ḥār	خوار	251/18	hakir, değersiz, hor görülen
ḥār dutmek	خار دوتمک	417/4	boşaltmak, dindirmek, havalandırmak
ḥār etmek	خوار اتمک	158/10	değersizleştirmek, itibarsızlatırmak
ḥarāb etmek	خراب اتمک	3/4; 82/2; 162/6; 394/11	harap etmek, yıkmak, mahvetmek, bozmak, berbat etmek
ḥarāb olmuş	خراب اولمش	3/14; 162/10	harap olmuş, yıkılmış, mahvolmuş, bozulmuş, berbat olmuş
ḥarāblük	خراب لوک	162/9; 394/10	harap olmak, yıkılmak, mahvolmak, bozulmak, berbat olmak
ḥarām	حرام	236/3	haram, yasak, yasa dışı, kanunsuz, illegal
ḥarāmzāde	حرام زاده	70/1	veledizina, haramzade, piç

ḥarc	خرج	149/9	harç, harcanacak para, masraf
ḥardal	خردل	412/11	hardal
ḥarem	حرم	40/1	harem, kadınların dairesi
ḥāric	خارج	177/19	dış, dışarı, hariç
ḥārlük	خارلوك	417/6	havalandırma
ḥārlük etmek	خارلوك اتمك	278/1	suistmal etmek, kötüye kullanmak
ḥarrād	خرّاد	262/20	tornacı
ḥārrādlik etmek	خرادلوك اتمك	263/3	tornacılık yapmak
ḥars	خرس	71/18	boynuzlu, deyyus
ḥāş	خاص	330/8; 364/9; 364/11	özel, özgü, kendine has, düzgün
ḥāş ad	خاص اد	309/13	özel ad, özel isim
ḥāş allāh	خاص الله	364/13	Allah'a özgü, Allah'a has
ḥāşil	خصيل	230/12; 322/1	ot, bitki
ḥāşil	حاصل	13/14; 202/15; 224/16	kazanç, semere, netice, verim, fayda
ḥāşil almak	حاصل المک	182/4	verim almak, kâr etmek, faydalanmak
ḥāşil etmek	حاصل اتمك	224/12	kazanmak, toplamak, satın almak, verim almak
ḥāşilluḥ	حاصل لوخ	13/16	kazanma, netice elde etme, nasip olma
ḥāşilsiz	حاصل سيز	162/13; 436/8	yararsız, faydasız, ürünsüz, meyvesiz
ḥāşilsiz (II)	حاصل سيز	287/1	fakir, yoksul, dilenci
ḥāşilsiz yer	حاصل سيز ير	272/19	ıssız yer, insanların sık gitmediği yer
ḥāşiyet	خاصيت	305/3; 330/11; 364/10; 473/11	karakter, nitelik, özellik, vasıf
ḥāşşaten	حاصه	284/2	özellikle, esas olarak
ḥāşḥāş	خشخاش	327/15	haşhaş
ḥāşıye	حاشیه	282/19	kenar, uç
ḥatb*	ختب	404/14	seçilmiş, toplanmış
ḥāzır	خاطر	39/12	hazır, ayarlanmı
ḥāzır etmek	خاطر اتمك	39/10	hazırlamak, ayarlamak
ḥātim	حاتم	266/11	bitirme, tamamlama
ḥātimlük	حاتم لوك	266/12	bitirmek, tamamlamak
ḥātir	خاطر	36/4	can, ruh, gönül
ḥātire salmek	خاطره سالمك	46/5	tehlikeye atmak, riske atmak
ḥātirnişān	خاطر نشان	175/7; 256/15; 418/18	hatırlatma, açıklama, beyan
ḥātirnişān etmek	خاطر نشان اتمك	175/6; 256/12; 418/12	hatırlatmak, açıklamak, beyan etmek
ḥatre kürre	ختره کره	349/16	sıpa, eşek yavrusu

ḥātūn	خاتون	166/16; 419/2	kadın, hatun, hanımefendi
havā	هوا	17/11; 44/10	hava
havālu	هوالو	17/12	havalı
hāven	هاون	301/4	havan topu
hāvz getiren	هاوز کترن	46/16; 46/17	kendini beğenmiş, kibirli
ḥay cānım terledi	حای جانک ترلدى	440/19	canım terledi, kan ter içinde kaldım
ḥāzır	حاضر	28/6; 160/5; 237/20; 358/7; 363/15	hazır, mevcut, düzgün, uygun
ḥāzır etmek	حاضر اتمک	160/4; 357/19	hazırlamak, düzenlemek, ayarlamak
ḥāzır olmak	حاضر اولمک	291/12; 352/2; 435/6	hazır olmak, düzgün olmak, düzene girmek, toplamak
ḥāzır olunmuş	حاضر اولون ميش	358/1	hazırlanmış, düzenlenmiş, toplanmış
ḥāzır vaḡt; ḥāzır vaḡti	حاضر وقت، حاضر وقتى	358/8; 447/17	şimdiki zaman
ḥāzırlük	حاضرلوك	358/11	var olma, hazır olma
ḥāzirî yemek	حاضرى ييمک	150/16	kahvaltı yapmak
ḥebb	حب	346/15	hap, tablet
ḥeber	خبر	250/8; 312/8	haber, bilgi
ḥeber almak	خبر المک	250/5; 250/6	haber almak, bilgi almak, öğrenmek, ormak, araştırmak
ḥeber ḡāibden vermek	خبر غايب دن ورمک	63/13	gelecekte haber vermek
ḥeber getiren	خبر کترن	310/14; 352/19	haber taşıyan, haber getiren, bildiren, peygamber
ḥeber verici	خبر ورجى	310/15	haber veren, bildiren
ḥeber vermek	خبر ورمک	63/8; 64/8; 100/7; 250/4; 310/11	haber vermek, bilgi vermek, bilgilendirmek, uyarmak
ḥeberdār	خبردار	64/9; 250/7; 250/9; 250/10; 428/12	haberdar, bilgili, uyarılmış
ḥeberdār etmek	خبردار اتمک	64/7; 100/9; 250/2	haberdar etmek, bilgi vermek, uyarmak
ḥeberdār olmak	خبردار اولمک	10/15; 63/10; 428/11	haberdar olmak, uyarılmak, fark etmek, bilgi sahibi olmak
ḥeberdārlik	خبردارلوك	63/5; 64/10; 310/16	haberdar olmak, bilgi sahibi olmak, uyarılmak
ḥeberler	خبرلر	378/8	haberler
ḥeberleşdim	خبرلشدم	16/4; 175/16	haberleştim, soruşturdum, inceledim

haberleşmek	خبرلش مک، خبرلش مک	16/5; 165/4; 175/17; 256/19	haberleşmek, soruşturmak, incelemek, öğrenmek
haberleşürem	خبرلشورم	16/4; 175/16	haberleşirim, soruştururum, inceletim
haberlü	خبرلو	125/12	haberdar, farkında olan
hebersiz	خبرسيز	235/20; 383/4	habersiz, bilgisiz, cahil
hebeş eleyen	خبث الين	300/13	dedikoducu, gıybetçi, iftiracı
hebeş	خبث	300/12	dedikodu, gıybet, iftira
hebeş ölkesi	حبش الکە سى	178/10	Habeşistan, Etiyopya, yer adı
hebeşi	حبشى	300/14	zenci, çok esmer, habeş
hec getmek	حج کتمک	34/18	hacca gitmek
hecâmet	حجامت	466/19	hacamat
hecî etmek	حجى اتمک	111/16	birleştirmek, hesaplamak
hedd	حد	121/17; 268/11; 449/14	sınır, hudut, kenar, uç, son
heddsiz	حدسىز	249/17; 316/17; 414/3	sonsuz, sınırsız, süresiz, ölçüsüz, sayısız
hediye	هدیه	125/7	hediye, adak, nezir
hediye allâh(a) etmek	هدیه الله اتمک	395/13	Allah'a sunmak, Allah'a adamak
hediye allâh(a) eylenmiş	هدیه الله ایلن مېش	125/10	Allah'a adanmış, kutsanmış
hefdeh	هفده	153/1	on yedi
hefe etmek	خفه اتمک	19/13; 421/17	boğmak, nefesini tutmak
hefe olmuş	خفه اولمش	19/15	boğulmuş, nefesini tutmuş
hefe olunmuş	خفه اولون مېش	421/18	boğulmuş
hefegân	خفقان	276/13; 405/13	iç sıkıntısı, çarpıntı, hafakan
hefelük	خفلوک	421/16	boğulmak
heftçüş	هفت چوش	79/19	bronz
hefte	هفته	416/12	hafta
hefte şî'ri	هفته شعرى	290/10	şiirin ölçüsü, vezin
heğîget	حقیقت	468/4	hakikat, doğruluk, gerçeklik
heğîget evvel	حقیقت اول	360/7	ilk gerçek, ilk olan
heğîgetde	حقیقت ده	467/6	doğrusu, hakikatte
heğîr	حقیر	233/11	küçük, mütevazı, alçakgönüllü
heğîr etmek	حقیر اتمک	160/15; 182/8; 432/14	küçümsemek, itibarsızlaştırmak, hakir görmek, aşağılamak, alay etmek

heğir gören	حقير كورن	160/17	alay eden, küçük gören
heğir hâtir	حقير خاطر	36/5	hakir gönül
heğir kimsenü nezerinde	حقير كمسنو نظرينده	233/9	alçakgönüllü, mütevazı, kendini küçük gören
heğirlük	حقير لوك	160/19; 472/7	aşağılanma, küçümseme, zavallılık, acizlik, değersizlik
hekîm	حكيم	285/17; 286/1	doktor, tabip, hekim
hekîm (II)	حكيم	191/16	felsefe uzman, filozof, hikmet ehli
hekîm nüshesi	حكيم نسخه سي	381/10	doktor reçetesi
hekkāk	حكاك	50/12; 212/8	hakkak, oymacı, kuyumcu
helāk	حلاك	464/17	ölme, mahvolma
helāyig çoğluğ	خلايق چوخ لوقي	118/13	insan kalabalığı
helğ	خلق	140/1	yaratma, yoktan var etme
helğ	خلق	439/10	boğaz
helife	خليفة	426/11; 471/4	halife, vekil, yardımcı
heliğ	خليق	209/9	iyi huylu, nazik, sevecen
helîm	حليم	281/18	ılımlı, sakin, uysal, hoş
helîm heyvân	حليم حيوان	73/10	evcil hayvan, uysal hayvan
helîmlük	حليم لوك	281/19	ılımlılık, sakinlik, uysallık, hoşluk
helvet yer	خلوت ير	273/2	gizli yer
hem	هم	285/10	hem, aynı şekilde
hem beyle	هم بيله	444/6	böyle, bunun gibi
hemân	همان	42/12	o
hemân yerde	همان يرده	22/12	o yerde, belirtilen yerde
hemçeşm	هم چشم	20/5; 114/12	yarışan, çekişen, taklit eden, öykünen
hemçeşm olmak	هم چشم اولمك	206/17	yarışmak, çekişmek, taklit etmek, öykünmek
hemçeşmlük	هم چشم لوك	114/11; 206/16	yarışmak, çekişmek, taklit etmek, öykünmek
hemders	هم درس، همدرس	113/17; 119/5	okul arkadaşı, ders arkadaşı
hemel; hemel bürc(i)	حمل، حمل برج	44/17; 410/11	koç, koç burcu
hemîr	خمير	266/9	hamur
hemîşe	همشه	57/8; 129/9; 178/5; 248/11; 287/20; 340/4; 357/12; 412/10	her zaman, sürekli, daima, hep, sonsuza dek, ebediyen
hemîşe eylerem	همشه ايلرم	57/9	her zaman yaparım
hemîşe isitmesi	همشه اسيت مسي	184/18	devamlı ateş, uzun süren ateş

hemîşe işde	همیشه اشده	58/3	çalışkanlık, iş konusunda titizlik
hemîşe olmak	همیشه اولمک	354/1; 357/10	sürekli olmak, hep olmak, devamlı olmak
hemle	حملة	56/17	saldırı, hücum, hamle
hemle etmek	حملة اتمک	260/20	hamle yapmak, saldırmak, hücum etmek
hemmāl pālānı	حمل پالانی	107/8	hamal palanı, hamal semeri
hemsebağ	هم سبق	113/17; 119/5	okul arkadaşı, ders arkadaşı
hemvār	هموار	269/11	düzgün, pürüzsüz
hemvār etmek	هموار اتمک	40/15; 269/6	düzgünleştirmek, pürüzsüzleştirmek, muntazam hâle getirmek
hemvār yer	هموار یر	344/14	ova, düzlük
hemyaş	هم یاش	107/17	aynı yaşta olan
hemyāz	خمیاز	400/11	esneme
hemyāz cekmek	خمیاز جکمک	400/12	esnemek
henāyî reng	حنای رنگ	110/18	kına rengi
hencer	خنجر	144/17; 366/18; 437/18	hançer
hendeğ	خندق	198/6	hendek, çukur, delik
hendese heṭṭi	هندسه حطی	2/2	abaküs
henüz	هنوز	34/7	henüz, şimdiye kadar
henüz yoḥ	هنوز یوخ	310/2	henüz değil, şimdi değil
henzel şu'mi	حنظل شعمی	109/19	ebucehil karpuzunun çekirdeği
her	هر	316/7	her, her biri
her birisi	هر برسی	316/8	her biri, herkes
her gedem	هر قدم	1/12	her adım
her gisim zād	هر قسم زاد	316/9	her türlü şey, herhangi bir şey
her gök ki ola	هر کوک که اوله	206/10	her türlü yeşillik olsun
her ḥal	هر حال	15/18	her nasılsa, her neyse
her hangisi	هر هانکسی	316/8	her biri, herkes
her ikisi	هر ایکسی	103/20	her biri
her ki beyle ola	هر که بیله اوله	147/8	böyle olduğuna göre, öyle olduğu için
her kimse ki ola	هر کسه که اوله	369/8	her kim olursa
her kimseye senden peşmāndur	هر کمسیه سندن پشماندور	159/17	herkes için üzölüyorsun
her ne istersen	هر نه استرسن	106/3	her ne istersen
her ne mümkün ola	هر نه ممکن اوله	369/20	her ne mümkünse, mümkün olduğunca
her ne ola	هر نه اوله	106/4; 369/9; 370/15; 418/3	her neyse, her ne olursa
her ne ona	هر نه اونه	195/6	her ne ona
her terefe	هر طرفه	164/6	her tarafa

her ٲerīg	هر طریق	316/11	her durumda, her şartta
her ٲerz	هر طرز	15/18	her nasılsa, her neyse
her ٲerz ki ola	هر طرز که اوله	111/19	nasıl olursa olsun
her vaġt ki	هر وقت که	316/10	her zaman, her defasında
her vaġt ola	هر وقت اوله	418/5	istediġin zaman, ne zaman istersen
her yemiş eti	هر یمش اتي	350/2	meyvenin etli kısmı
her zād destesi	هر زاد دسته سی	280/17	herhangi bir şeyin el kısmı
her zād ġurdesi	هر زاد خردسی	389/17	herhangi bir şeyin kırıntısı, herhangi bir şeyin döküntüsü
her zāda ki niřāne	هر زاده که نشانه	7/3	nişanı vurmak, hedefe ulaştırmak, tespit etmek, kavramak
her zādun yūzi ola	هر زادون یوزی اوله	179/9	her ne olursa olsun
ġerābāt	خرابات	77/2	genelev, kerhane
ġerām	حرام	363/4	yasak, yasadışı, illegal, haram
ġerām (II)	حرام	415/5	harem, kadınlara mahsus bölüm
ġerāmi; ġerām(i)	حرامی، حرام	57/2; 356/8	harami, eşkıya, haydut
ġerāmīlūk	حرامی لوک	56/18	yol kesmek, haramilik, eşkıyalık, haydutluk
ġerāmzāde	حرام زاده	304/17; 377/3	haramzade, gayrimeşru, piç, veledizina
ġerāmzāde (II)	حرام زاده	204/13	kurnaz, düzenbaz, dolandırıcı
ġerāmzāde olmuş	حرامزاده اولمش	57/1	haramzade olmuş
ġerb veren savaşda	خرب ورن سواřده	226/12	savaşçı
ġerbeinen yaraġınan yoldaşlık etmek	خربه اینن یرق اینن یولداř لوک اتمک	8/17	silahlarla eşlik etmek, silahlarla korumak
ġerc	خرج	429/7	harç, para
ġerc etmek	خرج اتمک	428/17	harcamak
ġerc iyesi	خرج ایسی	428/18	harcayan
ġercler	خرچلر	458/18	harçlar, vergiler
herçend; hercend	هرچند، هر جند	72/8; 370/3	her ne kadar, olmasına raġmen, fakat
herçend az	هر چند آز	22/14	en azından, hiç deġilse
herçend azdurlar yüzden az degiller	هر چند آزدرلر یوزدن آز دکلر	22/14	en azından yüzden az deġiller, hiç deġilse yüzden az deġiller
herçend çoġdur	هرچند چوقدور	23/1	en fazla, en çok
herçend ki	هر چند که	34/9; 131/2	her ne kadar, olmasına raġmen, fakat
herçend kic	هرچند کیچ	23/2	en geç
herçend yaman	هر چند یمان	22/19	en kötü ihtimalle
ġereket	حرکت	21/10; 302/9	hareket, telaş
ġereket (II)	حرکت	210/7	hareket, jest ve mimik
ġereket etmek	حرکت اتمک	461/6	hareket etmek

hareket gebül eyleyen	حرکت قبول ایلین	296/7; 296/9	hareketli, hareket edebilen
hareket veren	حرکت ورن	141/18	hareket veren, hareketlendiren
hareket verilmiş	حرکت ورلمش	21/11	harekete geçirilmiş, telaşlı
hareket vermek	حرکت ورمک	21/9	hareket ettirmek, sallamak
hareket vermek (II)	حرکت ورمک	210/6	hareket vermek, jest ve mimik yapmak
herketlü	حرکت لو	461/5	hareketli
hergāh	هر کاه	370/3	eğer
hergāh (II)	هر کاه	480/9	her zaman, her defasında
hergāh beyle ola	هر کاه بیله اوله	353/18	eğer böyleyse, böyle olduğu kabul edilirse
hergāh ki	هر کاه که	131/2	ancak, olmasına rağmen
hergāh ki (II)	هر کاه که	316/10	her zaman, her defasında
hergāh ki beyle ola	هر کاه که بیله اوله	443/5	eğer böyleyse, böyle olduğu kabul edilirse
hergiz	هرکز	98/13; 211/13	asla, hiçbir zaman
herīd	خرید	116/2	alışveriş, satın almak
herīdārlik	خریدارلوق	116/2	alıcılık, müşterilik
herīf	حریف	63/2	rakip, karşı taraf
herise	هریسه	444/1	kesme aletleri
herrāf	حراف	172/10	söz erbabı, etkili konuşan
herrāfluk	حراف لوک	172/11	güzel konuşmak, belagat
herze	هرزه	201/16; 258/19; 323/4	saçma, boş, abes, gereksiz, yararsız
herze dimek	هرزه دیمک	103/17	gevezelik yapmak, boşboğazlık etmek, saçmalamak
herze diyen	هرزه دیین	103/18; 199/8; 311/7	geveze, boşboğaz, saçmalayan
herze diyen arvat	هرزه دین اروت	104/6	geveze kadın, çok konuşan kadın, boşboğaz kadın
herzekār	هرزه کار	99/12; 311/8	saçma konuşan, anlamsız sözler söyleyen
herzekār (II)	هرزه کار	323/7; 323/8	tembel, amaçsız
herzelü	هرزه لو	103/19	geveze, saçmalayan, boşboğaz
hesāb	حساب	2/1; 117/1; 129/13; 312/2	hesap, sayı, sayım
hesāb almak	حساب المک	346/2	hesap almak, hesaplama
hesāb arıdmek	حساب اریدمک	371/6	hesabı temizlemek, hesabı kapatmak

hesāb etmek	حساب اتمک	116/19; 182/2	hesaplamak, saymak
hesāb etmek (II)	حساب اتمک	378/20	karşılık vermek, karşılama
hesāb eyleyen	حساب ایلین	1/20; 311/21	hesapçı, hesap eden, muhasebeci
hesāb eyleyici	حساب ایلجی	116/1; 128/4	hesapçı, hesap eden, muhasebeci
hesāb pāk etmek	حساب پاک اتمک	20/16; 102/13	hesabı temizlemek, hesabı netleştirmek
hesāb vermek	حساب ورمک	146/3; 379/1	hesap vermek, sorumlu olmak
hesāba goymek	حسابه قویمک	37/7	hesaplamak, numaralandırmak, saymak
hesāba goyulmuş	حسابا قویل می‌ش	37/10	hesaplanmış, numaralandırılmış, sayılmış
hesāba sanmek	حسابه سانمک	37/9	hesaplamak, numaralandırmak, saymak
hesābsız	حساب سیز	253/2	hesapsız, sayılamayacak kadar çok
hesed	حسد	258/10	kıskanma, çekememe
hesed aparmek	حسد اپرمک	258/8	kıskançlık yapmak, çekememek, haset etmek
hesed aparmek kimseye	حسد اپرمک کمسیه	229/8	bir kimseyi kıskanmak, bir kimseye haset etmek
hesedlū	حسدلو	258/9	kıskanç, hasetçi
hesedlūk	حسدلوک	258/7	kıskanma, çekememezlik, haset etme
heşir	حصر	439/15	hasır
heşir doḥuyan; heşir toḥuyan; heşir toḥuyan	حسیر دوخین، حصر توخیان، حسیر توخین	48/18; 53/4; 439/16	hasır dokuyan, hasırcı, sepet dokuyan
heṭā	خطا	110/20	hata, günah, arıza, kusur
heṭer	خطر	339/8; 339/9; 387/20	bela, felaket, tehlike, risk
heṭere düşmek	خطره دوشمک	383/2	tehlikeye düşmek, riske girmek
heṭerlū	خترلو	339/11	tehlikeli, riskli
heṭm etmek	ختم اتمک	443/18	sözleri sonlandırmak, konuşmayı bitirmek
heṭmī	ختمی	278/9	hatmi, bir bitki türü
heṭṭ	خط	90/17; 268/15; 383/16	hat, çizgi, iz, satır
heṭṭ (II)	خط	265/9	mektup, yazı
heṭṭ (III)	خط	261/4	ince sakal
heṭṭ cekmek	خط چکمک	86/17	üstünü çizmek, silmek

heṭṭ çekmek yazılmış üste	خط جكمك يازل ميش اوسته	402/13	yazdıklarının üstüne çizgi çekmek, geri adım atmak
heṭṭlū	خط لو	261/5	ince sakallı, sakalları yeni çıkmış
hevāle etmek	حواله اتمک	456/11	devretmek, aktarmak, havale etmek
hevālī	حوالی	129/15; 450/10	çevre, etraf, yöre, bölge
hevān	هوان	277/20	havan, dövme kabı
heven destesi	هون دسته سى	342/11	havan tokmağı
heves eyledim	هوس ايلدم	140/18	heves ettim
heves eylerem	هوس ايلرم	140/18	heves ederim
hevīḥdār	حويچدار	159/3	kâhya, kiler görevlisi
hevīḥhāne; hevīḥhāne	حويچخانه، حويچ خانه	158/20; 397/14	kiler, ambar, depo
heyā	حيا	296/19; 467/16	utanma, hayâ duygusu, vakar
heyā iyesi	حيا ايسى	297/2	hayâlî, mütevazî, utangaç, alçakgönüllü, vakur
heyāl	خيال	181/15; 236/10	hayal, düş, fantezi
heyāl güvvet	خيال قوت	354/18	hayal gücü
heyāle aldanmek	خيالده الدنمک	236/9	hayal kırıklığı yaşamak, olmayacak şeyi düşlemek
heyāller	خيالار	181/16	hayaller, düşler, fanteziler
heyālu	حيالو	297/2; 389/6	hayâlî, mütevazî, utangaç, alçakgönüllü, vakur
heyāsız	حياسيز	358/16; 441/8; 476/16	hayâsız, utanmaz, saygısız, küstah
heyāt	حيات	475/11	ebedî hayat, sonsuz hayat
heyif heyif	حيف حيف	313/5	tüh tüh, yazık, ne yazık ki
heyifdūr	حيف دور	169/20; 334/5	tüh, çok yazık, yazıktır
heyir	خير	72/13	iyi, güzel, hoş, hayırlı
heyir etmek	خير اتمک	320/17	hayır yapmak
heyirsiz	خيرسيز	287/1	hayırsız, hayrı olmayan, fakir, yoksul
heykel	هيكل	79/3	heykel
heyli vağdūr	خيلی وقذور	211/7	uzun zamandır, uzun süredir, epeydir
heyran	حيران	439/17	hayrete düşmüş, şaşırmış
heyran olmak	حيران اولمک	33/12; 33/13; 33/14; 282/9	hayran olmak, hayret etmek, şaşırmak
heyranlık	حيران لوك، حيرانلوك	282/8; 440/1	hayret etmek, şaşkınlık, kendinden geçmek
heyrāt	خيرات	172/2; 268/13	sadaka, hayrat, zekât, ihsan

ḥeyrāt istemek	حیرات استمک	286/18; 286/19	hayır istemek, sadaka istemek, dilenmek
ḥeysiyyet	حیثیت	83/10; 96/17	sebeup, neden, amil, vesile
heyva	هیوا	139/10; 286/8	ayva
heyva ağacı	هیوا آقجی	24/4	ayva ağacı
heyva ḥalvāsı	هیوا حلواسی	139/9	ayva tatlısı, ayva reçeli
ḥeyvān	حیوان	35/17	hayvan, canlı
ḥeyvān (II)	حیوان	73/8	canavar, yaratık
ḥeyvān-ı ġeyr-i nātiġ	حسوان غیر ناطق	35/19	konuşamayan canlılar
ḥeyvān-ı nātiġ	حیوان ناطق	35/18	konuşan canlılar, insanlar
ḥeyvānlar	حیوان لر	137/15	canlı varlıklar, canlılar
ḥeyyāt	خیاط	52/3; 399/19	terzi
ḥeyyāt ipliġi	خیاط ایلکی	191/11	dikiş ipliği
ḥeyy-i lāyemūt	حی لایموت	238/7	ölümsüz
ḥeyy-i lāyemūtlik	حی لایموت لوک	238/8	ölümsüzlük
hezārbār	هزار بار	98/12	binlerce şey
ḥezīne	خزینه	451/9	hazine
ḥezīnedār	خزینه دار	451/8	hazine görevlisi, sayman
hezm olmak zād	هضم اولمک زاذ	153/17	yemeği sindirmek, hazmetmek
hezmsiz	هضم سیز	247/3; 247/4	hazımsız, hazmedemeyen
ḥezret	حضرت	275/1; 358/12	hazret, sevgili, sayın, majesteleri
ḥezret (II)	حضرت	56/9	hazır olma, mevcut olma
ḥezret-i bibi meryem	حضرت بی بی مریم	283/1	Hz. Meryem, Meryem Ana, Bakire Meryem
ḥezret-i hevvā	حضرت هوا	178/11	Hz. Havva
ḥezret-i 'isā; ḥezret-i 'isā	حضرت عیسیٰ، حضرت عسی	103/10; 210/10	Hz. İsa
ḥezret-i 'isā bizim ḥudāvendimüz	حضرت عسی بزم خداوندیم اوز	210/11	Hz. İsa bizim efendimiz
ḥırda etmek	خیرده اتمک	420/20	parçalamak, ufalamak, küçültmek
ḥırman	خرمن	142/18; 299/14	harman, yığın, tahıl yığını
ḥırman etmek	خرمن اتمک	11/16	toplamak, biriktirmek
ḥış	خویش	42/19	pulluk, saban
ḥış dutmek	خویش دوتمک	422/7	pullukla sürmek, ekin ekmek, çift sürmek
ḥış etmek	خویش اتمک	42/17; 450/3	pullukla sürmek, ekin ekmek, çift sürmek
ḥışdārlük	خویش دار لوک	42/18	pullukçuluk, ekincilik
ḥızıl demek*	خیزل ده مک	409/9	hızıl demek
hîc	هیج	308/11; 311/19	hiç, hiçbir şey
hîc hangisi	هیجهانکسی	307/17	hiçkimse, hiçbirisi
hîc hangisi andan	هیجهانکسی اندم	307/18	ikisi de değil, hiçbirisi, ne o ne de öbürü

hîc işe gelmez	هیچ ایشه کل مز	310/8	işe yaramaz, boşuna
hîc kimse	هیچکسه	307/17	hiç kimse, hiçbirisi
hîc terzinen	هیچ طرز ینن	34/1	hiçbir şekilde
hicāblu	حجاب لو	386/7	korunan, sığınan
hidāyet	هدایت	156/8	doğru yola sevk etme, yönlendirme
hîdmet	خدمت	179/14; 307/7	hizmet, iş, görev
hîdmet etmek	خدمت اتمک	293/20	hizmet etmek, görev yapmak
hîdmet ileyh almak	خدمت الیه المک	18/4	dükkanında çalışmak, hizmet etmek
hîdmetkār	خدمتکار	294/1; 415/10; 415/17; 415/18	hizmetkâr, hizmetçi; yardımcı
hîdmetkār arvat	خدمتکار اروات	415/9	hizmetçi kadın, yardımcı kadın
hîdmetkārlik	خدمتکارلوک	416/1	hizmetçilik, yardımcılık
hîgel-i dirāhtān	خیکل درختان	25/4	ağaçlık, koru
hîk tuluḥ tiken	خیک تولوخ تیکن	54/11	tulum diken
hîkāyet	حکایت	231/11; 304/5	tarih, hikâye, anlatı, aktarma
hîkāyet etmek	حکایت اتمک	304/4	anlatmak, hikâye etmek, aktarmak
hîkmet	حکمت	366/12; 399/4; 473/20	bilgelik, akıllılık, âlimlik
hîkmet ‘elmi	حکمت علمی	191/15	felsefe
hîkmet iyesi	حکمت ایسی	366/9	bilge, akıllı, sağduyulu
hîlāf	خلاف	129/16; 337/12	karşı, ters, aykırı, zıt
hîlāf eyleyici	خلاف ایلیجی	63/3	muhalifet eden, muhalif, karşı gelen
hîlāf-i irāde	خلاف اراده	198/1	zorla, iradesi dışında, iradesine ters olarak
hîlāşlık	حلاص لوک	397/16	kurtuluş, özgürlük
hîle	حیله	251/1	hile, aldatma, ayak oyunu
hîle iş	حیله ایش	59/16	düzenbaz, dolandırıcı, hileci
hîle oynemek	هیله اوینه مک	216/19	el oyunu oynamak
hîlye çekmek	هله چکمک	378/16	kürek çekmek
himmetlü	همت لو	222/4	himmetli, himmet eden, ihsanda bulunan
hindî	هندی	246/19	Hint kumaşı
hindüstān	هندوستان	246/17	Hindistan
hindüstānlu	هندوستان لو	246/18	Hindistanlı, Hint
hîre etmek göz	خیره اتمک کوز	316/3	bulanık görme
hîrelük	خیره لوک	252/19	söz dinlememek, emir almamak, itaat etmemek
hîrelük göz	خیره لوک کوز	2/6	kamaşmış göz, bulanık gören göz
hîrş	حرص	143/7; 267/4	hırs, dizginlenemeyen istek, açgözlülük

hırs iyesi	حرص ایسی	64/2	hırslı, açgözlü
hırs yemek	حرص یمک	218/19	açgözlülük, yemek hırsı, oburluk
hırşlü	حرص لو	40/14; 64/1; 252/7; 417/16	hırslı, açgözlü
hişār kūngüresi	حصار کنکره سی	289/1	kalenin tepe noktası
hişārlük etmek	حصار لوک اتمک	197/6	kendini güçlendirmek
hiss	حس	412/16	duyu, his, algı
hişşe etmek	حصه اتمک	427/16	bölmek, paylaşmak
hiss-i müsterek güvvet	حس مشترک قوت	354/16	ortak duyguların gücü, sağduyu gücü
hissiz	حس سیز	253/14	duyarsız, duygusuz, hissiz
hiyār	اخیار	101/11	salatalık, hıyar
hiyār-ı çenber	خیار چنبر	94/3	sinameki, hıyarşembe
hiz etmek	خیز اتمک	397/9	sıçramak, zıplamak, ayağa kalkmak
hoğga	خقا	205/7	hokka
hoğne	حقنه	141/11	lavman
hon	خوان	344/18	büyük tabak, sini
honağ	حناق	276/11	boğaz ağrısı, difteri, kuşpalazı
honca	خوانجه	344/18	büyük tabak, sini
honşā-yı müşkül	حنثی مشکل	230/18	erdişi, çift cinsiyeli
horuldamek	خورل ده مک	393/9	horlamak, horuldamak
horūs	خروس	206/6	horoz
horūs beççe, ho(r)ūs beççe	خروسبچه، خوسبچه	206/7; 349/14	civciv
horūs tãc	خروس تاج	141/7	horoz ibiği
hoş ola	خوش اوله	148/14; 184/12	hoş olsun, güzel olsun, iyi olsun
hoşāvāz	خوش اواز	442/3	güzel ses, hoş ses, kulağa tatlı gelen
hoşbū	خوش بو	332/7; 362/15; 362/17; 429/10	güzel koku, parfüm
hoşbū etmek	خوش بو اتمک	436/10	güzel kokmak
hoşbū vermek	خوش بو ورمک	210/14	güzel koku yaymak
hoşdeblükden	خوشدبلوکدن	144/14	şakacılıktan, güleryüzlülüktən
hoşendām kişi	خوش اندام کیشی	160/10	yakışıklı adam, zarif adam, hoş adam
hoşendāmlük	خوش اندام لوک	160/9	güzellik, zaraflik, hoşluk
hoşhāl	خوشحال	27/7; 129/3; 207/13	neşeli, mutlu, sevinçli
hoşhāl olmak	خوشحال اولمک	27/5; 374/20	neşeli olmak, mutlu olmak, sevinmek, hoşnut olmak
hoşhāllük	خوشحال لوک	27/4	neşelilik, mutluluk, sevinç
hoşhūlg	خوش خلق	209/9	iyi huylu, nazik, sevecen

hōşhūlg kişi	خوش خلق کیشی	234/8	cana yakın adam, güzel huylu adam, sevimli adam
hōşmend	هوشمند	412/14	duyarlı, sağduyulu, kavrayışlı
hōšnūd	خشنود	129/1	hoşnut, memnun, razı
hōšnūd etmek	خشنود اتمک	114/14; 128/15; 343/6	hoşnut etmek, memnun etmek, razı etmek
hōšnūd olmak	خشنود اولمک	154/13; 227/15; 343/8	hoşnut olmak, memnun olmak; razı olmak, memnun olmak
hōšnūd olmak nōğsān icün hēlāyigun	خشنود اولمک نقصان ایجون خلایقون	375/1	başkalarının kötülüğüne sevinmek
hōšnūdām	خشنودام	343/5	beğenmiş, memnun, razı
hōšnūd-i allāh olmak	خشنود الله اولمک	222/5	allah rızasını kazanmak, allah'ın lütfunu erişmek
hōšnūdlük	خشنودلوک	114/13; 128/18; 400/6	hoşnutluk, memnuniyet, rıza gösterme, tatmin olma
hōšnūdlük hēlāyig yamanlūk	جشنودلوک خلاق یمان لوک	374/19	birinin başına gelen kötü olaya sevinmek
hōşteb ī	خوش طبعی	81/18	şakacılık, güleryüzlülük
hōştebī et	خوش طبیعت	119/9	iyi durumda, vaziyeti iyi
hōştebī et kişi	خوش طبیعت کیشی	234/6	güzel huylu adam, iyi karakterli adam
hōkm	حکم	319/16; 356/1	hüküm, karar, buyruk, ferman
hōkm altında	حکم التی انده	427/2	boyun eğen, kabul eden, tabi
hōkm buyurmak	حکم بیورمک، حکم بویرمک	215/13; 319/14; 413/9	hüküm vermek, hükmetmek, yargılamak
hōkm-i hākīm	حکم حاکم	319/18; 413/8	hakimin hükmü, hâkimin yargısı, hâkimin kararı
hōkūmet	حکومت	215/17	hükümler, kararlar
hōkūmet buyurmağ	حکومت بویرمق	112/9	emretmek, buyurmak
hōrmet	حرمت	232/4; 389/2; 391/3	onur, saygı, izzet, hürmet
hōrmet etmek	حرمت اتمک	230/1	saygı duymak, hürmet etmek
hōvz	حوض	355/5	havuz, su birikintisi, gölet
hūd	خود	45/3	zırh
hūd özi demir	خود اوزی دمر	97/13	demir börk, demir kask, demir başlık
hūrcin	خورجین	74/18; 395/5	hurç, heybe, binek hayvanlarının üzerine

			konulan iki taraflı hurç, iki taraflı heybe
hurd etmek; hurde etmek	خورد اتمک، خورده اتمک	274/15; 294/10; 459/5	öğütmek, küçültmek, ufalamak, parçalamak, kesmek
hurdā olmuş	خوردا اولمش	198/11	kırılmış, parçalanmış, ufalanmış
hurde çüt	خرده چوت	95/8	ikiye bölünmüş
hurde daş	خرده داش	345/17	küçük taş, çakıl
hurde hurde	خورده خورده	32/14	küçük küçük, parça parça
hurde pül	خورده پول	299/7	bozuk para
hur(d)e satan	خوره ساتن	53/18	inci boncuk satan, eski eşya satan, hurdacı
hurfe	خرقه	351/11	kırmızı gövdeli ve yeşil yapraklı bir bitki
hurmā	خرما	147/10	hurma
hurmā ağacı	خرمه اقجی	24/5; 326/12	hurma ağacı
hūşyār	هوشیار	11/1	akıllı düşünceli, zeki
hūt; hūt	حوت، هوت	105/3; 411/6	balık, balık burcu
hūt būrc(i)	حوت برج	342/6	balık, balık burcu
huveydā	هویدا	407/15	açık, belli, aşikâr, ortada
hübūblar	حبوبلر	264/11	hububat, taneli yiyecekler
hüccet	حجت	14/16; 44/7; 365/11; 365/12; 374/6	kanıt, delil
hüccet etmek	حجت اتمک	340/18	varlığa delil göstermek, kanıt göstermek
hüccet getirmek	حجت کترمک	44/6; 365/14	delil göstermek, kanıt sunmak
hücre	حجره	434/20	oda
hüdhüd	هدهد	481/7	hüthüt, ibibik, çavuş kuşu
hüdūd	حدود	121/17	sınır, hudut, kenar
hüdūd iyesi	حدود ایسی	121/15	sınır sahibi
hüdūd olmak	حدود اولمک	121/16	sınırlamak, sınırları olmak
hülāşe	خلاصه	175/12; 377/12	hülasa, öz, sonuç, kısaca
hümre	خمره	211/17	küp, büyük toprak kap
hüner	هنر	47/12; 54/20	hüner, sanat, yaratıcılık
hüner (II)	هنر	251/3	idrak, anlama yeteneği, kavrayış
hünerlü	هنر لو	216/2; 248/4	hünerli, becerikli, yetenekli, usta
hünermend	هنرمند	216/5	hünerli, becerikli
hünermend (II)	هنرمند	251/4	idrak sahibi, anlayışlı
hünermendlük	هنرمند لوک	47/12	sanatçılık, yaratıcılık

hünermendlük görssetmek	هنرمندلوك كرسى مك	251/2	idrak etmek, akıl erdirmek, anlamak, becermek
hünerverlülük	هنرورلوك	440/13	hünerli olmak, başarılı olmak
hüsn	حسن	72/3	güzellik, hoşluk, süslülük
hüsn verilmiş	حسن ورلمش	3/20	güzelleştirilmiş, süslenmiş
hüsn vermek	حسن ورمك	3/16	güzelleştirmek, süslemek
hüsnlü	حسن لو	72/5	güzel, hoş, süslü
hüşümet	خصومت	315/4	kin, nefret, düşmanlık
hüşümet etmek	خصومت اتمك	315/2	husumet beslemek, nefret etmek, düşmanlık etmek
hüşüşen	خصوصا	242/12; 330/12	özellikle, özel olarak, bilhassa
hüzür	حضور	358/11	var olma, hazır olma
hüzûra	حضوره	242/13	hazır, önde
ibrâhîm peygamber	ابراهيم پيغمبر	5/9	Hız. İbrahim
ibrâm	ابرام	240/17	can sıkmak, ısrar etmek, rahatsız etmek
ibtidâ	ابتدا	112/7; 360/15	başlama, başlangıç, ilk
ibtidâ etmek	ابتدا اتمك	245/6; 360/14	başlamak
icâre	اجاره	139/12	kira
icâre vermek	اجاره ورمك	139/11	kiraya vermek
icâz eyleyici	ايجاز ايليجى	117/18	uygun gören, kabul eden, izin veren
icdim	ايچدم	73/20; 145/13	içtim, yudumladım, yedim
icerem	ايچرم، يجره م	73/20; 145/13; 425/6	içerim, yudumlarım, yerim
icerü	ايچرو	149/17	içeri
icerü aparmek	ايچرو اپرمگ	189/16	içeri girmek, nüfuz etmek
icerü yetişmek	ليچرو يتش مك	335/15	içeri girmek, sızmak, nüfuz etmek
icildim	اچلدم	425/6	içtim, yudumladım
ictimâ' öldürmek icün	اجتماع اولدورمك ايجون	124/3	anlaşmak, komplo kurmak, öldürmek için plan yapmak
ictinâb etmek	اجتناب اتمك	389/20; 405/14	çekinmek, kaçınmak
icerü getmek; icerü getmek	ايچرو كتمك	33/1; 34/16; 173/9	dâhil olmak, içeri girmek, kabul etmek
icerü su aparmek	ايچرو سو اپرمك	237/14	suya daldırmak, suya batırmak
idrâk	ادراك	118/4; 124/11; 251/3	idrak, anlayış, kavrayış, bilme
idrâk etmek	ادراك اتمك	116/8; 118/2	idrak etmek, anlamak, kavramak, bilmek

idrāk görset(mek)	ادراک کرسټ	251/2	idrak etmek, anlamak, kavramak, bilmek
idrāk iyesi	ادراک ایسی	251/5	idrak sahibi, anlayışlı
iflās	افلاس	253/3	iflas, fakirlik, yoksulluk
iftirā	افترا	84/14	iftira, suçlama, bühtan, itham
ig	ایک	205/4	iğ, kirmen, mil, tığ
igid	اکید	214/18	genç, yiğit
igid öküz	اکید اوکوز	215/4	öküz, boğa
igidlük	ایکیدلوک	215/5	gençlik, yiğitlik
igine; iyne	ایکینه، اکینه، اینه	21/15; 195/9; 349/11; 367/4	iğne
igine delügi; igne delügi	ایکینه دلوکی، اکینه دلوکی، ایکنه دلوکی	21/16; 142/7; 195/9	iğne deliği
igine ele batmek	اکینه اله باتمک	367/14	ele iğne batması
igine yarası	اکینه یارسی	367/13	iğne yarası
igirmi	اکرمی	466/10	yirmi
igirmi batman daş	اکرمی باتمن داش	341/17	yirmi batman ağırlık
igirmi bir	اکرمی بر	466/11	yirmi bir
igirmi biş	اکرمی بیش	466/12	yirmi beş
igirmi min	اکرمی من	466/13	yirmi bin
iglīm-i dünyā	اقلیم دنیا	329/8	dünyanın parçası, dünyanın bir bölümü
igneci	ایکنه جی	50/18	iğneci
ignedān	ایکنه دان	94/1	iğnelik, iğnedan, iğne kutusu, iğne yastığı
igrār	اقرار	120/16	itiraf, açıklama
igrār (II)	اقرار	131/13	kabul, onay, anlaşma, sözleşme
igrār etmek	اقرار اتمک	120/9	itiraf etmek, açıklamak
igrār etmek (II)	اقرار اتمک	362/2	kabul etmek, onaylamak
igrār etmek dīne	اقرار اتمک دینه	120/11	inancını itiraf etmek, inancını açıklamak
igrār eylemek borca	اقرار ایله مک بورجه	120/10	borcunu kabul etmek, borcunu onaylamak
iḥdās	احداث	69/4; 226/3; 226/4	güvenlik memuru, gece bekçilerinin başı, gece nöbetçilerinin lideri
ihrām gāvesi	اهرام کاوه سی	483/11	kama, takoz
iḥtilāf	اختلاف،	130/8	muhalafet, karşı çıkma, anlaşmazlık, inat
iḥtilāf etmek	اختلاف اتمک	130/7	muhalafet etmek, karşı çıkmak, aksini savunmak, inat etmek
iḥtirāʿ	اختراع	257/19	buluş, icat
iḥtirāʿ eleyen	اختراع الین	258/2	buluş yapan, mucit
iḥtirāʿ eyleyici	اختراع ایلیجی	65/8	yaratıcı, yazar

iẖtirāz etmek	احتراز اتمک	2/10; 178/19; 203/2	kaçınmak, çekinmek, sakınmak
iẖtirāz eyleyen	احتراز ایلین	2/17	kaçınan, çekinen, sakınan
iẖtişār	اختصار	4/11; 4/13; 79/4; 114/10	kısaltma, seçme, küçültme, özetleme
iẖtişār etmek	اختصار اتمک	4/10	kısaltmak, seçmek, küçültmek, özetlemek
iẖtiyāc olmak	احتیاج اولمک	228/15	ihtiyaç duymak, gerek duymak
iẖtiyār	اختیار	267/2	seçme hakkı, özgür irade
iẖtiyār etmek	اختیار اتمک	171/18	seçmek, tercih etmek
iẖtiyārлу	اختیارلو	58/16; 480/1	özerk, seçme hakkına sahip, mutlak güç sahibi
iẖtiyārsız	اختیارسیز	258/18	gönülsüz, isteksiz, seçim dışı, irade dışı
ikemci	ایکم جی	360/13	öncelikli olan, birincil
iki	ایکی	133/12; 328/17	iki, çift, iki tane, iki adet
iki (II)	ایکی	113/16	eş, karı koca, çift
iki 'ālem	ایکی عالم	298/17	iki dünya, iki cihan
iki cān olmak	ایکی جان اولمک	223/7	hamile, gebe
iki cānlu	ایکی جانلو	223/8; 357/7	hamile, gebe, iki canlı
iki cānlu ağac	ایکجان لو اقچ	210/1	ağacın filizi, ağacın tomurcuğu
iki cānlu arvat	ایکی جانلو اروت	166/17	hamile kadın, gebe kadın
iki cānlu etmek	ایکی جانلو اتمک	252/11	hamile bırakmak, döllemek
iki cānlu olmak	ایکی جانلو المک، ایکی جان لو اولمک	117/19; 117/20; 118/3	hamile olmak, gebe olmak
iki cānlük	ایکی جانلوک	223/9	hamilelik, gebelik
iki cūft cūft	ایکی جفت جفت	164/8	ikişer ikişer, çiftler çiftler
iki 'eded	ایکی عدد	328/17	iki, çift, iki adet
iki ġad	ایکی قد	167/6	iki defa, iki kat, iki kere
iki ġad etmek	ایکی قد اتمک	14/10; 167/5	iki defa yapmak, çiftlemek
iki ġad olmuş	ایکی قد اولمش	14/11	iki defa yapılmış, çiftlenmiş
iki ġisim	ایکی قسم	167/7	iki kısım, iki bölüm
iki iki	ایکی ایکی	164/7	iki iki, ikişer ikişer
iki odlu etmek	ایکی اودلو اتمک	75/1	iki kere pişirilen ekmek, kurabiye
iki peyker	ایکی پیکر	208/4	ikizler, ikizler burcu
iki tobuġ	ایکی توبوق	144/16	iki topuk, topuklar
iki yüz	ایکی یوز	169/11	iki yüz
iki yüzem	ایکی یوزم	169/12	iki yüzüncü

iki zādun içinde	ایکی زادون ایچنده	198/9	iki şeyin ortasında, iki şeyin arasında
ikiden biri	ایکدن بری	478/12	ikisinden biri
ikindü; ikündü	ایکندو، ایکوندو	151/14; 414/19	ikindi, akşamüstü
ikisi	ایکسی	272/5	ikisi, ikisi birden, her ikisi
ikisinde	ایکسینده	28/10	ikisinde, her ikisinde
iktifā	اکتفا	441/10	yeterli görme, yetinme
iktifā etmek	اکتفا اتمک	278/18	yeterli olmak, yetinmek
iktifāsız	اکتفاسیز	278/15	yetersiz, başarısız
il	ایل	36/17	yıl, sene
il azuğesi	ایل ادوقه سی	366/4	yıllık azık, yıllık yiyecek
il feşil	ایل فصل	434/3	mevsim, sezon
il hikāyet	ایل حکایت	36/9; 141/20	yıllık, kronik
il yemiş	ایل یمیش	36/21	çok yıllık, asırlık
ilan balıĝ	ایلان بالغ	35/14	yılan balığı
ilan arĝası	ایلان ارخسی	270/17	bel, kuyruk, yılan kuyruĝu
ilci	ایلجی	31/8	elçi
ilcilük	ایلجی لوک	31/6	elçilik
ilhām	الهام	254/8	ilham, esin, vahiy
ilhām etmek	الهام اتمک	390/17	ilham etmek, vahyetmek
ilhām-i allāh	الهام الله	254/9	Allah'ın verdiği ilham, Allah vergisi
ilhı	ایلخی	45/6	at sürüsü, yıldı
ilik sümügi	الیک سوموکی	286/4	kemik iliĝi
ilticā	التجا	382/11	sıĝınma
ilticā etmek	التجا اتمک	382/10	sıĝınmak
iltifāt	التفات	221/18	iltifat, ilgilenme, teveccüh
iltifā(t)da	التفاده	222/5	Allah rızasını kazanmak, Allah'ın lütfuna erişmek
iltimās	التماس	165/6; 357/5; 442/18; 442/19	rica, talep, yalvarma, dua
iltimās etmek	التماس اتمک	357/2	rica etmek, talep etmek, yalvarmak, dua etmek
iltimās eyleyici	التماس ایل بغل جی	357/1	rica eden, talep eden, yalvaran, dua eden
īmān	ایمان	185/3; 473/13	iman, inanç, itikat
īmān olmak	ایمان اولمک	140/3	imanlı olmak, inançlı olmak, itibar sahibi olmak
imlā	املا	321/17	yazım, imla
imsāk	امساک	153/2	diyet, el çekme, perhiz
imtihān etmek	امتحان اتمک	227/14	denemek, sınamak, tatmak

imtilā	امتلا	247/3; 386/17	mide şişkinliği, mide tıkanıklığı, hazımsızlık
in gā'ide	این قاعده	444/7	bu özellik, bu kural
inād	عناد	130/8	muhalefet, karşı çıkma, anlaşmazlık, inat
inanan	اینانن	11/10; 140/9	inanan, güvenen
inanduran	اناندورن	140/10	güvenilir, güvenilir isim
inandurmek	ایناندورمک	11/9; 140/8	inandırmak, güvendirmek
inanmalu	اینان ملو	140/4	inanç, iman, itikat
inanmek	اینان مک	140/2; 146/5; 185/4; 228/18	inanmak, güvenmek, itibar etmek
ince	انجه	149/4; 426/15	ince, nazık, narin, latif, hoş
ince etmek sözi	انجه اتمک سوزی	58/20	konuşmayı inceltmek, konuşmayı kibarlaştırmak
ince renc	انجه رنج	185/1; 231/1; 276/14	ince ağrı, ince hastalık
ince zünnār	انجه زنار	106/1	ince kemer, dar kemer
inci	انجی	339/13	inci
inci dānesi	انجی دانسی	339/14	inci tanesi
incīl-i müğeddes	انجیل مقدس	178/14	Kutsal İncil
inciller	انجیل لر	178/15	İnciller
inden sora	ایندن سوره	167/4	bundan sonra, şimdiden sonra
indi	اندی، ایندی	15/5; 42/9; 232/6	şimdi, şu anda
indi hāmıdan irelū	اندی حامیدن ایره لو	15/6	şimdi her zamankinden daha çok
inek	انک	461/4	inek
ingilāb	انقلاب	456/14; 459/14	dönüşüm, değişim, köklü değişiklik
ingilis ölkesi	انگلیس الکیسی	251/6	İngiltere
inkār	انکار	306/17	inkâr, kabul etmeme
inşāf	انصاف	125/13; 217/16	insaf, vicdan, adaletlilik
inşāf yüzinen	انصاف یوزینن	217/6	haklı olarak, adaletli olarak
inşāf yüzinen dimek	انصاف یوزینن دیمک	156/4	insafla söylemek, vicdanla söylemek
inşāf yüzinen dirilmek	انصاف یوزینن دیرلمک	477/3	son ana kadar dinine uygun yaşamak
insāf yüzinen iş etmek	انصاف یوزینن اش اتمک	352/17	işlerde insafli davranmak, işlerde adaletli olmak
inşāfsız kişi	انصاف سیز کیشی	252/6	insafsız adam, vicdansız adam, adaletsiz adam
insāniyyetlük	انسانیت لوک	233/5	insanla ilgili, insaniyetlilik

inşā	انشا	115/14; 409/5	yazma, kaleme alma, metin oluşturma
inşā kitāb(ı)	انشا کتاب	267/15	inşā kitabı, nesir yazıların ya da dilekçelerin toplandığı kitap
inşāllāh	انشاءالله	155/10; 313/6	inşallah, Allah yazdıysa, Allah nasip ederse
intiğāl	انتقال	457/2	ulaşma, geçme, taşıma
intiḥā	انتها	192/1; 477/7	son, en son, nihayet
intiḥāblük	انتخاب لوک	404/12	seçmek, toplamak
intizār çekmek	انتظار چک مک	56/6; 435/5	beklemek, gözlemek, yola bakmak
intizār eyleyen	انتظار ایلین	429/13	bekleyen, seyreden, yol bakan
intizārlük	انتظار لوک	56/7	bekleyiş, beklenti
inzāl	انزال	136/10	indirme, boşaltma
inzāl olmak	انزال اولمک	136/5	indirmek, boşaltmak
ip	ایپ	134/8	ip, halat
ip gāim	ایپ قایم	196/15	sert ip
ipci	ایچی	49/1	ipçi, pamuk atıcısı
ipek	ایپک	416/4	ipek, ibrişim
ipek gurt	ایپک قورت	468/7	ipek böceği
ipek teli	ایپک تلی	191/10	iplik
ir görünen	ایر کورنن	38/16	öngörülen, tahmin edilen
irādesiz	اراده سیز	258/18	gönülsüz, isteksiz, seçim dışı, irade dışı
irāde-i müvāfiğ olmak	اراده موافق اولمک	131/11	anlaşmak, onaylamak
irāğ ölkesi	عراق الکەسی	329/20	Irak, Acem Irak'ı, Irak-ı Acem, İsfahan merkezli bölge
irelū	ایره لو، ایرلو	62/5; 243/4; 355/17; 356/18; 357/8; 360/5; 360/9	ileri, ön, karşı, önce, evvel, ilk
irelū almak	ایرلو المک	346/3	ilerlemek, fırsatı değerlendirmek
ire(lū) destūrı	ایره دستوری	297/7	eski yol, eski tutum
irelū etmek	ایره لو اتمک	359/13	önde olmak, ileride olmak
irelū gelmek	ایره لو کلمک	6/2; 440/11	ileri gelmek, gerçekleşmek, meydana gelmek, olmak
irelū getmek	ایره لو کتمک، ایرلو کتمک	34/14; 182/12; 331/12; 362/19; 411/11	ileri gitmek, ilerlemek, devam etmek
irelū getmek (II)	ایرلو کتمک	362/12	ilerlemek, fayda sağlamak, kazanmak, kâr etmek
irelū gören	ایره لو کرمک	359/15	öngören, tahmin eden
irelū görmek	ایرلو کورمک	38/14	öngörmek, tahmin etmek

irelū görünmiş	ایرلو کورن می‌ش	38/15	öngörölmüş, tahmin edilmiş
irelū kimi	ایره لو کمی	356/10	öncekilerin yaptığı gibi, önceki tarzda
ire(lū) olmak	ایره اولمک	355/20; 359/13	ileride olmak, önde olmak, öncü olmak
irelū salmek	ایره لو سالمک	38/10	ileri çıkarmak, öne koymak
irelū vaġt kimi dirilmek	اره لو وقت کمی دیرلمک	477/2	geçmiş zamanlardaki gibi yaşamak
irelū yetişmek	ایرلو یتیش مک	212/15	önce varmak, önce yetişmek
irelüler	ایره لولر	356/9	ileride olanlar, önde olanlar
irelū(lū)k	ایره لوک	356/20	ileri olmak
īrevān	ایروان	46/8	Erivan, İrevan, yer adı
irī söz demek	اری سوز دیمک	328/13	kaba konuşmak, sert konuşmak
irtikāb	ارتکاب	115/17	birleştirme, karıştırma
işfāhān; sepāhān	اصفهان، سپاهان	228/10; 228/10	İsfahan, yer adı
işfāhān pīşesi	اصفهان پییشه سی	47/17	İsfahan işçiliği
isfanaġ	اسفنج	430/9	ıspanak
ishāl	اسهال	194/7	ishal, amel
isinmiş	اسین مش	278/8	ısınmış, sıcak
isitdün aġa	ایستدن آقا	385/17	ısıttınız beyefendi
isitme; isit(me)	اسیت مه، اسیت	184/14; 184/15	ateş, sıtma
iskenderiyye	اسکندریه	25/11	İskenderiye, yer adı
iskenderūne	اسکندرونه	25/12; 25/13	İskenderun, yer adı
iskene	اسکنه	403/12	iskarpela, marangozların delik açmak için kullandıkları alet
isladdım	اسلادم	290/13	ıslattım
isladuram	اسلادورم	290/13	ıslatırım
işlāh	اصلاح	172/15	iyileştirme, düzeltme, ıslah
işlāh etmek	اصلاح اتمک	9/2; 135/10; 172/12	ıslah etmek, düzenlemek, değiştirmek, kullanılır hâle getirmek
işlāh eyleyen	اصلاح ایلین	135/18	ıslah eden, ayıplayan, kınayan, düzelten
işlāhdan kicmiş	اصلاحدن کیچمش	248/7	düzeltilemez, çok kusurlu
ism-i fā' il	اسم فاعل	330/5	isim, eylemi gerçekleştireni belirten isim, aktif
ism-i mef' ūl	اسم مفعول	330/6	isim, eylemden etkileneni belirten isim, pasif
ispahi	اسپاهی	422/11	atlı asker, süvari, sipahi

ispāhīlūk	اسپاهی لوک	292/20; 293/1	sipahilik, askerlik
issi	اسی، ایسی	84/7; 84/8; 221/17; 262/15	sıcak, sıcak su, hamam, banyo
issi etmek	ایسی اتمک	402/2	ısınmak, ısıtmak
issi olmuş	ایسی اولمش	402/3	ısınmış, ısıtılmış
issi su	ایسی سو	66/9	hamam, banyo, sıcak su
issioṭ	اسی او ط	337/1	biber, karabiber
istanbul	استنبول	138/10	İstanbul, yer adı
istanbul deryāsı	استنبول دریاسی	282/16	İstanbul boğazı, Karadeniz
iste	استه	342/12	iste, talep et
istedim	استدم	479/14	istedim, talep ettim
istedim (II)	استدم	165/7	öğrenmek istedim, sordum
istedim (III)	استدم	30/14	sevdim
istehkāmlu	استحکاملو	187/12	sabit, sağlam
istemek	استه مک، استمک	165/5; 381/6; 479/6	istemek, talep etmek, rica etmek
istemek (II)	استه مک	73/1; 118/17; 228/13; 267/5	sevmek, hoşlanmak, istemek, beğenmek, şehvet, arzu
istemek allāhdan	استمک الله دن	478/17	Allah'ın isteği, Allah'ın daveti, Allah'ın çağırısı
istemek becid	استه مک بجد	165/9	ısrarla sormak, ısrarla öğrenmek istemek
istemek birbirine	استه مک بر برینه	30/17	birbirini sevmek
istenmiş	استنن میش	381/9	istenen, çalışılan, talep edilen
isterem	استرم	479/14	isterim
isterem (II)	استرم	165/7	öğrenmek isterim, sorarım
isterem (III)	استرم	30/14	severim
isteyen	استین	381/7	isteyen, çalışan, talip
isteyen (II)	استین	31/2; 73/2; 273/9	seven, iyiliğini düşünen
isteyici	استیجی	381/8	isteyen, çalışan, talip
istġūr	استقور	107/14	timsah
istid'ā	استدعا	258/15; 357/5	isteme, talep, dua, rica
istid'ā eleyen	استدعا الین	258/16; 357/1	isteyen, talep eden, dua eden, rica eden
istid'ā eleyici	استدعا الیجی	258/17	isteyen, talep eden, dua eden, rica eden
istidā' etmek	استدعا اتمک	258/14; 357/2	istemek, talep etmek, dua etmek, rica etmek
istiġā	استقا	231/4	ödem, şişlik
istiġā olan	استقا اولن	231/3	ödemli, şişkin
istiġāmet	استقامت	138/11	doğruluk, sabitlik, düzlük
istiġbāl	استقبال	381/21	karşı, karşılama, önüne çıkma

istigfār etmek günahlardan	استغفار اتمک کناه لردن	131/19	günahlar için tövbe etmek, bağışlanmayı istemek
istigfāra aparmek	استغفاره اپارمک	131/20	tövbe etmek
istiḥāza	استحاضه	287/6	âdet, aybaşı, hayız
istilā	استلا	356/16	ele geçirme, yayılma
istilā etmek	استلا اتمک	38/9; 356/17	ele geçirmek, yayılmak
isti' māl etmek	استعمال اتمک	16/2	kullanmak
istivā ḥett	استوا خط	268/16	ekvator çizgisi
iş	اش، ایش	61/4; 98/19; 179/14; 231/8; 231/9; 263/5; 281/3; 317/15; 332/3	iş, eylem, hareket, görev, hizmet, çalışma, etkinlik, üretim
iş ayağ	ایش ایق	98/18	ayakta çalışmak
iş bilen	اش بلن	355/10	iş bilen, işten anlayan
iş bilmek	اش بلن	108/6	iş bilmek, işten anlamak
iş etmek	اش اتمک	318/2	işletmek, harekete geçirmek
iş eyleyen	اش ایلین	274/5	alet, iş aleti
iş olmak	اش اولمک	230/4	yapılması gereken, iş olan
iş oynemek	اش اوینه مک	88/1	iş yapmak
işāre etmek	اشاره اتمک	98/5	işaret etmek, başını sallamak
işāret	اشارت	410/9	işaret, iz, nişan
işaret (II)	اشارت	98/7	işaret, kafa sallamak
işde	اشده	352/8	işte
işden getmiş	ایشدن کتمش	226/14	hasarlı, kullanılamaz durumda
işe gelen	اشه کلن	61/3	gerekli hareket, gereken tutum
işe gelmek	اشه کلمک	415/13	iş yapmak, hizmet etmek
işe getirilmiş	اشه کترلمش	16/3	kullanılmış, istifade edilmiş
işe getirmek	اشه کترمک	291/1; 352/4; 415/15; 481/14	işletmek, kullanmak, çalıştırmak, istifade etmek, uygulamaya koymak
işe getirmek bir zādı	اشه کترمک بر زادی	16/1	bir şeyi kullanmak, bir şeyden istifade etmek
işe salmek	اشه سالمک	430/13	işe göndermek, teşvik etmek
işedim	اشدم	320/13	işedim
işemek	اشه مک	320/12; 320/14; 469/2	işemek
işerem	اشرم	320/13	işerim
işığ	اشیق، ایشیق	39/2; 39/4; 102/14; 139/5; 178/17; 194/16; 236/7; 280/19; 281/12; 296/16; 310/18; 326/9; 431/8	ışık, açık, aşikâr, belli, net, parlak, aydınlık

ışığ etmek	ایشیق اتمک، ایشیق اتمک	6/17; 102/12; 152/11; 236/6; 389/9	ışıklandırmak, aydınlatmak, açmak, parlaklaştırmak, ortaya çıkarmak, açıklığa kavuşturmak
ışığ gedim	ایشیق قدیم	5/14	eski ışık
ışığ heṭṭ	ایشیق خط	265/13	açık mektup
ışığ olmak	ایشیق اولمک	431/9	ışıklanmak, parlamak, aydın olmak
ışığ örğenmek	ایشیق اورکن مک	176/13	aydınlığı öğrenmek
ışığ örğenmiş	ایشیق اورکن می‌ش	59/4	ışık öğrenmiş
ışığ örgetmek	ایشیق اورکت مک	59/3	ışık öğretmek
ışığ reng	ایشیق رنک	110/16	açık renk
ışığılık	ایشیق لوک، ایشیق لوک	102/11; 178/18; 271/12; 431/7	ışıklı olmak, parlaklık, açıklık, netlik, belirginlik, aydınlık
ışi ‘ālī derece yetirmek	ایشی عالی درجه یترمک	61/10	kahramanca iş yapmak, işi çok güzel yapmak
ışi te ‘cīl	ایشی تعجیل	423/6	acil iş, ivedi iş
işlemek	ایشله مک	263/2; 457/9	işlemek çalışmak, iş yapmak
işlemek yağşı ādābinen	ایشله مک یقشی اداب اینن	361/5	bir işi geleneklere göre yapmak
işlenen	ایشلنن	481/17	kullanılan, çalıştırılan, istifade edilen
işlenmiş	ایشلن می‌ش	481/15	kullanılmış, çalıştırılmış, istifade edilmiş
işletmek	ایشلت مک	481/14	kullanmak, çalıştırmak, istifade etmek
işleyen	ایش لین	318/4	çalışan, işçi
işsiz	ایش سیز	112/19; 323/5; 323/9	işsiz, sakin, rahat, aylak
iştihā	ایشتها	40/12; 180/15	iştah, açlık, yeme isteği
iştihā olmak	ایشتها اولمک	40/11; 180/16; 227/11; 229/5	acıkmak, aç olmak, iştahlı olmak
iştīyāğ	ایشتیاق	150/13	iştīyak, arzu, özleme
it	ایت	87/7	köpek, it
it āvāzı etmek	ایت اوازی اتمک	2/4	köpek gibi havlamak
it delū	ایت دلو	371/18	kuduz köpek
it delūlūgi	ایت دلؤلوقی	371/16	köpeğin kuduz olması
it ḥaltası	ایت خلّتش	109/2	köpek tasmaı, köpek kayışı
it kişı	ایت کیشی	73/14	zalim adam, kötü adam, nankör adam
it ṭebī‘et kişı	ایت طبیعت کشی	190/7	zalim adam, kötü adam, nankör adam
it tūlası	ایت تولسی	78/12	köpek yavrusu, tazi, av köpeği
itā‘et	اطاعت	313/9	itaat, söz dinleme

itā'et eleyen	اطاعت الين	313/8	itaat eden, söz dinleyen
itā'etsiz	اطاعت سيز	158/17	itaat etmeyen, söz dinlemeyen
itā'etsizlük	اطاعت سيز لوک	252/19	itaat etmemek, söz dinlememek
itelemek	ايتيه لمک	481/8	ittirmek, çarpmak, sallamak
iti	ايتي	13/20	keskin, sivri
iti demek güftārde	ايتي ديمک گفتارده	44/8	esprili, konuşkan, sivri dilli
iti fehm	اتي فهم	13/18	keskin kavrayış, sivri zeka
iti zehin	اتي ذهن	13/18	keskin kavrayış, sivri zeka
itile	ايتيله	430/14	itme, itiş
itilemek	ايتيله مک	430/12	itmek, teşvik etmek
itilüğinen	ايتي لوکنن	44/9	esprili bir şekilde, zekice
itinmiş	ايتنمش	19/3	sivri, keskin
itluḥ	ات لوخ	73/15	zalimlik, hayvanlık
itmiş	ايت ميش، اتمش	68/11; 203/5	yitmiş, kaçmış, kaybolmuş, uzak düşmüş
ittiḥād	اتحاد	120/6	birlik, birleşme
ittiḥādlik	اتحادلوک	120/4	birliktelik, müttefiklik
iy	إ	315/13	koku
iy almak	إ المگ	413/4	koku almak
iy vermek	إ ورمک	315/9	koku vermek
iye	ايه	166/5; 325/8; 398/17; 419/4; 419/5	efendi, sahip, hükümdar, baş yönetici
iye altında olmak	ايه التنده اولمک	217/4	egemenlik altında olmak
iyelük	ايه لوک	217/2; 419/10	sahiplik, yetkili olmak, egemenlik, hükümdarlık
iyledim	ايلدم	315/10	koku aldım
iylemek	ايلمک	315/11	koku almak
iylerem	ايلرم	315/10	koku alırım
iymiş	ايمش	224/7; 282/12	kokmuş, çürümüş, bozulmuş
iymiş ağız	ايمش اقز	368/11	ağız kokusu, nefes kokusu
iymiş su	ايمش سو	13/1; 13/2; 326/21	kokmuş su, bozuk su, bataklık, kirli su birikintisi
ize	ايزه	151/19	orada, o yerde
izediyyet	ايزديت	163/13	İlahilik, Tanrısallık
iẓhār	اظهار	281/9	meydana çıkarma, gösterme, malum etme
izīd	ايزيد	235/6	Allah, Tanrı, Hüda

izīdiyyet gerü vermek	ایزید ایت کرو ورمک	300/5	ilahî emaneti teslim etmek
iznîk	ایز نیک	308/8	İznik, yer adı
iztîrāblu	اضطراب لو	38/5	kaygılı, huzursuz, endişeli, ızdırap çeken
‘ibādet	عبادت	378/12	ibadet
‘ibādet evi	عبادت او ی	102/19; 319/8	ibadethane; ibadet yapılan mekân
‘ibret	عبرت	176/3	ibret, uyarıcı ders
‘ibret dutmek	عبرت دوت مک	238/16	ibret almak, ders çıkarmak
‘ibret düketmek	عبرت دوکت مک	346/1	ibret almak, örnek almak
‘iffet	عفت	447/6	ölçülü davranma, dürüst davranma
‘imāret	عمارت	170/13; 179/1	bina, yapı, mimari yapı
‘imāret dendānesi	عمارت دندانسى	134/18	yapı süsü, yapıyı süslemek için çerçeve
‘imāret etmek	عمارت اتمک	170/12; 179/2	inşa etmek, bina etmek
‘imāret eyleyen	عمارت ایلین	179/4	inşa eden, imar eden
‘imāret reng tökmeği	عمارت رنگ توکمى	157/19	tasarım, çizim, plan, taslak
‘imāret şüret görsetmek	عمارت صورت کورست مک	157/12	yapı taslağı çizmek, yapı planı yapmak
‘imāret terhi	عمارت طرحى	158/1	bir yapının tasarımı, bir yapının modeli, bir yapının planı
‘imāret terrāhlūgi	عمارت طراح لوكى	296/12	bir yapının tasarımı, bir yapının modeli, bir yapının planı
‘ināyet	عنایت	366/1	gayret, dikkat
‘isā	عیسی	210/8	Hız. İsa
‘isāü’l-mesih	عسى المسيح	210/9	Hız. İsa, Mesih
‘isāyî	عسایى	103/11	Hristiyan, İsevi, Nasrani
‘isevîler şirketinden çıkmış	عسویلر شرکتدن جیخمش	407/4	Hristiyanlık dininden çıkarılmış, aforoz edilmiş
‘işret	عشرت	188/19	ziyafet, şölen, işret, sohbet
‘izzet	عزت	129/14; 232/4; 391/3; 436/14; 436/15	büyüklik, saygı, hürmet, onur, şeref, haysiyet
‘izzet etmek	عزت اتمک	232/1; 357/6	onurlandırmak, şerefliendirmek, saygı duymak, değer vermek
‘izzet hîrsi	عزت حرصى	31/12	talip olmak, arzulamak, heves etmek, makam arzusu
‘izzet istemek	عزت استمک	31/11	talip olmak, arzulamak, heves etmek, makam arzusu
‘izzet iyesi	عزت ایسى	232/2	izzetli, onurlu, şerefli

‘izzet kişi	عزت کیشی	235/2	izzetli adam, şerefli adam, onurlu adam
‘izzetsiz	عزت سیز	158/12; 251/11	değersiz, itibarsız, onursuz, şerefsiz
‘izzetsiz etmek	عزت سیز اتمک	158/10; 251/14	değersizleştirmek, itibarsızlatırmak, hakaret etmek, onurunu kırmak
‘izzetsiz olmak	عزت سیز اولمک	381/17	namussuzluk, şerefini yitirmek
‘izzetsiz olunmış	عزت سیز اولون میř	251/17	hakaret edilmiş, kúçük dúřúrúlmúř
kabāb et	کیاب ات	91/19	kebab
kabāb mangal	کیاب منقل	219/15	mangal, et pişirme teli
kabāb sīhi	کتاب سیخی	429/18	şiş, şiş kebab
kāc	کاج	346/16	çam, çam ağacı
kāc ağacı	کاج اقجی	24/13	çam ağacı
kāc tohum	کاج تخم	346/18	çam kozalağı
kāfi	کافی	69/16; 441/9	yeterli, kāfi
kāfi olmak	کافی اولمک	69/17	yeterli olmak, kāfi olmak
kāfidür	کافی دور	69/18	yeterlidir, kāfidir
kāfir	کافر	246/3; 248/19; 300/15	kafir, dinsiz, inançsız
kāğız	کاغذ	92/16; 93/2; 265/14	kāğıt
kāğız düzeden	کاغذ دوزدن	48/15	kağıt yapan
kāğız satan	کاغذ ساتن	93/1	kāğıt satan
kāğızçı	کاغذچی	92/19	kāğıtçı
kāh(g)il	کاهل	181/12; 277/18	çamur ve saman karışımı harç
kāhıl	کاهل	8/6; 306/19; 346/14	tembel, úřengeç, ihmâl eden, dikkatsiz, umursamaz
kāhıl işde	کاهل اشدہ	271/3	tembellik yapan, işleri geciktiren
kāhıllük	کاهل لوک	8/5; 346/13	tembellik, úřengeçlik, umursamazlık
kākıl	کاکل	88/17; 190/9; 381/3	kakül, alna dúřen saç, perçem
kākiller	کاکلر	112/4	kaküller, alna dúřen saçlar
kām	کام	325/20	damak tadı, lezet, tat
kām (II)	کام	359/8	arzu, dilek, meram
kāma yetişmek	کامہ پتیش مک	359/9	arzusuna erişmek, meramına ulaşmak
kamānca	کمانجه	42/20	yay, çalgı çalmak için yay
kāmillük	کامل لوک	339/5	mükemmellik, olgunluk, kusursuzluk
kān	کان	293/16	maden, maden ocağı
kār	کار	425/7	sağır, işitme engelli
kārdān	کاردان	255/7; 307/4; 355/15	görevli, iş bilen, işten anlayan

kārdānluḥ; kārdānlük	کاردان لوخ، کاردان لوک	255/5; 310/17	görevli olmak, işi bilmek, işten anlamak, yöneticilik, idarecilik
kār-i mūhūm	کار مهم	18/4	dükkan'da çalışmak, hizmet etmek
kārvānsarā	کاروان سرا	23/17	kervansaray
kārvānsarādār	کاروان سرادار	23/15	kervansaray sahibi, konaklanacak yerin sahibi
kāselīs	کاسه لیس	211/4	dalkavuk, çanak yalayıcı
kāsīb	کاسب	47/16	mesleği olup çalışmayan adam
kāsnī	کاسنی	104/9	hindiba
kāṣān	کاشان	93/13	Kaşan, yer adı
kāṣīkāri	کاشی کاری	263/6	çinicilik, mozaik işçiliği
kātib	کاتب	87/2; 409/6	katip, yazıcı
kebūterḥāne	کیوترخانه	109/14	güvercin yuvası
kecel	کجل	425/7	kel
kecel etmek	کجل اتمک	269/1	kelleştirme
kecellük	کجل لوک	451/10; 451/12	saçkıran hastalığı
kedbānū	کدبانو	274/18; 419/3	evin hanımı, ailenin annesi
kedḥudā	کدخدا	33/16; 283/7	evli, evin erkeği, evin beyi
kedḥudā etmek	کدخدا اتمک	283/4	evlenmek, damat olmak
kedḥudā evi	کدخدا اوی	325/4	evin babası, ailenin reisi
kedḥudā olmak	کدخدا المک	33/15; 283/6	evlenmek, koca olmak, damat olmak
kedḥudāluḥ	کدخدا لوخ	284/9	evlilik, kocalık
kef	کف	305/16; 433/3	köpük
kef (II)	کف	305/16	gemi hareket ederken ortaya çıkan köpük, dalga
kef etmek	کف اتمک	433/4	köpürtmek
kefgīr	کفگیر	107/11	kevgir, delikli kepeç, süzgeç
kehelde	کهل ده	426/4	hızlı nefes alıp ver, iç geçir
keheldemek	کهل دمک	426/3	hızlı nefes alıp vermek, iç geçirmek
kehgīr	کهگیر	380/4	isteksiz
kehgīr atı	کهگیر اتی	96/4	isteksiz at, gönülsüz at
kehkeṣān	کهکشان	438/6	Samanyolu, Kehkeşan
kehlā	کهلا	75/12	sedye, karyola
kehr	کهر	31/16	kehribar
kehrübā	کهربا	31/16	kehribat
kejdūm	کهژدم	408/7	akrep
kelbetīn	کلبتین	448/9	kerpeten

kelem	کلم	88/13	lahana, kapuska
kelilük	کلیلوک	417/18	boşluk
kelle	کله	139/15	kafa, kelle, baş
kelle şeker	کله شکر	327/4; 484/5	küp şeker, top şeker
kellepez	کله پز	49/10	kelleci
kelme	کلمه	328/18; 467/7	sözcük, kelime, söz
kelme (II)	کلمه	199/10	zarif ifade, ruh okşayan söz
kelme-i hülaşe	کلمه خلاصه	199/9	sözün özü, şık ifade
kelmeci	کلمه جی	256/17	konusan, soru soran
kemkâse	کم کاسه	62/13	açgözlü, kıskanç, hasis
kemâl	کمال	257/4	bütün, tam, olgun, bölünmemiş
kemer	کمر	105/20	kemer
kemberbend	کمر بند	98/16	kemer bağı
kemhâ	کمخا	145/1	kemha, ipek kumaş çeşidi
kemîn	کمین	253/19	pusu, tuzak
kemter	کمتر	293/17	çok az, daha az
kemterîn	کمترین	348/5	en az
kenâr; kenâre	کنار، کناره	178/2; 268/4; 282/19	kenar, uç, kıyı, sahil
kend; kent	کند، کنت	472/4; 394/14	köy, kasaba
kendlü	کندلو	472/5	köylü, kasabalı
kenîz	کنیز	90/4	cariye, hizmetçi kadın
kentlû kişi	کنت لو کیشی	394/14	köylü adam, kasabalı adam
kepenek	کپنک	185/19	kepenek, kolsuz çoban üstlüğü
kerâmet	کرامت	345/9	merhamet, şefkat
kerbîc büşüren küre	کرپیچ بوشرن کوره	196/1	kerpiç üretilen fırın
kerdenkele	کردن کله	141/14	kertenkele
kerem	کرم	184/5	iyilik, şefkat, merhamet, ihsan
kerem iyesi	کرم ایسی	431/10	cömert, iyilik sahibi
keremlû	کرملو	431/10	cömert, iyilik sahibi
kerîm	کریم	345/10	cömert, merhametli, şefkatli
kerîmlük	کریم لوک	345/9	cömert olmak, merhametli olmak, şefkatli olmak
kerki	کرکی	55/7	keser
kerkilemek	کرکی لمک	55/8	keserle yontmak, keserle vurmak
kerpîc	کرپیچ	284/19	kerpiç, pişirilmemiş tuğla
kerpîc düzeden	کرپیچ دوزدن	51/10	kerpiç ustası, tuğlacı
kerpîc püşüren	کرپیچ پوشورن	50/2	kerpiç pişiren, tuğla pişiren
kerrenâ	کرنا	459/8	kerrenay, üflemeli çalgı
kerrenâ vurmek	کرنا ورمک	441/19	kerrenay üflemek
kesb	کسب	47/13	sanat, meslek

kesdim	کسدم	443/15	kestim, küçülttüm
kesek	کسک	484/14	sert toprak parçası, tezek
keserem	کسرم	443/15	keserim, küçültürüm
kesib	کسیب	356/5; 431/11	yağma, talan, ganimet, kazanç
kesmek	کسمک	444/2	kesmek, bölmek, doğramak
keşik sahlamek	کشیک ساخله مک	177/6	nöbet tutmak, sırada olmak
keşikci	کشیکی	226/1	nöbetçi, muhafız
ketān	کتان	268/20; 284/11	keten
ketān dūrdi	کتان دردی	437/12	keten sapı, keten döküntüsü
ketb yatmağçu	کتب یاتمقچو	265/16	yatış mektubu
keyhā	کیخا	89/18; 168/5; 442/15	reis, kaptan, lider, şef, baş, şeyh
keyhūsrev	کیخسرو	138/3	Keyhūsrev, özel ad
keyif satan	کیف ساتن	54/5	mükeyyifat satıcısı
kezzāb	کذاب	80/19	yalancı, yalan söyleyen
ki(ş)nīc	کنیج	134/16	kişniş
kibr	کبیر	98/17; 246/19	Hint kumaşı
kic; kici	کیج, کیجی	270/3; 294/7; 345/1	küçük
kic; kicik (II)	کیج, کیجیک, کجیک	4/18; 64/4; 69/14; 249/3; 472/3; 472/8	aşağılık, değersiz, alçak, hakir
kic dilinen	کج دلینن	268/19	küçük dil ile
kic gerdūn daş dōndererler	کیج کردون داش دونده ررلر	69/3	küçük taşları döndürürler
kic heṭṭi teğšir ūste çekmek	کیج خطی نقصر استه چکم	58/12	başarısızlığın üzerine bir çizgi çekmek
kicdim	کیجدم	433/8; 433/10	geçtim
kicdim (II)	کیجدم	338/16	affettim, bağışladım
kice, kic(e)	کیجه, کیج	134/3; 185/18	keçe, örtü
kicen yer	کیجن یر	224/20	geçilen yer, nehir yatağı
kicerem	کیجرم	433/8; 433/10	geçerim
kicerem (II)	کیجرم	338/16	affederim, bağışlarım
kici barmağ	کیجی بارماغ	163/1	yüzük parmağı, küçük parmağı
kici guş	کیجی قوش	428/1	bozdoğan, küçük doğan, küçük kuş
kici günāh	کیجی گناه	334/3	küçük günah
kicici	کیججی	205/5	geçen
kicik etmek	کجیک اتمک	433/1	küçümsemek, hakir görmek, aşağılamak
kicik kürsī	کجیک کورسی	67/12	küçük kürsü, tabure
kiciklūk	کجیک لوک	4/19; 69/12	küçüklük, alçaklık, hakirlik, değersizlik, sefillik
kicirdüm	کیجردم	162/7	geçirdim
kiclūk	کیج لوک	294/4	çok küçü, daha küçük

kiçmek yaman yükden	کیچمک یمان یوکدن	172/14	kötülükleri düzeltmek
kiçmiş	کیچمش، کیچ میش	331/15; 337/13	geçmiş
kiçmiş (II)	کیچ میش	425/5	adı geçmiş, zikredilmiş, bahsedilmiş
kiçmiş il	کیچ میش ایل	36/20	geçen yıl
kiçürürem	کیجورورم	162/7	geçiririm
kiçe düzeden	کیچه دوزدن	49/13	keçeci
kiçi zeng	کیچی زنگ	86/8	küçük zil, çan
kidken	کدکن	48/17; 96/14	kuyu kazan, kazıcı, delik açıcı
kîf	کیف	403/18	kese, çanta, torba
kîle	کیکه	295/11	kile, ölçü birimi
kilîd	کلید	102/17	anahtar, kilit
kilîm	کلیم	327/11	kilim, ince halı
kilîm tohuyan	کلیم توخین	53/7	kilimci, kilim dokuyan
kilîsâ	کلیسا	102/19	kilise, ibadethane
kim gelübdür	کم کلوبدور	102/5	kim gelmiş
kimdür	کمدور	102/4	kim, kimdir
kimse	کمسه	247/9; 340/16; 369/10	kimse, birey, şahıs, insan, bir kişi
kimseni aşğa getirmek gezebeden	کمسنی اشقه کترمک غضبدن	296/5	bir kimsenin öfkesini hafifletmek
kimseni bir zâda getirmek	کمسنی بر زاده کترمک	14/14; 340/20	bir kişiyi bir şeye ikna etmek, bir kişiyi bir şeye razı etmek, teşvik etmek
kimseni döstlükden girü getirmek	کمسنی دوست لوکدن کيرو کترمک	32/6	dostluğu sonlandırmak
kimseni heğîgete yetirmek	کمسنی حقیفته یترمک	250/3	bir kimseye doğruyu söylemek, bir kimseye hakikati açıklamak
kimseni 'isevîler şirketinden şeke salmek	کمسنی عیسوی لر شرکتندن شکه سالمک	407/3	Hristiyanlık dininden çıkarmak, aforoz etmek
kimseni mühâkimeye çağırmek	کمسنی محاکمیه چقرمک	106/18	bir kimseyi mahkemeye vermek
kimseni pây-mâl etmek	کمسنی پایمال اتمک	438/12	bir kimseyi küçük görmek, bir kimseyi hakir görmek
kimseni perâkende etmek	کمسنی پراکنده اتمک	248/12	bir insanı rezil etmek, bir insanı küçük düşürmek
kimseni te'yin etmek	کمسنی تعین اتمک	157/15	birini belirlemek, belirgin hâle getirmek
kimseni yoldan aparmek	کمسنی یولدن اپارمک	247/15	bir kimsenin işlerini yola koymak
kimsenü acığın1 oturdmek	کمسنو اچقنی اوتردمک	7/15	birini sakinleştirmek, birini yatıştırmak
kimsenü adına düzedilmiş	کمسنو ادینه دوزدلmiş	125/11	adanmış, birinin adına yapılmış
kimsenü adına gayrılmış	کمسنو ادینه قایرلمش	148/11	adanmış, birinin adına yapılmış

kimsenü adına zādı düzedmek	کمسنو ادینه زاذی دوزدمک	148/10	adamak, bir şeyi bir kimse için yapmak
kimsenü köyüli isitmek; kimsenü köyülin isitmek işe	کمسنو کنولی استمک، کسین کنولین استمک اشه	122/10; 177/10	bir kimseyi bir işe alıştırmak, gönlünü etmek
kimsenü köyülin başa etmek; kimsenü köyülin sovtmek	کمسنو کنولین باشه اتمک، کمسنو کنولین سووت مک	122/11; 161/7	bir kimseyi bir işten vazgeçirmek, bir kimseyi bir işten caydırmak cesaretini kırmak
kimsenü mizāc şefā vermek	کمسنو مزاج شفا ورمک	387/14	şifa vermek, tedavi etmek, iyileştirmek
kimsenü mühümüni ğebül etmek	کمسنو مهمنی قبول اتمک	384/15	birinin verdiği işi kabul etmek
kimsenü te'rif dimek	کمسنو تعریف دیمک	156/6	birini övmek, birini taltif etmek
kimsenü teveccöhi derī etmek	کمسنو توججی دریع اتمک	261/17	kimseye bakmamak, kimseyle ilgilenmemek, ayrılmak
kimsenü yeri boş olmak	کمسنو یری بوش اولمک	182/5	yeri dolmamak, boşluğunu kimsenin dolduramaması
kimsesiz	کمسسه سین	307/16	kimsesiz, yalnız
kimseye ħilāf dimek	کمسیه خلاف دیمک	130/1	biriyile ters düşmek, biriyile çelişmek
kimseye nāgāh yoluḡmek	کمسیه ناکاه یولوḡ مک	107/19	biriyile ansızın denk gelmek, birine ansızın yakalanmak
kimseye yetişmek	کمسیه بیتش مک	46/10	birine yetişmek, bir kimsenin yanına varmak
kimseye	کمسیه	301/16; 458/8	kimseye
kimün rengi	کمون رنکی	297/9	kimin rengi
kimyā	کیمیا	25/6; 25/7	kimya
kīn	کین	315/2; 315/4	kin, nefret, düşmanlık
kīn iyesi	کین ایسی	315/3	kindar, nefret besleyen
kināye	کنایه	365/15	kinaye, imalı söz, atasözü, deyim
kināye dimek	کنایه دیمک	302/10	ima etmek, dolaylı yoldan anlatmak
kīne işlū	کینه اشلو	61/11	nefret edilen iş
kirālu	کرالو	470/8	arabacı, binek hayvan kiracısı
kirāye	کرایه	193/13; 345/18	kira, kiralama
kirāye verici	کرایه ورجی	19/8	kiraya veren, kiralayan
kirāye verilmiş	کرایه ورل میش	19/7	kiraya verilmiş, kiralanmış
kirāye vermek	کرایه ورمک	19/6; 145/14	kiraya vermek, kiralamak
kirbit	کربت	422/17	kibrit
kirdār	کردار	183/16; 318/6	iş, eylem, davranış, hareket

kirdārlu	کردار لو	60/20	eylem sahibi, işlek, aksiyoner
kirmān	کرمان	90/15; 304/19	kirman, yer adı
kirmān zīresi	کرمان زیره سی	112/8	Kirman kimyonu
kirpi; kirpü	کرپی، کرپو	351/13; 381/2	kirpi
kīs	کیس	224/2	kırışik, buruşuk
kīse	کیسه	77/6	kese, çanta
kīse tiken	کیسه تیکن	52/11	kese diken
kislū	کیسلو	224/4	kırıışmış, buruşmuş
kislū olmak	کیسلو اولمک	224/3	kırıışmak, buruşmak
kişi	کشی، کیشی	115/8; 234/3; 234/3	erkek, adam, er
kişi öz başından kicmiş	کیشی اوز باشندن کیچ میش	234/5	deneyimli adam, görmüş geçirmiş adam
kişi şifet	کیشس صفت	186/4	erkek gibi, erkeksi
kişmiş	کشمش	482/13; 482/14	kişmiş, kuru üzüm, çekirdeksiz üzüm
kişnemek	کسنه مک	308/14	kişnemek
kitāb	کتاب	267/11	kitap
kitāb destesi	کتاب دستسی	285/6	kitaplar, birçok kitap
kitāb fihristi	کتاب فهرستی	246/20	kitabın cetveli, kitabın içindekiler kısmı
kitāb yüzinden yazmek	کتاب یوزیندن یازمک	382/8	kitabı kopyalamak, istinsah etmek
kitāb yüzünden savād etmek	کتاب یوزندن سواد اتمک	133/7	kitaptan kopyalamak
kitāba cild düzedmek	کتابه جلد دوزدمک	267/19	kitabı ciltlemek
kitābek	کتابک	267/9	kitapçık, küçük kitap
kitābet	کتابت	265/14; 265/15	yazma, kaleme alma, mektup yazma
kitābhāne	کتابخانه	267/7	kütüphane
kolūhlük	کلوخ لوک	79/8	olgunlaşmamış kayısı
kor	کور	104/10	kör
kor etmek	کور اتمک	6/12	kör etmek
kör kör ...	کور کور ...	392/16	karın gurultusu
korlük	کورلوک	97/7	körlük
köbe	کوبه	183/2; 269/16	kordon, yaka
köc	کوج	330/16	göç, ayrılma, hareket etme
köc etmek	کوج اتمک	63/18; 158/15; 330/14	göç etmek, göçmek, yerini terk etmek, ayrılmak
köhne alan kişi	کهنه الن کیشی	438/1	eskici, antikacı, hurdacı
köhne pārce	کهنه پارچه	437/20	eski parça, paçavra, eski bez
köhne satan	کهنه ساتن	53/2	eskici, antikacı, hurdacı
köhne süfre	کهنه سفره	98/2; 377/17	yemek yerken düzenli olarak kullanılan sofa, masa
kölge	کلکه	316/18	gölge
kölgelük	کل که لوک	317/1	gölgelik, gölgeli yer

kömac; kömac çörek	کماج، کماج چورک	103/13; 194/9	yuvarlak ekmek, kömbe
kömür	کومور	90/18	kömür
kömür ğayıran	کومر غايرن	48/13	kömür işçisi
könde	کندله	107/12	kırık kavanoz
kör fehm kişi	کور فهم کشی	73/16	cahil adam, kaba adam, anlayışı kıt adam
kör olunmuş	کور اولون ميش	6/13	kör, kör olmuş
körpü	کورپو	350/17	köprü
köşk	کوشک	454/7	köşk, kasır
kötek	کوتک، کتک	70/4; 202/7; 416/18	kötek, dayak
kötek vurmek	کوتک ورمک، کتک ورمک	70/9; 338/2; 416/19	dövmek, dayak atmak, kırbaçla dövmek, kamçılama
kötek yemek	کتک يماک	202/9	dayak yemek, dövülmek
kötek yemiş	کتک يمش	202/8	dayak yemiş, dövülmüş
köynek	کوينک	85/20; 469/8	gömlek
köynek geymek	کوينک کيماک	470/1	gömlek giymek
köyü(l) tebrenmek	کنو تيرن مک	458/6	kalp çarpıntısı
köyül	کنول	131/11; 143/4	gönül, kalp, yürek
köyül acan	کنول اچن	31/17	hoş, güzel, gönül açıcı, çekici
köyül acılmek	کنول اچل مک، کنول اچل مک	382/12; 382/13	teselli bulmak, gönül ferahlamak, kendine gelmek
köyül aparan	کنول آپرن	392/5	gönül çalan, gönül hırsızı
köyül aparmek zādı	کنول آپرمک زادی	387/10	bir şeyden midesi bulanmak
köyül atmek	کنول اتمک	143/6; 326/20	kalp çarpıntısı, kalp titremesi, gönlün yanması
köyül behem	کنول بهم	183/8	herhangi bir rahatsızlığı olmamak, sağlıklı olmak
köyül çekmemek	کنول چکممک	310/4	canı istememek, içi almamak, midesi bulanmak
köyül dar; köyüli dar	کنول دار، کنولی دار	18/3; 423/12; 423/9	gönül sıkın, üzüntülü, gamlı, endişeli, kederli
köyül dar etmek	کنول دار اتمک	10/2	gönül sıkılmak, üzülmek, gamlanmak, endişelenmek, kederlenmek
köyül dibinden	کنول ديبندن	143/5	yürekte, tüm kalpten, gönlün derinliklerinden
köyül genlûgi	کنول کنلوکی	275/14	yüce gönüllülük, cömertlik

köyül gine almak	کنول کینه المک	386/16	gönlünü hareketlendirmek, canlandırmak, hareketlendirmek
köyül müvāfiğ olmak	کنول موافق اولمک	8/12	anlaşmak, kabul etmek
köyül müvāfiğēt	کنول موافقت	118/11	anlaşma, uyumluluk
köyül olmak	کنول اولمک	322/2	yürekli olmak, cesur olmak
köyül serd olmak	کنول سرد اولمک	257/3	soğukkanlı, hevesiz, telaşsız
köyül teveccüh	کنول توجه	60/13	gönlün dikkati, gönlün özeni
köyül üşütmek	کنول اوشوط مک	407/7	vazgeçirmek, cesaretini kırmak
köyül yanmek	کنول یانمک	143/6; 393/6	kalp kırmak, gönlünü yakmak
köyül yanmış	کنول یانمش	228/17	merhametli, şefkatli
köyülden	کنولدن	117/7; 479/17	gönülden, samimiyetle
köyülden istemek	کنولدن استمک	30/16	gönülden sevmek, yürekten sevmek
köyülden yağşı	کنولدن یقشی	479/7	gönülden istemek
köyüli gen	کنولی کن	275/15	yüce gönüllü, cömert
köyüli yatuḥ	کنولی ینوخ	130/16	pişman, tövbe eden
kūçe	کوچه	438/7	sokak
kūd	کود	265/7; 436/6	gübre, tezek
kūd salmek	کود سالمک	265/8	gübre vermek
kūfe	کوفه	83/9	Kufe, yer adı
kūs	کوس	444/15	kös, büyük davul
kūstvān	کوستوان	120/14	günah çıkarma, itiraf
kūstvān eşiden	کوستوان اشیدن	120/19	günah çıkartan, itiraf eden
kūstvān eşidmek	کوستوان اشیدمک	120/12	günah çıkartmak, itiraf etmek
kūstvān etmek	کوستوان اتمک	120/13	günah çıkartmak, itiraf etmek
kūşış	کوشش	423/7	çalışma, gayret etmek
kūşış eyleyen	کوشش ایلین	423/11	çalışkan, gayretli, istekli
kutvāl	کتوال	94/8	kale muhafızı
kūze	کوزه	75/16; 463/2	testi, çömlek, kap
kūze mestürlügi	کوزه مستورلوکی	132/17	testi kapağı, kavanoz kapağı
kūzeci	کوزه جی	50/3; 462/19	çömlekçi, testici, fırıncı
kūfr demek	کفر دیمک	74/6; 74/7	küfretmek
kūfr diyen	کفر دیین، کفر دین	74/8; 385/10	küfreden, söven, inkârcı
kūftlū	کفتلو، کوفت لو	247/6; 249/7	hasta, zayıf, güçsüz
kūkürd	کوکرد	422/18	kükürt
kül	کول	98/4; 277/19	kül
kül ceken	کول جکن	71/15	küllük
kül rengi	کول رنکی	73/6; 110/14	kül rengi, açık gri

külice; külüçe	کلیجه، کلوچه	194/10; 327/3	yağlı ekmek
küll	کل	242/7	genel, tüm, hepsi
küllî	کلی	208/9	bütüne ait, evrensel
külüng	کلنک	483/5	kazma, çapa, külünk
kün ü fesād	کن فساد	208/13	oluş ve yok oluş, âlem
künc	کنج	88/7	köşe
künd	کند	394/1	kaba, şekilsiz, biçimsiz
künd fehm	کند فهم	224/8	kaba, anlayışsız, görgüsüz
künd fehm kişi	کند فهم کسی	334/11	kaba adam, anlayışı kıt adam, görgüsüz adam
künd kişi	کند کسی	394/2; 405/18	kaba adam, görgüsüz adam, beceriksiz adam
künd zehin	کند ذهن	224/8	kaba, anlayışsız, görgüsüz
kündür	کندر	243/16	tütsü, günlük
küngüre	کنکره	424/9	zirve, tepe
küh	کنه	176/6	öz, asıl
küp	کوپ	476/2	küçük küp
küre; kürre	کره، کرّه	217/18; 416/15	küre, dünya, felek
küre büşüren; küre püşüren	کوره بوشرن، کوره پوشرن	50/1; 196/2	fırıncı, fırın ustası
kürelü çörek	کوره لوجورک	327/5	fırında pişen ekmek
kürek	کورک	325/19	kürek
kürk	کورک	469/14	kürk
kürk tiken	کورک تیکن، کورک تکن	51/14; 335/7	kürkçü, kürk diken
kürsî	کرسی	67/19; 417/17	kürsü, tezgah, bank, koltuk, tabure
küstāḥ	کستاخ	358/17	küstah, utanmaz, saygısız
küstāḥlūk; kü(s)tāḥlūk	کستاخلوک، کستاخ لوک، کتاج لوک	339/1; 358/15; 416/14	küstahlık, kendini beğenmişlik, saygısızlık, sinir bozuculuk
küstāḥluḥ olmasun; kü(s)tāḥlūk olmasun	کستاخ لوخ اولمسون، کتاخلوک اولمسون	117/5; 148/15	küstahlık olmasın, saygısızlık olmasın, bağışlayın
kütāb etmek	کتاب اتمک	47/4	kızartmak, kavurmak
kütāb-ı büryān	کتاب بریان	47/6	biryan kebabı, et kızartması
lāciverd	لاجورد	65/13	laciverd
lāciverdlūk	لاجوردلوک	65/12	laciverdlik
lā'elāc	لا علاج	36/8; 100/3	hiçbir şekilde, asla, kesin olarak, çaresiz
lāf bāṭinde	لاف باطنده	217/20	kuru övgü
lāf çoḥ	لاف چوخ	199/3	çok laf, yalan dolan, boş lakırdı
lāf vuran	لاف وورن	199/5	konuşan, övünen
lāf vurmek	لاف ورمک	199/4; 462/13	konuşmak, övünmek
lāf vurmek bāṭine	لاف ورمک باطنه	218/1	boşuna övünmek, kendini beğenmek

lāf vurucu bātinde	لاف ورجى باطنده	218/8	boş yere övünen, kendini beğenmiş
lāhōr	لاهور	261/8	Lahor, yer adı
lāk	لاک	98/21	balmumu
lāl	لال	303/18	dilsiz, tat, lal
lāş; leş	لاش، لش	83/2; 135/7	leş, ceset, ölü
lāyiğ	لایق	131/7; 148/17; 168/16; 174/18; 288/15; 288/17	layık, uygun, hak eden
lāyiğ bilmek	لایق بلmek	149/1	layık olmak, saygıdeğer olmak, muhterem olmak
lāyiğ degil	لایق دکل	310/3	layık değil, uygun değil, hak etmiyor
lāyiğ olan	لایق اولن	148/16	layık, uygun, hak eden
lāyiğ olmak	لایق اولmek	288/13	layık olmak, uygun olmak, hak etmek
lāyiğlük	لایق لوک	131/8	layıklık, uygunluk, hak etmek
lāyiğsız	لایق سیز	32/13; 237/18	layık olmayan, uygun olmayan, hak etmeyen
lāzım	لازم	75/4; 228/16	ihtiyaç, lazım, gerekli
lāzım bilürem özüme	لازم بلورم اوزومه	437/4	kendim için gerekli olduğunu düşünüyorum
lebāde	لباده	282/1	ceket, kaban, yağmurluk
lecūc kişi	لجوج کیشی	159/13	inatçı adam, can sıkıcı adam
lecūc kökinen borc almak	لجوج کوکنن بورج المک	159/12	inatla borç almak
leçek	لچک	66/10	başörtüsü, eşarp
lefz	لفظ	328/18; 329/3	sözcük, kelime, söz
lefz be lefz	لفظ بلفظ	1/13	kelime kelime, kelimesi kelimesine
leğeb	لغب، لقب	108/7; 309/14	lakap, soyadı, nam, takma ad,
legen	لکن	65/18; 95/11	leğen
leglek	لک لک	104/7	leylek
leḥīm	لحیم	396/16	kaynak, lehim
leḥīm dutan	لحم دوتن	52/6	lehimci, kaynakçı
leḥīm düzedən	لحیم دوزدن	396/15	lehimci, kaynakçı
leḥze	لحظه	259/5	an, kısa bir süre
leḥze leḥze	لحظه لحظه	1/11	anbean
le'ib getirmek	لعب کترمک	60/4	harekete geçirmek, oynatmak
le'iblū	لعب لو	60/5	hareketli
lek	لک	274/2	leke, pislik
lek götürmek	لک کوترمک	266/6	lekeyi çıkartmak
lekelū	لکه لو	274/3	lekeli, pis
lele	له له	22/6	lala, yardımcı, eğitmen

lems	لمس	445/16	dokunmak, değmek, hissetmek
le'n etmek	لعن اتمک	276/16	lanet etmek, beddua etmek, küfretmek
lendere	لندره	327/9	iyi kumaş, kaliteli kumaş, İngiliz kumaşı
le'net	لعنت	276/17; 277/1; 385/9; 407/1; 478/16	lanet, beddua, küfür
le'net etmek	لعنت اتمک	4/20; 276/18; 385/12; 407/2	lanet etmek, beddua etmek, küfretmek
le'net fānī dūnyāya	لعنت فانی دنیاویه	299/2	bu geçici dünyaya lanet olsun
le'netlük	لعنت لوک	4/21	lanet, iğrenç
lenger	لنکر	261/6	ağırbaşlı, vakur
lenger ceken	لنکر چکن	34/6	çapa çeken
lenger çekmek	لنکر چکمک	399/18	demir almak, geminin yolculuğa hazırlanması
lenger kişi	لنکر کیشی	223/3	ağırbaşlı adam, vakur adam
lenger salmek	لنکر سالمک	346/6	demir atmak
lengerī	لنکری	65/17	büyük tabak
lengerluḡ	لنکرلوخ	223/10	ağırbaşlılık, vakurluk
lengerlü	لنکرلو	115/16; 297/1	mütevazı, ağırbaşlı, alçakgönüllü, vakur
lenterānī	لنترانی	209/16	jargon, argo, kaba dil
lenterānī dimek	لنترانی دیمک	209/17	jargonlarla konuşmak, argo konuşmak, kaba konuşmak, alaycı konuşmak
lenterānī söz dimek	لنترانی سوز دیمک	328/16	jargonlarla konuşmak, argo konuşmak, kaba konuşmak, alaycı konuşmak
lenterānī yazmek	لنترانی یازمک	409/8	kaba bir şekilde yazmak, baştan savma yazmak, alaycı bi şekilde yazmak
lepe	لپه	317/4	küçük dalga
leşker	لشکر	71/17; 95/17; 176/15; 292/19; 293/2; 422/9	asker, milis, sipahi
leşker azuḡesi	لشکر ادوقسی	476/9	ordunun erzakları
leşker etmek	لشکر اتمک	292/20	askerlik yapmak
leşker mevācīb; leşker mevācibi	لشکر مواجیب، لشکر مواجیبی	325/12; 422/14	asker maaşı
leşker mevācibi ki riżāyınan savaşalar	لشکر مواجیبی که ریضایین سواشالر	63/1	para almadan gönüllü savaşan asker
leşker serdārı	لشکر سرداری	89/10	başkomutan, serasker
leşker tutulmek	لشکر تولولمک	6/4	ordunun bir yere yerleşmesi, ordu kampı
leşkeri sâz etmek	لشکری ساز اتمک	58/9	askere almak, askeri hazırlamak
leşkerlük	لشکرلوک	293/1	askerlik, sipahilik

lete	لته	370/5	dörtte bir arazi
leṭīf	لطيف	149/3; 209/10	latif, nazik, narin, ince, hoş
levde	لوده	101/10	sepet, heybe
levvāf	لواف	54/6	çuval dokuyan, kilim dokuyan
leyāġet	لياقت	288/19	sevap, hak etmek, liyakat
leyāġetsiz	لياقت سيز	288/14	liyakatsiz, hak etmeyen, uygun olmayan
lezzet	لزت	227/13; 227/17; 399/7	lezzet, tat, damak zevki
lezzetlū	لزتلو	399/14	lezzetli, nefis
lezzetsiz	لزت سيز	254/6	lezzetsiz, tatsız,
libās	لباس	228/8	kıyafet, elbiyim, giyim
limo	ليمو	268/12	limon
limo ağacı	ليمو آقجي	24/7	limon ağacı
logma	لقمه	75/18; 343/3	lokma, bir parça ekmek, parça, ısırık
loklok	لک لک	459/17	tırıs, hızlı yürüme, sarsarak yürüme
loklok getmek	لک لک کتمک	459/16	tırıs gitmek, hızlı hızlı yürümek, sarsarak yürümek
lor bilür	لور بلور	398/19	o bilir
lövḥ	لوح	57/3	levha, tahta, masa
lūḥer bilür	لوخر بلور	310/19	iyi bilir
lūle	لوله	87/14	lüle, çubuk
lūle kâğızı	لوله کاغزی	403/19	lüle yapılmış kâğıt, müsvedde kâğıt, atık kâğıt
lūlepuc; lūlepuç	لوله پچ، لوله پچ	342/19; 446/19	katlanmış kumaş parçası, kumaş topu
lūlepuc (II)	لوله پچ	93/4	lüle, içi boş boru, kıvrık
lundī	لندی	350/3; 346/14; 471/18	tembel, üşengeç, isteksiz, kayıtsız
lundī lundī getmek	لندی لندی کتمک	35/4	tırıs tırıs gitmek, homurdanarak gitmek
lundīluḥ	لندی لوخ	350/5	tembellik, üşengeçlik, isteksizlik, kayıtsızlık
lūṭī	لوطی	438/2	kötü giyimli, ahlâksız, yaramaz
lūġet	لغت	478/16	sözlük, kelime dağarcığı
lūknet	لکنت	66/12	kekemelik, peltek konuşmak
lūṭf	لطف	209/12	lütuf, nezaket, iyilik
macar	مجر	446/7	Alman
macar ölkesi; macār ö(l)kesi	مجر الکه سی، مجار اوکه سی	23/7; 446/8	Almanya

macārlu	مجارلو	23/8	alman
mādyān	مادیان	95/16	dişi at, kısırak
mağar	مقر	412/7	basit, homojen, tekil
mağāra; mağarā	مقاره، مقرا	224/9; 234/20	mağara, in
māhiyyet	ماهیت	176/7	nitelik, özlük, esas
māil	مایل	244/7; 364/2	meyleden, eğilim gösteren, ilgi gösteren, rağbet eden, istekli, arzulu
mākir	ماکر	204/12	kurnaz, düzenbaz, dolandırıcı
māl	مال	381/1; 392/1	zenginlik, bolluk, mal mülk, eşya, kıyafet
māl-ı ḥabbāt	مالوحيات	458/19	ekin vergisi
māl nābūd etmek	مال نابود اتمک	338/12	eşya kaybetmek, mal yitirmek
malda ġerār tabmıṣ	مالده قرار تابمیش	237/17	zenginliğe karar vermek
mālī daṣ etmek	مالی داش اتمک	121/18	eşyalara el koymak, müsadere etmek
mālī telef etmek	مالی تلف اتمک	432/11	malı telef etmek, israf etmek
māllu	ماللو، مالو	5/1; 196/9; 353/9; 354/2; 354/3; 381/4; 381/5	zengin, mal sahibi, varlıklı, güçlü, kuvvetli
māllu olmak	مالو اولمک	46/3	zenginleşmek, mal sahibi olmak
māllu olmuş	مالو اولمیش	46/4	zenginleşmiş, mal sahibi olmuş
mālmālī	مالمالی	271/16	kertenkele
mama	مما	483/13	hala
māmāca	ماماجه	278/10	yardımcı kadın, ebe
mānend	مانند	337/8; 419/15	benzer, misal, eş, örneğin
maṅgal	منقل	78/14; 194/12	mangal
māni	مانع	68/14; 322/13; 363/2	mani, yasak, engel
māre arḥası	باره ارخسی	430/8	omurga
māsūre etmek	ماسوره اتمک	6/6; 64/6	ipi toplamak, ipi sarmak, ipi dolaştırmak
mātem	ماتم	203/17	matem, taziye, yas, üzüntü
mātem paldarı	ماتم پالدری	408/11	matem elbisesi, yas elbisesi
mātem yer	ماتم یر	272/12	matem yeri, yas yeri
mātemlük	ماتم لوک	203/15	matem töreni, yas töreni, cenaze töreni
māvī reng	ماوی رنک	110/7	mavi, açık mavi
māzenderān	مازندران	283/20	mazenderan, şehir
me‘ānlük	معان لوک	198/18	anlamlar, sözü bulunan ortam uygun olarak söyleme

mebleğ	مبلغ	424/2; 424/3	toplam, miktar, toplam ücret
mebrez	مبرز	82/15; 306/6	tuvalet, lavabo, abdesthane
mecāl	مجال	313/19; 318/13; 448/2	fırsat, imkân, vesile, zaman, vakit
mecāl elden vermek	مجال الدن ورمک	455/19	ihmal etmek, eldeki fırsatı kaçırmak
mecāz uşağı	مجاز اوשאقی	190/13	evlatlık
mecāzlük	مجازلوک	241/10	asıl olmayan, uygun olmayan, gerçek olmayan
meclis	مجلس	126/11; 209/6	meclis, toplantı; topluluk
meclis ārāyişi	مجلس ارایشی	81/3	meclisi süsleyen, güzel konuşan
mecmū'e	مجموعه	267/13	cönk, dergi, mecmua
mecūs	مجوس	209/8	Mecus, Zerdüşt, ateşe tapmak, putperestlik
medār	مدار	416/16	yörünge, çevresinde dönülen
medar (II)	مدار	88/14	anlama yeteneği, kapasite
medār güvvet	مدار قوت	354/15	taşınma gücü
medd	مد	194/6	metcezir, gelgit
meddāh	مداح	270/8	öven, metheden
me'de	معه	437/11	mide
me'de ğurt	معه قورت	74/13	mide kurdu, mide solucanı
meded[t]; medet	مددت، مدت	22/9; 421/9	yardım, destek
meded[t] etmek	مددت اتمک	421/8	yardım etmek, destek olmak
me'den	معدن	293/16	maden, maden ocağı
me'den cinsi	معدن جنسی	290/8	maden türü, metal
medet verici	مدت ورجی	22/8	yardımcı, muavin
medet vermek; meded vermek	مدت ورمک، مدد ورمک	22/7; 145/16	yardımcı olmak, yardım etmek, destek vermek
medfūn	مدفون	414/17	defnedilmiş, gömülmüş
medhūş etmek	مدهوش اتمک	253/13	şaşkın, sersem, dehşete kapılmış
medrese	مدرسه	109/5	medrese, eğitim kurumu
medrese camā'atı	مدرسه جماعتی	109/6	medresedeki insanlar
mefāşil merezi	مفاصل مرضی	219/7	mafsal hastalığı, eklem hastalığı, gut
mefāşil merezi ayağda	مفاصل مرضی ایقده	219/9	ayakta mafsals hastalığı
mefāşil merezi elde	مفاصل مرضی الده	219/8	elde mafsals hastalığı
meftūl	مفتول	467/12	ince demir tel, bükülmüş tel

meğām	مقام	272/6; 452/8	makam, yer, mekân, dükkân
meğbūl	مقبول	7/13; 30/5; 72/5; 219/18; 343/12	makbul, kabul edilen, sevimli, göze hoş gelen
meğbūlluh; meğbūllük	مقبول لوخ، مقبولوک	137/19; 461/11	makbullük, kabul edilebilirlik, uygunluk
meğbūlsız	مقبول سیز	278/8	kötü, sevimsiz
meger	مکر	337/4	yoksa, öyleyse
meğlūb	مغلوب	472/15	mağlup, kaybetmiş
meğlub etmek sözinen	مغلوب اتمک سوزینن	132/4	konusarak ikna etmek, sözlerle inandırmak
meğlūb olmak	مغلوب اولمک	472/11	mağlup olmak, yenilmek
meğlūb olmak düşmene	مغلوب اولمک دشمنه	3/6; 442/6	düşmana mağlup olmak, düşmana yenilmek
meğlūb olunmuş	مغلوب اولون مش	132/5	ikna edilmiş, inandırılmış
meğlūblük	مغلوب لوک	3/10	mağlup olmak, yenilmek
meğşūd	مقصود	192/4; 256/4; 302/8; 316/4; 407/16; 449/15	maksat, kastedilen, iddia edilen, amaç, gaye, niyet
me'ğūl	معقول	72/12; 169/1; 217/7; 217/17; 374/8; 374/9	güzel, makul, mantıklı, akla uygun, adil
me'ğūl deyirsen	معقول دیرسن	162/15	haklısın, doğru diyorsun
me'ğūl dimek	معقول دیمک	156/5	makul olmak, akla uygun konuşmak, mantıklı konuşmak
me'ğūl söz	معقول سوز	328/19	uygun sözcük, uygun kelime, uygun konuşma
me'ğūldür	معقولدور، معقول دور	374/10; 468/13	makuldür, mantıklıdır, akla yatkındır, kabul edilebilir
me'ğūllük	معقول لوک	217/12	makul olmak, adil olmak
meħbūb	محبوب	31/1	sevgili, sevilen, istenilen
meħbūbu'l-ğūlūb	محبوب القلوب	30/4	gönüllerin sevgilisi, sevimli, güzel
meħebbet	محبت	34/3; 91/10	muhabbet, sevgi, aşk
meħek daşı	محک داشی	345/14	mihenk taşı
meħel	محل	59/18	doğru yerde, doğru zamanda
meħellesi ġahbe	محلسی قهبه	77/2	genelev, kerhane
meħellet	محلت	129/20	mahalle, bölge
meħelsiz	محل سیز	204/8; 238/19	vakitsiz, zamansız, yersiz, sabırsız, aceleci, tez canlı
meħemmed	محمد	274/9	Hız. Muhammet

meḥammedlük	محمّدلوك	274/7	Hız. Muhammet'in dinine mensup olmak, Müslümanlık
meḥerrem ay(1)	محرم آي	289/8	Muhareem ayı
meḥfel	محفل	209/6	meclis, topluluk
meḥfel yer	محفل يئر	272/11	toplanma yeri, toplantı mekânı
meḥfûz	محفوظ	126/9	korunmuş, muhafaza edilmiş, saklanmış
meḥkeme	محكمة	458/15	mahkeme
meḥkemeye çağırmaq	محكميه چاقيرماق	107/1	mahkemeye vermek, mahkemeye çağırmaq
meḥkûm-ı 'aleyhi	محكوم عليه	422/1	mevzu, konu, üzerinde hüküm verilen
mehleke	مهلكه	338/14	azap, onarılmaz hasar, insanı mahveden durum
meḥlûk meḥebbet	مخلوق محبت	101/14	insan sevgisi, yaratılmışlara karşı sevgi
meḥmil toḥuyan	محمل توخين	53/12	tahtirevan örtüsü dokuyan
meḥmir	مخمر	465/1	kadife, bir tür kumaş
mehmûz	مهموز	429/5	mahmuz
mehr	مهر	34/3	sevgi, muhabbet, aşk
mehr (II)	مهر	167/19	çeyiz
mehribân	مهربان	18/16; 72/22; 233/6; 316/2	dost, sevecen, sevgi dolu, iyi, sevimli, insancıl, nazik
mehribânlik; mehribânluḡ	مهربانلوک، مهربانلوخ	8/9; 8/10; 72/21; 137/8; 233/4	samimilik, şefkatlilik, iyilik, insanlık, nezaket
mehribânlik etmek	مهربان لوک اتمک	241/9	sevcen olmak, nazik olmak, iyi davranmak, nazik olmak
mehribânsız	مهربان سیز	408/12	kaba, kadirbilmez, vefasız
meḥrûm etmek	محروم اتمک	306/15; 363/1	mahrum etmek, men etmek, vermemek, yasaklamak
meḥrûm etmek mîrâşdan	محروم اتمک میراث دن	174/14	mirastan mahrum etmek
meḥsûs	محسوس	412/15	duyu organlarıyla algılanabilen, hissedilen
meḥşûş	مخصوص	330/8; 364/9; 364/11	özel, özgü, has, kendine ait
mehter	مهتر	302/16	at uşağı, at bakıcısı
meḥz	محض	58/14; 420/3	kesinlikle, sadece, yalnız
mekân	مکان	233/2	mekân, misafirhane, menzil

mekkār	مكار	9/16; 11/2; 205/11	düzenbaz, dolandırıcı, hileci, kurnaz
mekkārlik	مكارلوك	9/14; 10/19; 277/13	düzenbazlık, dolandırıcılık, hilecilik, kurnazlık
mekke	مكه	285/8	Mekke, yer adı
mekr	مكر	204/11; 205/8; 251/1	aldatma, kandırma, dolandırma
mekr etmek	مكر اتمك	205/9	aldatmak, kandırmak, dolandırmak
mekr oynamak	مكر اينه مك	216/19	el oyunu oynamak
mekrüh	مكروه	315/5; 429/17	mekruh, hoş olmayan, iğrenç
mekteb evi	مكتب اوى	406/11	okul, mektep
mektebdār	مكتب دار	275/6	okul öğretmeni
melāhetlū	ملاحت لو	205/20; 206/1	güzel, şirin, hoş
melāik	ملايك	35/13	melekler
melālet	ملالت	116/15	pişmanlık, bezginlik, usanmak, üzülmek
melāmet	ملامت	384/16	kızma, azarlama, kınama, ayıplama
melāmet etmek	ملامت اتمك	135/11; 387/4	kızmak, azarlamak, kınamak, ayıplamak
melāmet eyleyen	ملامت ايلين	387/5	kızan, azarlayan, kınayan, ayıplayan
melek	ملك	301/14	melek
mellāḥ	ملاح	283/2	gemici, denizci
melūl	ملول	116/16	gamlı, dertli, endişeli, üzgün
melūl olmak	ملول اولمك	18/1	gamlanmak, dertlenmek, endişelenmek, üzülmek
me'lūm	معلوم	281/11; 310/18; 326/7; 399/15	açık, görünen, bilinen, belli, ortada, meşhur
me'lūm etmek	معلوم اتمك	152/10; 182/6; 281/5; 310/12; 326/2; 390/19; 407/18	malum etmek, ortaya çıkarmak, ifşa etmek, açıklığa kavuşturmak, göstermek
me'lūm eyleyen	معلوم ايلين	310/15; 326/5	malum eden, ortaya çıkaran, ifşa eden, açıklığa kavuşturan, gösteren
me'lūm eyleyici	معلوم ايليجى	326/4	malum eden, ortaya çıkaran, ifşa eden, açıklığa kavuşturan, gösteren
me'lūmlük	شهريت	281/9	malum etme, meydana çıkarma, gösterme
me'mār	معمار	43/3; 43/5; 179/6	mimar
me'mārlik	معمار لوك	43/4	mimarlık
memdūḥ	ممدوح	270/6	övülen, övgüye değer, methedilen

meme	ممه	274/16	meme
memleket	مملکت	166/6; 419/11; 435/14	memleket, devletin egemen olduğu toprak
memleket büyükleri	مملکت بئوک لری	220/20	padişaha bağlı yönetici ekibi, devlet büyükleri
memūm	مموم	301/9	ölümcül, öldürücü
me'mūr	معمور	188/13; 351/8	mamur, bayındır, zengin
me'mūr etmek	معمور اتمک	351/6	mamur etmek, bayındır hâle getirmek
memūr etmek	مامور اتمک	146/17	bir işe memur etmek, emir vermek, görevlendirmek
me'mūr yer	معمور یر	272/17	yerleşim yeri, yaşanılacak yer, bayındır
me'müre	معموره	228/7	bayındır yer, yaşanılan yer, şehir
me'mūrlük	معمورلوک	351/7	mamurluk, bayındırlık, zenginlik
memzūc etmek	ممزوج اتمک	82/6	karıştırmak
men'	منع	239/7; 322/13; 363/3	men, engelleme, önleme, yasaklama, dizginleme, geri tutma
men' etmek	منع اتمک	200/12; 239/9; 362/20	men etmek, engellemek, önlemek, yasaklamak, dizginlemek, geri tutmak
men özüüm	من اوزوم	364/15	kendim, ben kendim
men senden min altun isterem	من سندن من التون استرم	168/15	ben senden bin altın isterim
men sizün gurbānızvan	من سیزون قربان ایزون	125/9	ben sizin kurbanınızım, ben size kurban olurum
me'nā	معنی	413/6; 418/17	anlam, mana
me'nā künhe yetişmek	معنی کنهه یش مک	255/12	işin özünü kavramak, derinlemesine anlamak
me'nā olmak	معنی اولمک	418/13	anlam ifade etmek, manaya sahip olmak
mendīl	مندیل	460/11	mendil, başörtüsü
mendīl başa goymek	مندیل باشه قویمک	291/18	başörtüsü takmak, başını örtmek
mene	منه	285/9; 459/6	bana, benimle
mene mensüb	منه منسوب	389/5	bana kıyasla, bana nazaran
mengüle	منکوله	199/2	püskül, saçak
menim boynuma olsun	منم بویمنه اولسون	346/8	benim sorumluluğumda olsun, üstüme alıyorum
menim ev(e)	منم او	1/8	benim eve
menim menzile	منم منزله	1/8	benim menzile

menim növbetim olaçağdur	منم نوبتم اوله چقدور	471/6	sıra benim olacaktır
menim teğşirim	منم تقصيرم	110/21	benim hatam, benim günahım, benim kusurum
men' olunmış	منع اولون ميش	239/10	engellenmiş, önlenmiş, men edilmiş
menşeb	منصب	316/1	görev, vazife
menşeb tabmağ	منصب تابمخ	323/15	görev almak, vazife almak
menşebli	منصب لو	154/3; 315/20	görevli, çalışan, memur, yetkili
menşebtsiz etmek	منصب سيز اتمک	360/18	görevden almak, işten çıkarmak
mensüb	منسوب	389/3	nazaran, kıyasla
mensüb olmak	منسوب اولمک	40/7	ait olmak, bağlı olmak, mensup olmak
mensüblük	منسوب لوک	40/6	aitlik, bağlılık, mensupluk
mensüh	منسوخ	37/20	iptal edilmiş, geçersiz, hükümsüz
mensüh etmek	منسوخ اتمک	37/18	iptal etmek, geçersiz kılmak, hükümsüzleştirmek
mensüh olunmuş	منسوخ اولون ميش	38/2; 150/6	iptal edilmiş, geçersiz kılınmış, hükümsüzleştirilmiş
menşür etmek	منشور اتمک	386/5	yaymak, dağıtmak
menşegetü'l bürüc	منطقه البروج	483/20	burçlar kuşağı
menzil	منزل	23/16; 228/6; 233/2; 434/21	menzil, mekân, yer, ev, hane, misafirhane
menzil olmak	منزل اولمک	228/4	oturmak, yerleşik olmak, ikamet etmek
menzil vermek	منزل ورمک	23/11	yerleşmek, yer tutmak, barınmak
menzillü	منزلو	228/2	ev sahibi, evi olan, oturan
menzür	منظور	388/8	göz önünde tutulan
menzür olmak	منظور اولمک	388/7	bakılmak
mercân	مرجان	134/6	mercan
mercümek	مرجومک	264/13	mercimek
merdâne	مردانه	473/9	erkekçe, erkek gibi
merdüd	مردود	167/8; 379/12	reddedilmiş, geri çevrilmiş, ikiyezlü, münafık
merdüd kişi	مردد کيشی	235/3	günahkâr adam, makbul olmayan adam
mereğ	مرق	220/5	yabani ot
me'reke etmek	معركة اتمک	111/13	savaşmak, dövüşmek, vuruşmak
merež	مرض	127/17; 249/6; 409/9	hastalık, bulaşıcı hastalık, verem, tüberküloz

mereż-i şer'	مرض، صرع	276/8	sara hastalığı, epilepsi
mereżlü	مرضلو	249/5	hastalık, sakatlık, maraz
merg-i müş	مرک موش	47/9	arsenik
merg-i müfâcât	مرک مفاجات	300/6; 301/7	ani ölüm, ansız ölüm
merğzâr	مر غزار	331/4; 355/16	çayırılık, çimenlik
merhem	مرهم	172/16	merhem, ilaç, lapa
merîh	مريخ	283/10	Mars
merîh bürçi	مريخ برجی	104/17	Mars gezegeni
mermer	مرمر	283/9	mermer
mertebe	مرتبه	154/4; 220/2	mertebe, rütbe, saygınlık, derece
mertebe getmek	مرتبه کتمک	331/10	aşama aşama gitmek, elden ele gitmek
mertebe mertebeye	مرتبه مرتبه	38/18; 42/5; 155/1; 348/7	mertebe mertebeye, derece derece, adım adım, sıra sıra, kısım kısım, azar azar
mertebe tabmek	مرتبه تابمک	323/14	unvan kazanmak, derece kazanmak
me'rûf	معروف	399/16	bilinen, açık, aşikâr
meryem-i bîkr	مریم بکر	282/20	Hız. Meryem, Meryem Ana, Bakire Meryem
merz	مرز	412/6	tarla sınırı, tarla hududu, an
merze	مرزه	400/8	mercanköşk, şile bitkisi
meşâne gümü	مثنائه قومی	379/6	mesane kumu, mesane taşı
meşder	مصدر	249/19	mastar, isim-fiil, fiil ismi
meşher	مسخر	179/16	gülünçlük, komiklik
meşher eyleyen	مسخر ایلین	179/17	güldüren, eğlendiren, komiklik yapan
meşhere	مسخره	80/17; 405/1	maskara, soytarı, ahmak
meşherelük	مسخره لوک	80/16	maskaralık, soytarılık, ahmaklık
mesîh	مسیح	103/10	Mesih, Hz. İsa
me'siyet	معصیت	149/6; 333/20; 377/9	günah, suç, kabahat, asilik, isyankârlık
meşlûb etmek	مصلوب اتمک	40/17	asmak, idam etmek
meşlûb olunmuş	مصلوب اولون میس	40/19	asılmış, idam edilmiş
mest	مست	79/7	mest, kendinden geçmiş
meşter	مسطر	383/15	mastar, düzgün çizgi çekmeye yardım eden cetvel
meşter (II)	مسطر	378/5	duvarcılarının kullandığı uzun tahta
mestlûk	مست لوک	79/6	mestlik, kendinden geçme

mestür	مستور	132/15	örtülü, gizli
mestürlüḥ	مستورلوخ	132/16	örtülü olmak, gizli olmak
me'süm	معصوم	253/1	masum, günahsız, saf
meşegḡet	مشقت	183/11; 332/15; 457/14	meşakkat, cefa, eziyet, zahmet, dert, güçlük, emek
meşegḡet aparmek	مشقت اپرمک	169/14	meşakkat çekmek, dert çekmek, eziyet çekmek, katlanmak
meşegḡet çekmek	مشقت چکمک	183/14	meşakkat çekmek, dert çekmek, eziyet çekmek, katlanmak
meş'el	مشعل	179/13; 249/15	meşale, yanmış, alevli
me'ser	معشر	458/13	kalabalık, topluluk, cemaat
meşḡul	مشقول	239/11; 314/20; 315/1	meşgul, işle uğraşan
meşḡul ḡurtarmış	مشقول قورتارمیش	158/19	işsiz, çalışmayan
meşḡul olmak bir işe	مشقول اولمک بر ایشه	41/2	bir işle meşgul olmak, bir işle uğraşmak
meşḡul olmak işden	مشقول اولمک اشدن	41/4	bir işle meşgul olmak, bir işle uğraşmak
meşḡul olmak zāda	مشقول اولمک زاده	60/10	bir şeyle meşgul olmak
meşḡüllük işe	مشقوللوک ایشه	41/3	bir işle meşgul olmak, bir işle uğraşmak
meşḡüllükden ḡulturmek	مشقوللوکدن قلترمک	158/18	işsizlik, çalışmamak
meşhūr	مشهور	310/18; 366/16; 399/16	meşhur, bilinen, açık, görünen, aşikâr
meşhūr etmek	مشهور اتمک	163/15; 281/6; 366/13	meşhur etmek, yaymak, bilinir hâle getirmek, şöhret sahibi yapmak
meşhūrda	مشهورده	242/15	halka açık, bilinen
meşhūrlük	مشهورلук	366/14	şöhret, meşhurluk, bilinirlik
meşḡ	مشق	176/2	yazı çalışması, yazı alıştırmaları
meşriḡ	مشرق	266/1; 320/9	doğu, şark, maşrık
me'sūḡ	معشوق	31/1; 220/1	sevgili, sevilen, istenilen, talep edilen, beğenilen
meşveret	مشورت	425/13	fikir alışverişi
meşveret dutmek	مشورت دوتمک	125/15	fikir almak, danışmak, tavsiye almak
meşveret etmek	مشورت اتمک	125/14	fikir almak, danışmak, tavsiye almak
meşveret eyleyici	مشورت ایلجی	125/16	fikir alan, danışan, tavsiye alan
meṭbeḥ	مطبخ	142/9	mutfak
meṭbūsiz	مطبوع سیز	278/8	kötü, sevimsiz, çirkin

meṭleb	مطلب	165/5; 165/12; 256/4	sevgili, sevilen, istenilen, arzulanan, maksat, amaç, gaye
meṭlūb	مطلوب	31/1; 150/9; 165/11; 192/4; 220/1; 381/9	sevgili, sevilen, istenilen, arzulanan, maksat, amaç, gaye
mevācib yeyen	مواجب یین	396/6	aylıklı, maaşlı
mevcūdlar	موجودلر	174/15	varlıklar, mahluklar
mev'ize	موعظه	384/16	kınama, nasihat verme
mevsūre	موسوره	283/15	sansar
mevzūn	موزون	348/18	şiiir, ölçülü metin, vezinli metin
meydān	میدان	344/19	meşyan
meyil	میل	150/10; 244/6; 364/1	arzu, istek, meyil, eğilim, ilgi, rağbet
meyil olmak	میل اولمک	230/7; 244/3	arzu duymak, istemek, talep etmek, meyletmek
meyil-i dişğar	میل دیشقر	364/18	kaşıntı
meymūn	میمون	65/15; 207/11; 405/16	maymun
mezāt işine satmek	مزات ایشنه ساتمک	465/10	açık arttırma ile satmak, mezada çıkarmak
meze	مزه	227/17; 399/7	tat, lezzet, damak zevki
meze olmak	مزه المک	227/13	lezzetli olmak, nefis olmak
mezelū	مزه لو	399/14	lezzetli, nefis
mezemmet etmek	مذمت اتمک	476/13	kınamak, kötölemek, yermek
mezemmet olunmuş	مذمت اولون مش	248/14	kınanmış, kötölenmiş, yerilmiş
mezemmetlū	مذمت لو	248/15	rezil, adı kötüye çıkan
mezemmetlūk	مذمتلوک	476/14	rezillik, rezalet
mezesiz	مزه سیز	254/6	tatsız, lezzetsiz
mezheb	مذهب	254/13; 378/11; 390/2	mezhep, tutulan yol
mezkūr	مزکور	286/14; 309/17	anılan, ismi belirtilen, zikredilen, mezkur
mezmūm etmek	مذموم اتمک	476/11	kınamak, hakaret etmek, aşağılamak
mezre'e	مزرعه	86/10; 412/5	ekili alan, tarla
me'zūl	معزول	266/8	azledilmiş, görevine son verilmiş, işten çıkarılmış
me'zūl etmek; me'zūl itmek	معزول اتمک, معزول ایتمک	149/20; 266/5	azletmek, görevine son vermek, işten çıkarmak
mī fermāyem	میفرمایم	112/10	emir veririm
mī dereḥsem	میدرخشم	389/8	parlarım
mīḥ	میخ	103/6	çivi, mılh
mīḥek	میخک	207/4	karanfil

mīhek rengi; mīhekī rengi	میخک رنگی، میحکی رنگی	110/15; 264/17	karanfil rengi, kahverengi
mihnet	محنت	332/1; 332/14; 454/5	mihnet, cefa, çile, elem, keder, eziyet, sıkıntı
mihnet ceken	محنت چکن	332/13	sabırlı, eziyete dayanıklı, dert çeken
mihnet çekmek	محنت چکمک	332/16	dert çekmek, emek vermek, eziyet çekmek, çile çekmek
mihnet dutmayan	محنت دوتمین	238/17	duyarsız, hissiz
mihnetī	محنتی	223/6	zorluk, güçlük, çetinlik
mihnetinen	محنت اینن	1/14	güçlülük, zorlukla
millet	ملت	378/11; 390/2	mezhep, din, tutulan yol
min	من	293/3	bin
min altun	من التون	293/4; 409/13	bin altın
min min	من من	293/5	bin bin, çok fazla
mināre	مناره	109/17; 454/8	minare, sütun
minbaşı	مین باشی	89/12	binbaşı
minber	منبر	367/2	minber, kürsü
minde hem	مینده هم	240/4	binden de
mingār almak	منقار المک	72/1	gagalamak
minmek	منمک، من مک	35/2; 299/12	binmek, ata binmek, at sırtında gitmek
minnet	منت	313/12	yükümlülük, borçluluk
minnet cāna olmak	منت جانه اولمک	313/15	yapmakla yükümlü olmak
minnet cāndur	منت جاندور	313/16	benim yükümlülüğümde, benim sorumluluğumda
minnetlü	منت لو	313/13	yükümlü, borçlu
minnetlü olmak	منت لو اولمک	313/14	yükümlü olmak, borçlu olmak, mecbur olmak
mīrāhūd	میراخوند	275/10	bilim adamlarının başı, din adamlarının başı
mīrāhūr	میراخور	95/19	atlardan sorumlu, imrahor
mīrās	میراث	230/15	miras, kalıtım
mīrāşlu	میراث لو	230/14	mirasçı, vâris
mīrzā	میرزا	357/14	şehzade, prens, beyefendi, beyzade
mis	مس	375/8	bakır
mis teş	مس طشت	117/10	bakır leğen
mişğāl terāzū	مئقال ترازو	341/19	terazi ölçekleri, terazi ağırlıkları
mişğālī	مئقالی	446/17	parlak kumaş
misger	مسگر	48/10; 84/3	bakırcı
mişsiz	مئل سیز	245/7	eşsiz, benzersiz
mişir	مصر	171/4	Mısır, yer adı

mişirlü	مصريلو	171/5	Mısırlı
miskîn	مسكين	295/1; 295/5; 445/3	miskin, sefil, zavallı, tembel
mişl	مثل	114/1; 175/20; 176/1; 337/8; 418/7	benzerlik, gibilik, örneğin, misal olarak, benzer olarak
mîşe	ميشه	77/10; 411/16	orman, koru, ağaçlık
miyāncı etmek	ميانجي اتمک	291/13	arabuluculuk yapmak
mizāc	مزاج	115/9; 295/9; 305/2	mizaç, karakter, huy, davranış
mizāc ğebül etmek	مزاج قبول اتمک	120/3	karakterini kabul etmek
mizāclu	مزاج لو	115/6	mizaçlı
mizān	ميزان	411/1	terazi, terazi burcu
mizān būrc	ميزان برج	267/6	terazi burcu
moşkav	مشکاو	301/18	Moskova, yer adı
möcek sürmek	موجک سورمک	401/17	sinekleri kovmak
mö‘cib	معجب	426/9	yemek, yiyecek, rızık
mö‘ciz	معجز	294/16	mucize
mö‘cizler	معجزلر	294/14	mucizeler
mö‘cizlük	معجزلوک	294/15	mucizevi
möhre ağı	مهره آقی	134/19	beyaz inci
möhre ceken	مهره جکن	269/7	cilalayan, parlatan, pürüzsüzleştiren
möhre vurmek	مهره ورمک	269/5	cilalamak, parlatmak, pürüzsüzleştirmek
möhre vurulmuş	مهره وورل ميش	269/9	cilalı, parlak, pürzsüz
möhsin etmek	محسن اتمک	3/16	güzelleştirmek, süslemek
möhtāc	محتاج	75/5	muhtaç, ihtiyacı olan
möhür	مهر	76/11; 241/8; 418/10	damga, mühür, işaret, parmak izi
möhür etmek	مهر اتمک	427/3	mühürlemek, imzalamak
möhürdār	مهردار	87/3	mühürdar, maiyet memuru
mö‘teber	معتبر	185/9; 263/8	muteber, güvenilir, sadık, emin
mö‘teber dōst	معتبر دوست	32/11	sadık dost, güvenilir dost
mö‘teber kişi	معتبر کشی	121/13	güvenilecek adam, itibar edilecek adam
mö‘tedil	معتدل	296/15; 447/11	ılımlı, uyumlu, ölçülü
mö‘tedil etmek	معتدل اتمک	447/7	ılımlı olmak, mutedil olmak
mö‘tedil gice	معتدل کيجه	173/19	gece gündüz eşitliği, ekinoks
mö‘tedil havā	معتدل هوا	44/16	ılık hava
mö‘temed	معتمد	11/10	inanılır, güvenilir
möv	مو	475/17	üzüm ağacı
mövcūd	موجود	340/17; 443/1	mevcut, var olan, bulunan

möväz	موضوع	422/1	mevzu, konu, üzerinde hüküm verilen
muğ'e er yüzi	مقعر يوزى	442/11	içbükey yüzey
muğālīfet	مخالفت	130/8	muhaletet, karşı çıkma, anlaşmazlık, inat
muğālīfet etmek	مخالفت اتمک	130/7	muhaletet etmek, karşı çıkmak, aksini savunmak
muğatab	محتاب	380/14	denetçi, müfettiş
mūlā isitmesi	مولا اسیت مسی	184/19	aralıklı ateş
mūm	موم	98/20	mum
mūm sürtmek	موم سورتک	243/17	mum sürtmek
mūm yağı	موم یاغی	74/2; 477/15	mum yağı, merhem, beyaz merhem
mūr	مور	195/18	karınca
murād	مراد	256/3; 302/8	murat, niyet, maksat, amaç
murād olmak	مراد اولمک	255/13	muradına erişmek, anlaşılacak, meramına ulaşmak
mūriyāne yemek	موریانه یمک	47/8	pas tutmak, paslanmak
mūrṭā	مورطا	301/8	murta, bitki
mūsā	موسی	297/13	Hız. musa
mūşul	موصل	308/13	Musul, yer adı
muştuluğ; muştuğul	مشتلق، مشتو لوق، مشتقل	80/20; 81/1; 279/9; 312/10	iyi haber, müjde, muştu
mūye	مویه	208/6	matem, ağıt, yas
muzd	مزد	227/8; 288/2	ücret, maaş, ödeme, ödül, mükafat
muzd işi	مزد اشی	325/11	işçi ücreti
muzd iyisi	مزد ایسی	318/5	ücretli işçi
muzd vermek	مزد ورمک	227/6	maaş vermek, ücretini vermek, mükafat vermek
muzdlu	مزدلو	262/19; 288/3	ücretli, maaşlı, paralı
mū'afī	معفی	174/13	muafiyet, istisna
mū'āfilū kişi	معافی لو کیشی	199/1	açıksözlü adam, sözünü sakınmayan adam
mū'amilāt	معاملات	318/6	iş, alışveriş, eylem, operasyon
mū'āmile	معامله	455/16	ticaret, alışveriş
mū'āmile etmek	معامله اتمک	455/14	ticaret yapmak, alışveriş yapmak
mübāḥ	مباح	339/18	mubah, yasal, legal, helal
mübāḥiše	مباحثه	371/3	tartışma, münazara problem, sorun
mübāḥiše etmek	مباحثه اتمک	128/8; 161/3	tartışmak, karşılıklı konuşmak, mücadele etmek

mübārek	مبارک	72/16	kutlu, mübarek
mübārek demek	مبارک دیمک	375/3	tebrik etmek, kutlamak
mübārek olsun ağa	مبارک اولسون آقا	123/16	tebrik ederim beyefendi, kutlu olsun beyefendi, mübarek olsun beyefendi
mübārek ey(le)sün ağa	مبارک ایسون آقا	375/4	tebrik ederim beyefendi, kutlu olsun beyefendi, mübarek olsun beyefendi
mübārek su	مبارک سو	12/13	kutsal su, yağmur
mübārek vermek	مبارک ورمک	146/13	kutlamak, tebrik etmek
mübāreklük vermek	مبارکلوک ورمک	123/15	kutlamak, tebrik etmek
mübāreklük vermek (II)	مبارک لوک ورمک	27/8	neşelendirmek, sevindirmek
mübāşiret	مباشرت	108/8	cinsel birleşme, cima, çiftleşme
mübāşiret etmek	مباشرت اتمک	123/13	cinsel birliktelik yaşamak, cima etmek, çiftleşmek
mübdi'	مبدع	258/3	mucit, ortaya çıkaran
mücādile etmek	مجادله اتمک	128/8	tartışmak, mücadele etmek
mücellid	مجلد	267/8	mücellit, ciltçi
mücerred	مجرد	94/19	zahit, cismani işlerden uzak
mücerred (II)	مجرد	412/9	karişık olmayan, yalın
mücerredlük	مجردلوک	94/18; 474/3	cismani işlerden uzaklık, kendini soyutlamak, dünya zevkleriyle meşgul olmamak
müctehid; müştehid	مجتهد، مشتهد	127/16; 265/20; 265/20; 399/3	müçtehit, dinî konularda hüküm verebilecek yetkinlikte âlim
müdde'ā	مدعا	165/6; 192/4; 256/4; 407/16; 449/15	iddia edilen, maksat, amaç, gaye, istenilen, kastedilen
müddet	مدت، مدّت	348/3; 428/5	müddet, süre
müddetde	مدته	287/14	esnasında, hâlen, bu sürede
müddetdür	مدت دور، مدتدور	211/8; 348/9	bir müddettir, bir zamandır, bir süredir
müdebbir	مدبر	219/13	gerekli önlemleri alan, tedbirli, ihtiyatlı
müdebbir olmak	مدبر اولمک	33/6	yönetmek, idare etmek
müderriş	مدرس	265/19; 275/5	öğretmen, hoca, ders veren
müdrük olmak	مدرک اولمک	118/2	anlamak, kavramak, idrak etmek

müellif	مؤلف	115/18	tertip eden, düzenleyen, yazan, besteleyen
mü'ellim	معلم	275/5; 356/2	öğretmen, hoca, ders veren
mü'emmer kişi	معمّر کیشی	220/12	uzun ömürlü kişi, yaşlı kişi
mü'e'ttel	معطل	323/9	işsiz, aylak
mü'eyyen	معین	151/2; 418/20	belirli, tanımlı, açık, muayyen
mü'ezzez etmek allāh	معزز اتمک الله	65/10	Allah'ı yüceltmek
müfeşşel cend	مفصل جند	369/14	uygun miktar, uygun fiyat
müfettin	مفتن	5/8; 244/18	fitneci, karşılık çıkaran, kavgaya sebep olan
müflis	مفلس	75/6; 253/3; 287/1; 306/8; 306/10; 354/20; 383/4	iflas etmiş, muhtaç, fakir, muhtaç, yoksul, düşkün, dilenci
müfred	مفرد	412/8; 420/9	basit, homojen, tekil, tek başına, eşi olmayan
müft	مفت	151/10; 222/11	ücretsiz, beşeş, bedava
mügābil iş	مقابل اش	317/19	karşılaştırma, karşılıklı okuma
mügābilde	مقابله	365/3	bakış açısından
mügābile	مقابله	317/19	karşılaştırma, karşılıklı okuma
mügābile etmek kitābet	مقابله اتمک کتابت	122/13	kitapları karşılaştırmak, kitapları takip etme
mügābile olunmuş	مقابله اولون میش	122/14	karşılaştırılmış, takip edilmiş
mügeddes	مقدس	395/12; 398/16	kutlu, kutsal, mukaddes, temiz, pak
mügeddime	مقدمه	38/6; 357/9	giriş, başlangıç, öncül
mügeddime (II)	مقدمه	359/14	önleme, koruma, önde olma
mügellid	مقلد	237/9	taklitçi, taklit eden
müger olmak	مقر اولمک	120/10	borcunu kabul etmek, borcunu açıklamak
mügerreblük	مقرب لوک	184/6	iyilik, şefkat, merhamet, ihsan
mügerrer	مقرر	57/8	karar verilmiş, kararlaştırılmış
mügerrer eylerem	مقرر ایلرم	57/9	karar veririm, kararlaştırırım
mügerrer gün	مقرر کون	213/6	kararlaştırılan gün, belirli gün
mügerrerlük	مقرر لوک	423/2	belirli olmak, olağan olmak
mügeṭṭe	مقطع	333/6	anlaşılmiş, karar alınmış, söz verilmiş

mügevva	مقوا	93/5	mukavva, sert kâğıt
mügevva düzedən	مقوا دوزدن	48/16	mukavva yapan, karton yapan
mühadd(id)	محد	449/11	bitirme, bitiş
mühāfizet	محافظت	225/20	korumak, muhafaza etmek, saklamak
mühāfizet etmek	محافظت اتمک	126/8; 143/12; 144/1	muhaffaza etmek, saklamak, korumak, elinde tutmak
mühāl	محال	241/2	imkânsız, olanaksız
mühālif	مخالف	130/10	muhalif, aykırı, ters, zıt
mühālif etmek	مخالف اتمک	379/17	muhalifet etmek, direnmek
mühālif yeli	مخالف یلی	394/16	ters yel
mühālifet	مخالفت	387/8; 387/9	muhaliflik, karşı çıkma, aykırılık, diren gösterme
mühālifet etmek	مخالفت اتمک	63/3; 97/9	muhalifet etmek, karşı gelmek
mühāliflük	مخالف لوک	379/16	muhaliflik, karşı çıkma, aykırılık, diren gösterme
müheddeb yüzi	محدب یوزی	442/12	dışbükey yüzey
müheyyā	مهیا	57/19; 70/15	hazır, düzenlenmiş
müheyyā etmek	مهیا اتمک	39/10; 376/9	hazırlamak, ayarlamak, uygun hâle getirmek
müheyyā olmak	مهیا اولمک	435/6	hazır olmak, uygun olmak
müheyyā olmuş	مهیا اولمش	9/5	hazırlanmış, ayarlanmış, kullanılır hâle getirilmiş
müheyyā olunmuş	مهیا اولون میش	358/1	hazırlanmış, ayarlanmış, kullanılır hâle getirilmiş
mühlet	مهلت	448/3	mühlet, süre
mühlet vermek	مهلت ورمک	448/5	mühlet vermek, süre vermek
mühtelif	مختلف	163/7; 163/8	farklı, çeşitli, türlü
mühteşer	مختصر	4/11; 79/2; 114/10	kısa, küçük, öz
mühteşer etmek	مختصر اتمک	4/10	kısaltmak, küçültmek, özetlemek
mühteşer olunmuş	مختصر اولون میش	4/12; 4/13	kısaltılmış, küçültülmüş, özetlenmiş
mühteşerlük	مختصر لوک	424/4	sınırlandırmak, özetlemek
mühümme	مهم ه	179/15	gerekli iş, önemli görev, çalışma
mühümler	مهم لر	179/15; 307/5	gerekli işler, önemli görevler, çalışmalar

mühümler etmek	مهم لر اتمک	307/3	esnaflık yapmak, satış yapmak
mühümler eyleyen	مهم لر ایلین	307/2	esnaf, dükkân sahibi
mühümler olmak	مهم لر اولمک	435/11	çalışmak, dükkânda beklemek
mühümler vekil olmak	مهملر وکیل اولمک	33/5	vekil olmak, yönetmek
mühümlere meşğul olmak	مهملره مشغول اولمک	60/8	önemli işlerle ilgilenmek
mühümleri feyşel vermek	مهم لر ی فیصل ورمک	428/16	önemli bir işi halletmek
mühümleri kimsenü boyna salmek	مهم لر ی کمسنو بوینه سالمک	240/10	önemli işleri bir kimseye emanet etmek
mühümleri kimsenü boynuna goymek	مهملری کمسنو بیونیه قویمک	261/19	önemli işleri bir kimseye emanet etmek
mühümleri kimseye rücū etmek	مهم لر ی کمسیه رجوع اتمک	384/14	önemli işi birine vermek
müjde	مژده	80/20; 312/10	müjde, iyi haber, mustu
mükāfāt	مکافات	129/18	karşılık, ödül
mükerrer	مکرر	129/11; 319/11; 340/9; 386/12; 423/1	bitişik, kesintisiz, sürekli, olağan
mükerrer işde	مکرر اشده	58/3; 58/4	çalışkanlık, gayretlilik
mükerrer olmak	مکرر اولمک	129/10; 340/12	bitişmek, kesintisiz olmak, tekrarlı olmak, olağan olmak
mükerrerlük	مکرر لوک	340/10	bitişiklik, kesintisizlik, süreklilik, olağanlık
mülāhize etmek	ملاحظه اتمک	116/7; 230/8; 296/14	anlamak, düşünmek, idrak etmek, tetkik etmek, etraflıca düşünmek
mülāyim	ملایم	281/18; 343/11	mülāyim, ılımlı, sakin, uysal, sevimli, hoş
mülāyim demek	ملایم دیمک	328/12	hoş konuşmak, tatlı konuşmak
mülāyim havā; mülāyim	ملایم هوا، ملایم	44/15; 44/16	ılık hava
mülāyim kişi	ملایم کیشی	234/9	mülāyim adam, yumuşak huylu adam
mülāyim olunmuş	ملایم اولون میس	347/14	yatıştırılmış, sakinleştirilmiş, yumuşatılmış
mülāyim söz	ملایم سوز	164/10	tatlı söz, güzel söz
mülāyim yel	ملایم یل	466/18	hoş rüzgâr, yumuşak rüzgâr
mülāyimet	ملایمت	343/13	mülāyimlik, uysallık, yumuşaklık, sevimlilik
mülāyimetlügin	ملایمت لوکین	343/14	mülāyimlikle, uysallıkla, yumuşaklıkla, sevimlilikle

mülayimluğman	ملايم لوقنن	164/11	mülayimlikle, uysallıkla, yumuşaklıkla, sevimlilikle
mülāyimlūk	ملايم لوك	281/19	mülayimlik, uysallık, yumuşaklık, sevimlilik
mülāzim	ملازم	415/19	yardımcı, hizmetçi, çırak
mülāzimet	ملازمت	416/2	yardımcılık, hizmetçilik, çıraklık
mülāzimlūk	ملازم لوك	416/2	yardımcılık, hizmetçilik, çıraklık
mülevveş	ملوث	222/7	pis, kirli
mülk	ملك	166/6; 353/12; 419/11; 435/14	mülk, mal, devlet, memleket, egemenlik alanı
mümāni‘et etmek	ممانعت اتمك	322/15	karşı çıkmak, engellemek
mümkün	ممکن	353/16	mümkün, olası, muhtemel
mümkünülük	ممکن لوك	353/17	mümkünülük, olasılık, ihtimal
mümkünsiz	ممکن سيز	241/2	imkânsız, olanaksız
mümtāz	ممتاز	97/17; 320/11	mümtaz, yüce, seçkin, asil, ilk
münācāt	مناجات	319/4	Allah'a yakarış
münādī eyleyen	منادی ايلين	68/12	yalvaran, bağırان, mezatçı, tellal
münāfiğ	منافق	167/8	ikiyüzlü, riyakâr, münafık
münāfiğ kişi	منافق كشي	180/12	iki yüzlü adam, riyakâr adam, münafık adam
münāğış	مناقص	130/10	muhalif, aykırı, ters, zıt
münāsib	مناسب	5/11; 81/11	münasip, düşük fiyatlı, uygun
müncelāb	منجلا ب	103/1	kanalizasyon, lağım, bataklık, kirli su
münderic	مندرج	129/4	yerleştirilmiş, içine konulmuş, iliştirilmiş
müneccim	منجم	59/14	astrolog, müneccim
müneccimlūk	منجم لوك	59/13	astrolojiyle ilgilenmek müneccimlik
münevver etmek	منور اتمك	389/9	aydınlatmak, ışıklandırmak
müngelib	منقلب	456/15; 456/18	dönüştürülmüş, değiştirilmiş
müngelib olmak	منقلب اولمك	456/12; 456/13	değiştirmek, farklılaştırmak
münheşir	منحصر	116/13	bir şeye mahsus, münhasır

münheşir olmak	منحصر اولمک	116/10	bir şeye mahsus olmak, münhasır olmak
münşî	منشی	115/19	usta yazar, usta naşir, münşî
müntegil	منتقل	457/3	ulaşmış, geçmiş, taşınmış
müntic	منتج	118/8	sonuçlandıran, meydana getiren
mürdeşür	مردہ شور	71/16	ölü yıkayıcı
mürebbā bişürmek şekerinen ve ğeyr zād	مرّبّا بشورمک شکر اینن وغیر زاد	121/1	şeker ve benzeri tatlılarla reçel yapmak
mürebbî	مرّبّی	143/14	eğiten, terbiye eden
mürekkēb	مرکب	115/20; 289/3	karışık, birleşik
mürekkēb (II)	مرکب	244/10; 452/4	mürekkēp, boya, siyah renk, mürekkēp rengi
mürekkēb etmek	مرکب اتمک	115/10; 289/6	kariştırmak, birleştirmek
müreşşe‘	مرصع	420/18	kıymetli taşlarla süslü
müreşşe‘ etmek	مرصع اتمک	420/17	kıymetli taşlarla süslemek
müreşşe‘ tāc	مرصع	135/3	süslü taç, süslü başlık
müsāfir	مسافر	85/15	misafir, yolcu, seyyah
müsāfir olmak	مسافر اولمک	470/19	yolculuk etmek, seyahate çıkmak, misafirliğe gitmek
müseḥḥer olmak	مسخر اولمک	124/19	ele geçirmek, boyun eğdirmek, zapt etmek
müseḥḥere olmuş	مسخره اولمش	125/1	ele geçirilmiş, boyun eğdirilmiş, zapt edilmiş
müseḥḥerlūk	مسخرلوک	124/18	ele geçirmek, boyun eğdirmek, zapt etmek
müseḥḥire	مسخره	125/2	ele geçiren, boyun eğdiren, zapt eden
müsellem	مسلم	360/19	verilen, teslim edilen
müselmān	مسلمان	185/8; 274/8	Müslüman, İslam dinine mensup
müşennif	مصنف	65/7; 115/18	yazar, kompozitör, tertip eden, düzenleyen
müsrif	مسرف	361/12; 361/13; 361/14	israf eden, boş yere harcayan, savurgan
müsta‘mel	مستعمل	16/3	kullanılmış, istifade edilmiş
müsteḡbel	مستقبل	447/18	gelecek zaman
müsteḡīm	مستقیم	138/8	doğru, sabit, düz, müstakim
müste‘id	مستعد	235/12	yetenek sahibi, kabiliyetli
müşārünileyh	مشار اليه	286/14	adı geçen, sözü edilen, zikredilen

müşāyi' et etmek	مشايعة اتمک	8/16	yoldaşlık etmek, eşlik etmek, yanında olmak
müşebbek	مشبك	221/14	pencerenin küçük delikli demir ızgarası, pencere kafesi
müşehheş	مشخص	100/6; 100/12; 151/2; 247/19	kesin, somut, net, belirli, tanımlı
müşehheş bil	مشخص بل	100/11	kesin bil, şüphesiz bil
müşehheş etmek	مشخص اتمک	57/10; 150/20; 151/1	kesinleştirmek, somutlaştırmak, netleştirmek, belirlemek, tanımlamak
müşehheş gün	مشخص کون	213/6	kararlaştırılan gün, belirli gün
müşehheş haber	مشخص خبر	312/11	kesin haber, doğru haber
müşehheş olmak	مشخص اولمک	468/2	kesinleşmek, somutlaşmak, netleşmek, belirginleşmek, tanımlanmak
müşehheş olunmuş	مشخص اولون ميش	57/12	kesinleşmiş, somutlaşmış, netleşmiş, belirginleşmiş, tanımlanmış
müşehheşsiz	مشخص سيز	244/1	kesin olmayan, somut olmayan, net olmayan, belirgin olmayan, tanımlı olmayan
müşerref	مشرف	209/11; 308/16	şerefli, asil, soylu
müşerref etmek	مشرف اتمک	36/14; 308/17	müşerref etmek, şerefliendirmek, onurlandırmak
müşerref olmak	مشرف اولمک	208/17	şereflemek, şeref kazanmak
müşerref olmuş	مشرف اولمش	36/15	müşerref olmuş, şerefleşmiş, onurlanmış
müşk	مشک	303/8	misk
müşk ağacı	مشک آقجي	396/13	misk ağacı
müşk nāfesi	مشک نافسي	77/7; 469/3	misk torbası, misk kesesi
müşkül	مشکل	43/17; 153/12; 153/13; 153/15; 169/18; 223/1; 341/4; 401/12	müşkül, zor, çetin, sert, güç, zahmetli, ciddi
müşkül olmak	مشکل اولمک	169/9	zor olmak, güç olmak, zahmetli olmak
müşküllük	مشکل لوک	153/14	müşküllük, zorluk, çetinlik, sertlik, güçlük
müştāg	مشتاق	150/15	arzu eden, özleyen, iştiaqlı

müştaşğ olmak	مشتاق اولمک	435/7	arzulu olmak, istekli olmak
müşteri	مشتري	62/19	müşteri, satın alan
müşteri (II)	مشتري	215/3	Jüpiter
müşteri bürci	مشتري برجی	104/16	Jüpiter gezegeni
müşâli'e etmek	مطالعه اتمک	439/12	düşünmek, incelemek, araştırmak
müt'e	متعه	118/14	geçici nikah
müte'âl	متعال	218/7	çok yüce, ulu
müte'ellig	متعلق، متعلق	40/5; 124/8; 330/1	ait, bağlı, mensup, yakın
müte'elliglük	متعلق لوك	40/6	aitlik, bağlılık, mensupluk, yakınlık
müte'eyyin	متعين	157/18	belirlenmiş, çizilmiş
müteğeyyir şüret	متغير صورت	417/3	biçimsiz şekil, bozuk yapı
müteheyyir	متحير	33/14; 439/17	hayran, şaşırmış, hayrete düşmüş
müteheyyir olmak	متحير اولمک	282/9	hayret etmek, şaşırmak, merak etmek
müteheyyirlük	متحير لوك	282/8	hayret etmek, şaşırmak, merak etmek
mütehhher	مطهر	368/3	temizlenmiş, saf, arı
mütekebbir	متكبر	442/9	kibirli, gururlu
mütekebbir olmak	تكبر اولمک	254/17; 442/8	kibirlenmek, gururlanmak büyüklük taslamak
mütellim	متكلم	319/7	konuşan, konuşmacı, hatip
müt'elü	متعه لو	118/15	geçici nikah kıyılmış
mütereddid olmak	متردد اولمک	355/11	gidip gelmek, devam etmek
müteşerrif olmak	متصرف اولمک	240/18	kullanım hakkına sahip olmak
müteveccih	متوجه	60/14	teveccüh gösteren, özenen, dikkat eden, yönelen
müteveccih olmak	متوجه اولمک	255/16; 351/19	bir noktaya yönelmek, yakınlık duymak, ilgi duymak, sevgi göstermek
mütevellî	متولى	428/14	yönetici, başkan
mütleg	مطلق	17/15	mutlaka, tamamen, asıl olarak
mütleg gurtarmek ümîdi olmaya	مطلق قرترمک امیدى اولميه	266/18	kurtulma umudu kesinlikle yok
mütleg hüdâvend	مطلق خداوند	58/17	mutlak güç sahibi hükümdar
mütlegâ	مطلقا	455/2	kesinlikle, tamamen, bütün olarak
mütlif	مظلف	361/14	boş yere harcayan, savurgan, israf eden

mütteli' olmak	مطلع اولمک	250/5	haber almak, bilgi almak, öğrenmek
mütteşif	متصف	236/17	vasfedilmiş, nitelenmiş
mütteşil	متصل	124/8; 129/7; 129/7; 237/11	ilişkili, bağlı, bitişik, kesintisiz, tekrarlı
mütteşil cend	متصل جند	369/13	geçerli değer, cari fiyat
mütteşil olmak	متصل اولمک	129/10	İlişkili olmak, bağlı olmak, bitişik olmak, kesintisiz olmak, tekrarlı olmak
müvāfiğ	موافق	10/14; 118/10; 122/6; 122/7; 328/7	uyumlu, uygun, aynı görüşte, münasip, eşit
müvāfiğ āvāz	موافق اواز	10/13	uyumlu ses, ses ahengi
müvāfiğ etmek	موافق اتمک	122/4	uyumlu hâle getirmek, uygunlaştırmak
müvāfiğ olmak	موافق اولمک	10/10; 122/5; 124/4; 263/16	uygun olmak, yasal olmak, anlaşılmak, fikir birliğine varmak
müvāfiğ et	موافقت	119/18	uygunluk, aynı fikirde olmak, münasiplik, eşitlik
müvāfiğ et olmak	موافقت اولمک	10/7	uygun olmak, yasal olmak, anlaşılmak, fikir birliğine varmak
müvāfiğ etden ki	موافقتن که	144/6	anlaşıldığı gibi, kabul edildiği gibi, kararlaştırıldığı üzere
müvāfiğ etlük	موافقت لوک	124/3	uygun olmak, yasal olmak, anlaşılmak, fikir birliğine varmak
müvāfiğsiz	موافق سیز	157/4	uygun olmayan, uyumsuz, münasip olmayan, zıt görüşlerde olan
müvāfiğsiz āvāz	موافق سیز اواز	478/19	ayarsız ses, uyumsuz ses, ahengsiz ses
müyesser etmek	میسر اتمک	13/14; 224/12	kazanmak, elde etmek, toplamak, satın almak, verim almak
müyesser etmek	میسر اتمک	224/12	kazanmak, toplamak, satın almak, verim almak
müyesserluğ; müyesserlük	میسر لوخ	13/16; 224/16	kazanma, netice elde etme, nasip olma
müzellif	مزلف	261/5	ince sakallı, sakalları yeni çıkmış
müzellif igid	مزلف اکید	214/19	delikanlı, sakalları yeni çıkan genç
müzelliflük	مزلف لوک	261/4	sakalları yeni çıkmak
müzmeḥil	مضمحل	158/7	yok olmuş, yıkılmış, çökmüş
müzmeḥil olmak	مضمحل اولمک	158/5	yok olmak, yıkılmak, çökmek

nābīnā	نابینا	104/10	kör
nābīnā etmek	نابینا اتمک	6/12	kör etmek
nābīnālūk	نابینالوک	97/7	körlük
nābūd	نابود	154/7	bulunmayan, yok olan, yok
nābūd olmak	نابود اولمک	127/10; 136/4; 136/9; 136/15; 279/3; 339/12; 466/8	kaybolmak, yitmek, yok olmak, tükenmek, kötü olmak, mahvolmak, bozulmak
nābūd olmuş	نابود اولمش	127/14; 154/9	kaybolmuş, yitmiş, yok olmuş, tükenmiş, kötü olmuş, mahvolmuş, bozulmuş
nacağ	نچق	7/7	nacak, küçük balta
nāçağ; nācağ	ناچاق، ناجاق	30/10; 247/6; 249/7	hasta, düşkün, rahatsız, zayıf, güçsüz
nāçağlūk	ناچاقلوک	247/5	hastalık, düşkünlük, rahatsızlık, zatıflık, güçsüzlük
nādān	نادان	205/19; 235/19; 241/13; 333/13; 405/20	cahil, bilgisiz, akılsız, budala, kaba
nādānlūk	نادان لوک	236/2; 241/14	cahillik, bilgisizlik, akılsızlık, budalalık, kabalık
nādim olmak	نادم اولمک	385/7	pışman olmak, üzülme
nādürüst	نادرست	180/11; 248/6	sahte, taklit edilmiş, doğru olmayan, eğri, çarpık
nāgāh	ناگاه	6/1; 8/4; 93/18; 241/12	ansızın, aniden, birden, zamansız, rastgele, tesadüfen, yanlışlıkla
nāgāh dūçār olmak	ناگاه دوچار اولمک	3/9	ansızın denk gelmek, ansızın karşılaşmak, ansızın tanışmak
nāgāh ölmek	ناگاه اولمک	300/6	ani ölüm, ansız ölüm
nāgāh yetişmek	ناگاه یتشمک	3/9	ansızın denk gelmek, ansızın karşılaşmak, ansızın tanışmak
nağāra	نقاره	444/12	nakkare, küçük davul
nağd aḡca; nağd aḡça	نقد اقچه، نقد اقچه	299/4; 128/2; 149/8	nakit para
nağd aḡcaya	نقد اقچیه	14/18	nakit para olarak
nāḡiṣ nūr	ناقص نور	272/2	ayın ışığının dolunaydan sonra tekrar azalması, son dördün
nāḡūs	ناقوس	86/6	zil, çan
nāḡūs dil	ناقوس دل	71/8	çan tokmağı
nāhaḡ	ناحق	21/3; 237/19; 251/10; 454/11	yanlış, haksız
nāhaḡ ḡan	ناحق قان	231/18	haksız yere kan dökmek

nāḥağ kişi	ناحق کیشی	252/5	haksız adam, adaletsizlik yapan adam
nāḥağ zād	ناحق زاد	252/1	haksız bir durum
nāḥağlūk	ناحق لوک	252/2	haksızlık, adaletsizlik
nāḥdā	ناخدا	283/2	gemici, denizci
nāḥiye	ناحیه	378/2	bölge, eyalet, il, vilayet
nāḥōṣ	ناخوش	429/16	hoş olmayan, rahatsız edici, tatsız
na' l bağlamak	نعل باقله مک	187/17	nal çıkmak
nālāyiğ	نالایق	245/14; 407/10	layık olmayan, uygun olmayan, yakışsız
nālāyiğlūk	نالایق لوک	245/15; 407/11	layık olmamak, uygun olmamak, yakışmamak
na' lbend	نعل بند	49/15	nalbant
na' lcebend	نعلجه بند	49/16	ayakkabıcı, nalçacı
nalça bağlamak	نالچه باقله مک	188/1	nalça çıkmak
nāle eyledim	نالہ ایلدم	164/15; 208/2; 260/10	ağladım, inledim, şikayet ettim, sızlandım
nāle eylerem	نالہ ایلرم	164/15; 208/2; 260/10	ağlarım, inlerim, şikayet ederim, sızlanırım
nāle eyleyen	نالہ ایلین	207/20	ağlayan, inleyen, şikayet eden, sızlayan
na' līn	نعلین	398/6	sandalet, takunya
nālīṣ	نالیش	208/5; 260/13	ağlama, inilti, feryat
namāz	نماز	319/2	namaz
namāz etmek	نماز اتمک	318/17	namaz kılmak
nāme başı	نامه باشی	425/4; 453/9	mektubun ya da kitabın başlığı
nāmerd	نامرد	205/19; 234/12	namert, güvenilirmez, alçak, cahil, bilgisiz, beceriksiz
nāmerd kişi	نامرد کیشی	394/2	namert, güvenilirmez adam, cahil adam
nāmerdlūk	نامردلوک	406/1	namertlik, güvenilirmezlik, cahillik
nāmūs	ناموس	231/19; 467/9	namus, haya, ahlāk
nāmūslu	ناموس لو	231/20; 389/6; 467/20	namuslu, hayalı, ahlâklı
nāmüssüz	ناموس سیز	158/9	namussuz, hayasız, ahlâksız
nāmzed arvat olunmış	نامزد اروٹ اولمش	432/6	nişanlı, nişanlanmış
na' ne	نعنا	287/7	nane
nānkor	نان کور	295/6	nankör, rezil, sefil, perişan,
napolus	ناپلوس	303/20	Napoli, yer adı
nār	نار	286/9	nar
nārcīl	نارجیل	107/13	hindistan cevizi
nārenc	نارنج	42/16; 286/6; 304/1	portakal

nārenc ağacı	نارنج آجی	24/9	portakal ağacı
nārenci reng	نارنجی رنگ	110/12	turuncu
nāşāf etmek	ناصاف اتمک	453/16	saflığını bozmak, bulanıklaştırmak
nāşih	ناصح	356/13	öğüt veren, nasihat eden, vaiz
nāštā	ناشتا	154/2	aç, yemek yemeyen, oruç tutan
nātevān	ناتوان	241/3	güçsüz, çaresiz
nātevānlük	ناتوان لوک	241/4	güçsüzlük, çaresizlik
nāümīd	نامید	159/6	çaresiz, umutsuz
nāümīd olmak	نامید اولمک	159/4	çaresizlik, umutsuzluk
nāvdān	ناودان	86/13	kanal, oluk
nāz eyledim	ناز ایلدم	322/17	nazlandım, gösteriş yaptım
nāz eylerem	ناز ایلمرم	322/17	nazlanırım, gösteriş yaparım
nāz ü ne‘met vermek	ناز و نعمت ورمک	154/10	nimet vermek, iyilik yapmak
nāz ü ne‘met	ناز و نعمت، ناز نعمت	202/3; 218/15	nimetler, güzellikler, zevk almak, eğlenmek
nāzbālīş	ناز بالیش	89/4; 138/1; 225/6	yastık, kuş tüyü yastık
nāzik	نازک	149/3; 149/4; 193/1; 426/16	nazik, narin, dar, ince, latif, hoş
nāzik büşüren	نازک بوشرن	49/6	ince pişiren
nāzīr	ناظر	275/8	bakıcı, dadı, ev öğretmeni
ne	نه	101/15	ne
ne-	نه	309/19	hayır, değil, başka, -sız, olumsuzluk ön eki
ne bābet	نه بابت	102/3	nasıl, ne şekilde, hangi biçimde
ne ğeder tendür issidür çörek yapuşdurmak	نقدر تندور اسیدور چورک یاپوشدورمک	346/4	tandır sıcakken ekmek yapıştırmak gerekir, demir tavında dövülür
ne ğederdür	نه قدردور	369/19	ne kadardır
ne ğem var; ne ğemi vār	نه غم وار، نه غمی وار	101/16; 101/17; 240/15	ne önemi var, ne fark eder, sana ne, niye canını sıkıyorsun
ne ğuşūri var	نه قصوری وار	101/16; 240/14	ne önemi var, ne fark eder, kimin umrunda
ne ħeberdür	نه خبردور	101/19	ne haber
ne il	نه ایل	28/13	birkaç yıl
ne işe	نه ایشه	1/16; 12/7; 17/14	ne hakkında, niçin, niye
ne işim var sene	نه اشم وار سنه	101/18	seninle ne işim var
ne işūn var	نه ایشون وار	230/5	ne yapıyorsun, ne işin var
ne meġşūd	نه مقصود	12/8	neden, ne sebeple, ne maksatla
ne me‘nāsı var	نه معنی سی وار	418/14	bunun anlamı ne, bunun manası ne

ne me'nāya dūrūst olur	نه معنيه دورست اولور	468/3	hangi manası doğrudur
ne müdde'āya	نه مدعايه	12/8	neden, ne sebeple, ne maksatla
ne nefis	نه نفيس	313/3	ne güzel, ne iyi
ne niyyet	نه نيت	12/9	nasıl, ne şekilde
ne olaçağdur	نه اوله چق دور	102/2	ne olacak
ne olur	نه اولور	102/2	ne olur
ne teriğ	نه طريق	12/9; 111/17	nasıl, ne şekilde, hangi biçimde
ne terz	نه طرز	12/9; 102/3; 111/17	nasıl, ne şekilde, hangi biçimde
ne terz ola	نه طرز اوله	418/4	nasıl istersen, ne istersen
ne vağt	نه وقت	191/17	ne zaman, ne vakit
ne vāṣiṭe	نه واصطه	12/8	neden, ne sebeple, ne maksatla
ne yağsı	نه يقشى	313/3	ne güzel, ne iyi
ne yağsı şūret	نه يقشى صورت	313/4	ne güzel şekil
ne (l)beki	نعبكى	344/15; 453/14	bardaklık, küçük tabak, altlık
nebāt	نبات	484/9	beyaz şeker
nebāt şışesi	نبات شيشسى	484/10	şeker kavanozu
nebātīlūk	نباتى لوك	121/3	şekercilik, tathıcılık
nebātiyye	نباتيه	464/8	bitkisel, bitkilerle ilgili
nebtler	نبت لر	137/16	bitkiler
necāset	نجاست	288/8	insan dışkısı, bok, kaka
neccār	نچار	180/5	marangoz
nece; neçe; nice	نجه، نه جه، نچه، نيجه	12/9; 102/3; 111/17; 241/17; 248/5; 369/5; 369/6	nasıl, ne şekilde, hangi nitelikte
nece değer; neceye deger	نجه دکر، نجه دکر	370/1; 461/14	değeri ne kadar, fiyatı ne
nece yol	نجه يول	29/8	birçok kez, defalarca
neces; necis	نجس، نجيس	238/3; 238/5; 362/1; 432/3	pis, kirli, kaba, saygısız
necis etmek	نجيس اتمک	361/19	kabalık yapmak, saygısızlık etmek, değerleri aşağılamak
necislük	نجيس لوك	432/2	pislik, kirlilik, kabalık, saygısızlık
neçe	نچه	369/17	kaç, ne kadar
nef	نفع	202/16; 224/15; 362/11	fayda, kazanç, kâr, çıkar
nef etmek	نفع اتمک	224/11	fayda sağlamak, yararlanmak
nefer	نفر	364/19	nefer, kişi
nefes	نفس	26/2; 189/14	nefes
nefes ceken	نفس چکن	379/20	nefes alan
nefes cekmek	نفس چکمک	379/19	nefes almak, nefesini içine çekmek, solunum

nefes dutmek	نفس دوتمک	19/13	boğmak, nefesini tutmak
nefes tündlüğüken vurmek	نفس تندلوکنن ورمک	38/3	zor nefes alıp vermek
nefes vurmek	نفس ورمک	189/13; 430/17	nefes almak
nefir	نفیر	459/7	nefir, üflemlî çalgı
nefir vurmek	نفیر ورمک	441/20	nefir üflemek
nefirçi	نفیرچی	459/10	nefir çalan, nefirci
nefsi sindurmek	نفسی سندورمک	301/10	nefsini köreltmek
nefy	نفی	387/8	Ret, inkâr, karşı çıkma
nefy etmek	نفی اتمک	382/16; 382/18	reddetmek, inkâr etmek, karşı çıkmak
negâzet	نقاضت	130/8	muhafeft, karşı çıkma, anlaşmazlık, aksini savunma
negâzet etmek	نقاضت اتمک	130/7	muhafeft etmek, karşı çıkmak, aksini savunmak
neğb	نقب	80/11	delik, çukur
neğgâş	نقاش	156/2; 293/14; 347/4	nakkaş, süsleme ustası, minyatürcü
neğgâşlûk	نقاش لوک	293/15; 347/5; 406/16	nakkaşlık, süslemecilik, minyatürcülük, taş oymacılığı
neğgâşlûk etmek	نقاش لوک اتمک	156/1	nakkaşlık yapmak, süsleyicilik yapmak
neğl	نقل	231/11	nakil, tarih, aktarma, hikâye etme
neğl etmek	نقل اتمک	457/1	nakletmek, aktarmak, taşımak
neğl-i mekân	نقل مکان	303/11; 330/17	yer değişikliği, mekân değişikliği, taşınma, göç
neğl-i mekân etmek	نقل مکان اتمک	303/13	yer değiştirmek, mekân değiştirmek, taşınmak, göç etmek
neğş	نقش	77/11; 380/20	nakış, ipek nakış
neğş etmek	نقش اتمک	380/17	nakşetmek, süslemek
neğş etmek tobrağı	نقش اتمک توبراغی	282/7	toprağı işlemek
nehâyetsiz	نهایت سیز	414/3	sonsuz, sınırsız
neheng	نهنگ	66/15	balina
nehv	نحو	220/7	dil bilgisi, gramer, söz dizimi
nehvî	نحوی	220/6	dil bilgisi uzmanı
nem	نم	233/8	nem
nemed	نمد	185/18	keçe
ne‘met	نعمت	104/4	nimet, yemek, gıda, besin, yiyecek
ne‘met vermek	نعمت ورمک	104/1	beslemek, yemek vermek
nemlûk	نم لوک	233/7	nemlilik

nerd oynamek	نرد اوینه مک	216/15	tavla oynamak
nerd sümügi	نرد سومگی	446/1	tavla pulları
nerd tahtası	نرد تختة سی	446/2	tavla tahtası
nerdibān	نردبان	401/19	merdiven
nergis	نرکس	304/2	nergis çiçeği
nerm ileyh olmak	نرم الیه المک	33/17	yumuşatmak, eritmek
neşib	نصیب	197/7; 353/6	nasip, baht, talih, şans, kader, pay, kismet
neşib vermek	نصیب ورمک	427/17	paylaştırmak, dağıtmak
neşihet; neşihet	نصیحت، نصیحت	63/6; 177/11; 177/12; 356/11	nasihat, uyarı, öğüt, vaaz
neşihet etmek	نصیحت اتمک	63/9; 356/12	nasihat vermek, uyarmak, öğüt vermek, vaaz vermek
neşihetlî	نصیحت لو	62/20	nasihat edilmiş, öğüt verilmiş
nesil	نسل	156/16; 268/7; 363/6; 364/20; 377/1; 405/6	nesil, soy, evlat
neşrānî	نصرانی	103/11	Hristiyan, İsevi, Nasrani
neşû; neşûn	نشو، نشون	12/7; 337/17	niçin, niye, neden, hangi sebeple
neşûn yoḥ	نشون یوخ	337/19	neden yok, neden değil
neṭerîg	نه طریق	242/2	asla, hiçbir şekilde
netîce	نتیجه	118/9	sonuç, netice
netîce (II)	نتیجه	363/6	nesil, soy
nevâziş etmek	نوازش اتمک	111/15	okşama, gönül alma
neveoğlu	نوه اوغلی	363/13	torunun çocuğu
nevvāb	نواب	29/3	nevvab, naiplik yapan, bir unvan
neyalguz	نه یال قوز	309/21	yalnız, değil, tek değil, ayrıca
nezer	نظر	388/9; 418/1	bakış, yöneliş
nezer etmek	نظر اتمک	225/9; 388/6	bakmak, görmek
nezer olmak	نظر اولمک	435/5	beklemek, gözlemek
nezerde olmak	نظرده اولمک	229/18	göz önüne almak, göz önünde tutmak
neẓere	نظره	358/13	önde, karşısında, huzurunda, karşısında
neẓere göyulmiş	نظره قویل مییش	175/8	göz önünde tutulan
nezir	نذر	363/12; 481/5	vaat, söz, adak
nezir etmek	نذر اتمک	481/6	Allah'a adamak
neẓm	نظم	348/19; 348/20	şiiir
nırḥ etmek	نرخ اتمک	445/13	sabit fiyat belirlemek, narh koymak
nicād	نجاد	332/10	ayak zinciri, ayak kelepçesi
nigā(h)bānlük	نکابان لوک	143/18	beklemek, gözlemek, muhafaza etmek
nihāl; nihāl(l) ağacı	نهال، نهال اقصی	25/5; 25/5	ağaç fidanı, ağaç filizi
nihāl düzeden	نهال دوزدن	51/9	ipçi, pamuk atıcısı

nijād	نژاد	208/11; 268/7; 364/20	nesil, soy, kuşak
nikāh	نکاح	263/19; 432/8	nikāh, evlilik akdi, evlenmek
nīkbaht kişi	نیکبخت کشتی	467/3	bahtlı adam, talihli adam, şanslı adam
nīl	نیل	247/1	koyu mavi
nīl cay(ı)	نیل جای	308/12	nil nehri
nīl çayı; nīl cayı	نیل چای، نیل جای	193/16, 308/12	Nil Nehri
nīlī	نیلی	110/6	turkuaz, firuze rengi
nīmtene	نیمتنه	469/11	uzun kollu yelek, mintan
nisbet	نسبت	119/17; 364/4; 378/6	oran, ölçü, uygunluk, ilişki, bağ
nisbet (II)	نسبت	389/3	nazaran, kıyasla
nisbet (III)	نسبت	1/15	kasten, bilerek
nisbet mene	نسبت منه	389/5	bana kıyasla, bana nazaran
nisbet olmak	نسبت اولمک	119/19	uygun olmak, ilişkili olmak
nisbetlü	نسبت لو	364/3	orantılı, münasip, uygun
nisbetsiz	نسبت سیز	433/2	orantısız, münasip olmayan, uygun olmayan
nisye	نسیه	140/6	veresiye
nisye vermek	نسیه ورمک	146/15	veresiye vermek
nişān	نشان	37/16; 410/8	nişan, işaret, iz, not
nişān etmek	نشان اتمک	37/15; 410/7	işaretlemek, iz koymak, not almak
nişān zāhir etmek	نشان ظاهر اتمک	152/12	açıklamak, ortaya koymak
nişāne nigāh ileyh olmak	نشانه نگاه الیه المک	33/11	nişan almak
nişāneye vurdurmak; nişāneye vurmek	نشانیه وردورمک، نشانیه ورمک	7/2 7/2	hedefi vurmak, tespit etmek
nişā(n)lu	نشا لو	432/9	nişanlı
niyyet	نیت	256/1	niyet, kasıt
noğta	نقطه	89/3	yular, dizgin
noğul düzeden	نقل دوزدن	49/5	şekerci, çerezci
noğul yeri	نقل یری	77/12	kap, kavanoz
noğul-i ġendī	نقل قندی	121/4	şekerleme, tatlı
noḥūd	نخود	97/6	nohut
noḥūd govuran	نخود قوورن	48/9	nohut kavuran
nöğşān	نقصان	145/9; 309/4; 338/13	ziyan, zarar, kusur, eksiklik, kayıp
nöğşān iş	نقصان اش	61/7	eksik iş, zararlı iş
nöğşān tabmek	نقصان تابمک	381/14	zarar görmek, hasar almak
nöğşān yetiren	نقصان یترن	145/8	ziyankâr, zarar veren
nöğşān yetirmek	نقصان یترمک	145/7; 182/9; 309/2	zarar vermek, telef etmek, eksiltmek

nöğsān yohdur	نقصان یوځدور	310/6	sorun değil, fark etmez, önemli değil
nöğsānlu	نقصان لو	309/3	zarar verilmiş, harap edilmiş, eksiltilmiş
nöğte	نقطه	367/9	nokta, benek, puan
növ	نوع	369/7; 425/14; 428/9	tür, çeşit, yol
növbet	نوبت	29/1; 63/19; 464/1; 471/5	nöbet, sıra, değişim
növbet növbet	نوبت نوبت	471/7	nöbetleşe, sıra sıra, değişerek
növbet növbet etmek	نوبت نوبت اتمک	28/20	sıra sıra yapmak, dönüşümlü olarak yapmak
növhe	نوحه	208/6	matem, ağıt, yas
nūh peygamber	نوح پیغمبر	309/8	Hz. Nuh
nūk	نوک	367/7	nokta, benek, puan
nūmayendelik	نومیند لیک	33/8	yöneticilik, temsilcilik
nūr	نور	102/11; 431/7; 431/8	ışık, parıltı, açık, net
nūr iyesi	نور ایسی	431/8	ışıklı, parlak, aydınlık
nūrlu	نورلو	102/14; 236/7	ışıklı, parlak, aydınlık
nūru'n-nāğış	نور الناقص	278/13	ayın sönüklüğü, ayın parlaklığının azalması, karanlık ay
nūścān	نوشی جان	360/20	afiyet, can sağlığı
nūścān olsun; nūš-i cān olsun	نوش جان اولسون، نوشی جان اولسون	81/9; 361/1	afiyet olsun
nūcūm bilen	نجوم بلن	59/13	astrolog, müneccimlik
nūmūne vermek	نمونه ورمک	396/1	numune vermek, örnek vermek
nūshē	نسخه	320/10	nüsha, bir yazılı belgenin benzeri
nūtfe	نطفه	412/1	döl, meni
nūtfe bağlamak	نطفه باقله مک	118/1	döllenmek, gebe kalmak
o	او	171/6; 370/13	o
o bāba	او باباه	328/6	o kapıya
o bābda	او بابده	352/6	o kapıda
o hālde	او حالده	28/2	o vakitte, o zamanda, o hâlde
o ki coḥdur	او که جوځدور	370/14	en önemli şey odur
o ki gezeḥden aṣāğa getirmek olmaya	او کی غضبیدن اشقه کترمک اولمیه	240/8	kızgınlığının geçmesi mümkün değil, amansız
o ki işıg olunmıṣ	او که ایشیق اولون میښ	7/4	ışıklanmış, ateşlenmiş, aydınlanmış
o ki zāddan meḥrūm etmek	اوکه زادن محروم اتمک	360/17	bir şeyden mahrum etmek
o kiṣi	او کښی	111/11	o adam
o sā'at	او ساعت	42/7	o saat
o terefde	او طرفده	108/9	o tarafta, orada
o terefe	او طرفه	151/18	o tarafa, oraya

o vaġte	او وقته	28/2	o vakitte, o zamanda, o hâlde
ocag kömürî	اوجاق کومرى	91/1	ocak kömürü
od	اود	203/18	ateş
od büşüren	اود بوشرن	143/2	aşçı
od dāġı	اود داغى	78/3	ateş parçası, kıvılcım
od ħurdesi	اود خرده سى	405/17	ateş parçası, kıvılcım
od kelegi	او کلکى	78/15; 194/13	ateş parçası, kıvılcım
od salmış	اود سالمش	78/13	yanmış, kül olmuş
od şö'lesi	اد شعله سى	189/6	alev
od yeri	اود یرى	194/12	mangal
od zebānesi	اود زبانه سى	189/6	alev
odun	اودون	264/9; 264/10	ahşap, odun, yakacak
odun sinduran	اودون سندر	264/8	marangoz, oduncu
oġlaġ	او غلاق	90/8	oğlak, keçi yavrusu
oġlan	اغلن، اوغلن	5/19; 181/10; 190/15	oğlan, oğul, erkek çocuk
oġrı	اقرى	205/2; 260/4	hırsız
oġrı börki	اوقرى بوركى	89/1	hırsız şapkası
oġrılık	اوقرلوك	260/6	hırsızlık
oġşatmek; oġşatmaġ	اوقشت مک، اوخشاتماق	113/19; 327/19	benzetmek, karşılaştırmak, mukayese etmek
oġşayış	اوقشه یش	327/18; 419/17	benzeme, karşılaştırma
oġşayışsız	اوقشه یش سیز	161/4	benzemeyen, farklı
oġul	اوغل	207/6	oğul, genç erkek
oġulluġa ġebül etmek	اقولوقه قبول اتمک	16/13	evlatlık edinmek
oġulluġa ġebül eylemiş	اقولوقه قبول ايلمش	16/14	evlatlık edinmiş
oġurladım	اوقرلدم	143/15	çaldım
oġurlaram	اوقرلرم	143/15	çalarım
oġurluġ etmek	اوقرلوك اتمک	392/4	çalmak, soymak, hırsızlık yapmak
oġ	اوخ	7/6; 201/13; 395/14	ok
oġ atan	اوخ اتن، اوخ آتان	396/3; 453/4	okçu, ok atan
oġ atmek	اوخ اتمک	452/14	ok atmak, ok fırlatmak
oġ nişānesi	اوخ نشانسى	73/7	ok nişanı, amaç, hedef
oġ nişāneye degmek	اوخ نشانیه دکمک	108/3	okun hedefi vurması
oġ nişāneye vurmek	اوخ نشانیه ورمک	146/2	okla nişanı vurmak
oġ peykānı	اوخ پیکانى	188/11	ok demiri, temren
oġcı	اوخ جى	51/5	okçu
oġıcılık	اوخى جى لوك	88/6	şarkıcılık, okuyuculuk
oġıdım	اوخيدم	88/2; 264/3	şarkı söyledim, okudum
oġıram	اوخيرم	88/2; 264/3	şarkı söylerim, okurum
oġucı	اوخوجى	88/8	şarkıcı, okuyucu
olandus ölkesi	اولندوس الكسى	231/15	Hollanda, yer adı
olar	اولر	177/8	onlar
olaram; oluram	اولرم، اولورم، الورم	177/1; 183/18; 391/17; 424/14	olurum
olarsız	اولر سیز	413/18	onlarsız, onlar olmadan

olaru gümāninan	اولرو گمانین	22/16	onların görüşüne göre
oldum	اولدم، اولدم	163/5; 177/1; 183/18; 391/17; 424/13; 424/14	oldum
olmek	اولمک	136/6; 278/14	olmak
olsun	اولسون	224/17	olsun
olunmuş	اولون میس	183/17	olunmuş, yapılmış
olurdum	اولوردم	163/5	olurdum
on	اون	152/15	on
on altı	اون التی	152/18	on altı
on beş; o(n) biş	اونیش، اونیش	370/9; 371/10	on beş
on beş fāyda	اونیش فایده	482/1	on beş fayda
on bir	اونیر	477/10	on bir
on birimci	اونیرمچی	477/11	on birinci
on iki	ان ایکی	164/1	on iki
on min	اون من	152/16	on bin
on on beş	اون اونیش	105/15	on ya da on beş
on sekkiz	اون سکیز	152/17	on sekiz
on üç	اون اوج	458/1	on üç
on 'aksi	اون عکسی	130/9	onun aksi, onun tersi, onun karşıtı, onun zıttı
ona	اونه	151/9; 425/2	ona, onun üzerine
oncün	اونجون	337/2	onun için
onda	اونده	42/8	orada, o yerde
ondan bir	اوندن بر	148/3	onda bir vergi, öşür, baç
ondan geyr	اوندن غیر	60/15	ondan başka
onu kimi tamāmluķinen	اونو کمی تمام لوق اینن	29/14	tamamen onun gibi, tamamen ona benzer şekilde
onun kimi	اونون کمی	58/5	onun gibi, ona benzer
onun kimi olmak	اونون کمی اولمک	376/13	onun gibi olmak ona benzemek, onu andırmak
ora	اوره	144/2	orası
orağ	اوراق	193/5	orak
ordu	اردو	86/12	ordu, askerî kamp
orta barmağ	اورته بارماغ	162/19	orta parmak
orta boylu	اورته بیلو	292/2	orta boylu
orta boylu kişi	اورته بیلو کیشی	234/17	orta boylu adam
ortada; o(r)tada	اورتده، اوتده	198/8; 242/10; 242/17; 455/6	ortada, arada
ortada (II)	اورتده	286/2	aracı, pezevenk
ortada yer etmek	اورتده یر اتمک	257/2	kavşakta olmak, ortada olmak, kesişim noktasına olmak
o(r)taluğa getirmek	اوتده لوقه کترمک	291/2	ortaya koymak, ifşa etmek, açığa çıkarmak, kanıtlamak
ortahlıg	اورتاخلق	113/10	ortaklık, yoldaşlık, arkadaşlık

ortaya goymek	اورتيه قوييمك	14/15; 310/13	ortaya koymak, ifşa etmek, açığa çıkarmak, kanıtlamak
ortaya yaħun	اورتيه ياħون	106/9	ortaya yakın
oruc	اوروج	153/20; 319/12	oruç
oruc acmek	اوروج اچمك	392/18	oruç açmak, iftar yapmak
oruc dutmek	اوروج دوتمك	153/19	oruç tutmak
osurdum	اوسردم	435/9	osurdum
osurmek	اوسورمك	135/13; 342/13; 408/8; 452/19	osurmak, gaz çıkarmak, yellenmek
osurram	اوسرم	435/9	osururum
ot	اوت	190/3; 230/11	ot, bitki, saman
ot (II)	اوت	321/14	ısırgan otu
otağ	اوتاق	85/10	oda, ev
otladım	اتلدم	331/3	otladım
otladuram	اتلدورم	331/2	otlatırım
otlaram	اوتلرم	137/2; 331/3	otlarım
otlatdım	اوتلندم	331/2	otlattım
otlıyanlar	اوتلی ينلر	106/11	otlayanlar
oturdum	اوتردم	228/5; 388/3; 435/1	oturdum, yaşadım, yerleştim, ikamet ettim
oturdum (II)	اوتردم	57/14; 187/4	yattım, sakinleştim, durdum
oturdum (III)	اوتردم	344/11; 433/19	yaptım, kurdum, diktım
oturram; otururam	اوترم، اترورم	228/5; 388/3; 435/1	otururum, yaşarım, yerleşirim, ikamet ederim
oturram; oturduram (II)	اوترم، اوتردورم	57/14; 187/4	yattırım, sakinleşirim, dururum
oturram (III)	اوترم	344/11; 433/19	yaparım, kurarım, dikerim
otuz	اوتوز	458/7	otuz
oy ay yārlar	اوی ای یارلر	312/20	dostlar, arkadaşlar
oyağ	ایاخ	441/3	uyanmış, uyanık
oyağ olmak	ایاخ اولمك	441/2; 464/10	uyanmak, uyanık olmak, nöbet tutmak
oyağlık	ایاخ لوك، اویاخلوك	464/9; 471/12	uyanıklık, ihtiyatlı olmak
oynadım	اینهدم	216/8	oynadım, şaka yaptım
o(y)nadım (II)	اوندم	66/21	oynadım, dans ettim
oynamek	اوینه مك، اوینمك	66/5; 81/13; 81/16; 144/15; 199/7; 216/9; 216/12	oynamak, oyuncakla oynamak, şaka yapmak
oynamekden	اینه مکدن	144/14	oyundan, şakadan, şakacıktan
oynaram; o(y)naram	اینه رم، اونرم	66/21; 216/8	oynarım, dans ederim
oynasızlık	اینه سیز لوك	413/17	şakasız, eğlencesiz, komik olmayan
oynıyan	اینی ان	67/2	oyuncu, dansçı

oynıyanlar camā‘atı	اینی انلر جماعتی	145/10	oyuncular grubu, dansçılar grubu
oyun vurmek	اویون ورمک	81/17	oynamak, şaka yapmak
öbüş	ابوش	69/9	öpüş, öpücük
ög	اوک	144/20; 147/11	ön, alın, karşı, göz önü
ögce	اوکجه	358/13	önde, karşısında, huzurunda, karşısında
ögce görmek	اوکجه کرمک	359/12	öngörmek, tahmin etmek
ögde	اکده	242/13	önde, hazır
ögden	اوکدن	337/7	önden
ögden öge zādı batırmek	اکدن اکه زادی باترمک	455/17	bir şeyle delip geçmek
öge getirmek	اوکه کترمک	358/4	göz önüne koymak, sunmak, ileri götürmek
ögen	اوکن	43/9	gökkuşağı, iris
ögey ana	اوکی انه	274/20	üvey anne, analık
ögey ata	اوکی اته	325/7	üvey baba, babalık
ögey gız	اوکی قیز	190/11	üvey kız
öglerden üste düşmek	اوکلردن اوسته دوشمک	148/13	öncekine göre bozulmak, dejenere olmak
öksüz	اوکسز	320/5	öksüz
öküz	اوکوز	78/5; 454/6	öküz, boğa
öküz goyun	اوکوز قوین	80/15	öküz ve koyun
öküz nālesi	اوکوز نالسی	303/1	öküz böğürmesi
öküz oynamak	اوکوز اینه مک	82/17	öküz avı
öküz sahlıyan	اوکوز ساخلیین	78/4	öküz çobanı
öldürdüm; öldür(dü)m	اولدوردم، اولدورم	31/3; 452/11	öldürdüm
öldürmek	اولدرمک، اولدورمک	31/5; 314/13; 343/19; 463/6	öldürmek, katletmek
öldürmelü	اولدرملو	148/18	öldürülecek şey
öldürrem	اولدورم	31/3; 452/11	öldürürüm, katledirim
öldürücü	اولدوروجی	314/14	öldürücü
ölke	الکه	332/18	ülke, vatan, yurt
ölkelü	الکلو	349/17	ülkeli
ölmek	اولمک	67/8; 100/17	ölmek
ölmüş bulut	اولمش بولوت	431/15	ölmüş bulut, kaybolmuş bulut
ölü	اولو	301/13	ölü
ölücü	اولوجی	301/2	ölümlü, ölümcül
ölüler icinden durmek	اولولر ایجیندن درمک	388/18	ölüp dirilmek
ölüm	اولوم	301/6	ölüm, ölme
ölüm (II)	اولوم	301/3; 342/10	veba, ölümcül hastalık, salgın hastalık
ölüm gebül eyleyen	اولوم قیوا ایلین	301/1	ölümlü, fani
ölümünden gurtarmek	اولم دن کورترمک	266/17	ölümünden kurtulmak
ölüye duā‘	اولیه دعا	176/10	ölünün arkasından dua etmek
öpdüm	اوپدم	69/7	öptüm
öperem	اپرم	69/7	öperim

öpmek	اوپمک	69/6	öpmek
öpüş	اپوش	69/6; 69/9	öpüş, öpücük
örde(k)	ارده	35/12	ördek
örge(d)dim	اورکدم	238/13; 253/11	öğrettim
örge(den)	اورکدن	356/2	öğretmen, hoca, eğitimci
örge(d)erdim	ارکده ردم	32/17	öğretirdim
örge(d)erem; örge(d)ürem	اورکدرم، اورکدورم	253/11; 238/13; 439/13	öğretirim
örge(d)tim; örge(d)dim	اورکدتم، ارکت دم	32/17; 439/13	öğrettim
örge(d)ücü	اورکدوجی	334/12	öğretmen, hoca, eğitimci
örge(n)mek	اورکن مک	238/15	ezberlemek, öğrenmek
örge(n)mış; ö(r)genmiş	اورکن میش، اوکن میش	32/19; 238/14	öğrenmiş
örge(t)mek	اورکت مک	32/15	eğitmek, öğretmek
ört(d)üm	ارتدم	133/16; 133/19; 304/9; 469/18; 469/20	örttüm, giyindim, kapattım, gizledim
ö(r)ten	اوتن	132/15	örten, gizleyen
örte(r)m	اورترم	133/16; 133/19; 304/9; 469/18; 469/20	örterim, giyinirim, kapatırım, gizlerim
örtük	ارتوک	133/2	örtük, örtülü, kapalı
örtülü	ارتلو	133/1	örtülü, örtük, kapalı
övlād	اولاد	156/16; 363/6; 377/1; 405/6	nesil, soy, evlat
öz	اوز	305/14	kendi
öz başına	از باشینه	267/3	özgürlük, bağımsızlık, bir başınalık
öz başına kişi	اوز باشینه کیشی	267/1	özgür adam, kendi başına adam
öz başından kicmek	اوز باشندن کيچمک	400/15	kendini tehlikeye atmak, hayatını tehlikeye atmak
öz başından kicmiş	اوز باشندن کيچ میش	78/19	görmüş geçirmiş, hayata değer vermeyen
öz cilavinen dutmek	اوز جلاو ینن دوتمک	128/12	kendine hakim olmak, kendini tutmak, kendini dizginlemek
öz eceliy(n)en ölmek	اوز اجلینن اولمک	300/8	kendi eceliyle ölmek
öz hağğ istemek	اوز حق استه مک	165/8	hakkını sormak, hakkını aramak
öz irādesi	اوز اراده سی، اوز اراده سی	152/2; 431/16; 431/17	kendi iradesi, özgür iradesi, kendi isteği
öz mālın nābūd etmek	اوز مالین نابود اتمک	338/6	kendi eşyalarını kaybetmek, kendi malını yitirmek
öz meḥelinde	اوز محلنده	42/3	bu arada, yeri gelmişken
öz nefsin dar etmek	اوز نفسین دار اتمک	301/11	tutkularını dizginlemek
öz penāhına almak	اوز پناهینه المک	7/12	kendini korumak, kendini sakınmak

öz renc žāyi' etmek	اوز رنج ضایع اتمک	183/12	cefadan kurtulmak, eziyetten kurtulmak
öz rizā müvāfigi	اوز ریضا موافقی	59/17	kendi isteğine göre, kendi rızasınca
öz rizāsı	اوز ریضاسی	431/17	kendi rızası, özgür iradesi, kendi isteği
öz rizāsıyman	اوز ریضاسینن	22/15	kendi rızasıyla, özgür iradesiyle, kendi isteğiyle
öz řālī' sīnamek	اوز طالع سینه مک	449/5	kendi kaderini denemek, kendi kaderini sınamak
öz teşerrüfine getirilmiş	اوز تصرفنه کترلمش	41/16	kendi kullanımına sokulmuş, devralınmış
öz teşerrüfine getirmek	اوز تصرفینه کترمک، اوز تصرفنه کترمک	13/15; 41/15; 240/19	kendi kullanımına almak, tasarruf sahibi olmak, devralmak, kazanmak, satın almak
öz teşerrüfine getirmek zādı	اوز تصرفینه کترمک زادی	353/10	bir şeyi kendi malı gibi kullanmak, bir şey üstünde tasarruf sahibi olmak, bir şeyi kazanmak, bir şeyi devralmak
öz yerinde oturdmak	اوز یرنده اوتردمک	426/10	kendi yerine koymak
öz yüzini ense etmek	اوز یوزینی انسه اتمک	480/17	yüzünü dönmek, sırtını dönmek
özge işi	اوزکه اشی	61/15	insani davranış
özge yerden	اوزکه یردن	29/13	diğer taraftan, diğer yandan
özgeler nisbeti	اوزکه لر نیبیتی	389/4	diğerlerine kıyasla, diğerlerine nazaran
özi	اوزی	171/7; 259/9; 364/12	kendi, kendisi
özi öldürmek	اوزی اولدورمک	31/4	kendini öldürmek, intihar etmek
özi özinün başın dīvāra vurmek	اوزی اوزینون باشین دیواره ورمک	70/10	kendi başını duvara vurmek
özi özün yüzi dīvāre etmek	اوزی اوزون یوزی دیواره اتمک	481/9	kafasını duvarlara vurmek
özi yerine goymek	اوزی یرینه قویمک	386/18	kendi yerine koymak, ait olduğu yere bırakmak
özi(n)den kerde olmuş	اوزیدن کرده اولمش	41/17	kendi kendine yapmış
özinden heberdār olmak	اوزیندن خبردار اولمک	63/11	kendine dikkat etmek, kendine ihtiyatlı davranmak
özine başmek	اوزینه باخمک	225/17	kendine bakmak
özine fāyda vermek	اوزینه فایده ورمک	362/10	kendine fayda sağlamak, kazanmak, kâr etmek
özine gelmek ze'fden	اوزینه کلمک ضعفدن	390/9	üzgünlükten sonra kendine gelmek
özine gümān	اوزینه کمان	207/16	kıskanma, kıskançlık

özine gümān kişi	اوزینه کمان کیشی	207/17	kıskanç adam
özinen girü dutmek	اوزینن کیرو دوتمک	128/13	kendine hakim olmak, kendini tutmak, kendini dizginlemek
özine e'tibār eylemek	اوزینه اعتبار ایله مک	121/12	kendine güvenmek
özini ārāyış etmek	اوزینی ارایش اتمک	376/10	kendini süslemek, hazırlanmak
özini böyük etmek	اوزینی بئوک اتمک	379/10	kendini önemsemek, kendini büyük görmek
özini böyük eylemek	اوزینی بئوک ایلمک	379/11	kendini önemsemek, kendini büyük görmek
özini ehlen allāha etmek	اوزینی اهلا الله اتمک	315/16	kendini Allah'a emanet etmek, kendini Allah'a bırakmak
özini el alta atmak	اوزینی ال الله اتمک	427/1	boyun eğmek, katlanmak
özini ense döndermek	اوزینی انسه دوندرمک	391/12	arkasını dönmek, sırtını dönmek
özini ğurbān allāha etmek	اوزینی قربان الله اتمک	315/17	kendini allah'a kurban etmek
özini ħāṭire getirmek	اوزینی خاتره کترمک	46/6	kendini tehlikeye atmak, kendini riske atmak
özini ħeġir bilmek	اوزینی حقیر بلمک	233/13	kendini küçük görmek, kendini hakir kabul etmek
özini ħeġir dutmek	اوزینی حقیر دوتمک	161/2	kendini küçümsemek, kendini kötölemek
özini ħeġir etmek	اوزینی حقیر اتمک	233/12	kendini küçük görmek, Allah yolunda kendini hiçe saymak
özini ħeġir görsetmek	اوزینی حقیر کورست مک	161/1	kendini küçümsemek, kendini kötölemek
özini ħetere salmek	اوزینس خطره سالمک	291/11	kendini tehlikeye atmak
özini istiġfār etmek allāh(a)	اوزینی استغفار اتمک الله	132/1	Allah'a tövbe etmek, Allah'tan bağışlanmayı istemek
özini men' etmek	اوزینی منع اتمک	296/13	kendini geri çekmek, geride durmak
özini mühümlerden ūkefte etmek	اوزینی مهم لردن شکفته اتمک	401/8	kendini işten kurtarmak, işten paçayı kurtarmak
özini nisbet özgelere böyük bilmek	اوزینی نسبت اوزکلره بئوک بلمک	449/2	kendini diğerlerine göre büyük görmek, büyüksemek
özini ūhlamek	اوزینی صاخله مک	296/13	kendini geri çekmek, geride durmak
özini sermek	اوزینی سرمک	291/15	burnunu sokmak, karışmak
özinü	اوزینو	364/16	kendinin, onun
öziynen tekye etmek	اوزینن تکیه اتمک	11/7	kendini dayamak, kendini destek yapmak

özüm	اوزوم	364/14; 364/15	kendim, kendim, ben kendim
özünden	اوزندن	441/13	kendinden, ondan
özüvi allāh(a) hediye etmek	اوزوی الله هديه اتمک	125/5	kendini Allah'a adamak, kendinden geçmek
özüvi ġurbān etmek	اوزوی قربان اتمک	125/6	kendini kurban etmek
‘ömür	عمر	178/4	ömür, yaş
‘ömür dāstānı	عمر داستانی	231/12	hayatın tarihi, biyografi
‘ömür kicmiş	عمر کچمش	475/15	geçmiş yaşam
pacı	په جی	9/1	ayakkabıcı
pācīnārī	پاجیناری	401/4	ağzı bozuk, küfürbaz
pāça	پاچه	206/8	paça, bacak
pāderhevā fikir	پادرهوا فکر	94/12	temelsiz düşünce, çürük fikir
pāderhevā söz; pāderhev(ā) söz	پادرهوا سوز، پادرهواسوز	157/9; 195/1	temelsiz konuşma, ayağı yere basmayan söz
pāderī	پادری	325/6; 395/7	peder, rahip, din büyüğü
pāderiya	پادریه	205/3	makyaj malzemesi
pāderler şovme‘esi; pāderīler şovme‘esi	پادرلر صومعه سی، ادیری لر صومع سی	131/14; 298/11	manastır, keşişhane
pādşāh	پادشاه	226/4; 377/4	padişah, hükümdar, kral
pādşāh buyruğı	پادشاه بیروقی	148/7	padişah fermanı, padişah emri, kararname
pādşāh dīvānı	پادشاه دیوانی	62/14; 85/13	padişah divanı
pādşāh dūsāğ	پادشاه دوساق	359/19	padişahın zindanı
pādşāh fermānı	پادشاه فرمانی	319/19	padişah fermanı, padişah emri, kararname
pādşāh ğelemrovunda olmak	پادشاه قلمرونده اولمک	217/5	padişahın egemenliği altında olmak
pādşāh müğerrebi	پادشاه مقربی	184/8	padişahın en sevdiği, padişahın en yakınındaki
pādşāh müğerrebleri	پادشاه مقربلری	221/2	padişaha en yakın olanlar
pādşāh mülki	پادشاه ملکی	378/3	padişahın yönettiği tüm topraklar
pādşāh nokerleri	پادشاه نکرلری	226/3	padişahın askerleri, padişahın hizmetkârları
pādşāh tahtı	پادشاه تختی	459/13	padişah tahtı, hükümdar tahtı
pādşāhun böyükleri	پادشاهون بنوک لری	220/20	padişaha bağlı yönetici ekibi, devlet büyükleri
pādşāhzāde	پادشاه زاده	304/18	padişah çocuğu, asil, soylu
pağla	پاqla	184/1	bakla

pāš	پاش	111/10	tohum saçma, yetiştirme
pāš etmek	پاش اتمک	111/8	tohum saçmak, yetiştirmek
pāin ü zîr her ne ola	پاتن وزیر هر نه اوله	195/5	her şeyin altında, en altta
pāk	پاک	308/4	temiz, pak, saf, arı, günahsız
pāk etmek	پاک اتمک	307/19	temizlemek, paklamak, arındırmak
pāk olmak	پاک اولمک	175/11	temiz olmak, pak olmak, arınmak
pākîze	پاکیزه	308/4; 349/3; 349/4; 398/15; 420/5	temiz, pak, saf, arı, kutsal, günahsız
pākîze etmek	پاکیزه اتمک	349/1; 367/18	temizlemek, paklamak, arındırmak
pākîzelük	پاکزه لوک	217/11, 298/14; 308/3; 349/3; 368/4	temizlik, doğruluk, arılık, paklık, saflık, günahsızlık
pāklük	پاک لوک	308/3	temizlik, doğruluk, arılık, paklık, saflık, günahsızlık
pāklük heṭṭ	پاک لوک خط	38/1	iptal, temizleme, çizgi çekme
pāklük heṭṭi çekmek	پاکلوک خطی چکک	94/4	temizlemek, sıfırlamak, çizgi çekmek, iptal etmek
pālān	پالان	70/2	palan, semer
pālān tiken	پالان تکن	48/1	palan diken
pālāndū(z)	پالان دو	134/13	dokumacı, ipçi
palçuḡ; balcuḡ	پالچوخ، بالچوخ	17/20; 141/8; 181/11; 277/17	çamur, balçık, harç, kil
palçuḡlu; balcuḡlu	پالچوخلو، پال چوخلو، بالچوخلو	181/14; 274/4; 482/15	çamurlu, balçıklı
palçuḡlu etmek	پالچوخ لو اتمک	17/19	çamura bulamak
paldarı ters geymek	پالدری ترس گیمک	469/6	giysiyi ters giymek
paltar	پالتر	327/6	kıyafet, giysi, çamaşır
paltar derzi	پالتر درزی	143/16	elbise diken
paltar etegi	پالتر اتکی	180/4	elbisenin eteği, elbisenin alt tarafı
paltar ğırağı	پالتر قراقی	320/18	elbisenin uçları
paltarı döndermek	پالتری دندر مک	457/17	elbiseyi çevirmek
pālūde bağlayan	پالوده باقلین	54/3	paluze tatlısı yapan
pārca satan	پارچه سلتن	54/4	manifaturacı, satıcı
pārça; pārca	پارچه، پارچه	329/7; 342/18; 343/1; 446/18	parça, kumaş parçası, bez parçası, kağıt parçası
pārça etmek	پارچه اتمک	343/2	ekmek parçası, bir parça ekmek
pāre	پاره	329/6	parça
pāre olunmuş	پاره اولون میس	186/8	parçalanmış, ayrılmış, bölünmüş,

pāre pā(re) yırtılmış	پاره پا یرتل میش	5/10	parçalara ayrılmış, parça parça yırtılmış
pars	پرس، پارس	264/20; 328/2	pars, leopar, panter
pārsā	پارسا	94/19	zahit, cismani işlerden uzak
pārseng	پارسنگ	130/6	terazi kefesine konulan ağırlık
pāsibān	پاسبان	143/17; 226/2; 413/14	bekçi, kapıcı, gözcü, muhafız, gardiyan, nöbetçi
pāsibānlük etmek	پاسبان لؤک اتمک	144/1	beklemek, gözlemek, muhafaza etmek, nöbet tutmak
pāşnekeş	پاشنه کش	84/19	ayakkabı çekeceği, kerata
pay	پای	329/11; 353/6; 386/9	pay, kismet, parça, nasip, kısım
pay etmek	پای اتمک	427/16	paylaştırmak, dağıtmak, bölmek
pay işi	پای ایشی	162/5	paylaştırma, dağıtma, bölme
pay vermek	پای ورمک	159/1; 386/10; 427/17	paylaşmak, bölüştürmek, dağıtmak
pāydār	پایدار	187/13; 187/15; 339/16; 433/16	kalıcı, sürekli, ebedî, sabit
pāydār degil	پایدار دکل	147/15	kalıcı değil, sürekli değil, ebedî değil, sabit değil
pāydar etmek	پایدار اتمک	187/5	kalıcılaştırmak, süreklileştirmek, ebedîleştirmek, sabitleştirmek
pāydār olmak	پایدار اولمک	433/15	kalıcı olmak, sürekli olmak, ebedî olmak, sabit olmak
pāydārsız	پایدار سیز	245/18; 259/3	kalıcı olmayan, sürekli olmayan, ebedî olmayan, sabit olmayan
pāyız	پایز	65/9; 434/6	sonbahar, güz
pāymāl etmek	پایمال اتمک	84/11; 118/16	ayaklar altına almak, çiğnemek
pāzehr daşı	پازهر داشی	72/7; 345/13	panzehir taşı
peç	پچ	472/16	bent, kısıtlama, önleme
peh peh peh	په په په	313/1	peh peh peh
pehlevān	پهلون	78/18; 422/13	pehlivan, yürekli, cesur, yiğit, yiğit asker
pejmürde oldum	پژمرده اولدم	34/4	zor durumda kaldım
pejmürdeyem	پژمرده ام	34/4	zor durumdayım
pel oynamek	پل اوینه مک	216/17	çelik çomak oyunu
pelid	پلید	238/3; 238/5; 432/3	pis, kirli
pelidlük	پلید لؤک	432/2	kirlilik, pislik

peltek	پلتک	66/11	kekeme, peltek konuşan
penāh getirmek	پناه کترمک	365/5	korumak
penbe	پنبه	67/10	pamuk
pence	پنجه	163/3	beş parmak, el
pencere	پنجره	207/15; 221/13	pencere, pencere izgarası
pencşembe	پنجشنبه	214/12	perşembe
pend	پند	63/6; 177/12; 356/11	nasihat, uyarı, öğüt, vaaz
pend etmek	پند اتمک	177/11	öğüt vermek, nasihat etmek
pend vermek	پند ورمک	63/9	nasihat vermek, uyarmak, öğüt vermek
penîr	پنیر	93/14; 195/17	peynir
per uçan	پر اوچن	23/6	kanatlı, uçan
perākende etmek	پراکنده اتمک	159/7; 291/7; 391/16; 400/14	bölmek, dağıtmak, bozguna uğratmak, karıştırmak, birbirine katmak, mahvetmek, parmaparça etmek
perākende olmuş	پراکنده اولمش	159/10	bölünmüş, dağıtılmış, ayrılmış
perākendelük	پراکندلوک	400/16	bozguna uğramak, paramparça olmak, mahvolmak
perde	پرده	353/3	perde
perde (II)	پرده	464/18	peçe, duvak
perdelü	پرده لو	353/4	perdeli
perest	پرست	16/7	tapan, taparcasına seven
perest etmek	پرست اتمک	391/2	tapınmak, saygı duymak, hürmet etmek
perestîş eyledim	پرستش ایلدم	3/19	taptım, delicesine sevdim
perestîş eylerem	پرستش ایلرم	3/19	taparım, delicesine severim
perestlük	پرست لوک	143/11	tapmak, taparcasına sevmek
perhîz	پرهیز	59/8	sakınmak, kaçınmak, uzak durmak
perhîz elerem	پرهیز الرم	59/5	sakınırım, kaçınırım, uzak dururum
perhîz etmek	پرهیز اتمک	59/6; 296/14	sakınmak, kaçınmak, uzak durmak
perhîz eyledim	پرهیز ایلدم	59/5	sakındım, kaçındım, uzak durdum
perhîz eyleyen	پرهیز ایلین	59/7	sakınan, kaçınan, uzak duran
perhîz işi	پرهیز ایشی	301/12	sakınmak, ihtiyatlı olmak
perî	پری	152/6; 431/3	peri, cin
periveş	پروش	311/15	peri gibi

periveş verdim	پروش وردم	170/15; 311/16	peri gibi yaptım
perviveş veren	پروش ورن	311/18	peri gibi yapan
periveş verrem	پروش ورم	170/15	peri gibi yaparım
perre	پره	102/18	sürgü, cıvata
perre derdi	پره دردی	165/3	kanat ağrısı
pertöv	پرتو	431/6	parlak, ışıklı, ihtişamlı
pertöv 'eksi	پرتو عکسی	377/18	ışığın yansıması
pervâne	پروانه	182/17	pervane böceği, yusufçuk, kelebek
pervārī gūş	پرواری قوش	463/5	besili kuş
pervāsiz	پرواسیز	306/20	pervasız, tembel, ihmal eden, dikkatsiz, umursamaz
pervāz etmek	پرواز اتمک	479/11	uçmak
perverde olmuş	پرورده اولمش	121/2	şekerlenmiş, beslenmiş
perverde zencefil	پرورده زنجفیل	483/10	şekerli zencefil, tatlı zencefil
perveriş	پرورش	170/16	eğitme, yetiştirme
perveriş tabmış	پرورش تابمش	121/2	şekerlenmiş, beslenmiş
perveriş verdim	پرورش وردم	27/12	eğittim, besledim, yetiştirdim
perveriş veren	پرورش ورن	27/14	eğiten, besleyen, yetiştiren
perveriş verilmiş	پرورش ورلمش	27/13	eğitilmiş, beslenmiş, yetiştirilmiş
perveriş verrem; perveriş verürem	پرورش ورم, پرورش وورم	27/12; 311/16	eğitirim, beslerim, yetiştiririm
pes	پس	17/8	bu nedenle, dolayısıyla
pesend	پسند	199/10	zarif ifade, ruh okşayan söz
peslük	پس لوک	265/1	yeterli olmak
peşe	پشه	301/17	sivrisinek
peşe cadırı	پشه جادری	325/2	cibinlik
peşkeş	پشکش	166/12	hediye, armağan
peşkeş getirmek	پشکش کترمک	358/5	hediye etmek, sunmak
peşkeş veren	پشکش ورن	166/13	hediye veren, armağan eden
peşkeş vermek	پشکش ورمک	166/9	hediye vermek, armağan etmek
peşkeş	پشکش	358/9	hediye, armağan
peşmā	پشما	127/12	yün
peşmān	پشمان	61/9; 116/16; 130/16; 159/15; 375/7; 385/8	pişman olan, tövbe eden, üzgün
peşmān etmek kimseni	پشمان اتمک کمسنی	187/6	bir kimeyi pişman etmek
peşmān olan	پشمان اولن	336/19	pişman olan, pişman, tövbe eden, tövbekâr
peşmān olmak	پشمان اولمک	164/19; 165/1; 336/18; 385/4; 385/6	pişman olmak, tövbe etmek, üzgün olmak
peşmānam	پشمانم	159/19	pişmanım, üzgünüm
peşmānluğum var	پشمانلو قوم وار	160/1	pişmanım, üzgünüm
peşmānlük	پشمان لوک	116/15; 336/17	pişmanlık, üzgünlük

peşmānlük etmek kimseye	پشمانلوک اتمک کمسيه	159/16	bir kimse için pişman olmak
peşmānlüğinen	پشمان لوکينن	151/20	pişmanlıkla, istemeden, gönülsüzce
petek	پتک	38/20; 82/10	petek, arı yuvası
peyāpey demek	پياپی ديمک	386/12	tekrar tekrar söylemek, arka arkaya söylemek
peydā etmek	پيدا اتمک	390/15	bulmak, ortaya çıkarmak
peyderpey	پی در پی	440/12	arka arkaya, sırasıyla
peygām aparan; peygēm aparan	پیغام اپرن، پیغم اپرن	312/4	peygamber, elçilik yapan, haber götüren
peygām aparmek	پیغام اپرمک، پیغام اپرمک	37/13; 312/3; 352/19	haber götürmek, haber vermek, elçilik yapmak
peygamber	پیغمبر	37/14	peygamber, elçi, haber taşıyan
peygamber demek	پیغمبر ديمک	362/8	kehanette bulunmak
peygamberlük	پیغمبرلوک	37/12; 362/9	peygamberlik, elçilik
peykān düzeden	پیکان دوزدن	49/17	okçu
peymān	پيمان	333/3	anlaşma, karar, söz
peymān ederem	پيمان ادرم	296/1	ölçerim
peymān etdim	پيمان اتم	296/1	ölçtüm
peymāne etmek	پيمانه اتمک	296/2	ölçmek
peyrev	پیرو	411/7	takipçi, arkadan gelen, izleyici
peyrevlük	پیرولوک	411/9	takipçilik, müritlik
peyvend etmek	پیوند اتمک	243/12	bağlamak, yapıştırmak, birleştirmek, eklemek
peyvend eylerem	پیوند ايلرم	123/11	bağlarım, yapıştırdım, birleştirdim, eklerim
peyvend oldum	پیوند اولدم	123/11	bağladım, yapıştırdım, birleştirdim, ekledim
peyvend olmak	پیوند المک	253/15	bağlanmak, yapışmak, birleşmek, eklenmek
peyvendlük	پیوندلوک	253/16	bağlamak, yapıştırmak, birleştirmek, eklemek
peyveste	پیوسته	237/11; 478/1	bağlı, yapışık, birleşik, ekli
peyveste işde	پیوسته اشد	58/4	çalışkanlık, gayretlilik
peyveste olmak	پیوسته اولمک	254/19	bağlamak, birleştirmek
peyveste olmak yağşı ef ale	پیوسته اولمک یقشی افعاله	60/9	güzel işlere katılmak
peyveste olunmuş	پیوسته اولون میش	123/14	bağlanmış, yapıştırılmış, birleştirilmiş, eklenmiş
peyvestelük	پیوسته لوک	123/6	bağlamak, yapıştırmak, birleştirmek, eklemek
pillekān	پله کان، پله کان	219/17; 401/18	merdiven

pilte başı dutmek	پلته باشی دوتمک	421/1	mumu söndürmek
pindāriş	پندارش	328/5	fikir, görüş, tahmin
pīne	پینه	342/20	yama
pīne (II)	پینه	142/1	yara, kabuk bağlayan yara, nasır
pīne salmek	پینه سالمک	9/4	yama yapmak, düzeltmek
pīne tiken	پینه تکن	386/14	yamacı, tamirci
pīne tikmek	پینه تكمک	386/13	yama yapmak, tamir etmek, onarmak
pīne vurmek	پینه ورمک	83/4	yama yapmak, düzeltmek
pīneci	پینه جی	403/13	ayakkabı tamircisi, yamacı
pīnecilük	پینه جی لوک	386/15	ayakkabı tamirciliği, yamacılık
pīnedüz	پینه دوز	52/8	ayakkabı tamircisi, yamacı
pirestuk guşı	پرستک قووشی	393/8	kırlangıç
pīş yeli	پیش یلی	466/15	rüzgâr, önden esen rüzgâr, karşıdan esern rüzgâr
pīşe	پیشه	47/13; 290/3	sanat, meslek
pīşelü	پیشه لو	47/16	sanat sahibi, meslek sahibi
pīşī	پیشی	41/14	önde, ileride
pīşik	پیشک	207/12	kedi
pīşrov	پیش رو	362/18	ilerlemek, gelişmek
piyāle	پیاله	133/11; 446/6	piyale, içki kadehi, bardak
piyāle-i şīşe çağır için	پیاله شیشه چخر ایچون	74/9	şarap bardağı, şarap kasesi
pīzek	پیزک	278/3	ebegümeci
pīzor	پیزور	212/12	saman benzeri bitki, papirüs
poḥ	پوخ	436/5	insan dışkısı, kaka, bok
polād	پولاد، پلاد	8/1; 388/14	polat, çelik
puc	پوج	462/9; 117/13	boş
puclük	پوج لوک	462/6	boşluk, saçmalık, anlamsızlık
puç dünyā	پوچ دنیا	299/1	boş dünya
puç ‘ibādet	پوج عبادت	424/15	batıl inanç, hurafe
pu(ç) ‘ibādet eyleyen	پو عبادت ایلین	424/16	batıl inanç sahibi, hurafelere inan
pūl	پول	149/10; 299/6	para, pul, bakır para
pūl yeri	پول یری	397/11	kumbara, para saklamak için kullanılan eşya
puşt puşt	پشت پشت	261/15	arka arka
pūf etmek	پوف اتمک	421/15	üfleme, söndürmeye çalışmak

pūhtenī	پختنی	143/1	pişirilecek yemek
pūr olmak	پر اولمک	201/1	çok olmak
pūr olsun	پر اولسن	227/21	yaşın uzun olsun, ömrün uzun olsun
püstān	پستان	451/3	memme
püste	پسته	347/2	fıstık
pūšt ü penāh eyleyen	پشت پناه ایلین	365/7	koruyan, koruyucu
pūšt ü penāhlūk	پشت پناه لوک	365/6	koruyuculuk
rāci	راجع	390/10	dönen
rāci olmak	راجع اولمک	331/8	dönmek, rücu etmek
rāfizī	رافضی	230/17	sapkın, zındık
rāhdārlar	راهدارلر	226/5	sokak bekçileri
rām cānver	رام جانور	36/2	evcil hayvan
ramazān ay(ı)	رمضان ای	289/16	Ramazan ayı
rāvī	راوی	231/13	tarihçi, anlatıcı, nakleden
rāz	راز	295/8; 395/8	sır, gizem, gizli tutulan bilgi
rāzī	راضی	129/1; 343/5	razı, memnun, hoşnut
rāzī degilem	راضی دکلم	159/18	razı değilim, rızam yok, hoşnut değilim, memnun değilim
rāzī etmek	راضی اتمک	128/15; 343/6; 400/5	razı etmek, memnun etmek, hoşnut etmek
rāzī etmek kimseni	راضی اتمک کیمسنی	114/14	birini razı etmek, birini memnun etmek, birini hoşnut etmek
rāzī olmak	راضی اولمک	154/13; 227/15	razı olmak, memnun olmak, kabul etmek, hoşnut olmak
rāzī olmuş	راضی اولmuş	114/15	razı, memnun, hoşnut
reb	ربع	379/5	gelir, kâr, faiz
rebī' ü'l-āhir ay(ı)	ربع الاخر ای	289/11	Rebiyülahir ayı
rebī' ü'l-evvel ay(ı)	ربع الاول ای	289/10	Rebiyülevvel ayı
receb ay(ı)	رجب ای	289/14	Recep ayı
re'd	رعد	460/7	gök gürültüsü
redd etmek	رد اتمک	122/20; 379/13; 380/15; 389/12; 393/17	reddetmek, tezini çürütmek, geri çevirmek
redd olunmuş	رد اولون میشل	123/1	reddedilmiş, çürütülmüş, geri çevrilmiş
redif	ردیف	420/11	redif, eş anlamlı
refūy demek*	رفوی دمک	414/13	gömmek, defnetmek
refz	رفض	230/16	sapmak, yoldan çıkma
regbet	رغبته	177/14; 244/6	rağbet, meyil, eğilim, ilgi
regbet iyesi	رقبته ایسی	177/15	rağbet eden, meyil gösteren
reğem	رقم	319/19	padişahın emri, padişahın buyruğu

reğem etmek gırmızı gılınen neğgāş için	رقم اتمک قرمزی کل اینن نقاش ایجون	4/6	kırmızı kil ile resim çizmek, kırmızı kil ile taslak çizmek
reğem etmek gırmızı palçuğınan	رقم اتمک قرمزی پالچوئن	157/17	kırmızı balçıkla resim çizmek, kırmızı balçıkla taslak çizmek
reğemler	رقملر	409/4	yazarlar, metin istinsah edenler, müstensihler
reğgāşlar camā‘atı	رقاص لر جماعتی	67/5	oyuncu topluluğu, dans topluluğu
reğgāşlūk	رقاص لوك	67/4	oyunculuk, dansçılık
reğīb	رقیب	390/16	rakip
rehīgī cām	رحیق ی جام	125/18	şarap kâsesi
rehm	رحم	114/6; 295/3	rahmet, şefkat, acıma
rehm etmek	رحم اتمک	229/10	merhamet etmek, bağışlamak, acımak
rehman	رحمن	114/7	şefkatli, merhametli
rehmet	رحمت	114/6	şefkat, rahmet, acıma
rehmsiz	رهم سیز	142/4; 172/17; 240/7	merhametsiz, acımasız, zalim
rehmsizlūh	رحم سیزلوخ	142/5	merhametsizlik, zalimlik, acımasızlık
rehnümā	رهنما	119/16	kılavuz, rehber, öncü
rehnümā olmak	رهنما اولمک	119/13	kılavuzluk etmek, yol göstermek, öncülük etmek
re‘iyyet	رعیت	462/18	bir yöneticinin hükmü altında olanlar, reaya
re‘iyyet boyna yük goymek	رعیت بینه یوک قویمک	223/5	halka zor işler vermek, halka dayatmak
rekīb	رکیب	66/3	yüklük, içine bir şey konulan
rekībdār	رکیب دار	66/4	yük taşıyan
renc	رنج	183/11; 297/17; 332/15	cefa, eziyet, zahmet, güçlük, dert, çile, emek
renc aparmamış gencimiz olmaz	رنج اپارممش کنج میز اولمز	183/13	çaba harcamadan mal sahibi olmazsın, çalışan kazanır elması kızarır
renc cekmek	رنج چکمک	18/6	cefa çekmek, eziyet çekmek, zahmet çekmek, yorulmak
renc iyesi	رنج ایسی	231/2	hastalıklı, ateşli hastalığı olan
rencide olaram	رنجیده الرم	297/14	incinirim, kırılırim
rencide oldum	رنجیده الدم	297/14	incindim, kırıldım
reng	رنک	109/20; 452/2	renk, boya
reng etmek	رنک اتمک	452/1	renklendirmek, boyamak,
reng tökmek ‘imāret icün	رنک توک مک عمارت ایجون	157/13	yapı taslağı çizmek, yapı planı yapmak

reng tökmek kömür rengiyinen	رنگ توکم کومر رنگی نن	157/16	kömür tozuyla taslak çizmek, kömür tozuyla plan çizmek
renglū cīnī	رنگ لو جینی	110/13	renkli çini
resūl	رسول	37/14; 39/8	resul, peygamber
reşk	رشک	483/8	gayret, çaba, şevk
revā etmek	روا اتمک	117/15; 117/16	kabul etmek, onay vermek, uygun görmek
revāc	رواج	366/14	şöhret, meşhurluk, bilinirlik
revāc etmek	رواج اتمک	366/13	meşhur etmek, yayımlamak
revāc tabmış	رواج تابمش	366/15	meşhur, bilinir, yayımlanmış
revān	روان	269/3	akışkan, sıvı
revān degil	روان دکل	149/13	akışkan değil, sıvı değil, katı
revān etmek; revāne etmek	روان اتمک, روانه اتمک	182/1; 258/5; 428/15	uğurlamak, yolcu etmek, göndermek
revān su	روان سو	12/14	akarsu
revān taht	روان تخت	92/14	araba, vagon, tahtırevan
revāne olmuş	روانه اولمش	258/6	yolcu edilmiş, gönderilmiş
reviṣ	روش	17/10; 297/8; 481/12	kaide, tutum, usul, tarz, tavır, âdet, gelenek, kural
reviṣ olmak	روش اولمک	422/15; 481/13	geleneğe uymak, kuralları uygulamak
reyhān	ریحان	69/10	reyhan, fesleğen
rezil	رزل	295/6; 430/4; 430/5	rezil, sefil, perişan, nankör, cimri
ric‘et	رجعت	331/6	dönmek, geriye kaçmak
rīḥteger	ریخته کر	195/4; 210/18	metal dökücü, metal eritici
rīm	ریم	282/10	irin, iltihap
risālet	رسالت	39/7	elçilik
rīsmānbāz	ریشمان باز	67/3	cambaz, akrobat
rīsmānbāzlük etmek	ریشمان بازlık اتمک	67/1	cambazlık yapmak, akrobatlık yapmak
rīṣe	ریشه	343/15	yara
rīṣe yemiş	ریشه یمش	186/20	yaralı
rīṣhend; rīṣgend	ریشخند, ریشقند	81/15; 405/1	maskara, alay, şaka, oyun
rīṣhend etmek	ریشخند اتمک	146/18; 160/13; 405/2	alay etmek, maskara etmek, dalga geçmek, küçümsemek
rīṣhend yemiş	ریشخند یمش	160/16	alay edilmiş, maskara edilmiş, dalga geçilmiş, küçümsemiş

rivāyet	روایت	231/11	rivayet, tarih, aktarma, hikāye etme
riyāzet	رياضت	183/11; 183/14; 332/15; 457/14	cefa, eziyet, zahmet, güçlük, dert, çile, emek
riyāzet ceken	رياضت چکن	336/2	acı çeken, ıstırap çeken
riyāzet çekmek; riyāzet çekmek	رياضت چکمک، رياضت چکمک	18/5; 18/6; 169/14; 332/16; 335/17	cefa çekmek, dert çekmek, emek vermek, eziyet çekmek, yorulmak
riyāzet çekmiş	رياضت چکمش	457/12	eziyet çekmiş, sıkıntı çekmiş
riżā	رضا، ريزا	114/13; 128/18; 343/8; 400/6	rıza, memnuniyet, hoşnutluk
riżā ğulaġınan eşidmek	ريضا قلائين اشيدمک	463/11	kendi rızasıyla duymak, isteyerek işitmek
riżādār	رضادار	343/4	razı, beğenmiş, memnun
riżām yoġdur	ريضا يوخدور	159/18	rızam yok, hoşnut değilim, memnun değil
rizġ	رزق	366/6	rızık, günlük azık, günlük yiyecek
rūddān	روددان	444/17	nehir
rūh	روح	431/1	ruh, can
rūhū'l-ġūds	روح القدس	431/2	kutsal ruh
rūkeş düzeden	روکش دوزدن	50/11	gümüşçü, yaldızcı
rūm	روم	460/14	Türk toprakları, Osmanlı Devleti
rūm dutan	روم دوتن	392/11	Türk topraklarını elinde tutan
rūmī daş	رومی داشی	139/6	bileme taşı
rūstāy	روستای	472/4	köy, kasaba
rūstāyī	روستای	68/19; 394/14	köylü, kasabalı
rūstāylük	روستای لوک	472/5	köylülük, kasabalılık
rūzigār	روزگار	448/1	rüzgar, yel
rūchān	رجحان	356/14; 358/2	tercih, ayrı tutma, yeğleme
rūcū	رجوع	331/6	dönmek, geriye kaçmak
rūġ'e	رقعه	76/6; 343/1; 349/6	kağıt, bildiri, poliçe, sigorta senedi
rūḥset	رخصت	268/2	izin, ruhsat, destur
rūḥset vermek	رخصت ورمک	112/5; 117/14; 268/3; 340/1	izin vermek, ruhsat vermek, destur vermek
rūsvā kişi	رسوا کیشی	234/19	rezil adam, kötü şöhrete sahip adam
rūşve	رشوه	440/8	rüşvet
rūşvet vermek	رشوت ورمک	440/6	rüşvet vermek
rūşvet yemek	رشوت يمک	440/7	rüşvet yemek
rūşvet yemiş	رشوت يمش	440/9	rüşvet yemiş, rüşvetçi

rütbe	رتبه	29/6; 290/9; 319/10	rütbe, unvan, derece, düzen, sıra
sā'at	ساعت	232/5	saat, vakit
sā'at göymek	ساعت قويمک	232/10; 480/14	saatin ilerlemesi, saatin dönmesi
şabāh	صبح	1/5; 284/14	sabah, seher vakti, kahvaltı zamanı
şabāh (II)	صبح	165/13; 165/14; 213/17; 284/15	yarın, ertesi gün
şabāh acılmek	صبح اجلمک	23/10	sabah gün doğması
sabāh günü	صبح کونی	213/15	yarın sabah, ertesi gün
şabāh olsun	صبح اولسون	23/3	sabah olsun
şabāh ulduzu	صبح اولدوزی	435/18	sabah yıldızı
sābiğ	سابق	38/8	fazıl, erdemli, üstün, önd gelen
sābiğ destürü	سابق دستوری	26/4	eskilerin üslubu, eskilerin yolu
şābit ulduz	ثابت اولدوز	435/20	sabit yıldız
şābūn	صابون	399/6	sabun
sac	ساج	457/19	saç
sacma	ساجمه	292/14	saçma, mermi, kurşun
sadaḥ	سدخ	182/16	sadak, okluk, tirkeş
sāde	ساده	68/17	sakalsız, yüzü tıraşlı
sāde et	ساده ات	91/14	sade et
şādigül-gövl	صادق القول	420/6	sözünün eri, samimi, sözüne sadık
şāf	صاف	269/10	pürüzsüz, parlak, saf
şāf etmek	صاف اتمک	273/10; 349/2	parlatmak, cilalamak, saflaştırmak, temizlemek
şāf olmak	صاف اولمک	273/12	parlamak, cilalanmak, saf olmak, temizlenmek
şāf olunmuş	صاف اولون میس	349/5	parlak, cilalı, saf, temiz
şāf su	صاف سو	12/17	temiz su, berrak su
şāflu	صافلو	273/11	parlatıcı, miskal
sağ	ساق	78/7	sağ
sağ cānib	ساق جانب	68/4	sağ yan, sağ taraf
sağ elden	سلق الدن	144/11	sağ elden
sağ ele	ساق اله	1/9	sağ ele
sağ elün şefhesi	ساق الون صفحسی	179/11	sağ elin yüzeyi, sağ elin avucu
sağ ve sol	ساق و سول	169/2	sağ ve sol
sağaram	ساقرم	297/12	süt sağarım
sağdım	ساقدم	297/12	süt sağdım
sağgal	سقل	68/15; 429/20	sakal, favori
sağgal ağ	سقل آق	88/10	aksakal, bilge
sağgal ağılık	سقل آق لوك	88/9	aksakallık, bilgelik
sağgal çıhardmek	سقل جخردمک	403/17	sakalını kesmek
sağgallu	سقل لو	68/16	sakallı
sağgalsız	سقل سیز	68/17	sakalsız, yüzü tıraşlı

sāḡī	ساقی	133/13	saki, içki dağıtan
ṣāḡī	صاقع	203/9	yıldırım
saḡrı	ساغری	224/5	atın sağırsı
saḡsıyınan örtmek	ساقسی اینن اورتمک	133/15; 446/12	üstünü toprakla kapatmak, kiremit örmek, çatı yapmak
sāhirlük	ساحرلوک	183/21; 307/10	sihirbazlık, büyücülük
saḡla eyleyici	ساخله ایلیجی	126/10	koruyan, muhafaza eden, saklayan
saḡlamek; saḡlamek[mek]	ساخله مک، ساخله مک مک	126/8; 143/12; 225/13; 225/20	korumak, muhafaza etmek, saklamak, elinde tutmak, bakmak
saḡlanmış	ساخلان میث	126/9	korunmuş, muhafaza edilmiş, saklanmış
saḡlayan	ساخله ین، ساخلین	143/13; 143/17; 226/2	bekçi, koruyucu, muhafız
sākin	ساکن	228/1	sakin, oturan, yerleşik, ikamet eden
sākin olmak	ساکن اولمک	228/3	oturmak, yerleşik olmak, ikamet etmek
sākitlük	ساکت لوک	443/10	sessizlik, sakinlik
ṣelāye etmek	صلایه اتمک	274/14	öğütmek, havanda dövmek, ezmek
saldım; sa(l)dım	سالدیم، سادیم	82/1; 210/12; 452/13	saldım, attım, bıraktım, fırlattım
salḡum ağacı	سالخوم اقجی	221/9	salkımın çöpü
salındım	سلندیم	85/17	salındım, salınarak yürüdüm
salınuram	سلنورم	85/17	salınırım, salınarak yürürüm
ṣālīḡ kişi	صالح کیشی	324/15	barışçıl adam, anlaşmaya müsait adam
sālīm havā	سالیم هوا	44/11	güzel hava, sağlıklı hava
sallanan	سلانن	350/15	sallanan
sallanmek	سلن مک	350/14	sallanmak
salmek	سالیمک	306/18	salmak
saluram	سالورم	82/1; 210/12; 452/13	salarım, atarım, bırakırım, fırlatırım
saman	سمان	325/17	saman
sāmān	سامان	366/3	zenginlik, servet, rahatlık
sāmān dutmek	سامان دوتمک	365/16	zengin olmak, servet yapmak, rahatlamak
sāmān eyleyici	سامان ایلیجی	365/17	zengin olan, servet yapan, rahatlayan
samanluḡ	سامان لوخ	186/15; 325/18	samanlık
samūr	سمور	335/1	samur, kumral renk deri
san	سان	302/3; 376/7	askerlerin yürüyüş töreni, askerî geçiş,

			askerlerin sayımı, resmigeçit
sana eyleyici	سانه ایلجی	128/4	hesapçı, hesap eden, sayan
sanadım	ساندم	116/18; 128/3; 312/1	hesapladım, saydım
sanamek	سانه مک	129/13	hesaplamak, saymak
sanaram	سانرم	116/18; 128/3; 312/1	hesaplarım, sayarım
sancağ	سناچاق	430/3	sancak
şandüğ	صندوق	93/19	sandık, kap, kasa
şandüğçe	صندوقچه	94/2	küçük sandık, küçük kasa, küçük kap
şandughāne	صندوقخانه	225/16	dolap, gardırop
sapan daşı	سپان داشی	193/6	sapan taşı
sararam	سره رم	64/5; 108/1; 237/5; 258/11; 345/6; 386/4; 453/18; 454/1; 472/9	sararım, dolaştırırım, dürerim, bükürüm, döndürürüm, kavrarım
sārbān	ساربان	85/9	deveci
sardım	سردم	64/5; 108/1; 237/5; 258/11; 345/6; 386/4; 453/18; 454/1; 472/9	sardım, dolaştırdım, dürdüm, büküm, döndürdüm, kavradım
sarılmış	سرل میث، سرلمش	258/12; 454/2	sarılmış
sarıluğ merezi	سارلوخ مرضی	249/8	sarılık hastalığı
sārr	سار	437/15	şaşırtan, sevindiren
saru	سارو	211/12; 482/17	sarı
saru möhür	سارو مهر	124/5	sarı sikke, altın sikke, bozuk para
saru reng	سارو رنگ	53/13; 110/11	sarı, sarı renk
saru sikke	سارو یکه	124/5	sarı sikke, altın sikke, bozuk para
sarulu	سارلو	56/10	sarı renkli, sarılı
sataram	ساترم	465/9	satarım
satdım	ساتدم	465/9	sattım
şavāb	ثواب	288/12; 288/18	sevap, Allah'ın ödülü, hak etmek, liyakat
şavāb iyesi kişi	ثواب ایسی کشتی	288/16	sevap işlemiş adam, iyiliği hak eden adam
şavābdur	ثواب دور	288/20	sevaptır, hak etmiştir, liyakat sahibidir
savād etmek	سواد اتمک	133/5; 456/10	kopyalamak, istinsah etmek
savād eyleyici	سواد ایلجی	133/8	kopyalayan
savaş	سواش	103/15; 226/19	savaş, dövüş, muharebe, cenk
savaş azaltmek	سواش از لتمک	458/2	ateşkes, savaşı geçici olarak durdurmak
savaş eslihesi	سواش اسلحه سی	45/4	savaş silahları
savaş kişi	سواش کشتی، سواش کیشی	72/4; 227/1	savaşçı, dövüşçü
savaş me' reke	سواش معرکه	111/14	savaş, dövüş, muharebe, cenk
savaş yarağı	سواش یره قی	439/7	savaş aleti, savaş silahı
savaşa istemek	سواشه استمک	366/8	savaşta kıskırtmak
savaşçıl kişi	سواش جیل کیشی	422/12	savaşçı adam

savaşda pehlevān	سواشده پهلوان	227/2	cesur savaşçı, yiğit savaşçı
savaşmek	سواش مک، سواشمک	111/13; 226/20	savaşmak, dövüşmek, vuruşmak, cenk etmek
savaşucı	سواش اوجی	111/12	savaşçı, dövüşçü
savāt etmek şureti	سوات اتمک صورتی	133/6	resmi kopyalamak
sāvīde etmek	ساویده اتمک	310/10	not etmek, not almak
sāvīde olmak	ساویده اولمک	127/11	eskimek, yıpranmak
sayd(ā)	سید	418/8	Sayda, yer adı
sāz	ساز	254/15	saz, çalgı, müzik aleti
sāz etmek	ساز اتمک	357/18	hazırlamak, düzenlemek, ayarlamak
sāz olmuş	ساز اولمش	357/20	hazırlanmış, düzenlenmiş, ayarlanmış
sāz şedāsı	ساز صدا سی	442/2	saz sesi, çalgı sesi
sāzı kök etmek	سازى کوک اتمک	10/8	sazı akort etmek
se‘ādet	سعادت	71/13	saadet, devlet, baht, talih, mutluluk
se‘ādetinen	سعادت اینن	71/12	saadetle, mutlulukla
se‘ādetmend	سعادت مند، سعادتمند	71/14; 185/13; 185/16	bahıtlı, mutlu, talihli, kutlu, mesut
se‘ādetsiz	سعادت سیز	242/9; 249/2	mutsuz, bahtsız, üzgün
sebeb	سبب	96/16; 337/5	sebepe, neden, amil, çünkü, sebebiyle, nedeniyle
sebeb etmek	سبب اتمک	306/14; 360/16	sebepe bulmak, inkâr etmek, mahrum etmek, engellemek
sebeb olmak	سبب اولمک	96/19	sebepe olmak, neden olmak, yol açmak
sebet; seped	سبت، سپد	87/15; 101/9	sepet, kova
sebilillāh	سبیل الله	113/2	yaygın, ortak, herkese ait, umuma mahsus
şebir	صبر	56/3; 270/19; 421/14	sabır, hoşgörü, tahammül
şebir etmek	صبر اتمک	56/4; 229/11; 352/10; 424/17; 435/4	sabretmek, beklemek, tahammül etmek, katlanmak, hoşgörmek
şebir etmek endāmsız allāh helgi	صبر اتمک اندام سیز الله خلقی	424/19	kötülüklere katlanmak, Allah'ın yarattığı kötü insanlara tahammül etmek
şebir eyle	صبر ايله	56/5; 433/12	sabret, bekle
şebir eyleyen	صبر ایلین	270/18; 421/13	sabırlı, hoşgörölü, tahammüllü
şebirluğ	صبر لوخ	421/14	sabırlılık, hoşgörölülük
şebirlü	صبرلو	332/12	sabırlı, hoşgörölü, tahammüllü
sebbezār	سبزه زار	86/4	çimenlik, yeşillik
sebzi	سبزی	352/5	sebze, pırasa

sebzi satan	سبزی ساتن	50/9	sebze satan, manav
secde	سجده	244/5; 391/4	secde, yere kapanma, reverans, eğilerek hürmet gösterme
secde etmek	سجده اتمک	244/4	secde etmek, eğilmek, yere kapanmak
secil	سجیل	172/4	seçil
secilmiş	سجل میش، سجیل میش	172/3; 404/15	seçilmiş, elenmiş, toplanmış
şed çendân	صد چندان	98/10	yüz misli, yüz kere, yüz kat
şedâ etmek	صدا اتمک	460/6	gök gürültüsü olmak
sedâ eyledim	سدا ایلدم	14/9	seslendim
sedâ eylerem	سدا ایلرم	14/9	seslenirim
şedeğe	صدقه	172/2; 268/13	sadaka, hayır, zekât, ihsan
şedeğe istemek	صدقه استمک	6/10	sadaka istemek
şedr mişâli	صدر مثالی	148/8	sadaret makamının kararnamesi
şefâ	صفا	236/15; 269/12; 439/5	makyaj, parlatma, cila yüz parlaklığı, süslülük
şefâ vermek	صفا ورمک	269/5; 439/3	makyaj yapmak, parlatmak, cilalamak, pürüzsüzleştirmek
sefer	سفر	335/4	yolculuk, seyahat, sefer
şefer ay(1)	صفر آی	289/9	Safer ayı
sefer etmek	سفر اتمک	470/19	yolculuk etmek, seyahate çıkmak, misafırlığe gitmek
sefer eyleyen	سفر ایلین	471/3	yolcu, seyyah
seferlük	سفر لوک	470/20	yolculuk, seyahat
şefhe	صفحه	179/10	yüzey, safha, düz tabaka
şefrâ	صفرا	233/19	safrâ
segek; senek	سکک، سننک، سنک	79/13; 189/15; 319/9	su kabı, sürahi, testi, kavnoz
seğgâçe	سقاچه	91/6	saka kuşu
segirddim; segirttim	سکردم، سکردتم	135/15; 135/16	koştum, hızlı hızlı gittim
segirddurdum	سکردردم	135/15	koşturttum, hızlı hızlı götürttüm
segirdmek	سکیردمک	135/14	koşmak, hızlı hızlı gitmek
segirdürem	سکردورم	135/16	koşarım, hızlı hızlı giderim
segvân	سکوان	87/9	kaniş, fino köpeği
seher	سحر	151/11; 284/14; 285/2	sabah, seher vakti, kahvaltı zamanı
seher sitâresi	سحر ستاره سی	285/3	seher yıldızı
şehhâf	صحاف	267/8	sahaf, kitapçı

şeh̄het	صحت	398/10	sıhhat, sağlık, iyilik, şifa
sehl	سهل	201/17	basit, anlamsız, boş
sehr	سحر	307/9	sihir, büyü
şehrā	صحرا	86/3; 86/9	sahra, kır, alan, tarla
şehrā gögerci(ni)	صحرا کوکرجی	109/13	yaban güvercini
şehrālūk	صحرا الوک	86/5	sahra, kırsal, çimenlik
şehrāyī	صحرای	397/15	yaban hayata ait, vahşi, dağlı
sekkiz	سکیز	323/16	sekiz
sekkiz yüz	سکیز یوز	323/17	sekiz yüz
sekü	سکو	68/1	taş veya topraktan yapılma zeminden yüksek yer, peyke
şelāh	صلاح	366/3	zenginlik, servet, rahatlık
selām vermek	سلام ورمک	398/1	selam vermek, selamlamak
selāmet	سلامت	55/3; 398/3	selamet, kurtuluş, iyilik, sağlık
selāmet yolından kimseni aparmek	سلامت یولین دن اپرمک	410/3	bir kimseyi doğru yoldan ayırmak, bir kimseyi sapkınlığa yöneltmek
selāmetlūk dimek	سلامت لوک دیمک	398/1	selam vermek, selamlamak
selāmetlūk vermek	سلامت لوک ورمک	397/12	iyileştirmek, kurtarmak
sellāh	سلاخ	273/14	kasap
sellāhḥāne	سلاخ خانه	274/1	mezbaha, kesimevi
semender guşı	سمندر قوشی	396/5	semender, anka kuşu, devlet kuşu
semm-i gātil verilmiş	سم قاتل ورل می‌ش	61/18	zehirlenmiş, zehir verilmiş
semm-i gātil vermek	سم قاتل ورمک	61/17	zehirllemek, zehir vermek
sen	سن	460/2	sen
sen yere	سن یره	464/2	senin yerine
senbūse	سنبوسه	332/5	hamur işi, börek, tatlı, samsa, semsek
sende	سندہ	460/5	sende
şendel	صندل	398/5	sandal ağacı
senden rāziyam	سندن راضی ام	343/7	senden razıyım, senden memnunum
sened	سند	254/16	senet, tapu, yazılı belge
şen'et	صنعت	290/3	sanat, meslek
sengsār etmek	سنگسار اتمک	261/11	taş atmak, taşlamak, recim
sepdim	سپدم	427/12	serptim, saçtım
seperem	سپریم	427/12	serperim, saçarım
sepilmiş	سپیل می‌ش	427/15	serpilmiş, saçılmış

sepmek	سپمک	427/14	serpmek, saçmak
ser	سر	450/15	baş, kafa
şer‘	صرع	249/9	bulaşıcı hastalık
ser‘ iyesi	سرع ایسی	249/9	bulaşıcı hastalık sahibi
serd	سرد	200/3	soğuk
serd ay	سرد آی	200/2	soğuk ay
serd yemek	سرددیمک	200/4	üşütmek, üşütmek
serdābe	سردابه	85/11; 273/3; 426/13	serin yer altı odası
serdār	سردار	89/14	komutan, kumandan
serdefter	سردفتز	90/1	önder, reis, başkan
serdim	سردم	436/1; 436/2	serdim
serefrāz	سرافراز	97/17; 181/4; 218/7	yüce, seçkin, mümtaz, ünlü
serefrāz etmek	سرافراز اتمک	29/17; 97/14; 175/14; 423/17	kaldırmak, yükseltmek, büyütmek, yüceltmek, kutlamak
serefrāz olunmuş	سرافراز اولون میش	29/18; 175/15	kaldırılmış, yükseltilmiş, yüceltilmiş
serelemek	سره لمک	367/19	gümüş vb. madenleri parlatmak, temizlemek
serencām	سرانجام	192/6	son, akıbet
serencām tā(b)mek	یرانجام تامک	192/17	sona ermek, son bulmak
serencāma getirdim	سرانجامه کتردم	465/19	sona getirdim, bitirdim, tamamladım
serencāma getirmek	سرانجامه کترمک	119/14; 119/15; 192/11	sonuna kadar götürmek, sonuçlandırmak, bitirmek
serencāma getirrem	سرانجامه کتررم	465/19	sona getiririm, sonuçlandırırım, bitiririm
serencāma yetirmek	سرانجامه یترمک	192/12	sona kadar götürmek, sonuçlandırmak, bitirmek
serencāma yetişmek	سرانجامه یتش مک	46/11	sona kadar götürmek, sonuçlandırmak, bitirmek
serencāma yetişmiş	سرانجامه یتش میش	46/14	sona ulaşmış, sonuçlanmış, bitmiş
sererem	سره رم	436/1	sererim
seresīme ‘ağıl	سره سیمه عقل	75/9	tuhaf akıl, sersem akıl, delilik
seresīme at	سره سیمه ات	75/10	tuhaf at, sersem at, deli at
seresīmelük	سره سیمه لوک	75/8	tuhaflık, sersemlik, acayiplik
sereṭān	سرطان	87/4	yengeç, yengeç burcu
sereṭān būrc(i)	سرطان برج	410/14	yengeç burcu
şerf	صرف	220/7	dil bilgisi, gramer, şekil bilgisi

şerf etmek	صرف اتمک	388/20	para biriktirmek, tasarruf etmek
şerfe	صرفه	389/1	tasarruf, birikim
şerfî	صرفی	220/6	dil bilgisi uzmanı
sergerdân	سرگردان	461/10	başı dönmüş, perişan, ne yapacağını bilmeyen
serilmiş	سريل ميش	203/14	serilmiş
serin	سرین	201/7	serin, soğuk
serkâr	سرکار	356/19	yönetici, müdür
sermāye	سرمایه	89/9; 458/10	sermaye, ana para
sermedlûk; sermedîlûk	سرمدلوك، سرمدى لوك	129/12; 178/7; 340/5	süreklilik, sonsuzluk, ölümsüzlük, daimlik
sermeşğ	سرمشق	176/2; 302/1	yazı çalışması, yazı alıştırmaları, ödev, alıştırma, ders
sernigûn	سرنگون	426/20	baş aşağı, tepetaklak
sernigûn etmek	سرنگون اتمک	291/9; 391/15	baş aşağı çevirmek, ters döndürmek
sernigûn salmek	سرنگون سالمک	82/5; 210/13	baş aşağı çevirmek, ters döndürmek
serpā vermek	سرپا ورمک	84/17	baştan aşağı giyinmek, elbise giymek
serrâc	سراج	48/7	at takımları yapan
şerrâf	صراف	48/11, 67/17, 85/5	sarraf, banker, para değiştiren
şerrâf evi	صراف او ی	67/18	sarrafin mekânı
serşâm; serâşîme	سرسام، سراسیمه	200/15; 437/14	sersem, şaşkın, aptal
serşâm olmak	سرسام اولمک	182/19; 200/16	sersemleşmek, şaşırmak, aptallaşmak
serşâm olmuş	سرسام اولمش	183/1	sersemleşmiş, şaşırmış, aptallaşmış
serv ağacı	سرو اقچى	24/18	servi ağacı
seşenbe	سه شنبه	214/10; 283/11	salı
seţir	سطر	383/17; 468/20	satır, çizgi
sevār	سوار	223/6	atlı
sevāriş	سوارش	31/7	haber
sevdā	سودا	277/9	sevda
se'y etmek	سعى اتمک	361/8	çabalamak, özen göstermek
seyr	سیر	331/16; 428/2	gezme, seyir, eğlenme
seyr etmek	سیر اتمک	428/3	seyir hâlinde olmak, gezmek, eğlenmek
seyr etmek kitabda	سیر اتمک کتابده	268/1	kitap okumak
seyrgāh	سیرگاه	331/19; 471/1	gezme yeri, seyir yeri, mesire alanı
sezā	سزا	129/18	karşılık, ödül, hediye
sezāvār	سزاوار	357/12	ödüle layık, hediyeye layık
sıcan	سیجان	425/11; 453/15	fare, sıçan
sıcan telesi	سیجان تلسی	456/9	fare kapanı
sıcılığ barmağ*	سیجلخ بارماغ	163/2	serçe parmak

sıcradım	سیجر دم	397/8	sıçradım, zıpladım, ayağa kalktım
sıcramek	سیجره مک	397/10	sıçramak, zıplamak, ayağa kalkmak
sıcraram	سیجره رم	397/8	sıçrarım, zıplarım, ayağa kalkarım
sıgarlaŧ	سقر لاط	403/2	kırmızı, kızıl
şıĝıl	صیغل	269/8	cilalama aleti, parlaticı
sıharam	سیخرم	30/6; 84/10; 432/12; 432/13	sıkarım, çığnerim
sıhdım	سیخدم	84/10; 432/12; 432/13	sıktım, çığnedim
sıhılmiş	سیخیل مش	30/7	sıkılmış, çığnenmiş
sınadım	سیندم، سندم	175/3; 365/13; 449/4	sınadım, denedim
sınamek	سینه مک	56/14; 56/15; 175/1; 175/2; 175/4; 355/8; 365/10; 395/19	sınamak, denemek, tecrübe etmek, tatmak
sınanmış	سنن میش	355/12	deneyimli, tecrübeli
sınaram	سینرم، سینه رم	175/3; 365/13; 449/4	sınarım, denerim
sındurmek āsānlūĝinen	سندرمک اسان لوکنن	198/16	kolayca kırmak
sınmış	سین میش، سن میش، سنمش	198/11; 276/12; 424/7	kırılmış, parçalanmış, ufalanmış
sırĝa	سرقه	320/2; 335/11	küpe
sibĝet olmak	سبقت اولمک	38/7; 355/18	fazıl olmak, erdemli olmak, üstün olmak, önde olmak
sibĝet vermek	سبقت ورمک	38/10	öne sürmek, öncelik vermek
sicdim	سیجدم	171/17	seçtim
sicerem	سیجرم	171/17	seçerim
sicilen	سیجلن	172/6	seçmen
sicmaĝ	سیج مخ	114/9	seçmek, özetlemek
şidĝ	صدق	323/3	sadakat
sifariş göndermek	سفارش کندرمک	279/15	haber göndermek, sipariş etmek
şifet	صفت	119/6	sıfat, durum, nitelik, kalite
şifete secilmiş	صفته سجیل میش	172/5	niteliğiyle öne çıkan
sikke etmek	سکه اتمک	70/14	para basmak
sikke eyleyici aĝca	سکه ایلیجی اقچه	71/6	parayı sikke yapmak
sil götürmek	سیل کوترمک	407/19	sel basması, ortalığı sel götürmek
sil suyu	سیل سوی	12/16; 140/16; 454/9	sel, sel suyu, taşkın
silāh	سلاح	284/8	silah, alet, malzeme
silkdim	سلکدم	409/10	silkdim, salladım
silkerem	سلکرم	141/17; 392/17; 409/10	silkerim, sallarım, kırarım
silkmek	سلک مک	141/17; 392/17	silkmek, sallamak, kırmış
silkmiş	سلک میش	141/19	silkmiş, sallamış
sīm düzeden	سیم دوزدن	48/2	gümüş işleyen
sīm ĝayuran	سیم قایران	71/3	gümüş işleyen
sīmyā' elmi	سیمیا علمی	216/20	simya ilmi

sincāb	سَنَجَاب	483/14	sincap
sincāb (II)	سَنَجَاب	335/2	kahverengi deri, küllü deri
sindān	سَنَدَان	34/10; 246/5	örs
sine el vermek	سَنَه اَل وِرْمَك	83/5	uyuklamak
sipāhī	سِپَاهِی	96/1	sipahi, süvari, atlı asker
sipāslu	سِپَاس لَو	385/16	teşekkür eden
sipehsālār	سِپَه سَالَار	89/10	başkomutan, serasker
siret	سِرَت	231/19	namus, iffet, ahlāk
siretlü	سِرَت لَو	421/6	namuslu, iffetli, ahlâklı
siretlü kişi	سِرَت لَو کِیْشِی	421/7	namuslu adam, iffetli adam, ahlâklı adam
siretsiz	سِرَت سِیز	158/9	namussuz, iffetsiz, ahlâksız
sirinc	سِرِنَج	293/19	açık sarı
siriş	سِرِیش	108/15	tutkal, yapıştırıcı, çiriş
sirişom	سِرِیشِم	108/16	jelatin
sirke	سِرْکَه	12/5	sirke
sirke (II)	سِرْکَه	264/12	bit yumurtası, sirke
sirr	سِرْ، سِرْ	295/8; 395/8	sır, gizem, gizli tutulan şey
sîshāne	سِیس خَانَه	66/2	yük atı, yolculuk esnasında yük taşıyan at
sitāyîş	سِتَایِش	270/8	övgü, iltifat, methiye
sitem	سِتَم	197/14; 417/10; 452/9	sitem, serzeniş, eziyet, zulüm, zorlama
siteminen	سِتَم اِیْنِن	197/19	sitemle, eziyetle, zulümle
sitemkār	سِتْمَكَار	452/10	sitem eden, serzeniş eden, zorba
sitiz eyleyen	سِتِیز اِیْلِیْن	269/19	kavga eden, çekişen, iddialaşan
siyāğ	سِیَاق	206/9	şekil, tarz, üslup
siyāset	سِیَاسَت	94/17; 217/14; 335/10	adaleti sağlama, ceza verme
siyāset buyurmek	سِیَاسَت بَیُورْمَك، سِیَاسَت بَیُورْمَك	118/19; 215/14; 413/11	yargılamak, hüküm vermek, ceza vermek, cezalandırmak
siyāset hōkmi	سِیَاسَت حُكْمِی	119/2	yargı, ceza hükmü
siz	سِیز	479/8	siz
siz hağğ žāyi' olmasun	سِیز حَق ضَايِع اَوْلَمْسُون	168/13	sizin hakkınız yok olması
siz hağğuvuz benim yanımda ğalmayubdur	سِیز حَق اَوْز مَنَم یَاْتَمَدَه قَالْمِیُوبْدُور	168/12	sizin hakkınız benim üstüme kalmadı, sizin hakkınızı verdim
siz lūtfuvuz	سِیز لُطْف اَوْز	337/11	sizin şefkatiniz, sizin iyiliğiniz
sizü keremünüz	سِیزُ کَرَمُنُوز	337/11	sizin şefkatiniz, sizin iyiliğiniz

sizün bendenüz	سیزون بنده اونوز	415/20	sizin köleniz, sizin hizmetçiniz
sizün dövtlet ziyād olsun	سیزون دولت زیاد اولسون	155/14	sizin bahtınız açık olsun, sizin mutluluğunuz artsın
sizün dövtlet-i ālinüz ziyāde olsun	سیزون دولت النوز زیاده اولسون	11/13	sizin mutluluğunuz çok olsun
sizün ğurbān	سیزون قربان	395/11	ben size kurban olurum, sizin kurbanınızım
sizün ihtiyāruvuz	سیزون اختیاروز	1/4	sizin isteğiniz, sizin onayınız
sizün şefğetüvüz	سیزون شفقت اوز	337/10	sizin şefkatiniz, sizin iyiliğiniz
sizün yerünüz boşdur	سیزون یرون از بوشرور	461/3	yeriniz dolmaz, sizin yeriniz boştur
sizün ‘üzrünüz benim yanımda menzūr olmayacağıdır	سیزون عذرانز منم یانمده منظور اوامیه چقدور	229/19	sizin özrünüzün benim için geçerliliği yok
soğan	سوقان	106/6	soğan
sol cānib	سول جانب	68/5	sol yan, sol taraf
sol el	سول ال	420/10	sol el
sol elden	سول الدن	144/12	sol elden
sol ele	سول اله	1/10	sol ele
sol elün şefhesi	سول الون صفحسی	179/12	sol elin yüzeyi, sol elin avucu
sora	سوره	167/2	sonra
sovgāt	سوغات	77/19	ganimet, hediye, bahşış
sovuḥ olmak	سوخ اولمک	200/5	üşümek
sögmek	سوکمک	251/12; 251/16	sövmek, küfretmek, hakaret etmek
söğüş yemek	سوکش یمک	251/20	sövlmek, küfür yemek, hakaret yemek
söğüş yemiş	سوکوش یمش	251/19	sövlmüş, küfredilmiş, hakaret edilmiş
söğüt	سوکوت	451/11	söğüt
söğüt ağacı	سکوت اقجی	25/3; 396/12	söğüt ağacı
şöḥbet	صحبت	131/16; 188/19; 355/7	konuşma, sohbet, ziyafet, şölen, işret
şöḥbet etmek	صحبت اتمک	131/15; 457/4	konuşmak, sohbet etmek
şöḥbet eyliyenler meclisi	صحبت ایلی ینلر مجلسی	131/17	sohbet meclisi, sohbet toplantısı
söleşmek	سولشمک	328/11	konuşmak, söyleşmek
söletmek	سولت مک	442/1	çalmak, ses çıkartmak
sövdā	سودا	288/4	ticaret, alışveriş
sövdā etmek	سودا اتمک	382/6	ticaret yapmak
sövdāger	سوداگر	287/15	tüccar, satıcı
sövdāgerden	سوداگردن	112/15	ticaretten, alışverişten
sövdāgerlük	سوداگرلک	130/13; 287/16; 330/3; 382/7; 455/14; 455/16	ticaret yapmak, alışveriş yapmak

sövdägerlük etmek	سوداگرلوک اتمک	130/14	ticaret yapmak, alışveriş yapmak, pazarlık yapmak
şövr bürci; şövr bürc(i)	ثور برجی، ثور برج	410/12; 446/4	boğa, boğa burcu
söz	سوز	328/18; 329/3; 341/1; 467/7	sözcük, kelime, söz
söz bilen	سوز بلن	172/10; 180/2	söz erbabı, etkili konuşan, güzel konuşan, ağzı laf yapan
söz demek	سوز دیمک	374/3	konuşmak, söylemek
söz iyesi	سوز ایسی	180/3	güzel konuşan, etkileyen, inandıran
söz orucı	سوز اورجی	154/1	oruç, adak orucu
söz redîfi	سوز ردیفی	384/3	mısra sonundaki uyum, redif, kafiye
söz söz	سوز سوز	329/2	sözler, kelimeler
söz söze	سوز سوزه	1/13	kelime kelime, kelimesi kelimesine
sözde yağşı getirmek	سوزده یقشی کترمک	453/2	güzel sözlerle kendine çekmek
sözi dile sürmek; sözi sürmek dile	سوزی دله سورمک، سوزی سورمک دله	363/16; 363/17	kelimeyi söylemek, telaffuz etmek
su	سو	12/12	su
su aluram	سو الورم	158/4	eririm, ıslanırım
su arh	سو ارخ	391/9	su arkı
su bendi	سو بندی	44/5; 386/8	su bendi, su seti, baraj, gölet
su çekmek guyıdan	سو چکمک قوییدن	96/7	kuyudan su çekmek
su damarı	سو دماری	465/3	su damarı
su etmek	سو اتمک	433/9	eritmek, sıvılaştırmak
su eylerem	سو ایلم	158/3	su ederim, ıslatırım, eritirim
su için	سو ایچون	87/20	su için, su sebebiyle
su kecen yer	سو کجن یر	461/9	su geçen yer, su akan yer
su küzeye tolme	سو کوزیه تولمک	290/14	testiye su doldurmak
su mövci	سو موجی	317/3	dalga
su oğ	سو اوخ	84/5	su oku
su oğlük	سو اوخ لوک	84/6	su okluğu
su rāhrovı	سو راه روی	119/11	su kanalı, su yolu
su sepmek	سو سپمک	14/1	su serpmek, su saçmak, sulamak
su töken yer	سو توکن یر	272/9	su dökülen yer
su tūfānı	سو طوفانی	154/20	tufan, sel
su tūfānı gelmek	سو طوفانی کلمک	154/19	su baskını, sel baskını
su vermek	سو ورمک	14/1	su serpmek, su saçmak, sulamak
su yemek	سو یمک	242/21	ıslanmak, sulanmak
su yemiş	سو یمش	14/3	ıslak, sulu
su yeyen yer	سو یئن یر	272/8	su içilen yer
su yoldaşı	سو یولداشی	26/9	su kuyusu, su kemeri

su yolu	سو يولى	119/11	su kanalı, su yolu
sudan kicmek yayağ	سودن کيچ مک يياق	226/17	sudan yayan geçmek
südmend	سودمند	224/19	faydalı, yararlı
sūhān	سوهان	268/8	törpü
sūhān etmek	سوهان اتمک	268/9	törpülemek
sūhān yemiş	سوهان يمش	268/10	törpülenmiş
sultāniyye	سلطانيه	441/12	Sultaniye, şehir adı
sulu	سولو	460/17	sulu
şüret	صورت	190/17; 190/18; 236/12; 284/7; 368/17; 390/13; 401/6	suret, şekil, dış görünüş, yüz, çehre, resim, tasvir, portre
şüret ceken; şüret çeken	صورت چکن، صورت چکن	347/3; 406/15	ressam, heykeltıraş
şüret cekmek; şüret çekmek	صورت چکمک، صورت چکمک	191/5; 390/12; 406/14	resim çizmek, tasvir etmek, şekil çizmek, heykel yapmak
şüret çekilmiş	صورت چکل میشل	191/7	şekillendirilmiş, çizilmiş, tasvir edilmiş
şüret oynadan	صورت اوینادان	112/3	taklit yapan, eğlendiren, komedyen
şüret oynatmağ	صورت اوینتقمق	112/2	taklit yapmak, eğlendirmek, oynatmak
şüret şişe cekmek	صورت شیشه چکمک	390/11	doğal resim çizmek, cama resim çizmek
şüret terhi	صورت طرحی	158/1	bir yapının tasarımı, bir yapının çizimi, bir yapının planı
şüret yüze cekmek	صورت یوزه چکمک	291/19	makyaj yapmak
surik	سرک	58/8	Asur, yer adı
susız olmak	سوسیز اولمک	229/6	susamak
susuz	سوسوز	57/17	susuz
suvadaram	سوواده رم	242/19	ıslatırım, sularım
suvaddım	سو وادم	242/19	ıslattım, suladım
suvadım	سؤدم	257/6	sıvadım
suvamağ	سؤمخ	257/7	sıvamak
suvaram	سو ارم	257/6	sıvarım
suya	سوء	147/5	suya
suya gerğ olmak	سوء غرق اولمک	19/14	suya batmak, boğulmak
suya gerğ olmuş	سوء غرق اولمش	19/16	suya batmış, boğulmuş
sūziş	سوزش	79/20	yanma
süfre	سفره	287/4; 455/3	sofra, üzerinde yemek yenen nesne, masa örtüsü
süfre salan	سفره سالن	39/13	sofracı, sofa hazırlayan
süfre salmek	سفره سالمک	39/11; 287/5	sofra hazırlamak, sofa sermek,
süfreci	سفره چی	39/13; 140/7; 401/20	sofracı, sofa hazırlayan, sofa seren

süfrelü	سفرلو	67/15	sofra sahibi, ev sahibi, ziyafet veren, misafir ağırlayan
süküt olmak	سکوت اولم	443/9	sessiz olmak, sakin olmak
süleymān	سليمان	397/7	Hız. Süleyman
şülh	صلح	324/9; 324/14	barış, sulh, uzlaşma
şülh etmek	صلح اتمک	10/9; 376/3	barışmak, uzlaşmak, anlaşmak
şülh sınımek	صلح سن مک	393/5	barışı bozmak, huzuru bozmak
şülh vermek	صلح ورمک	10/6	barışmak, uzlaşmak, anlaşmak
sülük	سلوک	297/5; 361/6	yol, dinî kolların her birinin kendi kurallarından oluşan yolu
sülük değil	سلوک دکل	408/5	akortsuz, ayarsız
sümterāş	سمتراش	188/10	nalbant bıçağı
sümük	سومک	322/10	kemik
sümük yerden cıhımek	سومک یردن جیخمک	406/18	lades tutuşmak, bahse girmek
sünbül baş cıhardmek	سنبل باش جیخردمک	430/1	ekin baş vermesi
sünbül dermek	سنبل درمک	430/2	ekin biçmek, toplamak, dermek
sünbül hūşesi	سنبل خوشسی	429/19	sünbül salkımı
sünbüle bürc(i)	سنبله برج	410/16; 467/14	başak, başak burcu
sünnet	سنت	106/13	sünnet
sünnetlemek	سنت لمک، سونت لمک	106/12; 193/17; 206/12	sünnet yapmak
süpürge; süpü(r)ge	سوپرکه، سوپرکه	55/16; 407/12	süpürge
süpürge bağlayan	سوپرکه باغلین، سوپرکه باقلین	52/12; 407/14	süpürgeci, süpürge yapan
süpürmek	سوپرمک	407/13	süpürmek
sürddüm	سوردم	220/13; 240/3	sürttüm
sürdüm	سردم، سوردم	244/14; 401/15; 430/11; 437/5	sürdüm, harekete geçirdim, takip ettim, avladım
sürerem	سوره رم	244/14; 401/15; 430/11; 437/5	sürerim, harekete geçiririm, takip ederim, avlarım
sürfe	سرفه	454/17	öksürük
sürfe etmek	سرفه اتمک	454/18	öksürmek
sürfecilük	سرفه جی لوک	402/1	sofracılık, garsonluk
sürme	سرمة	460/16	turkuaz
sürme reng	سرمة رنگ	110/6	turkuaz, firuze rengi
sürmek	سورمک	244/16; 254/10; 437/6	sürmek, harekete geçirmek, kıskırtmak, takip etmek
sürtdüm; sürtd(ü)m; sü(r)tdüm	سورتدم، سورتدم، سوتدم	127/8; 200/7; 270/15; 274/14; 317/6; 417/14; 477/12	sürttüm, ovdum, sürdüm, sirayet ettim, bulaştım

sürterem	سورترم، سورتته رم	127/8; 200/7; 220/13; 240/3; 270/15; 274/14; 317/6; 417/14; 477/12	sürterim, ovarım, sürerim, sirayet ederim, bulaşırım
sürtmek	سورت مک، سورتتمک	200/6; 417/15; 478/14	sürtmek, ovmak, sürmek, sirayet etmek, bulaşmak
sürtülmüş	سورتل میس	270/16; 478/15	sürtülmüş, ovulmuş, sürülmüş, sirayet etmiş, bulaşmış
sürü	سورو، سرو	21/17; 45/7; 223/14	sürü, hayvan sürüsü
sürülmüş	سورلمش	244/17	sürülmüş, harekete geçirilmiş, takip edilmiş, avlanmış
süsen	سوسن	12/11	süsen
süsen gül	سوسن گل	212/1	süsen
süst	سسنت	147/13; 147/19; 189/4; 246/16; 261/1	zayıf, güçsüz, kuvvetsiz, yorgun
süst olmak	سسنت اولمک	147/18; 246/15; 261/2	zayıf olmak, güçsüz olmak, kuvvetsiz olmak, yorgun olmak
süst ü şuy	سسنت شوی	262/10	yıkamak
süstî	سسنتی	349/18	akciğer
süstlük	سسنت لوک	189/5	zayıflık, güçsüzlük, kuvvetsizlik, yorgunluk
süt	سوت	262/7; 264/18; 470/9	süt
süt bağlamak	سوت باقله مک	368/19	süt kesilmesi
süt bağı	سوت باقلو	262/8	kesik süt, teleme
süt bağı ayransız	سوت باقلو ایرن سیز	212/13	kesilmiş süt, süzme yoğurt
süt başı	سوت باشی	193/9	süt başı
süt emmek	سوت امک	262/6; 451/4	süt emmek
süt kerpici	سوت کرپی	281/14	kudret helvası
süt yemek	سوت یمک	451/5	memeden süt emmek
süt yeyen	سوت یئن	67/11	bebek, süt emen, çocuk
şād	شاد	27/7	neşeli, mutlu, sevinçli
şād olmak	شاد اولمک	27/5	neşeli olmak, mutlu olmak, sevinçli olmak
sādlük; šā(d)lūk	شادلوک، شالوک	27/4; 27/6; 129/3; 154/14; 188/18; 460/15	neşelilik, mutluluk, sevinç, kutlama, yiyip içme, sefa
şāf	شاف	443/3	fitil, tedavi aracı
šāgird	شاکرد	157/1; 406/12	öğrenci, talebe, mürit
šāgird-i aşpez	شاکرد اش پز	302/17	garson, aşçı çırağı
šāgird-i dükkān	شاکرد دکان	207/7; 262/17	dükkan çırağı, dükkanda çalışan işçi, çırak, eleman
šāgirdāne	شاکردانه	279/10	çırağın yemeği
šāh tūtek	شاه طوطک	327/14	büyük düdük, büyük zurna
šāhbālūt	شاه بالوط	94/6	kestane

şāhdāne	شاه دانه	221/5	kenevir tohumu
şāhid	شاهد	427/4	şahit, tanık
şā'ir	شاعر	348/20	şair, nâzım
şal	شال	327/8	şal, yünlü kumaş
şalgām	شلغم	375/18	şalgām, turp
şallāg	شلاق	70/4; 71/5; 202/7; 416/18	kamçı, sopa, değnek, dayak, kötek
şallāg vurmek	شلاق ورمک	338/2	dövmek, kırbaçla dövmek, kötek atmak
şalvār	شلوار	78/10	şalvar, pantolon
şāmil olmak	شامل اولمک	126/15; 169/13	içine almak, kapsamak
şamūyīl	شموئیل	398/4	Hız. Şemuyel, Hız. İşmoil
şān	شان	220/17; 275/2	şan, büyüklük, ululuk, şöhret, şeref, nam, ün
şān (II)	شان	184/2	bal peteği
şātir	شاطر	136/1; 290/1; 434/1	ulak, öncü, haberci, yardımcı
şatranç oynemek	شطرنج اوینه مک	216/18	satranç oynamak
şāyed	شاید	177/2	şayet, eğer, muhtemelen
şāyeste	شایسته	131/7; 168/16; 174/18	uygun, layık
şāyeste olmak	شایسته اولمک	131/10	uygun olmak, layık olmak
şāyestelük	شایسته لük	131/8	uygunluk, layıklık
şe'bān ay(1)	شعبان آی	289/15	Şaban ayı
şebbāz	شب باز	66/6	oynatan, taklit yapan, hayalî
şebbere	شبره	347/1	yarasa
şebbū	شب بو	473/4	şebboy
şebcere etmek	شب جره اتمک	98/3	meyve çerez vb. yemek
şebcerāg	شبحراغ	271/11	ateş böceği
şebe daşı	شبه	345/15	şebe taşı, siyah kehribar
şebkor	شب کور	311/3	baykuş
şebnem	شبنم	79/11; 226/16; 394/5	şebnem, çiy, jale
şefā	شفا	398/10	şifa, sağlık, iyilik, sıhhat
şefā vermek	شفا ورمک	387/13	şifa vermek, tedavi etmek, iyileştirmek
şefā'et	شفاعت	64/14	aracılık, savunuculuk
şefā'et etmek	شفاعت اتمک	64/13	aracı olmak, savunmak
şefā'et eyleyici	شفاعت ایلیجی	64/15	aracılık eden, savunan
şefālu	شفالو	398/12	sağlıklı, iyi, sıhhatli
şeffāf	شفاف	456/19	şeffaf, saydam
şeffāf olmak	شفاف اولمک	455/20	şeffaf olmak, saydam olmak
şefğet	شفقت	184/5; 221/15	iyilik, şefkat, merhamet, ihsan

şefğet etmek	شفقت اتمک	184/10	iyilik yapmak, şefkat göstermek, merhamet etmek
şefğet kimseni tabmek	شفقت کمسنی تابمک	390/8	bir kimseye şefkat göstermek, birini tekrar memnun etmek
şefğet tabmek; şefğet ta(b)mek	شفقت تابمک، شفقت تامک	173/10; 323/13; 381/15	şefkat görmek, lütuf bulmak
şefğetlü ağacı	شفقت لو آقجی	24/12	gölgeli ağaç
şefî	شفیع	256/8	aracılık yapan, şefaât eden
şefre	شفره	111/6	kunduracı bıçağı
şeftalu	شفتالو	340/15	şeftali
şegîge	شقیقه	447/14	şakaklar
şehâdet barmağı	شهادت بارماغی	162/18	şehadet parmağı, işaret parmağı
şehd	شهد	292/11	gömeç balı, peteklerin gözündeki bal
şehir	شهر	107/2	şehir, il
şehir hışârı	شهر حصاری	303/7	şehir surları
şeherden dışgaru evler	سهردن دىقرو اولر	77/4	şehrin dışındaki evler, taşra, köy, kasaba
şehirlü kişi	شهرلو کیشی	107/5	vatandaş, şehirli
şehîd	شهید	283/13	şehit, Allah yolunda kurban olan, inacı uğrunda ölen
şehîdlük	شهیدلوک	283/14	şehitlik, Allah yolunda kurban olmak
şehr-i haleb	شهر حلب	25/10	Halep, yer adı
şehriyyet	شهريت	107/4	vatandaşlık, şehirlilik
şehvet	شهوت	118/17; 267/5; 273/9	şehvet, arzu, istek
şehvet güvveti	شهوت قوتی	354/14	şehvet gücü
şe'ir mevzûnı	شعر موزونى	369/15	şiirin vezni, şiirin ölçüsü
şe'ir oğmek	شعر اوخى مک	88/11	şiir okumak
şeker	شکر	484/4	şeker
şekerinen perveriş vermek	شکراين پرورش ورمک	120/20	şekerle kaplamak, şekerlemek
şekil	شکل	190/16	şekil, dış görünüş
şekk	شک	31/9; 169/7	şüphe, kuşku
şekk köyüle getirmek	شک کنوله کترمک	425/19	kalbinde şüphe duymak, vesveseye kapılmak
şekkāk	شکاک	31/10	şüpheli, kuşkulu
şeklü	شکلو	169/8	şüpheli, kuşkulu
şeklü etmek	شک لو اتمک	257/9	şüphelendirmek, kuşulandırmak, kafa karıştırmak
şeksiz	شک سيز	247/18; 414/1	şüphesiz, kuşkusuz,
şekva getirmek	شکوه کترمک	260/12	şikayette bulunmak, yardım istemek
şem	شمع	87/5	mum, kandil

şem' düz(ed)en	شم دوزن	51/3	mumcu
şem' filtesi	شمع فلتسی	439/20	mum fitili
şemâtet demek	شماتت دیمک	375/2	başkalarının kötülüğüne sevinmek
şem'dân	شمع دان	87/6	şamdan, mumluk
şenbe	شنبه	394/17	cumartesi
şenbe günü	شنبه کونی	214/14	cumartesi günü
şencerf	شنجرف	105/11	zincifre, sülyen, civa sülfür
şer' erbâbı	شرع اربابی	264/6	hukukçu
şerâret	شرارت	277/6	kötülük, fenalık, nefsine yenilmek
şerbet	شربت	73/18	içecek, şerbet, meşrubat
şerbet satan	شربت ساتن	53/15	içecek satan, şerbetçi
şerbetdâr	شربت دار	133/14	saki, içki dağıtan, şerbetçi
şeref	شرف	36/16	şeref, onur
şerg	شرق	266/1	doğu, şark, maşrik
şerî et	شریعت	264/2; 435/16	hukuk, düzen, nizam, kanun, yasa, kural, din, İslam hukuku
şerîf	شریف	308/16	şerefli, soylu, asil
şerîf ayru	شریف ایرو	235/13	şerefi olmayan, rezil, aşağılık
şerîf pişe	شریف پیشه	47/14	özgür sanat, serbest meslek
şerîflük	شریف لوک	308/18	şerefli olmak, soylu olmak, asil olmak
şerîk	شریک	113/13; 329/14; 330/4	yoldaş, arkadaş, ortak, iş ortağı, katılımcı
şerîk olmak; şerîk olmağ	شریک اولمک، شریک اولمق	113/3; 329/16; 330/2	yoldaş olmak, ortak olmak, iş ortağı olmak, katılmak
şerîk sahlamağ	شریک ساخلمق	113/7	ortak olmak, birlikte hareket etmek
şerîklük	شریک لوک	127/4	ortaklık, birliktelik
şerîr	شریر	277/5	kötü, fesat, nefsine yenilmiş
şermend etmek	شرمند اتمک	121/20; 441/6	utandırmak, mahcup etmek
şermend olmak; şermende olmak	شرمند اولمک، شرمنده اولمک	47/2; 467/18	utanmak, mahcup olmak, hayâ etmek
şermende	شرمنده	467/19	utanmış, mahcup, hayâ sahibi
şermende olmuş	شرمنده اولمش	47/3	utanmış, kızarmış
şermendelük	شرمنده لوک	235/15	utanç, mahcupluk
şermlü	شرم لو	467/20	utangaç, hayâ sahibi
şermsâr	شرمسار	441/7	utangaç, mahcup
şermsâr etmek	شرمسار اتمک	476/12	utandırmak, yüzüne vurmak
şermsiz	شرم سیز	441/8; 476/15	utanmaz, hayâsız

şerṭ	شرط	119/7	durum, hâl, şart
şerṭ bağlamak	شرط باقلمه مک	406/17	bahse girmek, şart koymak
şerṭ etmek	شرط اتمک	10/11; 291/6	şart koşmak, anlaşılmak, kararlaştırmak
şerṭ vermek	شرط ورمک	119/10	şart koymak, koşul koymak
şeṣṭ	شصت	416/3	altmış
şeṣ	شش	411/12	altı
şeṣ ü yek oynamak	شش یک اوینه مک	216/16	şeṣ u yek oynamak, zarla oyun oynamak
şetrenc bisāṭ	شطرنج بساط	401/14	satranç tahtası
şetrenc oynamak	شطرنج اوینه مک	401/13	satranç oynamak
şevvāl ay(1)	شوال ای	289/17	Şevval ayı
şeyḥ	شیخ	168/3; 168/5	şeyh, baş hoca
şeyṭān	شیطان	152/5; 400/2	şeytan, iblis
şeyṭān vesvāsi	شیطان وسواسی	449/8	şeytan vesvesesi, kuruntu
şibh	شبه	419/15	benzerlik
şiddet	شدت	337/9	şiddet, zor, kuvvet, güç
şikāyet	شکایت	11/18; 370/17	şikayet, suçlama, dava
şikāyet etmek	شکایت اتمک	11/20; 370/19	şikayet etmek, suçlamak, davacı olmak
şikāyet eyleyici	شکایت ایلجی	12/1	şikayetçi, davacı
şikāyet olunmuş	شکایت اولون میش	11/21	şikayet edilen, savcı
şikefte olmuş	شکفته اولمش	42/2	yarılmış, bölünmüş, açılmış
şikence	شکنجه	454/4	işkence, eziyet
şikence çekmek	شکنجه چکمک	283/16	işkence çekmek, acı çekmek, eziyet çekmek
şikence etmek	شکنجه اتمک	454/3	işkence etmek, eziyet etmek
şikest vermek	شکست ورمک	392/19	düşmanı yenmek, bozguna uğratmak
şikest yemek	شکست یمک	381/20; 393/1	savaşta yara almak, savaşta kırılmak, savaşta bozguna uğramak
şikestelük	شکسته لوک	393/7; 393/18	ordunun bozguna uğraması, ordunun kırılması
şimāl	شمال	416/11	kuzey, dünyanın kuzey parçası
şimā(l) gūṭbi	شما قطبی	349/20	Kuzey Kutbu
şimāl yeli	شمال یلی	42/13	kuzey rüzgarı
şīr murād-ı zālīmlikdür	شیر مراد طالم لوک دور	255/15	zalim adam
şīr murādındur	شیر مرادی ندر	255/14	aslandır

şirāz; şirāz(e)	شیراز، شیرازه	106/16; 406/5; 445/17	Şiraz, yer adı
şirdān	شیردان	26/19; 396/14	şirdan, sakatattan yapılan bir tür dolma
şirdān büşüren	شیردان پوشرن	49/11	şirdancı
şire	شیره	269/4; 301/20	şıra, üzüm suyu, meyveli ve şekerli içki, likör
şireci	شیرجی	53/5; 445/18	meyhaneci, tavernacı
şirehāne	شیر خانه، شیره خانه	88/5	şarap mahzeni, meyhane
şirhāre	شیر خواره	262/5	süt emmek
şirīn eyleyen	شرین ایلین	221/19	şirinlik yapan, iyi davranan
şirīn göft ü gülü	شرین گفتکولو	222/1	güzel konuşan, tatlı konuşan
şirīn gül	شرین گل	305/5	tatlı gül, güzel gül
şirīn meze	شرین مزه	399/8	tatlılık
şirīn olunmuş	شرین اولون میش	247/10	şekerlendirilmiş, tatlandırılmış
şirīn pa(l)çuğ	شرین پاچوق	81/2	mayası iyi, yaratılışı iyi insan
şirīn söz	شرین سوز	164/10; 329/1	tatlı söz, güzel söz, zarif söz, kibar söz
şirīn	شرین	164/9; 234/9	tatlı, şirin, hoş
şirīnlük	شرین لوک	164/12	tatlılık, şirinlik, hoşluk
şirket	شرکت	113/6	ortaklık, birliktelik
şirvān	شروان	38/17	Şirvan, yer adı
şirvān-ı āderbāycān	شیروان آذربایجان	285/12	Azerbaycan, yer adı
şişdim	ششدم	173/6	şiştim, kabardım
şişe	شیشه	189/9; 470/5	şişe, cam
şişe düzeden	شیشه دوزدن	54/9	şişeci, camcı
şişeci	شیشه جی	470/2	şişeci, camcı
şişek	شیشک	334/8	koyun, şişek, iki yaşındaki koyun
şişerem	ششرم	173/6	şişerim, kabarıyorum
şişmek	شش مک، شیش مک	173/5; 219/1	şişmek, kabarmak
şişmiş	شش میش	173/7	şişmiş, kabarmış
şitāb	شتاب	201/8	acele, ivedi, çabuk
şitāb eyleyen	شتاب ایلین	201/12	aceleci, acele eden, eli ayağına dolaşan
şol etmek	شل اتمک	375/5	yavaşlatmak
şör meze	شور مزه	399/11	tuzluluk
şor su	شور سو	13/10	tuzlu su
şöhret	شهرت	281/9; 281/11; 366/14	şöhret, tanınan, bilinen, görülen, açık, ortada
şöhret etmek	شهرت اتمک	281/6	bilinir hâle getirmek, şöhret sahibi yapmak
şöhret olunmuş	شهرت اولون میش	366/15	şöhretli, meşhur, yayılmış
şöhret tabınmış	شهرت تابنمش	163/16	şöhretli, meşhur, yayılmış

şöhret veren	شهريت ورن	281/10	şöhret veren, açığa çıkaran, görünür kılan
şöhret vermek	شهريت ورمک	163/15; 366/13	meşhur etmek, yaymak, açığa çıkarmak
şö'le	شعله	249/14; 389/7	alev, yalım, ışık, göz kamaştırıcı, ısııl ısııl
şö'le eyledim	شعله ايلدم	389/10	aydınlattım
şö'le eylerem	شعله ايلرم	389/10	aydınlattırım
şö'lelü	شعله لو	6/19; 43/11; 389/7	ateşli, ışıklı, parlak
şövket	شوکت	220/17; 275/2	büyüklik, ululuk, şöhret, şan, şeref, nam, ün
şuħm	شخم	198/7	yeraltı hendeği, yeraltı ocağı
şuħm etmek	شخم اتمک	422/7	tarlayı ekme işlemine hazırlamak, pullukla sürmek
şümārelük	شماره لوک	117/1	hesap, hesaplama
şūra gelürem	شوره کلورم	130/20	kariştiririm, bozarım, kızdırırım
şūriş	شورش	130/17	karişiklik, karmaşa, bozukluk
şūrişe getirdim	شورشه کتردم	130/18	kariştırdım, bozdum
şūrişe getirilmiş	شورشه کترلمیش	131/1	kariştirilmiş, bozulmuş, sıkıntıya sokulmuş
şūrişe getirmek; şūra getirmek	شورشه کترمک، شوره کترمک	6/18; 130/18; 130/19; 174/9; 366/7	kariştirmek, karişiklik çıkarmak, bozmak, kızdırmak
şūrūşa geldim	شوروشه کلدم	130/20	kariştırdım, bozdum
şūcā'	شجاع	36/7; 43/14; 78/17; 461/18	yürekli, cesur, yiğit
şūcā' kişi	شجاع کیشی	388/16	yürekli adam, cesut adam, yiğit adam
şūcā' et	شجاعت	78/20; 197/3; 473/19	yiğitlik, cesaret, sağlamlık
şūcā' lu	شجاع لو	462/1	yürekli, cesur, yiğit
şūkrillāh	شکر الله	222/3	Allah'a şükür, hamdolsun
şūkūfe	شکوفه	78/1	göl, çiçek
şūkūr	شکر	270/10	şükür, hamt
şümāresiz	شماره سيز	316/17	ölçüsüz, sayısız, sınırsız
şūrū' açmek	شروع اچمک	112/7	başlamak, giriş yapmak, ilk olmak, başlangıç
şüyūt	شويت	35/11	dereotu
tā	تا	8/7; 254/3	ta, -a kadar
tā anda	تا انده	191/18; 420/2	şimdiye kadar, bu zaman kadar
tā eknūn	تا اکنون	34/7	henüz, şimdiye kadar
tā ki	تا که	8/8	ta ki

tā ne vaġte	تا نه وقته	254/4	o vakte kadar, o zamana kadar
tā olsa	تا اولسه	420/1	şimdiye kadar
ṭabaġ	طبّق	344/17	tabak
taba	تابه	324/17	tava
tabaram; taparam	تابرم، تاپرّم	10/15; 13/13; 89/8; 89/8; 255/9; 390/14; 459/18	bulurum, anlarım, fark ederim, haberdar olurum, ararım
tabdım	تابدم	13/13; 89/8; 99/5; 255/9; 390/14; 459/18	buldum, anladım, fark ettim, haberdar oldum, aradım
tābe	تابه	262/9	tābi
tabmek; ta(b)mek; ta(b)maḥ	تابمک، تامک، تامخ	99/6; 116/6; 460/1	bulmak, anlamak, fark etmek, haberdar olmak, aramak
tābsız	تاب سیز	238/19; 253/6	sabırsız, aceleci, tez canlı, telaşlı
tābsız ‘eşğden	تاب سیز عشقندن	30/13	dizginsiz âşık, sabırsız âşık
tabşurdum	تابشوردم	125/19	emanet ettim, havale ettim
tabşururam	تابشورورم	125/19	emanet ederim, havala ederim
tabucı	تابوچی	99/4	arayıcı, araştıran, bulan
tābūt	تابوت	95/3	tabut
tāc	تاج	135/2; 152/4	taç, başlık
taġ	تاق	43/10	tak, kemer
ṭaġar	طغار	117/11	deri torba
taḥşildār	تحصلدار	175/19	tahsildar, vergileri ya da alacakları toplayan görevli
tāḥt	تاخت	56/17	koşu, saldırı, hücum, hamle
tāḥt etmek	تاخت اتمک	260/20	koşmak, hamle yapmak, hücum etmek, saldırmak
taḥt oturdmek	تخت اوتردمک	171/19	tahta oturmak, tahta çıkmak
taḥta	تخته	57/3; 445/19	tahta, levha, masa
taḥta (II)	تخته	370/5	dörtte bir arazi
tāk	تاک	399/17	asma, üzüm asması
ṭalāġ	طلاق	387/7	boşanma
ṭalāġ vermek	طلاق ورمک	2/12; 387/6	boşa düşmek, boşanmak
talan	تالان	356/6; 395/1	talan, yağma
talan etmek	تالان اتم	394/18	talan etmek, yağmalamak, çuvala doldurmak
ṭālib	طالب	31/2; 165/12	talip, talep eden, seven, isteyen
ṭālib-i ‘elm	طالب علم	362/6	bilim uzmanı, profesör, hoca

ṭāle' lū	طالع لو	62/20	talihli, nasibi olan
ṭama'	طمع	359/7	tamah, çok istemek
ṭama' etmek	طمع اتمک	15/4	tamah etmek, cezbolmak, etkilenmek
tamām	تمام	192/18; 257/4	bitmiş, tamamlanmış, bütün, tam
tamām etmek	تمام اتمک	115/2; 192/14	tamamlamak, başarmak, bitirmek, sonuca ulaştırmak
tamām etmek dilemegi	تمام اتمک ديلمگی	118/5	konuşmayı bitirmek, sözü nihayete erdirmek
tamām oldu	تمام اولدی	115/5	tamamlandı, başarılı, bitirildi
tamām olmamış	تمام اولممش	239/17	tamamlanmış, bitmemiş,
tamām olmak	تمام اولمک	192/16	tamamlamak, bitirmek
tamām teveccühinen baḥmek	تمام توجهنن باخمک	19/5	dik dik bakmak, bakışlarını bir yöne dikmek
tamāmluḥ	تمام لوخ	192/3	tamamlama, bitirme, sonuçlandırma
tamāmluḥ (II)	تمام لوخ	339/5	mükemmellik, olgunluk, kusursuzluk
tamāmsız	تمام سیز	239/19	tamamlanmamış, bitmemiş
tamāṣā	تماشا	429/11	seyretme, izleme
tamāṣā eyleyen	تماشا ایلین	429/12	seyirci, izleyici
tamğa	تمغا	76/4	damga, dağ, işaret, yanık
tamğa etmek	تامغا اتمک	76/2	hayvanları damgalamak, hayvanları işaretlemek
tamğa olunmuş	تمغا اولون میس	76/5	damgalanmış, işaretlenmiş
tanıdım	تانیدم	124/10	tanıdım, bildim
tanımek	تانمک	108/5	tanımak, bilmek
tanınmamış	تانین ممیش	244/19	tanınmayan, bilinmeyen, gizli
tanınmış	تانن میس، تانین میس	124/14; 326/8	tanınan, bilinen
tanıram	تانیرم	124/10	tanırım, bilirim
tanıyan	تانین	124/9	tanıyan, bilen
tanıyıcı; ta eyleyici	تانیجی، تا ایلجی	124/9; 124/12	tanıyan, bilen, uzman, bilirkişi
ṭenehnöḥ etmek	طنحنح اتمک	376/4	boğazı temizlemek,
ṭapaṇça	طپانچه	405/5	tabanca, silah, tokat
tapılmek	تاپل مک	208/10	üretmek, vücuda getirmek, ortaya çıkarmak
tārāc	تاراج	356/6; 394/18; 395/1	talan, yağma
tārāc eyleyen	تاراج ایلین	356/7	talan eden, yağmacı
tarı	تاری	155/6	Allah, Tanrı, Hüda

ṭārsız	طارسيز	282/18	dar olmayan
tārūn	تارون	316/15	karaağaç, yumuşak karaağaç
tatar	تاتر	445/10	tatar
tatar ölkesi	تاتر الکیسی	445/9	Tatar ülkesi, Tataristan, yer adı
ṭā'ūn	طاعون	301/3; 342/10	ölüm, veba salgını, ölümcül hastalık, salgın hastalık
tāvān	تاوان	335/9	başkasına verilen zararın cezası, tazminat
tāvān vermek; tavān vermek	تاوان ورمک، تاوان ورمک	325/15; 383/10	karşılığını vermek, ceza ödemek, zararları karşılamak
ṭāvus	طاؤس	333/8	tavus kuşu
taya	تایه	66/18; 311/14	bakıcı, dadı, yardımcı kadın, hemşire
taya eri	تایه اری	66/19	bakıcının kocası, dadının kocası
ṭāyfa	طایفه	93/11; 304/14	tayfa, akraba, boy, hısım, kabile, millet
ṭāyfa-ı ehl	طایفه اهل	209/5; 458/14	adamlar, insanlar, tayfa, sülale
tayrı ne' meti	تایری نعمتی	166/19	Tanrı nimeti, Allah'ın hediyesi
tāze	تازه	201/4; 201/6; 296/17; 296/18	taze, yeni, modern, çağdaş
tāze etmek	تازه اتمک	383/8; 385/18	tazelemek, yenilemek,
tāze geliş	تازه کلش	201/5	yeni geliş, acele geliş
tāze gelmek	تازه کلمک	466/3	yeni gelmek
tāze gelmiş	تازه کلمش	466/4	yeni gelmiş
tāze penîr	تازه پنیر	93/15	taze peynir
tāze yumurta	تازه یومرته	324/2	taze yumurta, günlük yumurta
tāzî it; tāzî iti	تازی ات، تازی ائی	87/8; 266/10	tazı, av köpeği
tāziyāne	تازیانه	202/6	kamçı, kırbaç
tebbāḥ	طبّاخ	284/12	sabah, seher vakti, kahvaltı zamanı
tebdim	تبدیم، تابدیم	172/20	teptim, tıktırdım, doldurdum
ṭebeḡe	طبّقه	422/6	tabaka, yüzey
tebessüm etmek	تبسم اتمک	211/2; 382/19	tebessüm etmek, gülümsemek, sırıtmak
ṭebîb	طیبیب	285/17; 286/1	doktor, tabip, hekim
ṭebî' et	طبیعت	119/8; 305/1	doğa, tabiat, doğal vaziyet
ṭebî' et şūriş	تبیعت شورشی	28/19	değişiklik
ṭebî' et şūriş olan	طبیعت شورشی اولب	28/18	tabiatı değişmiş
ṭebî' et şūriş olmak	طبیعت شورشی اولمک	28/17	tabiatın değişmesi, huyun değişmesi

tebîete müvâfiğ olmak birbirine	طبیعتہ موافق اولمک بربرینه	119/20	birinin tabiatının diğerine uygun olması
tebî'etlû	طبیعت لو	305/9	doğal, organik
te'bîr	تعبیر	256/16	tabir, yorum, tercüme, aktarma
te'bîr etmek	تعبیر اتمک	256/14	tabir etmek, yorumlamak, tercüme etmek, aktarmak
tebreddim	تبرددم	302/13	hareketlendirdim
tebredmek olmadı	تبردمک اولمدی	238/2	hareketsiz, taşınmaz, gayrimenkul
tebredmek olmaz	تبردمک اولمز	238/1	hareket ettirilemeyen, sabit
tebredürem	تبره دورم	302/13	hareketlendiririm
tebrendim	تبرندم	458/4	hareket ettim, kımıldadım
tebrenmek	تبرنمک، تبرن مک	21/10; 302/11; 458/5	hareket, telaş, kımıldamak
tebrenürem	تبره نورم	458/4	hareket ederim, kımıldarım
tebrîz	تبریز	446/3	Tebriz, yer adı
tebûk vurmek	تبوک ورمک	146/7; 452/16	tekmelemek, tekme atmak
tecā oḡmek	تجا اوخی مک	111/16	birleştirmek, hesaplamak
tecāvüz	تجاوز	170/5; 456/16	tecavüz, sınırı aşma, ihlal etme, aşırılık, hadsizlik
tecāvüz etmek	تجاوز اتمک	170/2	tecavüz etmek, sınırı aşmak, ihlal etmek, aşırıya kaçmak, haddi aşmak
tecāvüz etmek ḥökmi	تجاوز اتمه حکمی	456/17	hükmü uygulamamak, emri uygulamamak
te'cîl	تعجیل	201/8; 423/8	acele, ivedi, çabuk
tedārik	تدارک	382/4	karşılık, ödül, armağan
tedbîr	تدبیر	173/15; 219/13	yönetme, idare etme
tedbîr etmek; tedbîr etmek	تدبیر اتمک، تدبیر ایتمک	33/6; 219/10; 378/1	yönetmek, idare etmek, ihtiyatlı olmak, tedbir almak
tedbîr etmek (II)	تدبیر اتمک	125/14	fikir almak, danışmak, tavsiye almak
tedbîr eyleyen	تدبیر ایلین	219/11; 380/13	yönetici, idareci, müdür, başkan
tedbîr eyleyici	تدبیر ایلجی	125/16	fikir alan, danışan, tavsiye alan
te'eccüb ileyh olmak	تعجب الیه المک	33/12	hayran olmak, hayret etmek
te'ellüg	تعلق، تعلق	119/17; 124/6; 124/7; 131/9; 155/19	ilişki, bağ, bağlantı, oran, ölçü, uygunluk
te'ellüg olan	تعلق اولن	40/5	ait, bağlı, ilişkili, mensup

te‘ellüg olmak	تعلق اولمک	40/7; 119/19; 155/20; 217/5	ait olmak, bağı olmak, mensup olmak
teemmül	تامل	126/13	değerlendirme, etraflıca düşünme
teemmül etmek	تامل اتمک	126/12	değerlendirmek, etraflıca düşünmek
teemmül eyleyen	تامل ایلین	126/14	değerlendiren, düşünen
tefāhür	تفاخر	322/16	övünme, iftihar etme
tefāvūt	تفاوت	153/8; 163/7	ayrım, fark, çeşitlilik
tefāvūt eyleyen	تفاوت ایلین	153/7	ayrılan, farklılık gösteren
tefāvütlü	تفاوت لو	163/8	farklı, çeşitli, türlü
tefekür	تفکر	126/13	değerlendirme, etraflıca düşünme
tefşil; tefşil	تفصیل، تفصل	212/20; 257/18; 330/19	açıklama, anlatma, hesap verme
tefşile	تفصیله	446/15	çizgili kumaş
teğāfūl	تغافل	193/4	anlamamazlıktan gelme, numara yapma
teğāfūl eyleyen	تغافل ایلین	161/6	anlamamazlıktan gelen, numara yapan
teğāfūl vurmek	تغافل ورمک	161/5; 192/9	anlamamazlıktan gelmek, numara yapmak
teğāzā etmek	تقاضا اتمک	417/2	meydan okumak, istekte bulunmak
teğerrüb	تقرب	184/7	yakın olmak, yakınlaşma, iyilik yapma
teğeyyur	تغیر	303/9	değiştirme
teğeyyur etmek	تغیر اتمک	303/12; 303/16	değiştirmek, değişiklik
teğeyyur etmek fikri	تغیر اتمک فکری	303/14	fikrini değiştirmek
teğeyyur etmek köynegi	تغیر اتمک کوبنه کی	303/15	gömleğini değiştirmek
teğeyyur gābili	تغیر قابلی	303/10	değişken, değiştirilebilir
teğeyyur gebül eyleyen	تغیر قبوا ایلین	462/15	değişebilen
teğeyyur olunmuş	تغیر اولون میس	303/17	değiştirilmiş
teğeyyurlük	تغیر لوک	462/16	değişkenlik
teğeyyursız	تغیر سیز	238/9	değişmez, sabit
teğlīd	تقلید	66/6	taklit, oynatma
teğlīd etmek	تقلید اتمک	130/5; 237/7	taklit etmek, benzerini yapmak
teğlīd eylemek	تقلید ایلیمک	112/2	taklit yapmak, eğlendirmek, oynatmak
teğlīdlük	تقلید لوک	237/8	taklitçilik
teğrībsiz and icmek	تقریب سیز آند اجمک	429/3	yalan yere yemin etmek, boş yere yemin etmek

teğşir; teğşir	تقصير، تقصير	95/4; 239/14; 278/16	taksir, kusur, suç, kabahat
teğşir bağışlayan	تقصر باخوشلیین	339/2	kusurları bağışlayan, suçları bağışlayan
teğşir eleyen iş	تقصر الین اش	61/8	kusurlu iş, hatalı iş
teğşir etmek	تقصیر اتمک	278/20	kusur işlemek, hata yapmak
teğşir eyleyen	تقصیر ایلین	279/6	kusurlu, suçlu, hatalı
teğşirde	تقصیر ده	245/4	kusurlu, suçlu, hatalı
teğşirlü	تقصیر لو	111/3	kusurlu, suçlu, hatalı
teğvîm	تقویم	363/14	takvim, periyodik
tehâret	طهارت	262/12	taharet, temizlik
tehdid vermek	تهدید ورمک	293/10	tehdit etmek, gözdağı vermek
tehîr salmek	تاخیر سالمک	363/8	ertelemek, uzatmak
tehmînen	تخمینا	348/15	yaklaşık, tahminen
tehşîl almak	تحصیل المک	388/1	toplamak, tahsilat yapmak
tehşîl eyleyen	تحصیل ایلین	388/2	toplayan, tahsilat yapan
tehşîş	تخصیص	242/12	özellikle, özel olarak, bilhassa
tekebbür eyleyen	تکبر ایلین	386/1	gurur yapan, kibirli
tekebbürlü	تکبر لو	320/8	kibirli, gururlu
tekebbürlük	تکبر لوک	320/6; 386/1; 442/7	kibirilenmek, büyüklük taslamak, gurur yapmak
tekellüm	تکلم	319/5; 374/1	konuşma, nutuk, söyleme
tekeltu	تکلتو	69/2	eyer keçesi, içlik
teklîf	تکلیف	132/10; 315/19	teklif, davet, ziyafet, çağırma
teklîf etmek	تکلیف اتمک	132/6; 258/13	teklif etmek, davet etmek, çağırma
teklîf etmek ziyâfete	تکلیف اتمک ضیافته	132/7	ziyafet teklifinde bulunmak, ziyafete davet etmek, ziyafete çağırma
teklîf olunmuş	تکلیف اولون میس	132/9	misafir, davet edilen, çağrılan
tekye	تکیه	9/17; 11/3; 41/9	dayanak, destek
tekye etmek	تکیه اتمک	9/19; 11/5; 41/6	dayanak yapmak, destek yapmak
tekye eyleyici	تکیه ایلجی	14/19	dayanak olan, destekleyen
tekye olmak	تکیه اولمک	41/8	dayanak olmak, destek olmak
tekye yeri etmek	تکیه یری اتمک	426/6	dayanak olmak, sığınak olmak
tekyegâh	تکیه کاه	426/7	dayanak, sığınak
tekyegâh olmak	تکیه کاه اولمک	41/5	dayanak olmak, destek olmak

tel	تل	142/19	höyük, tepe
telāfî	تلافی	129/18; 227/9; 288/1; 357/13; 382/4; 465/11	karşılık, telafi, ödül, değer
telāfî etmek	تلافی اتمک	129/17; 146/4; 357/11; 378/20; 465/12	karşılık vermek, telafi etmek, geri vermek misillemeye bulunmak, mütekabiliyet
telāfî vermek	تلافی ورمک	227/7; 382/5	karşılık vermek, telafi etmek, ödüllendirmek
telāṭūm-i deryā	تلاطم دریا	197/8	denizin dalgalanması
tele	تله	90/5; 456/8	tuzak, pusu, kapan
tele bendi	تله بندی	259/17	tuzak, pusu, kapan
ṭeleb	طلب	359/6; 382/3	talep, istek, dilek, rica
ṭeleb etmek	طلب اتمک	359/5	talep etmek, istemek
telef; ṭelef	تلف، تلف	361/13; 429/8	masraf, gider, harcama, savurma
ṭelefinen	تلف اینن	361/12	savurganlıkla, müsriflikle
telgîn	تلغین	301/15	ölünün arkasından imamın söylediği sözler ve okuduğu dualar
telîf	تالیف	115/13; 317/18	tertip, düzenleme, yazma, tasnif, eser yazma, eser ortaya koyma
te'lim; te'lîm	تعلیم، تعلیم	32/15; 157/2; 168/7	talim, öğretme, belletme
te'lim vermek; te'lîm vermek	تعلیم ورمک، علیم ورمک	32/16; 145/19; 168/8; 253/12	talim vermek, öğretmek, bilgi sahibi yapmak
telvāse	تلواسة	38/4	kaygınlık, huzursuzluk
temeşhür	تمسخر	160/18	alay etme, küçümseme, maskara etme
temeşhür etmek	تمسخر اتمک	160/14; 405/2	alay etmek, küçümsemek, maskara etmek
temessük	تمسک	349/9	senet, iki tarafı da ilgilendiren belge
temessük-i hevāle	تمسک حواله	349/8	ödeme anlaşması, havale belgesi
temşil	تمثل	114/1; 419/18	benzerlik, gibilik, benzer şekilde, aynı şekilde
ten	تن	135/5	ten, vücut, gövde, beden, cisim
ṭe'n	طعن	338/1	kınama, ayıplama, sitem
ṭe'n atmak	طعن اتمک	385/15	kınamak, ayıplama, sitem etmek

ten yağşı endām	تن يقشى اندام	135/6	güzel vücutlu, vücudu hoş
tenbākū	تنباکو	443/6	tütün, sigara
tenbel	تنبل	346/14; 350/3; 471/18	tembel, üşengeç, isteksiz, kayıtsız
tenbelluḥ	تنبل لوخ	350/5	tembellik, üşengeçlik, isteksizlik, kayıtsızlık
tenbīh	تنبيه	94/16; 135/19	tembih, uyarı, azarlama, ceza
tenbīh etmek	تنبيه اتمک	94/13	tembih etmek, uyarmak, azarlamak, cezalandırmak
tenbīh eyleyen	تنبيه ايلين	135/20	tembih eden, uyaran, azarlayan, cezalandıran
tenbīh eyleyici	تنبيه ايليجى	94/15	tembih eden, uyaran, azarlayan, cezalandıran
tenbīh olunmuş	تنبيه اولون ميش	94/14	tembihlenmiş, uyarılmış, azarlanmış, cezalandırılmış
ṭenbūr yonan	طنبور يونن	50/15	tamburacı, müzik aleti yapımıcısı
ṭenbūre	طنبوره	103/8	tambura
tendūr	تندور	196/5	tandır, fırın
tendūr ağzı	تندور اقزى	75/14	tandır ağzı, fırın ağzı
tendürüst	تندورست	160/11; 398/13	sağlıklı, sağlam, iyi, sıhhatli
tendürüstlük; tendürüstluḥ	تندورست لوک، تندورست لوخ	160/7; 398/11	sağlık, sağlamlık, iyilik
ṭe‘ne	طعنه	78/16; 135/17; 371/20	kınama, ayıplama, sitem
ṭe‘ne vurmek	طعنه ورمک	371/19	kınamak, ayıplamak, sitem etmek
teng ‘aḡıl	تنک عقل	100/13	kıt akıllı
tengdīl olmak	تنکدل اولمک	18/1	gamlanmak, dertlenmek, endişelenmek
tenge gelmiş	تنکه کلمش	466/5	gamlı, dertli, endişeli
tenkīḥ vücuda getirmek	تنکيح وجوده کترمک	367/17	tedavi etmek, arındırmak, iyileştirmek
ṭenṭene	طنطنه	180/13	şan, şöhret, ün
tepe; tebe	تپه، تبه	105/6; 299/15	baş, tepe, höyük
teperem	ته پرم	172/18; 172/20	teperim, tıktıstırım, doldurum
tepük	تپوک	84/1	tekme, ayakla vurma
tepük vurmek	تپوک وورن	84/2	tekme atmak, ayakla vurmek
tepük vurulmuş	تپوک وورلمش	438/4	tepilmiş, tekme atılmış
terāne	ترانه	161/14	beyit, şiir birimi, şiir dizeleri

terāzū	ترازو	74/14; 341/18	terazi, tartı, mizan, ölçü, denge
terāzū pilləsi	ترازو پلسی	329/15	terazi gözü
tercih	ترجیح	356/14	tercih, ayrı tutma, yeğleme
tercüme	ترجمه	455/12	tercüme, çeviri
tereddüd	تردد	455/15	gidip gelme, ticaret, alışveriş
tereddüd bu hâlde	تردد بو حاله	26/5	mevcut durum, mevcut vaziyet
tereddüd etmek	تردد اتمک	355/11; 455/13	gidip gelmek, ticaret yapmak, alışveriş yapmak
tereddüd fikirde	تردد فکریه	336/15	kaygılı bir şekilde düşünme, endişeli olma
teref	طرف	68/2	yön, taraf, kısım
terefe getirmek	طرفه کترمک	452/17	bu tarafa getirmek
terefinden	طرفندن	144/3	tarafından, yanından
terh etmek	طرح اتمک	4/5	taslağını çıkarmak, krokisini çizmek
terhānlük	ترخان لوک	168/19	tarhana otu
te'rif	تعریف	61/20; 173/4; 270/9; 453/10	nitelik, tarif, övme, iltifat, methiye
te'rif demek	تعریف دیمک	184/11; 270/5	övmek, yüceltmek, methetmek
te'rif eyleyen	تعریف ایلین	270/7	öven, yücelten, metheden
te'rif kimseye demek	تعریف کمسیه دیمک	97/15	bir kişiyi övmek, bir kişi methetmek
terig	طریق	33/18; 297/3; 369/7	tavır, tarz, üslup, yol, çeşit, tutum
terk	ترک	2/7; 387/7	terk, bırakma, boşama
terk (II)	ترک	140/14	çatlak, yarık
terk etmek	ترک اتمک	2/12	terk etmek
terk etmek (II)	ترک اتمک	186/6; 427/7	yarmak, çatlatmak
terk olunmuş	ترک اولونمیش	2/14	terk edilmiş
terk vermek	ترک ورمک	387/6	boşanmak
terke	ترکه	467/10	çubuk, değnek
terke ağacı	ترکه اقای	65/16	çubuk ağacı
terkeş	ترکش	91/2	ok kabı, sadak, tirkeş
terkeş tiken	ترکش تیکن	51/4	tirkeş ustası, sadak ustası
terkib	ترکیب	115/17	birleştirme, karıştırma
terkib etmek	ترکیب اتمک	289/6	birleştirmek, karıştırmak
terlemek	ترلمک	440/17	terlemek
terlü	ترلو	440/18	terli
terrāh	طراح	49/12	tasarımcı
tertib	ترتیب	28/7; 160/6; 290/9; 319/10	düzenleme, sıralama, yöntem, usul

tertīb ta(b)mış	ترتيب تامش	319/20	düzenlenmiş, sıraya konulmuş
tertīb vermek	ترتيب ورمك	160/3; 319/15; 352/1	düzenlemek, sıralamak, tertip etmek
terz	طرز	297/3; 297/8; 369/7	tarz, tavır, üslup, yol, çeşit, tutum
terz ileyh almak	طرز اليه المك	33/18	tarz, tavır, üslup, yol, çeşit, tutum
terzīg; terzīg	ترزيق، ترزيق	204/6; 462/7	amaçsız, boş, anlamsız
tesbīh*	تسبيح	135/4	kadın tacı
tesbīh etmek	تسبيح اتمك	377/11	zikretmek, anmak, tekrarlamak
teŝdīg etmek	تصديق اتمك	185/7	onaylamak, tasdik etmek
teŝdīg etmek kimsenü işine	تصديق اتمك كمسنو اشينه	41/18	bir kimsenin işini onaylamak
teŝdīgnāme	تصديق نامه	185/5	onay belgesi, tasdikname
teşeddüg	تصدق	268/13	sadaka, hayır, ihsan
teşeddüg etmek	تصدق اتمك	6/10	sadaka istemek
tesellī	تسلي	126/17; 382/15	teselli, avutma, ferahlatma, huzur verme
tesellī eyleyici	تسلي ايليجي	127/1	teselli eden, avutan
tesellī olmak	تسلي اولمك	382/12	teselli bulmak, gönölü ferahlamak, kendine gelmek
tesellī tabmış	تسلي تاب ميش	126/18	teselli edilmiş, avutulmuŝ
tesellī vermek	تسلي ورمك	126/16	teselli etmek, huzur vermek, rahatlatmak
tesellisiz	تسلي سيز	407/8	keyifsiz, canı sıkkın
tesellisiz kişi	تسلي سيز كيŝي	407/9	keyifsiz adam, canı sıkkın adam
teşerrüf	تصرف	202/5; 353/13	kullanma, sahip olma, tasarruf
teşerrüf etmek	تصرف اتمك	202/4	kullanmak, sahip olmak, tasarruf hakkına sahip olmak
teşerrüfden cıhardmek	تصرفدن جخردمك	266/4	elden çıkarmak, kaybetmek
teşerrüfe getirmek	تصرفه كترمك	147/1; 160/8; 241/1; 353/14	sahiplenmek, kullanmak
teşerrüfe olan	تصرفه اولن	353/15	sahip, kullanan
teŝhīr etmek	تسخر اتمك	124/19	ele geçirmek, boyun eğdirmek, zapt etmek
teşir	تاثير	250/1	etkilenme, üzölme
teşir etmek	تاثير اتمك	249/20	etkilemek, tesir etmek
teŝnīf	تصنيف	115/13; 317/18	tasnif, tertip, düzenleme, yazma, eser yazma, eser ortaya koyma
teŝnīf (II)	تصنيف	290/6	ayırma, ikiye bölme,

teşnîf etmek	تصنيف اتمک	115/11; 267/18	tasnif etmek, tertip etmek, düzenlemek, yazmak, eser yazmak, ortaya koymak
teşnif vücūda salmek	تصنق وجوده سالمک	280/1	eser ortaya çıkarmak, eser vücuda getirmek
teşrîf olunmuş	تشریف اولون می‌ش	36/16	şereflenmiş, onurlanmış
teşvîş	تشویش	408/9	kırgınlık, üzgünlük
te'îl	تعطیل	101/4	tatıl, ara verme
tetimme	تتمه	114/18	tamamlama, ekleme, ilave etme, kalıntı
tevānger	توانگر	5/1	zengin, mal sahibi, güçlü
tevā(n)gerlûk	تواکرلوک	354/5	zenginlik, güçlülük, kuvvetlilik
tevānlu	توانلو	205/17	güçlü, kuvvetli, kudretli
tevāzö	تواضع	99/19; 114/16; 137/7; 316/2	tevazu, alçak gönüllülük, naziklik, sevecenlik
tevāzö' eyleyen	تواضع ای‌لین	115/3	tevazu gösteren, alçak gönüllü, nazik, sevecen
teveccöh	توجه	60/12; 255/19; 256/2; 388/9	ilgilenme, bakma, yönelme, yakınlık gösterme, özen, dikkat
teveccöh etmek	توجه اتمک	60/6; 351/18	ilgilenmek, bakmak, yönelmek, yakınlık göstermek, özen göstermek, dikkat etmek
tevekkül allāh(a)	توکل الله	121/7	Allah'a güvenmek, Allah'a bırakmak, Allah'a tevekkül etmek
tevekkül allāh(a) etmek	توکل الله اتمک	121/10; 291/10	Allah'a güvenmek, umut etmek, Allah'a tevekkül etmek
te'vîge düşmek	تعویقه دوشمک	35/1	uzağa gitmek
tevîle	طویه	434/9	ahır
tevrit	توریت	267/10	Tevrat, Hz. Musa'ya indirilen kitap
tevvāf	طواف	54/8	işportacı, seyyar satıcı, arabayla üzüm satan
te'yîn etmek	تعین اتمک	57/11; 150/3; 157/14	tayin etmek, atamak, görevlendirmek, belirlemek, çizmek
te'yîn olmuş	تعین اولمش	150/4	tayin olmuş, görevlendirilmiş
te'yîn olunmuş	تعین اولون می‌ش	57/13	tayin edilmiş, atanmış
tezerrö	تضرع	319/3	yakarış, yalvarma, dua
te'ziye	تعزیه	203/17	taziye, yas, matem

tezvîc	تزویج	284/10	evlilik, birliktelik, bağlılık
tezvîc etmek	تزویج اتمک	123/8	evlenmek
tezvîc olunmuş	تزویج اولون می‌ش	432/10	evli, evlenmiş
ticâret	تجارت	287/16	ticaret, alışveriş
tiflîs	تفلیس	446/11	Tiflis, yer adı
tığ	تیغ	13/17	tığ, sivri uçlu araç
tikan	تکان	430/6	diken
tikan bedene batırmak	تیکان بدنه باطرمک	189/17	vücuda diken batması
tikan çeken	تکان چکن	51/20	diken çeken
tikan ele getirmek	تکان اله کترمک	367/5	eline diken batırmak
tikdim	تیکدم، تکدم	367/3; 123/17; 392/3	diktim, ayağa kaldırdım
tike	تیکه	75/18	lokma, parça, ısırık
tike etmek	تکه اتمک	459/4	parçalamak, kesmek, ufaltmak
tike etmek (II)	تکه اتمک	343/3	lokma, bir lokma ekmek, bir parça ekmek
tikerem	تیکرم، تکریم	123/17; 367/3; 392/3	dikerim, ayağa kaldırıyorum
tılkeş tohuayan	تیلکش توخین	53/11	tirkeş dokuyan, sadak yapan
tılki	طلکی	480/5	tilki
tılsim gâzıyan	طلسم قازین	406/15	heykeltıraş
timârsız	تیمارسیز	246/7	bakımsız, ekilmemiş
tımçe; tımçe	تیمچه، طیمچه	85/12; 269/20	han odası, misafirhane, küçük otel
tımçelü	طیمچه لو	270/1	hancı
tîre etmek	تیره اتمک	322/4	karartmak, koyulaştırmak, yoğunlaştırmak
tîrelük	تیره لوک	322/5	karanlık, ışıksızlık
tîtāl	تیتال	273/6	pohpohlama sözü, dalkavukça davranış
tîtāl etmek	تیتال اتمک	16/16; 273/7	pohpohlamak, dalkavukluk etmek
tîtāl eyleyen	تیتال ایلین	273/8	pohpohçu, dalkavuk
tîtāl eyleyici	تیتال ایلیجی	16/18	pohpohçu, dalkavuk
tîtālluh	تیتال لوخ	16/17	pohpohlama, dalkavukluk
titredim	تتره دم	458/3	titredim
titremek	تتره مک	124/17; 402/14	titremek, sallanmak
titrerem	تتره رم	409/20; 458/3	titrerim, kayarım,
titreyen	تترین	410/1	titrek, kaygan
tiyül iyesi	تیول دار	189/3	derebeyi, toprak yöneticisi
tîz	تیز	358/18	tez, hızlı, acele, ivedi, çabuk
tîz etmek	تیز اتمک	423/4	acele etmek, hızlanmak, ivedilikle yapmak

tizāb	تيزاب	269/13	keskin su, çamaşır suyu, kezzap
tizlük	تيزلوك	466/2	acelecilik, hızlılık, ivedilik
tob	توب	54/14	top
tob atan	توب آتن	453/5	topçu
tob atmek	توب اتمک	453/7	top atmak, topçuluk
tob oynamak	توب اوينه مک	326/11	top oynamak
tobçı	توب چی	69/4	topçu
tobrağ	توبراق	449/17; 450/8	toprak
tobrağ a(l)ta goymek	توبراق اته قوييمک	414/15	toprağa vermek, gömmek, defnetmek
tobrağ salmek	توبراق سالمک	326/10	toprak atmak, kürek atmak
tobrağ tepesi	توبراق تبسى	448/13	toprak tepenin arkasında gizlenmek, topraktan siper yapmak, pusu kurmak
tobrağa atmek	توبراقه اتمک	133/18	toprakla örtmek, toprakla kapatmak
tobre	توبره	395/4	torba
tobuğ	توبوخ	212/10	topuk
toğ	توخ	21/12; 268/14; 322/6; 400/4	tok, doymuş, koyu, yoğun
toğ etmek	توخ اتمک	400/3	tok olmak, doymak
toğ reng	توخ رنک	110/17	koyu renk
toğıdım	توخيدم	450/14	dokudum, ördüm
toğımek	توخى مک	462/12	dokumak, örmek
toğıram	توخيرم	450/14	dokurum, örerim
toğum	تخم	450/19	haya, testis, er bezi
tomar etmek	زومار اتمک	345/4	katlamak, dürmek, bükme, sarmak
top yüzi tufeng nişāne etmek	توب يوزى تفنگ نشانه اتمک	169/5	top ya da tüfikle nişan almak
topoğ vurmek; toboğa vurmek	طپق ورمک، طبقه ورمک	445/7; 445/8	kekelemek, konuşma zorluğu çekmek
tor	طور	380/8	ağ, örümcek ağı
tosbağa	توسباقه	351/14; 445/11	kaplumbağa, tosbağa
tovfıg	توفيق	22/10; 118/12	yardım, destek, uygunlaştırma, uygun duruma getirme
tovg; toyuğ*	طوق، طويق	188/7; 437/10	zincir, boyun demiri, kolye, halhal, ayak bileziği
toy	توى	311/10	düğün, toy, evlilik
toz	توز	140/17; 350/7	toz
toz etmek	توز اتمک	58/18	toz etmek
toz etmek kömür tobrağından	توز اتمک کومر تبراقندن	4/7	kömür tozuyla taslağını çıkarmak, kara kalemle krokisini çizmek

toz kömür külinden	توز کومر کولیندن	158/2	kömür külünün tozuyla, kara kalemle
tozdan cıharmek	توزدن جخردمک	158/13	tozunu çıkartmak
töhfе	تحفه	166/18; 206/2; 358/10	hediye, armağan
töhfе vermek	تحفه ورمک	358/6	hediye vermek, armağan vermek
töhmеt	تهمت	216/3	töhmеt, iftira, itham
tökdüm	توکدم	47/5; 195/3; 210/16; 427/13; 468/14	döktüm, erittim
tökerem	توكرم	47/5; 195/3; 210/16; 427/13; 468/14	dökerim, eritirim
tökülmüş	توکل ميش	468/16	dökülmüş
tövbe	توبه	336/1	tövbe, af dileme
tövbe etmek	توبه اتمک	131/18; 172/13	tövbe etmek, af dilemek
tövbe eyleyen	توبه ايلين	335/16	tövbe eden, af dileyen
tövbeden kicmiş	توبدن کيچ ميش	248/8	tövbe etmez, düzelmez
tövbeye gelmek	توبيه کلمک	131/20	tövbe etmek, af dilemek
ţövr	طور	33/18; 281/1; 297/3	tavır, tarz, üslup, yol, gelenek, kural, kaide
ţūfān	طوفان	447/13	tufan, çok şiddetli yağmur
tūla it	توله ات	83/11; 87/11	enik, küçük köpek, tazi, av köpeği
ţuluḡ; tuluḡ	طلوخ، تولوخ	54/12; 323/10; 482/8	tulum, deri
tuman	تومان	84/16; 85/2	iç donu, kadın alt giyimi, don
turb	ترب	375/13	turp
turb-ı tāze	ترب تازه	376/17	taze turp
turş	ترش	12/6; 22/3; 196/16	ekşi, keskin
turş ḡulḡ	ترش خلق	65/5	kaba yaratılış, kötü huy
turş meze	ترش مزه	399/10	ekşilik
turş yüzlü	تورش يوزلو	384/1	sert suratlı, asık suratlı
turşî	ترشی	21/19; 132/13	ekşilik, keskinlik
turunc	ترنج	97/12	turunç
turunc ağacı	ترنج اقجی	24/3	turunç ağacı
tūşe sefer için	توشه سفر ايجون	476/8	azık, yol azığı
tūt	توت	300/16	dut
tūt ağacı	توت اقجی، توت اقاجی	24/8; 97/19	dut ağacı
tuy-i goyna aparmek	توی قوينه اپارمک	352/13	koltuk altında taşımak, koynuna almak
tuz rengi	توز رنگی	74/17	tuz rengi, sarışın
tūfeng	تفنک	43/2; 103/16	tüfek
tūfeng atmek	تفنک اتمک	402/19; 452/15	tüfek atmak, silah atmak, ateş etmek
tūfeng fitilesi	تفنک فتيلسی	292/9	tüfek fitili, tüfek ateşleyicisi
tūfeng olsun	تفنک اولسون	242/8; 277/15	tüfek olsun
tūfengci	تفنکچی	43/1	tüfekçi
tūfengsāz	تفنک ساز	51/1	tüfek yapan

tük	توک	88/16; 468/17	tüy, saç
tük çıkan yer	توک جخان یر	107/7	püskül, tutam
tük düşmek	توک دوشمک	334/19	saç dökülmesi
tük gelem	توک قلم	336/8	kuş tüyünden kalem
tük gırhmek	توک قرخمک	454/15	tüy kırmak, tüy kesmek
tük yarmek	توک یارمک	42/6; 294/9; 464/4	titizlik göstermek, kılı kırk yarmak
tükürmek	تکورمک	433/5	tükürmek
tünd	تند	173/3; 204/17; 240/2; 375/20; 464/12	sert, öfkeli, kızgın, deli, şiddetli, zor
tünd kişi	تند کیشی	56/12	sert adam, kaba adam
tünd nefes vurmek	تند نفس ورمک	401/9	burnundan solumak
tünd tünd birbirine vurmek	تند تند بربرینه ورمک	481/11	birbirine sert bir şekilde çarpmak
tündlük; tündelük	تندلök, تونده لök	173/2; 203/3; 204/14; 204/16; 215/15; 240/1; 464/13	sertlik, öfkeli, kızgınlık, delilik, şiddetli olmak, zor olmak
tündlük (II)	تندلök	203/3	acele etmek, hızlı davranmak
tündlüğinen	تندلökینن	201/10	aceleyle, ivedilikle, çabucak
tüng	تنک	75/17; 463/3	su kabı, sürahi, testi
türfe	طرفه	33/9; 294/13	tuhaf, acayip, görülmeye değer, nadir, az bulunan, takdire şayan
türfe zād	طرفه زاد	137/18; 335/6; 438/10	değişik şey, acayip şey, olağanüstü şey, tuhaf şey
tütülü	توتولو	203/13	dumanlı
tütün	توتون	203/12; 443/6; 462/14	duman, buhar, tütün, sigara
tütün etmek	توتون اتمک	203/11	tüttürmek, duman çıkarmak
tütün eyleyen	توتون ایلین	203/10	tüttüren, duman veren
tütün yemiş	تتون یمش	20/4	tütsülenmiş, dumanlanmış
tütün yeyen et	توتون یئن ات	91/16	tütsülenmiş et, dumanlanmış et
tütünlü	تتون لو	20/4	tütsülü, dumanlı
uca olmak kimseye	اوجه اولمک کمسیه	177/4	bir kimseden önde olmak
ucalük	اوجه لök	29/2; 29/4	yükseklik, uzunluk
ucalükden	اوجه لökدن	29/5	yükseklikten, çok yüksek, çok uzun
ucan	اوجن	479/9; 479/12	uçan, uçucu, uçabilen
ucuz	اجوز، اوجوز	5/11; 81/11	ucuz, uygun, pahalı olmayan, münasip
ucuzlük; uçuzlük	اجوزلök، اچوزلök	133/3; 133/9; 287/19	ucuzluk, uygunluk, bolluk, bereket

uçaram	اوچرم	479/10	uçarım
uçdum	اوچدم	479/10	uçtum
uçmek	اوچمک	479/13	uçmak
uçucu; ucucu	اوچوجی، اوچجی	23/5; 479/12	uçan, uçucu, kanat
udmek	اودمک	430/15; 456/3; 456/4	yutmak, silip süpürmek
uduzmek oyunda	ادوزمک این ده	338/7	oyunda kaybetmek, oyunda yenilmek
ulduz	اولدوز	290/7, 383/14; 435/17	yıldız
ulduz seyyâresi	اولدوز سیاره سی	435/19	gezen yıldızlar
ulduz tanıyan	الدوز تانی ین	59/14	astrolog, münecim
ulduzlar	الدوزلر	288/7	yıldızlar
un kepegi	اون کیکیی	411/17	un kepeği, kepekli un
usta	استا	9/13; 9/15; 275/4	usta, bilgili, üstat
uşturlāb	اصطرلاب	59/12	usturlap, gök cisimlerinin yüksekliğini ölçenl alet
uşağ	اشاق، اوشاق	67/11; 181/7; 190/12; 190/14	bebek, süt emen, çocuk
uşağ salmek; uşağ salmek	اوشاق سالمک، اوشاخ سالمک	159/8; 159/9	çocuk düşürmek, kürtaj
uşağ yeri	اوشاق یری	274/19	rahim, döl yatağı
uşağlar gundağı	اوشاقلر قنداغی	183/3	bebek kundağı
uşağlar tahtası	اوشاقلر تخته سی	445/20	ders tahtası, çocuklar için tahta
uşağlu	اوشاقلو	325/5	çocuk sahibi baba
uşağlık	اشلق لوک	181/8	çocukluk
uşağlıkden	اوشاق لوک دن	144/7	çocukluktan beri
uşağ doğurdan	اوشاخ دو قوردان	112/12	ebe, çocuk doğurtan
uşbul-i balığ	اشبل بالغ	96/15	havyar, balık yumurtası
uštulum	اشتلم	197/15; 473/5	zor, güç, şiddetli
uštulum etmek	اشتلم اتمک	197/16; 417/11; 473/6	zorlaştırmak, güçleştirmek, şiddet kullanmak
utanmek	اوتان مک	467/16	utanmak, hayâ etmek
uzağ salmek	اوزاق سالمک	82/3	uzağa atmak, uzaklaştırmak, fırlatmak
uzağ	اوزاخ	161/12; 271/6; 378/18	uzak, mesafeli
uzağ 'ağıldan	اوزاخ عقیدن	333/10	deli, aklını yitirmiş, çılgın
uzağ olmak	اوزاخ اولمک	409/1	uzak olmak, uzaklaşmak
uzağ olmuş	اوزاخ اولمش	28/5	uzaklaşmış
uzağ yer me'mürdan	اوزاخ یر معموردن	378/17	şehir merkezinden uzak bölge, taşra
uzağlaşdurmek	ازاخ لشدورمک	137/6	uzaklaştırmak
uzağlık	اوزاخلوک، اوزاخ لوک	161/13; 271/5	uzaklık, mesafe
uzaltmek	اوزلتمک	28/11	uzatmak
uzun	اوزون	271/2	uzun

uzun direk	اوزون ديرک	109/15	uzun direk, taş sütun, taş kolon
uzun kişi	ازون کیشی	211/19	uzun boylu adam, dev
uzunluḡ	اوزون لوخ	271/1	uzunluk
‘ud yanduran	عود ياندورن	362/16	parfümcü, güzel koku satan
üç	اوج	457/18	üç
üç isitmesi	اوج استمه سی	184/16	üç günlük ateş
üç künc	اوج کنج	458/12	üçgen, üç köşeli
üç mişḡāl	اوج مثقال	341/21	üç miskal
üç üz	اوج اوز	457/20	üç yüz
üç künc şekil	اوج کنج شکل	191/1	üçgen şekil
üçümci; ücümci	اوچم جی، اوچمچی	260/9; 450/12	üçüncü
üftādelük	افتاده لوک	424/8	sabırlı olmak, eziyete dayanmak, düşkünlük
ümīd	امید	473/14	umut, ümit
ümīd allāh(a)	امید الله	121/7	Allah’a güvenmek, Allah’a bırakmak, Allah’a tevekkül etmek
ümīd allāh(a) eylemek	امید الله ایله مک	121/9	Allah’a güvenmek, umut etmek, Allah’a tevekkül etmek
ümīd olmak	امید اولمک	429/2	umut etmek, ummak
ümīd ṭeme‘	امید طمع	429/1	umut etmek, ummak
ümīddār olmak	امیددار اولمک	121/11	umutlu olmak, güvenmek
ümīdlü	امیدلو	428/19	umutlu
ümīdlük	امیدلوک	383/13	sığınak, umut bağlanan
ümīdsiz etmek	امیدسیز اتمک	306/12; 306/16	umut vermemek, inkâr etmek, reddetmek
ümīdsizlük	امید سیزلوک	159/5	umutsuzluk, çaresizlik
üm̄met	أمت	411/8	üm̄met, mürit, takipçi
üstād	استاد	10/20	usta, anlayış sahibi, zeki
üstādlük	استادلوک	10/18	ustalık, anlayışlılık, zekilik
üstādlüḡinen	استدلوکینن	10/17	ustalıkla, anlayışla, bilgiyle, zekayla
üste getmek	استه کتمک	34/13	üstüne gitmek
ütü ceken	اتو جکن	50/10	ütücü
üz	اوز	312/7	yüz, suda yüz
üzdüm	اوزدم	429/15	kırdım, kopardım
üze(r)lük	اوزه لوک	344/9	üzerlik
üzen	اوزن	312/5	suda yüzen
üzengü ḡayışı	اوزنکو قیشی	434/2	üzengi kemeri, üzengi kayışı
üzereḡ	اوزه رم	429/15	kırarım, koparırım
üzmek	اوزمک	82/13	kırmak
üzüci	اوزجی	312/6	suda yüzen, yüzücü
üzük	اوزوک	35/8; 291/17	yüzük
üzüm	ازوم	482/9	üzüm

üzüm ağacı	اوزوم آقى	475/17	üzüm ağacı
üzüm bağı	اوزوم باقى	471/19	üzüm bağı
üzüm dānesi	اوزوم دانسى	461/7	üzüm tanesi
üzüm deren	اوزوم درن	465/8	üzüm toplayan, üzüm hasadı yapan
üzüm dermek	اوزوم درمک	465/6; 465/7	üzüm toplamak, üzüm hasadı, bağ bozumu
üzüm salhımı	اوزوم سلخومى، اوزومى سالخومى	221/8; 375/15	üzüm salkımı
üzüm tülfi	اوزوم تلى	472/10	şarap yapılan üzümün kalıntıları
‘ügübet	عقوبت	94/17; 335/10	ceza, eziyet, işkence
‘ügübet iyesi kişi	عقوبت ايسى کئش	145/5	lanetli adam, kınanmış adam, cezalı adam
‘ünşür	عنصر	172/1	unsur, parça, element
‘üşr dutan	عشر دوتن	205/14	öşür toplayan, vergi toplayan, vergi memuru
‘üşr-i māl	عشر مال	205/13	öşür, vergi
‘ütārid būrci	عتارد برجى	104/20	Merkür
‘üzr	عذر	157/3; 400/7	özür, mazaret
‘üzrhāh	عذرخواه	115/4	özür dileyen, özrünü beyan eden
‘üzrhāhlūk	عذرخواه لوک	114/17; 189/2	özür dilemek, affını istemek
‘üzv	عضو	286/13	uzuv, unsur, organ, üye
vācib	واجب	228/16; 306/4	vacip, zorunlu, gerekli, zaruri, lazım
vācibū’l-vücūd	واجب الوجود	174/16; 306/5	varlığı zorunlu olan, var olmak için başka bir varlığa ihtiyacı olmayan, Allah
vāgi	واقع	93/16; 314/1; 440/14	olay, hadise, vaka, gerçekleşen, meydana gelen
vāgi olmak	واقع اولمک	6/2; 314/2; 440/10	gerçekleşmek, meydana gelmek, olmak
vāgi de	واقع ده	93/17	bu durumda, bu olayda, hâlinde
vāgi e yazan	واقعه يازن	87/1	vakanüvis, yazıcı
vaġt	وقت	28/1; 444/10; 447/15; 480/8	zaman, vakit, bazen, kimi zaman
vaġt ki	وقت که	369/11	o vakit, o zaman
vaġt kicmiş	وقت کيجمش	447/16	geçmiş zaman
vaġt sā at	وقت ساعت	232/8	vakit saat
vaġt sā at dutmek	وقت ساعت دوتمک	232/9	zamanı durdurmak
vaġtdan ki	وقتندن که	144/5	o zamanda beri, o vakitten beri
vaġtdür	وقت دور	478/13	bir vakitler, bir zamanlar

vağtsız fūrset	وقت سیز فرصت	204/9	fırsat bulamamak, vakit bulamamak
vāhime	واهمه	232/12	korku, kuruntu, evham
vāhime gūvvet	واهمه قوت	354/17	tahmin gücü, tahmin etme kabiliyeti
vāhime itmīş	واهمه ایتمش	401/2	korkmuş, ürkmüş, şaşırmış
vā' iz	واعظ	356/13	vaiz, öğüt veren, nasihat eden
varımdur	وارمدور	228/11; 448/16	benim, bu şeyin sahibiyim
varımıdı	وارمیدی	228/11; 448/16	benimdi, bu şeye sahiptim
vāy mene	وای منه	225/1	vay bana
vāy vāy	وای وای	316/13	vay vay, oy oy
vāz dimek sözi	واز دیمک سوزی	130/2	yalan söylemek, çelişmek
vech	وجه	96/16; 364/8	sebeup, neden, amil
ve' de	وعدہ	363/11	vaat, söz, adak, borç
ve' de başı	وعدہ باشی	425/3	sözün başı
ve' de ġebūl etmek	وعدہ قبول اتمک	7/10	sözü kabul etmek, vaadi kabul etmek
ve' de ħilāf	وعدہ خلاف	279/8	sözünde durmama, verdiği sözü yerine getirmeme
ve' de ħilāf etmek	وعدہ خلاف اتمک	279/4	sözünde durmamak, verdiği sözü yerine getirmemek
ve' de ūste gelmek sōleşmegü icün	وعدہ استہ کلمک سولش مکو ایجون	4/2	konusmak için sözleşmek
ve' de vermek	وعدہ ورمک	358/19	borç vermek, ödünç vermek
ve' de vermiş borca	وعدہ ورمیش بورجه	359/2	borç, ödünç, kredi
ve' de yere getirmek	وعدہ یره کترمک	60/11	sözünü yerine getirmek, vaadini tutmak
ve' deye durmek	وعدہ یه دورمک	6/9	vadeye bağlı ödünç almak
vefā	وفا	137/8	naziklik, incelik, sevecenlik, vefa
vefā eyleyici	وفا ایلیجی	137/7	vefalı, vefakâr
vefāsız	وفاسیز	408/12; 408/14	vefasız, kaba, kadirbilmez
veġārī	وقاری	297/1	mütevazı, utangaç, alçakgönüllü, vakur
veġta ki	وقتہ که	287/13	o zaman
veh	وه	169/19	vah vah
vehş	وحش	73/9	canavar, vahşi hayvan
vehşī heyvān	وحشی حیوان	190/4	vahşi hayvan, yırtıcı hayvan
vehy	وحی	390/17	vahiy, ilahi haber
vekālet etmek	وکالت اتمک	361/9	vekalet etmek, temsilcilik yapmak

vekīl	وکیل	15/16; 20/7; 183/20	vekil, avukat, temsilci, yönetici
vekīl olmak	وکیل اولمک	15/14; 361/9	vekillik yapmak, idare etmek, temsilcilik yapmak
vekīlī	وکیللی	33/8	vekil, avukat, temsilci, yönetici
vekīlī ileyh olmak	وکیللی الیه مک	33/7	yönetmek, vekil olmak, idare etmek
vekīllük	وکیل لوک	361/10; 361/11	vekillik, temsilcilik
vekīlnāme	وکیل نامه	280/4	temsil yetkisi, vekaletname
veled	ولد	209/3	çocuk
veledü'z-zinā	ولد الزنا	17/3; 70/1	veledizina, haramzade, piç
velendis kişisi	ولندس کیشی سی	231/16	Hollandalı
velī	ولی	442/16	veli, üst, üstün, seçkin
velī (II)	ولی	309/20	ama, yine de, buna rağmen
velīni 'met	ولی نعمت	72/20	hayırsever, rızık veren
venedik	وندیک	465/14	Venedik, yer adı
verciş eyledürem	رجیش ایلدورم	59/1	alıştırırım, çalıştırırım
verciş eylerem; verciş elerem	ورجیش ایلرم; رجیش الرم	59/2; 176/12	alışırım, çalışırım
verdim	وردم	145/12	verdim
vereğ	ورق	194/19	varak, kitap yaprağı
verem	وره م	221/11	şişkin, şişman
verem olmuş	ورم اولمش	173/7	şişmiş, kabarmış
veremletmek	وره م لت مک	252/8	kilo almak, şişmanlamak
veremlük	وره م لوک	221/10	şişkinlik, şişmanlık
verici	ورجی	147/9	veren, verici
verürem; verrem	ورورم; ورم	145/12; 148/4	veririm
verziş	ورزش	176/14	alıştırma, çalışma
veşf	وصف	61/20; 173/16	vasıf, nitelik, ikinci ad, lakap
vesīle	وسيله	256/6; 285/13; 292/6	vesile, aracı, vasıta
vesīle eyleyen	وسيله ایلین	256/7; 285/14	vesile olan, aracılık yapan, arabulucu
vesīle olmak	وسيله اولمک	256/5	aracılık etmek, vesile olmak
veşiyyet	وصیت	450/16	vasiyet
veşiyyet eyleyen	وصیت ایلین	450/18	vasiyet eden
vesme rengi	وسمه رنگی	110/19	kirpik boyanan renk, rastık rengi
veṭen	وطن	325/9; 332/17	vatan, ülke, yurt
veẓ'	وضع	420/12	vaziyet, durum
ve'z	وعظ	356/11	öğüt, nasihat, vaaz
ve'z etmek	وعظ اتمک	356/12	öğüt vermek, nasihat etmek, vaaz vermek
vezīfe	وظیفه	366/6	vazife, görev

vezîfe evi	وظیفه اوی	93/8	vazife yeri, görev binası
vilāyet	ولایت	378/2	vilayet, bölge, eyalet, il
vilāyetlū	ولایت لو	472/6	şehrin insanı, çiftçi
vīrāne	ویرانه	246/6	terk edilmiş, viran olmuş, harap
vīrāne yer	ویرانه یر	272/10	terk edilmiş yer, ıssız yer
vuraram	ووره رم، وره رم	70/8; 338/3	vururum, döverim
vurdum	وردم	338/3	vurdum, dövdüm
vurmek	ورمک	71/4; 77/14	vurmak, dövmek, darbelemek
vücūd	وجود	174/15; 340/19	vücut, beden, varoluş, varlık
vücūd behem olmak	جود بهم اولمک	183/8	herhangi bir rahatsızlığı olmamak, sağlıklı olmak
vücūd berhemzedelūgi	وجود برهم زده لوکی	183/7	rahatsızlık, can sıkıntısı, kederlilik
vücūda gelmek	وجوده کلمک	361/3; 465/16	vücuda gelmek, doğmak, var olmak, meydana gelmek
vücūda getirilmiş	وجوده کتر المش	208/14	vücuda getirilmiş, üretilmiş, ortaya çıkarılmış
vücūda getirmek	وجوده کترمک	208/12; 279/19; 361/15	vücuda getirmek, üretmek, ortaya çıkarmak
vücūda getirmek uşağı	وجوده کترمک او شاقی	209/2	dünyaya çocuk getirmek, anne baba olmak, ebeveynlik
vügūf	وقوف، وقوف	97/2; 395/16	anlama, bilme, bilgi
vügūf iyesi	وقوف ایسی	9/15; 10/20; 97/5; 395/15; 471/14	anlayış sahibi, bilgi sahibi, zeki, usta
vügūf yüzinen	وقوف یوزینن	117/6	anlayışla, bilgiyle, sağduyuyla, öngörüyle, ileri görüşlülükle
vügūflu	وقوف لو، وقوفلو	9/13; 97/1; 216/1; 355/9; 355/13; 412/14	anlayışlı, bilgili, zeki, usta
vügūflük	وقوف لوک	10/18	ustalık, anlayışlılık, zekilik
vügūflüginen	وقوف لکینن	10/17	anlayışla, bilgiyle, sağduyuyla, öngörüyle, ileri görüşlülükle
vüzū	وضو	262/11	abdest
vüzū suyu	وضو سوی	13/3	abdest suyu
yā allāh	یا الله	312/16	ya Allah
yā kerīm	یا کریم	312/17	ya Kerim
yā perverdigār	یا پروردگار	312/19	ya Perverdigar
yā rebbül `ālemīn	یارب العالمین	312/18	ya Rabbelalemin

yā vāy	یا وای	312/15	ya da, veya
yabmek	پابمک	361/15	yapmak, üretmek, vücuda getirmek, ortaya çıkarmak
yabuşdum	یابوشدم	252/17	yapıştım, bağladım, birleştim, aşıladım
yabuşmek	یابوش مک	5/18	yapışmak, bağlamak, bitişmek, aşılacak
yād	یاد	286/16	hafıza, bellek
yād eylemek	یاد ایلمک	112/13	anmak, hatırlamak, yad etmek
yād itmek	یاد ایتمک	375/10	anmak, hatırlamak, yad etmek
yāda getirmek	یاده کترمک	287/10; 375/9; 382/9	anmak, hatırlamak, yad etmek, akla getirmek
yaddan cıhardmek	یادن جخردمک، یادن جیخردمک	313/11; 313/17; 408/3	unutmak, akıldan çıkmak
yāddan cıhmk	یادن جیخ مک	408/4	unutulmak
yāddan cıhmış	یادن جیخ میس، یادن جیخ میس	408/2; 408/6	unutulmuş
yādigār	یادگار	313/7	yadigār, hatıra
yādigārlük goymek	یادگار لوک قویمک	182/13	yadigār bırakmak, hatıra koymak
yādлу	یادلو	286/15	hafızası kuvvetli, dikkatli
yādsız	یادسیز	237/12	hatırlanmayan, unutulmuş
yağ	یاق	82/7	yağ
yağ (II)	یاغ	317/13; 477/14	yağ, merhem, krem
yağ dele*	یاق دله	67/9	yağ, merhem, krem
yağ guyrūh	یاغ قویروخ	221/12	kuyruk yağı
yağı	یاغی	377/8	düşman, asi, isyankâr
yağış	یاقش	346/19	yağmur
yağış bōrki	یاقش برکی	90/13	yağmur şapkası, yağmur başlığı
yağış gelmek	یاقش کلمک	346/20	yağmur yağmak
yağlu çōrek	یاغلو چورک	103/13	yağlı ekmek, kömbe
yağlu[lu] etmek	یاغلو لو اتمک	327/3	yağlı ekmek
yağluh	یاقلوخ	184/13	mendil, yağlık
yağşı	یقشی	22/11; 31/17; 72/11; 72/13; 81/12; 154/15; 176/20; 197/9; 207/8; 227/19; 292/15; 292/17; 343/9; 421/5	iyi, güzel, hoş, hayırlı, lezzetli, keyifli, düzgün, sağlıklı
yağşı ādāb kişi	یقشی اداب کشی	72/14	güzel huylu adam, iyi huylu adam, edepli adam
yağşı almak	یقشی المک	154/12; 202/3; 218/15; 357/16; 382/14	zevk almak, eğlenmek, hoşlanmak, keyif almak
yağşı āvāz	یقشی اواز	479/2	güzel ses, hoş ses, tatlı ses

yağşı āvāz oḥımek	یَقْشِیْ اَوَازِ اوْخِیْمِک	88/3	şarkıyı güzel söylemek, sesi güzel olmak
yağşı beḥt	یَقْشِیْ بَخت	81/6; 197/9; 197/10	açık baht, iyi şans, güzel kader
yağşı dirilmek	یَقْشِیْ دِیْرِلْ مَک	475/12	keyifli hayat, eğlenceli hayat, tatlı hayat
yağşı endām	یَقْشِیْ اَنْدَام	206/13; 221/20; 461/12	güzel görünüş, hoşluk
yağşı 'eyş	یَقْشِیْ عِیْش	41/1	alkışlama, beğenme
yağşı gā'ide	یَقْشِیْ قَاعِدَه	281/2	iyi kaide, iyi yol, iyi kural
yağşı gelen	یَقْشِیْ کَلَن	72/15	hoş geldiniz
yağşı gelmek	سَقْشِیْ کَلَمَک	154/11	hoş gelmek, zevk almak
yağşı görseden	یَقْشِیْ کُورْسَدَن	72/6	güzel görünen, hoş, alımlı
yağşı görünen	یَقْشِیْ کُورُونَن	39/17; 114/2; 114/3	iyi görünen, güzel görünen, hoş görünen
yağşı görünmek	یَقْشِیْ کُورْنَمَک	114/2	iyi görünmek, güzel görünmek, hoş görünmek
yağşı havā	یَقْشِیْ هَوَا	44/14; 447/19	güzel hava, bulutsuz hava, temiz hava
yağşı ḥett	یَقْشِیْ خَطْ	265/11	güzel yazı
yağşı ḥūlg	یَقْشِیْ خَلْق	17/16	iyi huy
yağşı ḥūlgē getirmek	سَقْشِیْ خَلْقَه کُتْرَمَک	453/3	güzel davranışlarla kendine çekmek
yağşı ḥūlgölük	یَقْشِیْ خَلْق لُوک	17/17	iyi huyluluk
yağşı idi	یَقْشِیْ اِیْدِی	131/6	iyiydi, sağlıklıydı
yağşı istemek kimseni	یَقْشِیْ اِسْتَمَک کِمْسَنِی	479/15	bir kimseyi sevmek, bir kimseden hoşlanmak
yağşı iş	یَقْشِیْ اِش	61/5; 318/3	iyilik, güzel iş, iyi çalışma
yağşı işlü	یَقْشِیْ اِشْلُو	61/13; 317/16	iyi çalışma, erdemli davranma
yağşı işlü kişi	یَقْشِیْ اِشْلُو کِیْشِی	318/8	iyi çalışan adam, erdemli adam
yağşı iy	یَقْشِیْ اِ	315/14	güzel koku
yağşı kimi	یَقْشِیْ کِمِی	131/5	iyileşmiş, sağlığına kavuşmuş
yağşı kişi	یَقْشِیْ کِیْشِی	139/3	iyi adam, iyi kişi, edepli
yağşı köyülden	یَقْشِیْ کُؤْلَدَن	480/3	gönüllü olarak, kalpten, samimi bir şekilde
yağşı meḥel	یَقْشِیْ مَحَل	59/18	doğru yerde, doğru zamanda
yağşı meze	یَقْشِیْ مَزَه	399/12	lezzetlilik
yağşı mizāclu	یَقْشِیْ مِزَاج لُو	115/7	iyi huylu, karakteri güzel

yağşı mühāfizet etmek	یقشی محافظت اتمک	225/15	iyi muhafaza etmek, iyi korumak
yağşı olmak	یقشی المک	227/12	zevk almak, eğlenmek, beğenmek, hoşlanmak
yağşı olmak nefis-i emmāre	یقشی اولمک نفس اماره	343/10	yoldan çıkaran nefis
yağşı olmuş bīmārlükden	یقشی اولمش بیمارلوکدن	131/4	iyileşmiş, sağlığına kavuşmuş, hastalık atlatmış
yağşı öz zatında	یقشی اوز ذاتنده	176/8	öz olarak iyi, esas olarak iyi
yağşı paltar	یقشی پالتر	327/7	güzel elbise
yağşı sedā	یقشی سدا	442/3	güzel ses, hoş ses, kulağa tatlı gelen
yağşı serencām	یقشی سر انجام	81/7	sonu güzel olsun, sonu iyi olsun
yağşı su	یقشی سو	13/9	tatlı su
yağşı şūret	یقشی صورت	191/3	güzel şekil, hoş görünüş
yağşı sūlūk	یقشی سلوک	361/7	güzel yol, iyi yol
yağşı tabmek	یقشی تابمک	292/16	iyileşmek, sağlıklı olmak
yağşı tāle‘ kişi	یقشی طالع کیشی	197/11	bahtı açık adam, şanslı adam, kaderi güzel adam
yağşı tebī‘et	یقشی طبیعت	305/4	iyi huy, güzel karakter
yağşı yer	یقشی یر	31/18	güzel yer, hoş yer
yağşı yola getirmek	یقشی یوله کترمک	383/6	iyi yola sokmak
yağşı yüzinen başa apar	یقشی یوزینن باشه آپر	352/14	yüzü ak olarak yerine getir
yağşılıuḥ üzinen başa aparmek	یقشی لوخ اوزیننباشه اپرمک	361/4	bir işi yüzü ak olarak halletmek, bir işi iyi bir şekilde yerine getirmek
yağşılūk	یقشی لوک	72/13; 77/1; 180/14; 227/18; 473/10; 476/11	iyilik, güzellik, hoşluk, iyiliğiyle nam salmak, fazilet, zevk almak, keyif almak
yağşılūk dūnya	یقشی لوک دنیا	298/18	iyilikler dünyası, güzellikler dünyası, Hristiyanlıkta Mesih sonrası dünya düzeni
yağşılūk etmek	یقشی لوک اتمک	154/10	iyilik yapmak, nimet vermek,
yağşılūk tabmek bīmārlükden	یقشی لوک تابمک بیمارلوکدن	387/15	hastalıktan kurtulmak, hastalıktan kurutulup iyileşmek
yağşılūkde başa gelmemiş	یقشی لوکده باشه کلمه مش	239/18	iyilik yapmaya tam olarak karar verememiş
yağşılūkde ġerār	یقشی لوکده قرار	237/16	iyiliğe karar vermek
yāġūt	یاقوت	394/3	yakut, değerli taş
yaḥa	یخه	109/1	yaka

yaḥun	ياخون	5/17; 15/2; 41/13; 314/11; 330/1; 471/9	yakın, yanında, yapışık, bağlı, komşu
yaḥun buna	ياخون بونه	348/11	buna yakın, hemen hemen, neredeyse
yaḥun etmek	ياخون اتمک	41/10	yaklaşmak, yakın olmak
yaḥun getirmek; yaḥuna getirmek	ياخون کترمک، ياخونه کترمک	9/18; 11/4	yakınlaştırmak, yakına getirmek
yaḥun olmak	ياخوناولمک	41/11	yaklaşmak, yakın olmak
yaḥun olmuş	ياخون اولمش	41/12	yakınlaştırılmış, yakın olmuş
yaḥundur ki gele	ياخوندور که کله	180/1	kolayca gelecek, yakından gelecek
yaḥunlūk	ياخون لوک	471/8	yakınlık, yakın olmak
yaladım	يالدم	263/11	yaladım
yalan	يالان	80/18	yalan, asılsız söz
yalan and icmek	يلان اند اجمک	429/4	yalan yere yemin etmek, boş yere yemin etmek
yalan dimek	يلان ديمک	287/11	yalan söylemek
yalancı; yala(n)cı	يلانجی، يالا جی	80/19; 287/12	yalancı, yalan söyleyen
yalancı dōst	يالانجی دوست	32/12	yalancı dost, sahte dost
yalaram	يالرم	263/11	yalarım
yalguz	يالغوز، يالقوز	215/9; 422/5; 423/20	yalnız, tek, تنها
yalguzlūk; ya(1)guzlūk	يالغوزلوک، يالقوزلوک	422/19; 423/3; 477/20	yalnızlık, tek başınalık, teklik, birlik, bütünlük, vahdet
yalvarmek	يالوارمک، يالورمک	68/6; 391/1	yalvarmak, bağırarak, duyurmak
yaman	يمان	95/12; 277/16	kötü, fena, berbat, üzgün
yaman ādāb	يمان اداب	276/15	kötü karakterli, kaba, edepsiz
yaman baḥmek	يمان باخمک	278/2; 438/11	kötü gözle bakmak, kötü muamele
yaman dimek	يمان ديمک	300/11	dedikodu yapmak, gıybet etmek, iftira atmak
yaman diyen	يمان ديبين	276/4	iftiracı, kötü konuşan
yaman endām	يمان اندام	80/8; 218/16	kötü görünüş, çirkinlik
yaman eşl	يمان اصل	377/2	kötü nesil, kötü soy, kötü evlat
yaman fe‘il	يمان فعل	277/4; 317/17	kötü iş, kötü etkinlik, yakışsız hareket
yaman fe‘il kişi	يمان فعل کيشی	288/11	kötü iş yapan erkek
yaman görünen	يمان کورونن، يمان کورونن	39/18; 80/6	kötü görünen, çirkin görünen
yaman göz	يمان کوز	314/7	kötü göz, kem göz
yaman gümān kimseye	يمان فکوده	336/16	bir kimse hakkında kötü düşünmek

yaman heṭṭ	یمان خط	265/12	kötü yazı
yaman hū(y)	یمان خو	276/3	kötü huy, kötü karakter
yaman hūlg kişi	یمان خلق کیشی	394/15	kötü karakterli adam, kötü huylu adam
yaman istemek kimseni	یمان استه مک کمسنی	479/16	bir kimseyi sevmemek, bir kimseden hoşlanmamak
yaman isteyen	یمان استین	278/6	gönülsüz, isteksiz
yaman iş	یمان اش	61/6; 317/17	kötü iş, kötü etkinlik, yakışıksız hareket
yaman iy	یمان ا، یمان ای	315/15; 368/10	kötü koku, pis koku
yaman iyi olmak	یمان ایی اولمک	368/12	kötü koku almak
yaman köyül peşmān	یمان کنول پشمان	278/7	pişman, gönülsüz, isteksiz
yaman me' nā olmak	یمان معنی اولمک	256/13	kötü anlama sahip olmak
yaman meze	یمان مزه	399/13	lezzetsizlik
yaman nefş	یمان نفس	277/5; 277/6; 378/9	kötü, fesat, nefesine yenilmiş, kötülük yapan
yaman sirişt	یمان سرشت	276/6	kötü durumda, vaziyeti kötü
yaman şüret	یمان صورت	191/4; 429/17	kötü şekil, kötü görünüş, hoş olmayan, iğrenç
yaman şekil	یمان شکل	153/15; 276/1	düzensiz, çirkin, kötü görünüm
yaman ṭāle' kişi	یمان طالع کشی	250/12	talihsiz adam, bahtsız adam
yaman ṭebi'et	یمان طبیعت	276/3	kötü huy, kötü karakter
yaman yola getirmek kimseni	یمان یوله کتر مک کمسنی	248/2	bir kimseyi kötülüğe sevk etmek
yamanlūgimiz	یمان لوک مز	261/9	kötülüğümüz, kötü günlerimiz
yamanlūgün 'evež yağşılūk etmek	یمانلکون عوض یقشی لوک اتمک	379/3	kötülük karşılığında iyilik yapmak
yamanlūk	یمان لوک، یمانلوک	276/7; 277/12	kötülük, fenalık
yamanlūk šifet etmek	یمان لوک صفت اتمک	139/2	kötü olmak, kötlük yapmak
yana almak	یانه المک	4/8	kucaklamak, sarılmak
yanaram	یانرم، یانه رم	59/2; 80/2	yanarım
yanaram (II)	یانرم	191/8	dönerim
yandım	یاندم	80/2	yandım
yandım (II)	یاندم	191/8	döndüm
yanduran	یاندورن	43/12	yakan
yandurram; yandururam	یاندورم، یاندوررم، یاندورورم	4/15; 4/16; 6/16; 80/1; 249/13; 409/3	yakarım, tutuştururum, ışıktandırırım, ateşlendiririm
yandurdum	یاندوردم، یاندوردوم	4/15; 4/16; 6/16; 80/1; 249/13; 409/3	yaktım, tutuşturdum, ışıktandırdım, ateşlendirdim

yandurmak; yandurmaḥ	ياندورمک، ياندورمخ	3/11; 3/14; 6/19; 249/14; 409/2	yakmak, tutuşturmak, düşmanı mahvetmek
ya' nī	يعنی	106/5	yani, daha doğrusu
ya' nī çī	يعنی چه	418/15	bunun anlamı ne, bunun manası ne
ya' nī ki	يعنی که	418/16	anlamına gelir, şu demek
yanmalu	يانملو	47/11	yakacak
yanmek	يانمک	4/14	sıcaktan yanmak
yanmış	يانمش	4/17; 47/10; 78/13; 80/3; 249/15	yanmış, yakılmış, tutuşmuş, kül olmuş
yaprağ	ياپراق	194/17	yaprak
yapuncı	ياپونجی	185/20; 469/16	yağmurluk, kepenek
yapuşaram; yapuşuram	ياپوشورم، ياپوشورم	60/3; 108/10; 211/11; 252/17; 477/18	yapışırım, eklerim, bağlarım, birleştiririm
yapuşdum	ياپوشدم	60/3; 108/10; 211/11; 477/18	yapıştım, ekledim, bağladım, birleştirdim
yapuşdururam; yapuşdurram	ياپوشدوررم، ياپوشدورم	60/2; 123/10	yapıştırırım, eklerim, bağlarım, birleştiririm
yapuşdurdum	ياپوشدوردم، ياپوشدوردم	60/2; 123/10	yapıştırdım, ekledim, bağladım, birleştirdim
yapuşdurmek	ياپوش دورمک	121/5	yapıştırmak, eklemek, bağlamak, birleştirmek
yapuşmek	ياپوش مک	60/1	yapışmak, eklemek, bağlamak, birleşmek
yapuşmış; yapuşmuş	ياپوش ميش، ياپوشمش	123/6; 123/14; 478/3	yapışmış, eklenmiş, bağlanmış, birleşmiş
yar olmuş	يار اولمش	21/5	yardım edilmiş, gruba dâhil edilmiş
yara	ياره	186/19; 186/20; 343/15	yara
yara filtesi	ياره فلتسی	445/14	yara kremi, merhem
yara ғıraғı	ياره قراقی	142/2	kabuk, yara kabuğu
yara nişānesi; yara nişānı	ياره نشانسی، ياره نشانی	200/9; 417/13	yara izi
yaravuz vurmek	ياره اوز ورمک	417/12	yara açmak, yaralamak
yara pīnesi	ياره پینسی	142/3	kabuk, yara kabuğu
yara vuran	ياره وورن	187/3	yaralayan, yaralayıcı
yara vurmek	ياره ورمک	186/16; 343/16	yaralamak, incitmek
yara yemek	ياره یمک	343/18; 381/18	yaralanmak, incinmek
yaradan	ياردن	139/20	yaratan, oluşturan
yaraddım	ياردم	139/18	yarattım, oluşturdum
yaraduram	يره دورم	139/18	yaratırım, oluşturunum
yarag	يراق	254/14	alet, silah, araç, enstrüman
yaralu	ياره لو	343/17	yaralı
yarani bağlamek	يارانی باقله مک	387/12	yarayı iyileştirmek
yārānī	يارانی	113/11	yoldaşlık, ortaklık, arkadaşlık
yarlanmış	يارن ميش	139/19	yaratılmış, oluşturulmuş,

yararam; yara[ra]ram	یاره رم، یارارم، یاره ره رم	42/1; 161/10; 186/7; 406/13; 409/15; 433/20	yararım, bölerim, açarım, ayırırım, koparırım, çatlatırım
yararam (II)	یاره رم	157/11	detaylı düşünürüm, tartışırım
yaraş	یارش	476/17	yaraşmak, uygun olmak, yakışmak
yaraşdı	یارشدی	476/19	yaraşdı, uygun oldu, yakıştı
yaraşuram	یاره شورم	476/18	yaraşırım, uygun olurum, yakışırım
yardım	یاردم	42/1; 157/11; 161/10; 186/7; 406/13; 409/15; 433/20	yardım, böldüm, açtım, ayırdım, kopardım, çatlattım
yarı	یاری	22/9	yardım, destek
yarı etmek	یاری اتمک	145/17	yardımcı olmak, destekçi olmak
yarı tabmek	یاری تابمک	175/10	yardım bulmak
yarı verici	یاری ورجی	22/8	yardımcı, muavin
yarı vermek	یاری ورمک	22/7	yardımcı olmak, yardım etmek
yarılmış	یارل میش، یارلمش	186/9; 409/16	yarılmış, çatlamış, ayrılmış
yarılıu dutmek	یاری لوخ دوتمک	21/4	yardım etmek, gruba dâhil etmek, yardımda bulunmak
yarım cerek daş	یارم جرک داش	341/16	bir çeyreğin yarısı kadar ağırlık
yārlük	یارلوک	199/16	kardeşlik, dostluk, arkadaşlık
yarma	یارمه	221/7	yarma, dövülmüş buğday
yarmek	یارمک	186/6	yarmak, çatlatmak
yarpağlu	یارپاقلو	201/19	yapraklı
yarı	یارو	292/5	yarı, yarım
yarı bişmiş yumurta	یارو بش میش یومرته	324/5	yarı pişmiş yumurta, az pişmiş yumurta, rafadan yumurta
yaruh	یاروخ، یرخ	103/14; 186/10	yarık, çatlak
yarun batman daş	یارون باطن داش	341/13	yarım batman ağırlık
yasavul	یساول	289/21	yasavul, resmî görevli, haberci
yasduh; yastuh	یاسدوخ، یاستوخ	89/5; 138/2; 225/5	yastık
yāsemen	یاسمن	207/18	yasemin
yassı	یاسی	261/14	yassı, geniş
yassı etmek	یاسی اتمک	405/4; 420/15; 436/3	yassılaştırmak, genişletmek, yaymak
yaş	یاش	260/2; 298/2	gözyaşı, yaş, ıslak, nemli
yaş (II)	یاش	178/4	yaş, ömür
yaş (III)	یاش	215/5	gençlik, yiğitlik

yaş etmek	ياش اتمک	14/1; 66/7; 182/11; 242/20	su serpmek, sulamak, ıslatmak, nemlendirmek, damlatmak
yaş eyledim	ياش ايلدم	182/10	ıslattım, yaş ettim, damlattım
yaş eylerem	ياش ايلرم	182/10	ıslatırım, yaş ederim, damlatırım
yaş oldu	ياش اولدى	66/8	ıslandı, yaş oldu, nemlendi
yaş olmuş	ياش اولمش	14/3	sulu, ıslak, nemli
yaşıl	ياشل	109/18	yeşil
yaşıl (bā)gālī	ياشل قالی	65/19	bakla
yaşıl reng	ياشل رنک	110/8	yeşil, yeşil renk
yatarım	ياترم	167/15	yatarım, uyurum
yatdım	ياتدم	167/15	yattım, uyudum
yatmaḥ pa(l)tarı	ياتمخ پاترى	265/18	yatak, yatak örtüsü
yatmaḥ paltarı salmaḥ	ياتمخ پالتري سالمخ	383/11	yatakları sermek, yatakları hazırlamak
yatmış	ياتمش	14/13; 167/13	yatmış, uyumuş, uykuya dalmış, uyumuş
yatmış köyül	ياتمش كنول	116/17	pişmanlık duyan, utanan, gönlü kırık
yāve	ياوه	201/16; 258/19	saçma, boş, abes, yararsız
yay	يای	43/8	yay, kemer
yay (II)	يای	177/13; 434/5	yaz mevsimi, yaz
yay cilesi	يای جلسی	134/9; 134/10	yay teli, kırış
yay müvāfiği	يای موافقى	22/17	yay uygunluğu
yay yağı	يای ياغی	468/9	yay yağı, vernik, kaplama malzemesi
yayağ	بيق	39/6; 334/14	yayan, yürüyerek, piyade
yayağ getmek	بيق كتمک	35/3	yürüyerek gitmek, yayan gitmek
yayağ leşker	بيق لشکر	176/16; 334/13; 422/10	piyade asker
yaycı	يای جی	50/19	yaycı, okçu
yaz	ياز	360/4; 434/4	ilkbahar, bahar
yazaram	ياز ره رم	409/7	yazarım
yazdım	يازدم	409/7	yazdım
yazıcı	يازجی	87/2; 409/6	yazıcı, kâtip
yebrūhu's-şenem estereng	يبروح الصنم استرنک	280/6	adam otu, kan kurutan
yecüc ve mecüc	ياجوج و ماجوج	346/10	cüce, kısa boylu, Yecüc ve Mecüc
yeddi	یدی	416/9	yedi
yeddi yüz	یدی یوز	416/10	yedi yüz
yedi ulduz seyr iden	یدی اولدوز سیر ایدن	344/1	gezegen, seyyare
yedim	یدم	73/19; 280/11	yedim, beslendim
yedürdüm	یدوردم	104/2	yedirdim, besledim

yedürürem	یدورورم	104/2	yediririm, beslerim
yegānelük bî'et	یکانلوک بیعت	120/6	birlik, birleşme
yegānelük eyleyen	یکانلوک ایلین	120/4	birlikte olan, müttefik
yegānelük	یکانلوک	477/17	birliktelik, birlikte olmak
yeğ'in	یقین	100/1; 100/5	kesin, tam, şüphesiz
yeğ'in bil	یقین بل	100/11	kesin bil, şüphesiz bil
yeğ'in bilmek	یقین بلمک	229/13; 449/1	kesin bilmek, emin olmak,
yeğ'in değil	یقین دکل	244/1	belirsiz, şüpheli, kesin olmayan
yeḥçāl	یخچال	126/7	buz kuyusu, buzluk, soğutucu, dondurucu
yeḥni	یخنی	25/14; 265/3	yahni, et haşlaması
yeḥni büşüren	یخنی بوشرن	50/5	yahnici
yeḥni et	یخنی ات	91/18	yahni yemeği yapılmış et
yehūd	یهود	215/12	Yahudi
yeḥyā	یحیی	214/21	Hız. Yahya
yekşenbe	یکشنبہ	166/3; 214/8	pazar, pazar günü
yel; yil	یل، ییل	65/2; 466/14	rüzgâr, yel, hava
yel aparan	یل آپارن	462/3	hava atan, palavracı
yel dutan	یل دوتن	430/16	baça, havalandırma
yel vuran	یل وورن	466/9	yelpaze
yel vurmek	یل وورمک	430/19	esmek, rüzgârlı olmak
yelek	یلک	416/7	elek
yelin durdum	یلن دوردم	219/3	şışirdim, kabarttım
yelin durduram	یلن دوردورم	219/3	şışiririm, kabartırım
yelin olmuş	یلن المش	219/4	şışmiş, kabarmış
yelinen doldurmak	یلنن دولدورمک	219/2	şışirmek, kabartmak
yelinen dolmuş	یلنن دولمش	219/5	şışmiş, kabarmış
yemege nisbet eylemek büyüklüğe	یمکه نسبت ایلہ مک بنوک لوکه	120/2	yemeğini başkalarıyla paylaşmayı sevmek
yemek	یمک	104/3; 04/3	yemek, gıda, besin, yiyecek, nimet
yemek[mek] vermek	یمک مک ورمک	104/1	beslemek, yemek vermek
yemelü	یملو	86/14; 104/3; 280/12; 476/3; 476/4	yemek, gıda, besin, yiyecek, nimet
yemelü dügi	یملو دوکی	388/13	yemeklik pirinç
yemelü zād	یملو زاد	426/8	yemek, yiyecek, rızık
yemiş	یمش	202/14	meyve
yemiş ağacı	یمش اقجی	24/16	meyve ağacı
yemiş kacı	یمش کاجی	346/17	çam kozalağı
yemiş satan	یمش ساتن	50/6; 202/10	meyve satan, manav
yemişlük	یمش لوک	471/19	bağ, üzüm bağı
yeng	ینک	280/16	giysi kolu, yen
yeñi	ینکی	151/21; 201/6	yeni, taze
yeñi ay	ینکی آی، ینکی ای	271/20; 311/9	yeni ay, hilal
yeñi erinen	ینکی ارینن	13/21	yeni eriyen
yeñiceri	ینکجری	211/14	yeniçeri, Türk askeri

yer	یر	257/17; 272/6; 434/21	yer, mekân, makam, oda
yer (II)	یر	449/19; 449/20	kara, yer, zamin, toprak parçası
yer altı	یر آلتی، یر التی	95/13; 426/12	yer altı, çukur
yer ârzûsı	یر آرزوسی	31/12; 31/13	talip olmak, arzulamak, heves etmek, makam arzusu
yer ekilmiş	یر اکل میش	86/10	ekili alan, tarla
yer ğayırmek	یر قایرمک	6/5	ordunun bir yere yerleşmesi, ordu kampı
yer istemek	یر استه مک	31/11	talip olmak, arzulamak, heves etmek, makam arzusu
yer köki	یر کوکی	92/3; 285/5	havuç
yer mālāsı	یر مالسی	376/14	tırmık
yer titremek	یر تتره مک	124/16; 450/6	deprem, yerin titremesi, yerin sallanması, zelzele
yer üzine çekmek	یر اوزینه چکمک	438/13	yerde sürüklemek, çekiştirmek
yer vermek	یر ورمک	23/11; 97/8	yer vermek, yerleşmek, yer tutmak, barınmak
yer vermek müsâfirlere; yer vermek müsâfirlere	یر ورمک مسافرلره، یر ورمک مسفرلره	23/12; 232/19	misafir ağırlamak, misafirlere yer vermek
yerde oturdmek	یرده اوتردمک	426/10	yerine geçmek, yerine koymak
yerden cıħmek sümük	یردن جیħمک سومک	406/19	lades tutuşmak, bahse girmek
yere getirmek	یره کترمک	60/16	yere düşürmek, yere devirmek, yerle bir etmek
yere getirmek (II)	یره کترمک	14/17; 171/1; 176/11; 322/8; 351/20	yerine getirmek, yapmak, uygulamak, gerçekleştirmek
yere getmek	یره کتمک	35/7	bir yere gitmek
yere salmek	یره سالمک	82/2	harap etmek, mahvetmek, yere atmak
yereġān merezi	یرقان مرضی	249/8	sarılık hastalığı
yeriş	یرش	56/17	saldırı, hücum, hamle
yeriş etmek ġal'aya	یرش اتمک قلعه	56/16	kaleye saldırmak, kaleye hücum etmek
yerlü	یرلو	450/7	yerli, yere ait, toprak
yerlü kiři için ârzū çekmek	یرلو کیشی ایچون ارزو چکمک	31/14	heveslenmek, hırslanmak
yerşelim	یرشليم	210/2	Kudüs, Yeruşalim, yer adı
yeşb	یشب	235/5	yeşim taşı
yeşim	یشم	235/5	yeşim taşı

yetirrem	يَترَم	181/20	yetiştiririm, ulaştırırım
yetim	يَتِيم	320/4	yetim
yetirdim	يَترِدم	181/20	yetiştirdim, ulaştırdım
yetirmek daşı	يَترَمَك داشى	7/3	taşı ulaştırmak
yetirmek nişāneye	يَترَمَك نشانیه	108/2	hedefi vurmak, işaretli yeri vurmak
yetişdim	يَتَشَدِم	20/14, 212/14, 279/13	yetişdim, vardım
yetişdürrem	يَتَشُدُرَم	46/9	yetiştiririm, varırım
yetişen	يَتَشَن	279/12	yetişen, varan
yetişerem	يَتَشَرَم	20/14; 46/9	yetişirim, varırım
yetişmek	يَتَش مَك	4/3	meyvenin olgunlaşması, meyvenin yetiştmesi
yetişmek	يَتَش مَك	141/2; 278/18	yetişmek, büyümek, bülüğa ermek
yetişmek yemiş	يَتَش مَك يَمِيش	4/3	meyvenin olgunlaşması, meyvenin yetiştmesi
yetişmemiş	يَتَش مَمَش	12/3; 12/4	ham, olgunlaşmamış
yetişmiş	يَتَش مِيش	46/13	yetişmiş, varmış, ulaşmış
yetişmiş (II)	يَتَشَمَش	4/4; 284/20; 285/1	yetişmiş, pişkin, olgun
yetişürem	يَتَشُورَم	212/14; 279/13	yetişirim, varırım
yetmiş	يَت مِيش، يَتَمَش	311/4; 323/11; 416/8	yetmiş
yeyerem	يَيرَم، يَيرَم	73/19; 280/11	yerim, beslenirim, içerim
yeyin giden	يَين كَدَن	296/18; 312/13	modern, taze, yeni, önden giden, çağdaş
yezne	يَزَنَه	108/4	enişte, damat
yığılmek	يَقَل مَك	8/18; 123/12; 477/19	yanında olmak, toplanmak, yoldaşlık etmek, eşlik etmek, birlikte olmak, bir araya gelmek
yığılmek hēlāyig	يَقَل مَك خَلَايِق	272/18	uğrak yer, sık ziyaret edilen yer
yığılmış	يَقَل مِيش	9/12; 124/2; 478/4	birleştirilmiş, bir araya getirilmiş, toplanmış
yığışdurmek	يَقَشُدُورَمَك	224/18	biriktirmek, toplamak
yıgmek; yığmaḥ	يَق مَك، يَقَمَك، يَقَمَخ	11/15; 123/9; 224/13	biriktirmek, toplamak, yığmak, bir araya getirmek
yırtaram	يَرتَرَام، يَرتَرَم	259/18; 401/7; 437/19	yırtarım, parçalarım, bölerim
yırtıdım	يَرتَدَم	259/18; 401/7	yırttım, parçaladım, böldüm
yırtıcı	يَرتَجِى	260/1	yırtıcı, parçalayıcı
yidürdüm	يَدُورَدَم	145/18	yedirdim
yidürrem	يَدُورَم	145/18	yediririm
yilişdürdüm	يَلِش دُورَدَم	89/7; 55/10	iliştirdim, içine soktum, aldıldım

yilişdürmek	ییش دورمک	89/6; 116/9	iliştirmek, içine sokmak, aldırarak
yilişdürrem	ییشدورم	255/10	iliştiririm, içine sokarım, aldırırım
yilişmemek	ییش ممک	245/8	akla sığmamak, akıl almaz, anlaşılmaz
yilişmiş	ییش مش، ییش میش	116/12; 129/4	ilişmiş, içine girmiş, yerleşmiş
yol	یول	85/18; 438/3	yol, sokak
yol açılmış	یوا اچلمش	15/13	açık yol, giriş
yol gö(r)seden	یول کوسدن	227/3	kılavuz, rehber
yol görstemek	یول کورست مک	227/4	kılavuzluk etmek, rehberlik etmek
yol seddi	یول سدی	239/8; 322/12; 400/17	yol kapatan, engel, mani, bariyer
yol seddi etmek	یول سدی اتمک	322/14	engellemek, yasaklamak, önlemek
yol seddi olmak	یول سدی اولمک	318/11	karşı çıkmak, muhalefet etmek
yol tüşesi	یول توشه سی	366/5	yol azığı, yolluk
yol vuran	یول وورن، یول ورن	57/2; 260/5; 260/7; 356/8	harami, haydut, hırsız, eşkıya, yol kesen
yol vurmek	یول ورمک	56/18	yol kesmek, haramilik, hırsızlık
yola geden	یوله کدن	331/19	yola giden, yolcu
yola getirmek	یوله کترمک	200/14	yola getirmek, evcilleştirmek, uysallaştırmak
yola getmek	یوله کتمک	85/16	yürümek, yürüyüş yapmak, yola çıkmak
yola salmek	یوله سالمک	182/1	yolcu etmek, uğurlamak,
yoldan aparmek	یولدن اپرمک	441/11	yoldan çıkarmak, yanlış yönlendirmek
yoldan öten	یولدن اوتن	331/5; 470/20	yoldan geçen, yolcu, misafir
yoldan öterem	یولدن اوترم	331/9	yoldan geçirim
yoldaş	یولداش	113/9; 478/5	yoldaş, arkadaş, ortak
yoldaş olmak öldürmek için	یولداش اولمک اولدورمک ایجون	124/4	anlaşmak, komplo kurmak, öldürmek için plan yapmak
yoldaşınan gidmek	یولداش نان کیدمک	113/4	yoldaşlık etmek, arkadaşla birlikte hareket etmek
yoldaşlar	یولداش لار	113/12	yoldaşlar, ortaklar, arkadaşlar
yoldaşlık	یلداش لوک، یولداشلوک	254/1; 478/2	birliktelik, ortaklık, eşlik, yoldaşlık
yoldaşlık etmek; yo(l)daşlık etmek	یولداش لوک اتمک، یولداش لوک اتمک	8/15; 8/18; 123/9	yoldaşlık etmek, eşlik etmek, yanında olmak
yoldaşlık olmak	یولداشلوک اولمک	123/12; 131/12	yoldaşlık etmek, eşlik etmek, birlikte olmak, bir araya gelmek

yolsız	يول سيز	162/12; 174/1; 204/7	yoldan çıkan, azgın, yolunu kaybetmiş, sapkın
yolsız olmak	يول سيز اولمک	174/2	yoluna kaybetmek
yonca	يونجه	230/13; 458/20	yonca
yongar	ينقار	134/11	çalgı teli
yorğa etmek	يورقه اتمک	165/17	atla ilgilenmek, atçılık yapmak, at eğitmek
yorğa etmek (II)	يرقه اتمک	200/14	yola getirmek, evcilleştirmek, uysallaştırmak
yorğa olunmuş	يورقه اولون ميش	165/19	evcilleşmiş, uysallaşmış
yorğacı; yorğaçı	يرقه جی، يورقه جی، يورقه چي، چي، يورقه چي	49/7; 95/18; 139/14; 166/1	atçı, at terbiyecisi, at eğitimcisi, seysis
yorgan	يورقان	132/18	yorgan
yorgasız	يرقه سيز	247/12	yılmaz, boyun eğmez
yorulmek	يورلمک	434/17	yorulmak, yorgunluk
yorulmuş	يورلمش	434/16; 434/18	yorulmuş, yorgun
yudum	يودم	262/14	yıkadım, temizledim
yuğa getmek; yuğuya getmek	يوخه کتمک، يوخويه کتمک	14/12; 14/13; 167/16; 424/12	uyumak, uykuya dalmak, yatmak
yuğa getmiş	يوخه کتمش	167/13	yatmış, uykuda, uyumuş
yūhannā	يوحنا	214/20	Yuhanna
yuḡaru	يوخرو	440/2	yukarı, üst
yuḡaru getmek	يوخرو کتمک	299/10; 397/1	yukarı gitmek, yukarı çıkmak, üste çıkmak, binmek
yuḡaru heṭṭ	يوخرو خط	265/10	üst yazı, düzgün yazı
yuḡaru vezir	يوخرو وزير	425/1	üst düzey vezir
yuḡaru yuḡaru	يوخرو يوخرو	440/5	en yüce, en üstün, en yukarı
yuḡu	يوخو	424/11	uyku
yuḡu almak	يوخو المک	424/12	uyumak
yuḡu çadırı; yuḡu cadırı	يوخو چادری، يوخو جادری	137/9; 264/15; 325/1	yatak odası, yatak örtüsü, uykuluk, çarşaf
yuḡu olmak	يوخو اولمک	230/3	uykulu olmak, uykusu gelmek
yuḡuda gö(r)mek	يوخده کومک	422/3	rüya görmek, düş görmek
yuḡuda görülmüş	يوخده کورلمش	422/4	rüya, düş
yuḡusı ağır kişi	يوخوسى اقر کيشی	167/14	uykusu ağır adam
yumek	يومک	396/11; 467/11	yıkamak
yumruḡ	يومروق	366/19	yumruk
yumruḡ vurmek	يومروخ ورمک	147/2	yumruk vurmak
yumurta	يومرته	324/1; 411/19	yumurta
yumurta ağı	يومرته اقی	102/9; 324/6	yumurtanın beyazı
yumurta ḡabuḡı	يومرته قابوقى	324/8	yumurta kabuğu
yumurta sarusı	يومرته ساروسى	324/7	yumurta sarısı
yumuşadmek	يوموشادمک	342/8	yumuşatmak, ufalamak, küçültmek,

			ezmek, kırmak, yumuşatmak
yumuşaq	يوموشاق	298/1; 449/3	yumuşak
yumuşa(ğ) sümük	يوموشا سومک	93/3	yumuşak kemik
yumuşaq un	يوموشاق اون	193/2	ince un
yumuşaq yāğūt	يوموشاق ياقوت	430/10	yumuşak yakut, değerli taş
yūnā(n) dimāğī	يونا دماغی	223/12	Yunan bilinci
yūnānluḥ	يونان لوخ	223/13	Yunan
yūnus	يونس	212/11	Hız. Yunus
yūsuf ‘aleyh	يوسف عليه	214/15	Hız. Yusuf
yuvaram	يوارم	262/14	yıkırım, temizlerim
yüz	يوز	328/2	pars, leopar, panter
yügen	يوکن	200/17	dizgin, yular
yügen ata vurmek	يوکن اته ورمک	200/13	atı dizginlemek, atı durdurmak
yügen çekmek	يوکن چکمک	200/18	dizgini çekmek, yuları asılmak
yügürddüm	يوکردم	280/8	atları koşturdum
yügürdürem	يوکردورم	280/8	atları koştururum
yük	يوک	92/10; 341/9; 415/4; 424/1; 480/6	yük, eşya, toplam, ağırlık
yük (II)	يوک	332/15	dert, çile, eziyet, meşakkat, emek
yük ceken heyvān	يوک جکن حیوان	73/12	yük çeken hayvan
yük çigine goymek	يوک چکینه قويمک	92/12	sırtına yüklemek, arkasına almak
yük götürmek	يوک کوترمک	403/1	yük götürmek, yük taşımak
yük tamı	يوک تامی	66/20	yük damı, yük deposu
yüklemek	يوک لمک	21/2	yüklemek, ağırlaştırmak
yüklü	يوک لو	357/7	hamile, gebe, iki canlı
yün	يون	260/17	yün, tüy
yüngül	ينکل	264/5	hafif
yüngül baş	ينکل باش	245/16	kararsız, dengesiz, tutarsız
yüngül etmek	يونکل اتمک	27/2	hafifletmek
yüngül etmek palda(r)ı	يونکل اتمکل پالدى	27/3	giysileri hafifletmek, kıyafetleri çıkartmak
yüngül kişi	يونکل کيشی	159/13	kendini beğenmiş adam, dalkavukluk
yüngüllük	ينکل لوک	264/4	hafiflik
yürek	يورک	43/15	yürek, cesaret
yüreklü	يورک لو	36/6; 43/14; 78/17; 134/5; 461/19; 462/2	yürekli, cesur, yiğit, yüce gönüllü, kahraman, korkusuz
yüreklü olmak	يورک لو اولمک	58/2	yürekli olmak, emin olmak, güvenli olmak
yüreksiz	يورکسيز، ورک سيز	350/4; 350/6; 471/17	yüreksiz, korkak, ödle

yüz	يوز	56/8; 98/9; 156/10; 179/8; 190/18; 225/4; 304/12; 305/11; 475/7	yüz, çehre, yanak, suret, ön taraf
yüz acmek	يوز اچمک	408/1	yüzünü açmak
yüz 'ağdı	يوز عقدی	108/18	yüz çevresine takılan kolye
yüz döndermek	يوز دندریمک	391/11	yüz döndürmek, yüz çevirmek
yüz etmek	يوز اتمک	5/6	iğrenmek, tiksirmek, yüz çevirmek
yüz gızıl	يوز غزل	167/11	yaldızlı
yüz ikisine müğābil	يوز ايکسنه مقابل	26/11	karşı karşıya, yüz yüze
yüz kimseden men' etmek	يوز کمسدن منع اتمک	480/13	yüzünü dönmek, sırtını dönmek
yüz nece tabmek	يوز نهجه تابمک	381/13	bir şeyden yüzlerce almak
yüz yüze	يوز يوزه	242/6	yüz yüze, karşı karşıya
yüz yüze beraber	يوز يوزه برابر	384/18	yüzleşmek, yüz yüze gelmek
yüzbaşı	يوز باشی	89/11	yüzbaşı
yüze sürten	يوزه سورتن	406/8	havlu, mendil
yüze sürtmek	يوزه سورتمک	440/20	yüze sürtmek
yüzem	يوزم	98/8	yüzüncüyüm
yüzi acılmek	يوزی اجل مک	338/8	utanma duygusunu kaybetmek, hayâsını yitirmek
yüzi ağ olmak	يوزی اق اولمک	352/15	yüzü ak olmak, alnı açık olmak
yüzi ğaze etmek	يوزی قزه اتمک	438/20	yüzü boyamak, makyaj yapmak
yüzü ağ kişi	يوزی اق کیشی	234/11; 377/7	yüzü ak adam, samimi adam, riyakâr olmayan adam
yüzünden yüze	يوزندن يوزه	98/11	yüzde yüz
zād	زاد	109/4; 137/12; 369/1	şey, eşya, ne
zād (II)	زاد	476/3	yemek, yiyecek, gıda
zād bāġisi	زاد باقی سی	378/15	bir şeyin kalıntısı
zād başı	زاد باشی	367/6	bir şeyin ucu, bir şeyin başı
zād büşüren	زاد بوşرن	142/10	yemek pişiren
zād ġālībi	زاد غالبي	472/14	kazanan, galip
zād hezm	زاد هضم	153/18	sindirim, hazım
zād işığa getirmek	زاد ايشقه کتریمک	352/3	bir şeyi aydınlatmak
zād vech	زاد وجه	413/6; 418/19	bir şeyin anlamı, bir şeyin manası
zād yüzi	زاد يوزی	442/10	bir şeyin yüzü, yüzey
zād yüzünden zād yazmek	زاد يوزندن زاد يازمک	456/10	kopyalamak, istinsah etmek
zāda getirmek	زاده کتریمک	248/1	teşvik etmek, sevk etmek
zāda köyül çekmek	زاده کئول چکمک	183/9	canı yemek çekmek

zāddān vecin ta(b)mek	زاددن وجین تامک	255/11	bir şeyin aslını kavramak, meseleyi anlamak
zādı bir bir üste yığmek	زادی بربر استه یقمک	6/11	eşyaları üst üste yığmak
zādı heyāle getirmek	زادی خیاله کترمک	236/8	bir şeyi hayal etmek, düşlemek
zādlar dūrūdı	زادler دورودی	185/2	bir şeylerin tortusu, bir şeylerin kalıntısı
zādlar heğigeti	زadler حقیقتی	191/15	eşyanın hakikati, felsefe
zādluḥ	زادلوخ	137/13	bir şey
zādsız	زادسیز	384/4	hiçbir şeyi olmayan, yoksun
zādsız bilmek	زادسیز بلمک	437/3	hiçbir şeyi düşünmemek, hafife almak, küçümsemek
zādsız etmek	زadسیز اتمک	177/16	değersizleştirmek, geçersizleştirmek, hiç yerine koymak
zādsız olmak	زadسیز اولمک	154/7	yok olmak, değersiz olmak
zādun başı	زادون باشی	105/6	bir şeyin başı, bir şeyin tepesi
za'fe	زعه	483/1	Zaffo, yer adı
zāhid kişi	زاهد کیشی، زاهد کیشی	234/14; 378/14	takvalı adam, dindar adam, mütedeyyin
zāhir	ظاهر	26/8; 39/2; 39/4; 102/10; 152/14; 178/17; 281/11; 310/18; 326/7; 407/15	açık, aşikâr, belli, ortada, belirgin, meşhur, görünen
zāhir etmek	ظاهر اتمک	152/10; 155/5; 326/2; 390/18; 407/17	ortaya çıkarmak, açıklığa kavuşturmak, keşfetmek, göstermek, görünür kılmak, ifşa etmek
zāhir eyleyen	ظاهر ایلین	281/10	ortaya çıkaran, açığa çıkaran, keşfeden, görünür kılan, şöhret veren
zāhir olmak	ظاهر اولمک	39/19; 281/8	ortaya çıkmak, görünür olmak, açığa çıkmak, keşfedilmek
zāhirde	ظاهرده	177/18	dıştan, görünüşte, harici olarak
zāhirde (II)	ظاهرده	242/14	açıkça, net olarak
zāhirlük	ظاهرلök	39/20; 178/18	görünürlük, bellilik, açıklık, aydınlık
zāiḡe	ذایقه	227/16; 413/3	tatmak
zālim	ظالم	172/17; 97/13; 252/4; 452/10	zalim, merhametsiz, acımasız, zorba

ẓālim kişi	ظالم کیشی	73/14; 142/4	zalim adam, merhametsiz adam, acımasız adam
ẓālim olmak	ظالم اولمک	246/4	zalim olmak, merhametsiz olmak olmak, acımasız olmak
zālimluḡ	ظالم لوخ	73/15; 142/5; 240/7	zalimlik, merhametsizlik, acımasızlık
zamān	زمان	447/15	vakit, zaman
zamān-ı ve‘de	زمان وعده	1/18	geçici süreyle, vadeli şekilde
zāmin olmak	ضامن اولمک	182/15	kefil olmak
zāminlūk	ضامن لوک	277/14	kefillik
zārī	زاری	319/3; 344/13	yakarış, yalvarma, bağıra bağıra ağlama, inleme, dua etme
zāt	ذات	176/6	öz, asıl
zātında	ذاتنده	176/9	esasen, aslında
zāyi‘ etmek	ضایع اتمک	3/3; 127/7; 145/4; 162/6; 226/10	zayi etmek, ziyan etmek, kaybetmek, yitirmek, bozmak, yıkmak, yok etmek, mahvetmek
zāyi‘ iş	ضایع اش	226/9	yıkım, ziyan etme, bozma
zāyi‘ olmuş	ضایع اولمش	226/13	yıkılmış, ziyan olmuş, bozulmuş
zāyi‘ eyleyici	ضایع ایلیجی	226/11	yıkan, ziyan eden, bozan
zāyi‘ lūk	ضایع لوک	162/9	yok olmak, mahvolmak, bozulmak, harap olmak
zebāk deryāsı	زباک دریا سی	326/22	Azak Denizi
zebān be ġafā ġül	زبان بقفا کل	429/6	mahmuz çiçeği
zebāt	زبات	483/15	misk kedisi
zebūn etmek	زبون اتمک	3/7	güçsüz duruma düşürmek, zor durumda bırakmak
zebūn iş etmek	زبون اش اتمک	233/14	acizlik, aşağılık iş yapmak
zebūn olunmuş	زبون اولون میش	160/17	aciz duruma düşürülmüş, alay edilmiş, küçümsenmiş
zebūn pişe	زبون پیشه	47/15	kötü sanat
zebūn ṭebī‘ et	زبون طبیعت	56/12	kötü şart, zorlu şart
zebūr	زبور	397/6	Zebur, Hz. Davut'a indirilen kitap
ze‘f	ضعف	441/5	zayıflık, kuvvetsizlik
ze‘f etmek	ضعف اتمک	456/1	zayıflatmak, güçsüzleştirmek, uyuşturmak

ze'f olmak	ضعف اولمک	466/6	güçsüz olmak, zayıf olmak, başarısız olmak
zefer	ظفر	476/6	zafer, galibiyet
ze'ferān	زعفران	482/16	safran
ze'ferān rengi	زعفران رنگی	110/1	safran rengi
zeher	زهر	464/15	zehir
zeher icün 'elāc	زهر ایجون علاج	130/15	panzehir, tiryak, antidot
zeher verilmiş	زهر ورل میش	61/18	zehirlenmiş, zehir verilmiş
zeher vermek	زهر ورمک	61/17	zehirmek, zehir vermek
zeherlü	زهرلو	464/16	zehirli
zəhin iyesi	ذهن ایسی	180/3	güzel konuşan, etkileyen, inandıran
zəhinde teşevvür etmek	ذهنده تصور اتمک	191/6	zihinde tasavvur etmek, tasarlamak
zəhirlü	ذهن لو	287/9	akıllı, mantıklı, zeki
zeḥmet	زحمت	183/6; 297/17; 457/7; 457/13	zahmet, eziyet, sıkıntı, cefa, dert, rahatsızlık
zeḥmet çekmek; zeḥmet çekmek	زحمت چکمک، زحمت جکمک	297/16; 381/19; 457/8	zahmet çekmek, emek vermek, eziyet çekmek, sıkıntı çekmek
zeḥmet çekmiş	زحمت چکش	457/10	zahmet çekmiş, emek vermiş, eziyet çekmiş, sıkıntı çekmiş
zeḥmet vermek	زحمت ورمک	146/10; 297/15	zahmet vermek, rahatsız etmek, cefa çekertmek, sıkıntı vermek
zehre	زهره	190/1	safra, öd
zehr-i çeşm getmek	زهر چشم کتمک	225/11	küçümseyerek bakmak, yan gözle bakmak, gözdağı vermek
zehr-i mār	زهر مار	54/15	yılan zehri
ze'if	ضعیف	147/13; 189/4; 261/1; 274/11	zayıf, ince, sıska, gözlerinin feri sönmüş, güçsüz, kuvvetsiz, yorgun, gevşek
ze'if olmak	ضعیف اولمک	246/15	zayıf olmak, güçsüz olmak
ze'if olunmuş	ضعیف اولون میش	246/16	zayıf, güçsüz
ze'iflük	ضعیف لوک	189/5	zayıflık, güçsüzlük
zelālet	ضالالت	174/4	sapkınlık, yoldan çıkma
zelīl	ذلیل	251/18	hakir, değersiz, hor görülen
zelīl etmek	ذلیل اتمک	251/15	hakaret etmek, küçük düşürmek
zelūm	ظلوم	190/6	zalim, zulmeden

zemm ot(1)	زم اوت	270/14	ot, çavdar, hayvan yemi
zemezme vurmek	زمزمه ورمک	88/4	nağmeli şarkı söylemek, usul usul söylemek
zenbîl	زنبل	432/4	torba, çanta, heybe
zenbūr camā'at	زنبور جماعت	39/1	arı sürüsü
zenbürek	زنبورک	54/19	küçük top, zemberek
zencebîl; zencefîl	زنجبیل، زنجفیل	208/19; 483/9	zencefil
zencîr	زنجیر	95/7	zincir
zencîr bağlanmış	زنجیر باقلمیش	91/5	mahkum, hapsedilmiş
zencîr dānesi	زنجیر دانسی	35/10	zincir tanesi, zincir halkası
zencîr etmek	زنجیر اتمک	188/7	zincirlemek
zencîr evi	زنجیر اوی	359/18	zindan, hapisane, cezaevi
zencîr iyesi	زنجیر ایسی	360/2	tutuklu, mahkum
zencîr bağlayan	زنجیر اوqlین	360/3	tutuklanmış, mahkum edilmiş
zencîre bağlamak	زنجیره باقلمه مک	241/7; 360/1	zincirle bağlamak, hapsedmek, tutuklamak, zindana atmak
zencîre düşmek	زنجیره دوشمک	359/20	hapse düşmek, tutuklanmak, zindan düşmek, zincirle bağlanmak
zencîrhāne	زنجیرخانه	91/3	hapisane, mahpushane, zindan
zeng	زنک	86/6; 86/8; 424/10	zil, çan, çingirak
zeng dutmek	زنک دوتمک	47/8	pas tutmak, paslanmak
zeng vurmek	زنک ورمک	441/18	zil çalmak, çan çalmak
zengî	زنکی	300/14	zenci, çok esmer, Habeş
zengî ğargası	زنکی قرقاسی	137/11	karga, kara karga
zer bā zeng	زر بازنک	54/16	paslı altın
žerb	ضرب	338/1	vurma, dövme
zenger	زرکر	51/12; 320/3	kuyumcu, mücevherci
zerkeş	زرکش	49/19	altın işleyen
žerrāb	ضراب	483/7	darphane çalışanı
žerrābhāne	ضرابخانه	483/6	darphane
žerrābî	ضرابی	48/4	sarraf
žerūr	ضرور	306/3; 306/4	zorunlu, gerekli, zaruri
žerūr olmak	ضرور اولمک	228/16	zorunlu olmak, gerekli olmak, mecbur olmak
žerūret	ضرورت	306/7	zorunluluk, gereklilik, mecburiyet
žerūrî olan	ضروری اولن	306/9	zorunlu olan, gerekli olan, mecburi olan
žerūrluḡ	ضرورلوخ	306/7	zorunluluk, gereklilik, mecburiyet
zeytūn	زیتون	316/14	zeytin

zeytūn ağacı	زیتون اقچی	24/10	zeytin ağacı
zeytūn yağı	زیتون یاغی	316/5	zeytinyağı
zırh atı	زره اتی	211/10	zırhlı at
zırh düzeden	زره دوزدن	47/18	zırh yapan
zī'l-ğa 'ide ay(1)	ذی القعیده آی	289/18	Zilkade ayı
zi'l-hicce ay(1)	ذی الحجّه ای	289/19	Zilhicce ayı
zibālūk	زیبا لوک	72/3	güzellik, hoşluk, süslülük
zibr	زبر	56/11	sert, kaba
zift	زفت	99/20	zift, alçı
zift sürtmek	زفت سورت مک	239/6	zift sürmek
zih derdi	زه دردی	164/3	göğüs ağrısı
zıkr etmek	ذکر atmak	377/11	zikretmek, anmak, tekrarlamak
zinā	زنا	17/4	zina
zinā eleyen kişi	زنا الین کیشی	91/12	zina yapan adam
zinā etmek	زنا atmak	17/2	zina yapmak
zinā eyleyici	زنا ایلیجی	17/4; 17/5	zina yapan, zinakâr
zinā veren arvat	زنا ورن اروت	17/1	zina yapan kadın
zindān	زندان	91/3; 359/18	zindan, hapishane, cezaevi
zindāncı	زندان جی	91/4	gardiyan, hapishane görevlisi
zindāndan gurtarmek	زندان دن قترتمک	266/16	hapisten kurtulmak
zīnet	زینت	246/7; 321/3	ziynet, süs, bezek
zīnet olunmuş	زینت اولون مش	16/11	bezenmiş, süslü
zīnet paldarı	زینت پالداری	200/8	elbise süsü
zīnet vermek	زینت ورمک	321/5	bezemek, süslemek
zīnet-i vücūd	زینت وجود	115/15	bedenin süslenmesi
zīre-i kirmānī	زیره کرمانی	112/8	Kirman kimyonu
zīrzemī	زیر زمی	95/13	yer altı, bodrum, çukur
zirih	زره	79/14	zırh
zişt	زشت	80/4	kötü, çirkin, zalim
zişt kişi	زشت کشتی	73/17	kötü adam, çirkin adam, zalim adam
ziyāfet	ضيافت	67/13; 67/16; 132/11	ziyafet, ağırlama, şölen, davet
ziyāfet etmek	ضيافت atmak	132/8	ziyafet vermek, davet vermek, şölen düzenlemek
ziyān	زیان	145/9; 309/4; 338/13	ziyan, zarar, kusur, eksiklik, kayıp
ziyān iş	زیان اش	145/8	zararlı iş, ziyan edilen iş
ziyān işi	زیان ایشی	145/7	ziyan etmek, zarar vermek, telef etmek, yitirmek
ziyān yetirmek	زیان یترمک	182/9	ziyan etmek, zarar vermek, telef etmek
ziyāna 'evež vermek	زیانه عوض ورمک	383/9	zararları karşılamak
ziyānlu	زیان لو	309/3	zarar verilmiş, harap edilmiş, eksiltilmiş

ziyāret	زیارت	435/12	ziyaret, görüşme, buluşma, toplantı
ziyāret (II)	زیارت	338/15	ziyaret, dua edilmesi sevap sayılan ziyaret mekânı
ziyāret etmek	زیارت اتمک	475/6	ziyaret etmek
ziyārete getmek	زیارته کتمک	34/19	ziyarete gitmek
zōhre	زهره	465/13	Venüs, Zühre, Çolpan, Çoban Yıldızı
zōhre bürci	زهره برجی	104/19	Venüs gezegeni
zövc	زوج	283/8	erkek, er, koca
zövg üste goymek	ذوق استه قویمک	182/14	güldürmek, neşelendirmek, zevklendirmek
zūz kākildār	ذوذ کاکل دار	112/4	kuyruklu yıldız
zübde	زبدہ	175/12	öz, sonuç, hülâsa
zühel	زحل	400/9	Satürn, Zühal
zühel bürci	زحل برجی	104/15	Satürn gezegeni
zūlf	زلف	88/18; 190/8	zülûf, lüle saç
ẓūlm	ظلم	197/13; 252/4; 452/9	zulüm, kötülük, eziyet, haksızlık, adaletsizlik
zülü	زلو	292/18; 398/8	sülük, kan emici
zümürüd	زمرّد	420/19	zümürüt
zūnnār	زنار	98/14	kemer
zūnnār bağlamak	زنار باقله مک	105/12	kemer takmak

6.3. Anonim İsfahan Sözlüğü'nün Tam Metni

T.-Transk.	T.-Ar. Hrf.	Fars.-Transk.	Fars.-Ar. Hrf.	İt.-Lat. Hrf.	Sayfa-Satır
aşağa	اشقه	pāyîn furū	پائین فرو	a basso	1/1
āsta	استه	āheste āheste	آهسته آهسته	a bellagio, pian piano	1/2
‘emden sahlamış	عمدا ساخله ميش	‘amden dāšte, kaşden	عمدا داشته، قصدا	a bello studio	1/3
sizün ihtiyāruvuz	سيزون اختياروز	be ihtiyār-i šomā, be ḥāhiş-i šomā, be gofte-i šomā	باختيار شما، بخواهش شما، بگفته شما	a beneplacito, vostro, conforme al volemosero	1/4
şabāḥ	صبح	şobḥ	صبح	a buon hora, di buon mattino	1/5
bevağt	بوقت	be vağt	بوقت	a buon hora, di buon tempo a buon hora, a buon tempo	1/6
başı aşağı	باشی اشقه	sernigūn, serāzīr	سرنکون، سرازير	a capo in gui, sottosopra	1/7
menim ev(e)	منم او	be ḥāne-i men	بخانه من	a casa mia	1/8
menim menzile	منم منزله	be menzil-i men	بمنزل من	a casa mia	1/8
sağ ele	ساق اله	be dest-i rāst	بدست راست	a mano dritta	1/9
sol ele	سول اله	be dest-i çep	بدست چپ	a mano stanca	1/10
leḥze leḥze	لحظه لحظه	leḥze leḥze	لحظه لحظه	a momento per momento	1/11
cıḥarram	جیخرم	dem be dem	دمبدم	a momento per momento	1/11
her gēdem	هر قدم	be her ḳadem	بهر قدم	a ogni passo	1/12
lefz be lefz	لفظ بلفظ	lafz be lafz	لفظ بلفظ	a parola per parola	1/13
söz söze	سوز سوزه	soḥen be soḥen	سخن بسخن	a parola per parola	1/13
cefāyınan	جفاینن	bā cefā, bisyār be doşvārī	با جفا، بسیار بدشواری	a pena	1/14
miḥnetinen	محنت اینن	bā miḥnet	با محنت	con stento	1/14
be dehl	بدخل	be daḥl	بدخل	a proposito	1/15
nisbet	نسبت	be nisbet	به نسبت	a proposito	1/15
ne işe	نه ایشه	bīkār	بیکار	a che proposito, a che effetto	1/16
dehli yoğdur	دخلى یوخدور	daḥl nedāred	دخلى ندارد	a proposito non fa' questo	1/17
zamān-ı ve‘de	زمان وعده	zamān-i mev‘ūd	زمان موعد	a tempo determinalo	1/18
gāh gāh	گاه گاه	gāh gāh	گاه گاه	a volta per volta	1/19
ḥesāb eyleyen	حساب ایلین	muḥtesib	محتسب	a bachista	1/20
ḥesāb	حساب	ḥesāb	حساب	abaco, conto	2/1

hendese heṭṭi	هندسه حظی	heṭṭ-i hendese	خط هندسه	abaco, cioè lettera di numeri	2/2
kic etmek	کیچ اتمک	dīr kerden	دیر کردم	abadare, tardare	2/3
it āvāzı etmek	ایت اوازی اتمک	āvāz-i seg kerden	اواز سک کردن	abajare come il cane	2/4
göz hīre olmak güne	کوز خیره اولمک کونه	hīregī-i çeşm ber āftāb	خیره کی چشم بر آفتاب	abagliamento, offuscamento	2/5
hīrelük göz	خیره لوک کوز	hīregī kerden çeşm	خره کی کردن چشم	abagliare, offuscar la vista	2/6
terk	ترک	terk	ترک	abandonamento, ripudio	2/7
açmek	آچمک	vā gozāšten	وا گذاشتن	abandonare	2/8
elden vermek	الدن ورمک	ez dest dāden	از دست دادن	abandonare, buttar dalle mani	2/9
ihtirāz etmek	احتراز اتمک	ihtirāz kerden	احتراز کردن	abandonare, ritirarsi da alcuno	2/10
berṭeref etmek	برطرف اتمک	berṭaraf kerden	برطرف کردن	abandonare, tralasciare metter da banda	2/11
terk etmek	ترک اتمک	terk kerden	ترک کردن	abbandonare, dar ripudio	2/12
ṭalāğ vermek	طلاق ورمک	ṭalāğ numūden	طلاق نمودن	abbandonare, dar ripudio	2/12
gerīb olmak	غریب اولمک	garīb şoden	غریب شدن	abbandonar la patria	2/13
gūrbete düşmek	غربته دوشمک	be gōrbet oftāden	بغربت افتادن	abbandonar la patria	2/13
terk olunmuş	ترک اولونمیش	terk kerde şode	ترک کرده شده	abbandonato, ripudiato	2/14
elden verilmiş	الدن ورلمیش	ez dest dāde şode	از دست داده شده	abbandonato, caduto dalle mani, frase persciana	2/15
berṭeref olunmuş	برطرف اولونمیش	berṭaraf kerde şode	برطرف کرده شده	abbandonato, messo da banda	2/16
ihtirāz eyleyen	احتراز ایلین	muhteriz	محترز	abbandonatore	2/17
dünyādan kicmek	دنیا دن کیچمک	donyā rā gozāšte	دنیا را گذاشته	abbandonator del mondo	2/18
aşağa mertebe	اشقه مرتبه	furū gozāştegī, furū gozārī	فرو گذاشتگی، فرو گذاری	abbasamento	2/19
fürütenlük	فروتن لوک	furūtenī	فروتنی	abbassamento di corpo	2/20
aşağa getirmek	اشقه کترمک	pāyīn āverden, furū kerden	پائین آوردن، فرو کردن	abbassare	3/1
aşağa getirilmiş	اشقه کترلش	pāyīn āverde şode, furū kerde şode	پائین آورده شده، فرو کرده شده	abbassato	3/2
zāyi' etmek	ضایع اتمک	zāyi' kerden	ضایع کردن	abbattere, guastare	3/3

bātil etmek	باطل اتمک	bātil kerden	باطل کردن	abbattere, guastare	3/3
ḥarāb etmek	خراب اتمک	ḥarāb kerden	خراب کردن	abbattere, rovinare	3/4
el atda etmek	ال اتده اتمک	zīrdest kerden	زیردست کردن	abbattere, suttomettere il nemico	3/5
aşağa etmek düşmeni	اشقه اتمک دشمنی	furū gozāšten doşmen rā	فرو گذاشتن دشمن را	abbattere, suttomettere il nemico	3/5
meğlūb olmak düşmene	مغلوب اولمک دشمنه	mağlūb kerden doşmen rā	مغلوب کردن دشمن را	abbattere, superare il nemico	3/6
zebūn etmek	زیون اتمک	zebūn sāhten	زیون ساختن	abbattere il nemico, humiliarto	3/7
‘āciz etmek düşmeni	عاجز اتمک دشمنی	‘āciz kerdānīden doşmen	عاجز کردائیدن دشمن	abbattere il nemico humiliarto	3/7
dūçār olmak	دوچار اولمک	dūçār kerden, behem berḥōrden	دوچار کردن، بهم بر خوردن	abbattersi, incontrarsi	3/8
nāgāh dūçār olmak	ناگاه دوچار اولمک	nāgāh dūçār şoden	ناگاه دوچار شدن	abbattersi a caso, incontrarsi a caso	3/9
nāgāh yetişmek	ناگاه پیشمک	nāgāh berhōrden	ناگاه برخوردن	abbattersi a caso, incontrarsi a caso	3/9
meğlūblük	مغلوب لوک	mağlūbī-i doşmen	مغلوبی دشمن	abbattimento, rovinamento guasto	3/10
yandurmek	یاندورمک	sūht, ḥarābī, katl	سوخت، خرابی، قتل	abbattimento del nemico humiliamento, svergognamento	3/11
düşmeni zebūn	دشمنی زیون	doşmen-i zebūn	دشمن زیون	abbattimento con fuoco rovina e strage	3/12
‘āciz olunmuş	عاجز اولون میش	‘āciz kerde şode	عاجز کرده شده	abbattimento con fuoco rovina e strage	3/12
düşmen meğlūb olmuş	دشمن مغلوب اولمش	doşmen mağlūb kerde şode, per endāhte	دشمن مغلوب کرده شده، پر انداخته	abbattuto nemico supertato	3/13
yandurmek	یاندورمک	sūht	سوخت	abbattuto a' fuoco e ferro	3/14
ḥarāb olmuş	خراب اولمش	ḥarāb kerde şode	خراب کرده شده	abbattuto a' fuoco e ferro	3/14
ārāstelük	اراسته لوک	ārāstegī	اراتگی	abbellimento, adornamento	3/15

bezenmek	بزن مک	zīb u zīnet	زیب و زینت	abbellimento, adornamento	3/15
hüşn vermek	حسن ورمک	hōsn dāden	حسن دادن	abbellire	3/16
mōhşin etmek	محسن اتمک	muḥşin kerdāniden	محسن کردانیدن	abbellire	3/16
ārāste oluram	اراسته الورم	mī ārāyem	می ارایم	abbellire, adornare	3/17
ārāste oldum	اراسته اولدم	ārāstem	اراستم	abbellire, adornare	3/17
bezenmek	بزنمک	zīb dāden, zīnet numūden	زیب دادن، زینت نمودن	abbellire dar bellezza, dar ornamento	3/18
ārāste itmek	اراسته ایتمک	ārāste kerdēn	اراسته کردن	abbellire dar bellezza, dar ornamento	3/18
perestiş eylerem	پرستش ایلرم	mī pirāyem	می پرایم	abbellire, levando il superfluo, come una persona levandosi i peli supflui dal viso, e dalla statua	3/19
perestiş eyledim	پرستش ایلدم	pirāstem	پراستم	abbellire, levando il superfluo, come una persona levandosi i peli supflui dal viso, e dalla statua	3/19
hüşn verilmiş	حسن ورمش	hōsn dāde şode	حسن داده شده	abbellito, adornato	3/20
ārāste olmuş	اراسته اولمش	ārāste şode	اراسته شده	abbellito, adornato	4/1
bezenmiş	بزن میش	zīnet kerde şode	زینت کرده شده	abbellito, adornato	4/1
ve‘de üste gelmek sōleşmegü icün	وعدہ استہ کلمک سولش مکو ایجون	be ser-i va‘de āmeden be cihet sōhen kerdēn	بسر وعدہ آمدن بجهت سخن کردن	abboccarsi conforme all accordo	4/2
yetişmek	یتش مک	resīden	رسیدن	abbonire, maturarsi il frutti	4/3
yetişmek yemiş	یتش مک یمیش	poḥte şoden mīve	پخته شدن میوه	abbonire, maturarsi il frutti	4/3
yetişmiş	یتشمش	poḥte	پخته	abbonito, maturato	4/4
bişmiş	بش میش	resīde	رسیده	abbonito, maturato	4/4

terh etmek	طرح اتمک	tarh kerdan	طرح کردن	abbozzare, sgrossare	4/5
reğem etmek ğırmızı gılınen neğgâş için	رقم اتمک قرمزی کل اینن نقاش ایجون	rağam kerdan be gol-i sorh yâ zoğāl-i pohte nekkaşî	رقم کردن بکل سرخ یا ذغال پخته نقاشی	abbozzare, disegnar pittura, copia o' carbone	4/6
toz etmek kômür tobrağından	توز اتمک کومر تبراقندن	girde kerdan ez hāk-i zoğāl	کرده کردن از خاک ذغال	abbozzare, disegnare con polvere dicarbone	4/7
ğucağa almak	قوجاقه المک	bağal giriften der āgūş der āverden	بغل گرفتن در آغوش درآوردن	abbracciare	4/8
yana almak	یانه المک	der kenār giriften	درکنار گرفتن	abbracciare	4/8
birbirini goyına almek	بربرینی قوبینه المک	yekdiger rā der bağal giriften	یکدیگر را در بغل گرفتن	abbracciarsi lun'atro	4/9
ihtişār etmek	اختصار اتمک	ihtişār numūden	اختصار نمودن	abbreviare	4/10
mühteşer etmek	مختصر اتمک	muhteşer kerden, kūtāh kerdāniden	مختصر کردن، کوتاه کردانیدن	abbreviare	4/10
ihtişār	اختصار	be ihtişār	باختصار	abbreviatament e	4/11
mühteşer	مختصر	muhteser	مختصر	abbreviatament e	4/11
mühteşer olunmuş	مختصر اولون میش	muhteşer kerde şode	مختصر کرده شده	abbreviato	4/12
ihtişār	اختصار	ihtişār	اختصار	abbreviamento	4/13
mühteşer olunmuş	مختصر اولون میش	muhteşerî	مختصاری	abbreviamento	4/13
yanmek	یانمک	sūziş, muhterikî	سوزش، محترقی	abbruciamento arsura	4/14
yandururam	یاندوررم	mî sūzānem	میسوزانم	abbrucciare	4/15
yandurdum	یاندوردم	sūzānīdem	سوزانیدم	abbrucciare	4/15
yandururam	یاندوررم	mî sūzem	میسوزم	abbruciare ardere	4/16
yandurdum	یاندوردم	sūhtem	سوختم	abbruciare ardere	4/16
yanmış kicik	یانمش کیچیک	sūhte, muhterik hākîr	سوخته، محترق حقیر	abbruciato	4/17
kiciklük	کیچیک لوک	hākāret	حقارت	abietto, sprezzato vile	4/18
le'net etmek	لنعت اتمک	la'net kerdan, nefrîn numūden	لنعت کردن، نفرین نمودن	abominare, abominevole	4/19
le'netlük	لنعت لوک	la'netî	لنعتی	abominatione	4/20
tevānger	توانگر	tevānger	توانگر	abondante di ricchezze	5/1
māllu	ماللو	māldār, gānî	مالدار، غنی	abondante di ricchezze	5/1
coğ	جوخ	ferāvān	فراوان	abondante, copioso	5/2

cohlük	جوخلوک	be ferāvānī	بفر اوانی	abondamment e	5/3
coḥ olmuş	جوخ اولمش	ferāvān şoden	فراوان شدن	abondare	5/4
fīrāvānlük	فراوان لوک	ferāvānī	فراوانی	abondanza	5/5
yüz etmek	یوز اتمک	rū kerden, merdūd numūden	رو کردن، مردود نمودن	aborrire	5/6
***	***	rū kerde şode, merdūd	رو کرده شده، مردود	aborriso	5/?
***	***	***	***	aborto, abortino	5/?
fitne	فتنه	fitne kerden	فتنن کردن	abbottinarsi	5/7
ğavğā etmek	غو غا اتمک	āşūb numūden	اشوب نمودن	abbottinarsi	5/7
müfettin	مفتن	mufettin	مفتن	abottinatore	5/8
ğavğā eleyen	غو غا الین	āşūbānende	اشوباننده	abottinatore	5/8
ibrāhīm peygamber	ابراهیم پیغمبر	ibrāhīm peygamber	ابراهیم پیغمبر	abromo profeta cosidetto in persia,	5/9
pāre pā(re) yirtılmış	پاره پا یرتل میش	pāre pāre derīde şode	پاره پاره دریده شده	a'brano a'brano, come bacerato a brano a brano	5/10
ucuz	اجوز	erzān	ارزان	a buon mercato	5/11
münāsib	مناسب	munāsib	مناسب	a vil prezzo	5/11
***	***	***	***	abrotano, herba nota	5/?
bundadur	بونده دور	ber necās	بر نجاس	abusare	5/12
ğāib	غایب	ğāyib	غایب	absente	5/13
ışığ gedīm	ایشق قدیم	reviṣ-i kabiḥ ez kadīm-i ālāyām, ‘ādet-i reddī	روش قبیح از قدیم الایام، عادت ردی	abuso, mala usanza	5/14
‘ālim camā‘atı	عالم جماعتی	cemā‘et-i ‘ālimān	جماعت عالمان	academia	5/15
fāziller camā‘atı	فاضلر جماعتی	cemā‘et-i fāzılān	جماعت فاضلان	adunanza de letterali	5/15
bir ‘ālim fāziller camā‘atından	بر عالم فاضلر جماعتندن	‘ālim ez cemā‘et-i fāzılān	عالم از جماعت فاضلان	academico uno degli'adunati	5/16
yaḥun	یاخون	pīş, nezdik	پیش، نزدیک	accanto, appresso	5/17
yabuşmek	یابوش مک	peyveste	پیوسته	a canto, contiguo	5/18
oğlan	اوqlن	be ser	بسر	a capo	5/19
nāgāh	ناگاه	nāgāh	ناگاه	a caso	6/1
ğezā	قضا	қаза	قضا	a caso	6/1
vāği‘ olmak	واقع اولمک	vāği‘ şoden	واقع شدن	accadere, avvenire	6/2
irelū gelmek	ایره لو کلمک	der pīş āmeden	در پیش آمدن	accadere, avvenire	6/2
arzū elden vermek meyl müvāfiğ	ارزو الدن ورمک میل موافق	ārzū dest dāden muvāfiq-i meyl	آرزو دست دادن موافق میل	accadere conferme al desiderio	6/3

leşker tutulmek	لشکر تولولمک	furūd kerden leşker, terdil kerden leşker	فرود کردن لشکر، تردل کردن لشکر	accampar l'esercito	6/4
durmek	دورمک	nişesten, dernek numūden	نشستن، درنک نمودن	accamparsi l'esercito	6/5
yer gayırmek	یر قایرمک	cāy sāhten leşker	جای ساختن لشکر	accamparsi l'esercito	6/5
māsūre etmek	ماسوره اتمک	māsūre kerden	ماسوره کردن	accannellare, avviluppare filo oseta in cannelle	6/6
***	***	māsūre kerde şode, peçide şode	ماسوره کرده شده، پچیده شده	accavnellato, avviluppato	6/?
dildārlik vermek	دلدارلوک ورمک	dilcūyī numūden, cost u cūyī, mihrbānī, iltifāt, multefit, mihrbānī kerden	دلجوئی نمودن، جستجویی، مهربانی، التفات، ملتفت، مهربانی کردن	accarezzamento , accarezzare, far accoglienza, accarezzare con parole, accarezzare, abbracciare	6/7
'āriyet almak	عاریه المک	'āriyet kerden	عریث کردن	accattare, pigliar in presto cosa che di rende	6/8
ve'deye durmek	وعدة یه دورمک	be va'de istānden	بوعده استاندن	accatare, pigliar in presto come grano, o dinari, che no di listessi	6/9
teşeddüg etmek	تصدق اتمک	teşedduḡ ṭalebiden	تصدق طلبیدن	accatare chieder elemosina	6/10
şedeḡe istemek	صدقه استمک	şedeḡe ṭalebiden	صدقه طلبیدن	accatare chieder elemosina	6/10
zādı bir bir üste yıḡmek	زادی بربر استه یقمک	çizi-i bālā hem çepiden	چیزی بالای هم چپیدن	accatastare una cosa sopra l'altra	6/11
nābīnā etmek	نابینا اتمک	nābīnā kerden	نابینا کردن	accecare	6/12
kor etmek	کور اتمک	e'mā kerdāniden, kūr sāhten	اعمی کردانیدن، کور ساختن	accecare	6/12
kör olunmuş	کور اولون میش	kūr kerde şode	کور کرده شده	accecato	6/13
celdlik etmek	جلدلوک اتمک	celdi kerden	جلدی کردن	accelerare, affrettarsi	6/14
despāçe etmek	دسپاچه اتمک	şitāb şoden	شتاب نمودن	accelerare, affrettarsi	6/14
ayaḡ götürmek	ایق کوترمک	pā berdāšten	پا بر داشتن	accelerar il passo	6/15
yandururam	یانورورم	mī efrūzem, mī gīrānem	می افروزم، می کریرانم	accendere	6/16

yandurdum	یاندوردم	efrūḥtem, gīrānīdem	افروختم، کیرانیدم	accendere	6/16
işığ etmek	ایشق اتمک	rovşen kerden	روشن کردن	accendere	6/17
şūrişe getirmek	شورشه کترمک	be şūriş der āverden	بسورش در آوردن	accendere, alcuno di colora, alterarlo, initarlo	6/18
gezebe getirmek	غضبه کترمک	ğazabnāk kerden	غضبناک کردن	accendere, alcuno di colora, alterarlo, initarlo	6/18
şö'lelū	شعله لو	işti'āl	اشتعال	accendimento	6/19
yandurmek	یاندورمک	efrūziş	افروزش	accendimento	6/19
gözinen işāre etmek	کوزینن اشاره اتمک	işāret kerden, işāre be çeşm kerden	اشارت کردن، اشاره بچشم کردن	accennare for cenno, acennare con gliocchi	7/1
göz etmek	کوز اتمک	çeşmek zeden	چشمک زدن	accennare for cenno, acennare con gliocchi	7/1
nişāneye vurmek	نشانیه ورمک	be nişāne zeden	به نشانه زدن	accertare, dar nel segno	7/2
nişāneye vurdurmek	نشانیه وردورمک	be nişāne ḥōrānīdem	به نشانه خورانیدم	accertare, dar nel segno	7/2
yetirmek daşı	یترمک داشی	resānīden seng	رسانیدن سنگ	accertare, cogliere	7/3
her zāda ki nişāne	هر زاده که نشانه	her çi bāşed nişāne	هر چه باشد نشانه	accertare, cogliere	7/3
o ki işığ olunmuş	او که ایشق اولون میش	rovşen kerde şode, efrūḥte	روشن کرده شده، افروخته	acceso, acceso di colora	7/4
gezebe getirilmiş	غضبه کترلمش	be ğazab āverde şode	بغضب آورده شده	***	7/5
oḡ	اوخ	tīr	تیر	accetta, mannara	7/6
nacağ	نحق	nacaḡ	نحق	accettina, accetta piccola	7/7
gebül etmek	قبول اتمک	qabül kerden, pezīroften	قبول کردن، پذیرفتن	accettare, consentire	7/8
gebül itdim	قبول ایتمدم	mī pezişem, pezīroftem	مک پذیرم، پذیرفتم	accettare, item	7/9
ve'de gebül etmek	و عده قبول اتمک	va'de qabül kerden	و عده قبول کردن	accetar la promessa	7/10
dōst gebül etmek	دوست قبول اتمک	qabül-i dūstī numūden	قبول دوستی نمودن	accetar nell amicitia	7/11
öz penāhına almek	اوز پناهینه المک	be penāh-i ḥōd giriften	به پناه خود گرفتن	accetar nella protectione	7/12
gebül eyleyübdür	قبول ایلیوب در	pesendīde est	پسندیده است	acchetto, grato	7/13
meğbül	مقبول	maqbül, meṭbū'	مقبوا، مطبوع	acchetto, grato	7/13
ḥāmūş etmek	خاموش اتمک	ḥāmūş kerden	خاموش کردن	acchetare	7/14

kimsenü acıgını oturdmek	کمنسو اچقنی اوتردمک	ğazab kesī rā nişāniden	غضب کسی را نشانیدن	acchetere, placare	7/15
ğavğānı oturdmek	قواغنی اوتردمک	sitize ħamūş kerden, fitne nişāniden	ستیزه خموش کردن، فتنه نشانیدن	acchetare il tumulte o seditone	7/16
ħāmūş olmak	خاموش اولمک	ħamūş şoden	خموش شدن	acchetarsi	7/17
ħāmūşlük	خاموش لوک	ħamūşī	خموشی	acchetamento	7/18
ħāmūş olunmuş	خاموش اولون میش	ħamūş kerde şode	خموش کرده شده	acchetato	7/19
polād	پولاد	fülād	فولاد	acciaio	8/1
çağmağ	چخماخ	çeğmağ	چخماق	accalino per accender il fuoco	8/2
***	***	***	***	accidente, caso vedi caso	8/?
‘eraż	عرض	‘araż	عرض	accidente nella filosofia	8/3
nāgāh	ناگاه	be nāgāh	بناکاه	accidentalment e, casualmente	8/4
gezā	قضا	қаза	قضا	accidentalment e, casualmente	8/4
kāhıllık	کاهل لوک	kāhili	کاهلی	accidia	8/5
kāhıl	کاهل	kāhil	کاهل	accidioso	8/6
tā	تا	tā	تا	accio'	8/7
tā ki	تاکه	tā ki	تاکه	accio' che	8/8
mehribānlük	مهربانلوک	mihrbānī kerden	مهربانی کردن	accogliere, far accoglienza amorevolezza	8/9
dildārlük vermek	دلدارلوک ورمک	dilcūyī kerden	دلجوئی کردن	accogliere, far accoglienza amorevolezza	8/9
mehribānluğ	مهربان لوخ	mihrbānī	مهربانی	accoglienze, amorevolezza	8/10
dildārluğ	دلدارلوخ	dilcūyī	دلجوئی	accoglienze, amorevolezza	8/10
fāriğbāl etmek	فارغ بال اتمک	ferāğbāl kerdāniden	فراغ بال کردانیدن	accommodare, agiare	8/11
fāriğbāl etmek	فارغ بال اتمک	fāriğbāl sāhten	فارغ بال ساختن	accommodare, agiare	8/11
***	***	***	***	accommodare alcuno d'andolitinare	8/?
köyül müvāfiğ olmek	کنول موافق اولمک	muvāfiğ-i dil şoden	موافق دل شدن	accommodarsi, concordarsi	8/12
bir cehet olmak	بر جهت اولمک	yekcihet şoden	یکجهت شدن	accommodarsi, concordarsi	8/12
fāriğbāl olmak	فارغ بال اولمک	be ferāğbāl şoden, fāriğul- bāl şoden	بفراغ بال شدن، فارغ البال شدن	accommodarsi, agiarsi	8/13
fāriğ olunmuş	فارغ اولون میش	fāriğul-l-bāl kerde şode	فارغ البال کرده شده	accommodato, agiato	8/14
yo(l)daşlık etmek	یوداش لوک اتمک	hemrāhī kerden	همراهی کردن	accompagnare	8/15

müşāyi'et etmek	مشایعت اتمک	muşāyi'et kerdēn	مشایعت کردن	accompagnare, corteggiare	8/16
herbeinen yarağınan yoldaşlūk etmek	حربه اینن یرق اینن یولداش لوک اتمک	be herbe ve silāh-i ceng hemrāhī kerdēn	بحربه و سلاح جنگ همراهی کردن	accompagnar con armi	8/17
yıgılmek	یقل مک	cem' şoden	جمع شدن	accompagnarsi	8/18
yoldaşlūk etmek	یولداش لوک اتمک	hemrāh şoden	همراه شدن	accompagnarsi	8/18
debbāğ	دباغ	debbāğ	دباغ	acconcia corami vedi arte	8/19
deri gayıran	دری قایران	püstsāz	پوست ساز	acconcia corami vedi arte	8/19
ğalaycı	قلیچی	kal'iger, sefidger, lehimgir	قلعی کر، سفیدکر، لحیم کر	acconcia padelle vedi arte	8/20
pacı	په جی	pīnedūz	پینه دوز	acconcia scarpe vedi. arte	9/1
düzedmek	دوزدمک	rāst kerdēn	راست کردن	acconciare, comporre	9/2
işlāh etmek	اصلاح اتمک	işlāh dāden	اصلاح دادن	acconciare, comporre	9/2
düzedmek	دوزدمک	rāst kerdēn	راست کردن	acconciare una cosa guasta o'rotta	9/3
pīne salmek	پینه سالمک	pīne endāhten	پینه انداختن	acconciare, rappezzare	9/4
düzedilmiş	دوزدل میش	rāst (kerde şode)	راست	acconciato, composto	9/5
müheyyā olmuş	مهیا اولمش	muheyyā kerde şode	مهیا کرده شده	acconciato, composto	9/5
ğebül etmek	قبول اتمک	peziroften, qabul kerdēn	پذیرفتن، قبول کردن	acconsentire, accettare	9/6
ğebül etmek	قبول اتمک	qabul, peziiri	قبول، پذیری	acconsentimento o, accettazione	9/7
ğebül eyleyici	قبول ایلیچی	pezirende, qabul konende	پذیرنده، قبول کننده	acconsentiente, accettante	9/8
cem' iyyet işi	جمعیت اشی	cem' iyyet kārī	جمعیت کاری	accoppiamento, congiungimento o, congregamento	9/9
cem' etmek	جمع اتمک	cem' kerdēn	جمع کردن	accoppiare, congiungere	9/10
cem' iyyet etmek	جمعیت اتمک	cem' iyyet kerdēn	جمعیت کردن	accoppiare, congregare, adunare	9/11
yıgılmış	یقل میش	cem' kerde şode	جمع کرده شده	accoppiato, congiunto, accoppiato, adunato	9/12
vüğüflu	وقوف لو	vukūfi	وقوفی	***	9/13

usta	استا	ustādī	استادی	***	9/13
'eyyārlūk	عیارلوک	'eyyārī	عیاری	***	9/14
mekkārīlūk	مکارلوک	mekkārī	مکاری	***	9/14
vügūf iyesi	وقوف ایسی	şāhib-i vuḳūf	صاحب وقوف	***	9/15
usta	استا	ustād	استاد	***	9/15
'eyyār	عیار	'eyyār	عیار	***	9/16
mekkār	مکار	mekkār	مکار	***	9/16
tekye	تکیه	tekye	تکیه	***	9/17
yaḥun getirmek	یاخون کترمک	nezdik āverden	نزدیک آوردن	***	9/18
tekye etmek	تکیه اتمک	tekye kerden	تکیه کردن	***	9/19
cem'ıyyet gelmiş	جمعیت کلمش	ber cem'ıyyet āmede	بر جمعیت آمده	accoppiato, adunato	10/1
köyül dar etmek	کنول دار اتمک	tengdil kerdāniden, efsurde kerden	تنک دل کردانیدن، افسرده کردن	accorare	10/2
efsürde olmuş	افسرده اولمش	efsurde kerde şode, tengdil şode	افسرده کرده شده، تنک دل شده	accorato, affannato	10/3
az etmek	از اتمک	kem kerden	کم کردن	accorciare, scortare	10/4
ğışa etmek	قصه اتمک	kütāh kerden	کوناه کردن	accorciare, scortare	10/4
dırnaḡ dutmek	درناخ دوتمک	nāḡon giriften	ناخن گرفتن	accorciar l'ogne	10/5
sülḡ vermek	صلح ورمک	muşāleḡe dāden	مصالحه دادن	accordare, pacificare	10/6
müvāfiḡet olmak	موافقت اولمک	muvāfeḡat dāden	موافقت دادن	accordare, far di un parere	10/7
bir cehet olmak	بر جهت اولمک	yekcihet sāḡten	یکجهت یاختن	accordare, far di un parere	10/7
sāzı kök etmek	سازی کوک اتمک	kok kerden sāz	کوک کردن ساز	accordar l'istrumento come leuto ş.	10/8
sülḡ etmek	صلح اتمک	şulḡ numūden	صلح نمودن	accordarsi, pacificarsi	10/9
barışmek	بارش مک	āştī kerden	آشتی کردن	accordarsi, pacificarsi	10/9
bir köyül etmek	بر کنول اتمک	yekdil şoden, yekcihet şoden	یکدل شدن، یکجهت شدن	accordarsi farsī d'un cuore	10/10
müvāfiḡ olmak	موافق اولمک	muvāfiḡ şoden	موافق شدن	accordarsi farsī di un parere	10/10
ḡerār etmek	قرار اتمک	ḡarār kerden	قرار کردن	accordarsi, far conventioni patti	10/11
şerṡ etmek	شرط اتمک	şerṡ besten	شرط بستن	accordarsi, far conventioni patti	10/11
bir cehet olun(muş)	بر جهت اولون	yekcihet kerde şode	یکجهت کرده شده	accordato, fatto di un cuore	10/12
bir köyül olmuş	بر کنول اولمش	yekdil şode	یکدل شده	accordato, fatto di un cuore	10/12
müvāfiḡ āvāz	موافق آواز	muvāfiḡ āvāz	موافق آواز	accordo di voci	10/13
bir köyül	بر کنول	yekdil	یکدل	accordo di pareri,	10/14

				concordia, conformita'	
bir cehet	بر جهت	yekcihet	یکجهت	accordo di pareri, concordia, conformita'	10/14
müvāfiğ	موافق	muvāfeqat	موافقت	accordo di pareri, concordia, conformita'	10/14
tabaram	تا برم	der mī yābem, der yāften	در می یابم، یافتن	accorgersi, aunedersi	10/15
ḥeberdār olmak	حبردار اولمک	muḥbir şoden, ḥaberdār şoden	مخبر شدن، خبردار شدن	accorgersi, aunedersi	10/15
geleṭ ittilā' olmak	غلط اطلاع اولمک	ber gālaṭ-ı ḥōd ittilā' yāften	بر غلط خود اطلاع یافتن	accorgersi del suo errore	10/16
vüğüflüğinen	وقوف لکینن	be vuḳūfī	بوقوفی	accortamente	10/17
üstādlüğinen	استدلوکینن	be ustādī	باستادی	accortamente	10/17
vüğüflük	وقوف لوک	vuḳūfī	وقوفی	accortezza, sagacita	10/18
üstādlük	استدلوک	ustādī	استادی	accortezza, sagacita	10/18
'eyyārīlük	عیاری لوک	'eyyārī	عیاری	accortezza, furbaria	10/19
mekkārīlük	مکار لوک	mekkārī	مکاری	accortezza, furbaria	10/19
vüğüf iyesi	وقوف ایسی	şāḥib-i vuḳūf	صاحب وقوف	accorto	10/20
üstād	استاد	ustād	استاد	accorto	10/20
hūşyār	هوشیار	ajir	اژیر	accorto sensato	11/1
***	***	***	***	accorto, sagace	11/?
'eyyār	عیار	'eyyār	عیار	accorto, furbo	11/2
mekkār	مکار	mekkār	مکار	accorto, furbo	11/2
tekye	تکیه	tekye	تکیه	accostamento, appoggiamento	11/3
yaḥuna getirmek	یاخونه کترمک	nezdik āverden	نزدیک آوردن	accostare, approssimare	11/4
tekye etmek	تکیه اتمک	tekye kerdn	تکیه کردن	accostare, appoggiare	11/5
el yetirmek	ال یترمک	dest resāniden	دست رسانیدن	accostar la mano	11/6
öziynen tekye etmek	اوزینن تکیه اتمک	ḥōd rā tekye dāden	خود را تکیه دادن	accostarsi, appoggiarsi	11/7
e 'timād etmek	اعتماد اتمک	mu'temed kerden	معتمد کردن	accreditare	11/8
inandurmek	ایناندورمک	bāverdār kerdāniden	باوردار کردانیدن	accreditato	11/9
inanān	اینانن	bāverdār	باوردار	***	11/10
mō'temed	معتمد	mu'temed	معتمد	***	11/10
artırram	ارترم	mī efzāyem, ziyād kerdn	می افزایم، زیاد کردن	accrescere	11/11
artırdım	ارتردم	efzūdem	افزودم	accrescere	11/11
artuḥlük	ارتوخ لوک	ziyādī, efzūnī	زیادی، افزونی	accrescimento	11/12

sizün dövlət-i ālinüz ziyāde olsun	سیزون دولت النوز زیاده اولسون	dovlet-i šomā ziyād bāšed	دولت شما زیاد باشد	accrescasi la vostra prosperita	11/13
artuḥ goymuş	ارتوخ قویمش	ziyād gozašte, efzūn dāde şode	زیاد گذاشته، افزون داده شده	accresciuto, messo di pui	11/14
***	***	ziyāde kerde şode, efzūde şode	زیاد کرده شده، افزوده شده	accresciuto, moltiplicato	11/?
yıgmaḥ	یقمخ	cem' kerden, ferāhem āverden	جمع کردن، فراهم آوردن	accumulare	11/15
ḥırman etmek	خرمن اتمک	ḥermen kerd	خرمن کرد	accumulare, ammontinare, accumulamento	11/16
çuğullük	چقل لوک	çoğolī	چقلی	accusa, spia, riportamento	11/17
şikāyet	شکایت	şikāyet	شکایت	accusa, querela	11/18
çuğullük etmek	چقل لوک اتمک	çoğolī kerden	چقلی کردن	accusare, riferire	11/19
şikāyet etmek	شکایت اتمک	şikāyet kerden	شکایت کردن	accusare, querelare	11/20
şikāyet olunmuş	شکایت اولون میش	şikāyet kerde şode	شکایت کرده شده	accustore, querelatore	11/21
şikāyet eyleyici	شکایت ایلیجی	şikāyet konende	شکایت کننده	accusatore, querelatore	12/1
çuğul	چغل	çoğol	چغل	accusatore, spione	12/2
ḥām	خام	ḥāmī	خامی	acerbezza, immaturita'	12/3
yetişmemiş	یتش ممش	ne resīdegī	نرسیده کی	acerbezza, immaturita'	12/3
yetişmemiş	یتش ممش	ḥām, ne resīde	خام، نرسیده	acerbo, immaturato	12/4
sirke	سرکه	sirke	سرکه	aceto	12/5
turş	ترش	torş	ترش	aceto, agro	12/6
neşü	نشو	çi rā	چرا	a che?, per che?, a che effetto	12/7
ne işe	نه اشه	be çi kār	بچه کار	a che?, per che?, a che effetto	12/7
ne vāşiṭe	نه واسطه	be çi vāşiṭe	بچه واسطه	a che? per che rispetto, per qual ragione, o' intento	12/8
ne müdde'āya	نه مدعایه	be çi mudde'ā	بچه مدعا	a che? per che rispetto, per qual ragione, o' intento	12/8
ne meğşūd	نه مقصود	be çi mağşūd	بچه مقصود	a che? per che rispetto, per	12/8

				qual ragione, o' intento	
nece	نجه	be çi tovr, be çi tarîk	بچه طور، بچه طریق	a che modo, a che proposito	12/9
ne terz	نه طرز	be çi tovr, be çi tarîk	چه طور، بچه طریق	a che modo, a che proposito	12/9
ne terîg	نه طریق	be çi tovr, be çi tarîk	چه طور، بچه طریق	a che modo, a che proposito	12/9
ne niyyet	نه نیت	be çi tovr, be çi tarîk	چه طور، بچه طریق	a che modo, a che proposito	12/9
***	***	be çi daħl, be çi nisbet	بچه دخل، بچه نسبت	aco strumento	12/10
***	***	cuvaldüz	جوال دوز	aco grosso, cuscirsacchi, cuscire	12/?
süsen	سوسن	süsen	سوسن	***	12/11
su	سو	āb	آب	acqua	12/12
mübārek su	مبارک سو	āb-i mubārek	آب مبارک	acqua benedetta, in persia significa acqua di pioggia	12/13
revān su	روان سو	āb-i revān	آب روان	acqua corrente	12/14
çoh yağış suyu	چوخ یاقش سوی	bārān-i bisyār, tūfān	باران بسیار، طوفان	acqua copiosa, diluvio di acqua	12/15
sil suyu	سیل سوی	seylāb	سیلاب	acqua copiosa nel fiume, piena del fiume	12/16
şāf su	صاف سو	āb-i şāf	آب صاف	acqua chiara	12/17
bir su ki kicmek ola	بر سوکه کیچ مک اوله	āb-i ki gozer tevān kerd	آبی که کذر توان کرد	acqua che si puo' guazzare	12/18
çay suyu	چای سوی	āb-i rūd	آب رود	acqua del fiume	12/19
gil suyu	گیل سوی	āb-i lāin, gılālūd	آب لاین، کل الود	acqua turbida, fangosa	12/20
durmuş su	دورمیش سو	āb-i istāde	آب ایستاده	acqua morta, acqua forma	12/21
iymiş su	ایمش سو	āb-i gende	آب کنده	acqua puzzolente, corrotta	13/1
ğurtlu su	قورتلو سو	āb-i kirm oftāde	آب کرم افتاده	acqua puzzolente, corrotta	13/1
iymiş su	ایمش سو	āb-i mute' affin	آب متعفن	acqua guasta, puzzolente	13/2
vüzü suyu	وضو سوی	āb-i vuzū, ābdest	آب وضو، آب دست	acqua con cui si lavano li braccia li mori nelloro meschite	13/3
gölāb	کلاب	golāb	کلاب	acqua rosa	13/4

'arağ-i bīdmişk	عرق بید مشک	'araḡ-i bīdmoşk	عرق بید مشک	acqua di salce muschata, che usano in persia	13/5
'arağ	عرق	'araḡi	عرقی	acqua vite	13/6
'arağ-i fitne	عرق فتنه	'araḡ-i fitne	عرق فتنه	acqua di fior di naranci stillata con sandalo, ambra	13/7
'arağ-i bahār	عرق بهار	'araḡ-i behār	عرق بهار	acqua di fior di naranci	13/8
yağşı su	یغشی سو	āb-i ḡōṣ	آب خوش	acqua dolce buona	13/9
şor su	شور سو	āb-i şūr	آب شور	acqua salata	13/10
dırnağ	دیرناق	saḡār	سقار	acquaro, che porta acqua	13/11
ele getirmek	اله کتر مک	be dest āverden	بدست آوردن	acquistare, conseguire	13/12
taparam	تا پر م	der mī yābem	در می یابم	acquistare, ricevere, ottenere ma propriamente questo verbo significa trovare	13/13
tabdım	تابدم	der yāftem	در یافتم	acquistare, ricevere, ottenere ma propriamente questo verbo significa trovare	13/13
ḡāşil	حاصل	ḡāşil	حاصل	acquistare, guadagnare	13/14
müyesser etmek	میسر اتمک	muyesser kerdn	میسر کردن	acquistare, guadagnare	13/14
öz teşerrüfine getirmek	اوز تصرفینه کتر مک	be teşerruf-i ḡōd āverden	بتصرف خود آوردن	acquistare, impadronirsi, impossessarsi	13/15
ḡāşilluḡ	حاصل لوخ	ḡāşilī	حاصلی	acquisto, guadagno	13/16
müyesserluḡ	میسر لوخ	muyesserī	میسری	acquisto, guadagno	13/16
tiḡ	تیغ	nīş	نیش	aculeo di ape, o simile	13/17
iti zehin	اتی ذهن	tīzī zihn	تیز ذهن	acutezza d'ingegno	13/18
iti fehm	اتی فهم	tīzī fehm	تیزی فهم	acutezza d'ingegno	13/18
fehmlü	فهملو	fehīm, tīzfehm, feṭin, zekī, şāḡib-i 'aql	فهم، تیز فهم، زکی، صاحب عقل	acuto ingegnoso	13/19

fehmi iyesi	فحم ایسی	şāhib-i zihn, feṭin, zekī, şāhib-i 'aql	صاحب ذهن، زکی، صاحب عقل	acuto ingegnoso	13/19
iti	ایتی	tiz	تیز	acuto	13/20
yeñi erinen	ینکی ارینن	nev godāz	نو کداز	acuto, cosa che ha' la punta	13/21
su sepmek	سو سپمک	āb pāšiden	آب پاشیدن	adacquare	14/1
su vermek	سو ورمک	āb dāden	آب دادن	adacquare	14/1
yaş etmek	یاش اتمک	ter kerden	تر کردن	adacquare	14/1
bāğ yaş etmek	باغ یاش اتمک	bāğ ter kerden	باغ تر کردن	adacquare il giordino	14/2
***	***	āb rīhten, ber bālā-yi şarāb	آب ریختن، بر بالا ی شراب	adacquare il vino	14/?
yaş olmuş	یاش اولمش	ter kerde şode	تر کرده شده	adacquato, bagnato	14/3
su yemiş	سو یمش	āb hörde	آب خورده	adacquato, bagnato	14/3
ayru daḥile	ایرو دخله	be daḥl-i dīger	بدخل دیگر	ad altro proposito	14/4
derdlü etmek	دردلو اتمک	derdnāk kerdāniden	دردناک کردانیدن	addolorare	14/5
derd iyesi	درد ایسی	şāhib-i derd	صاحب درد	addolorato	14/6
derdlü	دردلو	derdnāk	دردناک	addolorato	14/6
ādem-i şafī	ادم صفی	ādem-i şafī	ادم صفی	adamo, nostro primo padre	14/7
ādem babası	ادم باباسی	baba ādem	بابا آدم	adamo, nostro primo padre	14/7
çağırram	چقرم	mī talebem	میطلبم	addomandare	14/8
çağırdım	چفردم	ṭalebidem	طلبیدم	addomandare	14/8
sedā eylerem	سدا ایلرم	āvāz mī konem	آواز میکنم	addomandare, chiamare	14/9
sedā eyledim	سدا ایلدم	āvāz kerdem	آواز کردم	addomandare, chiamare	14/9
iki ḡad etmek	ایکی قد اتمک	dōlā kerden, dōtā kerden	دو لا کردن، دو تا کردن	addoppiare, far doppio	14/10
iki ḡad olmuş	ایکی قد اولمش	dōlā kerde şode	دو لا کرده شده	addoppiato	14/11
yuḡuya getmek	یوخویه کتمک	ḡāb reften	خواب رفتن	addormentarsi	14/12
yuḡa getmek	یوخه کتمک	ḡāb refte	خواب رفته	addormentato	14/13
yatmış	باتمش	ḡābīde	خوابیده	addormentato	14/13
kimseni bir zāda getirmek	کمسنی بر زاده کترمک	kesī rā be ḡizī āverden	کسی را بچیزی آوردن	addurre, indurre	14/14
ortaya ḡoymek	اورتییه قویمک	der miyān nihāden	در میان نهادن	addurre, metter in palese, proporre	14/15
ḡuccet	حجت	ḡocet	حجت	addurre argomenti, ragioni	14/16
būrhān	برهان	burhān	برهان	addurre argomenti, ragioni	14/16
delīl ortaya getirmek	دلایل اورتییه کترمک	delīl der miyān āverden	دلایل در میان آوردن	addurre argomenti, ragioni	14/16

yere getirmek	بره کترمک	be cā āverden	بجا آوردن	adempiere, esequire	14/17
başa getirmek	باشه کترمک	be ser borden	بسر بردن	adempiere, esequire	14/17
nağd ağcaya	نقد اقبیه	be zer-i nağd	بزر نقد	a dinari contanti	14/18
tekye eyleyici	تکیه ایلیجی	tekye konende	تکیه کننده	aderente, che sta appoggiato	14/19
ğoḥum	قوحم	ḳovm u ḥvīṣ	قوم و خویش	aderente, affunis, conjunity, latine	15/1
yaḥun	یاخون	teḳarrub	تقرب	aderense, congruito, intrinseco	15/2
***	***	murīd	مرید	aderente, parziale	15/?
***	***	***	***	aderenza	15/?
ğeyret icün	غیرت ایجون	berāy-i ‘ibret	برای عبرت	ad esempio degl'altri	15/3
ṭama‘ etmek	طمع اتمک	to‘me numūden, çeṣte ḥōr kerden	طعمه نمودن، چشته خور کردن	adescare, adescamento, adescato	15/4
indi	اندی	ḥālā, āyā, eknūn, in dem	حالا، ایا، اکنون، ایندم	adesso	15/5
indi ḥamıdan irelū	اندی حامیدن ایره لو	ḥālā pīṣter ez heme vaḳt	حالا پیشتر از همه وقت	adesso piu che mai	15/6
bizim ‘ömrümüz	بزم عمرمز	der ‘omr-i mā	در عمر ما	adi nostri	15/7
bizim yaşımız	بزم یاشمز	der sinn-i mā	در سن ما	adi nostri	15/7
ense	انسه	pes, ‘aḳab, poṣt	پس، عقب، پشت	a dietro	15/8
allāh penāhında olsun	الله پناهنده اولسن	penāh-i ḥodā bāṣī, selāmet bāṣī	پناه خدا باشی، سلامت باشی	a dio sta in pace	15/9
ğezebe getirmek	غضبیه کترمک	ber ḡaḏab āverden	بر غضب آوردن	adirare	15/10
acuḡlanmek	اجوغ لئمک	ḡaḏab ḥōrden	غضب خوردن	adirarsi	15/11
***	***	ṣāḥib-i ḡaḏab, ḡaḏabnāk,	صاحب غضب، غضبناک	adirato	15/?
ğerez ...	غرز...	ḡaraḏ-i tō	غرز تو	a dispetto tino	15/12
yol acılmış	یوا اجلمش	rāḥ goṣāde, der bāz kerde ṣode	راه کشاده، در باز کرده شده	adito, entrata'	15/13
vekīl olmak	وکیل اولمک	vekālet dāṣten, vekilī kerden	وکالت داشتن، وکیل کردن	administrare	15/14
dövlət vekili	دولت وکی	vekilī, vekālet	وکیلی، وکالت	amministrazione	15/15
vekīl	وکیل	vekīl	وکیل	administratore, procuratore, agente	15/16
baḡaram	باخره م	mī nigerem	مینکرم	adocchiare, sguardare	15/17
baḡdım	باخدم	nigeristem	نکریستم	adocchiare, sguardare	15/17
her terz	هر طرز	be her ṭovr	بهر طور	ad ogni modo	15/18

her hāl	هر حال	be her hāl	بهر حال	ad ogni modo	15/18
elbette elbette	البته البته	elbette elbette	البته البته	ad ogni modo, senza fallo	15/19
işe getirmek bir zādı	اشه کتر مک بر زادی	be kār āverden çīzī rā	بکار آوردن چیزی را	adoperare, serursi. vedi sare	16/1
isti 'māl etmek	استعمال اتمک	musta 'mel kerdn	مستعمل	adoperare, itb.	16/2
işe getirilmiş	اشه کتر لملش	bekār āverde	بکار آورده	adoperato, messo in opra	16/3
mūsta 'mel	مستعمل	musta 'mel	مُستعمل	adoperato, messo in opra	16/3
heberleşürem	خبر لشورم	mī perestem	می پرستم	adorare	16/4
heberleşdim	خبر لشدن	perestīdem	پرستیدم	adorare	16/4
heberleşmek	خبر لشمک	perestārī, perestiş	پرستاری، پرستش	adoratione	16/5
bütperestlük	نت پرست لوک	botperestī	بت پرست	adoratione de idoli	16/6
perest	پرست	perest	پرست	adoratore	16/7
bütperest	نت پرست	botperest	نت پرست	adoratore d'idoli, idolatra	16/8
bezenmek	بزنمک	ārāstegī, zīnet	آراستگی، زینت	adornamento	16/9
bezenerem	بزنرم	mī ārayem	می آرایم	adornare	16/10
bezendim	بزندم	ārāstem	آراستم	adornare	16/10
ārāste	اراسته	ārāste	اراسته	adornato	16/11
zīnet olunmuş	زینت اولون مش	zīnet kerde şode	زینت کرده شده	adornato	16/11
ārāste eyleyici	اراسته ایلیجی	meşşāte, ārāste konende	مشاطه، آراسته کننده	adornatore	16/12
oğulluğa gebül etmek	اقولوقه قبول اتمک	be ferzendī ḡabül kerdn	بفرزندى قبول کردن	adottare per figlio	16/13
oğulluğa gebül eylemiş	اقولوقه قبول ایللمش	be ferzendī ḡabül kerde şode	بفرزندى قبول کرده شده	adottato per figlio. vedi figlio	16/14
ḡağg ve ayru ḡağg	حق و ایرو حق	be ḡaḡḡ u be ḡayr-i ḡaḡḡ	بحق و بغير حق	a dritto et a torto (fas et nefas. latin.)	16/15
***	***	dōtā, dotā	دو تا، دتا	a due, a'due	16/?
tītāl etmek	تیتال اتمک	tītāl kerdn	تیتال کردن	adulare	16/16
tītālluḡ	تیتال لوخ	tītālī	تیتالی	adulatione	16/17
tītāl eyleyici	تیتال ایلیجی	tītāl konende, tītālçi	تیتال کننده، تیتال چی	adulatore	16/18
zinā veren arvat	زنا ورن اروت	zen-i zānīye	زن زانیه	adultera	17/1
zinā etmek	زنا اتمک	zinā kerdn	زنا کردن	adulterare	17/2
veledü'z-zinā	ولدالزنا	veledu'z-zinā	ولدالزنا	adulterino, bastardo, figlio di adulterio	17/3
zinā eyleyici	زنا ایلیجی	zinākārī	زناکاری	adulterio	17/4
zinā	زنا	zinā	زنا	adulterio	17/4
zinā eyleyici	زنا ایلیجی	zinā konende	زنا کننده	adultero	17/5

bāliḡ olmak	بالغ اولمک	bāliḡ şode, bulūḡ resīde	بالغ شده، بلوغ رسیده	adulto, cresciuto	17/6
camā'at	جماعت	cemā'et	جماعت	adunanza	17/7
pes	پس	pes	پس	adunque	17/8
bir ḥāl	بر حال	der ḥāl der yek lemḥe, der yek çeşm zeden	در حال در یک لمحه، در یک چشم زدن	ad un tratto, un batter d'occhio	17/9
bir lemḥe	برلمحه	der ḥāl der yek lemḥe, der yek çeşm zeden	ک لمحه، در یک چشم زدن	ad un tratto, un batter d'occhio	17/9
bir göz vurmek	بر کوز ورمک	der ḥāl der yek lemḥe, der yek çeşm zeden	ک لمحه، در یک چشم زدن	ad un tratto, un batter d'occhio	17/9
reviş	روش	be reviş	بروش	ad usanza, al modo	17/10
ḡā'ide	قاعده	be kā'ide	بقاعده	ad usanza, al modo	17/10
havā	هوا	hevā	هوا	aere	17/11
havālu	هوالو	hevāyī	هوایی	aereo	17/12
başı yuḡaru	ناشی یوځرو	serābālā	سرا بالا	aerta, all'isesu	17/13
ne işe	نه ایشه	be çi kār	بچه کار	a far che?	17/14
mütleg	مطلق	muṭlaḡ	مطلق	a fatto, totalmente	17/15
eşlen	اصلا	aşlen	اصلا	a fatto, totalmente	17/15
yaḡşı ḥülḡ	یقشی خلق	ḥōş ḥulḡ	خوش خلق	affabile	17/16
yaḡşı ḥülḡlük	یقشی خلق لوک	ḥōş ḥulḡī	خوش خلقی	affabilita'	17/17
ac	اج	gorisne	کرسنه	affamato, che ha' fame	17/18
palçuḡlu etmek	پالچوخ لو اتمک	gilālūde kerdn	کل آلوده کردن	affangare, imbrattar con fango	17/19
palçuḡ	پالچوخ	gilālūde	کل آلوده	affangato	17/20
dar köyül etmek	دار کنول اتمک	tengdil kerdn, melül kerdāniden	تتک دل کردن، ملول کردانیدن	affannare, dar afanno	17/21
tengdil olmak	تتکدل اولمک	tengdil şoden	تتکدل شدن	affanarsi, pigliar affanno	18/1
melül olmak	ملول اولمک	melül kerdāniden	ملول کردانیدن	affanarsi, pigliar affanno	18/1
dar köyül olmek	دار کنول اولمک	tengdil şoden	تتکدل شدن	affannato	18/2
ḡem yemek	غم یمک	ḡam ḥörden	غم خوردن	affannato	18/2
köyül dar	کنول دار	tengdil	تتک دل	affanno	18/3
dilḡir	دلگیر	dilir	دلیر	affanno	18/3
kār-i mūḥūm	کار مهم	kār-i muhim	کار مهم	affaro negozio, servizio	18/4
ḥidmet ileyh almek	خدمت الیه المک	ḥidmet	خدمت	affaro negozio, servizio	18/4
cefā çekmek	جفا جکمک	cefā keşiden, meşakḡat keşiden	جفا کشیدن، مشقت کشیدن	affaticarsi	18/5

riyāzet cekmek	رياضت جکک	riyāzet keşiden, meşakkat keşiden	رياضت کشیدن، مشقّت کشیدن	affaticarsi	18/5
riyāzet cekmek	رياضت جکک	riyāzet keşide	رياضت کشیده	affaticato	18/6
renc cekmek	رنج جکک	renc keşide	رنج کشیده	affaticato	18/6
ğalmış işden	قالمش اشدن	vāmānde	وا مانده	affaticato, stanco	18/7
cādū ileyh almak	جادو اليه المک	sihr kerden	سحر کردن	affattare, ammaliare	18/8
***	***	sihr kerde şode	سحر کرده شده	affatturato	18/?
ğebül ileyh almak	قبول اليه المک	taşdıķ kerden	تشدیق کردن	affirmare il detto altrui, confirmare	18/9
ğebül iden	قبول ایدن	icāb kerden	ایجاب کردن	affirmare, dir affermativamente	18/10
ğebül ileyh almak özge sözün	قبول اليه المک اوزکه سوزین	taşdıķ be goftār kesī	تصدیق بگفتار کسی	affirmatione del detto altrui	18/11
ğebül ileyh almak	قبول اليه المک	icāb	ایجاب	affirmatione, opposito della negatione	18/12
dutaram	دوتارم	mī girem	میکرم	afferrare, pigliare	18/13
dutmış	دوت میش	girimem	کرفتم	afferrare, pigliare	18/13
becid dutulmağ	بجد دوت المق	becidd giriften	بجد گرفتن	afferrar, o tirar con furia, op forza	18/14
‘āşig-i bītāb olmak	عاشق بیتاب المک	‘āşık-i bītāb şoden	عاشق بیتاب شدن	affettionarsi con amor sfrenato	18/15
dōslik	دوسلیک	dūstī dāde şode	دوستی داده شده	affettionato	18/16
dōst	دوست	dūst	دوست	affettionato	18/16
mehribān	مهربان	mihrbān	مهربان	affettionato	18/16
‘āşig-i bītāb olmak	عاشق بیتاب اولمک	‘āşık-i bītāb	عاشق بی تاب	affettionato d'amor sfrenato	18/17
dōstlūk	دوست لوک	dūstī, mihr	دوستی، مهر	affettione	19/1
bıcağ itirmek	بیجاق اتمک	kārd tiz kerden	کارد تیز کردن	affilare, dar il filo ad un coltello	19/2
itinmiş	اتینمش	tiz kerde şode	تیز کرده شده	affilato	19/3
bıcağ caħır etmek	بیجاق جخر اتمک	çerħ konende kārd	چرخ کننده کارد	affilatore, avotator di coltelli	19/4
tamām teveccühinen baħmek	تمام توجهنن باخمک	be teveccuh-i temām nigāh kerden	بتوجه تمام نگاه کردن	affissare lo sguardo	19/5
kirāye vermek	کرایه ورمک	be kirāye dāden	بکرایه دادن	affittare dar ad affitto	19/6
kirāye verilmiş	کرایه ورل میش	be kirāye dāde şode	بکرایه داده شده	affittato	19/7

kirāye verici	کرایه ورچی	be kirāye dehende, mekārī	بکرایه دهنده، مکاری	affitto, affittuario	19/8
efsürde köyül etmek	افسرده کنول اتمک	efsurbedil sālhten, dimāg-i hoşk kerden	افسرده دل ساختن، دماغ خشک کردن	affligere	19/9
efsürdelük	افسرده لوک	efsurdegī	افسرده کی	afflittione	19/10
dimāg-ı hūşk	دماغ خشک	dimāg-i hoşkī	دماغ خشکی	afflittione	19/10
ğemlū	غملو	ğamnāk	غمناک	afflito, malinconico	19/11
dimāg-ı hūşk	دماغ خوشک	dimāg-i hoşk, efsurde dil	دماغ خشک، افسرده دل	afflito, malcontento	19/12
hēfe etmek	خفه اتمک	hēfe kerden	خفه کردن	affogare	19/13
nefes dutmek	نفس دوتمک	nefes girifte kerden	نفس گرفته کردن	affogare	19/13
suya ğerg olmak	سوء غرق اولمک	der āb ğarḡ ṣoden	در آب غرق شدن	affogarsi nell'acqua, sommergersi	19/14
hēfe olmuş	خفه اولمش	hēfe kerde ṣode	خفه کرده شده	affogato	19/15
suya ğerg olmuş	سوء غرق اولمش	der āb ğarḡ ṣode, mağrūk	در آب غرق شده، مغروق	affogato, sommerso	19/16
gemi suya batırmek	کمی سویه باتر مک	keṣtī furū kerden der āb	کشتی فرو کردن در آب	affondar una nave nell'acqua	19/17
gemi batırmek	کمی باتر مک	keṣtī furū reften	کشتی فرو رفتن	affondarsi una nave nell'acqua	19/18
ġerg olmak	غرق اولمک	ġarḡ ṣoden der āb	غرق شدن در آب	affondarsi una nave nell'acqua	19/18
batmış	باتمش	furū refte	فرو رفته	affondato sommerso nell'acqua	19/19
ġerg olmuş	غرق اولمش	ġarḡ ṣode der āb	غرق شده در آب	affondato sommerso nell'acqua	19/19
destpāce olmak	دستپاچه اولمک	ṣitāb kerden	شتاب کردن	affrettare	20/1
destpāce olaram	دستپاچه اولرم	mī ṣitābem	می شتابم	affrettarsi	20/2
destpāce oldum	دستپاچه اولدم	ṣitābīdem	شتابیدم	affrettarsi	20/2
düşmene hēme etmek	دشمنه حمله اتمک	doşmen rā ḥamle kerden	دشمن را حمله کردن	affronatar il nemico	20/3
***	***	dudnāk kerden	دودناک کردن	affumare	20/?
tütünlü	تتون لو	dūd nāk	دودناک	affumato	20/4
tütün yemiş	تتون یمش	dūd ḥörde, dūd zede ṣode	دود خورده، دود زده شده	affumato	20/4
hemçeşm	هم چشم	be hem çeşmī	بهم چشمی	a gara	20/5
***	***	***	***	agata, babagoli	20/?
daş göz	داش کوز	seng-i çeşm-i gāv, 'aynu'l-baḡar	سنگ چشم کاو، عین البقر	agata rotonda, occhio di bove	20/6
vekīl	وکیل	vekīl	وکیل	agente, procuratore	20/7
buz bağlamak	بوز باقله مک	yeḡ besten	یخ بستن	aggiacciare	20/8
***	***	yeḡ beste ṣoden	یخ بسته شدن	aggiacciarsi	20/?

buz bağlamış	بوز باقله میش	yeh beste şode	یخ بسته شده	aggiacciato, congelato	20/9
dönderürem	دونده رورم	mî gerdānem	میکردانم	aggirare	20/10
dönderdim	دوندردم	gerdānīdem	کردانیدم	aggirare	20/10
gezerem	کزرم	mî gerdem	میکردم	aggirarsi, et anco andar passeggiando, vagabondo	20/11
gezdım	کزدم	gerdīdem	کردیدم	aggirarsi, et anco andar passeggiando, vagabondo	20/11
arturram	ارتورم	mî efzāyem	می افزایم	aggiungere, accrescere	20/12
artırdım	ارتردم	efzūdem	افزودم	aggiungere, accrescere	20/12
arturmek	ارتورمک	ziyād kerdən, efzūde sâhten	زیاد کردن، افزودن	aggiungere, iten	20/13
yetişerem	یتشرم	mî resem	میرسم	aggiungere, arrivare	20/14
yetişdim	یتشدم	resīdem	رسیدم	aggiungere, arrivare	20/14
arturan	ارتورن	efzāyiş	افزایش	aggiunta, accrescimento	20/15
artuḡlūk	ارتوḡ لوک	ziyādetī	زیادتی	aggiunta, accrescimento	20/15
ḥesāb pāk etmek	حساب پاک اتمک	ḥesāb pāk kerdən	حساب پاک کردن	aggiustar iconi	20/16
begenmek	بکن مک	pesendī	پسندی	aggradimento	20/17
begenilmiş	بکن لمش	pesendīde şoden	پسندیده شدن	aggradire esser grato	20/18
begenmek	بکنمک	pesend dāştən	پسند داشتن	aggradire haver a'grado	21/1
yüklemek	یوک لمک	bār kerdən	بار کردن	aggravare, metter peso	21/2
aḡır çigine ḡoymek	اقر چکینه قویمک	sengīn ber dūş gozāştən	سنگین بر دوش گذاشتن	aggravare, metter peso	21/2
nāḡaḡ	ناحق	nāḡaḡ	ناحق	aggravio, torto	21/3
yarılıḡ dutmek	یاری لوخ دوتمک	be yārī giriften	بیاری گرفتن	aggregare, ammetter' in compagnia, ammetter' in frafessanza	21/4
yar olmuş	یار اولمش	be yār şode	بیار شده	aggregato	21/5
***	***	berāberī	برابری	agguagliamento, pareggiamento di due cose	21/?
berāber etmek	برابر اتمک	berāber kerdən	برابر کردن	agguagliare, pareggiare	21/6
***	***	berāber kerde şode	برابر کرده شده	agguagliato, pareggiato	21/?
cüst	جسٹ	cost	جسٹ	agile, lesto	21/7

çalak	چالاک	çalāk	چالاک	agile, lesto	21/7
çüstlük	چست لوک	costī	جستی	agillita', lestezza	21/8
çalaklık	چالاک لوک	çalākī	چالاکي	agillita', lestezza	21/8
hareket vermek	حرکت ورمک	hareket dāden	حرکت دادن	agitare	21/9
berk yapuşdurmek	برک یاپوړدورمک	conbāniden be şiddet	جنبانیدن بشدت	agitare	21/9
hareket	حرکت	hareket	حرکت	agitazione, commozione	21/10
tebrenmek	تبرنمک	conbiş	جنبش	agitazione, commozione	21/10
hareket verilmiş	حرکت ورلمش	conbānide şode, hareket kerde şode, temevvuc, mutemevvic	جنبانیده شده، حرکت کرده شده، تموج، متموج	agitato, commosso	21/11
toş	توړ	sīr	سیر	aglio, capo di aglio	21/12
guzı	قوزی	berre, beççe-i mīř	بره، بچه میش	agnello	21/13
ğetre ğetre	قطره قطره	ķatre ķatre	قطره قطره	a goccia a goccia	21/14
igine	ایکینه	sūzen	سوزن	ago	21/15
igine delūgi	ایکینه دلوگی	sūrāř-i řūzen, sūfār	سوراخ سوزن، سوفار	bucu dell' ago	21/16
sūřu	سورو	reme reme	رمة رمة	a gregge, gregatum. lat.	21/17
ğoyun	قوین	gele gele	کله کله	a gregge, gregatum. lat.	21/17
ğüre	غوره	ğüre	غوره	agresta	21/18
turşı	ترشی	torşı	تُرشی	agrezza	21/19
ekinci	اکنجی	berzīger	برزیکر	agricoltore	22/1
ekincilik	اکنجی لوک	berzīgerī	برزیکری	agricoltura	22/2
turş	ترش	torş	ترش	agro	22/3
baş çışardmek	باش چخردمک	nūk dāden, ser kerdn	نوک داد، سر کردن	agozzare, far lapunta	22/4
baş çışardan	باش جخردن	nūkdār	نوک دار	aguzzo, puntuto	22/5
***	***	dāye	دایه	aja	22/?
lele	له له	lala	له له	ajo	22/6
medet vermek	مدت ورمک	tābīn-i medet dāden, mu'āvenet kerdn	تابین مدت دادن، معاونت کردن	aiutare, aiutante, come di secreteria, o simile tabin	22/7
yarı vermek	یاری ورمک	tābīn-i medet dāden, mu'āvenet kerdn	تابین مدت دادن، معاونت کردن	aiutare, aiutante, come di secreteria, o simile tabin	22/7
medet verici	مدت ورچی	medet dehende	مدت دهنده	aiutatore	22/8
yarı verici	یاری ورچی	mu'āvenet dehende, mu'āvin	معاونت دهنده، معاون	aiutatore	22/8

medet	مدت	medet	مدت	aiuto	22/9
yarı	یاری	mu'āvenet	معاونت	aiuto	22/9
tovfiğ	توفیق	tovfiğ	توفیق	aiuto, concorso	22/10
yağşı	یغشی	be	به	al, a, allo, alli, pre positioni	22/11
hemān yerde	همان یرده	hemān cā	همان جا	al medesimo luoco	22/12
bu miğdār	بو مقدار	dō inḡadr	دو اینقدر	al doppio	22/13
herçend az	هر چند از	herçend kem	هر چند کم	al meno	22/14
herçend azdurlar yüzden az degiller	هر چند ازدرلر یوزدن از دکلر	herçend kem endāz şed kem nīstend	هر چند کمانداز صد کم نیستند	al meno cento	22/14
öz rizāsiyman	اوز ریضاسیین	be rizā-yi ḡōdeş	برضای خودش	al suo piacere	22/15
olaru gümānman	اولرو کمانین	be gomān-i īşān, be pindāriş-i īşān	بکمان ایشان، به پندارش ایشان	al parer loro	22/16
yay müvāfiği	یای موافقی	muvāfiğ-i gomān, pindāriş-i mā	موافقت کمان، پندارش ما	al parer mio	22/17
berāber	برابر	berāber	برابر	al pari	22/18
böğü(r)	بگو	pehlū pehlū	پهلوی پهلوی	al pari	22/18
egri	اکری	munḡarīf	منحرف	al pari	22/18
herçend yaman	هر چند یمان	herçend bed	هر چند بد	al peggio	22/19
herçend çoğdur	هر چند چوقدور	herçend bisyār est	هر چند بسیار است	al piu'	23/1
herçend kic	هر چند کیچ	herçend dīr	هر چند دیر	al piu' tardi	23/2
kic oldı	کیچ اولدی	dīrter ki bāşed	دیرتر که باشد	al piu' tardi, dimane	23/3
şabāḡ olsun	صباح اولسون	ferdā bāşed, ez ferdā dīrter ne bāşed	فردا باشد، از فردا دیرتر نباشد	al piu' tardi, dimane	23/3
bu vağte	بو وقته	ḡālā der in vağt	حالا در این وقت	al presente	23/4
ğanaṡ	قناط	bāl perende	بال پرنده	ala	23/5
ucucı	اوججی	bāl perende	بال پرنده	ala	23/5
***	***	per	پر	ala, penna per metaphora	23/?
bāl	بال	bāl, perperendedār	بال، پرپرنده دار	alato	23/6
per uçan	پر اوچن	bāl, perperendedār	پرپرنده دار	alato	23/6
macār ö(l)kesi	مجار اوکه سی	ulke-i macār	الکه مجار	alemagna, terra thedesca	23/7
macār lu	مجارلو	macārī	مجاری	alemanno, tedesco	23/8
gice	کیجه	be şeb	بشب	ala bastro, pietra bianca fina	23/9
şabāḡ acılmek	صبحاچلمک	ṡulū'-i şobḡ, sefīde-i şobḡ	طلوع صبح، سفیده صبح	alba della mattina	23/10
yer vermek	یر ورمک	cāy dāden	جای دادن	albergar dar alloggiamento	23/11

menzil vermek	منزل ورمک	menzil dāden	منزل دادن	albergar dar allogiamento	23/11
yer vermek müsafirlere	یر ورمک مسفرلره	cāy dāden musāfirān rā	جای دادن مسافرانرا	albergar viandante	23/12
ğonaḥ	قناخ	mihmān	مهمان	albergato, allogiato	23/13
ğonaḥlu	قناخلو	mihmāndār	مهمان دار	albergatore	23/14
kārvānsarādār	کاروان سرادار	kārvānsarādār	ماروان سرا دار	albergatore, vioe' custode dell'albergo	23/15
menzil	منزل	menzil	منزل	albergo	23/16
kārvānsarā	کاروان سرا	kārvānsarā	کاروان سرا	albergo grande per li cameli	23/17
ağac	اقچ	diraḥt	درخت	albero	23/18
bādām ağacı	بادام اقچی	diraḥt-i bādām	درخت بادام	albero di a mandole	23/19
erük ağacı	اروک اقچی	diraḥt-i zerdālū	درخت زردالو	albero di bricocchi	23/20
***	***	***	***	albero di cannella	23/?
alubālū ağacı	الوبالو اقچی	diraḥt-i ālūbālū	درخت الوبالو	albero di visciole	24/1
gīlās ağacı	گیلاس اقچی	diraḥt-i gīlās	درخت کیلاس	albero di cerasi dolci	24/2
turunc ağacı	ترنج اقچی	diraḥt-i turunc	درخت ترنج	albero di cedro	24/3
heyva ağacı	هویا اقچی	diraḥt-i bih	درخت به	albero di cotogni	24/4
ḥurmā ağacı	خرمه اقچی	diraḥt-i ḥurma	درخت خرما	albero di dattilo	24/5
encīr ağacı	انجیر اقچی	diraḥt-i encīr	درخت انجیر	albero di fichi	24/6
***	***	***	***	albero di giugiolli	24/?
limo ağacı	لیمو اقچی	diraḥt-i līmō	درخت لیمو	albero di limoni	24/7
tūt ağacı	توت اقچی	diraḥt-i tūt	درخت توت	albero di mori	24/8
nārenc ağacı	نارنج اقچی	diraḥt-i nārenc	درخت نارنج	albero di naranci	24/9
***	***	diraḥt-i girdū	درخت کردو	albero di noci, albero di noce moscata	24/?
zeytūn ağacı	زیتون اقچی	diraḥt-i zeytūn	درخت زیتون	albero di olive	24/10
***	***	***	***	albero di pepe	24/?
emrud ağacı	امرود اقچی	diraḥt-i emrūd	درخت امرود	albero di peri	24/11
gūlāb ağacı	کلاب اقچی	golābī	کلابی	albero di peri	24/11
şefğētlū ağacı	شفقت لو اقچی	diraḥt-i şeftālū	درخت شفتالو	albero di persichi	24/12
kāc ağacı	کاج اقچی	diraḥt-i kāc	درخت کاج	albero di pino	24/13
alma ağacı	آلمه اقچی	diraḥt-i sīb	درخت سیب	alberp di pomi	24/14
***	***	diraḥt-i enār	درخت انار	albero di pemi granati	24/?
alu ağacı	الواقچی	diraḥt-i ālū	درخت آلو	albero di prugni	24/15

***	***	***	***	albero di uva, vite, vigna	24/?
yemiş ağacı	یمش اقبی	diraht-i mīve, urd bār āver	درخت میوه، ارد بار اور	albero frutti fero	24/16
bārsız ağacı	بارسبز اقبی	diraht-i bīber	درخت بی بر	albero infruttuoso	24/17
serv ağacı	سرو اقبی	diraht-i serv	درخت سرو	albero di cipresso	24/18
çinār ağacı	چنار اقبی	diraht-i çenār	درخت چنار	albero di platano	24/19
***	***	***	***	albero di frassino	24/?
***	***	***	***	albero di olmo	24/?
ağaclu	اقج لو	diraht-i sefidār	درخت سفید دار	albero di pioppo	25/1
bālūt ağacı	بالوط اقبی	diraht-i bālūt	درخت بالوط	albero di quercia	25/2
sōgūt ağacı	سکوت اقبی	diraht-i bīd	درخت بید	albero di salce	25/3
***	***	***	***	albero di terebinto	25/?
bīše	بیشه	bīše	بیشه	albereto, selva di alberi	25/4
h̄igel-i dirahtān	خیگل درختان	h̄igel-i dirahtān	خیگل درختان	albereto, selva di alberi	25/4
nihā(l) ağacı	نها اقبی	nihāl diraht	نہال درخت	alborscello, alboretto giovane	25/5
nihāl	نہال	nihāl diraht	نہال درخت	alborscello, alboretto giovane	25/5
kimyā	کیمیا	kimyā	کیمیا	alchimia	25/6
kimyā	کیمیا	kimyāger	کیمیاکر	alchimista	25/7
ba'z	بعض	ba'z	بعض	al uno	25/8
***	***	ba'z çīz, çīzī ba'z zād zāde	بعض چیز، چیز بعض زاد زاده	al una cosa	25/?
gāh	گاه	gāh	گاه	al una volta	25/9
ba'z gāh	بعض گاه	ba'z gāh	بعض گاه	al una volta	25/9
şehir-i haleb	شهر حلب	şehir-i haleb	شهر حلب	aleppo citta in soria	25/10
iskenderiyye	اسکندریه	iskenderiyye	سکندریه	allessandria, citta in egito	25/11
iskenderüne	اسکندرونه	iskenderüne	سکندرونه	alessandretta, spiaggia di mare per anpar in aleppo	25/12
iskenderüne	اسکندرونه	iskender	اسکندر	alessandro, nome proprio	25/13
yehni	یخنی	yehni	یخنی	alesso, cotto nell'acqua	25/14
derdlü	دردلو	'alemdār	علم دار	alfiero, chi porta l'insegna in guerra	25/15
be āhır	باخر	be āhır	بأخر	alfine	25/16

***	***	***	***	alice	25/?
***	***	***	***	alicorno	25/?
biḡāne vermek	بیگانه ورمک	biḡāne dāden	بیگانه دادن	alienare	25/17
biḡāne olmak	بیگانه اولمک	biḡāne şoden	بیگانه شدن	alienarsi	25/18
biḡānelük	بیگانه لوک	biḡānegī	بیگانگی	alienatione	25/19
biḡānelügi	بیگانه لوکی	biḡāne	بیگانه	alieno	26/1
nefes	نفس	nefes	نفس	alito	26/2
cān bāḡisi	جان باقسی	bāḡi-i cān, hoşāşe	باقی جان، حشاشه	alito ultimo, residuo dell' anima così a' la frase in persia	26/3
sābiḡ destūri	سابق دستوری	be destūr-i sābiḡ, be reviş-i ḡadīm	بدستور سابق، بروش قدیم	all' antica	26/4
tereddūd bu ḡālde	تردد بو حالده	tereddud fi'l-ḡāl	تردد فی الحال	all' instate, subito	26/5
evvelde	اولده	der evvel	در اول	all prima	26/6
çoḡ ḡebersiz	جوخ خبر سیز	por biḡaber	پر بی خبر	alla non pensata	26/7
zāhir	ظاهر	be zāhir, huveydā	بظاهر، هویدا	alla scoperta	26/8
su yoldaşı	سو یولداشی	hemrāh-i āb, peyāb	همراه آب، بی اب	alla seconda dell' acqua	26/9
'eks	عکس	ber 'aks	بر عکس	all' incontro, il contrario	26/10
yüz ikisine müḡābil	یوز ایکسنه مقابل	rū her rū, der muḡābil	رو هر رو، در مقابل	all'incontro, di rimpetto	26/11
baḡlaram	باqlرم	mī bendem	می بندم	allacciare, legare	26/12
baḡladım	باqlدم	bestem	بستم	allacciare, legare	26/12
düḡme etmek	دکمه اتمک	dogme kerdem	دکمه کردن	allacciare, abbottonare	26/13
baḡlu	باqlو	beste	بسته	allacciato	26/14
başdan çıḡmek	باشدن چیقمک	ez ser bed reften āb	از سر بد رفتن آب	allagare	26/15
ginletmek	کینلتمک	ferāḡ kerdāniden, goşāde kerdem	فراخ کردانیدن، کشاده کرده	allargare, slargare	26/16
gin	کین	ferāḡ	فراخ	allargarsi, stendersi	26/17
acılmış	اچل میش	goşāde şoden	کشاده شدن	allargarsi, stendersi	26/17
acılmış	اچل مش	goşāde şode	کشاده شده	allargato, disteso	26/18
şirdān	شیران	şir dāden	شیر دادن	allattare	26/19
diş iymek	دیش ایمک	gend şoden dendān	کند شدن دندان	allegarsi li denti	27/1
ḡafiflük	خفیف لوک	ḡafifi	خفیفی	alleggerire	27/2
yüngül etmek	یونکل اتمک	sebokī kerdem	سبکی کردن	alleggerire	27/2
yüngül etmek palda(r)ı	یونک اتمکل پالدی	muḡaffef kerden reḡthā	مخفف کردن رختها	alleggerirsi de panni	27/3

hōṣḥāllük	خوشحال لوک	be hōṣḥālī	بخوشحالی	allegramente	27/4
ṣādlük	شادلوک	be ṣādi	بشادی	allegramente	27/4
hōṣḥāl olmak	خوشحال اولمک	hōṣḥāl ṣoden	خوشحال شدن	allegrarsi	27/5
ṣād olmak	شاد اولمک	ṣād ṣoden	شاد شدن	allegrarsi	27/5
‘eys	عیش	‘ıys	عیش	allegrezza	27/6
ṣādlük	شادلوک	beṣāret	بشارت	allegrezza	27/6
hōṣḥāl	خوشحال	hōṣḥāl	خوشحال	allegro	27/7
ṣād	شاد	ṣād	شاد	allegro	27/7
mübāreklük vermek	مبارک لوک ورمک	mubārekī dāden	مبارکی دادن	allegrarsi, dar il buon pro'	27/8
boşurmek	بوشورمک	şol kerden	شل کردن	allentare	27/9
boşadmek	بوشادمک	nerm kerden	نرم کردن	allentare	27/9
culav boşadmek	جولاو بوشادمک	‘inān nerm kerden	عنان نرم کردن	allentar la briglia	27/10
boşanmış	بوشانمش	nerm (kerde ṣode), şol kerde ṣode	نرم، شل کرده شده	allentato	27/11
***	***	***	***	allettamento	27/?
***	***	***	***	allettare	27/?
***	***	***	***	allettato	27/?
perveriş verrem	پرورش ورم	mī perverem	می ورورم	allevare, nutrire	27/12
perveriş verdim	پرورشوردم	perverīdem	پروریدم	allevare, nutrire	27/12
perveriş verilmiş	پرورش ورلمش	perverīde ṣode	پروریده شده	allevato, nutrito	27/13
perveriş veren	پرورش ورن	perverende	پرورنده	allevatore, nutritore	27/14
gāh gāh	گاه گاه	gāh	گاه	alle volte	28/1
vağt	وقت	vağt	وقت	alle volte	28/1
o vağte	او وقته	der ān vağt	در آن وقت	allhora	28/2
o ḥālde	او حالده	der ān ḥāl	در آن حال	allhora	28/2
ayırmek	آیرمک	codā kerden, dūr kerden	جدا کردن، دور کردن	allontanare, separare	28/3
ayrılmış	آیرلمش	codā kerde ṣode	جدا کرده شده	allontanato, separato	28/4
uzağ olmuş	اوزاخ اولمش	dūr ṣoden	دور شدن	allontanarsi	28/5
hāzır	حاضر	hāzır, āmede	حاضر، آمده	all'ordine, pronto	28/6
tertīb	ترتیب	tertīb	ترتیب	all'ordine, ordinato	28/7
gulağa söz dimek	قلاقه سوز دیمک	ser gūṣī goften, soḥen be gūṣ goften	سر کوشی گفتن، سخن بکوش گفتن	alloreccchia, parlare	28/8
garanluğda	قارانلوخده	der tārīk	در تاریک	allo scuro	28/9
ikisinde	ایکسینده	her dō rā	هر دو را	all' uno er all' altro, atuttidue	28/10
uzaltmek	اوزلتمک	der ez kerden	در از کردن	allungare far lungo	28/11
bugünü şabāḥa salmek	بو کنی صباحه سالمک	imrūz rā be ferdā endāḥten	امروز را بفردا انداختن	allungar di hoggi in dimane	28/12
***	***	***	***	aloe sorte di pianta	28/?

ne il	نه ایل	‘öd çend	عود چند	al quanti	28/13
hālā nece ildür	حاله نجه ایل دور	hālā çend şāl est	حالا چند سالست	al quanti anni sono	28/14
endek	اندک	endek	اندک	al quanto	28/15
ğurbān yeri	قربان یری	mezbeh, ħurbāngāh	مزبح، قربانگاه	altare	28/16
tebī‘ et şūriş olmak	طبیعت شورشی اولمک	şūriş-i tebī‘ et dāšten	شورش طبیعت داشتن	alterare, alterarsi, di cesi dell' uomo per colora	28/17
tebī‘ et şūriş olan	طبیعت شورشی اولب	şūriş-i tebī‘ et dāden	شورش طبیعت دادن	alterato	28/18
tebī‘ et şūriş	تبیعت شورشی	şūriş-i tebī‘ et	شورش طبیعت	altreteratione	28/19
növbet növbet etmek	نوبت نوبت اتمک	novbet novbet kerden	نوبت نوبت کردن	alternare, far alternativament e	28/20
növbet	نوبت	novbet	نوبت	alternatione	29/1
ucalūk	اوجه لوک	bolendī	بلندی	altezza	29/2
nevvāb	نواب	nevvāb	نواب	altezza, titolo che si fa' a principi	29/3
***	***	nevvāb-ı eşref	نواب اشرف	altezza, nobile si intende il Re descenteda maffoma	29/?
ucalūk	اوجه لوک	bolend, te‘ālī, refī‘	بلند، تعلی، رفیع	alto	29/4
ucalūkden	اوجه لوکدن	‘ālīterīn, bolendterīn	عالی ترین، بلند ترین	altissimo, eccelso, sublime	29/5
rütbe	رتبه	vālā rotbe	والا رتبه	alto grado, titolo che danno li persiani	29/6
bun kimi	بو نکمی	ānçenin, mişl-i in	انچنن، مثل این	altresi, similmente	29/7
nece yol	نجه یول	çendān bār	چندان بار	altretante volte	29/8
bu miğdār	بو مقدار	ānmiğdār, nīm ziyād	آنمقدار، نیم زیاد	altre tanto, e mezzo di piu'	29/9
bundan ğeyr dahi	بوندن غیر دهی	ğayr ez in	غیر ازین	altrimenti	29/10
bundan ğeyr	بوندن غیر	dīger	دیگر	altro	29/11
özge yerden	اوزکه یردن	ğayr ez	غیر از	altro che	29/12
***	***	ez cāy-ı dīger	از جای دیگر	altronde	29/13
***	***	dīger cā, cāy-ı dīger	دیگر جا، جای دیگر	altrove	29/?
onu kimi tamāmluķinen	اونو کمی تمام لوق اینن	mānend be temāmī	مانند بتمامی	al tutto simile	29/14
ağ zek	اق زک	zāk-ı sefīd	زاق سفید	alume	29/15
götürrem	کوثرم	ber mī dārem	بر میدام	alzare, sollevare	29/16
götürdüm	کتردم	ber dāstem	بر داشتم	alzare, sollevare	29/16

serefrāz etmek	سرافراز اتمک	serefrāz kerdən	سرافراز کردن	alzate, ingrandite	29/17
serefrāz olunmuş	سرافراز اولون میش	serefrāz kerde şode	سرافراز کرده شده	alzato, ingrandito, fatto celebre	29/18
götürülmüş	کترلمش	ber dāšte şode	بر داشته شده	alzamento	30/1
götür	کتر	berdārī	بردارى	alzamento	30/2
duraram	دوره رم	ber mī hīzem	بر میخیزم	alzarsi in piedi	30/3
durum	دوردم	ber hāstem	بر خاستم	alzarsi in piedi	30/3
meḥbūbu'l-gülüb	محبوب القلوب	maḥbūbu'l-kulüb	محبوب القلوب	amabile	30/4
meḡbūl	مقبول	maḡbūl	مقبول	amabile, agradevole all'occhi	30/5
sıharam	سیخرم	mī çelānem	میچلانم	ammaccare, scacciare	30/6
sıhdım	سیخدم	çelānıdem	چلانیدم	ammaccare, scacciare	30/6
sıhılmış	سیخیل مش	çelānıde şode	چلانیده شده	ammaccato, scacciato	30/7
gök olmuş	کوک اولمش	kebūd kerde şode	کبود کرده شده	ammaccato, fatto livido	30/8
bīmār olmak	بیمار اولمک	bīmār şoden	بیمار شدن	ammalarsi	30/9
bīmār	بیمار	bīmār	بیمار	ammalato	30/10
nācağ	ناجاق	nāçāğ	ناجاق	ammalato	30/10
güftlü	کوفت لو	gofti dāred	کوفتی دارد	ammalato, indisposto	30/11
‘āşig	عاشق	‘āşık	عاشق	amante	30/12
tābsız ‘eşğden	تاب سیز عشقدن	bītāb der ‘āşıkı	بی تاب در عاشقی	amante d'amor sfrenato	30/13
isterem	استرم	düst mī dārem	دوست میدارم	amare con amor di amicitia	30/14
istedim	استدم	düst dāstem	دوست داشتم	amare con amor di amicitia	30/14
‘āşig olmak	عاشق اولمک	‘āşık şoden	عاشق شدن	amare, esser ina morato	30/15
köyülden istemek	کنولدن استمک	ez teh-i dil düst dāšten	از ته دل دوست داشتن	amar con l'intimo del cuore	30/16
istemek birbirine	استه مک بربرینه	düst dāšten yekdiğer rā	وست داشتن یکدیگر را	amarsi reciprocamente	30/17
acılük	اجی لوک	telḥi	تلخی	amarezza	30/18
acı etmek	اجی اتمک	telḥi sāhten	تلخی ساختن	amareggiare, far amaro	30/19
acı	اجی	telḥ	تلخ	amaro	30/20
meḥbūb	محبوب	maḥbūb	محبوب	amato	31/1
me‘ şūğ	معشوق	ma‘ şūğ	معشوق	amato	31/1
meṭlūb	مطلوب	maṭlūb	مطلوب	amato	31/1
isteyen	استین	muḥibb	محب	amatore	31/2
tālib	طالب	tālib	طالب	amatore	31/2

öldürrem	اولدورم	mī košem	میکشم	ammazzare	31/3
öldür(dü)m	اولدورم	košem	کشم	ammazzare	31/3
özi öldürmek	اوزی اولدورمک	hōd rā košten	خودرا کشتن	ammazzar se stesso	31/4
öldürmek	اولدرمک	katl, košten	قتل، کشتن	ammazzamento	31/5
ilcilük	ایلجی لوک	ilçigeri	الچی کری	ambasciaria	31/6
sevāriş	سوارش	peygām, haber	پیغم، خبر	ambasciata, nuova	31/7
ilci	ایلجی	ilçi	ایلچی	ambasciatore	31/8
şekk	شک	şekk	شک	ambiguita, dubio	31/9
şekkāk	شکاک	şekkāk, müşekkek	شکاک، مشکک	ambiguo, dubioso	31/10
yer istemek	یر استمه مک	ṭaleb-i cāh	طلب جاه	ambire, cercar honori	31/11
‘izzet istemek	عزت استمک	ṭaleb-i ‘izzet numūden	طلب عزت نمودن	ambire, cercar honori	31/11
yer ārzūsı	یر آرزوسی	ārzū-yi cāh dāšten	آرزوی جاه داشتن	ambire, haver ambitione	31/12
‘izzet hirsı	عزت حرصی	hirs-i ‘izzet dāšten	حرص عزت داشتن	ambire, haver ambitione	31/12
yer ārzūsı	یر آرزوسی	ārzū-yi cāh	آرزویی حاه	ambitione, desiderio d'honore immoderato	31/13
yerlü kişi için ārzū çekmek	یرلو کیشی ایچون ارزو چکمک	merd-i ārzū-yi cāhdār	مرد آرزوی جاه دار	ambizioso, chi tiene ambitione	31/14
‘enber	عنبر	‘anber	عنبر	ambra, profumo	31/15
kehr	کهر	kehrubā	کهربا	ambra, specie di goma gialla, che tira la paglia, come la calamita il ferro	31/16
kehrübā	کهربا	kāhrubā	کاه ربا	ambra, specie di goma gialla, che tira la paglia, come la calamita il ferro	31/16
yağşı	یقشی	hōşī	خوشی	amenita'	31/17
köyül acan	کنول اجن	dilgoşādegī	دلکشاده کی	amenita'	31/17
yağşı yer	یقشی یر	cāy-i dilgoşā	جای دلکشا	ameno, loco piacevole	31/18
daş ‘eyni	داش عینی	seng-i ‘eynu'l her	سنگ عین الھر	ametisto, pietra pretiosa	31/19
döstlük	دوست لوک	be düstī, düstāne	بدستی، دوستانه	amichevolement e	31/20
döstlük	دوست لوک	düstī	دوستی	amicitia	32/1
āşinālük	اشنا لوک	āşināyī	آشنایی	amicitia	32/1
ferṭ döstlük	فرط دوست لوک	düstī-i mufreṭ, düstī-i be ifrat	دوستی مفرط، دوستی بافرط	amicitia singolare	32/2

berteref dōstlūgi	برطرف دوست لوکی	dūstī ez hem goسته, dūstī berṭaraf ṣoden	دوستی از هم گسته، دوستی برطرف شدن	amicitia votta, spartita	32/3
dōst birbirinden incimiş	دوست بربریندن انجی میش	dūstī ez hem goستن	دوستی از هم گستن	pamper l'amicitia d'assiome	32/4
camā'at dōstlūgi	جماعت دوست لوکی	gozerānīden, dūstī-i cemā'et	کذرائیدن، دوستی جماعت	staccar dall'amicisita, far che si lasci l'amicitia	32/5
kimseni dōstlūkden girü getirmek	کمسنی دوست لوکدن کپرو کترمک	ez dūstī pes āverden keşī rā	از دوستی پس آوردن کسی را	ritirar dall'amicisita	32/6
dōst	دوست	dūşt	دوست	amico	32/7
āşinā	آشنا	āşinā	آشنا	amico	32/7
'eziz dōst	عزیز دوست	dūst-i 'aziz	دوست عزیز	amico caro	32/8
bir köyül dōst	بر کنول دوست	dūst-i yekdil	دوست یکل	amico d'un volere	32/9
bir cehet dōst	بر جهت دوست	(dūşt)-i yekcihet	یکجهت	amico d'un volere	32/9
doğru dōst	دقرو دوست	dūst-i şādık, dūst-i rāst	دوست صادق، دوست راست	amico vere, amico reale	32/10
emīn dōst	امین دوست	dūst-i emīn	دوست امین	amico leale, fedele	32/11
mō'teber dōst	معتبر دوست	dūst-i mo'teber	دوست معتبر	amico leale, fedele	32/11
yalancı dōst	یالانجی دوست	dūst-i kāzib	دوست کاذب	amico falso	32/12
lāyiğsız	لایق سیز	nişasta	نشاسته	amido	32/13
hürde hürde	خورده خورده	hürde hürde, rīze rīze	خورده خورده، ریزه ریزه	a minuto in	32/14
te'lim	تعلیم	ta'lim	تعلیم	ammaestament o	32/15
örgetmek	اورکت مک	āmūziş	آموزش	ammaestament o	32/15
te'lim vermek	تعلیم ورمک	ta'lim dāden, yād dāden	تعلیم دادن، یاد دادن	ammaestrare, dar dottrina	32/16
örgederdim	ارکده ردم	mī āmūzānem	بیاموزانم	ammaestrare, insegnare	32/17
örgetdim	ارکت دم	āmūzānīdem	آموزانیدم	ammaestrare, insegnare	32/17
edeb vermek	ادب ورمک	te'dīb dāden, ādāb numūden	تادیب دادن، ادب نمودن	ammaestrar ne' costumi	32/18
örgenmiş	اورکن میش	āmūhte ṣode, yād dāde ṣode	آموخته شده، یاد داده شده	ammaestrato	32/19
edeb örgenmiş	ادب اورکن میش	be ādāb āmūhte ṣode	بادادب آموخته شده	ammaestrato ne' costumi	32/20
dāhıl olmak	داخل اولمک	dāhıl kerdn	داخل کردن	ammettere, introdurre	33/1
içerü getmek	ایچرو کتمک	enderün borden	اندرون بردن	ammettere, introdurre	33/1
ğebül etmek kimseni dōstlūge	قبول اتمک کمسنی دوست لوکه	ğabül kerdn keşī rā be dūstī	قبول کردن کسی را بدوستی	ammettere nell'amicitia	33/2

dāhīl olunmuş	داخل اولون میش	dāhīl kerde şode	داخل کرده شده	ammesso, introdotto	33/3
ğebūl olunmuş	قبول اولون میش	ğabūl kerde şode	قبول کرده شده	ammesso accettato	33/4
mühümler vekīl olmek	مهملر وکیل اولمک	vekīl-i muhimmāt, māl būden	وکیل مهمات، مال بودن	amministrare, esser agente	33/5
tedbīr itmek	تدبیر ایتمک	tedbīr kerden	تدبیر کردن	amministrare, regere, governare	33/6
müdebbir olmek	مدبر اولمک	mudebbirī numūden	مدبری نمودن	amministrare, regere, governare	33/6
vekīlī ileyh olmek	وکیللی الیه مک	vekīlī, mudebbirī	وکیللی، مدبری	amministration e secondo lisesi antedetti	33/7
vekīlī	وکیللی	vekīl	وکیل	amministratore	33/8
nūmayendelik	نومیند لیک	mudebbir	مدبر	amministratore	33/8
tūrfe	طرفه	tūrfe	طرفه	ammirabile	33/9
‘ecāīb olmek	عجایب اولمک	‘acāīb	عجایب	ammirabile cosa, prodigio, maraviglia	33/10
nişāne nigāh ileyh olmek	نشانه نکاه الیه المک	be nişāne nigāh kerden	بنشانه نکاه کردن	ammirare nel segno, pigliar mira	33/11
te‘eccūb ileyh olmek	تعجب الیه المک	mute‘accib şoden	متعجب شدن	ammirarsi, maravigliarsi	33/12
heyran olmek	حیران اولمک	heyran şoden	حیران شدن	ammirarsi, maravigliarsi	33/12
heyran olmek	حیران المک	heyranī	حیرانی	ammirazione, stupore	33/13
müteheyir	متحیر	müteheyir	متحیر	ammirato, stupito	33/14
heyran olmek	حیران المک	heyran şoden	حیران شدن	ammirato, stupito	33/14
kedhūdā olmek	کدخدا المک	kedhūdā şoden	کدخدا شدن	ammogliarsi	33/15
arvad ileyh almek	ارواد الیه المک	zen kerden	زن کردن	ammogliarsi	33/15
kedhūdā	کدخدا	kedhūdā	کدخدا	ammogliato	33/16
nerm ileyh olmek	نرم الیه المک	nerm kerdānīden	نرم کردانیدن	ammollire, far mollo, ammollirsi, squagliarsi	33/17
***	***	nerm kerde şode	نرم کرده شده	ammolito, squagliato, ammollire, squagliare,	33/?
***	***	***	***	ammonire, avvertire	33/?
ţövr	طور	be ţövr	بطور	a modo, ad usanza	33/18
ţerīg	طریق	be ţarīḳ	بطریق	a modo, ad usanza	33/18

terz ileyh almak	طرز الیه المک	be tarz	بترز	a modo, ad usanza	33/18
beyle ileyh almak	بیله الیه المک	ānçenin ki	انچنین که	a modo che, di modo che	33/19
hîc terzinen	هیچ طرز ینن	be hîc tovr, be hîc vech	بهیچ طور، بهیچ وجه	a modo niuno	34/1
bizim müdde'āmızın	بزم مدعامز ینن	be mudde'ā-yi mā, be irāde-i mā	بمدعا ما، به اراده ما	a modo mio, a' voluta mia	34/2
mehr	مهر	mihr	مهر	amore, amorevole, vedi cortese	34/3
meḥabbet	محبت	muḥabbet	محبت	amore, amorevole, vedi cortese	34/3
'āşıǧlūk	عاشق لوک	'aşk	عشق	amore, amorevole, vedi cortese	34/3
dōst	دوست	dūštī	دوستی	amore, amorevole, vedi cortese	34/3
pejmurdeyem	پژمرده ام	mī pejmurem	می پژمرم	ammoscirsi	34/4
pejmurde oldum	پژمرده اولدم	pejmurdem	پژمردم	ammoscirsi	34/4
gūzgi	کوزگی	ābgīne	آبکینه	ampolla di vetro cotta	34/5
lenger ceken	لنکر چکن	lenger-i keštī	لنکر کشتی	anchora di nave	34/6
henūz	هنوز	henūz	هنوز	ancora, fin'hora, adhuc lat.	34/7
tā eknūn	تا اکنون	tā eknūn	تا اکنون	ancora, fin'hora, adhuc lat.	34/7
gine	کینه	hem, nīz	هم، نیز	ancora, etiam lat.	34/8
herçend ki	هرچند که	herçend ki	هر چند که	ancorche	34/9
sindān	سندان	sindān	سندان	acudine	34/10
giderem	کیدرم	mī revem	میروم	andare	34/11
getdim	کندم	reftem	رفتم	andare	34/11
celdlūkinen getmek	جلدلوکنن کتمک	be celdī reften, be şitāb reften	بجلدی رفتن، بشتاب رفتن	andar con fretta	34/12
üste getmek	استه کتمک	be ilçigerī reften	بالچی کری رفتن	andar in ambasciaria	34/13
irelū getmek	ایره لو کتمک	pīş reften	پیش رفتن	andar inanzi	34/14
ğarun getmek	قارون کتمک	şikem reften	شکم رفتن	andar del corpo	34/15
içerū getmek	ایچرو کتمک	enderūn reften	اندرون رفتن	andar dentro	34/16
dişgaru getmek	دشقرو کتمک	bīrūn reften, dūr reften	بیرون رفتن، دور رفتن	andar fuori	34/17
ḥec getmek	حج کتمک	ḥac reften, ḥacī şoden	حج رفتن، حاجی شدن	andar in pellegrinaggio	34/18
ziyārete getmek	زیارته کتمک	ziyāret reften	زیارت رفتن	andar alla stazione, alla perdonanza	34/19

cılımek veṭenden	جیخمک وطندن	ihrāc şoden ez vaṭan-i ḥod	اخراج شدن از وطن خود	andar in esilio	34/20
kic olmak	کیچ اولمک	dir şoden	دیر شدن	andar in lungo	35/1
te'vige düşmek	تعویقه دوشمک	be te'vîḡ oftāden	بتعویق افتادن	andar in lungo	35/1
minmek	منمک	sevār şoden	سوار شدن	andar a' cavallo	35/2
yayağ getmek	بیق کتمک	piyāde reften	پیاده رفتن	andar a' piedi	35/3
lundī lundī getmek	لندی لندی کتمک	lengī lengī reften	لنکی لنکی رفتن	andar di trotto	35/4
ğarşu getmek	قارشو کتمک	pîşū ez reften	پیشو از رفتن	andar ad incontrar, a' ricever alcuno	35/5
gedem 'üzrine getmek	قدم عذرینه کتمک	be 'ozr-i ḡudūm reften	بعذر قدم رفتن	andar a' visitare, a'compire	35/6
yere getmek	یره کتمک	cāyī reften	جایی رفتن	andar in so' dove, in con erto luoco	35/7
üzük	اوزوک	engösterī	انکشتی	anello, che si porta nel dito	35/8
egrimci	اکرمچی	zihgīr	زهگیر	anello di osso per tirar l'arco	35/9
zencir dānesi	زنجیر دانسی	dāne-i zencir	دانه زنجیر	anello di catena	35/10
***	***	***	***	animone sorte di fiori	35/?
şüyüt	شویت	şibit, şivīd	شبت، شوید	aneto sorte di herba	35/11
örde(k)	ارده	ordek	اردک	anetra, uccello acquatile	35/12
firişte	فرشته	firişte	فرشته	angelo	35/13
melāik	ملایک	melāik	ملایک	angelo	35/13
ilan balıġ	ایلان بالغ	mārmāhī	مارماهی	anguilla, pesce noto	35/14
darlūk	دارلوک	tengī	تنکی	angustia	35/15
cān	جان	cān	جان	anima	35/16
***	***	***	***	anima dannata	35/?
ḡeyvān	حیوان	ḡeyvān	حیوان	animale	35/17
cānver	جانور	cānver	جانور	animale	35/17
ḡeyvān-i nāṭiġ	حیوان ناطق	ḡeyvān-i nāṭiḡ	حیوان ناطق	animal ragionevole	35/18
ḡeyvān-i ġeyr-i nāṭiġ	حسوان غیر ناطق	ḡeyvān-i ġayr-i nāṭiḡ	حیوان غیر ناطق	animal irragionevole	35/19
dört ayaġ	دورت ایق	ḡār pā	چار پا	animal quadrupedo	35/20
cānver	جانور	cānver, vaḡş	جانور، وحش	animal fiero	36/1
rām cānver	رام جانور	cānver-i rām	جانور رام	animal mansueto	36/2
cānlu	جانلو	cāndār	جان دار	animato	36/3
cānver	جانور	cānver	جانور	animato	36/3
***	***	***	***	polledro	36/?
ḡāṭir	خاطر	ḡāṭir-i zemīr	خاطر ضمیر	animo	36/4

heğir hātir	حقیر خاطر	hātir-i haķir, hātir-i furūten	خاطر حقیر، خاطر فروتن	animo basso, vile	36/5
yürekli	یورک لو	dilārāyī, şuca'et, dilirī	دلارایی شجاعت، دلیری	animo grande	36/6
cigerlü	جکرلو	cigerdār, dilir	جکر دار، دلیر	animo, coraggio	36/7
şucā'	شجاع	şocā', dilir	شجاع، دلیر	animoso, coragiose	36/7
***	***	***	***	anisi	36/?
be (h)ic terz	بیج طرز	be hiç tovr	بهیچ طور	a niun modo	36/8
lā'elāc	لا علاج	lā'ilāc	لا علاج	a niun modo	36/8
il hikāyet	ایل حکایت	hikāyet-i sāl	حکایت سال	annale, cronica	36/9
ğerg etmek	غرق اتمک	ğark kerden	غرق کردن	annegare nell' acqua	36/10
ğerg olmak	غرق اولمک	müstağrak numūden der āb	مستغرق نمودن در آب	annegare nell' acqua	36/10
ğerg olmuş	غرق اولمش	ğark şoden, musteğrak şoden der āb	غرق شدن، مستغرق شدن در آب	annegarsi, sommegarsi nell' acqua	36/11
***	***	ğark şode, musteğrak	غرق شده، مستغرق	annegato, sommerso	36/?
***	***	***	***	annihilare	36/?
***	***	***	***	annihilato	36/?
müşerref etmek	مشرف اتمک	müşerref kerden	مشرف کردن	annobilire, far nobile	36/14
müşerref olmuş	مشرف اولمش	müşerref şoden	مشرف شدن	annobilirsi, farsi nobile	36/15
şeref	شرف	şeref	شرف	annobilito	36/16
teşrif olunmuş	تشریف اولون میش	teşrif dāde şode	تشریف داده شده	annobilito	36/16
il	ایل	sāl	سال	anno	36/17
dar il	دار ایل	teng sāl	تنگ سال	anno penurioso	36/18
gehet il	قحط ایل	sāl-i kahtī	سال قحطی	anno di carestia	36/19
bıldır	بلدر	pārsāl	پارسال	anno passato	36/20
kiçmiş il	کیچ میش ایل	sāl-i gozeşte	سال گذشته	anno passato	36/20
***	***	pārsāl, dō sāl-i gozeşte pīş ez in	پرار سال، دو سال گذشته پیش از این	l'atro anno	36/?
il yemiş	ایل یمش	sālḥörde, ...	سالخورده، ...	annoso	36/21
düğün	دوکون	giriḥ, 'aḳd	کره، عقد	annodamento	37/1
düğün etmek	دوکون اتمک	giriḥ kerden, 'aḳd numūden	کره کردن، عقد نمودن	annodare	37/2
düğünlenmiş	دوکون لن میش	giriḥ giriḥ şode, 'aḳd kerde şode	کره کره شده، عقد کرده شده	annodato	37/3
cefā	جفا	cefā	جفا	annojamento	37/4
derd-i ser	درد سر	derd-i ser	درد سر	annojamento	37/4
āzār	آزار	āzār	آزار	annojamento	37/4
cefā vermek	جفا ورمک	cefā dāden	جفا دادن	annojare	37/5
āzār yetirmek	آزار یترمک	āzār resāniden	آزار رسانیدن	annojare	37/5
derd-i ser etmek	درد سر اتمک	derd-i ser kerden	درد سر کردن	annojare, romper la testa, im balordire	37/6

hesāba goymek	حسابه قويمک	der hesāb nihāden	در حساب نهادن	annumerare, metter nel numero	37/7
deftere yazmek	دفتره يازمک	der defter hem nevišten	در دفتر هم نوشتن	annumerare nel catalogo	37/8
hesāba sanmek	حسابه سانمک	der hesāb şomorden	در حساب شمردن	annumerare nel numero	37/9
hesāba goyulmuş	حسابا قويل ميش	der hesāb nihāde	در حساب نهاده	annumerato, messo nel numero	37/10
defter yazılmış	دفتر يازيل ميش	der defter hem nevişte	در دفتر هم نوشته	annumerato, a scritto nel numero	37/11
peygamberlük	پيغمبرلوك	peygamberī, risālet	پيغمبري، رسالت	annunciamento	37/12
göndermek	کندر مک	risālet kerdn	رسالت کردن	annunciare	37/13
peygām aparmek	پيغام اپرمک	peygām borden	پيغام بردن	portar nuova	37/13
peygamber	پيغمبر	peygamber	پيغمبر	annunciatore	37/14
resül	رسول	resül	رسول	portator di nuova	37/14
nişān etmek	نشان اتمک	nişān kerdn	نشان کردن	annotare	37/15
nişān	نشان	nişān	نشان	annotatione	37/16
bāṭil etmek	باطل اتمک	bāṭil kerdn	باطل کردن	annullare	37/17
mensūh etmek	منسوخ اتمک	mensūh kerdn	منسوخ کردن	annullare, derogare invalidare	37/18
arılık heṭṭi vermek	اری لوک خطی ورمک	heṭṭ-i pākī dāden	خط پاکی دادن	annullare, scassare le partite	37/19
mensūh	منسوخ	mensūhī	منسوخی	annullatione, derogatione, invalidatione	37/20
bāṭillük	باطل لوک	bāṭilī	باطلی	annullatione, guastamento, rovina	37/21
pāklük heṭṭ	پاک لوک خط	heṭṭ-i pākī	خط پاکی	annullatione, scassamento delle partite et anco rice vita quiltanza	38/1
bāṭil olunmuş	باطل اولون ميش	bāṭil kerde şode	باطل کرده شده	annullato, guasto, invalido	38/2
mensūh olunmuş	منسوخ اولون ميش	mensūh kerde şode	منسوخ کرده شده	annullato, guasto, invalido	38/2
nefes tündlükinen vurmek	نفس تندلوکنن ورمک	nefes be tondī zeden	نفس به تندى زدن	ansiare	38/3
***	***	***	***	ansieta'	38/?
despāçe	دسپاچه	izṭırāb	اضطراب	ansieta' in quietudine	38/4

telvāse	تلواسه	telvāse	تلواسه	ansietà' in quietudine	38/4
iz̄tırāblu	اضطراب لو	iz̄tırābdār	اضطرابدار	ansioso	38/5
mūğeddime	مقدمه	muğaddime	مقدمه	antecedente	38/6
fāzīl olmak	فاضل اولمک	fażilet dāšten	فضیلت داشتن	antecedere, andar avanti haver eccellenza, precedenza	38/7
sibğet olmak	سبقت اولمک	sibkat dāšten	سبقت داشتن	antecedere, andar avanti haver eccellenza, precedenza	38/7
fāzīl	فاضل	fażilet	فضیلت	antecedimento, eccellenza, precedenza	38/8
sābig	سابق	sibkat	سبقت	antecedimento, eccellenza, precedenza	38/8
ağac	آقچ	çüb	چوب	antenna di nave	38/9
çadır gemisi	چادر کمسی	çādor-i keštī	چادر کشتی	antenna di nave	38/9
istilā etmek	استلا اتمک	istilā kerdn	استلا کردن	anteporre, preferiore	38/9
sibğet vermek	سبقت ورمک	sibkat dāden	سبقت دادن	anteporre, dar precedenza	38/10
irelū salmek	ایره لو سالمک	pīş nihāden	پیش نهادن	anteporre, metter prima	38/10
deccāl	دجّال	deccāl	دجّال	antichristo	38/11
ğedīm	قدیم	kađīm	قدیم	antico	38/12
ğızıl kīse	قزل کیسه	anākiyye	انطاکیه	antiochia citta di soria	38/13
irelū görmek	ایرلو کورمک	pīş dīden	پیش دیدن	antivedere	38/14
irelū görünmiş	ایرلو کورن میش	pīş dīde şode	پیش دیده شده	antevisto	38/15
ir görünen	ایر کورنن	pīşbīn	پیش بین	antevisiore	38/16
şīrvān	شروان	şīrvān	شیروان	antropatia, regione	38/17
mertebe mertebe	مرتبه مرتبه	mertebe mertebe	مرتبه مرتبه	a passo a passo, gradatium lat.	38/18
bal arusu	بال اروسی	zenbūr-i 'asel	زنبور عسل	apa, animaletto noto	38/19
petek	پتک	kond, naḥl-i zenbūr-i 'asel	کند، نحل زنبور عسل	buzzo di ape	38/20
zenbūr camā'at	زنبور جماعت	cemā'et-i zenbūr	جماعت زنبور	sciame, o compagnia d'ape	39/1
zāhir	ظاهر	be zāhir	بظاهر	apertamente, alla scoperta	39/2
ışığ	اشیق	rovşen	روشن	apertamente, alla scoperta	39/2
acuğ	آجوق	vāz	واز	aperto	39/3
zāhir	ظاهر	zāhir	ظاهر	aperto, chiaro	39/4
ışığ	اشیق	rovşen	روشن	aperto, chiaro	39/4

açmek	آچمک	terk, şikāf	ترک، شکاف	apertura, fessura	39/5
yayağ	بیق	piyāde	پیاده	a piedi	39/6
risālet	رسالت	risālet	رسالت	apostolato	39/7
resūl	رسول	resūl	رسول	apostolo	39/8
güzgi bağlamak	کوزکی باقله مک	‘āyīnbendī	آین بندی	apparato	39/9
hāzır etmek	خاطر اتمک	hāzır kerdē, āmāde kerdē	خاطر کردن، آماده کردن	apparecchiare	39/10
müheyyā etmek	مهیا اتمک	muheyyā sāhten, āmāde kerdē	مهیا ساختن، آماده کردن	apparecchiare	39/10
süfre salmek	سفره سالمک	sofre endāhten	سفره انداختن	apparecchiare la tavola	39/11
āmāde	اماده	āmāde	آماده	apparecchiato, pronto all'ordine	39/12
hāzır	خاطر	hāzır	خاطر	apparecchiato, pronto all'ordine	39/12
süfreci	سفره جی	sofreçi	سفره چی	apparecchiatore della tavola	39/13
süfre salan	سفره سالن	sofreendāz	سفره انداز	apparecchiatore della tavola	39/13
berāberlük	برابر لوک	berāberī	برابری	appareggiamento	39/14
berāber etmek	برابر اتمک	berāber kerdē	برابر کردن	appareggiare	39/15
berāber olunmuş	برابر اولون میش	berāber kerde şode	برابر کرده شده	appareggiato	39/16
yağşı görünēn	یقشی کورونن	hōşnumā	خوش نما	apparenza bella	39/17
yaman görünēn	یمان کورونن	bednumā	بدنما	apparenza brutta	39/18
zāhir olmak	ظاهر اولمک	zāhir şoden	ظاهر شدن	apparire, mostrarsi, scoprirsi	39/19
zāhirlük	ظاهر لوک	zāhirī	ظاهری	apparitione	39/20
dört şofa	دورت صفة	çehār şuffe	چهار صفة	appartamento di stanza alla persiana	39/21
harem	حرم	harem	حرم	appartamento per le donne, serraglio all'usanza di mori	40/1
berteref olmak	برطرف اولمک	berṭaraf şoden	برطرف شدن	appartarsi, tirarsi da banda	40/2
güşenişin olmak	کوشه نشین اولمک	güşenişin şode	کوشه نشین شده	appartarsi dalla conversazione, delle genti ritirarsi, come li religiosi	40/3
ğenā‘et etmek	غناعت اتمک	ğanā‘et kerdē	قناعت کردن	appartarsi dalla conversazione, delle genti	40/3

				ritirarsi, come li religiosi	
gūşe	کوشه	gūşenişin	کوشه نشین	appartato, ritirato	40/4
ġenā'et	غناعت	ḡāni'	قانع	appartato, ritirato	40/4
müte'ellig	متعلق	mute'alliḡ	متعلق	appartenente	40/5
te'ellüg olan	تعلق اولن	te'elluḡ dārende	تعلق دارنده	appartenente	40/5
müte'elliglük	متعلق لوک	mute'alliḡi	متعلق	appatenenza	40/6
mensüblük	منسوب لوک	mensübī	منسوبی	appatenenza	40/6
te'ellüg olmak	تعلق اولمک	te'elluḡ dāšten	تعلق داشتن	appartenere	40/7
mensüb olmak	منسوب اولمک	mensüb būden, nisbet dāšten	منسوب بودن، نسبت داشتن	appartenere	40/7
dād aparmek pādşāh	داد آپرمک پادشاه	dād borden ez ḡākim pīş-i pādīşāh	داد بردن از حاکم پیش پادشاه	appellarsi dal giudice al Re	40/8
***	***	***	***	appellatione	40/?
asaram	آسرم	mī āvīzem	می آویزم	appendere, sospendere	40/9
asdım	آسدم	āvīhtem	آوختم	appendere, sospendere	40/9
***	***	guşe şode	کوشه شده	appeso	40/?
ac olmuş	آج اولمش	***	***	***	40/10
ac olan	آج اولن	gorisne būden	کرسنه بودن	appetire, haver fame	40/11
iştihā olmak	اشتها اولمک	iştihā dāšten	اشتها داشتن	appetire, haver fame	40/11
iştihā	اشتها	iştihā	اشتها	appetito, fame	40/12
aclük	آج لوک	gorisnegī	کرسنگی	appetito, fame	40/12
aclük	آج لوک	***	***	***	40/13
hırşlü	حرص لو	hırş, āz	حرص، از	appetito sfrenato	40/14
hemvār etmek	هموار اتمک	hemvār kerdn	هموار کردن	appianare, far piano	40/15
boğazdan çekmek	بوقزدن چکمک	be ḡelḡ keşīden	بحلق کشیدن	appicare per la gola	40/16
meşlüb etmek	مصلوب اتمک	maşlüb kerdn	مصلوب کردن	appicare, cioe' sospendere nel patibolo	40/17
boğazından cekilmiş	بوقزندن جکلمش	be ḡelḡ keşīde şode	حلق کشیده شده	appicato per la gola	40/18
meşlüb olunmuş	مصلوب اولون میش	maşlüb kerde şode	مصلوب کرده شده	appicato, sospeso nel patibolo	40/19
***	***	***	***	appio, sorte di herba	40/?
'eyş etmek	عیش اتمک	'eyş kerdn	عیش کردن	applaudere consoni, come david	40/20
yağsı 'eyş	یغشی عیش	'eyş u tahsīn	عیش تحسین	applauso	41/1

meşğul olmak bir işe	مشغول اولمک بر اشه	meşğul şoden be kārī	مشغول شدن بکاری	applicarsi a'qualche casa occuparsi	41/2
meşğüllük işe	مشغولوک اشه	meşğulī der kār	مشغولی در کار	applicatione, occupazione	41/3
meşğul olmak işden	مشغول اولمک اشدن	meşğul şode der kār	مشغول شده در کار	applicato, occupato	41/4
tekyegāh olmak	تکیه کاه اولمک	tekyegāh şoden, muttekā şoden	تکیه کاه شدن، متکا شدن	appoggiare, sostenere	41/5
tekye etmek	تکیه اتمک	tekye kerden	تکیه کردن	appoggiarsi	41/6
ağaca tekye etmek	اقچه تکیه اتمک	be çüb tekye kerden	بچوب تکیه کردن	appoggiarsi sopra del bastone	41/7
tekye olmak	تکیه اولمک	tekye kerde	تکیه کرده	appoggiato	41/8
tekye	تکیه	tekye	تکیه	appoggio, sostentacolo	41/9
yağun etmek	یاخون اتمک	nezdik kerden	نزدیک کردن	appressare	41/10
yağun olmak	یاخوناولمک	nezdik şoden	نزدیک شدن	appressarsi	41/11
yağun olmuş	یاخون اولمش	nezdik şode	نزدیک شده	appressato	41/12
yağun	یاخون	nezdik, nezd	نزدیک، نزد	appresso, vicino	41/13
pīşī	پیشی	pīşī	پیشی	appresso, apud. lat.	41/14
öz teşerrüfine getirmek	اوز تصرفنه کترمک	be teşerruf-i ħōd der āverden	بتصرف خود در آوردن	appropriarsi, tirar alcuna cosa al proprio uso	41/15
öz teşerrüfine getirilmiş	اوز تصرفنه کترلمش	be teşerruf-i ħōd der āverde	بتصرف خود در آورده	appropriato, tirato al proprio uso	41/16
özi(n)den kerde olmuş	اوزیدن کرده اولمش	ez ħōd kerde şode	از خود کرده شده	appropriato, fatto proprio di se stesso	41/17
teşdiğ etmek kimsenü işine	تصدیق اتمک کمسنو اشینه	taşdīk kerden kār-i şehşī	تصدیق کردن کار شخصی	approccare l'attione d'alcuno	41/18
acmek	آجمک	vā kerden, bāz kerden	وا کردن، باز کردن	aprire	41/19
acaram	آجرم	mī şikufem, şikuftem	می شکفم، شکفتم	aprirsi come un bottone di rose fiore, garofalo	41/20
yararam	یاره رم	mī şikāftem	میشکافتم	aprirsi, fendersi, come una muraglia o'altra cosa	42/1
yardım	یاردم	şikāftem	شکافتم	aprirsi, fendersi, come una muraglia o'altra cosa	42/1
şikefte olmuş	شکفته اولمش	şikefte şode, terkide şode, bāz kerde şode	شکفته شده، ترکیده شده، باز کرده شده	aperso secondo li sensi detti	42/2

öz mehelinde	اوز محلنده	be mehell-i hod	بمحل خود	a tempo, a' proposito	42/3
feşil feşil	فصل فصل	feşl be feşl	فصل بفصل	a punto per punto	42/4
mertebe mertebe	مرتبه مرتبه	mertebe mertebe	مرتبه مرتبه	a punto per punto, a grado per grado	42/5
tük yarmek	توک یارمک	müy şikāften	موی شکافتن	a punto far alcuna cosa, vedendola per minuto	42/6
o sâ'at	او ساعت	ānsā'at	آنساعت	a quell'ora	42/7
onda	اونده	āncā	انجا	a quel luogo	42/8
indi	ایندی	ḥālā	حالا	a quest hora, adesso	42/9
bu ḥālde	بو حالده	der in ḥāl	درین حال	a quest hora, adesso	42/9
beyle	بیله	hemçön, ānçenin	همچون، انچنین	a questo modo	42/10
bu tarz	بو طرز	in tovr	این طور	a questo modo	42/10
hangi birden	هانکی بردن	kodām yek ez ū	کدام یک از او	a qual del due	42/11
hemān	همان	homā	هما	aquila, uccello noto	42/12
şimāl yeli	شمال یلی	bād-i şimāl	باد شمال	aquilone vento	42/13
'erebistān	عربستان	'arabistān	عربستان	arabia, arabia felice, jamen	42/14
'erebī	عربی	'arabī	عربی	arabo, cosa di arabia	42/15
nārenc	نارنج	nārenc	نارنج	arancio, frutto noto	42/16
ḥış etmek	خویش اتمک	ḥviş kerdn	خویش کردن	arare	42/17
ḥışdārlük	خویش دار لوک	gāvīār, berzīger	کاویار، برزیکر	aratore	42/18
ḥış	خویش	ḥviş	خویش	aratro, stromento per arare ferro dell'aratro	42/19
gāvahın	کاوهن	gāvāhen	کاو آهن	aratro, stromento per arare ferro dell'aratro	42/19
kamānca	کمانچه	kemānçe	کمانچه	archetto	42/20
tüfengci	تفنگچی	tofegçi	تفکچی	archibugiero	43/1
tüfeng	تفنگ	tofeg	تفک	achibugio	43/2
***	***	zirih-i bennāyī	زره بنایی	archipendolo, piombico, che adopra il muratore per aguistar l'opra	43/?
me' mār	معمار	mi' mār	معمار	architetto	43/3
me' mār'lük	معمار لوک	mi' mārī	معماری	architettura	43/4
me' mār	معمار	mi' mārane	معمارانه	con architettura	43/5

defterhāne	دفترخانه	defterhāne	دفترخانه	archivio, luogo dove si ritrovano scritture pubbliche	43/6
eyer gāşı	ایر قاشی	ķarpūs-i zīn	قربوس زین	arcione della sella	43/7
yay	یای	kemān	کمان	arco	43/8
ögen	اوکن	ķavs-i kuzeh	قوس قزح	arco celeste, iride	43/9
tağ	تاق	tāk	تاق	arco, o'arcata di fabrica	43/10
şö'lelū	شعله لو	efrūhte	افرخته	ardente, accesso	43/11
yanduran	یاندورن	efrūziş	افروزش	ardere, ardore, arsura	43/12
'ādet	عادت	cor'et	جرات	ardire, audacia	43/13
şücā'	شجاع	şucā'et	شجاعت	ardire, animo, coraggio	43/14
yürekli	یورک لو	dilīrī	دلیری	ardire, animo, coraggio	43/14
yürek	یورک	şocā', dilīr	شجاع، دلیر	ardito, coraggioso	43/15
cür'etlū	جرعت لو	cor'etdār	جرعت دار	ardito, audace, baldanzoso	43/16
berk	برک	seht, şeddād	سخت، شداد	arduo, officile	43/17
müşkül	مشکل	muşkil	مشکل	arduo, officile	43/17
ğum	قوم	rīg	ریک	arena	43/18
ğumlük	قوم لوک	rīgistān	ریکستان	arenoso luogo	43/19
cisr	جسر	cisr	جسر	argano, machina d'alzar pesi	43/20
gözine gümüş çekmek	کوزینه کومش جکمک	rūkeş-i noķre şode	روکش نقره شده	argentato	44/1
gümüş düzedən	کومش دوزدن	noķresāz	نقره ساز	argentiero	44/2
gümüş	کومش	noķre	نقره	argento	44/3
gümüş varağ	کومش ورق	varağ-i noķre	ورق نقره	foglio di argento	44/4
***	***	zıybeķ	زیبق	argento vivo	44/?
su bendi	سو بندی	bendāb	بندآب	argine, riparo per l'acqua	44/5
hüccet getirmek	حجت کترمک	hoccet āverden	حجت آوردن	argomentare dir ragioni	44/6
delīl getirmek	دلیل کترمک	burhān āverden	برهان آوردن	addurre argomenti	44/6
***	***	***	***	argumentare, vedi disputare	44/?
hüccet	حجت	hoccet	حجت	argomento, ragione	44/7
delīl	دلیل	burhān	برهان	argomento, ragione	44/7
***	***	***	***	argomento, prova	44/?

***	***	***	***	argomento, tema	44/?
***	***	tīzī goftār	تیزی گفتار	argutia, sottigliezza	44/?
iti dimek gūftārde	ایتی دیمک گفتارده	tīz der goftār	تیزی در گفتار	arguto, sentile nel dire	44/8
itilūginen	ایتی لوکنن	be tīzī, neğzī	به تیزی، نغزی	argutamente	44/9
havā	هوا	hevā	هوا	aria	44/10
sālīm havā	سالم هوا	hevā-yi sālīm	هوا سالم	aria buona, salubre	44/11
‘enber hava	عنبر هوا	hevā-yi ‘anber-i sālīm	هوای عنبر سالم	aria cattiva, insalubre	44/12
guru havā	قورو هوا	hevā-yi hoşk	هوای خشک	aria fresca	44/13
yağşı havā	یقشی هوا	hevā-yi hōş, hevā-yi bīebr	هوای خوش، هوای بی ایر	aria serena senza nuvole	44/14
mülāyim havā	ملایم هوا	hevā-yi mülāyim	هوای ملایم	aria piacevole temperata	44/15
mō‘tedil havā	معتدل هوا	(hevā)-yi mu‘tedil	معتدل	aria piacevole temperata	44/16
mülāyim	ملایم	(hevā)-yi mu‘tedil	معتدل	aria piacevole temperata	44/16
hemel	حمل	hamel	حمل	ariete, segno celeste	44/17
***	***	aristātālīs	ارسطاطالیس	aristotele	44/?
***	***	***	***	aritmetica, arte di numerare	45/?
gencīne	کنجینه	gencīne	کنجینه	armario, credenza	45/1
cebeḡhāne	جبه خانه	cebeḡhāne	جبه خانه	armaria, luvo dove, si tengono armi	45/2
***	***	***	***	armata di mare	45/?
***	***	***	***	armato	45/?
geyim	کیم	zirih	زره	armatura di maglia e celata	45/3
hūd	خود	hūd	خود	armatura di maglia e celata	45/3
savaḡ esliḡesi	سواش اسلحه سی	esliḡe-i ceng	اسلحه جنگ	armada combattere	45/4
ermenī yeri	ارمنی یری	ermenīstān	ارمنی استان	armenia	45/5
ilḡı	ایلخی	ilḡı	ایلخی	armento di cavalli	45/6
sūrū	سرو	gele, reme	کله، رمه	armento di bovi montoni bestia prima dell'armeto	45/7
goyun yas āhengi	قوین یاس اهنکی	pīḡāheng-i gele	پیش اهنک کله	bestia ultima dell'armento	45/8
ḡōbān	چوبان	ḡōbān, gelebān	چوبان، کله بان	guardiano dell'armento	45/9
ev esbābı	او اسبابی	esbāb-i ḡāne	اسباب خانه	arnese masseritia di casa	45/10

av sermāyesi	او سرمایه سی	sermāye-i sefer	سرمایه سفر	arnese da viaggio, masseritie il viaggio	45/11
bey'āne	بیعانه	bey'āne	بیعانه	arra, caparra	45/12
delū olmak it kimi	دلو اولمک ات کمی	dīvāne şoden mişl-i seg	دیوانه شدن مثل سک	arrabiarsi come cane	45/13
delū it kimi	دلو ات کمی	dīvāne mişl-i seg-i dīvāne	دیوانه مثل سک دیوانه	arrabiato come cane rabbiozo	45/14
***	***	***	***	arrabiato item	45/?
delū olmuş it dişlemekden	دلو اولمش ات دشله مک دن	dīvāne şode ez geziden-i seg	دیوانه شده از کزیدن سک	arrabiato per morsicatura di cane	45/15
gezeblü	غضب لو	ğazabnāk	غضب ناک	arrabiato di colera	45/16
ğılıcı cekmek ğından	قلجی جکمک قندن	keşiden-i şemşir ez ğilāf	کشیدن شمشیر از غلاف	arrancar la spada	45/17
getirürem	کترورم	mī āverem	می آورم	arrecare	45/18
getirdim	کتردم	āverdem	آوردم	arrecare	45/18
cefā vermek	جفا ورمک	cefā dāden, zehmet dāden	جفا دادن، زحمت دادن	arrecar molestia	45/19
āzār yetirmek	ازار یترمک	āzār resāniden	ازار رسانیدن	arrecar molestia	45/19
derd-i ser vermek	دردسر ورمک	derd-i ser dāden, renc resāniden	دردسر دادن، رنج رسانیدن	arrecar fastidio	45/20
fāyda vermek	فایده ورمک	fāyide dāden	فایده دادن	arrecar utilita'	46/1
ğalhan salmek	قلخان سالمک	siper endāhten	سپر انداختن	arrendersi, darsi per vinto	46/2
***	***	bāz dāšten	باز داشتن	arrestare, nattenere	46/?
dövlet tabmek	دولت تابمک	dovlet yāften	دولت یافتن	arricchirsi	46/3
māllu olmak	مالو اولمک	māldār şoden	مالدار شدن	arricchirsi	46/3
māllu olmuş	مالو اولمش	māldār şode	مالدار شده	arricchiato	46/4
dövlet tabmış	دولت تابمش	dovlet yāfte	دولت یافته	arricchiato	46/4
hātire salmek	خاطره سالمک	der hātir endāhten	در خاطر انداختن	arrischiare, metter a rischio	46/5
özini hātire getirmek	اوزینی خاتره کترمک	hūd rā der hātir āverden	خود را در خاطر آوردن	arrischiarsi, mettersi a' piccolo	46/6
başından kicmiş kişi	باشندن کچی میس کشی	merd-i ez ser-i hūd gozeşte	مرد از سر خود گذاشته	arrischiato, chi non stima la vita	46/7
īrevān	ایروان	īrevān	ایروان	arivano, citta	46/8
yetişerem	یتشرم	mī resem	میرسم	arrivare	46/9
yetişdürrem	یتشدردم	resīdem	رسیدم	arrivare	46/9
kimseye yetişmek	کمسیه یتش مک	be kesī resīden	بکسی رسیدن	arrivare, aggiungere alcuno	46/10
serencāma yetişmek	سرانجامه یتش مک	be serencām resīden	بسرانجام رسیدن	arrivare al fine	46/11
başa yetişmek	باشه یتش مک	be ser resīden	بسر رسیدن	arrivare al sommo, al capo	46/12

***	***	resīde	رسیده	arrivato, a qual che arrivo', che puenne	46/?
yetişmiş	یتش میش	resīde şode	رسیده شده	arrivato, quel che fui aggiunto	46/13
serencāma yetişmiş	سرانجامه یتش میش	be serencām resīde	بسر انجام رسیده	arrivato al fine	46/14
başa gelmiş	باشه کلمش	be ser āmede	بسر آمده	arrivato al sommo, al capo	46/15
hāvz getiren	هاوز کترن	hāvūz āver	هاووز آور	arrogante	46/16
hāvz getiren	هاوز کترن	hāvūz āverī	هاووز آوری	arroganza	46/17
gırmızı yüz olmek	قرمزی یوز اولمک	sorh rūy şoden	سرخ روی شدن	arrossirsi, farsi rosso nella faccia	47/1
şermend olmak	شرمند اولمک	munfe'ıl, şermende	منفعل، شرمنده	arrossirsi, vergognarsi	47/2
şermende olmuş	شرمنده اولمش	şermende şode, munfe'ıl	شرمنده شده، منفعل	arrossito, vergognato	47/3
kütāb etmek	کتاب اتمک	kabāb kerdn	کباب کردن	arrostiti	47/4
tökerem	توکریم	mī birizem	می بریزم	arrostiti come castagne propriamente frigere nella padella	47/5
tökdüm	توکیدم	birīhtem	بریختم	arrostiti come castagne propriamente frigere nella padella	47/5
kütāb-i büryān	کتاب بریان	kabāb-i biryān	کباب بریان	arrosto nel spedo, arrosto d'altra maniera	47/6
bıcağı carha cekmek	بجاقی چرخه جکمک	kārd rā çarh kerden	کارد را چرخ کردن	arrostar cortelli, aguzzare	47/7
***	***	kārd çerh konende, çerhger	کارد چرخ کننده، چرخ کر	arrostatore, aguzatore	47/?
zeng dutmek	زنگ دوتمک	zeng giriften	زنگ گرفتن	arruginirsi	47/8
mūriyāne yemek	موریانه یمک	mūriyāne hörden	موریانه خورده	arruginirsi	47/8
***	***	zeng hörde, mūriyāne girisfe	زنگ خورده، موریانه گرفته	arruginito	47/?
merg-i mūş	مرک موش	merg-i mūş, semmu'l-fāre	مرک موش، سم الفاره	arsenico	47/9
yanmış	یانمش	sūhte	سوخته	arso, bruggiato	47/10
yanmalu	یانملو	sūhtenī	سوختنی	degno di esser arso	47/11
hüner	هنر	honer	هنر	arte, ingegno	47/12
hünermendlük	هنرمند لوک	honermendī	هنرمندی	arte, ingegno	47/12
pīşe	پیشه	pīşe	پیشه	arte, mestiero	47/13
kesb	کسب	kesb	کسب	arte, mestiero	47/13

şerîf pîşe	شریف پیشه	pîşe-i şerîf, pîşe-i nefîs	پیشه شریف، پیشه نفیس	arte liberale	47/14
zebûn pîşe	زبون پیشه	pîşe-i zebûn, pîşe-i ḥakîr	پیشه زبون، پیشه حقیر	arte vile meccanica	47/15
kāsib	کاسب	kāsib	کاسب	artegiano, che sa' arte ma non esercita	47/16
pîşelû	پیشه لو	pîşedâr	پیشه دار	artegiano, che sa' arte ma non esercita	47/16
işfahân pîşesi	اصفهان پیشه سی	pîşe-i işfâhân	پیشه اصفاهان	arti di aspahan in persia	47/17
zirh düzedên	زره دوزدن	zirihger, zirihşâz	زره کر، زره ساز	armarolo, che fa arme di maglia	47/18
pālân tiken	پالان تکن	pālândûz	پالان دوز	bastaro	48/1
sîm düzedên	سیم دوزدن	sîmsâz	سیم ساز	battiloro, che fa' lamette d'oro	48/2
ğızıl dögen	قزل دوکن	ṭelâ kûb	طلا کوب	battiloro, che fa' or pelle	48/3
gümüş dögen	کومش دوکن	noḡre kûb	نقره گوب	battiloro, che fa' or pelle	48/3
žerrābî	ضرابی	žerrābâyî, sebbāk	ضرابایی، سبک	batte moneta	48/4
ğelb idên	قلب ایدن	ḡalbkār	قلب کار	battitor di moneta di falsa	48/5
ğullābî	قلابی	ḡollābî	قلابی	battitor di moneta di falsa	48/5
‘arağcîn tiken	عرقچین تیکن	‘arağcîndûz	عرقچین دوز	berrettinaro, che fa' berrettini	48/6
serrâc	سراج	serrâc	سراج	brigliaro, che fa' briglie, e guarnimenti per cavalli	48/7
avcî	اوجی	sayyâd	سیاد	cacciatore	48/8
noḡûd ḡovuran	نخود قوورن	noḡûd birîz	نخود بریز	caldarostaro, che vende ceci rostiti come usa in persia	48/9
misger	مسگر	misger, şeffâr	مسگر، صفار	calderaro, lavorator di rame	48/10
şerrâf	صراف	şerrâf	صراف	cambiator di moneta, o' banchiere	48/11
börk tiken	بورک تکن	kolâhdûz	کلاه دوز	cappellaro	48/12
kömür ḡayran	کومر غایرن	zoḡâl, engeştsâz	زغال، انگشت ساز	carbonaro	48/13
‘arābacî	عرابجی	‘errābeçi	عرابه چی	carrettiero	48/14
kāḡîz düzedên	کاغذ دوزدن	kāḡezger	کاغذگر	cartaro, che fa' carta	48/15

***	***	kāgez furūş	کاغذ فروش	cartaro, che vende carta	48/?
mügevva düzeden	مقوا دوزدن	muḡavvāsāz	مقوا ساز	cartonaro, che fa' cartone	48/16
kidken	کدکن	kidken, naḡḡāb	کدکن، نقاب	cavator di pozzi, e simili cose	48/17
ḥesīr doḡuyan	حسیر دوخین	pīzorbāf	پیزرباف	cestarolo, che' fa ceste	48/18
ḡıfıl düzeden	قفل دوزدن	ḡofl, ḡaffāl	قفل، قفال	chiavaro	48/19
ḡaşıḡ yonan	غاشق یونان	ḡāşoḡterāş	غاشق تراش	cocchiararo, che fa' cocchiare di legno	48/20
ipci	اپچی	ḡallāc	حلاج	conciatore di bambace	49/1
buḡda arıdan	بوغده اریدن	bārūz, pāk konende-i gendom	باروز، پاک کننده کندم	conciator di grano	49/2
dügi dögen	دوکی دوکن	birinc kūb	برنج کوب	conciator di risi	49/3
debbāḡ	دباغ	debbāḡ	دباغ	conciator di pelle	49/4
deri düzeden	دری دوزدن	pūsūsāz	پوست ساز	conciator di pelle	49/4
ḡennādī	قنادی	ḡannādī	قنادی	confettiero	49/5
noḡul düzeden	نقل دوزدن	nukūsāz	نقل ساز	confettiero	49/5
nāzik büşüren	نازک بوشرن	nāzikpez	نازک پز	confortinaro	49/6
yorḡacı	یرقه جی	yurḡeçi	یرقه چی	cozzone di cavalli	49/7
ciger büşüren	جگر بوشرن	cigerpez	جگر پز	coco che vende coradelle cotte	49/8
aşpez	آش پز	ṭebbāḡ	طبّاخ	coco che vende menestra cotta	49/9
kellepez	کله پز	kellepez	کله پز	coco che vende teste cotte	49/10
şīrdān büşüren	شیردان بوشرن	şīrdānpez	شیردان پز	coco che vende budelli cotti pieni di latte a' guisa di salcicci	49/11
ṭerrāḡ	طراح	ṭerrāḡ	طراح	disegnatore	49/12
kiçe düzeden	کیچه دوزدن	nemedmāl	نمد مال	feltraro, che fa' feltri	49/13
demirci	دمرجی	āhenger, ḡaddād	آهنگر، حداد	ferraro	49/14
na'lbend	نعل بند	na'lbend	نعل بند	ferraro, che ferra cavalli	49/15
na'lcabend	نعلجه بند	na'lcabend	نعلجه بند	ferraro, che ferra le scarpe	49/16
peykān düzeden	پیکان دوزدن	peykānger	پیکان کر	ferraro, che fa' ferri frezze	49/17
derzī ḡeyyāṭī	درزی خیاطی	rīsmān-i ḡeyyāṭī-i tāb	رسمان خیاطی تاب	filatore di accia	49/18

zerkeş	زرکش	zerkeş	زرکش	filator di oro	49/19
çehre egiren	چهره اکرڼ	çerhriş	چرخ ریش	filator, che fila al molinello	49/20
küre püşüren	کوره پوشرن	kürepez	کوره پز	fornaciario	50/1
kerpîc püşüren	کرپیج پوشورن	âcurpez	آجر پز	fornaciario, che cuoce mattoni	50/2
küzeci	کوزه جی	küzeger, fehğâr	کوزه کر، فخار	fornaciario, che cuoce vasi e simili	50/3
çörek büşüren	چورک بوشرن	nânpez, hebbâz	نانپز، خبابز	fornaro	50/4
yehni büşüren	یخنی بوشرن	yehepez	یخه پز	fornaro, che cuoce pan sottile, come cialda, usato dagl'armeni	50/5
yemiş satan	یمش ساتن	mîvefurûş, fevâkihi	میوه فروش، فواکھی	fruttarolo	50/6
gec büşüren	کج بوشرن	gecpez	کج پز	gessarolo	50/7
cevâhir satan	جواهر ساتن	cevherî, cevâhir furûş	جوهری، جواهر فروش	giojellero	50/8
sebzi satan	سبزی ساتن	sebzi furûş	سبزی فروش	herbarolo, che vende herbe	50/9
ütü ceken	اتو جکن	utûkeş	اتوکش	imbottitore, che mette bombace nede vesti usate in persia	50/10
rûkeş düzeden	روکش دوزدن	rûkeşsâz	روکش ساز	indoratore	50/11
hekkâk	حکاک	hakkâk	حکاک	intagliatore di sigilli	50/12
gâzer	کازر	gâzer	کازر	lavandaro	50/13
cild düzeden	جلد دوزدن	şahğhaf, cildsâz	صحاف، جلدساز	legator di libri	50/14
tenbûr yonan	طنبور یونن	tenbûreterâş	طنبوره تراش	lautaro	50/15
geşşâb	قصاب	kaşşâb	قصاب	macellaro	50/16
birinc dögen	بورنج دوکن	rezzâz, birinc kûb	رزاز، برنج کوب	macinator di risi	50/17
igneci	ایگنه جی	süzenger	سوزن کر	maestro che fa' achi	50/18
yaycı	یای جی	kemânger, kavvâs	کمان کر، قواس	m(aestro), che fa' archi tirar frene	50/19
tüfengsâz	تفنگ ساز	tofegsâz	تفک ساز	mae(stro), che fa' archibugi	51/1
egrimci düzeden	اکرمجی دوزدن	zihğirterâş	زهگیر تراش	m(aestro), che fa' anelli di osso, tir l'arco	51/2
şem' düz(ed)en	شم دوزن	şemmâ'î	شماعی	m(aestro), che fa' candele di cera	51/3
terkeş tiken	ترکش تیکن	terkeşdüz	ترکش دوز	m(aestro), che fa' carcassi	51/4
oğcı	اوخ جی	tîrger	تیرکر	m(aestro), che fa' frezze	51/5

ğın tiken	قین تکن	ğilāfger	غلاف کر	m(aestro), che (fa') foderi di spada	51/6
güllāb düzedēn	قلاب دوزدن	qollābsāz	قلاب ساز	m(aestro), che fa' hami, pigliar pesci	51/7
baytār	بیطار	baytār	بیطار	marescalco medico de bestie	51/8
nihāl düzedēn	نهال دوزدن	nihālīsāz, ḥallāc	نهالی ساز، حلاج	materazzaro	51/9
kerpīc düzedēn	کرپیج دوزدن	ḥiştīmāl	خشت مال	mattonaro, che fa' mattoni crudi	51/10
degirmenci	دکرمنجی	herās, āsiyāban	هراس، آسیابان	molinaro	51/11
***	***	bennā, giliger	بنا، کلیگر	muratore	51/?
zerger	زرگر	zerger	زرگر	orefice	51/12
bağbān	باغبان	bağbān	باغبان	ortolano	51/13
kürk tiken	کورک تیکن	püstündüz	پوستن دوز	pellicciaio	51/14
ğabāndār	قبان دار	qabbāndār	قبان دار	pesatore, che pesa con stadiera	51/15
balıḡ dutan	بالغ دوتن	māhīgīr, şayyād-i māhī	ماهی گیر، صیاد ماهی	pescatore	51/16
balıḡ satan	بالغ ساتن	māhī furuş	ماهی فروش	pescivendolo	51/17
daraḥ satan	درخ ساتن	şāne terāş	شانه تراش	pettinaro	51/18
bağğāl	بقال	baqqāl	بقال	pizzicarolo	51/19
tikan çeken	تکان چکن	ḥeffārkeş	خفارکش	porta legni	51/20
'etir satan	عطر ساتن	'itr furuş	عطر فروش	profumiero	51/21
gızıl tiken	قزل تیکن	telādüz	طلا دوز	ricamatore d'oro	52/1
cedvel çeken	جدول چکن	cedvelkeş, muzehhib	جدول کش، مذهب	rigatore di carta	52/2
ḥeyyāt	خیاط	ḥeyyāt	خیاط	sartore	52/3
don tiken	دون تیکن	qabādüz	قبادوز	sartore, che fa' vesti alla persiana	52/4
çadır tiken	چادر تیکن	ḥeymedüz	خیمه دوز	sartore, che fa' padiglioni	52/5
leḥim dutan	لحم دوتن	leḥimger	لحیم کر	saldator di rame	52/6
cōrāb tiken	جوراب تیکن	cūrābdüz	جوراب دوز	scarpinaro, che fa' scarpini di lana	52/7
pīnedüz	پینه دوز	pīnedüz	پینه دوز	scarpinello, ciavattino	52/8
başmağ tiken	باشمغ تیکن	keşdüz, keffāş	کفش دوز، کفاش	scarparo, che cusce scarpe	52/9
baş(mağ) satan	باش ساتن	keş furuş, ḥeffāş	کفش فروش، خفاش	scarparo, che vende scarpe	52/10
kīse tiken	کیسه تیکن	kīfdüz	کیف دوز	scarsellaro, che fa' scarselle	52/11

süpürge bağlayan	سوپرکه باغلین	cārūbbend	جاروب بند	scoparolo, che fa' scope	52/12
***	***	kitābet konende, kātib	کتابت کننده، کاتب	scrittore, che scrive libri	52/?
canaḥ düzeden	جنخ دوزدن	kāseger	کاسه کر	scudellaro, che fa' scudelle	52/13
daş yonan	داش یونن	seng terāş, şūretger	سنگ تراش، صورت کر	scultore	52/14
eyer düzeden	ایر دوزدن	zīnsāz, serrāc	زین ساز، سراج	sellaro	52/15
gılıc düze(de)n	قلیج دوزن	şemşirger, seyyāf	شمشیرگر، سیاف	spadaro, che fa' spade	52/16
devā satan	دوا ساتن	devā furūş, 'aṭṭār	دوا فروش، عطار	speciale	52/17
ğalaycı	قلی جی	ḡal'iger, sefidger	قلعی کر، سفیدگر	stagna padelle	52/18
basmacı	باسمچی	basmaçi	باسمه چی	stampatore	52/19
gölāb dutan	کلاب دوتن	golābgir	کلاب گیر	stillatore d'acque	53/1
köhne satan	کهنه ساتن	kohne furūş	کهنه فروش	stracciarolo, ferra vecchi	53/2
ḡamānçı	حمامچی	ḡamāmī, ḡamānçı	حمامی، حمام چی	stufarolo	53/3
ḡesir toḡuyan	حسیر توخین	būriyābāf	بور یاباف	stuoraro	53/4
şireci	شیرجی	şireçi	شیره چی	taverniero	53/5
***	***	***	***	tamburiero, che suona il tamburro	53/?
çulfālūk	چولفا لوک	cūlayī, pālībāf	جولایی، پالی باف	tessitore	53/6
kilim toḡuyan	کلیم توخین	gilimbāf	کلیم باف	tessitore di panni di lana rigati	53/7
ḡaṭife toḡuyan	قطیفه توخین	ḡaṭifebāf	قطیفه باف	tessitori di sciugatori per il bagno	53/8
***	***	longbāf	لنک باف	tessitore di sciugatori di tela rigata	53/?
fite toḡuyan	فیته توخین	ḡalībāf	قالی باف	tessitore di tapeti	53/9
ḡuṭnī toḡuyan	قطنی توخین	ḡuṭnībāf	قطنی باف	tessitore di tela di seta e bambace	53/10
tılkeş toḡuyan	تیلکش توخین	tılkeşbāf	تیلکش باف	tessitore di tela rigata di seta e toro	53/11
meḡmil toḡuyan	مخمل توخین	muḡmelbāf	مخمل باف	tessitore di velluti	53/12
saru reng	سارو رنک	rengrez, şayyāḡ	رنک زر، صیاغ	tintore	53/13
fāl dutan	فال دوتن	fālgir	فال گیر	turator delle sorti, che in persia lo fanno pubblicamente in diversi modi	53/14

***	***	ḥarāṭī	خراطی	tornitore	53/?
şerbet satan	شربت ساتن	şerbet furūş	شربت فروش	venditor di bevande	53/15
‘elāḡebend	علاقه بند	‘elāḡebend	علاقه بند	venditor di fettucce, seta e simile	53/16
ḥalvācı	حلواجی	ḥalvāyī	حلوائی	venditor di cose dolci	53/17
ḥur(d)e satan	خوره ساتن	ḥordefurūş, ḥerezī	خورده فروش، خرزی	venditor di ferri vecchi scrutarius lat.	53/18
ḡuru yūk satan	قورو یوک ساتن	ḥoşkebār furūş	خشکه بار فروش	venditor di frutti secchi	54/1
‘allāflūk	علاف لوک	‘ellāfī	علافی	venditor di legni, biade e simili a minuto	54/2
pālūde bağlayan	پالوده باقلین	pālūdebend	پالوده بند	venditor di certa menestra bianca	54/3
pārca satan	پارچه سلتن	pārçe furūş, bezzāz	پارچه فروش، بزاز	venditor di	54/4
keyif satan	کیف ساتن	keyf furūş	کیف فروش	venditor di papavero, et d’altre cose, che alterano i sensi et imbracamo	54/5
levvāf	لواف	levvāf	لواف	venditor di sacchi, conde, e simili coze	54/6
ḡatır satan	قاتر ساتن	āster furūş	آستر فروش	venditor di fodere	54/7
ṭevvāf	طواف	ṭevvāf	طواف	venditor di uva, pane fichi strada	54/8
şīşe düzeden	شیشه دوزدن	şīşeger, zucācī	شیشه کر، زجاجی	vetraro	54/9
cām tōken	جام توکن	cāmırız	جام ریز	vetraro, che fa’ vetri per vetriate	54/10
ḥīk tuluḡ tiken	خیک تولوخ تیکن	ḥīkdüz	خیک دوز	utraro, che fa’ utri	54/11
tuluḡ (satan)	تولوخ	ḥīk furūş	خیک فروش	utraro, che vende utri	54/12
damar	دمار	reg	رک	arteria, vena	54/13
tob	توب	tob	توب	artigliaria	54/14
zehr-i mār	زهر مار	zehr-i mār	زهر مار	artigliaria	54/15
zer bā zeng	زر با زنگ	zer bā zeng	زر با زنگ	artigliaria	54/16
badlıc	بادلیج	bādlic	بادلیج	artigliaria	54/17
ḡara buḡra	قرا بقرا	ḡara buḡra	قرا بقرا	artigliaria	54/18
zenbürek	زنبورک	zenbürek	زنبورک	artigliaria	54/19
hüner	هنر	honer	هنر	artificio	54/20
***	***	***	***	artificiosament e	55/?

***	***	***	***	artificioso	55/?
ecel	اجل	ecel	اجل	articolo di morte	55/1
ğuş dırnağı	قوش درناقى	mağleb-i morğ, çengāl-i morğ	مخلب مرغ، چنگال مرغ	artiglio d'uccello	55/2
selāmet	سلامت	be selāmet	بسلامت	a salvamento	55/3
goyın altı	قويين التى	zīr-i bağal	زیر بغل	ascella	55/4
baş yuḡaru getmek	باش یوڭرو گتمک	serābālā reften	سرا بالا رفتن	ascendere, caminar all'insu	55/5
***	***	serābālā	سرا بالا	ascesa, salita	55/?
gırve	گیروه	gedūk, gerīve, gerdengāh	کدوک، گریوه، کردن کاه	ascesa difficile, erta	55/6
kerki	کرکی	tīşe	تیشه	ascia, stromento del fa'legname	55/7
kerkilemek	کرکی لمک	tīşe kerdēn	تیشه کردن	asciare, lavorar con ascia	55/8
ğurutmek	قورتمک	hoşk sāhten	خشک ساختن	asciugare	55/9
destmāl	دستمال	destmāl, rūmāl	دستمال، رومال	asciugatoio	55/10
ğuru	قورو	hoşk	خشک	asciutto	55/11
ğulağ asan	قولاغ آسن	gūş konende	کوش کننده	ascoltante	55/12
eşiden	اشیدن	şenivende	شنونده	ascoltante	55/12
eşiderem	اشیدرم	mī şenivem	می شنوم	ascoltare	55/13
eşiddim	اشیدم	şenīdem	شنیدم	ascoltare	55/13
giz(lü) ğulağ asmek	گز کوقولاغ اسمک	ne pinhānī gūş kerdēn	نه پنهانی کوش کردن	ascoltare di nascosto	55/14
eşidmek	اشیدمک	şenīden, istimā'	شنیدن، استماع	ascoltamento	55/15
süpü(r)ge	سوپوکه	çārvādār, herekdār	چاروادار، خرک دار	asinajo	55/16
dişi eşşek	دشی اشک	her-i mādē	خر ماده	asina	55/17
eşşek	اشک	her	خر	asino, animal noto	55/18
gür eşşegi	کور اشکی	güreher	کوره خر	asino giovane, polletro	55/19
ğara sürfe	قره سرفه	sorfe-i siyāh	سرفه سیاه	asma sorte d'infermita	56/1
dar nefes	دار نفس	zīku'n-nefes, zātu's-şedr	زبیک النفس، ذات الصدر	asma sorte d'infermita	56/1
dar nefes kişi	دار نفس کشی	merd-i zīku'n-nefes, zātu's-şedr dārende	مرد زوق النفس، ذات الصدر دارنده	asmatico	56/2
***	***	isfīrāc	اسفراج	asparago	56/?
şebir	صبر	şebr kerdēn	صبر کردن	aspettare	56/3
şebir etmek	صبر اتمک	şebr kerdēn	صبر کردن	aspettare	56/4
şebir eyle	صبر ایله	sebr kon	صبر کن	aspetta	56/5
intizār çekmek	انتظار چکمک	intizār keşiden kesī	انتظار کشیدن کسی	aspettare, attendere alcuno	56/6
intizārlük	انتزار لوک	intizarī, ḡaber	انتزاری، خبر	aspettazione	56/7
yüz	یوز	rūy	روی	aspetto	56/8
giyāfe	قیافه	kīyāfe	قیافه	aspetto	56/8

ḥezret	حضرت	ḥazret	حضرت	aspetto, presenza	56/9
erkek ef'î	ارکک افعی	ef'î-yi ner	افعی نر	aspido	56/10
sarulu	سارلو	zûrî	زوری	asprezza, ruvidezza'	56/10
zibr	زبر	zibr	زبر	aspro, ruvido	56/11
tünd kişi	تند کیشی	merd-i tond ḥōr	مرد تند خور	aspro	56/12
zebûn ṭebî'et	زبون طبیعت	doroşt ṭebî'et	درشت طبیعت	duro di conditione	56/12
***	***	***	***	assa fetida	56/?
***	***	ḥamle kerdên, tâht averden	حمله کردن، تاخت آوردن	***	56/?
dadaram	داده رم	mî çeşem	می چشم	assaggiare, gustare	56/13
daddım	دادم	çeşidem	چشیدم	assaggiare, gustare	56/13
sınamek	سینه مک	imtiḥân kerdên, âzmûden	امتحان کردن، آزمودن	assaggiare, provare	56/14
sınamek	سینه مک	imtiḥân	امتحان	assaggio, assaggiamento	56/15
dadmek	دادمک	çeşiden	چشیدن	assaggio, assaggiamento	56/15
yeriş etmek gal'aya	یرش اتمک قلعه	yeriş kerdên be ḳal'a	یرش کردن قلعه	assaltare, dar assalto ad una fortezza	56/16
yeriş	یرش	yeriş	یرش	assalto, assaltamento che danno i soldati, assalto che fa' uno ad unaltro	56/17
tâht	تاخت	tâht	تاخت	assalto, assaltamento che danno i soldati, assalto che fa' uno ad unaltro	56/17
ḥemle	حمله	ḥemle	حمله	assalto, assaltamento che danno i soldati, assalto che fa' uno ad unaltro	56/17
yol vurmek	یول ورمک	râhzenî	راه زنی	assassinamento, si intende alta strada	56/18
ḥerâmîlûk	حرامی لوک	ḥerâmîgerî	حرامی کری	assassinamento, si intende alta strada	56/18
***	***	râh zeden, ḥerâmîgerî kerdên	راه زدن، حرامی کری کردن	assassinare	56/?

herānzāde olmuş	حرامزاده اولمش	herāmīzede şode	حرامی زده شده	assassinato	57/1
herām(i)	حرام	herāmī	حرامی	assassino	57/2
yol vuran	یول وورن	rāhzen	راه زن	assassino	57/2
tahta	تخته	tehte	تخته	asse, tavola	57/3
lövḥ	لوح	levḥ	لوح	asse, tavola	57/3
‘arāba mīl	عربه میل	mīl-i ‘errābe	میل عربه	asse del carro	57/4
***	***	qabl kerdn	قبل کردن	assediare	57/5
gebl olunmuş	قبل اولون میش	qabl kerde şode	قبل کرده شده	assediato	57/6
gebluḥ	قبل لوخ	qablī	قبلی	assedio	57/7
***	***	***	***	assegnamento	57/?
hemīše	همشه	mustemirrī	مستمری	assegnamento	57/8
mügerrer	مقرر	muḡarrer	مقرر	assegnamento	57/8
hemīše eylerem	همشه ایلرم	mustemirr mī konem	مستمر میکنم	assegnare	57/9
mügerrer eylerem	مقرر ایلرم	muḡarrer mī konem	مقرر میکنم	assegnare	57/9
müşehḥeş etmek	مشخص اتمک	müşehḥeş kerdn vaḡt	مشخص کردن وقت	assegnare, certficar il tempo	57/10
te‘yīn etmek	تعیین اتمک	te‘yīn kerdn	تعیین کردن	assegnare alcuno, alcuna cosa	57/11
müşehḥeş olunmuş	مشخص اولون میش	müşehḥeş kerde şode	مشخص کرده شده	assegnato, certificato, determinato	57/12
te‘yīn olunmuş	تعیین اولون میش	mute‘eyyin, te‘yīn kerde şode	متعین، تعیین کرده شده	assegnato, destinato, alcuna cosa	57/13
oturram	اوترم	mī nişīnem	می نشینم	assentarsi, sedare	57/14
oturdum	اوتردم	nişestem	نشستم	assentarsi, sedare	57/14
gāib	غایب	gāib, ḡayr-i ḡāzīr	غایب، غیر حاضر	assenze, lontano	57/15
***	***	efsetin*	افستن	assentio, herba amarissima	57/?
gāiblūk	غایب لوک	gāibī	غایبی	assenza, lontananza	57/16
ḡeyr-i ḡāzīrlūk	غیر حاضر لوک	ḡayr-i ḡāzīrī	غیر حاضری	assenza, lontananza	57/16
susuz	سوسوز	teşne	تشنه	assetato	57/17
düzedmek	دوزدمک	rāst kerdn	راست کردن	assetamento, acconciamento, assettare, acconciare, comporre	57/18
düzedilmiş	دوزدلیمیش	rāst kerde şode	راست کرده شده	assetato, acconciato, composto	57/19
müheyyā	مهیا	muheyyā	مهیا	assetato, acconciato, composto	57/19

emniyyet	امنیت	emniyyet	امنیت	assicuranza, riposo di chi no teme	58/1
farāḡat	فراقت	ferāḡet	فراقت	assicuranza, riposo di chi non teme	58/1
emin olmak	امن اولمک	emn şoden	امن شدن	assicurarsi, inanimarsi	58/2
yürekli olmak	یورک لو اولمک	dilir şoden	دلیر شدن	assicurarsi, inanimarsi	58/2
hemîşe işde	همیشه اشده	peyvestegî der kâr	پیوستگی در کار	assiduita'	58/3
mükerrer işde	مکرر اشده	mukerreri der kâr	مکرری در کار	assiduita'	58/3
peyveste işde	پیوسته اشده	peyveste der kâr	پیوسته در کار	assiduo	58/4
mükerrer işde	مکرر اشده	mukerrer der kâr	مکرر در کار	assiduo	58/4
onun kimi	اونون کمی	mānendî	مانندی	assimiglianza	58/5
ḡalardım	قالردم	mî māne(n)d	می ماند	assimigliarsi, esser simile	58/6
ḡaldım	قالدم	mānend būden	مانند بودن	assimigliarsi, esser simile	58/6
ḡalmaḡ	قالمخ	mānend şoden	مانند شدن	assimigliarsi, farsi simile	58/7
sîrk*	سِرک	sîrk*	سیرک	assiria, paese nell'oriente	58/8
***	***	***	***	assistenza	58/?
***	***	***	***	assistere	58/?
leşkeri sâz etmek	لشکری ساز اتمک	sâz-i leşker kerden	ساز لشکر کردن	assoldare, far soldati	58/9
baḡuşlaram	باخوشلرم	mî baḡşem	می بخشم	assolvere, rimettere	58/10
baḡuşladım	باخوشلدم	baḡşîdem	بخشیدم	assolvere, rimettere	58/10
borc baḡuşlamak	بورج باخوشله مک	ḡarż bâḡşîden	قرض بخشیدن	assolvere, sar debito	58/11
kic ḡeṭṭî teḡşir ūste çekmek	کیج خطی تقصر استه چکم	ḡeṭṭ-i âmurziş be taḡşîr keşîden	خط آموزش بتقصیر کشیدن	assolvere dal mancamento, tirar linea sopra il mancamento, frase pers.	58/12
baḡuşlayan	باخوشلین	baḡşâyîş	بخشایش	assoluzione, remissione	58/13
meḡż	محض	meḡż	محض	assolutamente, meramente	58/14
baḡuşlamış	باخوشله میش	baḡşîde şode, ḡeṭṭ-i âmurziş yâfte	بخشیده شده، خط آمرزش یافته	assoluto, chi ha' ricevuto la remissione	58/15
iḡtiyârlu	اختیارلو	muḡtâr	مختار	assoluto, libero	58/16
mütleḡ ḡudâvend	مطلق خداوند	ḡodâvend-i muṭlaḡ	خداوند مطلق	assoluto signore	58/17
toz etmek	توز اتمک	ker kerden	کر کردن	assordire	58/18

egri etmek sözi	اکری اتمک سوزی	kīc kerden be sohen	کیج کردن بسخن	assordire con parole, imbalordire	58/19
ince etmek sözi	انجه اتمک سوزی	bārik kerden	باریک کردن	assottigliare	58/20
verciş eyledürem	ورجیش ایلدورم	mī verzānem, verzānīdem	می ورزانم، ورزانیدم	assuefare, accostimare, avvezzare	59/1
yanaram	یانرم	mī verzem	میورزم	assuefarsi, avvezzarsi	59/2
verciş elerem	ورجیش الرم	verzīdem	ورزیدم	assuefarsi, avvezzarsi	59/2
işığ örgetmek	اشق اورکت مک	reviṣ āmūhten	روش آموختن	assuefarsi, pigliar costume	59/3
işığ örgenmiş	اشق اورکن میش	reviṣ āmūhte, rūzīde	روش آموخته، روزیده	assuefatto	59/4
perhīz elerem	پرهیز الرم	mī perhīzem	می پرهیزم	astenersi	59/5
perhīz eyledim	پرهیز ایلدم	perhīzīdem	پرهیزیدم	astenersi	59/5
perhīz etmek	پرهیز اتمک	perhīz kerden	پرهیز کردن	astenersi, far astinenza	59/6
perhīz eyleyen	پرهیز ایلین	perhīz konende, perhīzkār	پرهیز کننده، پرهیزکار	astinente, chi fa' astinenza	59/7
perhīz gine	پرهیز کینه	perhīz bāz	پرهیز باز	astinenza	59/8
becid dutmek	بجد دوتمک	becidd giriften	بجد گرفتن	astore, uccello di rapina	59/9
becid dutulmuş	بجد دوتل میش	becidd girifte şode	بجد گرفته شده	astringere	59/10
usturlāb	اصطرلاب	usturlāb	استرلاب	astretto	59/11
müneccimlük	منجم لوک	usturlāb	استرلاب	astrolabio	59/12
nücüm bilen	نجوم بلن	muneccimī	منجمی	astrologia	59/13
müneccim	منجم	nucūm dānāyī	نجوم دانایی	astrologia	59/13
ulduz tanıyan	الدوز تانی ین	muneccim	منجم	astrologo	59/14
'eyyārlük	عیارلوک	sitāreşinās	ستاره شناس	astrologo	59/14
'eyyār	عیار	'eyyārī	عیاری	astutia, malitia	59/15
'eyyār	عیار	'eyyār	عیار	astuto, malitioso	59/16
hīle iş	حیله اش	hīlekār	حیله کار	astuto, malitioso	59/16
***	***	***	***	a suo dispetto	59/?
öz rīzā müvāfigi	اوز ریضا موافقی	muṣāfiḳ-i rīzā-yi ḥodeş	موافق رضای خودش	astuto, malitioso	59/17
meḥel	محل	muṣāfiḳ-i rīzā-yi ḥodeş	موافق رضای خودش	a suo grado, conforme al suo gusto	59/18
fürşet	فرصت	vaḳt-i meḥall	وقت محل	a tempo opportuno	59/18
yağşı meḥel	یغشی محل	vaḳt-i forşet	وقت فرصت	a tempo opportuno	59/18
***	***	vaḳt-i hūb	وقت خوب	a tempo opportuno	59/18
***	***	***	***	attizzare	59/?
***	***	zerre	زره	atomo, cosa minuta, che vola aere, e non	59/?

				si vede, si non contro il sole	
yapuşmek	یاپوش مک	çespîden	چسپیدن	attaccamento	60/1
yapuşdururam	یاپوشدوررم	mî çespānem	میچسپانم	attaccare	60/2
yapuşdurdum	یاپوشدردم	çespāndem	چسپاندم	attaccare	60/2
yapuşaram	یاپوشرم	mî çespem	می چسپم	attaccarsi	60/3
yapuşdum	یاپوشدم	çespîdem	چسپیدم	attaccarsi	60/3
le'ib getirmek	لعب کترمک	le'ib āverden	لعب آوردن	attigiare, far' atti	60/4
le'iblū	لعب لو	mu'ammer	معمّر	attempato di molto eta'	60/5
baḥmek	باخ مک	nigāh kerdn	نگاه کردن	attendere, star attento	60/6
teveccūh etmek	توجه اتمک	teveccuh kerden	توجه کردن	attendere, star attento	60/6
gūlağ asmek	قلاغ اسمک	gūş kerdn	کوش کردن	attendere, star a'sentire	60/7
mühümlere meşğul olmak	مهمله مشغول اولمک	ber muhiṁmāthā meşğul şoden	بر مهماتها مشغول شدن	attendere alli negotij	60/8
peyveste olmak yağşı ef'ale	پیوسته اولمک یقشی افعاله	peyveste şoden be ef'āl-i şāyeste	پیوسته شدن بافعال شایسته	attendere assiduamente a'opre degne	60/9
meşğul olmak zāda	مشغول اولمک زاده	meşğul şoden be çizî	مشغول شدن بجیزی	attendere, star occupato a'qualche cosa	60/10
ve'de yere getirmek	وعدہ بره کترمک	va'de be cā āverden	وعدہ بجا آوردن	attendere, osservar la promessa	60/11
teveccūh	توجه	teveccuh	توجه	attentione	60/12
ğeşd	قصد	kaşd	قصد	attentione	60/12
köyül teveccūh	کنول توجه	teveccuh-i dil	توجه دل	attentione di mente	60/13
müteveccih	متوجه	muteveccih	متوجه	attento	60/14
ondan geyr	اوندن غیر	lāğar	لاغر	attenuato, magro	60/15
yere getirmek	یره کترمک	furūd āverden, ber rūy-i zemīn	فروود آوردن، بر روی زمین	atterrare, buttar terra	60/16
hāne ḥarāb etmek	خانه خراب اتمک	hāne ḥarāb kerden	خانه خراب کردن	atterrar la casa	60/17
bār u cūd bu ki	بارجود بو که	bār u cūd īn ki	بار جود اینکه	atteso che, suppo* che	60/18
cespā(n) paldar geyūbdür	چسپا پالدر کیبدور	reht-i çesbān pūşīde	رخت چسبان پوشیده	attilato, chi cheste attilatamente	60/19
kirdārlu	کردار لو	kirdārī	کرداری	attione	60/20
gābildür	قابل دور	kābiliyyet	قابلیت	attitudine	61/1
gābil	قابل	kābil	قابل	atto, fuono alcuna cosa	61/2
işe gelen	اشه کلن	be kār-i āyende	بکار آینده	atto, che serve	61/3
iş	اش	kār	کار	atto, attione	61/4

yağşı iş	یقشی اش	kār-i nīk, kār-i hūb	کار نیک، کار خوب	atto buono	61/5
yaman iş	یمان اش	bedkār	بدکار	atto malo	61/6
nōğsān iş	نقصان اش	kār-i noğsān	کار نقصان	atto danneso	61/7
teğşir eleyen iş	تقصیر الین اش	kār-i tağşirdār	کار تقصیردار	atto di fettozo	61/8
peşmān	پشمان	peşmānī, nedāmet	پشمانی، ندامت	atto di pentimento	61/9
īşi 'ālī derece yetirmek	اشی عالی درجه ینرمک	kār-i be derece-i 'ālī resānīde	کار بدرجه عالی رسانیده	atto heroico	61/10
kīne işlū	کینه اشلو	kīnekārī	کینه کاری	atto di odio	61/11
būğz işlū	بغض اشلو	buğzkārī	بغض کاری	atto di odio	61/11
gūnāhkārlū	کناه کارلو	gonāhkārī	کناه کاری	atto di peccato	61/12
cūrmlū	جرملو	cormkārī	جرم کاری	atto di peccato	61/12
yağşı işlū	یقشی اشلو	nīkūkārī	نیکوکاری	atto virtuoso	61/13
'eyb işi	عیب اشی	'eybkārī	عیب کاری	atto vitioso	61/14
özge işi	اوزکه اش	merdomkārī, kār-i insānī	مردم کاری، کار انسانی	atto humano	61/15
***	***	***	***	attonito	61/?
bīhūş	بیہوش	bīhūş	بیہوش	attonito, insensato	61/16
semm-i gātil vermek	سم قاتل ورمک	semm-i kātīl dāden	سم قاتل دادن	attossicare	61/17
zeher vermek	زهر ورمک	zehr dāden	زهر دادن	attossicare	61/17
semm-i gātil verilmiş	سم قاتل ورل میش	semm-i kātīl dāde şode	سم قاتل داده شده	attossicato	61/18
zeher verilmiş	زهر ورل میش	zehr hörde	زهر خورده	attossicato	61/18
cezb etmek	جذب اتمک	cezb kerden, cāzīb	جذب کردن، جاذب	attrahere, attractione, attrattivo	61/19
te'rīf	تعریف	te'rīf	تعریف	attributo	61/20
veşf	وصف	toşfīf	توصیف	attributo	61/20
dimā-yi hūşk	دما خشک	dimāğ-i hoşk şoden	دماغ خشکشدن	attristarsi	62/1
ğemlū	غملو	ğamnāk şoden	غمناک شدن	attristarsi	62/1
cedde	جده	cedde	جده	ava, nonna	62/2
artuḥ olmak	ارتوخ اولمک	ziyādet dāšten	زیادت داشتن	avantaggiare	62/3
fāzīl olmak bir kimseye	فاضل اولمک بر کمسیه	fāzīlet dāšten ber kesī	فضیلت داشتن بر کسی	avantaggiare	62/3
bundan irelū	بندن ایرلو	pīş ez īn, kabl ez īn	پیش از این، قبل از این	avanti, prima di questo	62/4
irelū	ایره لو	pīş	پیش	avanti, inanzi	62/5
bundan irelū ki	بندن ایرلو که	pīş ez īn ki	پیش از اینکه	avanti che	62/6
artuḥ gelmek	ارتوخ کلمک	ziyād āmeden	زیاد آمدن	avanzare, rimanere, esser vidi piu'	62/7
ğalubdur	قالوبدور	mī māned, mānde est	می ماند، مانده است	avanzare, rimanere	62/8
böyük olmak	بئوک اولمک	bozorg būden be nisbet-i kesī	بزرگ بودن به نسبت کسی	avanzare, esser di piu'	62/9
bāğī olmak	باقی اولمک	bākī	باقی	avanzo, residuo	62/10
bāğī	باقی	ziyādetī	باقی	avanzo, sugfluita'	62/11

***	***	***	***	avanzo, guadagno	62/?
baḥīllük	بخیل لوک	baḥīlī, buḥl	بخیلی، بخل	avaritia	62/12
baḥīl	بخیل	rezālet	رذالت	avaritia	62/12
baḥīl	بخیل	baḥīl	بخیل	avaro	62/13
kemkāse	کم کاسه	rezl	رذل	avaro	62/13
***	***	***		audacia	***
pādšāh dīvānī	پادشاه دیوانی	dīvān-i pādīšāh	دیوان پادشاه	audienza del re	62/14
dīvānbegi	دیوان بگی	dīvānbegī	دیوان بیگی	auditor general de re	62/15
dīvānhāne	دیوان خانه	dīvānhāne, cāy- i dīvān	دیوان خانه، جای دیوان	auditorio, luoca d'audienza	62/16
findıg	فندق	fendoğ	فندق	avellana, nocella, frutto noto	62/17
***	***	pūpil, fūfil	پوپل، وفوفل	avellana d'india	62/?
gendān-i mūş	کندان موش	gendān-i muşī	کندان موشی	avena, che nasce tra il grano	62/18
müşterī	مشتري	muşterī	مشتري	avventore, che compra d'uno	62/19
ṭāle' lū	طالع لو	şāḥib-i ṭāli'	صاحب طالع	avventurato, assortato	62/20
neşihetlū	نصحت لو	şāḥib-i naşīb be ḥūbī	صاحب نصیب بخوبی	avventurato, assortato	62/20
leşker mevācibi ki rızāyman savaşalar	لشکر مواجیبی که ریضایمن سواشالر	leşkerī ki bīmevācib be rızā-yi dil ceng koned	لشکری که بیمواجب برضای دل جنگ کند	avventuriere soldato senza pagi	63/1
herīf	حریف	herīf	حریف	avversario	63/2
mühālifet etmek	مخالفت اتمک	muḥālif	مخالف	avversario, contrario	63/3
ḥilāf eyleyici	خلاف ایلیجی	ḥilāf konende	خلاف کننده	avversario, contrario	63/3
bedbeḥt	بدبخت	bedbaḥt	بدبخت	avversita, infortunio	63/4
bedneşib	بد نصب	bednaşīb	بد نصیب	avversita, infortunio	63/4
ḥeberdārlik	خبردار لوک	ḥaberdārī	خبرداری	avvertimento	63/5
pend	پند	pend	پند	avvertimento, ammonizione, predica	63/6
neşihet	نصیحت	naşihet	نصیحت	avvertimento, ammonizione, predica	63/6
baḥmek vūḡuflu	باخمک وقوفلو	nigāh-i vuḡūfī	نگاه وقوفی	avvertimento, avvertenza, circonspezione	63/7
ḥeber vermek	خبر ورمک	ḥaber dāden	خبر دادن	avvertire, far sapere	63/8
pend vermek	پند ورمک	pend dāden	پند دادن	avvertire, ammonire	63/9

neşîhet etmek	نصیحت اتمک	naşîhet kerdên	نصیحت کردن	avvertire, ammonire	63/9
heberdâr olmak	خبردار اولمک	vâkıf şoden	واقف شدن	avvertire, esser circonspetto	63/10
bağmek	باخمک	nigâh kerdên	نکاه کردن	avvertire, esser circonspetto	63/10
özinden heberdâr olmak	اوزیندن خبردار اولمک	ber hōd vâkıf şoden	بر خود واقف شدن	avvertire a se, haver cura di se	63/11
ğâfilsiz	غافل سیز	bîğaflet	بی غفلت	avvertitamente	63/12
heber gâibden vermek	خبر غایب دن ورمک	haber ez gâib dâden	خبر از غایب دادن	avgurare, dar nuova di cosa futura, o'nascosta	63/13
fâl dutmek	فال دوتمک	fâl giriften	فال گرفتن	avgurare, con tirar le sorti come e'usanza in persia	63/14
fâl acan	فال آجن	fâlgîr	فال کیر	avguratore, qual che tira le sorti	63/15
fâl acııcı	فال آجیجی	fâlgîrî	فال کیری	augurio, tiramento delle sorti	63/16
gederem	کدرم	mî revem	می روم	avviarsi, andare	63/17
giddim	کیدم	reftem	رفتم	avviarsi, andare	63/17
köc etmek	کوج اتمک	kûç kerdên	کوج کردن	avviarsi, far levata, disloggiare	63/18
növbet	نوبت	novbet novbet	نوبت نوبت	avicenda, vicendevolmente	63/19
ebû 'elî	ابو علی	ebû 'alî	ابو علی	avicenna philosopho	63/20
hırşlû	حرص لو	hırş, âz, şevk	حرص، از، شوق	avidita'	64/1
hirs iyesi	حرص ایسی	hırşdâr, âzmen	حرص دار، ازمند	avido	64/2
aşâğalûk	اشقه لوک	furûten şoden, haķîr şoden	فروتن شدن، حقیر شدن	avvilirsi, abassarsi, dispreggiarsi	64/3
kick	کیجیک	haķîr kerde şode	حقیر کرده شده	avvilito, dispreggiato	64/4
sararam	سره رم	mî peçem	می پچم	avviluppare, intricare, piegare	64/5
sardim	سردم	peçidem	پچیدم	avviluppare, intricare, piegare	64/5
mâsûre etmek	ماسوره اتمک	mâsûre kerdên	ماسوره کردن	avviluppare, far viluppo di filo o simili	64/6
***	***	peçide	پچیده	avviluppato, intricato, piegato	64/?

ḥeberdār etmek	خبردار اتمک	ḥaberdār sāhten	خبردار ساختن	avvisare, far avvertito	64/7
ḥeber vermek	خبر ورمک	ḥaber dāden	خبر دادن	avvisare dar nuova	64/8
ḥeberdār	خبردار	ḥaberdār	خبردار	avvisato	64/9
ḥeberdārlük	خبردارلوک	ḥaberdārī, āgāhī	خبرداری، آگاهی	avviso	64/10
diriltmek köyüli	دیرلت مک کنولی	zindeger dāniden	زنده کر دانیدن	avvivare, far vivo	64/11
cedd	جد	cedd	جد	avo	64/12
şefā'et etmek	شفاعت اتمک	şefā'et kerden	شفاعت کردن	avvocare	64/13
şefā'et	شفاعت	şefā'et	شفاعت	avvcatione	64/14
şefā'et eyleyici	شفاعت ایلیجی	şefā'et konende	شفاعت کننده	avvocato	64/15
dönderürem	دوندروم	mī gerdānem	میکردانم	avvolgere, raggirare	64/16
dönderdim	دوندردم	gerdānīdem	کردانیدم	avvolgere, raggirare	64/16
dönerem	دونرم	mī gerdem	میکردم	avvolgersi, raggirarsi	64/17
döndüm	دندم	gerdīdem	کردیدم	avvolgersi, raggirarsi	64/17
bīc ü tāb yemek ilan kimi	بیج تاب یمک ایلان کمی	bīc u tāb ḥörden mişl-i mār	بیج و تاب خوردن مثل مار	avvolgersi in piu' giri come serpe	64/18
el-vāḡi'	الواقع	el-vāḡi'*	الواقع	avolotojo, uccello	64/19
fil dişi	فیل دیشی	dendān-i fil	دندان فیل	avorio, dente d'elefante	65/1
yil	ییل	nesīm	نسیم	aura, movimento legerissimo dellaria	65/2
gice gündüz yeli	گیجه کندوز یلی	bāmdād	بامداد	aurora	65/3
acı ḥūlḡlū	آجی خلقلو	torşḡulḡi	ترش خلقی	austerita'	65/4
tuş ḥūlḡ	ترش خلق	torşḡulḡ	ترش خلق	austero, uomo insvave	65/5
cenūb yeli	جنوب یلی	bād-ı cenūb	باد جنوب	austro, vento meridionale	65/6
müşennif	مصنف	muşannif	مصنف	autore, compositore d'opra da se stesso	65/7
***	***	muellif	مولف	autore, compositore, compilatore da diversi	65/?
iḡtirā' eyleyici	اختراع ایلیجی	iḡtirā' konende, muḡteri'	اختراع کننده، مختری	autore, inventore d'alcuna cosa	65/8
***	***	***	***	autorita, jurisditione	65/?

***	***	***	***	autorita, grandezza, preminenza	65/?
pāyız	پایز	pāhīz, ḥerīf, ḥazān*	پاهیز، خریف، خزان	autumno	65/9
mü‘ezzez etmek allāh	معزز اتمک الله	mu‘azzez kerden be ḥodā	معزز کردن بخدا	auotare, prometter a'dio	65/10
feṭīr	فطیر	feṭīr	فطیر	azimo, senza levito	65/11
lāciverdlük	لاجوردلوک	lāciverdī	لاجوردی	azzurro, ceruleo	65/12
lāciverd	لاجورد	lāciverd	لاجورد	azzurro, oltramarino, depingere	65/13
bağdād	بغداد	bağdād	بغداد	babilonia, citta' capo della caldeo	65/14
meymūn	میمون	meymūn, būzine	میمون، بوزینه	baboino, scimiotto	65/15
terke ağacı	ترکه اقای	terke, çüb	ترکه، چوب	bacchetta, verga	65/16
***	***	***	***	bacile da lavar le mani	65/?
lengerī	لنکری	lengerī	لنکری	bacile, piatto grande	65/17
legen	لکن	legen	لکن	bacinella di rame o'simile	65/18
yaşıl (bā)gālī	یاشل قالی	bāḡālī-i sebz	باقالی سبز	bacelli, faui freschi	65/19
bil	بیل	bīl	بیل	badile	66/1
sīshāne	سیس خانه	sīshāne	سیس خانه	bagaglie per il viaggio	66/2
rekīb	رکیب	rekīb	رکیب	bagagliole, dove si contiene alcune cosette commiscia, scarpe, portar fuor di case	66/3
rekībdār	رکیب دار	rekībdār	رکیب دار	bagaglione, quel che porta le dette baglie	66/4
oynamek	اوینه مک	lo‘bet	لعبت	bagattelle, pedroline	66/5
şebbāz	شب باز	şebbāz	شب باز	bagattelliere	66/6
teḡlīd	تقلید	taḡlīdī	تقلیدی	bagattelliere	66/6
yaş etmek	یاش اتمک	ter kerden	تر کردن	bagnare	66/7
yaş oldı	یاش اولدی	ter şode	تر شده	bagnato	66/8
ḥamām	حمام	ḥamām	حمام	bagno, stufa	66/9
issi su	ایسی سو	germābe	کرمابه	bagno, stufa	66/9
leçek	لک	mi‘cer	معجر	balaustri, o calcelletti per appoggiarsi secondo l'uso	66/10

				di persia sedento in terra	
peltek	پلتک	loknetī	لکتنی	balbuziente	66/11
lūknet	لکت	loknet ḥarf zeden	لکت خرف زدن	balbutire	66/12
cūr'et	جرت	cor'et	جرت	baldanza	66/13
cūr'et iyesi	جرت ایسی	ṣāḥib-i cor'et	صاحب جرات	baldanzoso	66/14
neheng	نهنگ	neheng	نهنگ	balena, pesce grandissimo	66/15
berġ sīcra	برق سیرر	berġ mī cehd*	برق میجهد	balenare	66/16
berġ	برق	berġ	برق	baleno, lampo	66/17
taya	تایه	dāye	دایه	balia	66/18
taya eri	تایه اری	ṣevher-i dāye	شوهر دایه	balio, marito della balia	66/19
yūk tamı	یوک تامی	lengbār, tāybār	لنگ بار، تایی بار	balla, mezza somma	66/20
o(y)naram	اونرم	mī rakṣem	میرقصم	ballare, danzare	66/21
o(y)nadım	اوندم	rakṣīdem	رقصیدم	ballare, danzare	66/21
rīsmānbāzlük etmek	ریشان بازلوک اتمک	rīsmānbāzī kerden	ریشان بازی کردن	ballare su' la corda	67/1
oynıyan	اینی ان	rakḳās, rakḳāṣī konende	رقاص، رقاصی کننده	ballatore	67/2
rīsmānbāz	ریشان باز	rīsmānbāz	ریشان باز	ballator su lacorda	67/3
reġġāşlūk	رقاص لوک	rakḳāşī	رقاصی	ballo	67/4
reġġāşlar camā'atı	رقاص لر جماعتی	cemā'et-i rakḳāşān	جماعت رقاصان	ballo adunanza, adunanza de balla tori che danzano	67/5
ġal'a būrci	قلعه برجی	borc-ı ġal'a	برج قلعه	balluardo di fortezza	67/6
bīhūş	بیہوش	bīhūş	بیہوش	balordo, insensato	67/7
ölmek	اولمک	māt	مات	balordo, stolido	67/8
***	***	ḳar' kerden	قرع کردن	ballottare	67/?
yaġ dele*	یاق دله	rovġen-i yelān	روغن یلان	balsamo	67/9
penbe	پنبه	penbe	پنبه	bambace, vedi bombace	67/10
uşāġ	اشاق	beççeġorde	بچه خورده	bambino	67/11
sūt yeyen	سوت یین	tıfl-ı şırḥāre	طفل شیر خواره	bambino	67/11
kicik kürsī	کیجک کورسی	korsī-i küçek	کرسی کوچک	banchetto, scabello	67/12
ziyāfet	ضیافت	ziyāfet	ضیافت	banchetto, convito	67/13
ġonaḥlūk	قناخ لوک	mihmānī	مهمانی	banchetto, convito	67/13
***	***	ziyāfet ez nuql u mīve	ضیافت از نقل و میوه	banchetto, o'collatione di frutti	67/?
ḥalvā ziyāfet	حلوا زیافت	ziyāfet ez ḥelvā	ضیافت از حلوا	banchetto, o'collatione di	67/14

				conserve confettioni	
ğend ziyāfeti	قند زیافتی	(ziyāfet-i) nuḡl u ḡandī	نقل قندی	banchetto, o'collatione di conserve confettioni	67/14
süfrelü	سفرلو	mīzbān, šāḡib-i sofre	میزبان، صاحب سفره	banchettante	67/15
ziyāfet	ضیافت	ziyāfet	ضیافت	banchettare, far convito	67/16
ğonaḡlūk	قناخ لوک	mihmānī kerden	مهمانی کردن	banchettare, far convito	67/16
şerrāf	صراف	şerrāf	صراف	banchiere, che cambia moneta	67/17
şerrāf evi	صراف اوی	şerrāfḡāne	صراف خانه	banco, casa del banchiere	67/18
kürsī	کرسی	korsī	کرسی	banco per sedere	67/19
sekü	سکو	sekkü	سکو	banco di terra	68/1
cānib	جانب	cānib	جانب	banda, parte	68/2
teref	طرف	ṡaraf	طرف	banda, parte	68/2
bögür	بکور	pehlü	پهلو	banda, lato	68/3
saḡ cānib	ساق جانب	cānib-i rāst	جانب راست	banda dritta	68/4
sol cānib	سول جانب	cānib-i çep	جانب چپ	banda manca	68/5
***	***	‘alem, rāyet, livā	علم، رایت، لوا	bandiera, insegna	68/?
***	***	***	***	bandierola di venti. badbon	68/?
yalvarmek	یالوار مک	cār	جار	bandimento, grida	68/6
car	جار	cār	جار	bandimento, grida	68/7
cıḡmek öz vetenden	جیخ مک اوز وطندن	iḡrāc ez vaṡan-i ḡod	اخراج از وطن خود	bandimento, esilio	68/8
car vurmek	جار ورمک	cār zeden, munādī kerden	جار زدن، منادی کردن	bandire, far grida	68/9
cıḡardmek	جخر دمک	iḡrāc numūden, bīrūn kerden	اخراج نمودن، بیرون کردن	bandire, mandar fuori	68/10
itmiş	ایت میخ	muteverri	متوری	bandito, fuoruscito	68/11
āvare	آورہ	āvāre	آواره	bandito, fuoruscito	68/11
carcı	جارچی	cārçi	جارچی	banditore	68/12
münādī eyleyen	منادی ایلین	munādī konende	منادی کننده	banditore	68/12
car	جار	cār, munādī	جار منادی	bando, grida	68/13
ferḡ	فرق	ferḡ	فرق	bando, prohibitione	68/14
māni	مانع	māni	مانع	bando, prohibitione	68/14
***	***	***	***	bara, vedi cataletto,	68/?

				barattare vedi scambiare	
sağgal	سقل	rîş	ریش	barba dell'huomo, metter barba	68/15
sağgallu	سقل لو	rîşdār, lihî	ریش دار، لی	barbato	68/16
sāde	ساده	sāde	ساده	sbarbato, senza barba	68/17
sağgalsız	سقل سیز	bîrîş	بی ریش	sbarbato, senza barba	68/17
bayguş	بایقوش	bûf, bûm	بوف، بوم	barba gianni, uccellaccio noto	68/18
rûstâyî	روستای	rûstâyî	روستای	barbaro	68/19
dellāk	دلاک	serterāş, dellāk	سرتراش، دلاک	barbiere	68/20
***	***	***	***	barca, sonbuc	69/?
daş kîse	داش کیسه	sengîse	سنکیسه	barca longa e bassa	69/1
***	***	seķîfe	سقیفه	barcone	69/?
tekeltu	تکلتو	tekeltû	کلنو	barcarolo, bardella	69/2
***	***	keşîban	کشتی بن	barcarolo, padrone della barca, barella per portar terra o'altro	69/?
kic gerdûn daş dōndererler	کیچ گردون داش دونده ررلر	gerdûn-i kûçek seng keşî ger seng ... be cāy-i kār	کردون کوچک سنک کشی کر سنک ... بجای کار	barella con ruoto portar pietre, o'altro la fabrica	69/3
iḥdāş	احداث	iḥdāş	احداث	bargello	69/4
tobçî	توب چی	pādişāh-i şeb	پادشاه شب	bargello	69/4
‘asî	عسی	pādişāh-i şeb	پادشاه شب	bargello	69/4
böyükler	بئوک لر	bozorgān	بزرگان	baroni principali del regno	69/5
erkān-i dōvlet	ارکان دولت	erkān-i dovlet	ارکان دولت	baroni principali del regno	69/5
öpüş	اپوش	būse	بوسه	basciamento	69/6
öpmek	اوپمک	būsîden	بوسیدن	basciamento	69/6
öperem	اپرم	mî būsēm	می بوسم	basciare	69/7
öpdüm	اوپدم	būsîdem	بوسیدم	basciare	69/7
el öpmek	ال اپمک	dest būs kerdēn	دست بوس کردن	basciare la mano	69/8
öpüş	اپوش	būs	بوس	bascio	69/9
öbüş	ابوش	būse	بوسه	bascio	69/9
***	***	***	***	base	69/?
reyḥān	ریحان	reyḥān	ریحان	basilico, herba odorifena	69/10
***	***	***	***	basilisco	69/?
***	***	pāyini	پایینی	bassezza	69/?

fürütenlük	فروتن لوک	furütenī	فروتتی	bassezza di corpo, lo pigliano li persiani per humiliatione di se stesso	69/11
kiciklük	کیجیک لوک	ḥaḳīrī	حقیری	bassezza, viltà	69/12
aşağa	اشقه	pāyin, furū	پاین، فرو	basso	69/13
kicik	کیجیک	ḥaḳīr	حقیر	basso, humile, vile	69/14
başra	بصره	başra	بصره	bassora, città nell'arabia felice	69/15
bes	بس	bes	بس	bastanza, sufficienza	69/16
kāfi	کافی	kāfi	کافی	bastanza, sufficienza	69/16
kāfi olmak	کافی اولمک	kāfi būden, bes būden	کافی بودن، بس بودن	bastare	69/17
besdür	بسدور	bes est	بس است	basta	69/18
kāfidür	کافی دور	kāfi est	کافی است	basta	69/18
veledü'z-zinā	ولدالزنا	veledu'z-zinā	ولدالزنا	bastardo, non legittimo	70/1
ḥarāmzāde	حرام زاده	ḥarāmzāde	حرام زاده	bastardo, non legittimo	70/1
***	***	***	***	bastione	70/?
pālān	پالان	pālān	پالان	basto di giumento	70/2
ağac vurmek	آقچ ورمک	çüb zeden	چوب زدن	bastonare	70/3
şallāğ	شلاق	şellāḳ	شلاق	bastonamento, o sferzamento	70/4
kötek	کوتک	şellāḳ	شلاق	bastonamento, o sferzamento	70/4
‘aşā ağacı	عصا اقچی	çüb, ‘aşā	چوب، عصا	bastone, bastone appoggiarsi	70/5
***	***	***	***	battello, barchetta, sonbuc	70/?
düşmen	دوشمن	mubārezet, āverd	مبارزت، آورد	battaglia	70/6
döyerem	دیرم	mī kūbem	می‌کوبم	battere, pestare, percuotere, fortemente	70/7
döydüm	دیدم	kūftem	کوفتم	battere, pestare, percuotere, fortemente	70/7
vuraram	ووره رم	mī zenem	میزنم	battere, percuotere	70/8
döydüm	دیدم	zedem	زدم	battere, percuotere	70/8
kötek vurmek	کوتک ورمک	kotek zeden	کتک زدن	battere, sferzare	70/9

özi özinün başın dīvāra vurmek	اوزی اوزینون باشین دیواره ورمک	hōd be hōd ser be dīvār zeden	خود بخود سر بدوار زدن	battere nel muro, urtar la testa	70/10
dimağ yere goymek	دماغ یره قویمک	dimāğ rā be zemīn gozāšten	دماغ را بزمین کذاشتن	battere con la faccia interna	70/11
buğda dövülmek	بوغده دولمک	gendom kūften	کندم کوفتن	battere il grano	70/12
buğda yer etmek	بوغده یراتمک	gendom cā kerden	کندم جا کردن	battere il grano	70/12
ğapunu berk vurmek	قاپونی برک ورمک	der rā seht kūften	در را سخت کوفتن	batter forte alla porta	70/13
ağca ğayirmek	اچه قایرمک	zer sāhten	زر ساختن	batter moneta	70/14
sikke etmek	سکه اتمک	sikke kerden	سکه کردن	batter moneta	70/14
müheyyā	مهیا	'imāde	عمادا	battesimo in arabo, siamo non hanno, batezzaro in arabo o in armeno, batezzato in arabo in armeno	70/15
dertlū	درت لو	elem-i ğamdān	الم غمدان	battezzatore, battista	71/1
ğızıl dögen	قیزل دوکن	ṭelā kūb	طلا کوب	battiloro, chi fa oro pelle in foglio	71/2
ğızıl	قیزل	varağ konende	ورق کونده	battiloro, chi fa oro pelle in foglio	71/2
sīm ğayıran	سیم قایران	sīmsāz	سیمساز	battiloro, chi fa' lamette d'oro, o'argento	71/3
vurmek	ورمک	zeden	زدن	battimento	71/4
şallāğ	شلاق	şellāğ	شلاق	battimento, bastonamento, sferzamento	71/5
sikke eyleyici ağca	سکه ایلیجی اچه	sikke konende zer	سکه کننده زر	batti moneta	71/6
ğapu ḥalgası	قاپو خلغسی	ḥelke-i der	حلقه در	battitone, con cui si batte alla porta	71/7
nāğūs dil	ناقوس دل	zebān-i nākūs, dil-i nākūs	زبان ناقوس، دل ناقوس	battocchio di campana	71/8
ağız suyu	اقیز سوی	ḥiyū, ābdehen	خیو، آب دهن	bava, saliva	71/9
gögüzlük uşağların	کوکوز لوک اوشاقلرون	sinebend-i tıflān	سینه بند طفلان	bavarolo di fanci ulli	71/10
***	***	şāḥib-i ḥiyū	صاحب خیو	bavoso	71/?
bundan sora ne ola	بوندن سوره نه اوله	ba'd ez ān çī ḥāhed şod	بعد از ان چه خواهد شد	be che sara' poi?	71/11
se'ādetinen	سعادت اینن	be se'ādet, se'ādetmendān	بسعادت، سعادت‌مندان	beatamente	71/12
dövlət	دولت	firūzāne	فیروزانه	beatamente	71/12

se'ādet	سعادت	se'ādet, se'ādetmendī	سعادت، سعادت‌مندی	beatitudine	71/13
dövmendlik	دولتمندلوک	firūzī	فیروزی	beatitudine	71/13
se'ādetmend	سعادت مند	se'ādetmend	سعادت‌مند	beato	71/14
gūšād	کشاد	gošād firūz	کشاد فیروز	beato	71/14
kül ceken	کول چکن	hākister keş	خاکستر کش	becca cenere	71/15
mürdeşür	مردہ شور	ğessāl, mordeşüyī	غسال، مردہشویی	beccamorto	71/16
leşker	لشکر	bozçepiş	بزچپیش	becco, caprone	71/17
hars	خرس	deyyūş	دیوٹ	becco di moglie, cornuto	71/18
guş cengālī	قوش جنکالی	çengāl-i morğ, minkār-i morğ	چنگال مرغ، منقار مرغ	becco d'uccello	71/19
mingār almak	منقار المک	minkār giriften	منقار گرفتن	beccolare, mordere col becco	72/1
***	***	***	***	belletto, vedi striscio	72/2
hūsn	حسن	hōsn	حسن	bellazza, belta'	72/3
zībālūk	زیبا لوک	zībāyī	زیبایی	bellazza, belta'	72/3
savaş kişi	سواش کشی	merd-i ceng	مرد جنگ	bellicoso, guerriero	72/4
ğılıc vuran kişi	قلیح وورن کشی	şemşirzen	شمشیرزن	bellicoso, guerriero	72/4
hūsnlü	حسن لو	muhsin	مہسن	bello	72/5
meğbūl	مقبول	mağbūl	مقبول	bello	72/5
yağşı görseden	یقشی کورسدن	hōşnumā	خوش نما	bello amabile, che agrada, che piace, a' chi loguarda, bello, chi tiene bella presenza	72/6
pāzehr daşı	پازہر داشی	seng-i pāzehr, fādzehr	سنگ پازہر، فاد زہر	belluano, pietra di gran cirtu'	72/7
herçend	ہرچند	herçend ki	ہرچند کہ	ben che	72/8
eger ci	اگر جی	eger çi	اگر چہ	ben che	72/8
don bağı	دون باقی	bend-i kabā	بند قبا	benda, con che si lega la veste o'altra	72/9
bend başı	بند باشی	serbend	سربند	benda con cui si benza la testa	72/10
yağşı	یقشی	hūb	خوب	bene adverbio	72/11
me'ğül	معقول	ma'ğül	معقول	bene, ragionevolment e	72/12
yağşılık	یقشی لوک	hūbī	خوبی	bene, cioe' il bene	72/13
yağşı	یقشی	be hōşī	بخوشی	bene, cioe' il bene	72/13
heyir	خیر	heyir	خیر	bene, cioe' il bene	72/13
yağşı ādāb kişi	یقشی اداب کشی	merd-i hoşādāb	مرد خوش اداب	ben costumata	72/14
yağşı gelen	یقشی کلن	hōş āmedī	خوش آمدی	ben venuto	72/15

mübārek	مبارک	mubārek	مبارک	benedetto	72/16
bereket vermek	برکت ورمک	bereket dāden	برکت دادن	benedetto, chi ha' ricevuto benedittioni, benedire	72/17
bereket	برکت	bereket	برکت	benedire, dir bene, beneditione	72/18
baḥuṣluyıcı	باخوش‌لو یچی	'etā konende	عطا کننده	benefattore	72/19
velīni 'met	ولی نعمت	velīni 'met	ولی نعمت	benefattore, che da' il sostento	72/20
mehribānlük	مهربان‌لوک	mihrbānī	مهربانی	beneficenza, beneficiare far beneficio, benignamente, benignita	72/21
mehribān	مهربان	mihrbān	مهربان	beneficio, beneficio, donativo, beneficio, benigno	72/22
istemek	استه مک	dūstdārī	دست داری	benivolenza	73/1
isteyen	استین	dūstdār	دستدار	benivolo	73/2
büllür	بلور	billüret	بلورت	berillo, pietra pretiosa	73/3
börk	برک	kolāh	کلاه	beretta	73/4
'arağcın	عرقچین	'arağcın	عرقچین	berettino, beretta piccolo	73/5
kül rengi	کول رنگی	reng-i ḥākisterī	رنگ خاکستری	berettino colore	73/6
amāc ḥāne	اماج خانه	āmāc	اماج	bersaglio	73/7
oḡ nişānesi	اوخ نشانسی	nişāne-i tīr	نشانه تیر	bersaglio	73/7
ḥeyvān	حیوان	ḥeyvān	حیوان	bestia	73/8
veḥş	وحش	veḥş	وحش	bestia, fiera fugace, selvaggia	73/9
ḥelim ḥeyvān	حلیم حیوان	ḥeyvān-i ḥalīm, ḥeyvān-i rām	حیوان حلیم، حیوان رام	bestia domestica, come gatto, cane	73/10
dört ayağ	دورت ایق	çehār pā, behīme	چهار پا، بهیمه	bestia quadrupeda, o vero giumento	73/11
yük ceken ḥeyvān	یوک جکن حیوان	ḥeyvān-i bārkeş	حیوان بارکش	bestia da somma	73/12
dağ ḥeyvān(1)	داغ حیوان	ḥeyvān-i kūhī, ḥeyvān-i biyābānī	حیوان کوهی، حیوان بیابانی	bestia salvatica	73/13
zālim kişi	ظالم کیشی	merd-i zālim, dō mizāc	مرد ظالم، دو مزاج	bestiale, uomo fiero	73/14
it kişi	ات کیشی	seg şifet, dō mizāc	سک صفت، دو مزاج	bestiale, uomo fiero	73/14
zālimluḡ	ظالم لوخ	zālimī	ظالمی	bestialita'	73/15
itluḡ	ات لوخ	seg şifetī	سع صفتی	bestialita'	73/15

kör fehm kişi	کور فهم کشی	merd-i kond fehm	مرد کند فهم	bestione, grossolano	73/16
zişt kişi	زشت کشی	merd-i doroşt, zibr	مرد درشت، زبر	bestiale, mala natura, aspro	73/17
şerbet	شربت	şerbet	شربت	bevanda	73/18
yeyerem	یئریم	mî hõrem	میخورم	bevere	73/19
yedim	یدم	hõrdem	خوردم	bevere	73/19
ıcerem	ایجرم	mî âşāmem	می آشامم	bevere	73/20
ıcdım	ایجدم	âşāmıdem	اشامیدم	bevere	73/20
çaḥır ıcen	چخر ایجن	şāribu'l-ḥemr	شارب الخمر	bevitor di vino	74/1
mūm yağı	موم یاغی	rovḡen-i mūm	روغن موم	biaca, unguento bianco, o simil cosa	74/2
ḡeşr	قصر	kaşr	قصر	biada in herba, orzo vende	74/3
ḡısa	قصه	kaşr	قصر	biada in herba, orzo vende	74/3
aḡluḡ	أفلوḡ	sefidî	سفیدی	bianchezza, bianco	74/4
aḡ	أق	sefid	سفید	bianco, che si da' alle muraglia	74/5
kūfūr dimek	کفر دیمک	kofrgūyî	کفر کوبی	biastema	74/6
kūfūr dimek	کفر دیمک	kofr goften	کفر گفتن	biastemare	74/7
kūfūr diyen	کفر دیین	kofrgū	کفر کو	biastematore	74/8
piyāle-i şīşe ḡaḥır içün	پیاله شیشه چخر ایچون	piyale-i şīşe be cihet şarāb hõrden	پیاله شیشه بجهت شراب خوردن	bicchiero da bever vino	74/9
ḡuḡundur	چقندر	çoḡonder	چقندر	bieta di persia con la radice grossa come raga	74/10
ekinçe	اکنچه	berzīger, gāvyār	برزیکر، کاویار	bifolio, aratorie	74/11
ḡurt	قورت	kirm	کرم	bigatto, verme, vede verme	74/12
***	***	kirm, govd-i dāne*	کرم، کود دانه	bigatti picciolini, che nascono nel ventre	74/?
me‘de ḡurt	معدۀ قورت	kirm-i mî‘de	کرم معدۀ	bigatti, chi ordinari stanno dentro nel corpo	74/13
terāzū	ترازو	terāzū, mizān	ترازو، میزان	bilancio	74/14
ḡöbek	کوبک	nāf	ناف	bilico	74/15
ḡök ḡuşı	کوک قوشی	morg-i kūk	مرغ کوک	biocca, gallina che cova	74/16
tuz rengi	توز رنگی	reng-i tuz (toz) gumān*	رنگ توز کمان	biondo colore	74/17
ḡurcın	خورجین	hõrcın	خورجین	bisaccia bolgia	74/18
cedd	جد	cedd	جد	bisavolo	74/19
ata	اته	peder	پدر	bisavolo	74/19

iki odlu etmek	ایکی اودلو اتمک	nān-i dō āteş	نان دو آتش	biscotto	75/1
ehtiyāc olmak	احتیاج اولمک	ihtiyāc būden, lāzım borden	احتیاج بودن	bisognare	75/2
gözedlerem	کوزدلرم	mī pāyed	می پاید	bisognare	75/3
gözedledim	کوزدلدیم	pāyīd	پایید	bisognare	75/3
ehtiyāc	احتیاج	ihtiyāc	احتیاج	bisogno	75/4
lāzım	لازم	lāzım	لازم	bisogno	75/4
mōhtāc	محتاج	muhtāc	محتاج	bisognoso	75/5
eli boş	الی بوش	tohīdest, faḡīr	تهی دست، فقیر	bisognoso, povero	75/6
müflis	مفلس	müflis, faḡīr	مفلس، فقیر	bisognoso, povero	75/6
ḡir	قیر	ḡīr	قیر	bitume, fango, lutoso, tenace e soffureo	75/7
seresīmelük	سره سیمه لوک	serāsīmegī	سراسیمگی	bizzarria	75/8
seresīme ‘aḡıl	سره سیمه عقل	serāsīme-i ‘aql	سراسیمه عقل	bizzarro fisciarı	75/9
seresīme at	سره سیمه ات	esb-i serāsīme	اسب سراسیمه	bizzarro cavallo	75/10
gāzerlük	کازرلوک	gāzerī	کازری	bocata, lavamento di panni	75/11
kehlā	کهلا	kehlā	کهلا	barella liscia	75/12
ḡalā	قلا	ḡalā	قلا	barella liscia	75/12
aḡız	اقز	dehen	دهن	bocca	75/13
tendūr aḡzı	تندور اقزی	dehān-i tenūr	دهان تنور	bocca di forno	75/14
ḡuyı aḡzı	قوی اقزی	kām-i ḡāh	کام چاه	bocca del pozzo fatta di terra cotta	75/15
kūze	کوزه	kūze	کوزه	bocale, vaso di terra	75/16
tūng	تنک	tong	تنک	bocale da lavar le mani, aftabe, bocaleto da beber acqua	75/17
loḡma	لقمه	loḡme	لقمه	boccone	75/18
tike	تیکه	tike	تیکه	boccone	75/18
cellād	جلاد	cellād	جلاد	boia, carnefice	75/19
duşbil	دشیل	duşbil	دشیل	bolla, vessichetta nella pelle	75/20
deblīs	دبلیس	ḡabāb	حباب	bolla che fa' l'acqua	76/1
tamḡa etmek	تامغا اتمک	tamḡa kerdn	تمغا کردن	bollare, marchiare cavalli, o' simili animali	76/2
dāḡ etmek	داغ اتمک	dāḡ-i ḡabeşī kerdn	داغ حبشی کردن	bollare nella fronte come fanno alli schiavi	76/3
tamḡa	تمغا	tamḡa	تمغا	bollamento	76/4
dāḡ	داغ	dāḡ	داغ	bollamento	76/4

tamğa olunmuş	تمغا اولون میس	tamğa kerde şode	تمغا کرده شده	bollato, marchiato	76/5
rüg'e	رقعه	roq'e	رقعه	bollettino	76/6
ğaynayıcı	قاینه انجی	cüşende	جوشنده	bollente	76/7
ğaynamek	قاینه مک	cüşiş, cüşendegī	جوشش، جوشندگی	bollimento	76/8
ğaynamek yemek	قاینه مک یمک	cüşiş-i hūn der endām	جوشش خون در اندام	bollimento di sangue nelli membra	76/9
ğaynanıram	قاینه نرم	mī cüşem	می جوشم	bollire	76/10
ğa(y)nadım	قاندیم	cüşīdem	جوشیدیم	bollire	76/10
möhür	مهر	mohr	مهر	bollo, sigillo	76/11
ermenī palçuğı	ارمنی پالچوقی	tīn-i ermenī	طین ارمنی	bollo armeno, sorte di terra di molta virtu'	76/12
***	***	sicill	سجیل	bollo del cadi	76/?
***	***	penbe	پنبه	bombace	76/?
***	***	penbe-i şīde	پنبه شیده	bombace battuto	76/?
***	***	līķe, toli	لیقه، تلی	bombace di calamaro	76/?
***	***	tūb	توب	bombarda	76/?
***	***	tūbçi, tūbendāz	توبچی، توب انداز	bombardiero	76/?
***	***	tūbrīz	توب ریز	bombardiero, che fa' bombarde	76/?
***	***	ārāmiş-i deryā	ارامش دریا	bonaccia di mare	76/?
yağşılük	یقشی لوک	hūbī, nīkūyī	خوبی، نیکویی	bonta'	77/1
***	***	***	***	borbottare	77/?
herābāt	خرابات	herābāt	خرابات	bordello, untrada di meretrici	77/2
meħellesi ğahbe	مجلسی قهبه	meħelle-i ğahbegān	محله قهبهگان	bordello, untrada di meretrici	77/2
at ħalgası	آت حلقسی	ħelke-i esb	حلقه اسب	borge del cavallo	77/3
şeherden dişgaru evler	سهردن دشقرو اولر	hānehā-yi bīrūn-i şehir	خانهای بیرون شهر	borgo	77/4
dürdlü	دردلو	dordī	دردی	boraccia da metter il vino	77/5
kīse	کیسه	kīse	کیسه	borsa	77/6
müşk nāfesi	مشک نافسی	nāfe-i moşk	نافه مشک	borsa di muschi	77/7
'erebī	عربی	'arabī	عربی	borsa i chini stivaletti	77/8
ağac ğılıc	اقج قلیج	çüb tiğ, ħārdār	چوب تیغ، خاردار	boscaglia di spine	77/9
cengel	جنکل	cengel	جنکل	boschetto	77/10
mīşe	میشه	bīşe	بیشه	boschetto	77/10
neğş	نقش	nuḳl	نقل	bosso sorte d' albero	77/11

noğul yeri	نقل یری	nuğldān	نقل دان	bossolo, vasetto dove sputano il persia	77/12
ğible görseden	قبله کورسدن	ğuṭbnumā, kıblenumā	قطب نما، قبله نما	bossolo di naviganti	77/13
vurmek	ورمک	zeden	زدن	botta percossa	77/14
bir yol ya iki yol	بر یول یا ایکی یول	yek źerbet, yek źerb	یک ضربت، یک ضرب	botta percossa con spada o' bastone	77/15
ağac küpi çağır icün	اقچ کوی چخر ایجون	ḥom-i çubin be cihet şarāb	خم چوبین بجهت شراب	botte da tener vino	77/16
dükkān	دکان	dokkān	دکان	bottega	77/17
dükkā(n)dār	دکا دار	dokkāndār	دکان دار	bottegaro, bottigliero	77/18
sovgāt	سوغات	kışb, sovgāt	کیسب، سوغات	bottino, preda	77/19
dügme	دکمه	dogme	دکمه	bottonone per abbottonare	77/20
şüküfe	شکوفه	şiküfe	شکوفه	bottonone di fiore aperto nell' artore	78/1
ğönce	غنچه	ğonce	غنچه	bottonone di fiore non aperto	78/2
od dāğı	اود داغی	dāğ-i āteş	داغ آتش	bottonone di fuoco	78/3
öküz sahlıyan	اوکوز ساخلیین	gāvdār, gāvbān	کاودار، کاوبان	bovaro, guardiano di bovi	78/4
öküz	اوکوز	gāv	کاو	bove, animal noto	78/5
ğol	قول	bāzū	بازو	braccio dal gomito in su	78/6
sağ	ساق	sā'id	ساعد	braccio dal gomito in giu'	78/7
ğanaṭ	قانت	bāl	بال	braccio tutto	78/8
arşun ağacı	ارشون اقاچی	çübgez	چوب کز	braccio da misurare	78/9
şalvār	شلوار	şelvār	شلوار	brache calze di panno o'simili	78/10
fethbend	فتح بند	fethbend	فتح بند	brachiero per rottura	78/11
it tūlası	ات تولسی	segtüle	سک توله	bracco, cane da leva	78/12
yanmış	یانمش	aḥger-i efrūhte	آخگر افرخته	braggia, carboni accesi	78/13
od salmış	اود سالمش	zōgāl-i āteşdār	زغال آتش دار	braggia, carboni accesi	78/13
maṅgal	منقل	maṅkal	منقل	braggiero	78/14
od kelegi	او کلکی	kelek-i āteş	کلک آتش	braggiero di terpa, bravaccio, taglia cantoni, gelt	78/15

te'ne	طعنه	ta'ne	طعنه	bravata ribuffo	78/16
yürekli	یورک لو	dilîr, dilâver	دلیر، دلاور	bravo, coraggioso	78/17
şücā'	شجاع	şocā'	شجاع	bravo, coraggioso	78/17
pehlevān	پهلون	pehlevān	پهلون	bravo, bravaccio	78/18
öz başından kicmiş	اوز باشیندن کچی میش	merd-i ez ser-i hūd gozāšte	مرد از سر خود گذاشته	bravo che nostima la vita disperato	78/19
dilāverlūk	دلاورلوک	dilîrî, dilâverî	دلیری، دلاوری	bravura, coraggio	78/20
şücā'et	شجاعت	şucā'et	شجاعت	bravura, coraggio	78/20
***	***	***	***	breccia sassetti minuti	78/?
ğışa	قصه	kūtāh	قصه	breve certo	79/1
mühteşer	مختصر	muhteşer	مختصر	breve, abbreviato	79/2
heykel	هیكل	heykel	هیكل	breve, cioe' villeppetto, dentro del quale stanno orationi, e cose di duvotioni	79/3
ihtîşār	اختصار	be ihtîşār	باختصار	brevemente	79/4
ğışalūk	قصه لوک	kūtāhî, ihtîşārî	کوتاهی، اختصاری	brevita'	79/5
mestlūk	مست لوک	mestî	مستی	briachezza	79/6
mest	مست	mest	مست	briaco	79/7
kolūhlūk	کلوخ لوک	kolūhî	کلوخی	bricoccolo verde non maturi	79/8
erūk	اروک	zerdālū	زردالو	bricoccolo maturo	79/9
at yügen	آت یوکن	licām-i esb	لجام اسب	briglia del cavallo	79/10
şebnem	شبنم	şebnem	شبنم	brina, ruggiada congelata	79/11
ğırav	قراو	sefîdî ki be âmed ü ber sebze nişined	سفیدی که بامد او بر سبزه نشیند	brina che la mattina scende su l'herbatte	79/12
senek	سنک	sebū	سبو	brocca grande con la bocca streda tener acqua	79/13
zirih	زره	zerbeft	زربفت	broccato	79/14
ğalhan	قلخان	siper	سپر	brocchiere, rotella	79/15
ğemerî budag	قمری بداق	şāh-i kâmerî	شاخ قمری	broccolo, viva di caolo	79/16
ğarun	قارون	işkene	اشکنه	brodetto	79/17
et suyu	ات سوی	âbgüş	آب گوشت	brodo di corne	79/18
heftçüş	هفت چوش	heftcüş	هفت جوش	bronzo	79/19

sūziş	سوزش	sūziş	سوزش	bruciamento	79/20
yandururam	یاندوررم	mī sūzānem	میسوزانم	bruciare	80/1
yandurdum	یاندوردم	sūzānīdem	سوزانیدم	bruciare	80/1
yanaram	یانه رم	mī sūzem	میسوزم	bruciarsi	80/2
yandım	یاندیم	sūh̄tem	سُوختم	bruciarsi	80/2
yanmış	یانمش	suhte	سوخته	bruciato	80/3
zişt	زشت	ziştī, zişt	زشتی، زشت	bruttezza	80/4
ġabiḥ	قبيح	ḳabiḥ, nāḳabūl	قبيح، ناقبول	brutto	80/5
yaman görünen	یمان کورنن	bednumā, zişt, bedşekl	بدنما، زشت، بدشکل	bruttodi mala apparenza	80/6
‘eyblü	عیب لو	ma‘yüb	معیوب	brutto, deforme	80/7
yaman endām	یمان اندام	bedendām	بداندام	brutto, mal disposto delle membra	80/8
çirkîn	چرکین	çirkîn	چرکین	brutto, sporco	80/9
çirkînlük	چرکین لوک	çirkîn, mūşī	چرکین، موشی	bruttezza, sporchezza	80/10
delük	دلوک	sūrāḥ	سوراخ	buco	80/11
neġb	نقب	naḳb	نقب	buco	80/11
dīvār şebekesi	دیوار شبکه سی	şebeke-i dīvār	شبکه دیوار	buchi in cima delmusi, dei giandini che fanno in persia	80/12
delük	دلوک	sūrāḥ	سوراخ	buco, foro	80/13
baġırsaq	باقرسق	rūde	روده	budelli	80/14
öküz ğoyun	اوکوز قوین	gāvmiş	کاومیش	bufalo, animal noto	80/15
meşherelük	مسخره لوک	meşhereġī, meşheriyyet	مسخرگی، مسخریت	buffonaria	80/16
meşhere	مسخره	meşhere	مسخره	buffone	80/17
yalan	یالان	durūġ, kızb	دروغ، کذب	bugia	80/18
yala(n)cı	یالا جی	durūġgū	دروغ کو	bugiardo	80/19
kezzāb	کذاب	kāzib	کاذب	bugiardo	80/19
muştuluġ	مشتلق	muştuluk	مشتلق	buona nuova	80/20
müjde	مژده	mojde	مژده	buona nuova	80/20
muştuluġ	مشتو لوق	muştulukāne, mojdeġānī	مشتلقانه، مژدکانی	buona mano, mangia	81/1
şirîn pa(l)çuġ	شرین پاچوق	gil-i şirîn	گل شرین	buona pasta, huomo di buon natura	81/2
meclis ārāyişi	مجلس ارایشی	meclisārā	مجلس ارا	di buona conversazione	81/3
ġem aparan	غم آپران	ġamber	غم بر	allegro giocondo	81/4
gicevüz ḥeyr	کیجه اوز خیر	şeb be ḥeyr, şeb be sa‘adet	شب بخیر، شب بسعدت	buona sera, sidice salutando	81/5
yaġsı beḥt	یقشی بخت	nīkbaḥt	نیک بخت	buona sorte	81/6
yaġsı serencām	یقشی سرانجام	ḥōşfercām	خوش فرجام	buon esito della cosa	81/7
bayram mübārek	بایرام مبارک	‘īd mubārek	عید مبارک	buone feste, saluto	81/8

nūṣcān olsun	نوش جان اولسون	nūṣ-i cān bāṣed	نوش جان باشد	buon pro' vi faccia, a' chi mangia	81/9
'āfiyet olsun	عافیت اولسون	'āfiyet bāṣed	عافیت باشد	buon pro vi faccia, a' chi beve, o a'chi va al bagno	81/10
ucuz	اوجوز	erzān	ارزان	buon mercato, non caro	81/11
mūnāsib	مناسب	munāsib	مناسب	buon mercato, non caro	81/11
yağsı	یقشی	biḥbūd	بهبود	buon o estore, buono stato	81/12
oynamak	اوینه مک	bāzī	بازی	burla, gioco	81/13
aldatmek	الدتمک	göl, firīb, mekr	کول، فریب، مکر	burla, beffo, inganno, fraude	81/14
rīṣğend	ریشقند	rīṣhend	ریشخند	burla, scherno	81/15
oynamak	اوینه مک	bāzī kerdēn	بازی کردن	burlare, giuocare	81/16
oyun vurmek	اویون ورمک	bāzī zeden	بازی زدن	burlare, beffare	81/17
ḥōṣṭeb 'ī	خوش طبعی	ḥōṣṭeb 'ī kerdēn, rīṣhend kerdēn	خوشطبعی کردن، ریشخند کردن	burlare, schernire	81/18
aldatmek	الدت مک	firīb ḥōrden	فریب خوردن	esser burlato, ingannato	81/19
aldanmek	الدن مک	göl ḥōrden	کول خوردن	esser burlato, ingannato	81/19
başsız ten	باش سیز تن	ten-i bīser	تن بی سر	busto, tromo senza capo	81/20
***	***	***	***	butiro	82/?
saluram	سالورم	mī endāzem	می اندازم	buttare, gettare	82/1
sa(l)dım	سادم	endāḥtem	انداختم	buttare, gettare	82/1
ḥarāb etmek	خراب اتمک	ḥerāb kerdēn	خراپکردن	buttar per terra, rovinare	82/2
yere salmek	یره سالمک	be zemīn endāḥten	بزمین انداختن	buttar per terra, rovinare	82/2
uzağ salmek	اوزاق سالمک	dūr endāḥten	دور انداختن	buttar via	82/3
çıhardmek	چخردمک	der kerdēn, bīrūn endāḥten	در کردن، بیرون انداختن	buttar fuori	82/4
sernigün salmek	سرنکون سالمک	sernigün endāḥten	سرنکون انداختن	buttar sottosopra	82/5
memzūc etmek	ممزوج اتمک	memzūc kerdēn	ممزوج کردن	buttar sossopra, im brogicare	82/6
yağ	یاق	rovğēn	روغن	butiro	82/7
düğün	دکون	kere	کره	butiro fresco	82/8
aru	آرو	kond-i zenbūr-i 'asel	کند زنبور عسل	buzzo di ape	82/9
petek	پتک	kond-i zenbūr-i 'asel	کند زنبور عسل	buzzo di ape	82/10
don	دون	ḡabā	قبا	capaja, sorte di veste usata in persia	82/11

arḥalığ	ارخالق	arḥalığ	ارخالق	capajetta di sotto, come camisciola	82/12
üzmek	اوزمک	şiken reften	شکن رفتن	cacare, scaricare il ventre	82/13
***	***	***	***	c. andar del corpo	82/?
alta suya getmek	الته سوء کتمک	bālādest-i āb giriften	بالا دست آب گرفتن	c. pigliar acqua sopra le mani, frases persiano, perche quando cianno del corpo si lavano	82/14
***	***	***	***	cacarella	82/?
edebḥāne	ادب خانه	edebḥāne	ادب خانه	cacatojo, necessario	82/15
mebrez	مبرز	mebrezḥāne	مبرز خانه	cacatojo, necessario	82/15
av	آو	şikārī, şaydī	شکاری، صیدی	caccia di animali	82/16
öküz oynemek	اوکوز اینه مک	gāv̄bāzī	کاو بازی	caccia del bove	82/17
avlamak	آولمک	şikār kerdn	شکار کردن	cacciare far caccia	82/18
çıhardmek	چخرد مک	iḥrāc kerdn, der kerdn, bīrūn endāḥten	اخراج کردن، در کردن، بیرون انداختن	cacciar fuori, mandar fuori	82/19
avçı	آوچی	şayyād, şikārgen	صیاد، شکارکن	cacciatore	83/1
avlayan	آولین	naḥḥīrbānī	نخچیربانی	cacciatore	83/1
leş	لش	lāşe	لاشه	cadavero, corpo morto	83/2
cānsız ten	جان سیز تن	tene-i bīcān	تنه بی جان	cadavero, corpo morto	83/2
düşerem	دوشرم	mī oftēm	می افتم	cadere	83/3
düşdüm	دوشدم	oftāden	افتادن	cadere	83/3
pīne vurmek	پینه ورمک	pīnekī zeden	پینکی زدن	cader la testa, il sonno come sedento	83/4
sine el vermek	سنه ال ورمک	sine dest dāden	سنه دست دادن	cader la testa, il sonno cioe' dormire	83/5
fenā ḡebūl eyleyen	فنا قبول ایلین	fenāpezīrī	فناپذیری	caducita'	83/6
fenā ḡebūl	فنا قبول	fenāpezīr	فناپذیر	caduco	83/7
fānī	فانی	fānī	فانی	caduco	83/7
düşmek	دوش مک	oftāden	افتادن	caduta	83/8
kūfe	کوفه	kūfe	کوفه	cafe, loco del sepolcro di ali di cono li mori che e' vicino a babilonia	83/9

cehet	جهت	cihet	جهت	cagione, ragione, rispetto	83/10
heyşiyet	حيثيت	heyşiyet	حيثيت	cagione, ragione, rispetto	83/10
tūla it	توله ات	segtūle	سک توله	cagnolo, cagnetto piccolo	83/11
ayru	أيرو	ġaīre	غيره	cairo, citta' grandizza d'egitto	83/12
davāt	دوات	devāt	دوات	calamaro per scrivere	83/13
dönmüş beht	دونمش بخت	bergeşte-i baht, siyāhrūzī	برگشته بخت، سپاه روزی	calamita' in fortunio	83/14
demir	دمر	āhenrubā, mīknāṭīs	آهن ربا، مقناطیس	calamita, pietra, che tira il ferro	83/15
çoḡ	چوخ	keşret	کثرت	calca di gente folla	83/16
ense	انسه	‘akab	عقب	calcagno	83/17
ġazaram	قازرم	mī ākenem	می اکم	calcare, come paglia in sacco	83/18
ġazdım	قازدم	ākendem	اکندم	calcare, come paglia in sacco	83/18
āhek kūl	اهک کول	āhek-i ḡākister	اهک خاکستر	calciraccio di cenere e calcina	83/19
āhek	اهک	āhek	اهک	calce, calcina	83/20
tepūk	تپوک	leged	لکد	calcio, colpo di piede	84/1
tepūk vurmek	تپوک وورن	leged zeden	لکد زدن	calcitrare, tirar calci	84/2
misger	مسگر	misger	مسگر	caldararo	84/3
ġazan	قازان	qazqān	قزقان	caldaro	84/4
su oḡ	سو اوخ	suryān	سریان	caldea, paese d'asia	84/5
su oḡlūk	سو اوخ لوک	suryānī	سریانى	caldea, cosa di caldea	84/6
issi	اسی	germā	کرما	caldo calore	84/7
issi	اسی	germ	کرم	caldo, cosa calda	84/8
debbāġ	دباغ	debbāġ	دباغ	caligaro, vedi arte	84/9
sıḡaram	سیخرم	mī çelānem	میچلانم	calpestrare, pestare	84/10
sıḡdım	سیخدم	çelānīdem	چلانیدم	calpestrare, pestare	84/10
pāymāl etmek	پایمال اتمک	pāymāl kerdn	پایمال کردن	calpestrare, mestersi sotto li piedi	84/11
baş ayaġ	باش ایق	serāpā	سراپا	calpestio romor dei piedi	84/12

baş küt adam	باش کوت ادم	ādem-i ser-i kel	ادم سرکل	calvezza	84/13
böhtān	بهتان	buhtān, tohmet	بهتان، تهمت	calunnia	84/14
iftirā	افترا	iftirā, tohmet	افترا، تهمت	calunnia	84/14
böhtān vurucı	بهتان وروجی	buhtān zenende	بهتان زننده	calunniatore	84/15
***	***	***	***	calvo	84/?
tuman	تومان	zīrcāme	زیرجامه	calza	84/16
serpā vermek	سریا ورمک	serāpa dāden	سریا دادن	calzare e vestire	84/17
başmağ geymek	باشمق کیمک	kefş pūşiden	کفش پوشیدن	calzarsi le scarpe	84/18
pāşnekeş	پاشنه کش	pāşnekeş	پاشنه کش	calzatore calcorsi le scarpe	84/19
çağşur	پاقشور	çākşūr	پاقشور	calzette	84/20
çağşur tiken	چاقشور تکن	çākşūrdüz	چاقشور دوز	calzettaro	85/1
tuman	تومان	zīrcāme	زیرجامه	calzone, calze	85/2
***	***	***	***	camaleonte	85/?
degüşdürmek	دکوشدورمک	bedel kerden, 'evež kerden	بدل کردن، عوض کردن	cambiare	85/3
ağcamı hürde etmek	اقجنی خورده اتمک	zer rā hord kerden	زر را خورد کردن	cambiare, spezzar moneta	85/4
şerrāf	صراف	şerrāf	صراف	cambiator di moneta	85/5
bedel	بدل	bedel	بدل	cambio	85/6
'evež	عوض	'evež	عوض	cambio	85/6
dişi deve	دیشی دوه	şotor-i māde	شتر ماده	camela	85/7
deve	دوه	şotor	شتر	camelo	85/8
sārbān	ساریان	şotorbān, sārbān	شتربان، ساریان	cameliero	85/9
otağ	اوتاق	yurd, hucre	یرد، حجره	camera, stanza	85/10
serdābe	سردابه	serdābe	سردابه	camera sotterranea, fusca	85/11
tīmçe	تیمچه	tīmçe	تیمچه	camera locanda	85/12
pādşāh dīvānı	پادشاه دیوانی	dīvān-i pādşāh	دیوان پادشاه	camera luegia	85/13
döşekoğlı	دوشک اوقلی	kayçaçi, reht pūşānende	قیچاچی، رخت پوشاننده	cameriero del prencipe	85/14
mūsāfir	مسافر	musāfir	مسافر	caminante, viandante	85/15
yola getmek	یوله کتمک	rāh refte, rāh-i teşeyy kerden	راه رفته، راه طی کردن	caminare	85/16
salınuram	سلنورم	mī hīrāmēm	میخرامم	caminar con tasto, pomposamente	85/17
salındım	سلندم	hīrāmīdem	خرامیدم	caminar con tasto, pomposamente	85/17
yol	یول	rāh	راه	camino, strada	85/18
buḥārī	بخاری	buḥārī	بخاری	camino da fuoco	85/19
köynek	کوپنک	pirāhen	پراهن	camiscia	85/20

arḥaluḡ	ارخالوق	arḥalık	ارخالق	camisciola sopra la camiscia	86/1
***	***	***	***	camomilla	86/?
āhū	أهو	āhū	أهو	camozza o'daino animalletto noto	86/2
ṣeḥrā	صحرا	ṣeḥrā	صحرا	campegna	86/3
sebzezār	سبزه زار	sebzezār	سبزه زار	campegna verde herbosa	86/4
ṣeḥrālūk	صحرا لوك	ṣeḥrāyī	صحرايی	campagnolo	86/5
biyābānluḡ	بيابان لوخ	beyābānī	بيابانی	campagnolo	86/5
nāḡūs	ناقوس	nāḡūs	ناقوس	campana	86/6
zeng	زنك	zeng	زنك	campana	86/6
ḡazan ki 'araḡ dutalar	قازان كه عرق دتلر	ḡazḡān ki 'araḡ mī girend	قزقان كه عرق ميكرند	campana da stillar acqua rosa	86/7
zeng	زنك	zengule	زنكله	campanella	86/8
kiçi zeng	كيچی زنك	zeng-i kūçek	زنك كوچك	campanella	86/8
***	***	nāḡūs	ناقوس	campanile, terre per tener campane	86/?
***	***	ḡaṣr, kūṣk	قصر، كوشك	***	86/?
ṣeḥrā	صحرا	ṣeḥrā	صحرا	campo	86/9
ekinci	اكنجی	zirā'et	زراعت	campo seminato	86/10
mezre'e	مزرعه	mezre'e	مزرعه	campo seminato	86/10
yer ekilmiş	ير اكل ميش	zemīn kāṣte ṣode	زمین کاشته شده	campo, o' terra seminata	86/10
ekilmiş yer	اكل ميش ير	zemīn kāṣte ṣode	زمین کاشته شده	campo o' terra lavorata	86/11
ordu	اردو	ordu	اردو	campo dell'esercito	86/12
nāvdān	ناودان	nāvdān	ناودان	canale	86/13
***	***	keneb	كنب	canapa, foglia di canapa	86/?
yemelü	يملو	ḡorāk	خوراك	cancaro infermita'	86/14
***	***	pençere	پنجره	cancellata o'cancello	86/?
gice	كيجه	ṣebeke	شبكة	cancelletti come balaustri	86/15
ḡara etmek	قره اتمك	siyāh kerdēn	سياه كردن	cancellare im brattare con inchiostro	86/16
ḡeṭṭ cekmek	خط جكمك	ḡeṭṭ keṣīden	خط كشیدن	cancellare, delere latine	86/17
defterḡāne	دفترخانه	defterḡāne	دفترخانه	cancellaria	86/18
vāḡi'e yazan	واقعه يازن	vāḡi'enuvīs	واقعه نويس	cancelliere	87/1
kātib	كاتب	ḡātib	كاتب	cancelliere, scrivano	87/2

yazıcı	یازجی	nevîsende	نویسنده	cancelliere, scrivano	87/2
möhürdār	مهردار	mohrdār	مهردار	cancellier maggiore, che tiene il sigillo negio	87/3
sereṭān	سرطان	sereṭān	سرطان	cancro segno celeste	87/4
şemʿ	شمع	şemʿ	شمع	candela	87/5
şemʿ dān	شمع دان	şemʿ dān	شمع دان	candeliero	87/6
it	ات	seg	سک	cane, animal noto	87/7
tāzī it	تازی ات	seg-i tāzī	سک تازی	cane da caccia per correre, levriere	87/8
segvān	سکوان	seg-i būcī	سک بوجی	cane barbone, che tiene molto pelo, che serve per pigliar uccelli nell'acqua	87/9
goyın iti	قویین اتی	seg-i gele, seg-i koppek	سک کله، سک کپک	cane mastino	87/10
tūla it	توله ات	seg-tūle	سک توله	cane da leva, bracco	87/11
delū it	دلو ات	seg-i dīvāne	سک دیوانه	cane rabioso	87/12
dārcīnī	دارچینی	dārcīnī	دارچینی	cannella, cinamomo	87/13
lūle	لوله	lūle	لوله	canella da botte, o simili	87/14
sebet	سبت	sebet	سبت	canestro	87/15
ğamış	قмыш	ney	نی	canna	87/16
ğelem	قلم	qalem	قلم	canna con cui scrivono li persiani	87/17
ğelemdān	قلمدان	qalemdān	قلمدان	cannello da penne	87/18
ğamışlūk	قмыш لوک	neyistān	نیستان	canneto luogho dove nascono le canne	87/19
su içün	سو ایچون	be cihet-i āb	بجهت آب	cannone per acqua	87/20
ğānūn	قانون	qānūn	قانون	canone, regola, istituto	87/21
iş oynemek	اش اوینه مک	qārbāzī, sūsk-i sebz	کاربازی، سوسک سبز	cantalena, animaletto verde indonato	88/1
oḡıram	اوخیرم	mī ḡānem	میخوانم	cantare	88/2
oḡıdım	اوخیدم	ḡāndem	خواندم	cantare	88/2
yağşı āvāz oḡımek	یقشی اواز اوخیمک	be ḡōşāvāzī ḡānendegī kerdn	بخوش اوازی، خوانندگی کردن	cantare dolcemente	88/3

zembeme vurmek	زمزمه ورمک	zembeme zeden	زمزمه زدن	cantare bassamente da se	88/4
şirehâne	شیرخانه	şirehâne	شیره خانه	cantina da vino	88/5
oñıcılük	اوخی جی لوک	hânendegî	خوانندگی	canto, cantamento	88/6
künc	کنج	konc	کنج	cantone	88/7
güşe	کوشه	güşe	کوشه	cantone	88/7
oñucı	اوخوجی	hânende	خواننده	cantore	88/8
sağgal ağılık	سقل اق لوک	rîşsefîdî	ریش سفیدی	canutezza	88/9
sağgal ağı	سقل اق	rîşsefîd	ریش سفید	canuta	88/10
şe'ir oñimek	شعر اوخی مک	şî' r be cihet hândên	شعر بجهت خواندن	canzone, versi per cantare	88/11
ğemerî	قمری	ğamerî	قمری	caolo	88/12
kelem	کلم	kelem	کلم	caolo cappuccio	88/13
***	***	***	***	capace, chi e'tatto a' ricevere, recipiente	88/?
***	***	***	***	capacita'	88/?
medâr	مدار	medâr	مدار	capacita' per intendere, captus latine	88/14
***	***	***	***	caparina	88/?
bey'âne	بیعانه	bey'âne	بیعانه	caparra	88/15
tük	توک	müyî	موی	capelli, peli	88/16
kākül	کاکل	kāköl	کاکل	capelli in mezzo la testa usati dagli arabi	88/17
zülfi	زلف	zölfi	زلف	capelli, o fiozze delli trampî	88/18
düğün tük	دکون توک	ca'd, müy-i peçide	جعد، موی پیچیده	capelli ricci, o' rivetti	88/19
oğrı börki	اوقری بورکی	kolāhdüz	کلاه دوز	capellaro, che fa' capelli, vedi arte	89/1
börk	بورک	kolāh	کلاه	capella un che si cuopre latesta	89/2
noğta	نقطه	noğta	نقطه	capestro d'animale	89/3
efsār	افسار	efsār	افسار	capestro d'animale	89/3
nāzbālîş	نازبالش	nāzbālîş	نازبالش	capezzale, guanciaie, pieno di piuma, piumazzetto	89/4
yasduğ	یاسدوخ	bālîş	بالش	capezzale pieno di bambace, o' lana	89/5

yilişdürmek	ی‌لش دورمک	goncāyiş kerden	کنجایش کردن	capire, contenere, ricevere	89/6
yilişdürdüm	ی‌لش دوردم	mī goncem, goncīdem	می کنجم، کنجیدم	capire ester contenuto, esser ricevuto	89/7
tabaram	تابرم	der mī yābem	در می یابم	capire, intendere, penetrare	89/8
tabdım	تابدم	yāftem	یافتم	capire, intendere, penetrare	89/8
***	***	***	***	capire intendere, vedi intendere	89/?
sermāye	سرمایه	sermāye	سرمایه	capitale della robba	89/9
***	***	***	***	capita di nave	89/?
sipehsālār	سپه سالار	sipehsālār	سپه سالار	capitano dei soldati	89/10
leşker serdārı	لشکر سرداری	serdār-i leşker	سردار لشکر	capitano dei soldati	89/10
yüzbaşı	یوز باشی	yüzbaşı	یوز باشی	capitano di cento	89/11
minbaşı	مین باشی	minbaşı	مین باشی	capitano di mille, capitano delli schiavi del re	89/12
ğurcibaşı	قورجی باشی	ğurcibaşı	قورچی باشی	capitano di una militia chiamata curci offitio principali in persia	89/13
serdār	سردار	serdār, serder	سردار، سردر	capitan generale	89/14
direk başı	دیرک باشی	sersutūn	سر ستون	capitello della colonna	89/15
emcek başı	امچک باشی	ser-i pistān	سر پستان	capitella della testa	89/16
baş	باش	ser	سر	capo, testa	89/17
keyhā	کیخا	reīs, serdār	رئیس، سردار	capo, capitano, duce	89/18
ağsağgal	اق سغال	rīşsefid-i meħelle, kedħodā-yi meħelle	ریش شفید محله، کدخدای محله	capo della contrada come si usa in aspahan	89/19
ğaymağ	قیماق	ğaymağ	قیماق	capo di latte o' simile	89/20
serdefter	سردفتر	serdefter	سردفتر	capo di lista, capitale	90/1

feşil	فصل	feşl	فصل	capo o'capitolo di alcun srattato	90/2
ferāy bülbul*	فرای بلبل	bolbol-i firāy	بلبل فرای	caponero, uccello	90/3
keniz	کنیز	kenber	کنبر	capparo, sorte di pianta	90/4
***	***	kepreste	کپرسته	cappia alamaro per allacciare	90/?
tele	تله	tele	تله	cappio, o trapolo	90/5
ahta ħorūs	اخته خروس	ħorūs-i ahte	خروس اخته	capone, gallo castrato	90/6
***	***	boz	بز	capra	90/?
dağ keçisi	داغ کچی سی	boz-i kūhī	بز کوهی	capra salvatica	90/7
oğlağ	اوغلاق	bozğāle	بز غاله	capretto	90/8
cedī	جدی	cedī	جدی	capricorno, segno celeste	90/9
āhū	آهو	āhū	آهو	caprio	90/10
çepiş	چپیش	çepiş	چپیش	caprone, becco	90/11
ayağ vuran	ایق ورن	pāzen	پازن	caprone, primo della mandra	90/12
yağış börki	یاقش برکی	kolāh-i bārānī	کلاه بارانی	cappuccio per riparar la pioggia	90/13
güzgi	کوزکی	ābgīne, zucāc	آبکینه، زجاج	caraffa, vaso di vetro	90/14
kirmān	کرمان	kirmān	کرمان	caramania paese	90/15
'ezizlük	عزیزلوک	'azizāne, be 'izzet	عزیزانه، بعزة	caramente	90/16
heṭṭ	خط	heṭṭ	خط	carattere	90/17
kömür	کومور	zoğāl, engešt-i āteş	ذغال، انکشت آتش	carbone acceso	90/18
ocağ kömürī	اوجاق کومری	zoğāl, engešt-i ocağ	ذغال، انکشت اوجاق	carbone sonorzato	91/1
terkeş	ترکش	terkeş	ترکش	carcasso da metterui le frezze	91/2
zencirhāne	زنجیرخانه	zencirhāne	زنجیرخانه	carcere, prigionero, vedi prigionero	91/3
zindān	زندان	zindān	زندان	carcere, prigionero, vedi prigionero	91/3
zindāncı	زندان جی	zindānbān, zencirbān	زندان بان، زنجیربان	carceriere	91/4
zencir bağlanmış	زنجیر باقلمش	der zencir beste şode	در زنجیر بسته شده	carcerato, vedi prigionero	91/5
***	***	***	***	cardamomo	91/?
seggāçe	سقاچه	sekkāçe	سقاچه	cardellino, uccelletto noto	91/6
ğeḥetlük	قحط لوک	kaḥṭī	قحطی	carestia	91/7

ġelā	غلا	ġelā	غلا	carestia	91/7
ġemħarlük etmek	غمخوار لوک اتمک	ġamħārī numūden	غمخواری نمودن	carezzare	91/8
ġemħarlük	غمخوار لوک	ġamħārī	غمخواری	carezze	91/9
meħebbet	محبت	meħebbet	محبت	carita', amore	91/10
cisim	جسم	cismānī	جسمانی	carnale, propcimente corporale	91/11
zinā eleyen kişi	زنا الین کیشی	merd-i zinākār	مرد زناکار	carnale, dato a' donne	91/12
et	ات	gūşt	گوشت	carne	91/13
sāde et	ساده ات	gūşt-i sāde	گوشت ساده	carne molle, polita	91/14
ġaġ et	قاق ات	gūşt-i kāk	گوشت قاق	carne secca	91/15
tütün yeyen et	توتون یئن ات	gūşt-i dūd zede, gūşt-i dūd ħörde	گوشت دود زده، گوشت دود خورده	carne sfumata	91/16
büryān et	بریان ات	gūşt-i biryān	گوشت بریان	carne frita	91/17
yehni et	یخنی ات	gūşt-i yehni	گوشت یخنی	carne lessa	91/18
kabāb et	کباب ات	gūşt-i kabāb	گوشت کباب	carne rostita	91/19
etlü	اتلو	gūştin	گوشتین	carnerso, pien di carne	91/20
‘eziz	عزیز	‘aziz	عزیز	caro, stimato	92/1
bahā	بها	girān	کران	caro che val molto	92/2
ġiymetlü	قیمت لو	por kıymet	پر قیمت	caro che val molto	92/2
yer köki	یر کوکی	zerdek	زردک	carota con la radica gialla qualesi margia	92/3
cān	جان	cān	جان	carretta con che tritano il grano	92/4
‘arāba	عربه	‘errābe	عربه	carretta da portar pietre o simile	92/5
bir zād gerdūninen yerden yire döndermek	بر زاد کردونین یردن بیره دوندرمک	çizī rā be bālā-yi gerdūn ez cāy-i be cāy-i-diġer ġeltāniden	چیزی را ببالا کردون از جایی دیگر غلطانیدن	carrettare portar da luo co a luo co sopra il carro	92/6
bir zād yüklemek	بر زاد یوکولمک	çizī ħaml kerden	چیزی حمل کردن	carrettare portar cose da luoco a'luoco	92/7
‘arābaçı	عربه چی	‘errabeçi	عربه چی	carrettiero	92/8
ġonaḥ evi	قوناخ اوی	sāyishāne	سایس خانه	carriaci	92/9
yük	یوک	bār	بار	carrica, somma	92/10
bār eylerem	یار ایلرم	bār mī kōnem	بار میکنم	carricare, far le somme viaggio	92/11
bār eyledim	یار ایلدم	bār kerdem	بار کردم	carricare, far le somme viaggio	92/11
yük çigine goymek	یوک چکینه قویمک	bār berdüş gozāšten	بار بردوش گذاشتن	carricare metter peso a'dossa	92/12

benātü'n-ne's	نبات نعلش	benātu'n-ne's	نبات نعلش	carro orsa maggiore, stelle	92/13
revān taht	روان تخت	teht-i revān, 'emārī	تخت روان، عماری	carrozza	92/14
'emāre çeken	عمارہ چکن	'emārī keş	عماری کش	carrozziero	92/15
kāğız	کاغذ	kāgez	کاغذ	carta	92/16
az āharlu kāğız	آز آهرلو کاغذ	kāgez-i kem āhār	ماغذ کم اهار	carta, che sorte carte pecorsica	92/17
'ettār kāğızı	عطار کاغذی	kāgez-i 'ettārī	کاغذ عطاری	carta straccia	92/18
kāğızçı	کاغذچی	kāgezger, kāgez furūş	کاغذگر، کاغذ فروش	cartaro, chi fa carta, chi vende carta	92/19
gencefe	کنجفہ	gencefe	کنجفہ	cartoccio di carta	92/20
kāğız satan	کاغذ ساتن	kāgez furūş	کاغذ فروش	***	93/1
kāğız	کاغذ	kāgez	کاغذ	***	93/2
yumuşa(ğ) sümük	یوموشا سومک	nerme-i ustuhān	نرمہ استخوان	***	93/3
lūlepuc	لولہ پچ	lūlepoç	لولہ پچ	***	93/4
mūğevvā	مقوا	mukavvā	مقوا	cartone	93/5
ev	او	hāne, beyt	خانہ، بیت	casa	93/6
arvatlar haremī	اروتلر حریمی	harem-i zenān	حرم زنان	casa dove tengono le donne li psiani	93/7
vezīfe evi	وظیفہ اوی	hāne-i vazīfe	خانہ وظیفہ	casa di doi solari	93/8
gerdī	کردی	gerdī	کردی	casacca	93/9
gön	گون	püstīn	پوسٹین	casacca di pelle	93/10
ṭāyfa	طایفہ	tebār, düdmān	تبار، دودمان	casata, parentado, casata, prosapia, nigiat, nesse	93/11
ğebīl(e)	قبیل	qabīle	قبیلہ	casata, parentado, casata, prosapia, nigiat, nesse	93/11
gezvīn	قزوین	qazvīn	قزوین	casbino, citta' nella media	93/12
kāşān	کاشان	kāşān	کاشان	cassano, citta' nelle partia	93/13
penīr	پنیر	penīr	پنیر	cascio	93/14
tāze penīr	تازہ پنیر	penīr-i tāze	پنیر تازہ	cascio fresco	93/15
vāğī	واقع	vāqī	واقع	caso, avvenimento	93/16
vāğī de	واقع دہ	fi'l-vāqī	فی الواقع	nel caso	93/17
nāgāh	ناگاہ	nāgāh	ناگاہ	casualmente	93/18
gezā	قضا	qazā	قضا	casualmente	93/18
şandūğ	صندوق	şandūğ	صندوق	cassa	93/19

dehl vermek	دخل ورمک	daḥldān	دخل دان	cassa bucata a matter danari senza aprirla	93/20
ignedān	ایکنه دان	sūzendān	سوزندان	cassa da tener achi	94/1
şandūğçe	صندوقچه	şandūkçe	صندوقچه	cassetta	94/2
ḥiyār-ı çenber	خیار چنبر	ḥiyār-i çenber	خیار چنبر	cassia, cosa medicinale	94/3
pāklük ḥeṭṭi çekmek	پاکلوک خطی چکمک	ḥeṭṭ-i pākī keşide şode	خط پاکى کشیده شده	casso annullato, come partita cassa	94/4
gāv şandūğ	کاو صندوق	gāv şandūk	کاو صندوق	cassone grande	94/5
şāhbālūt	شاه بالوط	şāhbālūt	شاه بالوط	castagna	94/6
arılük ḥeṭṭi çekmek	آرى لوک خطی چکمک	ḥeṭṭ-i pākī keşiden	خط پاکى کشیدن	cassare annullare	94/7
kutvāl	کتوال	qal'abān	قلعه بان	castellano, chi a'cura del castello	94/8
gal'a saḥlayan	قلعه ساخلاین	nigāhbān-i qal'a	نگاه بان قلعه	castellano, chi a'cura del castello	94/8
gal'a serdārī	قلعه سردارى	serdār-i qal'a, kūtāl-i qal'a	سردار قلعه، کوتوال قلعه	castellano capitan del castello	94/9
gal'a	قلعه	qal'a	قلعه	castello fortezza	94/10
gāim gal'a	قایم قلعه	qal'a-i taḥt, qal'a-i qāim	قلعه تخت، قلعه قایم	castello, forte	94/11
pāderhevā fikir	پادر هوا فکر	fikr-i pāderhevā	فکر پادر هوا	castello in aria pensier vano	94/12
tenbīh etmek	تنبيه اتمک	tenbīh dāden	تنبيه دادن	castigare	94/13
tenbīh olunmuş	تنبيه اولون ميش	tenbīh kerde şode	تنسه کرده شده	castigato	94/14
tenbīh eyleyici	تنبيه ايليجی	tenbīh konende	تنبيه کننده	castigatore	94/15
tenbīh	تنبيه	tenbīh	تنبيه	castigo	94/16
siyāset	سياست	siyāset	سياست	castigo, supplicio	94/17
ūgūbet	عقوبت	uqūbet	عقوبت	castigo, supplicio	94/17
mücerredlük	مجردلوک	mucerredī, pārsāyī	مجردی، پارسایی	castita'	94/18
pārsā	پارسا	pārsā	پارسا	casto	94/19
mücerred	مجرد	mucerred	مجرد	casto	94/19
aḥta etmek	اخته اتمک	aḥte kerden	اخته کردن	castrare, levar li genitali d'insende d'un' uomo	94/20
ḥāce etmek	خواجه اتمک	ḥāceserā sāhten	خواجه سرا ساختن	castrare, levar li genitali d'insende d'un' uomo	94/20

aḥta	اخته	aḥte	اخته	castrato, senza genitali, eunuccio	95/1
ḥāceserā	خواجه سرا	ḥāceserā	خواجه سرا	castrato, senza genitali, eunuccio	95/1
aḥta gōym	اخته قوبین	gūsfend-i aḥte	کوسفند اخته	castrato, montone	95/2
tābūt	تابوت	tābūt	تابوت	cataletto, bara, dove si portano li morti	95/3
defter	دفتر	defter	دفتر	catalogo	95/4
teğşir	تقصیر	tefşir	تقصیر	catalogo	95/4
***	***	***	***	catarrato, raffredato	95/?
balğam	بلغم	balğam	بلغم	catarro	95/5
balğamlu	بلغم لو	balğamdār	بلغم دار	catarroso	95/6
***	***	***	***	catedra	95/?
zencir	زنجیر	zencir	زنجیر	catena	95/7
ḥurde çüt	خرده چوت	çiftrize, nermāde	چفت ریزه، نر ماده	catenaccio, serrar la porta	95/8
ceft(e) etmek	چفت اتمک	çiftbend	چفت بند	catenaccio, serrar la porta	95/8
ğıl	قفل	koḥl	قفل	catenaccio, come usa in oriente	95/9
çanaḥ	چنخ	kāse, ḳadeḥ	کاسه، قنح	catino grande, catinella piccola	95/10
legen	لکن	legen	لکن	catino grande di rame o simile	95/11
yaman	یمان	bed	بد	cattivo tristo	95/12
yer altı	یر آلتی	zīrzemīn, serdābe, naḳb	زیر زمین، سردابه، نقب	cava sotterranea	95/13
zīrzemī	زیر زمی	zīrzemīn, serdābe, naḳb	زیر زمین، سردابه، نقب	cava sotterranea	95/13
atlu	آتلو	sevār	سوار	cavalcante	95/14
atlanmek	آتلنمک	sevār şoden	سوار شدن	cavalcare, andar a' cavallo	95/15
mādyān	مادیان	mādiyān	مادیان	cavalla	95/16
ğısrāğ	قیس راق	esb-i māde	اسب ماده	cavalla	95/16
leşker	لشکر	leşker-i sipāhī	لشکر سپاهی	cavallaria	95/17
yorgaçı	یرقه چی	yurḳeçi	یرقه چی	cavallaro, che ha' cura de cavalli, cavallarizzo	95/18
mīrāḥūr	میرآخور	mīrāḥūr	میرآخور	cavallarizzo maggiore, mastro di stalla	95/19
sipāhī	سپاهی	espāhī	اسپاهی	cavaliere	96/1
esb	اسب	esb	اسب	cavallo	96/2
deryā atı	دریا اتی	esb-i deryāyī	اسب دریائی	cavallo marino	96/3

kehgîr atı	کهگیر اتی	esb-i kehgîr	اسب کهگیر	cavallo restio	96/4
çekmek	چکمک	keşîden	کشیدن	cavamento	96/5
çekerem	چکرم	mî keşem	میکشم	cavare, tirar fuori	96/6
çekdim	چکدم	keşîdem	کشیدم	cavare, tirar fuori	96/6
su çekmek guyıdan	سو چکمک قوییدن	âb keşîden ez çāh	آب کشیدن از چاه	cavar acqua dal pozzo	96/7
elinen heyir etmek	الینن خیر اتمک	ez dest heyir kerden	از دست خیر کردن	cavar dalle mani, scarpire settorquere lat.	96/8
eylerem	ایلرم	mî kenem	میکنم	cavar la terra, o' simile, fodere offodere lat.	96/9
eyledim	ایلدم	kendem	کندم	cavar la terra, o' simile, fodere offodere lat.	96/9
börk götürmek büyüklük için	بورک کوترمک بنوک لوک ایچون	kolâh berdâşten be cihet-i te'zîm	کلاه برداشتن بجهت تعظیم	cavar il cappello, far honore	96/10
ğan almak	قان المک	hûn giriften	خون گرفتن	cavar sangue	96/11
damar vurmak	دمار ورمک	reg zeden	رک زدن	cavar sangue	96/11
don çıkardmak	دون چخردمک	kabâ kenden	قبا کندن	cavarsi la veste	96/12
bildâr	بیلدار	bîldâr	بیلدار	cavatore di terra, vangatore	96/13
kidken	کدکن	kidken	کدکن	cavator di terra, che fa' pozzi	96/14
uşbul-i balığ	اشبل بالغ	uşbul-i mâhî	اشبل ماهی	caviale, ovi di pesci salati	96/15
sebeb	سبب	sebeb	سبب	causa	96/16
vech	وجه	vech	وجه	causa	96/16
bâ' iş	باعث	bâ' iş	باعث	causa	96/16
cehet	جهت	cihet	جهت	causa, ragione	96/17
heysiyyet	حیثیت	heysiyyet	حیثیت	causa, ragione	96/17
gâyet	غایت	gâyet	غایت	causa finale	96/18
sebeb olmak	سبب اولمک	sebeb şoden	سبب شدن	causare	96/19
astalûkinen	استه لوکنن	be âhestegî, mulâyemet	باهستگی، ملاپمت	cautamente, pian piano	96/20
vügûflu	وقوف لو	be vuķûfî	بوقوفی	cautamente, accortamente	97/1
vügûf	وقوف	vuķûfî	وقوفی	cautela, accortezza	97/2
dāglu	داغ لو	dāgdâr	داغ دار	cauteriato	97/3
dāğ	داغ	dāğ	داغ	cauterio	97/4
vügûf iyesi	وقوف ایسی	şāhib-i vuķûf	صاحب وقوف	cauto, accorto	97/5
nohûd	نخود	nohûd	نخود	cece	97/6
korlûk	کورلوک	kûrî	کوری	cecita'	97/7
nâbînālûk	نابینالوک	nâbînâyî	نابینائی	cecita'	97/7
yer vermek	یر ورمک	cây دادن	جای دادن	cedere, dar luoco	97/8

mühālifet etmek	مخالفت اتمک	muḥālefet nekerden	مخالفت نکردن	cedere, non far resistenza	97/9
ğalḥan etmek	قلخان اتمک	siper endāhten	سپر انداختن	cedere, arrendersi	97/10
ğebül etmek	قبول اتمک	qabül kerden be maḡlūbī ḥerīf-i ḥod	قبول کردن بمغلوبی حریف خود	cedere, confessarsi, vinto, inferiore	97/11
turunc	ترنج	torenc	ترنج	cedro, frutto noto	97/12
ḥūd özi demir	خود اوزی دمر	ḥūd, kolāh-i āhenin	خود، کلاه آهنین	celata, elmo	97/13
serefrāz etmek	سرافراز اتمک	serefrāz kerden	سرافراز کردن	celebrare, magnificare, esaltare	97/14
te'rif kimseye dimek	تعریف کمسبه دیمک	te'rif kesī rā goften	تعریف کسی را گفتن	celebrare, dir lodi encomi	97/15
bayram etmek	بایرام اتمک	'id dāšten	عید داشتن	celebrare la festa	97/16
serefrāz	سرافراز	serefrāz	سرافراز	celebre, famoso	97/17
mümtāz	ممتاز	mumtāz	ممتاز	celebre, famoso	97/17
āsimānī	اسمانی	āsmānī	آستانی	celeste	97/18
tūt ağacı	توت اقاجی	diraht-i tūt	درخت توت	celso, moro, arbor noto	97/19
dāire	دایره	dāyire	دایره	cembalo, stromento, che sogliono suonar le donne	97/20
gice yeyecegi	کیجه بیجکی	şebḥōriş	شب خورش	cena, mangiar della sera	98/1
köhne süfre	کهنه سفره	sofre-i kohne	سفره کهنه	cenacolo, luogo dove si cena	98/2
şebcere etmek	شب جره اتمک	şebçerez kerden	شب چرز کردن	cenare	98/3
kül	کول	ḥākister	خاکستر	cenere	98/4
işāre etmek	اشاره اتمک	işāret kerden	اشارت زدن	cennare, far cenno	98/5
göz etmek	کوز اتمک	çeşmek zeden	چشمک زدن	cannare con l'occhio	98/6
işāret	اشارت	işāret	اشارت	cenno	98/7
yüzem	یوزم	şedem	صدم	centesimo	98/8
yüz	یوز	şed	صد	cento	98/9
şed çendān	صد چندان	şed çendān	صد چندان	cento volte tanto	98/10
yüzünden yüze	یوزندن یوزه	şed ender şed	صد اندر صد	cento a' cento	98/11
hezārbār	هزار بار	hezārpā	هزرپا	centopiedi, verme, ma li persiani lo chiamano mille piedi	98/12
hergiz	هرگز	merkez	مرکز	centro	98/13
zūnnār	زنار	zunnār	زنار	centura, vedi cintura	98/14

gılıc bendi	قلیج بندی	bend-i şemşir	بند شمشیر	centura di spada	98/15
kemberbend	کمر بند	kemberbend	کمر بند	centura di tela, o di seta o'altra	98/16
çarkezî	چارکزی	çarkezî	چارکزی	centura di tela, o di seta o'altra	98/16
kibr	کبیر	kibr	کبر	centura il mezzo dell' uomo	98/17
iş ayağ	ایش ایق	kondpā	کندپا	ceppo, che di mette alli piedi	98/18
iş	ایش	konde	کنده	ceppo, pezzo grosso di legno, come quello che adoprano l'artefici	98/19
mūm	موم	mūm	موم	cera	98/20
lāk	لاک	lāk	لاک	cera, che in italia chiamano di spagna	98/21
alubālū	الوبالو	ālūbālū	الوبالو	cerase, frutto noto	99/1
gīlās	گیلاس	gīlās	گیلاس	cerase dolci	99/2
boynuzlu ef ī	بینوزلو افعی	ef ī-i šāhdār	افعی شاخدار	cerasta, serpente cornuto	99/3
tabucı	تابوچی	cūyendegī	جویندگی	cercamento	99/4
tabaram	تابرم	mī cūyem	میجویم	cercare	99/5
tabdım	تابدم	costem	جستم	cercare	99/5
ta(b)maḥ	تامخ	peydā kerdn	پیدا کردن	cercare, cioe' trovare	99/6
becid ta(b)maḥ	بجد تامخ	costen-i becidd	جستن بجد	cercar con diligenza	99/7
‘ebeş heber tabmek	عبث خبر تابمک	ḥaber-i ‘abeş costen	خبر عبث جستن	cercar novelle	99/8
allāhdan ġeyr	الله دن غیر	be ġayr-i ḥodā	بغیر خدا	non cerchiamo altro che dio	99/9
benim meṭleb degil	بنم مطلب دکل	meṭleb-i mā nebāsed	مطلب ما نباشد	cercatore	99/10
cūyend	جویند	cūyende	جوینده	cercatore	99/11
herzekār	هرزه کار	herzekār	هرزه کار	cercator di novelle otioso	99/12
ḥalġa etmek	حلقه اتمک	ḥelke kerdn, dovre kerdn	حلقه کردن، دوره کردن	cerchiare	99/13
ġal ‘a šeher leşker	قلعه شهر لشکر	ḳal ‘a-i bā šehr rā be leşker dovre kerdn	قلعه با شهر را بلشکر دوره کردن	cerchiar una fortezza o'citta' con l'esercito	99/14
çevürmek	چواورمک	dovre kerde şode	دوره کرده شده	cerchiato, circondato	99/15
ġızıl ḥalġa sırġa	قزیل حلقه سرقه	ḥelke-i ṭelā be cihet bīnī	حلقه طلا بجهت بینی	cerchetto d'oro che portano alpiaso	99/16

ḥalḥāl	خلخال	ḥalḥāl-i pāyī	خلخال پای	cerchetto che portano alle gasube, vicino a piedi	99/17
ḥalḡa	حلقه	ḥelḡe	حلقه	cerchie	99/18
tevāzu	تواضع	tevāzū	تواضع	cerimonie, cortesie	99/19
zift	زفت	zift	زفت	ceroto, empiastro attaccativo	99/20
yeḡin	یقین	yaḡin	یقین	certamente, ceramente, indubitanmente	100/1
elbette	البته	elbette elbette	البته البته	certamente, senza fallo, in ogni modo	100/2
lā'elāc	لا علاج	lā'ilāc	لا علاج	certamente, senza rimedio	100/3
be her ṭarīḡ	بهر طریق	be her ṭarīḡ	بهر طریق	certamente no', in nissun modo	100/4
yeḡin	یقین	yaḡin	یقین	certezza	100/5
mūṣeḡḡeṣ	مشخص	mūṣeḡḡeṣi	مشخصی	certezza	100/6
ḡeber vermek	خبر ورمک	ḡaber dāden, iḡbār kerdn	خبر دادن، اخبار دادن	certificare, daravviso	100/7
emīnlūk vermek	امین لوک ورمک	emniyyet dāden	امنیت دادن	certificare assicurare	100/8
emin etmek	امن اتمک	emn kerdn	امن کردن	certificare assicurare	100/8
ḡeberdār etmek	خبردار اتمک	ḡeberdār sāḡten	خبردار ساختن	certificare, far consapevole, informare	100/9
***	***	ḡeberdār sāḡte ṣode	خبردار ساخته شده	certificato, avisato	100/?
emin olunmīṣ	امن اولون میش	emn kerde ṣode	امن کرده شده	certificato, assicurato	100/10
mūṣeḡḡeṣ bil	مشخص بل	mūṣeḡḡeṣ dān	مشخص دان	certificato, che sa di certo, senza dubbio certo jacchia	100/11
yeḡin bil	یقین بل	yaḡin dān	یقین دان	certificato, che sa di certo, senza dubbio certo jacchia	100/11
mūṣeḡḡeṣ	مشخص	mūṣeḡḡeṣ	مشخص	certo indubitato, determinato	100/12
teng 'aḡıl	تنک عقل	teng 'aql	تنک عقل	cervellino, leggiero, poco cervella	100/13
az 'aḡıl	از عقل	kem 'aql	کم عقل	cervellino, leggiero, poco cervella	100/13

baş iligi	باش اليكى	mağz-i ser	مغز سر	cervello, midolla della testa	100/14
‘ağıl	عقل	‘aql	عقل	cervello, giuditio, intendimento	100/15
fehm	فهم	fehm	فهم	cervello, giuditio, intendimento	100/15
bīhūd	بيخود	bīhūd	بيخود	fuor di cervello, fuori di se	100/16
ölmek	اولمک	māt	مات	fuor di cervello, insensato	100/17
bīhūş	بيھوش	bīhūş	بيھوش	fuor di cervello, insensato	100/17
dağ öküzü	داغ اوکوزی	gāv-i kūhī	کاو کوهی	cervo, animal noto	100/18
ğeyşer	قیصر	qayşer	قیصر	ce'sare, s'intende, il imperadore	100/19
ğeyşeriyye	قیصریه	qayşeriyye	قیصریه	cesarea di palestina, citta'	101/1
ba‘albek	بعلبک	ba‘albek	بعلبک	cesarea di filippo, citta'	101/2
ağac gılc	اقاج قلیج	çüb tîğ	چوب تیغ	cespuglio	101/3
te‘tîl	تعطیل	te‘tîl	تعطیل	cessamento, intermissione, vacatio. lat.	101/4
berteref etmek	برطرف اتمک	bertaraf kerdn	برطرف کردن	cessamento, il cessare, il metter da banda	101/5
bes etmek	بس اتمک	bes kerdn	بس کردن	cessare, desistere	101/6
berteref etmek	برطرف اتمک	bertaraf kerdn	برطرف کردن	cessare, metter da banda	101/7
ğezeb oturtmek*	غضب اوتروت مک	ğazab furū nişesten	غضب فرو کردن	cessare la colara, placarsi l'ira	101/8
seped	سپد	seped	سپد	cesto, canestro	101/9
levde	لوده	levde	لوده	cestone, che mette sopra asino o'altro giumento	101/10
***	***	berbeṭ	بربط	cetera, strumento musico	101/?
ḥiyār	اخیار	ḥiyār	اخیار	cetriolo, serte di frutto	101/11
ğābil	قابل	qābīl	قابیل	chair figlio d' adamo	101/12

allāh meḥebbet	الله محبت	meḥebbet-i ḥodā	محبت خدا	charita' di dio	101/13
meḥlūk meḥebbet	مخلوق محبت	meḥebbet-i meḥlūkāt-i ḥodā	محبت مخلوقات خدا	charita' del prossimo	101/14
ne	نه	çi	چه	che	101/15
ne guşūrī var	نه قصوری وار	çi kuşūr dāred	چه قصور دارد	che importa?, che importa?, che serve?	101/16
ne ğem var	نه غم وار	çi ğam dāred	چه غم دارد	che importa?, che importa?, che serve?	101/16
ne ğem var	نه غم وار	çi ğamdārī	چه غم داری	che ti importa!	101/17
ne işim var sene	نه اشم وار سنه	çi kār-i tō dārem	چه کار تو دارم	che ho' da far con te?	101/18
ne ḥeberdür	نه خبردور	çi ḥaber est	چه خبر است	che cosa e'	101/19
dahi ne	دهی نه	dīger çi	دیگر چه	che piu'?	102/1
ne olur	نه اولور	çi mī şod	چه میشود	che sara'?	102/2
ne olaçağdur	نه اوله چق دور	çi ḥāhed şod	چه خواهد شد	che sara'?	102/2
nice	نیجه	çi sān	چه سان	che sorte, che foggia!	102/3
ne ṭerz	نه طرز	çi ṭovr	چه طور	che sorte, che foggia	102/3
ne bābet	نه بابت	çi bābet	چه بابت	che sorte, che foggia	102/3
kimdür	کمدور	kīst	کیست	chi e'?	102/4
kim gelübdür	کم کلودور	ki āmede est	که آمده است	chi e' venuto!	102/5
hangisi ikiden	هنکسی اکدن	kodām ez dō	کدام از دو	chi deli doi!	102/6
çağırram	چقرم	āvāz mī konem	آواز میکنم	chiamare	102/7
çağırdım	چقردم	āvāz kerdem	آواز کردم	chiamare	102/7
çağırram	چقرم	mī ṭalebem	میطلبم	chiamare di mandare	102/8
çağırdım	چقردم	ṭalebīdem	طلبیدم	chiamare di mandare	102/8
yumurta ağı	یومرته اقی	sefide-i toḥm-i morġ	سفیده تخم مرغ	chiara di ovo	102/9
āşkārā	اشکارا	huveydā	هویدا	chiaramente, palesemente	102/10
zāhir	ظاهر	zāhir	ظاهر	chiaramente, palesemente	102/10
işıġlūk	ایشیق لوک	rovşenī	روشنی	chiarezza, splendore	102/11
nūr	نور	nūr	نور	chiarezza, splendore	102/11
işıġ etmek	ایشیق اتمک	rovşen kerdn	روشن کردن	chiarire far chiaro	102/12
ḥesāb pāk etmek	حساب پاک اتمک	ḥesāb pāk kerdn	حساب پاک کردن	chiarir le partite	102/13
işıġ	ایشیق	rovşen	روشن	chiaro, lucente	102/14
nūrlu	نورلو	nūrānī	نورانی	chiaro, lucente	102/14
ġıfıl düzedn	قفل دوزدن	ķoffāl, ķoflger	ققال، قفل کر	chiavaro, chi fa chiavi	102/15

gıfıl	قفل	qofl	قفل	chiavatura, come un locchetto tra orientali	102/16
kilīd	کلید	kilīd	کلید	chiave	102/17
***	***	***	***	chiavica cloaca	102/?
perre	پره	perre	پره	chiavistello	102/18
kilīsā	کلیسا	kilīsā	کلیسا	chiesa	102/19
‘ibādet evi	عبادت اوی	‘ibādeṭhāne	عبادتخانه	chiesa	102/19
***	***	***	***	chilo	102/?
mūncelāb	منجلاب	muncelāb	منجلاب	chiavica, cloaca	103/1
çin	چین	çin	چین	china, regno grandisso	103/2
egri etmek bir zādı	اکریر اتمک بر زادی	kec kerdēn çizi	کچ کردپ چیزی	chinare alcuna cosa	103/3
egerem	اکرم	mī ḥemem	میخمم	chinarsi	103/4
egdim	اکدم	ḥemīdem	خمیدم	chinarsi	103/4
egilmiş	اکل میس	ḥemīde, kec şode	خمیده، کچ شده	chinato	103/5
mih	میخ	mih	میخ	chiodo	103/6
dalan	دالان	dālān	دالان	chiostro	103/7
dehliz	دهلیز	dehlizdār	دهلیزدار	chiostro	103/7
ṭenbūre	طنبوره	ṭenbūre	طنبوره	chitarra stromento da sonare	103/8
bağlaram	باقلرم	mī bendem	می بندم	chiudere	103/9
bağladım	باقلدم	bestem	بستم	chiudere	103/9
ḥezret-i ‘isā	حضرت عیسی	ḥazret-i ‘isā	حضرت عیسی	christo fig nuvo, vedi gesu	103/10
mesih	مسیح	mesih	مسیح	christo fig nuvo, vedi gesu	103/10
‘isāyī	عیسای	‘isevī	عیسوی	christiano, nota li due ultimi nomi li pigliano i mori in mala parte come in fedeli	103/11
neşrānī	نصرانی	neşrānī, neşārā	نصرانی، نصارا	christiano, nota li due ultimi nomi li pigliano i mori in mala parte come in fedeli	103/11
ged(ā)	کد	gedā	کدا	altrone for fante	103/12
kōmac çörek	کماج چورک	komāc nān	کماج نان	ciambella	103/13
yağlu çörek	یاغلو چورک	rovgenī, nāzik	روغنی، نازک	ciambella	103/13
yaruḥ	برخ	şūf	صوف	ciambelloto sorte di tela	103/14
savaş	سواش	çeng	چنگ	cianforgna, stromento, che di suona con la	103/15

				bocca o mano sesnza fiato	
tüfeng	تفنک	tofeg	تفک	ciarabottana	103/16
herze dimek	هرزه دیمک	herzegüyî	هرزه کویی	ciarlamento	103/17
herze diyen	هرزه دیین	herze goften	هرزه گفتن	ciarlare, parlar vanamente	103/18
herzelü	هرزه لو	herzegû, herzedār	هرزه کو، هرزه دار	ciarlone	103/19
her ikisi	هر ایکسی	her kodām	هر کدام	ciaschiduno	103/20
ne' met vermek	نعمت ورمک	ni' met dāden	نعمت دادن	cibare, dare 'il cibo	104/1
yemek[mek] vermek	یمک مک ورمک	te'ām numūden	طعام نمودن	cibare, dare 'il cibo	104/1
yedürürem	یدورورم	mî hōrānem	میخورانم	cibare, dar da mangiare	104/2
yedürdüm	یدوردم	hōrānîdem	خورانیدم	cibare, dar da mangiare	104/2
yemek	یمک	te'ām	طعام	cibo	104/3
yemelü	یملو	hōrdenî	خوردنی	cibo	104/3
yemek	یمک	ekl	اکل	cibo	104/3
ne' met	نعمت	ni' met	نعمت	cibo, cioe' quello che volgarmente diciamo la gratia di dio	104/4
celeb	جلب	cerāsek	جراسک	cicala, animaletto, che stride	104/5
herze diyen arvat	هرزه دین اروث	zen-i herzegüy	زن هرزه کوی	cicala, donna ciarlatrice	104/6
leglek	لک لک	leglek	لک لک	cicogna, uccello	104/7
çıpan	چپان	donbal	دنبل	cicolino	104/8
kāsnî	کاسنی	kāsnî	کاسنی	cicoria, sorte d'herba	104/9
nābînā	نابینا	nābînā	نابینا	cieco	104/10
kor	کور	kūr	کور	cieco	104/10
gök	کوک	āsmān	آسمان	cielo	104/11
'ezîm 'arş	عظیم عرش	'arş-i 'azîm	عرش عظیم	cielo empireo	104/12
felekü'l-eflāk	فلک الافلاک	feleku'l-eflāk, felek-i evvel	فلک الافلاک، فلک اول	cielo primo mobile	104/13
aṭlas felek	اطلس فلک	feleku'l-aṭlas, felek-i evvel	فلک الاطلس، فلک اول	cielo primo mobile	104/13
bürcler felegi	برجلر فلکی	feleku'l-burūc	فلک البُرُوج	cieolo firmamento	104/14
zühel bürci	زحل برجی	felek-i zuhal	فلک زحل	cielo di saturno	104/15
müşterî bürci	مشتري برجی	felek-i müşterî	فلک مشتری	cielo di giove	104/16
merîḥ bürci	مريخ برجی	felek-i merîḥ	فلک مريخ	cieolo di marze	104/17
gün bürci	کون برجی	felek-i āftāb, felek-i şems	فلک آفتاب، فلک شمس	cielo del sole	104/18
zöhre bürci	زهره برجی	felek-i zohre	فلک زهره	cielo di venere	104/19

‘ütārid būrci	عتارد برجی	felek-i ‘utārid	فلک عطار	cieolo di mercurio	104/20
ay felegi	آی فلکی	felek-i mäh	فلک ماه	cielo della luna	105/1
āvāz vurmek	آواز ورمک	sūt zeden	سوت زدن	cifolare, fiscare	105/2
hūt	هوت	sūtek	سوتک	cifolo	105/3
***	***	***	***	cifra	105/?
ğaş	قاش	ebrū	ایرو	ciglio	105/4
at tengi	آت تنکی	teng-i esb	تنک اسب	ciglio del cavallo	105/5
zādun başı	زادون باشی	ser-i çizī	سر چیزی	cima sommita'	105/6
tepe	تپه	kongure	گنکره	cima sommita'	105/6
dağ başı	داغ باشی	kolle-i kūh, ser-i kūh	قله کوهی، سر کوهی	cima del monte	105/7
ğemerī budağı	قمری بداقی	şāh-i kōmerī	شاخ قمری	cimoli caoli cioe' broccoli	105/8
bālāpūş	بالاپوش	bālāpūş	بالاپوش	cimarra	105/9
ğebriştān	قبرستان	qabristān	قبرستان	cimiterio, sepolture di morti	105/10
ğebir	قبر	qabr	قبر	cimiterio, sepolture di morti	105/10
***	***	***	***	cimice	105/?
şencerf	شنجرف	şencerf	شنجرف	cinabro	105/11
zūnnār bağlamek	زنار باقله مک	zunnār besten	زنار بستن	cingere un la cinta, vedi cerchiare	105/12
dağ donuzu	داغ دوائزو	hūk-i kūhi	خوک کوهی	cinghiale	105/13
elli	اللی	pencāh	پنجاه	cinquanta	105/14
on on beş	اون انیش	deh pānzdeh	ده پانزده	cinquanta per cento	105/15
beş	بش	penc	پنج	cinque	105/16
beşi beşe	بشی بشه	penc tā penc tā	پنج تا پنج تا	a cinque a' cinque	105/17
beş üz	بش اوز	panşad	پانصد	cinquecento	105/18
ğılıc bendi	قلیج بندی	bend-i şemsīr	بند شمشیر	cintura di spada	105/19
kemer	کمر	niṭāḡ, mintāḡ	نطاق، منطق	cintura larga di corame	105/20
ince zūnnār	انجه زنار	zunnār-i bārīk	زنار باریک	cintura stretta di corame	106/1
bu	بو	īn	این	cio'	106/2
her ne istersen	هر نه استرسن	her çi mī ḡāhī	هر چه میخواهی	cio' che voi	106/3
her ne ola	هر نه اوله	her çi bāsed	هر چه باشد	cio' che si sia	106/4
ya ‘nī	یعنی	ya ‘nī	یعنی	cioe'	106/5
soğan	سوقان	piyāz	پیاز	cipolla	106/6
böyük soğan	بئوک سوقان	piyāz-i golhā	پیاز کلها	cipolla di fiori	106/7
***	***	serv	یرو	cipresso, vedi albero	106/?
gümāninan	کمانین	teḡmīnen	تخمینا	circa, incirca	106/8
ortaya yaḡun	اورتیه یاخون	nezdīk-i miyān	نزدیک میان	circa il mezzo, vicin' al mezzo	106/9

bu bāb	بو باب	der bāb, der bābet-i ʕīzī	در بیب، در بابت چیزی	circa nel particolare	106/10
otlıyanlar	اوتلی ینلر	çerkesistān	چرکسیستان	circasia, paese in asia	106/11
sünnetlemek	سنت لمک	hetne kerden	ختنه کردن	circoncidere	106/12
sünnet	سنت	hetne	ختنه	circoncisione	106/13
dövre	دوره	dovre	دوره	circondare, andar intorno	106/14
dövreye getmek	دوره یه کتمک	dovre reften	دوره رفتن	circondare, andar intorno	106/14
***	***	***	***	circonferenza	106/?
dövre dolanmek	دوره دولان مک	dovre gerdiş	دوره گردش	circuito	106/15
şirāz	شیراز	şirāz	شیراز	ciropoli, citta' gia' reggia di sia	106/16
cerrāh	جراح	cerrāh	جراح	cirugico	106/17
kimseni mühākimeye çağirmek	کمسنی محاکمیه چقرمک	şehşi rā be muhākeme talebiden	شخصی را بمحاکمه طلبیدن	citare, chiamare alla giustitia	106/18
hākim istemek	حاکم استمک	taleb-i be hākim	طلب بحاکم	citatione	106/19
mehkemeye çağirmek	محکمیه چقرمک	be muhākemet talebide	بمحاکمت طلبیده	citato, chiamato alla giustitia	107/1
şeh	شهر	şehr	شهر	citta'	107/2
gal'a	قلعه	qal'a	قلعه	citta della, fortezza	107/3
şehriyyet	شهریت	şehriyyet	شهریت	cittadinanza	107/4
şehirlü kişi	شهرلو کیشی	merd-i şehri	مرد شهری	cittadino	107/5
düğün	دکون	coğd	جغد	civetta, uccello notturno	107/6
tük cıhan yer	توک جخان یر	müy-i rostengāh-i ser	موی رستنگاه سر	ciuffo	107/7
hemmal pālānı	حمال پالانی	pālān-i hemmālī	پالان حمالی	ciuffo di facchini sopra il quale posano la carica	107/8
culfā	جلفا	culfā	جلفا	ciulfa, citta di armenia trasferita	107/9
gaşuğ	قاشوق	kāşoq	قاشوق	cocchiaro	107/10
kefgir	کفگیر	kefgir	کفگیر	cocchiaro da schiumare la pignata	107/11
köndele	کندله	kondele	کندله	cocciolo, pezzo di vaso rotto	107/12
nārcil	نارجیل	nārcil	نارجیل	cocco, frutto d'india	107/13
istgür	استفقور	istifkür	استفقور	cocodrillo, animal terribile	107/14
gu(y)ruh	قوروخ	dom, donbe	دم، دنبه	coda	107/15

***	***	domsīce, berf-i çesnīk, dom-i cesnānek*	دم سیجه، برف چسنيک، دم جسنانک	coda tremola, uccellato bianco e' nero	107/?
cigersiz	جکرسيز	bīciger, bīdil, tersān	بی جکر، بیدل، ترسان	codardo, poltrone	107/16
hemyaş	هم ياش	hemsinn	هم سن	coetaneo, di una eta' con un'altro	107/17
dererem	دره رم	mī çinem	می چینم	cogliere, come frutti o'altro	107/18
derdim	دردم	çidem	چیدم	cogliere, come frutti o'altro	107/18
kimseye nāgāh yoluḥmek	کمسیه ناکاه یولوځ مک	kesī rā nāgāh der yāften	کسی را ناکاه در یافتن	cogliere alcuno all'improuse	107/19
sararam	سره رم	mī peçem (der dām)	می پچم	cogliere nella rete	108/1
sardım	سردم	peçidem der dām	پچیدم در دام	cogliere nella rete	108/1
yetirmek nişāneye	یترمک نشانیه	resāniden ber nişāne	رسانیدن بر نشانه	cogliere nel segno	108/2
oḡ nişāneye degmek	اوځ نشانیه دکمک	tīr nişāne ḥörden	تیر نشانه خوردن	cogliere con la frezza nel segno	108/3
yezne	یزنه	yezne, şevherḥvāher	یزنه، شوهر خواهر	cognato, marito di tua sorella	108/4
tanımek	تانمک	şināḥt, şināsāyī	شناخت، شناسایی	cognitione	108/5
iş bilmek	اش بلن	kārdānī	کار دانی	cognition di negotij	108/6
leğeb	لغب	laḡab	لقب	cognome	108/7
mübāşeret	مباشرت	mubāşeret	مباشرت	coito, congiungiment o carnale	108/8
o terefde	او طرفده	āncā, ānṭaraf	آنجا، آنطرف	cola'	108/9
***	***	***	***	colare, come un panno cosa turbida	108/?
yapuşaram	یاپوشرم	mī ḥōsbem	می خسبم	colcarsi	108/10
yapuşdum	یاپوشدم	ḥosbidem	خسبیدم	colcarsi	108/10
açuḡlu	اچوقلو	muncelī	منجلی	colco, paese d'asia tra l'armenia et il ponto	108/11
ğezeb	غضب	ğāzab	غضب	colera, stizza, ira	108/12
açuḡ	اچوق	ḥışm	خشم	colera, stizza, ira	108/12
***	***	şefrā	صفرا	colera, uno dei quattro humori. vedi humore	108/?
ğezēblü	غضبیلو	ğāzabnāk	غظبناک	colerico, chi sta' in colera	108/13
ğāzab iyesi	غضب ایسی	şāḥib-i ġāzab	صاحب غضب	colerico, chi sta' in colera	108/13

gezeblü	غضب لو	ğazabçi	غضب چی	colerico iracondo	108/14
siriş	سريش	siriş	سريش	colla, materia attaccativa	108/15
sirişom	سريشم	sirişom	سريشم	colla di pesce	108/16
boyun bağı	بويون باقی	gerdenbend, silsile	کردن بند، سلسله	collana	108/17
yüz 'ağdi	يوز عقدی	'akd-i rüy	عقد روی	collana di donna, che in persia usano di portar attorno alla faccia	108/18
boyuna sermek	بويونه سرمک	gerdenpoç furütenî	کردن پچ فروتنی	collaro all usanza di cristiani d'europa	108/19
yağa	یخه	giribân	کریبان	collaro cioe' quella parte di capuscia o' veste che sta a'torno al collo	109/1
it hالتاسی	ایت خلتنش	kılâde-i seg	قلاده سک	collaro di cane	109/2
çaşt yemek	چاشت یمک	çaşt hörden	چاشت خوردن	collatione, mangiar della mattina	109/3
zād	زاد	çizî	چیزی	***	109/4
medrese	مدرسه	medrese	مدرسه	collegio	109/5
medrese camâ'atı	مدرسه جماعتی	cemâ'et-i merdân-i medrese	جماعت مردان مدرسه	collegianti tutti quelli del collegio	109/6
boyun	بويون	gerden	کردن	collo	109/7
ayağ başı	ایق باشی	ser-i pā	سرپا	collo del piede	109/8
ayağ bendi	ایق بندی	bend-i pā	بندپا	collo del piede	109/8
ense	انسه	kaḫā, ḫīre	قفا، حیره	collovola, parte posteriore della testa	109/9
dodağdan tökülen	دوداقدن توکلن	lebriz	لبریز	colmo, pieno sino a' sommo	109/10
gögercin yeri	کوکرجین یری	kefterdân, ḫāne-i kebüter, ḫamāmdân	کفتردان، خانه کبوتر، حمام دان	colombajo	109/11
***	***	kefter, kebüter, ḫamām	کفتر، کبوتر، حمام	colombo	109/?
gögercin būrci	کوکرجین برجی	kefter borcî*	کفار برجی	colombo di colombajo	109/12
şehrā gögerci(ni)	صحرا کوکرجی	kefter-i şehrāyî	کفتر صحرا یی	colombo salvatico	109/13
kebüterḫāne	کبوترخانه	kebüterḫāne	کبوتر خانه	colombo di casa	109/14
uzun direk	اوزون دیرک	sutūn-i medd der ez seng	ستون مدّ در از سنگ	colonna di pietra	109/15
ağac direk	اقچ دیرک	sutūn ez çüb	ستون از چوب	colonna di legno	109/16

mināre	مناره	menāre	مناره	colonna grande vacua dentro come la trojana in roma	109/17
yaşıl	ياشل	hēnzēl	حنظل	coloquintida, cosa amarissima	109/18
hēnzēl şu'mi	حنظل شعمی	şu'm-i hēnzēl	شعم حنظل	midolla della coloquintida, cioe' quel di dentro	109/19
reng	رنک	reng	رنک	colore	109/20
ze' ferān rengi	زعفران رنکی	reng-i ze' ferānī	رنک زعفرانی	color di oro	110/1
ağ reng	اق رنک	reng-i sefīd	رنک سفید	color bianco	110/2
ğara reng	قره رنک	reng-i siyāh	رنک سیاه	color nero	110/3
ğırmızı reng	قرمزی رنک	reng-i sorh	رنک سُرخ	color rosso	110/4
ğırmızı reng	قرمزی رنک	reng-i kırmızı	رنک قرمزی	color chermisino	110/5
sürme reng	سرمه رنک	reng-i sorme	رنک سرمه	color turchino scuro	110/6
nīlī	نیلی	nīlī	نیلی	color turchino scuro	110/6
māvī reng	ماوی رنک	reng-i māvī	رنک ماوی	color turchino chiaro	110/7
ābī reng	آبی رنک	ābī	آبی	color turchino chiaro	110/7
yaşıl reng	ياشل رنک	reng-i sebz	رنک سبز	color verde	110/8
biste reng	بسته رنک	reng-i piste	رنک پسته	color verde chiaro	110/9
benefş renk	بنفش رنک	reng-i benefş	رنک بنفش	color pavonazzo	110/10
saru reng	سارو رنک	reng-i zerd	رنک زرد	color giallo	110/11
nārenci reng	نارنجی رنک	reng-i nārenci	رنک نارنجی	color rancio	110/12
renglü cini	رنک لو جینی	reng-i dārçini	رنک دارچینی	color cannellato	110/13
kül rengi	کول رنکی	reng-i hākister	رنک خاکستر	color cenerino	110/14
mīhekī reng	میحکی رنکی	reng-i mīhekī	رنک میحکی	color leonato scuro	110/15
işğ reng	اشیق رنک	reng-i roşen	رنک روشن	color chiaro	110/16
toğ reng	توخ رنک	reng-i sīr, (reng-i) tīre	رنک سیر، تیره	color scuro	110/17
hēnāyī reng	حنای رنک	reng-i hēnāyī	رنک حنائی	color con cui tingono le mani in oriente	110/18
vesme rengi	وسمه رنکی	reng-i vesme	رنک وسمه	color con cui tingono le ciglia	110/19
heṭā	خطا	heṭā	خطا	colpa	110/20
gūnāh	گناه	gonāh	گناه	colpa	110/20
menim teğşirim	منم تقصیرم	tağşir-i men	تقصیر من	colpa, difetto, mancamento	110/21
bu gūnāh degil	بو گناه دکل	in gonāh nīst	این گناه نیست	colpa non ho'in questo	111/1

buna teğşirîm yoğdur	بونه تقصیریم یوځدور	be in tağşir nedārem	باین تقصیر ندارد	colpa non ho'in questo	111/1
günāhkārlük	کناه کارلوک	gonahkār	کناه کار	colpevole, delinquente	111/2
‘āšī	عاصی	‘āšī	عاصی	colpevole, delinquente	111/2
teğşirlü	تقصیرلو	tağşir dārende	تقصیر دارنده	colpevole, defettoso	111/3
bıcağ	بیجاق	kārd	کارد	coltello	111/4
bıcağcı	بیجاق جی	kārd-i kond	کارد کند	coltello, che non taglia	111/5
şefre	شفره	şefre	شفره	coltello da calzolaro largo	111/6
ekincilük	اکنجی لوک	berzīgerī kerden	برزیکری کردن	coltivar la terra, lavorarla	111/7
pāş etmek	پاش اتمک	pāş kerden	پاش کردن	coltivar levar il superfluo, come potare sradicare l'herbe cattive	111/8
berzīgerlük	برزیکرلوک	berzīgerī	برزیکری	coltivatione lavoramento	111/9
pāş	پاش	pāş	پاش	coltivatione, levameto del superfluo	111/10
***	***	berzīger	برزیکر	coltivaore, lavoratore	111/?
o kişi	او کتشی	ān merd	آن مرد	colui, cioe' quell'huomo	111/11
savaşucı	سواش اوچی	ceng konende	جنگ گننده	combattente	111/12
savaşmek	سواش مک	ceng kerden	جنگ کردن	combattere	111/13
me‘reke etmek	معرکه اتمک	ma‘reke kerden	معرکه کردن	combattere	111/13
savaş me‘reke	سواش معرکه	ceng ma‘reke, āverdgāh	جنگ معرکه، آوردگاه	combattimento	111/14
***	***	***	***	combattere una fortezza dar l'assalto	111/?
nevāziş etmek	نوازش اتمک	pūziş kerden	پوزش کردن	***	111/15
tecā oğmek	تجا اوخی مک	tecāger h̄vānden	تجاگر خواندن	combinare, computare	111/16
hecī etmek	حجی اتمک	hecī kerden	حجی کردن	combinare, computare	111/16
nice	نیجه	çi tovr	چه طور	come!, in che modo!, in che maniera	111/17
ne terz	نه طرز	çi tarz	چه طرز	come!, in che modo!, in che maniera	111/17
ne teriğ	نه طریق	çi tarīk, çi reviş	چه طریق، چه روش	come!, in che modo!, in che maniera	111/17

çün beyle beyle ki siz istersiz	چون بيله بيله كه سيز استرسيز	çön çenānçi, çenîn ki şomā mī hāhed	چون چنانچه، چنين كه شما ميخواهد	come voi volete	111/18
her ʔerz ki ola	هر طرز كه اوله	her ʔovr ki bāšed, çenîn ki bāšed	هر طور كه باشد، چنين كه باشد	come si sia	111/19
hālîn ne	حالن نه	çi hāl dārī	چه حال داری	come state	112/1
teġlîd eylemek	تقليد ايلمك	taqlîdbāzī	تقليد بازی	comedia	112/2
şûret oynatmaġ	صورت اوينتمق	şûretbāzī	صورت بازی	comedia	112/2
şûret oynadan	صورت اوينادان	taqlîdbāz, şûretbāz	تقليدباز، صورت باز	comediante	112/3
kākiller	كاكلكر	kākoldār	كاكلك دار	cometa, stella scapigliata con la chioma in su	112/4
zūz kākildār	نوذ كاكلك دار	zūzbābe	نوذبابه	cometa, stella scapigliata con la chioma in su	112/4
***	***	zūzeb, donbedār	نوذب، دنبه دار	cometa con la coda verso terra	112/?
destūr vermek	دستور ورمك	destūr	دستور	comialo, licenza d'andare	112/5
rūḥset vermek	رخصت ورمك	roḥset reften	رخصت رفتن	comialo, licenza d'andare	112/5
afinan gitmek	افنن كيتمك	***	***	***	112/6
ibtidā	ابتدا	ibtidā	ابتدا	cominciare	112/7
şūrū ‘ açmek	شروع اچمك	āġāz kerdn	اغاز كردن	cominciare	112/7
zîre-i kirmānī	زيره كرمانی	zîre-i kirmānī	زیره کرمانی	comino, sorte di pianta e di semenza	112/8
kirmān zîresi	كرمان زيره سی	zîre-i kirmānī	زیره کرمانی	comino, sorte di pianta e di semenza	112/8
fermānda olmaġ	فرمان ده اولمق	fermān	فرمان	comandamento	112/9
hökümet buyurmaġ	حكومت بويرمق	ḥokm, emr	حكم، امر	comandamento	112/9
mī fermāyem	ميفرمايم	mī fermāyem	ميفرمايم	comandare	112/10
buyurmaġ	بويرمق	fermūdem	فرمودم	comandare	112/10
fermān eyleyici	فرمان ايليجی	fermān konende	فرمان كننده	comandatore	112/11
uşaġ doğurdan	اوشاخ دوقوردان	māmāçe	ماماچه	commare, raccoglitrice	112/12
yād eylemek	ياد ايلمك	yād āverī	ياد آوری	commemoratio ne	112/13
gelib gitmek	كلب كيتمك	āmed u şod	آمد و شد	commercio, prattica, aftar'insieme	112/14
sövdāgerden	سوداگردن	be ticāret, mu ‘āmele	بتجارت، معامله	commercio, trafico	112/15

günāh birisinden baş urmağ	کناه بری سندن باش اورمق	ma'şiyet ez kesi ser zeden	معصیت از کسی سر زدن	commettere alcuna, sona alcun delitto	112/16
günaha gābil olmağ	کناهه قابل اولمق	gonāh u irtikāb şoden	کناه ارتکاب شدن	commettere un peccato	112/17
bir zād boynından asmağ	بر زاد بوینندن آسماخ	çizi rā ber gerden kesī endāhten	چیزی را بر کردن کسی انداختن	commettere, imporre, alcuna cosa ad alcuno	112/18
işsiz	اش سیز	ferāğēt	فراغت	commodita' riposo	112/19
farāğat olmuş	فراغت اولمش	fāriğbālī	فارغ بالی	commodita' riposo	112/19
***	***	forşet	فرصت	commodita' occasione, opportunita'	112/?
farāğat olmuş	فراغت اولمش	ferāğētdār, fāriğ'u'l-bāl	فراغت دار، فارغ البال	commodo, che sta riposato	113/1
‘ām	عام	āmm	عام	commune	113/2
sebīlillāh	سبیل الله	sebīlillāh	سبیل الله	commune	113/2
şerīk olmağ	شریک اولمق	şirket dāšten, şerīk şoden	شرکت داشتن، شریک شدن	communicare, haver commane	113/3
yoldaşınan gidmek	یولداش نان کیدمک	hemrāhī reften, hempāyī reften	همراهی رفتن، هم پایی رفتن	comunicare, andar l'istesso camino	113/4
‘avām	عوام	‘evām	عوام	communita'	113/5
şirket	شرکت	şirket	شرکت	communication e, partecipazione	113/6
şerīk sahlamağ	شریک ساخلمق	şerīk, şirket dārende	شریک، شرکت دارنده	communicatio e, partiscipatore	113/7
***	***	***	***	compagnia, congregatione, adunanza	113/?
bir pāre camā‘at	بر پاره جماعت	cemā‘et, girde	جماعت، کرده	compagnia, frotta	113/8
yoldaş	یولداش	refīkī, refāket	رفیقی، رفاقت	compagnia, come di due amici, accompagname nto	113/9
ortahlıg	اورتاخلق	şerīkī, enbāzī, şirket	شریکی، انبازی، شرکت	compagnia, come di mercatia, o simile partecipazione	113/10
yārānī	یارانی	yārānī	یارانی	compagnia, fratellanza	113/11
yoldaşlar	یولداش لار	refīk, hemrāh	رفیق، همراه	compagno	113/12
şerīk	شریک	şerīk, enbāz	شریک، انباز	compagno, partecipe	113/13
dōstlar	دوستلار	yārān	یاران	compagno	113/14
bir teref	بر طرف	yeksān	یکسان	compagno di fortuna	113/15

bir beht	بر بخت	yekbeht	یکبخت	compagno di fortuna	113/15
bir tāle	برطالع	yekālī	یکطالع	compagno di fortuna	113/15
iki	ایکی	coft	جفت	compagno di una stessa qualita'	113/16
er arvad	ار آرواد	zevc	زوج	compagno di una stessa qualita'	113/16
bir gā'ide	بر قاعده	yekkā'ide	یک قاعده	compagno di una stessa qualita'	113/16
hemders	هم درس	hemders	هم درس	compagno di scola	113/17
hemsebag	هم سبق	hemsebağ	هم سبق	compagno di scola	113/17
çörek gatiğı	چورک قاتقی	nāñhōriş	نان خورش	companionico	113/18
oḡsatmağ	اوخشاتماق	şebāhet kerdn	شبهت کردن	comparare, far comparatione	113/19
***	***	şebih kerdn	شبيه کردن	comparare assomigliare	113/?
mişl	مثل	mişl	مثل	comparatione, similitudine esempio	114/1
temsıl	تمثل	temsıl	تمثيل	comparatione, similitudine esempio	114/1
yağsı görünmek	یقشی کورنمک	hōş numūden	خوش نمودن	comparire, apparir bene	114/2
yağsı görünen	یقشی کورونن	hōşnumā şoden	خوشنما شدن	comparire, apparir bene	114/2
yağsı görünen	یقشی کورونن	hōşnumā, hōş āyende	خوشنما، خوش آینده	comparitore, che comparisce bene	114/3
hākīm nezerine gelmek	حاکم نظرينه کلمک	be nezer-i hākīm āmeden	بنظر حاکم آمدن	comparir in giudicio	114/4
çoğ işe hişşe etmek	چوخ اشه حصه اتمک	be pergār hişşe kerdn	برکار حصه کردن	compassare	114/5
reḡmet	رحمت	reḡmet	رحمت	compassione, misericordia	114/6
reḡm	رحم	reḡm	رحم	compassione, misericordia	114/6
reḡman	رحمن	reḡman	رحمن	compassionevole	114/7
coğ iş	جوخ اش	pergār	پرکار	compassa strumento geometrico	114/8
***	***	***	***	compatire haver compassione	114/?
sicmağ	سیج مخ	intiḡāb, ḡolāse	انتخاب، خلاصه	compendio scelta	114/9

iẖtiṣār	اختصار	iẖtiṣār	اختصار	compendio abbreviatura, compendioso	114/10
mūẖteṣer	مختصر	mūẖteṣerī	مختصری	compendio abbreviatura, compendioso	114/10
hem̱çeṣmlük	هم چشم لوک	hem̱çeṣmī	هم چشمی	competenza	114/11
hem̱çeṣm	هم چشم	hem̱çeṣm	هم چشم	competitore	114/12
riṣā	رضا	riṣā	رضا	compiovenza, sodisfattione	114/13
ẖoṣnūḏlūk	خشنودلوک	ẖoṣnūḏī	خشنودی	compiovenza, sodisfattione	114/13
rāṣī etmek kimseni	راضی اتمک کمسنی	rāṣī sāẖten kesī rā	راضی ساختن کسی را	compiacere, sodisfar alcuno	114/14
ẖoṣnūd etmek	خشنود اتمک	ẖoṣnūd kerḏen	خشنود کردن	compiacere, sodisfar alcuno	114/14
rāṣī olmuṣ	راضی اولمش	rāṣī kerde ṣode	راضی کرده شده	compiaciuto	114/15
tevāzu	تواضع	tevāzu	تواضع	compimenti, cerimenie	114/16
‘ūzṟẖāhlūk	عذرخواه لوک	‘ozṟẖāhī	عذرخواهی	compimenti, scuse	114/17
tetimme	تتمه	tetimme	تتمه	compimento, residuo	114/18
bāḡī	باقی	bāḡī	باقی	compimento, residuo	114/18
ḡedem ‘ūzri	قدم عذری	‘ozr-i ḡudūm	عذر قدم	compimento di visita, o'simile	114/19
ḡedem ‘ūzrine gedmek	قدم عذرینه کدمک	be ‘ozr-i ḡudūm reften	بعذر قدم رفتن	compire far il suo debito visitado o simile	114/20
ḡedem ‘ūzri etmek	قدم عذری اتمک	‘ozr-i ḡudūm kerḏen	عذر قدم کردن	compire, andar a'vedere, o visitare	115/1
tamām etmek	تمام اتمک	temām kerḏen	تمام کردن	compire, fettionare, finire	115/2
tevāzu eyleyen	تواضع ایلین	mutevāzi	متواضع	compito, cortesa, cerimonioso	115/3
‘ūzṟẖāh	عذرخواه	‘ozṟẖāh	عذرخواه	compito nel senso sudetto	115/4
tamām oldı	تمام اولدی	temām ṣode	تمام شده	compito, fettionato	115/5
āẖır yetiṣdi	آخر یتش دی	intihā res̱ide	انتهای رسیده	compito, fettionato	115/5
mizāclu	مزاج لو	memzūc	ممزوج	compleSSIONato	115/6
yaḡṣı mizāclu	یقشی مزاج لو	ẖōṣ mizāc	خوش مزاج	compleSSIONato bene, di buona compleSSIONe	115/7
kiṣi	کشی	merd	مرد	compleSSIONe	115/8
mizāc	مزاج	mizāc	مزاج	temperamento	115/9
ḇöyüklük	بئوک لوک	meniṣ	منش	temperamento	115/9

mürekkebetmek	مرکب اتمک	murekkeb kerden, terkīb daden	مرکب کردن، ترقیب کردن	comporre, metter uno con l'atro	115/10
teşnîf etmek	تصنیف اتمک	teşnîf kerden, telîf sâhten	تصنیف کردن، تالیف ساختن	comporre al cuni opra	115/11
bir bir üste goymek	بر بر استه قویمک	ber bālā hem gozāšten	بر بالا هم گذاشتن	comporre una cosa sopra del'altra vedi accatastare	115/12
teşnîf	تصنیف	teşnîf	تصنیف	compostione opra	115/13
telîf	تالیف	telîf	تالیف	compostione opra	115/13
inşā	انشا	inşā	انشا	composizione elegante di encomi	115/14
zīnet-i vücūd	زینت وجود	zīnet-i vücūd	زینت وجود	composizione della sona ornamento	115/15
ārāste	اراسته	ārāstegī-i ten	آراستگی تن	composizione della sona ornamento	115/15
lengerlü	لنکرلو	lengerdārī	لنکرداری	composizione, modestia, gravita	115/16
ğārī	قاری	ğārī	قاری	composizione, modestia, gravita	115/16
terkīb	ترکیب	terkīb	ترکیب	composizione, mescolonza	115/17
irtikāb	ارتکاب	irtikāb	ارتکاب	composizione, mescolonza	115/17
müşennif	مصنف	musannif	مصنف	compositore, autore d'alcun'opra	115/18
müellif	مؤلف	muellif	مؤلف	compositore, autore d'alcun'opra	115/18
münşī	منشی	munşī	منشی	compositore d'alcun'opra elegante. cosi chiamano in persia il segretario del Re delle i re di principi	115/19
mürekkebet	مرکب	murekkebet	مرکب	composito non semplice	115/20
ayru müfred	ایرم مفرد	ğayr-i mufred	غیر مفرد	composito non semplice	115/20
hesāb eyleyici	حساب ایلجی	muḥāsib, hesāb konende, āmārgīr	محاسب، حساب کننده، امارگیر	compositista	116/1

herīdārlik	خریدارلوق	herīdārī	خریداری	compra	116/2
herīd	خرید	herīd	خرید	compra	116/2
alarum	آلروم	mī herem	میخرم	comprare	116/3
aldım	آلدم	herīdem	خریدم	comprare	116/3
alan	الن	herīdār	خریدار	compratore	116/4
fehm	فهم	fehīm	فہیم	comprendete, intelligente	116/5
fehm iyesi	فہم ایسی	şāhib-i fehm	صاحب فہم	comprendete, intelligente	116/5
fehm etmek	فہم اتمک	fehm kerden	فہم کردن	comprendere, capire con l'intendimento	116/6
ta(b)mek	تامک	der yāften	در یافتن	comprendere, capire con l'intendimento	116/6
mülāhize etmek	ملاحظہ اتمک	mülāheze kerden	ملاحظہ کردن	comprendere, accorgersi	116/7
idrāk etmek	ادراک اتمک	idrāk kerden	ادراک کردن	comprendere con l'intelletto	116/8
‘ağılınan ta(b)mek	عقل اینن تامک	be ‘aql der yāften	بعقل در یافتن	comprendere con l'intelletto	116/8
yilişdürmek	یلش دورمک	goncāyış kerden, ferāhōr kerden	کنجایش کردن، فراخور کردن	comprendere, contenere	116/9
münheşir olmak	منحصر اولمک	münheşir şoden	منحصر شدن	comprendersi, contenersi	116/10
fehm olunmuş	فہم اولون میش	fehm kerde şode, der yāfte şode	فہم کردہ شدہ، در یافتہ شدہ	compreso, capito con l'intendimento	116/11
yilişmiş	یلش مش	ferāhōr şode, goncide şode	فراخور شدہ، کنجیدہ شدہ	compreso, capito, contenuto	116/12
münheşir	منحصر	münheşir	منحصر	compreso, contenuto	116/13
ğebül etmek kimsenü sözin	قبول اتمک کمسنو سوزین	hem qabul kerden be goftār-i kesī	ہم قبیل کردن بکفتار کسی	compromettere rimettersi al giudizio e detto d'un altro	116/14
peşmānlük	پشمان لوق	peşmānī	پشمانی	compunzione, pentimento	116/15
melālet	ملالت	melālet	ملالت	compunzione, pentimento	116/15
peşmān	پشمان	peşmān	پشمان	compunto, pentito	116/16
melul	ملول	melul	ملول	compunto, pentito	116/16
yatmış köyül	یاتمش کنول	hiffet-i dil, dil girifte	خفت دل، دلگرفته	compunto, contrito	116/17
dil şikeste	دلشکسته	dil şikeste	دلشکسته	compunto, contrito	116/17
sanaram	سانرم	mī şomārem	میشمارم	computare, contrare	116/18

sanadım	ساندم	şomordem	شمردم	computare, contrare	116/18
hesāb etmek	حساب اتمک	hesāb kerdem	حساب کردن	computare, farconti	116/19
hesāb	حساب	hesāb	حساب	computo, calcolo, conto	117/1
şümārelük	شماره لوک	şomārī	شماری	computo, calcolo, conto	117/1
bā	با	bā	با	con. preposizione conjuntiva	117/2
andan inşāf	اندن انصاف	ez rüy-i inşāf	از روی انصاف	con. giustitia, giustamente, con buona coscienza	117/3
‘edālet yüzinen	عدالت یوزینن	ez rüy-i ‘adālet	از روی عدالت	con giustitia, con equita'	117/4
küstāhluḥ olmasun	کستاخ لوخ اولمسون	gostāḥi nebāsed	کستاخ نباشد	con perdono, dicesi quando si contra dice ad alcuno per scosarsi	117/5
vügūf yüzinen	وقوف یوزینن	ez rüy-i vuḡūf	از روی وقوف	con prudenza, con accortezza	117/6
köyülden	کنولدن	ez teh-i dil	از ته دل	con l'intimo del cuore	117/7
bu şerṭinen	بو شرط اینن	be in şerṭ	باین شرط	con questa conditione	117/8
bu gerārinen	بو قرار اینن	be in ḡarār	باین قرار	con questo patto	117/9
mis teşṭ	مس طشت	teşṭ-i mis	طشت مس	conca di rame, sorte di vaso	117/10
taḡar	طغار	teḡār	طغار	conca di terra	117/11
boş	بوش	ḡelā, tohī	خلا، تهی	concavita'	117/12
boş	بوش	ḡālī	خالی	concavo	117/13
puc	پوج	covfdār	جوف دار	concavo	117/13
rūḡşet vermek	رخصت ورمک	roḡşet dāden	رخصت دادن	concedere, dar licenza	117/14
ḡebül etmek	قبول اتمک	īcāz kerdem	ایجاز کردن	concedere, l'opposto del negare	117/15
revā etmek	روا اتمک	revā sāḡten	روا ساختن	concedere, l'opposto del negare	117/15
revā etmek	روا اتمک	revā kerdem murād	روا کردن مراد	concedere l'intento	117/16
baş aparmek	باش اپرمک	be ser borden murād	بسر بردن مراد	concedere l'intento	117/16
cāiz	جایز	īcāz	ایجاز	concessione, l'opposto della negatione, concessione, acconsentimeto	117/17

icāz eyleyici	ایجاز ایلیجی	icāz konende	ایجاز کننده	concessore	117/18
iki cānlu olmak	ایکی جانلو المک	hāmīle giriften	حامله گرفتن	concepire	117/19
iki cānlu olmak	ایکی جان لو اولمک	bārdār şoden, ābisten şoden	باردار شدن، آبستن شدن	concepire, ingravidarsi	117/20
nūṭfe bağlamek	نطفه باقله مک	nuṭfe besten	نطفه بستن	concepire, cioe' chiadere, a legar il seme così dicono i persiani	118/1
idrāk etmek	ادراک اتمک	idrāk kerden	ادراک کردن	concepire con l'intelletto	118/2
mūdrik olmak	مدرک اولمک	mudrik şoden	مدرک شدن	concepire con l'intelletto	118/2
iki cānlu olmak	ایکی جانلو اولمک	hāmīlegirī	حامله گیری	concettione	118/3
idrāk	ادراک	idrāk	ادراک	concettione dell'intelletto	118/4
bend etmek dilemegi	بند اتمک دیلمگی	bend kerden goftār	بند کردن گفتار	concludere il discorso	118/5
tamām etmek dilemegi	تمام اتمک دیلمگی	temām kerden goftār	تمام کردن گفتار	concludere il discorso	118/5
debbāğ	دباغ	debbāğ	دباغ	conciator di pelle	118/6
dimek bendi	دیمک بندى	bend goftār	بند گفتار	conclusione del discorso	118/7
dimegün tamāmı	دیمگون تمامی	temāmī goftār	تمامی گفتار	conclusione del discorso	118/7
müntic	منتج	muntic	منتج	concludente	118/8
netīce	نتیجه	netīce	نتیجه	conclusione	118/9
muvāfiğ	موافق	muvāfiğ	موافق	concorde	118/10
bir dil	بر دل	yekdil	یکدل	concorde	118/10
bir cehet	بر جهت	yekcihet	یکجهت	concorde	118/10
köyül müvāfiğet	کنول موافقت	muvāfeqat-i dil, yekdilī	موافقت دل، یکدلی	concordia	118/11
tovfiğ	توفیق	tovfiğ	توفیق	concorso, come il concorso	118/12
ḫelāyig çoğluğı	خلایق چوخ لوقی	enbūhī-i ḫelāyik, izdiḫām-i merdom	انبوهی خلایق، ازدحام مردم	concorso di gente	118/13
müt'e	متعّه	mut'a	متعّه	concupina	118/14
müt'elü	متعّه لو	mut'adār	متعّه دار	concupinario	118/15
pāymāl etmek	پایمال اتمک	pāymāl kerden	پایمال کردن	conculcare, calpestare	118/16
şehvet	شهوت	şehvet	شهوت	concupiscenza	118/17
istemek	استه مک	ḫāhiş	خواهش	concupiscenza	118/17
cerīme buyurmek	جریمه بیورمک	cerīme fermūden	جریمه فرمودن	condennare in dinari	118/18
siyāset buyurmek	سیاست بیورمک	siyāset fermūden	سیاست فرمودن	condannare nelle vita o simile cosa grave	118/19

bir kimse ki ona siyāset buyurmuş olasan	بر کسی که او نه سیاست بیورمش اوله سن	kesi ki bād-i siyāset fermūde şode est	کسی که باد سیاست فرموده شده است	condannato nella vita o simile cosa grave	118/20
cerīme hōkmi	جریمه حکمی	hokm-i ez cerīme	حکم از جریمه	condanatione	119/1
siyāset hōkmi	سیاست حکمی	hokm-i siyāset	حکم سیاست	condannatione di cosa grave	119/2
efzār ālet	افزار الت	ālet-i efzār	آلت افزار	condimento delle vivande	119/3
edviye etmek	ادویه اتمک	edviye kerdn	ادویه کردن	condire le vivande	119/4
hemders	همدرس	hemders	همدرس	condiscepolo	119/5
hemsebağ	هم سبق	hemsebağ	هم سبق	condiscepolo	119/5
şifet	صفت	şifet	صفت	conditione, qualita'	119/6
şerṭ	شرط	şerṭ	شرط	conditione, che si mette	119/7
ṭebī'et	طبیعت	ṭebī'et	طبیعت	conditione naturale	119/8
hōşṭebī'et	خوش طبیعت	hōşṭebī'et	خوش طبیعت	di buona conditione	119/9
şerṭ vermek	شرط ورمک	şerṭ dāden	شرط دادن	metter conditione	119/10
***	***	***	***	condolersi	119/?
su yolu	سو یولی	rāhrov-i āb, ṭenbūşe-i āb	راه رو آب، طنپوشه آب	condotto d'acqua	119/11
su rāhrovı	سو راه روی	rāhrov-i āb, ṭenbūşe-i āb	راه رو آب، طنپوشه آب	condotto d'acqua	119/11
getirrem	کترم	mī ārem	می آرم	condurre, menare	119/12
getirdim	کتردم	āverdem	آوردم	condurre, menare	119/12
rehnümā olmak	رهنما اولمک	rāhnumā şoden	راهنما شدن	condurre, guidare	119/13
beledlük etmek	بلدلوک اتمک	beledī kerdn	بلدی کردن	condurre, guidare	119/13
serencāma getirmek	سرنجامه کترمک	mī encāmānem, encāmenīden	می انجامانم، انجامنیدن	condurre a'fine	119/14
serencāma getirmek	سرنجامه کترمک	be serencām resānīden	بسر انجام رسانیدن	condurre a' capo di fine, frase persiana	119/15
rehnümā	رهنما	rāhnumā	راهنما	conduttore, guida	119/16
beled	بلد	beled	بلد	conduttore, guida	119/16
nisbet	نسبت	nisbet	نسبت	confacimento, convenienza	119/17
te'ellüg	تعلق	te'elluğ	تعلق	confacimento, convenienza	119/17
müvāfiğet	موافقت	muvāfeqat	موافقت	confacimento, conformita'	119/18

nisbet olmak	نسبت اولمک	nisbet dāšten	نسبت داشتن	confarsi, haver convenienza proporzione	119/19
te'ellüg olmak	تعلق اولمک	te'elluḡ dāšten	تعلق داشتن	confarsi, haver convenienza proporzione	119/19
tebīete müvāfiḡ olmak birbirine	طبیعتیه موافق اولمک بربرینه	muvāfekaṭ be ṭebī'et dāšten yekdiḡer rā	موافقت طبیعت داشتن یکدیگر را	confarsi di natura uno con l'altro	119/20
bir ṭebī'et olmak	برتبیعت اولمک	yekṭebī'et dāšten	یکطبیعت داشتن	confarsi di natura, hacer una stessa natura	120/1
yemege nisbet eylemek büyüklüğe	یمکه نسبت ایله مک بئوک لوکه	ṭe'ām-i nisbet dāšten be meniṣ	طعام نسبت داشتن بمنش	confarsi il cibo con la complessione	120/2
büyüklük eylemek zāda	بئوک لوک ایله مک زاده	meniṣ-i ṭe'ām berdāšten	منش طعام برداشتن	confarsi il cibo, riceverlo la complessione	120/3
mizāc ḡebül etmek	مزاج قبول اتمک	mizāc-i be ṭe'ām ḡabül kerdén	مزاج بطعام قبول کر	confarsi il cibo, riceverlo la complessione	120/3
ittiḡādlük	اتحادلوک	ittiḡād	اتحاد	confederato, unito	120/4
yegānelük eyleyen	یکانلوک ایلین	yegānegī dārende	یکانکی دارنده	confederato, unito	120/4
bī'et eyleyici	بیعت ایلیجی	bī'et dārende	بیعت دارنده	confederato collegato	120/5
ittiḡād	اتحاد	ittiḡād	اتحاد	confederation, unione	120/6
yegānelük bī'et	یکانلوک بیعت	yegānegī bī'et	یکانکی بیعت	confederation, unione	120/6
ḡebül etmek	قبول اتمک	taṣdīḡ kerdén	تصدیق کردن	confermare, autorizzare, come fa' il quando mette il sigillo	120/7
ḡebül	قبول	taṣdīḡ	تصدیق	confermatione, vedi affermare	120/8
e'tirāf ḡörsetmek	اعتراف کورست مک	i'tirāf numūden	اعتراف نمودن	confessare	120/9
iḡrār etmek	اقرار اتمک	iḡrār kerdén	اقرار کردن	confessare	120/9
müḡer olmak	مقر اولمک	muḡarr ṣoden	مقر شدن	confessare il debito	120/10
iḡrār eylemek borca	اقرار ایله مک بورجه	iḡrār numūden be ḡarż	اقرار نمودن بقرض	confessare il debito	120/10
iḡrār etmek dīne	اقرار اتمک دینه	iḡrār numūden be dīn	اقرار نمودن بدین	confessar la fede	120/11
kūstvān eşidmek	کوستوان اشیدمک	kūstvān ṣenīden	کوستوان شنیدن	confessar un penitente, sentir la confessione la	120/12

				parola seguente e' armena	
kūstvān etmek	کوستوان اتمک	kūstvān kerdən	کوستوان کردن	confessarsi sacramentalmente	120/13
kūstvān	کوستوان	kūstvān	کوستوان	confessione sacramentale	120/14
dīn iḡrārī	دین اقراری	iḡrār-i dīn	اقرار دین	confessione della fede	120/15
e' tirāf	اعتراف	i' tirāf	اعتراف	confessione di qualsivoglia cosa	120/16
iḡrār	اقرار	iḡrār	اقرار	confessione di qualsivoglia cosa	120/16
e' tirāf eyleyici	اعتراف ایلجی	i' tirāf konende	اعتراف کننده	confessore di qualsivoglia cosa	120/17
dīn iḡrār eyleyici	دین اقرار ایلجی	iḡrār-i dīn konende	اقرار دین کننده	confessore della fede	120/18
kūstvān eşiden	کوستوان اشیدن	kūstvān şenivende	کوستوان شنونده	confessare	120/19
şekerinen perveriş vermek	شکر اینن پرورش ورمک	be şeker perveriş kerdən	بشکر پرورش کردن	confettate un zucchero	120/20
mürebbā bişürmek şekerinen ve ğeyr zād	مربّا بشورمک شکر اینن و غیر زاد	murebbā poḡte be şeker ve ğayre	مربّا پخته بشکر و غیره	confettare frutti con zucchero, o'altro	121/1
perveriş tabmış	پرورش تابمیش	perveriş yāfte	پرورش یافته	confettato	121/2
perverde olmuş	پرورده اولمش	perverde şode	پرورده شده	confettato	121/2
ġennātīlūk	قنناتی لوک	ḡannādī	قننادی	confettiero	121/3
nebātīlūk	نباتی لوک	nebātī	نباتی	confettiero	121/3
noġul-i ġendī	نقل قندی	nuḡl-i ḡandī	نقل قندی	confettioni	121/4
demir mīḡa bend etmek	دیر مخه بند اتمک	be mīḡ-i āhenī bend kerdən	بمیخ آهنی بند کردن	conficcare	121/5
yapuşdurmek	یاپوش دورمک	çesbāniden	چسبانیدن	conficcare	121/5
e' timād	اعتماد	i' timād	اعتماد	confidenza, fiducia	121/6
e' tibār	اعتبار	i' tibār	اعتبار	confidenza, fiducia	121/6
ümīd allāh(a)	امید الله	umīd be ḡodā	امید بخدا	confidenza in dio	121/7
tevekkül allāh(a)	توکل الله	tevekkul be ḡodā	توکل بخدا	confidenza in dio	121/7
e' timād olmak	اعتماد اولمک	i' timād dāšten	اعتماد داشتنت	confidare	121/8
e' tibār görsetmek	اعتبار کرسدمک	i' tibār numūden	اعتبار نمودن	confidare	121/8
ümīd allāh(a) eylemek	امید الله ایله مک	umīd be ḡodā dāšten	امید بخدا داشتن	confidare in dio, sperare	121/9
tevekkül allāh(a) etmek	توکل الله اتمک	tevekkul be ḡodā kerdən	توکل بخدا کردن	confidar in dio, mettersi nelle sue mani	121/10

ümiddār olmak	امیددار اولمک	umiddār şoden	مید دار شدن	confidar, pigliar speranza	121/11
özine e'tibār eylemek	اورینه اعتبار ایله مک	be hūd i'tibār dāšten	بخود اعتبار داشتن	confidar in se stesso	121/12
mō'teber kişi	معتبر کشتی	merd-i mo'teber	مرد معتبر	confidente, quello di cui si confida	121/13
e'tibār olan kişi	اعتبار اولن کشتی	merd-i i'tibār dārende	مرد اعتبار دارنده	confidente, quello cha' confidenza	121/14
hūdūd iyesi	حدود ایسی	şāhib-i hūdūd, hūdūd dārende	صاحب حدود، حدود دارنده	confinante, quello confina	121/15
hūdūd olmak	حدود اولمک	hūdūd dāšten	حدود داشتن	confinare, haver confini	121/16
hūdūd	حدود	hūdūd	حدود	confini	121/17
dört çevre	درت چوره	pīrāmūn	پیرامون	confini	121/17
hēdd	حد	hēdd	حد	confini	121/17
mālī daş etmek	مالی داش اتمک	seng kerdn māl	سنگ کردن مال	confiscare la robba	121/18
daş	داش	seng	سنگ	confiscatione	121/19
şermend etmek	شرمند اتمک	şermsār kerdn	شرمسار کردن	confondere, svergognare	121/20
destpāçe etmek	دست پاچه اتمک	destpāçe kerdn	دست پاچه کردن	confondere im balordine	122/1
biribirine tökmek	بربیرینه توکمک	ber hem rīhten	برهم ریختن	confondere, disordinare metter sottosopra	122/2
bulaşdurmek	بولاش دورمک	ber hem zeden	برهم زدن	confondere, metter in conquasso	122/3
muvāfiğ etmek	موافق اتمک	muwāfiğ sāhten	موافق ساختن	conformare	122/4
muvāfiğ olmak	موافق اولمک	muwāfiğ şoden	موافق شدن	confarmarsi	122/5
bir cehet olmak	بر جهت اولمک	yekcihet şoden	یکجهت شدن	confarmarsi	122/5
muvāfiğ	موافق	muwāfiğ	موافق	conforme	122/6
muvāfiğ	موافق	muwāfeqat	موافقت	conformita'	122/7
bir cehet	بر جهت	yekcihet	یکجهت	conformita'	122/7
dildārlük vermek	دلدارلوک ورمک	dilāsā kerdn	دل اسا کردن	confortare, consolare	122/8
dildārluḡ	دلدارلوخ	dildārī kerdn	دلدارى کردن	confortare, animare	122/9
kimsenü köyülin isitmek işe	کمسنو کنولین استمک اشه	dil-i kesī germ kerdn der kār	دل کسی گرم کردن در کار	confortare, riscaldare a'far qualche cosa	122/10
kimsenü köyülin başa etmek	کمسنو کنولین باشه اتمک	dil-i kesī rā serd kerdn	دل کسی را سرد داشتن	sconfortare, raffreddare	122/11
dildārlük vermek	دلدارلوک ورمک	dildārī dāde şode	دلدارى دادن شده	confortato	122/12
dilāsā vermek	دل اسا ورمک	dilāsā kerde şode	دل اسا کرده شده	confortato	122/12

***	***	dilāsā	دل اسا	conforto consolamento delasa	122/?
***	***	dilāverī	دل اوری	conforto inanimamentod elaveri	122/?
mügābile etmek kitābet	مقابلہ اتمک کتابت	muḳābele kerden kitābet rā	مقابلہ کردن کتابت را	confrontare un libro con un altro o copia con originale	122/13
mügābile olunmuş	مقابلہ اولون میش	muḳābil kerde şode	مقابل کرده شده	confrontato	122/14
birbirine tökmek	بر برینه توکمک	ber hem riḥtegī	بر هم ریخته کی	confusione	122/15
berhemzede olmek	بر هم زده اولمک	ber hem zedegī	بر همزده کی	confusione, rivolta, conquasso	122/16
birbirine tökülmüş	بر برینه توکلمش	ber hem riḥte şode	بر هم ریخته شده	confuso, disordinato	122/17
berhemzede	بر هم زده	ber hem zede	بر هم زده	confuso, messo in conquasso	122/18
destpāçe	دست پاچه	destpāçe	دست پاچه	confuso, stordito, attonito	122/19
bāṭil etmek	باطل اتمک	bāṭil kerden	باطل کردن	confutare un libro, o simile	122/20
redd etmek	رد اتمک	redd kerden	رد کردن	confutare un libro, o simile	122/20
bāṭil olunmuş	باطل اولون میش	bāṭil kerde şode	باطل کرده شده	confutato	123/1
redd olunmuş	رد اولون میش	redd kerde şode	رد کرده شده	confutato	123/1
buz bağlamak	بوز باقله مک	yeḥ beste şoden	یخ بسته شدن	congelarsi	123/2
buz bağlamış	بوز باقله میش	yeḥ beste şode	یخ بسته شده	congelato	123/3
ber ki	بر که	ber ki	بر که	congettura	123/4
ber ki olmak	بر که اولمک	ber ki dāšten	بر که داشتن	congetturare	123/5
peyvestelük	پیوسته لوک	peyvestegī	پیوستگی	congiungiment o, attaccamento	123/6
yapuşmuş	یاپوش میش	çesbidegī	چسبیده کی	congiungiment o, attaccamento	123/6
cüm'e	جمعه	com'e	جمعه	congiungiment o, assembramento	123/7
tezvîc etmek	تزویج اتمک	tezvîc kerden	تزویج کردن	congiungere in matrimonio	123/8
gelin etmek	کلین اتمک	nikāḥ numūden	نکاه نمودن	congiungere in matrimonio	123/8
yoldaşlık etmek	یولداش لوک اتمک	hemrāḥi kerden	همراهی کردن	congiungere, assembrare	123/9
yığmek	یق مک	cem' kerden	جمع کردن	congiungere, assembrare	123/9
yapuşdurram	یاپوشدورم	mî çesbānem	میچسبانم	congiungere, attaccare	123/10
yapuşdurdum	یاپوشدوردم	çesbāniden	چسبانیدن	congiungere, attaccare	123/10

peyvend eylerem	پیوند ایلرم	mī peyvendem	می پیوندم	congiungere	123/11
peyvend oldum	پیوند اولدم	peyvestem	پیوستم	insertare	123/11
yoldaşlık olmak	یولداشلوک اولمک	hemrāhī şoden	همراهی شدن	congiungersi, accompagnarsi	123/12
yığılmek	یقلا مک	cem' şoden	جمع شدن	congiungersi, accompagnarsi	123/12
***	***	mī çesem, çesidem	می چسم، چسیدم	congiungersi, attaccarsi	123/?
mübāşeret etmek	مباشرت اتمک	mubāşeret kerden	مباشرت کردن	congiungersi carnalmente	123/13
cimā' etmek	جماع اتمک	cimā' kerden be zen	جماع کردن بز	congiungersi carnalmente	123/13
peyveste olunmuş	پیوسته اولون میش	peyveste kerde şode	پیوسته کرده شده	congiunto, attaccato, inserto	123/14
yapuşmuş	یاپوش میش	çesbide	چسبیده	congiunto, attaccato, inserto	123/14
***	***	bender-i kung, pol-i tok	بندر کنک، پل تک	congo, porto di persia	123/?
mübāreklük vermek	مبارکلوک ورمک	mubārekī dāden	مبارکی دادن	congratularsi	123/15
mübārek olsun ağa	مبارک اولسون آقا	mubārek bāşed ağa	مبارک باشد آقا	mi congratulo con vos	123/16
tikerem	تیکرم	mī endüzem	می اندوزم	congregare, adunare, ammassare	123/17
tikdim	تیکدم	endüzidem	اندوزیدم	congregare, adunare, ammassare	123/17
biribirine getirmek	بری بری نه کترمک	ferāhem āverden, cem' kerden	فراهم آوردن، جمع کردن	congregare, item	123/18
camā' at	جماعت	cemā' et	جماعت	congragatione, adunanza	124/1
yığılmış	یقلا میش	cem' kerde şode	جمع کرده شده	congregato, adunato	124/2
muvāfiğetlik	موافقت لوک	muwāfeqat	موافقت	congiura	124/3
ictimā' öldürmek için	اجتماع اولدورمک ایجون	ictimā' be cihet koşten	اجتماع بجهت گشتن	congiura	124/3
muvāfiğ olmak	موافق اولمک	muwāfiq şoden	موافق شدن	congiurare, accordarsi unirsi ammanare	124/4
yoldaş olmak öldürmek için	یولداش اولمک اولدورمک ایجون	hemrāhī şoden be cihet koşten	همراهی شدن بجهت گشتن	congiurare, accordarsi unirsi ammazare	124/4
***	***	***	***	congiurato	124/?
***	***	***	***	coniglio, animal noto	124/?

saru sikke	سارو یکه	sikke-i zer	سگه زر	conio impronta di moneta	124/5
saru möhür	سارو مهر	mohr-i zer	مهر زر	conio impronta di moneta	124/5
te'ellüg	تعلق	te'elluḡ	تعلق	connessione, adunanza	124/6
dehl	دخل	daḥl	دخل	connessione, come di una parola con un'altra	124/7
te'ellüg	تعلق	te'elluḡ	تعلق	connessione, come di una parola con un'altra	124/7
müte'ellig	متعلق	mute'ellik	متعلق	connesso, congiunto, annesso	124/8
mütteşil	متصل	mutteşil	متصل	connesso, congiunto, annesso	124/8
tanrıyıcı	تانیجی	şināḥteḡi, dānāyī	شناختکی، دانایی	conoscenza	124/9
tanıyan	تانیین	şināsī, dānāyī	شناسی، دانایی	conoscenza	124/9
tanıram	تانیرم	mī şināsem	می شناسم	conoscere	124/10
tanıdım	تانیدم	şināḥtem	شناختم	conoscere	124/10
fehm	فهم	fehm	فهم	conoscimento, intendimento	124/11
idrāk	ادراک	idrāk	ادراک	conoscimento, intendimento	124/11
ta eyleyici	تا ایلیجی	şināsende	شناسنده	conoscitore	124/12
'ālimü'l-ğeyb	عالم الغیب	'ālimu'l-ğayb	عالم الغیب	conoscitore dell'occulto	124/13
tanınmış	تائن میش	şināḥte, ma'rūf	شناخته، معروف	conosciuto	124/14
āşinā	اشنا	āşinā	اشنا	conosciuto, familiare	124/15
***	***	***	***	conquassament o	124/?
yer titremek	یر تتره مک	zelzele-i zemīn	زلزله زمین	conquassament o della terra	124/16
titremek	تتره مک	mutezelzil	متزلزل	conquassato	124/17
müşehherlük	مسخرلوک	müşehherī	مسخری	conquista	124/18
müşehher olmak	مسخر اولمک	müşehher şoden	مسخر شدن	conquistare	124/19
teshîr etmek	تسخیر اتمک	teshîr kerdn	تسخیر کردن	conquistare	124/19
müşehhere olmuş	مسخره اولمش	müşehher kerde şode	مسخر کرده شده	conquistato	125/1
müşehhire	مسخره	müşehhir	مسخر	conquistatore	125/2
bir zādı kimsenü adına düzedmek	بر زادی کمسنو آدینه دوزدمک	çizî rā be nām-i kesî sâḥten	چیزی را بنام کسی ساختن	consacrare, dedicare alcuna cosa ad alcuno	125/3
bir zādı hediye allāh(a) etmek	بر زادی هدیه الله اتمک	çizî rā hediye be ḥodā kerdn	چیز را هدیه بخدا کردن	consacrare, offerire a dio	125/4

özüvi allāh(a) hediyye etmek	اوزوی الله هديه اتمک	hōd rā be hōdā hediyye kerden	خود را بخدا هديه کردن	consacrare se stesso a' dio	125/5
özüvi ġurbān etmek	اوزوی قربان اتمک	hōd rā ħurbān sāhten	خود را قربان ساختن	consacrarsi, sacrificarsi a' dio	125/6
hediyye	هديه	hediyye	هديه	consacrazione, oblazione	125/7
ġurbān	قربان	ħurbān	قربان	consacrazione, sacrificio	125/8
men sizūn ġurbānızvan	من سیزون قربان ایزون	men ħurbān-i šomā	من قربان شما	mi consacra a' voi	125/9
hediyye allāh(a) eylenmiş	هديه الله ایلن میش	hediyye be hōdā kerde şode	هديه بخدا کرده شده	consacrato, offerto a' dio	125/10
kimsenü adına düzedilmiş	کمنسو ادینه دوزدلمیش	be nām-i kesī sāhte şode	بنام کسی ساخته شده	consecrato, dedicato	125/11
ħeberlü	خبرلو	hem ħaberdār	هم خبردار	consapevole	125/12
inşāf	انصاف	inşāf	انصاف	conscienza	125/13
meşveret etmek	مشورت اتمک	meşveret kerden	مشورت کردن	consigliare	125/14
tedbîr etmek	تدبیر اتمک	tedbîr dāden	تدبیر دادن	consigliare	125/14
meşveret dutmek	مشورت دوتمک	meşveret giriften	مشورت گرفتن	consigliarsi, pigliar consiglio	125/15
meşveret eyleyici	مشورت ایلجی	meşveret konende	مشورت کننده	consigliere	125/16
tedbîr eyleyici	تدبیر ایلجی	tedbîr dehende	تدبیر دهنده	consigliere	125/16
***	***	meşveret, meşlehet, tedbîr	مشورت، مصلحت، تدبیر	consiglio	125/?
bir camā'at meşveret eyleyenler	بر جماعت مشورت ایلین لر	cemā'et-i meşveret konendegān	جماعت مشورت کنندگان	consiglio, adunanza di consiglieri, luogho, dove si fa' consiglio	125/17
rehîġi cām	رحیقی جام	cām-i rehîķi	جام رحیقی	***	125/18
tabşururam	تابشورورم	mî sipārem	می سپارم	consignare	125/19
tabşurdum	تابشوردم	siperdem	سپر دم	consignare	125/19
***	***	sipāriş	سپارش	consignatione	126/?
ele getirmek	اله کتر مک	be dest āverī	بدست آوری	conseguimento, ottenimento	126/1
et-tālī	التالی	et-tālī	التالی	conseguente, sussequente	126/2
***	***	iltizām	التزام	conseguenza in logica	126/?
en-netice	النتیجه	en-netice	النتیجه	conseguenza, conclusione in logica	126/3
ele getirmek	اله کتر مک	be dest āverden	بدست آوردن	conseguire, ottenere	126/4
ġebûl etmek	قبول اتمک	ħabûl, peżirī	قبول، پذیرى	consesitimento, accettazione	126/5

ğebül etmek	قبول اتمک	ğabül kerdên	قبول کردن	consentire accettare	126/6
yehçâl	یخچال	yehçâl	یخچال	conserva di cose dolci alva, conserva di giaccio	126/7
sağlamek	ساخله مک	nigâh daştên, berpâ dâştên	نگاه داشتن، برپا داشتن	conservare	126/8
mühâfizet etmek	محافظت اتمک	muhâfezet kerden, berpâ dâştên	محافظت کردن، برپا داشتن	conservare	126/8
mehfûz	محفوظ	mehfûz	محفوظ	conservato	126/9
sağlanmış	ساخلان میش	nigâh dâşte şode	نگاه داشته شده	conservato	126/9
sağla eyleyici	ساخله ایلیجی	nigâh dârende, berpâ dârende	نگاه دارنده، برپا دارنده	conservatore	126/10
meclis	مجلس	meclis	مجلس	consesso, adunanza di sone che sedono	126/11
fikir etmek	فکر اتمک	tefekkür kerdên	تفکر کردن	considerare	126/12
teemmül etmek	تامل اتمک	teemmul numûden	تامل نمودن	considerare	126/12
tefekkür	تفکر	tefekkür	تفکر	consideratione	126/13
teemmül	تامل	teemmul	تامل	consideratione	126/13
fikir eyleyen	فکر ایلین	tefekkür konende	تفکر کننده	consideratore	126/14
teemmül eyleyen	تامل ایلین	teemmul numâyende	تامل نماینده	consideratore	126/14
şâmil olmak	شامل اولمک	muştêmil bûden	مشمتمل بودن	consistere	126/15
dildârlük vermek	دلدارلوک ورمک	dildârî kerdên	دلدارى کردن	consolare	126/16
tesellî vermek	تسلی ورمک	tesellî numûden	تسلی نمودن	consolare	126/16
tesellî	تسلی	tesellî	تسلی	consolatione	126/17
dilâsâ	دل اسا	dilâsâ	دلآسا	consolatione	126/17
tesellî tabmış	تسلی تاب میش	dil dâde şode, tesellî yâfte	دل داده شده، تسلی یافته	consulato	126/18
tesellî eyleyici	تسلی ایلیجی	dilâsâ konende, tesellî dehende	دل آسا کننده، تسلی دهنده	consolatore	127/1
bir ṯale	بر طالع	yekṯālî	یک طالع	consorte, nato sotto una medesima stella	127/2
bir beḡt	بر بخت	yekbaḡt	یکبخت	consorte di una stessa fortuna	127/3
bir iḡbāl	بر اقبال	yekiḡbāl	یک اقبال	consorte di una stessa fortuna	127/3
şerîklük	شریک لوک	şirket, enbâzî	شرکت، انبازى	consortio, in mercantia, o' simile	127/4
bile bilürem	بیله بلورم	mî gomârem	می کمارم	constituire, assegnare	127/5

				alcuno, alcuna cosa	
bile bildim	بيله بيلم	gomāṣtem	کماشتم	constituire, assegnare alcuno, alcuna cosa	127/5
***	***	***	***	consituire, determinare	127/?
ġānūn	قانون	ḵānūn	قانون	constitutioni regola	127/6
žāyi' etmek	ضايع اتمک	žāyi' kerden	ضايع کردن	consumare, mandar' a' male	127/7
bāṭil etmek	باطل اتمک	bāṭil kerden	باطل کردن	consumare, mandar' a' male	127/7
sūrterem	سورترم	mī sāvem	می ساوم	consumare, lograre	127/8
sūrt(dü)m	سورتم	sāwīdem	سایدم	consumare, lograre	127/8
berṭeref olmak	برطرف اولمک	fersūde ṣoden	فرسوده شدن	consumarsi, disffarsi, gualarsi	127/9
nābūd olmak	نابود اولمک	nābūd ṣoden	نابود شدن	consumarsi, ridursi in nulla	127/10
sāwīde olmak	ساویده اولمک	sāwīde ṣoden	ساویده شدن	consumarsi, lograrsi come vestito	127/11
peṣmā	پشما	devā sūḥten	دوا سوختن	consumarsi come candela o'legno che arte o'acqua che bolle	127/12
berṭeref	برطرف	fersūde	فرسوده	consumato, disfatto, guasto	127/13
nābūd olmuş	نابود اولمش	nābūd ṣode	نابود شده	consumato, ridotto in nulla	127/14
***	***	sāwīde ṣode	ساویده شده	consumato, lograto	127/?
(de)vā sūḥte	وا سوخته	devā sūḥte	دوا سوخته	consumato come candela, o'simile	127/15
müctehid	مجتهد	muctehid	مجتهد	conscimato nelle scienze	127/16
merež	مرض	merež-i mueṣṣir	مرض مؤثر	contagiosa infermita'	127/17
eşer eyleyici bīmārlük	اثر ایلیجی بیمارلوک	bīmārī-i eşer konende	بیماری اثر کننده	contagiosa infermita'	127/17
ālūde olaram	آلوده اولرم	mī ālāyem	می آلایم	contaminare, macchiare, sporcare	127/18
ālūde oldum	آلوده اولدم	ālūdem	آلودم	contaminare, macchiare, sporcare	127/18
ālūdelük	الوده لوک	ālūdegī, ālāyiş	آلوده کی، آلایش	contaminatione	128/1

nağd ağça	نقد اقچه	zer-i nağd	زر نقد	contanti dinari	128/2
sanaram	سانرم	mī šomārem	میشمارم	contare	128/3
sanadım	ساندم	šomoridem	شمریدم	contare	128/3
hesāb eyleyici	حساب ایلیجی	hesāb konende	حساب کننده	contatore	128/4
sana eyleyici	سانه ایلیجی	šomārende	شمارنده	contatore	128/4
fikir etmek gāib zāddan tamām teveccühinen	فکر اتمک غایب زادن تمام توجه اینن	tefekkur kerdn ez çiz-i gāib be tecevvüh-i temām	تفکر کردن از چیز غایب بتوجه تمام	contemplare	128/5
fikir gāib zāddan teveccüh-i tamāminen	فکر غایب زادن توجه تمام اینن	tefekkur ez çiz- i gāib be teveccuh-i temām	تفکر از چیز غایب بتوجه تمام	contemplatione	128/6
ğarmaşa etmek	قرمشه اتمک	karğaşa kerdn	قرقشه کردم	contendere, gridare	128/7
ğavgā etmek	غوغا اتمک	ğavgā numūden	غوغا نمودن	contrastare, gridare	128/7
mücādile etmek	مجادله اتمک	mucādele kerdn	مجادله کردن	contendere, disputare	128/8
mübāhişe etmek	مباحثه اتمک	mubāheşe numūden	مباحثه نمودن	contendere, disputare	128/8
gîr u güşā etmek	گیر و گشا اتمک	gîr u goşā kerdn	گیر گشا کردن	contendere nel comprare e vendere	128/9
dehl olmak	دخل اولمک	dāhîl dāšten	داخل داشتن	contenere, includere	128/10
aluram	آلورم	mī gîrem	میگیرم	contenere, tenere come un vaso che si dice tiene tanto	128/11
aldım	آلدم	giriſtem	گرفتم	contenere, tenere come un vaso che si dice tiene tanto	128/11
öz cilavinen dutmek	اوز جلاوینن دوتمک	'inān-i hōd rā giriſten	عنان خود را گرفتن	contenersi, raffrenarsi	128/12
özinen girü dutmek	اوزینن گیر دوتمک	hōd rā bāz dāšten	خود را باز داشتن	contenersi	128/13
dāhîl olmak	داخل اولمک	dāhîl şoden	داخل شدن	contenersi, includersi	128/14
rāzî etmek	راضی اتمک	rāzî kerdn	راضی کردن	contentare, sodisfare	128/15
hoşnūd etmek	خوشنود اتمک	hoşnūd sāhten	خشنود ساختن	contentare, sodisfare	128/15
ğebül etmek	قبول اتمک	qabûl kerdn, peziroften	قبول کردن، پذیرفتن	contentarsi, acconsentire	128/16
ğaş vurmek	قاش ورمک	ebrü zeden	ابرو زدن	contentarsi, compia cersi annuere	128/17
riżā	رضا	riżā	رضا	contentezza, sodisfattione	128/18
hoşnūdlük	خشنودلوک	hoşnūđi	خشنودی	contentezza, sodisfattione	128/18

ğarmaşa	قرمشه	qarkāşa	قرقشه	contentione, rumore	128/19
ğavğā	غوغا	ğavğā	غوغا	contrasto, rumore	128/19
ğarmaşa eyleyici	قرمشه ايليجي	qarkāşa konende	قرقشه كننده	contentioso	128/20
rāzī	راضی	rāzī	راضی	contento, sodisfatto	129/1
hoşnūd	خشنود	hoşnūd	خشنود	contento, sodisfatto	129/1
gebül eyleyici	قبول ايليجي	pezîrende, qabûl konende	پذيرنده، قبول كننده	contento, che si contenta, che accosente	129/2
hōşhāl	خوشحال	hōşhāl	خوشحال	contento, allegrezza	129/3
şā(d)lūk	شالوك	şādī	شادی	contento, allegrezza	129/3
münderic	مندرج	munderic	مندرج	contenuto	129/4
yilişmiş	يلش ميش	goncîde şode	كنجیده شده	contenuto	129/4
gizlū	كيزلو	maḥvī	محوى	contenuto, compreso	129/5
gizlenmiş	كيزلن ميش	ḥavī	حوى	contenente	129/6
mütteşil	متصل	mutteşil	متصل	contiguo	129/7
arı eteklū	ارى اتكلو	pākdāmenī	پاك دامنى	continenza, vedi virtui	129/8
hemişe	همشه	dāim	دايم	continuamente	129/9
mütteşil olmak	متصل اولمك	mutteşil būden	متصا بودن	continuvare	129/10
mükerrer olmak	مكرر اولمك	mukerrer būden	مكرر بودن	continuvare	129/10
***	***	***	***	continuatione	129/?
mütteşil	متصل	mutteşil	متصل	continuo, indeficiente	129/11
mükerrer	مكرر	mukerrer	مكرر	continuo, indeficiente	129/11
sermedilük	سرمدى لوک	sermedī	سرمدى	continuo, perpetuo	129/12
dāimlük	دايم لوک	dāimi	دايمى	continuo, perpetuo	129/12
ḥesāb	حساب	ḥesāb	حساب	conto, calculo	129/13
sanamek	سانه مک	şomār	شمار	conto, calculo	129/13
‘izzet	عزت	‘izzet	عزت	conto, stima	129/14
ḥevālī	حوالى	ḥevālī	حوالى	contorno, come il contorno della citta'	129/15
cānibler	جانب لړ	cevānib	جوانب	contorno, come il contorno della citta'	129/15
ḥilāf	خلاف	ḥilāf	خلاف	contra	129/16
telāfi etmek	تلافى اتمك	telāfi kerdēn	تلافى كردن	contracambiare	129/17
‘evež vermek	عوض ورمك	‘evež dāden	عوض دادن	contracambiare	129/17

telāfī	تلافی	telāfī	تلافی	contracambio in bene ricompensa	129/18
‘evež	عوض	‘evež	عوض	contracambio in bene ricompensa	129/18
sezā	سزا	sezā	سزا	contracambio in bene ricompensa	129/18
mūkāfāt	مکافات	mukāfāt	مکافات	contracambio in bene ricompensa	129/18
firāh yeli	فراه یلی	bād-i efrāh, bād-i ferāh	باد افراه، باد فراه	contracambio di male per male	129/19
firih yeli	فره یلی	bād-i firih	باد فره	contracambio di male per male	129/19
meḥellet	محلت	meḥellet	محلت	contrada	129/20
kimseye ḥilāf dimek	کمیسه خلاف دیمک	ḥilāf be kesī gōften	خلاف بکسی گفتن	contradire ad alcuno	130/1
vāz dimek sözi	واز دیمک سوزی	vā zeden-i soḥen rā	وازدن سخن را	contradire condar mentita	130/2
et-tenāḡuş	التناقص	et-tenākuş	التناقص	contradittione	130/3
en-nāḡiş	الناقص	en-nākış	الناقص	contradittorio	130/4
teḡlīd etmek	تقلید اتمک	taḡlīd kerdn	تقلید کردن	contrafare, imitare	130/5
pārseng	پارسنگ	pārseng	پارسنگ	contrapeso, che si mette alla bilancia aggiustarla	130/6
neḡāżet etmek	نقااضت اتمک	neḡāżet kerdn	نقااضت کردن	contrariare ad alcuno	130/7
muḡālīfet etmek	مخالفت اتمک	muḡālefet numūden	مخالفت نمودن	contrariare ad alcuno	130/7
iḡtilāf etmek	اختلاف اتمک	iḡtilāf kerdn	اختلاف کردن	contrariare ad alcuno	130/7
neḡāżet	نقااضت	neḡāżet	نقااضت	contrarier, contrariatione, per il contrario	130/8
muḡālīfet	مخالفت	muḡālefet	مخالفت	contrarier, contrariatione, per il contrario	130/8
iḡtilāf	اختلاف،	iḡtilāf	اختلاف،	contrarier, contrariatione, per il contrario	130/8
‘inād	عناد	‘inād	عناد	contrarier, contrariatione, per il contrario	130/8
on ‘aksi	اون عکسی	be ‘aks	بعکسی	contrario, conrariante	130/9

mühālīf	مخالف	muḥālīf	مخالف	contrario, opposto il reverso	130/10
münāḡiṣ	مناقص	munāḡiṣ	مناقص	contrario, opposto il reverso	130/10
‘eks	عكس	‘aks	عكس	contrasto, vedi contentione	130/11
ḡarḡaṣa	قرقشه	ḡarḡaṣa	قرقشه	contrasto nel comprare vendere, vedi contendere	130/12
ḡavḡā	غو غا	ḡavḡā	غو غا	contrasto nel comprare vendere, vedi contendere	130/12
***	***	gīr u goṣ	کیر و کش	contrattamento	130/?
sōvdāgerlūk	سوداگرلوک	ticāret	تجارت	contrattare, trafficare	130/13
sōvdāgerlūk etmek	سوداگرلوک اتمک	ticāret kerdn	تجارت کردن	contratto, instrumento, polizza	130/14
zeher icūn ‘elāc	زهر ایجون علاج	‘ilāc berāy-i zehr	علاج برای زهر	contra veleno	130/15
kōyūli yatuḡ	کنولی یئوخ	dilḡofte	دلخفته	contrito, pentito	130/16
peṣmān	پشمان	peṣīmān	پشیمان	contrito, pentito	130/16
ṣūriṣ	شورش	ṣūriṣ	شورش	conturbamento	130/17
ṣūriṣe getirmek	شورشه کترمک	mī ṣūrānem	می شورانم	conturbare	130/18
ṣūriṣe getirdim	شورشه کتردم	ṣūrānīdem	شورانیدم	conturbare	130/18
ṣūriṣe getirmek	شورشه کترمک	ṣūriṣ āverden	شورش آوردن	conturbare item	130/19
ṣūra gelürem	شوره کلورم	mī ṣürem	میشورم	conturbarsi	130/20
ṣūrūṣa geldim	شوروشه کلدیم	ṣūrīdem	شوریدم	conturbarsi	130/20
ṣūriṣe getirilmiş	شورشه کترلمیش	be ṣūriṣ āverde ṣode	بشورش آورده شده	conturbato, turbato	131/1
herçend ki	هرچندکه	herçend ki	هرچندکه	con tutto che	131/2
hergāh ki	هرگاه که	hergāh ki	هرگاه که	con tutto che	131/2
be her ḡāl	بهر حال	be her ḡāl	بهر حال	con tutto cio! niente di meno, ogni modo	131/3
be her teḡdīr	بهر تقدیر	be her ḡāl	بهر حال	contutto cio! niente di meno, ogni modo	131/3
yaḡṣı olmuş bīmārlükden	یقشی اولمش بیمارلوکدن	bihbūd ṣode ez bīmārī	بهبود شده از بیماری	convalescente	131/4
yaḡṣı kimi	یقشی کمی	bihbūddār	بهبود دار	convalescente, migliorato	131/5
yaḡṣı idi	یقشی ایدی	bihbūd	بهبود	convalescenza, miglioramento	131/6
ṣāyeste	شایسته	ṣāyeste, derḡōr	شایسته، درخور	conveniente	131/7
lāyiḡ	لایق	lāyik, derḡōr	لایق، درخور	convenevole	131/7

şāyestelük	شایسته لوک	şāyestegī	شایستگی	convenienza, convenevolezza	131/8
lāyiġlūk	لایق لوک	liyāḳat	لیاقت	convenienza, convenevolezza	131/8
te'ellüg	تعلق	te'elluḳ	تعلق	convenienza, appartenenza	131/9
şāyeste olmak	شایسته اولمک	şāyeste būden, liyāḳat dāšten	شایسته بودن، لیاقت داشتن	convenire, esser convenevole	131/10
köyül	کنول	be dil	بدل	convenire in un volere, conformarsi di volonta	131/11
irāde-i müvāfiġ olmak	اراده موافق اولمک	irāde-i muvāfiḳ şoden	اراده موافق شدن	convenire in un volere, conformarsi di volonta	131/11
yoldaşlūk olmak	یولداشلوک اولمک	hemrāhī şoden	همراهی شدن	convenire assieme	131/12
iġrār	اقرار	iḳrār	اقرار	convention, patto	131/13
'ehd ü peymān	عهد و پیمان	'ahd ü peymān	عهد و پیمان	convention, patto	131/13
pāderler şovme'esi	پادرلر صومعه سی	şovme'e-i pāderyān	صومعه پادریان	convento di religiosi	131/14
şōḥbet etmek	صحبت اتمک	şōḥbet kerdən	صحبت کردن	conversare	131/15
şōḥbet	صحبت	şōḥbet	صحبت	conversazione	131/16
şōḥbet eyliyenler meclisi	صحبت ایلی یئلر مجلسی	meclis-i şōḥbet konendegān	مجلس صحبت کنندگان	conversazione, adunanza di conversanti	131/17
tövbe etmek	توبه اتمک	bāzgešt	باز کشت	conversione, rivoltamento	131/18
istiġfār etmek günāhlardan	استغفار اتمک کنه لردن	istiġfār-i gonehkār be ḥodā	استغفار کنه کار بخدا	conversione del peccatore a' dio	131/19
tövbeye gelmek	توبیه کلمک	be bāzgešt āverden	بباز کشت آوردن	convertire, rivoltare	131/20
istiġfāra aparmek	استغفاره اپارمک	be istiġfār borden	باستغفار بردن	convertire, rivoltare	131/20
özini istiġfār etmek allāh(a)	اوزینی استغفار اتمک الله	ḥod rā istiġfār kerdən be ḥodā	خود را استغفار کردن بخدا	convertirsi a' dio	132/1
ġelb olmak ḥālden ḥāle	قلب اولمک حالن حاله	munkalib şoden ez ḥāl be ḥāl	منقلب شدن از حال بحال	convertirsi d' una cosa in un' altra trasformarsi	132/2
ġelb olmuş ḥālden ḥāle	قلب اولمیش حالن حاله	munkalib şode ez ḥāl be ḥāl	منقلب شده از حال بحال	convesso, l'opposito del concavo	132/3
meġlub etmek sözinen	مغلوب اتمک سوزینن	maġlūb kerdən be soḥen	مغلوب کردن بسخن	convincere con parole	132/4
meġlūb olunmuş	مغلوب اولون مش	maġlūb kerde şode	مغلوب کرده شده	convinto	132/5

teklif etmek	تکلیف اتمک	teklif kerdən	تکلیف کردن	convitare, invitare	132/6
teklif etmek ziyafete	تکلیف اتمک ضیافت	teklif numūden be ziyāfet	تکلیف نمودن بضيافت	convitare a' banchetto	132/7
ziyāfet etmek	ضيافت اتمک	ziyāfet kerdən	ضيافت کردن	convitare, far convito, banchettare	132/8
ğonaḥlūk etmek	قناخلوک اتمک	mihmānī numūden	مهمانی نمودن	convitare, far convito, banchettare	132/8
teklif olunmuş	تکلیف اولون میش	teklif kerde şode	تکلیف کرده شده	convitato	132/9
teklif	تکلیف	teklif	تکلیف	convito, invitamento	132/10
ziyāfet	ضيافت	ziyāfet	ضيافت	convito, banchettamento	132/11
ğonaḥlūk	قناخ لوک	mihmānī	مهمانی	convito, banchettamento	132/11
camā'at adam çağirmek	جماعت آدم چقرمک	cemā'et-i merdom hem talebiden	جماعت مردم هم طلبین	convocare	132/12
turşī	ترشی	torşī	ترشی	***	132/13
camā'at talebi	جماعت طلبی	ṭaleb-i cemā'et	طلب جماعت	convocatione	132/14
mestūr	مستور	mestūr	مستور	coperchio	132/15
ö(r)ten	اوتن	pūşānende	پوشاننده	coperchio	132/15
mestürluḥ	مستورلوخ	mestürī-i gāzkan	مستوری غزقان	coperchio di caldaro	132/16
kūze mestürlügi	کوزه مستورلوکی	mestürī-i kūze	مستوری کوزه	coperchio di vaso	132/17
yorğan	یورقان	liḥāf	لحاف	coperta il letto	132/18
çoḥ panbuḥlu yorğan	چوخ پانبوخ لو یورقان	liḥāf-i por penbe	لحاف پر پنبه	coperta imbattita, piena di bambace	132/19
at culı	ات جلی	col-i esb	جل اسب	coperta del cavallo	132/20
örtülü	ارتلو	pūşide	پوشیده	coperto	133/1
örtük	ارتوک	pūşiş	پوشش	copertura	133/2
ucuzlük	اجوزلوک	ferāvānī	فراوانی	copia, abbondanza	133/3
çoḥ ne'met	چوخ نعمت	porī ni'met	پری نعمت	copia, abbondanza della gratia a' dio, cioe' delle cosa necessarie il sostento	133/4
***	***	sevād	سواد	copia di scrittura, o'simile	133/?
savād etmek	سواد اتمک	sevād kerdən	سواد کردن	copiare	133/5
savāt etmek şureti	سوات اتمک صورتی	sevād kerdən şuret	سواد کردن صورت	copiare una figura, un quadro	133/6

kitāb yüzünden savād etmek	کتاب یوزندن سواد اتمک	ez rûy-ı kitāb sevād kerdn	از روی کتاب سواد کردن	copiare dal libro	133/7
savād eyleyici	سواد ایلجی	sevād konende, musevvid	سواد کننده، مسود	copiatore, copista	133/8
uçuzlūk	اچوزلوک	ferāvān	فراوان	copioso	133/9
coḡ ne‘met	جوخ نعمت	por ni‘met	پر نعمت	copioso, pieno della gratia di dio, abundante di mantenimenti per la vita	133/10
piyāle	پیاله	piyāle	پیاله	coppa, o' coppetta da bere coppa, parte posteriore del collo	133/11
iki	ایکی	dōtā	دو تا	coppia due assieme	133/12
sāḡī	ساقی	sāḡī	ساقی	coppiere, chi porge il vino da bere	133/13
şerbetdār	شربت دار	şerbetdār	شربت دار	coppiere, che ministra alcune bevande	133/14
saḡsıynan örtmek	ساقسی اینن اورتمک	sifālpūş	سفال پوش	coppo, tegola da coprir testi	133/15
örterem	اورترم	mī pūşānem	می پوشانم	coprire	133/16
örtüm	اورتدم	pūşānidem	پوشانیدم	coprire	133/16
gizletmek	کزلت مک	pinhān kerdn, maḡfī numūden	پنهان کردن، مخفی نمودن	coprire nascondere	133/17
tobraḡa atmek (etmek)	توبراقه اتمک	be ḡāk kerdn	بخاک کردن	coprire con terra	133/18
örterem	اورترم	mī pūşem	می پوشم	coprirse	133/19
örtüm	اورتدم	pūşīdem	پوشیدم	coprirse	133/19
gizlenmek	کزلن مک	pinhān şoden	پنهان شدن	coprirsi, nascondersi	134/1
ḡerg olmak suya	غرق اولمک سوء	ḡarḡ şoden der āb	غرق شدن در آب	coprirsi nell'acqua sommergersi	134/2
kic(e)	کیچ	pūşış	پوشش	copritura, coprimento at anche cosa da coprire	134/3
dildārlūk	دلدارلوک	dilīrī, dilāverī, dildārī	دلیری، دلاوری، دلداری	coraggio	134/4
yürekli	یورک لو	dilāver, dilīr	دلاور، دلیر	coraggioso	134/5
mercān	مرجان	mercān	مرجان	corallo	134/6
***	***	bekter	بکتر	corazzina arme defensiva fatta di piastre di ferro	134/?
dört güzgi	دورت کوزگی	çehār āyīne	چهار آینه	corazza all' usanza di persia	134/7

ip	ایپ	rismān	رسمان	corda	134/8
yay cilesi	یای جلسی	çille-i kemān	چله کمان	corda dell'arco	134/9
yay cilesi	یای جلسی	zih-i kemān	زه کمان	corda del'arco che bottone bambace	134/10
yongʻar	ینقار	yonqār	ینقار	corda di leuto	134/11
fülk	فلک	fülk	فلک	corda della nave	134/12
pālāndū(z)	پالان دو	levvāf	لواف	cordaro, che fa corde	134/13
bend	بند	bend	بند	cordellino di camiscia, o'simile	134/14
dilgīrlük	دلگیرلوک	dilgīrī	دلگیری	cordoglio	134/15
āzādelük	ازاده لوک	āzādegī-i dil	ازدگی دل	cordoglio	134/15
ki(ş)nīc	کنیج	kişniz	کشنیز	coriandolo	134/16
ğarga	قرقه	kelāğ	کلاغ	cornacchia	134/17
‘imāret dendānesi	عمارت دندانسی	dendāne-i ‘imāret	دندانہ عمارت	cornice per adornamento di fabbrica	134/18
möhre ağı	مهره آقی	būk, sefīd-i mohre	بوق، سفید مهره	cornetta per sonare	134/19
budağ	بداق	şāḥ	شاخ	corno	135/1
tāc	تاج	deyhīm, iklīl, tāc	دیہیم، اکلیل، تاج	corona	135/2
müreşşe‘ tāc	مرصع	tāc-i mureşşe‘	تاج مُرصع	corona smaltata	135/3
tesbīḥ*	تسبیح	tesbīḥ	تسبیح	corona della madonna	135/4
ten	تن	ten	تن	corpo	135/5
cisim	جسم	cism	جسم	corpo	135/5
beden	بدن	beden	بدن	corpo	135/5
ten yağşı endām	تن یقشی اندام	ten-i hoşendām	تن خوش اندام	corpo ben disposto	135/6
lāş	لاش	lāş	لاش	corpo morto, cadavero	135/7
cismānī	جسمانی	cismānī	جسمانی	corporeo	135/8
etlū	اتلو	şāḥib-i gūşt	صاحب گوشت	corpulento	135/9
işlāḥ etmek	اصلاح اتمک	işlāḥ kerden	اصلاح کردن	correggere, emendare	135/10
melāmet etmek	ملامت اتمک	melāmet kerden, zecr u ziyān kerden	ملامت کردن، زجر زیان کردن	correggere, riprendere con parole	135/11
ğayış	قیش	tasma	تسمه	correggia di pelle	135/12
osurmek	اوسورمک	gūz, ḥirt*	کوز، خرت	correggia, peto	135/13
segirdmek	سکیردمک	devān, pūyān	دوان، پویان	corrente	135/14
segirdim	سکیردم	mī devam	میدوم	correre	135/15
segirdürdüm	سکیردردم	devīdem	دویدم	correre	135/15
segirdürem	سکیردورم	mī devānem	میدوانم	far correre	135/16
segirtim	سکیرتدم	devānīdem	دوانیدم	far correre	135/16
te‘ne	طعنه	ta‘ne	طعنه	correttione, riprovazione	135/17

işlâh eyleyen	اصلاح ايلين	işlâhkâr	اصلاح کار	correttione, emandatione	135/18
tenbîh	تنبيه	tenbîh	تنبيه	correttione, castigo	135/19
âzâr	ازار	zacr	زجر	correttione, castigo	135/19
tenbîh eyleyen	تنبيه ايلين	tenbîh konende, zacr dehende	تنبيه كننده، زجر دهنده	correttore, castigatore	135/20
şâṭir	شاطر	şâṭir	شاطر	corriero	136/1
âlûde olaram	الوده اولرم	mî âlâyem, âlûdem	می الایم، الودم	corrompere, sporcare	136/2
çürirem	چوریرم	mî pûsem	میپوسم	corrompersi, marcirsi	136/3
çüridim	چوریدم	pûsîdem	پوسیدم	corrompersi, marcirsi	136/3
fenâ olmak	فنا اولمک	fenâ şoden, fovt şoden	فنا شدن، فوت شدن	corrompersi, venirmeno come le cosa sublunari perire	136/4
nâbûd olmak	نابود اولمک	nâbûd şoden, fovt şoden	نابود شدن، فوت شدن	corrompersi, venirmeno come le cosa sublunari perire	136/4
inzâl olmak	انزال اولمک	inzâl şoden	انزال سدن	corrompersi	136/5
olmek	اولمک	fesâd u kûn	فساد و کون	corrottione, egeneratione	136/6
âlûdelûk	آلوده لوک	âlûdegi	آلوده کی	corrotione, sporcamento	136/7
çürümişlûk	چورومیش لوک	pûsîdegi	پوسیده کی	corrotione, marcimento	136/8
fenâ	فنا	fenâ, fovt	فنا، فوت	corrotione, marcamento, il perire	136/9
nâbûd olmak	نابود اولمک	nâbûd, fovt	نابود، فوت	corrotione, marcamento, il perire	136/9
inzâl	انزال	inzâl	انزال	corrottione	136/10
***	***	âlûdenî	الوده نی	corrottibile, sporcabile	136/?
çürüyen	چوروین	pûsîdenî	پوسیدنی	corrottibile, marcibila	136/11
fenâpezîr	فناپذیر	fenâpezîr	فناپذیر	corrottibile, manchevole	136/12
fövtpezîr	فوت پذیر	fovtpezîr	فوت پذیر	corrottibile, manchevole	136/12
âlûde olmak	آلوده اولمک	âlûde şoden	آلوده شدن	corrotto, sporcato	136/13
çürümiş	چورومیش	pûsîde	پوسیده	corrotto, marcito	136/14
fânî	فانی	fânî	فانی	corrotto, venuto meno	136/15

nābūd olmak	نابود اولمک	nābūd şode	نابود شده	corrotto, venuto meno	136/15
āzürde olmak	آزرده اولمک	āzurde şoden	آزرده شدن	corrucciarsi	136/16
āzürde	آزرده	āzurde	آزرده	corruciato	136/17
***	***	āzurdedil	آزرده دل	corruciato	136/?
ālūde eyleyen	آلوده ایلین	ālūde konende, ālāyende	آلوده کننده، آلاینده	corruttore, vitiatore, sporcatore	136/18
ğulturmek deryādan	قولترمک دریان	rāhzen-i deryā	راهزن دریا	corsale	136/19
dört güzgi	دورت کوزگی	çehār āyine	چهار آینه	corsaletto, sorte d'armatura	137/1
otlaram	اوتلرم	çerīdem	چریدم	***	137/2
dövlethāne	دولتخانه	dovlethāne	دولتخانه	corte	137/3
dövlethāne getmek	دولتخانه کتمک	be dovlethāne reften	بدولتخانه رفتن	andar alla corte	137/4
deri	دری	püst	پوست	corteccia, scarza	137/5
uzahlaşdurmek	ازاخ لشدورمک	muşāye‘et	مشایعت	corteggiamento, accompagnamento	137/6
vefā eyleyici	وفا ایلجی	vefā konende, mihrbān	وفا کننده، مهربان	amorevole, cortese	137/7
tevāzö‘	تواضع	mutevāzı‘	متواضع	amorevole, cortese	137/7
mehribānlük	مهربان لوک	mihrbānī	مهربانی	cortesia	137/8
vefā	وفا	vefā	وفا	cortesia	137/8
yuğu çadırı	یوخو چادری	ḥeyme-i ḥāb	خیمه خواب	cortinaggio da letto	137/9
ğışa	قصه	kūtāh	کوتاه	corto, breve	137/10
zengī ġargası	زنکی قرقاسی	kelāğ-i zengī	کلاغ زنکی	corvo	137/11
zād	زاد	çīz	چیز	cosa	137/12
zādluḡ	زادلوخ	çīzī	چیزی	qualche cosa	137/13
cemādler	جمادلر	cemādāt	جمادات	cosa inanimata, come sessi terra	137/14
ḥeyvānlar	حیوان لر	ḥeyvānāt	حیوانات	cosa animata, che ha' anima e senso	137/15
nebtler	نبت لر	nebātāt	نباتات	cosa germinata, come alberi epcante	137/16
ādemīlük	ادمی لوک	merdomī, insānī	مردمی، انسانی	cosa humana	137/17
ṭūrfe zād	طرفه زاد	ṭorfe çīz, be ve'l-‘ucūbe	طرفه چیز، بو العجوبه	cosa maravigliosa	137/18
meġbüllük	مقبولوک	ma‘ḡulī	معقولی	cosa ragionevole	137/19
ayaġ budı	ایق بودی	rān-i pā	ران پا	coscia	137/20
nāzbālış	نازبالش	nāzbālış	نازبالش	coscino pieno di piuma	138/1
yasduḡ	یاسدوخ	bālış	بالش	coscino pieno di lana o'simile	138/2

keyhüsrev	کیخسرو	keyhosrev	کیخسرو	cosroa nome d'un Re di persia	138/3
bele	بله	hemçön	همچون	cosi	138/4
beyledür	بیله دور	hemçenin	همچنین	cosi	138/4
belki ki beyledür	بلکی که بیله دور	gūyā ki ānçenin est	گویاکی انچن است	cosi si dice, cosi e'	138/5
bögür sümügi	بکور سوموگی	ustuḥān-i pehlū, dende	استخوان پهلوی، دنده	costa, osso sopra li fianchi	138/6
baş yuḥaru	باشی یوخرو	serābālā	سرابالا	costa, montata	138/7
müsteḡim	مستقیم	mustaḡim	مستقیم	costante, fermo, si intende anco costante di animo	138/8
aşılı	اصلو	koştanṭin	قُسطنطین	costantino, nome proprio	138/9
istanbul	استنبول	istanbul	استنبول	costantinopoli, citta' famosa	138/10
istiḡāmet	استقامت	istiḡāmet	استقامت	costanza, fermezza	138/11
degerem	دکرم	mī erzem	می ارزم	costare, valere	138/12
degdim	دکدم	erzīdem	ارزیدم	costare, valere	138/12
bu arvat	بو اروت	īn zen	این زن	costei, questa donna	138/13
anda	انده	āncā	آنجا	costi	138/14
bile billem	بیله بلم	mī gomārem	میکمارم	costituire, determinare	138/15
bile bildim	بیله بلم	gomāṣtem	کماشتم	costituire, determinare	138/15
bile bilmiş	بیله بلمش	gomāṣte ṣode	کماشته شده	costituito, determianto	138/16
bile bilen	بیله بلن	gomāṣteḡī	کماشتگی	costitutione	138/17
becid dutulmuş	بجد دوتل میش	becidd girift ṣode	بجد گرفته شده	costretto, sforzato	138/18
becid getirilmiş	بجد کترلش	becidd āverde ṣode	بجد آورده شده	costretto, sforzato	138/18
becid dutmek	بجد دوتمک	becidd giriften	بجد گرفتن	costringere, far forza	138/19
becid getirmek	بجد کترمک	becidd āverden	بجد آوردن	costringere, far forza	138/19
becid getirmek işe	بجد کترمک ایشه	becidd āverden der kār	بجد آوردن در کار	costringere, tirar con violenza	138/20
bu kişi	بو کشی	īn merd	این مرد	costui	139/1
yamanlūk şifet etmek	یمان لوک صفت اتمک	bedīşifet kerdn	بدی صفت کردن	costumarsi al male	139/2
yaḡşī kişi	یغشی کیشی	merd-i ḡbedeb	مرد خوب ادب	costumato, ben creato	139/3
edeb iyese	، ادب ایسی	ṣāḡib-i edeb	صاحب ادب	costumato, ben creato	139/3
edeb	ادب	edeb	ادب	costume, crenza	139/4

ışığ	ایشیق	reviş, kâ'ide	روش، قاعده	costume, usanza	139/5
rûmî daş	رومی داشی	seng-i rûmî	سنگ رومی	cote, sorte di pietra	139/6
çerh	چرخ	çerh	چرخ	***	139/7
günâh	گناه	cerm	جرم	cotica, pella duna	139/8
heyva halvâsı	هیوا حلواسی	helvâ-yi bih	حلوائی به	cotognata	139/9
heyva	هیوا	bih	به	cotogno, vedi albero	139/10
icâre vermek	اجاره ورمک	icâre dâden	اجاره دادن	cottimare, dari cottimo, come una possessione o' vigna	139/11
icâre	اجاره	icâre	اجاره	cottimo	139/12
bişmiş	بش میش	pohte	پخته	cotto	139/13
yorgaçı	یورقه چی	yurkeçi	یورقچی	cozzone de cavalli	139/14
kelle	کله	kelle	کله	cranio, osso della testa	139/15
çoḡ yeyen	چوخ بین	porḡor	پرخور	crapola soverchio mangiare e bore	139/16
edeb	ادب	edeb	ادب	crenza	139/17
***	***	***	***	crenaza mola	139/?
yaraduram	یره دورم	mî âfrînem	می آفرینم	creare	139/18
yaraddım	یاردم	âfrîdem	آفریدم	creare	139/18
***	***	***	***	creatione	139/?
yanmış	یارن میش	âfrîde şode	آفریده شده	creato	139/19
yaradan	یاردن	âfrîdkâr, ḡālîḡ	آفریدکار، خالق	creatore	139/20
ḡelḡ	خلق	meḡlûḡ, ḡalḡ	مخلوق، خلق	creatura	140/1
inanmek	اینان مک	bâver numûden	باور نمودن	credere, dar credito, prestar fede	140/2
e'tibâr etmek	اعتبار اتمک	i'tibâr dâšten	اعتبار داشتن	credere, dar credito, prestar fede	140/2
îmân olmak	ایمان اولمک	îmân dâšten, i'tikâd dâšten	ایمان داشتن، اعتقاد داشتن	credare, haver fede	140/3
e'tibâr olmak	اعتبار اولمک	i'tibâr dâšten, i'tikâd dâšten	اعتبار داشتن، اعتقاد داشتن	credare, haver fede	140/3
inanmalu	اینان ملو	bâverî	باوری	credenza fede	140/4
e'tiḡâdlu	اعتقادلو	i'tikâdî	اعتقادی	credenza fede	140/4
e'tibârlu	اعتبارلو	i'tibârî	اعتباری	credenza fede	140/4
dōlâb	دولاد	gencîne	کنجینه	credenza, credenzone, armadio	140/5
nisye	نسیه	nisye	نسیه	credenza, cioe' non in contante	140/6
süfreçi	سفره چی	sofreçi	سفره چی	credenziero, cioe' quello che	140/7

				apparecchia la tavola	
inandurmek	ایناندورمک	bāverdār sāhten, nīknām kerden	باوردار ساختن، نیکنام کردن	creditare dar buon nome	140/8
inanan	اینانن	bāverdār	باوردار	creditato, che ha' credito, buon nome	140/9
e 'tibār iyesi	اعتبار ایسی	šāhīb-i i 'tibār	صاحب اعتبار	creditato, che ha' credito, buon nome	140/9
inanduran	اناندورن	bāverdārī, nīknāmī	باورداری، نیکنامی	credito, buon nome	140/10
bor[u]c veren	بوروج ورن	qarız dehende	قرض دهنده	creditore, che ha' d'havere	140/11
gırmızı	قرمزی	reng-i kırmızı, sorı	رنگ قرمزی، سرخ	cremesino, vedi colore	140/12
çatlaram	چاتلرم	mī terkem	میتر	crepare	140/13
catladım	جاتلدم	terkīdem	ترکیدم	crepare	140/13
***	***	mī terkānem	میترکانم	far crepare	140/?
***	***	terkānīdem	ترکانیدم	far crepare	140/?
terk	ترک	terk	ترک	crepatura, crepuscolo	140/14
artuḡ nūr	ارتوخ نور	zāīdu'n-nūr	زایدالنور	crescente della luna	140/15
sil suyu	سیل سوی	seylāb	سیلاب	crescenza del fiume gran pioggia piena del fiume	140/16
***	***	āb-i lāy	آب لای	crescenza del fiume, gran pioggia piena del fiume	140/?
toz	توز	gird	کرد	crescenza del fiume, cioè l'acqua turbide per la pioggia	140/17
heves eylerem	هوس ایلرم	mī bālem	می بالم	crescere, farsi grande	140/18
heves eyledim	هوس ایلدم	bālīdem	بالیدم	crescere, farsi grande	140/18
artuḡ olmak	ارتوخ اولمک	ziyād şoden, efzūn şoden	زیاد شدن، افزون شدن	crescere, aumentarsi, vedi accrescere	140/19
bālīg	بالغ	bālīg	بالغ	crescere	140/20
bālīg olmak	بالغ اولمک	bālīg şoden	بالغ شدن	crescere, farsi grande, dicesi dei fanciulli	141/1
yetişmek	یتیش مک	be belāḡat resīde	ببلاغت رسیده	cresciuto, fatto grande, adulto	141/2
bālīḡlu	بالغ لو	bālīg şode	بالغ شده	cresciuto, fatto grande, adulto	141/2
görünmüş	کرونمش	numuv şode	نمو شده	cresciuto	141/3

görünmüş	کرومنش	bālide	بالیده	cresciuto	141/4
çin	چین	çin	چین	crespa, grizza	141/5
deri çin olmak	دری جین اولمک	püst por çin şoden	پوست پرچین شدن	cresparsi la pelle	141/6
horüs tãc	خروس تاج	tãc-i horus	تاج خروس	cresta del gallo	141/7
palçuḥ	پالچوخ	gil	گل	creta, sorte di terra	141/8
ğırmızı palcuḥ	قرمزی پالچوخ	gil-i sorḥ	گل سرخ	creta rossa	141/9
***	***	por gil	پرگل	cretoso, fangoso	141/?
***	***	yāl-i esb	یال اسب	crini del collo del cavallo	141/?
büllür	بلور	billür	بلور	cristalto	141/10
hoḡne	حقنه	hoḡne	حقنه	cristere, servitiale	141/11
ğarbîl etmek	غریبل اتمک	ğarbîl kerdên	غریبل کردن	crivellare	141/12
ğarbîl	غریبل	ğarbîl, ġarbāl	غریبل، غریبال	crivello	141/13
kerdenkele*	کردن کله	şalīb, çelîpā	صالب، چلیپا	croce	141/14
dört teref	دورت طرف	çehâr sū	چهارسوی	crociera di strada, due strade insieme	141/15
asmek	آسمک	maslûb kerdên, der şalīb çespānden	مسلوب کردن، در صلیب چسپانندن	crocifigere	141/16
silmek	سلک مک	mî tekānem	می تکانم	crollare, scrollare, scuotere	141/17
silkerem	سلکرم	tekānîdem	تکانیدم	crollare, scrollare, scuotere	141/17
ḡereket veren	حرکت ورن	ḡareket dāden	حرکت دادن	crollare, muovere dar movimento	141/18
silkmîş	سلک میش	tekāniş	تکانش	crollamento, scrollamento	141/19
il ḡikāyet	ایل حکایت	ḡikāyet-i sāl	حکایت سال	croniche	141/20
pîne	پینه	melle, pîne	ملّه، پینه	crosta, sorta d'infermita'	142/1
yara ġıraġı	یاره قراقی	leb (-i zeḡm), kenār-i zeḡm	لب، کنار زخم	crosta, che fa' la ferita	142/2
yara pînesi	یاره پینسی	pîne-i zeḡm	پینه زخم	crosta di piaga	142/3
zālîm kişi	ظالم کیشی	merd-i zālîm	مرد ظالم	crudele ampio	142/4
rehmsiz*	رهم سیز	bîreḡm	بیرحم	crudele ampio	142/4
zālîmluḥ	ظالم لوخ	zālîmî	ظالمی	crudelta', impieta	142/5
rehmsizluḥ	رهم سیزلوخ	bîreḡmî	بیرحمی	crudelta', impieta	142/5
bişmemiş	بش مه میش	ḡām	خام	crudo, non cotto	142/6
igne delügi	ایکنه دلوکی	sūfār, surāḡ-i sūzen	سوفار، سوراخ سوزن	cruna, o buco dell'aco	142/7
dağ dağ	داغ داغ	kūkū, kūhkūh	کو کو، کوه کوه کوه	cucco uccello	142/8

meṭbeḥ	مطبخ	meṭbeḥ	مطبخ	cucina	142/9
zād būšūren	زاد بوشرن	ṭebbāḥī kerdn	طبّاخی کردن	cucinare	142/10
gabaḥ	غیاخ	kedū	کدو	cucuzza	142/11
baša baḡlayan	باشه باقلین	serbend	سربند	cuffia	142/12
‘emūoḡlī	عمو اوقلی	‘emūzāde	عموزاده	cugino, figlio de zio	142/13
ḥālaoḡlī	خاله اوقلی	ḥālezāde	خاله زاده	cugino, figlio di zia	142/14
beşik	بشیک	gehvāre	کهوره	culla o' cuna di bambino	142/15
***	***	***	***	culo parte dove si purga il ventre	142/1?
allāh(a) ‘ibādet	الله عبادت	‘ibādet-i ḥodā	عبادت خدا	culto di vino	142/16
‘ābid kiši	عابد کیشی	merd-i ‘ābid	مرد عابد	cultore, che attende al culto di dio	142/17
ḥırman	خرمن	ḥermen	خرمن	cumulo, o'montone di grano	142/18
tel	تل	tel	تل	cumulo, o'montone di terra	142/19
būšūrrem	بوشرم	mī pezem	می پزم	cuocere	142/20
būšūrdūm	بوشردم	poḥtem	پختم	cuocere	142/20
pūḥtenī	پختنی	poḥtenī	پختنی	cosa da cuocere	143/1
od būšūren	اود بوشرن	ātespez, ṭebbāḥ	آتش پز، طبّاخ	cuoco, lege arte	143/2
çerm	چرم	çerm	چرم	cuojo pelle d'animale	143/3
deri	دری	pūst	پوست	cuojo pelle d'animale	143/3
köyül	کنول	dil	دل	cuore	143/4
köyül dibinden	کنول دبندن	ez teh-i dil	از ته دل	col intimo del cuore	143/5
köyül atmek	کنول اتمک	tepiş-i dil	تپش دل	tremor di cuore	143/6
köyül yanmek	کنول یانمک	sūziş-i dil	سوزش دل	tremor di cuore	143/6
ḥırş	حرص	ḥırş, āz	حرص، از	cupidigia	143/7
āzmend	ازمند	āzmend	ازمند	cupido	143/8
günbed	گنبد	gonbed	گنبد	cupola, come quella di s. pietro di roma	143/9
baḡmek	باخ مک	nigāh, muḥāfeẓet	نکاه، محافظت	cura, custodia	143/10
perestlūk	پرست لوک	perestārī	پرستاری	cuora, come tiene la madre del figliolo	143/11
saḡlamek	ساخله مک	nigāh dāšten	نکاه داشتن	cura, custodire	143/12
mūḥāfiẓet etmek	محافظت اتمک	muḥāfeẓet kerdn	محافظت کردن	cura, custodire	143/12
saḡlayan	ساخله ین	nigāh konende	نکاه کننده	curatore, custoditore	143/13

mürebbi	مرَبّی	murebbi	مُرَبّی	curatore, che si da' ad un figliolo morto il padre	143/14
***	***	***	***	curiosita'	143/?
***	***	***	***	curioso	143/?
oğurlaram	اوڭرلرم	mī dūzem	میدوزم	cusciare	143/15
oğurladım	اوڭرلدم	dūḥtem	دوختم	cusciare	143/15
paltar derzi	پالتر درزی	dūz-i reḥt	دوز رخت	cuscitura di veste, o' d'altro	143/16
saḥlayan	ساخلین	nigāhbān	نکاهبان	custode, guardiano	143/17
pāsibān	پاسبان	pāsbān	پاسبان	custode, guardiano	143/17
nigā(h)bānlük	نکابان لوک	nigāhbānī, muḥāfezet	نکاهبانی، محافظت	custodia, custodimento	143/18
mūḥāfizet etmek	محافظت اتمک	muḥāfezet numūden	محافظت نمودن	custodine, guardare	144/1
pāsibānlük etmek	پاسبان لوک اتمک	nigāhbānī kerdēn	نکاهبانی کردن	custodine, guardare	144/1
ora	اوره	ez	از	da, di, preposizione	144/2
ṭerefinden	طرفندن	ez cānib, ez ṭaraf	از جانب، از طرف	da banda, da lato	144/3
bögürden	بکردن	ez pehlū	از پهلو	da banda, da lato	144/3
başdan ayağa	باشدن ایقه	ez ser tā pā	از سر تا پا	da capo a' piedi	144/4
vağtdan ki	وقتدن که	ez vaḥt ki	از وقت که	da che, dal tempo che	144/5
mūvāfiğetden ki	موافقتدن که	ez muvāfeḡat	از موافقت	da' accordo	144/6
uşağlūkden	اوشاق لوک دن	ez tıflī	از طفلی	da' fanciullo	144/7
eylemelū	ایله ملو	kerdenī	کردنی	da farsi	144/8
dimelū	دیملو	goftenī	گفتنی	da dirsi	144/9
bilmelū	بلملو	dānīstenī	دانیسنی	da sapersi	144/10
sağ elden	سلق الدن	ez dest-i rāst	از دست راست	da mano dritta	144/11
sol elden	سول الدن	ez dest-i çep	از دست چپ	da mano straua	144/12
başdan ayağa	باشدن ایقه	ez ser tā ser	از سر تا سر	da' un capo all altro	144/13
oynamekden	اینه مکدن	ez bāzī	از بازی	da burla	144/14
ḥōşdeblükden	خوشدبلوکدن	ez ḥōşteb 'i	از خوش طبعی	da burla	144/14
oynamek	اوینه مک	bībāzī	بی بازی	da dovaro, senza burla	144/15
iki tobuğ	ایکی توبوق	ka 'beteyn	کعبتین	dado da giovocare	144/16
ḥencer	خنجر	ḥencer	خنجر	daga, sorte d'arme corta	144/17
bundan ġeyr	بوندن غیر	ġayr ez īn	غیر از ین	da' altra maniera, altrimenti	144/18
anda	انده	ez	از	dal, da, preposizione	144/19

ög	اوک	pīṣ	پیش	dal, apud., latine come andar dal tale star appresso al ta le	144/20
***	***	ez zāiden	از زایدن	dalla nascita	145/?
kemhā	کما	kemhā	کما	damasco, sorte di drappo di seta	145/1
ağşam	اقشام	şām	شام	damasco, citta' di soria	145/2
ağça	اچه	zer	زر	danaro, moneta, vedi dinaro	145/3
zāyi' etmek	ضایع اتمک	zāyi' kerdēn	ضایع کردن	dannare, guastare	145/4
'ezāb iyesi kişi	اعذاب ایسی کشی	merd-i ehl-i 'ezāb	مرد اهل عذاب	dannato, condannato	145/5
'ügūbet iyesi kişi	عقوبت ایسی ککش	(merd)-i ehl-i 'uḡūbet	اهل عقوبت	dannato, condannato	145/5
dūzeḡ ehli	دوزخ اهلی	ehl-i dūzeḡ	اهل دوزخ	dannati dell'inferno	145/6
cehennem ehli	جهنم اهلی	ehl-i cehennem, (ehl-i) dūzeḡ	اهل جهنم، دوزخ	dannati dell'inferno	145/6
ziyān işi	زیان ایشی	ziyānkārī kerden	زیان کاری کردن	danneggiare, far danno	145/7
nōḡṣān yetirmek	نقصان یتیرمک	noḡṣān resānīden	نقصان رساندن	danneggiare, far danno	145/7
ziyān iş	زیان اش	ziyānkār	زیان کار	danneggiatore	145/8
nōḡṣān yetiren	نقصان یتیرن	noḡṣān resān	نقصان رسان	danneggiatore	145/8
ziyān	زیان	ziyān	زیان	danno	145/9
nōḡṣān	نقصان	noḡṣān	نقصان	danno	145/9
oynıyanlar camā'atı	اینی انلر جماعتی	cemā'et-i raḡḡāṣān	جماعت رقاصان	danza, festino, vedi ballo	145/10
cibrīl	جبریل	cibrīl	جبریل	dardo, arme	145/11
verürem	ورورم	mī dehem	میده‌م	dare	145/12
verdim	وردم	dādem	دادم	dare	145/12
icerem	ایجرم	mī aṣāmānem	می اشامانم	dar' a bere	145/13
icdim	ایجدم	aṣāmānīdem	اشامانیدم	dar' a bere	145/13
kirāye vermek	کرایه ورمک	be kirāye dāden	بکرایه دادن	dar' ad affitto	145/14
a(n)latdurram	التدورم	mī fehmanem	می فهمانم	dar' ad intendere, far intendere	145/15
a(n)latdım	التدم	fehmanīdem	فهمانیدم	dar' ad intendere, far intendere	145/15
meded vermek	مدد ورمک	meded dāden	مدد دادن	dar aiuto	145/16
yarı etmek	یاری اتمک	yārī kerdēn	یاری کردن	dar aiuto, dar sussidio, dar aiuto di costa	145/17
yidürrem	ییدورم	mī ḡorānem	میجورانم	dar a' mangiare	145/18
yidürdüm	یدوردم	ḡorānīdem	خورانیدم	dar a' mangiare	145/18

te'lim vermek	تعلیم ورمک	te'lim dāden	تعلیم دادن	dar ammaestrament o	145/19
***	***	***	***	dar carcio	146/?
bir zādı kimsenü boynuna salmek	بر زادی کمسنو بیننه سالمک	çizî rā ber gerden-i kesî endāhten	چیزی را کردن کسی انداختن	dar cura d'alcuna cosa	146/1
oĥ nişāneye vurmek	اوخ نشانیه ورمک	tîr nişāne zeden	تیر نشانه زدن	dar della frezza nel segno	146/2
ḥesāb vermek	حساب ورمک	ḥesāb dāden	حساب دادن	dar contro, render conto	146/3
'evež vermek	عوض ورمک	'evež dāden	عوض دادن	dar contracambio	146/4
telāfî etmek	تلافی اتمک	telāfî numūden	تلافی نمودن	dar contracambio	146/4
inanmek	اینان مک	bāver numūden	باور نمودن	dar credito, prestar fede	146/5
birden yere vermek*	بردن یره ورمک	bāver numūden	باور نمودن	dar credito, prestar fede	146/5
***	***	bînî ber zemîn gozāştên	بینی بر زمین گذاشتن	dar della faccia in terra	146/?
başı dīvāra öz özine vurmek	باشی دیواره اوز اوزینه ورمک	ser be dīvār ḥōd be ḥōd zeden	ر بدوار خود بخود زدن	dar della testa nel muro	146/6
tebük vurmek	تبوک ورمک	leged zeden	لکد زدن	dar di calcio	146/7
***	***	***	***	dar di graffio, sgraffignare	146/8
dişlemek	دش له مک	geze giriften, be dendān girift	کزه گرفتن، بدندان گرفت	dar di morso, morsicane	146/9
cefā vermek	جفا ورمک	cefā dāden	جفا دادن	dar fastidio, molestare	146/10
zeḥmet vermek	زحمت ورمک	zeḥmet dāden	زحمت دادن	dar fastidio, molestare	146/10
derd-i ser vermek	دردسر ورمک	derd-i ser kerden	درد سر کردن	dar fastidio, romper il capo, infastidire	146/11
allāh-ü teā' lā(ya) şükür etmek	الله تعالی شکر اتمک	be ḥodā-yi teā' lā şokr kerden	بخدای تعالی شکر کردن	dar gratie a' dio	146/12
mübārek vermek	مبارک ورمک	mübārek dāden	مبارک دادن	dar il buon pro', rallegrarsi	146/13
bayram mübārek olsun aĝa	بایرام مبارک اولسون اقا	'id mübārek bāşed aĝa	عید مبارک باشد اقا	do a' us le buone feste	146/14
***	***	nüş-i cān, 'āfiyet goften	نوش جان، عافیت گفتن	dar il buon pro' quando si mangia e beve	146/?
nisye vermek	نسیه ورمک	be nesye dāden	به نسیه دادن	dar in credenza	146/15
cān vermek	جان ورمک	cān dāden, cān siporden	جان دادن، جان سپردن	dar l'anima	146/16
memūr etmek	مامور اتمک	memūr sāhten	مامور ساختن	dar il comando	146/17

rîşhend etmek	ریشخند اتمک	rîşhend kerdên, bâzî dâden	ریشخند کردن، بازی دادن	dar la baja, dar la burla	146/18
cida bedene batırmek	جیده بدنه باترمک	nîze der beden furû borden	نیزه در بدن فرو بردن	dar lanciate nella panza	146/19
teşerrûfe getirmek	تصرفه کترمک	be teşerruf âverden	بتصرف آوردن	dar il possesso	147/1
yumruğ vurmek	یومروخ ورمک	moşt zeden	مشت زدن	dar un pugno	147/2
artuğlûk etmek	ارتوخ لوک اتمک	ziyâdetî kerdên	زیادتی کردن	dar vantaggio	147/3
ğalğan etmek	قلخان اتمک	siper endâhten	سپر انداختن	darsi vinto, arrendersi	147/4
suya	سوء	dârâb	داراب	dario, nome proprio	147/5
danmek	دانمک	‘oşr berende	عُشر برنده	datiere, risuotitor del datio	147/6
dan	دان	‘oşr	عُشر	datio, gabella	147/7
***	***	***	***	datio che si paga al prencipe	147/?
her ki beyle ola	هر که بیله اوله	hergâh ki ânçenîn bâşed	هر گاه که انچنین باشد	dato che sia così	147/8
verici	ورجی	dehende	دهنده	datore	147/9
ğurmâ	خرما	ğormâ	خُرما	dattilo, frutto della palma	147/10
ög	اوک	pîş	پیش	davanti, coram lat.	147/11
ense	انسه	der nezer	در نظر	davanti, coram lat.	147/11
dāvud	داود	dāvud	داود	david, nome proprio	147/12
ze ‘îf	ضعیف	ze ‘îf	ضعیف	debile, fiacco	147/13
süst	سست	sost	سُست	debile, fiacco	147/13
ğüvvetsiz	قوت سیز	bîkuvvet	بیقوّت	debile, fiacco	147/13
***	***	ze ‘îf	ضعیف	debile, svenuto	147/?
ğalmış	قالمش	mânde	مانده	debile venuto, meno stanchezza	147/14
pâydar degil	پایدار دکل	pâydar nîst	پایدار نیست	debile, che non e' stabile efermo	147/15
ğāim degil	قایم دکل	ğāim nîst	قایم نیست	debile, che non e' stabile e fermo	147/15
ağçasız etmek	اچچه سیز اتمک	***	***	***	147/16
ğüvvetsiz	قوت سیز	bîzür kerdâniden	بی زور کردانیدن	debiltare	147/17
gücsiz etmek	کوج سیز اتمک	bîkuvvet sâhten	بی قوت ساختن	debiltare	147/17
ğüvvetsiz	قوت سیز	bîkuvvet	بی قوت	debilitarsi, infiacchirsi	147/18
süst olmak	سست اولمک	sost şoden	سُست شدن	debilitarsi, infiacchirsi	147/18

süst	سست	sost	سُست	debilitato, infiacchito	147/19
güvvetsiz olmuş	قوت سیز اولمش	bî kuvvet kerde şode	بی قوت کرده شده	infiacchito	147/19
borc	بورج	karz, vām	قرض، وام	debito	147/20
borc vermek	بورج ورمک	karzdār şoden	قرض دار شدن	far debito	147/21
borcı vermek	بورجی ورمک	karz bāz dāden	قرض باز دادن	pagar il debito	148/1
borclu	بورج لو	karzdār, vāmdar	قرض دار، وام دار	debitore	148/2
ondan bir	اوندن بر	deh yek, 'oşr	ده یک، عشر	decima, che si paga	148/3
bāc	باج	bāc, 'oşr	باج، عشر	decima, che si paga	148/3
verrem	ورم	dehem	دهم	decimo in numero	148/4
ğa(y)nanmış	قائن میش	cūşānide	جوشانیده	decotto, o' decottione sherbe	148/5
gümānlu	کمانلو	gomāştegi	کماشتگی	decrepito	148/6
pādşāh buyruğı	پادشاه بیروقی	fermān-i pādīshāh	فرمان پادشاه	decreto, determinazione, decreto, ordinationel del Re	148/7
şedr mişāli	صدر مثالی	mişāl-i şedr	مثال صدر	decreto del sedre, che ' come padriarca	148/8
hākīm hōkūmeti	حاکم حکومتی	hokm, hukūmet-i hākīm	حکم، حکومت حاکم	decreto, del giudice	148/9
kimsenü adına zādı düzedmek	کمسنو ادینه زادی دوزدمک	be ism-i kesī çizi rā sāhten	باسم کسی چیزی را ساختن	dedicare, far' alcuna cosa a' nome come dedicar un libro, una d'alcuno chisa	148/10
kimsenü adına gayrılmış	کمسنو ادینه قایلرلمش	be ism-i kesī sāhte şode	باسم کسی ساخته شده	dedicato	148/11
allāh rehmetine getmiş	الله رحمتنه کتمش	be rahmet-i hōdā reften	برحمت خدا رفتن	deforto andato alla miseri cordia di dio, vedi morure	148/12
öglerden üste düşmek	اوکلردن اوسته دوشمک	ez rāh-i pīşingān der oftāden	از راه پیشینگان در افتادن	degenerare da suri antepassati	148/13
***	***	***	***	degnateni	148/?
hōş ola	خوش اوله	hōş bāşed	خوش باشد	degnateni, favoriteni, dicesi incitando alcuno ad entrar in casa, o' a'mangiare	148/14

kü(s)tāhlük olmasun	کتاخلوک اولمسون	gostāhī nebāšed	گستاخی نباشد	degnateni, non habbiare a'male	148/15
lāyiğ olan	لایق اولن	şāyestegī dārende, lāyiğ	شایستگی، دارنده، لایق	degno, meritevole	148/16
lāyiğ	لایق	şāyeste	شایسته	degno convenevole	148/17
öldürmelü	اولدرملو	koštenī	گشتنی	degno di esser ammazzato	148/18
eylemelü	ایله ملو	kerdenī	کردنی	degno che sia fatto	148/19
lāyiğ bilmek	لایق بلmek	şāyeste pindāšten	شایسته پنداشتن	stimar degno, convenevole	149/1
bile bilerem	بیله بلرم	mī gomārem	میگمارم	del fino sorte di pesci	149/2
bile bildim	بیله بلدم	gomāstem	کماشتم	del fino sorte di pesci	149/2
***	***	***	***	deliberare, determinare	149/?
***	***	***	***	deliberatore	149/?
nāzik	نازک	nāzik	نازک	delicato, gentile, fino	149/3
leṭif	لطیف	leṭif	لطیف	delicato, gentile, fino	149/3
nāzik	نازک	nāzik	نازک	delicato, sottile	149/4
ince	انچه	bārīk	باریک	delicato, sottile	149/4
‘āšī	عاصی	be ‘āšī	بعاصی	delinquente	149/5
***	***	***	***	delirare	149/?
me‘şiyet	معصیت	ma‘şiyet	معصیت	delitto	149/6
ağça	اچچه	zer	زر	denari	149/7
nağd ağça	نقد اچچه	zer-i nāğd	زر نقد	denari contanti	149/8
ḥarc	خرج	ḥerc	خرج	denari da spendere	149/9
pül	پول	pül	پول	denari da spendere a' minuto	149/10
berk	برک	sift	سفت	denso, come tela densa, o'terra	149/11
berk	برک	seht	سخت	denso, duro	149/12
boş degil	بوش دکل	şöl nīst, sift	شول نیست، سفت	denso non liquido	149/13
revān degil	روان دکل	revān nīst, sift	روان نیست، سفت	denso non liquido	149/13
bağlu degil	باقلو دکل	beste şode	بسته شده	denso, stretto, quagliato	149/14
diş	دیش	dendān	دندان	dente	149/15
degirmen dişi	دکرمن دیشی	dendān-i āsiyā	دندان آسیا	dente mascellaro	149/16
icerü	ایجرو	enderün	اندرون	dependente, congionto, appartenente	149/17

bağlanmış	باقلن می‌ش	vābeste	وا بسته	dependere, haver dependenza	149/18
batırmek	باتریمک	furū āverden, furū gozāšten	فرو آوردن، فرو کذاشتن	deponere, metter a' basso	149/19
me'zūl etmek	معزول اتمک	ma'zūl sāhten	معزول ساختن	deponere dall' offiicio, levar il comando	149/20
emānet goymek	امانت قویمک	emānet gozāšten, emānet siporden	امانت گذاشتن، امانت سپردن	depositare	150/1
emānetdār	امانتدار	emānetdār	امانت دار	depositario	150/2
emīn	امین	emīn	امین	depositario	150/2
***	***	emānet	امانت	deposito	150/?
te'yin etmek	تعیین اتمک	te'yin kerden	تعیین کردن	deputare, destinar alcun, alcuna cosa	150/3
te'yin olmuş	تعیین اولمش	te'yin kerde şode, mute'eyyin	تعیین کرده شده، متعین	deputato	150/4
bir yol zād mensūh olmuş	بر یول زاد منسوخ اولمش	yekpāre çiz mensūh kerden	یکپاره چیز منسوخ کردن	derogare, levar parte d'alcuna cosa, vedi annullare	150/5
mensūh olunmuş	منسوخ اولون می‌ش	mensūh kerde şode	منسوخ کرده شده	derogato	150/6
biyābān	بیابان	beyābān	بیابان	descrittione	150/7
āzār olmak	آزار اولمک	ārzū dāšten	آرزو داشتن	desiderare	150/8
meṭlūb	مطلوب	meṭlūb	مطلوب	desiderato, dimandato, ricercato	150/9
ārzū	آرزو	ārzū	آرزو	desiderio	150/10
meyil	میل	meyl	میل	desiderio	150/10
ārzū	آرزو	tereccī	ترجی	desiderio espettatione di bene	150/11
ārzū	آرزو	temennī	تمنی	desiderio	150/12
iştiyāğ	اشتیاق	iştiyāk	اشتیاق	desiderio della presenza di alcuno assente	150/13
ārzū eyleyen	آرزو ایلین	ārzū dārende, māyil	آرزو دارنده، مایل	desideroso, chi ha' desiderio	150/14
müştaş	مشتاق	muştāk	مشتاق	desideroso della presenza d' alcuno	150/15
çāşt yemek	چاشت یمک	çāşt ḥörden	چاشت خوردن	desinare mangiar della mattina	150/16
ḥāzirī yemek	حاضری یمک	ḥāzirī ḥörden	حاضری خوردن	desinare mangiar della mattina	150/16

***	***	***	***	destinare, vedi deputare, deliberare, determinare	150/?
bes etmek	بس اتمک	bes kerdên	بس کردن	desistere	150/17
çüst	چست	çostî	چستی	destrezza, agilita'	150/18
çalak	چالاک	çālākî	چالاکى	destrezza, agilita'	150/18
çüst	چست	çost	چست	destro, agile	150/19
çalak	چالاک	çālāk	چالاک	destro, agile	150/19
müşehheş etmek	مشخص اتمک	müşehheş kerdên, 'azm kerdên	مشخص کردن، عزم کردن	determinare, stabilire	150/20
müşehheş etmek	مشخص اتمک	müşehheş kerdên	مشخص کردن	determinare, definire	151/1
müşehheş	مشخص	müşehheş	مشخص	determinato	151/2
mü'eyyen	معین	mu'eyyen	معین	determinato	151/2
bednām etmek	بد نام اتمک	bednām sâhtên	بد نام ساختن	detrar in famare	151/3
e'tigād	اعتقاد	i'tikād	اعتقاد	devotione	151/4
e'tigād eyleyen	اعتقاد ایلین	mu'tekid	معتقد	devoto, partiale, fedele	151/5
'ābid	عابد	'ābid	عابد	devoto, pio, religioso	151/6
gün	کون	rūz	روز	di cioe', giorno	151/7
giyāmet günü	قیامت کونی	rūz-i kıyāmet	روز قیامت	di del giuditio	151/8
cezā günü	جزا کونی	rūz-i cezā	روز جزا	di del giuditio	151/8
ona	اونه	ez	از	di, preposizione	151/9
müft	مفت	moft	مفت	di bando, gratis	151/10
seher	سحر	şobh	صبح	di buon mattino	151/11
gün vaḡti	کون وقتی	vaḡt-i rūz	وقت روز	di giorno	151/12
aḡşam vaḡti	اقشام وقتی	vaḡt-i şeb, hengām-i şeb	وقت شب، هنگام شب	di notte	151/13
ikindü	ایکندو	pesîn	پسین	di sera	151/14
aḡşam vaḡti	اقشام وقتی	vaḡt-i şām	وقت شام	di sera verso la notto	151/15
gün batmek	کون باتمک	der furū reften āftāb, der ğurūb-i āftāb	در فرو رفتن آفتاب، در غروب آفتاب	di sera nel tramontar del sole	151/16
anda	انده	āncā	آنجا	di la' in quel luogho	151/17
o terefe	او طرفه	ānteref	آن طرف	di la in quella parte	151/18
ize	ایزه	ānsū	آنسو	di la' quel verso	151/19
peşmānlüğinen	پشمان لوکینن	ez dil-i bed, ez rūy-i nedāmet	از دل بد، از روی ندامت	di mala voglia	151/20
yeñi	ینکی	tāze	تازه	di nuovo, nuovamente	151/21
eksiden	اکسی دن	ez nev	از نو	di nuovo, nuovamente	151/21

bir yolda	بر یولده	bār-i dīger	بار دیگر	di nuova, un 'altra volta, hera lat.	151/22
artuḥ	ارتوخ	ziyād	زیاد	di piu', cioe' superfluo	152/1
öz irādesi*	اور اراده سی	ez irāde-i ḥōd	از اراده خود	di volunta' propria	152/2
gāh gāh	گاه گاه	gāh gāh	گاه گاه	di quando in quando	152/3
tāc	تاج	tāc	تاج	diadema	152/4
***	***	elmās	الماس	diamante sorte di pietra pretiosa	152/?
***	***	***	***	diaspro, sorte di pietra pretioso, babacoli	152/?
şeytān	شیطان	şeytān, iblīs	شیطان، ابلیس	diavolo	152/5
perī	پری	perī	پری	diavolo, che li persiani solennemente dicono	152/6
cin	جن	cinn	جن	diavolo, che entra nei corpi humani larva	152/7
dīv	دیو	dīv	دیو	diavolo furioso, che tormenta li corpi humani	152/8
***	***	gūyān	گویان	di cente	152/?
acaram	اجرم	mī goşāyem	میکشایم	di chiarare, osplicare	152/9
acdım	اجدم	goşūdem	کشودم	di chiarare, osplicare	152/9
zāhir etmek	ظاهر اتمک	zāhir kerdēn	ظاهر کردن	di chiarare palesare	152/10
me'lūm etmek	معلوم اتمک	ma'lūm sāhtēn	معلوم ساختن	di chiarare palesare	152/10
işığı etmek	ایشیق اتمک	rovşen kerdēn	روشن کردن	di chiarare, far chiaro	152/11
nişān zāhir etmek	نشان ظاهر اتمک	ḥāṭirnişān kerden, beyān kerden	خاطر نشان کردن، بیان کردن	di chiarare, dar l'espostione	152/12
anladuram	انلدورم	mī fehmanem	می فهمانم	di chiarare, dar ad intendere	152/13
anladdım	انلدم	fehmanīdem	فهمانیدم	di chiarare, dar ad intendere	152/13
beyān	بیان	beyan	بیان	di chiaratione, interpretatione	152/14
zāhir	ظاهر	ḥāṭirnişān	خاطر نشان	di chiaratione, interpretatione	152/14
on	اون	deh	ده	dieci	152/15
on min	اون من	deh hezār	ده هزار	dieci milia	152/16
on sekkiz	اون سکیز	nūzdeh	نوزده	dieci nuove	152/17

on altı	اون التی	heşirdeh	هشیرده	dieci otto	152/18
hefdeh	هفده	hefdeh	هفده	dieci e sette	153/1
***	***	***	***	dieta, astinenza di qualche cibo	153/?
imsāk	امساک	imsāk	امساک	dieta, mangiar poco	153/2
ense	انسه	pošt, 'aḳab	پشت، عقب	dietro	153/3
***	***	***	***	difetto, macchia, vitio, vedi mancamento	153/?
'eyblü	عیب لو	'eybnāk	عیب ناک	difettoso	153/4
arḥa	ارخه	ḥimāyet	حمایت	difersione	153/5
arḥa olan	ارخه اولن	ḥimāyet konende	حمایت کننده	difonsere	153/6
tefāvūt eyleyen	تفاوت ایلین	tefāvut dārende	تفاوت دارنده	differente	153/7
tefāvūt	تفاوت	tefāvut	تفاوت	differenza	153/8
feşil	فصل	feşl	فصل	differenza, che col genere costituisce la specie	153/9
çuḥur etmek	چوخر اتمک	te'vîk kerdn	تعویق کردن	differire, mandar in lungo	153/10
bugüni şabāḥa salmek	بوکونی صباحه سلمک	her rûz be ferdā endāḡten	هر روز فردا انداختن	differire d'hoggi in di mani	153/11
müşkül	مشکل	muşkil	مشکل	difficile	153/12
berk	برک	seḡt	سخت	difficile, duro, arduo	153/13
müşkül	مشکل	şeddād	شداد	difficile, duro, arduo	153/13
müşküllük	مشکل لوک	muşkilāne	مشکلانه	difficilmente	153/14
müşkül	مشکل	muşkilî	مشکلی	difficolta'	153/15
***	***	***	***	diffidare	153/?
yaman şekil	یمان شکل	bedşekil, bednümā, mekrûh	بدشکل، بدنما، مکروه	difforme, brutto	153/16
hezm olmak zād	هضم اولمک زاد	haẓm şoden te'ām	هضم شدن طعام	digerire il cibo	153/17
zād hezm	زاد هضم	haẓm-i te'ām	هضم طعام	digestione del cibo	153/18
oruc dutmek	اوروج دوتمک	rûze kerdn	روزه کردن	digiunare	153/19
oruc	اوروج	rûze	روزه	digiuno	153/20
söz orucı	سوز اورجی	rûze-i kelām	روزه کلام	digiuno universale, cioe' quaraesima	154/1
nāştā	ناشتا	nāştā	ناشتا	digiuno, cioe' chi sta' digiuno, chi amo non ha' mangiato	154/2
menşebli	منصب لو	menşebî	منصبی	digrita', offitio	154/3

meretebe	مرتبه	meretebe	مرتبه	dignita', grado	154/4
çuḥur	چوخور	te' vîḫ	تعویق	dilatione, differimento	154/5
ğoyaram	قویرم	mî godâzem	میکدازم	dileguarsi, struggersi	154/6
ğoydum	قویدم	godâḥtem	کداختم	dileguarsi, struggersi	154/6
nâbūd	نابود	nâbūd, fenâ ṣoden	نابود، فنا شدن	dileguarsi, venirmeno, come le cose terrene, e transitorie	154/7
zâdsız olmak	زاد سیز اولمک	nâḫîz ṣoden	ناچیز شدن	dileguarsi, venirmeno, come le cose terrene, e transitorie	154/7
erinmiş	ارن میش	godâḥte ṣode	کداخته شده	dileguato, strutto	154/8
nâbūd olmuş	نابود اولمش	nâbūd ṣode, fenâ ṣode	نابود شده، فنا شده	dileguato, venuto meno	154/9
nâz ü ne' met vermek	ناز و نعمت ورمک	nâz u na'îm dâden	نار نعیم دادن	dilettare, da di letto	154/10
yağsılük etmek	یقشی لوک اتمک	ḥōṣî kerdên	خوشی کردن	dilettare, da di letto	154/10
yağsı gelmek	سقشی کلمک	ḥōṣ âmeden	خوش آمدن	dilettare nesser di lette vole	154/11
yağsı almak	یقشی المک	ḥōṣî giriften	خوشی گرفتن	dilettarsi, pigliarsi di letto e gusto	154/12
râzî olmak	راضی اولمک	râzî ṣoden	راضی شدن	dilettarsi, compiacersi	154/13
ḥoşnūd olmak	خشنود اولمک	ḥoşnūd ṣoden	خشنود شدن	dilettarsi, compiacersi	154/13
şâdlük	شادلوک	neṣât, ḥōṣî	نشاط، خوشی	diletto, gusto	154/14
yağsı	یقشی	ḥōṣ	خوش	diletto, gusto	154/15
çüst	چست	çost	چست	diligente, solecito	154/16
celd işde	جلد اشته	celd der kâr	جلد در کار	diligente, solecito	154/16
güşiş	کوشش	güşiş	کوشش	diligenza	154/17
güşiş etmek	کوشش اتمک	güşiş numûden	کوشش نمودن	usar diligenza	154/18
su tûfânı gelmek	سو طوفانی کلمک	tûfân-i âb âmeden	طوفان آب آمدن	diluviare, venir diluvio d'acqua	154/19
su tûfânı	سو طوفانی	tûfân-i âb	طوفان آب	diluvio d'acqua	154/20
meretebe meretebe	مرتبه مرتبه	meretebe meretebe	مرتبه مرتبه	di mano in mano, gradatim. lat.	155/1
feşil feşil	فصل فصل	feşl feşl	فصل فصل	di mano in mano, gradatim. lat.	155/1

az etmek	از اتمک	kem kerden	کم کردن	diminuire, seemare	155/2
az olmuş	از اولمش	kem kerde şode	کم کرده شده	diminuito, seemato	155/3
az olmak	از اولمک	kem şoden	کم شدن	diminutione	155/4
zâhir etmek	ظاهر اتمک	zâhir kerden	ظاهر کردن	dimostrare, scoprire, far apparire	155/5
***	***	***	***	dimostrazione, prova	155/?
allāh	الله	ḥodā, allāh	خدا، الله	dio	155/6
tarī	تاری	īzīd	ایزید	dio	155/6
allāh eylemesün	الله ایله مسون	ḥodā nekoned	خدا نکند	dio non per metta, non lo faccia così dico li persiani	155/7
‘ayā	عیّا	‘ayā	عیّا	dio non lo metta, non sia mai vero	155/8
estegfūrullāh	استغفر الله	estagfūrullāh	استغفر الله	dio mine guardi. absit ha a' me. lat.	155/9
iṣṣallāh	انشاء الله	iṣṣallāh	انشاء الله	dio voglia, dio volesse, utinam. lat.	155/10
allāh saḥlasun	الله ساخله سون	ḥodā nigāh dāred	خدا نگاه دارد	dio vi guardi, dio habbi uma di voi	155/11
allāh penāhında olsun	الله پناهنده اولسن	penāh-i ḥodā bāšī	پناه خدا باشی	dio vi protega	155/12
allāh ḥeyir versün	الله خیر ورسون	ḥodā ḥeyr dehed	خدا خیر دهد	dio vi dia bene	155/13
sizün döwlet ziyād olsun	سیزون دولت زیاد اولسون	dovlet-i šomā ziyād bāšed	دولت شما زیاد باشد	dio vi prosperi, dio vi accreschi la vostra prosperita'	155/14
allāha şükür	الله شکر	şokr-i ḥodā	شکر خدا	dio sia lodato, lodi a' dio	155/15
elḥemdülillāh	الحمد لله	elḥamdulillāh	الحمد لله	dio sia lodato, lodi a' dio	155/15
allāh murād	الله مراد	ḥodā murād	خدا مراد	dio adempisca il vostro intento	155/16
allāh feryāda yetiş	الله فریاده یتیش	ḥodā be feryād res	خدا بفریاد رس	dio soccorra alle sue grida	155/17
***	***	***	***	dipanatojo, stromento involgere il filo	155/?
bundan ğeyr	بندن غیر	ğayr ez īn	غیر ازین	di piu' in oltre	155/18
te‘ellüg	تعلق	te‘elluḡ	تعلق	dipendenza, connessione, appartenenza	155/19
te‘ellüg olmak	تعلق اولمک	te‘elluḡ dāšten	تعلق داشتن	dipendere, haver	155/20

				connessione, appartenere	
neġġaṣlūk etmek	نقاش لوک اتمک	neḳḳāṣī kerdn	نقاشی کردن	dipingere	156/1
neġġāṣ	نقاش	neḳḳāṣ	نقاش	dipintura	156/2
direm	دیرم	mī gūyem	میکویم	dire	156/3
didim	دیدم	goftem	گفتم	dire	156/3
inṣāf yūzinen dimek	انصاف یوزینن دیمک	ez rūy-i inṣāf goften	از روی انصاف گفتن	dir bene, santamente	156/4
me'gūl dimek	معقول دیمک	ma'ḳūl goften	معقول گفتن	dir bene ragionevolment e	156/5
kimsenü te'rīf dimek	کمنسو تعریف دیمک	te'rīf kesī rā goften	تعریف کسی را گفتن	dir bene d'alcuno, dir encomi	156/6
ġeybet dimek	غیبت دیمک	ġeybet goften	غیبت گفتن	dir male, mormorare	156/7
hidāyet	هدایت	hidāyet	هدایت	direttione d'alcuna cosa a' qualche fine	156/8
doğruluḡ	دقرولوخ	dorostī, rāstī	درستی، راستی	dirittezza	156/9
***	***	rast, dorost	راست، درست	diritto, retto, vedi dritto	156/?
***	***	***	***	dritto e rovescio	156/?
yüz	یوز	rūy	روی	diritto del panno, o'simil cosa	156/10
ġaṣ	قاش	ebrū	ابرو	diritto del panno, o'simil cosa	156/10
cefā	جفا	cefā	جفا	disaggio	156/11
destūr vermek leṣkere	دستور ورمک لشکره	destūr dāden be leṣkerān	دستور دادن بلشکران	disarmer, licentiar l'esercito	156/12
***	***	belā	بلا	disastro, infortunio, pericolamento	156/?
bedbeḡt	بدبخت	bedbaḡt	بدبخت	disavventura	156/13
elden getmek	الدين كتمك	ez dest reften	از دست رفتن	discadere	156/14
elden getmiş	الدين كتمش	ez dest refte	از دست رفته	discaduto	156/15
nesil	نسل	nesl	نسل	discendente	156/16
övlād	اولاد	ovlād	اولاد	discendente	156/16
filānkes neslinden gelmiş	فلان کس نیلیندن کلمش	ez nesl-i filān āmeden	از نسل فلان آمدن	discendere, haver origine da' alcuno	156/17
aşağa gelmek	اشقه کلمک	pāy'in āmeden	پایین آمدن	discendere, venir a' basso	156/18
şāgird	شاگرد	şāgird	شاگرد	discepolo	157/1
te'lim	تعلیم	te'lim	تعلیم	disciplina, dottrina	157/2
'üzr	عذر	'ozr	عذر	discolpa, scusa	157/3
müvāfiḡsiz	موافق سیز	nāmuvāfiḡ	ناموافق	discorde	157/4

***	***	nāmuwāfeḳat-i dīl	نامواقفت دل	discordia	157/?
göft ü gūy	گفتگوی	goft u gūy	گفتگوی	discorsa tra due o' piu' persone	157/5
'aḡıla getirmek	عقله کترمک	te'eḳḳul kerdin	تعقل کردن	discorrere con l'intelletto	157/6
gezerem	کزه رم	mī gerdem	میکردم	discorrere, raggiarsi, andar discorredo, girando	157/7
gezdīm	کزدم	gerdīdem	کردیدم	discorrere, raggiarsi, andar discorredo, girando	157/7
***	***	***	***	discorivo	157/?
***	***	***	***	discorso	157/?
'aḡıl	عقل	te'eḳḳul	تعقل	discorsa dell'intelletto	157/8
pāderhevā söz	پادرهوا سوز	soḡen-i pāderhevā	سخن پادرهوا	disorsa a'parole in aria senza	157/9
bīvefā kişi	بیوفا کیشی	merd-i bīvefā, nāmihrbān	مرد بیوفا، نامهربان	discortese	157/10
yararam	یاره رم	mī şikāfem	میشکافم	discusire	157/11
yardım	یاردم	şikāftem	شکافتم	discusire	157/11
'imāret şūret görsetmek	عمارت صورت کورست مک	şūret-i 'imāret numūden	صورت عمارت نمودن	disegnar 'un edificio, far il modello	157/12
reng tökmek 'imāret icün	رنگ توک مک عمارت ایجون	reng rīhten be cihet 'imāret	رنگ ریختن بجهت عمارت	disegnar un edificio, far il disegno el ripartimento nel luogho della fabrica	157/13
te'yin etmek	تعین اتمک	te'yin kerdin	تعین کردن	disegnare, diputare	157/14
kimseni te'yin etmek	کمسنى تعین اتمک	kesi rā mute'eyyin kerdin	کسی را متعین کردن	disegnare alcubo, diputarlo	157/15
reng tökmek kōmür rengiyinen	رنگ توکمک کومر رنکی نن	girde numūden ez ḡāk-i zoḡāl	کرده نمودن از خاک ذغال	disegnare col spillo, e poi con polvere di carbone, come ricami	157/16
reḡem etmek ḡırmızı palçuḡınan	رقم اتمک قرمزی پالچوقنن	raḡam kerdin be gil-i sorḡ ya zoḡāl be cihet neḳḳāşī	رقم کردن بکل سرخ یا زغال بجهت نقاشی	disegnare una pittura col lapis o' carbone	157/17
müte'eyyin	متعین	mute'eyyin	متعین	disegnato, diputato	157/18
'imāret reng tökmegi	عمارت رنگ توکمگی	reng rīz-i 'imāret, ṭerrāḡ	رنگریز عمارت، طراح	disegnatore	157/19

‘imāret ṭerḥi	عمارت طرحی	ṭerḥ-i ‘imāret	طرح عمارت	disegno di fabrica, o' di pittura	158/1
ṣūret ṭerḥi	صورت طرحی	ṭerrāḥi-i ṣūret	طراحی صورت	disegno di fabrica, o' di pittura	158/1
toz kömür külinden	توز کومر کولیندن	gerdekārī ez ḥāk-i zoḡāl	کرده کاری از خاک زغال	disegno col spillo, e povere di carbone	158/2
eridürem	اریدورم	mī godāzānem	میکدازانم	disfare, li que fare, squagliare	158/3
eriddim	اریدم	godāḥtem	کداختم	disfare, li que fare, squagliare	158/3
su eylerem	سو ایلرم	āb kerden	آب کردن	disfare, li que fare, squagliare	158/3
***	***	tikke tikke kerden, pāre pāre kerden	تیکه تیکه کردن، پاره پاره کردن	disfare, spezzare	158/?
erinnem	ارنم	mī godāzem	میکدازم	disfarsi, liquefarsi, squagliarsi	158/4
eritdim	ارتدم	godāḥtem	کداختم	disfarsi, liquefarsi, squagliarsi	158/4
su aluram	سو الورم	āb ṣoden	آب شدن	disfarsi, liquefarsi, squagliarsi	158/4
müzmeḥil olmek	مضمحل اولمک	muźmeḥil ṣoden	مضمحل شدن	disfarsi come la carne il trono bollire o'il frutto troppo maturo, o' huomo del repito	158/5
buzı eridmek	بوزی اردمک	yeḥ rā godāḥten, ṣol ṣod be yeḥ	یخ را کداختن، شل شد بیخ	disfarsi, liquefarsi ilgiacco et altre cose simili	158/6
buz acılmek	بوز آجل مک	yeḥ rā vā ṣoden, ṣol ṣod be yeḥ	یخ را وا شدن، شل شدن بیخ	disfarsi, liquefarsi ilgiacco et altre cose simili	158/6
müzmeḥil	مضمحل	muźmeḥil	مضمحل	disfatto come frutto troppo maturo	158/7
ayırmek	ایرمک	codā kerden	جدا کردن	disgiungere, separare	158/8
nāmüssız	ناموس سیز	bīnāmūs	بی ناموس	disgratia, vedi disavventura	158/9
siretsiz	سیرت سیز	bīsiret	بی سیرت	disgratia, vedi disavventura	158/9
‘izzetsiz etmek	عزت سیز اتمک	bī‘izzet kerden	بیعزت کردن	disonesto	158/10
ḥār etmek	خوار اتمک	ḥār kerden	خوار کردن	disonesto	158/10

bī'izzet olmuş	بی‌عزت اولمش	bī'izzet kerde şode	بی عزت کرده شده	dishonorare	158/11
'izzetsiz	عزت سیز	bī'izzetī	بی عزتی	dishonorato	158/12
***	***	***	***	dishonore	158/?
tozdan cıhardmek	توزدن جخردمک	ez kerd der āverden	از کرد در آوردن	disimpegnare	158/13
***	***	vā kerdn	وا کردن	dislegare, sciogliere	158/14
köc etmek	کوج اتمک	kūç kerdn	کوچ کردن	disloggiare, far levata	158/15
fermānsız	فرمان سیز	nāfermānbordār	نا فرمان بردار	disobedinite, vedi l'nobediente	158/16
fermānsız	فرمان سیز	nāfermānbordār ī	نا فرمان برداری	disobedienza	158/17
itā'etsiz	اطاعت سیز	nāitā'et	نا اطاعت	disobedienza	158/17
meşğüllükden ğulturmek	مشغولوکدن قلترمک	ez meşğulī fāriğ şoden	از مشغولی فارغ شده	disoccuaparsi	158/18
meşğul ğurtarmış	مشغول قورترمیش	ez meşğulī fāriğ şode, nāmeşğul	از مشغولی فارغ شده	disoccupato	158/19
hevîçhāne	حویچخانه	hevîçhāne	حویچخانه	dispensa, luogo da riporre le vivande	158/20
ġismet etmek	قسمت اتمک	ķismet kerdn	قسمت کردن	dispensare, spartire	159/1
pay vermek	پای ورمک	bağış dāden, hişşe kerdn	بخش دادن، حصه کردن	dispensare, spartire	159/1
ġismet eyleyen	قسمت ایلین	ķismet konende	قسمت کننده	dispensatore	159/2
hevîçdār	حویچدار	hevîçdār	حویچدار	dispensiero	159/3
bīūmīd olmak	بی امید اولمک	bīūmīd, meyūs şoden	بی امید شدن، مایوس شدن	disperarsi	159/4
nāūmīd olmak	نامید اولمک	nāūmīd şoden	نا امید شدن	disperarsi	159/4
ūmīdsizlük	امیدسیزلوک	meyūs, bīūmīdī nāūmīdī	مایوس، بی امیدی، نا امیدی	disperatione	159/5
bīūmīd	بی امید	bīūmīd	بی امید	disperato	159/6
nāūmīd	نامید	meyūs	مایوس	disperato	159/6
perākende etmek	پراکنده اتمک	perākende kerdn	پراکنده کردن	disperdere buttar in qua et in la	159/7
uşağ salmek	اوشاق سالمک	beççe ez bār endāhten	بچه از بار انداختن	disperdersi, far aborto	159/8
uşağ salmek	اوشاق سالمک	beççe ez rehīm oftāden	بچه از رحم افتادن	disperdersi, cioe' venir fuori il parto abortivo	159/9
perākende olmuş	پراکنده اولمش	perākende şode	پراکنده شده	disperso, buttato qua' e la'	159/10
borc etmek	بورج اتمک	ġaraž kerdn	غرض کردن	far dispetto	159/11
lecūc kökinen borc almak	بحوج کوکنن بورج المک	be lecācet, be ġaraž	بلجابت، به غرض	per dispetto	159/12

lecūc kişi	لجوج کیشی	merd-i lecūc	مرد لجوج	dispettoso, fastidioso	159/13
yüngül kişi	یونگل کیشی	līve, sebok	لیوه، سبک	dispettoso, fastidioso	159/13
***	***	bedhōlḵ	بدخلق	dispettoso, scortose, rustico	159/?
dimā-yı hūşlūk	دما خشلوک	dimāg-i hōşkī	دماغ خشکی	dispiacere, disgusto, afflittione	159/14
peşmān	پشمان	nedāmet	ندامت	dispiacere, rincrescimento	159/15
peşmānlūk etmek kimseye	پشمانلوک اتمک کمسیه	nedāmet kerdēn be kesī	ندامت کردن بکسی	dispiacere, cioe' esser dispiacevole ad alcuno	159/16
her kimseye senden peşmāndur	هر کمسیه سندن پشماندور	her kodām ez tō nedāmet dārend	هر کدام از تو ندامت دارند	tu dispiaci a' tutti	159/17
rāzī degilem	راضی دکلم	rāzī nīstem	راضی نیستم	dispiacemi, son mal sodisfatto	159/18
rizām yoḡdur	ریضام یوځدور	rizā nedārem	رضا ندارم	dispiacemi, son mal sodisfatto	159/18
peşmānam	پشمانم	peşimānem	پشیمانم	dispiacemi son pentito	159/19
peşmānluḡum var	پشمانلوقوم وار	nedāmet dārem	ندامت دارم	dispiacemi, sento dispiacere mi rincresco	160/1
dimāg-i hūşkem	دماغخشکم	dimāg-i hōşkem	دماغخشکم	dispiacemi, sono afflitto, discontento	160/2
tertīb vermek	ترتیب ورمک	tertīb dāden	ترتیب دادن	disporre, ordinare	160/3
hāzır etmek	حاضر اتمک	hāzır kerdēn	حاضر کردن	disporre, preparare, apparecchiare	160/4
hāzır	خاضر	ista 'd	استعد	disposizione, come quelle che precedono all' introduzione della forma	160/5
tertīb	ترتیب	tertīb	ترتیب	disposizione, ordinamento	160/6
caḡluḡ	جاقلوخ	çākī	چاکی	disposizione buona del corpo sanita'	160/7
tendürüstlūk	تندورست لوک	tendorostī	تندرسی	disposizione buona del corpo sanita'	160/7

teşerrüfe getirmek	تصرفه کترمک	ez teşerruf der âverden	از تصرف در آوردن	dispossesare, levar dal possesa	160/8
hōş endāmlük	خوش اندام لُوک	hōşendāmī	خوش اندامی	dispostezza, leggiadria, garbatezza	160/9
hōş endām kişi	خوش اندام کیشی	merd-i hōşendām	مرد خوش اندام	disposto, garbato	160/10
cağ	چاق	çāk	چاک	disposto bene, sano	160/11
tendürüst	تندورست	tendorost	تندرست	disposto bene, sano	160/11
***	***	muste' id	مُستعد	disposto, come la materia alla' forma	160/?
***	***	tertībdār	ترتیب دار	disposto, ordinato	160/12
aldatmek	الدت مک	bāzī dāden	بازی دادن	disprezzare, schernire, burlare	160/13
rīşhend etmek	ریشخند اتمک	rīşhend kerdn	ریشخند کردن	disprezzare, schernire, burlare	160/13
temeshşür etmek	تمسخر اتمک	temeshşur kerden	تمسخر کردن	disprezzare, burlarsi	160/14
heğir etmek	حقیر اتمک	hağır numūden	حقیر نمودن	disprezzare, avvilire	160/15
aldanmek	الدن مک	bāzī hörden	بازی خوردن	disprezzato, schernito	160/16
rīşhend yemiş	ریشخند یمش	rīşhend hörde	ریشخند خورده	disprezzato, schernito	160/16
heğir gören	حقیر کورن	hağır numūde şode	حقیر نموده شده	disprezzato, avvilito	160/17
zebūn olunmış	زبون اولون میش	zebūn kerde şode	زبون کرده شده	disprezzato, avvilito	160/17
temeshşür	تمسخر	temeshşur	تمسخر	disprezzo, scherno, burla di qualche d'uno	160/18
heğirlük	حقیر لُوک	hağāret	حقارت	disprezzo, avvilimento, vilipendio	160/19
‘ācizlük	عاجز لُوک	‘ācizī	عاجزی	disprezzo, avvilimento, vilipendio	160/19
özini heğir görssetmek	اوزینی حقیر کورست مک	hōd rā hağır numūden	خود را حقیر نمودن	disprezzare se stesso, avvilirsi, vilipendersi	161/1
özini heğir dutmek	اوزینی حقیر دوتمک	hōd ra hağır dāšten	خود را حقیر داشتن	disprezzar se stesso, tenersi per vile	161/2

***	***	mubāḥeṣe, mucādele	مباحثه، مجادله	disputa	161/?
mübāḥiṣe etmek	مباحثه اتمک	mubāḥeṣe kerdən	مباحثه کردن	disputare	161/3
oğşayıssız	اوقشه یش سیز	nāmānend, bīṣebīh	نامانند، بی شبیه	dissimile	161/4
teğāfūl vurmek	تغافل ورمک	teğāfūl zeden	تغافل زدن	dissimulare	161/5
***	***	teğāfūl	تغافل	dissimulazione	161/?
teğāfūl eyleyen	تغافل ایلین	teğāfūl konende	تغافل کونده	dissimulatore	161/6
kimsenü köyülin sovutmek	کمسنو کنولین سووت مک	dil kesī rā serd kerdən	دل کسی را سرد کردن	dissuadere, raffredare	161/7
girü getirmek	کیرو کترمک	vāpes āverden	وا پس آوردن	dissuadere, ritirare	161/8
***	***	vāpes āverī	وا پس آوری	dissuasione, ritiramento	161/9
girü getirilmiş	کیرو کترلمش	pes āverde şode, dilserd kerde şode	پس آورده شده، دل سرد کرده شده	dissuasione	161/?
yararam	یارارم	mī şikāfem	می شکافم	distaccare	161/10
yardım	یاردم	şikāftem	شکافتم	distaccare	161/10
gin	کین	ferāḥ	فراخ	***	161/11
uzaḥ	اوزاخ	dūr	دور	distante, contano	161/12
uzaḥlūk	اوزاخلوک	dūrī	دوری	distanza	161/13
terāne	ترانه	terāne	ترانه	distico, una coppia di versi	161/14
gūlāb dutmek	کلاب دوتمک	golāb giriften	کلاب گرفتن	distillar acque	161/15
gūlāb dutan	کلاب دوتن	golābgīrī	کلاب گیری	distillazione d'acque	161/16
gūlāb dutan	کلاب دوتن	golābgīr	کلاب گیر	distillator d'acque'	161/17
ferḡ etmek	فرق اتمک	ferḡ kerdən, feṣl numūden	فرق کردن، فصل نمودن	distinguere	162/1
ferḡlūk	فرق لوک	ferkī, feṣlī	فرقی، فصلی	distinione	162/2
ferḡ olmuş	فرق اولمش	ferḡ şode	فرق شده	distinto	162/3
berṭeref etmek	برترف اتمک	berṭaraf kerdən	برطرف کردن	distogliersi, mettersi da banda	162/4
***	***	reviṣ gozāšten	رویش گذاشتن	distogliersi lasciar il costume	162/?
***	***	periṣān	پریشان	distratto	162/?
ḡismet işi	قسمت ایشی	ḡismetkārī	قسمت کاری	distribuzione, vedi dispensare	162/5
pay işi	پای ایشی	baḥṣkārī	بخش کاری	distribuzione, vedi dispensare	162/5
žāyi' etmek	ضایع اتمک	žāyi' kerdən, bāṭil kerdən	ضایع کردن، باطل کردن	distruggere, guastare, rovinare	162/6

hārāb etmek	خراب اتمک	herāb kerden, bāṭil kerden	خراب کردن، باطل کردن	distruggere, guastare, rovinare	162/6
kicürürem	کیجورورم	mī godezānem	میکدزانم	distruggere, liquefare	162/7
kicirdüm	کیجردم	godezānīdem	کدزانیدم	distruggere, liquefare	162/7
erinnem	ارنم	mī godāzem	میکدازم	distruggersi, liquefarsi, vedi disfarsi	162/8
erindim	ارندم	godāḥtem	کداختم	distruggersi, liquefarsi, vedi disfarsi	162/8
zāyi' lūk	ضایع لوک	zāyi', bāṭilī	ضایع، باطلی	distruttione, guastamento, rovina	162/9
hārāblūk	خراب لوک	herābī, bāṭilī	خرابی، باطلی	distruttione, guastamento, rovina	162/9
hārāb olmuş	خراب اولمش	herāb kerde şode	خراب کرده شده	distrutto, guasto, rovinato	162/10
bāṭil olmuş	باطل اولمش	bāṭil kerde şode	باطل کرده شده	distrutto, guasto, rovinato	162/10
gümrah etmek	کمره اتمک	gomrah sāḥten, ez rah der āverden	کمره ساختن، از راه در آوردن	disviare, levar dal dritto camino	162/11
yolsız	یول سیز	bīrah	بی راه	disviato, che fuori del dritto camino, errante	162/12
gümrah	کمره	gomrah	کمره	disviato, che fuori del dritto camino, errante	162/12
hāşilsiz	حاصل سیز	bīhāşil	بیحاصل	disutile, senza profitto, vedi un utile	162/13
fāydasız	فایده سیز	bīfāyide	بیفایده	disutile, senza profitto, vedi un utile	162/13
derzī ūksigi	درزی اوکسیکی	engoşt-vāne-i ḥeyyāt	انکشتوانه خیلط	ditale, per cuscire	162/14
me' gūl deyirsen	معقول دیرسن	ma' kūl mī gūyī	معقول میکویی	dite bene, havete ragione	162/15
barmağ	بارماغ	engoşt	انکشت	dito, membro del corpo	162/16
baş barmağ	باش بارماغ	engoşt-i ner, engoşt-i ibhām	انکشت نر، انکشت ابهام	dito grosso	162/17
şehādet barmağı	شهادت بارماغی	engoşt-i şehādet, engoşt-i sebbābe	انکشت شهادت، انکشت سبابه	dito indice	162/18

orta barmağ	اورته بارماغ	engošt-i miyān, engošt-i vusṭā	انگشت میان، انگشت وسطی	dito di mezzo	162/19
kici barmağ	کیچی بارماغ	engošt-i bāzr	انگشت بضر	dito anulare	163/1
sıcılığ barmağ*	سیجلیخ بارماغ	engošt-i ḥınşır, engošt-i kālūc	انگشت خنصر، انگشت کالوج	dito piccolore	163/2
pence	پنجه	pence	پنجه	dita delle mani, cinque dita	163/3
dimek	دیمک	goftār	گفتار	dittione	163/4
olurdum	اولوردم	mī şevem	می‌شوم	divenire, fieri, lat. evadere	163/5
oldum	اولدم	şodem	شدم	divenire, fieri, lat. evadere	163/5
bundan geyr	بندن غیر	gayr ez in	غیر از این	diversamente	163/6
tefāvūt	تفاوت	tefāvut	تفاوت	diversita', differenza	163/7
mühtelif	مختلف	muhtelifi	مختلفی	diversita', differenza	163/7
mühtelif	مختلف	muhtelif	مختلف	diverso, differente	163/8
tefāvütlü	تفاوت‌لو	tefāvutdār	تفاوت‌دار	diverso, differente	163/8
dahi	دهی	dīger	دیگر	diverso, cioe' altro	163/9
ferğ	فرق	ferḡ	فرق	diverso, cioe' cosa distinta	163/10
ayru	ایرو	codā	جدا	diverso, separato, tutte queste parole si usano per dire diverso, differente	163/11
ayru etmek	ایرو اتمک	codā kerdn	جدا کردن	dividere, separare, spartire	163/12
allāhiyyet	الله‌هیت	ḥodāiyyet	حدایت	divinita'	163/13
īzediyyet	ایزدیت	īzidiyyet	اوزدیت	divinita'	163/13
***	***	īzidī, īzdānī, allāhī	ایزدی، ازدانی، آلهی	divino	163/?
ayru olmak	ایرو اولمک	codā codā	جدا جدا	divisamente	163/14
***	***	ḡābil-i ḡismet, pezīr	قابل قسمت، پذیر	divisibile	163/?
***	***	codāiyyet	جدایت	divisione	163/?
***	***	codā	جدا	diviso	163/?
meşhūr etmek	مشهور اتمک	meşhūr kerdn	مشهور کردن	divolgare, publicare	163/15
şöhret vermek	شهرت ورمک	şohret dāden	شهرت دادن	divolgare, publicare	163/15
şöhret tabınmış	شهرت تابنمش	şohret yāften, meşhūr	شهرت یاغتن، مشهور	divolgare, publicato	163/16
bel' etmek	بلع اتمک	bel' kerdn	بلع کردن	divorare	163/17
bel' eyleyen	بلع ایلین	bel' konende	بلع کننده	divoratore	163/18

ayrılık arvatınan arasında	ایرولوک اروت اینن اراسنده	mufāreket, fīrāḡ miyān-i zen u şevher	مفارقت، فراق میان زن شوهر	divortio, di cusione tra moglie e marito	163/19
on iki	ان ایکی	duvāzdeh	دوازده	dodici	164/1
***	***	***	***	dogana	164/?
***	***	***	***	dogancivo	164/?
derd	درد	derd	درد	doglia	164/2
zih derdi	زه دردی	derd-i zih	درد زه	doglia di petto	164/3
baş derdi	باش دردی	derd-i ser	درد سر	doglia di testa	164/4
dövr dövr	دور دور	dovr dovır	دور دور	di ogni torno	164/5
her terefe	هر طرفه	be her teref	بهر طرف	di ogni parte	164/6
iki iki	ایکی ایکی	dō dō, tā	دو دو، تا	due	164/7
iki cüft cüft	ایکی جفت جفت	do tā do tā, coft coft	دو تا دو تا، جفت جفت	due a' due	164/8
şirîn	شرین	şirîn	شیرین	dolce	164/9
şirîn söz	شرین سوز	herf-i şirîn	حرف شیرین	dolce parola, parola piacevole	164/10
mülāyim söz	ملایم سوز	herf-i mulāyim	حرف ملایم	dolce parola, parola piacevole	164/10
mülāyimluğınan	ملایم لوقن	be mulāyemet	بملایمت	dolcemente, piacevolmente	164/11
şirînlük	شرین لوک	şirîni	شیرینی	dolcezza	164/12
derdlü	در دلو	derdnāk	در دناک	dolente, dolorozo, addolorato	164/13
dimāğ-ı hüşk	دماغ خوشک	dimāğ-ı hoşk	دماغ خشک	dolent, afflitto	164/14
nāle eylerem	نالہ ایلرم	mî nālem	مینالم	dolente, lamentarsi, gemere	164/15
nāle eyledim	نالہ ایلدم	nālīdem	نالیدم	dolente, lamentarsi, gemere	164/15
derdi çekmek	دردی چکمک	derd rā keşiden	درد را کشیدن	dolersi, sentir dolore	164/16
derd etmek	درد اتمک	derd kerden	درد کردن	dolere dar dolore	164/17
baş ağrımek	باش اقری مک	serderd kerden	سر درد کردن	doler la testa	164/18
peşmān olmak	پشمان اولمک	peşimān būden	پشیمان بودن	dolersi, pentirsi	164/19
peşmān olmak	پشمان اولمک	nedāmet dāšten	نداتم داشتن	dolersi haver riverescimento	165/1
derd	درد	derd	درد	dolere	165/2
perre derdi	پره دردی	derd-i perre	درد پره	***	165/3
heberleşmek	خبرلش مک	porsiş, sūāl	پرسش، سوال	domanda, interrogatione	165/4
istemek	استه مک	teleb	طلب	domanda	165/5
meṭleb	مطلب	mî talebî	میطلبی	domanda	165/5
iltimās	التماس	iltimās	التماس	domanda pregliere	165/6
müdde'ā	مدعا	mudde'āyî	مدعایی	domanda pregliere	165/6

isterem	استرم	mī talebem	میطلبم	domandare	165/7
istedim	استدم	ṭalebīdem	طلبیدم	domandare	165/7
öz hağğ istemek	اوز حق استه مک	ḥaqq-i ḥöd rā ṭalebīden	حق خود را طلبیدن	domandare il suo dovere	165/8
istemek becid	استه مک بجد	ṭaleb kerden becidd, cehd	طلب کردن بجد، جهد	domandar istantemente	165/9
‘ācizlūgin istemek	عاجز لوکین استه مک	ez rüy-i ‘aciz ṭaleb kerden	از روی عجز طلب کردن	domandar supplichevolme nte, huncilemente	165/10
meṭlūb	مطلوب	meṭlūb	مطلوب	domandato, ricercato	165/11
meṭleb	مطلب	meṭlab	مطلب	domandatore	165/12
ṭālib	طالب	ṭālib	طالب	domandatore	165/12
ṣabāḥ	صبح	ferdā	فردا	domani	165/13
ṣabāḥ	صبح	ṣabāḥ	صبح	doman mattina	165/14
dünle ṣabāḥ	دنلا صبح	ferda ṣabāḥ	فردا صبح	domani all' alba	165/15
biri günü	بیری کونی	pes ferdā	پس فردا	domani l'altro	165/16
yorga etmek	یورقه اتمک	yurke kerden	یورقه کردن	domare, s'intende de' cavalli	165/17
elata etmek	ال اته اتمک	zırdest kerden, zırhokm kerden	زیر دست کردن، زیر جکم کردن	domare, sottomettere, giudicare	165/18
yorga olunmuş	یورقه اولون میش	yurke kerde şode, serberāḥ kerde şode	یورقه کرده شده، سربراه کرده شده	domato	165/19
elata olmuş	ال اته اولمش	zırdest kerde şode	زیر دست کرده شده	domato, sottomesso	165/20
yorgacı	یورقه جی	yurkeçi	یورقه جی	domatore de' cavalli	166/1
elata eleyen	الته الین	zırdest konende	زیر دست کننده	domatore, soggiogatore	166/2
yekşenbe	یکشنبه	yekşenbe	یکشنبه	domenica, giorno festivo di christiani	166/3
āşinā	اشنا	āşinā	اشنا	domestico, familiare, conosciuto	166/4
ıye	ایه	şāhibī	صاحبی	dominio, padronanza	166/5
mülk	ملک	mulk	ملک	dominio, signoria, stato	166/6
memleket	مملکت	memleket	مملکت	dominio, signoria, stato	166/6
ğelemrov	قلمرو	qalemrov	قلمرو	dominio, cioè' tutto il stato, e paese che comanda un re o'prencipe	166/7
baḥışlaram	باخشلرم	mī baḥşem	می بخشم	donare	166/8
baḥışladım	باخشلدم	baḥşīdem	بخشیدم	donare	166/8

peşkeş vermek	پشکش ورمک	pīškeş dāden	پیشکش دادن	donare, cioe' dar un presente	166/9
borc vermek	بورج ورمک	ḵarż baḥşīden	قرض بخشیدن	donar o' rimetter il debito	166/10
baḥuşlamak	باخوشله مک	baḥşāyiş	بخشایش	donatione	166/11
peşkeş	پشکش	pīškeş	پیشکش	donativo, presente	166/12
peşkeş veren	پشکش ورن	pīškeş dehende, baḥşende	پیشکش دهنده، بخشنده	donatore	166/13
handā	هانده	ez kocā	از کجا	donde, di qual luogo	166/14
arvat	اروت	zen, 'avret	زن، عورت	donna	166/15
ḥātūn	خاتون	ḥātūn	خاتون	donna honorata, madrona nobile	166/16
iki cānlu arvat	ایکی جانلو اروت	zen-i bārdār, zen-i ābisten	زن باردار، زن آبستن	dona gravida	166/17
tōḥfe	تحفه	tuḥfe	تحفه	dano, o presense d'alcuna galantaria	166/18
tayrı ne' meti	تایری نعمتی	ni' met-i ḥodā	نعمت خدا	dono di dio	166/19
ḥil' at	خلعت	ḥil' et	خلعت	dono che si dà all' inferiose, come veste, cavallo	166/20
ḡız	قز	doḥter	دختر	donzella	167/1
sora	سوره	ba'd	بعد	dopo	167/2
andan sora	اندن سوره	ba'd ez ān	بعد ازان	dopo questo, dopo quello	167/3
inden sora	ایندن سوره	ba'd ez īn ki	بعد ازین که	dopo che	167/4
iki ḡad etmek	ایکی قد اتمک	dōlā kerdn	دولا کردن	doppiare	167/5
iki ḡad	ایکی قد	dōlā	دولا	doppio	167/6
iki ḡisim	ایکی قسم	dō ḵism	دو قسم	doppio duplice di due sorti	167/7
merdūd	مردود	merd-i dō rūy	مرد دو روی	doppio, huomo di due faccie	167/8
münāfiḡ	منافق	merd-i munāfiḡ	مرد منافق	dopplo, huomo di due faccie	167/8
ḡızıl yüze etmek	غزل یوزه اتمک	rūkeş-i ṭelā kerdn	روکش طلا کردن	dorare	167/9
***	***	rūkeş-i ṭelā kerde şode	روکش طلا کرده شده	dorado	167/?
ḡızıl yüze eyleyen	غزل یوزه ایلین	rūkeş-i ṭelā konende	روکش طلا کننده	doratore	167/10
yüz ḡızıl	یوز غزل	rūkeş-i ṭelā	روکش طلا	doratura	167/11
ḡızıllu	غزلی	ṭelāyī	طلایی	d'oro	167/12
ḡızıldan	غزلدن	ez ṭelā	از طلا	d'oro	167/12
yatmış	یاتمش	ḥābīde	خوابیده	dormiente, dormentato	167/13

yuḥa getmiş	يوخه كتمش	ḥāb reften	خواب رفتن	dormiente, dormentato	167/13
yuḥusı ağır kişi	يوخوسی اقر کیشی	merd-i ḥābgirān	مرد خواب کران	dormiglioso	167/14
yataram	ياترم	mī ḥābem	ميخوابم	dormire	167/15
yatdım	ياتدم	ḥābīdem	خوابيدم	dormire	167/15
yuḥa getmek	يوخه كتمك	ḥāb reften	خواب رفتن	andar a' dormire	167/16
bu ki yatar balıḡ dutmaz	بو كه ياترم بالغ دتمز	ān ki mī ḥābed māḥī ne mī gired	انكه ميخوابد ماهی نميکيرد	quello che dorme non piglia pesci, cioe' chi non travaglia non guadagna proverb persiano	167/17
arḥa	ارخه	pošt	پشت	dorso, parte posteriore dell' uomo	167/18
mehr	مهر	mehr	مهر	dote	167/19
dānišmend	دانشمند	be dāniš, mihmāne	بدانش، مهمانه	dottamente	168/1
dānā	دانا	dānā	دانا	dotto	168/2
‘ālim	عالم	‘ālim	عالم	dotto	168/2
ṣeyḥ	شیخ	ṣeyḥ	شیخ	dottore primario. lo danno, titolo ad stuicenna	168/3
feḡīh	فقیه	faḡīh	فقیه	dottore	168/4
ṣeyḥ	شیخ	ṣeyḥ	شیخ	dottore primario. lo danno titolo ad stuicenna	168/5
keyḥā	کیخا	reīs	رئیس	dottore primario. lo danno titolo ad stuicenna	168/5
‘elm	علم	‘ilm	علم	dottrina, scienza	168/6
te‘lim	تعليم	te‘lim	تعليم	dottrina, addottrinamento	168/7
te‘lim vermek	تعليم ورمك	te‘lim dāden	تعليم دادن	addottrinare, dar dattrina	168/8
handā	هانده	kocā	کجا	dove	168/9
ḥaḡḡ	حق	ḥaḡḡ	حق	dovere, ragione	168/10
bir kimseye ḥaḡḡ vermek	هر کسيه حق ورمك	her kes rā ḥaḡḡ-i ḥōd dāden	هر کس را حق خود دادن	dar a' ciascuno il suo dovere	168/11
siz ḥaḡḡuvuz benim yanımda ḡalmayubdur	سيز حق اوز منم يانمده قالمیوبدور	ḥaḡḡ-i šomā pīš-i men nemāned	حق شما پیش من نتاند	il vostro dovere non resterà appresso dime cioe' non vi	168/12

				fraudero' del vostro dovere	
siz hağğ žāyi' olmasun	سيز حق ضايع اولمسون	hağk-i šomā žāyi' neševēd	حق شما ضايع نشود	il dover vostro non andara' male frase persi	168/13
borc olmak	بورج اولمک	qarż dāšten	قرض داشتن	dovere, cioe' esser debitore	168/14
men senden min altun isterem	من سندن من التون استرم	men ez šomā deh hezār dīnār mī talebem	من از شما ده هزار دينار ميطلبم	dici dovete a' me dieci scudi d'oro vo domando da voi dici scudi d'oro frase p.siana	168/15
šāyeste	شايبسته	šāyeste	شايبسته	dovuto, degno	168/16
lāyiğ	لايق	lāyik	لايق	dovuto, degno	168/16
handā ki ola	هانده كه اوله	her cā ki bāšed	هر جا كه باشد	dovunque si sia	168/17
ejdahā	ازدها	ejdehā	ازدها	dragone	168/18
terhānlūk	ترخان لوک	terhānī	ترخانی	dragone sorte di herba	168/19
hağğ	حق	hağk	حق	dritto, ragione	168/20
me' gūl	معقول	ma' kūl	معقول	drittamente, ragionevolment e	169/1
sağ ve sol	ساق و سول	rāst u çep	راست و چپ	dritto, e mancino	169/2
götürrem	کتورم	ber mī dārem	بر میدارم	drizzare, levar in alto	169/3
götürdüm	کتردم	ber dāstem	برداشتم	drizzare, levar in alto	169/3
doğru vermek	دوقرو ورمک	rāst kerden	راست کردن	drizzare, far dritto	169/4
top yüzi tūfeng nişāne etmek	توب يوزی تفنگ نشانه اتمک	rūy-i tūb yā tofeng be nişāne kerden	روی توب يا تفنگ بنشانه کردن	drizzare un' artiglieria o'ar chi bugio verso un segno	169/5
deve cemmāz	دوه جماز	cemmāze-yi nākir	جمازه ناقر	dromedario, sorte di camelo velocisso	169/6
şekk	شک	şekk, şibh	شک، شبهه	dubio	169/7
gūmān	کمان	gomān, şibh	کمان، شبهه	dubio	169/7
şeklü	شکلو	muşekkek, teşekkī	مشکک، تشگی	dubbioso	169/8
müşkül olmak	مشکل اولمک	muşekkek būden, şekk dāšten	مشکک بودن، شک داشتن	dubitare	169/9
han	خان	hān	خان	duca, o' chan	169/10
iki yüz	ایکی یوز	divist	دویست	ducento	169/11
iki yüzem	ایکی یوزم	divistem	دویستم	ducentesimo	169/12
şāmil olmak	شامل اولمک	muştemel būden, mukerrer būden	مشمتمل بودن، مکرر بودن	durabile	169/13

***	***	***	***	durare, continuare	169/?
riyāzet çekmek	رياضت چکمک	riyāzet keşiden	رياضت کشیدن	durar fatica	169/14
meşegget aparmek	مشقت ابرمک	meşekkat borden	مشقت بردن	durar fatica	169/14
ğayırdan	قایردن	sāhtī	ساختی	durezza	169/15
berk	برک	seht	سخت	duro, duro nonliquido	169/16
berk tebī'et	برک طبیعت	seht tebī'et, seht şifet	سخت طبیعت، سخت سفت	duro, aspro di conditione	169/17
berk	برک	seht	سخت	duro, aspro, difficile	169/18
müşkül	مشکل	şeddād	شداد	duro, aspro, difficile	169/18
veh	وه	veh	وه	e. congruizione et	169/19
heyifdūr	حیف دور	heyfest	حیفست	e' un peccato dicesi quando alcuna cosa buona si guasta overo morendo ungiovane garbato o'un uomo valoroso	169/20
ābnūs	آبنوس	ābnūs	آبنوس	ebano, legno nero pretioso	170/1
tecāvüz etmek	تجاوز اتمک	tecāvuz kerdn	تجاوز کردن	eccedere, transgredire	170/2
***	***	hāriḳ-i 'ādāt būden	خوارق عادات بودن	eccere l'ordinario, enatural corso delle cose	170/?
fāzil	فاضل	fāzil	فاضل	eccellente	170/3
fezīletlū	فضلت لو	fezīletdār	فضیلت دار	eccellente	170/3
fezīlet	فضلت	fezīlet	فضیلت	eccellenza	170/4
***	***	***	***	eccesso, sopra bondanza troppo	170/?
tecāvüz	تجاوز	tecāvuz	تجاوز	eccesso, transgressione, eccettione	170/5
bundan geyr	بندن غیر	coz ez īn, sivā ez īn, ġayr ez īn	جز ازین، سوی ازین، غیر ازین	eccettuato questo fuor di questo	170/6
ayru etmek	ایرو اتمک	sivā kerdn	سوی کردن	eccettuare	170/7
gün dutulmek	گون دوتل مک	kusūf-i āftāb	کسوف آفتاب	eclisse del sole	170/8
ay dutulmek	ای دوتل مک	ḡusūf-i mäh	خسوف ماه	eclisse della luna	170/9
bundadur	بنده دور	īnest, īncā est	اینست، اینجاست	ecco, ecco qua'	170/10
***	***	***	***	echo, suono riflesso della voce	170/?

ğayırram	قایرم	mī sāzem	میسازم	edificare, construere. lat.	170/11
ğayırdım	قایردم	sāḥtem	ساختم	edificare, construere. lat.	170/11
‘imāret etmek	عمارت اتمک	‘imāret kerden	عمارت کردن	edificare, far' un' edificio	170/12
‘imāret	عمارت	‘imāret	عمارت	edificio, fabrica	170/13
car	چار	cār	چار	editto, bando	170/14
periveş verrem	پروش ورم	mī perverem	می پرورم	educare	170/15
periveş verdim	پروش وردم	perverīdem	پروریدم	educare	170/15
perveriş	پرورش	perveriş	پرورش	educatione	170/16
***	***	***	***	efeso, bursa	170/?
eşer	اثر	eşer	اثر	effetto, operazione	170/17
başa aparmek	باشه اپرمک	be ser borden	بسر بردن	effettuare, metter in esecuzione	171/1
yere getirmek	یره کترمک	be cā āverden	بجا آوردن	effettuare, metter in esecuzione	171/1
eşer eyleyen	اثر ایلین	eşer konende	اثر کننده	efficace	171/2
eşer	اثر	eşer	اثر	efficacia	171/3
mişir	مصر	mişr	مصر	egitto, regione d' africa	171/4
mişirlü	مصرلو	mişrī	مصری	egittio, cosa d'egitto	171/5
o	او	ū	او	egli, lui	171/6
özi	اوزی	ḥod, ḥodeş	خود، خودش	egli stesso	171/7
doğru	دوقرو	rāst	راست	eguale, dritto	171/8
berāber	برابر	berāber	برابر	eguale, che sta' alpare	171/9
cüt	جوت	coft	جفت	eguale, di una stessa fattura, compagna	171/10
bu geder	بو قدر	hemīn qadr	همین قدر	eguale d'una stessa quantita'	171/11
doğruluḡ	دوقرلوخ	be rāstī	براستس	egualmente	171/12
doğru	دوقرو	rāstī	راستی	egualta', drittezza	171/13
berāber	برابر	berāberī	برابری	egualta', parita	171/14
cüt	جوت	coftī	جفتی	egualta', parita	171/14
fil	فیل	fīl, pīl	فیل، پیل	elefante animal grandisso	171/15
***	***	***	***	elegante, bello ornato	171/?
belāget dimekde	بلاغت دیمک ده	beliḡ der goftār	بلیغ در گفتار	elegante nel parlare	171/16
***	***	***	***	eleganza	171/?
sicerem	سیجرم	mī gozīnem	میگزینم	elegere	171/17
sicdim	سیجدم	gozīdem	گزیدم	elegere	171/17

ihtiyār etmek	اختیار اتمک	ihtiyār kerden	اختیار کردن	elegere deli berare	171/18
taht oturdmek	تخت اوتردمک	der taht nişāneden	در تخت نساندن	elegere ge, o'simile mettere nel seggio reale	171/19
'enāşir	عناصر	'enāşir	عناصر	elementi	171/20
'ünşür	عنصر	'unşur	عناصر	elemento	172/1
şedege	صدقه	şedeke	صدقه	elemosina	172/2
heyraṭ	خیرات	heyraṭ	خیرات	elemosina	172/2
secilmiş	سجل میش	gozinī	گزینی	elettione	172/3
secil	سجیل	ber gozide	برگزیده	eletto	172/4
şifete secilmiş	صفتہ سجیل میش	der menşeb-i gozide	در منصب گزیده	eletto in alcun offitio	172/5
sicilen	سیجلن	gozīn, gozīnende	گزین، گزیننده	elettore	172/6
götüren	کوثرن	berdārī	برداری	elevamento, alzamento	172/7
götürrem	کوثرم	ber mī dārem	برمیدارم	elevare, alzare	172/8
götürdüm	کوثردم	berdāstem	بر داشتم	elevare, alzare	172/8
götürülmüş	کوثرلمش	berdāste şode	بر داشته شده	elevato	172/9
herrāf	حراف	herrāf	حراف	eloquente	172/10
söz bilen	سوز بلن	sohēdān	سخن دان	eloquente	172/10
herrāflük	حراف لوک	herrāfi	حرافی	eloquenza	172/11
***	***	***	***	embrione	172/?
işlāḥ etmek	اصلاح اتمک	işlāḥ kerden	اصلاح کردن	emendare, correggere	172/12
tövbe etmek	توبه اتمک	tovbe kerden	توبه کردن	emendarsi, ravvedersi, pentirsi, far proposito di non far piu' cosa male	172/13
kicmek yaman yükden	کیجک یمان یوکدن	bāz āmeden ez bedī	باز آمدن از بدی	emendersi del male	172/14
işlāḥ	اصلاح	işlāḥ	اصلاح	emendatione, eminente	172/15
***	***	***	***	emisfero	172/?
merhem	مرهم	merhem	مرهم	empiastro	172/16
rehmsiz	رهم سیز	bīrehm	بیرحم	empio	172/17
zālim	ظالم	zālim	ظالم	empio	172/17
teperem	ته پرم	mī enbāšem	می انباشم	empire	172/18
tebdim	تبدیم	enbāstem	انباشتم	empire	172/18
doldurmek	دولدورمک	por kerden	پر کردن	empire far pieno	172/19
teperem	ته پرم	mī ākenem	می آکنم	empire forza calcare	172/20
tebdim	تبدیم	ākendem	آکندم	empire forza calcare	172/20
dolmuş	دول میش	por kerde şode	پر کرده شده	empito, fatto pieno	173/1
tündlük	تندلوک	tondī, zūrī	تندی، زوری	empito, furia	173/2
tünd	تند	tond	تند	empituoso	173/3

te'rif	تعریف	te'rif, tovşif, vaşf	تعریف، توصیف، وصف	encomia lade	173/4
şışmek	شش مک	āmās, bād, verem	اماس، باد، ورم	enfiagione	173/5
şışerem	ششرم	mī āmāsem	می اماسم	enfiarsi	173/6
şışdim	ششدم	āmāsīdem	اماسیدم	enfiarsi	173/6
şışmiş	شش میش	āmās	اماس	enfiato	173/7
verem olmuş	ورم اولمش	verem kerde şode	ورم کرده شده	enfiato	173/7
***	***	mu'ammā	معما	enimma	173/?
eḥnūḥ	اخنوخ	eḥnūḥ	اخنوخ	enoch, nome proprio	173/8
icerü getmek	ایچرو کتمک	enderün reften	اندرون رفتن	entrare	173/9
şefğet tabmek	شفقت تابمک	şefeğat yāften	شفقت یافتن	entrar in gratia	173/10
dergāh	درگاه	dergāh	درگاه	entrare della ccasa portale	173/11
***	***	***	***	entrata, rendita, vedi rendita	173/?
dāḥil etmek	داخل اتمک	dāḥil kerdn	داخل کردن	entrodurre, entromettere	173/12
dāḥil olmak	داخل اولمک	dāḥil şoden	داخل شدن	entrodursi, entro mettersi	173/13
dāḥil olmuş	داخل اولمش	dāḥil kerde şode	داخل کرده شده	entrodotta, entromesso	173/14
tedbîr	تدبیر	tedvîr	تدویر	epiciclo	173/15
veşf	وصف	vaşf	وصف	epiteto	173/16
ğebir daşınun tārîḥ(i)	قبر داشینون تاریخ	tārîḥ-i seng-i ḳabr	تاریخ سنگ قبر	epittafio, iscrizione di sepoltura	173/17
gice gündüz i'tidālî	کیجه کندوز اعتدالی	i'tidāl-i şeb u rûz	اعتدال شب روز	equinortio	173/18
mö'tedil gice	معتدل کیجه	mu'tedilu'n-nehār	معتدل النهار	equinortio	173/19
'edālet	عدالت	'edālet	عدالت	equita', giustizia	173/20
yolsız	یول سیز	bîrāh, gomrāh	بی راه، کمراه	errante	174/1
***	***	sehv	سهو	errore	174/?
yolsız olmak	یول سیز اولمک	bîrāhî	بی راهی	errore di mente, balordagine	174/2
ğelet	غلط	ğalaṭ	غلط	errore, come nel scrivere	174/3
zelālet	ضلالت	zelālet	ضلالت	errore nella fede, o'simile	174/4
ğāyetler	غایت لر	ğevāyet	غوايت	errore opinione	174/5
buḥār cıḥmek	بخار جیخ مک	buḥār der āmeden	بخار در آمدن	esalare	174/6
buḥār	بخار	buḥār	بخار	esalatione	174/7
buḥārlük	بخار لوک	buḥārî	بخاری	esalatojo	174/8
şûrişe getirmek	شورشه کترمک	be şûriş āverden	بشورش آوردن	esasperare, sconturbare, sdegnare	174/9
***	***	ḳādsüne, pel*	قادشونه، پل	esca, accendar, il fuoco	174/?

dişgaru goymek	دشقر و قويمک	bīrūn gozāšten	بيرون گذاشتن	escludere	174/10
dermānde	درمانده	dermānde	درمانده	escluso, lasciato di fuori derelitto	174/11
baḥuṣlamalu	باخوشله ملو	mu'afidār	معفی دار	esente, franco	174/12
mū'afi	معفی	mu'afi	معفی	esentione	174/13
meḥrūm etmek mīrāşdan	محروم اتمک میراث دن	meḥrūm kerdən ez mīrāş	محروم کردن از میراث	eseredare	174/14
vücūd	وجود	vucūd	وجود	esistentia	174/15
mevcūdlar	موجودلر	mevcūdāt	موجودات	esistentia	174/15
***	***	mevcūd	موجود	esistente	174/?
vācibū'l-vücūd	واجب الوجود	vācibu'l-vucūd	واجب الوجود	esistente necessario, che e' dio	174/16
fātiḥa	فاتحه	fātiḥa	فاتحه	esordio, preludio	174/17
şāyeste	شایسته	şāyeste, bāyiste	شایسته، بایسته	espiciente, conveniente	174/18
lāyiğ	لایق	lāyik, bāyiste	لایق، بایسته	espiciente, conveniente	174/18
sınamek	سینه مک	āzmāyiş, āzmūdegī	آزمایش، آزمودگی	esperienza, prattica	175/1
sınamek	سینه مک	imtiḥān, āzmāyiş	امتحان، آزمایش	esperienza, prova, saggio	175/2
sınaram	سینرم	mī āzmāyem	می آزمایم	esperimentare, foor prova, tentare	175/3
sınadım	سیندم	āzmūdem	ازمودم	esperimentare, foor prova, tentare	175/3
sınamek	سینه مک	imtiḥān kerdən	امتحان کردن	esperimentare, assaggiare	175/4
acaram	آجرم	mī goşāyem	میکشایم	esplicare, dechiarare, aprire	175/5
acdım	اجدم	goşānīdem	کشانیدم	esplicare, dechiarare, aprire	175/5
beyāna getirmek	بیانه کترمک	der beyān āverden	در بیان آوردن	esplicare dar l'espositione vedi dechiarare	175/6
ḥāṭirnişān etmek	خاطر نشان اتمک	ḥāṭirnişān kerden	خاطر نشان کردن	esplicare dar l'espositione vedi dechiarare	175/6
ḥāṭirnişān	خاطر نشان	ḥāṭirnişān	خاطر نشان	esplicatione	175/7
beyān	بیان	beyān	بیان	esplicatione	175/7
acmek	اجمک	goşāyiş	کشایش	esplicatione	175/7
neẓere goyulmuş	نظره قویل میش	der neẓer nihāde şode	در نظر نهاده شده	esposto, messo nel' cospetto	175/8
dile sürmek	دله سورمک	ber zebān rānden	بر زبان راندن	esprimere, proferire	175/9

dile cārī etmek	دله جاری اتمک	ber zebān cārī kerden	بر زبان جاری کردن	esprimere, proferire	175/9
yarı tabmek	یاری تابمک	nuşret yâften	نصرت یافتن	espugnare	175/10
***	***	nuşret	نصرت	espugnazione	175/?
pāk olmak	پاک اولمک	nezih şoden	نزه شدن	espurgarsi di qualche calunnica	175/11
hülāşe	خلاصه	hölāşe	خلاصه	esquisito	175/12
zübde	زبده	zobde	زبده	esquisito	175/12
böyük eylerem	بنوک ایلرم	mī efrāzem	می افرازم	essaltare, ingrandire, inalzare	175/13
böyük eyledim	بنوک ایلدم	efrāhtem	افراختم	essaltare, ingrandire, inalzare	175/13
serefrāz etmek	سرافراز اتمک	serefrāzī	سرافرازی	essaltatione	175/14
serefrāz olunmuş	سرافراز اولون میش	serefrāz kerde şode	سرافراز کرده شده	essaltato, ingrandito, fatto celebre	175/15
heberleşürem	خبرلشورم	mī porsem	می پرسم	essaminare, interrogare	175/16
heberleşdim	خبرلشدم	porsidem	پرسیدم	essaminare, interrogare	175/16
heberleşmek	خبرلش مک	porsiş	پرسش	essame, interrogazione	175/17
ğansız	قانسیز	bīhūn	بیخون	essangue, senza sangue	175/18
taḥşildār	تحصلدار	taḥşildār	تحصیلدار	essattore, risutitore	175/19
mişl	مئل	mişl, mānend	مئل، مانند	esempio, similtudine	175/20
mişl	مثل	mişl	مثل	esempio, cosa che si racconta	176/1
meşğ	مشق	meşq	مشق	esempio, o' mostra per scrivere	176/2
sermeşğ	سر مشق	serḥeṭ	سر خط	esempio, o' mostra per scrivere	176/2
‘ibret	عبرت	‘ibret	عبرت	esempio, che si piglia dal' altrui successo	176/3
çünki	چونکه	çönki	چونکه	essondo che	176/4
bā vüçüd ki	با وجود که	bā vüçüd in ki	با وجود اینکه	essendo che supposto che	176/5
zāt	ذات	zāt	ذات	essenza	176/6
kūnh	کنه	konh	کنه	essenza	176/6
māhiyyet	ماهیت	māhiyyet	ماهیت	essenza quidditas di cono i filosophi	176/7

yağşı öz zātında	یقشی اوز ذاتنده	hüb ez zāt-i hōd	خوب از ذات خود	essentially buona, dicesi di dio	176/8
zātında	ذاتنده	bi'z-zāt	بالذات	essentially	176/9
ölüye duā'	اولیه دعا	doā' ber meyyit	دعا بر میت	essequie, mortorio, oratione il morto, vedi mortoro	176/10
***	***	***	***	essequire	176/?
yere getirmek	یره کترمک	be cā āverden	بجا آوردن	essercita 'alcuna cosa, o esercitarsi	176/11
verciş eylerem	ورجیش ایلرم	mī verzem, verzīdem	می ورزم، ورزیدم	essercitarsi, accostumarsi	176/12
işığ örgermek	اشیق اورکن مک	reviş āmūhten	روش آموختن	essercitatione, esercitio	176/13
verziş	ورزش	verziş	ورزش	essercitato, assuefatto	176/14
leşker	لشکر	sipāh, leşker	سپاه، لشکر	esercito	176/15
yayağ leşker	بیق لشکر	leşker-i piyāde	لشکر پیاده	esercito a piedi	176/16
atlu leşker	اتلو لشکر	leşker-i sevār	لشکر سوار	esercito a' cavallo	176/17
em olsam*	ام اولسم	umm būdem, bāšem	ام بودم، باشم	essere, sono, fui, sarro'	176/18
hāl	حال	hāl	حال	essere cioe' stato	176/19
yağşı	یقشی	bihbūd	بهبود	buono essere, buono stato	176/20
olaram	اولرم	mī şevem	میشوم	esser fatto, fieri. lat.	177/1
oldum	اولدم	şodem	شدم	esser fatto, fieri. lat.	177/1
şāyed	شاید	şāyed	شاید	puo' essere	177/2
geleceyden gem yemek	کلجیدن غم بیک	ez āyende gam hōrden	از آینده غم خوردن	esser ansioso dell'avvenire	177/3
uca olmak kimseye	اوجه اولمک کمسیه	istilā dāšten ber kesī	استلا داشتن بر کسی	esser da piu' d'alcuno, precedere	177/4
fāzil olmak kimseye	فاضل اولمک کمسیه	fezīlet dāšten ber kesī	فضیلت داشتن بر کسی	esser da piu' d'alcuno, haver eccellenza	177/5
keşik sahlamek	کشیک ساخله مک	keşik dāšten, nigehbāni kerden	کشیک داشتن، نگهبانی کردن	esser di guardia	177/6
aldatmek	الدمک	göl	کول	esser ingannato	177/7
aldanmek	الدمک	firīb hōrden	فریب خوردن	esser ingannato	177/7
olar	اولر	īşān	ایشان	essi	177/8
āvārelük	اواره لوک	āvāregī	آواره کی	essilio	177/9
ciħmek ölkeden	جیخ مک الکن	iħrāc ez ulke-i hōd	اخراج از الکه خود	essilio	177/9

kimsenü köyüli isitmek	کمنسو کنولی استمک	dil kesī germ kerden derkār	دل کسی کرم کردن درکار	essotare, riscaldare a' far alcuna cosa	177/10
neşîhet	نصحت	naşîhet numûden	نصیحت نمودن	essortare al bene predicare	177/11
pend etmek	پند اتمک	pend dâden	پند دادن	essortare al bene predicare	177/11
neşîhet	نصیحت	naşîhet	نصیحت	essotazione, predica	177/12
pend	پند	pend	پند	essotazione, predica	177/12
yay	یای	tābistān, şayf	تابستان، صیف	estate stagione dell' anno	177/13
reğbet	رقبت	murākabe	مراقبه	estasi	177/14
reğbet iyesi	رقبت ایسی	şāhib-i murākabe	صاحب مراقبه	estatico	177/15
bāṭil	باطل	bāṭil	باطل	esterninare, annihilare, guastare	177/16
zādsız etmek	زاد سیز اتمک	nāçîz kerden	ناچیز کردن	esterninare, annihilare, guastare	177/16
bāṭil iş	باطل اش	bāṭilkārī	باطل کاری	esterminazione, esterminio	177/17
zāhirde	ظاهرده	der zāhir	در ظاهر	esternamente	177/18
hāric	خارج	hāric	خارج	esterno di fuori	177/19
eylerem	ایلرم	mī kenem	میکنم	estirpare, sradicare, cavare	177/20
eyledim	ایلدم	kendem	کندم	estirpare, sradicare, cavare	177/20
āḥır	اخر	āḥır	آخر	estremita', ultimo, finimento della cosa	178/1
kenāre	کناره	kenāre	کناره	estremita' come d'una veste, di una piazza, d'un campo, d'una carta	178/2
dişgaru	دشقرو	hāric, bîrûn	خارج، بیرون	estrinseco	178/3
‘ömür	عمر	‘omr	عمر	eta'	178/4
yaş	یاش	sinn	سن	eta'	178/4
hemîşe	همیشه	dāim, sermed	دایم، سرمد	eternamente, perpetuamente	178/5
ebedü'l-âbād	ابدالاباد	ebedu'l-âbād	ابدالاباد	eternamente, in eterno	178/6
cāvīdlük	جاوید لوک	cāvīdī	جاویدی	eternita'	178/7
sermedlük	سرمدلوک	sermedī	سرمدی	eternita'	178/7
ezellük	ازللوک	ezelī, biēvvel	ازلی، بی اولی	eterno a' parte ante, senza principio	178/8

ebedlük	ابدلوک	ebedī	ابدی	eterno a'parte post senza fine	178/9
āḥirlük	آخلرلök	bīāḥiri	بی آخری	eterno a'parte post senza fine	178/9
ḥebeş ölkesi	حبش الکه سی	ulke-i ḥabeşe	الکه حبشه	etiopia, regiona d'asia	178/10
ḥezret-i hevvā	حضرت هوا	ḥazret-i hevvā	حضرت حوّا	eva prima nostra madre	178/11
boş etmek	بوش اتمک	ḥālī, tohī kerden	خالی، تهی کردن	evacuare	178/12
boşalmış	بوشل میش	tohī, ḥālī kerde şode	تهی، خالی کرده شده	evacuato	178/13
incīl-i müğeddes	انجیل مقدس	incīl-i muḡaddes	انجیل مقدّس	evangelio santo	178/14
incīller	انجیل لر	enācili, kitāb-i incīl	اناجیلی، کتاب انجیل	evangelista	178/15
firāt cayı	فرات جای	rūd-i firāt	رود فرات	eufrate fiume famosso	178/16
zāhir	ظاهر	zāhir, peydā	ظاهر، پیدا	evidente, chiaro	178/17
ışığ	اشیق	rovşen, peydā	روشن، پیدا	evidente, chiaro	178/17
zāhirlük	ظاهرلök	zāhiri, huveydāyī	ظاهری، هویدایی	evidenza	178/18
ışıklük	اشیق لök	rovşeni, huveydāyī	روشنی، هویدایی	evidenza	178/18
ihtirāz etmek	احتراز اتمک	ihtirāz kerden	احتراز کردن	evitare	178/19
***	***	***	***	eunucho d'alcun prencipe	178/?
frengistān	فرنکستان	frengistān	فرنکستان	europa terza parte del mondo si intende di quella che possedono li cristiani	178/20
frengī	فرنکی	frengī	فرنکی	europeo	178/21
‘imāret	عمارت	‘imāret	عمارت	fabrica	179/1
‘imāret etmek	عمارت اتمک	‘imāret kerden	عمارت کردن	fabricare, far fabrica	179/2
ḡayırram	قایرم	mī sāzem	میسازم	fabricare, edificare, costruere lat.	179/3
ḡayırdım	قایردم	sāḡtem	ساختم	fabricare, edificare, costruere lat.	179/3
‘imāret eyleyen	عمارت ایلین	‘imāret konende	عمارت کننده	fabricatore, chi fa' fabrica	179/4
bünyād	بنیاد	bennā	بِنّا	fabricatore, cioe' muratore	179/5
me‘mār	معمار	mi‘mār	معمار	fabricatore, capo mastro della fabrica	179/6

ḥammāl	حمال	ḥemmāl	حمال	facchino, portatore	179/7
yüz	یوز	rūy, vech	روی، وجه	faccia	179/8
her zādun yüzi ola	هر زادون یوزی اوله	rūy her çi bāsed	روی هر چه باشد	faccia, o' frontesipitio di qualunque cosa	179/9
şefḥe	صفحه	şefḥa	صفحه	facciata d'una carta	179/10
sağ elün şefḥesi	ساق الون صفحسی	şefḥa-i dest-i rāst	صفحه دست راست	facciata destra	179/11
sol elün şefḥesi	سول الون صفحسی	şefḥa-i dest-i çep	صفحه دست پب	facciata sinistra	179/12
meş'el	مشعل	meş'al	مشعل	face, o lumiera usata la notte da persiani grandi per le strade	179/13
iş	اش	kār	کار	facenda	179/14
ḥidmet	خدمت	ḥidmet	خدمت	facenda	179/14
mühümme	مهم ه	muhimī	مهمی	facenda, negotio	179/15
mühümler	مهم لر	muhimāt	مهمات	facenda, negotio	179/15
meşher	مسخر	meşheregī, meşheriyyet	مسخرکی، مسخریت	facetia, cosa ridicolosa	179/16
meşher eyleyen	مسخر ایلین	şāḥib-i meşheriyyet, meşhere	صاحب مسخریت، مسخره	faceto, burlone	179/17
āsān	اسان	āsān	آسان	facile'	179/18
āsānlük	اسان لوک	āsānī	آسانی	facilta'	179/19
āsānlūḡ	اسان لوخ	be āsānī	بآسانی	facilmente, con facilta'	179/20
āsāndur	آسان دور	āsān	آسان	facilmente verra e facil cosa che venga	180/1
yaḡundur ki gele	یاخوندور که کله	nezdiket ki biyāyed	نزدیکت که بیاید	facilmente verra e facil cosa che venga	180/1
söz bilen	سوز بلن	soḡenverī	سُخْوَری	facondia	180/2
söz iyesi	سوز ایسی	soḡenver	سُخْوَر	faconda	180/3
zehin iyesi	ذهن ایسی	şāḥib-i zihn	صاحب ذهن	faconda	180/3
***	***	tedzū*	تدزو	faggiano, uccello noto	180/?
***	***	lūbiyā	لوبیا	fagiolo, sorte di legume	180/?
***	***	dest-i gālle, girdbor, dās	دست غاله، کردبر، داس	falce stromento datagliar biade	180/?
paltar etegi	پالتر اتکی	dāmenī reḡt	دامنی رخت	falda delta veste	180/4
neccār	نچار	neccār, dorūdger	نچار، درودگر	falegname	180/5
ḡelb aḡca	قلب اقچه	zer-i ḡalb	زر قلب	falsa moneta	180/6

ğelb ağca düzedmek	قلب اقچه دوزدمک	zer-i ƣalb sāhten	زر قلب ساختن	falsare la moneta	180/7
ğullābī	قلابی	ƣollābī	قلابی	falsator di moneta	180/8
Ğelblük	قلب لوک	ƣalbī	قلبی	falsita'	180/9
aldatmek	الدمک	göl, fīrib, mekr	کول، فریب، مکر	falsita', fraude	180/10
ğelb	قلب	ƣalb	قلب	falso	180/11
nādürüst	نادرست	nādorost	نادرست	falso	180/11
münāfiġ kişi	منافق کشی	merd-i munāfiġ, merd-i dördī	مرد منافق، مرد دوردی	falso huomo doppio	180/12
teñtene	طنطنه	teñtene	طنطنه	fama	180/13
āvāze	آوازه	āvāze	آوازه	fama	180/13
yaġşılık	یقشی لوک	nīknāmī, nīkāvāzegī	نیکنامی، نیک آوازه کی	fama buon nuome	180/14
iştihā	اشتها	iştihā	اشتها	fame, appetito di mangiare	180/15
aclük	اجلوک	gorisnegī	کرسنگی	fame, appetito di mangiare	180/15
iştihā olmak	اشتها اولمک	iştihā dāšten	اشتها داشتن	haver fame	180/16
ac olmak	اج اولمک	gorisne būden	کرسنه بودن	haver fame	180/16
ev ehli	او اهلی	ehl-i ħāne, āl	اهل خانه، آل	famiglia, gente di casa famiglia, schiatta	180/17
ehl-i beyt*	اهل ابیت	ehl-i beyt, āl	اهل بیت، آل	famiglia, gente di casa famiglia, schiatta	180/17
bir kimse ehl-i evinden	بر کسمه اهل اویندن	yekī ez ehl-i beyt, (yekī ez ehl-i) ħāne-i dāde*	یکی از اهل بیت، خانه داده	famigliare, uno della famiglia	181/1
āşinā	اشنا	āşinā	اشنا	famigliare, amico domestico	181/2
***	***	***	***	famigliare, congiunto, intrinseco	181/?
āşināluġ	اشنا لوخ	āşināyī	آشنایی	famigliarita', domesichezza	181/3
serefrāz	سرافراز	serefrāz	سرافراز	famosa, celebre, glorioso	181/4
fānus	فانوس	fānūs	فانوس	fanale, lanternone	181/5
ġız	قیز	doġter	دختر	fanciullo	181/6
uşaġ	اوشاق	tifl, beççe	طفل، بچه	fanciulletto	181/7
uşaġlūk	اشلق لوک	tufūliyyet	طفولیت	fanciullezza	181/8
caġala	جغله	ceġale, şebī	جغله، صبی	fanciullo piccolino di, anni sin' alli in circa	181/9

oğlan	اقلن	peser	پسر	fanciullo, figliolo	181/10
palçuḡ	پالچوخ	gil	کل	fango, malta	181/11
kāh(g)il	کاهل	kāhgil	کاهکل	fango e paglia, con eui fabricano in persia	181/12
çoḡ palçuḡ	چوخ پالچوخ	cāy-i por gil	جای پر کل	fangoso luogho	181/13
palçuḡlu	پالچوخلو	gilālūde	کل آلوده	fangoso in fangato	181/14
ḡeyāl	خیال	ḡeyāl	خیال	fantasia	181/15
ḡeyāller	خیالر	ḡeyālāt	خیالات	fantasma	181/16
boḡça	بقچه	boḡçe	بقچه	fardello	181/17
eylerem	ایلرم	mī konem	میکنم	fare	181/18
eyledim	ایلدم	kerdem	کردم	fare	181/18
gözetlemek	کوزتله مک	kemīn kerdem	کمین کردن	fare aguati, metter insidie	181/19
yetirrem	یترم	mī resānem	میرسانم	far arrivare, si intende anco per. ricapitare, far venir alle mani per far venire	181/20
yetirdim	یتردم	resānīdem	رسانیدم	far arrivare, si intende anco per. ricapitare, far venir alle mani per far venire	181/20
revān etmek	روان اتمک	revān sāḡten	روان ساختن	far andare, si piglia anco in senso, d'inciare, d'incraminare	182/1
yola salmek	یوله سالمک	be rāh endāḡten	براه انداختن	far andare, si piglia anco in senso, d'inciare, d'incraminare	182/1
ḡesāb etmek	حساب اتمک	ḡesāb kerdem	حساب کردن	far conti	182/2
ḡurtaruram	قورتوروم	mī rehānem	میرهانم	far dare	182/3
ḡurtardım	قورتردم	rehānīdem	رهانیدم	far dare	182/3
ḡāṣil almak	حاصل المک	ḡāṣil sitānden	حاصل ستاندن	far frutto, far profitto	182/4
fāyda almak	فایده المک	fāyide yāften	فایده یافتن	far frutto, far profitto	182/4
***	***	***	***	far herede	182/?
kimsenü yeri boş olmak	کمنسو یری بوش اولمک	cāy-i kesī ḡālī bōden	جای کسی خالی بودن	far mancamento, con l'absenza, suero in persiano non ni e' chi supplisia afia assenza del tale non vie' chi	182/5

				empia il suo hugho, che ficcia quel di buona chi igli faceva frase persiana	
me'lūm etmek	معلوم اتمک	ma'lūm sāhten	معلوم ساختن	far sapere, palesare, scorpire	182/6
'eziz olmak	عزیز اولمک	'aziz dāšten, mukerrem būden	عزیز داشتن، مکرم بودن	far stima, tener in conto	182/7
heğir etmek	حقیر اتمک	haķir dāšten, haķaret kerdn	حقیر داشتن، حقارت کردن	far poca stima, disprezzare	182/8
nöğsān yetirmek	نقصان یترمک	noğsān resāniden	نقصان رسانیدن	far danno	182/9
ziyān yetirmek	زیان یترمک	ziyān kerdn	زیان کردن	far danno	182/9
yaş eylem	یاش ایلم	mī terāvem	میترایم	far danno, dicesi di una botte quando ad e ben, stagnata, spandere, qual che apertura	182/10
yaş eyledim	یاش ایلدم	terāvidem	تراویدم	far danno, dicesi di una botte quando ad e ben, stagnata, spandere, qual che apertura	182/10
yaş etmek	یاش اتمک	terāviş kerdn	تراوش کردن	far danno item	182/11
irelū getmek	ایره لو گتمک	pīş reftn	پیش رفتن	far progresso	182/12
yādigārlūk goymek	یادگار لوک قویمک	yādigārī gozāšten	یادکاری گذاشتن	far cosa memorabile lascia memoria di se	182/13
***	***	be şe'ef āverden	بشعف آوردن	far venir desiderio d'alcuna cosa lodadola ingrandendola	182/?
zövg üste goymek	ذوق استه قویمک	be ser-i zovķ āverden	بسر ذوق آوردن	far rudere, rallegrare	182/14
zāmin olmak	ضامن اولمک	zēmān şoden, zāminī kerdn	ضمان شدن، ضمانی کردن	far sicurtā', far testamento	182/15
sadağ	سداغ	tīrdān, terkeş	تیردان، ترکش	faretra, cosa tener le frezza	182/16
pervāne	پروانه	pervāne	پروانه	farfalla	182/17
getirür	گتیرور	ārd	آرد	farina	182/18
sersām olmak	سرسام اولمک	sersām şoden	سرسام شدن	farneticare	182/19
sersām olmuş	سرسام اولمش	sersām şode	سرسام شده	farnetico	183/1
köbe	کوبه	sicāf	سجاف	fascia, o'lista	183/2

uşağlar gundağı	اوشاقلر قنداغی	ḵundāk-i tīflān	قنداق طفلان	fascia de bambini	183/3
gundağ sermek	قنداق سرمک	ḵundāk peçiden	قنداق پیچیدن	fasciare, infasciare	183/4
bir deste her neden ola	بر دسته هر نندن اوله	yekdeste ez her çi bāşed	یکدسته از هر چه باشد	fascetto di qualsivoglia cosa	183/5
cefā	جفا	cefā	جفا	fastidio, molestia	183/6
zehmet	زحمت	zehmet	زحمت	fastidio, molestia	183/6
vücūd berhemzedelüg i	وجود بر هم زده لوکی	ber hem zedeği-i vücūd	بر هم زده کی وجود	fastidio, scontentamento, interiore del corpo	183/7
köyül behem	کنول بهم	dil behem ber āmeden, vücūd ber hem ḥörden	دل بهم بر آمدن، وجود بر هم خوردن	haver fastidio ut supa nel corpo	183/8
vücūd behem olmak	جود بهم اولمک	dil behem ber āmeden, vücūd ber hem ḥörden	دل بهم بر آمدن، وجود بر هم خوردن	haver fastidio ut supa nel corpo	183/8
zāda köyül çekmek	زاده کنول چکمک	be te'ām dil nekeşiden	بطعام دل نکشیدن	fastidire, o'nauseare il cibo	183/9
cefā çekmek	جفا چکمک	cefā keşide	جفا کشیده	fastidito, molestato	183/10
meşegget	مشقت	meşekḵat	مشقت	fatica, travaglio	183/11
renc	رنج	renc	رنج	fatica, travaglio	183/11
riyāzet	ریاضت	riyāzet	ریاضت	fatica, travaglio	183/11
öz renc zāyi' etmek	اوز رنج ضایع اتمک	renc-i ḥöd zāyi' kerdən, renc-i ḥöd nābūd kerdən	رنج خود ضایع کردن، رنج خود نابود کردن	perder le fatiche	183/12
renc aparmamış gencimiz olmaz	رنج اپارممش کنج میز اولمز	nā borde renc genc mī ter nemişevēd	نا برده رنج کنج میتز نمیشود	senza fatica non si acquista tesoro, proverb persiano	183/13
riyāzet	ریاضت	riyāzet	ریاضت	faticare	183/14
meşegget çekmek	مشقت چکمک	meşekḵat keşiden	مشقت کشیدن	faticare	183/14
çoḷ renc	چوخ رنج	porriyāzet	پرریاضت	faticoso, pien di fatica	183/15
coḷ riyāzet	چوخ ریاضت	porrenc	پررنج	faticoso, pien di fatica	183/15
kirdār	کردار	kirdār	کردار	fatto, attione	183/16
olunmuş	اولون میش	kerde şode	کرده شده	fatto, cosa fatta	183/17
olaram	اولرم	mī şevem	میشوم	farsi et esser fatto, fieri lat.	183/18
oldum	اولدم	şodem	شدم	farsi et esser fatto, fieri lat.	183/18
eyleyici	ایلیجی	konende	کننده	fattore, chi fa' facitiore	183/19

vekīl	وکیل	vekīl	وکیل	fattore, agente, procuratore	183/20
sāhirlük	ساحرلوک	cādūgerī, sāhīrī	جادوگری، ساحری	fattura, incantamento	183/21
paġla	پاڭلا	baqlā	باڭلا	fava, sorte di legume	184/1
***	***	***	***	facilla	184/?
šan	شان	šan	شان	favo di miele	184/2
efsāne	افسانه	efsāne	افسانه	favola	184/3
efsāne dimek	افسانه دیمک	efsāne goften	افسانه گفتن	favoleggiare	184/4
şefġet	شفقت	şefeġat	شفقت	favore, gratia, che si fa' ad alcuno	184/5
kerem	کرم	kerem	کرم	favore, gratia, che si fa' ad alcuno	184/5
enislük	انس لوک	enīsī	انیسی	favore, o' gratia che si tiene appresso unripe	184/6
mügerreblük	مقرب لوک	muġarrebī, iĥsān	مقرّبی، احسان	favore, o' gratia che si tiene appresso unripe	184/6
***	***	***	***	favore, aiuto protettione. avadari	184/?
teġerrüb	تقرب	teġarrub	تقرب	favore, intrinseco d'un principe o'altri	184/7
enis	انس	enīs	انیس	favore, intrinseco d'un principe o'altri	184/7
enīs	انیس	enīs	انیس	favorito del re	184/8
pādšāh mügerrebi	پادشاه مقرّبی	muġarreb-i pādīšāh	مقرب پادشاه	favorito del re	184/8
enis etmek	انس اتمک	enīs sāhten	انیس ساختن	favorire, favorire appresio alcuno, metter in gratia	184/9
şefġet etmek	شفقت اتمک	şefeġat kerdn	شفقت کردن	favorire, gratificare, far gratia o'favare	184/10
te'rif dimek	تعریف دیمک	te'rif goften	تعریف گفتن	favorir lodando	184/11
hōş ola	خوش اوله	hōş bāşed	خوش باشد	favoritemi di cesi invitando alcuno, modo di cortesia	184/12
yaġluġ	یاڭلوخ	destmāl, rūmāl	دستمال، رومال	fazzoletto	184/13
***	***	***	***	fautore	184/?
isitme	اسیت مه	teb	تب	febre	184/14

isitme	اسیت	teblerz	تب لرز	febre calda e fredda	184/15
gızdırma	قزدرمه	teblerz	تب لرز	febre calda e fredda	184/15
üc isitmesi	اوج استمه سی	teb-i seyek	تب سه یک	febre terzana	184/16
dört gün isitmesi	دورت کون اسیت مسی	teb-i reb', çehāryek	تب ربع، چهاریک	febre quintana	184/17
hemîşe isitmesi	همیشه اسیت مسی	teb-i dāimī	تب دایمی	febre continua	184/18
mülā isitmesi	مولا اسیت مسی	teb-i mülā	تب مولا	febre che va' e' viene, che viene d' quando, in quando	184/19
ğeyb isitmesi	غیب اسیت مسی	teb-i gayb	تب غیب	febre interna, secreta	184/20
ince renc	انجه رنج	renc-i bārīk	رنج باریک	febre etica, mal sottile	185/1
zādlar dūrūdı	زادله دورودی	durūd-i çīzha	دروود چیزها	feccia	185/2
īmān	ایمان	īmān	ایمان	fedele, virtu' teologica	185/3
e' tīkād	اعتقاد	i' tīkād	اعتقاد	fedele, virtu' teologica	185/3
inanmek	اینان مک	bāverdārī	باورداری	fedele, credito, che si ha' ad alcuno	185/4
teşdiğnāme	تصدیق نامه	teşdiğnāme	تصدیق نامه	fedele in scritto, che si da' ad alcuno far fedele	185/5
e' tībār	اعتبار	i' tībār	اعتبار	fedele, fedelta', e' confidenza	185/6
e' timād	اعتماد	i' timād	اعتماد	fedele, fedelta', e' confidenza	185/6
teşdiğ etmek	تصدیق اتمک	teşdiğ kerden	تصدیق کردن	far fedele	185/7
müselmān	مسلمان	muselmān	مُسلمان	***	185/8
emīn	امین	emīn	امین	fedele leale	185/9
mō' teber	معتبر	mo' teber	معتبر	fedele leale	185/9
e' tībārlu	اعتبارلو	i' tībārī	اعتباری	fedele leale	185/9
emānet	امانت	emānet	امانت	fedalta', lealta	185/10
ciger	چکر	ciger	چکر	fegato	185/11
āferīn	افرین	āferīn	آفرین	felice	185/12
se' ādetmend	سعادتمند	se' ādetmend	سعادتمند	felice, beato	185/13
āferīniş	آفرینش	āferīnī	آفرینی	***	185/14
dövlētlü	دولتلو	dovletmend	دولتمند	felice, pieno di prosperita'	185/15
se' ādetmend	سعادتمند	se' ādetmendī, se' ādet	سعادتمندی، سعادت	felicitat', beatitudine	185/16
dövlētmendlik	دولتمند لوک	dovletmendī, devlet	دولتمندی، دولت	felicitat', prosperita'	185/17
nemed	نمد	nemed	نمد	feltro, sorte di panno, feltro, con cui coprono il	185/18

				piano delle stanze	
kice	کیجه	nemed	نمد	feltro, sorte di panno, feltro, con cui coprono il piano delle stanze	185/18
kepenek	کپنک	kepenek	کپنک	feltro grosso, in forma di balandrano	185/19
yapuncı	یاپونچی	yapunçı	یاپونچی	feltro sorte di mantello, che portano nella pioggia li persiani	185/20
arvat	اروت	zen	زن	femina, donna	186/1
dişi	دیشی	māde	ماده	femina, cioe' quello che non e' maschio	186/2
arvat	اروت	zen	زن	feminile, chi ha' costume di femina	186/3
kişi şifet	کیشس صفت	merdşifet	مرد صفت	feminino, oppesito, del mascolino	186/4
arvat	اروت	muenneş	مونث	feminile, chi ha' costume di femina	186/5
terk etmek	ترک اتمک	terk dāden	ترک دادن	fendere far una fessura	186/6
yarmek	یارمک	şikāf endāhten	شکاف انداختن	fendere far una fessura	186/6
yararam	یاره رم	mī şikāfem	میشکافم	fendersi	186/7
yardım	یاردم	şikāftem	شکافتم	fendersi	186/7
ayru	ایرو	codā	جدا	fesso, spartito	186/8
pāre olunmuş	پاره اولون میش	pāre kerde şode	پاره کرده شده	fesso, spartito	186/8
yarılmış	یارل میش	şikāfte şode	شکافته شده	fesse aperto, fesso crepato	186/9
yaruh	یاروخ	şikāf	شکاف	fessura	186/10
dergāh	درگاه	dergāh	درگاه	fenestra	186/11
baca ışığ için	باجه ایشیق ایچون	rovzene be cihet rovşenī	روزنه بجهت روشنی	fenestrella, apertura, ricever il lume	186/12
gapu	قاپو	der	در	legno, con cui si chiude la fenestra	186/13
ğagnūs	ققنس	kağnus	ققنس	fenice	186/14
samanluğ	سامان اوخ	kāhdan	کاه دان	fenile	186/15
yara vurmek	یاره ورمک	zehm zeden	زخم زدن	ferire	186/16
cirid bedene batırmek	جرید بدنه باتریمک	nīze der beden furū borden	نیزه در بدن فرو بردن	ferir con una lancia nelle panza	186/17

berk yara vurmek	برک یاره ورمک	zeḥm-i seḥt zeden	زخم سخت زدن	ferir gravemente	186/18
yara	یاره	zeḥm, rīṣ	زخم، ریش	ferita	186/19
yara	یاره	zeḥm	زخم	ferita, che ha' ricevuta una ferita	186/20
rīše yemiş	ریشه یمش	rīṣ ḥōrde	ریش خورده	ferita, che ha' ricevuta una ferita	186/20
cirīd yarası beden yemiş	جرید یاره سی بدن یمش	zeḥm-i nīze der beden ḥōrde	زخم نیزه در بدن خورده	ferito con una lancia nelle panza	187/1
berk yara yemiş	برک یاره یمش	zeḥm-i seḥt ḥōrde	زخم سخت خورده	ferito gravemente	187/2
yara vuran	یاره وورن	zeḥm zenende	زخم زننده	feritore	187/3
oturduram	اوتردورم	mī nişānem	می نشانم	fermare, pientare	187/4
oturdam	اوتردم	nişāndem	نشاندم	fermare, pientare	187/4
ḡāim etmek	قایم اتمک	ḡāim kerdem	قایم کردن	fermare, fortificare, stabilire	187/5
pāydar etmek	پایدار اتمک	pāydar sāḥten	پایدار ساختن	fermare, fortificare, stabilire	187/5
peşmān etmek kimseni	پشمان اتمک کمسنی	bāz dāšten şeḥṣī rā	باز داشتن شخصی را	fermare, arrestare, ritenere	187/6
bes etmek	بس اتمک	bes kerdem, gozāšten	بس کردن، گذاشتن	fermarsı, desistere	187/7
***	***	direng kerdem, istiḡāmet yāften, mustaḡīm şoden	درنگ کردن، استقامت یافتن، مستقیم شدن	fermarsı, star fermo in un luogo o' fermarsı d' alcuno opra qualche tempo	187/?
duraram	دوره رم	mī īstem	می ایستم	fermarsı, star fermo in un luogo	187/8
durdurdum	دردردم	īstādem	ایستادم	fermarsı, star fermo in un luogo	187/8
ḡaluram	قالورم	mī mānem	میمانم	fermarsı strada, o' simile, restare	187/9
ḡaldım	قالدم	māndem	ماندم	fermarsı strada, o' simile, restare	187/9
dur	دور	vāyist	وایست	fermati	187/10
begzār	بگذار	begzār	بگذار	fermati, lascia	187/11
ḡoy	قوی	begzār	بگذار	fermati, lascia	187/11
ḡāimluḡ	قایم لوخ	ḡāimī	قایمی	fermezza, sodezza	187/12

istehkāmī	استحکامی	istihkāmī	استحکامی	fermezza, sodezza	187/12
pāydār	پایدار	pāydārī	پایداری	fermezza, stabilita'	187/13
ḡāim	قایم	ḡāim	قایم	fermo, sodo, forte	187/14
berk	برک	seht	سخت	fermo, sodo, forte	187/14
pāydār	پایدار	pāydār	پایدار	fermo, stabile	187/15
***	***	***	***	feroce	187/?
***	***	***	***	ferocita'	187/?
demir evzarı	دیر اوزاری	efzār, evzār-i āhen	افزار، اوزار آهن	ferramenti, stromenti di ferro	187/16
na'1 bağlamek	نعل باقله مک	na'1 besten	نعل بستن	ferrare, metter ferri a' cavalli, o'simile	187/17
nalça bağlamek	نالچه باقله مک	na'1çe besten	نعلچه بستن	ferrare le scrape	188/1
demirçi	دیرچی	āhenger	آهنگر	ferraro, che lavora di ferro, vedi arte	188/2
demir pencere	دیر پنجره	pencere-i āhenin	پنجره آهنین	ferrata, che si suol metter alle fenestre	188/3
ayağ nicādı*	ایق نجاد	nicād-i pā	نجد پا	ferri da piedi	188/4
el zencīri	ال زنجیری	zencīr-i dest	زنجیر دست	ferri le mani, manette	188/5
demir	دیر	āhen	آهن	ferro, metallo noto	188/6
tovğ	طوق	tovk	طوق	ferro, o' catena il collo	188/7
zencīr etmek	زنجیر اتمک	zencīr kerdn	زنجیر کردن	ferro, o' catena il collo	188/7
at na'lı	ات نعلی	na'1-i esb	نعل اسب	ferro di cavallo	188/8
başmağ na'lı	باشماق نعلی	na'1çe-i keş	نعلچه کفش	ferro, con che si ferrano scarpe	188/9
sūmterāş	سمتراش	somterāş	سم تراش	ferro, con cui si tagliano l'onghie alle bestie	188/10
oğ peykānı	اوخ پیکانی	peykān-i tīr	پیکان تیر	ferro di frezza	188/11
cirīd	جرید	sinān-i nīze	سنان نیزه	ferro di lancia	188/12
ābādān	آبادان	ābādān	آبادان	fertile	188/13
me'mūr	معمور	ma'mūr	معمور	fertile	188/13
ābādānlūk	آبادان لوک	ābādānī, ma'mūrī	آبادانی، معموری	fertilita'	188/14
***	***	***	***	fessura	188/?
bayram	بایرام	'īd	عید	festa, giorno fesbuo	188/15
āyīnbendlūk	آین بندلوک	āyīnbendī	آین بندی	festa con apparati, et	188/16

				ornamenti di strada	
çırāgān	چراغان	çerāgān	چراغان	festa con lumi	188/17
şādlük	شادلوک	beşāret	بشارت	festa publica, allegrezza publica, alcuno bido na nuova	188/18
şöhbət	صحبت	ţereb	طرب	festa, festino, dove si sta' allegramente bevendo vino cantando, e suonando	188/19
‘işret	عشرت	‘işret	عشرت	festa, festino, dove si sta' allegramente bevendo vino cantando, e suonando	188/19
bayram etmek	بایرام اتمک	‘idī kerdēn	عیدی کردن	festeggiare, celebrar la festa	189/1
‘üzrḡāhlük	عذرخواه لوک	‘ozrḡāhī	عذرخواهی	festeggiare, accarezzare	189/2
***	***	***	***	feta di milone, o simile	189/?
tiyül iyesi	تیول دار	tiyüldār	تیول دار	feudatario	189/3
süst	سست	sost	سست	fiacco	189/4
ze ‘if	ضعیف	ze ‘if	ضعیف	fiacco	189/4
süstlük	سست لوک	sostī	سستی	fiacchezza	189/5
ze ‘iflük	ضعیف لوک	ze ‘ifī	ضعیفی	fiacchezza	189/5
od zebānesi	اود زبانه‌سی	zebāne-i āteş	زبانه آتش	fiamma	189/6
od şö ‘lesi	اد شعله‌سی	şu ‘le-i āteş	شعله آتش	fiamma	189/6
bögürlük	بکورلوک	pehlügāh	پهلوکاه	fianco	189/7
***	***	***	***	fianco, femur lat.	189/?
bögür	بکور	pehlū	پهلو	fianco, lato	189/8
şîşe	شیشه	şîşe	شیشه	fiasco di vetro	189/9
dar	دار	tong	تنک	fiasco di terra	189/10
ğerrābe	قرابه	ķerrābe	قرابه	fiasco grande da vino	189/11
debbe	دبه	debbe	دبه	fiasco grande d'oglio, butiro, o'simile	189/12
nefes vurmek	نفس ورمک	nefes zeden	نفس زرن	fiatare, spirare, mandar il fiato	189/13
nefes	نفس	nefes keşiden	نفس کشیدن	fiatare, tirar il fiato	189/14
***	***	nefes	نفس	fiato	189/?
segek	سکک	segek	سکک	fibia	189/15
icerü aparmek	ایجرو آپرمک	enderün borden	اندرون بردن	ficare	189/16
tikan bedene baırmek	تیکان بدنه باطرمک	hār der beden fūrū borden	خار در بدن فرو بردن	ficare un cotello nella panza	189/17

encir	انجیر	encir	انجیر	fico	189/18
e'timad	اعتماد	i'timad	اعتماد	fidanza	189/19
e'tibar	اعتبار	i'tibar	اعتبار	fidanza	189/19
e'tibar eylemek	اعتبار ایله مک	i'tibar dašten	اعتبار داشتن	fidarsi	189/20
***	***	***	***	fidei commissio	189/?
zehre	زهره	zehre	زهره	fiele	190/1
burma	بورمه	burma	بورمه	fieno, herba secca che mangiano liguimenti	190/2
ot	اوت	giyā	کیا	fieno, herba secca che mangiano liguimenti	190/3
vehşi heyvān	وحشی حیوان	heyvān-i vehşi	حیوان وحشی	fiera, come leone, orso	190/4
ām bazarı	ام بازاری	bazar-i 'evām	بازار عوام	fiera, mercato universale	190/5
zelum	ظلم	zelum	ظلم	fiero	190/6
it tebi'et kişi	ایت طبیعت کشتی	merd-i segşifet, dō tebi'et	مرد سک صفت، دو طبیعت	fiero huomo	190/7
zulf	زلف	zolf	زلف	fiezza di capelli	190/8
kakil	کاکل	kakol	کاکل	fiezza in mezzo al capo, quale portano l'arabi	190/9
giz	قیز	dohter	دختر	figlia	190/10
ögey giz	اوکی قیز	neduhteri	نه دختری	figliastra	190/11
uşağ	اوشاق	ferzend, veled, ibn	فرزند، ولد، ابن	figlio	190/12
mecāz uşağı	مجاز اوشاقی	ferzend-i mecāzi	فرزند مجازی	figlio adottivo	190/13
uşağ	اوشاق	tifl, beççe	طفل، بچه	figliolino, vedi bambino, fanciullo	190/14
oğlan	اقلن	peser	پسر	figliolo, ragazzo, s'intende anco figlio	190/15
şekil	شکل	şekl	شکل	figura	190/16
şüret	صورت	şüret	صورت	figura, imagine	190/17
yüz	یوز	rüy	روی	figura, aspetto	190/18
şüret	صورت	şüret	صورت	figura, aspetto	190/18
cekilmiş şekil	جکل میش شکل	şekl-i mudevver, şekl-i gird	شکل مدور، شکل کرد	figura rotunda	190/19
dört şekil	درت شکل	şekl-i murebbe'î	شکل مربعی	figura quadrata	190/20
üç künc şekil	اوج کنج شکل	şekl-i se künc	شکل سه کنج	figura triangolare	191/1
dört güşe şekli	دورت گوشه شکل	şekl-i çehār güşe	شکل چهار گوشه	figura quadrangolare	191/2
yağşı şüret	یقشی صورت	hōşşüret	خوش صورت	figura bella	191/3

yaman şüret	یمان صورت	bedşüret, bedheyet	بد صورت، بد هیات	figura brutta	191/4
bedşekil	بد شکل	bedşekil, bedheyet	بد شکل، بد هیات	figura brutta	191/4
şüret çekmek	صورت چکمک	şüret keşiden	صورت کشیدن	figurare, far figure	191/5
zehinde teşevvür etmek	ذهنده تصور اتمک	der zihñ mutaşavver şoden	در ذهن متصور شدن	figurarsi nella mente	191/6
şüret çekilmiş	صورت جکل میش	şüret keşide, mutaşavver	صورت کشیده، متصور	figurato	191/7
yanaram	یانرم	mî tâbem	می تابم	filare	191/8
yandım	یاندم	tâbîdem	تایبدم	filare	191/8
cehre egirmek	جهره اکرمک	çerh rişten	چرخ ریشتن	filare al molinello	191/9
ipek teli	ایپک تلی	tel-i ebrîşem	تل ابریشم	filaticcio di seta	191/10
***	***	çerh	چرخ	filatojo o' molinello, con cui si fila la lana o'simile,	191/?
heyât ipligi	خیاط اپلیکی	rîsmân-i heyâtî	ریسمان خیاطی	filo	191/11
***	***	***	***	filo della schiena	191/?
***	***	***	***	filo di spada o'simile	191/?
demir meftûli	دمر مفتولی	meftûl-i âhen	مفتول آهن	filo di ferro	191/12
bürünc meftûli	برنج مفتولی	meftûl-i birinc	مفتول برنج	filo di ottone	191/13
bıcağ ağzı	بیجاق اقزی	dom-i kârd yâ şemşîr yâ ğayre	دم کارد یا شمشیر یا غیره	filo di un coltello, spada, o'simile	191/14
ğılıc ağzı	قلیج اقزی	dom-i kârd yâ şemşîr yâ ğayre	دم کارد یا شمشیر یا غیره	filo di un coltello, spada, o'simile	191/14
hikmet 'elmi	حکمت علمی	'ilm-i hikmet	علم حکمت	filosofia	191/15
zâdlar heğîgeti	زادلر حقیقتی	'ilm-i haķîkat-i eşyâ	علم حقیقت اشیا	filosofia	191/15
hekîm	حکیم	hekîm	حکیم	filosofo	191/16
ehl-i hikmet	اهل حکمت	ehl-i hikmet	اهل حکمت	filosofo	191/16
bâzî	باضی	tâ ki	تا که	finche	191/17
ne vağt	نه وقت	tâ vağt ki	تا وقت که	finche	191/17
tâ anda	تا انده	tâ încâ	تا اینجا	finqua	191/18
âhırda	اخرده	be âhîr	باخر	finalmente	191/19
andan sora	اندن سوره	ba 'd ez ân	بعد از ان	finalmente	191/19
intihâ	انتهای	intihâ	انتهای	fine	192/1
âhîret	اخرت	âhîret	آخرت	fine estremita'	192/2
'âğîbet	عاقبت	'âķîbet	عاقبت	fine estremita'	192/2
tamâmluğ	تمام لوخ	temâmî	تمامی	fine, finimento, fettionamento, compimento	192/3
meğşüd	مقصود	mağşüd	مقصود	fine, intento	192/4
müdde 'â	مدعا	mudde 'â	مدعا	fine, intento	192/4

meṭlūb	مطلوب	meṭlūb	مطلوب	fine, intento	192/4
ḡāyet	غایت	ḡāyet	غایت	fine, causa finale	192/5
serencām	سرانجام	serencām	سرانجام	fine, avvenimento, riuscimento exitus lat.	192/6
ecel	اجل	ecel	اجل	fine, termine della vita	192/7
āḥir intihā	آخر انتها	āḥir intihā	آخر انتها	ultimo fine, cioe' dio	192/8
teḡāfūl vurmek	تغافل ورمک	teḡāful zeden	تغافل زدن	fingere	192/9
borc etmek	بورج اتمک	ferz kerden	فرض کردن	fingere, immaginare, supporre, che una cosa sia, la quale non e'	192/10
serencāma getirmek	سرانجامه کترمک	mī encāmānem, encāmanīdem	می انجامانم، انجامانیدم	finire, far riuscire	192/11
serencāma yetirmek	سرانجامه یترمک	be serencām resīden	بسر انجام رسیدن	finire, far riuscire, far venire a' capo de fine h' ase persiana	192/12
başa aparmek	باشه اپرمک	be ser borden	بسر بردن	finire condurre a' fine	192/13
tamām etmek	تمام اتمک	temām kerden	تمام کردن	finire, compire	192/14
āḥir olmak	آخر اولمک	āḥir şoden	آخر شدن	finirsi, ultimarsi	192/15
tamām olmak	تمام اولمک	temām şoden	تمام شدن	finirsi, compirsi	192/16
serencām tā(b)mek	یرانجام تامک	serencām yāften, serī şoden, be ser resīden	سر انجام یافتن، سری شدن، بسر رسیدن	finirsi, trovar fine, farsi fine, giungere all fine	192/17
tamām	تمام	temām	تمام	finito, compito	192/18
başa yetişmiş	باشه یتش میش	be ser resīde, serencām yāfte	بسر رسیده، سرانجام یافته	finito, arrivato al fine	192/19
āḥir olmuş	آخر اولمش	āḥir şode	آخر شده	finito, ultimato	192/20
nāzik	نازک	nāzik	نازک	fino, sottile, dicesi della tela	193/1
dar	دار	teng	تتک	fino, sottile, dicesi della tela	193/1
yumuşak un	یومشاق اون	ārd-i nāzik	آرد نازک	fino come farina fina, o simili	193/2
bādyān	بادیان	bādiyān	بادیان	finocchio, herba nota	193/3
teḡāfūl	تغافل	teḡāful	تغافل	fintione	193/4
orağ	اوراق	mengüle	منگوله	fiocco, mappa	193/5
sapan daşı	سپان داشی	felāḥen, ḡalmāseng	فلاخن، قلما سنک	fionda, stromento tirar sassi	193/6

göl	گل	gol	گل	fiore	193/7
ârd-i meyde-i i'lā	ارد میده اعلا	ârd-i meyde-i i'lā	ارد میده اعلا	fiore di farina	193/8
süt başı	سوت باشی	serşîr, nemşek	سر شیر، نمشک	fiore di latte	193/9
göl açılmek	گل اجل مک	gol şikuften	گل شکفتن	aprirsi il fiore	193/10
gönce etmek	غنچه اتمک	gönce kerdn	غنچه کردن	fiorine, produr il fiore	193/11
gönce cılmek	غنچه جیخمک	gönce der âmeden	غنچه در آمدن	fiorire, venir fuore il fiore	193/12
kirāye	کرایه	kirāye	کرایه	fitto, nolo di casa	193/13
çay	چای	rūd	رود	fiume acqua che corre	193/14
çay	چای	rūdhāne	رودخانه	fiume propriamente letto del fiume, li siani di cono, casa del fiume	193/15
nīl çayı	نیل چای	rūd-i nīl	رود نیل	fiume nilo	193/16
sünnetlemek	سونت لمک	zerhū hatt-i gang*	ذر هو ختکنک	fiume gange	193/17
firāt çayı	فرات چای	rūd-i firāt	رود فرات	fiume eufrate	193/18
bağdād şetṭ	بغداد شط	şetṭ-i bağdād	شط بغداد	fiume tigre	193/19
çay suyu	چای سوی	āb-i rūd	آب رود	acqua del fiume	193/20
çay evi	چای اوی	hāne-i rūd	خانه رود	letto del fiume	194/1
gezeb etmek	غضب اتمک	ğazab kerdn	غضب کردن	flagellare	194/2
allāh gezebi	الله غضبی	kaḥrullāhī, ġazabullāhī	قهر الهی، غضب الهی	flagello di dio	194/3
balabān	بلبان	balabān	بلبان	flauto, strumento da suonare	194/4
balgam	بلغم	balgam	بلغم	flemma, pituita, latine	194/5
medd	مد	medd	مد	flusso, eriflusso del mare	194/6
cezr-i deryā	جزر دریا	cezr-i deryā	جزر دریا	flusso, eriflusso del mare	194/6
ishāl	اسهال	ishāl	اسهال	flusso sorte d'infermita'	194/7
gan ishālī	قان اسهالی	ishāl-i ḥūnī	اسهال خونی	flusso di sangue	194/8
kōmac	کماج	komāc	کماج	focaccia	194/9
kūlice	کلیجه	kulīçe	کلیچه	focaccia con butiro	194/10
çaḥmağ	چخماق	çeḥmağ	چخماق	focile	194/11
od yeri	اود یری	āteşdān	آتشدان	focone, o bragiare di ottone o' di ferro	194/12
manğal	منقل	manğal-i birincī yā āhenī	منقل برنجی یا آهنی	focone, o bragiare di ottone o' di ferro	194/12

od kelegi	اود کلکی	kelek-i âteş	کلک آتش	focone di terra	194/13
ğatır	قاتر	āster	آستر	fodera	194/14
bāḫīne	باطینه	biṭāne	بطانه	fodera	194/14
ğın	قین	ğilāf	غلاف	fodera, o' guaina	194/15
işığ	اشیق	reviş	روش	foggia, usanza	194/16
ğā'ide	قاعده	ķā'ide	قاعده	foggia, usanza	194/16
yaprağ	یاپرق	berg	برک	foglia, fronda	194/17
beng	بنک	beng	بنک	foglia di canapa	194/18
vereğ	ورق	verek	ورق	foglia di carta	194/19
***	***	***	***	folla calca	194/?
bünyād	بنیاد	bunyād	بنیاد	fondamento	194/20
pāderhev(ā) söz	پادرهوسوز	çizi-i pāderhevā	چیزی پادر هوا	cosa senza fondamento, cosa inaria	195/1
bünyād etmek	بنیاد اتمک	bunyād kerdn	بنیاد کردن	fondare	195/2
tökerem	توکریم	mī rīzem	میریزم	fondere	195/3
tōkdüm	توکردم	rīhtem	ریختم	fondere	195/3
rīhteger	ریخته کر	rīhteger	ریخته کر	fonditore di metalli	195/4
pāin ü zīr her ne ola	پائین وزیر هر نه اوله	pāyin u zīr her çi bāşed	پائین زیر هر چه باشد	fondo di qualsivoglia cosa	195/5
***	***	***	***	fondo di dentro del vaso, o simile	195/?
boş	بوش	teh, biḥ	ته، بیخ	fongo	195/6
her ne ona	هر نه اونه	teh, biḥ	ته، بیخ	fongo	195/6
ğa(y)nar çeşme	قادر چشمه	çeşme-i cūşende	چشمه جوشنده	fontana	195/7
delük etmek	دلوک اتمک	surāḥ kerdn	سوراخ کردن	forare, farbuco	195/8
igine	اکینه	sūzen zeden	سوزن زدن	forar con aco punger	195/9
igine delügi	اکینه دلوکی	sūzen furū borden	سوزن فرو بردن	forar con aco punger	195/9
ğerīb	غریب	ğarīb	غریب	forastiero	195/10
ḥānūmānsız	خانومان سیز	biḥānumān	بیخان ومان	forastiero	195/10
ğaycı	قیچی	miğrāz, ķeyçi	مغراض، قیچی	forbici	195/11
***	***	***	***	forbicette	195/?
gāz	کاز	gāz	کاز	tenaglie	195/12
dār	دار	dār	دار	forca, dove s'impicano li malfattori	195/13
düşāḥe	دوشاخه	dōşāḥe	دوشاخه	forca strumento di legno amucchiar lapaglia	195/14
ğālib	قالب	ķālib	قالب	forma	195/15
başmağ ģālib	باشمق قالب	ķālib-i keş	قالب کفش	forma di scarpe	195/16
penīr	پنیر	penīr	پنیر	formaggio	195/17
mūr	مور	mūrçe	مورچه	formica	195/18
ğarınca	قارنجه	mūrçe	مورچه	formica	195/18

delük	دلوک	surāḥ-i mūrçegān	سوراخ مورچه کان	formicaro	195/19
kerbīc būşüren küre	کربیع بوشرن کوره	tenūr-i ācurpezi, dāş, küre	تنور آجرپزی، داش، کوره	fornace	196/1
küre būşüren	کوره بوشرن	kürepez	کوره پز	fornacciajo, vedi arte	196/2
cörek	جورک	nānbā	نانبا	fornaro, vedi arte	196/3
cörek būşüren	جورک بوشرن	ḥebbāz	خبّاز	fornaro, vedi arte	196/3
***	***	***	***	fornicare	196/?
***	***	***	***	fornicatone	196/?
***	***	***	***	fornicatore	196/?
at yarağı	ات یرقی	yerağ-ı esb	یراق اسب	fornimenti di cavalli	196/4
tendür	تندور	tenūr	تنور	forno	196/5
belki	بلکی	belki	بلکه	forse	196/6
ger	کر	ger	کر	forse avventura, numojud lat.	196/7
güc	کوج	zürger	زورکر	forte, gagliardo	196/8
güvvet	قوت	kuvvetdār	قوت دار	forte, gagliardo	196/8
māllu	مالو	tevānger, tevānā	توانگر، توانا	forte, passente	196/9
güdretilü	قدرت لو	şāhib-i kudret, kuvvetdār	صاحب قدرت، قوت دار	forte, cigoroso	196/10
gāim	قایم	kāim	قایم	forte, sodo	196/11
berk	برک	seht, kāim	سخت، قایم	forte come castello forte	196/12
berk vurmek	برک ورمک	seht zeden	سخت زدن	forte, come batter forte	196/13
berk feryād vurmek	برک فریاد ورمک	seht feryād kerdn	سخت فریاد کردن	forte, come gridar forte	196/14
ip gāim	ایپ قایم	rīsmān-i kāim	ریسمان قایم	forte, come filo forte	196/15
turş	ترش	torş	ترش	forte, agro	196/16
gal'a	قلعه	kal'a	قلعه	fortezza castello	196/17
gücin getirmek	کوجین کترمک	zür āverī	زور آوری	fortezze, gagliardezza	197/1
güvvet	قوت	kuvvet, kāim-i tevānāyī	قوت، قایمی توانایی	fortezza, vigore, sodezza, possanza	197/2
güdretilü	قدرت	kudret, kāim-i tevānāyī	قدرت، قایم توانایی	fortezza, vigore, sodezza, possanza	197/2
şücā'et	شجاعت	şücā'et	شجاعت	fortezza d' animo, virtu'	197/3
berk işi	برک ایشی	sehtkārī	سخت کاری	fortificazione	197/4

berk gal'a	برک قلعه	kal'a-i seht kerdāniden	قلعه سخت کردانیدن	fortificar un castello	197/5
hişārlük etmek	حصار لوک اتمک	hişārī şoden	حصاری شدن	fortificarsi, farsi forte dentro qualche luogo	197/6
beht	بخت	baht	بخت	fortuna, sorte	197/7
neşib	نصیب	naşib	نصیب	fortuna, sorte	197/7
telāfūm-i deryā	تلاطم دریا	telāfūm-i deryā	تلاطم دریا	fortuna di mare	197/8
yağşı beht	یقشی بخت	nīkbaht	نیکبخت	fortuna buona	197/9
yağşı	یقشی	hūbnaşib	خوب نصیب	fortuna buona	197/9
yağşı beht	یقشی بخت	merd-i nīkbaht	مرد نیکبخت	fortunata, uomo assortato	197/10
yağşı tāle' kişi	یقشی طالع کیشی	merd-i nīkālī'	مرد نیک طالع	fortunato, nato sotto buona stella	197/11
gücinen getirmek	کوج اینن کترم	zür āverī, zürgerī	زور آوری، زور کری	forza, gagliardia	197/12
zālim	ظالم	zālimī	ظالمی	forza, vigore, possanza	197/13
zūlm	ظلم	zūlm	ظلم	forza, vigore, possanza	197/13
sitem	ستم	sitem	ستم	forza, tiranica	197/14
cövr	جور	cevr	جور	forza, tiranica	197/14
uštulum	اشتم	uštulum, zūr	اشتم، زور	forza, ingiu stitia	197/15
uštulum etmek	اشتم اتمک	zūr kerdēn, zūr āverdenī	زور کردن، زور آوردن	forza, violenza	197/16
güc etmek	کوج اتمک	uštulum kerdēn	اشتم کردن	forzare, far violenza	197/17
becid dutmek	بجد دوتک	becidd giriften	بجد گرفتن	forzare, tirar con impeto a' far qualche cosa	197/18
siteminen	ستم اینن	be sitem, be uštulum, be zūr	بستم، باشتم، بزور	forzatamente, forza	197/19
cövrinen	جور اینن	be cevr, be uštulum, be zūr	بجور، باشتم، بزور	forzatamente, forza	197/19
hīlāf-i irāde	خلاف اراده	hīlāf-i irāde	خلاف اراده	forzamente, contro voluta	198/1
***	***	***	***	fossetto	198/?
gezmek	کزمک	cūy	جوی	fossetto, rivolo	198/2
arḥ	ارخ	nehr	نهر	fossetto di acqua piu' grande	198/3
dişi	دیشی	mādī	مادی	fosso di acqua ancor piu' grande	198/4
delük	دلوک	surāḥ	سوراخ	fosso, o 'fossa	198/5
ḥendeğ	خندق	ḥendeğ	خندق	fosso, solco	198/6

şuḥm	شخم	şoḥm	شخم	fosso sotterraneo cava	198/7
ortada	اورتده	der miyān	درمیان	fra', tra	198/8
iki zādun içinde	ایکی زادون ایچنده	der miyān dō çizī	درمیان دو چیزى	fra' due nel mezzo	198/9
***	***	der dō rūz	در دو روز	fra' due giorni	198/?
birbirine sındurmek	بربرینه سندورمک	ber hem şikesten	بر هم شکستن	fracassare	198/10
sınmış	سین میش	şikeste	شکسته	fracassato, rotto	198/11
hürdā olmuş	خوردا اولمش	rīze şode	ریزه شده	fracassato, rotto	198/11
birbirine sındurmek	بربرینه سندورمک	ber hem şikestegī	بر هم شکستکی	fracasso, fracassamento	198/12
feryād	فریاد	feryād	فریاد	fracasso, strepito, gridamento	198/13
ğavğā	غوغا	ğavğā	غوغا	fracasso, rumore, contesa	198/14
ğarğāşa	قرقشه	ķarkāşa	قرقشه	fracasso, rumore, contesa	198/14
berhemzedelük	برهم زده لوک	ber hem zedegī	بر همزده کی	fracaso, garbuglio	198/15
sındurmek āsānlüğinen	سندورمک اسان لوکنن	şikest pezīr be āsānī	شکست پذیر باسانی	fragile, facile a' rompersi	198/16
fenāpezīr	فناپذیر	fenāpezīr	فناپذیر	fragile, transitorio, caduco	198/17
me'ānlük	معان لوک	me'ānī	معانی	franchezza, essentione	198/18
cezīre	جزیره	cezīre	جزیره	franchiggia luogho di rifugio, di sicurezza	198/19
mü'āfilü kişi	معافی لو کیشی	şehş-i mu'āfidār	شخص معافی دار	franco essente	199/1
mengüle	منکوله	mengüle	منکوله	frangia	199/2
lāf çoḥ	لاف چوخ	lāf u guzāf	لاف و کزاف	frappamento, vantamento bugiardo	199/3
lāf vurmek	لاف ورمک	lāf zeden	لاف زدن	frappare	199/4
lāf vuran	لاف وورن	lāf zenende	لاف زننده	frappatore, vantatore	199/5
ağac budağı	اقج بداقی	şākçe-i diraḥt	شاقچه درخت	frasca, ramoscello d'arbone	199/6
oynemek	اوینه مک	bāzī	بازی	frascaria, burla, baja	199/7
herze diyen	هرزه دیین	herzegüyī	هرزه کویی	frascaria, ciancia, novella	199/8
***	***	i' bāret	عبارت	frase, modo di dire	199/?
kelme-i ḥülāşe	کلمه خلاصه	kelime-i ḥolāşe	کلمه خلاصه	frase elegante	199/9

kelme	کلمه	kelime, ḥāṭırḥāh, rūḥperver	کلمه، خاطرخواه، روح پرور	frase elegante forbita, agradevole	199/10
pesend	پسند	pesend, ḥāṭırḥāh, rūḥperver	پسند، خاطرخواه، روح پرور	frase elegante forbita, agradevole	199/10
bār getiren	بار کترن	birāderī	برادری	fratellanza	199/11
ġardaş	قردش	birāder	برادر	fratello	199/12
‘emūoġlı	عمو اقلی	‘emūzāde	عموزاده	fratello cugino, figlio del zio tuo	199/13
ḥālaoġlı	خاله اوقلی	ḥālezāde	خاله زاده	fratello cugino, figlio di tua zia	199/14
ġardaşlūk	قردش لوک	birāderāne	برادرانه	fraternamente	199/15
yārlūk	یارلوک	yārānī	یارانی	fraternita, compagna, come di due che stanno in una stessa religione o' casa	199/16
aldatmek	الدت مک	göl zeden, firīb zeden	کول زدت، فریب زدن	frandare, ingannare	199/17
aldanmek	الدين مک	firīb ḥörden	فریب خوردن	esser fraudato	199/18
aldadan	الده دن	göl zenende	کول زننده	fraudatore	199/19
aldatmek	الدت مک	göl, firīb	کول، فریب	fraude	200/1
serd ay	سرد آی	serdmāh	سرد ماه	freddo, fredezza	200/2
serd	سرد	serd	سرد	freddo, cosa fredda	200/3
serd yemek	سردیمک	sermā ḥörden	سرما خوردن	freddarsi, ricever freddo	200/4
sovuḥ olmak	سوخ اولمک	serd şoden	سرد شدن	freddarsi, di venir freddo	200/5
***	***	sermā dāšten	سرما داشتن	haver freddo	200/?
sürtmek	سورت مک	māliš	مالش	fregamento, stropicciamento	200/6
sürterem	سورته رم	mī mālem	میالم	fregare, stropicciare	200/7
sürtdüm	سورتدم	mālīdem	مالیدم	fregare, stropicciare	200/7
zīnet paldarı	زینت پالدری	sicāf be cihet zīnet-i libās	سجاف بجهت زینت لباس	freggio adornamento di veste	200/8
***	***	zeḥm-i rūy	زخم روی	freggio, o' ferita del viso	200/?
yara nişānesi	یاره نشانسی	nişān-i zeḥm-i rūy	نشان زخم روی	freggio di ferita, segno restato nel viso della ferita	200/9
ġürre olaram	غره اولرم	mī ġorrem	میغرم	fremere	200/10
ġürre oldum	غره اولدم	ġorridem	غزیدم	fremere	200/10

gürriş	غرش	gorriş	غَرش	fremto, quel rumore, che fa' il mare, o'simile	200/11
ense etmek	انسه اتمک	pes dāšten	پس داشتن	frenare, rattenere	200/12
men' etmek	منع اتمک	men' kerden	منع کردن	frenare, rattenere	200/12
yügen ata vurmek	یوکن اته ورمک	licām-i be esb kerden	لجام باسب کردن	frenar il cavallo metter il freno	200/13
yola getirmek	یوله کترمک	be rāh āverden	براه آوردن	frenare, domare	200/14
yorğa etmek	یرقه اتمک	yurke kerden	یورقه کردن	frenare, domare	200/14
sersām	سرسام	sersām	سرسام	frensia	200/15
sersām olmak	سرسام اولمک	sersām	سرسام	frenetico	200/16
***	***	***	***	reno del cavallo	200/?
yügen	یوکن	licām, 'inān dāden	لجام و عنان دادن	allentar il freno	200/17
yügen çekmek	یوکن چکمک	licām, 'inān keşiden	لجام و عنان کشیدن	tirar il freno	200/18
çoğ getmek	چوخ کتمک	bisyār reften	بسیار رفتن	frequentare, andar spesso	201/1
pür olmak	پر اولمک	por gerdiden	پر کردیدن	frequentare, andar spesso	201/1
***	***	***	***	frequentatione, teredod	201/?
'avām şāri'	عوام شارع	şāri' -i 'evām	شارع عوام	frequentato, luogo	201/2
çoğlük	چوخ لوک	bisyārī, enbūhī-yi merdom	بسیاری، انبوهی مردم	frequenza di gente, moltitudine	201/3
tāze	تازه	tāze, ez nev	تازه، از نو	frescamente, di fresco	201/4
tāze geliş	تازه کلش	tāze āmede	تازه آمده	frascamente venuto	201/5
tāze	تازه	tāze	تازه	fresco, buono, rescens lat.	201/6
yeñi	ینکی	nev	نو	fresco, buono, rescens lat.	201/6
serin	سرین	honok	خنک	fresco, alquanto freddo, come aria fresca	201/7
***	***	honokī	خنکی	frescura	201/?
şitāb	شتاب	şitāb	شتاب	fretta, prescia	201/8
te' cıl	تعجیل	te' cıl	تعجیل	fretta, prescia	201/8
despāçe olmak	دسپاچه اولمک	şitāb dāšten	شتاب داشتن	haver fretta	201/9
tündlügenin	تندلوکینن	tondī, şitāb reften	تندی، شتاب رفتن	andar con fretta	201/10
şitāb	شتاب	şitāb	شتاب	frettolosamente	201/11
şitāb eyleyen	شتاب ایلین	şitāb dārende	شتاب دارنده	frettoloso	201/12
despāçe olan	دسپاچه اولن	mute' eccel	متعجل	frettoloso	201/12
oğ	اوخ	tır	تیر	frezza	201/13
govurram	قورم	mī berīzem	می بریزم	frigere	201/14

govurdum	قوردم	beriştem	برشتم	frigere	201/14
gayğanaḥ	قیقناح	ḥāḡine, ḥāye	خاکینه، خایه	frittata	201/15
***	***	***	***	frutto	201/?
yāve	یاوه	yāve	یاوه	frivolo	201/16
herze	هرزه	herze	هرزه	frivolo	201/16
sehl	سهل	sehl	سهل	frivolo, cosa poca, o da poca	201/17
ağac yarpağı	اقچ یارپاگی	berg-i diraḥt	برک درخت	fronda di albero	201/18
yarpaḡlu	یارپاقلو	bergdār, porberg	برک دار، پربرک	frondoso	201/19
alın	الن	pīṣānī	پیشانی	fronte	202/1
çoh	چوخ	enbūh	انبوه	froota	202/2
nāz ü ne‘met	ناز و نعمت	nāz u na‘im	ناز و نعیم	fruire, godere pigliar gusto e godimento d'alcuna cosa	202/3
yağsı almak	یقشی المک	ḥōṣ giriften ez çīzī	خوش گرفتن از چیزی	fruire, godere pigliar gusto e godimento d'alcuna cosa	202/3
teşerrüf etmek	تصرف اتمک	teşerruf dāšten	تصرف داشتن	fruite, godere, usare	202/4
teşerrüf	تصرف	teşerruf	تصرف	fruitione, uso	202/5
tāziyāne	تازیانه	tāziyāne	تازیانن	frusta, sferza	202/6
ğamcı	قمچی	ḡamçı	قمچی	frusta, sferza	202/6
kötek	کتک	kotek	کتک	frustamento, sferzamento	202/7
şallāḡ	شلاق	şellāḡ	شلاق	frustamento, sferzamento	202/7
***	***	kotek zeden	کتک زدن	frustare, sferzare	202/?
kötek yemiş	کتک یمش	kotek ḥōrde	کتک خورده	frustato	202/8
kötek yemek	کتک یمک	kotek ḥōrden	کتک خوردن	esser frustato	202/9
yemiş satan	یمش ساتن	mīve furūṣ, nevāḡi*	میوه فروش، نواکی	fruttatolo, vedi arte	202/10
allāh ne‘meti	الله نعمتی	ni‘met-i ḥodā	نعمت خدا	frutti della terna, del quali viviamo la gratia di dio	202/11
ābādān	آبادان	ābādān	آبادان	fruttifero, fertile	202/12
bārlu ağacı	بارلو اقچی	diraḥt-i bārdār	درخت باردار	fruttifero albero	202/13
yemiş	یمش	mīve	میوه	frutto	202/14
ḥāṣil	حاصل	ḥāṣil	حاصل	frutto, guadagno, utilita'	202/15
fāyda	فایده	fāyide	فایده	frutto, guadagno, utilita'	202/15
nef	نفع	sūd, fāyide, nef, menāfi‘-i zer	سود، فایده، نفع، منافع زر	frutto del dinaro, che si tiene a' guadagno	202/16

fāydalük	فایده لوک	mufid, sūdmenđ	مفید، سودمند	fruttuoso, profitevole	202/17
***	***	***	***	fucina kure	202/?
ğacmış	قاجمش	gorişt, goriziş	کریخت، کریزش	fuga	202/18
ğacıcı	قاججی	gorizende	کریزنده	fugace	202/19
ğaçaram	قاچرم	mī gorzem	میکرزم	fugire	203/1
ğacdım	قاجدم	goriştem	کریختم	fugire	203/1
iřtirāz etmek	احتراز اتمک	ictināb numūden, iřtirāz kerdn	اجتناب نمودن، احتراز کردن	fugire, schivare	203/2
tündlük	تندلوک	be tondī	بتندی	far fugire	203/3
despāce	دسپاچه	řitāb reften	شتاب رفتن	far fugire	203/3
ğacırur(ur)am	قاچرورورم	mī gorizānem	میکریزانم	fugitivo, fuoruscito	203/4
ğacırdum	قاچردم	gorizānīdem	کریزانیدم	fugitivo, fuoruscito	203/4
itmiş	اتمش	mutefferī	متفری	fugito	203/5
ğacmış	قاجمش	gorişte	کریخته	***	203/6
dūde	دوده	dūde	دوده	fuligine, negrura causata dal fumo	203/7
gelmek	کلمک	āmeden	آمدن	fulminare, venir il fulmine	203/8
řāġi‘	صاقع	řākī‘	صاقع	fulmine, saetta che cade da alto dell'aria	203/9
tütün eyleyen	توتون ایلین	dūd konende	دود کننده	fumante	203/10
tütün etmek	توتون اتمک	dūd kerdn	دود کردن	fumare	203/11
tütün	توتون	dūd	دود	fumo	203/12
tütülü	توتولو	dūdñāk	دودناک	fumoso	203/13
serilmiş	سریل میش	çerş-i tāb, levvāf	چرخ تاب، لواف	funaro, fattor di funi vedi cordaro	203/14
mātemlük	ماتم لوک	mātemī, te‘ziyetī	ماتمی، تعزیتی	funebre, pertinente al funere	203/15
don	دون	cāme-i nīlī	جامه نیلی	funebre, vestimento parmo funebre	203/16
te‘ziye	تعزیه	te‘ziye, ‘ezā	تهزیه، عزا	funere, lutto, vedi essequie	203/17
mātem	ماتم	mātem, ‘ezā	ماتم، عزا	funere, lutto, vedi essequie	203/17
od	اود	āteř	آتش	fuoco	203/18
diřġaru	دشقرو	bīrūn	بیرون	fuora, fuori	203/19
bundan ġeyr	بندن غیر	ġayr ez īn	غیر ازین	fuora di questo	204/1
bundan	بندن	der kerdn	در کردن	cacciar fuori	204/2
‘aġılsız	عقل سیز	bī‘aql	بیعقل	fuori di servello	204/3
bīhūd	بیخود	bīhūd	بیخود	fuora di se	204/4

dehlsiz	دخلسيز	bīdaḥl, bīnisbet, bīcā, ḥāric	بيدخل، بی نسبت، بیجا، خارج	fuora di proposito	204/5
teržig	ترضيق	teržik	ترضيق	fuora di proposito, cosa vana senza proposito	204/6
gümrah	کمره	gomrah	کمره	fuora di strada	204/7
yolsiz	يول سيز	bīrah	بيراه	fuora di strada	204/7
meḥelsiz	محل سيز	bīmeḥell, bīcā	بيمحل، بیجا	fuoro di tempo	204/8
vaḡtsiz fūršet	وقت سيز فرصت	vaḡt-i bīforšet	وقت بی فرصت	fuora di tempo, a' tempo importuno	204/9
***	***	***	***	fuoruscito, fugitivo	204/?
cıḥmıṣ	جیح میس	iḥrāc kerde ṣode	اخراج کرده شده	fuoruscito, bandito, esule	204/10
mekr	مکر	mekr	مکر	furbari, inganno, fraude	204/11
mākir	ماکر	mākir	ماکر	furbari, inganno, fraude	204/12
‘eyyār	عیار	‘eyyār	عیار	furbo, vetioso, scaltro	204/13
ḥerāmzāde	حرام زاده	ḥerāmzāde	حرامزاده	furbo, vetioso, scaltro	204/13
tündlük	تندلوک	tondī, zūrī	تندی، زوری	furia, impeto	204/14
delülük	دلولوک	dīvānegī	دیوانگی	furia, rabbia, pazza	204/15
tündlük	تندلوک	be tondī	بندی	furiosamente, con impeto	204/16
tünd	تند	tond	تند	furioso, impetuoso	204/17
delü	دلو	dīvāne	دیوانه	furioso, arrabbiato, fuor senmato	204/18
delülük	دلولک	dīvānegī	دیوانگی	furore	204/19
gizlū	گزلو	pinhān, maḥfī	پنهان، مخفی	furtivamente	205/1
oḡrı	اقری	dozdī	دزدی	furto	205/2
pāderiya	پادریه	pāderiya, bedsīma	پادریه، بد سیمه	fusarolo, strumento, che le donne mettono nel fuso acciaio volti meglio	205/3
ig	ایک	dūk, bilī	دوک، بیلی	fuso, strumento da filare	205/4
kicici	کیجی	āyende	آینده	futuro, cosa d' avvezure, vedi tempo	205/5
bālāpūṣ	بالاپوش	bālāpūṣ	بالاپوش	gabbano, balandrano, sorte di vesti	205/6

hoğga	خقا	çuḡā	چقا	gabbano di panno grosso contadino	205/7
mekr	مکر	mekr	مکر	gabbamento, inganno	205/8
mekr etmek	مکر اتمک	mekr kerdn	مکر کردن	gabbare	205/9
aldanmek	ال دن مک	göl hörden	کول خوردن	esser gabbato	205/10
mekkār	مکار	mākīr, mekkār	ماکر، مکار	gabbatore	205/11
ḡuş ḡevesi	قوش قوسی	ḡafes-i morḡ	ققس مرغ	gabbia da uccelli	205/12
‘üşr-i māl	عشر مال	‘oşr-i māl	عشر مال	gabbella	205/13
‘üşr dutan	عشر دوتن	‘oşr gīrende	عشر گیرنده	gabbelliere	205/14
cebrāīl	جبرائیل	cebrāīl	جبرائیل	gabriele, nome proprio	205/15
ḡalācāre	قلاچاره	ḡalācāre	قلاچاره	gaggia, o' gazza uccello	205/16
tevānlu	توانلو	tevānī, zūr	توانی، زور	gagliardia	205/17
ḡüdreṭlū	قدرتلو	ḡudret, zūr	قدرت، زور	gagliardia	205/17
ḡüclū	کوجلو	zürdār, tevān	زوردار، توان	gagliardo	205/18
nādān	نادان	nādān, merd-i kond	نادان، مرد کند	gagliofo	205/19
nāmerd	نامرد	nāmerd, merd-i kond	نامرد، مرد کند	gagliofo	205/19
melāḡetlū	ملاحت لو	melāḡetdār	ملاحت دار	galante, ganimede zerbino	205/20
***	***	***	***	galanteria, vedi gratia ganbatezza	205/?
***	***	***	***	galante, garbato	205/?
***	***	***	***	galanteria, che si dona, presentuccio	205/?
***	***	***	***	galea	205/?
melāḡetlū	ملاحت لو	melāḡetdār	ملاحت دار	gallente, garbato	206/1
tōḡfe	تحفه	tuḡfe	تحفه	gallenteria, che si dona presetuccio	206/2
dehlīz	دهلیز	dehlīz	دهلیز	galleria corritore	206/3
dalan	دالان	dālān	دالان	galleria corritore	206/3
ḡıl*	قل	māzū	مازو	galla	206/4
ḡuş	قوش	morḡ, mākiyān	مرغ، ماکیان	gallina	206/5
***	***	ḡāne-i morḡ	خانه مرغ	gallina stanta di galline	206/?
ḡorūs	خروس	ḡorūs	خروس	gallo	206/6
ḡorūs beḡḡe	خروسبچه	ḡorūs beḡḡe	خروسبچه	galluzzo	206/7
pāḡa	پاچه	pāḡa	پاچه	gamba	206/8
siyāḡ	سیاق	siyāḡ	سیاق	***	206/9

her gök ki ola	هر کوک که اوله	ķameriyyet, her sebzī ki bāšed	قمریت، هر سبزی که باشد	gamba di caolo o' d'altrapianta	206/10
gercī baġa	کرجی باقه	sereṭān, kelġeng, ħerçeng	سرطان، کلحنک، خرجنک	gambaro, sorte di animale acquatico	206/11
sünnetlemek	سنت لمک	zerhū hetgang*	ذرهو ختنکنک	gange, fiume famoso d'india	206/12
yaġşı endām	یقشی اندام	ĥōšendām	خوش اندام	garbato, dispeto, vedi gratio	206/13
berhemzedelük	برهم زده لوک	ber hem zedegī	برهمزده کی	garbuglio, fracasso	206/14
berhem vurmek	برهم ورمک	ber hem zeden	برهمزدن	far garbuglio	206/15
hemçeşmlük	همچشم لوک	hemçeşmī	همچشمی	gareggiamento, gara	206/16
hemçeşm olmak	همچشم اولمک	hemçeşm şoden	همچشم شدن	gareggiare	206/17
gerdenbend	کردن بند	gerdenbend	کردن بند	gargantiglia	206/18
ġarġara etmek	غر غره اتمک	ġarġara kerdn	غر غره کردن	gargarizare	206/19
ġarġara	غر غره	ġarġara	غر غره	gargarizamento	207/1
ħalġa	حلقه	ħelķe	حلقه	gargarozzo	207/2
ġerenfil	قرنفل	ķaranful	قرنفل	garofano, sorte di fiori	207/3
mīħek	میخک	mīħek	میخک	garofano, sorte di speziaria	207/4
ġuş şedāsı	قوش صداسی	şadā-yi morg	صدای مرغ	garrito d'uccello	207/5
oġul	اوقل	peser	پسر	garzone	207/6
şāġird-i dükkān	شاکرد دکان	şāġird-i dokkān	شاکرد دکان	garzon di bottega	207/7
yaġşı	یقشی	mihter	مہتر	garzon da stalla	207/8
fe'ele	فعله	fe'ele	فعله	garzon di muratore	207/9
aġlamek	اقله مک	gorbe	کربه	gatto	207/10
meymūn	میمون	meymūn	میمون	gattor maimone	207/11
pişik	پشک	gorbe-yi zebāt	کربه زبات	gatto che fa'il zibeletto	207/12
ĥōşhāl	خوشحال	ĥōşhālī	خوشحالی	gaudio	207/13
***	***	ķūzek-i pāyī	قوزک پای	gavollo, osso al confine della gamba, e del piede	207/?
buz baġlamek	بوز باقله مک	yeĥ beste şoden	یخ بسته شدن	gelarsi, ghiacciarsi	207/14
pencere	پنجره	pencere	پنجره	gelosia di fenestra	207/15
özine gümān	اوزینه کمان	ĥōd gomān, ĥōd be şek	خود کمان، خود بشک	gelosia d'amore	207/16
özine gümān kişi	اوزینه کمان کیشی	merd-i ĥōd gomān, ĥōd be şek	مرد خود کمان، خود بشک	geloso	207/17

yāsemen	یاسمن	yāsemen	یاشمن	gelsomino, fiore molto odoroso	207/18
doğollük	دغل لوك	conābe, tevemān, dōgolī	جُنابه، توامان، دُو غلی	gemelli, due nati ad un parto	207/19
nāle eyleyen	نالہ ایلین	nāle konende	نالہ کننده	gemente	207/20
ağlayan	اقلین	girye konende	کریہ کننده	gemente, piangente	208/1
nāle eylerem	نالہ ایلرم	mī nālem	مینالم	gemere	208/2
nāle eyledim	نالہ ایلدم	nālīdem	نالیدم	gemere	208/2
ağlamak	اقله مک	girye kerdn	کریہ کردن	gemere, piangere	208/3
iki peyker	ایکی پیکر	dō peyker	دو پیکر	gemini, segno celeste	208/4
nāliš	نالش	nāliš	نالش	gemito	208/5
növhe	نوحه	novhe	نوحه	gemito, che fanno sopra il morto li persiani	208/6
mūye	مویه	mūye	مویه	gemito, che fanno sopra il morto li persiani	208/6
ağlamak	اقله مک	girye	کریہ	gemito, pianto	208/7
ağır daş mālū	اقر داش بهالو	seng-i girānbehā	سنگ کران بها	pietra pretiosa, gemma	208/8
giymetlū	قیمت لو	ķiymetī	قیمتی	pietra pretiosa, gemma	208/8
cümle	جمله	comle	جمله	generale, universale	208/9
küllī	کلی	kollī	کلی	generale, universale	208/9
tapılmek	تاپل مک	peydā kerdn, be vucūd āverden	پیدا کردن، بوجود آوردن	generare, produrre	208/10
***	***	peydā şoden	پیدا شدن	genrarsi, esser generato	208/?
eşl	اصل	aşl	اصل	generatione, stirpe, schiatta	208/11
nijād	نژاد	nijād	نژاد	generatione, stirpe, schiatta	208/11
vücūda getirmek	وجوده کتر مک	be vucūd āveri	بوجود آوری	generatione, produttione	208/12
kün ü fesād	کن فساد	kon u fesād	کن و فساد	generatione, o corrottione	208/13
vücūda getirilmiş	وجوده کتر المش	be vucūd āverde şode	بوجود آورده شده	generato, prodotto	208/14
cins	جنس	cins	جنس	genere	208/15
giyev	کیو	dāmād	داماد	genero, marito di figliolo	208/16
müşerref olmak	مشرف اولمک	müşerref dil	مشرف دل	generoso, di cuor nobile	208/17

‘ālī himmet	عالی همت	‘ālīhimmet	عالی همت	generoso, magnanimo, splendido	208/18
zencebîl	زنجبیل	zencebîl	زنجبیل	gengemero, zenzebere	208/19
diş dibûn eti	دیش دیبون اتي	gûştî-n-î dendân	کوست ین دندان	gengiva dei denti	209/1
vücûda getirmek uşağı	وجوده کتر مک اوشاگی	be vucûd âverende ferzend	بوجود آورنده فرزند	genitore	209/2
veled	ولد	vâlideyn	والدین	genitori, cioè' il padre, e la madre	209/3
fürümāye adam	فرومایه ادم	merdom-i fürümāye	مردم فرومایع	gentaccia, canaglia	209/4
adam	ادم	merdom	مردم	gente	209/5
ṭāyfa-ı ehl	طایفه اهل	ṭāyife-i ehl	طایفه اهل	gente	209/5
meclis	مجلس	meclis	مجلس	gente posta a' sedere consesso	209/6
meḥfel	محفل	meḥfil	محفل	gente posta a' sedere consesso	209/6
ğerîb adam	غریب ادم	merdom-i ġarîb	مردم غریب	gente straniera	209/7
bîġāne adam	بیگانه ادم	bîġāne	بیگانه	gente straniera	209/7
gebr	کبر	gebr	کبر	gentile, idolatra gente	209/8
mecûs	مجوس	mecûs	مجوس	gentile, idolatra gente	209/8
ḥeliġ	خلیق	ḥeliġ	خالیق	gentile, cortese, affabile	209/9
ḥoşḥülġ	خوش خلق	ḥoşḥolġ	خوش خلق	gentile, cortese, affabile	209/9
leṭîf	لطیف	leṭîf	لطیف	gentile, benigno, gratificante, benefico	209/10
müşerref	مشرف	müşerref	مشرف	gentile, nobile	209/11
lûṭf	لطف	loṭf	لطف	gentilezza, benignita', gratia	209/12
bigzāde	بیک زاده	bekzāde	بک زاده	gentilhuomo, nato nobile di schiatta gentile	209/13
‘elm-i mesāḥat	علم مساحت	‘ilm-i misāḥet	علم مساحت	geometria, scienza, di misurar la terra	209/14
***	***	messāh	مساح	geometra	209/?
gürcistān	کرجستان	gurcistān	کرجستان	georgia, hiberia, regione d'asia	209/15
lenterānî	لنترانی	lenterānî	لنترانی	gergo	209/16
lentarānî dimek	لنترانی دیمک	lenterānî goften	لنترانی گفتن	parlar in gergo	209/17

bitürürem	بتورورم	mī rüyānem	می رویانم	germinare, produrre dicesi della terra	209/18
bitirdim	بتردم	rüyānīdem	رویانیدم	germinare, produrre dicesi della terra	209/18
***	***	***	***	germogliare l'albero	209/?
ğönçe	غنچه	ğönçe	غنچه	germoglia di fiore o'frutto non ancor aperto	209/19
iki cānlu ağac	ایکجان لو اقج	ābisten-i dirāht	آبستن درخت	germoglio dell'albero ziorculus	210/1
ḥālīl güdsü	خالیل قدسی	ḳods-i ḥālīl	قدس خلیل	gerusalem la casa di abraham di cono li persiani	210/2
yerşelīm	یرشلیم	yerüşelīm	یروشلم	gerusalem la casa di abraham di cono li persiani	210/2
beytü'l- mügeddes	بیت المقدس	beytu'l- muḳaddes	بیت المقدس	gerusalemme, cosa santa, così chiamata da allori	210/3
gec büşüren	کج بوشرن	gecpez	کج پز	gessarolo, che fa' materia come gesso fabricare	210/4
gec	کج	geç	کج	gesso, o'simi cosa fabricare in persia	210/5
ḥereket vermek	حرکت ورمک	ḥareket kerdn	حرکت کردن	gestire, far gesti	210/6
ḥereket	حرکت	ḥareket	حرکت	gesto	210/7
'isā	عیسی	'isā	عیسی	gesu'	210/8
'isāu'l-mesīḥ	عسی المسیح	'isāu'l-mesīḥ	عیسی المسیح	gesu cristo, gesu il messia	210/9
ḥezret-i 'isā	حضرت عسی	ḥazret-i 'isā	حضرت عیسی	la maesta' di gesu' così si suol dir in persia	210/10
ḥezret-i 'isā bizim ḥudāvendimüz	حضرت عسی بزم خداوند ما	ḥazret-i 'isā ḥodāvend-i mā	حضرت عیسی خداوند ما	la maesta' di gesu' signor nostro	210/11
saluram	سالورم	mī endāzem	می اندازم	gettare, buttare	210/12
saldım	سالدیم	endāḥtem	انداختم	gettare, buttare	210/12
sernigün salmek	سرنکون سالمک	sernigün endāḥten	سرنکون انداختن	gettar a' capo in giu'	210/13
ḥōšbū vermek	خوش بو ورمک	ḥōšbūy dāden	خوشبوی دادن	gettar buon odore	210/14

hāl dutmek	خال دوتمک	hāl giriften	خال گرفتن	gettar le sorti	210/15
tökerem	توکرم	mī rīzem	میریزم	gettar, fondere metalli	210/16
tōkdūm	توکدم	rīḥtem	ریختم	gettar, fondere metalli	210/16
fāl dutan	فال دوتن	fāl gīr	فال گیر	gettator della sorti	210/17
rīḥteger	ریخته کر	rīḥteger	ریخته کر	gettator di metalli	210/18
buz bağlamek	بوز باقله مک	yeḥ beste şoden	یخ بسته شدن	ghiacciarsi, congelarsi	210/19
buz	بوز	yeḥ, cemed	یخ، جمده	ghiaccio, gelo	210/20
belut	بلوت	belūt	بلوت	ghianda, frutto della quercia	211/1
tebessūm etmek	تبسم اتمک	tebessum kerdan	تبسم کردن	ghignare, sorridere	211/2
***	***	***	***	ghiottezza, golosità	211/?
cöv'ān	جوعان	cev'ān	جوعان	ghiottone, divoratore	211/3
kāselīs	کاسه لیس	kāselīs	کاسه لیس	ghiottone, leccardo, lecca scudelle	211/4
gül tācı	گل تاجی	tāc-i gol, tāc-i reyāhīn	تاج گل، تاج ریاحین	ghirlanda di fiori	211/5
ğobmış	قوبمیش	der gozāşte	در گذاشته	gia' cioe' il passato	211/6
ḥeylī vağdūr	خیلی وقدر	ḥeylī vağtest	خیلی وقتست	gia' molto tempo fa'	211/7
müddetdūr	مدت دور	muddetīest	مدتی است	gia' e'un tempo	211/8
çün kemer	چون کمر	çön kemer	چون کمر	giacchiere, chi fa' giacchi di maglia	211/9
zırh atı	زره اتی	zirihger, dır'ger	زره کر، درع کر	giacco orte d'arme difensiva	211/10
yapuşuram	یاپوشورم	mī ḥosbem	میخسبم	giacere	211/11
yapuşdum	یاپوشدم	ḥosbidem	خسبیدم	giacere	211/11
saru	سارو	zerd	زرد	giallo, vedi colore	211/12
hergiz	هرگز	hergiz	هرگز	giammai	211/13
yeñiceri	ینکجری	yeñiceri	ینکچری	giannizero, sorte di soldato turchesco	211/14
bāğ	باغ	bāğ	باغ	giardino, horto	211/15
gūlistān	گلستان	golistān	گلستان	giardino di fiori	211/16
bōstān	بوستان	būstān	بوستان	giardino di fiori	211/16
ḥūmre	خمره	ḥomre	خمره	giarra, sorte di vaso grande di terra il vino	211/17
çömçe	چمچه	çomçe	چمچه	giaretta piccola	211/18
uzun kişi	ازون کیشی	merd-i tevīl	مرد طویل	gigante	211/19
ağ zanbağ	اق زنبق	zanbağ-i sefīd	زنبق سفید	giglio bianco	211/20

süsen gül	سوسن گل	gol-i süsen	گل سوسن	giglio pacconazzo	212/1
diz	دیز	zānū	زانو	ginocchio	212/2
diz başı	دیز باشی	be ser-i zānū	بسر زانو	ginocchiato di ginocchi	212/3
eyüb	ایوب	eyüb	ایوب	giob, nome proprio	212/4
ğem aparan	غم اپرن	ğamberī, ğamzedāyī	غمبری، غمزدای	giocondita', rallegramento	212/5
ğem ğem firāğ	غم غم فراق	ğamber, ğamzedā, firāğ- i sirīşt	غم بر غمзда، فراق سرشت	giocondo, piacevole, gustoso	212/6
cevāhir	جواهر	cevāhir	جواهر	gioja, gemma	212/7
daş giymetlü	داش قمت لو	seng-i girānbehā	سنگ کرانبها	gioja, gemma	212/7
hekkāk	حکاک	ħakkāk	حکاک	giojelliere	212/8
çoğ yeyen	چوخ یین	cōv, cōğ	جُو، جُغ	giogo di bovi	212/9
tobuğ	توبوخ	ğulāmī	غلامی	giogo servitu'	212/10
yūnus	یونس	yūnus 'aleyh	یونس علیه	giona, nome proprio	212/11
pīzor	پیזור	pīzor	پیژر	gionco, sorte di pianta	212/12
süt bağılu ayransız	سوت باقلو ایرن سیز	şīr beste bīdūğ	شیر بسته بیدوغ	gioncata	212/13
yetişürem	یتشورم	mī resem	میرسم	giongere, arrivare i qualche luogo	212/14
yetişdim	یتشدم	resīdem	رسیدم	giongere, arrivare i qualche luogo	212/14
irelü yetişmek	ایرلو یتش مک	muḳaddem resīden, teḳaddum yāften	مقدم رسیدن، تقدم یلفتن	giongere prima	212/15
artuḥlūk	ارتوخ لوک	ziyādet, efzāyış	زیادت، افزایش	gionta, accrescimento	212/16
bile	بيله	bāhem	باهم	giontamente, insieme	212/17
belāğet yetişmek	بلاغت یتش مک	belāğet resīde	بلغت رسیده	gionto all' era' adulta	212/18
e' zā bendi	اعضا بندی	serbend-i e' zā	سر بند اعضا	giontura de membri	212/19
tefşil	تفصیل	tefşil	تفصیل	giornale libro delle partite, libro de conti	212/20
bir gün seferi	بر کون سفری	sefer-i yekrūze	سفر یکروزه	giornata, viaggio d'ungiorno	213/1
bir gün muzdı	بر کون مزدی	mozd-i yekrūze	مزد یکروزه	giornata, mercete diurna	213/2
bir gün iş	بر کون اش	kār-i yekrūze	کار یکروزه	giornata, opera d'ungiorno	213/3

güni püc etmek	کونی پوج اتمک	rüz kuvvet kerdən	روز قوت کردن	perder la giornata	213/4
gün	کون	rüz	روز	giorno	213/5
gerār vermiş gün	قرار ورمش کون	rüz-i qarār dāde	روز قرار داده	giorno pattuito, accordato, determinato	213/6
mügerrer gün	مقرر کون	rüz-i muqarrar	روز مقرر	giorno pattuito, accordato, determinato	213/6
müşehheş gün	مشخص کون	rüz-i müşehheş	روز مشخص	giorno pattuito, accordato, determinato	213/6
giyāmet günü	قیامت کونی	rüz-i kıyāmet, rüz-i cezā	روز قیامت، روز جزا	giorno del giuditio	213/7
āhīret günü	آخرت کونی	rüz-i āhīret, rüz-i ceza	روز آخرت، روز جزا	giorno del giuditio	213/7
bihrüz günü	بهروز کونی	rüz-i bihrüz	روز بهروز	giorno felice	213/8
bedbeht gün	بد بخت کونی	rüz-i bedbaht	روز بدبخت	giorno infelice, sfortunato	213/9
bir gice gündüz	بر کیجه کندوز	yekşebāne rüz	یکشنبه روز	giorno e notte, spatio di hore	213/10
***	***	der āmeden rüz, rüz şoden	در آمدن روز، روز شدن	farsi giorno	213/?
günbegün	کون بکون	rüzberüz	روز بروز	di giorno in giorno	213/11
dünen	دونن	dīrüz	دیروز	giorno di hieri	213/12
asrağa gün	اسراقه کون	perīrüz	پری روز	giorno di l'altro hieri	213/13
bugün	بکون	imrüz	امروز	giorno di hoggi	213/14
sabāh günü	سباح کونی	rüz-i ferdā	روز فردا	giorno di domani	213/15
biri günü	بری کونی	rüz-i pes ferdā	روز پس فردا	giorno di domani l'altro	213/16
şabāh	صبح	şabāh	صبح	giorno di domani mattina	213/17
biri gün	بری کون	pes şabāh	پس صبح	giorno di post domani mattina	213/18
bugün şabāh	بکون صباح	imrüz şobh	امروز صبح	giorno d' hoggi all' alba	213/19
bugün ikindü	بکون اکیندو	imrüz pesīn	امروز پسین	giorno di hoggi a' mezzo giorno	213/20
bugün uca ikindü	بکون اوجه اکندو	imrüz pesīn-i bolend	امروز پسین بلند	giorno d'hogi a' hora di nona in'a vespero in circa	214/1
bugün ikindü	بکون ایکندو	imrüz pesīn	امروز پسین	giorno di hoggi dopo il vespro	214/2
bugün dar ikindü	بکون دار ایکندو	imrüz pesīn-i teng	امروز پسین تنگ	giorno di hoggi alla sera prima del a mottare	214/3
bugün ağşam	بکون اقشام	imrüz şām	امروز شام	giorno di hoggi all'a sera nel farsi notte	214/4

bu gice	بو کچه	imşeb	امشب	giorno di hoggi alla notte	214/5
dünen gice	دونن کچه	dîşeb	دیشب	giorno di hiersera	214/6
gün hefte	کون هفته	rûz-i hefte	روز هفته	giorno della settimana	214/7
yekşenbe	یکشنبه	yekşenbe	یکشنبه	giorno primo, domenica . 1a. feria	214/8
düşenbe	دوشنبه	dōşenbe	دوشنبه	giorno secondo, lunedì. 2a. fa.	214/9
seşenbe	سه شنبه	seşenbe	سه سنبه	giorno terzo, martedì. 3.f.	214/10
çehârşenbe	چهار شنبه	çehârşenbe	چهار شنبه	giorno quarto, mercoledì. 4.f.	214/11
pencşenbe	پنجشنبه	pencşenbe	پنجشنبه	giorno quincio, giovedì. 5.f.	214/12
cüm'e günü	جمعه کونی	rûz-i com'e, âdîne	روز جمعه، آدینه	giorno 6.o. vennerdi questo e' giorno festivo de' persiani, cio lo chiano giorno di congregatione	214/13
şenbe günü	شنبه کونی	rûz-i şenbe	روز شنبه	giorno 7.o, sabato	214/14
yūsuf 'aleyh	یوسف علیه	yūsuf 'aleyh	یوسف علیه	gioseffo, nome proprio	214/15
cirîd oynamek	جرید اوینه مک	nîze bâzî	نیزه بازی	giostra, combattimento con lance giuoso	214/16
'elâc	علاج	'ilâc	علاج	giovamento, rimedio	214/17
igid	اکید	cevân	جوان	giovane	214/18
***	***	cevân-i şitâbî	جوان شتابی	giovane di p. lanugine	214/?
müzellif igid	مزلف اکید	cevân-i muzellef	جوان مزلف	giovane sbarbato	214/19
yūḥannâ	یوحنا	yūḥannâ	یوحنا	giovanni, nome proprio	214/20
yehyâ	یحیی	yaḥyâ	یحیی	giovann battista	214/21
fâyda getirmek	فایده کتر مک	fâyide âverden, mufid būden	فایده آوردن، مفید بودن	giovare	215/1
'elâc etmek	علاج اتمک	'ilâc numûden	علاج نمودن	giovare, rimediare	215/2
müşterî	مشتري	müşterî	مشتري	giove, pianeta	215/3
***	***	***	***	giovedì, vedi giorno	215/?
***	***	gūsâle	کوساله	giovenco di un'anno	215/?

igid öküz	اکید اوکوز	gāv-i cevān	کاو جوان	giovenco, boue giovane	215/4
yaş	یاش	sinn	سنّ	gioventu	215/5
igidlük	ایکیدلوک	cevān	جوان	gioventu	215/5
gerdiş	کردش	gerdiş	کردش	giramento, giro	215/6
dövr	دور	dovr	دور	giramento, giro	215/6
dönderürem	دونده رورم	mī gerdānem	میکردانم	giramento, giro	215/7
dönderdüm	دوندردم	gerdānīdem	کردانیدم	girare, vedi rivolgere	215/7
gezmek	کزمک	mī gerdem, gerdīdem	میکردم، کردیدم	girare, anda vagando	215/8
***	***	geşt kerdn	کشت کردن	girare andar girando, spasse giando deabulo lat.	215/?
yalğuz	یالقوز	furū, pāyīn	فرو، پانن	giu'	215/9
don	دون	ḳabā	قبا	giubra veste	215/10
arḥalığ	ارخالق	arḥālīḳ	ارخالق	giu bone	215/11
yehūd	یهود	yehūd	یهود	giudeo	215/12
ḥōkm buyurmek	حکم بیورمک	ḥokm fermūden	حکم فرمودن	giudicare, sententiare, dar sentenza	215/13
siyāset buyurmek	سیاست بویورمک	siyāset fermūden	سیاست فرمودن	giudicare alcuno, condennare	215/14
tündelük	تونده لوک	dāverī kerdn	داوری کردن	giudicare, far giudicio, far giustitia	215/15
bile bilerem	بيله بلرم	mī pindārem, pindāšten	می پندارم	giudaicare, pensare, putare, lat.	215/16
bile bildim	بيله بلدم	pindāstem	پنداشتم	giudaicare, pensare, putare, lat.	215/16
***	***	ḥākim	حاکم	giudice	215/?
ḥōkūmet	حکومت	ḥukūmet- i ḥākim	حکومت حاکم	giudicio del giudice	215/17
ḥākim	حاکم	ḥukūmet- i ḥākim	حکومت حاکم	giudicio del giudice	215/17
ḡiyāmet yazıcılıgi	قیامت یازی جی لوکی	dāver-i ḳiyāmet, dāver- i āḥiret	داوری قیامت، داوری آخرت	giudicio estremo	215/18
fehm	فهم	fehm	فهم	giudicio, intendimento	216/1
vügüflu	وقوف لو	vuḳūfī	وقوفی	giudicio, intendimento	216/1
hünerlü	هنر لو	honermendī	هنرمندی	giudicio, ingegno	216/2
böhtān	بهتان	buhtān	بهتان	giudicio, temerario	216/3
töḥmet	تهمت	tohmet	تهمت	giudicio, temerario	216/3

fehmi iyesi	فهم ایسی	şāhib-i fehmi, şāhib-i vuḳūf, şāhib-i 'aql	صاحب فهم، صاحب وقوف، صاحب عقل	giudizioso	216/4
hünermend	هنرمند	honermend	هنرمند	giudizioso, ingegnoso	216/5
çārvadār	چاروه دار	çārvādār	چاروادر	giumentiero, chi fa' giu menti a' vettura	216/6
dört ayag	درت ایق	çārpā	چارپا	giumento	216/7
***	***	***	***	giunco	216/?
oynaram	اینه رم	mī bāzem	میبازم	givocare	216/8
oynadım	اینهدم	bāzīdem	بازیدم	givocare	216/8
oynamek	اوینه مک	bāzī kerdn	بازی کردن	givocare, burlare	216/9
ğumār oynayan	قمار اوینان	ğumārbāz	قمارباز	givocatore, dato al vizio del givoco	216/10
ğumār oynamek	قمار اوینمک	ğumārbāzī	قماربازی	givoco vitioso	216/11
oynamek	اوینمک	bāzī	بازی	givoco di qualsivolgia sorte, o' burla	216/12
gūlūle oynamek	کولوله اینمک	kūlibāzī	کولی بازی	givoco di fossetta con due bocchette usato in persia	216/13
gencefe oynamek	کنجه اوینه مک	gencefebāzī	کنجه بازی	givoco di carte	216/14
nerd oynamek	نرد اوینه مک	nerdbāzī, nerrādī	نردبازی، نرادی	givoco, di tavoliero, come sbare alino o'altri	216/15
şeş ü yek oynamek	شش یک اوینه مک	bāzī-i şeş u yek	بازی شش و یک	givoco, che fanno in persia con da si* chiamato sei et uno	216/16
pel oynamek	پل اوینه مک	pelbāzī	پل بازی	givoco di lippa	216/17
şatranç oynamek	شطرنج اوینه مک	şatrançbāzī	شطرنج بازی	givoco di scacchi	216/18
mekr oynamek	مکر اینه مک	mekrbāzī	مکر بازی	givoco di mano	216/19
hīle oynamek	هیله اوینه مک	muḥīlebāzī	محیله بازی	givoco di mano	216/19
sīmyā'elmi	سیمیا علمی	'ilm-i sīmyā	علم سیمیا	givoco i far travedere	216/20
and icmek	اند اجمک	sovgend, kasem	سو کند، قسم	giuramento	216/21
gesem yemek	قسم یمک	kasem ḥörden	قسم خوردن	giurare	217/1
iyelük	ایه لوک	şāhibī	صاحبی	giurisdittione, dominio, giurisdittione autorita	217/2
ğelemrov	قلمرد	ğalemrov	قلمرو	giurisdittione cioe' tutto il	217/3

				paese di un prencipe	
ıye altında olmak	ایه التنده اولمک	zırşāhibī būden, zırhokm būden	زیر صاحبی بودن، زیر حکم بودن	esser sotto la giurisdittione	217/4
te'ellüg olmak	تعلق اولمک	te'elluḡ dāšten	تعلق داشتن	appartenere alla giurisdittione del re	217/5
pādşāh ğelemrovunda olmak	پادشاه قلمرونده اولمک	be ḳalemrov-i pādīşāh	بقلمرو پادشاه	appartenere alla giurisdittione del re	217/5
inşāf yüzinen	انصاف یوزینن	ez rüy-i inşāf	از روی انصاف	giustamente, sautamente	217/6
me'ḡül	معقول	ma'ḡül	معقول	giustamente, ragionevolment e	217/7
doḡru	دوقرو	rāst	راست	giustame, rettamente	217/8
'edālet 'eyni	عدالت عینی	'eyn-i 'edālet	عین عدالت	giustissimo, occhio, o'essenzia dell'equita' di cesi di dio	217/9
'edālet	عدالت	'edālet	عدالت	giustitia, equita'	217/10
pākizelük	پاکزه لوک	pākizeḡi, rāstḳārī, inşāfī	پاکیزه کی، راستکاری، انصافی	giustitia, s'intende di quella dei santi	217/11
me'ḡüllük	معقول لوک	ma'ḳülī	معقولی	giustitia, ragionevolezza	217/12
ḥākim ḥokmi	حاکم حکمی	ḥukūmet-i ḥākim	حکومت حاکم	giustitia del giudice, giuditio	217/13
siyāset	سیاست	siyāset	سیاست	giustitia, come quando s'impica, o si taglia la testa ad alcuno	217/14
'ādil	عادل	'ādil	عادل	giusto, che tiene equita	217/15
arı	اری	pāk, rāstḳār	پاک، راستکار	giusto, santo, retto	217/16
inşāf	انصاف	inşāf, rāstḳār	انصاف، راستکار	giusto, santo, retto	217/16
me'ḡül	معقول	ma'ḳül	معقول	giusto, ragionevole	217/17
felek	فلک	felek	فلک	globbo	217/18
küre	کره	küre	کره	globbo	217/18
celālet	جلالت	celālet, serfirāzī	جلالت، سرفرازی	gloria grandezza	217/19
böyüklük	بئوک لوک	bozorgvārī, serfirāzī	بزرگواری، سرفرازی	gloria grandezza	217/19

lāf bāṭinde	لاف باطنده	lāf der bāṭin, bākī der bāṭin	لاف در باطن، باقی در باطن	gloria vana s'intende nell'interno	217/20
lāf vurmek bāṭine	لاف ورمک باطنه	lāf zeden der bāṭin	لاف زدن در باطن	gloriarsi vanamente, vanagloriarsi	218/1
böyüklük vurmek	بنوک لوک ورمک	celālet kerden, bozorgvārī dāden	جلالت کردن، بزرگواری دادن	glorificare	218/2
böyük etmek	بنوک اتمک	bozorgvār kerden, serefrāz kerden	بزرگوار کردن، سرافراز کردن	glorificare, far celebre, famoso	218/3
böyüklük olan	بنوک لوک اولن	celālet dārende, muteccāl	جلالت دارنده، مثقال	glorioso	218/4
celle celālühü	جل جلاله	celle celāluhu	جل جلاله	glorioso	218/5
büz(ür)gvār	بزکوار	bozorgvār	بزرگوار	glorioso, celebre, grande	218/6
serefrāz	سرافراز	serefrāz	سرافراز	glorioso, celebre, inalzato, sublimato	218/7
müte'āl	متعال	mute'āl	متعال	glorioso, celebre, inalzato, sublimato	218/7
lāf vurucı bāṭinde	لاف ورجی باطنده	lāf zenenede der bāṭin	لاف زننده در باطن	vanaglorioso, che nelle'interiore si gloria vanamente	218/8
ğöz arḡa	قوز ارخه	ķūzpošt, ķūjpošt	قوز پشت، کوز پشت	gobba, grossezza delle spalle	218/9
deve kūhānı	دوه کوهانی	kūhān-i şotor	کوهان شتر	gobba del camelo, come un monticello sul dorso	218/10
ğöz arḡa ķişi	قوز ارخه کیشی	merd-i ķōzīpošt	مرد قوزی پشت	gobbo, huomo, che ha gobba	218/11
ğetre	قطره	ķatre	قطره	gociola, stilla	218/12
***	***	***	***	a'goccia a'goccia, guttatim lat.	218/?
ğetre ġetre	قطره قطره	ķatre ķatre	قطره قطره	gocciolare, stillare, a'goccia a'goccia	218/13
ğetre ġetre cekilen	قطره قطره جکیلن	ķatre ķatre der āmeden	قطره قطره در آمدن	gocciolare, venir fuori a'goccia a'goccia	218/14
ğetre ġetr(e) etmek	قطره قطر اتمک	ķatre ķatre der āmeden	قطره قطره در آمدن	gocciolare, venir fuori	218/14

				a'goccia a'goccia	
nāz ü ne' met	ناز نعمت	nāz u ni' met	ناز و نعمت	godere, pigliarsi gusti epiaceri	218/15
yağşı almak	یقشی المک	hōṣī giriften	خوشی گرفتن	godere, pigliarsi gusti epiaceri	218/15
yaman endām	یمان اندام	bedendām	بداندام	godimento, vedi piacete frutione, gusto	218/16
endāmsız	اندام سیز	bīendām	بی اندام	godimento, vedi piacete frutione, gusto	218/16
ebleh kişi	ابله کیشی	merd-i ebleh	مرد ابله	goffo sciocco	218/17
bile	بله	gelū	کلو	gola	218/18
hirs yemek	حرص یمک	hırş hörden	حرص خوردن	gola, cupidicia di mangiare	218/19
dirsek	درسک	mirfaḳ, ārenc	مرفق، آرنج	gombito	218/20
'ereb samğ	عرب سمغ	samğ-i ' arabī	سمغ عربی	gomma	218/21
şışmek	شیش مک	āmāh, āmās, verem, bād	آماس، آماس، ورم، باد	gonfiamento, gonfiagione	219/1
yelinen doldurmek	یلنن دولدورمک	ez bād por kerden	از باد پر کردن	gonfiare, conspir di vento	219/2
yelin durdurram	یلن دوردورم	mī āmāsem	می آماسم	gonfiarsi, enfiarsi	219/3
yelin durdum	یلن دوردم	āmāsīdem	آماسیدم	gonfiarsi, enfiarsi	219/3
yelin olmuş	یلن الموش	āmās, verem, bād kerde şode	آماس، ورم، باد کرده شده	gonfiato, enfiato	219/4
yelinen dolmuş	یلنن دولمش	ez bād por kerde şode	از باد پر کرده شده	gonfiato, cioe' empito di vento	219/5
guyı suyu	قوی سوی	çāh-i āb	چاه آب	gorgo di acqua	219/6
mefāşil merezi	مفاصل مرضی	merež-i mefāşil	مرض مفاصل	gotta, infertmita'	219/7
mefāşil merezi elde	مفاصل مرضی الده	merež-i mefāşil-i dest	مرض مفاصل دست	gotta delle mani chiragra	219/8
mefāşil merezi ayağda	مفاصل مرضی ایقده	merež-i mefāşil-i pā	مرض مفاصل پا	gotta del piedi podagra	219/9
tedbîr etmek	تدبیر اتمک	tedbîr kerden, mudebbîrî numûden	تدبیر کردن، مدبیری نمودن	governare, reggare	219/10
tedbîr eyleyen	تدبیر ایلین	mudebbir	مدبیر	governatore	219/11
daruğa	داروغه	dārūge	داروغه	governatore d'una citta', o'terra	219/12
tedbîr	تدبیر	tedbîr	تدبیر	governo, governo	219/13
müdebbir	مدبیر	mudebbirî	مدبری	governo, governo	219/13
ğabğab	غبغب	ğabğab	غبغب	gozzo, cioe' quella grossezza della	219/14

				gola, come hanno le galline	
kabāb maṅgal	کباب منقل	maṅkal-i kebāb	منقل کباب	gradella di ferro da cuocer pesci	219/15
gök derecesi	کوک درجه سی	derece-i āsmān	درجه آسمان	gradi del zodiaco	219/16
pillekān	پله کان	pille, pāye, pillekān, adercin-i zīrpāye	پله، پایه، پله کان، ادرجین زیر پایه	gradino, scalino	219/17
meḡbūl	مقبول	maḡbūl	مقبول	gradire, esser grato accesso, piacer ad altri	219/18
begenmiş	بکن میش	pesendide būden	پسندیده بودن	gradire, esser grato accesso, piacer ad altri	219/18
begenmek	بکن مک	pesend dāšten	پسند داشتن	gradire, haver grato	219/19
begenilmiş	بکن المش	pesendide, maḡbūl	پسندیده، مقبول	gradito, grato, accesso	219/20
meṭlūb	مطلوب	meṭlūb	مطلوب	gradito, ricercato, amato	220/1
me'şūḡ	معشوق	ma'şūḡ	معشوق	gradito, ricercato, amato	220/1
mertebe	مرتبه	mertebe	مرتبه	grado d'intende anco dignita	220/2
'ālī mertebe	عالی مرتبه	'ālī mertebe	عالی مرتبه	alto grado	220/3
çengāl	چنگال	çengek	چنگک	graffio, o'uncino di ferro	220/4
mereḡ	مرق	mereḡ	مرق	gramigna, sorte di herba	220/5
neḥvī	نحوی	naḥvī	نحوی	grammatico professore di gramatica	220/6
şerfī	صرفی	şerfī	صرفی	grammatico professore di gramatica	220/6
neḥv	نحو	naḥv	نحو	gramatica arte	220/7
şerf	صرف	şerf	صرف	gramatica arte	220/7
anbār	انبار	anbār	انبار	granajo	220/8
gercīn buḡa	کرجین بوقه	sereṭān, ḡerçeng, gelincik	سرطان، خرچنگ، کلنجیک	grancio, animal aquatile	220/9
e'zā titremek	اعضا تتره مک	mürmürī-i e'zā	مورموری اعضا	granco	220/10
böyük	بئوک	bozorg, kelān	بزرگ، کلان	grande	220/11
'eẓīm	عظیم	aẓīm, kelān	عظیم، کلان	grande	220/11

mü'ammer kişi	معمّر کیشی	merd-i mu'ammer, musin	مرد معمّر، مسن	grande d'eta'	220/12
sürterem	سورترم	mī bālem	می بالم	farsi grande, crescere	220/13
sürddüm	سوردم	bālīdem	بالیدم	farsi grande, crescere	220/13
beğāyet	بغایت	be gāyet	بغایت	grandemeneto, sommamente	220/14
böyük	بئوک	bozorgī	بزرگی	grandezza	220/15
'ezīm	عظیم	'azīmet	عظیمت	grandezza	220/15
böyüklük	بئوک لوک	serefrāzī, bozorgvārī	سرافرازی، بزرگواری	grandezza gloria splendere	220/16
şān	شان	şān	شان	grandezza, maesta'	220/17
şövkət	شوکت	şovket	شوکت	grandezza, maesta'	220/17
'ezīmü's-şān	عظیم الشان	'azīmu's-şān	عظیم الشان	gran maesta'	220/18
böyükler	بئوک لر	hezerāt, 'azemā	حضرات، عظمّا	grandi	220/19
pādşāhun böyükleri	پادشاهون بئوک لری	bozorgān-i pādīşāhī	بزرگان پادشاهی	grandi del regno	220/20
memleket böyükleri	مملکت بئوک لری	ekābirān-i memleket-i pādīşāh	اکابران مملکت پادشاه	grandi del regno	220/20
dövlət erkānı	دولت ارکانی	erkān-i dovlet	ارکان دولت	grandi della corte	221/1
pādşāh müğerrebleri	پادشاه مقربلری	muğarrebān-i pādīşāh	مقربان پادشاه	grandi della corte, chi sono piu' presso al re	221/2
dolu	دلو	tegerg	تکرک	grandine	221/3
dāne	دانه	dāne, ḥabbe	دانه، حبّه	granello, acino	221/4
şāhdāne	شاه دانه	şāhdāne	شاه دانه	granelli di canapa mangiar l'uccelli	221/5
buğda	بقده	gendom	کندم	grano, frumento	221/6
yarma	یارمه	bulgūr	بلغور	grano, frumento cotto in menestra	221/7
üzüm salḥumı	ازوم سلخومی	hūşe-i engūr	خوشه انکور	graspo di vica	221/8
salḥum ağacı	سالخوم اقجی	çüb-i hūşe	چوب خوشه	graspoglio del graspo	221/9
veremlük	وره م لوک	ferbiḥī	فربهی	grassezza	221/10
verem	وره م	ferbih	فربه	grasso, cosa grassa, come huomo grasso	221/11
yağ guyruḥ	یاغ قویروخ	rovğen-i donbe	روغن دنبه	grasso di coda di castrato, o montone, qual e' grossima e piena di grasso in persia	221/12

***	***	***	***	grasso, unto, cerb	221/?
pencere	پنجره	pencere	پنجره	grata di legno usata dalli persiani nelle fenestre	221/13
müşebbek	مشبك	müşebbek	مشبك	graticella di ferro, con piccoli buchi metter alle fenestre, o'porte	221/14
şefğət	شفقت	şefeķat	شفقت	gratia, favore	221/15
bağışlamak	باقشله مک	bağşāyiş, 'ināyet	بخشایش، عنایت	gratia, donazione, come di cedo, ho' ricevuta la gratia di mandata	221/16
issi	ایسی	kerem	کرم	gratia, beneficio	221/17
iltifāt	التفات	iltifāt	التفات	gratia, nellagiale si sta' appresso alcuno	221/18
şirîn eyleyen	شرین ایلین	melāhet, evrend, āzeḥ	ملاحهت، اورند، ازخ	gratia leggiadria	221/19
yağsı endām	یقشای اندام	ḥoşendāmī	خوش اندامی	gratia, dispostezza	221/20
şirîn goft ü gūlu	شرین گفتکولو	melāhet der goftār	ملاحهت در گفتار	gratia nel parlare	222/1
allāh ne 'meti	الله نعمتی	ni 'met-i ḥodā	نعمت خدا	gratia di dio, si intende ancora delle cose che riceviamo da dio, so stesto della cuba	222/2
şükrillāh	شکر الله	şokr-i ḥodā	شکر خدا	gratia ' dio, lode a' dio	222/3
himmetlü	همت لو	himmetī	همتی	la gratia vostra, la contro scritta parola	222/4
iltifā(t)da	التفاده	der iltifāt	در التفات	star in gratia di dio	222/5
ḥoşnūd-i allāh olmak	خشنود الله اولمک	ḥoşnūdī-i ḥodā būden	خشنودی خدا بودن	star in gratia di dio	222/5
allāh yolına ölmek	الله یولینه اولمک	der rāh-i ḥodā morden	در راه خدا مردن	morir in gratia di dio, morir nella strada di dio buono i persiani	222/6
mülevves	ملوث	mulevves	ملوث	gratiosetto, come un bambinetto	222/7

duzlu	دوزلو	melîh	ملیح	gratioso, leggiadro	222/8
endāmlu	انداملو	endāmdar	اندام دار	gratioso, ben disposto della persiana	222/9
deve sūti	دوه سوتی	ġamzedā, ġamber	غمزدا، غمبر	gratioso, faceto, giocondo	222/10
mūft	مفت	moft	مُفت	gratis, cioe' senza pagamento	222/11
haġġ tanımek	حق تانی مک	haḳşināsī	حق شناسی	gratitudine	222/12
haġġ tanıyan	حق تانین	haḳşinās	حق شناس	grato, non sconoscente	222/13
begenilmiş	بکئل میش	maḳbūl, pesendīde	مقبول، پسندیده	grato, accetto, chi aggrada ad altri	222/14
‘ezîz	عزیز	‘azîz	عزیز	grato, caro	222/15
beden ġaşımek	بدن غاشی مک	hāriş-i beden	خارش بدن	grattamento de lcorpo	222/16
ġaşıtmek	غاشتمک	meyl-i hārānden	میل خار اندن	grattarella, prurito	222/17
ġaşıram	غاشیرم	mî hārdem	میخارم	grattare	222/18
ġaşıdım	غاشیدم	hārīdem	خاریدم	grattare	222/18
aġır	اقر	sengīn	سنکین	grave, pesante	222/19
berk mūhüm	برک مهم	muhimmāt-i seht	مهمات سخت	grave negotio	222/20
berk	برک	seht	سخت	grave, duro, arduo	223/1
müşkül	مشکل	doşvār	دشوار	grave, duro, arduo	223/1
cefā verici	جفا ورجی	cefā dehende	جفا دهنده	grave, fastidioso	223/2
lenger kişi	لنکر کیشی	merd-i lengerdār, şāhīb-i vekār	مرد لنکر دار، صاحب وقار	grave, che sta' con gravita' con sossiego	223/3
aġırlük	اقرلوک	sengīnī	سنکینی	gravezza, peso	223/4
re‘iyyet boyna yük ġoymek	ر عیت بینه یوک قویمک	bār-i berdūş-i re‘āyā, tevcih	بار بردوش رعایا، توجیه	gravezza, o'imposizione, che si mette ai populi	223/5
miḥnetī	محنتی	miḥnetī	محنتی	gravezza, ardiuta'	223/6
sevār	سوار	doşvārī	دشواری	gravezza, ardiuta'	223/6
iki cān olmak	ایکی جان اولمک	bārdār, ābisten, hāmīle	باردار، آبستن، حامله	gravidā, pregna	223/7
iki cānlu	ایکی جانلو	bārdārī, ābistenī, hāmīlegī	بارداری، آبستنی، حاملگی	gravidanza, gravidanza	223/8
iki cānlük	ایکی جانلوک	ābistenī, ferḥān	آبستنی، فرخان	gravidanza degl'alberi, li persiani lo	223/9

				dicono per metafora ut surcuhus pgnas. lat.	
lengerluḡ	لنکرلوخ	lengerdārī, veḡārī	لنکرداری، وفاری	gravita, sossiego	223/10
berklük	برک لوک	seḡtī-i muḡimmāt	سختی مهمات	gravita' del negotio	223/11
yūnā(n) dimāḡı	یونا دماغی	ulke-i yūnān	الکار یونات	grecia, region nota	223/12
yūnānluḡ	یونان لوخ	yūnānī	یونانی	greco	223/13
sürü	سورو	gele, reme	کله، رمه	greggia, moltitudine d'animali, come pecone et.	223/14
etek	اتک	dāmen	دامن	grembo	223/15
***	***	***	***	grosso di fosso	223/?
feryād	فریاد	feryād	فریاد	gridamento, grido	223/16
efḡān	افغان	efḡān	افغان	grido	223/16
azān	اذان	ezān	اذان	gridamente, che fanno li mori sopra le meschite, chiamando all' orattione	223/17
bāng	بانک	bāng	بانک	gridamente, che fanno li mori sopra le meschite, chiamando all' orattione	223/17
feryād vurmek	فریاد ورمک	feryād zeden	فریاد زدن	gridare	223/18
berk feryād vurmek	برک فریاد ورمک	seḡt feryād zeden	سخت فریاد زدن	gridare fortemente	223/19
***	***	***	***	gridar ad alcuno, sgridare	223/?
***	***	***	***	gridari riprendere, corregger con parole	223/?
circır	جرجر	cırcırek	جرجرک	grillo, animaletto noto	224/1
kīs	کیس	şikenc, çin	شکنج، چین	grinza, cresp nella pelle	224/2
kışlū olmek	کیسلو اولمک	çindār şoden	چین دار شدن	grinzarsi, criparsi la pelle	224/3
kışlū	کیسلو	çindār, şikencdār, çinçin	چیندار، شکنج دار، چین چین	grinzoso, crespo	224/4
***	***	***	***	grisolito	224/?
saḡrı	ساغری	saḡrı	ساغری	groppe del cavallo	224/5

at kefeli	ات کفلی	kefel-i esb	کفل اسب	groppa del cavallo	224/5
ğuşgün	قشقون	kušgün, pardom	قشقون، پاردم	gropiera	224/6
iymiş	ایمش	konde	کنده	grosso	224/7
künd fehm	کند فهم	kond fehm	کند فهم	grosso d'intendimento, grossolano	224/8
künd zehin	کند ذهن	kond zihn	کند ذهن	grosso d'intendimento, grossolano	224/8
mağara	مقاره	ğār	غار	grotta	224/9
durnā [renā]	درنا رنا	dornā, koleng	درنا، کلنگ	grice uccello	224/10
nef etmek	نفع اتمک	nef kerdem, nef	نفع کردن، نف	guadagnate, approfittarsi	224/11
fāyda tabmek	فایده تابمک	fāyide yāften, nef	فایده یافتن، نفع	guadagnate, approfittarsi	224/11
hāşil etmek	حاصل اتمک	hāşil kerdem	حاصل کردن	guadagnare, acquistare	224/12
müyesser etmek	میسر اتمک	muyesserī kerdem	میسری کردن	guadagnare, acquistare	224/12
yıgmek	یقمک	cem kerdem, gird āverden māl, ferāhem āverden-i māl	جمع کردن، کرد آوردن مال، فراهم آوردن مال	guadagnare, accumular robba	224/13
aparram	آپریم	mī borem	میبریم	guadagnar nel givoco	224/14
apardım oyunda	آپریم اوین ده	bordem der bāzī	بردم در بازی	guadagnar nel givoco	224/14
fāyda	فایده	fāyide	فایده	guadagno, profito	224/15
nef	نفع	nef	نفع	guadagno, profito	224/15
müyesserlük	میسرلوک	muyesserī	میسری	guadagno, acquisto	224/16
hāşil	حاصل	hāşil	حاصل	guadagno, acquisto	224/16
olsun	اولسون	sūd	سود	guadagno, o'frutto, o'usura del dinaro	224/17
yığışdurmek	یقشدرمک	gird āveri māl, ferāhem āveri māl	کرد آوری مال، فراهم آوری مال	guadagno, accumulamento di robba	224/18
fāydalı	فایده لو	mufid	مفید	cosa di guadagno	224/19
sūdmend	سودمند	sūdmend	سودمند	cosa di guadagno	224/19
kicen yer	کیجن یر	cāygozār-i rūdhāne	جای گذار رودخانه	guado del fiume, dove si guazza	224/20
vāy mene	وای منه	vāy be men	وای بمن	guai a' me	225/1
ğın	غین	gilāf	غلاف	guaina, fodero	225/2

at tengi	ات تنگی	uzeng-i esb	ازنگ اسب	gualdrappa del cavallo	225/3
yüz	یوز	roḥsār	رخسار	guancia	225/4
‘āriḡ	عارض	‘āriḡ	عارض	guancia	225/4
yastuḡ	یاستوخ	bāliṣ	بالش	guanciale, cuscino	225/5
nāzbāliṣ	نازبالش	nāzbāliṣ	نازبالش	guanciale di piuma, piuma scetto	225/6
behle	بهله	behle	بهله	guanto, guanto tener l'astoro, o'altro uccello	225/7
baḡaram	باخرم	mī nigerem	می نکریم	guardare, mirare	225/8
baḡdım	باخدم	nigerīstem	نکریستم	guardare, mirare	225/8
baḡmek	باخمک	nigāh kerdēn, ṣāhid kerdēn	نکاه کردن، شاهد کردن	guardare, item.	225/9
neḡer etmek	نظر اتمک	neḡer kerdēn, ṣāhid kerdēn	نظر کردن، شاهد کردن	guardare, item	225/9
egri neḡer etmek	اکری نظر اتمک	kec neḡer kerdēn	کج نظر کردن	guardar a' traverso	225/10
zehr-i çeşm getmek	زهر چشم کتمک	zehr-i çeşm reften	زهر چشم رفتن	guardar a' traverso con sdegno	225/11
gözinen baḡmek	کوز اینن باخمک	be zīr-i çeşm nigāh kerdēn	بزیر چشم نکاه کردن	guardar sotto occhio	225/12
saḡlamek[mek]	ساخله مک مک	nigāh dāšten, berpā dāšten	نکاه داشتن، برپا داشتن	guardare, custodire	225/13
ḡulı saḡlamek	قولی ساخله مک	‘abd rā nigāh dāšten	عبد را نکاه داشتن	guardar la festa	225/14
yaḡsı müḡāfizet etmek	یقشی محافظت اتمک	ḡüb müḡāfezet kerdēn	خوب محافظت کردن	guardar bene, custodi bene	225/15
şandughāne	صندوقخانه	şandughāne	صندوقخانه	guardarobba, che ha' cura della robbe, guardarobba luogo conservatorio	225/16
özine baḡmek	اوزینه باخمک	be ḡöd nigāh kerdēn, ber ḡöd rā fiḡh şoden	بخود نکاه کردن، بر خود را فقه شدن	guardarsi, haver cura di se, star sopra di se	225/17
berteref olmak	برطرف اولمک	bertaraf şoden	برطرف شدن	guardarsi, tirarsi da parte	225/18
arḡa arḡa	ارخه ارخه	poşt poşt	پشت پشت	guardati, guardati, largo largo	225/19
müḡāfizet	محافظت	müḡāfezet	محافظت	guardia, custodimento	225/20
saḡlamek	ساخله مک	nigāhbānī	نکاهبانی	guardia, custodimento	225/20

keşikci	کشیکی	keşikçi, nigāhbān	کشیکی، نگاهبان	guardia, sentinella sona deputata alla guardia	226/1
saḡlayan	ساخلین	nigāhbān	نگاهبان	guardiano, custode	226/2
pāsibān	پاسبان	pāsbān	پاسبان	guardiano, custode	226/2
pādšāh nōkerleri	پادشاه نکرلری	novkerān-i pādišāh-i šeb	نوکران پادشاه شب	guardiani della citta' cioe' gente che la notte scorre la citta li ladri	226/3
iḥdāš	احداث	iḥdāš	احداث	guardiani della citta' cioe' gente che la notte scorre la citta li ladri	226/3
pādšāh	پادشاه	pādišāh-i šeb	پادشاه شب	capitano di detta gente chiamato da persiani re della notte	226/4
iḥdāš	احداث	iḥdāš	احداث	capitano di detta gente chiamato da persiani re della notte	226/4
rāhdārīlar	راهدارلر	rāhdārān	راهداران	guardiani delle strade, chi pigliano li datij	226/5
bezenmek	بزن مک	zīb u zīnet	زیبی و زینت	guarnimento	226/6
bezenmek zīnet	بزن مک زینت	zīb u zīnet dāden	زیب زینت دادن	guarnire	226/7
bezenmiş	بزنمش	zīb dāde šode	زیب داده شده	guarnito	226/8
zāyi' iş	ضایع اش	zāyi' kārī	ضایع کاری	guastamento	226/9
bāṭil iş	باطل اش	bāṭil kārī	باطل کاری	guastamento	226/9
zāyi' etmek	ضایع اتمک	zāyi' kerdēn	ضایع کردن	guastare	226/10
zāyi' eyleyici	ضایع ایلیجی	zāyi' konende	ضایع کننده	guastatore	226/11
ḡerb veren savaşda	خرب ورن سواشده	naḡb zenende der ceng, ḡerāb konende der ceng	نقب زننده در جنگ، خراب کننده در جنگ	guastatore nella guerra, chi ha' pensiero di cavar terra, minare, rovinar muri	226/12
zāyi' olmuş	ضایع اولمش	zāyi' kerde šode	ضایع کرده شده	guasto, guastato, consumanto	226/13
işden getmiş	ایشدن کتمش	ez kār refte	از کار رفته	guasto talmente, che non puo piu', servire	226/14

***	***	bā her	باحر	guasto, rovinata, che non serve piu'	226/?
aşpez	اشپز	şāgird-i tebbāḥ	شاکر طباح	guattaro di cucina, garzon del coco	226/15
şebnem	شبنم	şebnem	شبنم	guazza, ruggiada	226/16
sudan kicmek yayağ	سودن کيچ مک ييق	ez āb gozāšten piyāde ya sevār	از آب گذاشتن پياده يا سوار	guazzare passar a'guazo l'acqua a' piedi o' a' cavallo	226/17
eḥvel kişi	احول کيشی	merd-i ehvel	مرد احول	guercio	226/18
savaş	سواش	ceng	جنگ	guerra	226/19
savaşmek	سواشمک	ceng kerdn	جنگ کردن	guerreggiare, far guerra	226/20
savaş kişi	سواش کيشی	merd-i ceng	مرد جنگ	guerriero, huomo di guerra	227/1
savaşda pehlevān	سواشده پهلوان	pehlevān der ceng	پهلوان در جنگ	guerriero, prode, come glianti chi paladini	227/2
***	***	kūf	کوف	gufo, uccello	227/?
yol gö(r)seden	يول کوسدن	rāhnūmā, hādī, beled-i rāh	راهنما، هادی، راه	guida	227/3
yol görstemek	يول کورست مک	rāh numūden	راهنمودن	guidare, mostrar la strada	227/4
beledlük etmek	بلدلوک اتمک	beledī kerdn	بلدی کردن	guidare, mostrar la strada	227/4
el çekmek	ال چکمک	dest keşīden	دست کشیدن	guidare, condurre la mano	227/5
muzd vermek	مزد ورمک	pādāş dāden	پاداش دادن	guiderdonare, premiare	227/6
telāfi vermek	تلافی ورمک	telāfi dāden	تلافی دادن	guiderdonare, contraccambio	227/7
muzd	مزد	pādāş	پاداش	guiderdone, premio	227/8
‘evež	عوض	‘evež	عوض	guiderdone, conracambio	227/9
telāfi	تلافی	telāfi	تلافی	guiderdone, conracambio	227/9
cezā	جزا	cezā	جزا	guiderdone, conracambio	227/9
elden titremek	الدين تتره مک	ez dest lağzīden	از دست لغزیدن	guizzare, fugire	227/10
iştihā olmek	اشتها اولمک	iştihā dāšten	اشتها داشتن	gustare, d'alcuna cosa appetire	227/11
***	***	***	***	gustare, esser di gusto,	227/?

				piacore alcuna cosa , mi gusta, mi piace	
yağşı olmak	یقشی اولمک	hōṣī giriften	خوشی گرفتن	gustar, prender gusto, diletto	227/12
lezzet	لزت	lezzet	لزت	gustare, sentir il sapore	227/13
meze olmak	مزہ المک	meze giriften	مزہ گرفتن	gustare, sentir il sapore	227/13
imtiḥān etmek	امتحان اتمک	imtiḥān kerdn	امتحان کردن	gustare, assaggiare	227/14
rāzī olmak	راضی اولمک	rāzī būden	راضی بودن	gustare, contentarsi	227/15
hoşnūd olmak	خشنود اولمک	hoşnūd būden	خشنود بودن	gustare, contentarsi	227/15
zāiḡe	ذایقه	zāyika	ذایقه	gusto, uno de' cinque sensi	227/16
dadmek	دادمک	çeşīden	چشیدن	gusto, uno de' cinque sensi	227/16
lezzet	لزت	lezzet	لزت	gusto, sapore	227/17
meze	مزہ	meze	مزہ	gusto, sapore	227/17
yağşılük	یقشی لوک	hōṣī	خوشی	gusto, piacere, diletto	227/18
yağşı	یقشی	hōṣ	خوش	gustoso, piacevole, diletto	227/19
çi çi	چه چه	çi çi	چه چه	ha, ha', voce di riprendere	227/20
pür olsun	پر اولسن	por şüyī	پر شویی	habbiare lunga vita saluto di persiani	227/21
***	***	***	***	habile, vedi atto, idoneo	227/?
***	***	***	***	habilita'	227/?
sākin	ساکن	sākin, mutemekkin	ساکن، متمکن	habitante	228/1
menzillü	منزلو	menzildār	منزل دار	habitante, cioe' che tiene albergo	228/2
sākin olmak	ساکن اولمک	sākin būden	ساکن بودن	habitaе, esser habitante	228/3
menzil olmak	منزل اولمک	menzil dāšten	منزل داشتن	habitare, albergare haver albergo	228/4
oturram	اوترم	mī nişinem	می نشینم	habitare, risiedere	228/5
oturdum	اوتردم	nişestem	نشستم	habitare, risiedere	228/5
ev	او	hāne	خانه	habiratione, casa, albergo	228/6
menzil	منزل	menzil	منزل	habiratione, casa, albergo	228/6
me'müre	معموره	ma'müre	معموره	habitato	228/7

libās	لباس	libās	لباس	habito, vestimento	228/8
geyin	کین	pūṣiṣ	پوشش	habito, vestimento	228/8
***	***	***	***	hai, interjettione, che mastra dolore vai, hai me	228/?
ğullāb	قلاب	qollāb	قلاب	homa da pescare	228/9
iṣfāhān	اصفهان	iṣfahān, sepāhān, ṣafāhān	اصفهان، سپاهان، صفاهان	haspahan, citta' capo della l'archia residenza del' re di persia	228/10
sepāhān	سپاهان	iṣfahān, sepāhān, ṣafāhān	اصفهان، سپاهان، صفاهان	haspahan, citta' capo della l'archia residenza del' re di persia	228/10
varımdur	وارمدور	mī dārem	میدارم	havere, tenere	228/11
varımdı	وارمیدی	dāstem	داشتم	havere, tenere	228/11
āzürde olmak	ازرده اولمک	āzurde şoden	آزرده شدن	haver a' sdegno	228/12
istemek	استه مک	düst dāšten	دوست داشتن	haver amore	228/13
begenmek	بکنمک	pesend kerden, pesendide numūden	پسند کردن، پسندیده نمودن	havere a' grado aggradire	228/14
iḥtiyāc olmak	احتیاج اولمک	iḥtiyāc dāšten, kār dāšten	احتیاج داشتن، کار داشتن	haver bisogno	228/15
zerūr olmak	ضرور اولمک	zerūr dāšten,	ضرور داشتن	haver neccesita', esser necessario	228/16
lāzım	لازم	lāzım	لازم	haver neccesita', esser necessario	228/16
vācib	واجب	vācib būden	واجب بودن	haver neccesita', esser necessario	228/16
***	***	***	***	haver compassione	228/?
köyül yanmış	کئول یانمش	dil sūhte şoden	دل سوخته شدن	haver compassione, brugiarsi il cuore per piera, frase persiana	228/17
dinlemelü	دنلملو	i`tibār dāšten	اعتبار داشتن	haver eredito, prestar fede	228/18
inanmek	اینان مک	bāver numūden	باور نمودن	haver eredito, prestar fede	228/18
dimelü	دیملو	gofti dāšten	گفتی داشتن	haver da dire	228/19
bir sözüm var ki deyem	بر سوزم وار که دیم	ḥarfī dārem ki be gūyem	حرفی دارم که بگویم	ho' una parola da direci	228/20

borc	بورج	qarż, vām dašten	قرض، وام داشتن	haver debiti	229/1
dimāğ-ı hūşk olmak	دماغ خشک اولمک	dimāğ-i hoşk būden	دماغ خشک بودن	haver dipiacere, afflitione, cuore mi dispiacce del vostro male	229/2
dāra çekmek	داره چکمک	derd rā keşiden	درد را کشیدن	haver dolore, patir dolore	229/3
baş ağrıtmek	باش اقرت مک	serderd kerdn	سر درد کردن	haver dolo di testa, doler la testa	229/4
ac olmak	آج اولمک	gorisne būden	کرسنه بودن	haver fame	229/5
iştihā olmak	اشتها اولمک	iştihā dāšten	اشتها داشتن	haver fame	229/5
susuz olmak	سوسیز اولمک	teşne būden	تشنه بودن	haver sete	229/6
despāce olmak	دسپاچه اولمک	şitāb dāšten	شتاب داشتن	haver fretta	229/7
***	***	niyyet dāšten	نیت داشتن	haver interitione	229/?
***	***	'azm dāšten	عزم داشتن	haver resolutione	229/?
hesed aparmek kimseye	حسد اپرمک کمسیه	hesed borden ber kesī	حسد بردن بر کسی	haver invidia, portar invidia	229/8
adaş olmak	ادش اولمک	hemnām būden	هم نام بودن	haver 'listesso nome	229/9
reḥm etmek	رحم اتمک	reḥm dāšten	رحم داشتن	haver riserviordia	229/10
şebir etmek	صبر اتمک	şebr numūden, tehemmul kerdn	صبر نمودن، تحمل کردن	haver patienza	229/11
endīşe etmek	اندیشه اتمک	endīşe mī kōnem	اندیشه میکنم	haver pensiero	229/12
fikrdār	فکردار	fikr dārem	فکردارم	haver pensiero	229/12
yeğîn bilmek	یقین بلمک	yaqîn pindāšten	یقین پنداشتن	haver per cosa certa	229/13
ḥağğ kimsenü cānibinedür	حق کمسنو جانبینه دور	ḥaqq ber cānib-i kesī būden	حق بر جانب کسی بودن	haver ragione	229/14
ḥağğ sizün cānibünüze	حق سیزون جانبونزه	ḥaqq ber cānib-i şomāest	حق بر جانب شماست	havete ragione	229/15
ḥağğ kimsenü cānibedür	حق کمسنو جانبه دور	ḥaqq ez cānib kesī būden	حق از جانب کسی بودن	haver il torto	229/16
ḥağğ sizün cānibüvüze	حق سیزون جانب اوزه	ḥaqq be cānib şomā nist	حق بجانب شما نیست	havete il torto	229/17
nezerde olmak	نظرده اولمک	menzūr dāšten	منظور داشتن	haver riguardo	229/18
sizün 'üzrünüz benim yanımda menzūr olmaçağdur	سیزون عذرانز منم یانمده منظور اوامیه چقدور	'ozr-i tō pīş-i men menzūr neḥāhed būd	عذر تو پیش من منظور نخواهد بود	non haver riguardo alle tue scuse	229/19
ḥürmet etmek	حرمت اتمک	ḥormet numūden	حرمت نمودن	haver rispetto, riverire	230/1
baş üste saḡlamek	باش اوسته ساخله مک	bālā-yi ser dāšten	بالای سر داشتن	haver rispetto, haver riverenza,	230/2

				portar sopra la testa di cono li persiani	
yuğu olmak	یوڭو اولمک	hāb dāšten	خواب داشتن	haver sonno	230/3
iş olmak	اش اولمک	kār dāšten	کار داشتن	haver da' fare	230/4
ne işün var	نه ایشون وار	çi kār dārī	چه کار داری	che hai da fare, che facenda hai cosi nsavo li persiani	230/5
cefā çekmek	جفا چکمک	cefā keşiden	جفا کشیدن	haver travagli	230/6
ārzū vermek	ارزو ورمک	ārzū dāšten	آرزو داشتن	haver voglia	230/7
meyil olmak	میل اولمک	meyl dāšten	میل داشتن	haver voglia	230/7
mülāhize etmek	ملاحظه اتمک	mulāheze kerdn	ملاحظه کردن	haversi cura di non far disordini quando si sta male	230/8
gel gel	کل کل	hey hey biyā biyā	هی هی بیا بیا	he ola	230/9
belāder	بلا در	belāder	بلادر	helleboro, herba che giacca a' sanar la pazzia	230/10
***	***	'aşeke-i bican, 'alef-i 'aşeke, leblāb	عشقه بیجان، علف عشقه لبلاب	hellera, herba nota	230/?
ot	اوت	'alef	علف	herba, herba ninfea	230/11
haşıl	خصیل	haşıl	خصیل	herba, cioe' orzo in erba li cavalli	230/12
yonca	یونجه	yonce	یونجه	herba li cavalli come trifoglio	230/13
***	***	sebzi	سبزی	herba da mangiare, o'da cucina	230/?
mīrāşlu	میراث لو	mīrās dārende	میراث دارنده	herede	230/14
mīrās	میراث	mīrās	میراث	heredita'	230/15
refz	رفض	refz	رفض	heretico	230/16
rāfizi	رافضی	rāfizi	رافضی	herescia	230/17
honsā-yı müşkül	حنثی مشکل	honsā-yi müşkil	خنثی مشکل	hermafrodito	230/18
ince renc	انجه رنج	renc-i bārīk	رنج باریک	hettica, mal sottile, comaneo si dive in persia o'travaglio sottile	231/1
renc iyese	رنج ایسی	şāhib-i renc-i bārīk	صاحب رنج باریک	hettico, il persiano dice, il padrone del travaglio sottile	231/2
istiğā olan	استقا اولن	istiğā dārende	استقا دارنده	hidropiso	231/3

istigā	استقا	istiḳā	استقا	hidropisia sorte d'infermita'	231/4
dūnen	دونن	dīrūz	دیروز	hier, vedi giorno	231/5
dūnen gice	دونن کیجه	dīseb	دیشب	hier sera	231/6
asrağa gün	اسراقه کون	perirūz	پری روز	hier l'altro	231/7
iş	اش	(ri)yākārī	یا کاری	hipocrisia	231/8
iş	اش	(ri)yākār	یا کار	hipocrito	231/9
ğum diyārı	قم دیاری	diyār-i ħum	دیار قم	hircania, regione o'asia	231/10
hikāyet	حکایت	hikāyet	حکایت	historia	231/11
neğl	نقل	naql	نقل	historia	231/11
rivāyet	روایت	rivāyet	روایت	historia	231/11
dāstān	داستان	dāstān	داستان	historia	231/11
‘ōmūr dāstānı	عمر داستانی	dāstān-i ‘omr	داستان عمر	historia della vita	231/12
rāvī	راوی	rāvī	راوی	historico	231/13
bugün	بکون	īmrūz	امروز	hogi, vedi giorno	231/14
olandus ölkesi	اولندوس الکسی	ulke-i velendīs	الکه ولندیس	holanda, provincia d'alemagna	231/15
velendis kişisi	ولندس کیشی سی	merd-i velendīs	مرد ولندیس	holandese	231/16
ğanlu	قانلو	hūn dārende	خون دارنده	homicidialo	231/17
nāḥağ ħan	ناحق قان	hūn-i nāḥağ	خون ناحق	homicidio, ammazamento, ingiusto	231/18
nāmūs	ناموس	nāmūs	ناموس	honestate	231/19
siret	سرت	siret	سیرت	honestate	231/19
nāmūslu	ناموس لو	nāmūsdār	ناموس دار	honesto	231/20
‘izzet etmek	عزت اتمک	‘izzet kerdēn	عزت کردن	honorate	232/1
‘izzet iyesi	عزت ایسی	şāḥib-i ‘izzet, ‘izzetmend	صاحب عزت، عزتمند	honurato, persona d'honore	232/2
‘eziz	عزیز	mukerrem	مکرم	honarato, riverito, stimato	232/3
‘izzet	عزت	‘izzet	عزت	honore	232/4
ḥürmet	حرمت	ḥormet	حرمت	honore	232/4
sā‘at	ساعت	sā‘et	ساعت	hora, vigesima quarta parte del giorno, e della notte	232/5
indi	اندی	hālā, īsā, īn hāl	حالا، ایسا، این حال	hora, adesso	232/6
allāh a[l]dına	الله الدینه	be nām-i ḥodā	بنام خدا	horsu, via, in nome di dio	232/7
vağt sā‘at	وقت ساعت	vağt sā‘et	وقت ساعت	orologio	232/8
vağt sā‘at dutmek	وقت ساعت دوتمک	vağt sā‘et giriften	وقت ساعت گرفتن	fermarsì l'orologio	232/9
sā‘at goymek	ساعت قویمک	sā‘et gozāšten	ساعت گذاشتن	voltar l'orologia da polvere	232/10

ğorhutmek	قورخوتمک	tersānende, vāhime-i mehīb	ترساننده، واهمه مهيب	horrendo, spaventoso	232/11
vāhime	واهمه	vāhimegī	واهمگی	horrore	232/12
bāg	باغ	bāg	باغ	horto	232/13
gūlistān	گلستان	golistān	گلستان	horto di fiori	232/14
būstān	بوستان	būstān	بوستان	horto di fiori	232/14
bāgbān	باغبان	bāgbān	باغبان	hortolano	232/15
dāru'ş-şefā	دار الشفا	dāru'ş-şifā	دار الشفا	hospitale, dove si curano l'infermi	232/16
dāru'ş-şefā oturan	دار الشفا اوترن	tevetṭun-i dāru'ş-şifā	توطن دار الشفا	hospidaliero, spedaliero, soprastante dell'hospedale	232/17
ğonaḥlūk	قوناخ لوک	mihmānī	مهمانی	hospitalia'	232/18
yer vermek mūsāfirlere	یر ورمک مسافرلره	cāy dāden musāfirān rā	جای دادن مسافران را	hospitare, alebergare i viandanti	232/19
ğonaḥ olmak	قوناخ اولمک	mihmān būden	مهمان بودن	hospitare, esser hospite	232/20
ğonaḥlūk	قوناخ لوک	mihmān	مهمان	hospite	233/1
menzıl	منزل	menzil	منزل	hospitio, albergo	233/2
mekān	مکان	mekān	مکان	hospitio, albergo	233/2
ādemīlūk	ادمیلوک	insāniyyet, ādemīyyet	انسانیت، آدمیت	humanita'	233/3
mehribānlūk	مهربانلوک	mihrbānī	مهربانی	humanita', cortesia	233/4
insāniyyetlūk	انسانیت لوک	insānī, merdomī	انسانی، مردمی	humano, appartenere all'huomo	233/5
mehribān	مهربان	mihrbān	مهربان	humano, cortese	233/6
nemlūk	نم لوک	nemī	منی	humidita'	233/7
nem	نم	nem	نم	humido	233/8
ḥeğir kimsenü nezerinde	حقیر کمسنو نظرینده	ḥaḳir der pīş-i ḥöd der nezer-i ḥöd	حقیر در پیش خود در نظر خود	humile, chi si si tiene vile	233/9
fürütenlūk	فروتن لوک	furütenī konende	فروتنی کننده	humile, che si abbasso, esi humilia con il corpo	233/10
ḥeğir	حقیر	ḥaḳir	حقیر	humile, vile	233/11
özini ḥeğir etmek	اوزینی حقیر اتمک	ḥöd rā ḥaḳir kerden be cihet rāh-i ḥodāyī	خود را حقیر کردن بجهت راه خدایی	humiliarsi, avvilirsi, l'amor di dio	233/12
özini ḥeğir bilmek	اوزینی حقیر بلمک	ḥöd rā ḥaḳir dānisten	خود را حقیر دانستن	humiliarsi, conoscersi vile	233/13
‘āciz	عاجز	‘āciz	عاجز	humiliare, avvilire	233/14
zebün iş etmek	زبون اش اتمک	kār u zebün kerden	کار و زبون کردن	humiliare, avvilire	233/14

fürütenlük	فروتن لوک	furütenī	فروتتی	humiliatione, abbassamento di corpo	233/15
***	***	ḥaḳāretkārī ez ḥōd be cihet rā ḥodāyī	حقارت کاری از خود بجهت را خدایی	humiliatione, avvilimento di se stesso per amor di dio	233/?
‘enāšīr-i erbe‘ e ḡan	عناصر اربعه غان	‘enāšīr-i erba‘ a ḥūn	عناصر اربعه خون	humore	233/16
balḡam	بلغم	balḡam	بلغم	humor di sanguē	233/17
ṣefrā	صفرا	ṣefrā	صفرا	humor di flemma	233/18
dört ḡara	دورت قره	erbe‘ sevdā	اربع سودا	humor di colera	233/19
adam	ادم	adam	آدم	humar di malencolia	234/1
kiši	کیشی	merd	مرد	uomo	234/2
bir nefes	بر نفس	yeknefes	یکنفس	uomo, cir lar.	234/3
kiši öz başından kicmiş	کیشی اوز باشندن کیچ میس	merd ez ser-i ḥōd gozāšte	مرد از سر خود کذاسته	uomo metaphora di cono anima	234/4
ḥōṣṭebī‘ et kiši	خوش طبیعت کیشی	merd-i golšīrīn, ḥōṣṭebī‘ et	مرد کل شیرین، خوش طبیعت	huomo arrischiato, che non stima la vita	234/5
berk kiši	برک کیشی	merd-i seḥt	مرد سخت	huomo di buona pasta, di buon naturale	234/6
ḥōṣḥūlg kiši	خوش خلق کیشی	merd-i ḥōṣḥolk	مرد خوش خلق	huomo duro, aspro	234/7
mūlāyīm kiši	ملایم کیشی	merd-i mulāyīm	مرد ملایم	huomo, affabile	234/8
šīrīn	شرین	šīrīn	شیرین	huomo dolce, piacevole	234/9
fāzil kiši	فاضل کیشی	merd-i fāzil, fezīlet dārende	مرد فاضل، فضیلت دارنده	huomo dolce, piacevole	234/10
yüzü aḡ kiši	یوزی اق کیشی	merd-i rüy-i sefid	مرد روی سفید	huomo eccellente	234/11
cilf kiši	جاف کیشی	merd-i cilf	مرد جلف	huoma di bene, l'omurato, che ha' il viso bianco, di cono li persiani	234/12
nāmerd	نامرد	nāmerd	نامرد	huomo da poco inetto, sciocco	234/12
‘ābid kiši	عابد کیشی	merd-i ‘ābid	مرد عابد	huomo da poco inetto, sciocco	234/13
zāhid kiši	زاهد کیشی	merd-i zāhid	مرد زاهد	huomo religioso, che attende al culto divino	234/14
				huomo religioso di buona unscienza	

gūṣeniṣhīn kiṣi	کوشه نشین کی‌شی	merd-i gūṣeniṣhīn, merd-i ḵanā'et	مرد کوشه نشین، مرد قناعت	uomo solitaria, ritirato dal mondo	234/15
dervīṣ kiṣi	درویش کی‌شی	merd-i dervīṣ	مرد درویش	uomo, che ha' lascito il mondo	234/16
dūnyādan kicmiṣ kiṣi	دنیا‌دان کی‌ج می‌ش کشی	merd-i donyā gozāṣte, merd-i donyā terk dāde	مرد دنیا گذاشته، مرد دنیا ترک داده	uomo, che ha' lascito il mondo	234/16
orta boylu kiṣi	اورته بیلو کی‌شی	merd-i miyān bālā	مرد میان بالا	uomo di mezzana statura	234/17
'eyyāṣ kiṣi	عیاش کی‌شی	merd-i 'eyyāṣ	مرد عیاش	uomo di buon tempo, che si da' a' piaceri	234/18
rūsvā kiṣi	رسوا کی‌شی	merd-i rusvā	مرد رسوا	uomo di mala fama	234/19
maḡarā	مقرا	merd-i biḵadr	مرد بی‌قدر	uomo infame dishonorato	234/20
ḡerārsız kiṣi	قرارسیز کی‌شی	bī'izzet	بی‌عزت	uomo infame dishonorato	234/20
dūmūye kiṣi	دومویه کی‌شی	merd-i dōmūye, merd-i covgendom	مرد دومویه، مرد جو‌کندم	uomo mezzo canuto, li persiani dicono di due pel. et anco arzo e grano	235/1
'izzet kiṣi	عزت کی‌شی	merd-i 'izzet	مرد عزت	uomo honorato	235/2
merdūd kiṣi	مردود کی‌شی	merd-i merdūd	مرد مردود	uomo reprobato	235/3
ḡīṣa kiṣi	قصه کی‌شی	merd-i kūtāh	مرد کوتاه	uomo piccola	235/4
yeṣb	یشب	yeṣb	یشب	iaspide, pietra pretiosa	235/5
yeṣim	یشم	yeṣm	یشم	iaspide, pietra pretiosa	235/5
allāh	الله	ḡodā, allāh, īzīd	خدا، الله، ایزید	iddio	235/6
īzīd	ایزید	ḡodā, allāh, īzīd	خدا، الله، ایزید	iddio	235/6
eflātūn kimi	افلاطون کمی	meṣel-i eflātūn	مثل افلاطون	idea di platone	235/7
būtperest	بت پرست	botperest	بت پرست	idolatra	235/8
būtperest	بت پرست	botperestīden	بت پرستیدن	idolatrare	235/9
būtperest	بت پرست	botperestī	بت پرستی	idolatria	235/10
būt	بت	bot	بت	idolo	235/11
mūste'id	مستعد	muste'id	مستعد	idonco, vedi habile, atto	235/12
ṣerīf ayru	شریف ایرو	ḡayr-ī ṣerīf	غیر شریف	ignobile	235/13
fūrūmāye kiṣi	فرومایه کی‌شی	merd-i furūmāye	مرد فرومایه	ignobile di bassamano	235/14
ṣermendelūk	شرمده لوک	ṣermsārī, ṣermendegī	شرمساری، شرمده کی	ignominia, vergagna,	235/15

				svergognamento	
‘eyb	عیب	‘eyb	عیب	ignominia, macchia, nota	235/16
‘eyblü	عیب لو	‘eybdār	عیب دار	ignominioso, vituperoso, notato	235/17
‘eyblü	عیب لو	şermsār	شرمسار	ignominioso, severgognato	235/18
nādān	نادان	nādān	نادان	ignorata, indotto	235/19
ḥebersiz	خبرسبز	bîḥaber	بیخبر	ignorante, che nan sa	235/20
cāhil	جاهل	cāhil	جاهل	ignorante, inetto, poco pratico	236/1
nādānlük	نادان لوک	nādānī	نادانی	ignoranza	236/2
ḥarām	حرام	ḥarām	حرام	illecito	236/3
dimemek	دیمه مک	nāgoftenī	ناگفتنی	illecito da dirsi	236/4
ad aparmekden lāyiğ degil	آد اپرمک دن لایق دکل	nām borden şāyestegī nedāred	نام بردن شایستگی ندارد	illecito da nominarsi	236/5
işığ etmek	ایشیق اتمک	rovşen kerdên, menûr kerdên, nûrānī sâhtên	روشن کردن، منور کردن، نورانی ساختن	illuminare	236/6
işığ	ایشیق	rovşen	روشن	illuminato	236/7
nûrlu	نورلو	nûrānī	نورانی	illuminato	236/7
zādî ḥeyāle getirmek	زادی خیاله کترمک	çîzî der ḥeyāl âverden	چیزی در خیال آوردن	imaginarsi	236/8
ḥeyâlde aldanmek	خیالده الدنمک	der ḥeyāl bâzî ḥörden	در خیال بازی خوردن	imaginarsi il falso, ingannarsi nell'immaginazione	236/9
ḥeyāl	خیال	ḥeyāl	خیال	immaginazione	236/10
bundan artuḥ	بندن ارتوخ	ziyâde ez in be ḥeyāl-i tevân âverd	زیاده ازین بخیال توان آورد	non si può immaginare d'avantaggio	236/11
şûret	صورت	şûret	صورت	immagine, figura	236/12
egri etmek	اکری اتمک	kec kerdên	کچ کردن	imbalsamare	236/13
bîḥûş etmek	بیپوش اتمک	bîḥûş kerdâniden	بیپوش کردانیدن	imbalsamare	236/13
egilmiş	اکل میش	kec kerde şode	کچ کرده شده	imbalsamato	236/14
***	***	***	***	imbarcarsi in una nave	236/?
şefâ	صفا	şefâ	صفا	imbeccare, lisciar la faccia come le done	236/15
cilâ vermek	جلا ورمک	cilâ dâden rûy râ	جلا دادن روی را	imbeccare, lisciar la faccia come le done	236/15
gırmızı sürmek	قرمزی سورمک	sorḥî māliden be rûy	سرخ مالیدن بروی	imbeccare con rossetto, vedersi strisciarsi	236/16

mütteşif	متصف	mutteşif	متصف	imbevuto, imbutus. lat.	236/17
ağartmek	اقرتمک	sefid kerdn	سفید کردن	inbiancare, far bianco	236/18
ağ palçuğ sürtmek	اق پالچوق سورت مک	gil-i sefid māliden be dīvār	کل سفید مالیدن بدوار	imbiancar muraglia dar il bianco ad un muro	236/19
ğif ki hemrçün tökmüşler ola	قیق که خمر چون توکمش لر اوله	ķif ki be cihet-i şerāb rihten başed	قیف که بجهت شراب ریختن باشد	imbottare, imbottar il vino	236/20
***	***	mī pekenem, pākendem	میپکنم، پاکندم	imbrattare	236/?
ālūde eylerem	الوده ایلرم	mī ālāyem, ālūdem	می آلایم، آلودم	imbrattare, sporcare	237/1
çirkīn	چرکین	çirkīn	چرکین	imbrattato	237/2
ālūde	الوده	ālūde kerde şode	آلوده کرده شده	imbrattato	237/2
birbirine tökmek	بربرینه توکمک	ber hem rihten	بر هم ریختن	imbrogliare, confondere	237/3
birbirine vurmek	بربرینه ورمک	ber hem zeden	بر هم زدن	imbrogliare, metter sottosopra	237/4
sararam	سره رم	mī peçem	می پچم	imbrogliare, intricare, rinvolgere	237/5
sardım	سردم	peçīdem	پچیدم	imbrogliare, intricare, rinvolgere	237/5
berhemzedelük	برهم زده لوک	ber hem zedegī, ber hem rihtegī	بر همزده کی، بر هم ریخته کی	imbroglio	237/6
***	***	***	***	imbronire, lustrare	237/?
teglid etmek	تقلید اتمک	taqlidī kerdn, yeknev' kerdn	تقلیدی کردن، یکنوع کردن	imitare	237/7
teglidlük	تقلیدلوک	taqlidī	تقلیدی	imitatione	237/8
mügelid	مقائد	muḳallid, muḳallid	مقلد، مقل	imitatore	237/9
'eybsiz	عیب سیز	bī'eyb	بیعیب	immaculato	237/10
ālūdelük	الوده لوک	bīālūdegi	بی آلودگی	immaculato	237/10
mütteşil	متصل	mutteşil	متصل	immediatament e	237/11
peyveste	پیوسته	peyveste	پیوسته	immediatament e	237/11
yādsız	یادسیز	bīyād, nisyān kerde	بی یاد، نسیان کرده	immemore	237/12
endāzesiz	اندازه سیز	bīendāze	بی اندازه	immenso	237/13
içerü su aparmek	ایچرو سو آپرمک	be enderün āb furū borden	باندرون آب فرو بردن	immergere	237/14
ğerār	قرار	mustegraḳ	مستغرق	immerso, sommerso	237/15
yağsılıkde ğerār	یغشی لوکده قرار	der hōşī mustegraḳ	در خوشی مستغرق	immerso nelli piaceri	237/16

malda gerār tabmış	مالده قرار تابمش	der māl musteğrağ şode	در مال مستغرق شده	immersi nelle ricchezze	237/17
lāyiğsız	لایق سیز	nāşāyeste, bīlāyık u liyākat	نا شایسته، بی لایق و لیاقت	immeritevole, indegno	237/18
nāhağ	ناحق	nāhağ	ناحق	immeritevolmente, a torto	237/19
hāzır	حاضر	hāzır	حاضر	imminente, apparecchiato	237/20
tebredmek olmaz	تبردمک اولمز	conbiş-i nāpezîr, mehell-i conbiden	جنبش نا پذیر، محل جنبیدن	immobile	238/1
tebredmek olmadı	تبردمک اولمدی	conbiş-i nāpezîrî	جنبش نا پذیری	immobilita'	238/2
pelîd	پلید	pelidî	پلیدی	immonditia, profarita'	238/3
necîs	نجیس	neces	نجس	immonditia, profarita'	238/3
ālūdelük	الوده لوک	ālūdegî	الوده کی	immonditia, sporchezza	238/4
pelîd	پلید	pelîd	پلید	immondo, profano	238/5
neces	نجس	neces	نجس	profano	238/5
ālūde olmuş	الوده اولمش	ālūde şode	الوده شده	immondo, sporcato	238/6
heyy-i lāyemût	حی لایموت	heyy-i lāyemût	حی لایموت	immortale	238/7
heyy-i lāyemütlük	حی لایموت لوک	heyy-i lāyemüti	حی لایموتی	immortalita'	238/8
teğeyyursız	تغیر سیز	bīteğeyyur	بی تغیر	immutabile	238/9
dāhîl olmak	داخل اولمک	dāhîl şoden	داخل شدن	impacciarsi, intromettersi	238/10
ğoyulğa olmuş	قویلقه اولمش	ğoyulğa kerden	قیلغه کردن	impalare, sorte di morte, che danno i turchi	238/11
ğoyulğa etmek	قویلقه اتمک	ğoyulğa kerde şode	قیلغه کرده شده	impalato	238/12
örgeğürem	اورکدورم	mî âmüzem	می آموزم	imparare	238/13
örgeğdim	اورکدم	âmūhtem	اموختم	imparare	238/13
ö(r)genmiş	اوکن میش	âmūhte şoden	اموخته شدن	imparare	238/14
ezber etmek	ازبر اتمک	ezber kerden	ازبر کردن	imparare a' memoria	238/15
örgenmek	اورکن مک	yād giriften	یاد گرفتن	imparare a' memoria	238/15
‘ibret dutmek	عبرت دوت مک	‘ibret giriften	عبرت گرفتن	imparare a spese altrui, imparare dall'esempio d'altri	238/16
miñnet dutmayan	محنت دوتمین	miñnet nāpezîr	محنت ناپذیر	impassibile	238/17
***	***	***	***	impastare	238/?
çöregi hemîr etmek	چورکی خمیر اتمک	nān rā hemîr kerden	نان را خمیر کردن	impastare il pane	238/18

tābsız	تاب سیز	bītāb, bīšebr	بی‌تاب، بی‌صبر	impatiente	238/19
meḥselsız	محل سیز	bīmeḥell, bīšebr	بی محل، بی صبر	impatiente	238/19
bītāb	بی تاب	bītāb der ‘aşḡ	بی تاب در عشق	impatiente nell' amore, ina morato sfrenatamente	238/20
ḡorḡuduram	قورخودورم	mī tersānem	می ترسانم	impaurire	239/1
ḡorḡuddum	قورخدم	tersānīdem	ترسانیدم	impaurire	239/1
ḡorḡmīş	قورخ میش	tersīde şoden, bīm ḡörden	ترسیده شدن، بیم خوردن	impaurirsi	239/2
ḡorḡulmīş	قورخل میش	bīm ḡorde, tersīde şode	بیم خورده، ترسیده شده	impaurito	239/3
‘aḡılsız	عقل سیز	bī ‘aql, dīvāne şoden	بی‌عقل، دیوانه	impazziri, divenir pazzo	239/4
delū olmīş	دلو اولمش	dīvāne şode	دیوانه شده	impazzito	239/5
zift sūrtmek	زفت سورت مک	zift mālīden	زفت مالیدن	impeciare	239/6
men‘	منع	men‘	منع	impedimento	239/7
yol seddi	یول سدی	sedd-i rāh	سد راه	impedimento, ostacolo	239/8
men‘ etmek	منع اتمک	men‘ kerdén	منع کردن	impedire	239/9
***	***	sedd-i rāh kerdén	سد راه کردن	impedire, metter ostacolo	239/?
men‘ olunmīş	منع اولون میش	men‘ kerde şode	منع کرده شده	impedito	239/10
meşḡul	مشغول	meşḡul	مشغول	impedito, occupato	239/11
giriftār	کرفتار	giriftār	کرفتار	impedito, occupato	239/11
girovda getirmek	کروده کترمک	der girov āverden, girov dāden	در کرو آوردن، کرو دادن	impegnare	239/12
***	***	ez girov der āverden	از کرو در آوردن	disimpegnare	239/?
ḡeyşer	قیصر	ḡayşer	قیصر	imperatore, s'intende cesare, imperadore, il gran turco	239/13
teḡşir	تقصیر	taḡşīr	تقصیر	imperffettione, mancamento	239/14
‘eyb	عیب	‘eyb	عیب	imperffettione, macchia nota vitio	239/15
āḡura yetmemiş	اخره یتممش	be āḡir neresīde	بآخر نرسیده	imperfetto, non finito	239/16
tamām olmamış	تمام اولممش	temām neşode	تمام نشده	imperfetto, non fettionato, non finito	239/17
yaḡşılükde başa gelmemiş	یقشی لوکده باشه کلمه مش	der nīkūkārī be ser nemāyede	در نیکو کاری بسر نمایده	imperfetto nella virtu' non gionto nella fettione	239/18

tamāmsız	تمام سیز	nāmubalağa, nātemāmen, nākemālen	نا مبلغا، نا تماماً، ناکمالاً	imperfettament e	239/19
tündlük	تندلوک	tondī	تندی	impeto, furia	240/1
güce getirmek	کوجه کترمک	zūr āverī	زور اوری	impeto, furia	240/1
***	***	***	***	impetrare, vedi ottenere	240/?
tünd	تند	tond	تند	impetiuoso	240/2
güc getiren	کوج کترن	zūr āver	زور آور	impetiuoso	240/2
sürterem	سورترم	mī mālem	میمالم	impiastrare, ongere con unguento	240/3
sürddüm	سوردم	mālīdem	ملیدم	impiastrare, ongere con unguento	240/3
minde hem	مینده هم	merāhim	مراهم	impiastro	240/4
boğazdan çekmek	بوقزدن چکمک	helḵ ber keşiden	حلق بررکشیدن	impiccar la gola	240/5
boğazdan çekilmiş	بوقزدن چکل مش	helḵ ber keşide şode	حلق بر کشیده شده	impiccato per la gola	240/6
zālimluḡ	ظالم لوخ	zālīmī	ظالمی	impieta'	240/7
rehmsiz	رهم سیز	bīreḡmī	بیرحمی	impieta'	240/7
o ki gezebden aşağa getirmek olmaya	او کی غضبدن اشقه کترمک اولمیه	in ki ez gāzab furū netevān āverd	انکه از غضب فرو نتوان آورد	implacabile	240/8
cigine goymek	جکینه قویمک	berdüş gozāšten	بردوش گذاشتن	imporre, metter sopra il dorso	240/9
mühümleri kimsenü boyna salmek	مهم لری کمسنو بوینه سالمک	muhimmāt ber kerden kesī endāhten	مهمات بر کسی انداختن	imporre un negotio ad una persona	240/10
***	***	***	***	importante, non frivolo	240/?
berk iş	برک اش	kār-i seḡt	کار سخت	importante, grave	240/11
berk iş	برک اش	kār-i şe‘b	کار صعب	importante negotio	240/12
çoḡ iş gelmek	چوخ اشه کلمک	bisḡār kār āmeden	بسیار کار آمدن	importare, rilevare	240/13
ne ḡuşūrī va(r)	نه قصوری وا	çi ḡuşūr dāred	چه قصور دارد	che importa?	240/14
ne ḡemi vār	نه غمی وار	çi ḡamdārī-i tō	چه غمداری تو	che ti importa', che malinconia, che fastidio ti pigli?	240/15
***	***	ḡuşūr nedāred	قصور ندارد	non importa	240/?
bāk yoḡdur	باک یوخدور	bākī nist, ḡam nist	باکی نیست، غم نیست	non importa, non vi e' malinconia, non vi e' timore frase, persiana	240/16
ibrām	ایرام	ibrām	ایرام	importuno	240/17
müteşerrif olmek	متصرف اولمک	müteşerrif şoden	متصرف شدن	impossessarsi	240/18

öz teşerrüfine getirmek	اوز تصرفينه کترمک	be teşerruf-i hōd giriften	بتصرف خود گرفتن	impossessarsi pigliar possesso	240/19
teşerrüfe getirmek	تصرفه کترمک	der teşerruf āverden	در تصرف آوردن	impossesare, metter in possesso	241/1
mühāl	محال	muḥāl	محال	impossibile	241/2
mümkünsiz	ممکن سیز	nāmumkin	ناممکن	impossibile	241/2
nātevān	ناتوان	nātevān	ناتوان	impotente	241/3
nātevānlük	ناتوان لوک	nātevānī	ناتوانی	impotenza	241/4
***	***	***	***	impovenersi	241/?
berk mühüm	برک مهم	muḥimmāt-i şe' b, kār-ı şe' b	مهمات صعب، کار صعب	impresa	241/5
ecer etmek	اجر اتمک	ecer kerden	اجر کردن	impressione, esser far impressione, haver officaccia fare effetto	241/6
zencire bağlamak	زنجیره باقله مک	der zencir besten	در زنجیر بستن	imprigionare, metter in catenza	241/7
***	***	der zencir oftāde	در زنجیر افتاده	imprigionato	241/?
möhür	مهر	mohr	مهر	impronta, bollo	241/8
mehribānlük etmek	مهربان لوک اتمک	mohr kerden	مهر کردن	improntare, bollare, marcare	241/9
mecāzlük	مجاز لوک	mecāzī	مجاری	improprio	241/10
baş gahıncı etmek	باش قاخنجی اتمک	serzeniş kerden	سرزنش کردن	improverare	241/11
nāgāh	ناگاه	nāgāh, ez każā	ناگاه، از قضا	improvviso	241/12
nādān	نادان	nādān	نادان	imprudente	241/13
nādānlük	نادان لوک	nādānī	نادانی	imprudenza	241/14
***	***	der	در	in preposizione	241/15
(der) sözü mühteşer etmek	در سوزو مختصر اتمک	sohen-i muhteşer	سخن مختصر	in poche parole, in somma	241/16
nece	نه چه	çi tövr	چه طور	in che modo!	241/17
eyle	ایله	ānçenān	آنچنان	in quale modo	241/18
be in tövr	باین طور	be in tövr	باین طور	in questo modo	241/19
bele	بله	ānçenīn, hemçenīn	آنچنین، همچنین	in questo modo, così	242/1
neṭerīg	نه طریق	be her ṭarīḳ-i ne	بهر طریق نه	in nessun modo	242/2
be hīc tövr	به هیچ طور	be hīc tövr	بهیچ تور	in nessun modo	242/3
elbette elbette	البته البته	elbette elbette	البته البته	in ogni modo, senza fallo, senz'altro	242/4
gözinen	کوزین	teḥmīnen	تخمینا	in circa	242/5
yüz yüze	یوزیوزه	rūberū, der muḳābil	روبرو، در مقابل	in contro, di rimpetto	242/6
küll	کل	be kollī	بکلی	in generale, universalmente	242/7

fi'l-cümle	فی الجملة	fī'l-comle	فبالجملة	in generale, universalmente	242/7
tüfeng olsun	تفنک اولسون	tofeng bāşed	تفنک باشد	in mal'hora	242/8
se'ādetsiz	سعادت سیز	bī se'ādet-i rū	بی سعادت رو	va' in mal'hora	242/9
o(r)tada	اوتده	der miyān	در میان	in mezzo	242/10
bundan geyr	بندن غیر	gayr ez in, dīger	غیر از این، دیگر	in oltre, oltre di questo	242/11
hüşüşen	خصوصا	hüşüşen	خصوصا	in parti colare	242/12
tehşiş	تخصیص	tehşiş	تخصیص	in parti colare	242/12
hüzūra	حضوره	be hüzür	بحضور	in presenza	242/13
ögde	اکده	der pîş	در پیش	in presenza	242/13
zāhirde	ظاهرده	der zāhir	در ظاهر	in palese	242/14
meşhūrda	مشهورده	der meşhūr, be şohret	در مشهور، بشهرت	in publico, pubblicamente	242/15
bu işğ	بو اشیق	in reviş	این روش	in questa maniera	242/16
ortada	اورتده	der miyān	در میان	in tanto, tra tanto	242/17
***	***	'abeş	عبث	in vano	242/?
der heğîget	درحقیقت	fi'l-ḥaḳîka	فی الحقیقه	in verita'	242/18
suvaram	سوواده رم	āb mî pāsem	آب می پاشم	inaffiare	242/19
suvaddım	سووادم	āb pāşidem	آب پاشیدم	inaffiare	242/19
yaş etmek	یاش اتمک	ter kerden	تر کردن	inaffiare	242/20
su yemek	سو یمک	āb hörden, ter şoden	آب خوردن، تر شدن	inaffiarci, eser inaffiato	242/21
götürrem	کوترم	ber mî dārem	بر میدارم	inalzare, elevare alcuna cosa	243/1
götürdüm	کوتردم	ber dāstem	بر داشتم	inalzare, elevare alcuna cosa	243/1
baş yuḥaru etmek	باش یوخر اتمک	serefrāz kerden	سرافراز کردن	inalzare ingrandire alcuno	243/2
***	***	***	***	inanimare, dar animo	243/?
***	***	dil germ kerden der muhimmāt	دل کرم کردن در مهمات	inanimare, risaldare alcuno in qualche negotio	243/3
dildār olmak	دلدار اولمک	dildārī şode	دلدارى شده	inanimato, chi ha' preso animo	243/?
irelū	ایرلو	pîş	پیش	inanzi, avanti	243/4
bundan irelū	بندن ایره لو	pîş ez in, evvel	پیش ازین، اول	inanzi di questo, prima di questo	243/5
gümüş rûkeş etmek	کومش روکش اتمک	noḳre rûkeş kerden	نقره روکش کردن	inargentare	243/6
gümüş yüze çekilmiş	کومش یوزه جکل میش	noḳre rûkeş kerde şode	نقره روکش کرده شده	inargentato	243/7
ğefletde	غفلتده	be ğaflet	بغفلت	inavvertentemente	243/8

ğefletlük	غفلت لوک	ğafletî	غفلتی	inavvertenza, inconsideration e	243/9
çādūgerlük	چادوکرلوک	cādūgerî	جادوگری	incantamento	243/10
cādülük etmek	چادوکرلوک اتمک	cādūgerî kerden	جادوگری کردن	incantare, fa incanti	243/11
peyvend etmek	پیوند اتمک	peyvend kerden yekçiz der dîger çiz	پیوند کردن یکچیز در دیگر چیز	incastrare	243/12
birbirine peyveste olmak	بربرینه پیوسته اولمک	der hem peyveste şode	در هم پیوسته شده	incastrato	243/13
boş etmek	بوش اتمک	tohî kerden, ħālî kerden	تهی کردن، خالی کردن	incauare	243/14
boşalmış	بوشال میش	tohî kerde şode	تهی کرده شده	incauato	243/15
***	***	***	***	incauto	243/?
***	***	***	***	incendio	243/?
kündür	کندر	kondor	کندر	incenso	243/16
mûm sürmek	موم سورتکم	be mûm māliden	بموم مالیدن	incerare	243/17
müşehheşsiz	مشخص سیز	nāmüşehheş	نا مشخص	incerto	244/1
yeğin değil	یقین دکل	yağîn nîst	یاقین نیست	incerto	244/1
ğıfıl bağlamak	قفل باغله مک	qofl besten	قفل بستن	inchiavare	244/2
meyil olmak	میل اولمک	meyl dāšten	میا داشتن	inchinare haver propensione, desiderio	244/3
secde etmek	سجده اتمک	secde kerden, mescūd şoden	سجده کردن، مسجود شدن	inchinarsi, far inchnatione	244/4
secde	سجده	secde	سجده	inchnatione profunda, prostratione	244/5
meyil	میل	meyl	میل	inchnatione d'animo, propensione	244/6
reğbet	رغبیت	rağbet	رغبیت	inchnatione d'animo, propensione	244/6
māil	مایل	māyil	مایل	inchnato, proponso	244/7
dibden yapuşdurmak	دبدن یاپوشدرمک	be mîh çepānden	بمیخ چپاندن	inchiodare	244/8
dibden yapuşmuş	دبدن یاپوش میش	be mîh çepāde şode	بمیخ چپیده شده	inchiodato	244/9
mürekkab	مرکب	murekkeb	مرکب	inchiostro	244/10
geliz mürekkebi	غلیز مرکب	murekkeb-i ġalîz	مرکب غلیظ	inchiostro viscoso	244/11
ayağ bir zād degilmek	ایق بر زاد دکلمک	pā be çizî ħörden	پا بجیزی خوردن	inciampar col piede in qualche cosa	244/12
ayağ daşa degmek	ایق داشه دکمک	pā be seng ħörden	پا بسنگ خوردن	inciampar col pie' in un sasso	244/13
sürerem	سوره رم	mî rānem	میرانم	incitare, stimolare, cacciare	244/14

sürdüm	سردم	rāndem	راندم	incitare, stimolare, cacciare	244/14
fitne etmek	فتنه اتمک	fitneengīzi kerden	فتنه انگیزی کردن	incitare a' rissa	244/15
sürmek	سورمک	rāniş	رانش	incitamento, stimolamento, spingimento	244/16
sürülmüş	سورلmuş	rānende	راننده	incitatore	244/17
müfettin	مفتن	mufettin	مفتن	incitatore a' risse, e discondie	244/18
fitne eyleyen	فتنه ایلین	fitneengīz	فتنه انگیز	incitatore a' risse, e discondie	244/18
***	***	***	***	inclinato	244/?
tanınmamış	تائین ممیش	nāma' ruf, nāşināhte, mechul	نامعروف، ناشناخته، مجهول	incognito	244/19
gizli	کزلو	pūşide, pinhān	پوشیده، پنهان	incognito, coperso, nascosto	244/20
āzürde etmek	آزرده اتمک	āzurde kerden	آزرده کردن	incollarare, sdegnare, scorrucciare	245/1
açuğ yemek	اچوق یمک	ğazab hörden	غضب خوردن	incolararsi	245/2
āzürde olmuş	آزرده اولmuş	āzurde şoden	آزرده شدن	incolerirsi	245/3
teğşirde	تقصیرده	be takşir	بتقصیر	incolpare	245/4
evvel	اول	ibtidā	ابتدا	incominciamento	245/5
ibtidā etmek	ابتدا اتمک	ibtidā kerden	ابتدا کردن	incominciare	245/6
mişsiz	مثل سیز	bimişl, bimānend	بی مثل، بی مانند	incomparabile, senza pari	245/7
yilişmemek	یلش ممک	gonciş nāpezir, muḥāl gonciden	کنجش ناپذیر، محال کنجیدن	incomprehensibile	245/8
ğāfil	غافل	ğāfil, biendişe	غافل، بی اندیشه	inconsiderato, vedi in avvertente	245/9
fikirsiz	فک سیز	bīfikir, biendişe	بی فکر، بی اندیشه	inconsiderato, vedi in avvertente	245/9
ğarşu getmek	قارشو کتمک	pīşvāz reften	پیشوار رفتن	incontrare andar incontro a' ricever alcuno	245/10
dūçar etmek	دوچار اتمک	dūçar kerden, behem ber hörden	دوچار نکردن، بهم بر خوردن	incontrarsi	245/11
dūçar	دوچار	dūçar	دوچار	incontro	245/12
ğarşu	قارشو	pīşvāz, istiḡbāl	پیشوار، استقبال	incontro, ricevimento	245/13
nālāyig	نالایق	nāşāyeste	ناشایسته	inconveniente	245/14

nālāyiglık	نالایق لوک	nāšāyestegī	ناشایستگی	inconvenienza	245/15
yüngül baş	ینکل باش	bādsār, sebokser	بادسار، سبک سر	inconstante, leggiere, instabile	245/16
gāımsız	قایم سیز	nāmustaķīm, bīistiķāmet	نامستقیم، بی استقامت	inconstante, che non sta fermo in un proposito	245/17
pāydārsız	پایدار سیز	nāpāydār	ناپایدار	inconstante, instabile, che non sussiste	245/18
ağac ğondurmek	اقچ فوندرمک	der taht nişānden	در تخت نشاندن	incoronare, metter nel trono	245/19
ağac ğonmuş	اقچ قونمش	der taht nişānde	در تخت نشانده	incoronato, messo nel trone	245/20
***	***	nāistiķāmet	نا استقامت	inconstanza, instabilita' vei propositi	245/?
***	***	nāpāydārī	نا پایداری	inconstanza, instabilita', senza sussistenza	245/?
e' tībārsız zād	اعتبار سیز زاد	çiz-i bīi' tībār	چیز بی اعتبار	incredibile	246/1
e' tībārsız kişi	اعتبار سیز کیشی	merd-i bīi' tībār	مرد بی اعتبار	incredulo	246/2
kāfir	کافر	kāfir	کافر	incredulo, infedele	246/3
***	***	***	***	increstar la muraglia	246/?
zālim olmak	ظالم اولمک	zālim şoden	ظالم شدن	incrudelirsi	246/4
sindān	سندان	sindān	سندان	incudine	246/5
vīrāne	ویرانه	vīrāne, nāma' mūr u muhendem	ویرانه، نا معمور و مهندم	inculto, dishabitato	246/6
ekilmiş	اکل میش	vīrāne, nāma' mūr u muhendem	ویرانه، نا معمور و مهندم	inculto, dishabitato	246/6
timārsız	تمار سیز	bītimār	بی تیمار	inculto, inhornato	246/7
zīnet	زینت	bīzīnet	بی زینت	inequali, storto	246/7
'elācdan getmiş	علاجدن کتمش	ez 'ilāc reften	از علاج رفتن	incurabile	246/8
egillem	اکلم	mī ħemem	می خمم	incurarsi	246/9
egildim	اکلدم	ħemīdem	خمیدم	incurarsi	246/9
egilmek	اکلمک	kec şoden	کچ شدن	incurcarsi, piegarsı, torcersı	246/10
egilmiş	اکل میش	ħemīde, kec şode	خمیده، کچ شده	incurvato	246/11
'ebeş	عیث	'abeş	عیث	indarno	246/12
borclu	بورج لو	ķarzdār, vāmdār	قرض دار، وام دار	indebitato	246/13

güvvetsiz etmek	قوت سیز اتمک	bīkuvvet sāhten, bīzūr kerdāniden	بی قوت ساختن، بی‌زور کردائیدن	indebolire	246/14
süst olmak	سست اولمک	sost şoden	سست شدن	indebolirsi, di venir fiaccco	246/15
ze'if olmak	ضعیف اولمک	ze'if şoden	ضعیف شدن	indebolirsi, di venir fiaccco	246/15
süst	سست	sost	سست	indebolito	246/16
ze'if olunmuş	ضعیف اولون میش	ze'if kerde şode	ضعیف کرده شده	indebolito	246/16
hindüstān	هندوستان	hindüstān	هندوستان	india	246/17
hindüstānlu	هندوستان‌لو	hindüstānī	هندوستانی	indiano	246/18
kibr	کبر	kibr	کبر	indiano di setta gentile	246/19
hindī	هندی	hindū	هندو	indiano di setta gentile	246/19
kitāb fihristi	کتاب فهرستی	fihrist-i kitāb	فهرست کتاب	indice d'un libro	246/20
nīl	نیل	nīl	نیل	indico, materia con che si tingono le cose di color turchino scuro	247/1
ense	انسه	pes, ba'd	پس، بعد	indietro	247/2
hežmsiz	هضم سیز	bīhažmī	بی هضمی	indigestione	247/3
imtilā	امتلا	imtilā	امتلا	indigestione	247/3
hežmsiz	هضم سیز	bīhažm	بی هضم	indigesto	247/4
nāçağlūk	ناچاقلوک	nāçaķī, kūftdārī	ناچاقی، کوفت داری	indisposizione di sanita'	247/5
nāçağ	ناچاق	nāçaķ	ناچاق	indisposto	247/6
kūftlū	کفتلو	şāhib-i kūft	صاحب کوفت	indisposto	247/6
dügün açmek olmaya	دوگون اچمک اولمیه	gird vā netevān-i gird	کرد و ا ننوان کرد	indissolubile	247/7
berge	برکه	berge	بر که	inditio	247/8
kimse	کمسه	şehş	شخص	individuo	247/9
şirīn olunmuş	شرین اولون میش	şirīn kerde şode	شیرین کرده شده	indolcito	247/10
āzārdülükden nicāt tabmış	ازاردولوکدن نجات تابمیش	ez āzurdegī necāt yāften	از آزردهکی نجات یافتن	indolcito, pacificato	247/11
yorgasız	یرقه سیز	nāyurķe, nā ser be rāh	نایرقه، ناسر براه	indomito	247/12
bilmeyen	بلمین	nādān	نادان	indotto	247/13
düzedmek	دوزدمک	rāst kerdn	راست کردن	indirizzare, far dritto, far giusto	247/14
kimseni yoldan aparmek	کمسنی یولدن اپارمک	kesī rā der rāh borden	کسی را در راه بردن	indirizzare alcuno, metter in strada	247/15
ğeyb dimek	غیب دیمک	āyende goften, ğayb goften	آینده گفتن، غیب گفتن	indovinare, dir cosa	247/16
ğeyb diyen	غیب دبیین	ĝaybgū	غیب گو	indovinare	247/17
şeksiz	شک سیز	bī belki, bī şekk	بی بلکه، بیشک	indubitablemente	247/18

müşehhüş	مشخص	muşehhüş	مشخص	indubitato, certo	247/19
başılamak	باخس لمک	başşāyış, 'afv	بخشایش، عفو	indulgenza	247/20
zāda getirmek	زاده کترمک	der çizī āverden	در چیزی آوردن	indurre	248/1
yaman yola getirmek kimseni	یمان یوله کترمک کمسنی	der rāh-i bedī kesī rā borden	در راه بدی کسی را بردن	indurre al male	248/2
günāha salmek	کناهه سالمک	der gonāh endāhten	در کناه انداختن	indurre in peccato	248/3
hünerlü	هنرلو	honermendī	هنرمندی	indsutria	248/4
***	***	honermend	هنرمند	industioso	248/?
nece	نجه	bīçōn, bīçigūn	بیچون، بیچگون	ineffabile, dicesi di dio	248/5
egri	اکری	kec	کج	inequali, storto	248/6
nādürüst	نادرست	nārāst	ناراست	inequali, storto	248/6
işlāhdan kicmiş	اصلاحدن کیجمش	ez işlāh der gozāşte	از اصلاح در کذاشته	inemendabile cosa che ha' tanti mancamenti che non si puo' come dare	248/7
tövbeden kicmiş	توبدن کیج میش	ez tovbe reften, ez tovbe gozāşte, terk-i tovbe kerde	از توبه رفتن، از توبه گذاشته، ترک توبه کرده	inemendabile, incorrigibile	248/8
cāhil kişi	جاهل کیشی	merd-i cāhil	مرد جاهل	inesperto	248/9
bahāsız	بهاسیز	bībehā	بی بها	inestimabile, che non ha' presso	248/10
giymetsiz	قیمت سیز	bīkıymet	بی قیمت	inestimabile, che non ha' presso	248/10
hemişe	همشه	ebedu'l-ābād, cāvid	ابدالابد، جاوید	in eterno	248/11
kimseni perākende etmek	کمسنی پراکنده اتمک	nīknām-i kesī rā perākende kerden	نیکنام کسی را پراکنده کردن	infamare una persona	248/12
bednām etmek	بدنام اتمک	bednām sāhten	بدنام ساختن	infamare, dar mal nome	248/13
meżemmet olunmuş	مذمت اولون مش	mezmūm kerde şode	مذموم کردت شده	infamato, infame, dishonorato	248/14
meżemmetlü	مذمت لو	mezmūmī	مذمومی	infamia	248/15
bednām	بدنام	bednāmī, nikūhiş	بدنامی، نکوهش	infamia	248/15
cefā vermek	جفا ورمک	cefā dāden	جفا دادن	infastidire, dar fastidio	248/16
āzā(r) yetirmek	آزا یترمک	āzār resānīden	آزار رسانیدن	infastidire, dar fastidio	248/16
derd-i ser vermek	دردسر ورمک	derd-i ser kerden	درد سر کردن	infastidire, annojare, far doler la testa di cono li persiani	248/17

cefā cekmiş	جفا چکمش	cefā keşīde	جفا کشیده	infastidita	248/18
kāfir	کافر	kāfir	کافر	infedele, cioè quello, che non ha' la vera fede, o religione	248/19
e'tibārsız	اعتبار سیز	bīi'tibār	بی اعتبار	infedele, sleale	249/1
emīnsiz	امین سیز	nāemīn	نا امین	infedele, sleale	249/1
se'ādetsiz	سعادت سیز	bīse'ādet	بی سعادت	infelice	249/2
kicik	کیچیک	şegīr, aşgar	صغیر، اصغر	inferiore, suddito, chi non e' superiore, o'pre lato	249/3
***	***	***	***	inferiore, chi sta' sotto il comando	249/?
bīmārlu	بیمارلو	bīmārdār	بیمار دار	infermiere	249/4
bīmārları tīmār etmek	بیمارلری تیمار اتمک	tīmār konende bīmārān rā	تیمار کنندہ بیمار انرا	infermiere	249/4
bīmārlu	بیمارلو	bīmārī	بیماری	infermita', malatio	249/5
merežlü	مرضلو	merežī	مرضی	infermita', malatio	249/5
bīmār	بیمار	bīmār	بیمار	infermo, ammalato	249/6
merež	مرض	merīž	مریض	infermo, ammalato	249/6
kūftlü	کوفت لو	kūftnāk	کوفتناک	infermo, indispesto	249/7
nāçağ	ناچاق	nāçāk	ناچاک	infermo, indispesto	249/7
yeregān mereži	یرقان مرضی	merež-i yereqān	مرض یرقان	infermo, chi ha' sparso il fiele	249/8
sarıluğ mereži	سارلugh مرضی	merež-i zerdī	مرض زردی	infermo, chi ha' sparso il fiele	249/8
şer'	صرع	meşrū'	مصروع	infermo di mal caduco	249/9
ser' iyesi	سرع ایسی	şāhib-i şer'	صاحب صرع	infermo di mal caduco	249/9
bīmār bevāsirlü	بیمار بواسیرلو	bīmār-i şāhib-i bevāsīr	بیمار صاحب بواسیر	infermo di morroide	249/10
bīmār meşāne iyesi	بیمار مثانه ایسی	bīmār-i şāhib-i rīg meşāne	بیمار صاحب ریک مثانه	infermo di nenella	249/11
dūzeḥ	دوزخ	dūzeḥ	دوزخ	inferno	249/12
cehennem	جهنم	cehennem	جهنم	inferno	249/12
yandurram	یاندورم	mī efrūzānem	می افروزانم	infiammare	249/13
yandurdum	یاندوردم	efrūzānīdem	افروزانیدم	infiammare	249/13
yandurmaḥ	یاندورمخ	efrūziş	افروزش	infiammarsī, infiammazione	249/14
şö'le	شعله	iştī'al	اشتعل	infiammarsī, infiammazione	249/14
yanmış	یانمش	efrūḥte	افروخته	infiammato	249/15
meş'el	مشعل	muşte'il	مشتعل	infiammato	249/15

dürerem	دوره رم	mī biḡānem	می بیکانم	infilare, metter il filo nell'ago, o'simile	249/16
dürdüm	دوردم	biḡānīdem	بیکانیدم	infilare, metter il filo nell'ago, o'simile	249/16
ḥeddsiz	حدسیز	bīḥedd	بیحد	infinite, senza termine	249/17
āḥırsız	اخرسیز	bīāḡır, nāmutenāhī	بی آخر، نامتناهی	infinito, senza fine	249/18
meşder	مصدر	maşdar	مصدر	infinitivo, del verbo	249/19
teşir etmek	تأثیر اتمک	teşir kerdn	تأثیر کردن	influire	249/20
teşir	تأثیر	teşir	تأثیر	influsso	250/1
eşer	اثر	eşer	اثر	influsso	250/1
ḥeberdār etmek	خبردار اتمک	āḡāh kerdn, iṭṭilā' kerdn, muṭṭali' sāḡten	اکاه کردب، اطلاع کردن، مطلع ساختن	informare	250/2
kimseni ḥeḡiḡete yetirmek	کمسنی حقیقته یترمک	kesi rā ḡaḡiḡāt rā resānīden	کسی را حقیقت را رسانیدن	informare, una persina della verita'	250/3
ḥeber vermek	خبر ورمک	ḡaber dāden, muḡabber sāḡten	خبر دادن، مخبر ساختن	informare, avvisare	250/4
ḥeber almak	خبر المک	ḡaber giriften	خبر گرفتن	informarsi	250/5
muṭṭeli' olmak	مطلع اولمک	muṭṭeli' şoden	مطلع شدن	informarsi	250/5
ḥeber almak	خبر المک	istifsār kerdn	استفسار کردن	informarsi, domandare, pigliar lingua	250/6
ḥeberdār	خبردار	iṭṭilā' ī, muṭṭali' ī	اطلاعی، مُطّلعی	informazione	250/7
ḥeber	خبر	ḡaber	خبر	informazione', avviso	250/8
ḥeberdār	خبردار	muṭṭali'	مطلع	informato	250/9
ḥeberdār	خبردار	ḡaberdār, muḡbir	خبردار، مخبر	infarmato, avvisato	250/10
bedbeḡt kişi	بد بخت کشی	merd-i bedbaḡt	مرد بدبخت	infortunato	250/11
yaman ṭāle' kişi	یمان طالع کشی	merd-i bedṭāli'	مرد بد طالع	infortunato, nato sotto cattiva stella	250/12
belā	بلا	belā	بلا	infortunio, disastro	250/13
çürimiş	چوری مش	pūsīde şoden	پوسیده شدن	infracidarsi	250/14
çoḡ çoḡ	چوخ چوخ	gurūh gurūh, ḡeyl ḡeyl	کروه گروه، خیل خیل	infrotta	250/15
delū	دلو	dīvāne şode	دیوانه شده	infuriato	250/16
aldatmek	الدت مک	göl zeden, firīb dāden	کول زدن، فریب دادن	ingannare	250/17
aldanmış	الذن میش	göl ḡörden	کول خوردن	esser in gannato	250/18
fikirde aldanmış	فکرده الذن میش	der fikr bāzi ḡörden	در فکر بازی خوردن	ingannarsi nel pensiero	250/19

aldadan	الده دن	fīrīb dehende, gōl zenende	فربب دهنده، كول زننده	ingannatore	250/20
aldatmek	الدت مک	gōl, fīrīb	کول، فربب	inganno	251/1
hīle	حيله	hīle	حيله	inganno	251/1
mekr	مکر	mekr	مکر	inganno	251/1
idrāk görsset(mek)	ادراک کرست	idrāk numūden	ادراک نمودن	ingannarsi	251/2
hünermendlük görssetmek	هنر مندلوک کرست مک	honermendi kerden	هنر مندی کردن	ingannarsi	251/2
***	***	***	***	ingegno, arte	251/?
idrāk	ادراک	idrāk, derk	ادراک، درک	ingegno, intendimento	251/3
hüner	هنر	honer	هنر	ingegno, intendimento	251/3
fehm	فهم	fehm	فهم	ingegno, intendimento	251/3
hünermend	هنر مند	honermend	هنر مند	ingegnoso	251/4
idrāk iyesi	ادراک ایسی	şāhib-i idrāk, mudrik, fehīm	صاحب ادراک، مدرک، فهیم	ingegnoso, intendente, bell'ingegno	251/5
ingilis ölkesi	انگلیس الکسی	ulke-i ingilis	الکه انگلیس	inglilterra	251/6
batırmek	باتر مک	furū borden	فرو بردن	inghiottire	251/7
aşırmek	اشر مک	bel' numūden	بلع نمودن	inghiottire, senza masticare, devorare	251/8
diz üste oturmek	دیز استه اوتر مک	be ser-i zānū nişesten	بسر زانو نشستن	inginocchiarsi	251/9
nāḥağ	ناحق	nāḥağ	ناحق	ingiuria, torto	251/10
'izzetsiz	عزت سیز	bī'izzet	بیعزت	ingiuria, dishonore	251/11
sögmek	سوگمک	doşnām	دشنام	ingiuria di parole	251/12
föhş	فحش	foḥş	فحش	ingiuria di parole, come dire, becco cornuto meretrice e simil	251/13
'izzetsiz etmek	عزت سیز اتمک	bī'izzet kerden, bī'izzet resānīden	بیعزت کردن، بیعزت رسانیدن	ingiuriare, dishonorare	251/14
zelil etmek	ذلیل اتمک	zelil kerden	ذلیل کردن	ingiuriare, svergognare, avvilire	251/15
sögmek	سوگمک	doşnām dāden	دشنام دادن	ingiuriar con parole	251/16
föhş dimek	فحش دیمک	foḥş goften	فحش گفتن	ingiuriar con parole	251/16
'izzetsiz olunmuş	عزت سیز اولون میش	bī'izzet kerde şode	بیعزت کرده شده	ingiuriato, dishonorato	251/17

hār	خوار	hār	خوار	ingiuriato, affrontato, avvilito	251/18
zelīl	ذلیل	zelīl kerde şode	ذلیل کرده شده	ingiuriato, affrontato, avvilito	251/18
söğüş yemiş	سوکوش یمش	doşnām hōrde	دشنام خورده	ingiuriato, con parole	251/19
föhş yemiş	فحش یمش	fohş hōrde	فحش خورده	ingiuriato, con parole	251/19
söğüş yemek	سوکوش یمک	doşnām hōrden	دشنام خوردن	esser ingiuriato con parole	251/20
föhş yemek	فحش یمک	fohş hōrden	فحش خوردن	esser ingiuriato con parole	251/20
nāhağ zād	ناحق زاد	çizi-i nāhağ	چیزی ناحق	ingiusta cosa	252/1
nāhağlūk	ناحق لوک	nāhağī, nāhağīkat	ناحقی، نا حقیقت	ingiustitia, torto	252/2
‘edāletsiz	عدالت سیز	nā‘edālet	نا عدالت	ingiustitia, iniquita'	252/3
zūlm	ظلم	zūlm	ظلم	ingiustitia, impecita', tirannia	252/4
zālim	ظالم	zālimī	ظالمی	ingiustitia, impecita', tirannia	252/4
nāhağ kişi	ناحق کیشی	merd-i nāhağ, bī‘edālet	مرد ناحق، بیعدالت	ingiusto, iniquo	252/5
inşāfsız kişi	انصاف سیز کیشی	merd-i būnşāf	مرد بی انصاف	ingiusto, senza coscienza	252/6
hırşlū	حرص لو	hırş, āz	حرص، آز	ingordigia	252/7
veremletmek	وره م لت مک	ferbih sāhten, çāk kerdn	فربه ساختن، چاق کردن	ingrassare	252/8
***	***	***	***	ingrassato animalie	252/?
hağğ tanımaz	حق تانی مز	hağğnāşināsī	حق ناشناسی	ingratitude	252/9
hağğ tanımayan	حق تانی مین	hağğnāşinās	حق ناشناس	ingrato, sconoscente	252/10
iki cānlu etmek	ایکی جانلو اتمک	ābisten kerdn, bārdār sāhten	آبستن کردن، باردار ساختن	ingravidare	252/11
***	***	***	***	inhumano, crudiele, vedi bestiale	252/?
düşmen etmek	دشمن اتمک	doşmen şoden	دشمن شدن	inimicarsi, divernir nemico	252/12
düşmen	دشمن	doşmenī	دشمنی	inimicitia	252/13
‘edāletsiz	عدالت سیز	edāvet	عداوت	inimicitia	252/13
düşmen	دشمن	doşmen	دشمن	inimico	252/14
dōstlūk	دوست لوک	dūstī	دوستی	innamoramento	252/15
‘eşğ	عشق	‘aşğ	عشق	innamoramento	252/15
‘āşig olmak	عاشق اولمک	‘āşik şoden	عاشق شدن	innamorarsi	252/16
***	***	‘aşkdār, ‘āşik	عشقدار، عاشق	innamorato	252/?

yapuşaram	یابوشرم	mī peyvendem	می پیوندم	innestare	252/17
yabuşdum	یابوشدم	peyvestem	پیوستم	innestare	252/17
fermān aparmaz	فرمان اپرمز	fermān nāberdār, ħīre, bīitā'et	فرمان نابردار، خیره، بی اطاعت	inobediente	252/18
ħīrelük	خیره لوک	ħīregī	خیره کی	inobedienza	252/19
itā'etsizlük	اطاعت سیز لوک	nāitā'etī	نا اطاعتی	inobedienza	252/19
me'şüm	معصوم	ma'şüm	معصوم	innocente	253/1
günāhsız	کناه سیز	bīgonāh	بیگناه	innocente	253/1
***	***	***	***	innondare, vedi allagare	253/?
hesābsız	حساب سیز	bīhesāb, bīşomār	بیحساب، بیشمار	innumerabile	253/2
iflās	افلاس	iflās	افلاس	inopia, poverta'	253/3
müflis	مفلس	muflis	مفلس	inopia, poverta'	253/3
***	***	be ħaşıyyet, bā bīcihet	بحثیت، با بیجهت	inquanto, quatenus lat.	253/?
farāğatsız etmek	فراغت سیز اتمک	bīferāğet kerden	بی فراغت کردن	inquietare	253/4
ārāmsız etmek	ارام سیز اتمک	bīārām sāhten	بی ارام ساختن	inquietare	253/4
destpāçe etmek	دست پاچه اتمک	destpāçe kerden der dil	دست پاچه کردن در دل	inquietare, metter sottosopra	253/5
tābsız	تاب سیز	bītāb, bīsukūn	بی تاب، بی سکون	inquito, impatiente, alcuna possione	253/6
ğerārsız etmek	قرار سیز اتمک	bīkarār, bīsukūn	بیقرار، بی سکون	inquito, impatiente, alcuna possione	253/6
***	***	***	***	inquinquidine	253/?
ārāmsız	ارام سیز	bīārām	بی ارام	inquieto chi non ha' riposo	253/7
***	***	***	***	insanabile	253/?
ārāmsız	ارام سیز	nāārāmī	نا ارامی	inquietudine	253/8
farāğatsız	فراغت سیز	nāferāğet	نا فراغت	inquietudine	253/8
ğana bulanmış	قانه بولن میش	be ħūn ālūden	بخون آلودن	insanguinare	253/9
ğanlu	قانلو	ħūn ālūde	خون آلوده	insanguinato	253/10
***	***	***	***	insatiabile	253/?
örgederem	اورکدرم	mī āmūzānem	می آموزانم	insegnare	253/11
örgeddim	اورکدم	āmūzanīdem	اموزانیدم	insegnare	253/11
te'lim vermek	تعلیم ورمک	te'lim dāden	تعلیم دادن	insegnare dar dottrina	253/12
bīhūş	بیہوش	bīhūş	بیہوش	insensato	253/13
medhūş etmek	مدهوش اتمک	medhūş	مدهوش	insensato	253/13
ħissiz	حس سیز	bīħiss	بیحس	insensibile	253/14
peyvend olmak	پیوند المک	peyvend kerdn	پیوند کردن	inserire	253/15
peyvendlük	پیوندلوک	peyvendī	پیوندی	inserto, o'visito	253/16
gözedlemek	کوز دلمک	kemīn kerdn	کمین کردن	insidiare	253/17
gözedleyen	کوز دلین	kemīn konende	کمین کننده	insidiatore	253/18
kemīn	کمین	kemīn	کمین	insidie	253/19
yoldaşlık	یلداش لوک	hemrāhī, hempāyī	همراهی، هم پایی	insieme, imcompagnia	254/1

bile	بيله	bāhem	باهم	insieme, uno con l'altro	254/2
tā	تا	tā	تا	insino	254/3
tā ne vaġte	تا نه وڤته	tā ki tā vaġti	تا که تا وڤتی	insino a che	254/4
ħacan	حاجن	tā kī	تا که	insino a' quando	254/5
mezesiz	مزه سیز	bīmeze	بیمزه	insipido, senza sapore	254/6
lezzetsiz	لزت سیز	bīlezzet	بی ازت	insipido, senza sapore	254/6
***	***	***	***	insolito	254/?
bītāb eleyen	بیتاب ایلین	bītāb konende, bītāket konende	بیتاب کننده، بیطاقت کننده	insopportabile	254/7
bīṣebir eleyen	بیصبر ایلین	bīṣebr konende, bītāket konende	بیصبر کننده، بیطاقت کننده	insopportabile	254/7
ilhām	الهام	veḥy, ilham	وحي، الهام	inspirazione	254/8
ilhām-i allāh	الهام الله	ilham-i ḥodāyī	الهام خدای	inspirazione di dio	254/9
sürmek	سورمک	rāniş, rānden	رانش، راندن	instigatione	254/10
behec*	بهج	behec*, reviş	بهج، روش	instituto, usanza, costume	254/11
ġā'ide	قاعده	ķā'ide, reviş	قاعده، روش	instituto, usanza, costume	254/11
ġānūn	قانون	ķānūn	قانون	instituto, regola	254/12
mezheb	مذهب	mezheb	مذهب	instituto, rito, setta	254/13
efzār	افزار	kārgozār, kār-i efzār	کار گزار، کار افزار	instrumento	254/14
yarag	یراق	yerāk, ālet-i kār	یراق، آلت کار	instrumento	254/14
sāz	ساز	sāz	ساز	instrumento musico	254/15
ġebāle	قباله	ķebāle	قباله	instrumento, scrittura	254/16
sened	سند	sened	سند	instrumento, scrittura	254/16
***	***	irşād	ارشاد	instruttione	254/?
mütekebbir olmak	تکبر اولمک	mutekebbir şoden, tekebbur kerded	متکبر شدن، تکبر کردن	insuperbirsı	254/17
āġāz olmak	اغاز اولمک	āġāziden	اغازیدن	insupparsi di sangue o'acqua	254/18
peyveste olmak	پیوسته اولمک	peyveste şode	پیوسته شده	intaccato	254/19
dürerem	دره رم	mī çesbīnem	می چسبینم	intagliare carta, o'simile	254/20
dürdüm	دردم	çesbīdem	چسبیدم	intagliare carta, o'simile	254/20
daş yonaram	داش یونرم	seng mī terāşem	سنگ میتراشم	intagliar pietre	255/1
daş yondum	داش یندم	terāşidem	تراشیدم	intagliar pietre	255/1
daş yonan	داش یونن	sengterāş	سنگتراش	intagliator di pietre	255/2

‘ağıl	عقل	‘aql	عقل	intelletto	255/3
fehm	فهم	fehm	فهم	intelletto	255/3
fehm iyesi	فهم ایسی	şāḥib-i fehm, şāḥib-i idrāk	صاحب فهم، صاحب ادراک	intendimento	255/4
kārdānluḥ	کاردان لوخ	kārdānī	کاردانی	intendente	255/5
a(n)layan	الین	fehmente, yābende	فهمنده، یابنده	intendente di negotij	255/6
kārdān	کاردان	kārdān	کاردان	intendere, che capise alcuna cosa	255/7
a(n)ladım	الدم	mī fehmem, fehmidem	میفهمم، فهمیدم	intendente de' negotij	255/8
taparam	تاپریم	der mī yābem	در می یابم	intendere	255/9
tabdım	تابدم	der yāftem	در یافتم	intendere	255/9
yilişdürrem	ییشدورم	mī goncānem	میکنجام	intendere, introciar alcuna osa con l'intendimento	255/10
yilişdürdüm	ییش دوردم	goncānīdem be ‘aql	کنجانیدم بعقل	intendere, introciar alcuna osa con l'intendimento	255/10
zāddān vecin ta(b)mek	زاددن وجین تامک	vech-i çizi fehmiden	وجه چیزی فهمیدن	intendere, capire con l'intelletto	255/11
me‘nā kūnhe yetişmek	معنی کنهه یش مک	be konh-i ma‘nā residen	بکنه معنی رسیدن	intendere il senso di qualche cosa	255/12
***	***	***	***	intendere, cioe' penetrare sino alla mi dolla della significatione	255/?
murād olmak	مراد اولمک	murād dāšten	مراد داشتن	intendere, voler significare	255/13
şir murādındur	شیر مرادی ندر	murād-i şir çost	مراد شیر چست	che s'intende il leone	255/14
şir murād-ı zālimlүkdür	شیر مراد ظالم لوک دور	murād-i şir merd-i zālimest	مراد شیر مرد ظالمست	s'intendere il done, un'huomo cru dele	255/15
müteveccih olmek	متوجه اولمک	müteveccih şoden, teveccuh numūden	متوجه شدن، توجه نمودن	intendere, star in tento	255/16
bile bilürem	بيله بلورم	mī pindārem	می پندارم	intendere, putare, lat.	255/17
bile bildim	بيله بلدم	pindāstem	پنداشتم	intendere, putare, lat.	255/17
a(n)latdururam	التدورورم	mī fehmanem	میفهمانم	far intendere	255/18
a(n)latdurdum	التدردم	fehmanīdem	فهمانیدم	far intendere	255/18
teveccöh	توجه	teveccuh	توجه	intentione l'atto del star intento	255/19

niyyet	نیت	niyyet	نیت	intentione, cioè' di rettione della volunta al fire che si pretende, et alla cosa intenta	256/1
ğeşd	قصد	kaşd	قصد	intentione, cioè' di rettione della volunta al fire che si pretende, et alla cosa intenta	256/1
teveccüh	توجه	muteveccih	متوجه	intento, che sta' congrande intentione	256/2
murād	مراد	murād	مراد	intento, cosa intesa, cosa che si vuol significare	256/3
meğşūd	مقصود	mağşūd	مقصود	intento, scopo	256/4
meṭleb	مطلب	meṭleb	مطلب	intento, scopo	256/4
müdde'ā	مدعا	mudde'ā	مدعا	intento, scopo	256/4
vesīle olmak	وسيله اولمک	vesīle şoden	وسيله شدن	intercedere	256/5
vesīle	وسيله	vesīle	وسيله	intercessione	256/6
vesīle eyleyen	وسيله ايلين	vesīle konende	وسيله کننده	intercessore	256/7
şefî'	شفيع	şefî'	شفيع	***	256/8
bāṭinde	باطنده	der bāṭin, der zemīr	در باطن، در ضمير	internamente	256/9
***	***	tūy-i çizî reften, dāḥil şoden, mā be derūn reften	توی چیزی رفتن، داخل شدن، ما بدرون رفتن	internarsi	256/?
bāṭin	باطن	bāṭin	باطن	interno	256/10
dāḥil	داخل	dāḥil	داخل	interno	256/10
boş	بوش	tohî	تهی	interno	256/10
boş köyül	بوش کنول	toh-i dil	ته دل	interno, o'intimo del cuore	256/11
ḥāṭirnişān etmek	خاطر نشان اتمک	ḥāṭirnişān kerdin	خاطر نشان کردن	interpretare	256/12
yaman me'nā olmak	يمان معنى اولمک	be bedma'nā fehmi'den	بید معنى فهمیدن	interpretar sogni	256/13
te'bīr etmek	تعبير اتمک	te'bīr kerdin	تعبير کردن	interpretatione	256/14
ḥāṭirnişān	خاطر نشان	ḥāṭirnişān	خاطر نشان	interpretatione de sogni	256/15
te'bīr	تعبير	te'bīr	تعبير	interprete della lingua	256/16
kelmeçi	کلمه جی	kelimeçi	کلمه چی	interrogare	256/17
haberleşürem	خبرلشورم	mī porsem, porsidem	می پرسم، پرسیدم	interrogatione	256/18
ḥeberleşmek	خبرلش مک	porsiş	پُرسش	interrompere, spezzare nel mezzo	256/19

acmek	اجمک	vā zeden	وا زدن	interrompere l'attione, o'parola d'alcuno	257/1
***	***	***	***	intersiare	257/?
ortada yer etmek	اورته ییر اتمک	der miyān peyvesten	در میان پیوستن	intersiatura	257/2
köyül serd olmek	کنول سرد اولمک	dilserd şoden	دل سرد شدن	intepidirsi l'animo	257/3
tamām	تمام	temām	تمام	intiero, fettionato, finito	257/4
kemāl	کمال	kāmīl, mukemmel	کامل، مکمل	intiero, fettionato, finito	257/4
***	***	***	***	intestini	257/?
elde	الده	derdest	در دست	intiero, non rotto, sano	257/5
suvaram	سوارم	mī endūdānem	می اندودانم	intonicar un muro	257/6
suvadım	سودم	endūdānīdem	اندودانیدم	intonicar un muro	257/6
suvamaḥ	سومخ	endūd kerden	اندود کردن	intonicare item	257/7
***	***	derdālū kerden, nāşāf kerdānīden	درد آلو کردن، ناصاف کردانیدن	intorbidare	257/?
derdlü etmek	دردلو اتمک	dovre kerden	دوره کردن	intorniare, circondare	257/8
***	***	***	***	intrattenere	257/?
şeklü etmek	شک لو اتمک	şāḥib-i şekk, reybdār	صاحب شک، ریب دار	intricato, dubioso	257/9
dāḥil olmak	داخل اولمک	dāḥil şoden	داخل شدن	introdursi, intromettersi	257/10
dāḥil olmak	داخل اولمک	dāḥil kerden	داخل کردن	intromettere	257/11
dāḥil olunmuş	داخل اولون میش	dāḥil kerde şode	داخل کرده شده	intromesso	257/12
bāṭil etmek	باطل اتمک	bāṭil kerden, mensūḥ kerden	باطل کردن، منسوخ کردن	invalidare, annullare	257/13
bāṭillük	باطل لوک	bāṭilī, mensūḥī	باطلی، منسوخی	invalidatione	257/14
bāṭil olunmuş	باطل اولون میش	bāṭil kerde şode	باطل کرده شده	invalidato, anullato	257/15
dolmek	دول مک	pīr şoden	پیر شدن	invecchiarsi	257/16
yer	یر	be cāy	بجای	invece in luogo	257/17
tefşil	تفصیل	tefşil	تفصیل	inventario	257/18
iḥtirāʿ	اختراع	iḥtirāʿ	اختراع	inventione	257/19
bidʿet	بدعت	bidʿat	بدعت	inventione mala	258/1
iḥtirāʿ eleyen	اختراع الین	iḥtirāʿ konende, ez nev peydā konende	اختراع کننده، از نو پیدا کننده	inventore	258/2
mübdiʿ	مبدع	mubdiʿ	مبدع	inventore di cosa mala	258/3

ğış	قیش	zemistān, şitā	زمستان، شتا	inverno, stagione fredda dell'anno	258/4
revāne etmek	روانه اتمک	revāne sâhten	روانه ساختن	inviare, spedire	258/5
revāne olmuş	روانه اولمش	revāne sâhte şode	روانه ساخته شده	inviato, spedito	258/6
hesedlük	حسدلوک	hesed, hesūdī	حسد، حسودی	invidiare, portar invidia	258/7
hesed aparmek	حسد اپرمک	hesed borden ber kesī	حسد بردن بر کسی	invidiatore	258/8
hesedlū	حسدلو	hesed dārende	حسد دارنده	invidioso	258/9
hesed	حسد	muḥāsed	محاسد	inviluppare	258/10
sararam	سره رم	mī peçem	می پچم	invilupparsi	258/11
sardım	سردم	peçidem	پچیدم	invilupparsi	258/11
sarılmış	سرل میش	peçide şode	پچیده شده	inviluppato	258/12
teklif etmek	تکلیف اتمک	teklif kerden	تکلیف کردن	invitare	258/13
istidā' etmek	استدعا اتمک	istid'ā kerden, be meded talebiden	استدعا کردن، بمدد طلبیدن	invito	258/14
istid'ā	استدعا	istid'ā	استدعا	invocare, chiamare in aiuto	258/15
istid'ā eleyen	استدعا الین	musted'ī	مستدعی	invocatione	258/16
***	***	***	***	invocato	258/?
istid'ā eleyici	استدعا الیجی	istid'ā konende	استدعا کننده	invocatore	258/17
ihtiyārsız	اختیار سیز	bīlhtiyār	بی اختیار	involuntariamente, et involuntario	258/18
irādesiz	اراده سیز	bīirāde	بی اراده	involuntariamente, et involuntario	258/18
yāve	یاوه	yāve, yāfe	یاوه، یافه	inutile, vano	258/19
herze	هرزه	herze, yāfe	هرزه، یافه	inutile, vano	258/19
fāydasız	فایده سیز	bīfāyide, nāmufid	بیفایدت، نامفید	inutile senza profitto	259/1
***	***	cezire	جزیره	isola	259/?
çengel	چنکل	gerdan	کردان	instabile, volubile	259/2
***	***	***	***	instabile, non fermo	259/?
pāydārsız	پایدار سیز	nāpāydār	ناپایدار	instabileta', volubilita'	259/3
gāimsiz	قایم سیز	nāqāim	ناقایم	instabileta', volubilita'	259/3
gerdūnlük	کردون لوک	gerdūnī	کردونی	instabileta'	259/4
***	***	nāpāydārī	ناپایداری	instabilita' d'animo	259/?
dem	دم	dem	دم	istante	259/5
leḥze	لحظه	leḥze	لحظه	istante	259/5
***	اهل	***		***	259/6
ecel	اجل	ecel	اجل	istante ultimo della vita	259/7

emîn	امین	emîn	امین	istesso, medesimo	259/8
özi	اوزی	hōd	خود	istesso, proprio	259/9
bir	بر	yekî	یکی	istesso, una cosa stessa	259/10
anda	انده	āncā	آنجا	la', cola'	259/11
berk	برک	seht, doşvār	سخت، دشوار	laborioso, arduo	259/12
dodağ	دوداق	leb	لب	labro	259/13
dodağ bal	دوداق بال	leb-i şeker	لبشکر	labro inzuccharato, lo dicono a' macometto	259/14
gūşenişîn	کوشه نشین	gūşe	کوشه	lacciotto, o'oricchiola d'alcuna cosa	259/15
bend	بند	bend	بند	laccio	259/16
tele bendi	تله بندی	bend-i tele	بند تله	laccio da pigliar animali	259/17
yırtaram	یرترام	mî derem	میدرم	lacerare	259/18
yırtım	یرتدم	derîdem	دریدم	lacerare	259/18
yırtıcı	یرتجی	derende	درنده	laceratore	260/1
yaş	یاش	eşk	اشک	lacrima	260/2
ağlamek	اقله مک	eşk kerden	اشک کردن	lacrimare	260/3
oğrı	اقری	dozd	دزد	ladro	260/4
yol vuran	یول ورن	rāhzen	راهزن	ladrone, assassino da strada	260/5
oğrılık	اوقرلوک	dozdî	دزدی	ladroneggio, furto	260/6
yol vuran	یول ورن	rāhzenî	راهزنی	ladroneggio, assassinamento	260/7
deryāçe	دریاچه	deryāçe	دریاچه	lafo	260/8
üçümci	اوچم جی	siyom	سیم	lama di spada, lama, o'lametta di argento, o'simile	260/9
***	***	enbîk	انبیق	lambicco da stillare	260/?
nāle eylerem	نالہ ایلرم	mî nālem	مینالم	lamentarsi, dolersi	260/10
nāle eyledim	نالہ ایلدم	nālîdem	نالیدم	lamentarsi, dolersi	260/10
gile etmek	کله اتمک	gile kerden	کله کردن	lamentarsi d'alcuno	260/11
dāda getirmek	داده کترمک	dād āverden, tezellum numūden	داد آوردن، تظلم نمودن	lamentarsi d'alcuno, dar querela	260/12
şekva getirmek	شکوه کترمک	şekva kerden, tezellum numūden	شکوه کردن، تظلم نمودن	lamentarsi d'alcuno, dar querela	260/12
nāliš	نالش	nāliš	نالش	lamento	260/13
feryād	فریاد	nāliš	نالش	lamento	260/13

ğendīl	قندیل	ḡandīl	قندیل	lampada	260/14
berḡ sıcramek	برق سجره مک	berḡ cesten	برق جستن	lampeggiare	260/15
berḡ	برق	berḡ	برق	lampo	260/16
yün	یون	pešm	پشم	lana	260/17
cirīd	جرید	nīze	نیزه	lancia	260/18
ataram	اترم	mī endāzem	می اندازم	lanciare, tirare	260/19
atdīm	اتدم	endāḡtem	انداختم	lanciare, tirare	260/19
tāḡt etmek	تاخت اتمک	tāḡt āverden	تاخت آوردن	lanciarsi, avventarsi	260/20
ḡemle etmek	حمله اتمک	ḡemle āverden	حمله آوردن	lanciarsi, avventarsi	260/20
***	***	ḡōd rāh endāḡten	خود راه انداختن	lanciarsi, buttarsi	260/?
süst	سست	sost	سست	languido	261/1
ze' īf	ضعیف	ze' īf	ضعیف	languido	261/1
süst olmak	سست اولمک	sost şoden	سست شدن	languire	261/2
fānūs	فانوس	fānūs	فانوس	lanterna	261/3
ḡeṭṭ	خط	ḡeṭṭ	خط	lanugine	261/4
müzelliflūk	مزلف لوک	muzellifī	مزلفی	lanugine	261/4
ḡeṭṭlū	خط لو	ḡaṭṭdār	خطدار	di prima lanugine	261/5
müzellif	مزلف	muzellif	مزلف	di prima lanugine	261/5
lenger	لنکر	likye	لیکیه	laodicea, citta' maritima della soria	261/6
bundan ötürü	بندن او ترو	binā ber īn	بنا برین	laonde	261/7
lāhōr	لاهور	lāhōr	لاهور	laor, citta' nell'india residenza del gran mogul	261/8
yamanlūgimiz	یمان لوک مز	bed mī şevēd be menī	بد میشود بمنی	la passo male	261/9
daş yeri	داش یری	seng bārān, sengsār	سنگباران، سنگسار	lapidamento	261/10
sengsār etmek	سنگسار اتمک	sengsār kerdēn	سنگسار کردن	lapidare	261/11
***	***	***	***	lappa, herba	261/?
***	***	gil-i sorḡ	گل سرخ	lapis, sorte di terra rossa, con cui si di segna	261/?
çoḡ	چوخ	por, bisyār	پر، بسیار	largamente, a' pieno	261/12
gin	کین	ferāḡ	فراخ	largo, spatioso	261/13
yassı	یاسی	pehn	پهن	largo, steso	261/14
puşt puşt	پشت پشت	poşt poşt	پشت پشت	largo, largo, fate largo	261/15
ḡoyaram	قویرم	mī gozārem	میگذارم	lasciare	261/16
ḡoydum	قویدم	gozāstem	کذاشتم	lasciare	261/16
kimsenü teveccōhi derī etmek	کمسنو توججی دری اتمک	teveccuh ez kesī derī dāšten	توجه از کسی دری داشتن	lasciare, voltar le sepalle	261/17

berteref etmek	بر طرف اتمک	berṭaraf kerdn	بر طرف کردن	lasciare, metter da banda	261/18
mühümleri kimsenü boyunına goymek	مهملری کمنو بیونینه قویمک	muhimmāt-i ber kerdn kesī gozāšten	مهمات بر کردن کسی گذاشتن	lasciar la cura ad alcuno di qualche negotio	261/19
fürset elden vermek	فرصت الدن ورمک	forset ez dest dāden	فرصت از دست دادن	lasciarsi uscir di mano l'occasione	262/1
***	***	***	***	lascivia	262/?
daş ferşi	داش فرشی	ferş ez seng hemvār	فرش از سنگ هموار	lastricata	262/2
baldur ağı	بالدور اقی	sefīde-i rān	سفیده ران	lato, femur lar. parte di furoi della coscia	262/3
bögür	بکور	pehlū	پهلوی	lato, parte sopra il fianco, dove stan le coste	262/4
şırhāre	شیر خواره	şırhāre	شیر خواره	lattante, chi succhia il latte	262/5
süt emmek	سوت امک	şır mekīden	شیر مکیدن	lattare, succhiare il latte	262/6
süt	سوت	şır	شیر	latte	262/7
süt bağı	سوت باقو	şır beste, deleme	شیر بسته، دلمه	latte stretto, quagliato	262/8
tābe	تابه	kāhū, ḥās	کاهو، خاس	lattuca, herba nota	262/9
süst ü şüy	سست شوی	şost u şüy	شست و شوی	lavamento	262/10
vüzü	وضو	vužū	وضو	lavamento, che fanno i mori p. a dell'oratione	262/11
ṭehāret	طهارت	ṭahāret	طهارت	lavamento, che fanno i mori, quando si levanoda dormire	262/12
gāzer	کازر	gāzer	کازر	lavandaro	262/13
yuvaram	یوارم	mī şōrem	میشورم	lavare	262/14
yudum	یودم	şostem	شستم	lavare	262/14
ḥamām	حمام	ḥamām	حمام	lavatojo, bagno, dove si lava il corpo	262/15
issi	ایسی	germābe	کرمابه	lavatojo, bagno, dove si lava il corpo	262/15
gāzer yeri	کازر یری	gāzergāh	کازرگاه	lavatojo, dove si lavano li panni	262/16
***	***	***		lavorante, operario	262/?

				d'qualsivoglia cosa	
şāgird-i dükkān	شاگرد دکان	şāgird-i dokkandārī	شاگرد دکان داری	lavorante di bottega	262/17
bildār	بیلدار	bīldār	بیلدار	lavorante, che cava la terra	262/18
muzdlu	مزدلو	mozdver, mozdār	مزدور، مزددار	lavorante, chi lavora a' giornata	262/19
ḥarrād	خرّاد	ḥarrād	خرّاد	lavorante al torno, vedi arte	262/20
ekincelük	اکین جه لوک	berzīgerī kerdēn, kişkārī numūden	برزیکری کردن، کشتکاری نمودن	lavorari la campo	263/1
işlemek	ايشله مک	kār kerdēn	کار کردن	lavorar, far qual si sia opra	263/2
ḥārrādlük etmek	خرادلوک اتمک	ḥarrādī kerdēn	خرّادی کردن	lavorar altorno	263/3
berzīger	برزیکر	berzīger	برزیکر	lavoratore, chi lavora la terra	263/4
iş	اش	kār	کار	lavoro, opra	263/5
kāşikārī	کاشی کاری	kāşikārī	کاشی کاری	lavoro simile al mosaico con pietre colorite	263/6
daş yonan	داش یونن	sengterāş	سنگتراش	lavoro di pietra	263/7
emīn	امین	emīn	امین	leale	263/8
mō‘teber	معتبر	mu‘teber	معتبر	leale	263/8
emānet	امانت	emānet, mu‘teberī	امانت، معتبری	lealta	263/9
çanaḥ yonan	چناخ یونن	kāselīs	کاسه لیس	leccardo, lecca scodelle	263/10
yalaram	یالرم	mī liyem	می لیم	leccare	263/11
yaladım	یالدم	liyīdem	لیبدم	leccare	263/11
ḥalāl luḡın	حلال لوقین	be ḥilliyyet	بحلیت	lecitamente	263/12
ḥalāl	حلال	ḥalāl	حلال	lega persiana, comino di z.	263/13
ağac yol	اقچ یول	ferseng-i rāh	فرسنگ راه	miglia	263/14
bend	بند	bend	بند	legame	263/15
müvāfiğ olmak	موافق اولمک	muvāfiğ şerī‘at, meşrū‘	موافق شریعت، مشروع	legale, conferme alla lege	263/16
bağlaram	باقلرم	mī bendem	می بندم	legare	263/17
bağladım	باقلدم	bestem	بستم	legare	263/17
cild düzedmek	جلد دوزدمک	cild sāhten	جلد ساختن	legar libri	263/18
nikāḥ	نکاح	nikāḥ kerdēn, tezvīc sāhten	نکاح کردن، تزویج ساختن	legar in matrimonio	263/19
gelin etmek	کلن اتمک	munākaḥet numūden, tezvīc sāhten	مناکحت نمودن، تزویج ساختن	legar in matrimonio	263/19
bağlanmış	باقلن میش	beste şode	بسته شده	legato	263/20
cild düzedēn	جلد دوزدن	cildsāz	جلدساز	legator di libri	264/1

şerī'et	شریعت	şerī'at	شریعت	legge civile, legge religione	264/2
oḥıram	اوخیرم	mī ḥānem	میخوانم	leggere	264/3
oḥıdım	اوخیدم	ḥāndem	خواندم	leggere	264/3
yüngüllük	ینکل لوک	ḥıffet, sebokī	خفت، سبکی	leggerezza	264/4
yüngül	ینکل	sebok, ḥafif	سبک، خفیف	leggiero	264/5
şer'erbābı	شرع اربابی	erbāb-i şer'	ارباب شرع	leggista	264/6
ḥalazāde	حالا زاده	ḥalālzāde	حلال زاده	legitimo, non bastardo	264/7
odun sınduran	اودون سندر	hīme şiken	هیمه شکن	legnajolo, legge arte	264/8
odun	اودون	çüb	چوب	legno, sipiglia anco bastone	264/9
odun	اودون	hīme, hīzom	هیمه، هیزم	legno per bruciare	264/10
ḥübūblar	حبوبلر	ḥabbāt, ḥubūbāt	حببات، حبوبات	legume	264/11
sirke	سرکه	rişk, şipiş	رشک، شپیش	lendine, cosa che nasce in testa	264/12
bit	بت	rişk, şipiş	رشک، شپیش	lendine, cosa che nasce in testa	264/12
mercūmek	مرجومک	mercūmek	مرجومک	lenta, sorte di legume	264/13
'edes	عدس	'ades	عدس	lenta, sorte di legume	264/13
boş	بوش	şol	شل	lento, non stretto	264/14
yuḥu cadırı	یوخو جادری	çādor-i ḥvāb	پادر خواب	lenzuolo del letto	264/15
***	***	kefen	کفن	lenzuolo, dove li persiani rinvolgono li morti	264/?
fil	فیل	fil, pīl	فیل، پیل	leofante, animale grandisso	264/16
mīḥek rengi	میخک رنگی	reng-i mīḥekī	رنگ میخکی	leonato colore, vedi colore	264/17
süt	سوت	şīr	شیر	leone	264/18
esed bürc(i)	اسد برج	borc-ı esed	برج اسد	leone, segno celeste	264/19
pars	پرس	pārs	پارس	leopardo	264/20
peslūk	پس لوک	baraş, pīsī	برص، پیسی	lepra infermita' pessima	265/1
***	***	ḥerkūş*	خر کوش	lepre animaletto timido	265/?
***	***	baraş, pīsī	برص، پیسی	leproso, infermo di lepra	265/?

direfş	درفش	direfş	درفش	lesiba, stromento perforare	265/2
yehni	یخنی	yehni	یخنی	lesso	265/3
et bişmiş	ات بشمش	gūšt-i pōhte	گوشت پخته	lesso	265/3
cüstlük	جست لوك	çostî	چستی	lestezza	265/4
çala(k)lük	چالا لوك	çālākî	پالاکی	lestezza	265/4
ev tezegi	او تزگی	sergîn-i hāne	سرکین خانه	letamaro	265/5
at tezegi	ات تزگی	sergîn-i esb	سرکین اسب	letame	265/6
govd*	کود	govd	کود	letame, sorte di terra grassa, con cui stercorano l'altra terra in persia	265/7
govd salmek	کود سالمک	govd efkenden	کود افکندن	dar il letame	265/8
heṭṭ	خط	heṭṭ	خط	lettera, corrattere	265/9
yuḥaru heṭṭ	یوخرو خط	heṭṭ-i bālā	خط بالا	lettera corretta	265/10
yağsı heṭṭ	یغشی خط	heṭṭ-i hūb	خط خوب	lettera buona	265/11
yaman heṭṭ	یمان خط	bedheṭṭ	بدخط	lettera cattica	265/12
acuğ heṭṭ	اجوغ خط	heṭṭ-i vaẓıḥ	خط واضح	lettera chiare	265/13
ışığ heṭṭ	اشیق خط	heṭṭ-i rovşen	خط روشن	lettera chiare	265/13
kitābet	کتابت	kitābet	کتابت	lettera che si manda, epistola	265/14
kāğız	کاغذ	kāgez	کاغز	lettera che si manda, epistola	265/14
kitābet	کتابت	nāme	نامه	lettera di prencipe	265/15
kūtb yatmağcu*	کتب یاتمقچو	çehār pāy, kut- i be cihet-i ḥāb*	چهار پای، کت بجهت خواب	lettera di letto	265/16
ders	درس	ders, sebağ	درس، سبق	lettione	265/17
yatmağ pa(l)tarı	یاتمخ پاتری	cāmeḥāb	جامه خواب	letto, si intendo li panni del letto	265/18
müderriş	مدرس	muderris	مدرس	lettore, maestro che legge	265/19
müctehid	مجتهد	muctehid	مجتهد	lettore, si intende per una persona consumata in tutte le scienza	265/20
müştehid	مشتهد	muştehid	مشتهد	lettore, si intende per una persona consumata in tutte le scienza	265/20
meşriğ	مشرق	meşriğ	مشرق	levante	266/1
şerğ	شرق	şarğ	شرق	levante	266/1
eğz etmek	اخذ اتمک	ağz kerden	اخذ کردن	levare, togliere, toglier via	266/2

götürrem	کوترم	ber mī dārem	بر میدارم	lavare, toglier via	266/3
götürdüm	کوتردم	ber dāstem	بر داشتم	lavare, toglier via	266/3
teşerrüfden cıhardmek	تصرفدن جخردمک	ez teşerruf bîrûn âverden	از تصرف برون آوردن	levar di possesso	266/4
‘ezl itmek	عزل ایتمک	‘azl kerdn	عزل کردن	levar al comado, privar d'offitio	266/5
me‘zül itmek	معزول ایتمک	ma‘zül kerdn	معزول کردن	levar al comado, privar d'offitio	266/5
lek götürmek	لک کوترمک	lek berdâšten	لک برداشتن	levar macchia da qualche cosa	266/6
duraram	دوره رم	ber mī hēzem	بر میخزم	levarsi in piedi	266/7
durdum	دوردم	ber hâstem	بر خواستم	levarsi in piedi	266/7
me‘zül	معزول	ma‘zül	معزول	levato del comando	266/8
hemîr	خمیر	hamîr	خمیر	levito	266/9
tâzî iti	تازی اتی	seg-i tâzî	سک تازی	levriero, cane da caccia	266/10
hâtîm	حاتم	hâtîm, sehî	حاتم، سخی	liberale	266/11
hâtîmlük	حاتم لوک	hâtîmî, niḥâdet	حاتمی، نحادت	liberalita	266/12
ğurtarmek	قرترمک	ḥalâş kerdn, rehâ kerdn	خلاص کردن، رها کردن	liberare	266/13
ğurtararam	قرتره رم	mî rehānem	میرهانم	liberare	266/14
ğurtardım	قرتردم	rehānîdem	رهانیدم	liberare	266/14
ğurtarmek	قرترمک	rehānî-i baḥş bā ḥodâ, ... der cān mād-i ecel neşevend	رهانی بخش با خدا، ... در جان ماد اجل نشوند	liberammi signor accio' imici nemici nell'anima mia non i intrometti no	266/15
baḥşlâmek allâh	باخوشله مک الله	rehānî-i baḥş bā ḥodâ, ... der cān mād-i ecel neşevend	رهانی بخش با خدا، ... در جان ماد اجل نشوند	liberammi signor accio' imici nemici nell'anima mia non i intrometti no	266/15
zindāndan ğurtarmek	زندان دن قرترمک	ez zindān rehāyî yâften	از زندان رهایی یافتن	liberarsi di prigionie	266/16
ölümden ğurtarmek	اولم دن کورترمک	ez merg-i ḥalâş şoden, ez merg-i ḥalâş yâften	از مرگ خلای شدن، از مرگ خلاص یافتن	liberarsi della morte	266/17
mütleg ğurtarmek ümîdi olmaya	مطلق قرترمک امیدى اولمیه	mutlakâ umîd-i ḥalâsî nebâşed	مطلقا امید خلاصی نباشد	assolutamente non vi sra' speranza	266/18
ğurtarılmış	قورترلش	ḥalâşî, rehāyî, âzādî	خلاصی، رهایی، ازادی	liberatione	266/19
ğu(r)tarmış	قوترمیش	maḥlaş, ḥalâşî yâfte	مخلص، خلاصی یافته	liberato	266/20
öz başına kişi	اوز باشینه کیشی	merd-i ḥōd ser, âzād	مرد خود سر، آزاد	libiero, chi non e'shiano	267/1

iẖtiyār	اختیار	iẖtiyār	اختیار	libero arbitrio	267/2
***	***	muhtār, şāhib-i iẖtiyār	مختار، صاحب اختیار	libero, che puo' fare cio' che vuole	267/?
***	***	gostāh	کستاخ	libero nel parlare, o'opinione	267/?
āzādlik	ازادلوک	āzādī	آزادی	liberta'	267/3
öz başına	از باشینه	ẖōdserī	خودسری	liberta'	267/3
ẖirş	حرص	ẖirş	حرص	libidine, desiderio sfrenato	267/4
şehvet	شهوت	şehvet	شهوت	libidine, desiderio et impeso sfrenato di cosa dishoneste	267/5
istemek	استه مک	ẖāhiş	خاهش	libidine, desiderio et impeso sfrenato di cosa dishoneste	267/5
mizān bürc	میزان برج	borc-i mizān	برج میزان	libra, segno celeste	267/6
kitābhāne	کتابخانه	kitābhāne	کتابخانه	libreria	267/7
şehhāf	صحاف	şahhāf	صحاف	libraro, legator li libri	267/8
mücellid	مجلد	mucellid	مجلد	libraro, legator li libri	267/8
cild düzeden	جلد دوزدن	cildsāz	جلدساز	libraro, legator li libri	267/8
kitābek	کتابک	kitābek	کتابک	libretto	267/9
***	***	destek	دستک	libretto, quinternesto	267/?
tevrīt	توریت	tevrīt	توریت	libri di moise	267/10
kitāb	کتاب	kitāb	کتاب	libro	267/11
defter	دفتر	defter	دفتر	libro de conti	267/12
destek	دستک	destek	دستک	libro de conti	267/12
cönk	چنک	conk	چنک	libro di memoria, dove li persiani scrivono le cose occorrenti alla giornata	267/13
mecmū'e	مجموعه	mecmū'e	مجموعه	libro di memoria, dove li persiani scrivono le cose occorrenti alla giornata	267/13
beyāz	بیاض	beyāz	بیاض	libro, dove li persiani scrivono	267/14

				diversi sorti diversi	
inşā kitāb(1)	انشا کتاب	kitāb-i inşā	کتاب انشا	libro contenente cose eleganti	267/15
adlar kitābı*	ادلر کتابی	kitāb-i nāmeḥā	کتاب نامها	libro di lettere	267/16
***	***	***	***	libro di diverse cose ricollettione	267/?
cādū kitābı	جادو کتابی	kitāb-i cādūgerī	کتاب جادوگری	libro di magia	267/17
teşnîf etmek	تصنیف اتمک	teşnîf kerdên, telîf numûden kitāb rā	تصنیف کردن، تالیف نمودن کتاب را	compor libri	267/18
kitāba cild düzedmek	کتابه جلد دوزدمک	kitāb rā cild sāhten	کتاب را جلد ساختن	legar libri	267/19
seyr etmek kitabda	سیر اتمک کتابده	seyr kerdên der kitāb	سیر کردن در کتاب	passeggiar i libri, cioè legger molto, frase persiana	268/1
rühşet	رخصت	roḥşet	رخصت	licenzia	268/2
destūr	دستور	destūr	دستور	licenzia	268/2
rühşet vermek	رخصت ورمک	roḥşet dāden, destūr numûden	رخصت دادن، دستور نمودن	dar licenza	268/3
kenār	کنار	kenār-ı rûdḥāne	کنار رودخانه	lido del fiume	268/4
ev iyesi	او ایسی	leb-i vādî	لب وادی	lido del fiume	268/4
deryā kenārı	دریا کناری	kenār-i deryā	کنار دریا	lido del mare	268/5
çağşur	چاقشور	bend-i çākşūr	بند چاقشور	ligaccia delle calzette	268/6
nesil	نسل	nesl	نسل	lignaggio	268/7
nijād	نژاد	nijād	نژاد	lignaggio	268/7
sūhān	سوهان	sūhān	سوهان	lima	268/8
sūhān etmek	سوهان اتمک	sūhān kerdên	سوهان کردن	limare	268/9
sūhān yemiş	سوهان یمش	ḥorde sūhān, ber āde-i sūhān	خرده سوهان، بر اده سوهان	li matura	268/10
ḥedd	حد	ḥadd	حد	limite, termine	268/11
limo	لیمو	limo	لیمو	limone, frutto noto	268/12
teşeddüg	تصدق	teşedduḡ	تصدق	limosina	268/13
şedeḡe	صدقه	şedeḡe	صدقه	limosina	268/13
ḥeyrāt	خیرات	ḥeyrāt	خیرات	limosina	268/13
toḡ	توخ	siyer	سیر	linea, o' versetto del libro	268/14
cedvel	جدول	cedvel	جدول	linea, o'riga tirata con penna o'simile	268/15
ḥeṭṭ	خط	ḥeṭṭ	خط	linea, o'riga tirata con penna o'simile	268/15
istivā ḥeṭṭ	استوا خط	ḥāṭṭ-i istivā	خط استوا	linea equinottiale	268/16

dilin	دِلن	be zebān	بِزبان	lingua	268/17
dilinen	دِلینن	(be) lisān	لِسان	lingua	268/17
dilinen	دِلینن	be zebān	بِزبان	linguaggio	268/18
kic dilinen	کِج دِلینن	be zebān-i kūçek, melāc	بِزبان کوچک، ملاج	linguetta, che sta' vicino alla lingua	268/19
ketān	کَتان	ketān	کَتان	lino	268/20
kecel etmek	کَجَل اَتَمک	gergeden	کِرکدن	liorno, animale	269/1
eridürem	اِریدورم	mî godāzānem	میکدازانم	liquefare, squagliare	269/2
eriddim	اِریدم	godāhte kerdem	کداخته کردن	liquefare, squagliare	269/2
boş	بوش	şol	شَل	liquido	269/3
revān	روان	revān	روان	liquido	269/3
şîre	شیره	şîre	شیره	liquore	269/4
möhre vurmek	مهره ورمک	mohre zeden	مهره زدن	lisciare, imbronire, lustrare	269/5
şefā vermek	صفا ورمک	şefā dāden	صفا دادن	lisciare, imbronire, lustrare	269/5
hemvār etmek	هموار اَتَمک	hemvār kerdn	هموار کردن	lisciare, appainare	269/6
***	***	mî mālem, mālidem	میمالم، ملیم	lisciare con la mano, o'simile	269/?
möhre ceken	مهره جکن	mohre keş	مهره کش	lisciatore, chi liscia	269/7
şığıl	صیغل	mişkal	مصقل	lisciatore, stromento, con chi liscia la carta in persia	269/8
möhre vurulmuş	مهره وورل میش	mohre zede şode	مهره زده شده	liscio, imbronito	269/9
şāf	صاف	şāf	صاف	liscio, lustro	269/10
hemvār	هموار	hemvār	هموار	liscio, piano	269/11
şefā	صفا	sefā*	صفا	liscio, con cui le donne, dano il lustro	269/12
cilā	جلا	cilā	جلا	liscio, con cui le donne, dano il lustro	269/12
tizāb	تیزاب	tizāb, āb-i kehlā	تیزاب، آب کهلا	lisciva, sorte di acqua, lavar i panni et. altro	269/13
defter	دفتر	defter	دفتر	lista	269/14
baş defter	باش دفتر	serdefter	سردفتر	capo di lista	269/15
köbe	کوبه	secāf	سجاف	lista o'fascetta	269/16
da'vā	دعوی	da'vā	دعوی	lite	269/17
***	***	***	***	lite contratto	269/?
da'vā etmek	دعوی اَتَمک	da'vā kerdn	دعوی کردن	litigare	269/18
arı etmek	اری اَتَمک	sitize kerdn	ستیزه کرده	litigare	269/18

sitîz eyleyen	ستیز ایلین	sitîze konende	ستیزه کننده	litigatore, livido	269/19
da'vâ eyleyen	دعوی ایلین	da'vâ konende	دعوی کننده	litigatore, livido	269/19
ţimçe	طیمچه	ţimçe	طیمچه	locanda camera	269/20
ţimçelü	طیمچه لو	ţimçedâr	طیمچه دار	locandiero	270/1
cekürdge	جکوردکه	meleḥ	ملخ	locusta, animeletto	270/2
kici	کیچی	kūç	کوچ	locco, uccello	270/3
aluram	آلورم	mî sitâyem	میرستایم	lodare	270/4
aldım	الدم	sitüdem	ستودم	lodare	270/4
te'rîf dimek	تعریف دیمک	te'rîf goften	تعریف گفتن	lodare, dir encomi	270/5
memdüh	ممدوح	memdüh, sitüde	ممدوح، ستوده	lodato	270/6
te'rîf eyleyen	تعریف ایلین	te'rîf konende, sitânide, meddâḥ	تعریف کننده، ستانیده، مداح	lodatore	270/7
sitâyiş	ستایش	sitâyiş, durüd, ... ḥamd	ستایش، در ... حمد	lode	270/8
meddâḥ	مداح	meddâḥî, durüd ... ḥamd	مداحی، در ... حمد	lode	270/8
te'rîf	تعریف	te'rîf	تعریف	lode encomio	270/9
şükür	شکر	şokr	شکر	lode, che si da' a' dio	270/10
allâha şükür	الله شکر	şokr-i ḥodâ	شکر خدا	lode a' dio, lodato dio	270/11
cekcegü	جکجه کو	hōje, ḳobbere, ebū'l-meliḥ, çekâvek	هوژه، قبری، ابوالملیح، چکاوک	lodola	270/12
***	***	***	***	loggia, ovivon	270/?
el-mentîğ	المنطق	el-mantîḳ	المنطق	logica, scienza	270/13
***	***	***	***	logico, chi sa logica	270/?
zemm ot(1)	زم اوت	'alef-i zemm	علف زم	loglio herba mala, che nasce tra' il grano	270/14
sürterem	سورترم	mî sârem	میسارم	lograre	270/15
sürtdüm	سورتدم	sârîdem	ساریدم	lograre	270/15
sürtülmüş	سورتل میش	sârîde şoden	ساریده شدن	lograrsi	270/16
ilan arḥası	ایلان ارخسی	poşt-ı mâr	پشت مار	lombo, parte posteriore del corpo dolor de' lobi, majet	270/17
şebir eyleyen	صبر ایلین	şebür	صبور	longanime	270/18
şebir	صبر	şebr	صبر	longanimita'	270/19
uzunluḥ	اوزون لوخ	derâzî	درازی	longhezza	271/1
uzun	اوزون	derâz	دراز	longo	271/2
kic eyleyen	کیج ایلین	dîr konende	دیر کننده	longo nelle'attioni	271/3
kâhl işde	کاهل اشده	kâhil der kâr	کاهل در کار	longo nelle'attioni	271/3

coğ vağt	جوخ وقت	heyli vaqt, bisyār vaqt	خیلی وقت، بسیار وقت	longo tempo	271/4
uzaḥlūk	اوزاخ لوک	dūrī	دوری	lontananza	271/5
uzaḥ	اوزاخ	dūr	دور	lontano	271/6
gil	کل	gil	کل	loto, fango	271/7
ḡurşaḡ dutan	قورشاق دوتن	koştigiri	کشتی کیری	lotta	271/8
gemi dutan	کمی دوتن	koştı giriften	کشتی گرفتن	lottare	271/9
ḡurşaḡ dutmek	قورشاق دوتmek	koştigir	کشتی کیر	lottatore	271/10
şebcerāḡ	شبحراج	şebcerāḡ, şebtāb	شبحراج، شب تاب	lucciola animaletto che luce di notte	271/11
işıḡlūk	ایشیق لوک	rovşenāyī, nūr	روشنایی، نور	luce, vedi splendere, e risplendere	271/12
göz işıḡlūk	کوز ایشیق لوک	rovşenī çeşm	روشنی چشم	luce della vista degli'occhi	271/13
cırāḡ	جراغ	çerāḡ	چراغ	lucerna	271/14
cırāḡ yeri	جراغ ایری	çerāḡdān	چراغدان	lucernaro	271/15
mālmālī	مالمالی	mālmālī	مالمالی	lucerta animaletto	271/16
daş dutan	داش دوتن	sengber	سنگبر	lumaca	271/17
ay	ای	māh	ماه	luna	271/18
artuḥ nūr	ارتوخ نور	zāidu'n-nūr	زایدالنور	luna crescente	271/19
yeñi ay	ینکی ای	mah-i nūr-i hilāl	ماه نور هلال	luna nuova	271/20
***	***	tahtu's-şu'ā' yā ḥāricu's-şu'ā'	تخت الشعاع یا خارج الشعاع	***	271/?
bedir ay	بدر ای	māh-i bedr	ماه بدر	luna piena	272/1
nāḡiş nūr	ناقص نور	kāsidu'n-nūr, nāḡişu'n-nūr	کاسد النور، ناقص النور	luna mancante	272/2
ay aydın	ای ایدین	māh-i tāb	ماهتاب	luna splendente	272/3
düşenbe	دوشنبه	dōşenbe	دوشنبه	lunedì, vedi giorno	272/4
ikisi	ایکسی	her dō	هر ده	l'uno e l'altro	272/5
yer	یر	cā	جا	luoco	272/6
meḡām	مقام	meḡām	مقام	luoco	272/6
ḡuru yer	قورو یر	cāy-i ḥoşk, bīāb	جای خشک، بی آب	luoco erido, senza acqua	272/7
su yeyen yer	سو یئن یر	cāy-i ābhōr	جای آب خور	luoco appresso la porta, dove li persiani grandi tengono acqua da bere	272/8
su tōken yer	سو توکن یر	cāy-i ābrīz	جای آب ریز	luoca da versar acqua	272/9
vīrāne yer	ویرانه یر	cāy-i vīrāne, beyābān	جای ویرانه، بیابان	luoco deserto	272/10
meḥfel yer	محفل یر	cāy-i meḥfel	جای محفل	luoco, dove havano li morti	272/11
mātem yer	ماتم یر	cāy-i mātem, 'ezā	جای ماتم، عزا	luoco di lutto	272/12

behāne	بهانه	girīzgāh	کریزگاه	luoco di fuga, o' di refugio, cioe' scusa frase persiana	272/13
cezīre	جزیره	cezīre	جزیره	luoco di franchizia	272/14
ālī gapu	آلا قاپو	ālī kapu	آلا قاپو	luoco alla porta del re, dove chi fugge e' sicuro	272/15
ḥabaḡī yer	خبقی یر	cāy-i ḥabaḡī	جای خبقی	luoco, dove si fa' consiglio	272/16
me'mūr yer	معمور یر	cāy-i me'mūr	جای معمور	luoco habitato	272/17
coḡ yer	جوخ یر	cāy-i enbūhī	جای انبوهی	luoco frequentato	272/18
yıḡılmek ḥelāyig	یقل مک خلیق	ictimā' -i ḥelāyik	اجتماع خلیق	luoco frequentato	272/18
ḥāşilsiz yer	حاصل سیز یر	cāy-i bîḥāşil	جای بیحاصل	luoco sterile	272/19
daşluḡ	داشلوق	sengistān	سنکستان	luoco sassoso	272/20
ayaḡ titremek	ایق تتره مک	cāy-i laḡziden-i pā	جای لغزیدن پا	luoco sdrucioloso	273/1
ḥelvet yer	خلوت یر	cāy-i ḥelvet, cāy-i pinhān	جای خلوت، جای پنهان	luoco secreto	273/2
serdābe	سردابه	serdābe	سردابه	luoco sotterraneo fresco	273/3
cānişin	جانشین	cānişin	جانشین	luoco tenente	273/4
***	***	lūbiyā	لوبیا	lupino, legume	273/?
gürg	کرک	gorg	کرک	lupo, animal noto	273/5
***	***	***	***	lupoli herba	273/?
tītāl	تیتال	tītālī	تیتالی	lusinga	273/6
tītāl etmek	تیتال اتمک	tītālī kerdēn	تیتالی کردن	lusingare	273/7
tītāl eyleyen	تیتال ایلین	tītāl konende	تیتال کننده	lusinghiero	273/8
şehvet	شهوت	şehvet	شهوت	lussuria, libidine, desiderio di cose venere	273/9
isteyen	استین	ḥāhiş	خواهش	lussuria, libidine, desiderio di cose venere	273/9
***	***	***	***	lussuria, cioe' atto di lussuria, di fornicatione	273/?
***	***	***	***	lussurioso, libidinoso	273/?
***	***	***	***	lussurioso, chi fa' la'atto, fornicatore	273/?
şāf etmek	صاف اتمک	şāf kerdēn	صاف کردن	lustrare, dar il lustro	273/10
cilā vermek	جلا ورمک	cilā dāden	جلا دادن	lustrare, dar il lustro	273/10

şāflu	صافلو	mişkal	مصقل	lustratore, stromento, con il quale in persia danno il lustro alla carta	273/11
şāf olmak	صاف اولمک	şāf şode	صاف شده	lustrato	273/12
cilā yemiş	جلا یمش	cilā yāfte	جلا یافته	lustrato	273/12
‘ezā	عزا	‘ezā	عزا	lutto	273/13
mātem	ماتم	mātem	ماتم	lutto	273/13
***	***	emmā feemmā	امافاما	ma	273/?
sellāḥ	سلاخ	sellāḥ	سلاخ	macellaro, chi ammazza bestie mangiare	273/14
ğeşşāb	قصاب	қаşşāb	قصاب	macellaro, chi vende carne	273/15
sellāḥḥāne	سلاخ خانه	sellāḥḥāne	سلاخ خانه	macello, dove si ammazzano bestie	274/1
lek	لک	lek	لک	macchia	274/2
lekeli	لکه لو	lek ālūde	لک آلوده	macchiato	274/3
palçuḥlu	پال چوخلو	gil ālūde	کل آلوده	macchiato di fango	274/4
iş eyleyen	اش ایلین	kārgozār, efzār	کارگذار، افزار	macchia	274/5
dārbend	داربند	dārbendī	داربندی	macchia di legnare	274/6
meḥemmedlūk	محمدلوک	muḥammedī	محمدی	macomettano	274/7
müselmān	مسلمان	muselmān	مُسلمان	macomettano, cioè' salvato, questo nome s'usurpano li mon falsamente	274/8
meḥemmed	محمد	muḥammed ş.	محمد ص.	macometto falso profeto	274/9
degirmen daşı	دکرمین داشی	seng-i āsiyā	سنگ آسیا	macina da molina	274/10
aruḥ	اروخ	lāgar, naḥīf	لاغر، نحیف	macilento magro	274/11
ze īf	ضعیف	ze īf	ضعیف	macilento magro	274/11
gözler aşāga yatmış	کوزلر اشقه یاتمش	çeşmān furū refte	چشمان فرو رفته	macilento magro	274/11
degirmen	دکرمین	destās	دستاس	macinelle da mano, macinar legumi	274/12
āsek	آسک	āsek	آسک	macinare, come colori o'simil	274/13
sürterem	سورترم	mī sāyem	میسایم	***	274/14
sürtdüm	سورتدم	sāyīdem	ساییدم	***	274/14
şelāye etmek	صلایه اتمک	şelāye kerdēn	صلایه کردن	***	274/14
ḥūrd etmek	خورد اتمک	ḥord kerdēn	خرد کردن	macinare grano o'simile	274/15
meme	ممه	şīrvān	شیروان	madian, media atropatia	274/16

ana	انه	māder	مادر	madre	274/17
kedbānū	کدبانو	kedbānū	کدبانو	madre di famiglia, signora di casa	274/18
uṣağ yeri	اوشاق یری	beççedān, meṣīme, reḥim	بچه دان، مشیمه، رحم	madreperla, sedef, madrice	274/19
ögey ana	اوکی انه	nemāderī	نه مادری	madrigna	274/20
ḥezret	حضرت	ḥazret	حضرت	maesta', come la maesta' di pro	275/1
ṣān	شان	ṣān	شان	maesta', nel senso che si dice di cristo signar nostro, che verra al fine del mondo con maesta	275/2
şövkət	شوکت	şovket	شوکت	maesta', nel senso che si dice di cristo signar nostro, che verra al fine del mondo con maesta	275/2
‘ālīṣān pādšāh	عالیشان پادشاه	pādiṣāh-i ‘ālīṣān	پادشاه عالیشان	re' di alta maesta	275/3
usta	استا	ustād	استاد	maestro, dicesi propriamente dell' artigiani vedi arte	275/4
mü‘ellim	معلم	mu‘ellim	معلم	maestro che insegna scienza	275/5
müderris	مدرس	muderris	مدرس	maestro che insegna scienza	275/5
mektebdār	مکتب دار	mektebdār	مکتب دار	maestro di scola	275/6
āḥūnd	اخواند	āhūnd	آخواند	maestro nelle scienze	275/7
nāzır	ناظر	nāzır	ناظر	maestra di casa	275/8
‘ālīm-i ‘ibādet	عالم عبادت	‘ālīm-i ‘ilm-i ‘ibādet	عالم علم عبادت	maestro di ceremonie o'riti	275/9
feğır	فقیر	fağır	فقیر	maestro di ceremonie o'riti	275/9
mīrāḥūnd	میراخواند	mīrāḥūr	میراخور	maestro di stalla	275/10
anbār	انبار	anbār	انبار	magazino	275/11
böyüklük	بنوک لوک	bozorgter	بزرگتر	maggiare piu' grande	275/12
bundan artuḥ	بندن ارتوخ	ziyād ez ın	زیاد ازین	maggiormente	275/13
***	***	zencüş	زنجوش	magiorana	275/?
köyül genlügi	کنول کنلوکی	dil ferāḥi	دلفراخی	magnanimita'	275/14
köyüli gen	کنولی کن	dilferāḥ	دلفراخ	magnanimo	275/15
böyüklük	بنوک لوک	bozorgdārī	بزرگداری	magnificenza	275/16

büz(ür)gdār	بزرگدار	bozorgdār	بزرگدار	magnifio	275/17
cādū eyleyen	جادو ایلین	cādūger	جادوگر	mago, incantatore	275/18
aruğ	اروغ	lāgar	لاغر	magro	275/19
yaman şekil	یمان شکل	bedşekl, bedşüret	بد شکل، بد صورت	mala cera	276/1
ğebāhet	قباحت	qabāhat	قباحت	mala creanza	276/2
yaman tēbī'et	یمان طبیعت	bedtēbī'et	بد طبیعت	mala natura, mala conditione	276/3
yaman hū(y)	یمان خو	bedtēbī'et	بد طبیعت	mala natura, mala conditione	276/3
yaman diyen	یمان دیین	bedgū, bedzebān	بدگو، بدزبان	mala lingua, maldicente	276/4
bedbeht	بدبخت	bedbaht	بدبخت	mala ventura	276/5
yaman sirişt	یمان سرشت	bedsirişt, bedāgāz	بد سرشت، بداغاز	mala conditione	276/6
yamanlūk	یمان لوک	bedī	بدی	male	276/7
merež-i şer'	مرض صرع	merež-i şer'	مرض صرع	malcaduco	276/8
daş mesāne	داش مسانه	seng-i mesāne	سنگ مسانه	mal di pietra	276/9
āteşek	اتشک	āteşek	آتشک	mal francese	276/10
honağ	حناق	honāk	حناق	mal di gola, scherentia	276/11
sınmış	سن میش	şikeste	شکسته	***	276/12
hefeğān	خفقان	hafağān	خفقان	***	276/13
***	***	zātu'l-cism	ذات الجسم	***	276/?
ince renc	انجه رنج	renc-i bārık	رنج بارک	mal sottile, hettichezza	276/14
yaman ādāb	یمان اداب	bedādāb	بداداب	mal creato	276/15
ğargamek	قارقه مک	nefrīn kerde	نفرین کرده	maledetto	276/16
le'n etmek	لعن اتمک	la'n kerde şode	لعن کرده شده	maledetto	276/16
le'net	لعت	la'net	لھنت	maledetto sia il peccato	276/17
le'net etmek	لعتن اتمک	la'net kerden	لعتن کردن	maledire	276/18
ğargamek	قرقه مک	nefrīn kerden	نفرین کردن	maledire, vengo imprecare male	276/19
le'net	لعتن	la'net	لعتن	maledittione	277/1
ğargamek	قرقه مک	nefrīn	نفرین	maledittione	277/2
günāhlu	کناه لو	gonāhkār	کناه کار	malfattore, peccatore	277/3
yaman fe'il	یمان فعل	bedfe'ālī	بد فعالی	malfattore, di malaffare	277/4
şerīr	شریر	şerīr, mueddī	شریر، مودی	maligno, che mette male tra le persone	277/5
yaman nefş	یمان نفش	bednefs, mueddī	بدنفش، مودی	maligno, che mette male tra le persone	277/5
şerāret	شرارت	şerāret, mueddīgerī	شرارت، مودی کری	malignita', rel senso antedetto	277/6

yaman nefis	یمان نفیس	bednefs, mueddigeri	بدنفیس، مودی کری	malignita', rel senso antedetto	277/6
ğem	غم	ğam	غم	malinconia	277/7
endüh	اندوه	endüh	اندوه	malinconia	277/7
dimāğ-ı hüşk	دماغ خشک	dimāğ-i hoşk	دماغ خشک	malinconia, afflitione	277/8
sevdā	سودا	sevdā	سودا	malinconia, uno de quattro humori	277/9
ğemlū	غم لو	ğamnāk, endühnāk	غمناک، اندوهناک	malinconico	277/10
dimā-yı hüşlūk	دما خوشلوک	dimāğ-i hoşkī	دماغ خشکی	malinconico, afflitto	277/11
yamanlūk	یمانلوک	bedī	بدی	malitia, male	277/12
'eyyarlūk	عیارلوک	'eyyārī	عیاری	malitia, furbaria	277/13
mekkārīlūk	مکارلوک	mekkārī	مکاری	malitia, furbaria	277/13
***	***	'eyyār, mekkār	عیار، مکار	malitioso, furbo	277/?
***	***	zāminā, kefilī	ضامنا، کفیلی	mallevamento, sevarta'	277/?
zāminlūk	ضامن لوک	zāminī, kefilī	ضامنی، کفیلی	mallevatore	277/14
tüfeng olsun	تفنک اولسون	tofeg bāşed	تفک باشد	mal pro' ti faccia	277/15
badlıc olsun	بادلج اولسون	badlıç bāşed	بادلج باشد	mal pro' ti faccia	277/15
yaman	یمان	bed	بد	malo, cattivo	277/16
balcuğ	بالجوخ	gil	کل	malta, fango	277/17
kāh(g)il	کاهل	kāhgil	کاهگل	malta con fango e paglia, con cui fabricano in persia	277/18
āhek	اهک	āhek	آهک	malta con cenere e calce, qual usano in persia in alcuna fabrica	277/19
kül	کول	hākister	خاکستر	malta con cenere e calce, qual usano in persia in alcuna fabrica	277/19
hevān	هوان	hevān	هوان	mastrattamento	277/20
hārīlūk etmek	خارلوک اتمک	hevān numūden, hārī kerden	هوان نمودن، خواری کردن	maltrattare	278/1
yaman bağmek	یمان باخمک	bednigāh kerden	بدنگاه کردن	maltratta, haver mala cura	278/2
pīzek	پیزک	pīzek	پیزک	malva, sorte di herba	278/3

günāhlu	کناه لو	mucrim	مجرم	malvaggio, sclerato	278/4
günāh	کناه	corm	جرم	malvagita', scleragine	278/5
yaman isteyen	یمان استین	bedhāh	بدخواه	malvolente	278/6
yaman köyül peşmān	یمان کئول پشمان	ez dil-i bed, ez rüy-i nedāmet	از دل بد، از روی ندامت	malvolentiere	278/7
meṭbūsiz	مطبوع سیز	nāmeṭbū', nāmaḥbūb	نامطبوع، نامحبوب	malvolato	278/8
isinmiş	اسین مش	nāḥāste şode	ناخواسته شده	malvolato	278/8
meḡbūlsız	مقبول سیز	nāmaḡbūl	نامقبول	malvolato	278/8
ḥeṭmī	ختمی	ḥeṭmī	خطمی	malvone, sorte di pianta	278/9
māmāca	ماماچه	māmāçe, kâbile	ماماچه، قابله	mammana	278/10
emcek	امچک	pistān	پستان	mammella	278/11
***	***	***	***	mannara	278/?
azlūk	ازلوک	kemī naḡş, nāḡişī	کمی نقص، ناقصی	mancamento, mancanza	278/12
nūru'n-nāḡiş	نور الناقص	nāḡişu'n-nūr	ناقص النور	mancamento della luna	278/13
olmek	اولمک	şoden	شدن	mancamento dioni nutione	278/14
iktifāsız	اكتفاسیز	nāiktifā, nākāfī, nāḡifāyetī	نااکتفا، ناکافی، وناکفایتی	mancamento, insufficienza	278/15
teḡşīr	تقصیر	taḡşīr	تقصیر	mancamento, di fetto, colpa	278/16
az olmak	از اولمک	kem şoden, kemī yāften, nāḡiş būden	کم شدن، کمی یافتن، ناقص بودن	mancare, diminuirsi	278/17
yetişmek	یتش مک	nāresīden	نارسیدن	mancara, non bastare	278/18
iktifā etmek	اكتفا اتمک	iktifā nebūden	اكتفا نبودن	mancara, non bastare	278/18
az olmak	از اولمک	kem būden	کم بودن	mancare, esser poco	278/19
teḡşīr etmek	تقصیر اتمک	taḡşīr kerdn	تقصیر کردن	mancare, far mancamento	278/20
böyük teḡşīr etmek	بئوک تقصیر اتمک	taḡşīr-i kebīre kerdn	تقصیر کبیره کردن	mancar in cosa grave	279/1
ḡaluram	قالورم	mī mānem	میمانم	mancare venirsi meno stanchezza	279/2
ḡaldum	قالدوم	māndem	ماندم	mancare venirsi meno stanchezza	279/2
nābūd olmak	نابود اولمک	nābūd şoden, fānī şoden	نابود شدن، فانی شدن	mancare, perire, venir meno, come le cose sublunari	279/3
ve'de ḡilāf etmek	وعدة خلاف اتمک	va'de ḡilāf kerdn	وعدة خلاف کردن	mancar di parole, far contro la promessa	279/4

e'tibār ḥilāf etmek	اعتبار خلاف اتمک	i'tibār ḥilāf kerden	اعتبار خلاف کردن	mancar di fede	279/5
***	***	va'de ḥilāf kerden	وعدۀ خلاف کردن	mancar di promessa	279/?
teğşir eyleyen	تقصیر ایلین	tağşir konende	تقصیر کننده	mancatore, chi fa mancamento	279/6
e'tibār ḥilāf	اعتبار خلاف	i'tibār ḥilāf	اعتبار خلاف	mancator di fede	279/7
ve'de ḥilāf	وعدۀ خلاف	va'de ḥilāf konende	وعدۀ خلاف کننده	mancator di promessa	279/8
muştuluğ	مشتلق	muştuluḳāne, beşāretāne	مشتلقانه، بشارتانه	mangia, o buona mano che si paga	279/9
şāgirdāne	شاگردانه	şāgirdāne	شاگردانه	mangia che si da' al garzone di bottega	279/10
egri el	اکری ال	kec dest	کچ دست	mancino	279/11
yetişen	یتیشن	resān	رسان	mandante	279/12
yetişürem	یتیشورم	mī firistem	میرستم	mandare	279/13
yetişdim	یتیشدم	firistādem	فرستادم	mandare	279/13
***	***	mī resānem, resānīdem	میرسانم، رسانیدم	mandare, ricapitare alcuna cosa ar giungere	279/?
göndermek kimsenü istegince	کندرمک کمسنو اسه کین جه	firistāden be ṭaleb-i kesī	فرستادن بطلب کسی	mandar a' chiamare	279/14
sifariş göndermek	سفارش کندرمک	peygām firistāden	پیغام فرستادن	mandar nuntio	279/15
car vurmek	چار ورمک	cār zeden	چار زدن	mandar bando	279/16
cıḥardmek	جخردمک	der kerden, ḥāric kerden	در کردن، خارج کردن	mandar fuori	279/17
cıḥardmek	جخردمک	der kerden	در کردن	mandar via, cacciar fuori	279/18
vücūda getirmek	وجوده کترمک	bā vucūd āverden	با وجود آوردن	mandar in luce far venir in essere	279/19
teşnif vücūda salmek	تصنف وجوده سالمک	teşnif bā vucūd firistāden	تصنیف با وجود فرستادن	mandar il luce alcun opra	280/1
cuḥura salmek	جوخوره سالمک	te'vīḳ endāhten	تعویق انداختن	mandar il longo	280/2
du'ā yetirmek	دعا یترمک	doa' resānīden	دعا رسانیدن	mandar in raccomandation i	280/3
vekīlnāme	وکیل نامه	vekāletname	وکالت نامه	mandato di procura	280/4
ḡoy[la]nlar tövlesi	قویلن لر تولسی	ṭevīle-i gūsfendān	طویله کوسفندان	mandra di cavalli, mandra di montoni	280/5
yebrūḥu's-şenem estereng	یبروح لصنم استرنک	yebrūḥu's-şanem estereng	یبروح لصنم استرنک	mandragora herba	280/6
elin sürtmek	الین سورت مک	be dest māliden	بدست مالیدن	maneggiare	280/7
***	***	yebrūḥu's-şanem estereng	یبروح لصنم استرنک	mandragora herba	280/?

yügürdürem	یوکردورم	mī tāzem	میتازم	maneggiar cavalli	280/8
yügürddüm	یوکردم	tāzidem	تازیدم	maneggiar cavalli	280/8
el nicād	ال نجاد	nicād-i dest	نجد دست	monette, ferro con cui si legano le mani	280/9
düşāhe	دوشاخه	doşāhe	دوشاخه	monetta di ferro con cui legano in persia la mano el cosso	280/10
yeyerem	ییرم	mī hōrem	میخورم	mangiare	280/11
yedim	یدم	hōrdem	خوردم	mangiare	280/11
yemelü	یملو	hördeni, te'ām	خوردنی، طعام	mangiamento, cosa da mangiare	280/12
artuḡ yemek ve şerbet görsetmemişler ola	ارتوڭ يېمک و شربت کورست ممش لړ اوله	ziyād-i te'ām u şorb nenumûde başım	زياد طعام و شرب ننموده باشيم	non mangiamone ne beviamo soverchiamente	280/13
aḡur	اځور	āhūr	آخور	mangiatoja di cavallo, presepe	280/14
aldanmış	الډن مش	göl hōrende	کول خورنده	mangiatore, parasito	280/15
yeng	ينک	āstīn	آستين	manica di veste, o'altro simile	280/16
her zād destesi	هر زاد دسته سی	deste-i her çiz	دسته هر چیز	manico di qualsivoglia cosa	280/17
gebze	قبضه	ber caḡ-i kabze*	بر جق قبضه	manico di spada	280/18
ışıḡ	ایشیق	reviş, vech	روش، وجه	maniera	280/19
ga'ide	قاعده	ḡā'ide, vech	قاعده، وجه	maniera	280/19
tövr	طور	ṭovr	طور	maniera, modo	281/1
yaḡşı ḡā'ide	یقشی قاعده	ḡosn ḡā'ide	حسن قاعده	bella maniera	281/2
iş	اش	kār	کار	manifattura, fattura	281/3
ḡiyetlū iş	قیمت لو اش	ḡıymetkār	قیمت کار	manifattur, cioe' prezzo della fattura	281/4
arıdmek	اریدمک	zāhir kerdn	ظاهر کردن	manifestare	281/5
me'lūm etmek	معلوم اتمک	ma'lūm sāḡten	معلوم ساختن	manifestare	281/5
meşhūr etmek	مشهور اتمک	meşhūr kerdn	مشهور کردن	manifestare, divulgare	281/6
şöhret etmek	شهرت اتمک	şohret dāden	شهرت دادن	manifestare, divulgare	281/6
fāş etmek	فاش اتمک	fāş kerdn	فاش کردن	manifestare, scoprire alcun secreto	281/7
zāhir olmak	ظاهر اولمک	zāhir şoden	ظاهر شدن	manifestarsi	281/8

izhār	اظهار	izhār	اظهار	manifestazione	281/9
me'lūmlūk	شهرت	ma'lūmī	معلومی	manifestazione	281/9
şöhret	شهرت	şohret	شهرت	manifestazione	281/9
fāş	فاش	fāş	فاش	manifestazione	281/9
zāhir eyleyen	ظاهر ایلین	zāhir konende	ظاهر کننده	manifestatore	281/10
şöhret veren	شهرت ورن	şohret dehende	شهرت دهنده	manifestatore	281/10
fāş eleyen	فاش ایلین	fāş konende	فاش کننده	manifestatore	281/10
zāhir	ظاهر	zāhir	ظاهر	manifesto, palese	281/11
me'lūm	معلوم	ma'lūm	معلوم	manifesto, palese	281/11
şöhret	شهرت	meşhūr	مشهور	manifesto, palese	281/11
fāş	فاش	fāş	فاش	manifesto, palese	281/11
işığ	ایشیق	rūş	روش	manifesto, chiaro	281/12
el mīli	ال میلی	mīl-i dest, sivār, dest-i ber ...	میل دست، سوار، دست بر...	manigli, che le donne portano nelle fraccia	281/13
süt kerpici	سوت کرپی	şırhaşt	شیرخشت	manna, cosa medicinale	281/14
batalmen	باتلمن	menn, selvā	من، سلوی	manna, che venne dal cielo	281/15
el	ال	dest	دست	mano, mano dritta, mano stanco	281/16
bir batalmen	بر باتلمن	yekmen	یکمن	mano, peso di diece libre in circa, cosi chiamato in persia	281/17
***	***	qolcağ	قلجاغ	manopo di ferro	281/?
mülāyim	ملایم	mulayim	ملایم	mansueto, piacevole	281/18
helim	حلیم	helim	حلیم	mansueto, piacevole	281/18
helimlūk	حلیم لوک	helimī	حلیمی	mansuetudine	281/19
mülāyimlūk	ملایم لوک	mulāyemet	ملایمت	mansuetudine	281/19
***	***	helimī, ram, mulāyim	حلیمی، رم، ملایم	mansueto, quieto	281/?
lebāde	لباده	lebāde	لباده	mantello	282/1
bālāpūş	بالاپوش	bālāpūş	بالاپوش	mantello o'altro cosa che si porta sopra gli altri vestimento	282/2
azūge	آذوقه	āzūke	آذوقه	mantenimento, o'procisione il vitto	282/3
dūzeninen	دزن نن	bādden	با دزن	mantici	282/4
***	***	dem-i āhenger	دم آهنگر، ...	***	282/5
arvatlar cadırı	اروت لر جادری	çādor-i zenān	چادر زنان	manto di donna	282/6

neğs etmek tobrağı	نقش اتمک تو براقی	nağş-i kure-i ḥāk, şūret-i ‘ālem	نقش کره خاک، صورت عالم	mappamondo	282/7
***	***	‘ecāib	عجایب	maraviglia, cosa mirabile	282/?
ḥeyrānlük	حیران لوک	ḥeyrānī, mute‘eccibī	حیرانی، متعجّبی	maraviglia, maravigliament o	282/8
müteḥeyyirlük	متحیر لوک	müteḥeyyirī, mute‘eccibī	متحیری، متعجّبی	maraviglia, maravigliament o	282/8
ḥeyrān olmak	حیران اولمک	ḥeyrān şoden	حیران شدن	maravigliari	282/9
müteḥeyyir olmek	متحیر اولمک	müteḥeyyir şoden	متحیر شدن	maravigliari	282/9
***	***	ḥeyrān şode, müteḥeyyir	حیران شده، و متحیر	maravigliato	282/?
cirm	جرم	cirm	جرم	marcia, putredine	282/10
rīm	ریم	rīm	ریم	marcia, putredine	282/10
cürümüş	جورومش	pūsīde	پوسیده	marcio, putrido, fracido	282/11
iymiş	ایمش	gendīde	کننده	marcio, che gia' puzza	282/12
cirm olmak	جرم اولمک	cirm şoden	جرم شدن	marcirsi	282/13
cürürem	جوروم	mī pūsem	می پوسم	marcirsi, infracidirsı	282/14
cüridim	جوریدم	pūsīdem	پوسیدم	marcirsi, infracidirsı	282/14
deryā	دریا	deryā	دریا	mare	282/15
istanbul deryāsı	استنبول دریاسی	deryā-yi istanbul	دریا ی استنبول	mar maggiore	282/16
bākū deryāsı	باکو دریاسی	deryā-yi bākū	دریا ی باکو	mare caspio	282/17
ṭārsız	طارسیز	bayṭār	بیطار	marescalco, medicator de' bestie vedi arte	282/18
kenāre	کناره	kenāre	کناره	margin	282/19
ḥāṣiye	حاشیه	ḥāṣiye	حاشیه	margin	282/19
meryem-i bıkır	مریم بکر	meryem-i bıkır	مریم بکر	maria vergine	282/20
ḥezret-i bibi meryem	حضرت بی بی مریم	ḥazret-i bībī meryem	حضرت بی بی مریم	la maesta' della signa maria cosi dicono li persiani	283/1
mellāḥ	ملاح	mellāḥ	ملاح	marinaro	283/2
nāḥdā	ناخدا	nāḥdā	ناخدا	marinaro	283/2
gemici	کمچی	keṣṭiyān	کشتیان	marinaro	283/2
dügin etmek	دکین اتمک	tezvīc kerdn, nikāh besten	تزویج کردن، نکاح بستن	maritare, legar un matrimonio	283/3
arvat vermek	اروت ورمک	zen dāden	زن دادن	maritare, dar moglie	283/4
kedḥudā etmek	کدخدا اتمک	kedḥodā kerdn	کدخدا کردن	maritare, dar moglie	283/4

ere vermek	ارا ورمک	şevher dāden	شوهر دادن	maritare, dar marito	283/5
kedḥudā olmak	کدخدا اولمک	kedḥodā ṣoden	کدخدا شدن	maritarsi, pigliar moglie	283/6
arvat almak	اروت المک	zen kerden	زن کردن	maritarsi, pigliar moglie	283/6
kedḥudā	کدخدا	kedḥodā	کدخدا	maritato	283/7
er	ار	şevher	شوهر	marito	283/8
zövc	زوج	zovc	زوج	marito	283/8
cüt	جوت	coft	جفت	marito	283/8
mermer	مرمر	mermer	مرمر	marmo	283/9
merîḥ	مريخ	merîḥ	مريخ	martedì, pianeta	283/10
seşenbe	سه شنبه	seşenbe	سه شنبه	martedì	283/11
ceküş	جکوش	çekkoş	چکش	martello da batter chiodi	283/12
***	***	***	***	martello	283/?
şehîd	شهيد	şehîd	شهيد	martire	283/13
şehîdlük	شهيدلوك	şehîdî	شهيدى	martirio	283/14
mevsûre	موسوره	mevsûre	موسوره	martore, animal noto, o'foina	283/15
***	***	şikence	شکنجه	martorio, come quello che danno i giudici a i malfattore	283/?
şikence cekmek	شکنجه چکمک	şikence keşiden	شکنجه کشیدن	eser martorizzato, patir martori	283/16
***	***	nikāb	نقاب	mascara	283/?
***	***	burka	برقع	mascarato	283/?
arvāne	اروانه	ārvāre	ارواره	mascella	283/17
erkek	ارکک	ner	نر	maschio	283/18
kişi	کشی	nerger	نرکر	mascolino	283/19
māzenderān	مازندران	māzenderān	مازندران	massandra, citta' nelle' hircania	283/20
ev esbābı	او اسبابی	esbāb-i ḥāne	اسباب خانه	masseritia di casa	284/1
ḥāşşaten	حاصه	be taḥşiş	بتخصیص	massimamente	284/2
gövşerrem	کوشرم	mī ḥāyem	می خایم	masticare	284/3
gövşedim	و شدم	ḥāyidem	خایدم	masticare	284/3
ceynerem	جینرم	mī cāvem	میجاوم	masticare, volgarmente dicono cosa'	284/4
ceynedim	جیندم	cāvidem	جاویدم	masticare, volgarmente dicono cosa'	284/4
deş̄k	دشک	deş̄k	دشک	matarazzo, matassa di filo, o'seta	284/5
dişi	دیشی	mādde	مده	materia	284/6
şûret	صورت	heyûlā, mādđi	هئولی، مدی	materia prima	284/7

silāḥ	سلاح	silāḥ	سلاح	materiale, far alcun opra	284/8
ālet	آلت	ālet	آلت	materiale, far alcun opra	284/8
kedḥudāluḥ	كدخدا لوخ	kedḥodāyī	كدخدایی	matrimonio	284/9
tezvīc	تزویج	tezvīc	تزویج	matrimonio, legamento in matrimonio	284/10
dūgin	دکین	nikāḥ	نکاح	matrimonio, legamento in matrimonio	284/10
ketān	کتان	ketān	کتان	matrona, honesta, virtuosa, bella	284/11
***	***	bībī	بی بی	matrona nobile, questo titolo lo danno li persiani alle signore hobili, e lo postpongono al nome	284/?
tebbāḥ	طبّاح	tebbāḥ	طبّاح	mattina	284/12
čāšt	چاشت	čāšt	چاشت	mattina, s'intende l'hora in cui sogliono mangia i persiani	284/13
šabāḥ	صبح	šobḥ	صبح	mattina di buon hora, al far del giorno	284/14
seḥer	سحر	šobḥ	صبح	mattina di buon hora, al far del giorno	284/14
šabāḥ	صبح	šabāḥ	صبح	dommattina	284/15
bugūn šabāḥ	بکون صباح	šabāḥ-i imrūz	صبح امروز	questa matina	284/16
‘aḡīlsız	عقل سیز	bī‘aql, dīvāne	بیعقل، دیوانه	matto	284/17
ācūr	آجر	ācur	آجر	mattone cotto	284/18
***	***	ḥišt	خشت	mattone di fango non cotto, con il quale fabricano li persiani	284/?
kerpīc	کرپیج	ācur-i firūze	آجر فیروزه	mattone di fango non cotto, con il quale fabricano li persiani	284/19
bišmiş	پش مش	poḥtegī	پخته کی	maturita	284/20
yetišmiş	پیش مش	resīdegī	رسیده کی	maturita	284/20
bišmiş	پش مش	poḥte	پخته	maturo	285/1
yetišmiş	پیش مش	resīde	رسیده	maturo	285/1
seḥer	سحر	seḥer, šobḥ	سحر، صبح	matutine hora	285/2

seher sitāresi	سحر ستاره سی	sitāre-i seher	ستاره سحر	matutine stella	285/3
altı per	التي پر	şeşper	شش پر	mazza di ferro dentata con sei denti	285/4
yer köki	یر کوکی	gorz	کرز	mazza con mazzocchia rotonda in cima	285/5
***	***	gedenek*	کدنک	mazza di legno	285/?
***	***	çüb, nok	چوب، نک	mazza di legno, con cui rompono li risi che si mangiano	285/?
kitāb destesi	کتاب دستسی	deste-i kitābet	دسته کتابت	mazzo di lettere	285/6
gencefe destesi	کنجه دستسی	deste-i gencefe	دسته کنجه	mazzo di carte da givocare	285/7
mekke	مکه	mekke	مکه	meccha citta' nell' arabia	285/8
mene	منه	be men	بمن	meco	285/9
hem	هم	hem	هم	medesimament e	285/10
beyle	بیله	hemīn tovr	همین طور	medesimament e, nell'istesso moda	285/11
şirvān-ı āderbāycān	شیروان آذربایجان	şirvān-i āzerbāycān	شیروان آذربایجان	media, pease d'asia	285/12
vesīle	وسیله	be vesīle	بوسیله	mediante con il mezzo	285/13
vesīle eyleyen	وسیله ایلین	vesīle konende	وسیله کننده	mediatore	285/14
dermān	درمان	dermān	درمان	medicina	285/15
devā	دوا	devā	دوا	medicina	285/15
elāc	علاج	ilāc	علاج	medina rimedio	285/16
tebīb	طبيب	tebīb	طبيب	medico	285/17
hekīm	حکیم	hekīm	حکیم	medico	285/17
tebīb	طبيب	tebīb	طبيب	***	286/1
hekīm	حکیم	hekīm	حکیم	***	286/1
ortada	اورنده	mutevessit, miyāne	متوسط، میانه	mediocre, er anco mezzano, ne il grande ne il piccolo	286/2
endişe cekmek	اندیشه جک مک	endişe kerdn, tefekkur numūden	اندیشه کردن، تفکر نمودن	meditare	286/3
ilik sūmūgi	الیک سوموکی	mağz-i ustuhān	مغز استخوان	medolla	286/4
bihter yağşı	بهتر یقشی	bihter	بهتر	meglio	286/5
nārenc	نارنج	nārenc	نارنج	melarancio fruto noto	286/6
alma	المه	sīb	سیب	melo	286/7
heyva	هیوا	bih	به	melo cotogno	286/8
nār	نار	enār	انار	melo granato	286/9
govun	قون	herboze	خریزه	melone	286/10
garbus	قاربوس	hindivāne	هندوانه	melone d'acqua	286/11

ğaravaş	قراوش	kenîz	کنیز	meloncino verde non maturo	286/12
‘üzv	عضو	cevârih, ‘üzv	جوارح، عضو	membro	286/13
endām	اندام	endām, ‘üzv	اندام، عضو	membro	286/13
**	***	kîr, nefş, îr, âlet-i merdî, âlet-i tenâsul	کیر، نفس، ایر، آلت مردی، آلت تناسل	membro virile	286/?
mezķūr	مذکور	mezķūr	مذکور	memorato, antedetto	286/14
müşārūnileyh	مشار الیه	muşārūnileyh	مشار الیه	memorato, antedetto	286/14
yādlu	یادلو	yāddār	یاددار	memore, memore di buona memeorìa	286/15
yād	یاد	yād, ezber, derber	یاد، ازبر دربر	memoria	286/16
hāfız(a)	حافظ	hāfız, ezber der ber	حافظ، ازبر دربر	memoria	286/16
‘eriz(e)	عرض	‘arze	عرضه	memoriale, o supplica, che si suol dare in mano d'alcun prencipe	286/17
heyṛāt istemek	حیرات استمک	heyṛāt ṭalebende	خیرات طلبنده	mendicante	286/18
ged(ā)	کد	gedā	کدا	mendicante	286/18
heyṛāt istemek	حیرات استمک	heyṛāt ṭalebīden	خیرات طلبیدن	mendicare, domandar elemosina	286/19
mūflis	مفلس	mūflis	مفلس	mendico, povero, ridotto al verde	287/1
hāşilsiz	حاصل سیز	bîhāşil	بیحاصل	mendico, povero, ridotto al verde	287/1
heyirsiz	خیر سیز	bîheyir	بیخیر	mendico, povero, ridotto al verde	287/1
az	از	kemter	کمتر	meno	287/2
az mertebe	از مرتبه	eḳall-i mertebe	اقل مرتبه	al meno	287/3
sūfre	سفره	sofre	سفره	mensa	287/4
dastārḥān	دستارخوان	destārḥān	دستارخوان	mensa	287/4
sūfre salmek	سفره سالمک	sofre endāhten	سفره انداختن	apparecchiare la mensa	287/5
arvatlar heyzi	اروت لر حیضی	‘ozr-i zenān	عذر زنان	menstruo	287/6
istiḥāza	استحاضه	ḥayz-i istiḥāza	حیض استحاضه	menstruo	287/6
na‘ne	نعنا	ne‘nā	نعنا	menta, sorte di herba	287/7
fikirlük	فکرلوک	fikrî	فکری	mentale	287/8
‘ağıllük	عقل لوک	‘aqlî	عقلی	mentale	287/8
zehinlü	ذهن لو	zihnî	ذهنی	mente	287/9

yāda getirmek	یاده کتر مک	yād āverī, terkār	یاد آوری، ترکار	mentione	287/10
yalan demek	یلان دیمک	durūğ goften	دروغ گفتن	mentire	287/11
yalancı	یلانچی	durūggūy	دروغ گوی	mentitore, mento	287/12
veğta ki	وقته که	der vaqt ki	در وقت که	mentre, nel tempo che	287/13
müddetde	مدتده	der muddet	در مدت	mentre, appunto quando meramente	287/14
hālā	حالا	derhāl	در حال	mentre, appunto quando meramente	287/14
sövdäger	سوداگر	sovdäger, tācir, bāzırgān	سوداگر، تاجر، بازرگان	mercante	287/15
sövdägerlük	سوداگرلک	sovdägeri	سوداگری	mercantia	287/16
ticāret	تجارت	ticāret	تجارت	mercantia	287/16
bāzār	بازار	bāzār	بازار	mercato luogo dove si vendono robbe	287/17
bahā	بها	behā	بها	mercato prezzo	287/18
giymet	قیمت	kıymet	قیمت	mercato prezzo	287/18
ucuzlük	اجوزلک	erzānī, raḥiṣ	ارزانی، رخیص	buon mercato, non caro	287/19
hemise	همیشه	pādāş	پاداش	mercede, premio	287/20
telāfi	تلافی	telāfi	تلافی	mercede, ricompensa	288/1
cezā	جزا	cezā	جزا	mercede, ricompensa	288/1
‘evež	عوض	‘evež	عوض	mercede, ricompensa	288/1
muzd	مزد	mozd	مزد	mercede, che si da' al un operario	288/2
ecr	اجر	ucūr, ucret	اجور، اجرت	mercede, che si da' al un operario	288/2
muzdlu	مزدلو	mozddār	مزددار	mercenario	288/3
ecrlü	اجرلو	ucūrdār	اجوردار	mercenario	288/3
sövdā	سودا	sovdā	سودا	merci, mercantie	288/4
dest furuş metā'ı	دست فروش مطاعی	metā'-i dest furuş	متاع دست فروش	merci, che portano vendendo le strade	288/5
cehārşenbe	چهارشنبه	çehārşenbe	چهار شنبه	mercori	288/6
ulduzlar	الدوزلر	‘uṭarid	عطارد	mercurio pianeta	288/7
necāset	نجاست	necāset, kazele	نجاست، قزله	merda, sterco humano	288/8

boğ	بوخ	kažele, gāyit	قضلہ، غایط	merda, sterco humano	288/8
goh	کہ	goh	کہ	sterco humano si di ce ancora cosi, ma' e' parola immonda, e non di ben creato	288/9
ğehbe	قحبہ	kaḥbe	قحبہ	meretrice	288/10
fāḥiše	فاحشہ	fāḥiše	فاحشہ	meretrice	288/10
yaman fe'il kişi	یمان فعل کیشی	zen-i bedfi'l	زن بدفعل	meretrice, donna di mal affare	288/11
şavāb	ثواب	şevāb, meşūb şoden	ثواب، مثوب شدن	meritare, haver merito, esser meritevole	288/12
ecr olmak	اجر اولمک	ecr dāšten	اجرداشتن	meritare, haver merito, esser meritevole	288/12
lāyiğ olmak	لایق اولمک	lāyiğ şoden, liyākat dāšten	لایق شدن، لیاقت داشتن	meritare esser degno	288/13
leyāgetsiz	لیاقت سیز	bī ānki men liyākat dašte bāšem	بی آنکہ من لیاقت داشتم	senza, che io lo meriti, senza esserne io degno	288/14
lāyiğ	لایق	şāyestegī nām borden nedāred	شایستگی نام بردن ندارد	non merita di portar nome, cioe' d'esser nominato frase persiana	288/15
şavāb iyesi kişi	ثواب ایسی کشی	merd-i şāhib-i şevāb, merd-i meşreb	مرد صاحب ثواب، مرد مشرب	meritevole	288/16
lāyiğ	لایق	lāyiğ	لایق	meritevole, degno	288/17
şavāb	ثواب	sevāb	ثواب	merito	288/18
leyāget	لیاقت	liyākat	لیاقت	merito dignita'	288/19
şavābdur	ثواب دور	şevābest	ثوابست	e' opra di merito, frase persiana noi diciamo e' opra di carita' far questo	288/20
***	***	***	***	merlo, uccello noto	289/?
ḥiṣār küngüresi	حصار کنگرہ سی	kongure-i ḥiṣār	کنگرہ حصار	merli della muraglia	289/1
ğarışdurmek	قارشدورمک	āmiziş, amih̄tegī	آمیزش، آمیختگی	mescolamento	289/2
mürekkab	مرکب	murekkeb	مرکب	mescolanza, composizione di cose	289/3

ğaruşdurram	قاروشدورم	mī āmīzem	می آمیزم	mescolare	289/4
ğaruşdurdum	قاروشدوردم	amīḥtem	امیختم	mescolare	289/4
ğaruşdurmek	قاروشدورمک	āmīz kerden	آمیز کردن	mescolare item.	289/5
mürekkēb etmek	مرکب اتمک	murekkeb kerden	مرکب کردن	mescolare, metter piu' cose in una	289/6
terkīb etmek	ترکیب اتمک	terkīb numūden	ترکیب نمودن	mescolare, metter piu' cose in una	289/6
ay	آی	māh	ماه	mese, li mesi delli mori sono lunari e sono questi	289/7
meḥerrem ay(1)	محرم آی	māh-i muḥerrem	ماه محرم	mese primo	289/8
şefar ay(1)	صفر آی	māh-i şafer	ماه صفر	mese secondo	289/9
rebī'ū'l-evvel ay(1)	ربیع الاول آی	māh-i rebī'ū'l-evvel	ماه ربیع الاول	mese terzo	289/10
rebī'ū'l-āḥir ay(1)	ربیع الآخر آی	māh-i rebī'ū'l-āḥir	ماه ربیع الآخر	mese quarto	289/11
cemādiū'l-evvel ay(1)	جمادی الاول آی	māh-i cemādiū'l-evvel	ماه جمادی الاول	mese quinto	289/12
cemādiū'l-āḥir ay(1)	جمادی الآخر آی	māh-i cemādiū'l-āḥir	ماه جمادی الآخر	mese sesto	289/13
receb ay(1)	رجب آی	māh-i receb	ماه رجب	mese settimo	289/14
şe'bān ay(1)	شعبان آی	māh-i şa'bān	ماه شعبان	mese ottavo	289/15
ramazān ay(1)	رمضان آی	māh-i ramazān	ماه رمضان	mese nono	289/16
şevvāl ay(1)	شوال آی	māh-i şevvāl	ماه شوال	mese decimo	289/17
zī'l-ğa'ide ay(1)	ذی القعیده آی	māh-i zī'l-ğa'de	ماه ذی القعده	mese undecimo	289/18
zī'l-ḥicce ay(1)	ذی الحجه آی	māh-i zī'l-ḥicce	ماه ذی الحجه	mese duodecimo	289/19
diyar-ı bekir	دیاربکر	diyār-i bekir	دیاربکر	mesopotamia paese tra il fiume tigre e eufrate	289/20
yasavul	یساول	yasavul	یساول	messaggiaori, che stanno presso al che di persia, pronti esser mandati	289/21
şāṭir	شاطر	şāṭir	شاطر	messaggero a'piedi	290/1
peygēm aparān	پیغم آپرن	peygāmbēr	پیغمبر	messaggero porta nuove, l'intendono in persia profeta che essi portanole nuove di dio	290/2
pīşe	پیشه	pīşe	پیشه	mestiere, arte	290/3
şen'et	صنعت	şen'et	صنعت	mestiere, arte	290/3

ehtiyāc	احتیاج	ihtiyāc	احتیاج	mestiere, bisegno	290/4
dilgîr	دلگیر	dilgîr	دلگیر	mesto, afflitto	290/5
dimā-yı hūşk	دما خشک	dimāg-i hoşk	دماغ خشک	mesto, afflitto	290/5
teşnîf	تصنیف	nişf	نصف	mita', mezaparte	290/6
ulduz	الدوز	istiāre	استاره	metafora	290/7
me'den cinsi	معدن جنسی	cins-i ma'denî	جنس معدنی	metallo	290/8
tertîb	ترتیب	tertîb	ترتیب	metodo, ordine	290/9
rûtbe	رتبه	rotbe	رتبه	metodo, ordine	290/9
hefte şî'ri	هفته شعری	hefdeh-i şî'r, behār-i şî'r	هفده شعر، بهار شعر	metro, quantita', o'misura del verso	290/10
goyaram	قویرم	mî nihem	می نهم	mettere, porre	290/11
goydum	قویدم	nihâdem	نهادم	mettere, porre	290/11
goyaram	قویرم	mî gozârem	میگذارم	mettere, propriamente, lasciare, ma in persia si usa in luogo di mettere	290/12
goydum	قویدم	gozâstem	کذاشتم	mettere, propriamente, lasciare, ma in persia si usa in luogo di mettere	290/12
isladuram	اسلادورم	mî hîsânem	میخسانم	mettere nell'acqua in infusione	290/13
isladdım	اسلادم	hîsândem	خیساندم	mettere nell'acqua in infusione	290/13
su kûzeye tolmek	سو کوزیه تولمک	âb der kûze rîhten	آب در کوزه رختن	metter l'acqua in un vaso	290/14
dükkândâr olmek	دکاندار اولمک	dokkândâr şoden	دکان دار شدن	metter bottega	290/15
berteref etmek	برطرف اتمک	bertaraf kerdn	برطرف کردن	metter da banda	290/16
güşîş etmek	کوشش اتمک	güşîş numûden	کوشش نمودن	metter diligenza	290/17
dâhîl etmek	داخل اتمک	dâhîl kerdn, enderûn borden	داخل کردن، اندرون بردن	metter dentro	290/18
ğilic cıgarmek	قلیح اجقردمک	şemşîr âhta kerden	شمشیر آخته کردن	metter fuori la spada	290/19
ğacururam	قاجورورم	mî girizânem	میکریزانم	metter in fuga	290/20
(ğa)cırdım	جردم	girizânîdem	کریزانیدم	metter in fuga	290/20
işe getirmek	اشه کترمک	be kâr borden	بکار بردن	metter in opra	291/1
'emele getirmek	عمله کترمک	be 'amel âverden	بعمل آوردن	metter in opra	291/1
o(r)talûğa getirmek	اوتله لوقه کترمک	der miyan nihâden	درمیان نهادن	metter in palese	291/2
ğorhıduram	قورخودورم	mî tersânem	می ترسانم	metter paura	291/3

ğorğuddum	قورخودم	tersānīdem	ترسانیدم	metter paura	291/3
ğorğu köyül salmek	قورخو کنول سالمک	bīm der dil endāhten	بیم در دل انداختن	metter tema ne cuore	291/4
giymet etmek	قیمت اتمک	kıymet kerden	قیمت کردن	metter prezzo	291/5
şerţ etmek	شرط اتمک	şerţ kerden	شرط کردن	metter conditione	291/6
perākende etmek	پراکنده اتمک	perākende kerden	پراکنده کردن	metter in scompiglio	291/7
berhem vurmek	برهم ورمک	ber hem zeden	برهمزدن	metter sottosopra conquassare	291/8
sernigün etmek	سرنکون اتمک	sernigün kerden, ejgün gerdānīden	سرنکون کردن، ازکون کردانیدن	metter sossopra, voltar sossopra	291/9
tevekkül allāh(a) etmek	توکل الله اتمک	tevekkul be ḥodā kerden	توکل بخدا کردن	mettersi alla ventura	291/10
özini ḥeṭere salmek	اوزینس خطرہ سالمک	ḥōd rā der ḥeṭer endāhten	خود را در خطر انداختن	mettersi a' pericolo	291/11
ḥāzır olmak	حاضر اولمک	ḥāzır şoden	حاضر شدن	mettersi all'ordine	291/12
miyāncı etmek	میانجی اتمک	miyānçı şoden	میانجی شدن	mettersi di mezzo, esser mezzano	291/13
***	***	***	***	mettersi di mezzo, spartire	291/?
don geymek	دون کیمک	ḳabā pūşīden	قبا پوشیدن	mettersi la veste	291/14
özini sermek	اوزینی سرمک	ḥōd rā peçīden der muhim-i yāve*	خود را پچیدن در مهم یاده	mettersi in intrighi, intricarsi in cose inutili	291/15
berk olmak murādda	برک اولمک مرادده	seḥt şoden der murād	سخت شدن در مراد	mettersi in testa, ostinarsi in unvolere	291/16
üzük	اوزوک	engoşter der engošter kerden	انگشتر در انگشتر کردن	mettersi l'anello nel dito	291/17
barmağa atmek	بارمه اتمک	engoşter der engošter kerden	انگشتر در انگشتر کردن	mettersi l'anello nel dito	291/17
mendil başa goymek	مندیل باشه قویمک	mendil be ser gozāştēn	مندیل بسر گذاشتن	mettersi il turbante	291/18
şüret yüze cekmek	صورت یوزه جکمک	şüret ber rū keşīden	صورت بر رو کشیدن	mettersi la mascara	291/19
başmağ geymek	باشماق کیمک	kefş pūşīden	کفش پوشیدن	mettersi le scarpe	292/1
orta boylu	اورته بیلو	miyān bālā	میان بالا	mezzana statura	292/2
aracı	آرجی	miyānçı	میانجی	mezzano, che si mette di mezzo	292/3
bel ustası	بل اوستسی	miyān, kemer	میان، کمر	mezzano, cosa di mezzo	292/4
yarı	یارو	nīme, nişf	نیمه، نصف	mezzo, la mita'	292/5

vesīle	وسيله	vesīle	وسيله	mezzo, il mezzo della cosa	292/6
götürtaş*	کوثر طه	nīmruz, pīšin	نیم روز، پیشین	mezzo, cosa che conduce ad alcun fine	292/7
ense	انسه	cenūb	جنوب	mezzo giorno, mezzo giorno parte del mondo	292/8
***	***	semtu'r-res	سمت الرانس	mezzo velo zenith	292/?
tüfeng fitilesi	تفنگ فتیلیسی	fitile-i tofeg	فتیله تفک	miccio, corda dell'archibugio da fuoco	292/9
bal	بال	‘asel	عسل	miele	292/10
şehd	شهد	şehd	شهد	miele liquido	292/11
bal gülinen	بال کنم ل اینن	‘asel-i bā gol	عسل با کل	miel rosato	292/12
dererem	دره رم	mī derdem	میدردم	mietere	292/13
derdim	دردم	derdīdem	دردیدم	mietere	292/13
***	***	***	***	mietere il giorno	292/?
sacma	ساجمه	saçma	ساجمه	migliarole, pallini di piombo	292/14
yağşı	یقشی	bihbūd	بهبود	miglioramento	292/15
yağşı tabmek	یقشی تابمک	bihbūd yāften	بهبود یافتن	migliorare	292/16
yağşı	یقشی	bihter	بهتر	migliore	292/17
zülū	زلو	zulū	زلو	mignatta, sanguisuga	292/18
leşker	لشکر	leşkeri	لشکری	militare cosa di soldato	292/19
ispāhīlūk	اسپاهی لوک	sipāhīgerī kerdēn	سپاهی کری کردن	militare esentiar la militia	292/20
leşker etmek	لشکر اتمک	leşkeri numūden	لشکری نمودن	militare esentiar la militia	292/20
leşkerlūk	لشکرلوک	leşkerī	لشکری	militia, arte del soldato	293/1
ispāhīlūk	اسپاهی لوک	sipāhīgerī	سپاهیگری	militia, arte del soldato	293/1
leşker	لشکر	leşker	لشکر	militia, soldatesca	293/2
min	من	hezār	هزار	mille	293/3
min altun	من التون	hezār dīnār	هزار دینار	mille dinari, dicono li persiano, e sono un scudo d'oro	293/4
min min	من من	hezār hezār	هزار هزار	millione	293/5
gök	کوک	siporz	سپرز	milza	293/6

gāzmek	قاز مک	naḡb	نقّب	mina, cavamento sotto terra	293/7
hadde vermek	هده ور مک	hadde kerdē*, tehdīd kerdē	هده کردن، تهدید کردن	minaccia	293/8
gōrḡduram	قورخودورم	mī tersānem	می ترسانم	minacciare	293/9
gōrḡuddum	قورخودم	tersānīdem	ترسانیدم	minacciare	293/9
tehdīd vermek	تهدید ور مک	tehdīd konende	تهدید کننده	minacciare, metter paura	293/10
ar(h) gāzmek	آر قاز مک	naḡb konende	نقّب کننده	minacciatore	293/11
***	***	***	***	minare, cavar sotto terra	293/?
aş	آش	āş	آش	minestra	293/12
neḡḡāşlūk etmek	نقاش لوک اتمک	neḡḡāşī kerdē	نقاشی کردن	miniare	293/13
neḡḡāş	نقاش	neḡḡāş	نقاش	miniature	293/14
neḡḡāşlūk	نقاش لوک	neḡḡāşī	نقاشی	miniatura	293/15
me'den	معدن	ma'den	معدن	miniera	293/16
kān	کان	kān	کان	miniera	293/16
kemter	کمتر	kemterīn	کمترین	minimo	293/17
azlūk	از لوک	kemterīn	کمترین	minimo	293/17
deḡḡe	دقیقه	daḡḡa	دقیقه	minimissa cosa	293/18
deḡḡelerden	دقیقه لردن	ez deḡāyīḡ	از دقایق	minimissa cosa	293/18
sirinc	سرنج	sirinc	سرنج	minio, colore	293/19
ḡidmet etmek	خدمت اتمک	ḡidmet kerdē	خدمت کردن	ministrare	293/20
ḡidmetkār	خدمتکار	ḡidmetkār	خدمتکار	ministro servitore	294/1
ḡādim	خادم	ḡādim	خادم	ministro servitore	294/1
eyāl(et)	ایال	eyālet	ایالت	ministro del prencipe	294/2
(ey)āletpenāh	الت پناه	eyāletpenāh	ایالت پناه	ministro accurato	294/3
kiclūk	کیچ لوک	kūçekter	کوچکتر	minore	294/4
bōyūklūk	بئوک لوک	kihter	کهنتر	minore di eta'	294/5
***	***	cūbecū	جوبجو	minutamente	294/?
deḡḡe	دقیقه	daḡḡa	دقیقه	minutezza, minuzzaria	294/6
kic	کیچ	ḡord	خورد	minuto	294/7
bir dem	بر دم	yekdem	یکدم	minuto di tempo	294/8
tūk yarmek	توک یار مک	mūy şikāften	موی شکافتن	vederla di minuto, spartir il pelo, dicono in persia	294/9
ḡurd etmek	خورد اتمک	ḡord kerdē	خورد کردن	minuzzare	294/10
buḡda ḡurd etmek	بوقده خورد اتمک	gendom ḡord kerdē	کندم خورد کردن	minuzzar il grani, cioe' macinarli frase persiano	294/11

ağca hord etmek	اچه خورد اتمک	zer hord kerde	زر خورد کرده	minuzzar la moneta, cioe' cambiar la frossa in minuta fr. persiana	294/12
türfe	طرفه	torfe	طرفه	mirabile, vedi meraviglia	294/13
***	***	āmule	امله	mirabolana, amle	294/?
mō'cizler	معجزلر	mu'cizāt	معجزات	miracolo, come resuscitar morti	294/14
mō'cizlük	معجزلوك	mu'cizāne	معجزانه	miracolosamente	294/15
e'cāz	اعجاز	i'cāzāne	اعجازانه	miracolosamente	294/15
mō'ciz	معجز	mu'ciz	معجز	miracoloso	294/16
baḥaram	باخرم	mī nigerem	مینکرم	mirare, guardare	294/17
baḥdım	باخدم	(ni)giristem	کریستم	mirare, guardare	294/17
baḥmek	باخمک	nigāh kerdn	نگاه کردن	mirare, irem	294/18
***	***	***	***	mirra lacrima d'un albore	294/?
miskīn	مسکین	miskīn	مسکین	miserabile, meschino	295/1
dermānde	درمانده	dermānde	درمانده	miserabile, derelitto	295/2
***	***	***	***	miseria	295/?
reḥm	رحم	reḥmet, merḥamet	رحمت، مرحمت	misericordia	295/3
ḡurbān yoruḡ*	قربان یوروق	ḡurbān, ḡurbān	قربان، قربان	misericordia misericordia, quando si riceve un castigo li persiano dicono sacrificio sacrifico, cioe' misacrifico a' voi	295/4
***	***	reḥmī	رحمی	misericordioso	295/?
miskīn	مسکین	miskīn	مسکین	misero, meschino	295/5
rezil	رزل	rezl	رزل	misero, spilorcio	295/6
nānkor	نان کور	nānkūr	نان کور	misero, spilorcio	295/6
dīn esrārī	دین اسراری	esrār-i dīn	اسرار دین	misteri della fede	295/7
sirr	سر	sirr	سر	misterio, cosa oculta	295/8

rāz	راز	rāz	راز	misterio, cosa oculta	295/8
mizāc	مزاج	mizāc	مزاج	mistione, temperamento	295/9
ġatışmış	قائشمش	memzūc	ممزوج	misto, come queste cose sublunari, composte di quattro elementi	295/10
kīle	کیله	kīle, peymāne	کیله، پیمانه	misura di in genere cose contenute, come grano, vino	295/11
endāze	اندازه	endāze	اندازه	misura in genere di cose estense, come panno tela, et anco herba	295/12
ġeder	قدر	qadr, miqdār	قدر، مقدار	misura in genere, quantita'	295/13
ġiyās	قیاس	miqyās	مقیاس	misura regola	295/14
bir batman	بر باتمن	yekmen	یکمن	misura di una mano che e' circa diece libre vedi peso	295/15
ġafiz	قفیز	qafiz	قفیز	mesura di cento bracci di terreno	295/16
geri	گری	cerib	جریب	misura di terreni, che sara' circa ducento piedi in quadro	295/17
bir hebbe	بر حبه	yekhabbe	یک حبه	misura di fabriche	295/18
***	***	gez	کز	misura di quattro palsui in circa	296/?
peymān ederem	پیمان ادرم	mī peymāyem	می پیمانم	misurare cose contenute, come grano, oglio, vino	296/1
peymān etdim	پیمان اتم	peymūdem	پیمودم	misurare cose contenute, come grano, oglio, vino	296/1
peymāne etmek	پیمانه اتمک	peymāne kerden	پیمانه کردن	misurare, item	296/2

arşunlamak	ارشون له مک	gez kerden	کز کردن	misurare cose estense, come panno	296/3
endāze dutmek	اندازه دوتمک	endāze giriften	اندازه گرفتن	misurare cose estense, come panno	296/3
farāğatlük etmek	فراغت لوک اتمک	āsūdegī dāden	آسوده کی دادن	mitigare	296/4
kimseni aşığa getirmek gezebdan	کمسنی اشفه کترمک غضبدن	kesī rā furū āverden ez ğazab	کسی را فرو آوردن از غضب	mitigare l'ira d'alcuno	296/5
aşığa oturmek gezebdan	اشفه اوترمک غضبدن	furū nişesten ez ğazab	فرو نشستن از غضب	mitigarsi nell'ira	296/6
hareket gebül eyleyen	حرکت قبول ایلین	hareketpezîr, mumkin-i hareket	حرکت پذیر، ممکن حرکت	mobile, movibile, capace di moto	296/7
ev metâ (1)	او متاع	metâ-i hâne	نتاعخانه	mobili di casa	296/8
ev mâyesi	او مایسی	mâye-i hâne	مایه خانه	mobili di casa	296/8
ev esbâbı	او اسبابی	esbâb-i hâne	اسباب خانه	mobili di casa	296/8
hareket gebül eyleyen	حرکت قبوا ایلین	hareketpezîrî	حرکت پذیری	mobilita', capacita' di moto	296/9
geleţ gören	غلط کورن	ğalaţbînî	غلط بینی	mocci del naso	296/10
geleţ eyleyen	غلط ایلین	ğalaţbînî	غلط بینی	mocci del naso	296/10
geleţ iyesi	غلط ایسی	şâhib-i ğalaţbînî	صاحب غلط بینی	moccicchioso	296/11
‘imâret terrâhlûgi	عمارت طراح لوکی	terrâhî-i ‘imâret, numûd ez ‘imâret	طراحی عمارت، نمودار عمارت	modello, disegno di fabrica	296/12
özini men etmek	اوزینی منع اتمک	hûd rā memnû kerden	خود را ممنوع کردن	moderarsi, rattenersi	296/13
özini şahlamak	اوزینی صاخله مک	hûd rā bār dāništen	خود را بار دانشتن	moderarsi, rattenersi	296/13
perhîz etmek	پرهیز اتمک	perhîz kerden	پرهیز کردن	moderarsi, astenersi	296/14
mülâhîze etmek	ملاحظه اتمک	mulâheze kerden	ملاحظه کردن	moderarsi, astenersi	296/14
mô tedil	معتدل	mu tedil	معتدل	moderato	296/15
ışığ	ایشیق	revîş-i cedîd, muceddîd	روش جدید، مجدد	moderno, all'usanza moderna	296/16
tâze	تازه	cedîd, tâze, muceddîd	جدید، تازه، مجدد	moderno, fresco	296/17
yeyin giden	بین کدن	ez nev, muceddîd	از نو، مجدد	modernamente, di fresco	296/18
tâze	تازه	tâze	تازه	modernamente, di fresco	296/18
heyâ	حیا	heyâ	حیا	modestia	296/19
lengerlü	لنگرلو	lengerdârî	لنگرداری	modestia, gravita'	297/1
veğârî	وقاری	veğârî	وقاری	modestia, gravita'	297/1
heyâlu	حیالو	şâhib-i heyâ	صاحب حیا	modesto	297/2

heyā iyesi	حیا ایسی	lengerdār	لنکردار	modesto	297/2
ṭovr	طور	ṭovr	طور	modo	297/3
ṭerz	طرز	ṭerz	طرز	modo	297/3
ṭerīg	طریق	ṭarīk	طریق	modo	297/3
ādāb	اداب	ādāb	آداب	modo, termine, creanza	297/4
sülük	سلوک	sulūk	سلوک	modo di vivere, come quello che hanno li religiosi, ciascuna le sue regole	297/5
destūr	دستور	***	***	***	297/6
ire(lü) destūri	ایره دستوری	destūr-i sābiḡ	دستور سابق	modo antico	297/7
ṭerz	طرز	be ṭovr	بطور	al modo	297/8
reviṣ	روش	be reviš	بروش	al modo	297/8
kimün rengi	کمون رنکی	be reng ki	برنک که	al modo che	297/9
gebül ṭerzi	قبول طرزی	be ṭarīk-i icāb	بطریق ایجاب	per modo d'affermazione	297/10
arvat	اروت	zen, zevce	زن، زوجه	moglie	297/11
sağaram	ساقرم	mī düşem	میدوشم	mongnere, spremere il latte	297/12
sağdım	ساقدم	düşidem	دوشیدم	mongnere, spremere il latte	297/12
mūsā	موسی	mūsā	موسی	moise, nome proprio	297/13
rencide olaram	رنجیده الدم	mī rencānem	میرنجانم	molestare, mortificare	297/14
rencide oldum	رنجیده الرم	rencānīdem	رنجانیدم	molestare, mortificare	297/14
cefā vermek	جفا ورمک	cefā dāden, āzār numūden	جفا دادن، آزار نمودن	molestare, dar molestia	297/15
zehmet vermek	زحمت ورمک	zehmet resānīden, āzār numūden	زحمت رسانیدن، آزار نمودن	molestare, dar molestia	297/15
cefā çekmek	جفا چکمک	cefā keşiden	جفا کشیدن	patir molestia	297/16
zehmet cekmek	زحمت چکمک	zehmet keşiden	زحمت کشیدن	patir molestia	297/16
cefā	جفا	cefā	جفا	molestia	297/17
zehmet	زحمت	zehmet	زحمت	molestia	297/17
renc	رنج	renc	رنج	molestia	297/17
cefā	جفا	āzār	آزار	molestia	297/17
***	***	bādencān	بادنجان	molignana, sorte d'herba e frutto	297/?
degirmenci	دکرمن جی	herās, āsiyābān	هراس، آسیابان	molinaro	297/18
degirmen	دکرمن	āsiyā	آسیا	molino	297/19
bādincān	بادنجان	bādencān	بادنجان	molignana, sorte di herba e frutto	297/20
çarḡ	چرخ	çerḡ	چرخ	molinello filar lana	297/21

yumuşaq	یوموشاق	nerm	نرم	molle	298/1
yaş	یاش	ter	تر	molle, bagnato	298/2
***	***	***	***	mollette pigliar carboni	298/?
cörek ici	جورک ایچی	mağz-i nân	مغز نان	mollica di pane, quel di dentro	298/3
cörek altı	جورک التی	rîze-i nân, ğorde-i nân	ریزه نان، خرده نان	mollichette, che avanzano del pane	298/4
arturram	ارتورم	mî efzānem	می افزانم	moltiplicare	298/5
artırdım	ارتردم	efzūdem	افزودم	moltiplicare	298/5
artuğ olmak	ارتوخ اولمک	ziyād şoden, efzūn şoden	زیاد شدن، افزون شدن	moltiplicarsi, crescere	298/6
cohlük	جوخ لوک	enbūhi, bisyārī	انبوهی، بسیاری	moltitudine	298/7
coğ	جوخ	bisyār, por	بسیار، پر	molto	298/8
coğ	جوخ	bisyār	بسیار	molto piu'	298/9
bundan artuğ	بندن ارتوخ	ziyād ez in	زیاد ازین	molto piu'	298/9
coğ vağtdur	جوخ وقت دور	bisyār vaqtest	بسیار وقتست	molto tempo fa	298/10
***	***	***	***	momento di tempo	298/?
***	***	***	***	monaco	298/?
pāderīler şovme'esi	پادری لر صومع سی	şovme'e-i pāderiyān	صومعه پادریان	manastero	298/11
elsiz	ال سیز	bīdest	بی دست	monco, chi e senza mano	298/12
dünyālük	دنیا لوک	donyevī	دنیوی	mondano, cosa appartenente al mondo	298/13
pākizelük	پاکیزه لوک	pākizegī, pāk dāmenī	پاکیزه کی، پاک دامنی	mondezza, purita	298/14
arı etek	اری اتک	pāk, pāk dāmen	پاک، پاک دامن	mondezza, nettezza	298/15
arı	اری	pākize	پاکیزه	mondo puro	298/16
***	***	***	***	mondo, netto, pruficato	298/?
dünyā	دنیا	donyā, gītī, 'ālem, cihān	دنیا، کیتی، عالم، جهان	mondo, cioe' questo mondo	298/17
iki 'ālem	ایکی عالم	gītī, 'ālem, cihān	کیتی، عالم، جهان	mondo, cioe' questo mondo	298/17
yağsılük dünya	یقشی لوک دنیا	yeñi donyā	ینکی دنیا	mondo nuova ritracato da cristiani	298/18
fānī dünyā	فانی دنیا	donyā-yi fānī	دنیا ی فانی	mondo transitorio	298/19
puç dünyā	پوچ دنیا	donyā-yi pūç	دنیا ی پوچ	mondo vano	299/1
le'net fānī dünyāya	لعنت فانی دنیایه	la'net be donyā-yi fānī	لعنت بدنیای فانی	maledetto sia il mondo transitorio	299/2
ağca	اقچه	zer	زر	moneta	299/3
nağd ağca	نقد اقچه	zer-i nağd	زر نقد	moneta contante	299/4

cārī ağca mü'amilelerde	جاری اقچه معامله لرده	zer-i cārī der mu'amelāt	زر جاری در معاملات	moneta corrente	299/5
pül	پول	pül	پول	moneta di rame	299/6
hürde pül	خورده پول	pül-i hürde	پول خورده	moneta minuta, spezzata	299/7
ğelb ağca	قلب اقچه	zer-i kalb	زر قلب	moneta falsa	299/8
ağca yemek	اقچه یمک	zer hord kerdin	زر خورد کردن	spezzar la mooneta, cambiar la di grossa in minuta	299/9
yuḡaru getmek	یوخر و کتمک	bālā reften	بالا رفتن	montar, andar sopra	299/10
başı yuḡaru getmek	باشی یوخر و کتمک	serābālā, bolendī reften	سرا بالا، بلندی رفتن	montar una sabita	299/11
minmek	من مک	sevār şoden	سوار شدن	montar a' cavallo, cavalcare	299/12
dağ	داغ	kūh	کوه	monte	299/13
hırman	خرمن	hermen	خرمن	montone, cumulo come di grano	299/14
tebe	تبه	tel	تل	montode di terra	299/15
güşpend	کوسپند	güşpend	کوسپند	montone, il maschio della pecora	299/16
dişleyici	دشله ایچی	gezende	کزنده	mordace	299/17
dişlerem	دشلرم	mī gezem	میگزرم	mordere	299/18
dişledim	دشلدم	gezidem	کزیدم	mordere	299/18
dişlemek	دشله مک	geze giriften	کزه گرفتن	mordere ite	299/19
demir bōrk	دمر بورک	hūd, kolāh-i āhenī	خود، کلاه آهنی	morrione di ferro, che si porta intesta	299/20
giderem	کیدرم	mī mīrem	می میرم	morire	300/1
giddim	کیدم	mordem	مردم	morire	300/1
allāh reḡmetine getmek	الله رحمتنه کتمک	be reḡmet-i hōdā reften	برحمت خدا رفتن	morire, andar alla misericordia di dio così dicono li periani	300/2
cān allāha teslīm etmek	جان الله تسلیم اتمک	cān be ḡaḡḡ teslīm numūden	جان بحق تسلیم نمودن	morire, render l'anima a'dio	300/3
cān vermek	جان ورمک	cān dāden	جان دادن	morire, dar l'anima	300/4
izīdiyyet gerū vermek	ایزیدیت ورمک	dīn-i izedī bāz dāden	دین ایزدی باز دادن	morire, render il deposito divino	300/5
***	***	***	***	morire	300/?
merg-i müfācāt	مرک مفاجات	be merg-i mufācāt	بمرک مفاجات	morir di morte subitanea	300/6

nāgāh ölmek	ناگاه اولمک	nāgāh morden	ناگاه مردن	morir di morte subitanea	300/6
ecele yetişmek	اجله یتش مک	be ecel neresiden	باجل نرسیدن	morir avanti il tempo, non gionger al tempi naturalmente dovuto	300/7
öz eceliyinen ölmek	اوز اجلین اولمک	be ecel-i hōd morden	باجل خود مردن	morir di morte nautrale	300/8
allāh yolına ölmek	الله یولنه اولمک	der rāh-i hōdā morden, der hoşnūdi-i hōdā morden	در راه خدا مردن، در خوشنودی خدا مردن	morir in gratia di dio	300/9
ğeybet etmek	غیبت اتمک	ğeybet kerd, hebeş goften	غیبت کرد، خبث گفتن	mormorare	300/10
yaman dimek	یمان دیمک	bed goften	بد گفتن	mormorare, dir male	300/11
hebeş	خبث	hebeş	خبث	mormoratione	300/12
ğeybet	غیبت	ğeybet	غیبت	mormoratione	300/12
hebeş eleyen	خبث الین	hebeş konende, hebeş, geybetgū	خبث کننده، خبث، غیبت کو	mormoratore	300/13
zengī	زنکی	zengī	زنکی	moro, homo nero	300/14
hebeşī	حبشی	habeşī	حبشی	moro, homo nero	300/14
kāfir	کافر	kāfir	کافر	moro, o' infedele di qualunque setta	300/15
tūt	توت	tūt	توت	moro, sorte di albero	300/16
ğara tūt	قره توت	tūt-i siyāh	توت سیاه	moro negro, sorte d'albero	300/17
bevasīr	بو اسیر	bevāsīr	بو اسیر	moroide, sorte d'infermita'	300/18
dişle	دشله	geze	کزه	morso, morsicatura	300/19
dehene	دهنه	dehene	دهنه	morso del cavallo, ferro, che tiene in bocca	300/20
ölüm gebül eyleyen	اولوم قبوا ایلین	mergpezīr, fovtpezīr	مرک پذیر، فوت پذیر	mortale	301/1
ölücü	اولوچی	mīrende	میرنده	mortale, moriente	301/2
ölüm	اولوم	mergī	مرکی	mortalita', peste	301/3
ṭā'ūn	طاعون	ṭā'ūn	طاعون	mortalita', peste	301/3
hāven	هاون	hāven	هاون	mortaro, dove si pestano le cose	301/4
cāiz	جایز	cevāz	جواز	mortarolo di legno	301/5

ölüm	اولوم	merg, mevt	مرک، موت	morte	301/6
fövt	فوت	fovt, mevt	فوت، موت	morte	301/6
merg-i müfâcât	مرغ مفاجات	merg-i mufâcât	مرک مفاجات	morte subitanca	301/7
mürṭā	مورطا	mürṭā	مورطا	morsella sorte di pianta	301/8
memūm	مموم	memūm	مموم	mortifero	301/9
nefsi sındurmek	نفسی سندورمک	şikest-i nefis kerdin	شکست نفس کردن	mortificar, molestare	301/10
öz nefsin dar etmek	اوز نفسین دار اتمک	nefs-i ḥōd rā teng kerdin	نفس خود را تنگ کردن	mortificar le passioni	301/11
perhîz işi	پرهیز ایشی	perhîzkārî	پرهیزکاری	mortificarsi	301/12
ölü	اولو	morde, meyyit	مرده، میت	mortificazione	301/13
melek	ملک	melek	ملک	morto	301/14
telḡin	تلغین	telḡin-i meyyit	تلغین میت	mortori, cerimonie che si fanno il morto	301/15
kimseye	کمسیه	megeş	مکس	mosca, animaleto noto	301/16
peşe	پشه	peşe	پشه	moschetta, o ' moschine, zanzaro	301/17
moşkav	مشکاو	moşkav	مشکاو	moscovia, regione d'europa	301/18
bıḡ	بیغ	sibîl, burût	سپل، بروت	mostacchi dalla barba	301/19
***	***	***	***	mostella animaleto	301/?
şîre	شیره	şîre	شیره	mosto	301/20
doşāb	دوشاب	dūşāb	دوشاب	mosto cotto, sapa	301/21
sermeşḡ	سر مشق	sarmeşḡ, serḡet	سر مشق، سر خط	mostra, che si da a' figlioli che imparano a'scrivere	302/1
caşnî*	جاشنی	numûne, numûdâr	نمونه، نمودار	mostra divisio, di grano, che si da a' chi vuol comprare	302/2
san	سان	sân	سان	mostra, o rassegna di soldati	302/3
görsedürem	کورسدرم	mî numâyem	مینمایم	mostrare	302/4
görseddin	کورسدم	numûdem	نمودم	mostrare	302/4
anadan doḡma	اندن دوغمه	mâderzâd	مادر زاد	mostro, cosa mostruosa, come unfigliolo con due teste, o' con testa d'animale	302/5

‘ecāib	عجایب	‘ecāyib	عجایب	mostro, prodigio, cosa ammirabile	302/6
ġerāib	غرایب	ġerāyib	غرایب	mostro, prodigio, cosa ammirabile	302/6
‘eceblü	عجب لو	‘acebnāk	عجبناک	mostruoso, prodigioso	302/7
meġşūd	مقصود	maġşūd	مقصود	motino, intento	302/8
murād	مراد	murād	مراد	motino, intento	302/8
hereket	حرکت	muteħarrik	متحرک	motore	302/9
kināye dimek	کنایه دیمک	kināye goften	کنایه گفتن	motteggiare	302/10
***	***	kināye	کنایه	motto	302/?
tebrenmek	تبرن مک	conbiş, ħareket	جنبش، حرکت	movimento	302/11
cünb	جنب	conb, cüy, conbiş	جنب، جوی، جنبش	movimento di guerna	302/12
tebredürem	تبره دورم	mī conbānem	می جنبانم	muovere	302/13
tebreddim	تبرددم	conbanīdem	جنبانیدم	muovere	302/13
dererem	دره رم	mī conbem	میجنبم	muoversi	302/14
derdim	دردم	conbīdem	جنبیدم	muoversi	302/14
cünb	جنب	conb	جنب	muoversi far guerra	302/15
cüy etmek	جوی اتمک	cüy kerden	جوی کردن	muoversi far guerra	302/15
mehter	مهتر	mihter	مهتر	mozzo di stalla	302/16
şāgird-i aşpez	شاگرد اش پز	şāgird-i aşpez	شاگرد آشپز	mozzo di cucine	302/17
beyder	بیدر	beyder	بیدر	muffa	302/18
beyder olmış	بیدر اولمش	beyder şode	بیدر شده	muffito	302/19
öküz nālesi	اوکوز نالسی	nāle-i gāv, nāliş-i gāv	نالہ کاو، نالش کاو	mugito del bove	303/1
çārvadār	چارودار	çārvadār, mekārī	چارودار، مکاری	mulattiero	303/2
ġatır	قاتر	ester	استر	mulo	303/3
bennā	بنا	bennā	بنا	muratore	303/4
cīnekeş	جینه کش	valāzger, çīnekeş	ولانکر، چینه کش	muratore, chi fa' muri di terra senza mattoni	303/5
***	***	***	***	muro di terra senza mottoni	303/?
dīvār	دیوار	dīvār	دیوار	muro di qualsivoglia sorte	303/6
şehar ħişārī	شهر حصاری	ħişār-i şehar	حصار شهر	muro della citta'	303/7
müşk	مشک	moşk	مشک	muschio	303/8
***	***	***	***	muscoli del corpo	303/?
teġeyyur	تغیر	teġeyyur	تغیر	mutamento	303/9
teġeyyur ġābili	تغیر قابلی	ķābil-i teġeyyur	قابل تغیر	mutabile	303/10
neġl-i mekān	نقل مکان	naġl-i mekān	نقل مکان	mutamento di luogo, come	303/11

				quando da' una citta si va qualche tenpo a' star in un' altro	
teğeyyur etmek	تغیر اتمک	teğeyyur kerden, teğeyyur numūden	تغیر کردن، نمودن	mutare	303/12
neğl-i mekân etmek	نقل مکان اتمک	nakl-i mekân kerden	نقل مکان کردن	mutar, luogo, mutar paese	303/13
teğeyyur etmek fikri	تغیر اتمک فکری	teğeyyur kerden fikr	تغیر کردن فکر	mutar pensiero	303/14
teğeyyur etmek köynegi	تغیر اتمک کوبینه کی	teğeyyur kerden pirāhen	تغیر کردن پراهن	mutarsi di cammiscia	303/15
teğeyyur etmek	تغیر اتمک	teğeyyur kerden menzil	تغیر کردن منزل	mutarsi di casa	303/16
teğeyyur olunmuş	تغیر اولون میش	teğeyyur kerde şode, muteğeyyir	تغیر کرده شده، متغیر	mutato	303/17
lāl	لال	lāl	لال	muto	303/18
gong	کنک	gong	کنک	muto	303/18
ğışa	قصه	kaşīru'l-ḳadd, kūtāh bālā	قصیر القد، کوتاه بالا	nano	303/19
napolus	ناپلوس	napolus	ناپلوس	napoli di samaria citta'	303/20
nārenc	نارنج	nārenc	نارنج	narancio frutto noto	304/1
nergis	نرکس	nergis	نرکس	narciso, fiore	304/2
burun delügi	برون دلوگی	surāḥ-i bīnī	سوراح بینی	narici del raso	304/3
ḥikāyet etmek	حکایت اتمک	ḥikāyet kerden	حکایت کردن	narrare, raccontare	304/4
ḥikāyet	حکایت	ḥikāyet	حکایت	narratione	304/5
doğmek	دوقمک	mutevellid şoden, zāide şoden	متولد شدن، زاید شدن	nascere	304/6
doğmuş	دوقمش	zāiden	زاییدن	nascimento	304/7
gizletmek	کزلت مک	pinhān kerden	پنهان کردن	nascondere	304/8
örterem	اورترم	mī pūşānem	می پوشانم	nascondere, coprire	304/9
örtüm	اورتدم	pūşānīdem	پوشانیدم	nascondere, coprire	304/9
gizlü	کزلو	pinhān, maḥfī, nihān	پنهان، مخفی، نهان	nascosto	304/10
burun	بورون	bīnī	بینی	naso	304/11
yüz	یوز	çehre	چهره	naspo, stromento, col quale si ammatassa il filo	304/12
başıdur	باشی دور	sorīn öst	سرین اوست	nati che	304/13
ṭāyfa	طایفه	ṭāyife	طایفه	nazione	304/14

doğmağ	دوقمخ	mutevellid, zāde	متولد، زاده	nato	304/15
doğmuş	دوقمش	zāide şode	زایده شده	nato	304/15
begzāde	بک زاده	bigzāde	بیک زاده	nato nobile, gentilhuomo	304/16
herāmzāde	حرام زاده	herāmzāde, veledu'z-zinā	حرامزاده، ولدالزنا	nato di illecito toro	304/17
pādšāhzāde	پادشاه زاده	pādišāhzāde	پادشاه زاده	nato di sangue reale	304/18
kirmān	کرمان	kirmān	کرمان	natolia, provincia	304/19
tebī'et	طبیعت	teb', tebī'et	طب، طبیعت	natura	305/1
mizāc	مزاج	mizāc, meniş	مزاج، منش	natura, complessione	305/2
hāşiiyyet	خاصیت	hāşiiyyet	خاصیت	natura, o' propritā' da'alcuna cosa	305/3
yağsı tebī'et	یغشی طبیعت	hōştebī'et	خوش طبیعت	natura buona piacevole	305/4
şirīn gül	شرین گل	gol-i şirīn, merā	گل سیرین، مرا	natura dolce, buona pasta	305/5
bedzād	بد زاد	bedzād	بد زاد	natura mala	305/6
bedtebī'et	بد طبیعت	bedtebī'et	بد طبیعت	natura mala	305/6
gem aparan	غم آپرن	gamber, gamzedā	غمبرو غمزدا	natura allegra	305/7
amcuğ	امجوق	kus	کس	natura di d.	305/8
tebī'etlü	طبیعت لو	tebī'ī, aşı	طبیعی، اصلی	naturale	305/9
gemi	کمی	keşti	کشتی	navi cella	305/10
yüz	یوز	çihre	چهره	nave grossa	305/11
gemi başınu darağı	کمی باشنو درقی	şāne-i ser-i keşti	شانه سرکشتی	poppa di nave	305/12
***	***	***	***	prora	305/?
gemi sūkān	کمی سکان	sokkān-i keşti	سکان کشتی	temone di nave	305/13
***	***	***	***	albero di nave	305/?
öz	اوز	ileyh	الیه	pomo	305/14
gemi mūncelāb	کمی منجلاب	mūncelāb-i keşti	منجلاب کشتی	sentina di nave	305/15
kef	کف	kef	کف	navi cella, tessere	305/16
deryā mūsāfirī	دریا مسافری	mūsāfir-i deryā	مسافر دریا	navigante	305/17
deryā seferi etmek	دریا سفری اتمک	sefer-i deryā kerdēn	سفر دریا کردن	navigare	305/18
deryādan kicmek	دریادن کیچ مک	deryā gozāştēn	دریا گذاشتن	navigare, passar il mare	305/19
deryā seferi	دریا یفری	sefer-i deryā	سفر دریا	navigazione	305/20
çuğundur	چقندور	çokonder	چقندر	navone simile alla rapa	306/1
buḥār	بخار	buḥār	بخار	neblia	306/2
zerūr	ضرور	be zerūret, zerūr	بضرورت، ضرور	necessariament e	306/3
zerūr	ضرور	be zerūr	بضرور	necessario	306/4
vācib	واجب	vācib	واجب	necessario	306/4

vācibū'l-vücūd	واجب الوجود	vācibu'l-vucūd	واجب الوجود	necessario esistente	306/5
edebhāne	ادب خانه	edebhāne	ادب خانه	necessario, destro	306/6
mebrez	مبرز	mebrezhāne	مبرز خانه	necessario, destro	306/6
žerūret	ضرورت	žerūret, vācibī	ضرورت، واجبی	necessita'	306/7
žerūrluḡ	ضرورلوخ	žerūrī, vācibī	ضروری، واجبی	necessita'	306/7
mūflis	مفلس	mufliṣī	مفلسی	necessita', poverta	306/8
žerūrī olan	ضروری اولن	žerūret dārende	ضرورت دارنده	necessitato	306/9
mūflis	مفلس	mufliṣ	مفلس	necessitato, povero	306/10
davacı	دا اوجی	inkār konende	انکار کننده	negante	306/11
ümidsiz etmek	امیدسيز اتمک	bīümidsāz	بی اید ساز	negante, che assolutamente non uvol dar alcuna cosa	306/12
danmek	دانمک	inkār kerden	انکار کردن	negare, l'opposito di confessare	306/13
sebeb etmek	سبب اتمک	sebeb kerden	بب کردن	negare, l'opposito d'affermare	306/14
meḥrūm etmek	محروم اتمک	meḥrūm sāḡten	محروم ساختن	negare, l'opposito d'concedere	306/15
ümidsiz etmek	امیدسيز اتمک	bīümīd sāḡten	بی امید ساختن	negare assolutamente	306/16
inkār	انکار	inkār	انکار	negatione	306/17
salmek	سالمک	selbī	سلبی	negativo nella logica	306/18
kāhıl	کاهل	kāhil	کاهل	negligente, pigro	306/19
pervāsız	پرواسیز	bīpervā, kemgūṣiṣ, bīgūṣiṣ	بی پروا، کم کوشش، بی کوشش	negligente, trascurato	306/20
az pervālu	از پروالو	kempervāyī	کم پروایی	negligenza	307/1
mühümler eyleyen	مهم لر ایلین	muhimmāt konende	مهمات کننده	negotiante	307/2
mühümler etmek	مهم لر اتمک	muhimmāt kerden	مهمات کردن	negotiare, far un negotio	307/3
kārdān	کاردان	kārdān	کاردان	negotiatore, prattico di negotij	307/4
mühümler	مهم لر	muhimmāt	مهمات	negotio	307/5
emr	امر	emr	امر	negotio	307/5
berk mühüm	برک مهم	muhimmāt-i ša' b	مهمات صعب	negotio arduo	307/6
ḡidmet	خدمت	ḡidmet	خدمت	negotio servitio	307/7
ḡara	قره	siyāh	سیاه	negro	307/8
cādūger	جادوگر	cādūger	جادوگر	negromante	307/9
seḡr	سحر	sāḡir	ساحر	negromante	307/9

cādūgerlūk	جادوگرلوک	cādūgerī	جادوگری	negromantia	307/10
sāḥirlūk	ساحرلوک	sāḥirī	ساحری	negromantia	307/10
bu	بو	der	در	nel, o'nella, nelli, proposizione	307/11
bu ṭovr	بو طور	hemīn ṭovr	همین طور	nell istesso modo	307/12
ḥāl	خال	ḥāl	خال	neo, senetto nero e tondo, che viene nella pelle	307/13
ḡardaşoġlı	قردش اوڭلی	berāderzāde	برادرزاده	nepote, figlio di fratello	307/14
bacioġlı	باجی اوڭلی	ḥāherzāde	خواهر زاده	nepote, figlio di sorella	307/15
***	***	neve	نوه	nepote, figlio di figlio	307/?
kimsesiz	کمسه سیز	bīādem	بی ادم	***	307/16
adamsız	ادم سیز	bīādem	بی ادم	***	307/16
hīc kimse	هیچکمسه	hīçkes	هیچکس	nessuno	307/17
hīc hangisi	هیجهانکسی	hīçkodām	هیچکدام	nessuno	307/17
hīc hangisi andan	هیجهانکسی اندم	hīçkodām ez dō	هیچکدام از دو	nessun, dello due	307/18
pāk etmek	پاک اتمک	pāk kerdēn	پاک کردن	nettare, polire, pruficare	307/19
arīdmek	اردمک	ḥālīş kerdēn	خالص کردن	nettare, polire, pruficare	307/19
ḥalāl etmek	خلال اتمک	ḥalāl kerdēn	خلال کردن	netter i denti	308/1
ḥalāl eyleyen	خلال ایلین	ḥalāl konende	خلال کننده	nettator di denti	308/2
pāklūk	پاک لوک	pākī	پاکی	nettezza	308/3
pākīzelūk	پاکیزه لوک	pākīzegī	پاکیزه کی	nettezza	308/3
pāk	پاک	pāk, ḥālīş	پاک، خالص	netto	308/4
pākīze	پاکیزه	pākīze, ḥālīş	پاکیزه، خالص	netto	308/4
ḡar	قار	berf	برف	neve	308/5
daġ daġ	داغ داغ	kurkūre	کورکوره	nibio, uccello di rapina	308/6
dīvār ṭāġçası	دیوار طاقچه سی	ṭāḡçe-i dīvār	طاقچه دیوار	nicchio, o facciata, che si fa in un muro o chiesa o fenestra, armario	308/7
iznīk	ایزنیک	iznīk	ایزنیک	nicea, citta' di bitinia	308/8
adana	ادانا	adana	ادانا	nicopoli, citta' di cilicia	308/9
ḡuş evisi	قوش اوسی	āşiyāne-i morgān	آشیانه مرغان	nido d'uccelli	308/10
hīc	هیچ	hīç	هیچ	niente	308/11
nīl cayı	نیل جای	rūd-i nīl	رود نیل	nilo, fiume famoso	308/12
mūşul	موصل	mūşul	موصل	ninive citta' di mesopotamia	308/13

kişnemek	کشنه مک	şihe keşiden	شیه کشیدن	nitrire il cavallo	308/14
at kişnemesi	ات کشنه مسی	şihe-i esb	شیهه اسب	nitrico del cavallo	308/15
müşerref	مشرف	muşerref	مشرف	nobile	308/16
şerîf	شریف	şerîf	شریف	nobile	308/16
müşerref etmek	مشرف اتمک	muşerref sâhten	مشرف ساختن	nobilitare	308/17
şerîflük	شریف لوک	şerîfî, şerâfet	شریفی، شرافت	nobilta'	308/18
***	***	***	***	nocchiero della nave o'piloto	308/?
goz	قوز	girdū	کردو	noce	308/19
ceviz	جوز	cevz	جوز	noce moscata, foglia di noce moscata, basbas	308/20
findıĝ	فندق	fendok	فندق	nocciola, avellana	309/1
nöğsân yetirmek	نقصان پترمک	noğşân resâniden	نقصان رسانیدن	nocere	309/2
nöğsânlu	نقصان لو	noğşândâr	نقصان دار	nocivo	309/3
ziyânlu	زیان لو	ziyândâr	زیان دار	nocivo	309/3
nöğsân	نقصان	noğşân	نقصان	nocumento	309/4
ziyân	زیان	ziyân	زیان	nocumento	309/4
düğün bağlamak	دوکون باقله مک	giriĥ besten	کره بستن	nodare	309/5
bağlanmış	باقلن میش	giriĥ kerde şode	کره کرده شده	nodato	309/6
düğün	دوکون	giriĥ	کره	nodo	309/7
nūĥ peygamber	نوح پیغمبر	nūĥ peygamber	نوح پیغمبر	noe, nome proprio	309/8
biz	بز	mā	ما	noi	309/9
baş ağrısı	باش اقریسی	derd-i ser	درد سر	noja	309/10
derd-i ser vermek	دردسر ورمک	derd-i ser kerden	دردسر کردن	nojare	309/11
ad	آد	nām, ism	نام، اسم	nome	309/12
hāş ad	خاص آد	nām-i hāş	نام خاص	nome proprio	309/13
ad	آد	nām	نام	sopra nome, o'cognome	309/14
leĝeb	لقب	laĥab	لقب	sopra nome, o'cognome	309/14
bismillāĥ	بسم الله	bismillāĥ	بسم الله	in nome di dio	309/15
adlu olaram	ادلو اولرم	mī nāmem	می نامم	nominare	309/16
adlu oldum	ادلو اولدم	nāmīdem	نامیدم	nominare	309/16
mezķūr	مذکور	mezķūr, muşārunileyh	مذکور، مشارالیه	nominato, sopradetto	309/17
āvāzelū	آوازه او	şāĥib-i āvāze	صاحب آوازه	nominato, famoso	309/18
ne-	نه	ne-	نه	non, negativo	309/19
ĝeyr	غیر	ĝayr	غیر	non, negativo	309/19
ammā	اما	līkin	لیکن	nondimeno	309/20
velī	ولی	velī	ولی	nondimeno	309/20
neyalguz	نه یال قوز	netenhā, nehemīn	نتنها، نه همین	nonsolamente	309/21

bundan ğeyr yoĥdur	بندن غیر یوځدور	ġayr ez īn nīst	غیر ازین نیست	non altrimenti	310/1
henūz yoĥ	هنوز یوځ	henūz ne	هنوز نه	non ancora	310/2
lāyiġ degil	لایق دگل	lāyiġ nīst, şāyeste nīst	لایق نیست، شایسته نیست	non conviene	310/3
köyül çekmemek	کنول چکمک	***	***	non haver voglia nauseare	310/4
bāk yoĥdur	باک یوځدور	bākī nīst	باکی نیست	non importa, non cie che temere frase pers.	310/5
nōġşān yoĥdur	نقصان یوځدور	noġşān nīst, kuşūr nīst	نقصان نیست، قصور نیست	non importa, non cie danno	310/6
ġem yoĥdur	غم یوځدور	ġam nīst	غم نیست	non importa, non cie di chi attristarsi cosi e la frase persina	310/7
hīc işe gelmez	هیچ ایشه کل مز	be hīc kār ne mī āyed	بهیچ کار نمی آید	non serve, a' niente	310/8
baĥmek	باخ مک	nigāh kerdn	نگاه کردن	notare, attendere	310/9
sāvīde etmek	ساویده اتمک	sāvīde	ساویده	notare, far notationi	310/10
ĥeber vermek	خبر ورمک	ĥaber dāden	خبر دادن	notificare, dar avviso	310/11
me'lūm etmek	معلوم اتمک	ma'lūm sāĥten	معلوم ساختن	notificare, palesare	310/12
ortaya ġoymek	اورتیه قویمک	der miyān nihāden	در میان نهادن	notificare, metter in palese	310/13
ĥeber getiren	خبر کترن	ĥaber āverī	خبر آوری	notificazione, avvisamento	310/14
ĥeber verici	خبر ورجی	ĥaber dehende, der miyān nihende	خبر دهنده، در میان نهنده	notificatore	310/15
me'lūm eyleyen	معلوم ایلین	ma'lūm konende, der meyān nihende	معلوم کننده، در میان نهنده	notificatore	310/15
āġāhlūk	اکاه لوک	āġahī	آگاهی	notitia	310/16
ĥeberdārlūk	خبردارلوک	ĥaberdārī	خبرداری	notitia	310/16
kārdānlūk	کاردان لوک	kārdānī	کاردانی	notitia de' negotij, intendenza	310/17
zāhir	ظاهر	zāhir	ظاهر	notorio, noto	310/18
ışıġ	اشیق	rovşen	روشن	notorio, noto	310/18
āşkārā	اشکارا	āşkārā	اشکارا	notorio, noto	310/18
me'lūm	معلوم	ma'lūm, ma'rūf	معلوم، معروف	notorio, noto	310/18
meşhūr	مشهور	meşhūr	مشهور	notorio, noto	310/18
lūĥer bilūr	لوخر بلور	lūr-i ĥerd mīdāned	لور خرد میداند	notorio, che patet lippis ettonseroi buj	310/19
gice	کیجه	şeb	شب	notte	310/20

gice saḥlayan	کیجه ساخلین	şebzinde	شب زنده	notte, che si passa senza dormire	310/21
gice saḥlamek	کیجه ساخلمک	şebzinde dāšten	شبزنده داشتن	passar la notte senza dormire	311/1
gice saḥlayan	کیجه ساخلین	şebzindedār	شبزنده دار	chi passa la notte senza dormire si intende anco di chi la passa in oratione	311/2
şebkor	شب کور	şebperek, huffāş	شب پرک، خفاش	nottola, animal notturno	311/3
yetmiş	یتمش	neved	نود	novanta	311/4
doğğuz	دوقوز	noh	نه	nove	311/5
doğğuz üz	دوقوز اوز	nohşed	نہصد	nove cento	311/6
herze diyen	هرزه دیین	herzegū	هرزه کو	novelliero di novelle vane senza profitto	311/7
herzekār	هرزه کار	herzekār	هرزه کار	novelliero, che cerca novelle vane	311/8
yeñi ay	ینکی ای	hilāl-i mäh-i nev	هلال ماه نو	novilunio	311/9
toy	توی	‘arūsī	عروسی	nozze	311/10
cılbağ olmak	جیلباق اولمک	birehne şoden	برهنه شدن	nudersi, farsi nudo	311/11
cılapaḥlük	چلاپاخ لوک	birehnegī	برهنکی	nudezza	311/12
cılpaḥ	جیلی پاخ	birehne	برهنه	nudo, nudo stracciato, scalazo, luti	311/13
taya	تایه	dāye	دایه	nutrice	311/14
periveş	پروش	perveriş	پرورش	nudrimento	311/15
perveriş verürem	پرورش ورورم	mī perverem	می پرورم	nudrire	311/16
periveş verdim	پرورش وردم	perverīdem	پروریدم	nudrire	311/16
ğezeblü güvvet	غزبلو قوت	ķuvvet-i ġāziye	قوت غاذیه	nutritiva potenza	311/17
periveş veren	پرورش ورن	perverende, perveriş konende	پرورنده، پرورش کننده	nutritore	311/18
hīc	هیچ	hīç	هیچ	nulla, niente	311/19
bāṭil	باطل	bāṭil	باطل	nullo, vano, che non hi vigore annullato, guasto	311/20
ḥesāb eyleyen	حساب ایلین	ḥesāb kerden	حساب کردن	numerare, far conto	311/21
sanaram	سانرم	mī şomārem	میشمارم	numerare, contare	312/1
sanadım	ساندم	şomordem	شمرم	numerare, contare	312/1

hesāb	حساب	hesāb	حساب	numero	312/2
peygām aparmek	پیغام ایرمک	peygām borden	پیغام بردن	nuntiare, portar ambasciata	312/3
peygām aparan	پیغام اپرن	peygāamber	پیغامیر	nuntia, o' nuntiatore, portar di nuova lo piglino il profeta	312/4
ūzen	اوزن	şinā kerdn	شنا کردن	nuotare	312/5
üzüci	اوزجی	şināgerī	شناگری	nuotatore	312/6
üz	اوز	şinā	شنا	nuoto, o'nuoto mento	312/7
heber	خبر	haber, peyām	خبر، پیام	nuova	312/8
āvāz	آواز	āvāz	آواز	nuova, fanna, voce	312/9
mūjde	مژده	mojde	مژده	nuova buona	312/10
muştugul	مشتقل	muştuluk	مشتلق	nuova buona	312/10
müşehheş heber	مشخص خبر	haber-i müşehheş	خبر مشخص	nuova certa	312/11
erācīf heber	اراجیف خبر	haber-i erācīf	خبر اراجیف	nuova falsa	312/12
yeyin giden	بین کدن	ez nev, ez tāze	از نو، از تازه	nuovamente, di fresco	312/13
***	***	tāze, cedīd	تازه، جدید	nuovu	312/?
***	***	***	***	nutrire, vedi nudrire	312/?
bulud	بولود	ebr	ابر	nuvola	312/14
yā vāy	یا وای	yā vāy	یا وای	o' adverbio per chiamare	312/15
yā allāh	یا الله	yā allāh, yā hodā	یا الله، یا خدا	o' dio	312/16
yā kerīm	یا کریم	yā kerīm	یا کریم	o' benigno	312/17
yā rebbül 'ālemīn	یارب العالمین	yā rabbul 'ālemīn	یا رب العالمین	o' signor de mondi, cioe' dio, frase persiana	312/18
yā perverdigār	یا پروردگار	yā perverdigār	یا پروردگار	o' nutritote, conservatore	312/19
oy ay yārlar	اوی ای یارلر	ūy ay yārān	اوی ای یاران	o la', o'compagno	312/20
baḡ gel	باخ کل	nigāhkon biyā	نکاهکن بیا	o la', senti, vieni, dicesi chiamando	312/21
***	***	ūy	اوی	***	313/?
peh peh peh	په په په	peh peh peh	په په په	oh, oh, oh, admirantis, er. landantis	313/1
çi çi	چه چه	çi çi	چه چه	oh o, admirantis, er objurgantis	313/2
ne yağşı	نه یقشی	çi hūb	چه خوب	o' bene, obene	313/3
ne nefis	نه نفیس	çi nefīs	چه نفیس	o' bene, obene	313/3
ne yağşı şūret	نه یقشی صورت	çi hūb şūret	چه خوبصورت	o che della figura	313/4

heyif heyif	حیف حیف	heyf heyf	حیف حیف	o' che sciagura, o' che peccato, di cesi guasta dasi alcuna cosa bella, omorendo alcun giovane	313/5
inşallāh	انشا الله	inşallāh	انشا الله	o' fosse, o dio volesse, ma*, persiana	313/6
yādigār	یادگار	yādgā(r)	یادگا	ha' diverse, significatione	313/7
itā'et eleyen	اطاعت الین	itā'et konende	اطاعت کننده	overo, obe	313/8
fermān aparan	فرمان آپرن	fermān berende	فرمان برنده	overo, obe	313/8
fermānberdārlük	فرمان بردارلوک	fermānbordārī	فرمان برداری	obediente	313/9
itā'et	اطاعت	itā'et	اطاعت	obediente	313/9
fermānberdārlük etmek	فرمان بردارلوک اتمک	fermānbordārī kerden, itā'et kerden	فرمان برداری کردن، اطاعت کردن	obediencia, obedire	313/10
yaddan cıhardmek	یادن جخردمک	ferāmūş kerden	فراموش کردن	obliare	313/11
minnet	منت	minnet	منت	obligatione	313/12
minnetlū	منت لو	minnetdār	منت دار	obligato	313/13
minnetlū olmak	منت لو اولمک	minnetdār būden	منت دار بودن	esser obligato	313/14
minnet cāna olmak	منت جانه اولمک	minnet be cān dāştēn	منت بجان داشتن	haver obligo di far alcuna cosa	313/15
minnet cāndur	منت جاندور	minnet be cānest	منت بجانست	questo e'obligo mio	313/16
yaddan cıhardmek	یادن جیخردمک	ferāmūşī	فراموشی	oblio	313/17
ğaz	غاز	ğāz	غاز	oca, ucello noto	313/18
fürşet	فرصت	forşet	فرصت	occasione, opportunita'	313/19
mecāl	مجال	mecāl	مجال	occasione, opportunita'	313/19
vāği'	واقع	vāği'	واقع	occerenza	314/1
vāği' olmak	واقع اولمک	vāği' būden	واقی بودن	occorrere, accadere	314/2
fürşet irelū gelmek	فرصت ایره لو کلمک	forşet der pīş āmeden	فرصت در پیش آمدن	offerirsi l'occasione l'oppotunita'	314/3
fürşet elden vermek	فرصت الدن ورمک	forşet ez dest dāden	فرصت از دست دادن	tralasciar l'occasine	314/4
fürşet başa aparmek	فرصت باشه اپرمک	forşet be ser borden	فرصت بسر بردن	servirsi dell occasione	314/5
***	***	forşet peydā kerden	فرصت پیدا کردن	travar l'occasione	314/?
göz vermek	کوز ورمک	'eynek, çeşmek	عینک، چشمک	occhiali	314/6
yaman göz	یمان کوز	bednezer kerden	بدنظر کردن	occhieggiare, civettare	314/7
göz	کوز	çeşm, 'eyn	چشم، عین	occhio	314/8

ğoyın gözlü	قوين كوزلو	mīşçeşm	میش چشم	ochhi chiara, come di gatto	314/9
***	**	***	***	fissar l'occhio	314/?
göz	كوز	'eynu'l-her	عين الهر	occhio di gatta, sorte di pietra fina	314/10
yağun	ياخون	mağrib	مغرب	occidente, parte del mondo	314/11
cekerem	جكرم	mī košem	ميكشم	occidere, ammazzare	314/12
cekdim	جكدم	koştem	كشتم	occidere, ammazzare	314/12
öldürmek	اولدورمك	katl	قتل	occisione	314/13
öldürücü	اولدوروجی	kātil, koşende	قاتل، كشنده	occisore	314/14
ğanlu	قان لو	hündār	خون دار	occisore, hamicida	314/15
gizlū	كزلو	pinhān, maḥfī	پنهان، مخفی	occultamente	314/16
gizletmek	كزلت مك	pinhān kerdēn	پنهان كردن	occultare	314/17
geyb	غيب	pinhān, maḥfī dāšten, gayb	پنهان، مخفی داشتن، غيب	occulto, occulto, li persiani intendono anco absente	314/18
giriŋtārlik	كرفتار لوك	giriŋtārī	كرفتاری	occupatione	314/19
meşgūl	مشغل	meşgūlī	مشغولی	occupatione	314/20
meşgūl	مشقول	meşgūl	مشغول	occupato	315/1
giriŋtār	كرفتار	giriŋtār	كرفتار	occupato	315/1
kīn	كين	kīne	کینه	odiare	315/2
hūşūmet etmek	خصومت اتمك	hūşūmet kerdēn	خصومت كردن	odiare	315/2
kīn iyesi	کین ایسی	şāḥib-i kīne, şāḥib-i hūşūmet	صاحب کینه، صاحی خصومت	odiatore	315/3
kīn	کین	kīne	کینه	odio	315/4
hūşūmet	خصومت	hūşūmet	خصومت	odio	315/4
mekrūh	مکروه	mekrūh	مکروه	odioso, spiacevole	315/5
eşidürem	اشیدورم	mī şenivem	می شنوم	odire	315/6
eşiddim	اشیدم	şenīdem	شنیدم	odire	315/6
gūlağ asmek	قلاغ اسمک	gūşkon	گوش کن	odi, ascolta	315/7
baḥariken	باخرکن	nigāhkonī	نگاه کنی	odi, attenti	315/8
iy vermek	ایورمک	būy dāden	بوی دادن	odorare, dare odore	315/9
iylerem	ایلرم	mī būyem	می بویم	odorare, sentir odore	315/10
ilyedim	ایلدم	būyīdem	بوییدم	odorare, sentir odore	315/10
iylemek	ایلمک	būy kerdēn	بوی کردن	odorare far adore, esser odor fero	315/11
burun	بورون	şāmmē	شامه	odorato, uno der vina, sensi	315/12
iy	ای	būy	بوی	odore	315/13
yağşı iy	یغشی ای	hōşbūy	خوش بوی	odor soave	315/14

yaman iy	یمان ا	būy-i bed	بوی بد	odor malo	315/15
***	***	***	***	offendere	315/?
özini ehlen allāha etmek	اوزینی اهلا الله اتمک	ḥōd rā ehlen be ḥodā kerdēn	خود را اهلا بخدا کردن	offerirsi a' dio	315/16
özini ġurbān allāha etmek	اوزینی قربان الله اتمک	ḥōd rā ġurbān-i ḥodā kerdēn	خود را قربان خدا کردن	offerirsi in sacrificio a dio	315/17
aparlu gelmek	اپرلو کلمک	der pīš āmeden	در پیش آمدن	offerirsi presentarsi	315/18
***	***	vāḳi' būden	واقع بودن	offerirsi, acadere	315/?
teklif	تکلیف	teklif, tekelluf	تکلیف، تکلف	offerta	315/19
menşeblü	منصب لو	menşebdār	منصب دار	offitiale	315/20
menşeb	منصب	menşeb	منصب	offitio	316/1
mehribān	مهربان	mihrbān	مهربان	offitoso, compito	316/2
tevāzu'	تواضع	mutevāzi'	متواضع	offitoso, compito	316/2
ḥīre etmek göz	خیره اتمک کوز	ḥīregi kerdēn çeşm	خیره کی کردن چشم	offuscare la vista	316/3
meğşūd	مقصود	mağşūd	مقصود	oggetto, intendo, scopo	316/4
***	***	muḳābil, maḥẓūr, musteḥẓir	مقابل، محضور، مستحضر	oggetto, opposta	316/?
zeytūn yağı	زیتون یاغی	rovġen-i zeytūn	روغن زیتون	oglio di oliva	316/5
arı yağ	اری یاغ	rovġen-i muḳaddes, murevva'	روغن مقدس، مروع	oglio santo	316/6
her	هر	her	هر	ogni	316/7
her hangisi	هر هانکسی	her kodām	هر کدام	ogni uno	316/8
her birisi	هر برسی	her yekī	هر یکی	ogni uno	316/8
her ġisim zād	هر قسم زاد	her ġüne çiz	هر گونه چیز	ogni sorte di cosa	316/9
her vaġt ki	هر وقت که	her vaġt ki	هر وقت که	ogni volta che	316/10
hergāh ki	هر گاه که	hergāh ki	هر گاه که	ogni volta che	316/10
her teriġ	هر طریق	be her ẗarīḳ, be her ẗovr	هر طریق، بهر طور	in ogni modo	316/11
elbette elbette	البته البته	elbette elbette	البته البته	in ogni modo, senza fallo et tiene altro significato	316/12
vāy vāy	وای وای	vāy vāy	وای وای	oi, oi, voce di dolore	316/13
***	***	vāy be men vāy be men	وای بمن وای بمن	oime, oime	316/?
zeytūn	زیتون	zeytūn	زیتون	oliva	316/14
tārūn	تارون	tārūn	تارون	olmo gentile, che si trova in persia	316/15
bundan ġeyr	بدن غیر	verāyīn, ġayr ez īn	ورای این، غیر ازین	oltre di questo	316/16
ḥeddsiz	حدسیز	bīḥad, bīendāze	بیحد، بی اندازه	oltre misura	316/17

şümāresiz	شماره سیز	bīšōmārī, bīendāze	بیشمارى، بى اندازه	oltre misura	316/17
kölge	كلکه	sāye, zıll	سايه، ظل	ombra	316/18
***	***	***	***	ombrella parasole, cetr	316/?
cetir	چتر	çetr	چتر	ombrella reggia	316/19
kölgelük	کل که لوک	sāyegāh	سايه کاه	ombroso luogho	317/1
***	***	***	***	oncia	317/?
cengel	چنگل	çengek, çengel	چنگک، چنگل	oncino di ferro	317/2
su mövci	سو موجى	kūhe-i āb, mevc-i āb	کوهه آب، موج آب	onda	317/3
lepe	لپه	leppe	لپه	onda che si rompe nullido del mare	317/4
bundan ötrü	بندن اترو	binā ber in	بنا برين	onde, per il che	317/5
sürterem	سورترم	mī mālem	میمالم	ongere	317/6
sürtdüm	سورندم	mālīdem ber rovğan	مالیدم بر روغن	ongere	317/6
ālūde olaram	الوده الرم	mī ālāyem	مى الایم	ongere, sporcare	317/7
alūde eyledim	الوده ایلدم	ālūdem	آلودم	ongere, sporcare	317/7
dırnağ	دیرناخ	nāhon, zifr	ناخن، ظفر	onghia	317/8
ğablan dırnağı	قابلان دیرناقی	çengel-i şir	چنگل شیر	onghia di leone	317/9
ğuş dırnağı	قوش دیرناقی	çengel-i morğ	چنگل مرغ	onghia di uccello	317/10
***	***	somm	سم	onghia di bestia	317/?
dırnağı yonmek	دیرناقی یونمک	nāhon giriften	ناخن گرفتن	tagliar l'onghie	317/11
***	***	somm terāşden	سم تراشدن	tagliar l'onghie ad un cavallo	317/?
ğādir-i mütleg	قادری مطلق	qādir-i mutlağ	قادر مطلق	onnipotente	317/12
yağ	یاغ	rovğen	روغن	onto, unguento	317/13
bulaşmış	بولاش میاش	ālūde şode	آلوده شده	onto, sporcato	317/14
iş	اش	kār	کار	opera	317/15
yağsı işlū	یقشی اشلو	nīkūkār	نیکو کار	opera buona	317/16
yaman fe'ıl	یمان فعل	bedfi'l	بد فعل	opera mala	317/17
yaman iş	یمان اش	bedkār	بد کار	opera mala	317/17
telif	تالیف	telif	تالیف	opera, compostione	317/18
teşnif	تصنیف	teşnif	تصنیف	opera, compostione	317/18
mügābil iş	مقابل اش	muqābele kār	مقابلہ کار	opera acquistata, confrontata	317/19
mügabile	مقابلہ	muqābele şode	مقابلہ شده	opera acquistata, confrontata	317/19
endāmlu iş	اندام لو اش	kār-i be endām, kār-i ārāste	کار باندام، کار آراسته	opera ben ordinata, ben disposta	318/1
iş etmek	اش اتمک	kār kerden	کار کردن	operare	318/2

yağış iş	یقشی اش	nīkūkārī kerdēn	نیکو کاری کردن	operar virtuosamente	318/3
işleyen	اش لین	kārger	کار کر	operario	318/4
muzd iyesi	مزد ایسی	şāhīb-i mozd, mozddār	صاحب مزد، مزددار	operario, che lauora a'giornata	318/5
kirdār	کردار	kirdār	کردار	operazione	318/6
‘emel	عمل	‘amel	عمل	operazione	318/6
mū‘amilāt	معاملات	mu‘āmelāt	معاملات	operazione	318/6
fe‘il	فعل	fi‘l	فعل	operazione	318/6
***	***	eşer	اثر	operazione, effette	318/?
***	***	kār konende	کار کننده	operatore	318/?
‘emel eyleyen	عمل ایلین	mute‘ammil, kār konende	متعمل، کار کننده	operatore	318/7
yağış işlū kişi	یقشی اشلو کیشی	merd-i nīkūkār	مرد نیکو کار	operator di bene	318/8
gümān bile bilmek	کمان بیله بلمک	gomān, pindāriş	کمان، پندارش	opinione	318/9
ağlu	اقلو	sefidār	سفید دار	oppio, abore, a' cui sisoglione appoggiar le viti	318/10
yol seddi olmek	یول سدی اولمک	muḥālif şoden	مخالف شدن	opporsi	318/11
‘eks	عکس	‘aks	عکس	opporsi, esser ostacolo	318/12
fürşet	فرصت	forşet	فرصت	opposito, il riverso	318/13
mecāl	مجال	mecāl	مجال	opposito, il riverso	318/13
gible	قبله	qible	قبله	opportunita', commodita'	318/14
gibleyāt	قبلیات	qibleyāt	قبلیات	opportunita', commodita'	318/14
***	***	mu‘āreze	معارضه	opposizione	318/?
berāber	برابر	muḳābil	مقابل	opposto, che sta' di rimpetto	318/15
du‘ā etmek	دعا اتمک	do‘ā kerdēn	دعا کردن	orare, far oratione	318/16
namāz etmek	نماز اتمک	namāz kerdēn	نماز کردن	orarara, far orationi, con le e rumonie	318/17
***	***	der ‘ibādethāne nemāz gozaşten	در عبادتخانه نماز کذاشتن	orara nella chiesa	318/?
du‘ā etmek ölüler icün	دعا اتمک اولولر ایجون	do‘ā kerdēn der ḥaḳḳ-i zindegān u mordegān	دعا کردن در حق زنده کان و مرده کان	orare i vivi e i morti	318/18
du‘ā	دعا	do‘ā	دعا	oratione	319/1
namāz	نماز	nemāz	نماز	oratione concerimonie determinate	319/2

tezerrö'	تضرع	tezerru'	تضرع	oratione come i acolatoria, preghiera supplichevole	319/3
zārī	زاری	zārī	زاری	oratione come i acolatoria, preghiera supplichevole	319/3
münācāt	مناجات	munācāt	مناجات	oratione, che dicone far li mori la mattina tempo	319/4
tekellüm	تکلم	tekellüm	تکلم	oratione, discorso	319/5
du'ā eyleyen	دعا ایلین	do'ā konende, do'ākār	دعا کنندہ، دعاکار	oratore, orante	319/6
mütekellim	متکلم	mutekellim	متکلم	oratore, parlatore	319/7
'ibādet evi	عبادت اوی	'ibādeḥāne	عبادت خانہ	oratorio	319/8
senek	سنگ	sebū	سبو	orcio, vaso da metter acqua	319/9
rütbe	رتبہ	rotbe	رتبہ	ordinanza, ordinanza	319/10
tertīb	ترتیب	tertīb	ترتیب	ordinanza, ordinanza	319/10
mükerrer	مکرر	mukerrer	مکرر	ordinarie, consueto	319/11
oruc	اوروج	bād-i rüze	باد روزہ	ordinario, consueto pan cotidiano	319/12
giymet	قیمت	kıymet	قیمت	prezzo ordinario	319/13
ḥokm buyurmek	حکم بویرمک	ḥokm fermūden	حکم فرمودن	ordinare, comandare	319/14
tertīb vermek	ترتیب ورمک	tertīb dāden	ترتیب دادن	ordinara, metter per ordine	319/15
ḥokm	حکم	ḥokm	حکم	ordinatione, decreto	319/16
fermān	فرمان	fermān	فرمان	ordinatione, comandamento	319/17
ḥokm-i ḥākim	حکم حاکم	ḥokm-i ḥākim	حکم حاکم	ordinatione del giudie	319/18
reğem	رقم	rağam	رقم	ordinatione del re	319/19
pādşāh fermānı	پادشاه فرمانی	fermān-i pādişāh	فرمان پادشاه	ordinatione del re	319/19
tertīb ta(b)mıṣ	ترتیب تامش	tertīb yāften, tertīb dāde ṣode, muretteb	ترتیب یافتن، ترتیب داده شده، مرتب	ordinato, messo ordine	319/20
***	***	***	***	ordine	320/?
gulaḥ	قولاخ	gūṣ	کوش	orecchia	320/1
sırğa	سرقه	gūṣvāre	کوشواره	orechino	320/2
zerger	زرگر	zerger	زرگر	orefice	320/3

yetīm	یتیم	yetīm	یتیم	orfano	320/4
öksüz	اوکسر	***	***	orfano	320/5
***	***	arğanūn, argūn	ارغون، ارغون	organo personare	320/?
tekebbürlük	تکبرلوک	tekebburī	تکبری	orgoglio	320/6
ğaz	غز	ğer	غر	adultera	320/7
tekebbürlü	تکبرلو	mutekebbir, mağrūr	متکبر، مغرور	orgolioso	320/8
meşriğ	مشرق	meşriḳ	مشرق	oriente	320/9
nüşhe	نسخه	mustensah, nushē	مستنسخ، نُسخه	originale di scrittura, oputura	320/10
eşl	اصل	aşıl	اصل	origine	320/11
mümtāz	ممتاز	mumtāz	ممتاز	origine	320/11
işemek	اشه مک	şāş, bevl	شاش، بول	orina	320/12
***	***	ķārūre	قارونه	orinale	320/?
işerem	اشرم	mī şāšem	میشاشم	orinare	320/13
işedim	اشدم	şāşidem	اشیدم	orinare	320/13
işemek	اشه مک	şāş kerden	شاش کردن	orinare	320/14
ğārūre	قاروره	ķārūre	قاروره	orinale	320/15
gök ғırağı	کوک قراقی	ufuḳ, kenāre-i āsmān	افق، کناره آسمان	orizonte	320/16
heyir etmek	خیر اتمک	necir kerden*	نجیر کردن	orlare	320/17
paltar ғırağı	پالتز قراقی	leb-i reht	لب رخت	orlo di veste	320/18
ayağ nişanı	ایق نشانی	nişān-i pā	نشان پا	orma, pedata	320/19
darbelü	داربلو	dārābī	دارابی	ormesino	320/20
ārāstelük	اراسته لوک	ārāstegī	آراستگی	ornamento	321/1
bezenmek	بزن مک	pīrāye	پیرایه	ornamento di cavallo	321/2
zīnet	زینت	zīnet	زینت	ornamento, guarnimento	321/3
bezedürem	بزدورم	mī ārāyem	می آرایم	ornare	321/4
bezedim	بزدم	ārāstem	آراستم	ornare	321/4
zīnet vermek	زینت ورمک	zīnet dāden	زینت دادن	ornare	321/5
ārāste etmek	اراسته اتمک	ārāste şode, zīnet dāde şode	آراسته شده، زینت داده شده	ornato	321/6
ğızıl	قزل	ṭelā	طلا	oro	321/7
gūlābatūn	کلابتون	golābatūn	کلابتون	oro filato	321/8
ağca vereğ	اقچه ورق	zer vereḳ	زر ورق	oro in foglio	321/9
***	***	***	***	oro stridente	321/?
ğızıl sīm	قزل سیم	sīm-i ṭelā	سیم طلا	oro lamette	321/10
arı ғızıl	اری قزل	ṭelā-yi ḥāliš, ṭelā-yi mağpeş*	طلا خالص، طلا مغپش	oro fino	321/11
ğelb ғızıl	قلب قزل	ṭelā-yi ḳalb	طلا قلب	oro falso	321/12
***	***	***	***	orpimento	321/?
benātū'n-ne'ş	نبات نیش	benātu'n-ne'ş	نبات النیش	orsa maggiore, stelle	321/13
***	***	ḥers	خرس	orso, animal fiero	321/?
ot	اوت	'alef, gezene	علف، کزنه	ortica, herba, che punge	321/14
bāğça	باغچه	bağçe	باغچه	orticello	321/15

bāḡ	باغ	bāḡ	باغ	orto	321/16
imlā	املا	imlā	املا	ortographia	321/17
bāḡbān	باغبان	bāḡbān	باغبان	ortolano	321/18
araḥ	ارخ	cov	جو	orzo	321/19
ḥaṣīl	خصیل	ḥaṣīl	خصیل	orzo in herba	322/1
köyül olmak	کنول اولمک	dil dāšten, dilir şoden	دل داشتن، دلیر شدن	osare, haver animo	322/2
ḡaranlūk etmek	قاران لوک اتمک	tārīk kerdn	تاریک کردن	oscurare, far tenebroso	322/3
tīre etmek	تیره اتمک	tīre kerdn	تیره کردن	oscurara	322/4
tīrelūk	تیره لوک	tīregī, sīrī	تیره کی، سیری	oscurita'	322/5
toḥ	توخ	sīr	سیر	oscuro, cioe' color oscuro	322/6
ḡaranlūk	قاران لوک	tīre, tārīk	تیره، تاریک	oscuro, tenebroso	322/7
***	***	inkiyād	انقیاد	ossequio	322/?
yere getirmek	یره کترمک	be cā āverden, be ser borden	بجا آوردن، بسر بردن	osservare, assequire	322/8
baḥmek	باخ مک	nigāh kerdn	نگاه کردن	osservare, nuotare, por cura	322/9
sümük	سومک	ustuḥān	استخوان	osso	322/10
cegirdek	جکر دک	heşte	هسته	osso di persico, o' di simil frutto	322/11
yol seddi	یول سدی	sedd-i rāh	سد راه	ostavolo, impedimento	322/12
māni'	مانع	māni' i	مانعی	ostacolo, prohibitione	322/13
men'	منع	men'	منع	ostacolo, prohibitione	322/13
***	***	***	***	ostaggio	322/?
yol seddi etmek	یول سدی اتمک	sedd-i rāh kerden	سد راه کردن	ostare, impedire	322/14
mümāni'et etmek	ممانعت اتمک	mumāne'et kerden, men' sāhten	ممانعت کردن، من ساختن	ostare, prohibire, vietare	322/15
tefāḡūr	تفاخر	tefāḡur	تفاخر	ostentatione, spampanato	322/16
nāz eylerem	ناز ایلرم	mī nāzem	مینازم	far ostentatione	322/17
nāz eyledim	ناز ایلدم	nāzīdem	نازیدم	far ostentatione	322/17
baş berk olmak	باش برک اولمک	serseḡt şoden	سرسخت شدن	ostinarsi	322/18
baş berklūk	باش برک لوک	serseḡti	سرسختی	ostinatione	323/1
baş berk	باش برک	serseḡt	سرسخت	ostinato	323/2
şidḡ	صدق	şadef	صدف	ostrica, sorte di pesce	323/3
herze	هرزه	herze	هرزه	otio	323/4
işsiz	اش سیز	bīkāri	بیکاری	otio, il non haver facende	323/5
farāḡat	فراغت	ferāḡet	فراغت	otio, riposo	323/6
herzekār	هرزه کار	herzekārāne	هرزه کارانه	otiosamente	323/7
herzekār	هرزه کار	herzekār	هرزه کار	otioso	323/8

işsiz	اش سیز	bīkār	بیکار	otioso, che sta' senza facende	323/9
müe 't̤tel	معطل	mua 't̤tel	معطل	otioso, che sta' senza facende	323/9
ṭuluḥ	طلوخ	ḥīk	خیک	oltre, pelle da metter liquore	323/10
yetmiş	یتمش	heštād	هشتاپ	ottanta	323/11
ele getirmek	اله کتر مک	be dest āverden	بدست آوردن	ottenere	323/12
şefğet ta(b)mek	شفقت تامک	şefekāt yāften	شفقت یافتن	ottenar gratia	323/13
mertebe tabmek	مرتبه تابمک	mertebe yāften	مرتبه یافتن	ottener grado	323/14
menşeb tabmaḥ	منصب تابمخ	menşeb yāften	منصب یافتن	ottener offitio	323/15
sekkiz	سکیز	hešt	هشت	otto	323/16
sekkiz yüz	سکیز یوز	heştşed	هشتصد	ottocento	323/17
bürünc düzeden	برنج دوزدن	birincger	برنجگر	ottonaro, chi lavora d'ottone	323/18
bürünc	برنج	birinc	برنج	ottone, metallo noto	323/19
gele yeri	کله یری	geledān	کله دان	ovile	323/20
yumurta	یومرته	toḥm-i morğ	تخم مرغ	ovo	324/1
tāze yumurta	تازه یومرته	toḥm-i tāze	تخم تازه	ovo fresco	324/2
eksi yumurta	اکسی یومرته	toḥm-i kohne, toḥm-i mānde	تخم کهنه، تخم مانده	ovo stantivo, non fresco	324/3
bişmiş yumurta	بش میش یومرته	toḥm-i poḥte	تخم پخته	ovo tosto	324/4
yarı bişmiş yumurta	یارو بش میش یومرته	toḥm-i nīmpoḥte, nīmbirişt	تخم نیک پخته، نیم برشت	ovo da bere, sorbile	324/5
yumurta ağı	یومرته اقی	sefide-i toḥm	سفیده تخم	bianco dell'ovo	324/6
yumurta sarısı	یومرته ساروسی	zerde-i toḥm	زرده تخم	giallo dell'ovo	324/7
yumurta ğabuğı	یومرته قابوقی	püst-i toḥm	پوست تخم	scorsa dell'ovo	324/8
***	***	her cā ki bāşed	هر جا که باشد	ovunque si sia	324/?
şülḥ	صلح	şulḥ, āştī	صلح، آشتی	pace	324/9
barışmek	بارش مک	şulḥ, āştī	صلح، آشتی	pace	324/9
'aleyhi's-selām	علیه السلام	'aleyhi's-selām	علیه السلام	pace sopra di lui, salute sopra di lui di cono li persiani nominando alcun morto	324/10
barışmek	بارش مک	muşāleḥe kerden	مصالحه کردن	pasificare	324/11
aşağa getirmek ğezebden	اشقه کتر مک غضبدن	furū āverden ez ğažab	فرو آوردن از غضب	pacificare, placare alcuno	324/12
aşağa gelmiş ğezebden	اشقه کلمش غضبدن	furū nişeste ez ğažab	فرو نشسته از غضب	pacificato, placato	324/13
şülḥ	صلح	muşāleḥe	مصالحه	pasificato, chi ha' fatto pace	324/14
şālīḥ kişi	صالح کیشی	merd-i şālīḥ	مرد صالح	pacifico, huomo di pace	324/15
dervīş kişi	درویش کشی	merd-i dervīş	مرد درویش	pacificio, huomo quieto	324/16

taba	تابه	tābe	تابه	padella, stromento da cucina	324/17
cadır	جادر	heyne	خیمه	padiglione	324/18
yuğu cadırı	یوخو جادری	heyne-i hāb	خیمه خواب	padiglione da letto	325/1
peşe cadırı	پشه جادری	heyne-i peşedān, heyne-i peşelik	خیمه پشه دان، خیمه پشه لک	padiglione per ripararsi dalle zampane	325/2
ata	اته	peder, eb	پدر، اب	padre	325/3
kedhḥudā evi	کدخدا اوی	kedḥodā-yı ḥāne	کدخدا خانه	padre di famiglia capo di casa	325/4
aḡsagḡal evi	اقسقل اوی	rīşsefīd-i ḥāne	ریش سفید خانه	padre di famiglia capo di casa	325/4
uşaḡlu	اوشاقلو	‘iyālbār	عیال بار	padre di famiglia, chi ha' figli	325/5
pāderī	پادری	pāderī	پادری	padre, titolo con chi si chiamano li religiosi	325/6
ögey ata	اوکی اته	nepederī, şevher-i māder	نه پدری، شوهر مادر	padrigno, marito della madre	325/7
iye	ایه	şāhib	صاحب	padrone	325/8
veṭen	وطن	muteveṭṭin	متوطن	paese vedi patria paesano	325/9
edā	ادا	edāyī	ادای	paga di debito, cosa comprata o'altro	325/10
muzd işi	مزد اشی	mozd-i kār	مزد کار	paga che si da' agl'operari	325/11
leşker mevācibi	لشکر مواجی	mevācib-i leşkerān	مواجب لشکران	paga de soldati	325/12
edā etmek	ادا اتمک	edā kerdn	ادا کردن	pagare	325/13
cerīme etmek	جریمه اتمک	cerīme dāden	جریمه دادن	pagar la pena	325/14
tāvān vermek	تاوان ورمک	tāvān dāden	تاوان دادن	pagar la pena del danno dato	325/15
cizye vermek	جزیه ورمک	cizye dāden	جزیه دادن	pagar tributo	325/16
saman	سمان	kāh, tebn	کاه، تین	paglia	325/17
samanluḡ	سمان لوخ	kāhdān	کاهدان	pagliaro	325/18
kürek	کورک	pārū	پارو	pala	325/19
kām	کام	kām	کام	palato	325/20
böyük taht	بئوک تخت	taht-i bozorg	تخت بزرگ	palco	325/21
fāş	فاش	fāş	فاش	palesamento	326/1
āşkārā	آشکارا	āşkārā	آشکارا	palesamento	326/1
zāhir etmek	ظاهر اتمک	zāhir kerdn	ظاهر کردن	palesare	326/2
me‘lūm etmek	معلوم اتمک	ma‘lūm sāhten	معلوم ساختن	palesare	326/2
fāş etmek	فاش اتمک	fāş kerdn	فاش کردن	palesare	326/3
me‘lūm eyleyici	معلوم ایلیجی	ma‘lūm konende	معلوم کننده	palesatore	326/4

me'lūm eyleyen	معلوم ایلین	***	***	***	326/5
fāṣ eyleyen özgeler yamanlūğın	فاش ایلین اوزکلر یمان لوکین	fāṣ konende bīendāmihā-yi dīgerān	فاش کننده بی اندامیهایی دیگران	palesatore degl'altrui difetti	326/6
zāhir	ظاهر	zāhir	ظاهر	palese	326/7
me'lūm	معلوم	ma'lūm	معلوم	palese	326/7
āškārā	اشکارا	āškārā	اشکارا	palese	326/7
tanınmış	تائین میش	ma'rūf	معروف	palese, notorio	326/8
ışığ	اشیق	rovşen	روشن	palese chiaro	326/9
tobrağ salmek	توبراق سالمک	hākendāz	خاک انداز	paletta da pigliar fuoco	326/10
tob oynemek	توب اوینه مک	tūbbāzī	توب بازی	palla da giocare	326/11
ḥurmā ağacı	خرما اقاچی	diraht-i ḥormā, naḥl	درخت خرما، نخل	palma, albero moto	326/12
el eyleyici	ال ایلیچی	keff-i dest	کف دست	palma di mano	326/13
ğarış	قارش	şibr, vecceb	شیر، وجب	palmo	326/14
fīl destesi	فیل دسته سی	deste-i bīl	دسته بیل	palo di vanga	326/15
gögercin	کوکرجین	kefter, kebūter	کفتر، کیوتر	palomba	326/16
gögercin yeri	کوکرجین یری	kefterdān, borc- i kefter	کفتردان، برج کفتر	palombara	326/17
gögercinbāz	کوکرجین باز	kefterbāz	کفتر باز	palombiere, chi ha' cura di palombe	326/18
***	***	***	***	palpebra	326/?
***	***	muje-i çeşm	مژه چشم	PELLI della palpebra	326/?
ataram	آترم	mī ṭepem	می طیم	palpitare vatte spesso come il cuore	326/19
atıldım	اتلدم	ṭepīdem	طپیدم	palpitare vatte spesso come il cuore	326/19
köyül atmek	کنول اتمک	ṭepiş-i dil	طپش دل	palpitatione di cuore	326/20
iymiş su	ایمش یو	ābgend	ابگند	palude	326/21
zebāk deryāsı	زباک دریا سی	deryā-yi zebāk	دریا زباک	palude meotide	326/22
etmek	اتمک	nān	نان	pane	327/1
borc	بورج	ḫurş	قرص	pane grosso, e largo	327/2
külüçe	کلوچه	kolüçe	کلوچه	pane con butiro	327/3
yağlu[lu] etmek	یاغلو لو اتمک	nān-i rovgenī	نان روغنی	pane con butiro	327/3
kelle şeker	کله شکر	kelle şeker	کله شکر	pane di zuccaro	327/4
kürelü çörek	کوره لو جورک	nān-i pūr, nān-i bōr beste*	نان پور، نان بور بسته	pane muffito	327/5
paltar	پالتر	reht, cāme	رخت، جامه	panni in genere	327/6
yağşı paltar	یغشی پالتر	cāmehvāb	جامه خواب	panni del sonno, cioe' del letto	327/7
şal	شال	şāl	شال	panno di lana grosso	327/8

lendere	لندره	lendere	لندره	panno fino, cioè' Londra, e dicono londere	327/9
pez	پز	kerbās	کرباس	panno di lino, o bambace, vedi tela	327/10
kilīm	کلیم	gilīm	کلیم	panno di lana da mettere sopra la tavola	327/11
ğarun	قارون	şikem	شکم	panza	327/12
böyük ğarun	بؤوک قارون	şikem-i bozorg, baṭīn	شکم بزرگ، بطین	panzone, panzuto	327/13
şāh tütēk	شاه طوطک	şāh tütēk	شاه طوطک	pappagallo	327/14
haşhāş	خشخاش	heşhāş	خشخاش	papavero	327/15
behişt	بهشت	behişt	بهشت	paradiso	327/16
‘aden behişt	عدن بهشت	behişt-i ‘aden	بهشت عدن	paradiso terrestre	327/17
oğsayış	اوغشه یش	şebāhet, mānendī	شبهات، مانندی	paragone	327/18
oğsatmek	اوغشت مک	şebāhet kerdēn, muşābih kerdēn	شبهات کردن، مشابه کردن	paragonare	327/19
at cilavinen sahlamek	ات جلاوینن ساخله مک	colov-i esb rā bāz dāšten	جلو اسب را باز داشتن	parare il cavallo	327/20
el suyu yetiren yer	ال سو یترن یر	mutevāzī, mutemāsil	متوازی متمائل	parallelo, linea parallela	327/21
ğenā‘et eyleyici	قناعت ایلیجی	қанā‘et konende	قناعت کننده	parco, moderato nel spenere	328/1
pars	پارس	pars	پارس	pardo animale	328/2
yüz	یوز	yüz	یوز	pardo animale	328/2
görsedür	کورسدور	mī numāyed	مینماید	pare	328/3
gohum	قهوم	qovm, hvīş, tebār	قوم، خوایش، تبار	parente	328/4
gümān	کمان	gomān	کمان	parere, opinione	328/5
pindāriş	پندارش	pindāriş	پندارش	parere, opinione	328/5
o bāba	او بابہ	der, bāb	در، باب	parete di porta, o finestra, porta	328/6
berāber	برابر	berāber	برابر	pari, conforme	328/7
müvāfiğ	موافق	muvāfiq	موافق	pari, conforme	328/7
cüt	جوت	coft, zevc	جفت، زوج	pari, compagno di una stessa sorte	328/8
berāber	برابر	berāber	برابر	al pari	328/9
cüt ve tek	جوت و تک	coft u tāq	جفت و طاق	pari e dispari	328/10
birbirine söyleşmek	بربرینه سولشمک	herf zeden	حرف زدن	parlare	328/11
söleşmek	سولشمک	herf zeden	حرف زدن	parlare	328/11
mülāyim dimek	ملایم دیمک	mülāyim goften	ملایم گفتن	parlar piacevolmente	328/12

***	***	behem sohen kerden	بهم سخن کردن	parlar assieme	328/?
iri söz dimek	اری سوز دیمک	sohen-i dorost goften	سخن درشت گفتن	parlar aspramente	328/13
gelem lefzin söleşmek	قلم لفظین سولشمک	be lafz-i qalem herf zeden	بلفظ قلم حرف زدن	parlar vegantemente	328/14
ām sözi dimek	ام سوزی دیمک	herf-i 'evām zeden	حرف عوام زدن	parlar in volgarmente	328/15
lenterānī söz dimek	لنترانی سوز دیمک	herf-i lenterānī goften	حرف لنترانی گفتن	parlar in gergo	328/16
iki	ایکی	dōtā, yekcoft	دو تا، یکجفت	paro, un paro	328/17
iki 'eded	ایکی عدد	dō 'aded, yekcoft	دو عدد، یکجفت	paro, un paro	328/17
söz	سوز	sohen, herf	سخن، حرف	parola	328/18
kelme	کلمه	kelime	کلمه	parola	328/18
lefz	لفظ	lafz	لفظ	parola	328/18
me'göl söz	معقول سوز	sohen-i ma'kül	سخن معقول	parola ragionevole, aggiustata	328/19
şirîn söz	شرین سوز	sohen-i melih	سخن ملیح	parola gratiosa	329/1
söz söz	سوز سوز	sohen-i seht	سخن سخت	parola aspra	329/2
dürüş kelme	درشت کلمه	kelime-i dorost	کلمه درشت	parola aspra	329/2
söz	سوز	sohen	سخن	parola elagante	329/3
lefz	لفظ	lafz	لفظ	parola elagante	329/3
gelem	قلم	qalem	قلم	parola elagante	329/3
ām sözi	ام سوزی	sohen-i 'evām	سخن عوام	parola del volgo	329/4
bāzārī sözi	بازاری سوزی	bāzārī	بازیری	parola del volgo	329/4
genā'et	قناعت	qanā'et	قناعت	parsimonia, moderazione nel spendere	329/5
pāre	پاره	pāre	پاره	parte, pezzo	329/6
pārca	پارچه	pārçe	پارچه	parte, o'pezzo, concedi carta, o tela	329/7
iğlīm-i dünyā	اقلیم دنیا	iqlīm-i donyā	اقلیم دنیا	parte del mondo	329/8
dünyā hişsesi	دنیا حصسی	hişşe-i donyā	حصه دنیا	parte del mondo	329/8
cānib	جانب	cānib	جانب	parte banda	329/9
eṭrāf	اطراف	ṭeref	طرف	parte banda	329/9
bögür	بکور	pehlū	پهلوی	parte lato	329/10
gismet	قسمت	kismet, baḥş	قسمت، بخش	parte, portione	329/11
pay	پای	naşib, baḥş	نصیب، بخش	parte, portione	329/11
cīre	جیره	cīre	جیره	parte, come quella che danno, prencipi pane, uno, e simile	329/12
doğru pay	دوقرو پای	baḥş-i rāst	بخش راست	parte uguale	329/13

şerîk	شریک	şirket	شرکت	parte di uffitio, mercantia	329/14
terāzū pillesi	ترازو پلسی	pille-i terāzū	پله ترازو	parte della bilancia	329/15
şerîk olmak	شریک اولمک	şerîk būden, şirket kerdên	شریک بودن، شرکت کردن	fare, o'parte di mercantia	329/16
ğible	قبيله	ķible	قبيله	parte del mondo, dove li mori o'altri si voltano ad orare	329/17
bālāḫāna	بالاخانه	bālāḫāne	بالا خانه	parte superiore della casa	329/18
göyn altı	قوین التی	zîrbağal	زیر بغل	parte sotto le braccia, ascella	329/19
‘irāğ ölkesi	عراق الکه سی	ulke-i ‘irāğ	الکھ عراق	parthia provincia di asia, dove sta la città' di spahan, regia di persia	329/20
yaḡun	یاخون	muteḡarrib	متقرب	partiale, che aderice ad alcuno	330/1
müte‘ellig	متعلق	mute‘ellik	متعلق	partiale, che aderice ad alcuno	330/1
şerîk olmak	شریک اولمک	şirket dāšten	شرکت داشتن	partecipare	330/2
sövdāgerlük	سوداگرلوک	şerîk-i sovdāgeri būden	شریک سوداگری بودن	partecipare nelle mercantia	330/3
***	***	şirket	شرکت	partecipazione, comunanza	330/?
şerîk	شریک	şerîk	شریک	partecipe	330/4
ism-i fā‘il	اسم فاعل	ism-i fā‘il	اسم فاعل	partecipio, attivo	330/5
ism-i mef‘ul	اسم مفعول	ism-i mef‘ul	اسم مفعول	partecipio, passivo	330/6
echez	اجز	eḡezî	اجزى	particolare	330/7
ḡaṣ	خاص	ḡaṣ	خاص	particolare, proprio	330/8
meḡşuş	مخصوص	maḡşuş	مخصوص	particolare, proprio	330/8
bāb	باب	bāb	باب	particolare, come in questo particolare	330/9
bābet	بابیت	bābet	بابیت	particolare, come in questo particolare	330/9
cizye	جزیه	cizye	جزیه	particolarita', tributo	330/10
ḡaṣiyyet	خاصیت	ḡaṣiyyet	خاصیت	particolarita', proprieta'	330/11

hüşüşen	خصوصا	be teḥṣiṣ, hüşüşen	بتخصیص، خصوصاً	particolarmente, in particolare	330/12
giderem	کیدرم	mī revem	میروم	partire, andarsene	330/13
giddim	کیدم	reftem	رفتم	partire, andarsene	330/13
köc etmek	کوج اتمک	kūç kerdem	کوج کردن	partire, far levata	330/14
getmek	کتمک	reften	رفتن	partita andata	330/15
köc	کوج	kūç	کوج	partita, levata	330/16
neḡl-i mekān	نقل مکان	naql-i mekān	نقل مکان	partita' o'mutatione da loco in loco	330/17
bābet-i tefṣil	بابت تفصل	bābet-i tefṣil	بابت تفصیل	partita di conti	330/18
tefṣil	تفصل	***	***	***	330/19
doḡmek	دوقمک	zāyīd, zāden	زاید، زادن	parto, partorimento	330/20
doḡdı kimse	دوقدی کمسه	zāyīd kesī	زاید کسی	parto, partorimento	330/20
doḡaram	دوقرم	mī zāyem	میزایم	partorire	331/1
doḡdum	دوقدم	zāyīdem, mutevellid kerdem	زایدم، متولد کردن	partorire	331/1
otlatdım	اوتلندم	mī çerānem	میچرانم	pascere	331/2
otladuram	اتلدورم	çerānīdem	چرانیدم	pascere	331/2
otlaram	اوترم	mī çerem	میچرم	pascere se stesso, pascolare	331/3
otladım	اتلدم	çerīdem	چریدم	pascere se stesso, pascolare	331/3
merḡzār	مرغزار	merḡzār	مرغزار	pascolo di bestie, luogo herboso	331/4
yoldan öten	یولدن اوتن	rāhgozārī	راهگذاری	passaggio	331/5
rücū'	رجوع	rucū'	رجوع	passaggio	331/6
ric'et	رجعت	ric'et	رجعت	passaggio	331/6
ḡayṭan	قیطان	ḡayṭan	قیطان	passamano di veste, o simile	331/7
rāci' olmak	راجع اولمک	rāci' ṣoden, rucū' kerdem	راجع شدن، رجوع کردن	passare, trasferirsi, ritornare	331/8
yoldan öterem	یولدن اوترم	ez rāh mī gozerem, ez rāh gozāstem	از راه میگذرم، از راه گذاشتم	passare una strada	331/9
mertebe getmek	مرتبه کتمک	mertebe mertebem reften	مرتبه مرتبه رفتن	passar di mano in mano	331/10
ayaḡınan sudan kicmek	ایقنن سودن کجک	be pā ez āb gozešten	بپا از آب گذاشتن	passar a' guazzo	331/11
irelū getmek	ایرلو کتمک	pīṣ reften	پیش رفتن	passar avanti	331/12
***	***	***	***	passar il tempo	331/?
ḡuru ciṣmīṣ	قورو چشمش	kiṣmīṣ-i ḡoṣk	کشمش خشک	passarina	331/13
ḡuru	قورو	gonceṣk	کنجشک	passaro	331/14

kicmiş	کیچمش	gozeşte	گذشته	passato	331/15
geşt	گشت	geşt	گشت	passeggiament o	331/16
seyr	سیر	seyr	سیر	passeggiament o	331/16
geşt etmek	گشت اتمک	geşt kerden, seyr kerden	گشت کردن، سیر کردن	passeggiare	331/17
gezerem	گزرم	mî gerdem	میکردم	passeggiare, amdar a'spasso	331/18
gezdım	گزدم	gerdîdem	کردیم	passeggiare, amdar a'spasso	331/18
seyrgâh	سیرگاه	seyrgâh	سیرگاه	passeggiatojo, luogho da passeggiare	331/19
yola geden	یوله کدن	râhrov	راه رو	passeggiatojo, luogho da passeggiare	331/19
miḥnet	محنت	miḥnet	محنت	passione, tormento	332/1
derd	درد	elem	الم	passione, tormento	332/1
cân infi 'âli	جان انفعالی	infi 'âl-i cân	انفعل جان	passioni dell'anima	332/2
iş	اش	gām	کام	passo	332/3
gedem	قدم	ḳadem	قدم	passo	332/3
***	***	***		pasta	332/?
çörek ḥemîri	چورک خمیری	ḥamîr-i nân	خمیر نان	pasta di pane	332/4
senbüse	سنبوسه	senbüse	سنبوسه	pasticcetto	332/5
ḡuṭâb	قطاب	ḳuṭṭâb	قطاب	pasticcio	332/6
geşte	گشته	geşte	گشته	pastiglia odorifera	332/7
ḥoşbü	خوش بو	'iṭriyyât	عطریات	pastiglia odorifera	332/7
'enber peltesi	عنبر پلته سی	pelte-i 'anber	پلته عنبر	pastiglia in forma di	332/8
ger getiren	گر کترن	gezer, gezerek*	کز، کزرک	pastinaca	332/9
nicād	نجداد	zencîr-i pâ	نجداد پا	pastoje i piedi	332/10
ayağ nicādı	ایق نجادى	nicād-i pâ	زنحیر پا	pastoje i piedi	332/10
çöpân	چوپان	çöpân, şopân, çerânende	چوپان، شیان، وچراننده	pastore	332/11
şebirlü	صبرلو	muteḥammil, şāḥib-i şebr	متحمل، صاحب صبر	patiente, chi ha' patienza	332/12
miḥnet ceken	محنت جکن	muteellim, miḥnetkeş	متلم، محنت کش	patiente, chi patisce	332/13
***	***	şebr, şebrî, tehemmul	صبر، صبری، تحمل	patienza	332/?
miḥnet	محنت	miḥnet	محنت	patimento	332/14
elem	الم	elem	الم	patimento	332/14
riyâzet	ریاضت	riyâzet	ریاضت	patimento, travaglio, fatica	332/15
renc	رنج	renc	رنج	patimento, travaglio, fatica	332/15

yük	یوک	şiddet	شدّت	patimento, travaglio, fatica	332/15
meşegğet	مشقت	meşekḳat	مشقت	patimento, travaglio, fatica	332/15
riyāzet çekmek	ریاضت چکمک	riyāzet keşiden	ریاضت کشیدن	patire travagli	332/16
miḥnet çekmek	محنت چکمک	miḥnet keşiden	محنت کشیدن	patire travagli	332/16
veten	وطن	vaṭan	وطن	patria	332/17
ölke	الکه	ulke	الکه	patria paese	332/18
handansan	هاندن سن	ez ki cāy	از کجای	di che patria sei	333/1
hansı ölke	هانسی اولکه	kodām ulke	کدام الکه	di che patria sei	333/1
ḡerār bağlamak	قرار باقله مک	ḡarār besten	قرار بستن	patteggiare	333/2
ḡerār	قرار	ḡarār	قرار	patto	333/3
peymān	پیمان	peymān	پیمان	patto	333/3
bu ḡerār	بو قرار	be īn ḡarār	باین قرار	con questo patto	333/4
bu şerṭ	بو شرط	be īn şerṭ	بایت شرط	cun questo patto, con questa conditione	333/5
müḡette	مقطع	mukatta	مقطع	patto fatto	333/6
ferş	فرش	ferş	فرش	pavimento	333/7
ṭāvus	طاؤس	ṭāvus	طاؤس	pavone	333/8
delülük	دللولک	dīvānegī	دیوانگی	pazzia	333/9
uzaḥ 'aḡıldan	اوزاخ عقلدن	dūr ez 'aḡlest	دور از عقل است	e pazzia	333/10
delü	دلو	dīvāne	دیوانه	pazzo furioso	333/11
'aḡılsız	عقل سیز	bī 'aḡl	بیعقل	pazzo fuori di giudizio	333/12
az 'aḡıl	از عقل	kem 'aḡl, ebleh	کم عقل، ابله	pazzo, sciocco	333/13
nādān	نادان	nādān, ebleh	نادان، ابله	pazzo, sciocco	333/13
bīhūş	بیہوش	bīhūş	بیہوش	pazzo, insensato	333/14
bīḥūd	بیخود	bīḥūd	بیخود	pazzo fuori di se	333/15
günāh etmek	گناه اتمک	gonāh kerdn	گناه کردن	peccare	333/16
günāh miḡyār olmak	گناه مقیار اولمک	be gonāh-i murtekib şoden	بگناه مرتکب شدن	peccare	333/17
bendeden günāh baş vurmek	بنده دن گناه باش ورمک	ez bende gonāh ser zeden*	از بنده گناه سر زدن	peccare, venire in opera il peccato d'alcuno	333/18
günāh bulaşmış	گناه یولاش می‌ش	be gonāh ālūde şoden	بگناه آلوده شدن	peccare, imbrattarsi con peccati	333/19
günāh	گناه	gonāh, corm	گناه، جرم	peccato	333/20
me 'şiyet	معصیت	ma 'şiyet, corm	معصیت، جرم	peccato	333/20
günāh	گناه	gonāh-i mūrzerī	گناه مورزری	peccato originale	334/1
böyük günāh	بئوک گناه	gonāh-i kebīre	گناه کبیره	peccato mortale	334/2
kici günāh	کیجی گناه	gonāh-i şaḡīre	گناه صغیره	peccato veniale	334/3
baş günāh	باش گناه	gonāh-i serdefter	گناه سردفتر	peccato capitale	334/4

heyifdūr	حیف دور	heyfest	حیفست	e' un peccato, dicesi di qaulche cosa	334/5
gūnāhlu	کناه لو	gonāhkār	کناه کار	peccatore	334/6
āṣī	عاصی	muā' ṣī	معاصی	peccatore	334/6
getti	کتی	ziḥt	زفت	pece	334/7
ṣiṣek	شیشک	mīṣ	میش	pecora	334/8
ḫōbān	چوبان	ḫerānende, gūsfendān	چراننده، کوسفندان	pecoraro	334/9
guzı	قوزی	berre, beḫḫe-i mīṣ	بره، بچه میش	pecorello, agnello	334/10
kūnd fehṣ kīṣi	کندفهم کشی	merd-i kond fehṣ	مرد کند فهم	pecorone, huomo grossolano	334/11
örgeḫci	اورکدوچی	amūzānende, mu' allim	اموزاننده، معلم	pedagogo	334/12
yayaḡ leṣker	بیق لشکر	leṣker-i piyāde	لشکر پیاده	pedone, soldato a' piedi	334/13
yayaḡ	بیق	piyāde	پیاده	pedone, chi va' a' piedi	334/14
***	***	bedter	بدتر	peggio, e peggiore	334/?
bedter olmek	بدتر اولمک	bedter ṣoden	بدتر شدن	peggiore	334/15
girov	کرو	girov	کرو	pegno	334/16
doldurmek	دولدورمک	mūy kenden	موی کندن	pelare, cavar peli	334/17
boṣadmek	بوشادمک	per kenden	پر کندن	pelare, cavar le penne	334/18
tūk dūṣmek	توک دوشمک	mūy oftāden	موی افتادن	pedarsi, cade i peli	334/19
deri	دری	pūst	پوست	pelle	334/20
samūr	سمور	semūr	سمور	pelle fina di color leonato	335/1
sincāb	سنباب	sincāb	سنباب	pelle di color cenerino	335/2
***	***	ḥacc	حج	pellegrinaggio	335/?
ḥāci	حاجی	ḥāci	حاجی	pellegrino	335/3
sefer	سفر	sefer	سفر	pellegrino, viandante	335/4
ḡerīb	غریب	ḡarīb	غریب	pellegrino, forastiero	335/5
bīgāne	بیگانه	bīgāne	بیگانه	pellegrino, forastiero	335/5
tūrfe zād	طرفه زاد	ṭorfe ḫiz	طرفه چیز	pellegrina cosa, strana cosa maravigliosa	335/6
kürk tiken	کورک تکن	pūstin dūz	پوستن دوز	pelliccia	335/7
cerīme	جریمه	cerīme	جریمه	pena, che si paga alcun fallo	335/8
tāvān	تاوان	tāvān	تاوان	pena danno dato ad altri	335/9
siyāset	سیاست	siyāset	سیاست	pena supplicio	335/10

‘üğübet	عقوبت	‘ukūbet-i ‘ezāb	عقوبت عذاب	pena supplicio	335/10
sırğa	سرقه	gūšvāre	کوشواره	pendente, orecchino	335/11
başı aşağı	باشی اشقه	serāzīr	سرازیر	pendente, che pende all'ingiu'	335/12
***	***	āvīhte	آویخته	pendente, che sta' appesa	335/?
egri olmak	اکری اولمک	kec şoden	کج شدن	pendere da una parte	335/13
asılmış	اسلمش	āvīhte būden	اویخته بودن	pendere, star appeso	335/14
icerü yetişmek	لیجرو یتش مک	enderūn resīden	اندرون رسیدن	penetrare	335/15
***	***	be konh-i ma‘nā resīden	بکنه معنی رسیدن	penetrar 'all'intimo della significatione	335/?
tövbe eyleyen	توبه ایلین	tovbe konende	توبه کننده	penitente, chi fa' proposito non peccare	335/16
riyāzet çekmek	ریاضت جکمک	riyāzetkeş	ریاضت کش	penitente, hi travaglia il suo corpo	335/17
gice sa(h)layan	کیجه سالین	şebzindedār, ihyā dārende	شب زنده دار، احیا دارنده	peniteten, cigliante in oratione o'	335/18
tövbe	توبه	tovbe	توبه	penitenza	336/1
riyāzet ceken	ریاضت چکن	riyāzetkeşī	ریاضت کشی	penitenza, travaglio che si patisce	336/2
gice sahlamak	کجه ساخله مک	şebzindedārī	شب زنده داری	penitenza, viglia	336/3
***	***	***	***	penitenza che da il confessore, chefaret	336/?
guş ganadı	قوش قانادی	per-i morğ	پر مرغ	penna di uccello	336/4
gelem	قلم	qalem	قلم	penna, o'cannuccia, con cui scrivono l'orientali	336/5
eblağ	ابلق	eblağ	ابلق	pennacchio	336/6
cığa	جیقه	cīke	جیقه	pennacchio grande	336/7
tük gelem	توک قلم	qalem-i müy	قلم موی	pennello	336/8
ġanatlu	قانت لو	perdār	پرداز	pennuto, o'pennato	336/9
derdlü	دردلو	derdnāk	دردناک	penoso, doloroso	336/10
fikir dutmek	فکر دوتمک	fikr kerdn, endiše numūden	فکر کردن، اندیشه نمودن	pensare	336/11

bile bilürem	بیله بیلورم	mī pindārem, pindāštem	می پندارم، پنداشتم	pensare, puto lat.	336/12
gümān aparmek kimseye	کمان اپرمک کمسیه	ẓenn-i bed borden be kesī	ظَنّ بد بردن بکسی	pensermale d'alcuno	336/13
fikir	فکر	fikr	فکر	pensiero	336/14
endişe	اندیشه	endīşe	اندیشه	pensiero	336/14
tereddūd fikirde	تردد فکرده	tereddud der fikr	تردد در فکر	pensiero grave, ansioso	336/15
yaman gümān kimseye	یمان فکرده	bedẓenn bā kesī	بد ظن با کسی	pensiero malo di alcuno, mala opinione	336/16
***	***	mutemerrid-i fikr	متمرد در فکر	pensieroso, chi ha' diversi pensieri	336/?
peşmānlük	پشمان لوک	nedāmet, peşmānī	ندامت، پشمانی	pentimento	336/17
peşmān olmak	پشمان اولمک	nedāmet dāšten, peşmān būden	ندامت داشتن، پشمان بودن	haver pentimento	336/18
peşmān olan	پشمان اولن	nādim, peşmān	نادم، پشمان	pentito	336/19
***	***	***	***	peota, sorte di barca	336/?
issioṭ	اسی اوṭ	filfil	فلفل	pepe	337/1
oncün	اونجون	berāyi	برای	per, propter lar.	337/2
bizim ḥāṭir icün	بزم خاطر ایجون	ḥāṭir-i mā, ez berāyi mā	خاطر ما، از برای ما	per amor mio	337/3
meger	مکر	meger	مکر	per aventura, nunquid lat.	337/4
belke	بلکه	belke	بلکه	per aventura, nunquid lat.	337/4
sebeb	سبب	be sebeb	بسبب	per causa	337/5
cehete	جهته	be cihet	بجهت	per causa	337/5
bundan ötrü	بندن اوترو	benāberin	بنا برین	per il che	337/6
enseden	انسدن	ez 'aḳab	از عقب	per di dietro	337/7
ögden	اوکدن	ez pes	از پس	per di dietro	337/7
mişl	مئل	mişl	مئل	per esempio	337/8
mānend	مانند	mānend	مانند	per esempio	337/8
güc	کوج	be zūr	بزور	per forza	337/9
şiddet	شدت	be şiddet	بشدت	per forza	337/9
berklük	برک لوک	uştulum	اشنلم	per forza	337/9
sizün şefğetüvüz	سیزون شفقت اوز	şefekāt-i şomā	شفقت شما	per gratia vostra	337/10
siz lütfuvuz	سیز لطف اوز	be luṭf-i (şomā)	بلطف	per benignita vostra	337/11
sizü keremünüz	سیزو کرمنوز	be kerem-i şomā	بکرم شما	per benignita vostra	337/11
ḫilāf	خلاف	be ḫilāf	بخلاف	per il contrario, l'altra parte	337/12
'eks	عکس	ber 'aks	برعکس	per il contrario, l'altra parte	337/12
kicmiş	کیچ میش	der gozeşte	در گذشته	per il passato	337/13

gelici	کلیجی	der āyende	در آینده	per l'avvenire	337/14
bundan ötrü	بندن اترو	be vāṣiṭe īn ki ez īn sebeb, ez īn cihet, ez īn rehgozer	بواسطه این که ازین سبب، از بجهت، ازین رهگذر	per questa causa, per questa ragione	337/15
andan ötrü	اندن اترو	be cihet īn ki	بجهت اینکه	per ragione di questo che	337/16
neşün	نشون	çī rā	چرا	per che? interrogativo	337/17
andan ötrü ki	اندن اترو که	zīrā ki	زیرا که	percio' che	337/18
neşün yoḥ	نشون یوخ	çī rā ne	چرا نه	peche no?	337/19
ṭe'n	طعن	ṭa'n	طعن	percossa con spada, bastone, o'lancia	338/1
žerb	ضرب	žerb	ضرب	percossa con spada, bastone, o'lancia	338/1
şallāğ vurmek	شلاق ورمک	şellāk zeden	شلاق زدن	percuotere, dar delle percosse conbastone sferza, o simile	338/2
kötek vurmek	کتک ورمک	kotek zeden	کتک زدن	percuotere, dar delle percosse conbastone sferza, o simile	338/2
vuraram	وره رم	mī zenem	میزنم	percuotere, battere	338/3
vurdum	وردم	zedem	زدم	percuotere, battere	338/3
döyerem	دیرم	mī kūbem	میکوبم	percuotere, si' la fucina, oro o' ferro, o'vero anco la porta	338/4
döydüm	دیدم	kūftem	کوفتم	percuotere, si' la fucina, oro o' ferro, o'vero anco la porta	338/4
az etmek	از اتمک	kem kerdn	کم کردن	perdere, smarrire	338/5
öz mālın nābūd etmek	اوز مالین نابود اتمک	māl-i ḥōd nābūd kerdn	مال خود نابود کردن	perder la robba	338/6
***	***	ziyān kerdn, noḡṣān keṣīden	زیان کردن، نقصان کشیدن	perdere come in mercantia	338/?
uduzmek oyunda	ادوزمک این ده	baḡten der bāzī	باختن در بازی	perder nel givoco	338/7
yüzi acılmek	یوزی اجل مک	rūy bāz ṣoden	روی باز شدن	perder la pudicitia	338/8
bīḡeyā olmak	بیحیا اولمک	bīḡeyā ṣoden	بیحیا شدن	perder la pudicitia	338/8
elden getmek	الدين گتمک	ez dest der reften	از دست در رفتن	perdersi, uscir dalle mani	338/9
fövt etmek	فوت اتمک	fövt kerdn vaḡt	فوت کردن وقت	perder il tempo	338/10

az	از	kem	کم	perdita, smarrimento	338/11
māl nābūd etmek	مال نابود اتمک	māl-i nābūd, foyt-i māl	مال نابود، وقت مال	perdita di robba	338/12
nōğšān	نقصان	noğšān	نقصان	perdita, danno, jactura lat.	338/13
ziyān	زیان	ziyān	زیان	perdita, danno, jactura lat.	338/13
mehleke	مهلكه	mehleke	مهلكه	perditione	338/14
ziyāret	زیارت	ziyāret	زیارت	perdonanza a' qualche luogo di devotione	338/15
kicerem	کیجرم	mī āmurzem	می آمرزم	perdonare, si intende de dio che dona i peccati	338/16
kicdim	کیجدم	āmurzīdem	امرزیدم	perdonare, si intende de dio che dona i peccati	338/16
bağuşlaram	باخس لرم	mī bağšem, bağşīdem	می بخشم، بخشیدم	perdonare, rimettere, condonare, indulgere	338/17
‘efv heṭṭi günāh cekmek	عفو خطی گناه جکمک	heṭṭ-i ‘afv ber gonah keşiden	خط عفو بر گناه کشیدن	perdonar il peccato	338/18
kū(s)tāhlūk	کتاح لوک	gostāḥī	کستاخی	perdonatemi, sidice contradicedo, o'dando fastidio	339/1
teğşir bağuşlayan	تقصر باخوشلین	tağşir bağşīd	تقصیر بخشید	perdonatemi il mancamento	339/2
bağuşlamek	باخوشله مک	bağşāyış, ‘afv, mağfīret	بخشایش، عفو، مغفرت	perdono, remissione, indulgenza	339/3
bağ(uş)la	باخله	āmurziş	امرزش	perdono di peccati	339/4
***	***	***	***	perfectionament o dell'opera, ultima mano	339/?
tamāmluḥ	تمام لوخ	temāmī	تمامی	perfettione	339/5
kāmīllūk	کامل لوک	kāmīlī	کاملی	perfettione	339/5
***	***	temām, kāmīl	تمام، کامل	perfetto	339/?
başa gelmiş	باشه کلمش	be ser āmede, be ser cīr resīde*	بسر آمده، بسر جیر رسیده	perfetto, gionto al sommo d'alcuna cosa	339/6
dārbest	داربست	dārbest	داربست	pergola	339/7
belā	بلا	belā	بلا	pericolamento, disastro	339/8
heṭer	خطر	heṭer	خطر	pericolamento, disastro	339/8
heṭer	خطر	heṭer	خطر	pericolo	339/9

cān ḥeṭeri	جان خطری	ḥeṭer-i cān	ختر جان	pericolo della vita	339/10
ḥeṭerlū	خترلو	ḥeṭernāk, ḥetir	خطرناک، خطیر	pericoloso	339/11
nābūd olmak	نابود اولمک	nābūd ṣoden	نابود شدن	perire, mancare	339/12
fenā olmak	فنا اولمک	fenā ṣoden	فنا شدن	perire, mancare	339/12
inci	انجی	morvārīd	مروارید	perla	339/13
inci dānesi	انجی دانسی	ḥeb-i morvārīd	حب مروارید	perla	339/14
ḡalan	قالن	māndegār	ماندگار	permanente	339/15
pāydār	پایدار	pāydār	پایدار	permanente, stabile	339/16
ḡalıcı	قالجی	māndegārī	ماندکاری	permanenza	339/17
***	***	pāydārī	پایداری	permanenza, stabilita'	339/?
ḥalāl	حلال	ḥelāl	حلال	permesso, lecito	339/18
mübāḥ	مباح	mubāḥ	مباح	permesso, lecito	339/18
***	***	***	***	permettere, lasciare, tollerare	340/?
rūḥṣet vermek	رخصت ورمک	roḥṣet dāden	رخصت دادن	permettere, dar licenza	340/1
gebu derice*	کبو دریجه	kebk-i derī	کبک دری	pernice	340/2
gūlābī	کلابی	golābī	کلابی	pero, sorte di frutto	340/3
emrud	امرود	emrūd	امرود	pero, sorte di frutto	340/3
***	***	***	***	perpendicolare	340/?
hemişe	همیشه	cāvidāne	جاودانه	perpetuamente	340/4
dāim	دایم	dāim	دایم	perpetuamente	340/4
sermedlūk	سرمدلوک	cāvid, sermedi	جاود، سرمدی	perpetuo	340/5
ense eyleyen	انسه ایلین	tā' kib konende	تعاقب کننده	persecutore	340/6
ense eyleyici	انسه ایلیجی	tā' kib kerdēn, der pey būden	تعاقب کردن، در پی بودن	persequitare	340/7
āzār ceken	آزار جکن	āzārkeş	آزارکش	persequitato	340/8
mükerrer	مکرر	mukerrer	مکرر	perseverante, continuo	340/9
mükerrerlūk	مکررلوک	mukerrerī	مکرری	perseveranza, continuatione	340/10
bel bağlamış yağşı işe	بل باقله میش یقشی اشه	mukerrerī beste kāmēt der nikūkārī	مکرری بسته قامت در نکو کاری	perseveranza nel bene	340/11
mükerrer olmak	مکرر اولمک	mukerrer būden	مکرر بودن	perseverare, continuare	340/12
'ecem ölkesi	عجم اولکه سی	ulke-i 'acem, bilād-i fārs	الکه عجم، بلاد فارس	persia	340/13
'ecemī	عجمی	'acemī, kızılbaş	عجمی، قزلباش	persiano	340/14
fārs	فارس	fārsī, kızılbaş	فارسی، قزلباش	persiano	340/14
şeftalu	شفتالو	şeftālū	شفتالو	persico, frutto noto	340/15
kimse	کمسه	kes, şeḥsī	کس، شخصی	persona	340/16

mövcüd	موجود	mevcüd	موجود	persona, supposito	340/17
hüccet etmek	حجت اتمک	hoccet kerdən	حجت کردن	persuadere, esortare	340/18
vücüd	وجود	mevcüd	موجود	persone, cioe' la mia persona il mio corpo	340/19
kimseni bir zāda getirmek	کمسنی بر زاده کترمک	kesi rā ber çizī āverden	کسی را بر چیزی آوردن	persuadere, indurre	340/20
***	***	***	***	pertinace	340/?
söz	سوز	seht-i gomān	سختی کمان	pertinacia	341/1
gümān	کمان	seht-i gomān	سختی کمان	pertinacia	341/1
gümrah etmek	کمره اتمک	gomrah kerdən	کمره کردن	pervertire, disviare	341/2
gümrah olmuş	کمره اولمش	gomrah kerde şode	کمره کرده شده	pervertito, disviato	341/3
berk	برک	seht	سخت	pesami, mi e'grave, e'cosa dura	341/4
müşkül	مشکل	muşkilest be men	مشکلهست بمن	pesami, mi e'grave, e'cosa dura	341/4
ağır	اقر	sengin, giran	سنکین، کران	pesante	341/5
berāber eylerem	برابر ایلرم	mī sencem, sencidem	می سنجم، سنجیدم	pesare con bilancia, o'stadera	341/6
cekerem	جکرم	mī keşem	می کشم	pesare con bilancia, o'stadera	341/7
cekdım	جکدم	keşidem	کشیدم	pesare con bilancia, o'stadera	341/7
ağır olmak	اقر اولمک	sengin būden	سنکین بودن	pesare, esser pesante	341/8
yük	یوک	bār	بار	peso, somma	341/9
daş terāzū	دش ترازو	seng-i terāzū	سنک ترازو	peso, cioe' sasso, con cui si pesa	341/10
bir el daş	بر ال دش	yek dest seng	یکدست سنک	convertito di pesi usato in persia	341/11
bir batman daş	بر بطن داش	seng-i yekmen	سنک یکمن	peso di una mano di aspahan, che sono circa 12. libre di 12. once	341/12
yarun batman daş	یارون باطن داش	seng-i nımmen	سنک نیم من	peso di mezza mano, cioe' sei libre	341/13
dört batman daş	دورت باطن داش	seng-i se çehār yek	سنک سه چهار یک	peso di tre quarti di mano 9. libre	341/14

bir cerek daş	بر جرک داش	seng-i şad direm, yek çehār yek	سنگ صد درم، یکچهار یک	peso di un quarto di mano 3. libre	341/15
yarım cerek daş	یارم جرک داش	seng-i pencāh, nīm u çāryek	سنگ پنجاه، نیم، چار یک	peso di mezzo quarto, che sono una libra e mezza	341/16
igirmi batman daş	اکرمی باتمن داش	seng-i bīst, penç-i nişfe nīm u çāryek	سنگ بیست، پنج نصفه نیم چار یک	peso di una decima sesta parte di mano 9. once	341/17
terāzū	ترازو	terāzū, mizān	ترازو، میزان	bilancia, con cui si pesa	341/18
mişğāl terāzū	مثقال ترازو	terāzū-yi mişğāl	ترازوی مثقال	bilancetta da once, cioe' da pesar cose minute	341/19
bir dürem	بر دورم	yek derem, yek mişğāl	یکدرم، یک مثقال	oncia una	341/20
üç mişğāl	اوج مثقال	se mişğāl	سه مثقال	once tre che sono un derem detto in persia	341/21
bir mişğāl	بر مثقال	yek mişğāl	یکمثقال	***	342/1
dānek	دانک	dānek	دانک	***	342/2
balıġ avlamek	بالغ اولمک	şayd, şikār-i māhī kerdn	صید، شکار ماهی کردن	pescare	342/3
***	***	māhīgīr, ziyād- i māhī	ماهی گیر، زیاد ماهی	pescatore, cacciatore di pesci	342/?
balıġ	بالغ	māhī	ماهی	pesce	342/4
bir ḥovz-i balıġ	بر حوض بالغ	ḥovz-i māhī	حوض ماهی	peschiera	342/5
ḥūt bürc(i)	حوت برج	borc-i ḥūt	برج حوت	pesci, segno celesto	342/6
balıġ satan	بالغ ساتن	māhī furuş	ماهی فروش	pesciarolo, venditor di pesci	342/7
yumuşadmek	یوموشادمک	nerm kerdn, ḥord kerdn	نرم کردن، خورد کردن	pestare, sminuzzare, frangere	342/8
döyerem	دیرم	mī kūbem	میکوبم	pestare, battere nel mortaro o'simile	342/9
döydüm	دیدم	kūftm	کوفتم	pestare, battere nel mortaro o'simile	342/9
***	***	***	***	pestar con i piedi	342/?
tā'ūn	طاعون	tā'ūn	طاعون	peste, mortalita'	342/10
ölüm	اولوم	tā'ūn	طاعون	peste, mortalita'	342/10
heven destesi	هون دسته سی	deste-i hāven	دسته هاون	pestone di mortaro	342/11
iste	استه	ṭaleb	طلب	petitione	342/12
osurmek	اوسورمک	gūz	کوز	peto, correggia	342/13

***	***	***	***	petrosello, herba si mangia	342/?
darah̄lamek	درخ له مک	şāne kerden	شانه کردن	pettinare	342/14
darah̄	درخ	şāne	شانه	pettone	342/15
gögüz	کوکوز	sīne, şedr	سینه، صدر	petto	342/16
gögüz bağı	کوکوز باغی	sīnebend	سینه بند	pettorale, con chi si benda il petto	342/17
pārça	پارچه	pārçe	پارچه	pezza di tela	342/18
lūlepuç	لوله پیچ	lūlepoç	لوله پیچ	pezza di tela dina, piegata milongo	342/19
pīne	پینه	pīne	پینه	pezza, rappezzare alcuna cosa	342/20
***	***	pāre	پاره	pezzo	343/?
pārça	پارچه	pārçe	پارچه	pezzo di canta, tela, o'simile	343/1
rüg'e	رقعه	roḡ'e	رقعه	pezzo di canta, tela, o'simile	343/1
pārça etmek	پارچه اتمک	pārçe-i nān	پارچه نان	pezzo di pane	343/2
loğma	لقمه	loḡme	لقمه	pezzo di pane, boccone di pane	343/3
tike etmek	تکه اتمک	tikke-i nān	تکه نان	pezzo di pane, boccone di pane	343/3
rižādār	رضادار	rižā dārem	رضا دارم	piace mi, ho' sodisfattione	343/4
rāžī	راضی	rāžiem	راضی ام	piace mi, sono sodisfatto, contento	343/5
hoşnūdam	خشنودام	hoşnūdem	خشنودم	piace mi, sono sodisfatto, contento	343/5
rāžī etmek	راضی اتمک	rāžī kerden	راضی کردن	piacere, sodisfare	343/6
hoşnūd etmek	خشنود اتمک	rižā dāden	رضا دادن	piacere, sodisfare	343/6
senden rāžīyam	سندن راضی ام	ez tō rāžīyem	از تو راضیم	tu mi piace, sono sodisfatto di te	343/7
rižā	رضا	rižā	رضا	piacere, sodisfattione	343/8
hoşnūd olmak	خشنود اولمک	hoşnūdi	خشنودی	piacere, sodisfattione	343/8
yağşı	یقشی	hōṣī, nāz	خوشی، ناز	piacere, voluptas, latine	343/9
yağşı olmak	یقشی اولمک	hōṣā-yi nef̄s-i emmāre	خوشای نفس اماره	piaceri sensuali disordinati	343/10
mülāyim	ملایم	mülāyim	ملایم	piacevole	343/11

meğbûl	مقبول	mağbûl	مقبول	piacevole, grato, che piace o'gli altri	343/12
mülâyimet	ملاييمت	mulâyimet	ملاييمت	piacevolezza	343/13
mülâyimetlûgin	ملاييمت لوکين	be mulâyimet	بملاييمت	piavolmente, corpiacevolezza	343/14
yara	ياره	zeħm, cerâhat	زخم، جراحت	piaga	343/15
rîşe	ريشه	rîş, cerâhat	ريش، ، جراحت	piaga	343/15
yara vurmek	ياره ورمک	zeħm zeden	زخم زدن	piagare, dar ferita	343/16
yaralu	ياره لو	zeħmdâr	زخمدار	piagato, che tiene piaga	343/17
yara yemek	ياره يمک	zeħm hörden	زخم خوردن	esser piagato, ricaver piaga	343/18
öldürmek*	اولدورمک	koşterâş	کش تراس	piallo grande, stromento da falegname	343/19
***	***	rende	رنده	piallo mediocre	343/?
***	***	çâr-i efzâr	چار افزار	piallo piccolino	344/?
yedi ulduz seyr iden	يڊى اولدوز سير ايدن	kevkeb-i seb'e-i seyyâre	کوکب سبعة سياره	pianeta	344/1
ağlamek	اقله مک	girye kerdn	کريه کردن	piangere	344/2
ağla[la]ram	اقله لرم	mî giryem	میکريم	piangere, item	344/3
ağladım	اقلدم	girîstem	کريستم	piangere, item	344/3
***	***	hemvâr	هموار	piano	344/?
el keff	ال کف	keff-i dest	کف دست	pianta di mano	344/4
ayağ keff	ايق کف	keff-i pâ	کف پا	pianta di piedi	344/5
bitmelü	بتملو	nebâtât	نباتات	pianta germoglio della terra	344/6
buta	بوته	bûte, bone	بوته، بُنه	pianta d'herba	344/7
ğedd	قد	nihâl	نهال	pianta d'albero	344/8
ûze(r)lûk	اوزه لوک	isporze	اسپرزه	pianta gine sorte d'herba	344/9
bâr u teng*	بار تنک	bâr u teng*	بار تنک	pianta come pianta gine ma' con le foglie piu' piccole	344/10
oturram	اوترم	mî nişândem	می نشاندم	piantare	344/11
oturdum	اوتردم	nişândem	نشاندم	piantare	344/11
ağla	اقله	girye	کريه	pianto	344/12
zârî	زارى	zârî	زارى	pianto uppliehevole	344/13
hemvâr yer	هموار ير	zemîn-i hemvâr	زمین هموار	pianura	344/14
ne' (l)beki	نعيكى	na' l'bekî	نعليكى	piatto	344/15
boşgab	بيشقاب	boşqab	بوشقاب	piatto grande	344/16
ţabağ	طبق	ţabağ	طبق	piatto di legno, o' rame largo	344/17
hon	خوان	hân	خوان	piatto grande di legno, piatto grande, o bacile	344/18

				da lavar le mani	
hınca	خوانجه	hānçe	خوانچه	piatto grande di legno, piatto grande, o bacile da lavar le mani	344/18
meydān	میدان	meydan	میدان	piazza	344/19
bāzār	بازار	bāzār	بازار	piazza di mercanto	344/20
***	***	kalācāre	قلاجاره	pica, gazza	345/?
kici	کیچی	kūçek, şağire	کوچک، صغیره	piccolo, piccone di ferro da romper muri	345/1
bit	بت	şipış	شپیش	pidocchio	345/2
ayağ	ایق	pā	پا	piede	345/3
ţomar etmek	زومار اتمک	ţumār kerdn	طومار کردن	piegare, viluppare	345/4
bükmek	بوکمک	tāh kerdn	تاه کردن	pigare, doppiare	345/5
sararam	سره رم	mī peçem	می پچم	piegare, rinvolgere	345/6
sardım	سردم	peçidem	پچیدم	piegare, rinvolgere	345/6
deste kâğız	دسته کاغذ	deste-i kâgez	دسته کاغذ	piego di lettere	345/7
çoğ	چوخ	por	پر	pieno	345/8
kerāmet	کرامت	kerāmet	کرامت	pieta'	345/9
kerīmlük	کریم لوک	kerīmī	کریمی	pieta'	345/9
kerīm	کریم	kerīm	کریم	pietoso	345/10
daş	داش	seng	سنگ	pietra	345/11
giymetlü daş	قیمت لو داش	seng-i girānbahā, kıymetī	سنگکرانبها، قیمتی	pietra pretiosa	345/12
pāzeher daşı	پازهر داشی	seng-i pāzeher, seng-i fādzeher	سنگ پا زهر، سنگ فادزهر	pietra bezzuarro	345/13
mehek daşı	محک داشی	seng-i mihek	سنگ محک	pietra di paragone	345/14
şebe daşı	شبه	seng-i şebe	سنگ شبه	pietra nera, sorte di pietra stimata	345/15
ayağ daşı	اسق داشی	seng-i pā	سنگ پا	pietra pomice	345/16
hürde daş	خرده داش	seng-i rīze	سنگ ریزه	piettricciola	345/17
kirāye	کرایه	kirāye	کرایه	piggion di casa	345/18
dutaram	دوترم	mī girem	میگیرم	pigliare	345/19
dutdum	دوتدم	giriftem	گرفتم	pigliare	345/19
‘ibret dutmek	عبرت دوتمک	‘ibret giriften	عبرت گرفتن	pigliar esempio dall'altrui successo	346/1
hesāb almak	حساب المک	hesāb giriften	حساب گرفتن	pigliar i conti	346/2
fürşet almak	فرصت المک	forşet giriften	فرصت گرفتن	pigliar l'occasione, che si offerise	346/3

irelū almak	ایرلو المک	çon pîş âyed	چون پیش آید	pigliar l'occasione, che si offerise	346/3
ne geder tendür issidür çörek yapuşdurmek	نقدر تندور اسیدور چورک یاپوشدورمک	tā tenūr germest nān mī bāyed çespāniden	تا تنور گرمست نان میباید چسپانیدن	bisogna pigliar l'ocasiare in gfronte, bisogna vatter il chiotto fui che e caldo	346/4
endāze almak	اندازه المک	endāze giriften	اندازه گرفتن	pigliar la misura	346/5
lenger salmek	لنکر سالمک	lenger endāhten	لنکر انداختن	pigliar porto, gittar l'ancora	346/6
ezber etmek	ازبر اتمک	ber kerdēn hōd çizī rā giriften	بر کردن خود چیزی را گرفتن	pigliar alcuna cosa sopra di se	346/7
menim boynuma olsun	منم بونیمه اولسون	ber gerden-i men bāsed	بر کردن ما باشد	lo piglio sopra di mepigliarsi fastidio	346/8
ğem yemek	غم یمک	ğam hōrden	غم خوردن	pigliarsi fastido	346/9
yecūc mecūc	یاچوج، ماجوج	yecūc mecūc	یاچوج ماچوج	pigmeo	346/10
cōlmek	جولمک	dīg	دیک	pignata	346/11
fitile	فتیله	fitile	فتیله	pignatino	346/12
kāhıllūk	کاهل لوک	kāhili, girānī	کاهلی، کرانی	pigritia	346/13
tenbel	تنبل	tenbel	تنبل	pigro, poltrone	346/14
kāhıl	کاهل	kāhil	کاهل	pigro, poltrone	346/14
lundī*	لندی	londī	لندی	pigro, poltrone	346/14
heb	حب	hebb	حب	pillola	346/15
kāc	کاج	kāc	کاج	pino, albero noto	346/16
yemiş kācı	یمش کاجی	mīve-i kāc, bār-i kāc	میوه کاج، بار کاج	pigno, frutto del pino	346/17
kāc tohum	کاج تخم	tohum-i kāc	تخم کاج	pignuolo	346/18
yağış	یاقش	bārān	باران	pioggia	346/19
yağış gelmek	یاقش کلمک	bārān āmeden, bārīden	باران آمدن، باریدن	piovare	346/20
şebbere	شبره	şebperek, huffāş	شب پرک، خفاش	pipistrello, nottola	347/1
püste	پسته	piste	پسته	pistacchio, sorte di frutto	347/2
şüret çeken	صورت چکن	şüretkeş	صورتکش	pittore, chi fa' quadri	347/3
neğgāş	نقاش	nekkāş	نقاش	pittore, miniatore	347/4
neğgāşlūk	نقاش لوک	nekkāşī	نقاشی	pittura	347/5
artuḥlūk	ارتوخ لوک	pīster, ziyāder	پیشتر، زیادتر	piu' avanti	347/6
***	***	pīster	پیشتر	piu'	347/?
artuḥ hamı vağt	ارتوخ هامی وقت	ziyād ez heme vağt	زیاد از همه وقت	piu' che mai	347/7
davarcuhsız	دوارجوخ سیز	nāenbān	نا انبان	piva piena di i cento stromento, sonare che si	347/8

				tiene sotto il braccio	
balabān	بلبان	balabān	بلبان	piva, altro stromenta da bocca	347/9
cimdik	جمدیک	nişkunc, nīlek giriften	نشکنج، نیلک گرفتن	pizzicare, dar pizzicone	347/10
cimdik	جمدیک	nişgunc, nīlek	نشکنج، نیلک	pizzione	347/11
acuḥdan aṣāğa getirmek	اجوخن اشقه کترمک	ez ḡaḏab furū āverden, ḡaḏab kesī rā ḥamūş kerdên	از غضب فرو آوردن، غضب کسی را خموش کردن	placare, far che alcuno lasci l'ira	347/12
acuḥdan aṣāğa oturmek	اجوخن اشقه اوترمک	ez ḡaḏab furū nişesten	از غضب فرو نشستن	placar il dolore	347/13
mülāyim olunmuş	ملایم اولون میش	mülāyim kerde şode	ملایم کرده شده	placarsi, lasciar l'ira	347/14
acuḥdan aṣāğa oturmuş	اجوخن اشقه اوترمیش	ez ḡaḏab furū nişesten	از غضب فرو نشستن	placato, redoluto	347/15
***	***	***	***	placato, chi ha' lasciato l'ira	347/?
cinār	جنار	çenār	چنار، دلب	platono, sorte d'albero	347/16
dulb	دلب	dolb	دلب	platono, sorte d'albero	347/16
eflātūn ḥekīm	افلاطون حکیم	eflātūn ḥekīm	افلاطون حکیم	platone filosofo	347/17
elnās āmsī*	الناس امسی	‘evāmu’ n-nās	عوام الناس	plebbe	347/18
āmū’ n-nās kişi	ام لنای کیشی	merd-i ‘evāmu’ n-nās	مرد عوام الناس	plebeo	347/19
ay bedri	آی بدری	bedr-i kamer, mā-yi bedr	بدر قمر، ما بدر	plenilunio	347/20
endek	اندک	endek	اندک	pochetto	348/1
endek zamān	اندک زمان	endek zemān	اندک زمان	pochetto di tempo	348/2
müddet	مدت	muddet	مدت	pochetto di spatio di tempo	348/3
az[lu]luḥ	ازلولوخ	***	***	pochissimo	348/4
kemterīn	کمترین	kemterīn	کمترین	pochissimo	348/5
az	از	kem	کم	poco	348/6
mertebe mertebe	مرتبه مرتبه	mertebe mertebe	مرتبه مرتبه	poco a' poco, gradatium. lat.	348/7
āsta āsta	آسته آسته	āheste āheste	آهسته آهسته	poco a' poco, pian piano	348/8
müddetdür	مدتدور	muddetīest	مدتی است	poco fa'	348/9
bir zamāndan sora	بر زماندن سوره	ba'd ez endek zemān	بعد از اندک زمان	poco dopo	348/10
yaḥun buna	یاخون بونه	nezdik be in	نزدیک باین	poco meno, quasi	348/11
endek az	اندک از	endek kemter	اندک کمتر	poco meno, un poco manco	348/12
endek coḡdur	اندک جوقدور	endek pīşter	اندک پیشتر	poco piu'	348/13
az coḡ	از جوخ	kem u pīş	کم و پیش	poco piu' o'meno	348/14

tehmīnen	تخمینا	tehmīnen	تخمنا	poco piu' o' meno in circa	348/15
endek vaġdūr	اندک و قدور	endek vaq̄tīest	اندک وقتی است	poco tempo fa'	348/16
cāhil	جاهل	cāhil	جاهل	poco pratico	348/17
mevzūn	موزون	mevzūn	موزون	poesia, metro	348/18
neẓm	نظم	neẓm	نظم	poesia	348/19
ṣā'ir	شاعر	ṣā'ir	شاعر	poeta	348/20
neẓm	نظم	nāẓim	ناظم	poeta	348/20
cūnki	چونکه	çōnki	چونکه	poi che	348/21
andan sora	اندن سوره	ba'd ez ān ki	بعد از آنکه	poi che, doppio che	348/22
arı etmek	آری اتمک	pāk kerdēn	پاک کردن	polire, far netto	349/1
pākīze etmek	پاکیزه اتمک	pākīze sāḥten	پاکیزه ساختن	polire, far netto	349/1
cilā vermek	جلا ورمک	cilā dāden	جلا دادن	polire, dar il lustro	349/2
ṣāf etmek	صاف اتمک	ṣāf kerdēn	صاف کردن	polire, dar il lustro	349/2
pākīze	پاکیزه	pākīzegī	پاکیزه کی	politia, nettezza	349/3
pākīzelük	پاکیزه لوک	pākī	پاکی	politia, nettezza	349/3
pākīze	پاکیزه	pākīze	پاکیزه	polito, netto purificato	349/4
ṣāf olunmuş	صاف اولون میش	ṣāf kerde ṣode	صاف کرده شده	polito, lustro	349/5
rüg'e	رقعه	roḡ'e	رقعه	polizza, schedula lat. piglietto	349/6
ġebāle	قباله	ķebāle	قباله	polizza, o'istrumento, che si fa' nell contrattare	349/7
temessük-i ḥevāle	تمسک حواله	temessuk-i ḥevāle	تمسک حواله	polizza di cambio	349/8
temessük	تمسک	temessuk	تمسک	polizza di riceunta	349/9
ġebẓ	قبض	ķabẓ	قبض	polizza di quietanza	349/10
iyne	اینه	lihī	لیهی	pollacco	349/11
ġuṣ evi	قوش اوی	ḥāne-i morġ	خانه مرغ	pollaro, gallinaro, stanza di galline	349/12
ġuṣ cūcesi	قوش کوچسی	cōce-i morġ	جوجه مرغ	pollastrello, polcino	349/13
ḥo(r)ūs beççe	خوسبچه	ḥorūsbeççe	خروسبچه	pollastro galluzza	349/14
cūçe	جوجه	cōce	جوجه	polledro, o'altro animalletto	349/15
bala	باله	beççe	جچه	polledro, o'altro animalletto	349/15
ḥatre kürre	ختره کرّه	korre-i ḥer	کرّه خر	polledro di asino	349/16
ölkelü	الکلو	ulke-i lihī	الکه لیهی	pollonca, paese d'europa	349/17

süstī	سستی	şostī	شُستی	polmone	349/18
gūṭb	قطب	kuṭb	قطب	polo	349/19
şimā(l) gūṭbi	شما قطبی	kuṭb-i şimālī	قطب شمالی	polo artico	349/20
cenūbī	جنوبی	kuṭb-i cenūbī	قطب جنوبی	polo antartico	349/21
ayağ girdesi	ایق کرده سی	girde-yi pā	کرده پا	polpa di gamba	350/1
her yemiş eti	هر یمش اتی	gūšt-i her mīve	کوست هر میوه	polpa di qualsivoglia frutto	350/2
***	***	nabż, moç	نبض، مچ	polso	350/?
lundī	لندی	londī	لندی	poltrone pigro	350/3
tenbel	تنبل	tenbel	تنبل	poltrone pigro	350/3
yüreksiz	یورکسیز	bīdil	بیدل	poltrone, vile, senza animo	350/4
gorḥan	قورخان	tersān	ترسان	poltrone, vile, senza animo	350/4
tenbelluḥ	تنبل لوخ	tenbelī	تنبلای	poltroneria, pigrizia	350/5
lundīluḥ	لندی لوخ	londigerī	لندی کری	poltroneria, pigrizia	350/5
yüreksiz	یورک سیز	bīdilī	بیبدلی	poltronaria, viltà di animo	350/6
cigersiz	جیکرسیز	bīcigerī	بیجگری	poltronaria, viltà di animo	350/6
toz	توز	gerd, gubār	کرد، غبار	polvere	350/7
bārūt	باروت	bārūt	باروت	polvere d'archi bugio	350/8
ağuzotı	آغوز اوتی	ağuzotı	آغوز اوتی	polvere di archibugio minuto	350/9
gum	قوم	rīg	ریک	polvere, arena	350/10
gum yeri	قوم یری	rīgdān	ریک دان	polverino	350/11
gabaḥ yağı	قباخ یاقی	rovgen-i gerd	روغن کرد	pomata, o'simile unguento	350/12
alma	المه	sīb	سیب	pomo	350/13
sallanmek	سلن مک	ḥorāmendegī	خرامندگی	pompa	350/14
sallanan	سلانن	ḥorāmente, be nāz revende	خرامنده، بناز رونده	pomposo, chi va' con pompa	350/15
***	***	mağrib	مغرب	ponente, parte del mondo	350/?
çārvadār	چارودار	çārvadāl	چارودال	pongelo, o poncello pungere l'asino	350/16
körpü	کورپو	pel-i āb	پل آب	ponte	350/17
ağac körpü	اچ کورپو	pel-i çübīn ber dāštenī	پل چوبین بر داشتنی	ponte di egno levatojo	350/18
cānver	جان ور	cīnved	جیند	ponte stretto come un filo di spada, sopra delquale di cono a' mahomettani, che nel giorno	351/1

				del giudicio passaranno li guisti al paradiso et i peccatori non potendo cascheramco nel inferio	
dar etmek	دار اتمک	teng kerdên	تنگ کردن	pontellare, metter potello	351/2
egitme etmek*	اکتما اتمک	muttekâ kerdên	متکا کردن	pontellare, appoggiare	351/3
dar ‘imâret	دار عمارت	teng ‘imâret	تنگ عمارت	pontello di fabrica	351/4
düşâhe tekye içün	دوشاخه تکیه ایچون	dōşâhe berâyî tekye-i dirâht	دوشاخه برای تکیه درخت	pontello di albero, forcina con cui si sostenta un albero	351/5
***	***	‘evâmî	عوامی	popolare, cosa dei popola commune	351/?
âbādân etmek	آبادان اتمک	âbādân kerdên	آبادان کردن	populare, far populato	351/6
me‘mûr etmek	معمور اتمک	ma‘mûr sâhten	معمور ساختن	populare, far populato	351/6
me‘mûrlük	معمورلوک	ma‘mûrî	معموری	popo[po]lation e	351/7
me‘mûr	معمور	ma‘mûr	معمور	popolato	351/8
âbādân	آبادان	âbādân	آبادان	popolato	351/8
cemî‘ helâyiğ şehr	جميع خلائق شهر	cumhûr, helâyiğ-i şehr	جمهور خلائق شهر	popolo	351/9
baş darâğ	باش درخ	şâne-i ser-i keştî	شانه سر کشتی	poppa di nave	351/10
hurfê	خرفه	hurfê	خرفه	porcacchia, sorte di herba	351/11
donuz	دؤنوز	hûk, hınzîr	خوک، خنزیر	porco, animal noto	351/12
kirpi	کرپی	hârpoşt	خارپشت	porco spinoso	351/13
tosbağa	توسباقه	seng-i somâğ	سنگ سماق	porfido, sorte di pietra fina	351/14
goyaram	قویرم	mî nihem	می نههم	porre, mettere	351/15
goydum	قویدم	nihâdem	نهادم	porre, mettere	351/15
goyaram	قویرم	mî gozârem	میگذارم	porre, lasciare, si usa in persia in luogo di porre	351/16
goydum	قویدم	gozâstem	کذاشتم	porre, lasciare, si usa in persia in luogo di porre	351/16
berteref etmek	برطرف اتمک	berţaraf kerdên	برطرف کردن	porre da banda	351/17

fikir etmek	فکر اتمک	tefekkur şoden	تفکر شدن	porre tutto il pensiero in alcuna cosa	351/18
teveccüh etmek	توجه اتمک	be teveccuh-i temām der bāb- 1 çīzī	بتوجه تمام در باب چیزی	porre tutto il pensiero in alcuna cosa	351/18
müteveccih olmak	متوجه اولمک	muteveccih şoden, be neẓer-i temām	متوجه شدن، بنظر تمام	porre tutta l'attenzione	351/19
yere getirmek	یره کترمک	be cā āverden	بجا آوردن	porre in esecuzione	351/20
başa aparmek	باشه اپرمک	be ser borden	بسر بردن	porre in esecuzione	351/20
tertīb vermek	ترتیب ورمک	tertīb dāden	ترتیب دادن	porre in ordinanza	352/1
hāzır olmak	حاضر اولمک	hāzır kerdn	حاضر کردن	porre in ordine, apparecchiare	352/2
zād ışığa getirmek	زاد ایشقه کترمک	çīzī be reviş āverden	چیزی بروش آوردن	porre in uso	352/3
işe getirmek	اشه کترمک	be kār āverden	بکار آوردن	porre in opra	352/4
sebzi	سبزی	terre	ترّه	porro, sorte d'herba	352/5
o bābda	او بابده	der, bāb	در، باب	porta, cioe' legni con chi si serra la porta	352/6
dervāze	دروازه	dervāze	دروازه	porta grande patente	352/7
işde	اشده	dergāh	در کاه	porta, cioe' apertura, per dove si entra	352/8
***	***	mī berem, bordem	میبرم، بردم	portare	352/?
giderem	کیدرم	mī āverem	می آورم	portare in qua, arrecare	352/9
giddim	کیدم	āverdem	آوردم	portare in qua, arrecare	352/9
şebir etmek	صبر اتمک	şebir numūden	صبر نمودن	portar in pazienza	352/10
cerīme vermek	جریمه ورمک	cerīme dāden, tāvān dāden	جریمه دادن، تاوان دادن	portar la pena	352/11
ğoyna almak	قوینه المک	der bağāl dāšten	در بغل داشتن	portar nelle braccia, come la madre il figlio	352/12
tüy-i ğoyna aparmek	توی قوینه اپارمک	tüy-i bağāl borden	توی بغل بردن	portar sotto il braccio	352/13
yağsı yüzinen başa apar	یغشی یوزینن باشه آپر	ez rüy-i niġhkārī be ser borden	از روی نکهکاری بسر بردن	portarsi bene, virtuosamente	352/14
yüzi ağ olmak	یوزی آق اولمک	rüy-i sefid dāšten	روی سفید داشتن	portarsi honoratamente	352/15
‘ağıl görsetmek	عقل کرسست مک	‘aql numūden	عقل نمودن	portarsi da savio	352/16

insāf yüzinen iş etmek	انصاف یوزینن اش اتمک	ez rûy-i inşāfkārī kerden	از روی انصاف کاری کردن	portarsi santamente nell' attioni	352/17
getiren	کترن	ārende	آرنده	portatore	352/18
peygām aparmek	پیغام آپرمک	peygāmbēr	پیغامبر	portator di nuove	352/19
heber getiren	خبر کترن	haber ārende	خبر آرنده	portator di nuove	352/19
dört tağ	دورت طاق	çehār tāk	چهار طاق	portico con quattro archie lavolta	353/1
dehliz	دهلیز	dihlīz	دهلیز	portici com quelli di bologna	353/2
dalan	دالان	dālān	دالان	portici com quelli di bologna	353/2
perde	پرده	perde	پرده	portiera	353/3
perdelü	پرده لو	perdedār	پرده دار	portiero, chi ha' cura di alzar la portiera	353/4
ğapucı	قابوچی	kāpuçi, derbān	قابوچی، دربان	portinaro	353/5
pay	پای	bağş, hışse	بخش، حصه	portione	353/6
neşib	نصیب	naşib	نصیب	portione	353/6
gismet	قسمت	kismet	قسمت	portione	353/6
bender	بندر	bender	بندر	porto di mare	353/7
güvvet	قوت	ķuvvet	قوت	possanza, vigore	353/8
güdret	قدرت	ķodret	قدرت	possanza, vigore	353/8
māllu	مالو	tevānī	توانی	possanza, potere	353/9
öz teşerrüfine getirmek zādı	اوز تصرفینه کترمک زادی	der teşerruf-i hōd dāšten çizī rā	در تصرف خود داشتن پیزیرا	possedere	353/10
gök yeri olarn teşerrüfine ola	کوک یری اولرون تصرفینه اوله	mulk-i āsmān be teşerruf-i işān bāşed	ملک آسمان بتصرف ایشان باشد	possederanno il regno del cielo	353/11
mülk	ملک	mulk	ملک	possessione, cosa posseduta, dominio	353/12
teşerrüf	تصرف	teşerruf	تصرف	possesto	353/13
teşerrüfe getirmek	تصره کترمک	ez teşerruf der āverden	از تصرف در آوردن	levar di possesto	353/14
teşerrüfe olan	تصرفه اولن	teşerruf dārende	تصرف دارنده	possessore	353/15
mümkün	ممکن	mumkin	ممکن	possibile	353/16
mümkünlik	ممکن لوک	mumkinī	ممکنی	possibilita'	353/17
***	***	***	***	postema	353/?
hergāh beyle ola	هر کاه بیله اوله	hergāh çenīn bāşed	هر کاه چنین باشد	posto che sia così	353/18
gerü goymek	کرو قویمک	pes nihāden, pes gozāšten	پس نهادن، پس گذاشتن	postporre	353/19

hemîşe olmak	همیشه اولمک	pāy-i heşt kerdên	پاهشت کردن	potare	354/1
māllu	مالو	tevānger	توانگر	potante, grande	354/2
māllu	مالو	tevānā	توانا	potente, vigoroso	354/3
güvvet iyesi	قوت ایسی	şāhib-i kuvvet	صاحب قوت	potente, vigoroso	354/3
güdret iyesi	قدرت ایسی	kādir	قادر	potente, vigoroso	354/3
gādir-i mütleğ	قادر مطلق	kādir-i mutlağ	قادر مطلق	potentissimo, onni potente	354/4
tevā(n)gerlük	تواکرلوک	tevānāyī, tevāngerī	توانای، توانگری	potenza	354/5
güvvet	قوت	kuvvet	قوت	potenza	354/6
emek güvvet	امک قوت	kuvvet-i māsik(e)	قوت ماسکه	potenza retentiva	354/7
dāfi'e güvvet	دافعه قوت	kuvvet-i dāfi'e	قوت دافعه	potenza espulsiva	354/8
cāzibe güvvet	جاذبه قوت	kuvvet-i cāzibe	قوت جاذبه	potenza attrattiva	354/9
'ezeb güvvet	عزب قوت	kuvvet-i gāziye	قوت غاذیه	potenza nutritiva	354/10
bitmek güvvet	بت مک قوت	kuvvet-i nāmiye	قوت نامیه	potenza vegetativa	354/11
doğmek güvvet	دوqmک قوت	kuvvet-i muvellide	قوت مولده	potenza generativa	354/12
gezebe güvvet	غضب قوت	kuvvet-i gāzabī	قوت غضبی	potenza irascibile	354/13
şehvet güvveti	شهوت قوتی	kuvvet-i şehvātī	قوت شهواتی	potenza concupiscibile	354/14
medār güvvet	مدار قوت	kuvvet-i medār	قوت مدار	potenza convettiva intellettuale	354/15
hiss-i müsterek güvvet	حسن مشترک قوت	kuvvet-i hiss-i müsterek	قوت حسن مشترک	potenza del senso commune	354/16
vāhime güvvet	واهمه قوت	kuvvet-i vāhime	قوت واهمه	potenza estimativa	354/17
heyāl güvvet	خیال قوت	kuvvet-i mutehayyile	قوت متخیله	potenza imaginativa	354/18
feğir	فقیر	fağir	فقیر	povero	354/19
müflis	مفلس	muflis	مفلس	povero ridotto al verde	354/20
derviş	درویش	derviş	درویش	povero volontario	355/1
gedā	کدا	gedā	کدا	povero, cialtrone	355/2
feğirlük	فقیرلوک	fağirī	فقیری	poverta	355/3
dervişlük	درویش لوک	dervişī	درویشی	poverta' voluntaria	355/4
hövz	حوض	hovz	حوض	pozzo di acqua come peschiera	355/5
guyı	قوی	çāh	چاه	pozzo	355/6

şöhhbet	صحبت	şoḥbet	صحبت	prattica tra amicci, conversazione	355/7
sınamek	سینه مک	āzmāyiş	آزمایش	prattica, esperienza	355/8
vügüflu	وقوف لو	vuḡūfi	وقوفی	prattica, accortezza	355/9
iş bilen	اش بلن	kārdānī	کاردانی	prattica di negotij intelligenza	355/10
tereddūd etmek	تردد اتمک	tereddud kerdn	تردد کردن	praticare, andar evenir in qualche cosa	355/11
mütereddid olmak	متردد اولمک	muteddid şoden	متردد شدن	praticare, andar evenir in qualche cosa	355/11
sınamış	سنن میش	āzmūde	آزموده	prattico, sperimentato	355/12
vügüflu	وقوف لو	şāḥib-i vuḡūf	صاحب وقوف	prattico, accorto	355/13
cāhil kişi	جاهل کشی	merd-i cāhil	مرد جاهل	poco pratico	355/14
kārdān	کاردان	kārdān	کاردان	pratico de negotij	355/15
cemen	چمن	çemen	چمن	prato	355/16
merğzār	مرغزار	merğzār	مرغزار	prato	355/16
irelū	ایره لو	muḡaddem	مقدم	precedente	355/17
sibğet olmak	سبقت اولمک	sibḡat, sābıḡī	سبقت، سابقی	precedenza, che tiene alcuno nel luogo, o'altro	355/18
***	***	sibḡat dāšten	سبقت داشتن	precedere, haver precedenza	355/?
fāzil olmak	فاضل اولمک	faẓilet dāšten	فضیلت داشتن	precedere, haver eccellenza	355/19
ire(lü) olmak	ایره اولمک	muḡaddeme būden	مقدمه بودن	precedere, cioe' esser alcuna cosa prima, cioe' succeder prima, arricar prima	355/20
ḡökm	حکم	ḡokm, emr	حکم، امر	precetto	356/1
buyurmek	بویرمک	fermān, emr	فرمان، امر	precetto	356/1
mü'ellim	معلم	mu'allim	معلم	precettore, maestro	356/2
örgeden	اورگدن	āmūzānende	آموزاننده	precettore, maestro	356/2
başı aşāğa etmek	باشی اشقه اتمک	be pāy'in pertāb kerdn	بپاین پر تاب کردن	precipitare	356/3
başı aşāğa salmek ucalükden	باشی اشقه سالمک اوجه لوگدن	sernigūn be pāy'in endāhten ez bolendī	سرنکون بپاین انداختن از بلندی	precipitare d'alto al basso	356/4

***	***	***	***	preda, spoglie, bottino	356/?
kesīb	کسیب	kesīb	کسیب	preda, saccheggiamento	356/5
talān	تالان	tālān	تالان	preda, saccheggiare	356/6
tārāc	تاراج	tārāc	تاراج	preda, saccheggiare	356/6
ġāret	غارث	ġāret	غارث	preda, saccheggiare	356/6
tārāc eyleyen	تاراج ایلین	tārāc konende, tālān konende	تاراج کنندہ، تالان کنندہ	predatore, saccheggiatore	356/7
yol vuran	یول ورن	rāhzen	راہزن	predatore, assassino	356/8
herāmī	حرامی	herāmī	حرامی	predatore, assassino	356/8
irelüler	ایرہ لولر	sābıkān, pīšinegān	سابقان، پیشینکان	predecessori, antecessori da strada	356/9
irelū kimi*	ایرہ لو کمی	be destūr-i sābık	بدستور سابق	al modo di predecessori	356/10
pend	پند	pend	پند	predica	356/11
neşihet	نصیحت	naşihet	نصیحت	predica	356/11
ve'z	وعز	va'z	وعظ	predica	356/11
ve'z etmek	وعظ اتمک	va'z kerdn, pend dāden	وعظ کردن، پند دادن	predicare	356/12
neşihet etmek	نصیحت اتمک	naşihet numūden, pend dāden	نصیحت نمودن، پند دادن	predicare	356/12
vā'iz	واعظ	vā'iz	واعظ	predicatore	356/13
nāşih	ناصح	nāşih	ناصح	predicatore	356/13
tercīh	ترجیح	tercīh	ترجیح	preeminenza, prerogativa	356/14
rūchān	رجحان	ruçhān	رجحان	preeminenza, prerogativa	356/14
fāzillük	فاضل لوک	faẓilet	فضیلت	preeminenza, eccellenza	356/15
istilā	استلا	istilā	استیلا	preferimento	356/16
istilā etmek	استلا اتمک	istilā kerdn	استیلا کردن	preferirsi	356/17
irelū	ایرہ لو	pīšvā	پیشوا	prefetto	356/18
serkār	سرکار	serkār	سرکار	prefetto d'alcun' opra	356/19
irelū(lū)k	ایرہ لوک	pīšvāyī	پیشوایی	prefettura	356/20
iltimās eyleyici	التماس ایل یغل جی	iltimās konende	التماس کنندہ	pregante	357/1
istid'ā eleyen	استدعا الین	istid'ā numāyende	استدعا نمایندہ	pregante	357/1
iltimās etmek	التماس اتمک	iltimās kerdn	التماس کردن	pregare	357/2
ġurtarmek	قورترمک	der ħāst numūden	در خواست نمودن	pregare	357/2
istid'ā etmek	استدعا اتمک	istid'ā kerdn	استدعا کردن	pregare	357/2

du'ā allāha etmek yağşı mümkünler icün	دعا الله اتم يقشى ممکن لر ایجون	do'ā be ḥodā numūden berāy-i bihbūd-i mumkinān	دعا بخدا نمودن برای بهبود ممکنان	pregar dio il ben esser di tutti	357/3
du'ā allāha etmek dirilmek icün	دعا الله اتمک ریرل مک ایجون	do'ā be ḥodā numūden be hāl-i zindegān u mordegān	دعا بخدا نمودد بحال زندکان و مرده کان	pregar dio i vivi e per i morti	357/4
iltimās	التمای	iltimās	التماس	preghiera	357/5
istid'ā	استدعا	istid'ā	استدعا	preghiera	357/5
'eziz etmek	عزیز اتمک	'aziz dāšten	عزیز داشتن	pregiare, far stima	357/6
'izzet etmek	عزت اتمک	'izzet kerdən	عزت کردن	pregiare, far stima	357/6
yüklü	یوک لو	bārdār, ḥāmile	باردار، حامله	pregna, gravida	357/7
iki cānlu	ایکی جانلو	ābisten, ābest	آبستن، آبست	pregna, gravida	357/7
ğarşu	قارشو	pīşvā	پیشوا	prelato	357/8
irelū	ایره لو	muḳaddem, teḳaddum	مقدم، تقدم	prelato	357/8
mügeddime	مقدمه	muḳaddeme	مقدمه	preludio	357/9
hemîşe olmak	همیشه اولمک	pādāş dāden	پاداش دادن	premiare	357/10
telāfi etmek	تلافی اتمک	telāfi kerdən, 'evež dāden	تلافی کردن، عوض دادن	premiare, contracambiare	357/11
hemîşe	همیشه	pādāş	پاداش	premio	357/12
sezāvār	سزاور	sezā	سزا	premio	357/12
telāfi	تلافی	telāfi	تلافی	premio, contracambio, ricompensa	357/13
'evež	عوض	'evež	عوض	premio, contracambio, ricompensa	357/13
cezā	جزا	cezā	جزا	premio, contracambio, ricompensa	357/13
mīrzā	میرزا	mīrzā	میرزا	prencipe	357/14
aluram	الورم	mī girem	میکرم	prendere, pigliare	357/15
aldım	الدم	giriftem	کرفتم	prendere, pigliare	357/15
yağşı almak	یقشى المک	ḥōş giriften	خوش گرفتن	prendersi piacere	357/16
ğem yemek	غم یمک	ğam ḥörden	غم خوردن	prendersi fastidio	357/17
sāz etmek	ساز اتمک	sāzkār kerdən	سازکار کردن	prepare, metter all' ordine strumenti far alcun' opra	357/18
ḥāzır etmek	حاضر اتمک	ḥāzır kerdən	حاضر کردن	preparare, apparecchiare	357/19
sāz olmuş	ساز اولمش	sāzkār kerde şode	سازکار کرده شده	preparato, messo all' ordine alcun' opra	357/20

hāzır olunmuş	حاضر اولون میش	hāzır kerde şode	حاضر کرده شده	preparato, apparecchiato	358/1
müheyyā olunmuş	مهیا اولون میش	muheyyā numūde şode	مهیا نموده شده	preparato, apparecchiato	358/1
rūchān	رجحان	ruchān	رجحان	preponderation e	358/2
***	***	***	***	prerogativa, vedi preminenza	358/?
despāce	دسپاچه	şitāb, sor'et	شتاب، سرعت	prescia, fretta	358/3
öge getirmek	اوکه کترمک	der pīş āverden, der nezer borden	در پیش آوردن، در نظر بردن	presentare, condur avanti	358/4
peşkeş getirmek	پشکش کترمک	pīşkeş āverden	پیشکش آوردن	presentare, far presente, donatiro	358/5
tōhfe vermek	تحفه ورمک	tuḥfe dāden	تحفه دادن	presentare alcuna galantaria	358/6
hāzır	حاضر	hāzır	حاضر	presente, l'opposito d'absente	358/7
hāzır vaḡti	حاضر وقتی	vaḡt-i ḥużūr	وقت حضور	presente tempo	358/8
peşkeş	پشکش	pīşkeş	پیشکش	presente, donativo	358/9
tōhfe	تحفه	tuḥfe	تحفه	presente d'alcuna galantaria	358/10
hāzırlük	حاضرلوک	hāzırī	حضری	presenza l'opposito d'absenza	358/11
ḥużūr	حضور	ḥużūrī	حضورى	presenza l'opposito d'absenza	358/11
ḥezret	حضرت	ḥazret	حضرت	presenza, cioe' maesta'	358/12
ögce	اوکجه	der pīş	در پیش	in presenza	358/13
neẓere	نظره	be nezer, ḥużūr	بنظر، حضور	in presenza	358/13
aḥur	آخور	āḥūr	آخور	presepe	358/14
küstāḥlük	کستاخلوک	gostāḥī	کستاخی	presontione	358/15
***	***	***	***	***	358/?
ḥeyāsız	حیاسیز	bīḥeyā	بیحیا	presontouso, senza vergogna	358/16
küstāḥ	کستاخ	gostāḥ, ustāḥ	کستاخ، استاخ	pretontuoso, sfacciato, temerario	358/17
tīz	تیز	zūd	زود	prestamente	358/18
celd	جلد	celd	جلد	prestamente	358/18
ve'de vermek	وعدہ ورمک	be va'de dāden	بوعده دادن	prestare dinari, o'simili	358/19
'āriyet vermek	عاریه ورمک	be 'āriyet dāden	بعاریت دادن	prestare robba il vestito, cavallo che si	358/20

				restituisce s'istesso	
celdlūk	جلدلوک	celdī	جلدی	presteza	359/1
beşerlūk	بشرلوک	zūdī	زودی	presteza	359/1
ve' de vermiş borca	وعدہ ورمیش بورجہ	dāde be va' de, dāden be qarz	داده بوعدہ، دادن بقرض	prestita	359/2
'ārī vermek	عاری ورمک	dāden 'āriyetī	دادن عاریتی	prestita di robba, come di cavalla	359/3
celd	جلد	celd	جلد	presto, veloce fissa	359/4
çabuk	چابک	çābok	پابک	presto, veloce, fissa	359/4
teleb etmek	طلب اتمک	ta'leb dāšten	طلب داشتن	pretendere	359/5
teleb	طلب	ta'leb	طلب	pretensione	359/6
ṭama'	طمع	ṭeme'	طمع	pretensione, desiderio, cupidigia	359/7
kām	کام	kām	کام	pretensione	359/8
kāma yetişmek	کامہ پیش مک	be kām resīden	بکام رسیدن	arrivar alle su prensioni	359/9
giymet	قیمت	kıymetī	قیمتی	pretioso	359/10
bahālu	بہالو	girānbehā	کران بہا	pretioso	359/10
gālib olmak	غالب اولمک	gālib şoden, muselleṭ şoden	غالب شدن، مسلط شدن	prevalere, esser superiore, vincitore	359/11
ögce görmek	اوکچہ کریمک	pīş dīde	پیش دیدہ	prevedere	359/12
irelū etmek	ایرہ لو اتمک	taḳaddum kerdēn	تقدم کردن	prevenire	359/13
ire(lū) olmak	ایرہ اولمک	muḳaddem şoden	مقدم شدن	prevenire	359/13
mügeddime	مقدمہ	muḳaddeme	مقدمہ	preventionē	359/14
irelū gören	ایرہ لو کریمک	pīşbīn	پیش بین	previsore	359/15
giymet	قیمت	kıymet	قیمت	prezzo	359/16
bahā	بہا	behā	بہا	prezzo	359/16
giymet bağlamak	قیمت باقلہ مک	kıymet besten	قیمت بستن	far prezzo	359/17
gerār etmek	قرار اتمک	kıymet qarār kerdēn	قیمت قرار کردن	far prezzo	359/17
zindān	زندان	zindān, ḥabs	زندان، حبس	prigione	359/18
zencīr evi	زنجیر اوئی	zencīrḥāne, ḥabs	زنجیرخانہ، حبس	carcere	359/18
pādşāh dūsāg	پادشاہ دوساق	dusāk-i pādīshāh	دوساق پادشاہ	prigione del re, cioe' per ordine del re	359/19
zencīre düşmek	زنجیرہ دوشمک	der zencīr oftāden	در زنجیر افتادن	andar in prigione	359/20
zencīre bağlamak	زنجیرہ باقلہ مک	der zencīr besten	در زنجیر بستن	metter in prigione	360/1
zencīr iyesi	زنجیر ایسی	zencīrbān	زنجیربان	prigioniero, che tiene cura delli prigionieri	360/2

zencir bağlayan	زنجیر اوڦلین	der zencir beste şode, zindānī	در زنجیر بسته شده، زندانی	prigionieri, imprigionata	360/3
bahār	بهار	behār	بهار	prima vera	360/4
yaz	یاز	rebī‘	ربیع	prima vera	360/4
irelū	ایره لو	pīş, qabl	پیش، قبل	prima, inanzi	360/5
bundan irelū	بندن ایره لو	pīş ez īn	پیش ازین	prima di questo	360/6
bundan irelū	بندن ایره لو	qabl ez īn	قبل ازین	prima di questo	360/6
heğiget evvel	حقیقت اول	evvel hāqīqat	اول حقیقت	prima verita'	360/7
evvelki	اولکی	evvelīn, sābiq, tehiyyeten	اولین، سابق، تحیتن	primitivo	360/8
evvel	اول	evvel	اول	primo	360/9
irelū	ایرلو	tehiyyeten	تحیتن	primo	360/9
evvel doğmuş	اول دقمش	evvelzāde, noḥrī	اولزاده، نخری	primo genito	360/10
evvel felek	اول فلک	felek-i evvel	فلک اول	primo mobile	360/11
evvel ibtidā	اول ابتدا	evvel ibtidā	اول ابتدا	primo principio	360/12
ikemci	ایکم جی	tehiyyeten	تحیتن	principale	360/13
ibtidā etmek	ابتدا اتمک	ibtidā kerdn	ابتدا کردن	principiare	360/14
ibtidā	ابتدا	ibtidā	ابتدا	principio	360/15
sebeb etmek	سبب اتمک	sebeb kerdn	سبب کردن	privare	360/16
o ki zāddan meḥrūm etmek	اوکه زادن محروم اتمک	ez çizī meḥrūm sāhten	از چیزی محروم ساختن	privare, impedire dell'haver alcuna cosa	360/17
‘ezl etmek	عزل اتمک	ma‘zūl kerdn	معزول کردن	privar d'uffitio	360/18
menşebisiz etmek	منصب سیز اتمک	bīmenşeb kerdn	بی منصب کردن	privar d'uffitio	360/18
müsellem	مسلم	musellem	مسلم	privileggio, franchigia di non pagare	360/19
‘āfiyet	عافیت	‘āfiyet	عافیت	pro'i buon pro'	360/20
nūşcān	نوشی جان	nūş-i cān	نوش جان	pro'i buon pro'	360/20
nūş-i cān olsun	نوشی جان اولسون	nūş-i cān bāşed	نوش جان باشد	buon pro vi faccia, si di ce a' chi mangia	361/1
eşl olmak	اصل اولمک	aşl dāştēn	اصل داشتن	procedere, derivare	361/2
vücūda gelmek	وجوده کلمک	be vucūd āmeden	بوجود آمدن	procedere, venir, in essere	361/3
yağsılıuğ üzinen baş a parmek	یقشی لوخ اوزینباشه اپرمک	ez rüy-i nīkūkārī be ser borden	از روی نیکو کاری بسر بردن	procedere virtuosamente	361/4
işlemek yağşı ādābinen	اشله مک یقشی اداب اینن	kār kerdn be ādāb-i ḥūb	کار کردن بآداب خوب	procedere con creanza	361/5
sülūk	سلوک	sulūk	سلوک	modo di procedere	361/6
yağşı sülūk	یقشی سلوک	ḥūb sulūk, ḥōş sulūk	وب سلوک، خوش سلوک	buon modo di procedere	361/7
se'y etmek	سعی اتمک	sa'y kerdn	سعی کردن	procurare, far diligenza	361/8
vekālet etmek	وکالت اتمک	vekālet kerdn	وکالت کردن	procurare, esser procuratore	361/9

vekīl olmak*	وکیل اوتماک	vekīl būden	وکیل بودن	procurare, esser procuratore	361/9
vekīllük	وکیل لوک	vekālet	وکالت	procura	361/10
vekīllük	وکیل لوک	vekāletnāme	وکالت نامه	mandato di procura	361/11
***	***	vekīl	وکیل	procuratore, agente	361/?
tefeñinen	طف اینن	mutlîfîn	مطفین	prodigalita'	361/12
müsrif	مسرف	musrifin	مسرفین	prodigalita'	361/12
telef	طف	mutlîf	مطف	prodigo	361/13
müsrif	مسرف	musrif	مسرف	prodigo	361/13
***	***	***	***	prodigus, negliges	361/?
mütîf	مطف	ez ruy-i hârik	از روی خارق	prodigio	361/14
müsrif	مسرف	ez ruy-i hârik	از روی خارق	prodigio	361/14
vücûda getirmek	وجوده کترماک	be vucûd âverden	بوجود آوردن	produrre	361/15
yabmek	یابماک	peydâ kerdên	پیدا کردن	produrre	361/15
doğmek	دوقماک	mutevellid kerdên	متولد کردن	produrre, far nascere	361/16
feth	فتح	feth	فتح	prodursi	361/17
dîbâce	دیباجه	dîbâce	دیباجه	proemio, o' argomento d'alcun libro	361/18
necîs etmek	نجیس اتماک	neces sâhten	نجس ساختن	profanare	361/19
neces	نجس	neces	نجس	profano	362/1
îgrâr etmek	اقرار اتماک	îkrâr-i dîn kerdên	اقرار دین کردن	professar la fede	362/2
dîn îgrârı	دین اقراری	îkrâr-i dîn	اقرار دین	professione della fede	362/3
gebûl eyleyici	قبول ایلیجی	ķabûl konende	قبول کننده	professore	362/4
dîn îgrârı eyleyici	دین اقراری ایلیجی	îkrâr-i dîn konende	اقرار دین کننده	professor della fede	362/5
ķālîb-i 'elm	طالب علم	ķālîb-i 'ilm	طالب علم	professot delle scienza	362/6
dîn peygember	دین پیغمبر	peygember, nebî	پیغمبر، نبی	profeta	362/7
peygember dimek	پیغمبر دیماک	peygemberî goften	پیغمبری گفتن	profetare	362/8
peygemberlük	پیغمبرلوک	peygemberî	پیغمبری	profetia	362/9
özine fâйда vermek	اوزینه فایده ورماک	be hûd fâيدة resâniden	بخود فایده رسانیدن	profittarsi	362/10
fâйда	فایده	fâيدة	فایده	profitto	362/11
nef	نفع	nef	نفع	profitto	362/11
îrelü getmek	ایرلو کتماک	pîş reften	پیش رفتن	far profitto, far progresso	362/12
alt	الت	toh, 'amîķ, ķa'ri	ته، عمیق، قعری	profondita'	362/13
ķuħur	چوخور	toh, ķa'r, 'amîķ	ته، قعر، عمیق	profondo	362/14
hûş bū	خوش بو	'itriyyât	عطریات	profume	362/15

'ud yanduran	عود ياندورن	'udsüz	عودسوز	profumiera, vaso da' metter profumi	362/16
hüş bū	خوش بو	mu' aṭṭer	معطر	profumiero, chi fa' profumi	362/17
pīšrov	پیش رو	pīšrovī	پیش روی	progresso	362/18
irelū getmek	ایره لو کتمک	pīš reften	پیش رفتن	far progresso	362/19
men' etmek	منع اتمک	men' kerden	منع کردن	prohibire	362/20
ğoruğ etmek	قورق اتمک	ķōroķ kerden	قورق کردن	prohibire	362/20
meħrūm etmek	محروم اتمک	meħrūm kerdem	محروم کردن	prohibire, impedire	363/1
māni'	مانع	mumāne' et	ممانعت	prohibitione	363/2
ğoruğ	قوروق	ķōroķī	قورقی	prohibitione	363/2
men'	منع	men', ġedeġen	منع، غدغن	prohibito	363/3
ğoruğ	قوروق	ķōroķ, ġedeġen	قورق، غدغن	prohibito	363/3
ħerām	حرام	ħerām	حرام	prohibito, illecito	363/4
baġlu	باقلو	beste	بسته	prohibito, legato, frase persiana	363/5
netice	نتیجه	netice	نتیجه	prole	363/6
nesil	نسل	nesl	نسل	prole	363/6
övlād	اولاد	ovlād	اولاد	prole	363/6
dībāce	دیباجه	dībāce	دیباجه	prologo	363/7
teħīr salmek	تاخیر سالمک	be te' vīķ endāhten	بتعویق انداختن	prolongare	363/8
bugūni šabāħa salmek	بکونی صباحه سالمک	ez ĩmrūz be ferdā endāhten	از امروز بفردا انداختن	prolongar di hoggi in di mani	363/9
günbegün ātiye salmek	کون بکون اتیّه سالمک	ez rūzberūz-i dīġer endāhten	از روزبروز دیگر انداختن	prolongar di giorno in giorno	363/10
ve' de	و عده	va' de	و عده	promessa	363/11
neẓir	نذر	neẓr	نذر	promessa a' dio, voto	363/12
***	***	va' de kerden	و عده کردن	promettere	363/?
neveoġlı	نوه اوقلی	nevezāde	نوه زاده	pronepote	363/13
teġvīm	تقویم	taķvīm	تقویم	pronostico, che si fa' ogni giorno	363/14
ħāzır	حاضر	ħāzır	حاضر	pronto	363/15
āmāde	اماده	āmāde	اماده	pronto	363/15
sōzi sūrmek dile	سوزی سورمک دله	rāniş-i soħen ber zebān, cārī-i soħen ber zebān	رائش سخن بر زبان، جاری سخن بر زبان	pronuntia della parola	363/16
sōzi dile sūrmek	سوزی دله سورمک	soħen ber zebān rānden	سخن بر زبان راندن	pronuntiar la parola	363/17
cārī etmek	جاری اتمک	cārī kerden, soħen rā ber zebān	جاری کردن، سخن را بر زبان	pronuntiare, ite.	363/18

artuḥ etmek	ارتوخ اتمک	ziyād kerdən, efzūn numūden	زیاد کردن، افزون نمودن	propagare, augmentare	363/19
***	***	***	***	propagar le vite	363/?
artuḥlūk	ارتوخلوک	efzūnī	افزونی	propagatione, aumento	363/20
meyil	میل	meyl	میل	propensione, in clinatione, desiderio	364/1
māil	مایل	māyil	مایل	propenso	364/2
***	***	***	***	propitatore	364/?
nisbetlū	نسبت لو	nisbetdār	نسبت دار	proportionato	364/3
nisbet	نسبت	nisbet	نسبت	proportione	364/4
bāb	باب	bāb	باب	proposito	364/5
daḥīl	دخیل	daḥīl	دخیل	a proposito	364/6
daḥīllū	دخل لو	daḥīl nedāred	دخل ندارد	non da' a' proposito	364/7
vech	وجه	be kār ne mī āyed	بکار نمی آید	non fa' a' proposito, non serve	364/8
ḥāṣ	خاص	teḥṣīṣ, ḥuṣūṣān, ḥāṣ	تخصیص، خصوصاً، خاص	propriamente	364/9
meḥṣūṣ	مخصوص	teḥṣīṣ, ḥuṣūṣān, ḥāṣ	تخصیص، خصوصاً، خاص	propriamente	364/9
ḥāṣiyyet	خاصیت	ḥāṣsiyyet	خاصیت	proprieta', particolarita' di alcuna cosa	364/10
ḥāṣ	خاص	ḥāṣ	خاص	proprio, particolare, peculiare	364/11
meḥṣūṣ	مخصوص	maḥṣūṣ	مخصوص	proprio, particolare, peculiare	364/11
özi	اوزی	ḥōd	خود	proprio, stesso	364/12
ḥāṣ allāh	خاص الله	maḥṣūṣ-ı be ḥodā	مخصوص بخدا	proprio di dio	364/13
özüm	اوزوم	ez ḥōdem	از خودم	proprio mio	364/14
özüm	اوزوم	ḥōdem	خودم	lo proprio	364/15
men özüm	من اوزوم	men ḥōd	من خود	lo proprio	364/15
özinü	اوزینو	ez ḥōdeṣ	از خودش	proprio di lui	364/16
***	***	ḥōdeṣ	خودش	lui proprio	364/?
meyil-i diṣḡar	میل دیشقر	meyl-i ḥāriṣ	میل خارش	prorito	364/18
nefer	نفر	neṣr	نصر	prosa, soluta oratio. lat.	364/19
nesil	نسل	nesl	نسل	prosapia, stirpe	364/20
nijād	نژاد	nijād	نژاد	prosapia, stirpe	364/20
dövtlet	دولت	dovlet	دولت	prosperita'	365/1
dövtletmendlūk	دولت مندلوک	dovletmendī	دولتمندی	prosperita'	365/1
dövtletmend	دولتمند	dovletmend	دولتمند	prospero	365/2
***	***	***	***	prospetiva	365/?
mügābilde	مقابله	der muḡābil	در مقابل	in prospettiva	365/3
ḡarīb	قریب	ḡarīb	قریب	prossimo	365/4
ḡarīblū	قریب لو	ḡarībdār	قریب دار	prossimo	365/4

penāh getirmek	پناه کتر مک	penāh kerdēn, pošt u penāh numūden	پناه کردن، پشت و پناه نمودن	protegere	365/5
pūšt ü penāhlūk	پشت پناه لوک	pošt u penāhī	پشت پناهی	protezione	365/6
pūšt ü penāh eyleyen	پشت پناه ایلین	pošt u penāh konende	پشت و پناه کننده	protettore	365/7
‘edāletpenāh	عدالت پناه	‘edāletpenāh	عدالت پناه	protettore della giustizia, si suol dir al re in persia	365/8
‘ālempenāh	عالم پناه	‘ālempenāh	عالم پناه	protettor del mando, tielo	365/9
sīnamek	سینه مک	āzmāyīš, imtiḥān	آزمایش، امتحان	prove esperimento	365/10
delīl	دلیل	delālet	دلالت	prova, argomento	365/11
ḥuccet	حجت	ḥocet	حجت	prova, argomento	365/11
gūvāhlūk	کواح لوک	govāhī	کواهی	prova, testimonianza	365/12
ḥuccet	حجت	ṣehādet	شهادت	prova, testimonianza	365/12
sīnaram	سینه رم	mī āzmāyem	می آزمایم	provare, tentare	365/13
sīnadīm	سندم	āzmūdem	آزمودم	provare, tentare	365/13
ḥuccet getirmek	حجت کتر مک	ḥocet āverden	حجت آوردن	provare, addur prove et argomenti	365/14
delālet etmek	دلالت اتمک	delālet numūden	دلالت نمودن	provare, addur prove et argomenti	365/14
***	***	***	***	provare, demonstrare che' e verita'	365/?
kināye	کنایه	kināye	کنایه	proverbio	365/15
sāmān dutmek	سامان دوتمک	sāmān giriften	سامان گرفتن	provedersi, far provisione	365/16
sāmān eyleyici	سامان ایلیجی	sāmān konende	سامان کننده	providitore, chi fa' provisione	365/17
‘ināyet	عنایت	‘ināyet	عنایت	providentia	366/1
diyār	دیار	diyār	دیار	provincia	366/2
sāmān	سامان	sāmān	سامان	provisione, qualsivoglia cosa	366/3
ṣelāḥ	صلاح	ṣelāḥ	صلاح	provisione, qualsivoglia cosa	366/3
il azuḡesi	ایل ادوقه سی	āzūḡe-i sāl, veẓīfe-i sāl	ادوقه سال، وظیفه سال	provisione del vitto tutto l'anno	366/4
yol tūṣesi	یول توشه سی	tūṣe-i rāh	توشه راه	provisione da mangiare viaggio	366/5

veẕife	وظیفه	veẕife-i rûz, rizq-ı rûz	وظیفه روز، رزق روز	provisione diurna mangiare	366/6
rizğ	رزق	veẕife-yi rûz, rizq-i rûz	وظیفه روز، رزق روز	provisione diurna mangiare	366/6
şūra getirmek	شوره کتر مک	be şūr āverden	بشور آوردن	provocar, a' sdegno	366/7
savaşa istemek	سواشه استمک	der ceng talebiden	در جنگ طلبیدن	provocar in battaglia	366/8
hikmet iyesi	حکمت ایسی	şāhib-i hikmet	صاحب حکمت	prudente	366/9
‘ağıl iyesi	عقل ایسی	şāhib-i ‘aql	صاحب عقل	prudente	366/10
‘ağilluḡ	عاقل لوخ	‘ākilāne	عاقلانه	prudentemente	366/11
hikmet	حکمت	hikmet	حکمت	prudenza	366/12
***	***	ālū	آلو	pruno, frutto noto	366/?
meşhūr etmek	مشهور اتمک	meşhūr kerdn	مشهور کردن	publicare	366/13
revāc etmek	رواج اتمک	revāc sāhten	رواج ساختن	publicare	366/13
şöhret vermek	شهرت ورمک	şohret dāden	شهرت دادن	publicare	366/13
şöhret	شهرت	şohret	شهرت	publicatione	366/14
meşhūrlük	مشهورلук	meşhūrī	مشهوری	publicatione	366/14
revāc	رواج	revāc	رواج	publicatione	366/14
şöhret olunmuş	شهرت اولون میش	şohret kerde şode	شهرت کرده شده	publicato	366/15
revāc tabmış	رواج تابمش	revāc yāften	رواج یافتن	publicato	366/15
meşhūr	مشهور	meşhūr	مشهور	publico	366/16
bīgānsız	بیگان سیز	sinn-i bīgān	سن بیگان	puerisia	366/17
ḡencer	خنجر	ḡencer	خنجر	pugnale	366/18
yumruḡ	یومروق	mošt	مشت	pugno	366/19
büre	بوره	keyk	کیک	pulice	366/20
biterem	بترم	mī rūyem	میروییم	pullulare	367/1
bitdim	بتدم	rūyidem	رویدم	pullulare	367/1
minber	منبر	minber	منبر	pulpito	367/2
tikerem	تیکرم	mī ācīnem	می آجینم	pungere con ago	367/3
tikdim	تیکدم	ācīdem be sūzen	آجیدم بسوزن	pungere con ago	367/3
igine	اکینه	sūzen furū borden	سوزن فرو بردن	pungere con aco	367/4
tikan ele getirmek	تکان اله کتر مک	ḡār be dest reften	خار بدست رفتن	pungersi con spina	367/5
zād başı	زاد باشی	ser-i çīz	سر چیز	punta d'alcuna cosa	367/6
nūk	نوک	nūk	نوک	punta come d'acco o'simile	367/7
aḡsatmek	اقساطمک	leng kerdn	لنگ کردن	puntellare, metter puntello	367/8
nōḡte	نقطه	noḡte	نقطه	punto	367/9
bir dem	بردم	yekdem	یکدم	punto di tempo	367/10
baḡye	بخیه	baḡye	بخیه	punto di visitura	367/11

‘eğreb yarası	عقرب یارسی	zeḥm-i ‘aḳreb	زخم عقرب	puntura di scorpione	367/12
igine yarası	اگینه یارسی	zeḥm-i süzen	زخم سوزن	puntur d'aco	367/13
***	***	***	***	puntura, infermita'	367/?
igine ele batmek	اگینه اله باتمک	süzen be dest ḥörden	سوزن بدست خوردن	ricevere puntura di aco in mano	367/14
‘eğreb tikanı ele batmek	عقرب تکانی اله باتمک	tîş-i ‘aḳreb be dest ḥörden	تیش عقرب بدست خوردن	ricever puntura discorpione	367/15
***	***	***	***	pupilla degl'occhi	367/?
dermān vermek	درمان ورمک	dermān dāden	درمان دادن	purgar, dar medicina	367/16
tenkîh vücūda getirmek	تنکیح وجوده کترمک	tenkîh-i vucūd kerden	تنقیح وجود کردن	purgarsi, medicinarsi	367/17
pākîze etmek	پاکیزه اتمک	pākîze kerden	پاکیزه کردن	purificare	367/18
serelemek	سره لمک	sere kerden	سره کردن	purificare argento o'simile	367/19
arı olmak	ازی اولمک	pāk şoden	پاک شدن	purificarsi	368/1
arı	اری	pākîze	پاکیزه	purificato	368/2
arı	اری	pāk	پاک	puro	368/3
mütehher	مطهر	mütehher	مطهر	puro	368/3
pākîzelük	پاکیزه لوک	pākîzegî, mütehherî, pākî	پاکیزه کی، مطهری، پاک	purita'	368/4
deve köyüli	دوه کنولی	şotordilî	شتر دلی	pussillanimita'	368/5
deve köyüli	دوه کنولی	şotordil	شتر دل	pussilanimio	368/6
cigersiz	جکرسیز	bîciger	بیجگر	pussilanimio	368/6
cürümiş	جورومیش	pūsıdegî	پوسیده کی	putredine	368/7
cürük	جرك	rîm	ریم	putredine marcia	368/8
cürürem	جورورم	mî pūsem	می پوسم	putrefarsi	368/9
çürüdüm	چورودم	pūsıdem	پوسدم	putrefarsi	368/9
yaman iy	یمان ای	büy-i bed, gend	بوی بد، کند	puzza	368/10
iymiş ağız	ایمیش افز	gende dehen	کنده دهن	puzza del fiato	368/11
***	***	mî gezem, gendîdem	میگزیم، کندیدم	puzzare	368/?
yaman iyi olmak	یمان ایی اولمک	büy-i bed dāšten	بوی بد داشتن	puzzare haver cattivo odore	368/12
anda	انده	în cā	اینجا	qua'	368/13
böyük gün	بئوک کون	rûz-i kelân	روز کلان	quadragesima, digiuno	368/14
cihilom	جهلم	çihilom	چهل	quadragesimo, quarantesimo	368/15
dört güşe	دورت گوشه	çehâr güşe	چهار گوشه	quadrato	368/16
şûret	صورت	şûret	صورت	quadro di pittura	368/17
dört ayağ	دورت ایق	çehâr pâ	چهار پا	quadrupede	368/18
süt bağlamak	سوت باقله مک	şîr besten	شیر بستن	quagliar il late, guaglio, quagliar il latte	368/19
***	***	ba's, ...	بعض، ...	qualche d'uno	369/?

zād	زاد	çīzī	چیزی	qualche cosa	369/1
kimse	کمه	kesī	کسی	qualche persona	369/2
gāh	گاه	gāh	گاه	qualche volta	369/3
hangisi	هانکسی	kodām	کدام	quale	369/4
neçe	نچه	çōn, çigūne	چون، چگونه	quale, di che qualita'	369/5
neçe	نچه	çōnī, keyfe	چونی، کیف	qualita'	369/6
terz	طرز	terz	طرز	qualita' sorte, modo	369/7
növ	نوع	nev	نوع	qualita' sorte, modo	369/7
terīg	طریق	tarīḵ	طریق	qualita' sorte, modo	369/7
her kimse ki ola	هر کمه که اوله	her kes ki bāşed	هر کس که باشد	qualunque, sone si sia	369/8
her ne ola	هر نه اوله	her çi bāşed	هر چه باشد	qualunque tu sia	369/9
kimse	کمه	key	کی	quando? interrogativo	369/10
vağt key	وقت که	vağtī key	وقتی که	quando che, nel tempo che	369/11
cendlük	جندلوک	çendī	چندی	quantita'	369/12
mütteşil cend	متصل جند	çendī-i mutteşil	چندی متصل	quantita' continua	369/13
müfeşşel cend	مفصل جند	çendī-i mufaşşal	چند مفصل	quantita' discreta	369/14
şe'ir mevzūnı	شعر موزونی	mevzūn-i şī'r	موزون شعر	quantita del verso	369/15
deryā-yı şe'ir	دریا شعر	baḥr-i şī'r	بحر شعر	quantita del verso	369/16
neçe	نچه	çend	چند	quanti? s'intende delle cose discrete	369/17
***	***	çi qadr	چه قدر	quanto	369/?
bu bābda	بوابده	der bāb, in ki der in bābet	در باب، اینکه درین باب	quanto a' queste che	369/18
ne ğederdür	نه قدر دور	çi qadrest	چه قدر است	quanto e'	369/19
her ne mümkin ola	هر نه ممکن اوله	her çi mumkin bāşed, her çi tevān kerd	هر چه ممکن باشد، هر چه توان کرد	quantosara' possibile	369/20
neceye deger	نجیه دکر	çend mī āzerd	چند می ازرد	quanto vale	370/1
andan ötrü	اندن اترو	be ḥaşıyet ān ki	بحثیت آنکه	inquanto che? quatemus lat.	370/2
hercend	هر جند	herçend ki	هر چند که	quantunque	370/3
hergāh	هر گاه	hergāh	هر گاه	quantunque	370/3
ğırḥ	قرخ	çihil	چهل	quaranta	370/4
lete	لته	lete	لته	quarticello di giardino, o terrono	370/5
taḥta	تخته	teḥte	تخته	quarticello di giardino, o terrono	370/5

dördem	دوردم	çehārom	چهارم	quarto	370/6
dörtten bir	دورت دن بر	çehār yek	چهار یک	quarto, un quarto, una quarto parte	370/7
buna yaḥun	بونه یاخون	nezdik be in	نزدیک باین	quasi	370/8
o(n) biş	اوبیش	çehārdeh	چهارده	quattordecì	370/9
dört	دورت	çehār	چهار	quattro	370/10
dört gündür	دورت کوندور	ḥālā çehār rüzest	حالا چهار روز است	quattro giorni sono	370/11
dört yüz	دورت یوز	çehārşed	چهار صد	quattrocento	370/12
o	او	ān	ان	quello	370/13
o ki coḥdur	او که جوخدور	ān ki pīşterest	آنکه پیشتر است	quello che piu' importa	370/14
her ne ola	هر نه اوله	her çi bāşed	هر چه باشد	quello che si sia	370/15
bālūt ağacı	بالوط اقجی	diraḥt-i belūt	درخت بلوط	quercia arbore noto vedi albero	370/16
şikāyet	شکایت	şikāyet	شکایت	quarela, che si fa' d'alcuno al giudice	370/17
gelilük*	کلیلوک	gilegī	کله کی	querela amichevole, che fa' uno amico all' altro qual di torto	370/18
şikāyet etmek	شکایت اتمک	şikāyet kerdn	شکایت کردن	querelare, o' queralarsi, far querela	370/19
gelile*	کلیله	gile kerdn	کله کردن	querelarsi amichevolmente, con l'amico	370/20
bugün çāşt	بکون جاشت	īmrüz çāşt	امروز جاشت	questa mattina	370/21
bu gice	بو کیجه	imşeb	امشب	questa notte	371/1
garğaşa	قرقشه	sitīze, qarkāşa	ستیزه، قرقشه	questione	371/2
mübāḥiše	مباحثه	mubāḥāse, mucādele	مباحثه، مجادله	questione, disputa	371/3
bu	بو	in	این	questo	371/4
gebz	قبض	qabz	قبض	quietanza, scrittura ricevuta	371/5
hesāb arıdmek	حساب اریدمک	hesāb pāk kerdn	حساب پاک کردن	quietar le partite	371/6
ḥāmūş olmak	خاموش اولمک	ḥāmūş şoden, ḥāmūşī kerdn	خاموش شدن، خاموشی کردن	quietarsi racche tarsi	371/7
ārāmlu	ارام لو	ārāmī, āsūdegī	آرامی، آسودگی	quiete	371/8
āsāyişlük	اسایش لوک	āşāyiş, āsūdegī	اسایش، آسودگی	quiete	371/8
ḥāmūşlük	خاموش لوک	ḥāmūşī	خاموشی	quiete, chetezza	371/9
on beş	اونبش	panzdeh	پانزده	quindici	371/10
cüzv	جزو	cozv	جزو	quinterno di carta	371/11
bir deste kâğız	بر دسته کاغذ	yekdeste kâgez	یکدسته کاغذ	quinterno di carta	371/12

bişem	بی‌شم	pencom	پنجم	quinto	371/13
anda	انده	în cā	اینجا	quici, in questo	371/14
gezeb	عضب	ğazab	غضب	rabbia	371/15
it delülûgi	ایت دلولوکی	dîvānegî seg	دیوانکی سک	rabbia di cane	371/16
gezeblü	غضب لو	ğazabnāk	غضبناک	rabbioso, colerico	371/17
it delü	ایت دلو	seg-i dîvāne	سک دیوانه	rabbioso cane	371/18
te'ne vurmek	طعنه ورمک	ta'ne zeden	طعنه زدن	rabbuffare	371/19
te'ne	طعنه	ta'ne	طه‌نه	rabbuffo, objurgatio lat.	371/20
***	***	ber mî dārem, berdāstem	بر میدارم، بر داشتم	raccogliere, alzar daterra	372/?
***	***	mî çepenem, çepîdem	میچپنم، چیدم	raccogliere insieme, come sessi frutti	372/?
***	***	tehşîl giriften	تحصیل گرفتن	raccogliere, riscuotere	372/?
***	***	mî zâyānem, zâyānîdem	میزایانم، زایانیدم	raccogliere figlioli, offitio di mammana, far per porire, di cono in persia	372/?
***	***	nefes keşîden	نفس کشیدن	racogliere il fiato	372/?
***	***	tehşîldâr, muheşşel	تحصیلدار، محصل	raccoglitore, riscutitore, chi fa' la raccolta	372/?
***	***	çen, çinende	چن، چیننده	raccoglitore, adunatore	372/?
***	***	tehşîl	تحصیل	raccolta, cosa che si raccoglie	372/?
***	***	hâşîl	حاصل	raccolta di grano, o' d'altre cose	372/?
***	***	hâşîl-i ğalle	حاصل غله	raccolta di grano, o'orzo	372/?
***	***	sefâriş kerden	سفارش کردن	raccomandare alcuno, o'alcuna cosa	372/?
***	***	do'â resânîden	دعا رسانیدن	raccomandarsi, mandar raccomandation i	372/?
***	***	sefâriş	سفارش	raccomandation e	372/?
***	***	selâm	سلام	raccomandation e, saluto	372/?
***	***	râst kerden	راست کردن	racconciare	372/?
***	***	hikâyet kerden	حکایت کردن	raccontare	372/?
***	***	te'rif kerden, vaşf numûden	تعریف کردن، وصف نمودن	raccontar encomi	372/?

***	***	hamūş şoden	خמוש شدن	racchertarsi, acchetarsi	372/?
***	***	hamūş kerden	خמוש کردن	racchetare, acchetare	372/?
***	***	dōlā kerden	دو لا کردن	radoppiare	372/?
***	***	kem vaqt, kem gāh	کم وقت، کم کاه	rade volte	373/?
***	***	mī terāšem, terāşidem	میتراشم، تراشیدم	radere	373/?
***	***	rīşe endāhten, rīşe giriften	ریشه انداختن، ریشه گرفتن	radicar, gittar le radici	373/?
***	***	rāsiḡ	راسخ	radicato, stabilito, confirmato	373/?
***	***	rāsiḡ der nīkūkārī	راسخ در نیکو کاری	radicato nelle virtu'	373/?
***	***	rīşe, penç*, aşl	ریشه، پنچ، اصل	radice	373/?
***	***	bīkūh	بی کوه	radici del monte	373/?
***	***	şol, revān	شل، روان	rado, liquido	373/?
***	***	cem'	جم	radinamento, congregamento	373/?
***	***	cem' kerden	جم کردن	radunare	373/?
***	***	gird kerden, ferāhem āverden	گرد کردن، فراهم آوردن	radunare, metter assieme	373/?
***	***	cem' şoden	جمع شدن	radunarsi, congregarsi	373/?
***	***	dilserd kerden	دل سرد کردن	raffreddare, sconsigliare	373/?
***	***	efsurde	افسرده	raffreddato, divenuto freddo	373/?
***	***	çāyīde, sermā ḡorde	چا نده، سرما خورده	raffreddato, chi ha' patito freddo	373/?
***	***	kesī rā bāz dāšten ez irtikāb gonāhān	کسی را باز داشتن از ارتکاب گناهان	raffrenar alcuno dal commetter peccati	373/?
***	***	ceḡale	جغله	ragazzetto da z. in. 1. anni*	373/?
***	***	peser	پسر	ragazzo	373/?
***	***	taḡ-i āftāb, şu'le-i āftāb	تغ افتاب، شعله آفتاب	raggio di sole	373/?
***	***	tīr-i āteş, mūşek	تیر آتش، مو شک	raggio di fuoco arteficato	373/?
tekellüm	تکلم	tekellum	تکلم	racionamento	374/1
göft ü gū	گفتگو	goftigūy	گفتگوی	racionamento tra due o' piu' persone	374/2
söz dimek	سوز دیمک	soḡen kerden	سخن کردن	racionare	374/3
ḡaḡḡ	حق	ḡaḡḡ	حق	ragione, dovere, jus. lat.	374/4

ḥağğ	حق	ḥaḵḵ	حق	ragione, il contrario del torto	374/5
delīl	دلیل	delīl	دلیل	ragione, prova, argomento	374/6
ḥüccet	حجت	ḥoccet	حجت	ragione, prova, argomento	374/6
bürhān	برهان	burhān	برهان	ragione, prova, argomento	374/6
cehet	جهت	cihet	جهت	ragione, o'cagione	374/7
me'gūl	معقول	ma'kūl	معقول	ragionevole	374/8
me'gūl	معقول	be ma'kūl	بمعقول	ragionevolment e	374/9
me'gūldür	معقول‌دور	ma'kūlest	معقولست	ragionevole	374/10
ḥağğ cānibde degil	حق جانبده دکل	ḥaḵḵ ez cānib nīst	حق از جانب نیست	ho' ragione	374/11
ḥağğ benim cānibim degil	حق منم جانبیم دکل	ḥaḵ ez cānib-i men nīst	حق از جانب من نیست	non ho' ragione, ho' il torto	374/12
dām	دام	dām	دام	ragna, rete	374/13
dām salmek	دام سالمک	der dām oftāden	در دام افتادن	batter, o'cascar nelle ragna	374/14
dām serilmiş	دام سیریلmiş	der dām peçide şoden	در دام پیچیده شدن	intricarsi nella ragna	374/15
dāma salmek	دامه سالمک	dām endāhten	دام انداختن	tender la ragna	374/16
'enkebūt tārī	عنکبوت تارۍ	tār-i 'ankebūt	تار عنکبوت	ragnatele, tela di ragno	374/17
'enkebūt	عنکبوت	'ankebūt	عنکبوت	ragno, animaletto noto	374/18
ḥoşnūdlük ḥelāyig yamanlūk	خشنودلوک خلاق یمان لوک	ḥoşnūdī ez bedī-i ḥelāyik-i ḥodā, şemātet	خشنودی از بدی خلاق خدا، شماتت	rallegramento del mal d'altri	374/19
ḥoşhāl olmak	خوشحال اولمک	ḥoşhāl şoden	خوشحال شدن	rallegarsi	374/20
ḥoşnūd olmak nōğsān icün ḥelāyigun	خشنود اولمک نقصان ایجون خلاقون	ḥoşnūd şoden be cihet-i noğsān ḥelāyik-i ḥodā	خشنود شدن بجهت نقصان خلاق خدا	rallegarsi del danno del prossimo	375/1
şemātet demek	شماتت دیمک	şemātet kerdn	شماتت کردن	rallegarsi del male d'altri	375/2
mübārek demek	مبارک دیمک	mübārek goften	مبارک گفتن	rallegarsi, congratularsi	375/3
mübārek ey(le)sün ağa	مبارک ایسون اقا	mübārek bāşed aḡā	مبارک باشد اقا	mi rallegro, mi congratula con	375/4
şol etmek	شل اتمک	şol kerdn	شل کردن	rallentare	375/5
acmek	اجمک	bāz kerdn	باز کردن	rallentare, aprire, sciogliere	375/6
peşmān	پشمان	nedāmet dāştēn	ندامت داشتن	ramaricarsi, haver dispiacere, dolersi	375/7

mis	مس	mis	مس	rame, sorte di metallo	375/8
yāda getirmek	یاده کترمک	be yād āverden	بیاد آوردن	rammentare, ridurre a' memoria	375/9
yād itmek	یاد ایتمک	yād kerdən	یاد کردن	rammentarsi	375/10
ağac budağı	اقاج بداقی	şāḥ-i dirāht	شاخ درخت	ramo di albero	375/11
ağac budağı	اقاج بداقی	şāḥçe-i dirāht	شاخچه درخت	ramoscello d'albero	375/12
turb	ترب	torb	ترب	ramoraccio	375/13
ele dırnağ getmek	اله دیرناخ کتمک	dest u nāḥon reften, çengāl reften	دست و ناخن رفتن، چنگال رفتن	rampare	375/14
üzüm salḥumı	اوزوم سالخومی	ḥūşe-i engūr	خوشه انگور	rampazzo di uva	375/15
çengek	چنکک	çengek	چنکک	rampino	375/16
***	***	***	***	rancio, vedi colore	375/?
ğurbaga	قورباقه	vezeğ	وزغ	ranocchia, animal d'acqua	375/17
şalgam	شلغم	şelgem	شلغم	rapa	375/18
ğapucı	قاپوچی	rubāyende, rubā	رباینده، ربا	rapace	375/19
tünd	تند	tond	تند	rapace furioso	375/20
ğapan	قاپن	rubāyiş	ربایش	rapina	375/21
ğaçaram	قاچرم	mī rubāyem	میربایم	rapire	376/1
ğaçdım	قاچدم	rubūdem	ربودم	rapire	376/1
el dirsegi döndermek	ال دیرسکی دوندرمک	bāzū-yi dest gerdāniden	بازو دست کردانیدن	rappacificare, reconciliare	376/2
şulḥ etmek	صاح اتمک	şulḥ kerdən	صلح کردن	rappacificarsi, far pace	376/3
teneḥnöh	طنحنح اتمک	teneḥnuḥ kerdən	طنحنح کردن	raschiare, scattarrare	376/4
aṭlas	اطلس	aṭlas	اطلس	raso, sorte di dropo	376/5
ğılıc	قلیح	tığ	تیغ	rasojo	376/6
san	سان	sān	سان	rassegna di soldati	376/7
düzedmek	دوزدمک	rāst kerdən	راست کردن	rassettare	376/8
müheyyā etmek	مهیا اتمک	muheyyā kerdən	مهیا کردن	rasettare, metter all'ordine	376/9
özini ārāyiş etmek	اوزینی ارایش اتمک	ḥöd rā ārāyiş kerdən	خود را ارایش کردن	rasettarsi, composti, adornarsi, addularsi	376/10
***	***	dildārī kerdən	دلداری کردن	rassicuare, animare, dar animo	376/?
emīn etmek	امین اتمک	emn kerdāniden	امن کردانیدن	rassicurare, render si curo	376/11
ğāim etmek	قایم اتمک	qāim kerdən	قایم کردن	rassodare	376/12

onun kimi olmak	اونون کمی اولمک	mānend būden	مانند بودن	rassomigliarsi	376/13
yer mālasi	یر مالسی	māle-i zemīn	ماله زمین	rastello, stromento da villa, portar pari la terra	376/14
ğebül etmek	قبول اتمک	ğabül kerdên	قبول کردن	ratificare, approvare	376/15
ğebül	قبول	ğabūlî	قبولی	ratificazione	376/16
turb-i tâze	ترب تازه	torb-i sebz, torb-i tâze	ترب سبز، ترب تازه	ravanello, radice	376/17
āvâz dutulmek	اوار دوتلمک	āvâzgîrî	اوازگیری	raucita'	376/18
āvâze dutulan	اوازه دتلن	āvâz girifte	اواز گرفته	rauco	376/19
nesil	نسل	nesl, nijād, soy	نسل، نژاد، سوی	razza	377/1
övlād	اولاد	nesl, nijād, soy	نسل، نژاد، سوی	razza	377/1
yaman eşl	یمان اصل	bedaşl, bednesl	بداصل، بدنسل	razza cattiva	377/2
herāmzāde	حرامزاده	herāmzāde	حرامزاده	razza cattiva, noto d'adulterio o' altro modo illecito	377/3
pādşāh	پادشاه	pādişāh	پادشاه	re	377/4
a'li hūmāyūn	اعلی همایونی	humāyūn-i a'li	همایون اعلی	re eccelso, aquila eccelsa	377/5
gözlük	کوزلوک	'eynî	عینی	reale, vero, non finto, o'apparente	377/6
yüzü ağ kişi	بوزی اق کیشی	merd-i rûy-i sefid, nāmunāfiḡ	مرد رو سفید، نا منافق	reale uomo, sinceno, nonfalso	377/7
yağı	یاغی	yāğî	یاغی	rebelle	377/8
âşî	عاصی	'âşî	عاصی	rebelle	377/8
me'siyet	معصیت	ma'siyet	معصیت	rebellione, mansgrastio, prevaricatio*	377/9
getirrem	کترم	mî āverem	می آورم	recare	377/10
getirdim	کتردم	āverdem	آوردم	recare	377/10
***	***	***	***	reciproco	377/?
zıkr etmek	ذکر اتمک	zıkr kerdên	ذکر کردن	recitar orationi, offitio, corona	377/11
tesbîh etmek	تسیح اتمک	tesbîh kerdên	تسیح کردن	recitar orationi, offitio, corona	377/11
hülāşe	خلاصه	hölāse	خلاصه	recopilatione, scelta	377/12
fedâ eyleyen	فدا ایلین	fedâ konende	فدا کننده	redentore	377/13
fedâlık	فدالوک	fedâyî	فدای	redentione	377/14
fedâ etmek	فدا اتمک	fedâ kerdên	فدا کردن	redimete	377/15
ayrı nûşhe	ایری نسخه	nûşhe-i colov	نسخه جلو	redini della briglia	377/16
köhne süfre	کهنه سفره	sofre-i kohne	سفره کهنه	refettorio, cenacolo	377/17
pertöv 'eksi	پرتو عکسی	'aks-i pertev	عکس پرتو	reflessione di luce	377/18

'eks düşmek	عکس دوشمک	'aks oftāden	عقس افتادن	reflettere	377/19
tedbīr etmek	تدبیر اتمک	tedbīr kerdn	تدبیر کردن	regere, governare	378/1
***	***	***	***	regina	378/?
nāhiye	ناحیه	nāhiye	ناحیه	regione	378/2
vilāyet	ولایت	vilāyet	ولایت	regione	378/2
pādšāh mülki	پادشاه ملکی	mulkī, pādīšāhī	ملکی، پادشاهی	regno	378/3
ḡānūn	قانون	ḡānūn	قانون	regola, canone	378/4
mest̄er	مسطر	mest̄er	مسطر	regola, norma, propriamente, stromento per rigare	378/5
nisbet	نسبت	aḡāre, nisbet	اخاره، نسبت	relatione, rispetto	378/6
dastān	دستان	dastān	دستان	relatione, raccontamento	378/7
ḡeberler	خبرلر	aḡbār	اخبار	relatore, chi riferisce	378/8
çuḡul	چغل	çoḡol, şerīr	چغل، شریر	relatore, per far male	378/9
yaman nef̄s	یمان نفس	bednefs, şerīr	بدنفس، شریر	relatore, per far male	378/9
dīn	دین	dīn	دین	religione, legge, come di christo	378/10
mezheb	مذهب	mezheb	مذهب	religione, rito, come de' latini, greci	378/11
millet	ملت	millet	ملت	religione, rito, come de' latini, greci	378/11
'ibādet	عبادت	'ibādet	عبادت	religione culto divino	378/12
'ābid kişi	عابد کیشی	merd-i 'ābid	مرد عابد	religioso, chi attende al culto divino	378/13
zāhid kişi	زاهد کیشی	merd-i zāhid	مرد زاهد	religioso, chi attende al culto divino	378/14
***	***	***	***	religioso, chi attende a' dio e fugge dall'offenderlo	378/?
zād bāḡisi	زاد باقی سی	bāḡi-i çiz	باقی چیز	reliquia di alcuna cosa	378/15
hilye çekmek	هله جکمک	hilye keşiden	هلیه کشیدن	remare	378/16
uzaḡ yer me'mūrdan	اوزاخ یر معموردن	cāy-i dūr ez ma'mūr	جای دور از معمور	remoto luoco, cantano dall'habitato	378/17
uzaḡ	اوزاخ	ba'īd	بعید	remoto, contano	378/18
gine vermek	کینه ورمک	bāz dāden	باز دادن	rendere, restituire	378/19

telāfi etmek	تلافی اتمک	telāfi kerden	تلافی کردن	rendere il conracambio	378/20
hesāb etmek	حساب اتمک	'evež dāden	عوض دادن	rendere il conracambio	378/20
hesāb vermek	حساب ورمک	hesāb dāden	حساب دادن	render conto	379/1
cān vermek	جان ورمک	cān dāden	جان دادن	render l'anima	379/2
yamanlūgün 'evež yağşılık etmek	یمانلگون عوض یقشی لوک اتمک	bedī der 'evež nīkī dāden	بدی در عوض نیکی دادن	render mal per bene	379/3
dörtten bir vermek	دورتنن بر ورمک	reb' dāden	ربع دادن	rendere, dar rendita	379/4
reb'	ربع	reb'	ربع	rendita, entrata	379/5
meşāne gumı	مئانه قومی	rīg-i meşāne	ریک مئانه	renella	379/6
arḡa mōhresi	ارخه مهره سی	mohre-i pošt	مهره پشت	reni	379/7
cīnī rīvendi	جینی ریوندی	rīvendi-i cīnī	ریوند چینی	reobarbaro	379/8
gine demek	کینه دیمک	bāz goften	باز گفتن	repetere	379/9
dahi demek	دهی دیمک	dīger goften	دیگر گفتن	redire	379/9
özini büyük etmek	اوزینی بئوک اتمک	hōd rā bozorg dāšten	خود را بزرگ داشتن	reputarsi, stimarsi	379/10
özini büyük eylemek	اوزینی بئوک ایلمک	hōd rā bozorg dāšten nīst dīgerān	خود را بزرگ داشتن نیست دیگران	reputarsi da piu' degli altri	379/11
merdūd	مردود	merdūd	مردود	reprobo	379/12
redd etmek	رد اتمک	redd kerden	رد کردن	reprobare	379/13
***	***	***	***	reprobato	379/?
bāḡī	باقی	bāḡī	باقی	residuo	379/14
gine ḡa(l)mış	کینه قامیش	bāz mānde	باز مانده	rimamente	379/14
cān bāḡisi	جان باقسی	bāḡi-i cān, reg-i cān	باقی جان، رک جان	residuo dell'anima, così dicono li persiani, quando si sta' morire	379/15
mūḡālīflūk	مخالف لوک	mūḡālefet	مخالفت	resistenza	379/16
mūḡālīf etmek	مخالف اتمک	mūḡālefet kerden	مخالفت کردن	resistere	379/17
***	***	redd kerden	رد کردن	resistere, mostrar la faccia	379/?
cān vermek	جان ورمک	cān dāden	جان دادن	resistere, non cedere	379/18
nefes çekmek	نفس جکمک	nefes keşiden	نفس کشیدن	respirare	379/19
nefes ceken	نفس جکن	nefeskeşī	نفس کشی	respiratione	379/20
bir deste toḡınmış soğan	بر دسته توخین میش سوقن	deste bāfte piyāz	دسته بافته پیاز	resta di cipolle	380/1
ḡaluram	قالورم	mī māndem	میماندم	restare, rimanere	380/2
ḡaldım	قالدم	māndem	ماندم	restare, rimanere	380/2
bāḡī olmek	باقی اولمک	bāḡī şoden, bāz mānde	باقی شدن، باز مانده	restare, avanzare	380/3

kehgîr	کهگیر	kehgîr	کهگیر	restio, come da cavallo restio	380/4
edâ etmek	ادا اتمک	edâ kerdên, bāz dâden	ادا کردن، باز دادن	restituire	380/5
edâ	ادا	edâ	ادا	restitutione	380/6
edâ eyleyen	ادا ایلین	edâ konende	ادا کننده	restitutore	380/7
dâm	دام	dâm	دام	rete, vedi ragna	380/8
tor	طور	tor	طور	rete, vedi ragna	380/8
'ilmü'l-beyân	علم البیان	'ilmü'l-beyân	علم البیان	retorica	380/9
beyân iyesi	بیان ایسی	şāhibu'l-beyân	صاحب البیان	retorico	380/10
doğruluğ	دقرولوخ	rāstî	راستی	rettitudine	380/11
doğru	دقرو	rāst	راست	retto	380/12
tedbîr eyleyen	تدبیر ایلین	tedbîr konende, mutedebbir	تدبیر کننده، متدبیر	rettore	380/13
muḥatab	محتب	muḥatab	محتب	revisore, o soprastante della grascia	380/14
redd etmek	رد اتمک	redd kerdên	رد کردن	ribattere, ributtare	380/15
gızılınan tiken	قزا اینن تکن	ṭelādūzî kerdên	طلا وزی کردن	ricamare con oro	380/16
neğş etmek	نقش اتمک	neğş kerdên	نقش کردن	ricamare con seta	380/17
gızıl tiken	قزل تکن	ṭelādūz	طلادوز	ricamatore	380/18
gızıl tiken	قزل تکن	ṭelādūzî	طلادوزی	riccamo d'oro	380/19
neğş	نقش	neğş	نقش	ricamo di seta	380/20
dövlət	دولت	dovlet	دولت	ricchezza, robba	381/1
māl	مال	māl	مال	ricchezza, robba	381/1
kirpü	کرپو	ḥārpoşt	خارپشت	riccio, animal spionoso, zuzu	381/2
kākül	کاکل	müy-i muce'ed	موی مجعد	riccio, crespo ne' capelli	381/3
māllu	مالو	māldār	مالدار	ricco	381/4
dövlətmend	دولتمند	dovletmend	دولتمند	ricco	381/4
māllu	مالو	tevānger	توانگر	ricco, potente	381/5
istemek	استه مک	ṭaleb kerdên	طلب کردن	ricercare	381/6
isteyen	استین	ṭaleb konende	طلب کننده	ricercatore	381/7
isteyici	استیجی	ṭālib	طالب	ricercatore	381/8
istenmiş	استن میش	ṭaleb kerde şode	طلب کرده شده	ricercato	381/9
meṭlûb	مطلوب	maṭlûb	مطلوب	ricercato	381/9
ḥekīm nüşhesi	حکیم نسخه سی	nosḥe-i ḥekīm	نسخه حکیم	ricetta del medico	381/10
alaram	اولرم	mî sitānem	می ستانم	ricevere	381/11
aldım	الدم	sitānedem	ستاندم	ricevere	381/11
ğebûl etmek	قبول اتمک	qabûl kerdên	قبول کردن	ricevere, accettare	381/12
yüz nece tabmek	یوز نهجه تابمک	yek çîz şed çendân yâften	یکچیز صد چندان یافتن	ricevere cento uno	381/13
nöğşân tabmek	نقصان تابمک	noğşân yâften	نقصان یافتن	ricevere danno	381/14

şefğēt tabmek	شفقت تابمک	şefeḡat yāften	شفقت یافتن	ricever gratia, trovar gratia	381/15
cefā cekmek	جفا جکمک	cefā keşiden	جفا کشیدن	ricever disagio, patir molestia	381/16
‘izzetsiz olmak	عزت سیز اولمک	bī‘izzet şoden	بیعتز شدن	ricever dishonore, esser dishonorato	381/17
yara yemek	یاره یمک	zeḥm ḥörden	زخم خوردن	ricever ferita	381/18
zeḥmet cekmek	زحمت جکمک	zeḥmet ḥörden	زحمت خوردن	ricever travaglio, o' molestia	381/19
şikest yemek	شکست یمک	şikest ḥörden der ceng	شکست خوردن در جنگ	ricever rotta in guerra	381/20
istigbāl	استقبال	istikbāl	استقبال	ricevimento, incontro	381/21
ğarşu	قارشو	pīşvāz	پیشواز	ricevimento, incontro	381/21
ğonaḥlu	قناخلو	mihmāndār	مهماندار	ricevitor di forastieri	382/1
ğebz	قبض	ḡabz	قبض	ricevuta, polizza di ricevuta	382/2
ṭeleb	طلب	ṭaleb	طلب	richiesta	382/3
telāfī	تلافی	telāfī	تلافی	ricompensa	382/4
tedārik	تدارک	tedārik	تدارک	ricompensa	382/4
‘evež	عوض	‘evež, cezā	عوض، جزا	ricompensa	382/4
telāfī vermek	تلافی ورمک	telāfī dāden	تلافی دادن	ricompensare	382/5
sövdā etmek	سودا اتمک	sovďā kerden	سودا کردن	ricopiare	382/6
sövdāgerlük	سوداگرلوک	sevādkārī	سودا کاری	ricopiatura	382/7
kitāb yüzinden yazmek	کتاب یوزیندن یازمک	ez rüy-i kitāb nevišten	از روی کتاب نوشتن	ricopiare del libro	382/8
yāda getirmek	یاده کترمک	yād āverī	یاد آوری	ricordatione, vedi rammemorare	382/9
ilticā etmek	التجا اتمک	ilticā kerden	التجا کردن	ricorrere	382/10
ilticā	التجا	ilticā	التجا	ricorso, refugio	382/11
köyül acılmek	کنول اجل مک	dil dāšten	دل داشتن	ricrearsi	382/12
tesellī olmak	تسلی اولمک	tesellī yāften	تسلی یافتن	ricrearsi	382/12
köyül acılmek	کنول اجل مک	dil vā kerden	دل وا کردن	ricrear	382/13
yağşī almak	یقشی المک	ḥōşī giriften	خوشی گرفتن	ricrearsi, pigliar si piacere	382/14
tesellī	تسلیا	tesellī	تسلی	ricreatione	382/15
dilāsā	دل اس	dilāsā	دل آسا	ricreatione	382/15
nefy etmek	نفی اتمک	nefy kerden	نفی کردن	ricusare, rifiutare	382/16
gülerem	کولرم	mī ḥendem	میخندم	ridere	382/17
güldüm	کولدم	ḥendidem	خندیدم	ridere	382/17
nefy etmek	نفی اتمک	***	***	***	382/18
tebessüm etmek	تبسم اتمک	tebessum kerden	تبسم کردن	ridere bassamente, sorridere	382/19

gülmek	کول مک	ḡendīden	خندیدن	ridicolo, cosa da ridere	382/20
camā'at	جماعت	cemā'et	جماعت	ridotto, adunnaza	383/1
ḡeṭere düşmek	خطرہ دوشمک	der ḡeṭer oftāde	در خطر افتاد	ridotto a' pericolo	383/2
bu ḡāle getirilmiş	بو حالہ کترلمش	der in ḡālet āverde şode	درین حالت آورده شده	ridotto a' tale	383/3
müflis	مفلس	mufllis	مفلس	ridotta al verde, povero	383/4
ḡebersiz	خبرسبز	bīḡaber	بیخبر	ridotta al verde, povero	383/4
gine getirmek	کینه کترمک	bāz āverden	باز آوردن	ridurre, ricondurre	383/5
yağşı yola getirmek	یغشی یولہ کترمک	der rāh-i nīkūkārī ber āverden	در راه نیکو کاری بر آوردن	ridurre al ben fare	383/6
gine düzedmek	کینه دوزدمک	bāz sāḡten	باز ساختن	rifare	383/7
tāze etmek	تازہ اتمک	tāze kerdāniden	تازہ کردانیدن	rifare, rinovare	383/8
ziyāna 'evež vermek	زیانہ عوض ورمک	be ziyān 'evež dāden	بزیان عوض دادن	rifar i danni	383/9
tavān vermek	توان ورمک	tāvān dāden	توان دادن	rifar il danno dato	383/10
yatmaḡ paltarı salmaḡ	یاتمخ پالتری سالمخ	cāmeḡāb endāḡten	جامہ خواب انداختن	rifar il letto, cioe' stendere alcuni panni in terra	383/11
bednefslük etmek	بدنفس لوک اتمک	bednefsī kerdēn, şerāret numūden	بدنفسی کردن، شرارت نمودن	riferire in danno d'alcuno	383/12
ümidlük	امیدلوک	umīdgāhī	امیدکاهی	rifugio	383/13
ulduz	اولدوز	sitāre	ستاره	riga di legno, rigar dritto	383/14
mest̄er	مسطر	mest̄er	مسطر	riga fatta di cordicelle sopra una tavoletta	383/15
cedvel	جدول	cedvel	جدول	riga, o'linea tirata con la penne	383/16
ḡeṭṭ	خط	ḡeṭṭ	خط	riga, o'linea tirata con la penne	383/16
seṭir	سطر	seṭr	سطر	riga, linea, o'versetto	383/17
cedvel ceken	جدول جکن	cedvelkeş	جودل کش	rigatore, chi riga la carta	383/18
ev satan	او ساتم	ḡāne furūş	خانه فروش	rigattiero	383/19
acı yüz	آجی یوز	torş rû, kerh rû	ترش رو، کره رو	rigido huomo	383/20
tuş yüzlü	تورش یوزلو	torş rûyī, kerh rûyī	ترش رویی، کره رویی	rigidezza	384/1
bulut	بولوت	ḡayż*	غیض	rigore, durezza, inflessibilita' in	384/2

				dar il dovuto castigo	
***	***	***	***	rilegar alcuno	384/?
söz redîfî	سوز ردیفی	redîf-i herf	ردیف حرف	rima, quale si usa nei versi	384/3
zâdsız	زادسیز	bîçizî şoden	بیچیزز شدن	rimaner privo d'alcuna cosa	384/4
ğaluram	قالورم	der mî mānem	در میمانم	rimaner di fuori, esser derelitto	384/5
ğaldım	قالدم	der māndem	در ماندم	rimaner di fuori, esser derelitto	384/5
allāh penāhında olsun	الله پناهنده اولسون	penāh-ı hōdā bāşî	پناه خدا باشی	rimanente con dio restare nelle protezione di dio	384/6
dermāndelük	درمانده لوک	dermānde	درمانده	rimasto di fuori, abbandonato, sventurato	384/7
‘elāc etmek	علاج اتمک	‘ilācî numūden	علاجی نمودن	rimediare	384/8
‘elācdan getmek	علاجدن کتمک	ez ‘ilāc refte est	از علاج رفته است	non si puo' rimediare, e' irremediabile	384/9
‘elāc	علاج	‘ilāc	علاج	rimedio	384/10
dermān	درمان	dermān	درمان	rimedio	384/11
devā	دوا	devā	دوا	medicamento	384/11
baḥuşlaram	باخشلرم	mî baḥşem	می بخشم	rimettore, donare	384/12
baḥuşladım	باخشلدم	baḥşidem	بخشیدم	rimettore, donare	384/12
borcun üste baḥuşlamak heṭṭ çekmek	بورجون استه باخوشله مک چکمک	bed-i vām heṭṭ-i baḥşāyiş keşiden	بد و ام خط بخشایش کشیدن	rimettere il debito	384/13
mühümleri kimseye rucū etmek	مهم لری کمسیه رجوع اتمک	muhimmāt rā be kesî rucū kerdem	مهمات را بکسی رجوع کردن	rimettere un negotio ad alcuno	384/14
kimsenü mühümünü ğebül etmek	کمسنو مهمنی قبول اتمک	be goften kesî-i muhim qabûl kerdem	بگفتن کسی مهم قبول کردن	rimettersi al detto d'altri	384/15
melāmet	ملامت	melāmet	ملامت	rimordimento, o' riprensione della propria coscienza	384/16
mev‘ize	موعظه	mev‘ize	موعظه	rimordimento, o' riprensione della propria coscienza	384/16
dilnişin	دلنشین	dilnişin	دل نشین	rimordimento, o' riprensione della propria coscienza	384/16

berteref etmek	برطرف اتمک	berṭaraf kerdən	برطرف کردن	rimuovere, metter d'una banda	384/17
yüz yüze beraber	یوز یوزه برابر	rüberü der muḳabil	روبرو در مقابل	rimpetto, all' incontro	384/18
baş gahıncı etmek	باش قاخنجی اتمک	serzeniş kerdən	سرزنش کردن	rimproverare	384/19
baş gahıncı	باش قاخنجی	serzeniş	سرزنش	rimprovero	384/20
berhem vuraram	برهم ووره رم	ber hem mī zenem, ber hem zedem	بر هم میزنم، بر هم زدن	rimuscinare	385/1
gencefe berhem vurmek	کنجه برهم ورمک	gencefe ber hem zeden	کنجه بر هم زدن	rimuscinare le carte	385/2
ğible	قبیله	ķible	قبیله	rincontra	385/3
peşmān olmak	پشمان اولمک	nedāmet dāden	ندامت دادن	rincrescere, dispiacere, esser spiacevole	385/4
derd-i ser vermek	دردسر ورمک	derd-i ser dāden	درد سر دادن	rincrescere dar fastidio	385/5
peşmān olmak	پشمان اولمک	nedāmet āverden	ندامت آوردن	rincrescere, apportar dispiacere	385/6
nādim olmak	نادم اولمک	nādim şoden, nedāmet dāştən	نادم شدن، ندامت داشتن	rincrescere, haver rincrescimento	385/7
peşmān	پشمان	nedāmet	ندامت	rincrescimento	385/8
le'net	لعنت	la'net	لعنت	rinagamento, maledittione	385/9
ğarğamek	قارقه مک	nefrīn	نفرین	rinagamento, maledittione	385/9
küfr diyen	کفر دین	kofrgüyī	کفر کویی	rinegamento bestemmia	385/10
dönmek	دنماک	inkār-i dīn	انکار دین	rinagamento della fede	385/11
le'net etmek	لعنت اتمک	la'net kerdən	لعنت کردن	rinegare, maledire	385/12
dīn inkārı etmek	دین انکاری اتمک	dīn rā inkār kerdən	دین را انکار کردن	rinegar la fede	385/13
dīn yağısı	دین یاقسی	yāğī-i dīn, ṭāğī-i dīn	یاغی دین، طاعی دین	rinegato, a postata	385/14
ṭe'n atmek	طعن اطمک	ṭa'n kerdən	طعن کردن	rinfacciare, rinproverare	385/15
sipāslu	سپاس لو	sipāsdārī kerdən	سپاس داری کردن	ringratiamento, ringratiare	385/16
isītdün aḡa	ایستدن آقا	kerem kerdī aḡa	کرم کردی آقا	ringratio v. s., mihavete fatto gratia	385/17
tāze etmek	تازه اتمک	tāze kerdən	تازه کردن	rinovare	385/18
derdi tāze etmek	دردی تازه اتمک	derd ra tāze kerdāniden	درد را تازه کردانیدن	rinovare il dolore	385/19
aparmek	اپرمک	kond kerdən	گند کردن	rintuzzare, ribattere, lavar	385/20

				il filo ad una cosa tagliente	
tekebbürlük	تکبر لوک	tekebburī remāniden	تکبری رمانیدن	rintuzzar l'orgoglio	386/1
tekebbür eyleyen	تکبر ایلین	tekebburī kond kerden	تکبری کند کردن	rintuzzar l'orgoglio	386/1
acılmış	اجل میش	kond kerde şode	کند کرده شده	rintuzzato	386/2
gine sebz olmak	کینه سبز اولمک	bāz sebz şoden	باز سبز شدن	rinuerdirsi	386/3
sararam	سره رم	mī peçem	می پچم	rinvolgere, inviluppare, intrigare	386/4
sardım	سردم	peçidem	پچیدم	rinvolgere, inviluppare, intrigare	386/4
menşür etmek	منشور اتمک	meşüre kerden, gorg kerden	مشوره کردن، کرک کردن	rinvolgere filo dar viluppo	386/5
***	***	***	***	ripa del fiume	386/?
bend etmek	بند اتمک	bend kerden	بند کردن	riparare, far riparo	386/6
***	***	siperdārī kerden, hicāb numūden	سپر داری کردن، حجاب نمودن	riparra, metter riparo tra duo cose	386/?
hicāblu	حجاب لو	siperdārī, hicābet	سپر داری، حجابت	riparo	386/7
su bendi	سو بندی	bendāb	بندآب	riparo di acqua	386/8
pay	پای	baḥş	بخش	ripartimento	386/9
gismet	قسمت	kısmet	قسمت	ripartimento	386/9
pay vermek	پای ورمک	baḥş dāden, kısmet numūden	بخش دادن، قسمت نمودن	ripartire, dar a' ciascuno la sua portione	386/10
gismet etmek	قسمت اتمک	kısmet kerden	قسمت کردن	ripartire, far le parti	386/11
mükerr(er)	مکر	mukerrer	مکرر	ripetere, redire	386/12
peyāpey dimek	پیایی دیمک	peyāpey goften	پیایی گفتن	ripetere, redire	386/12
pīne tikmek	پینه تکمک	pīne dūḥten, pīne endāḥten	پینه دوختن، پینه انداختن	ripezzare	386/13
pīne tiken	پینه تکن	pīnedūz	پینه دوز	ripezzatore	386/14
pīnecilük	پینه جی لوک	pīnedūzī	پینه دوزی	ripezzatura	386/15
köyül gine almak	کنول کینه المک	dilbāz giriften	دل باز گرفتن	ripigliar animo	386/16
imtilā	امتلا	imtilā	امتلا	ripienezza di stomaco	386/17
özi yerine goymek	اوزی یرینه قویمک	be cāy-i ḥōd gozāştēn	بجای خود گذاشتن	riporre al suo luogo	386/18
farāğat oldum	فراغت اولدم	mī āsāyem, āsāyidem	می آساییم، آساییدم	riposare	387/1
farāğat etmek	فراغت اتمک	ferāğet kerden	فراغت کردن	riposare, pigliar riposo	387/2
ferāğat	فراغت	ferāğet	فراغت	riposo	387/3
āsāyiş etmek	اسایش اتمک	āsāyiş, āsūdegī	اسایش، آسودگی	riposo	387/3

melāmet etmek	ملا مت اتمک	melāmet kerden	ملا مت کردن	riprendere, corregere con parole	387/4
dil zecri vermek	دل زجری ورمک	zecz-i zebān kerden	زجر زبان کردن	riprendere, corregere con parole	387/4
melāmet eyleyen	ملا مت ایلین	melāmet konende	ملا مت کننده	riprensore	387/5
terk vermek	ترک ورمک	terk dāden	ترک دادن	ripudiare	387/6
talāğ vermek	طلاق ورمک	talāğ numūden	طلاق نمودن	ripudiare	387/6
terk	ترک	terk	ترک	ripudio	387/7
talāğ	طلاق	talāğ	طلاق	ripudio	387/7
mühālifet	مخالفت	muḥālefet	مخالفت	ripugnante	387/8
nefy	نفی	munāfī	منافی	ripugnante	387/8
mühālifet	مخالفت	muḥālefet	مخالفت	ripugnanza, resistenza, contraccita'	387/9
köyül aparmek zādı	کئول آپرمک زادی	dil borden çizi rā	دل بردن چیزی را	haver ripugna o'nausea	387/10
def	دفع	mudāfe 'et	مدافعت	ripulsa	387/11
yaranı bağlamak	یارانی باقله مک	zeḥm rā beste kerden	زخم را بسته کردن	risaldare una ferita	387/12
şefā vermek	شفا ورمک	şifā dāden	شفا دادن	risanare, dar sanita'	387/13
kimsenü mizāc şefā vermek	کمسنو مزاج شفا ورمک	mizāc-ı kesī rā be mertebe-i şifā resāniden	مزاج کسی را بمرتبه شفا رساندن	risanare, ridurre a' sanita'	387/14
yağşılık tabmek bīmārlükden	یقشی لوک تابمک بیمارلوکدن	bihbūdī yāften ez bīmārī	بهبودی یافتن از بیماری	risanarsi dall' infermita'	387/15
çağ olmak	چاق اولمک	çāk şoden ez bīmārī	چاق شدن از بیماری	risanarsi	387/16
fedā etmek	فدا اتمک	fedāyī kerden	فدایی کردن	riscattare	387/17
fedā eyleyen	فدا ایلین	fedā konende	فدا کننده	riscattatore	387/18
fedālūk	فدالوک	fedāyī	فدایی	riscatto	387/19
ḥeṭer	خطر	ḥeṭer	خطر	rischio, pericolo	387/20
teḥşil almak	تحصیل المک	teḥşil giriften	تحصیل گرفتن	riscuotere	388/1
teḥşil eyleyen	تحصیل ایلین	teḥşil girende, taḥşildār	تحصیل گیرندت، تحصیلدار	riscuotitore	388/2
oturram	اوترم	mī nişinem	می نشینم	risiedere	388/3
oturdum	اوتردم	nişestem	نشستم	risiedere	388/3
baḥaram	باخرم	mī nigerem	مینکرم	risguardare	388/4
baḥdım	باخدم	nigeristem	نکریستم	risguardare	388/4
baḥmek	باخمک	nigāh kerden	نگاه کردن	risguardare, item	388/5
nezer etmek	نظر اتمک	nezer kerden	نظر کردن	risguardare, fissar lo sguardo	388/6
menzūr olmak	منظور اولمک	menzūr kerden	منظور کردن	risguardare, haver risguardo	388/7
menzūr	منظور	menzūr	منظور	risguardato	388/8

nezer	نظر	nezer	نظر	risguardo	388/9
teveccüh	توجه	teveccuh	توجه	risguardo	388/9
baḥmek	باخمک	nigāh	نکاه	risguardo	388/9
gülmaḥ ḡebül etmek	کول مخ قبول اتمک	ḥendepezîr	خنده پذیر	risibile	388/10
gülmaḥ	کول مخ	ḥende	خنده	riso	388/11
ḡehḡeh	قهقهه	ḡahḡah	قهقهه	riso, risata	388/12
yemelü dügi	یملو دوکی	birinc-i ḥördenî	برنج خوردنی	riso da mangiare	388/13
polād	پلاد	pulād	پلاد	riso cotto alla persiana	388/14
gümān eylerem	کمان ایلرم	mî gomārem	میکمارم	risovere, determinare	388/15
gümān eyledim	کمان ایلدم	gomāstem	کماشتم	risovere, determinare	388/15
şücā' kişi	شجاع کیشی	merd-i şocā', dildār	مرد شجاع، دلدار	risoluto, coraggioso	388/16
duraram	دوره رم	ber mî ḥezem	بر میخزم	risorgere	388/17
durdum	دوردم	berḥāstem	بر خواستم	risorgere	388/17
ölüler icinden durmek	اولولر ایچیندن درمک	ez miyān-i mordegān ber ḥāsten	از میان مرده کان بر خواستن	risorgere da morte	388/18
gine dirilmek	کینه دیرل مک	bāz zinde şoden	باز زنده شدن	risorgere da morte, ravvivarsi	388/19
şerf etmek	صرف اتمک	şerfe kerdên der umûr	صرفه کرده در امور	risparmiare	388/20
şerfe	صرفه	şerfe	صرفه	risparmio	389/1
ḥörmēt	حرمت	ḥormet	حرمت	rispetto	389/2
nisbet	نسبت	be nisbet	به نسبت	rispetto in comparatione	389/3
mensûb	منسوب	be mensûb	بمنسوب	rispetto in comparatione	389/3
özgeler nisbeti	اوزکه لر نیبتی	be nisbet-i dîgerân	بنسبت دیگران	rispetto a' gl'altri	389/4
nisbet mene	نسبت منه	nisbet-i be men	نسبت بمن	rispetto a' me	389/5
mene mensûb	منه منسوب	mensûb-i be men	منسوب بمن	rispetto a' me	389/5
ḥeyālu	حیالو	ḥeyādār, şāḥib-i şerm	حیادار، صاحب شرم	rispettoso, modesto, vergognoso	389/6
nāmûslu	ناموس لو	nāmûsdār, şāḥib-i şerm	ناموس دار، صاحب شرم	rispettoso, modesto, vergognoso	389/6
şö'lelû	شعله لو	tābende	تابنده	risplendente	389/7
şö'le	شعله	şāḥib-i tāb	صاحب تاب	risplendente	389/7
mî dereḥşem	میدرخشم	mî dereḥşem	میدرخشم	risplendere, ridurre	389/8
dereḥş [eyle] eylerem	درخش ایله ایلرم	dereḥşîdem	درخشیدم	risplendere, ridurre	389/8
münevver etmek	منور اتمک	munevver sālhten	منور ساختن	risplendere, illuminare	389/9

ışığ etmek	ایشیق اتمک	rovşen kerdên	روشن کردن	risplendere, illuminare	389/9
şö'le eylerem	شعله ایلرم	mî tâbem	می تابم	risplendere, scintilaare	389/10
şö'le eyledim	شعله ایلدم	tâbîdem	تابیدم	risplendere, scintilaare	389/10
cevâb vermek	جواب ورمک	cevâb dâden	جواب دادن	rispondere	389/11
redd etmek	رد اتمک	redd kerdên	رد کردن	rispondere, confutare argumento	389/12
cevâb	جواب	cevâb	جواب	risposta	389/13
gine diri etmek	کینه دری اتمک	bâz zinde kerdânîden	باز زنده کردانیدن	risuscitare, ravvivare	389/14
ğarğaşa	قرقشه	sitîze, qarğaşa	ستیزه، قرقشه	rissa	389/15
ğarğaşa eyleyen kişi	قرقشه ایلین کیشی	merd-i qarğaşa konende, merd-i sitîzende	مرد قرقشه کننده، مرد ستیزنده	rissoso	389/16
her zâd hürdesi	هر زاد خردسی	rîze-yi her çîz	ریزه هر چیز	ritaglio d'alcuna cosa	389/17
gerü getmek	کرو کتمک	pes reften	پس رفتن	ritirarsi	389/18
birbirine getirmek	بربرینه کترمک	be hem âmeden, be hem keşîden	بهم آمدن، بهم کشیدن	ritirarsi, come pelle vicino al fuoco	389/19
ictinâb etmek	اجتناب اتمک	ictinâb numûden	اجتناب نمودن	ritararsi, sfugire	389/20
güşede oturmek	کوشده اوترمک	güşenişîn, buķ'e nişîn	کوشه نشین، بقعه نشین	ritirato, solitario	390/1
hânğâhda oturmek	خانقاه ده اوترمک	hânğâhnişîn, buķ'enişîn	خانقاه نشین، بقعه نشین	ritirato, solitario	390/1
mezheb	مذهب	mezheb, kîş	مذهب، کیش	rito	390/2
millet	ملت	millet	ملت	rito	390/2
dürerem	دره رم	mî çepînem	می چپنم	ritondare, ritagliare	390/3
dürdüm	دردم	çepîdem	چپیدم	ritondare, ritagliare	390/3
dönmek allâha	دنمک الله	bâzgeşt numûden	باز گشت نمودن	ritornare	390/4
gine gelmek	کنه کلمک	bâz âmeden	باز آمدن	riornare	390/5
dönmek	دونمک	bâz gerdîden	باز کردیدن	riornare	390/5
gerü gelmek	کرو کلمک	pes âmeden	پس آمدن	ritornar a' dietro	390/6
ğayıtmek	غایت مک	ber gerdîden	بر کردیدن	ritornar a' dietro	390/6
dönmek iş cānibe	دنمک اش جانبه	bâzgeşt numûden be cānib-i kār	باز گشت نمودن بجانب کار	ritornar all' opra	390/7
şefğet kimseni tabmek	شفقت کمسنی تابمک	şefeķat, hoşnûdî kesî rā bâz yâften	شفقت، خشنودی کسی را باز یافتن	ritornar in gratia	390/8
özine gelmek ze' fden	اوزینه کلمک ضعفدن	be hûd âmeden ez ze'f	بخود آمدن از ضعف	ritornar in se dopo tramortito	390/9
ğayıtmek	قایتمک	bâzgeşt	باز گشت	ritorno, tornata	390/10
rāci'	راجع	rāci'	راجع	ritorno, tornata	390/10

şûret şîşe çekmek	صورت شیشه چک‌مک	şûret rā be şîşe keşîden	صورت را بشیشه کشیدن	ritrarre dal naturale	390/11
şûret çekmek	صورت چک‌مک	şûret keşîden	صورت کشیدن	ritrarre, far un ritratto	390/12
***	***	bâtil kerden	باطل کردن	ritrattare	390/?
şûret	صورت	şûret	صورت	ritratto	390/13
tabaram	تا‌برم	mî yâbem	می‌یابم	ritrovare	390/14
tabdım	تا‌بدم	yâftem	یافتم	ritrovare	390/14
peydâ etmek	پیدا اتمک	peydâ kerden	پیدا کردن	ritrovare	390/15
reğîb	رقیب	raķîb	رقیب	rivale	390/16
vehy	وحی	vehy	وحی	rivelare, s'intende di dio	390/17
ilhâm etmek	الهام اتمک	ilhâm kerden	الهام کردن	rivelare, s'intende di dio	390/17
zâhir etmek	ظاهر اتمک	zâhir kerden	ظاهر کردن	rivelare	390/18
me'lûm etmek	معلوم اتمک	ma'lûm sâhten	معلوم ساختن	rivelare, palesare	390/19
yalvarmek	یالورمک	vehy, ilhâm	وحی، الهام	rivelatione di dio	391/1
perest etmek	پرست اتمک	perestârî	پرستاری	riverenza, veneratione, culto	391/2
hürmet	حرمت	hormet	حرمت	riverenza, honore	391/3
'izzet	عزت	'izzet	عزت	riverenza, honore	391/3
secde	سجده	secde	سجده	riverenza, in chino	391/4
dönderürem	دنده رورم	ber mî gerdânem	بر میگردانم	riversare, rivoltare	391/5
dönderdim	دوندردم	ber gerdânîdem	بر گردانیدم	riversare, rivoltare	391/5
astar	آستر	âstar, biţâne	آستر، بپانه	riverso fodera	391/6
ber 'eks iş işlemek	بر عکس اش اشله مک	ber 'aks kârî kerden	بر عکس کاری کردن	far al rivero, di quel che bisogna	391/7
arh	ارخ	cûyî	جویی	rivo	391/8
su arh	سو ارخ	cûy-i âb	جوی آب	rivo d'acqua	391/9
dönderürem	دونده رورم	mî gerdânem	میگردانم	rivoltare	391/10
dönderdim	دوندردم	gerdânîdem	گردانیدم	rivoltare	391/10
yüz döndermek	یوز دندرمک	rûy gerdânîdem	روی گردانیدم	rivoltar la faccia	391/11
özini ense döndermek	اوزینی انسه دوندرمک	hûd rā pes gerdânîden	خود را پس گردانیدن	rivoltarsi in dietro	391/12
gezerem	کزه رم	mî gerdem	میگردم	rivoltarsi, raggirarsi	391/13
gezdım	کزدم	gerdîdem	کردیدم	rivoltarsi, raggirarsi	391/13
gezmek	کزمک	gerdiş	کردش	rivoltamento, raggiramento	391/14
sernigün etmek	سرنکون اتمک	sernigün gerdânîden	سرنکون گردانیدن	rivoltar sottosopra	391/15

perākende etmek	پراکنده اتمک	perākende kerden	پراکنده کردن	rivoltare sottosopra scompigliare	391/16
oluram	اولورم	mī şevem	میشوم	riuscire, come riusciri negotio	391/17
oldum	اولدم	şodem	شدم	riuscire, come riusciri negotio	391/17
***	***	***	***	riuscito	391/?
***	***	bolend kerden	بلند کردن	rizzare, inalzare	391/?
duraram	دوره رم	ber mī hīzem	بر میخیزم	rizzarsi in piedi	391/18
durdum	دوردم	ber hāstem	بر خاستم	rizzarsi in piedi	391/18
durmuş	دورمیش	īstāde	ایستاده	rizzato, chi ta in piedi	391/19
māl	مال	māl	مال	robba	392/1
esbāb	اسباب	esbāb	اسباب	robba	392/1
daş māl	داش مالی	māl-i seng	مال سنگ	robba di ladri	392/2
tikerem	تکرم	mī dozdem	میدزدم	robbare	392/3
tikdim	تکدم	dozdīdem	دزدیدم	robbare	392/3
oğurluğ etmek	اقورلوخ اتمک	dozdī kerden	دزدی کردن	robbare, far furto	392/4
köyül aparan	کنول آپرن	dilber	دلبر	robbo cuori	392/5
güvvet	قوت	kuvvvet	قوت	robustezza	392/6
güdrete	قدرت	koğret	قدرت	robustezza	392/6
güvvet iyesi	قوت ایسی	şāhib-i kuvvet, kavī	صاحب قوت، قوی	robusto	392/7
güdrete iyesi	قدرت ایسی	şāhib-i koğret, kavī	صاحب قدرت، قوی	robusto	392/7
gird eylerem	کرد ایلرم	mī girdeçem	میکردچم	rodere	392/8
gird eyledim	کرد ایلدم	girdeçīdem	کردچیدم	rodere	392/8
gīrā	گیرا	gorī	گری	rogna	392/9
gīrālu kişi	گیرالو کیشى	merd-i gorīdār	مرد گری دار	rognoso, chi ha' rogne	392/10
rūm dutan	روم دوتن	roma-i kubrā	رومه کبری	roma grande	392/11
feryād	فریاد	feryād	فریاد	romore	392/12
āvāz	آواز	āvāz	آواز	romore, fame, voce	392/13
ğavğā	غوغا	ğavğā	غوغا	romore, contrasto	392/14
berhemzedelük	برهم زده لوک	ber hem zedeğī	بر همزدکی	romore, tumulto	392/15
kör kör ...	قور قور ...	ķör ķör şikem	قور قور شکم	romore, che fanno alcuna volta li budelli	392/16
***	***	***	***	rompere	392/?
silkmek	سلک مک	mī şikenem	می شکنم	rompere, spezzare come corda, catena	392/17
silkerem	سلکرم	şikestem	شکستم	rompere, spezzare come corda, catena	392/17

***	***	mī keslānem, keslānīdem	می‌کسلانم، کسلانیدم	rompere il digiuno	392/?
***	***	rūze rā inkār kerden	روزه را انکار کردن	rompere il digiuno	392/?
oruc acmek	اوروج اچمک	rūze vā kerden	روزه وا کردن	rompere il digiuno, cioe' finirlo	392/18
şikest vermek	شکست ورمک	şikest dāden	شکست دادن	rompere il nemico, dar rotta	392/19
şikest yemek	شکست یمک	şikest hōrden	شکست خوردن	ricever una rotta	393/1
dōstlūgi berṭeref etmek	دوست لوکی برطرف اتمک	dūstī rā keslānīden	دوستی را کسلانیدن	romper l'amicitia	393/2
dōstluḡi berṭeref etmek	دوستلوقی برطرف اتمک	dūstī rā berṭaraf kerden	دوستی را برطرف کردن	rompar l'amicitia metter da banda l'amicitia	393/3
āştelük sındırmek	آشته لوک سندر مک	āştī şikesten	آشتی شکستن	romper la pace	393/4
şulh sınımek	صلح سن مک	şulh şikest hōrden	صلح شکست خوردن	rompersi le paci	393/5
kōyül yanmek	کنول یانمک	dilşuhte şoden	دلسوخته شدن	rompersi il cuore compassione li persiano dicono, brugarsi il cuore	393/6
şikestelük	شکسته لوک	şikestegī	شکستگی	rompimento	393/7
pirestuk ḡuşı	پرستک قوشی	morg-i pirestuk	مرغ پرستک	rondine, uccello noto	393/8
horuldamek	خورل ده مک	hōrreş keşiden	خورش کشیدن	ronfare dormendo	393/9
ḡırmızı gül	قرمزی گل	gol-i sorh	گل سرخ	rosa rossa	393/10
gūlistān	گلستان	golistān	گلستان	rosajo	393/11
ḡurbāḡa	قوزباغه	vazāḡ	وضع	rospo	393/12
ḡırmızılük	قرمز لوک	sorhī	سرخ	rossezza	393/13
būlbūl	بلبل	bolbol, 'andelīb, hezārdastān	بُلْبُل، عندلیب، هزار دستان	rossignuolo, uccello noto	393/14
ḡırmızı	قرمزی	sorh	سُرخ	rosso	393/15
ḡalḡan	قلخان	siper	سپر	rotella, brocchiero	393/16
redd etmek	رد اتمک	mudevver, gird	مدور، کرد	rotondo	393/17
şikestelük	شکسته لوک	şikestegī, şikeste-i leşker	شکستگی، شکسته لشکر	rotta d'un' esercito	393/18
feth yeli	فتح یلی	bād-i feth	باد فتح	rottura, infermita'	393/19
eyleyicilük	ایلیجی لوک	kondegī	گنده کی	rozzezza	393/20
künd	کند	kond	کند	rozzo	394/1
künd kişi	کند کیشی	merd-i kond	مرد کند	rozzo, huomo grossolano	394/2

nāmerd kişi	نامرد کیشی	nāmerd	نامرد	rozzo, uomo grossolano	394/2
yāğūt	یاقوت	yāğūt	یاقوت	ruobino, pietra pretiosa	394/3
ğurumsağ	قرومساق	ğurumsağ	قرومساق	ruffiano	394/4
şebnem	شبنم	şebnemī	شبنمی	rugia da	394/5
ğuruldaram	غرلده رم، قورلده دم	mī ğoronbānem	می غرنبانم	rugire, come il leone	394/6
ğuruldadım	قورلده دم	ğoronbānīdem	غرنبانیدم	rugire, come il leone	394/6
ğurunbiş etmek	غرنبش اتمک	ğoronbiş kerdin	غرنبش کردن	rugire, far rugito	394/7
böyük	بئوک	bezrek	بزرک	rugolo, sorte di herba	394/8
ğuruldamek	غرل ده مک	ğoronbiş, ğorriş	غرنبش، غرش	rugito	394/9
ğarāblük	خراب لوک	ğarābī, mūriyāne	خرابی، زنگ موریانه	ruvina	394/10
ğarāb etmek	خراب اتمک	ğarāb kerdin	خراب کردن	ruvinare	394/11
***	***	ğarāb kerde şode	خراب کرده شده	ruvinata	394/?
çarğ	چرخ	çerğ	چرخ	ruota	394/12
dellāk çarğ	دلاک چرخ	çerğ-i dellākī	چرخ دلاکی	ruota per arrotar rasoji	394/13
kent	کنت	dihi	دهی	rustico, villano di villa	394/14
kentlū kişi	کنت لو کیشی	dihi	دهی	rustico, villano di villa	394/14
rūstāyī	روستای	merd-i rūstāyī	مرد روستایی	rustico, villano di villa	394/14
yaman ħūlg kişi	یمان خلق کیشی	merd-i bedħolq, bedħāsiyyet	مرد بدخلق، بد خاصیت	rustico scortese	394/15
mūhālīf yeli	مخالف یلی	bād-i muhālīf	باد مخالف	rutto	394/16
şenbe	شنبه	şenbe	شنبه	sabbato giorno della settimana	394/17
tārāc	تاراج	tārāc kerdin	تاراج کردن	saccheggiare, dar il sacco	394/18
talān etmek	تالان اتمک	tālān numūden	تالان نمودن	saccheggiare, dar il sacco	394/18
cuvāl	جوال	covāl	جوال	sacco da portar grano, o'altro	394/19
talān	تالان	tālān	تالان	sacco, saccheggiament o	395/1
tārāc	تاراج	tārāc	تاراج	sacco, saccheggiament o	395/1
cuvāl	جوال	covāl, pālīş	جوال، پالش	sacco da scolar la feccia	395/2
cīb	جیب	cīb	جیب	saccoccia	395/3
tobre	توبره	tūbre	توبره	saccoccia dove mangia il cavallo	395/4

hürçin	خورجین	hōrcin	خورجین	saccoccie, o'saccole	395/5
çekmek	چک‌مک	keşiş	کشیش	sacerdote, prete	395/6
pāderī	پادری	pāderī	پادری	sacerdote, padre spirituale	395/7
sirr	سرّ	sirr	سرّ	sacramento	395/8
rāz	راز	rāz	راز	sacramento	395/8
gurbān etmek	قربان اتمک	qurbān kerdn	قربان کردن	sacrificare	395/9
gurbān	قربان	qurbān	قربان	sacrificio	395/10
sizün gurbān	سبزون قربان	qurbān-ı şomā	قربان شما	son vaostro sacrificio, mi sacrificio a' voi	395/11
mügeddes	مقدس	mukaddes	مقدس	sacro, santo	395/12
hediye allāh(a) etmek	هدیه الله اتمک	hediye be hōdā kerdn şode	هدیه بخدا کرده شده	sacro dedicato a' dio	395/13
***	***	***	***	saetta, fulmine	395/?
oḡ	اوخ	tīr	تیر	saetta, frezza	395/14
vügūf iyesi	وقوف ایسی	şāhib-i vuḡūf	صاحب وقوف	sagace, intende, accorto	395/15
vügūf	وقوف	vuḡūf	وقوف	sagacita'	395/16
'eyyār	عیار	'eyyār	عیار	sagace, astuto, furbo	395/17
'eyyārlük	عیارلوک	'eyyārī	عیاری	sagacita', astutezza	395/18
sınamek	سینه مک	imtiḡān, āzmāyış	امتحان، آزمایش	saggio, prova	395/19
baḡa...	باخا...	numüne, numūdār	نمونه، نمودار	saggio, mostra	395/20
nümüne vermek	نمونه ورمک	numüne dāden	نمونه دادن	dar saggio, dar mostra	396/1
gövs bürci	قوس برجی	borc-ti ḡavs	برج قوس	sagittario, segno celeste	396/2
oḡ atan	اوخ اتن	tīrendāz	تیر انداز	sagittario, tirator di saette	396/3
dīvānḡāne	دیوانخانه	dīvānḡāne	دیوانخانه	sala, li persiani dicono casa di udienza	396/4
semender ḡuşı	سمندر قوشی	semender	سمندر	salamandra	396/5
mevācib yeyen	مواجب بین	mevācibḡor	مواجب خور	salariato, provisionato	396/6
ayluḡlu	ایلوخ لو	māhiyānedār	ماه‌یانه دار	salariato, che ha' tanto il mese	396/7
ayluḡ	ایلوخ	māhiyāne	ماه‌یانه	salario, un tanto al mese	396/8
donluḡ	دونلوخ	mevācib	مواجب	salario, provizione	396/9
damar vurmek	دمار ورمک	reg zeden, feşd kerdn	رک زدن، فصد کردن	salassare, cavar sangue	396/10
ḡan almak	قان المک	ḡūn giriften, faed kerdn	خون گرفتن، فصد کردن	salassare, cavar sangue	396/10
yumek	یومک	şūr	شور	salato	396/11

sögüt ağacı	سوگوت ااقی	diraht-i bîd	درخت بید	sale, albero	396/12
müşk ağacı	مشک ااقی	diraht-i moşk	درخت مشک	salce moschiato, sorte d'albero in persia	396/13
şirdân	شیردان	şirdân	شیردان	salciccia al modo di persia, pieno di riso e carne	396/14
lehim düzedên	لحیم دوزدن	lehimger	لحیم کر	saldatore, stagnatore, che stagna padelle	396/15
lehim	لحیم	lehim	لحیم	saldatura, con cui si salda	396/16
duz	دوز	nemek	نمک	sale	396/17
duz	دوز	milh, nemek	مل، نمک	sale, gratia, come gratia nel dire	396/18
duz yeri	دوز یری	nemekzâr	نمک زار	saline, dove e' il sale	396/19
duzluğ	دوزلخ	nemekdân	نمک دان	saliera	396/20
yuğaru getmek	یوخر و کتمک	bâlâ reften	بالا رفتن	salire, andar sopra	397/1
başı yuğaru getmek	باشی یوخر و کتمک	serâbâlâ reften	سرا بالا رفتن	salire, montar un salita	397/2
başı yuğaru	باشی یوخر و	serâbâlâ	سرا بالا	salita, montata	397/3
ağız suyu	اقز سوی	ḥalūzî, âbdehen	خلوزی، آب دهن	saliva, sputo	397/4
bârūt şuresi	باروط شورسی	şûre-yi bârūt	شوره باروط	salnitro	397/5
zebûr	زبور	zebûr	زبور	salmo di david	397/6
süleymân	سلیمان	suleymân	سُلیمان	salomone	397/7
sıcraram	سیجره رم	mî cehem	میجهم	saltare	397/8
sıcradım	سیجر دم	cehîdem	جهیدم	saltare	397/8
cest	جست	cest	جست	saltare, far salti	397/9
hîz etmek	خیز اتمک	hîz kerdên	خیز کردن	saltare, far salti	397/9
***	***	mî rakşem, rakşîdem	میرقصم، رقصیدم	salticchiare, ballare	397/?
sıcramek	سیجره مک	cest	جست	salto	397/10
durmek	دور مک	hîz	خیز	salto	397/10
ğulk	قلک	ğulk	قلک	salva dinari, vaso dove si chiudono dinari	397/11
pül yeri	پول یری	püldân	پولدان	salva dinari, vaso dove si chiudono dinari	397/11
selâmetlük vermek	سلامت لوک ورمک	selâmetî dâden	سلامتی دادن	salvare, dar salute	397/12
ğurtarmek	قورترمک	ḥelâş kerdên	خلاص کردن	salvare, liberare salvare, liberare item	397/13
âzâd etmek	ازاد اتمک	âzâd kerdên	ازاد کردن	salvare, liberare salvare, liberare item	397/13

hevīçhāne	حویجخانه	hevīçhāne	حویجخانه	salva robba, dove si conservano da mangiare	397/14
şehrāyī	صحرای	şehrāyī	صحرای	salvatico, fiero, agrestis. lat.	397/15
dağlu	داغ لو	kūhī	کوهی	salvatico, fiero, agrestis. lat.	397/15
biyābānlu	بیابان لو	biyābānī	بیابانی	salvatico, fiero, agrestis. lat.	397/15
āzādlik	ازادلوک	āzādī	ازادی	salvatione, liberatione	397/16
hīlāşlik	حلاص لوک	hīlāş	خلاص	saalvatione, liberatione	397/16
āzād eyleyen	ازاد ایلین	āzād konende	ازاد کننده	salvatore, liberatore	397/17
destmāl	دستمال	destmāl	دستمال	salvietta	397/18
emīnlük kâğızı	امین لوک کاغزی	kâgez-i emniyyet	کاغز امنیت	salvo condotto	397/19
selāmetlik dimek	سلامت لوک دیمک	selāmet goften	سلامت گفتن	salutare	398/1
selām vermek	سلام ورمک	selām kerden	سلام کردن	salutare	398/1
du'ā yetirmek	دعا یترمک	do'ā resāniden	دعا رسانیدن	salutare, mandar salute	398/2
selāmet	سلامت	selāmet	سلامت	salute	398/3
şamūyīl	شموییل	şamūyīl	شموییل	samuele, nome, proprio	398/4
şandal	صندل	şandal	صندل	sandalo, sorte di legno medicinale	398/5
na'lin	نعلین	na'lin	نعلین	sandaglie	398/6
ġan	قان	hūn	خون	sangue	398/7
zülū	زلو	zulū	زلو	sanguisuge	398/8
***	***	hūn ālūde	خون آلوده	sanguinoso, insanguinato	398/?
ġan baġlamek	قان باقله مک	hūn besten	خون بستن	stagnar il sangue	398/9
şefā	شفا	şifā	شفا	sanita'	398/10
şehhet	صحت	şihhet	صحت	sanita'	398/10
tendürüstluğ	تندرست لوخ	tendorostī	تندرستی	sanita, buona disposizione	398/11
çağluğ	چاق لوخ	çākī	چاقی	sanita, buona disposizione	398/11
şefālu	شفالو	şifādār	شفادار	sano, cih ha' sanita'	398/12
çağ	چاق	çāk	چاق	sano, ben disposto	398/13
tendürüst	تندورست	tendorost	تندرست	sano, ben disposto	398/13
doğru	دوقرو	dorost	درست	sano, intiero	398/14
pākize	پاکیزه	pākizegī, muḳaddes	پاکزه کی، مقدس	santita'	398/15
arı	اری	pāk, teḳeddus	پاک، تقدس	santo	398/16

mügeddes	مقدس	muḳaddes, teḳeddus	مقدس، تقدس	santo	398/16
iye	ایه	velī	ولی	santo	398/17
bilürem	بلورم	mī dānem	میدانم	sapere	398/18
bildim	بldم	dānistem	دانستم	sapere	398/18
lor bilür	لور بلور	lorū gorū mī dānend*	لُرو گُرو میدانند	lo sa'	398/19
***	***	ḥākīm	حاکم	sapiente	399/?
dānā	دانا	dānā	دانا	sapiente, dotto, savio	399/1
‘ālim	عالم	‘ālim	عالم	sapiente, dotto, savio	399/1
‘elmde başa gelmiş	علمدده باشهکلمش	der ‘ilm be ser āmede	در علم بسر آمده	sapiente, consumato nella scienza	399/2
müctehid	مجتهد	muctehid	مجتهد	sapiente, consumato in tutte le scienze dottor universale	399/3
ḥikmet	حکمت	ḥikmet	حکمت	sapienza	399/4
dānālūḥ	دانالوخ	dānāyī	دانایی	sapienza il sapere	399/5
şābūn	صابون	şābūn	صابون	sapone	399/6
meze	مزه	meze	مزه	sapore	399/7
lezzet	لزت	lezzet	لَزَت	sapore	399/7
şirīn meze	شرین مزه	şirīn meze	شیرین مزه	sapor dolce	399/8
acı meze	آجی مزه	telḥ meze	تلخ مزه	sapor amaro	399/9
turş meze	ترش مزه	torş meze	ترش مزه	sapor agro	399/10
şör meze	شور مزه	şūr meze	شور مزه	sapor salato	399/11
yağşı meze	یغشی مزه	ḥōş meze	خوش مزه	sapor buono	399/12
yaman meze	یمان مزه	bed meze	بد مز	sapor malo	399/13
mezelü	مزه لو	mezedār	مزه دار	saporito	399/14
lezzetlü	لزتلو	leziz	لزیز	saporito	399/14
me‘lūm	معلوم	ma‘lūm	معلوم	saputo, palese	399/15
me‘rūf	معروف	ma‘rūf	معروف	saputo, noto	399/16
meşhūr	مشهور	meşhūr	مشهور	saputo, noto	399/16
tāk	تاک	tāk	تاک	sarmento di vite	399/17
lenger cekmek	لنکر جکمک	lenger keşiden	لنکر کشیدن	sarpate, levar d'ancora	399/18
ḥeyyāt	خیاط	ḥeyyāt	خیاط	sartore, vedi arte	399/19
daş	داش	seng	سنگ	sasso	399/20
daşluḡ	داشلوغ	sengistān	سنگستان	luoco sassoso	400/1
şeytān	شیطان	şeytān	شیطان	satanasso	400/2
toḥ etmek	توخ اتمک	sīr	سیر کردن	satiare	400/3
toḥ	توخ	sīr	سیر	satio	400/4
***	***	dīv	دیو	satiro	400/?
rāzī etmek	راضی اتمک	rāzī kerdēn	راضی کردن	satisfare	400/5
riżā	ریضا	riżā	رضا	satisfattione	400/6
ḥoşnūdlük	خشنودلوک	ḥoşnūdi	خشنودی	satisfattione	400/6

‘üzr	عذر	‘ozr	عذر	satisfattione, o'scusa propria discolpa	400/7
merze	مرزه	merze	مرزه	saturigia, herba odorosa	400/8
zühel	زحل	zuhal	زحل	saturno pianeta	400/9
hâkim	حاکم	hâkim	حاکم	savio, sapiente, saggio vecchione	400/10
hemyâz	خمیاز	hemyâze, dehândere	خمیازه، دهان دره	sbadagliamento	400/11
hemyâz cekmek	خمیاز جکمک	hemyâze keşiden	خمیازه کشیدن	sbadagliare	400/12
cıhardmek	جخردمک	ihrâc kerdên	اخراج کردن	sbandire	400/13
perâkende etmek	پراکنده اتمک	perâkende kerden	پراکنده کردن	sbaragliare, scompigliare	400/14
öz başından kicmek	اوز باشندن کیجکم	ez ser-i hōd gozeşten	از سر خود گزشتن	metter a' sbaraglio la propria vita	400/15
perâkendelük	پراکندلوک	perâkendegî	پراکنده کی	sbaragliaemnto, scompigliamen to	400/16
***	***	kūse, bîrîş	کوسه، بی ریش	sbarbato	400/?
yol seddi	یول سدی	sedd-i rāh	سدّ راه	sbarra, concui si sbarra una strada o simile	400/17
***	***	sedd-i rāh kerden	سدّ راه	sbarrar la strada	400/?
eli birbirine vurmek	الی بربرینه ورمک	dest rā behem zedên	دست را بهم زدن	sbatter le mani	400/18
egri göz	اکری کوز	ķayçeşm, âjenc, penç	قی چشم، آژنج، پنچ	sbicica degl'occhi	400/19
ğyğac	قیقاج	ķayçeşm, âjenc, penç	قی چشم، آژنج، پنچ	sbicica degl'occhi	400/19
ğorğu köyüle salmek	قورخو کئوله سالمک	bîm der dil endāhten, vāhime dāden	بیم در دل انداختن، واهمه دادن	sbigottire	401/1
vāhime itmiş	واهمه ایتمش	mutevehhim	متوهم	sbigottio	401/2
ğorğmuş	قورخمش	terside	ترسیده	sbigottio	401/2
çubukî	چوبکی	çūbekî	چوبکی	sbirro, chi piglia i malfattori	401/3
pācīnārī	پاجیناری	pācīnārī	پاجیناری	sboccato	401/4
ağzı yırtuğ	اقزی یرتوخ	dehen derīde	دهن دریده	sbozzato, sgrossato	401/5
şüret	صورت	heyūlā	هیولا	sbranare	401/6
yırtaram	یرترم	mî derem	میدرم	sbigarsi calas	401/7
yırtđım	یرتدم	derīdem	دریدم	sbigarsi calas	401/7
özini mühümlerden şikefte etmek	اوزینی مهم لردن شکفته اتمک	hōd rā ez muhimmāt şikeften	خود را از مهمات شکفتن	sbrigarsi d'alcun negotis, sdossarsi	401/8
tünd nefes vurmek	تند نفس ورمک	nefes be tondî zedên	نفس بتندی زدن	sbuffare	401/9

beden ğaynaşmek	بدن قاینش مک	cūşiş-i beden	جوشش بدن	scabia, simile alla rogna	401/10
berk	برک	seht	سخت	scabroso aspro	401/11
müşkül	مشکل	doşvār	دشووار	scabroso, arduo	401/12
šetrenc oynemek	شطرنج اوینه مک	şaṭrancbāzī	شطرنج بازی	scacchi gioco noto	401/13
šetrenc bisāt	شطرنج بساط	bisāt-i şaṭrancbāzī	بساط شطرنج بازی	scacchiera	401/14
sürerem	سوره رم	mī rānem	میرانم	scacciare	401/15
sürdüm	سوردم	rāndem	راندم	scacciare	401/15
cıhardmek	جخردمک	der kerden	در کردن	scacciar fuori	401/16
möcek sürmek	موجک سورمک	meges rā rānden	مکس را راندن	scacciar le mosche	401/17
pillekān	پله کان	orcin, zīne-i pāye	اورین، زینه پایه	scala di pietra o'simile	401/18
nerdibān	نردبان	nerdban, mi 'rāc, sele*	نردبان، معراج، سله	scala di bastoni, che si porta in qua et in la	401/19
süfreçi	سفره چی	sofreçi	سفره چی	scalco	401/20
süfrecilük	سرفه جی لوک	sofreçigeri	سفره چی کری	seritio di scalco	402/1
issi etmek	ایسی اتمک	germ kerden	کرم کردن	scaldare	402/2
issi olmuş	ایسی اولمش	germ kerde şode	کرم کرده شده	scaldato	402/3
'eyyār	عیار	'eyyār	عیار	scaltrito, furbo	402/4
ayağ yalın olmek	ایق یالین اولمک	pā birehne şoden	پا برهنه شدن	scalzarsi	402/5
ayağ yalın	ایق یالین	pā birehne	پا برهنه	scalzo	402/6
değişdürmek	دکش دورمک	bedel kerden, āleş kerden	بدل کردن، آتش کردن	scambiare	402/7
değişmek	دکش مک	bedel, āleş	بدل، آتش	scambio, scambiamento	402/8
***	***	***	***	scamonea	402/?
ğurtarmek	قورترمک	rehā şoden	رها شدن	scampare, scoppiare	402/9
ğurtarmek	قورترمک	rehā kerden	رها کردن	far scampare, sciogliere, l'esciare	402/10
āzād olmak	ازاد اولمک	āzād şoden, āzādī yāften	ازاد شدن، آزادی یافتن	scampare, salvarsi	402/11
ğurtarmek	قورترمک	rehā	رها	scampo	402/12
āzādlik	ازادلوک	āzādī	آزادی	scampo	402/12
***	***	siyāh kerden be murekkeb	سیاه کردن بمرکب	scancellare, imbrattar con inchiestro	402/?
heṭṭ cekmek yazılmış üste	خط جکمک یازل میش اوسته	heṭṭ keşiden bālā-yi nevişte	خط کشیدن بالای نوشته	scancellare, scassare	402/13
titremek	تتره مک	nefriş kārī	نفرش کاری	scandolo	402/14
boğaz kesmek	بوقز کسمک	helk boriden	حلق بریدن	scannare	402/15
berteref etmek	برطرف اتمم	bertaraf kerden	برطرف کردن	scannare	402/16
berteref olmak	برطرف اولمک	bertaraf şoden	برطرف شدن	scantarsi	402/17
cōrāb	جوراب	cūrāb	جوراب	scarfarotti	402/18

tüfeng atmek	تفنک اتمک	tofeng endāhten	تفنک انداختن	scaricar l'archibugio	402/19
yük götürmek	یوک کوترمک	bār berdāšten	بار برداشتن	scaricar la somma	403/1
sıgarlať	سقر لاط	sıkarlať	سقر لاط	scarlato	403/2
başmağ	باشماغ	kefş, müze	کفش، موزه	scarpa	403/3
gīve	کیوه	gīve	کیوه	scarpe di filo	403/4
ceste başmek	جسته باشمک	kefş-i ceste	کفش جسته	scarpa con il tallone, uta in persia da gente civile	403/5
bağdādī başmağ	بغدادی باشمغ	kefş-i bağdādī	کفش بغدادی	scarpa piana alla turchesca	403/6
başmağ satan bāzārı	باشمغ ساتن بازارى	bāzār-i kefş furūşān	بازار کفش فروشان	scarparia, mercanto delle scarpe	403/7
başmağ tiken	باشمغ تکن	kefşdüz	کفش دوز	scarparo, chi fa' scarpe	403/8
başmağ satan	باشماق ساتن	kefş furūş	کفش فروش	scarparo, chi vende scarpe	403/9
daş yonan	داش یونن	sengterāş	سنگتراش	scarpellino, taglia pietre	403/10
daş yonan ğelemleri	داش یونن قلمی	qālem-i sengterāşī	قلم سنگ تراشی	scarpello da tagliar pittre	403/11
iskene	اسکنه	iskene	اسکنه	scarpello in falegname	403/12
pīneci	پینه جی	pīnedüz	پینه دوز	scarpinello, ciavattino	403/13
dolağ	دولاق	dolağ	دولاق	scarpini di pelle, vedi pedali	403/14
eylerem	ایلرم	mī kenem	میکنم	scarpire, svellere	403/15
eyledim	ایلدم	kendem	کندم	scarpire, svellere	403/15
elden cerr etmek	الدين جر اتمک	ez dest cerr kerdem	از دست جر کردن	scarpire, cavar dalle mani	403/16
sāğgal cıhardmek	سقل جخرمک	rīş kenden	ریش کندن	scarpir la barba	403/17
kīf	کیف	kīf	کیف	scarsella	403/18
lūle kāğızı	لوله کاغزی	lūlepoç kāgez	لوله پچ کاغز	scartozzo di carta	403/19
ğutı	قوتی	ğutı	قوتی	scatolo	404/1
ce'be	جعبه	ca'be	جعبه	scatolo mandare	404/2
feyz	فیض	menba', feyż	منبع، فیض	scaturigone	404/3
fāyіз olmak	فایض اولمک	menba' şoden, fāyіз kişten	منبع شدن، فایض کشتن	scaturire	404/4
ayırmek	آیرمک	codā kerdem	جدا کردن	scegliere, metter da parte seligo. latine	404/5
'elāhıdde etmek	علیحده اتمک	'alāhıde kerdem	علیحده کردن	scegliere	404/6

dişlerem	دیشلرم	mī gozīnem	میکزینم	scegliere, elegere	404/7
dişledim	دیشلدم	gozīdem	کزیدم	scegliere, elegere	404/7
ğacaram	قاجرم	***	***	***	404/8
ğaşdım	قاشدم	***	***	***	404/8
günāh	کناه	corm	جرم	sceleragine	404/9
günāhlu	کناه لو	mucrim	مجرم	scelerato	404/10
‘elāhiddelük	علیحه لوک	‘alāhīdegī	علیحه کی	scelta	404/11
intiḥāblük	انتخاب لوک	intiḥābī	انتخابی	scelta, raccolta	404/12
‘elāhīdde	علیحه	‘alāhīde	علیحه	scelto	404/13
ḥatb*	ختب	munteḥib	منتخب	scelto, raccolta	404/14
secilmiş	سجیل میس	gozīde şode	کزیده شده	scelto eletto	404/15
az etmek	از اتمک	kem kerdem	کم کردن	scemare	404/16
az ‘ağıl	از غفل	kem ‘aql	کم عقل	sceme di cervello	404/17
aşağa gelmek	اشقه کلمک	pāyīn āmeden	پاین آمدن	scendere	404/18
başı aşğa	باشی اشقه	serāpāyīn, serāzīr	سراپاین، سرازیر	scesa, come d'un monte o'	404/19
ağac ḥurdesi	اقچ خورده سی	rīze-i çüb, ḥorde-i çüb	ریزه چوب، خورده چوب	scheggia di legno	404/20
mesḥere	مسخره	temeşhur	تمسخور	schernimento	405/1
rīşhend	ریشخند	rīşhend	ریشخند	schernimento	405/1
temeşhür etmek	تمسخر اتمک	temeşhur kerdem	تمسخر کردن	schernire	405/2
rīşhend etmek	ریشخند اتمک	rīşhend numūden, istihzā	ریشخند نمودن، استهزا	schernire	405/2
ğāfiye	قافیه	qāfiye	قافیه	scherzi in versi, sorte di poesia piacevole	405/3
yassı etmek	یاسی اتمک	pehn kerdem	پهن کردن	scacciare	405/4
ṭapança	طپانچه	soronçe, ṭepançe, sīlī	سرنچه، طپانچه، سیلی	schiaffo	405/5
nesil	نسل	nesl	نسل	schietta	405/6
övlād	اولاد	nijād	نژاد	schietta	405/6
ğaravaş	قاره وش	kenīz, cāriye	کنیز، جاریه	schiaiva	405/7
allāh bende	الله بنده	ommetullāh	امت الله	schiaiva di dio, suole, esser nome proprio	405/8
allāh bendesi	الله بنده سی	‘abdullāh	عبدالله	schiaivo di dio, nome proprio	405/9
allāh ğulı	الله غلی	ġulām, bende	غلام، بنده	schiaivo	405/10
esīr	اسیر	esīr	اسیر	schiaivo, fatto schiaivo, captivatus lat.	405/11
arḥa	ارخه	poşt	پشت	schiena	405/12
ḥefeġān	خفقان	ḥefeġān	خفقان	schirantia, infermita' nella gola	405/13
ictināb etmek	اجتناب اتمک	ictināb kerdem	اجتناب کردن	schivare	405/14
‘elm	علم	‘ilm	علم	scienza	405/15

meymūn	میمون	meymūn, būzīne	میمون، بوزینه	scimia, animal noto	405/16
od ʔurdesi	اود خرده سی	şerāre-i āteş, ʔorde-i āteş	شراره آتش، خورده آتش	scintilla di fuoco	405/17
kūnd kişi	کند کیشی	merd-i kond, nāmerd	مرد کند، نامرد	sciocco, balordo, inetto	405/18
az ‘ağıl	از عقل	kem ‘aql, ebleh	کم عقل	sciocco, cemo, poco cervello	405/19
cāhil	جاهل	cāhil	جاهل	sciocco, inesperto, ignorante	405/20
nādān	نادان	nādān	نادان	sciocco, inesperto, ignorante	405/20
cāhillūk	جاهل لوک	cāhilī	جاهلی	sciocchezza	406/1
nāmerdlūk	نامردلوک	nāmerdī	نامردی	sciocchezza	406/1
cāhil	جاهل	cāhilāne	جاهلانه	scioccamiento	406/2
acmek	آچمک	vā kerdēn	وا کردن	sciogliere, slegare, aprire	406/3
acılmış	آچیل میش	vā kerde şode	وا کرده شده	sicolto	406/4
şirāz(e)	شیرازه	şirāz	شیراز	sciras persepoli, antica reggia di persia	406/5
cullāb	جلاب	cullāb	جلاب	sciropo	406/6
cūşānīde	جوشانیده	cūşānīde	جوشانیده	sciropo, o decotto d'herbe	406/7
***	***	***	***	scithia	406/?
yūze sürten	یوزه سورتین	rūmāl, rūpāk	رومال، روپاک	sciugatoio	406/8
ağsağ	آقساغ	long	لنک	sorte di sciugatoio usata da barben in persia	406/9
deryā daşı	دریا داشی	seng-i deryā	سنگ دریا	scoglio	406/10
mekteb evi	مکتب اوی	mektebhāne	مکتب خانه	scola	406/11
şāgird	شاکرد	şāgird	شاکرد	scolare	406/12
yararam	یاره رم	mī şikāfem	میشکافم	scollare, staccare cosa incollata	406/13
yardım	یاردم	şikāftem	شکافتم	scollare, staccare cosa incollata	406/13
şūret cekmek	صورت جکمک	şūret kenden	صورت کندن	scolpire	406/14
şūret ceken	صورت جکن	şūret ken	صورت کن	scoltore	406/15
tilsim ʔazıyan	طلسم قازین	tilsim ken	طلسم کن	scoltore	406/15
neğğāşlūk	نقاش لوک	neğğāşī-i seng	نقاشی سنگ	scoltura di pietra	406/16
daş yonan	داش یونن	seng kenī	سنگ کنی	scoltura di pietra	406/16
***	***	girovbendī, şerṭ	کرو بندی، شرط	scommessa	406/?
girov bağlamek	کرو باقلمه مک	girov besten	کرو بستن	scommettere	406/17
şerṭ bağlamek	شرط باقلمه مک	şerṭ besten	شرط بستن	scommettere	406/17

sümük yerden çıkmek	سومک بردن جیخیمک	ez cā reften ustuḥān	از جا رفتن استخوان	scommettersi, slocarsi un osso	406/18
yerden çıkmek sümük	بردن جیخیمک سومک	ez cā borden ustuḥān	از جا بردن استخوان	scommettere, slocare un osso	406/19
le'net	لعنت	la'net	لعنت	scomuncia, maledittione	407/1
le'net etmek	لعنت اتمک	la'net kerdən	لعنت کردن	scommunicare	407/2
kimseni 'iseviler şirketinden şeke salmek	کمسنی عیسوی لږ شرکتندن شکه سالمک	kesi rā ez şirket-i 'iseviyān bīrūn endāḥten	کسی را از شرکت عیسویان بیرون انداختن	scommuniare buttar fuori dalla comunione de ...	407/3
'iseviler şirketinden çıkmış	عیسویلر شرکتندن جیخمش	ez şirket-i 'iseviyān iḥrāc kerde şode	از شرکت عیسویان اخراج کرده شده	scommunicato	407/4
uşaḥ salmek	اوشاخ سالمک	beççe reften, beççe efkenden	بچه رفتن، بچه افکندن	sconciarsi, far aborto	407/5
ḥağg tanımaz	حق تانمز	ḥaḳḳ nāşinās	حق ناشناس	sconoscente, ingrato	407/6
köyül üşütmek	کنول اوشوط مک	dilserd kerdən der muhimmāt	دل سرد کردن در مهمات	sconsigliare	407/7
tesellīsiz	تسلی سیز	nātesellī	نا تسلی	sconsolazione	407/8
tesellīsiz kişi	تسلی سیز کیشی	merd-i bītesellī	مرد بی تسلی	sconsolato	407/9
nālāyig	نالایق	nāşāyeste	نا شایسته	sconveniente	407/10
nālāyiglık	نالایق لوک	nāşāyestegī	نا شایستگی	sconvenienza	407/11
süpürge	سوپرکه	cārüb	جاروب	scopa	407/12
süpürmek	سوپر مک	cārüb kerdən	جاروب کردن	scopare	407/13
süpürge bağlayan	سوپرکه باقلین	cārüb bend	جاروب بند	scoparolo, fattor di scope	407/14
zāhir	ظاهر	zāhir	ظاهر	scopertamente	407/15
huveydā	هویدا	huveydā	هویدا	scopertamente	407/15
meğşūd	مقصود	maḳşūd, murād	مقصود، مراد	scopo, intento	407/16
müdde'ā	مدعا	mudde'ā, murād	مدعا، مراد	scopo, intento	407/16
zāhir etmek	ظاهر اتمک	zāhir kerdən	ظاهر کردن	scoprire, palesare	407/17
me'lūm etmek	معلوم اتمک	ma'lūm sāḥten	معلوم ساختن	scoprire, palesare, notificare	407/18
sil götürmek	سیل کوترمک	lā ber dāšten, vā kerdən	لا بر داشتن، وا کردن	scoprire, levar la coperta, scoprir la faccia, lo pigliano in mala parte in persia, parlando di donne, significa, perder la pudicitia	407/19
yüz acmek	یوز اجمک	vech keşf kerdèn, rüy vā kerdèn	وجه کشف کردن، روی وا کردن	scoprir la faccia, utsup	408/1

yāddan cıhmış	یادنجیخ میش	ferāmūş	فراموش	scordanza, oblivione	408/2
yāddan cıhardmek	یادن جخردمک	ferāmūş kerdən	فراموش کردن	scondarsi	408/3
yāddan cıhmek	یادن جیخ مک	ez yād reften	از یاد رفتن	scondarsi, uscir di memoria	408/4
sülük degil	سلوک دکل	sulūk nīst	سلوک نیست	scordato, discorde stromento musicio	408/5
yāddan cıhmış	یادن جیخ میش	ferāmūş kerde şode	فراموش کرده شده	scordato, oblito	408/6
‘eğreb	عقرب	‘akreb	عقرب	scorpione	408/7
kejdüm	کژدم	kejdom	کژدم	scorpione	408/7
osurmek	اوسورمک	gūz kerdən	کوز کردن	scorreggiare, tirar correggie	408/8
***	***	āzurde şoden	آزرده شدن	scorrucarsi, sdegnarsi	408/?
āzürdelük	ازرده لوک	āzurdegī	ازردگی	scorrucio, sdegno	408/9
teşvîş	تشویش	teşvîşī	تشویش	scorrucio, sdegno	408/9
mātem	ماتم	mātem	ماتم	scorrucio, lutto	408/10
‘ezā	عزا	‘ezā	عزا	scorrucio, lutto	408/10
mātem paldarī	ماتم پالدری	reht-i mātem	رخت ماتم	panni di scorrucio, di lutto	408/11
vefāsız	وفاسیز	bīvefā	بیوفا	scortese	408/12
mehribānsız	مهربان سیز	nāmihrbān	نامهربان	scortese	408/12
edebisiz	ادب سیز	bīedeb	بی ادب	scortese mal creato	408/13
vefāsız	وفاسیز	bīvefāyī	بیوفایی	scortesia	408/14
deri cıhardmek	دری جخردمک	pūst kenden	پوست کندن	scorticare	408/15
ğaşıram	قاشرم	mī herāšem	میخراشم	scorticarsi in qualche parte cel corpo	408/16
ğaşıdım	قاشیدم	herāşidem	خراشیدم	scorticarsi in qualche parte cel corpo	408/16
deri cıhmış	دری جیخ میش	pūst kende şode	پوست کنده شده	scorticato	408/17
ağac derisi	اقچ درسی	pūst-i diraht	پوست درخت	scorza di albero	408/18
deri	دری	pūst-i girdū	پوست کردو	scorza di noce, et sie de ceteris	408/19
uzaḥ olmak	اوزاخ اولمک	dūr şoden	دور شدن	scostarsi	409/1
yandurmek	یاندرمک	sūziş	سوزش	scottamento	409/2
yandururam	یاندرورم	mī sūzānem	میسوزانم	scottare	409/3
yandurdum	یاندروردم	sūzāndem	سوزاندم	scottare	409/3
reğemler	رقملر	raḡamhā, şebthā	رقمها، ثبثها	scrittore	409/4

inşā	انشا	inşā	انشا	scrittura, o'compesitione elegante	409/5
yazıcı	یازجی	nevīsende	نویسنده	scrivano	409/6
kātib	کاتب	kātib	کاتب	scrivano	409/6
yazaram	یازه رم	mī nevīsem	مینویسم	scrivere	409/7
yazdım	یازدم	neviştem	نویشتم	scrivere	409/7
***	***	***	***	scrivere in cifra	409/?
lenterānī yazmek	لنترانی یازمک	lenterānī nevişten	لن ترانی نوشتن	scrivere in gergo	409/8
merez	مرض	maraż-i hūkek, henāzīr	مرض خوکک، خنازیر	scrofola, sorte d'infermita'	409/9
hızet demek*	خیزل ده مک	maraż-i hūkek, henāzīr	مرض خوکک، خنازیر	scrofola, sorte d'infermita'	409/9
silkerem	سلکرم	mī tekānem	می تکانم	scrollare, scuotere	409/10
silkdim	سلکدم	tekānīdem	تکانیدم	scrollare, scuotere	409/10
canaḥ	جناح	kāse	کاسه	scudella	409/11
ḡalḥan	قلخان	siper	سپر	scudo, broccihere	409/12
min altun	من التون	hezār dīnār	هزار دینار	scuto di oro	409/13
bahāne	بهانه	bahāne, gīrīzgāh, 'ozr	بهانه، کریزگاه، عذر	scuse	409/14
yara[ra]ram	یاره ره رم	mī şikāfem	میشکافم	scuscire	409/15
yardım	یاردم	şikāftem	شکافتم	scuscire	409/15
yarılmış	یارلمش	şikāfte	شکافته	scuscito	409/16
ḡeżeb yemek	غضب یمک	ḡażab hōrden	غضب خوردن	sdegnarsi	409/17
ḡeżebli	غضب لو	ḡażabnāk	غضبناک	sdegnato	409/18
ḡażab	غضب	ḡażāb	غضب	sdegno	409/19
titrerem	تتره رم	mī laḡzem, laḡzīdem	میلغزم، لغزیدم	sdruciolare	409/20
titreyen	تترین	līz, laḡzende	لیز، لغزنده	sdrucioloso	410/1
gūmrāh etmek	کمره اتمک	gomrāh sāhten	کمره ساختن	sedurre levar dalla strada buona	410/2
selāmet yolından kimseni aparmek	سلامت یولین دن اپرمک	ez rāh-i selāmetī kesī rā borden	از راه سلامت کسی را بردن	sedurre, levar dalla via della salute	410/3
erre	اره	erre	اره	sega	410/4
erre etmek	اره اتمک	erre kerdem	اره کردن	segare	410/5
aḡac talaşası	اقچ تالاشه سی	terāşe-i çūb	تراشه چوب	segatura di legno	410/6
nişān etmek	نشان اتمک	nişān kerdem	نشان کردن	segnare	410/7
***	***	şūret-i şalīb ber hōd keşiden	صورت صلیب بر خود کشیدن	segnarsi, farsi il segno della croce	410/?
nişān	نشان	nişān	نشان	segno	410/8
işāret	اشارت	işāret	اشارت	segno, cenno	410/9
***	***	amāc	اماج	segno, bersaglio	410/?

gök bürci	کوک برجی	borc-i āsmān	برج آسمان	segno celeste	410/10
hemel bürc(i)	حمل برج	borc-i hemel	برج حمل	segno dell'ariete	410/11
şövr bürc(i)	ثور برج	borc-i şovr	برج ثور	segno del toro	410/12
cövzā bürc(i)	جوزا برج	borc-i covzā	برج جوزا	segno de gemini	410/13
sereṭān bürc(i)	سرطان برج	borc-i sereṭān	برج سرطان	segno del cancro	410/14
esed bürc(i)	اسد برج	borc-i esed	برج اسد	segne del leone	410/15
sünbüle bürc(i)	سنبله برج	sonbole	سنبله	segno della vergine	410/16
mīzān	میزان	mīzān	میزان	segno della libra	411/1
‘ēgreb	عقرب	‘akreb	عقرب	segno del scorpione	411/2
ğövs	قوس	kovs	قوس	segno di sagittario	411/3
cedī	جدی	cedī	جدی	segno del capricorno	411/4
delv	دلو	delv	دلو	segno dell'aquario	411/5
hūt	حوت	hūt	حوت	segno de pesci	411/6
peyrev	پیرو	peyrev	پیرو	seguace	411/7
ümmeṭ	أمت	ommet	أمت	seguace parziale aderente	411/8
peyrevlūk	پیرو لوک	peyrevī	پیروی	seguacce, settatore, discepolo	411/9
dürüstlük etmek	درست لوک اتمک	dorostī reften	درستی رفتن	seguimento	411/10
***	***	***	***	seguire	411/?
irelū getmek	ایره لو کتمک	pīş reften	پیش رفتن	seguitar, avanti, presequire	411/11
şeş	شش	şeş	شش	sei	411/12
altı	آلتی	şeş	شش	sei	411/12
altı yüz	آلتی یوز	şeşşed	ششصد	seicenti	411/13
at eyeri	ات ایری	zīnen-i esb	زین اسب	sella del cavallo	411/14
eyer düzedēn	ایردوزدن	zīnsāz, serrāc	زین ساز، سراج	sellaro	411/15
cengel	جنگل	cengel	جنگل	selva	411/16
mīşe	میشه	bīşe	بیشه	selva	411/16
un kepegi	اون کپکی	sebūs-i ārd	سبوس آرد	semola, che sta nella farina	411/17
ekmelū toḥum	اکملو تخم	toḥm-i kāştenī	تخم کاشتنی	seme da seminare	411/18
yumurta	یومرته	toḥm-i morğ	تخم مرغ	seme di uccello, cioè' ovo	411/19
nūtfe	نطفه	nūtfe	نطفه	seme humano	412/1
çigid	چکید	penbedāne	پنبه دانه	seme, o grano di bambace,	412/2

				che danno a mangiar alli bovi in persia	
ekerem	اکرم	mī kārem	میکارم	seminare	412/3
ekdim	اکدم	kāštem	کاشتَم	seminare	412/3
ekmek	اکمک	kiştzār, kişt-i zirā'et	کشت زار، کشت زراعت	seminato	412/4
mezre'e	مزرعه	mezre'e	مزرعه	seminatore	412/5
merz	مرز	merz	مرز	semita, calle	412/6
mağar	مقر	mağar	مقر	semplice	412/7
müfred	مفرد	mufred	مفرد	semplice, non composto, o singolare	412/8
mücerred	مجرد	mucerred	مجرد	semplice, solo si piglia anco per non maritato, casto	412/9
hemîşe	همیشه	hemîşe	همیشه	sempre	412/10
dâim	دایم	dâim, mdâm	دایم، مدام	sempre	412/10
hardal	خردل	herdel	خردل	senape	412/11
âğıl	عقل	âql	عقل	senno giudicio	412/12
***	***	bağal	بغل	seno	412/?
dellâl	دلال	dellâl, miyânçi	دلال، میانچی	sensale	412/13
hōšmend	هوشمند	hōšmendî	هوشمندی	sensatezza	412/14
vügûflu	وقوفلو	vuğûfî	وقوفی	sensatezza	412/14
***	***	hōšmend, ejîr	چوشمند، اثرم	sensato	412/?
meḥsūs	محسوس	meḥsūs	محسوس	sensibile	412/15
hiss	حس	hiss	حس	senso	412/16
biş hiss	بیش حس	hiss-i pençgâne	حس پنچگانه	sensi del corpo	412/17
göz	کوز	bâşire	باصره	senso della vista	413/1
görmek	کورمک	penâhî	پناهی	senso della vista	413/1
eşidmek	اشیدمک	sema', şeniden	سماع، شنیدن	s. udito	413/2
zâige	ذایقه	zâyîka	ذایقه	s. gusto	413/3
dadmek	دادمک	çeşiden	چشیدن	s. gusto	413/3
iy almak	المگ	şâmme, bûy giriŧten	شامه، بوی گرفتن	s. odorato	413/4
el sürtmek	ال سورتک	lāmise, dest māliden	لامسه، دسن مالیدن	s. tatto	413/5
me'nā	معنی	ma'nā	معنی	senso, o'significatione della cosa	413/6
zād vech	زاد وجه	vech-i çîz	وجه چیز	senso, o'significatione della cosa	413/6
bile bilmek	بيله بلمک	pindâriş	پندارش	sentenza, parere	413/7
gümân	کمان	gomân	کمان	sentenza, parere	413/7
hök-m-i ḥâkim	حکم حاکم	hokm-i ḥâkim	حکم حاکم	sentenza del giudice	413/8

höküm buyurmak	حکم بیورمک	hokm fermüden	حکم فرمودن	sententiare	413/9
da'vâ temiz*etmek	دعوی تمیز اتمک	da'vâ temiz kerden	دعوی تمیز کردن	sententiare, definir la lite	413/10
siyâset buyurmak	سیاست بیورمک	siyâset fermüden	سیاست فرمودن	sententiar, a' morte, o' a'simil castigo	413/11
gemi pârgîn	کمی پارکین	pârgîn-i keştî	پارکین کشتی	sentine della nave	413/12
gemi pâsibân	کمی پاسبان	pâsbânî, nigehbânî	پاسبانی، نگهبانی	sentinella, guardia	413/13
pâsibân	پاسبان	pâsbân, nigehbân	پاسبان، نگهبان	sentinella, guardiano, chi fa' a guardia	413/14
eşidürem	اشیدورم	mî şenivem	میشنوم	sentire, star ascoltando	413/15
eşidmek	اشیدمک	şenîdem	شنیدم	sentire, star ascoltando	413/15
bağmek	باخمک	nigâh kerden	نگاه کردن	sentire, attendere a' quel che si dice	413/16
***	***	bî	بی	senza	413/?
oynasızlık	اینه سیز لوک	bîbâzî, bîhōştebi'î	بی بازی، بیخوشطبعی	senza burla	413/17
olarsız	اولر سیز	bî ân ki	بی آنکه	senza che	413/18
şeksiz	شکسیر	bîşekk, bîbelki	بیشک، بی بلکه	senza dubbio	414/1
elbette elbette	البته البته	elbette elbette	البته البته	senz'altro, senza fallo	414/2
heddsiz	حدسیر	bîhedd	بیحد	senza fine, o'termine	414/3
nehâyetsiz	نهایت سیز	bînihâyet	بینهایت	senza fine, o'termine	414/3
berâbersiz	برابر سیز	bînezîr, bî'adîl	بی نظیر، بیعدیل	senza pari	414/4
ayırmek	آیرمک	codâ kerden	جدا کردن	seperare, dividere	414/5
ayru ayru	آیرو آیرو	codâ codâ, ferdâne ferdâne	جدا جدا، فردانه فردانه	separatamente	414/6
'elâhîdde	علیحدده	'alâhîde, be'alâhîdeğî	علیهده، بعلیحدده کی	seperatamente, distintamente	414/7
berteref	برطرف	berţaraf	برطرف	separatamente, da parte	414/8
güşe dutan	کوشه دوتن	güşenişîn	کوشه نشین	separatamente, ritiramente	414/9
ayruluğ	آیرولوخ	codâyî	جدایی	separazione	414/10
ayru	آیرو	codâ	جدا	separato	414/11
berteref olmuş	برطرف اولمش	berţaraf kerde şode	برطرف کرده شده	separato, messo da parte	414/12
refüy demek*	رفوی دمک	defn kerden	دفن کردن	sepelire	414/13
ğebre goymek	قبره قویمک	der kabr gozâştên	در قبر گذاشتن	sepelire, metter nelle sepoltura	414/14
tobrağ a(l)ta goymek	توبراق اته قویمک	zîr-i hâk gozâştên, der hâk kerden	زیر خاک گذاشتن، در خاک کردن	sepelire, metter sotto terra	414/15

ğebir	قبر	qabr	قبر	sepolcro	414/16
medfün	مدفون	medfün	مدفون	sepolto	414/17
gice	کیجه	şeb	شب	sera	414/18
ikündü	ایکوندو	pesîn	پسین	sera dopo vespro	414/19
dar ikindü	دار ایکندو	pesîn-i teng	پسین تنک	sera prima del tramontar del sole	414/20
gün batmek	کون باتمک	ğurüb-i âftâb	غروب آفتاب	sera dopo il tramontar del sole	415/1
gün batmek mecâli	کون باتمک مجالی	der furû reften âftâb	در فرو رفتن آفتاب	sera nel tramontar del sole	415/2
dünen gice	دونن کیجه	dîşeb	دیشب	hier sera	415/3
yük	یوک	mâr	مار	serpente	415/4
herâm	حرام	herâm	حرام	serraglio, dove li grandi di persia rinchiudono le donne loro	415/5
bağlaram	باقلرم	mî bendem	می بندم	serrare	415/6
bağladım	باقلدم	bestem	بستم	serrare	415/6
bağlu	باقلو	beste	بسته	serrato	415/7
gıfıl	قفل	qofl	قفل	serratura, o' chiavatura all' usanza di persia	415/8
hîdmetkâr arvat	خدمتکار اروت	zen-i hîdmetkâr	زن خدمتکار	serva, servitrie	415/9
hîdmetkâr	خدمتکار	***	***	***	415/10
ğaravaş	قراوش	kenîz	کنیز	serva schiava	415/11
***	***	hîdmet kerden	خدمت کردن	servire	415/12
işe gelmek	اشه کلمک	bekâr âmeden	بکار آمدن	servire, venir' a' proposito	415/13
‘emel etmek	عمل اتمک	musta‘mel kerden	مستعمل کردن	servirsi, usare, adoprare, metter in opra, metter in esecuzione	415/14
işe getirmek	اشه کترمک	bekâr borden	بکار بردن	servirsi item	415/15
cafne*	جفنه	caḡne*	جقنه	servitiale	415/16
hîdmetkâr	خدمت کار	hîdmet, kâr	خدمت، کار	servitio, affare	415/17
hîdmetkâr	خدمتکار	hîdmetkâr	خدمتکار	servitore	415/18
mülâzim	ملازم	mülâzim	ملازم	servitor intrinseco	415/19
sizün bendenüz	سیزون بنده اونوز	bende-i şomâ	بنده شما	servitor vostro	415/20
bendelük	بنده لوک	bendegî	بنده کی	servitu, schiavitu	415/21
hîdmetkârlük	خدمتکار لوک	hîdmetkârî	خدمتکاری	servita, servimento	416/1
mülâzimet	ملازمت	mülâzimet	ملازمت	servitu, come la servitu' mia con v. s.	416/2

mülāzimlūk	ملازم لوک	mulāzimī	ملازمی	servitu, come la servitu' mia con v. s.	416/2
şest	شصت	sešt	شصت	sessanta	416/3
ipek	ایک	ebrīšem	ابریشم	seta	416/4
ġu(r)tlu etmek	قوتلو اتمک	kirmübīz kerdn	کرموبیز کردن	setacciare	416/5
ġu(r)tlu	قوتلو	kirmübīz	کرموبیز	setaccio	416/6
yelek	یلک	ārbīz	اردبیز	setaccio	416/7
yetmiş	یت میش	heftād	هفتاد	setanta	416/8
yeddi	یدی	heft	هفت	sette	416/9
yeddi yüz	یدی یوز	heftşed	هفتصد	settecento	416/10
şimāl	شمال	şimāl	شمال	settentrione, parte del mondo	416/11
hefte	هفته	hefte	هفته	settimana	416/12
ġarı	قاری	pīh	پیه	sevo	416/13
küstāhlūk	کستاخ لوک	gostāhī	گستاخی	sfacciatagine, presantione	416/14
***	***	bīheyā	بیحیا	sfacciato, svergognato	416/?
***	***	gostāh	گستاخ	sfacciato	416/?
felek	فلک	felek	فلک	sfera	416/15
küre	کرّه	kurre	کرّه	sfera	416/15
medār	مدار	medār	مدار	sfera, o' circolo, dove arriva l'attivitā' d'alcuna cosa	416/16
ġamcı	قمچی	ķamçī, tāzīyāne, mīķra'a	قمچی، تازیانه، مقررعه	sferza	416/17
kötek	کتک	kotek	کتک	sferzamento	416/18
şallāġ	شلاق	şellāķ	شلاق	sferzamento	416/18
kötek vurmek	کتک ورمک	kotek zeden	کتک زدن	sferzare	416/19
bir zerb	بر ضرب	yekzerb, yekta'n	یکضرب، یکطعن	sferzata	417/1
teġāzā etmek	تقاضا اتمک	teķāzā kerdn	تقاضا کردن	sfidare	417/2
müteġeyyir şüret	متغیر صورت	şüret-i mutegayyir	صورت متغیر	sfigurato	417/3
hār dutmek	خار دوتمک	buḥārī yaften	بخاری یافتن	sfogarete	417/4
açuġı hār dutmek	اچوقی خار دوتمک	ġažab rā buḥārī kerdn	غضب را بخاری کردن	sfogar la colera	417/5
hārlūk	خارلوک	buḥārī	بخاری	sfogatojo	417/6
çıhārdmek	چخردمک	berg kenden	برک کندن	sfogliare, levar le foglie	417/7
bedbeḥt kişi	بدبخت کیشی	merd-i bedbaḥt, kem ṭālī'	مرد بدبخت، کم طالع	sfortunaro luomo	417/8
gücüm var	کوجم وار	zūr, uştulum	زور، اشتلم	sforzamento, violenza, forza	417/9
sitem	ستم	sitem	ستم	sforzamento, violenza, tirannia	417/10

uštulum etmek	اشتمل اتمک	uštulum kerden, zūr kerden	اشتمل کردن، زور کردن	sforzare, violentare	417/11
yaravuz vurmek	یاره اوز ورمک	zehmber, zeden	زخم بر، زدن	sfregiare	417/12
yara nişanı	یاره نشانی	nişan-i zehm der rû	نشان زخم در رو	sfregio nella faccia, segno di ferita	417/13
sürterem	سورترم	mī mālem	میالم	sfregolare	417/14
sürtdüm	سوتدم	mālīdem	مالیدم	sfregolare	417/14
sürtmek	سورتمک	mālīş	مالش	sfregolamento	417/15
hırşlū	حرص لو	hırş, āz	حرص، از	sfrenata voglia	417/16
***	***	ihtirāz kerden	احتراز کردن	stugire	417/?
kürsī	کرسی	korsī	گرسی	sgabello	417/17
kelilük	کلیلوک	keligli	کلیکلی	sgagigamento	417/18
dırnağ vurmek	درناخ ورمک	be nāhon zeden	بناخن زدن	sgraffignare	417/19
nezer	نظر	nezer	نظر	sguardo, sguardamento	418/1
belī	بلی	ārī, belī	اری، بلی	si, affermativo adverbio	418/2
her ne ola	هر نه اوله	her çi bāşed	هر چه باشد	sia quel che si voglia	418/3
ne terz ola	نه طرز اوله	be her tarīk ki bāşed	بهر طریق که باشد	sia come si voglia	418/4
her vağt ola	هر وقت اوله	her vaqt ki bāşed	هر وقت که باشد	sia quando si voglia	418/5
cenānci	چنانچه	çenānci	چنانچه	si come	418/6
mişl	مثل	mişl	مثل	si come per esempio	418/7
sayd(ā)	سید	saydā	سیدا	sidonia, citta' maritima di soria	418/8
ayran	آیران	dūg	دوغ	si ero, o'acqua del latte	418/9
möhür	مهر	mohr	مهر	sigillo	418/10
bağuşla	باقوشله	sicill	سجل	sigillo del casi	418/11
hātirnişān etmek	خاطر نشان اتمک	hātirnişān kerden	خاطر نشان کردن	significare, dar ad intendere	418/12
me'nā olmak	معنی اولمک	ma'nā dāştēn	مهنی داشتن	significare, haver significatione	418/13
ne me'nāsı var	نه معنی سی وار	çi ma'nā dāred	چه مهنی دارد	che significa?	418/14
ya'nī çi	یعنی چه	ya'nī çi	یعنی چه	che significa?	418/15
ya'nī ki	یعنی که	ya'nī ki	یعنی که	significa che	418/16
me'nā	معنی	ma'nā	معنی	significatione	418/17
hātirnişān	خاطر نشان	hātirnişān	خاطر نشان	significatione, atto del dar ad intendere	418/18
zād vech	زاد وچه	vech-i çiz	وجه چیز	significatione, senso della cosa	418/19

mü'eyyen	معین	mu'ayyen	معین	significato di alcuna cosa	418/20
bibi	بی بی	bībī	بی بی	signora honorata, nobile	419/1
ḡātūn	خاتون	ḡātūn	خاتون	signora, matrona, lo danno titolo a' donne	419/2
kedbānū	کدبانو	kedbānū	کدبانو	signora di casa	419/3
iye	ایه	ḡodāvend	خداوند	signore, dominatore	419/4
iye	ایه	ṣāḡhib	صاحب	signore, padrone	419/5
aḡa	اقا	āḡā	اقا	signore, titolo di gente honorata, ma ordinaria, e si mette, a del nome	419/6
big	بیگ	big	بیگ	signore, titolo di gente nobile, e si meto doppio il nome	419/7
ev kedḡudāsı	او کدخداسی	kedḡodā-yi ḡāne	کدخدا خانه	signor di casa, padre di famiglia	419/8
böyük	بئوک	bozorg	بزرگ	signor grande	419/9
erbāb	ارباب	erbāb	ارباب	signor grande	419/9
iyelük	ایه لوک	ḡodāvendī	خداوندی	signoria	419/10
mülk	ملک	mulkī	ملکی	signoria, dominio stato	419/11
memleket	مملکت	memleket	مملکت	signoria, dominio stato	419/11
ḡāmūṣlūk	خاموش لوک	ḡamūṣī, sāfvetī	خاموشی، سافوتی	silento	419/12
daṣ yol	داش یول	rāḡ-i seng	راه سنک	siligata, impetrata	419/13
***	***	***	***	sillaba	419/?
ḡiyās	قیاس	kıyās	قیاس	sillogismo	419/14
mānend	مانند	mānend	مانند	simile	419/15
ṣibh	شبه	ṣibh	شبه	simile	419/15
cūt	جوت	coft, hemīn ḡā'ide	جفت، همین قاعده	simile, compagno d'una stessa qualita'	419/16
oḡṣayış	او قشش یش	mānendī, ṣībāhiyyet	مانندی، شباهیت	similitudine, comparatione essmpio	419/17
temṣīl	تمثل	temṣīl	تمثل	similmente	419/18
beyle	بیله	hemṣenīn, ānṣenīn	همچنین، انچنین	similmente	419/19
bükmeḡ	بوکمک	tāḡ	ناه	sino, insino	419/20
tā olsa	تا اولسه	tā eknūn	تا اکنون	sin hora	420/1

tā anda	تا انده	tā īn cā	تا اینجا	sin qua'	420/2
meḥẓ	محض	meḥẓ	محض	sinceramente, meramente	420/3
bir cehet kişi	بر جهت کیشی	merd-i yekcihet	مرد یکجهت	sincero	420/4
pākīze	پاکیزه	pākīze	پاکیزه	sincero, puro	420/5
ṣādiḡū'l-ḡövl	صادق القول	ṣādiḡū'l-ḡövl	صادق القول	sincero, che quallo che ha' nella lingua ha' nel cuore	420/6
fūvāḡ etmek	فواق اتمک	fuvāk kerdən	فواق کردن	singhiozzare	420/7
fūvāḡ	فواق	fuvāk	فواق	singhiozzo	420/8
müfred	مفرد	mufred	مفرد	singolare	420/9
sol el	سول ال	dest-i çep	دست چپ	sinistra mano	420/10
redif	ردیف	muterāddān	مترادان	sinonimo	420/11
veẓ	وضع	vaẓ	وضع	sito	420/12
gin etmek	کین اتمک	ferāḡ kerdən	فراخ کردن	slargare, far spatioso	420/13
acaram	آجرم	mī goṣāyem	میکشایم	slargare, spiegare	420/14
aşdım	اشدم	goṣūdem	کشودم	slargare, spiegare	420/14
yassı etmek	یاسی اتمک	pehn kerdən	پهن کردن	slargare	420/15
ḡāin*	خائین	ḡāyin	خاین	sleale	420/16
***	***	***	***	slegare, cedi sciogliere	420/?
müreşşe' etmek	مرصع اتمک	müreşşe' kerdən	مرصع کردن	smaltare	420/17
müreşşe'	مرصع	müreşşe'	مرصع	smalto	420/18
zümürüd	زمرّد	zomorrod	زمرّد	smeraldo	420/19
ḡırda etmek	خیرده اتمک	ḡord kerdən	خورد کردن	sminuzzare	420/20
pilte başı dutmek	پلته باشی دوتمک	ser-i fitile giriften, ser-i şem' çepiden	سر فتیله گرفتن، سر شمع چپیدن	smoccare la candela	421/1
ḡaycı	قیچی	mikrāẓ	مقراض	smoccatore	421/2
aşaḡa oturdmek	اشقه اوتردمک	ḡāmūş kerdən, furū nişānden	خاموش کردن، فرو نشانندن	smorzare la lucerna, fuoco o'altro	421/3
avundurmek	آوندرمک	ḡāmūş kerdən	خاموش کردن	smorzare, racchettare	421/4
yaḡsı	یقشی	ḡōş	خوش	sovie	421/5
siretlü	سیرت لو	'afifet, 'efāf	عفیفت، عفاف	sobrieta'	421/6
siretlü kişi	سیرت لو کیشی	merd-i 'afif, şāḡib-i 'efāf	مرد عفیف، صاحب عفاف	sobiro	421/7
meded[t] etmek	مددت اتمک	mu'āvenet numūden, meded dāden	معاونت نمودن، مدد دادن	soccorrere	421/8
meded[t]	مددت	meded, mu'āvenet	مدد، معاونت	soccorso	421/9
ḡāim	قایم	ḡāim, ostovār	قایم، استوار	sodo, saldo	421/10
ḡulāmpāra	غلام پاره	ḡolāmbāregī, aḡlām	غلامپاره کی، اغلام	sodomia	421/11

gūlāmpāra kiši	غلام پاره کیشی	merd-i gōlāmbāre	مرد غلامباره	sodomita	421/12
aḡlāmī kiši	اغلامی کیشی	aḡlāmī	اغلامی	sodomita	421/12
šebir eyleyen	صبر ایلین	muteḥammil, šābir, šabūr	متحمل، صابر، صبور	sofferente	421/13
šebir	صبر	šebr, teḥemmul	صبر، تحمل	sofferenza	421/14
šebirluḡ	صبر لوخ	šābirī, teḥemmul	صابری، تحمل	sofferenza	421/14
pūf etmek	پوف اتمک	pūf kerdən	پوف کردن	soffiare	421/15
ḡefelūk	خفلوک	ḡefegī	خفگی	soffocamento	421/16
ḡefe etmek	خفه اتمک	ḡefe kerdən	خفه کردن	soffocare	421/17
ḡefe olunmuş	خفه اولون میش	ḡefe kerde şode	خفه کرده شده	soffocato	421/18
elata olunmuş	ال اته اولون میش	zīrdest kerdən, zīrḡokm āverden	زیر دست کردن، زیر حکم آوردن	soggettare	421/19
artuḡlūk olmak	ارتوخ لوک اولمک	muselleṡ şoden	مسلط شدن	esser soggettato, soggiogato	421/20
ḡeyd	قید	inḡiyād	انقیاد	soggettione, sommuSSIONE	421/21
mövzū	موضوع	movzū	موضوع	soggetto, subjectu in logica	422/1
meḡḡūm-ı 'aleyhi	محکوم علیه	maḡḡūm-i 'aleyhi	محکوم علیه	soggetto, subjectu in logica	422/1
āsītāne	آستانه	āsītāne	آستانه	soglia di porta	422/2
yuḡuda ḡō(r)mek	یوخده کومک	der ḡāb dīden	در خواب کردن	sognare	422/3
yuḡuda ḡörülmüş	یوخده کورلمش	der ḡāb dīde şode	در خواب دیده شده	sogno	422/4
yalḡuz	یالقوز	tenhā	تنها	solamento, e solo	422/5
ṡebeḡe	طبقه	ṡabaḡa	طبقه	solaro della stanza	422/6
şuḡm etmek	شخم اتمک	şoḡm kerdən	شخم کردن	solcare	422/7
ḡış dutmek	خویش دوتمک	ḡāvyārī kerdən	کاو یاری کردن	solcare	422/7
arḡ şuḡm	ارخ شخم	şoḡm-i cūḡ	شخم جوق	solco	422/8
leşker	لشکر	leşker	لشکر	soldato	422/9
yayaḡ leşker	بیق لشکر	leşker-i piyāde	لشکر پیاده	soldato a piedi	422/10
ispahī	اسپاهی	ispāhī	اسپاهی	soldato a' cavallo	422/11
savaşçıl kişi	سواش چیل کیشی	merd-i ceng	مرد جنگ	soldato guerriero, uomo di guerra	422/12
pehlevān	پهلوان	pehlevān	پهلوان	soldato valoroso, com l'antichi paladini	422/13
leşker mevācib	لشکر مواجیب	mevācib-i leşker	مواجب لشکر	soldo, paga del soldato	422/14

reviş olmak	روش اولمک	reviş dāšten	روش داشتن	solere, esser solito, haver costume	422/15
gün	کون	āftāb	آفتاب	sole	422/16
kirbit	کربت	kibrīt	کبریت	solfarolo	422/17
kükürd	کوکرد	gūgerd	کوکرد	solfo	422/18
yalğuzlük	یالقوزلوک	vāḥidāne, ferdāne	واحدانه، فردانه	solitariamente	422/19
güşe dutan	کوشه دوتن	güşenişin, ḳāni	کوشه نشین، قانع	solitario, uomo ritirata	422/20
mükerrer	مکرر	mukerrer, tekrār	مکّرر، تکرار	solito	423/1
mügerrerlük	مقررلوک	muḳarrerī	مقّرری	solito, consueto	423/2
yalğuzlük	یالقوزلوک	vāḥidī, ferdī	واحدی، فردی	solitudine	423/3
tiz etmek	تیز اتمک	zūd kerdē, te'cīl kerdē, şitāb kerdē	زود کردن، تعجیل کردن، شتاب کردن	solecitare far presto	423/4
destpāce etmek	دستپاچه اتمک	zūd kerdē, te'cīl kerdē, şitāb kerdē	زود کردن، تعجیل کردن، شتاب کردن	solecitare far presto	423/4
becid dutmek	بجد دوتمک	becidd giriften	بجد گرفتن	solecitare, appressare	423/5
işi te'cīl	ایشی تعجیل	kār-i te'cīl	کار تعجیل	solecitare, far presio	423/6
despāce dutmek	دسپاچه دوتمک	be şitāb kerdē	بشتاب کردن	solecitare, far presio	423/6
kūşış	کوشش	kūşış	کوشش	solecitudine, diligenza	423/7
te'cīl	تعجیل	te'cīl	تعجیل	solecitudine, fretta	423/8
destpāce	دستپاچه	şitāb	شتاب	solecitudine, fretta	423/8
ğemlū	غملو	ğamḥōrī	غمخوری	solecitudine, ansietà	423/9
köyüli dar	کنولی دار	diltengī	دلتنگی	solecitudine, ansietà	423/9
celd işe	جاد اشه	celd der kār	جلد در کار	solecito, presto nell' operare	423/10
kūşış eyleyen	کوشش ایلین	kūşış konende	کوشش کننده	solecito, diligente	423/11
ğem yeyen	غم یین	ğamḥōr	غمخور	solecito, ansioso	423/12
köyül dar	کنول دار	tengdil	تنگدل	solecito, ansioso	423/12
götürmek	کوترمک	berdāšten	بر داشتن	sollevamento, alzamento	423/13
ğarğaşa	قرقشه	ḳarḳaşa	قرقشه	sollevamento di popolo	423/14
götürrem	کوترم	ber mī dārem	بر می دارم	solevare, far seditione nel popolo	423/15

götürdüm	کوتردم	berdāšem	بر داشتم	sollevare, far seditione nel popolo	423/15
efrāziş eylerem	افرازش ایلرم	mī efrāzem	می افرازم	sollevare, alzare	423/16
efrāziş eyledim	افرازیش ایلدم	efrāzīdem	افرازیدم	sollevare, alzare	423/16
serefrāz etmek	سرافراز اتمک	serefrāz kerdāniden	سرافراز کردانیدن	sollevare, inalzare, ingrandire	423/17
götürülmüş	کوترلش	berdaşte şode	بر داشته شده	sollevare, ingrandire alcuno	423/18
fitne eyleyen	فتنه ایلین	mufettin, fitneengiz	مفتن، فتنه انکیز	sollevato	423/19
***	***	serefrāz kerde şode	سرافراز کرده شده	sollevatora, che metter scisma	423/?
yalguz	یلقوز	tenhā, vāhid, ferd	تنها، واحد، فرد	solo	423/20
yük	یوک	bār, hervār	بار، خروار	soma	424/1
mebleğ	مبلغ	meblağ	مبلغ	somma	424/2
mebleğ	مبلغ	meblağ	مبلغ	somma del prezzo	424/3
giymet	قیمت	kıymet	قیمت	somma del prezzo	424/3
mühteşerlük	مختصرلوک	muhteşerī	مختصری	sommario	424/4
ğerg etmek	غرق اتمک	ğarğ kerdan der āb	غرق کردن در آب	sommergere nell' acqua	424/5
ğerg olmuş	غرق اولمش	ğarğ kerde şode, mustegrağ	غرق کرده شده، مستغرق	sommersi	424/6
sınmış	سنمش	şikeste	شکسته	sommese, humiliato	424/7
bürdbārlük	بردبارلوک	bordbārī	بردباری	sommisione	424/8
üftādelük	افتاده لوک	oftādegī	افتاده کی	sommisione	424/8
küngüre	کنکره	kongure	کنکره	sommita'	424/9
***	***	ser, tārek	سر تارک	sommita'	424/?
zeng	زنک	zengüle	زنکوله	sonaglio	424/10
yuğu	یوخو	hāb	خواب	sonno	424/11
yuğu almak	یوخو المک	hāb giriften	خواب گرفتن	pigliar sonno	424/12
yuğa getmek	یوخه کتمک	hāb reften	خواب رفتن	pigliar sonno	424/12
oldum	الدوم	umm būdem, bāšem	ام بودم، باشم	sono, fui, saro'	424/13
oluram	الورم	mī şevem	میشوم	sono fatto, di vengo lat. fio	424/14
oldum	اولدم	şodem	شدم	sono fatto, di vengo lat. fio	424/14
bāṭil 'ibādet	باطل عبادت	'ibādet-i bāṭil	عبادت باطل	soperstitione	424/15
puç 'ibādet	پوچ عبادت	'ibādet-i pūç	عبادت پوچ	soperstitione	424/15
pu(ç) 'ibādet eyleyen	پو عبادت ایلین	'ibādet-i pūç konende, 'ābid- i bāṭil	عبادت پوچ کننده، عابد باطل	soperstizioso	424/16

şebir etmek	صبر اتمک	tehemmul kerden, şebr numūden	تحمل کردن، صبر نمودن	sopportare, soffrire	424/17
bürdber etmek	بردبر اتمک	bordbār numūden	بردبار نمودن	sopportare, star suggetto	424/18
şebir etmek endāmsız allāh helği	صبر اتمک اندام سبز الله خلقی	şebr numūden ber biendāmī ḥalk-i ḥodā	صبر نمودن بر بی اندامی خلق خدا	sopportare li difetti altrui	424/19
yuḥaru vezīr ona	یوخر و وزیر اونه	bālā ve zīr 'aleyhi	بالا وزیر علیه	sopra	425/1
ve'de başı	وعدہ باشی	be ser-i va'de	بسر وعدہ	sopra di lui	425/2
nāme başı	نامہ باشی	sernāme	س نامہ	sopra la parola	425/3
***	***	serkār	سرکار	sopra scritto di lettera	425/4
***	***	serkār	سرکار	sopra stante d'alcun opra	425/?
kicmiş	کیچ میش	mezūr	منکور	sopradetto, antedetto	425/5
icerem	ایجره م	mī āšāmem	می اشامم	sorbire	425/6
icildim	اجلدم	āšāmīdem	اشامیدم	sorbire	425/6
kār	کار	ker	کر	sordo	425/7
kecel	کجل	ker	کر	sordo	425/7
bacı	باجی	ḥāhem, hemşire	خواهم	sorella	425/8
duraram	دوره رم	ber mī ḥizem	بر مخیزم	sorgere, levarsi in piedi	425/9
durdum	دوردم	berḥāstem	بر خاستم	sorgere, levarsi in piedi	425/9
ağşam	اقشام	şām	شام	soria paese d'asia confinante con l'egitto, et arabia	425/10
sıcan	سیجان	mūş	موش	sorice, topo di casa	425/11
***	***	cār	جار	sorso, una sabita d'acqua, o simile	425/?
beḥt	بخت	baḥt	بخت	sorte, fortuna	425/12
fāl	فال	fāl	فال	sorte che si tira	425/13
meşveret	مشورت	meşveret	مشورت	sorte che si tira	425/13
növ	نوع	nov	نوع	sorte, specie, come, che sorte di cosa e?	425/14
gine	کینه	güne	کونه	sorte, specie, come, che sorte di cosa e?	425/14
asaram	آسرم	mī āvīzem	می آویزم	sospendere	425/15
asdım	اسدم	āvīḥtem	آویختم	sospendere	425/15
asılmış	اسل میش	āvīḥte şode	آویخته شده	sospeso	425/16
gümān aparmek	کمان آپرمک	zenn borden	ظن بردن	sospeso, dubioso	425/17
***	***	muteḥayyir	متحیر	sospettare	425/?

gümān aparmek kimseye	کمان ابرمک کمسیه	ẓenn borden ber kesī	ظن بردن بر کسی	sospettare d'alcuno	425/18
şekk köyüle getirmek	شک کنوله کترمک	şekk be dil āverden	شک بدل آوردن	sospettare, haver sospetto nel cuore	425/19
gümān	کمان	ẓenn	ظن	sospetto	426/1
gümānlu	کمانلو	mezen	مظن	sospettoso	426/2
keheldemek	کهل دمک	henāse kerdn	حناسه کردن	sospirare	426/3
kehelde	کهل ده	henāse	حناسه	sospiro	426/4
cövher	جوهر	covher	جوهر	sostenza	426/5
tekye yeri etmek	تکیه یری اتمک	mutteka şoden, tekyegāh kerden	متکا شدن، تکیه کاه کردن	sostenere, sostentare	426/6
tekyegāh	تکیه کاه	mutteka, tekyegāh	متکا، تکیه کاه	sostentacolo	426/7
yemelü zād	یملو زاد	te‘ām, hördenī	طعام، خوردنی	sostento, da sostentar la vita, cibo	426/8
mö‘cib	معجب	mu‘cib	معجب	sostento, o' tarttenimento, che si da' al servo, o'altri	426/9
yerde oturdmek	یرده اوتردمک	cā nişāneden	جا نشانیدن	sostituire	426/10
öz yerinde oturdmek	اوز یرنده اوتردمک	be cāy-i hōd gozāšten	بجای خود گذاشتن	sostituire	426/10
cānişin	جانشین	cānişin	جا نشین،	sostituto, come di governadore	426/11
helife	خلیفه	helife	خلیفه	sostituto, come di governadore	426/11
***	***	***	***	sostituto, luogotenente	426/?
yer altı	یر التی	zīrzemīn	زیر زمین	sotterraneo	426/12
serdābe	سردابه	serdābe	سردابه	sotterraneo, luogho fresco	426/13
bir zādı tobrağa atmek	بر زادی توبراغه اتمک	çizi be hāk kerden	چیزی بخاک کردن	sotterrare	426/14
***	***	bārīkī	باریکی	sottigliezza	426/?
ince	انجه	bārīk	باریک	sottile	426/15
nāzik	نازک	nāzik	نازک	sottile, fino, come tela sottile	426/16
dar	دار	teng	تنک	sottile, fino, come tela sottile	426/16
alt	الت	zīr	زیر	soto	426/17
göz gūşesi	کوز گوشه سی	be gūşe-i çeşm	بکوشه چشم	sotto occhi, come guardar sotto occhi	426/18
behāne	بهانه	behāne	بهانه	sotto pretesto, con scusa	426/19
sernigūn	سرنکون	sernigūn	سرنکون	sottosopra	426/20

özini el alta atmek	اوزینی ال اته اتمک	hōd rā zīrdest kerden, hōd rā zīrḥokm āverden	خود را زیر دست کردن، خود را زیر حکم آوردن	sottoporsi, soggettarsi ad alcuno	427/1
hōkm altında	حکم الی انده	zīrḥokm	زیر حکم	sottoposto	427/2
el altında	ال التنده	zīrdest	زیر دست	sottoposto	427/2
möhür etmek	مهر اتمک	mohr kerden	مهر کردن	sotto scrivere, segnare una polizza, o simile	427/3
şāhid	شاهد	şehādet	شهادت	sotto scrivere, mettendo la mano el bollo	427/4
güvāh temessük ğöymek	کواه تمیک قویمک	govāhī gozāšten der temessuk, mohr kerden	کواهی گذاشتن در تمسک، مهر کردن	sotto scrivere, mettendo la mano el bollo	427/4
artuḡ	ارتوخ	ziyād	زیاد	soverchio, d'avanzo, di piu'	427/5
catladuram	جاتلدورم	mī terkānem	می ترکانم	spaccare, far una fessura	427/6
catladdım	جاتلدم	terkānīdem	ترکانیدم	spaccare, far una fessura	427/6
terk etmek	ترک اتمک	terk, şikāf	ترک، شکاف	spaccatura, fessura	427/7
gılc	قلیج	şemşir	شمشیر	spada	427/8
gılc iyesi	قلیج ایسی	şāḥib-i şemşir	صاحب شمشیر	spadaccino	427/9
gılcçı	قلیج چی	şemşirger	شمشیرگر	spadaro	427/10
cigin	جکین	düş	دوش	spalla	427/11
***	***	şāne	شانه	ossa della spalla	427/?
seperem	سپریم	mī pāsem	می پاشم	spargere	427/12
sepdim	سپدیم	pāşīdem	پاشیدم	spargere	427/12
tökerem	توکریم	mī rīzem	میریزم	spargere, sversare	427/13
tökdüm	توکدم	rīḡtem	ریختم	spargere, sversare	427/13
sepmek	سپمک	pāşış	پاشش	spargimento	427/14
sepilmiş	سپیل میش	pāşīde şode	پاشیده شده	sparso	427/15
hişşe etmek	حصه اتمک	hişşe kerden	حصه کردن	spartire, tarle parti	427/16
pay etmek	پای اتمک	baḡş kerden	بخش کردن	spartire, tarle parti	427/16
pay vermek	پای ورمک	baḡş dāden	بخش دادن	spartire, distribuire	427/17
neşib vermek	نصیب ورمک	naşib dāden	نصیب دادن	spartire, distribuire	427/17
ayrılmek	ایرلمک	codā şoden, ferāḡ şoden	جدا شدن، فراغ شدن	spartirsi	427/18
kici ḡuş	کیجی قوش	bāz-i kūçek, bāşek, bāşe	باز کوچک، باشق، باشه	sporiere, uccello di rapina	428/1

seyr	سیر	seyr	سیر	spasseggiament o	428/2
geşt	کشت	geşt	کشت	spasseggiament o	428/2
seyr etmek	سیر اتمک	seyr kerdn	سیر کردن	spasseggiare	428/3
geşt etmek	کشت اتمک	geşt numûden	کشت نمودن	spasseggiare	428/3
genlûk	کنلوک	ferâhî, goşâdegî, vus'et	فراخی، کشاده کی، وسعت	spatio	428/4
müddet	مدّت	muddet	مدّت	spatio di tempo	428/5
gice gündüz	کیجه کندوز	şebân-rûzî	شبان روزی	spatio del giorno, e della notte	428/6
gin	کین	ferâh	فراخ	spatioso	428/7
güzgi	کوزکی	âyîne, mirât	آینه، مرات	specchio	428/8
növ'	نوع	nov'	نوع	specie	428/9
fikir	فکر	teemmul	تامل	speculatione	428/10
fikir etmek	فکر اتمک	teemmul kerden	تامل کردن	speculare	428/11
heberdâr olmak	خبردار اولمک	mutteli' şoden	مطلع شدن	speculare	428/11
heberdâr	خبردار	mutteli'	مطلع	speculatore	428/12
dârü's-şefâ	دار الشفا	dâru's-şifâ	دار الشفا	spedale l'infermi	428/13
mütevellî	متولی	mutevellî-i dâru's-şifâ	متولی دار الشفا	spedalingo, spedaliere	428/14
revâne etmek	روانه اتمک	revâne şâhten	روانه ساختن	spedire, inviare	428/15
mühümleri feysel vermek	مهم لری فیصل ورمک	muhimmât râ feysel resâniden	مهمات را فیصل ریانیدن	spedir, un negotio	428/16
***	***	bimâr ez 'ilâc refte bâşed	بیمار از علاج رفته باشد	spedito da medici, infermo senza rimedio	428/?
herc etmek	خرج اتمک	herc kerdn	خرج کردن	spendere	428/17
herc iyesi	خرج ایسی	şâhib-i herc	صاحب خرج	spenditore	428/18
ümîdlü	امیدلو	umîddâr	امیددار	sperante	428/19
ümîd teme'	امید طمع	umîd, teme', hâcet	امید، طموع، حاجت	speranza	429/1
hâcet teme'	حاجت طمع	umîd, teme', hâcet	امید، طوع، حاجت	speranza	429/1
ümîd olmak	امید اولمک	umîd dâştan	امید داشتن	sperare	429/2
teğrîbsiz and icmek	تقریب سیز آند اجمک	sovgend-i bîtaqrîb hörden	سوگند بی تقریب خوردن	spergiurare, giurar in vano	429/3
yalan and icmek	یلان اند اجمک	sovgend ber durûg hörden	سوگند بر دروغ خوردن	spergiurare, guirar il falso	429/4
mehmûz	مهموز	mehmîz	مهمیز	sperone	429/5
zebân be gâfâ gül	زبان بقفا کل	gol-i zebân be kâfâ	کل زبان بقفا	sperone di cavaliero, fiore così nominato	429/6
herc	خرج	herc	خرج	spesa, er anco dinari da spendere	429/7

telef	تلف	telef	تلف	spesa soverchia	429/8
ğeliz	غلیز	ğaliz	غلیظ	spesa vana	429/9
hōş bū	خوش بو	'ettār	عطار	spetiale	429/10
tamāşā	تماشا	temāşa	تماشا	spettacolo	429/11
tamāşā eyleyen	تماشا ایلین	temāşā konende	تماشا کننده	spettatore, che sta' guardando alcuna cosa da vedere	429/12
intizār eyleyen	انتظار ایلین	intizār konende, muntezîr	انتظار کننده، منتظر	spettatore, risguardatore	429/13
çekerem	چکرم	mî şikenem	میشکنم	spezzare, rompere	429/14
cekdim	جکدم	şikestem	شکستم	spezzare, rompere	429/14
üzerem	اوزه رم	mî gosilānem	میگسلانم	spezzare con furia, di rupo. lat.	429/15
üzdüm	اوزدم	gosilānīdem	کسلانیدم	spezzare con furia, di rupo. lat.	429/15
nāhōş	ناخوش	nāhōş	ناخوش	spiacevole	429/16
mekrūh	مکروه	mekrūh	مکروه	spiacevole, brutto, brutto figura	429/17
yaman şūret	یمان صورت	bedşūret	بد صورت	spiacevole, brutto, brutto figura	429/17
kabāb sīhi	کتاب سیخی	sīh-i kebāb	سیخ کباب	spiedo, arrostito la carne	429/18
***	***	***	***	spiegare, vedi slangare	429/?
sünbül hūşesi	سنبل خوشسی	hūşe, sonbole	خوشه، سنبله	spiga di grano, o'altro	429/19
sağgal	سقل	dās, rīş	داس، ریش	barba della spiga	429/20
sünbül baş cıhardmek	سنبل باش جیخردمک	hūşe ser kerdn	خوشه سر کردن	spigare, mandar fuori la spiga	430/1
sünbül dermek	سنبل درمک	hūşe çīden	خوشه چیندن	cogliere le spighe	430/2
sancağ	سناجاق	sencāk	سناجاق	spillo	430/3
rezil	رزل	rezālet	رزالت	spillorzeria, avaritia	430/4
bahīllük	بخیل لوک	baḥīlī	بخیلی	spillorzeria, avaritia	430/4
rezil	رزل	rezi	رزل	spilorzo	430/5
baḥīl	بخیل	baḥīl	بخیل	spilorzo	430/5
tikan	تکان	ḥār, şovk	خار، شوک	spina	430/6
***	***	poşt māze	پشت مازه	spina del dorso	430/?
balıg sümügi	بالغ سومگی	ustuḥān-i māhī	استخوان ماهی	spineadi pesce	430/7
māre arḥası	باره ارخسی	poşt māze	پشت مازه	spina del dorso	430/8
isfanağ	اسفناغ	isfenāc	اسفناج	spinace	430/9

yumuşaq yāğūt	یوموشاق یاقوت	yāğūt-i nerm	یاقوت نرم	spinella, pietra pretioso	430/10
***	***	hāristān	خارستان	spinetto	430/?
sürerem	سوره رم	mī rāndem	میراندم	spingoere, cacciare	430/11
sürdüm	سوردم	rāndem	راندم	spingoere, cacciare	430/11
itilemek	ایتیله مک	hol dāden	هل دادن	spingere, dar una spinta	430/12
işe salmek	اشه سالمک	bekār endāhten	بکار انداختن	spingere, indurre	430/13
itile	ایتیله	hol	هل	spinta	430/14
udmek	اودمک	çoğol	چغل	spione	430/15
yel dutan	یل دوتن	bādgīr	بادگیر	spiracolo da vento, torre o'campanile aperto in uma	430/16
nefes vurmek	نفس ورمک	nefes zeden	نفس زدن	spirare, mandar il fiato	430/17
cān vermek	جان ورمک	cān dāden, cān kenden	جان دادن، جان کندن	spirar fuori l'anima	430/18
yel vurmek	یل وورمک	bād zeden	باد زدن	spiri vento	430/19
cın dutmuş	جن دوتمش	cinn giriften, mecnūn	جن گرفتن، مجنون	spirato indemoniata	430/20
rūh	روح	rūh	روح	spirito	431/1
rūhū'l-gūds	روح القدس	rūhū'l-ḳods	روح القدس	spirito santo, li mori dicono, che sia l'angelo gabrielo	431/2
cın	جن	cinn	جن	spirito malo	431/3
perī	پری	perī	پری	spirito malo	431/3
***	***	***	***	(spirito) bono	431/?
cımtık dutmek	جمتیک دوتمک	nişkunc giriften	نشکنج گرفتن	spizzicare, sar un spizzicone	431/4
cımtık	جمتیک	nişkunc	نشکنج	spizzicone	431/5
pertöv	پرتو	pertov, tābiş	پرتو، تابش	splendore	431/6
nūr	نور	nūr	نور	splendore, chiarezza	431/7
işıglük	ایشیق لوک	rovşenāyī	روشنائی	splendore, chiarezza	431/7
nūr iyesi	نور ایسی	şāhib-i nūr	صاحب نور	splendente, chiaro	431/8
nūr	اشیق	şāhib-i nūr	صاحب نور	splendente, chiaro	431/8
işığ	ایشیق	rovşen	روشن	splendente, chiaro	431/8
işığ olmak	ایشیق اولمک	rovşen bōden, nūrānī dāšten	روشن بودن، نرائی داشتن	splendere	431/9
kerem iyesi	کرم ایسی	şāhib-i seḥāvet	صاحب سخاوت	splendido, liberale	431/10
keremlū	کرملو	seḥā	سحا	splendido, liberale	431/10

ğenīmet	غنیمت	ğanīmet	غنیمت	spoglia, che si piglia, all inimico vinto, come armi o'cavalli	431/11
kesīb	کسیب	kesīb	کسیب	spoglia, che si piglia, all inimico vinto, come armi o'cavalli	431/11
cılpağ olmak	جلیپاغ اولمک	birehne şoden	برهنه شدن	spogliarsi	431/12
don cıhardmek	دون جیخردمک	ķabā kenden	قبا کندن	spogliarsi della veste	431/13
çılbağ olmuş	جلیپاغ اولمش	birehne şode	برهنه شده	spogliato	431/14
ölmüş bulut	اولمش بولوت	ebr-i morde, isfenc	ابر مرده، اسفنج	spogna, o'spogna	431/15
öz irādesi	اوز اراده سی	ṭeviyyet, irāde-i ḥōd	طویت، اراده خود	spontanea volonta'	431/16
öz irādesi	اوز ارده سی	be ṭeviyyet, be irāde-i ḥōd, be riżā-yi ḥōd	بطویت، باراده خود، برضای خود	spontanea mente di propria colunta	431/17
öz riżāsı	اوز ریضاسی	be ṭeviyyet, be irāde-i ḥōd, be riżā-yi ḥōd	بطویت، باراده خود، برضای خود	spontanea mente di propria colunta	431/17
eylemelü	ایلملو	kond	کند	spontato	431/18
ālūdelük	آلوده لوک	ālūdegī	آلوده کی	sporcamento, e sporcitia	431/19
ālūde eylerem	الوده ایلرم	mī ālāyem, ālūdem	می آلایم، آلود	sporcicare	431/20
ālūde olmuş	آلوده اولمش	ālūde şode	آلوده شده	sporcato, imbrattato, untalo	432/1
pelīdlük	پلید لوک	pelīdī	پلیدی	sporchezza, immonditia	432/2
necīslük	نجیس لوک	necīsī	نجسی	sporchezza, immonditia	432/2
necīs	نجیس	necīs	نجس	sporco, immondo	432/3
pelīd	پلید	pelīd	پلید	sporco, immondo	432/3
zenbīl	زن بیل	zenbīl	زن بیل	sporta	432/4
davarcuğ	دوارجوق	enbān	انبان	sporta	432/5
nāmzed arvat olunmuş	نامزد اروت اولمش	zen-i nāmzed kerde şode	زن نامزد کرده شده	sposa, cioe' promessa in matrimonio	432/6
gelin arvat olmuş	کلین اروت اولمش	zen-i 'arūs şode	زن عروس شده	sposa, chi e' stata sposata	432/7
nikāḥ	نکاح	tezvīc, nikāḥ	تزویج، نکاح	sponsalizio, cioe' quando il preite congiunge in matrimonio	432/8

nişā(n)lu	نشا لو	nāmzed	نامزد	l'accordo di pigliarsi marito emoglie	432/9
tezvīc olunmuş	تزوچ اولون میش	tezvīc kerde şode	تزوچ کرده شده	sposato, legato in matrimonio	432/10
***	***	merd-i nāmzed kerde şode	مرد نامزد کرده شده	sposo, chi ha' fatto l'accordo pigliarsi in marito, o' in moglie	432/?
mālī telef etmek	مالی تلف اتمک	lātāil-i ħerc kerden, telef-i māl kerden	لا طایل خرج کردن، تلف مال کردن	sprecere, consumare il suo malamente	432/11
sıḥaram	سیخرم	mī efşārem	می افشارم	spremere	432/12
sıḥdım	سیخدم	efşurdem	افشردم	spremere	432/12
sıḥaram	سیخرم	mī çelānem	میچلانم	spremere	432/13
sıḥdım	سیخدم	çelānīdem	چلانیدم	spremere	432/13
ḥeğīr etmek	حقیر اتمک	ḥaḳīr numūden, ḥaḳāret kerden	حقیر نمودن، حقارت کردن	sprezzare, far disprezzo	432/14
‘arīz	عریز	‘arīz nedāştēn	عریز نداشتن	sprezzare, non haver caro	432/15
***	***	ḥesāb ne mī konem	حساب نمیکنم	sprezzare, non far conto	432/?
***	***	ḥaḳīr kerde şode	حقیر کرده شده	sprezzato, avvilito	432/?
***	***	kem ḥesāb kerde şode	کم حساب کرده شده	sprezzato, tenuto in poco conto	432/?
***	***	ḥaḳīr	حقیر	sprezzato vile	432/?
kicik etmek	کجیک اتمک	ḥaḳāret konende, ḥaḳīr numāyende	حقارت کننده، حقیر نماینده	sprezzatore	433/1
nisbetsiz	نسبت سیز	bīnisbet	بی نسبت	sproportionato	433/2
kef	کف	kef	کف	spuma, schiuma	433/3
kef etmek	کف اتمک	kef kerden	کف کردن	spumare	433/4
tükürmek	تکورمک	ḥiyū endāḥten, tof kerden	خیو انداختن، تف کردن	sputare	433/5
āḥ tūf	اخ تف	ḥiyū, tof, ḥiyūzī	خیو، تف، خیوزی	sputo, saliva	433/6
ağız suyu	اقز سوی	ābdehen	آب دهن	sputo, saliva	433/6
gūnyā	گنیا	gonyā	گنیا	squadre, stromento	433/7
kicerem	کیجرم	mī godazānem	میگذانم	squagliare	433/8
kicdim	کیجدم	godazānīdem	گذانیدم	squagliare	433/8
su etmek	سو اتمک	āb kerden	آب کردن	squagliare	433/9
kicerem	کیجرم	mī godāzem	میگذازم	squagliarsi	433/10
kicdim	کیجدم	godāḥtem	گذاختم	squagliarsi	433/10
balıḡ pūleki	بالغ پولکی	pūlek-i māhī, zervaraḳ-i māhī	پولک ماهی، زرورق ماهی	squamma di pesce	433/11
şebir eyle	صبر ایله	şebir kon	صبر کن	sta', aspetta	433/12
dur	دور	vāyist	واست	sta' fermo	433/13

allāh penāhında olsun	الله پناهنده اولسون	penāh-i ḥodā bāṣī	پناه خدا باشی	sta', nesta con dio	433/14
pāydār olmak	پایدار اولمک	***	***	stabile	433/15
pāydār	پایدار	pāydār	پایدار	stabile	433/16
ḡāīm işi	قایم اشی	ḡāīm kārī	قایم کاری	stabilimento	433/17
ḡāīm iş etmek	قایم اش اتمک	ḡāīm kerdēn	قایم کردن	stabilire, fermare, fortificare	433/18
oturram	اوترم	mī niṣānem	می نشانم	stabilire, piantare, assentare	433/19
oturdum	اوتردم	niṣāndem	نشاندم	stabilire, piantare, assentare	433/19
***	***	'azm kerdēn	عزم کردن	stabilire, determinare	433/?
yara[ra]ram	یاره ره رم	mī ṣikāftem	میشکافتم،	staccare	433/20
yardım	یاردم	ṣikāftem	شکافتم	staccare	433/20
eyer üzengüsü	ایر ازنگوسی	üzengü, rikāb	اوزنگو، رکاب	staffa	433/21
***	***	rikābdār	رکاب دار	staffiere	433/?
ṣāṭir	شاطر	ṣāṭir	شاطر	staffiere, et, staffetta, postiglione	434/1
üzengü ḡayıṣı	اوزنگو قیچی	tasma-i üzengü	تسمه اوزنگو	staffile	434/2
il feṣil	ایل فصل	feṣl-i sāl	فصل سال	staggione del'anno	434/3
yaz	باز	behār, rebī'	بهار، ربیع	primavera	434/4
yay	یای	tābistān, ṣayf	تابستان، صیف	estate	434/5
pāyız	پایز	pāyez, ḥerif, feṣl-i ḥazān	پایز، خریف، فصل خزان	autunno	434/6
ḡış	قیش	zemistān, ṣitā	زمستان، شتا	inverno	434/7
ḡal'ay	قلعه	ḡal'ī	قلعی	stagno, sorte di metallo	434/8
ḡal'aylu	قلعه لو	erziz	ارزیز	stagno, sorte di metallo	434/8
ṭevile	طویله	ṭevile	تویله	stalla	434/9
ayḡır at	ایغر ات	esb-i ayḡır	اسب ایغر	stallone, cavallo farnazza	434/10
aṣıl at ki mādyān üste cıḡardılar	اصل ات که مادیان استه جخردلر	esb-i aṣıl ki bālā-yi mādyān mī konend ...	ایب اصیل که بالا مادیان میکنند ...	stallone item	434/11
basma	باسمه	basma	باسمه	stampa	434/12
basma etmek	باسمه اتمک	basma kerdēn	باسمه کردن	stampare	434/13
basmaçı	بسمه چی	basmaçı	باسمه چی	stampatore	434/14
çitsāz	چیت ساز	çitsāz	چیت ساز	stampator di tele alla persiane	434/15
yorulmuş	یورامش	vāmānde ṣoden, sutūh ṣoden	واماند هشدن، ستوه شدن	stancarsi	434/16
yorulmek	یورلمک	māndegī, sutūhgī	مانده کی، ستوه کی	stanchezza	434/17

yorulmuş	يورلمش	vāmānde, sutūhe	وامانده، ستوهه	stanco	434/18
ġapu ensesi	قاپو انسه سی	poštṽān-i der	پشتوان در	stanga della porta	434/19
hücre	حجره	yurt, hocre	یورت، حجره	stanza, camera	434/20
yer	یر	meḳām	مقام	stanza, habitatione	434/21
menzil	منزل	menzil	منزل	stanza, habitatione	434/21
otururam	اترورم	mī niṣīnem	می نشینم	stanziare, stare, risedere	435/1
oturdum	اوتردم	niṣestem	نشستم	stanziare, stare, risedere	435/1
bile oluram	بیله اولورم	hem būden	هم بودن	stare, essere v. gran. dove stai, dove sei, dove sei stato	435/2
bile oldum	بیله لولدم	hem būden	هم بودن	stare, essere v. gran. dove stai, dove sei, dove sei stato	435/2
duraram	دوره رم	mī ĩstem	می ایستم	star fermo, o' aspettare, star attendendo, star in piedi	435/3
durdum	دوردم	ĩstādem	ایستادم	star fermo, o' aspettare, star attendendo, star in piedi	435/3
şebir etmek	صبر اتمک	şebir kerden	صبر کردن	star aspettando	435/4
intizār çekmek	انتظار چکمک	intizār keşiden	انتظار کشیدن	star aspettando con attentione, se si vede venir' alcino, che si aspetta	435/5
nezer olmak	نظر اولمک	muntezır şoden	منتظر شدن	star aspettando con attentione, se si vede venir' alcuno, che si aspetta	435/5
hâzır olmak	حاضر اولمک	hâzır būden	حاضر بودن	star apparecchiato, pronto	435/6
müheyyâ olmek	مهیا اولمک	āmāde būden	آماده بودن	star apparecchiato, pronto	435/6
müştaş olmak	مشتاق اولمک	muştāk būden, iştıyāk keşiden	مشتاق بودن، اشتیاق کشیدن	star condesiderio della, sona assente	435/7
durmek	دورمک	direng kerden	درنگ کردن	star fermo in un luogho	435/8

osurram	اوسرم	mī ḥospem	می خسپم	star colcato, o'giacere	435/9
osurdum	اوسردم	ḥospīdem	خسپیدم	star colcato, o'giacere	435/9
başa sepmek	باشه سپمک	be serpā şoden	بسرپا شدن	star in piedi	435/10
mühümler olmak	مهم لر اولمک	ber muhimmāt şoden	بر مهمات شدن	star sopra il negotio, attendore	435/11
ziyāret	زیارت	ziyāret	زیارت	stazione, adonanza	435/12
ḥāl	حال	ḥāl	حال	stato, essere	435/13
ḥālet	حالت	ḥālet	حالت	stato, essere	435/13
mülk	ملک	mulk	ملک	stato, signoria, pessione	435/14
memleket	مملکت	memleket	مملکت	stato, signoria, pessione	435/14
***	***	şūret-i seng	صورت سنک	statua di pietra	435/?
ğedd	قد	ḳadd	قد	statura	435/15
şerī'et	شریعت	şerī'et, şer'	شریعت، شرع	statuti della citta' leggi	435/16
***	***	misvāk	مسواق	steccadente	435/?
ulduz	اولدوز	sitāre	ستاره	stella	435/17
şabāḥ ulduzı	صبح اولدوزی	sitāre-i şobḥ	ستاره صبح	stella diana, della mattina	435/18
ulduz seyyāresi	اولدوز سیاره سی	kevākib-i seyyārāt	کواکب سیارات	stelle erranti	435/19
şābit ulduz	ثابت اولدوز	kevākib-i şābit	کواکب ثابت	stelle fisse	435/20
sererem	سره رم	mī gosterānem	میکسترانم	stendere	436/1
serdim	سردم	gostetrānīdem	کتسرانیدم	stendere	436/1
serdim	سردم	mī gosterem, gosterdem	میکسترم، گستردم	stendere, come li panni al sole	436/2
yassı etmek	یاسی اتمک	pehn kerden	پهن کردن	stendere, slargare	436/3
çirkīn	چرکین	çirkīn	چرکین	sterco	436/4
poḥ	پوخ	goh, keke	گه، ککه	sterco humano	436/5
kūd	کود	kūd	کود	sterco, cioe' terra grassa, con cui in grassano la terra	436/6
ğısır	قسیر	'aḳīm, nāz āyende	عقیم، ناز اینده	sterile, donna che nonpartorisce	436/7
ḥāşilsiz	حاصل سیز	bīḥāşil	بیحاصل	sterile, infruttuoso	436/8
ğısırluḡ	قسیرلوخ	'aḳīmgī, 'aḳīmī	عقیمگی، عقیمی	sterilita' di donna	436/9
ḥōş bũ etmek	خوش بو اتمک	'atşe kerden, ekse kerden*	عطسه کردن، اکسه کردن	sternutare	436/10
ağsurmek	اقسورمک	'atşe, ekse*	عطسه، اکسه	sternuto	436/11
'araḡ dutmek	عرق دوتمک	'araḡ giriften	عرق گرفتن	stillare acque	436/12

***	***	golāb giriften	کلاب گرفتن	stillare acque di rose, e fiori	436/?
gūlāb dutan	کلاب دوتن	golābgīr	کلاب گیر	stillatore di fiori	436/13
***	***	‘araḡgīr	عرق گیر	stillatore di acque	436/?
‘izzet	عزت	‘izzet	عزت	stimache si fa' d'alcuna cosa	436/14
‘ezīz	عزیز	‘azīz	عزیز	stimache si fa' d'alcuna cosa	436/14
‘ezīzlūk	عزیزلوک	‘azīzī	عزیزی	stimache si fa' d'alcuna cosa	436/15
‘izzet	عزت	‘izzet	عزت	stimache si fa' d'alcuna cosa	436/15
‘ezīz etmek	عزیز اتمک	‘azīz dāšten, ‘izzet kerden	عزیز داشتن، عزت کردن	stirmare, tener in conto	436/16
bahā etmek	بها اتمک	behā kerden, kıymet besten	بها کردن، قیمت بستن	stimare, far il prezzo, stimare	436/17
bile bilürem	بیله بلورم	mī pindārem	می پندارم	stimare, credere, pensare, putare lat.	437/1
bile bildim	بیله بلدم	pindāstem	پنداشتم	stimare, credere, pensare, putare lat.	437/1
engāra dutaram	انکاره دوترم	mī engārem	می انکارم	stirmare item.	437/2
engāra dutdum	انکاره دودتم	engāstem	انکاشتم	stirmare item.	437/2
fenā	فنا	fānī	فانی	stimar, vano et di niun momento	437/3
zādsız bilmek	زادسیز بلmek	nāçiz pindāšten	ناچیز پنداشتن	stimar, vano et di niun momento	437/3
lāzım bilürem özüme	لازم بلورم اوزومه	lāzım mī dānem ber ḡod	لازم میدانم برخود	stimo necessario a me stesso	437/4
sürerem	سوره رم	mī rāndem	میراندم	stimolare, cacciare	437/5
sürdüm	سوردم	rāndem	راندم	stimolare, cacciare	437/5
sürmek	سورمک	rāniş, rānī	رانش، رانی	stimolazione	437/6
***	***	***	***	stimolo, con cui piccano li bovi	437/?
bud sümügi	بود سومگی	ustuḡhān-i sāḡ-i pāy	استخوان ساق پای	stinco, osso della gamba	437/7
***	***	***	***	stirpe, progenie, prosapia	437/?
cekme	چکمه	çekme	چکمه	stivali	437/8
deri çaḡşur	دری چاقشور	çaḡşūr-i pūst	چاقشور پوست	stivaletti di pelle	437/9

toyuğ*	طیوق	toyuğ*	طیوق	stivaletti, o' borzacchini, che portano le donne in persia	437/10
me'de	معه	mi'de	معه	stomaco	437/11
ketān dūrđi*	کتان دردی	dord-i ketān	درد کتان	stoppa	437/12
buğd(a) sağsısı	بوقد ساقسیسی	sifāl-i gendom	سفال گندم	stoppia di grano	437/13
serāsīme	سر اسیمه	āsīme, serāsīme	اسیمه، سر اسیمه	stordire	437/14
sārr	سار	sārr	سار	stordire confondere	437/15
egri	اکری	kec, nārāst	کیج، ناراست	storto	437/16
ğılıc	قلیج	şemşir	شمشیر	storto grande, o scimitarra	437/17
hencer	خنجر	hencer	خنجر	stortino, che usano li persiani	437/18
yırtaram	یرترم	mī derem, derīdem	میدرم، دربدم	stracciare, o'rompere, in pezzi, o sbranare, e lacerare	437/19
köhne pārce	کهنه پارچه	pārce-i kohne	پارچه کهنه	stracci vecchi	437/20
köhne alan kişi	کهنه الن کیشی	merd-i kohneher	مرد کهنه خر	stracciarolo, chi compra stracci vecchi	438/1
lūṭī	لوطی	lūṭī	لوطی	stracciato, mal vestito	438/2
yol	یول	rāh	راه	strada	438/3
tepük vurulmuş	تپوک وورلمش	leged kūb	لکد کوب	strada battuta	438/4
dört teref	دورت طرف	çehār süy	چهار سوی	strada in croce, crociera di strada	438/5
kehkeşān	کهکشانشان	kehkeşān, pāheng	کهکشانشان، پاهنگ	trada lattea nel cielo	438/6
kūçe	کوچه	kūçe	کوچه	stradello	438/7
adam öldürmek	آدم اولدورمک	muḳātele-i merdom	مقاتله مردم	strage d'huomini	438/8
boğaz ağrısı	بوغز اقری سی	ḥonāk, derd-i gelū	خناق، درد کلو	strangoglione, infermit' nelle gola	438/9
'ecāib	عجایب	'ecāyib, bu'l-'aceb	عجایب، بوالعجب	straordinaria cosa, maravigliosa	438/10
ṭürfe zād	طرفه زاد	ṭorfe çiz	طرفه چیز	straordinaria cosa, maravigliosa	438/10
yaman baḥmek	یتان باخمک	bednigāh kerdēn	بدنگاه کردن	strapazare, mandar a' male	438/11
kimseni pāymāl etmek	کمسنی پایمال اتمک	kesi rā pāymāl kerdēn, ḥār kerdēn, zebūn numūden	کسی را پایمال کردن، خوار کردن، زبون نمودن	strapazzare, disprezzare	438/12

yer üzerine çekmek	یر اوزینه چکمک	be rûy-i zemîn keşîden	بروی زمین کشیدن	strascinare, per terra	438/13
dar	دار	teng	تنک	stretto	438/14
berk	برک	sift	سفت	stretto, non liquido	438/15
ğaşav	قشاو	ğaşāv	قشاو	straglia da polir cavalli	438/16
atı ğaşav etmek	آتی قشاو اتمک	esb rā ğaşāv kerdên	اسب را قشاو کردن	strigliar il cavallo	438/17
dar etmek	دار اتمک	teng kerdên	تنک کردن	stringere	438/18
bağlaram	باqlارم	mî bendem	میبندم	stringere, quagliare	438/19
bağladım	باqlدم	bestem	بستم	stringere, quagliare	438/19
yüzi ğaze etmek	بوزی قزه اتمک	ġāze kerdên rûyî	غاره کردن رویی	strisciarsi la faccia con rosso, o'bianco	438/20
gülgün yüz(e) sürtmek	کلکون یوز سورتتمک	gulgüne be rûy mālîden	کلکونه بروی مالیدن	strisciarsi la faccia, darsi il rossetto	439/1
ellik yüze sürtmek	اللیک یوزه سورتتمک	sorhî be rûy mālîden	سرخ روی مالیدن	strisciarsi, darsi il rosso alla faccia	439/2
cilā	جلا	cilā	جلا	strisciarsi, darsi il lustro o' liscio alla faccia	439/3
şefâ vermek	صفا ورمک	şefâ dâden çehre	صفا دادن چهره	strisciarsi, darsi il lustro o' liscio alla faccia	439/3
gülgüne	کلکونه	gulgüne	کاکونه	striscio, o'rossetto	439/4
ğırmızı	قرمزی	sorhî	سرخ	striscio, o'rossetto	439/4
cilā	جلا	cilā	جلا	striscio, liscio, o'lustro, che si da alla faccia	439/5
şefâ	صفا	şefâ	صفا	striscio, liscio, o'lustro, che si da alla faccia	439/5
evzâr	اوزار	efzâr, kârgozâr, âlet	افزار، کار گذار، آلت	stromento, che serve ad altro	439/6
savaş yarağı	سواش یره قی	yerāk-i ceng, şilâh-i ceng	یراق جنگ، صلاح جنگ	stromento da guerra	439/7
boş	بوش	şel, çolâk	شل، چلاق	stroppiato	439/8
ağsağ	اقساق	leng	لنک	stroppiato delle gambe	439/9
helğ	خلق	helğ	خلق	strozza, gargarozzo	439/10
***	***	***	***	strozzare, vedi soffocare	439/?

deveğuşı	دوه قوشی	şotormorg	شتر مرغ	struzzo, uccello, che mangia il ferro	439/11
mütālī 'e etmek	مطالعه اتمک	muṭāle 'e kerdn	مطالعه کردن	studiare	439/12
örgedürem	اورکدورم	mī āmūzem	می آموزم	studiare, imparare	439/13
örgedtim*	اورکدتم	āmūḥtem	آموختم	studiare, imparare	439/13
***	***	***	**	stufa, vedi bagno	439/?
būriyā	بوریا	būriyā	بوریا	stuora di cannuce	439/14
ḥeşir	حصر	ḥaşir	حصیر	stuora fina	439/15
ḥeşir toḥuyan	حصر توخیان	būriyābāf	بوریا باف	stuoraro, chi tesse stuore	439/16
müteḥeyyir	متحیر	muteḥayyir	متحیر	stupito, maravigliato	439/17
ḥeyrān	حیران	ḥeyrān	حیران	stupito, maravigliato	439/17
bīhūş	بیہوش	bīhūş	بیہوش	stupido, insensato	439/18
bīhūd	بیخود	bīḥūd	بیخود	stupido, fuori di se stesso	439/19
şem ' filtesi	شمع فلتسی	fitīle-i şem '	فتیلہ شمع	stupino	439/20
ḥeyrānlük	حیرانلوک	ḥeyrānī	حیرانی	stupore	440/1
bīḥūdlük	بیخودلوک	bīḥōdī	بیخودی	stupore	440/1
bīhūşlük	بیہوشلوک	bīhūşī	بیہوشی	stupore	440/1
yuḥaru	یوخرو	bālā	بالا	su sopra	440/2
allāh adı	الله ادی	be nām-i ḥodā	بنام خدا	su via, alle mani, in nome di dio	440/3
fi 'l-ḥāl	فی الحال	fi 'l-ḥāl, derḥāl	فی الحال، درحال	subito	440/4
yuḥaru yuḥaru	یوخرو یوخرو	bolendterīn	بلندترین	sublime	440/5
rüşvet vermek	رشوت ورمک	roşvet dāden	رشوت دادن	subornare, corromper con dinari	440/6
rüşvet yemek	رشوت یمک	roşvet ḥörden	رشوت خوردن	esser subornato	440/7
rüşve	رشوه	roşve	رشوه	subornamento	440/8
rüşvet yemiş	رشوت یمش	roşvet ḥörde	رشوت خورده	subornato	440/9
***	***	ğevvāş kerdn	غواص کردن	subuzzare, star un tempo sotto l'acqua come li nuotatori	440/?
vāgi ' olmak	واقع اولمک	vāki ' şoden	واقع شدن	succedere, accadere	440/10
irelū gelmek	ایره لو کلمک	der pīş āmeden	در پیش آمدن	succedere, accorere	440/11
peyderpey	پی در پی	peyderpey, fovderfovç	پی در پی، فوج در فوج	successivament e	440/12
ḥünerverlük	حنورلوک	ḥonerverī	حنوری	sucesso, prospero	440/13

vāgi‘	واقع	vāki‘	واقع	successo, accadimento	440/14
emerem	امرم	mī mekem	میمکم	succhiare	440/15
emdim	امدم	mekīdem	مکیدم	succhiare	440/15
efşüre	افشوره	efşure	افشوره	succo	440/16
terlemek	ترلکم	‘araḵ kerden	عرق کردن	sudare	440/17
terlü	ترلو	‘araḵnāk	عرقناق	sudato	440/18
ḥay cānım terledi	حای جانک ترلدى	heme cān-i mā ‘araḵ şode est	همه جان ما عرق شده است	sun tutto sudato	440/19
yüze sürtmek	یوزه سورتکم	rūmāl	رومال	sudario	440/20
beden teri	بدن تری	‘araḵ-i ten	عرق تن	sudore	441/1
***	***	bīdār kerden	بیدار کردن	svegliare	441/?
oyaḥ olmak	ایاخ اولمک	bīdār şoden	بیدار شدن	svegliarsi	441/2
oyaḥ	ایاخ	bīdār	بیدار	svegliato	441/3
eylerem	ایلرم	mī kenem	میکنم	svellere, scarpire	441/4
eyledim	ایلدم	kendem	کندم	svellere, scarpire	441/4
ze‘f	ضعف	ze‘f	ضعف	svenimento, mancamento delli spiriti	441/5
şermend etmek	شرمند اتمک	şermende kerden	شرمنده کردن	svergognare	441/6
şermsār	شرمسار	şermsār	شرمسار	svergognato, confuso	441/7
şermsiz	شرم سیز	bīşerm, bīnāmūs	بی شرم، بی ناموس	svergognato, che ha' perso la vergogna	441/8
ḥeyāsız	حیاسیز	bīḥeyā, bīnāmūs	بیحیا، بی ناموس	svergognato, che ha' perso la vergogna	441/8
kāfi	کافی	kāfi, muktefī	کافی، مکتفی	sufficiente, bastante	441/9
iktifā	اکتفا	iktifā	اکتفا	sufficienza	441/10
yoldan aparmek	یولدن آپرمک	ez rāh borden, gomrāh kerden	از راه بردن، کمره کردن	sviare	441/11
sultāniyye	سلطانیه	sultāniyye	سلطانیه	sultania, citta' nella media	441/12
özünden	اوزندن	ez hōdeş	از خودش	suo, di lui	441/13
ḡaynana	قایننه	ḥārsū, ḥāsūre, māderzen	خارسو، خسوره، مادرزن	suocera	441/14
ḡaynata	قاین اته	bādsūre, pederzen	بادسوره، پدرزن	suocero	441/15
başmaḡ göni	باشماغ گونی	çerm-i keşş	چرم کفش	suola di scarpa	441/16
calaram	جلرم	mī nevāzem	مینوازم	suonare alcuno strumento musico	441/17
caldım	جلدم	nevāḥtem	نواختم	suonare alcuno strumento musico	441/17
zeng vurmek	زنگ ورمک	zeng zeden	زنگ زدن	suonare la campana	441/18

kerrenā vurmek	کرنا ورمک	kerrenā zeden	کرنا زدن	suonare la tromba	441/19
nefir vurmek	نفیر ورمک	nefir zeden	نفیر زدن	suonare la trombetta	441/20
söletmek	سولت مک	nevāziş, nevāhten	نوازش، نواختن	suono, l'atto del suonare	442/1
sāz şedāsı	ساز صدا سی	şedā-yi sāzhā	صدای سازها	suono di strumento musico, voce	442/2
yağşı sedā	یقشی سدا	hōşşadā	خوش صدا	suona soave	442/3
hōşāvāz	خوش آواز	hōşāvāz	خوش آواز	suona soave	442/3
ev esbābı	او اسبابی	esbāb-i hāne, teh-i hāne	اسباب خانه، ته خانه	suppellettile della casa	442/4
ev māyesi	او مایسی	māye-yi hāne	مایه خانه	suppellettile della casa	442/4
ev metā' (1)	او متاع	metā' -i hāne	متاع خانه	suppellettile della casa	442/4
gālib olmak	غالب اولمک	gālib şoden	غالب شدن	superare, vincere	442/5
meğlūb olmak düşmene	مغلوب اولمک دشمنه	mağlūb kerdən doşmen rā	مغلوب کردن دشمن را	superar l'inimico	442/6
tekebbürlük	تکبر لوک	tekebburī	تکبری	superbia	442/7
mütekebbir olmak	متکبر اولمک	mutekebbir şoden	متکبر شدن	superbirsi	442/8
mütekebbir	متکبر	mutekebbir	متکبر	superbo	442/9
zād yüzi	زاد یوزی	rüy-i çiz, seth	روی چیز، سطح	superficie	442/10
muğē' er yüzi	مقعر یوزی	seth-i muğa' ar	سطح مقعر	superficie concava	442/11
müheddeb yüzi	محدب یوزی	seth-i müheddeb	سطح محدب	superficie convessa	442/12
artuḥlūk	ارتوخ لوک	ziyādet	زیادت	superfluita'	442/13
artuḥ	ارتوخ	ziyād	زیاد	superfluo	442/14
keyhā	کیخا	reīs, bozorg, pīşvā	رئیس، بزرگ، پیشوا	superiore, di famiglia convento o' citta'	442/15
böyük	بئوک	reīs, bozorg, pīşvā	رئیس، بزرگ، پیشوا	superiore, di famiglia convento o' citta'	442/15
velī	ولی	velī	ولی	superiore	442/16
'erize	عرضه	'arze	عرضه	supplica, o memoriale che si da ad un principe	442/17
iltimās	التماس	iltimās	التماس	supplicatione, preghiera	442/18
iltimās	التماس	iltimās kerdən	التماس کردن	supplicare	442/19
'ezāb	عذاب	'uḫūbet, 'ezāb, siyāset	عقوبت، عذاب، سیاست	supplicio	442/20
āhīret	آخرت	'uḫūbet, 'ezāb, siyāset	عقوبت، عذاب، سیاست	supplicio	442/20
mövcūd	موجود	moveūd	موجود	supposito	443/1

dırnağ dutmek	دیرناخ دوتمک	nāhon giriften	ناخن گرفتن	supporre, presupporre	443/2
şāf	شاف	şāf	شاف	supposta per dar andar del corpo	443/3
bā vucūd beyle	با وجود بيله	ba vucūd ān ki	با وجود انکه	supposta che	443/4
hergāh ki beyle ola	هر کاه که بيله اوله	hergāh çenīn bāşed	هر کاه چنین باشد	supposta che sia così	443/5
tenbākū	تنباکو	tenbākū	تنباکو	tabacco	443/6
tütün	توتون	tutun	توتون	tabacco	443/6
bālāpūş	بالا پوش	bālāpūş	بالا پوش	tabarro, o'balandrano	443/7
çuğā	چقا	çuğā	چقا	tabarro da contadino	443/8
sükūt olmak	سکوت اولمک	sukūti kerdin	سکوتی کردن	tacere	443/9
sākitlük	ساکت لوک	sukūti	سکوتی	taciternita'	443/10
hāmūşlük	خاموش لوک	hāmūşī	خموشی	taciternita'	443/10
fikir	فکر	fikr, nemīşen*	فکر، نمیشن	tacito, pensiero	443/11
eşşek möcegi	اسک موجکی	hermeges	خرمکس	tafano, mosca che cavalli, cavalli et asini	443/12
ağac nişanı	اقچ نشانی	çubnişan, çubhet	چوب نشان، چوب خط	taglia, tessera lat.	443/13
***	***	***	***	taglia cantoni, bravaccio	443/?
daş yonan	داش یونن	sengterāş	سنکتراش	taglia, pietra scalpellino	443/14
keserem	کسرم	mī borem	میبرم	tagliar minuto stillare	443/15
kesdim	کسدم	boridem	بریدم	tagliar minuto stillare	443/15
dürerem	دره رم	mī çepenem	میچپنم	tagliare	443/16
dürdüm	دردم	çepidem	چیپدم	tagliare	443/16
dırnağ dutmek	دیرناخ دوتمک	nāhun giriften	ناخن گرفتن	tagliar l'vugone	443/17
hetm etmek	ختم اتمک	hetm kerdin goftār	ختم کردن گفتار	tagliar il discorso	443/18
dimek kesmek	دیمک کسمک	bariden goftār	باریدن گفتار	tagliar il discorso	443/18
herise	هریسه	herise	هریسه	tagliarini	444/1
kesmek	کسمک	boriş	برش	tagliatura, taglio	444/2
gelem yaruğı	قلم یاروقی	şikāf-i kalem	شکاف قلم	taglio della penna	444/3
ense	انسه	pes	پس	tal che	444/4
ağca vereği	اقچه ورقی	zervarağ, tılğ	زر ورق، طلق	talco	444/5
hem beyle	هم بيله	hemçōn	همچون	tale, così	444/6
beyle reviş	بيله روش	in reviş	این روش	tale di questa qualita'	444/7
in gā'ide	این قاعده	in kâ'ide	این قاعده	tale di questa qualita'	444/7
beyle kişi	بيله کیشی	ānçenīn-i merd	انچنین مرد	tale uomo	444/8
filān filān	فلان فلان	fulān fulān	فلان فلان	il tale, e la tale	444/9

gāh	گاه	gāh	گاه	tal volta, talhora	444/10
vağt	وقت	vāḡt	وقت	tal volta, talhora	444/10
ayağ dabarı	ایق دابری	pāšne-i pā	پاشنه پا	tallone del piedi	444/11
nağāra	نقاره	neḡḡāre	نقاره	tamburello in uso tra orientali	444/12
dōhūlci	دهلجی	doholci, neḡḡareci	دُهل چی، نقاره چی	tamburino, suonatar di tanburo	444/13
dōhūl	دهل	dohol	دُهل	tamburo da guerra	444/14
kūs	کوس	kūs	کُوس	tamburo da guerra di rame grosso	444/15
delūk	دلوک	surāḡ, ḡōṣ	سوراخ، حوش	tana di fiore	444/16
rūddān	روددان	rūddān	روددان	tanai fiume in sarmatia	444/17
bu ḡeder	بو قدر	īnḡadr bār	اینقدر بار	tante volte	444/18
endek	اندک	endek	اندک	tantino, unpocu, al quanto	444/19
bu ḡeder	بو قدر	īnḡadr	اینقدر	tanto	444/20
ḡalı	قالی	ḡālī	قالی	tapete	445/1
ḡalıca	قالیچه	ḡālīce	قالیچه	tapete piccolo	445/2
miskīn	مسکین	miskīn	سکین	tapino, meschino	445/3
dermānde	درمنده	dermānde	درمانده	tapino, meschino	445/3
kic etmek	کیچ اتمک	dīr kerdn	دیر کردن	tardare	445/4
āsta etmek	آسته اتمک	āhestegī kerdn	اهستگی کردن	tardare	445/4
kic	کیچ	dīr	دیر	tardi	445/5
erzā	ارضه	erza	ارضه	tarlo, animaletto, che rode il legno	445/6
ṭopoḡ vurmek	طبق ورمک	ṭopoḡ zeden	طبق زدن	tartagliare	445/7
ṭoboḡa vurmek	طبقه ورمک	tābiḡ zenende, lālī	تابع زنده، لالی	tartaglione	445/8
tatar ölkesi	تاتر الکسی	ulke-i tātār	الکه تاتار	tartaria, paese noto	445/9
tatar	تاتر	tātār	تاتار	tartaro	445/10
tosbaḡa	توسباقه	lākpošt, sengpošt, sulḡefāt	لاک پشت، نک پشت، سلحفات	tartaruca, animal noto	445/11
ḡiymet etmek	قیمت اتمک	ḡiymet kerdn	قیمت کردن	tassare, far il prezzo	445/12
nırḡ etmek	نرخ اتمک	nırḡ kerdn	نرخ کردن	tassare, come fanno i superiori in una citta' comandando	445/13

yara filtesi	یاره فلتنسی	fitīle-i zehm	فتیله زخم	tasta, filacci che si mettono dentro alla ferrita curarla	445/14
el sürtmek	ال سورتمک	dest māliden	دست مالیدن	tastare, palpare	445/15
lems	لمس	lems	لمس	tatto, uno de cinq sensi	445/16
şirehāne	شیره خانه	şirehāne	شیره خانه	taverna	445/17
şireci	شیرچی	şireçi	شیره چی	taverniero	445/18
tahta	تخته	tehte	تخته	tavola	445/19
uşağlar tahtası	اشاقلر تخته سی	lovh-i etfāl	لوح اطفال	tavoletta del' a.b.c.	445/20
nerd sümügi	نرد سومگی	mohre-i nerd	مهره نرد	tavolette del tavoliere del givocare	446/1
nerd tahtası	نرد تخته سی	tehte-i nerd	تخته نرد	tavoliere da givocare	446/2
tebriz	تبریز	tebriz	تبریز	tauriz, citta' in aderbagion	446/3
şövr bürci	ثور برجی	borc-i şovr	برج ثور	tauro, segno celeste	446/4
çanaḥ	جنخ	kāse	کاسه	tazza grande	446/5
piyāle	پیاله	piyāle	پیاله	tazzetta da bere	446/6
macar	مجر	macar	مجر	tedesco	446/7
macar ölkesi	مجر الکه سی	ulke-i macar	الکه مجر	terra tedesco	446/8
***	***	teng āmeden	تنگ آمدن	tediarsi, venir il tedio	446/?
darlūk çekmek	دارلوک چکمک	teng keşide	تنگ کشیده	tediato	446/9
darlūk	دارلوک	tengī	تنکی	tedio	446/10
tiflis	تفلیس	tiflis	تفلیس	teflis, citta' nell'armenia	446/11
sağsıyınan örtmek	ساقسی اینن اورتمک	sifālbūs	سفالبوس	tegola, coppo	446/12
bez	بز	kerbās	کرباس	tela ordinaria grossa	446/13
ğuṭn	قطن	ḡuṭnī	قطنی	tela di seta e' bambace	446/14
tefşile	تفصیله	tefşile	تفصیله	tela rigata	446/15
çib	چیب	çit	چیت	tela stampata	446/16
mişgālī	مثقالی	mişgālī	مثقالی	tela lustra, liscia della quale si vestono in persia	446/17
pārça	پارچه	pārçe	پارچه	telame, epezza di tela	446/18
lülepuç	لوله پیچ	lülepoç	لوله پیچ	pezza di tela fina	446/19
‘enkebūt perdesi	عنکبوت پرده سی	tār-i ‘ankebūt, perde-i ‘ankebūt	تار عنکبوت، پرده عنکبوت	tela di ragno	447/1
ğumāş	قماش	ḡumāş	قماش	telame, et anco pannina	447/2

bir kişi ki öz başından kicmiş ola	بر کیشی که اوز باشیندن کیجمش اوله	merd ki ez serhōd gozeşte	مرد که از سر خود گذشته	temerario, chi non stima la vita	447/3
gorharam	فورخرم	mî tersem	میترسم	temere	447/4
gorhdum	فورخدم	tersîdem	ترسیدم	temere	447/4
mizâc	مزاج	mizâc	مزاج	temperamento e complessione	447/5
‘iffet	عفت	‘iffet	عفت	temperanza	447/6
mō ‘tedil etmek	معتدل اتمک	mu ‘tedil kerdn	معتدل کردن	temperare, ridur alla strada di mezzo	447/7
gelem yonmek	قلم یونمک	qalem terâşîden	قلم تراشیدن	temperar la penna	447/8
‘af etmek	عف اتمک	‘iffet kerdn	عفت کردن	temperarsi	447/9
‘af eyleyici	عف ایلیجی	‘iffet konende	عفت کننده	temperante	447/10
mō ‘tedil	معتدل	mu ‘tedil	معتدل	temperato, ridotto al mezzo	447/11
gelemterâş	قلمتراش	qalemterâş	قلمتراش	temperino da penne	447/12
tûfân	طوفان	tûfân, şâ ‘ikâ	طوفان، صاعقه	tempesta pioggia grande	447/13
şegîge	شقیقه	şekîke	شقیقه	tempie	447/14
vağt	وقت	vağt	وقت	tempo	447/15
zamân	زمان	zemân	زمان	tempo	447/15
vağt kicmiş	وقت کیجمش	vağt-i gozeşte, zemân-i mâzî	وقت گذشته، زمان ماضی	tempo passato	447/16
hâzır vağt	حاضر وقت	vağt-i hâzır, zemân-i hâlî	وقت حاضر، زمان حالی	tempo presente	447/17
müstegbel	مستقبل	mustakbel	مستقبل	tempo futuro	447/18
gelici zamân	کلیجی زمان	zemân-i âyende	زمان آینده	tempo futuro	447/18
yağşı havâ	یغشی هوا	hōş hevâ	خوش هوا	tempo bello, aria serena	447/19
gün havâsı	کون هواسی	hevâ-yi âftâb	هوا افتاب	tempo sereno di sole	447/20
rûzigâr	روزکار	rûzigâr	روزکار	tempo, decorso de tempi	448/1
mecâl	مجال	mecâl	مجال	tempo, commodita'	448/2
fürşet	فرصت	forşet	فرصت	tempo, commodita'	448/2
mühlet	مهلت	mohlet	مهلت	tempo spatio, come dar tempo	448/3
bir sâ‘at fürşet	بر ساعت فرصت	be sâ‘et-i forşet, be vağt-i mecâl	بساعت فرصت، بوقت مجال	a' tempo opportuno commado	448/4
mühlet vermek	مهلت ورمک	muhlet dâden	مهلت دادن	dar tempo	448/5
bir zamân	بر زمان	zemânî	زمانی	temporale, sogetto al tempo	448/6
***	***	âhestegî kerdn	آهستی کردن	temporeggiare	448/?
gâim	قایم	qâim	قایم	tenace, forte	448/7

berk	برک	seht	سخت	tenace, forte	448/7
başı berk	باشی برک	ser-i seht	سر سخت	tenace nel proprio volere ostinato	448/8
enbir	انبیر	enbir, kāz	انبیر، کاز	tenaglie	448/9
kelbetin	کلبتین	kelbeteyn, kāz	کلبتین، کاز	tenaglie	448/9
cadır	جادر	heyme	خیمه	tenda, padiglione	448/10
gulağ asmek	قلاق اسمک	güş kerdn	کوش کردن	tendere, l'ore chie, star ascoltando, erigere auras lat.	448/11
göz dilemek	کوز دله مک	kemîn kerdn	کمین کردن	tendere isdie	448/12
tobrağ tepesi	توبراق تبسی	tele-i hāk kerdn, tele-i rāst kerdn	تله خاک کردن، تله راست کردن	tendere il laccia come fanno i cacciatori	448/13
ğaranluğ	قارنلوخ	tārikī, tīregī	تاریکی، تیره کی	tenebre	448/14
gümān olmak	کمان اولمک	gomān dāšten	کمان داشتن	tenere, stimare, pensare	448/15
varımdur	وارمدور	mī dārem	میدارم	tenere, avere	448/16
varımdı	وارمیدی	dāšten	داشتن	tenere, avere	448/16
bir zād özünde olmak	بر زاد اوزنده اولمک	çizī ber hōd dāšten	چیزی بر خود داشتن	tenere alcuna cosa in se o' con se	448/17
gine olmak	کینه اولمک	bāz dāšten	باز داشتن	tenere, non lasciar andare	448/18
elde olmak	الده اولمک	be dest dāšten	بدست داشتن	tenere in mano	448/19
yeğin bilmek	یقین بلمک	yağın dāšten	یقین داشتن	tener per certo	449/1
özini nisbet özgelere büyük bilmek	اوزینی نسبت اوزکلره بئوک بلمک	hōd rā nisbet dīgerān bozorg dāšten	خود را نسبت دیگران بزرگ داشتن	tenersi da piu' degl'altri	449/2
yumuşak	یوموشاق	nerm	نرم	tenero, molle	449/3
***	***	***	***	tenero fraglia doneto	449/?
sınaram	سینرم	mī āzmāyem	می آزمایم	tentare, provare, far prova	449/4
sınadım	سیندم	āzmūdem	آزمودم	tentare, provare, far prova	449/4
öz tālī sınamek	اوز طالع سینه مک	ez tālī ' -i hōd āzmāyış kerdn	از طالع خود آزمایش کردن	tentar la propria sorte	449/5
āzmāyış etmek allāha	ازمایش اتمک الله	āzmāyış kerdn be hōdā	آزمایش کردن بخدا	tentar a' dio	449/6
āzmāyış	ازمایش	āzmāyış, āzmūden	آزمایش، آزمودن	tentatione, centamento prova	449/7
şeytān vesvāsi	شیطان وسواسی	vesvās-i şeytān	وسواس شیطان	tentatione, suggestione del demonio	449/8

ense	انسه	kefā	قفا	teodosia, porto nella palude mestide	449/9
başra	بصره	başra	بصره	teredon, citta' nell'arabia alla foce dell'eufrate	449/10
mühadd(id)	محد	muḥadd(id)	محد	terminante	449/11
āhır olmak	آخر اولمک	āhır şoden	آخر شدن	terminarsi, finirsi	449/12
başra gelmek	باشه کلمک	be ser şoden	بسر شدن	terminarsi, finirsi	449/12
ecel yetişmek	اجله یتش مک	be ecel residen	باجل رسیدن	terminarsi la vita	449/13
ḥedd	حد	ḥedd	حدّ	termine	449/14
meğşūd	مقصود	maḡşūd	مقصود	termine, a cui si aspira	449/15
müdde'ā	مدعا	mudde'ā	مدعا	termine, a cui si aspira	449/15
ecel	اجل	ecel	اجل	termine naturale del corso della vita	449/16
tobrağ	توبراق	ḥāk	خاک	terra, uno de quastro elementa'	449/17
düğün tobrağı	دوکون توبراقي	kure-i donya, kure-i ḥāk	کره دنیا، کره خاک	terra, cioe' il globbo della terra	449/18
yer	یر	zemīn, arz	زمین، ارض	terra, quella che distinguiamo dal nare dicendo per mare, eper terra	449/19
yer	یر	zemīn	زمین	terra solum soli lat. come biettar, terra	449/20
gil	کل	gil	کل	terra, creta, fango	450/1
ğazılmış yer	قازلمش یر	zemīn-i kende	زمین کنده	terra lavorata, cavata	450/2
hış etmek	خویش اتمک	gāvyārī kerdēn	کاو یاری کردن	lavorar la terra con bovi	450/3
berzigerlük etmek	برزکرلوک اتمک	berzigerī kerdēn	برزگری کردن	coltivar la terra	450/4
ev damı	او دامی	bām-i ḥāne	بام خانه	terra, parte scoperta sopra la casa	450/5
yer titremek	یر تتره مک	zelzele-i zemīn, lerziş-i zemīn	زلزله زمین، لرزش زمین	terremoto	450/6
yerlü	یرلو	zemīnī	زمینی	terreno, cioe' appartenente al	450/7

				globo della terra	
tobrağ	توبراق	hākī	خاکی	terreno, cioe' cosa fatta di terra	450/8
gümān	کمان	tevehhum	توهم	terribile	450/9
hevālī	حوالی	hevālī	حوالی	territorio, ager lat.	450/10
cānib	جانب	cevānib	جوانب	territorio, ager lat.	450/10
gümānlük	کمان لوک	muvehhimī, vāhime	موهمی، واهمه	terrore	450/11
ücümci	اوجومچی	siyōm	سیوم	terso	450/12
dar dutmuş	دار دوتمش	teng girifte, teng tır	تنگ گرفته، تنک تیر	teso, tirato	450/13
***	***	***	***	tessitore, vedi arte	450/?
tohıram	توخریم	mī bāfem	می باقم	tessere	450/14
tohıdım	توخیدیم	bāftem	باقتم	tessere	450/14
ser	سر	ser	سر	testa, capo	450/15
baş	باش	baş	باش	testa, capo	450/15
veşıyyet	وصیت	vaşıyyet	وصیت	testamento	450/16
başı berk	باشی برک	ser-i seht	سر سخت	testardo	450/17
veşıyyet eyleyen	وصیت ایلین	vaşıyyet konende	وصیت کننده	testatore	450/18
tohum	تخم	hāye, tohm	خایه، تخم	testicolo	450/19
güvāhlük	کواه لوک	şehādet, muşāhedet, govāhī	شهادت، مشاهدت، کواهی	testificazione, testimonianza	450/20
güvāhlük vermek	کواه لوک ورمک	şehādet dāden, govāhī dāden	شهادت دادن، کواهی دادن	testificare	450/21
güvāh	کواه	şāhid, govāh	شاهد، کواه	testimonio	451/1
böhtān	بهتان	tohmet, buhtān	تهمت، بهتان	testimonio falso	451/2
püstān	پستان	pistān	پستان	tetta, zinna	451/3
süt emmek	سوت امک	şır mekīdem	شیر مکیدم	tettar, succhiare il latte	451/4
süt yemek	سوت یمک	şır hörden ez pistān	شیر خوردن از پستان	tettare, pigliare il latte dalla letta	451/5
dam sağısı	دام ساقسی سی	sifāl-i bām	سفال بام	tetto	451/6
allāh 'elm tanımek	الله علم تانی مک	'ilm-i ḥodāşināsī	علم خدا شناسی	thelogia	451/7
***	***	'ilm-i ḥodāşinās	علم خدا شناس	teologo	451/?
hezinedār	خزینه دار	hezinedār	خزینه دار	thesoriero	451/8
hezīne	خزینه	hezīne	خزینه	thesoro	451/9
genc	کنج	genc	کنج	thesoro	451/9
kecellük	کچل لوک	gorī, keçelī, efra'ī, kâçī	کری، کچلی، افرعی، کاچی	tigna, rogna che viene in testa	451/10

sögüt	سوکوت	bīd	بید	tignola, vermetto, che rode il panno	451/11
kecellük	کجل لوک	gorīdār, keçelīdār, keçel	کری دار، کچلی دار، کچل	tignoso	451/12
ğaplan	قاپلان	peleng	پلنگ	tigre, animal feroce	451/13
bağdād şett	بغداد شط	şett-i bağdād	شط بغداد	tigre, fiume famoso	451/14
ğorhan	قورخن	tersān	ترسان	timido, timoroso	451/15
gemi s(ük)āmı	کمی سانی	sokkân-i keştī	سکان کشتی	timone di nave	451/16
ğorh̄mek	قورخمک	ters, bīm, bāk	ترس، بیم، باک	timore	451/17
ğorh̄aram	قورخرم	mī tersānem	میترسالم	timorizare, metter paura	451/18
ğorh̄dum	قورخدم	tersānīdem	ترساندم	timorizare, metter paura	451/18
ğorhu köyüle salmek	قورخو کئوله سالمک	bīm der dil endāhten	بیم در دل انداختن	timorizare, metter tema nel cuore	451/19
reng etmek	رنگ اتمک	reng kerden	رنگ کردن	tingere	452/1
reng	رنگ	reng	رنگ	tinta, colore, tingere	452/2
ğırmızı	قرمزی	sorh̄i	سرخ	tinta rossa	452/3
mürekkēb	مرکب	murekkeb	مرکب	tinta nera, inchiostro	452/4
boyatmış	بویه تمیش	reng kerde şode, muşebbeg	رنگ کرده شده، مصیغ	tinto	452/5
ālūde olmuş	آلوده اولمش	ālūde şode be reng	آلوده شده برنگ	tinto im brattato con tinta	452/6
boyağcı	بویاغچی	rengrez, şebbāğ	رنکرز، صباغ	tintore	452/7
meğām	مقام	meḳām	مقام	tintoria	452/8
dükkān	دکان	dokkân-i rengrezi	دکان رنکرزی	tintoria	452/8
zūlm	ظلم	zūlm, cebbārī	ظلم، جباری	tirannia	452/9
sitem	ستم	sitem, cebbārī	ستم، جباری	tirannia	452/9
zālīm	ظالم	zālīm, cebbār	ظالم، جبار	tiranno	452/10
sitemkār	ستمکار	sitemkār, cebbār	ستمکار، جبار	tiranno	452/10
öldürrem	اولدورم	mī keşem	میکشم	tirare a' s.	452/11
öldürdüm	اولدوردم	keşidem	کشیدم	tirare a' s.	452/11
cezb etmek	جذب اتمک	cezb kerden	جذب کردن	tirar a' se vedi attrahone	452/12
saluram	سالورم	mī endāzem	می اندازم	tirare, gettare	452/13
saldım	سالدیم	endāhtem	انداختم	tirare, gettare	452/13
oḡ atmek	اوخ اتمک	tīr endāhten	تیر انداختن	tirar la frezza	452/14
tüfeng atmek	تفنگ اتمک	tofeng endāhten	تفنگ انداختن	tirar archibugiata	452/15
tebük vurmek	تبوک ورمک	leged zeden	لکد زدن	tirar di calcio	452/16

terefe getirmek	طرفه کترمک	berṭaraf āverden	برطرف آوردن	tirar da banda	452/17
gūṣmā(l) etmek	کوشما اتمک	gūṣmāl kerden	کوشمال کردن	tirar l'orecchie	452/18
osurmek	اوسورمک	gūz kerden	کوز کردن	tirar un peto	452/19
***	***	ḳura' kerden	قرع کردن	tirar le sorti, ballettini	452/?
fāl dutmek	فال دتمک	fāl giriften	فال گرفتن	tirar le sorti	452/20
cezb etmek	جذب اتمک	cezb kerden	جذب کردن	tirare, allettare	453/1
sözde yağşı getirmek	سوزده یقشی کترمک	der herf-i ḥōṣ āverden	در حرف خوش آوردن	tirar con buone parole	453/2
yağşı ḥülge getirmek	سقشی خلقه کترمک	der ḥōṣḥolḳī āverden	در خوش خلقی آوردن	tirare con l'affabilita'	453/3
oḥ atan	اوخ آتان	tīrendāz	تیر انداز	tirator d'arco	453/4
tob atan	توب آتن	tūbendāz	توب انداز	tirator d'archibugio	453/5
fāl dutan	فال دوتن	fālḡir	فالگیر	tirator delle sorti	453/6
tob atmek	توب اتمک	tūbendāzī	توب اندازی	tiro d'archibugio	453/7
daṣ atan	داش آتن	sengendāzī	سنگ اندازی	tiro di pietra	453/8
***	***	sūr	سور	tiro, citta' maritima di soria	453/?
nāme başı	نامه باشی	'unvān, sernāme	عنوان، سرنامه	titolo di lettera, o libro	453/9
te'rif	تعریف	te'rif	تعریف	titolo di prencipe, o'altri	453/10
ele yetmiş	اله یتمش	be dest resīden	بدست رسیدن	toccare, arrivar con la mano	453/11
ele sūrtmek	اله سورتمک	be dest mālīden	بدست مالیدن	toccare, con la mano, palpare	453/12
***	***	***	***	todesco	453/?
aluram	الورم	mī ḡirem	میگیرم	togliere, pigliare	453/13
aldım	الدم	giriftem	گرفتم	togliere, pigliare	453/13
ne'(l)bekī	نعبکی	na'lbekī	نعلبکی	tondo, sorte di piatto	453/14
***	***	***	***	topatio pietra pretiosa	453/?
sıcan	سیجان	mūṣ	موش	topo	453/15
nāṣāf etmek	ناصاف اتمک	derdālūd kerden, nāṣāf kerdānīden	درد آلود کردن، ناصاف کردانیدن	torbidare, far torbido	453/16
çoḥ derd	جوخ درد	porderd, nāṣāf	پر درد، ناصاف	torbido	453/17
sararam	سره رم	mī peçem	می پچم	torcere	453/18
sardım	سردم	peçidem	پچیدم	torcere	453/18
sararam	سره رم	mī peçem	می پچم	torcere	454/1
sardım	سردم	peçidem	پچیدم	torcere	454/1
sarılmış	سرلمش	mengene, peç	منکنه، پچ	torchio	454/2
***	***	***	***	tordo, uccelo noto	454/?

şikence etmek	شکنجه اتمک	şikence kerdən	شکنجه کردن	tormentare, martorizzare	454/3
şikence	شکنجه	şikence	شکنجه	tormerto, come cavaletto, corda	454/4
miḥnet	محنت	miḥnet	محنت	tormento, passione	454/5
derd	درد	elem	الم	tormento, passione	454/5
öküz	اوکوز	sovr	ثور	tor	454/6
geşr	قصر	kaşr	قصر	torre	454/7
köşk	کوشک	kuşk	کوشک	torre	454/7
mināre	مناره	menāre	مناره	torre in forma di colonna	454/8
sil suyu	سیل سوی	seylāb	سیلاب	torrente	454/9
bürc	برج	borc	برج	torrione	454/10
nāḥağ	ناحق	nāḥağ	ناحق	torto, contro ragione	454/11
egri	اکری	kec	کج	torto, nondritto	454/12
ḥağsız	حقسبز	bîḥağ	بیحق	a torto, senza ragione	454/13
ğumrî	قمری	qomrî	قمری	tortora, uccelo noto	454/14
tük gırḥmek	توک قرخمک	müy terāşiden	موی تراشیدن	tosare	454/15
goyun tüki yolmek	قوین توکی یولمک	peşm-i güsferd çiden	پشم کوسفند چیدن	tosar le pecone	454/16
sürfe	سرفه	sorfe	سرفه	tosse	454/17
sürfe etmek	سرفه اتمک	sorfe kerdən	سرفه کردن	tossire	454/18
hamıluğ	هامی لوخ	hemegî, mecmû'e	همگی، مجموعه	totalita'	455/1
aşlā	اصلا	aşlā	اصلا	totalmente	455/2
mütlegā	مطلقا	muṭleḳā	مطلقا	totalmente	455/2
süfre	سفره	sofre	سفره	tovaglia da tavola	455/3
destmāl	دستمال	destmāl	دستمال	tovagliolo	455/4
beyā(n)da	بیاده	der beyān	در بیان	tra, nel mezzo	455/5
ortada	اورتده	der miyān	در میان	tra tanto, in questo mezzo	455/6
egri*	اکری	trabzonet	ترابزونت	trabisonda, citta' di cappadocia	455/7
egrilük	اکری لوک	ḥiyānet	خیانت	tradimento	455/8
egri etmek	اکری اتمک	ḥiyānet kerdən	خیانت کردن	tradire	455/9
ḥāin	خاین	ḥāyin	خاین	traditore	455/10
dilden dile tercüme etmek	دلدن دله ترجمه اتمک	zebān be zebānī tercume kerdən	زبان بزبانی ترجمه کردن	tradurre una lingua in un' altra	455/11
tercüme	ترجمه	tercume	ترجمه	traductione	455/12
tereddüd etmek	تردد اتمک	tereddud kerdən	تردد کردن	trafficare	455/13
sövdāgerlük	سوداگرلوک	ticāret kerdən	تجارت کردن	trafficare	455/14
mü'āmile etmek	معامله اتمک	mu'āmele kerdən	معامله کردن	trafficare	455/14

tereddūd	تردد	tereddud	تردد	***	455/15
sövdāgerlūk	سوداگرلوک	ticāret	تجارت	traffico	455/16
mū`āmile	معامله	mu`āmele	معامله	traffico	455/16
ögden öge zādı batırmek	اکدن اکه زادی باترمک	ez pîş tā be poşt çizi rā furū bōrden	از پیش تابه پشت چیزرا فرو بردن	trafigere, passar da bandia banda	455/17
berteref etmek	برطرف اتمک	berṭaraf kerdn	برطرف کردن	tralasciare il metter da banda	455/18
mecāl elden vermek	مجال الدن ورمک	mecāl ez dest dāden	مجال از دست دادن	traliscar, l'occasione	455/19
şeffāf olmak	شفاف اولمک	şeffāf bōden	شفاف بودن	tralucere, esser tralunente	455/20
gün batmek	گون باطمک	furū reften āftāb, ğurūb kerdn āftāb	فرو رفتن، آفتاب، غروب کردن آفتاب	tramontar il sole	455/21
***	***	pūd	پُود	trama della tela	455/?
***	***	***	***	tramontana	455/?
že`f etmek	ضعف اتمک	že`f kerdn	ضعف کردن	tramortirsi, venir meno	456/1
çağır döndermek	جخر دوندرمک	şerāb ber gerdāniden	شراب بر کردانیدن	tramitar il vino	456/2
udmek	اودمک	bel` kerdn	بلع کردن	trangugiare, divorare	456/3
udmek	اودمک	furū borden	فرو بردن	trangugiare, inghiottire	456/4
ārām	ارام	ārām	ارام	tranquillo, quieto	456/5
ġerār	قرار	teskīn	تسکین	tranquillo, quieto	456/5
fenā ġebūl eyleyen	فنا قبول ایلین	fenāpezīr	فنا پذیر	transitorio, manchevole	456/6
***	***	***	***	trapano, stromento da forare	456/?
deryādan kicmek	دریادن کجک	ez deryā gozaştēn	از دریا گذشتن	trapassar il mare	456/7
tele	تله	tele	تله	trapola	456/8
sıcan telesi	سیجان تلسی	telemüş	تله موش	trapola da sorci	456/9
savād etmek	سواد اتم	sevād kerdn	سواد کردن	trascrivere, ricopiare	456/10
zād yüzinden zād yazmek	زاد یوزندن زاد یازمک	ez rüy-i çizi neviştēn	از روی چیزی نوشتن	trascrivere, ricopiare	456/10
hevāle etmek	حواله اتمک	hevāle kerdn qarż rā	حواله کردن قرض را	trasferire il debito	456/11
borc etmek	بورج اتمک	hevāle kerdn qarż rā	حواله کردن قرض را	trasferire il debito	456/11
ġelb etmek	قلب اتمک	inķilāb kerdn	انقلاب کردن	trasformare	456/12
müñgelib olmak	منقلب اولمک	munķalib sāḡten	منقلب ساختن	trasformare	456/12
müñgelib olmak	منقلب اولمک	munķalib şoden	منقلب شدن	trasformarsi	456/13
inķilāb	انقلاب	inķilāb	انقلاب	trasformazione	456/14
müñgelib	منقلب	munķalib	منقلب	trasformato	456/15

tecāvūz	تجاوز	tecāvūz	تجاوز	trasgressione	456/16
tecāvūz etmek hökmi	تجاوز اتمه حکمی	tecāvūz kerdən hokm rā	تجاوز کردن حکم را	trasgredire il comandamento	456/17
müngelib	منقلب	munkalib	منقلب	***	456/18
şeffāf	شفاف	şeffāf	شفاف	trasparente, tralucente	456/19
neğl etmek	نقل اتمک	intikāl kerdən, naql numūden	انتقال کردن، نقل نمودن	trasportare	457/1
intigāl	انتقال	intikāl	انتقال	trasportazione	457/2
mūnteğil	منتقل	muntakil	منتقل	trasportato	457/3
şöhbet etmek	صحبت اتمک	şöhbet kerdən	صحبت کردن	trattare, conversare	457/4
gelib getmek	کلب کت مک	āmed u şod kerden	آمد و شد کردن	trattare, haver commercio	457/5
ğemhārlük etmek	غمخوار لوک اتمک	ğamhārī kerdən	غمخواری کردن	trattar bene alcuno, accarezzare, o sollevare, come infermo, o travagliato	457/6
cefā vermek	جفا ور مک	cefā dāden	جفا دادن	travagliare, dar travaglio	457/7
zehmet	زحمت	zehmet resāniden	زحمت رسانیدن	travagliare, dar travaglio	457/7
zehmet çekmek	زحمت چک مک	zehmet keşiden	زحمت کشیدن	travaliare, soofrir travagli	457/8
işlemek	اشله مک	kār kerdən	کار کردن	travagliare, operare	457/9
zehmet çekmiş	زحمت چکمش	zehmet keşide	زحمت کشیده	travagliato, chi tiene travagli	457/10
dilgīrlük	دلگیر لوک	dilgīr, āzurredil	دلگیر، آزرده دل	travagliato, afflitto	457/11
dimā-yı hūşk	دما خوشک	dimāğ-i hoşk, āzurredil	دماغ خشک، آزرده دل	travagliato, afflitto	457/11
riyāzet çekmiş	ریاضت چکمش	riyāzet keşide, meşekkat keşide	ریاضت کشیده، مشقت کشیده	travagliato, chi ha patito molte balti che	457/12
zehmet	زحمت	zehmet	زحمت	travaglio, modestia	457/13
cefā	جفا	cefā	جفا	travaglio, modestia	457/13
meşagget	مشقت	meşekkat, renc	مشقت، رنج	travaglio, fatica	457/14
riyāzet	ریاضت	riyāzet, renc	ریاضت، رنج	travaglio, fatica	457/14
dilgīrlük	دلگیر لوک	dilgīrī, dimāğ-i hoşkī	دلگیری، دماغ خشکی	travaglio, afflittione	457/15
āzürdelük	آزرده لوک	āzurdegī-i dil, dimāğ-i hoşkī	آزروه کی دل، دماغ خشکی	travaglio, afflittione	457/15
böyük ağac	بئوک اقچ	tirçüb-i bozorg	تیرچوب بزرگ	trave	457/16
paltarı döndermek	پالتری دندر مک	tegeyyur-i libas kerden	تغیر لباس کردن	travertirsi	457/17
üc	اوج	se	سه	tre	457/18
sac	ساج	gīsū	کیسو	treccia di capelli	457/19

üc üz	اوج اوز	sīşed	سیصد	trecento	457/20
on üc	اون اوج	sizdeh	سیزده	tredecì	458/1
savaş azaltmek	سواش از لتمک	tehfîf-i ceng, te'tîl-i ez ceng	تخفیف جنگ، تعطیل از جنگ	tregua	458/2
titrerem	تتره رم	mî lerzem	میلرزم	tremare	458/3
titredim	تتره دم	lerzîdem	لرزیدم	tremare	458/3
tebrenürem	تبره نورم	mî tepem	می‌طیم	tremare, palpitare	458/4
tebrendim	تبرندم	tepidem	طپیدم	tremare, palpitare	458/4
tebrenmek	تبرن مک	lerziş	لرزش	tremore	458/5
köyü(l) tebrenmek	کیئو تبرن مک	tepiş-i dil	طپش دل	tremor di cuore, palpitemento	458/6
otuz	اوتوز	sî	سی	trenta	458/7
kimseye	کمسیه	yeksî	یکسی	trenta uno	458/8
dōştluḡ	دوست لوخ	dōsî	دوسی	trenta due, et sie de ceteris	458/9
sermāye	سرمایه	sepāye	سه پایه	trepiedi, stromento da cucina	458/10
farḡ tiryāki	فرح تریاکی	tiryāk-i fārūḡ	تریاک فاروق	triaca, contraveleno	458/11
üc künc	اوج کنج	sekonc	سه کنج	triangolo	458/12
***	***	***	***	tribu	458/?
me'şer	معشر	ma'şer, gurūh, cem'	معشر، گروه، جمع	tribu, compagnia, gemaat	458/13
camā'at	جماعت	cemā'et, cem', gurūh,	جماعت، جمع، گروه	tribu, tribu, compagnia, gemaat	458/13
ṭāyfa-ı ehl	طایفه اهل	ṭāyife-i ehl	طایفه اهل	tribu, nazione, famiglia	458/14
meḡkeme	محکمه	meḡkeme	محکمه	tribunale	458/15
bāc	باج	bāc	باج	tributo, che paga un re ad un'altro	458/16
cizye	جزیه	cizye	جزیه	tributo, che pagano quelli che non sono mari al re moro	458/17
ḡercler	خرجلر	iḡrācāt	اخراجات	tributo, che pagano i, mari al loro re	458/18
māl-ı ḡabbāt	مالوحدات	māl-i ḡabbāt	مالوحدات	tributo, o'contribuzione ominaria di campi, seminati	458/19
yonca	یونجه	yonce	یونجه	trifoglio, sorte d' herba	458/20
***	***	tera	ترا	triniciera	458/?
***	***	***	***	triontare	459/?
***	***	***	***	trionfo	459/?

agşam	اقشام	ṭrāblū's-šām	طرابلوس شام	tripoli, citta' di soria	459/1
ğem	غم	ğam	غم	tristezza	459/2
endūh	اندوح	endūh	اندوه	tristezza	459/2
doğraram	دوقره رم	mī encīnem	می انجینم	tritare	459/3
doğradım	دوقره دم	encīdem	انجیدم	tritare	459/3
tike etmek	تکه اتمک	tirīt mī konem	تریت میکنم	tritare	459/4
hürde etmek	خورده اتمک	hörde, rīze kerdem	خورده، ریزه کردن	tritare, sminuzzare	459/5
mene	منه	mette	منه	trivello	459/6
nefir	نفیر	nefir	نفیر	tromba, che ha 'suono sottile	459/7
kerrenā	کرنا	kerrenā	کرنا	tromba, che ha 'suono grosso	459/8
fil hortūmı	فیل خرطومى	hortūm-i fil	خرطوم فیل	tromba d'elefante	459/9
nefirçi	نفیرچی	nefirçi	نفیرچی	trombettiero	459/10
ağac sāğı	آقاج ساقى	sāk-i diraht	ساق درخت	tronco dell'albero	459/11
ağac ten*	اقاج تن	tene-i diraht	تنه درخت	tronco dell'albero	459/12
***	***	'arş	عرش	trono di dio	459/?
pādšāh tahtı	پادشاه تختى	teht-i pādīshāh	تخت پادشاه	trono del re	459/13
ingilāb	انقلاب	inḳilāb	انقلاب	tropico, circolo solstitiale	459/14
artuḥ	ارتوخ	ziyād	زیاد	troppo	459/15
loklok getmek	لک لک کتمک	loklokī reften	لکلکی رفتن	trottare, anda di trotto	459/16
loklok	لک لک	loklokī	لکلکی	trotto	459/17
taparam	تاپریم	mī yabem	می یابم	trovare	459/18
tabdım	تابدم	yāftem	یافتم	trovare	459/18
tabmek	تابمک	peydā kerdem	پیدا کردن	trovare propriamente significa	460/1
sen	سن	tō	تو	tu	460/2
ğargāşa	قرقشه	qarkāşa	قرقشه	tumulte	460/3
ğavğā	غوغا	ğavğā	غوغا	tumulta, romare	460/4
sende	سنده	ez tō	از تو	tuo	460/5
şedā etmek	صدا اتمک	re'd-i şedā kerdem	رعد صدا کردن	tuonare	460/6
re'd	رعد	re'd	رعد	tuono	460/7
çoḥ	چوخ	enbūh	انبوه	turba, caterva	460/8
camā'at	جماعت	girde	کرده	turba, caterva moltitudine di genti	460/9
fövṭ	فوط	fovte	فوطه	turbante, tela che li mori involgona alla testa	460/10
mendīl	مندیل	mendīl	مندیل	turbante di tela fina	460/11

āşüfte köyül	اشفته کنول	āşuftedil	اشفته دل	turbato d'animo	460/12
girde yel	کرده یل	girdbād, i'şār	کردباد، اعصار	turtine	460/13
rūm	روم	rūmistān	رومستان	turchia	460/14
şādlük	شادلوک	firūze	فیروزه	turchina, pietra pretiosa	460/15
sürme	سرمه	sorme, nīlī, māvī	سرمه، نیلی، ماوی	turchino colore	460/16
sulu	سولو	ābī	آبی	turchino, chiaro	460/17
beherhāl	بهر حال	beherhāl	بهر حال	tuttavia, in ogni modo	460/18
***	***	***	***	tutore	460/?
hamı	حامی	heme	همه	tutto	460/19
hamısı	حامسی	mecmū'	مجموع	il tutto	460/20
hamı	حامی	cumhūr-i umūr	جمهور امور	il tutto, l'universita' la congregazione delle cose	460/21
boş	بوش	hālī	خالی	vacante	461/1
farāgat işden	فراغت اشدن	ferāget ez kār, te'til	فراغت از کار، تعطیل	vacanza, o'cestatione d'alcun opra qualche tempo	461/2
sizün yerünüz boşdur	سیزون یرون از بوشورور	cāy-i şomā hālī būd	جای شما خالی بود	il vostro luogo e' stato vacante, frase persiane, cioe', la vostra assenza ha' causato mancamento, e nissuono suppli a tal mancanza	461/3
inek	انک	mādegāv	ماده کاو	vacca	461/4
hereketlü	حرکت لو	muteharrik	متحرک	vacillante, titubante	461/5
hereket etmek	حرکت اتمک	muteharrik şoden	متحرک شدن	vacilare	461/6
üzüm dānesi	اوزوم دانسی	dāne-i engūr	دانه انگور	vaco d'uva	461/7
boş	بوش	hālī, tohī	خالی، تهی	vacivo	461/8
su kecen yer	سو کجن یر	cāy-i gozer, ma'berāb	جای گذر، معبر آب	vado, passo del fiume	461/9
sergerdān	سرگردان	sergerdān	سرگردان	vaga bondo	461/10
meğbülluḥ	مقبول لوخ	maḡbūlī	مقبولی	vaghezza	461/11
yağşı endām	یغشی اندام	hōşendāmī	خوش اندامی	vaghezza dispostezza	461/12
***	***	maḡbūl	مقبول	vago	461/?
***	***	hōşendām	خوش اندام	vago ben disposto	461/?
degerem	دکرم	mī erzem	می ارزم	valere	461/13
degdim	دکدم	erzidem	ارزیدم	valere	461/13
nece deger	نجه دگر	çend mī erzed	چند می ارزد	quanto vale?	461/14
***	***	***	***	valigia	461/?
diyārū'l-valāğ	دیار الولاق	diyāru'l-valāğ	دیار الولاق	vallacchia provintia	461/15

derre	دره	derre	دره	valle	461/16
giymet	قيمت	kıymet	قيمت	valore, prezzo	461/17
bahā	بها	behā	بها	valore, prezzo	461/17
şücā	شجاع	şucā'et, yuğurumçı*	شجاعت، يوغورمچی	valore, bravura	461/18
yürekli	يورک لو	dilîrî, dilâverî, cigerdârî	دلیری، دلاوری، جکرداری	valore, coraggio	461/19
şücā'lu	شجاع لو	şucā'et, yuğurumçı*	شجاعت، يوغورمچی	voloroso, bravo	462/1
yürekli	ورک لو	dilîrî, dilâverî, cigerdâr	دلیری، دلاوری، جکردار	voloroso, coraggioso	462/2
yel aparan	یل آپارن	bādber	بادبر	vanaglorioso, vantatore	462/3
***	***	***	***	vanagloriarsi, vedi gloriarsi	462/?
bil	بیل	bîl	بیل	vanga, stromento da cavar terra	462/4
bildār	بیلدار	bîldār	بیلدار	vangatore	462/5
pūclük	پوچ لوک	pūçî, mucevvefî	پوچی، مجوفی	vanita'	462/6
terzîğ	ترزیک	terzîk	ترزیک	vanita', sproposito, cosa, che non serve	462/7
boş	بوش	mucevvef, hālî	مجوف، خالی	vano, vacuo	462/8
pūc	پوچ	pūç, bīmāğz	پوچ، بیمغز	vano, senza sostanza inanis lat.	462/9
bîhūde	بیهوده	bîhūde, bīmāğz	بیهوده، بیمغز	vano, senza sostanza inanis lat	462/9
artuḥ	ارتوخ	ziyādet	زیادت	vantaggio	462/10
fāzil	فاضل	fazîlet	فضیلت	vantaggio, eccellenza	462/11
toḥmek	توخی مک	bāftî	بافتی	vantamento	462/12
bāf vurmek	باف ورمک،	bāft zeden	بافت زدن	vantarsi	462/13
lāf vurmek	لاف ورمک	lāf zeden	لاف زدن	vantarsi	462/13
***	***	bāft zeden	افت زدن	vantatore	462/?
tütün	توتون	doḥān, buḥār	دخان، بخار	vapore	462/14
teğeyyur gebül eyleyen	تغیر قبوا ایلین	teğeyyur pezîr, ḳabil-i teğeyyur	تغیر پذیر، قابل تغیر	variabile	462/15
teğeyyurlük	تغیر لوک	teğeyyurî	تغیری	variabilita'	462/16
cicek	جیجک	āble	آبله	varoli, morviglioni, infermita' di fanciulli	462/17
re'iyet	رعیت	re'iyet	رعیت	vasallo	462/18
kūzeci	کوزه جی	kūzeger	کوزه کر	vasaro	462/19
ḡab	قاب	zurûf, āvend	ظروف، آوند	vaso in genere	463/1
kūze	کوزه	kūze	کوزه	vaso di terra	463/2

tüng	تتک	şok*	شک	vaso diterra, becer acqua	463/3
ğuş	قوش	morğ	مرغ	uccello	463/4
pervārī ğuş	پرواری قوش	morğ-i pervārī, morğ-i musemmen	مرغ پرواری، مرغ مسمن	uccello ingrassato	463/5
öldürmek	اولدورمک	katl, koşış	قتل، کشش	uccisione	463/6
dīvān	دیوان	dīvān	دیوان	udienza	463/7
dīvānhāne	دیوانخانه	dīvānhāne	دیوانخانه	sala dove sida udienza	463/8
eşidürem	اشیدورم	mī şenivem	میشنوم	udire	463/9
eşiddim	اشیدم	şenīdem	شنیدم	udire	463/9
eşitmek	اشیت مک	gūş kerden	کوش کردن	udire, ascoltare	463/10
riżā ğulağınan eşidmek	ریضا قلاقینن اشیدمک	çizi be gūş-i riżā şeniden	چیزی بکوش رضا شنیدن	udir alcuna cosa con piacevole orecchie	463/11
ğulağ asmek	قلاغ اسمک	gūşgozār şoden	کوش گذار شدن	udirsi	463/12
ğulağ asmek filān zāda	قلاغ اسمک فلان زاده	gūşgozār şod ez ĥodā fulān çiz	کوش گذار شد از خدا فلان چیز	udito si di dio la tal cosa	463/13
bu zād allāhdan menim ğulağ	بو زاد الله دن منم قلاغ	in çiz ez ĥodā gūş-i men zed	این یز از خدا کوش من زد	ho' udito questa cosa di dio	463/14
eşidmek	اشیدمک	sem', şeniden	سمع، شنیدن	udito, uno de' cinque sensi	463/15
dīvānbegi	دیوان بکی	dīvānbegi	دیوان بکی	uditore, chi ha' uffitio di dar udienza	463/16
ğarı kişi	قاری کیشی	merd-i pīr	مرد پیر	vecchio uomo	463/17
ğarı arvat	قاری اروت	zen-i pīr	زن پیر	vecchia donna	463/18
eski	اسکی	kohne	گهنه	vecchio, il contrario di nuova	463/19
ğedim	قدیم	kaḍīm	قدیم	vecchio, antico	463/20
***	***	***	***	veccia, legume	464/?
növbet	نوبت	novbet	نوبت	vece, vicenda	464/1
sen yere	سن یره	be cāy-i tō	بجای تو	in vece tua	464/2
görerem	کوره رم	mī bīnem	می بینم	vedere	464/3
gördüm	کوردم	dīdem	دیدم	vedere	464/3
tük yarmek	توک یارمک	müy şikāftem	موی شکافتم	vederla per minuto	464/4
dul arvat	دول اروت	zen-i bīve	زن بیوه	vedova donna	464/5
dullük ĥālī	دولوک حالی	ĥālet-i bīvegī	حالت بیوه کی	vedovanza, stato di veduita'	464/6
dul kişi	دول کیشی	merd-i bīve	مرد بیوه	vedoco uomo	464/7
nebātiyye	نباتیه	nebātiyye	نباتیه	vegetativo	464/8
oyaḥlūk	ایاخ لوک	bīdārī	بیداری	veglia, vigilia	464/9
oyaḥ olmak	ایاخ اولمک	bīdār būden	بیدار ودن	vegliare	464/10
gice saḥlamek	کیجه ساخلمک	şebzinde dāšten	شب زنده داشتن	vegliare s'intende anco di far oratione	464/11
tünd	تند	tond	تند	vehemente	464/12

berklük	برکلوک	şiddet	شدت	vehemenza	464/13
tündlük	تندلوک	tondî	تندی	vehemenza	464/13
gemi çadırı	کمی چادری	çādor-i keştî, bādbān-i keştî	چادر کشتی، بادبان کشتی	vela di nave	464/14
zeher	زهر	zehr, semm	زهر، سم	velenare, veleno	464/15
zeherlü	زهرلو	mesmûm, zehrđār	مسموم، زهردار	velenoso	464/16
helāk	حلاک	muhlik	مهلك	velenoso, mortifero	464/17
perde	پرده	perde	پرده	velo, con cui si capre alcuna cosa	464/18
cüst	جست	çost, celd	چست، جلد	veloce	464/19
çalak	چالاک	çālāk, celd	چالاک، جلد	veloce	464/19
cüst	جست	çostî, celdî	چستی، جلدی	velocita'	464/20
çalaklük	چالاک لوک	çālākî, celdî	چالاکي، جلدی	velocita'	464/20
meħmir	مخمر	meħmil	مخمل	velluto, sorte di drappo	465/1
damar	دمار	reg	رک	vena	465/2
su damarı	سو دماري	reg-i āb	رک آب	vena d'acqua	465/3
beden damarı	بدن دماري	reg-i beden	رک بدن	vena del corpo	465/4
gîfāl damarı	قیفال دماري	reg-i kîfāl	رک قیفال	vena del braccio, che risponde a'gl'occhi e testa	465/5
üzüm dermek	اوزوم درمک	engūr çînî	انکور چینی	vendemia	465/6
üzüm dermek	اوزوم درمک	engūr çiden	انکور چین	vendemiare	465/7
üzüm deren	اوزوم درن	engūrçîn	انکور چین	vendemiatore	465/8
sataram	ساترم	mî furüşem	میفوشم	vendere	465/9
satdım	ساتدم	furüştem	فروختم	vendere	465/9
mezāt işine satmek	مزات ایشنه ساتمک	be mezāt kārî furüşten	بمزات کاری فروختن	vendere all'incanto	465/10
telāfî	تلافی	intikām	انتقام	vendetta	465/11
telāfî etmek	تلافی اتمک	intikām keşiden	انتقام کشیدن	vendicarsi	465/12
***	***	intikām keşende, muntekim	انتقام کشنده، منتقم	vendicatore	465/?
***	***	***	***	venditore, vedi arte	465/?
zöhre	زهره	zohre	زهره	venere, pianeta	465/13
venedîk	وندیک	venedîk	وندیک	venetia, citta d'italia	465/14
gelürem	کلورم	mî āyem	می آیم	venire	465/15
geldim	کدم	āmedem	آمدم	venire	465/15
vücūda gelmek	وجوده کلمک	bā vucūd āmeden	با وجود آمدن	venir in essere	465/16
dehl olmak	دخل اولمک	dehl dāšten	دخل داشتن	venir a' proposito, non esser a'sproposito	465/17

başa gelmek	باشه کلمک	be ser āmeden, be serencām āverde şode	بسر آمدن، بسر انجام آورده شده	venire a'fine, venir a'capo	465/18
serencāma getirem	سرنجامه کتررم	mī encāmem	ی آجامم	venir a'fine item	465/19
serencāma getirdim	سرنجامه کتردم	encāmīdem	انجامیدم	venir a'fine item	465/19
bu mene çoğ yağşı gelir	بو منه جوخ یقشی کلر	īn be men bisyār hoş mī āyed	این بمن بسیار خوش می آید	questa cosa mi vien molto bene	466/1
tīzlük	تیزلوک	be zūdī	بزودی	venir con fretta	466/2
tāze gelmek	تازه کلمک	tāze āmeden	تازه آمدن	venir di fresco	466/3
tāze gelmiş	تازه کلمش	tāze āmede	تازه آمده	venuto di fresco	466/4
tenge gelmiş	تتکه کلمش	teng āmeden	تتک آمدن	venuto in fastidio	466/5
že'f olmak	ضعف اولمک	že'f şoden	ضعف شدن	venirsi meno, tramortirsi	466/6
ğaluram	قالورم	mī mānem, māndem	میمانم، ماندم	venirsi meno, non poter piu', deficere lat.	466/7
nābūd olmak	نابود اولمک	nābūd şoden, fānī şoden	نابود شدن، فانی شدن	venir meno, ridursi in nulca	466/8
fōvt olmak	فوت اولمک	fōvt şoden, fānī şoden	فوت شدن، فانی شدن	venir meno, ridursi in nulca	466/8
yel vuran	یل وورن	bādzen	بادزن	ventaglio	466/9
igirmi	اکرمی	bīst	بیست	venti	466/10
igirmi bir	اکرمی بر	bīst u yek	بیست و یک	ventiuno	466/11
igirmi biş	اکرمی بیش	bīst u penc	بیست پنج	venticinque	466/12
igirmi min	اکرمی من	bīst hezār	بیست هزار	ventimilia	466/13
yel	یل	bād	باد	ventinello, aura	466/14
pīş yeli	پیش یلی	bād-i pīş	باد پیش	vento, vento contrario	466/15
ense yeli	انسی یلی	bād-i pes	باد پس	vento in poppa, vento favorevole	466/16
bögür yeli	بکور یلی	bād-i pehlū	باد پهلو	vento laterale	466/17
mülāyim yel	ملایم یل	bād-i mulāyim	باد ملایم	vento piacevole	466/18
hecāmet	حجامت	hīcāmet	حجامت	ventosa, tirar il sangue	466/19
ğarun	قارون	şikem	شکم	ventre	466/20
ğarun	قارون	baṭın	بطن	ventre	466/21
ğarun	قارون	şikenbe	شکنبه	ventricolo	467/1
beht	بخت	baht	بخت	ventura, fortuna	467/2
nīkbaht kişi	نیکبخت کشی	merd-i nīkbāht, nīkūṭālī	مردنیکبخت، نیکوطالع	venturoso uomo	467/3
gelmek	کلمک	āmeden	آمدن	venuta	467/4
hağğ diyen	حق دیین	hağğgū, rāstgū	حق کو، راست کو	verace, veridico	467/5
heğigetde	حقیقت ده	fi'l-haḳīke	فی الحقیقه	veramente, in verita'	467/6

söz	سوز	sohen	سخن	verbo contradistinto dal nome	467/7
kelme	کلمه	kelime	کلمه	verbo contradistinto dal nome	467/7
gök	کوک	sebz	سبز	verde	467/8
***	***	sebz	سبز	verde, non secco	467/?
nāmūs	ناموس	nāmūs	ناموس	verecundia, che suol esser ne fanciulli	467/9
terke	ترکه	terke	ترکه	verga, bacchetta	467/10
yumek	یومک	sūşış	سوشش	verghette, o'frascette	467/11
meftül	مفتول	meftül	مفتول	verghetta di ferro, argento	467/12
bikr	بکر	bikr	بکر	vergine	467/13
sünbüle bürc(i)	سنبله برج	borc-i sonbole	برج سنبله	vergine, segno celeste	467/14
bikr	بکر	bekāret, bikrī	بکارت، بکری	verginita'	467/15
utanmek	اوتان مک	şerm	شرم	vergogna	467/16
heyā	حیا	heyā	حیا	vergogna	467/16
eybdür	عیب دور	eybest	عیب است	e'vergogna	467/17
şermende olmak	شرمنده اولمک	şermende şoden	شرمنده شدن	vergognarsi	467/18
şermende	شرمنده	şermende	شرمنده	vergognato	467/19
şermlü	شرم لو	şermdār	شرم دار	vergognoso	467/20
nāmūslu	ناموس لو	nāmūdār	نام س دار	vergognoso	467/20
doğru demek	دوقرو دیمک	şādiḡ der goftār, rāstgūy	صادق در گفتار، راست کوی	veridio	468/1
müşehheş olmak	مشخص اولمک	müşehheş şoden	مشخص شدن	verificarsi, accettarsi alcuna cosa	468/2
ne me'nāya dürüst olur	نه معنیه دورست اولور	be çi ma'nā dorost mī āyed	بچه معنی درست می آید	in che senso si verifica	468/3
heḡiḡet	حقیقت	ḡaḡikī, ḡaḡikat	حقیقی، حقیقت	verita'	468/4
doğruluk	دوقرولوک	rāstī	راستی	verita', rettitudine	468/5
ḡurt	قورت	kirm	کرم	verme	468/6
ipek ḡurt	اپک قورت	kirm-i ebrīšem	کرم ابریشم	verme da seta	468/7
eyüb ḡurt	ایوت قورت	kirm-i eyüb	کرم ایوب	verme da seta ite chiamato da persiani verme di giob	468/8
yay yaḡı	پای یاغی	rovḡen-i kemān	روغن کمان	vernice	468/9
cilā	جلا	cilā	جلا	vernice, o'lustro, che si da' allepitture	468/10
ḡış	قیش	zemistān	زمستان	verno, stagion fredda dell'anno	468/11

ḥağğ	حق	ḥaḥḥ, rāst, dorost	حق، راست، درست	vero	468/12
doğru	دوقرو	ḥaḥḥ, rāst, dorost	حق، رات، درست	vero	468/12
me'güldür	معقول دور	ma'külest	معقول است	e'vero, e'cosi ragione	468/13
tökerem	توكرم	mī rīzem	میریزم	versare	468/14
tökdüm	توكدم	rīḥtem	ریختم	versare	468/14
ğetre ğetre etmek	قطره قطره اتمک	ḡatre ḡatre çekāniden	قطره قطره چکانیدن	versare a'goccia a'goccia	468/15
tökülmiş	توکل میش	rīḥte şode	ریخته شده	versato	468/16
tük	توک	şi'r	شعر	versi poetici	468/17
cānib	جانب	sūy, cihet, cānib	سوی، جهت، جانب	verso, alla volta	468/18
ev	او	beyt	بیت	verso poetico	468/19
setir	سطر	seṭr	سطر	verso linea	468/20
aru	آرو	zenbūr	زنبور	vespa	469/1
işemek	اشه مک	şāşdān, bevldān	شاشدان، بولدان	vessica	469/2
müşk nāfesi	مشک نافسی	nāfe-i moşk	نافه مشک	vessica, o borsa di mosco	469/3
duşbil	دشبل	duşbil	دشبل	vessichetta, che viene nella pelle	469/4
geymek	کیمک	libās, pūşiş, reḥt	لباس، پوشش، رخت	veste	469/5
paldarı ters geymek	پالدری ترس کیمک	cāme-yi bājgüne, reḥt-i vārüne	جامه بازکونه، رخت وارونه	vestimenso el riverso	469/6
ğā'ide-i paltar	قاعده پالتر	ḡā'ide-i libās	قاعده لباس	sorti de vestimenti	469/7
köynek	کونیک	pirāhen	پراهن	camiscia	469/8
arḡalığ	ارخالق	arḡālīḡ	ارخالق	camisciola	469/9
don	دون	ḡabā	قبا	vesticciolo siu' alginocchio usato da persiani	469/10
nīmtene	نیمتنه	nīmtene	نیمتنه	vesticciolo stretta longa siu' a' mezza gamba usata dalle donne	469/11
bālāpūş	بالا پوش	bālāpūş	بالا پوش	sopra veste, come balandrano l'inverno	469/12
gerdī	کردی	gerdī	کردی	casacca	469/13
kürk	کورک	postīn	پوستین	casacca foderata di pelle	469/14
çuğā	چقا	çuḡā	چقا	gabano di panno grosso	469/15
yapuhçı	یاپوخچی	yapuhçı	یاپوخچی	faltro la pioggia	469/16

ayağ nişanı	ایق نشانی	nişān-i pā	نشان پا	vestigio, pedata	469/17
örterem	اورترم	mī pūšanem	می پوشانم	vestire	469/18
örtüm	اورتم	pūšanidem	پوشانیدم	vestire	469/18
ekin baş vermek	اکن باش ورمک	serupā dāden	سر و پا دادن	vestire e calzare	469/19
örterem	اورترم	mī pūšem	می پوشم	vestirsi	469/20
örtüm	اورتم	pūšidem	پوشیدم	vestirsi	469/20
köynek geymek	کونک کیمک	pirāhen pūšiden	پراهن پوشیدن	vestirsi le camiscia	470/1
şışeci	شیشه جی	şışeger	شیشه کر	vetraro	470/2
gara garga	قره قرغه	zāğ-i siyāh	زاغ سیاه	vetriolo, che si mette nell in chiostro	470/3
cām	جام	cām	جام	vetriata di fenestra	470/4
şışe	شیشه	şışe	شیشه	vetro	470/5
***	***	kirāye çārvā	کرایه چاروا	vettura	470/6
çardār	چاردار	çārvādār	چاروا دار	vettorino, che tien giomenti dar a' vettura	470/7
kirālu	کراو	mekārī	مکاری	vetturino, cihā da a'vettura, o ad affitto	470/8
süt	سوت	şır	شیر	***	470/9
guş	قوش	morg	مرغ	***	470/10
‘edālet işi	عدالت ایشی	‘edāletkārī	عدالت کاری	uguagliamento, aguistamento	470/11
berāber etmek	برابر اتمک	berāber kerdn	برابر کردن	uguagliareappareggiare	470/12
dürüst etmek	درست اتمک	dorost kerdn, rāst kerdāniden	درست کردن، راست کردانیدن	uguagliare, dirizare	470/13
doğru eyleyen	دوقرو ایلین	rāst konende	راست کننده	uguagliatore, drizzatore	470/14
doğru	دوقرو	rāst	راست	uguale diritto	470/15
***	***	berāber, musāvī, mutesāvī	برابر، مساوی، متساوی	uguale, pari	470/?
cüt	جوت	coft, zevc	جفت، زوج	uguale, compagno	470/16
doğrulük	دوقرولوک	rāstī	راستی	ugualta'	470/17
berāberlük	برابرلوک	berāberī	برابری	ugualta', parita'	470/18
sefer etmek	سفر اتمک	seferī kerdn	سفری کردن	viaggiare	470/19
mūsāfir olmak	مسافر اولمک	musāfir būden	مسافر بودن	viaggiare	470/19
seferlük	سفرلوک	seferī	سفری	viaggio	470/20
yoldan öten	یولدن اوتن	rāhgozārī	راهگذاری	viaggio	470/20
seyrgāh	سیرگاه	seyrgāh	سیرگاه	viale, spassegiatojo	471/1
dehliz	دهلیز	dehliz	دهلیز	viale coperto, corritore	471/2
dalan	دلان	dālān	دالان	viale coperto, corritore	471/2
sefer eyleyen	سفر ایلین	musāfir	مسافر	vandante	471/3

***	***	***	***	viatico	471/?
cānişîn	جانشین	cānişîn	جانشین	vicario	471/4
helîfe	خلیفه	helîfe	خلیفه	vicario	471/4
növbet	نوبت	novbet	نوبت	vicenda	471/5
menim növbetim olaçağdur	منم نوبتم اوله چقدور	novbet-i mā hāhed āmed	نوبت ما خواهد آمد	vierra' la mia vicenda	471/6
növbet növbet	نوبت نوبت	novbet novbet	نوبت نوبت	vicendavolmen te	471/7
yağunlūk	یاخون لوک	nezdikî, neḡurb	نزدیکی، نقرب	vicinanza	471/8
yağun	یاخون	nezdik, ḡurb	نزدیک، قرب	vicino	471/9
ḡonşı	قونشی	hemşāye	همسایه	vicino di casa	471/10
ḡonşılūk	قونشی لوک	hemşāyegî	همسایگی	vicinanza di casa	471/11
oyaḡlūk	اویاخلوک	bîdārî konende	بیداری کننده	vigilante	471/12
gice saḡlemek	کیجه ساخلمک	şebzindedār	شب زنده دار	vigilante in oratione	471/13
vüḡûf iyesi	وقوف ایسی	vāḡif, şāḡib-i vuḡûf	واقف، صاحب وقوف	vigilante, accorto	471/14
***	***	bîdārḡārî	بیدار کاری	vigilanza	471/?
bîdārḡlūk	بیدار لوک	bîdārî	بیداری	vigilia	471/15
gice saḡlayan	کیجه ساخلین	şebzindedārî	شب زنده داری	vigilia in oratione, o'come quella che si faceva nel sepolcro dagl'apti	471/16
yüreksiz	یورک سیز	bîdil, tersān	بیدل، ترسام	vigliacco	471/17
cigersiz	جکرسیز	bîciger, tersān	بیجگر، ترسام	vigliacco	471/17
tenbel	تنبل	tenbel	تنبل	vigliacco, poltrone, desidioso	471/18
lundî	لندی	londî, lond	لندی، لند	vigliacco, poltrone, desidioso	471/18
yemişlūk	یمش لوک	mîveistān	میوستان	vigna	471/19
üzüm bāḡı	اوزوم باقی	bāḡ-i engūr	باغ انگور	vigna	471/19
ḡüvvetlū	قوتلو	ḡuvvet	قوت	vigore	472/1
ḡüdretilū	قدرتلو	ḡudret	قدرت	vigore	472/1
ḡüvvet iyesi	قوت ایسی	şāḡib-i ḡuvvet	صاحب قوت	vigoroso	472/2
ḡüdretil iyesi	قدرت ایسی	ḡodretḡār	قدرت دار	vigoroso	472/2
kic	کیچ	ḡaḡîr	حقیر	vile, sprezzato	472/3
kend	کند	dih, ḡarye, rûstā	ده، قریه، روستا	villa, villaggio	472/4
rûstāy	روستای	dih, ḡarye, rûstā	ده، قریه، روستا	villa, villaggio	472/4
kendlū	کندلو	dihî	دهی	villano, uomo di ville	472/5
rûstāylūk	روستای لوک	rûstāyî	وستایی	villano, uomo di ville	472/5
vilāyetlū	ولایت لو	vilāyetî	ولایتی	villano, contadino	472/6

heğirlük	حقیر لوک	haķirāne	حقیرانه	vilmente	472/7
kicik	کجیک	haķāret	حقارت	vilta'	472/8
sararam	سره رم	mī pečem	می پچم	viluppare	472/9
sardım	سردم	peçidem	پچیدم	viluppare	472/9
***	***	māsüre kerdən	ماسوره کردن	viluppare filo, o simile, incannollare	472/?
üzüm tülfi	اوزوم تُلفی	tofl-i engūr	تفل انکور	vinaccia	472/10
meğlüb olmak	مغلوب اولمک	mağlüb kerdən, ğālīb şoden	مغلوب کردن، وغالب شدن	vincere, superare	472/11
elata goymek	ال اته قویمک	zırdest gozāştən	زیر دت گذاشتن	vincere, abbattere, cigettare	472/12
aparram	اپارم	mī borem	میبرم	vinere nel givoco	472/13
apardım	اپردم	bordem der bāzī	بردم در بازی	vinere nel givoco	472/13
zād ġālībī	زاد غالبی	ğālīb, çire	غالب، چیره	vincitore	472/14
meğlüb	مغلوب	mağlüb	مغلوب	vinco, superato	472/15
bend	بند	bend	بند	vincolo	472/16
peç	پچ	peç	پچ	vincolo	472/16
çaħır	چخر	şerāb	شراب	vino	472/17
arı çaħır	اری چخر	şerāb-i ħālīş, şerāb-i saġiş	شراب خالص، شراب سغیش	vinopuro	472/18
aħta çaħır	اخته چخر	şerāb-i āħte	شراب اخته	vino, che dura	472/19
eski çaħır	اسکی چخر	şerāb-i kohne	شراب کهنه	vino che vecchio	473/1
doşāb	دوشاب	düşāb	دوشاب	vino cotto, sapa	473/2
benefşe	بنفشه	benefşe	بنفشه	viola, violetta pavorazza	473/3
şebbū	شب بو	şebbūy	شب بوی	viola gialla	473/4
uştulum	اشتلم	uştulum	اشتلم	violente, violenza	473/5
uştulum etmek	اشتلم اتمک	uştulum kerden, be zūr kerden	اشتلم کردن، بزور کردن	far violeneza	473/6
ef i ilan	افعی ایلان	mār-i ef i	مار افعی	vipera, serpente noto	473/7
erkek	ارکک	muzekker, ner	مذکر، نر	virile	473/8
merdāne	مردانه	merdāne	مردانه	virilmente	473/9
yaġsılük	یقشی لوک	nīkī, ħübī	نیکو، خوبی	virtu'	473/10
ħāşiyet	خاصیت	ħāşşiyet	خاصیت	virtu, proprieta' d'alcuna cosa	473/11
allāh yaġsılük	الله یقشی لوک	be nīkū muheyyā-yi allāhī	بنکو مهیا الهی	virtu' theolagali	473/12
īmān	ایمان	īmān	ایمان	fedè	473/13
ümīd	امید	umīd	امید	speranza	473/14
allāh meħebbeti	الله محبتی	meħebbet-i be ħodā	محبت بخدا	charita di dio	473/15

bendeler mehebbeti	بنده لر محبتی	mehebbet-i bendeḡān-i ḡodā be cihet ḡodā-yi me'ālī	محبت بندگان خدا بجهت خدای معالی	charita del prossimo, rispetto di dio	473/16
'edālet	عدالت	'edālet	عدالت	guistitia	473/17
arı eteklü	اری اتک لو	'iffet, pākdāmenī	عفت، پاک دامنی	temperanza	473/18
şucā'et	شجاعت	şucā'et	شجاعت	fortezza	473/19
dāniş	دانش	dāniş	دانش	predenza	473/20
ḡikmet	حکمت	ḡikmet	حکمت	predenza	473/20
fermānberdārlük	فرمان بردار لوک	fermānbordārī, iṭā'et	فرمان برداری، اطاعت	obediencia	474/1
dervīşlük	درویش لوک	dervīşī	درویشی	poverta	474/2
mücerredlük	مجرد لوک	mucerredī	مجردی	castita'	474/3
dervīşlük	درویش لوک	pārsāyī	پارسایی	castita'	474/3
***	***	merd-i nīkūkār	مرد نیکو کار	virtuoso uomo	475/?
baḡırsuḡ	باقرسوخ	rūde	روده	viscere	475/1
ḡelīz	غلیز	ḡalīz	غلظ	viscoso	475/2
görmek	کورمک	rūyet, dīde	روئت، دیده	viscone, vedimento	475/3
görmege getmek	کورمکه کتمک	be 'ozr-i ḡudūm reften	بعذر قدوم رفتن	visitare, andar a' visitare	475/4
bīmārları ḡeberleşmek	بیمارلری خبرلشمک	bīmārān rā porsīden	بیمارانرا پرسیدن	visitar gl'infermi	475/5
ziyāret etmek	زیارت اتمک	ziyāret kerdn	زیارت کردن	visitar luoghi piu, anda alla divotione	475/6
yüz	یوز	rūy, vech	روی، وجه	viso faccia	475/7
çehr(e)	چهر	çehre, vech	چهره، وجه	viso faccia	475/7
görmek	کورمک	bāşire, bīnāyī	باصره، بینایی	vista, uno de' cinque sensi	475/8
az gören	از کورن	kem bīniş, kem başīret	کم بینش، کم بصیرت	vista corta	475/9
dirilmek	دیرل مک	zindegī, ḡeyāt	زندگی، حیات	vita	475/10
ḡeyāt	حیات	ḡeyāt	حیات	vita eterna	475/11
cāvid	جاود	cāvid	جاود	vita eterna	475/11
yaḡşı dirilmek	یقشی دیرل مک	ḡōş ḡeyāt	خوش حیات	vita gustosa, dilettevole	475/12
darlūginen dirilmek	دارلوکنن دیرل مک	ḡeyāt be tengī	حیات بتنگی	vita stretta, travagliosa, con fastidij	475/13
farāḡat dirilmek	فراغت دیرل مک	zindegī be ferāḡet, ḡeyāt be unsiyyet	زنده کی بفرغت، حیات بانسییت	vita riposata, secura	475/14
'ömür kicmiş	عمر کچمش	'omr-i gozeşte	عمر گذشته	vito passata	475/15
dirilmek	دیرلمک	zindegānī	زنده گانی	vitale	475/16
***	***	***	***	vite ferro, o' altro fatto a vite	475/?
möv	مو	mov	مو	vite	475/17
üzüm ağacı	اوزوم آقچی	diraḡt-i engūr	درخت انگور	vite	475/17
buzav	بوزاو	gūsāle, beççe-i gāv	کوساله، بچه کاو	vitello	475/18

‘eyb	عیب	‘eyb	عیب	vizio	475/19
‘eyblü	عیب لو	‘eybnāk	عیبناک	vizioso	475/20
gurbānlük	قربان لوک	qurbānī	قربانی	vittima	476/1
küp	کوپ	ḥomre, ḥom	خمره، خُم	vittina da tener vino o'altro	476/2
zād	زاد	te‘ām	طعام	vitto, cibo	476/3
yemelü	یملو	ḥördenī	خوردنی	vitto, cibo	476/3
yemelü	یملو	mekül	ماکول	vitto, o'provisione da mangiar che si da' ad alcun servo	476/4
cīre	جیره	cīre	جیره	vitto provisione da mangir che si da, vivere in roma si dice la parte	476/5
zefer	ظفر	zafer, firūzī	ظفر، فیروزی	vittoria	476/6
feth	فتح	feth, firūzī	فتح، فیروزی	vittoria	476/6
bārḥāna	بارخانه	bārḥāne	ارخانه	vittovaglia	476/7
azuḡe	ازوقه	āzūḡa	آذوقه	vittovaglia, vaggio	476/8
tūše sefer için	توشه سفر ایجون	tūše be cihet-i seferī	توشه بجهت سفری	vittovaglia, vaggio	476/8
bārḥāna	بارخانه	bārḥāne	بارخانه	vittovaglia l'esercito	476/9
leşker azuḡesi	لشکر آذوقسی	āzūḡa-i leşker	آذوقه لشکر	vittovaglia l'esercito	476/9
bārḥāna	بارخانه	serkār-i bārḥāne	سرکار بارخانه	vittovagliero soprastante della vittovaglia	476/10
azuḡe bārḥānası	آذوقه بارخانسی	serkār-i āzūḡa	سرکار آذوقه	vittovagliero soprastante della vittovaglia	476/10
mezmūm etmek	مذموم اتمک	mezmūm kerdēn	مذموم کردن	vituperare	476/11
yaḡşılük	یقشی لوک	nikūhiş kerdāniden	نکوهش کردانیدن	vituperare	476/11
şermsār etmek	شرمسار اتمک	şermsār kerdēn	شرمسار کردن	vituperare, confondere, svergognare	476/12
mezemmet etmek	مذمت اتمک	mezmūm, zemīm, şāḥib-i nikūhiş	مذموم، ذمیم، صاحب نکوهش	vituperato, infame	476/13
mezemmetlük	مذمتلوک	mezmūmī, nikūhiş	مذمومی، نکوهش	vituperio, infamia	476/14
şermsiz	شرم سیز	bīşerm	بیشرم	vituperoso, senza vergogna	476/15
ḥeyāsız	حیاسیز	bīḥeyā	بیحیا	vituperoso, senza vergogna	476/16

***	***	zîheyât, şāhib-i heyât	ذی حیات، وصاحب حیات	vivente, che tiene vita	476/?
yaraş	یارش	zînende, zîst dârende	زیننده، زیست دارنده	vivente, che sta' vivendo	476/17
yaraşuram	یاره شورم	mî zîm, zîstem	می زیم، زیستم	vivere	476/18
yaraşdı	یارشدی	zîst numûden	زیست نمودن	vivere item.	476/19
biribirinen dirilmek	بری برینن دیرلمک	bâ hem zindegânî kerden	باهم زنده گانی کردن	viver assieme, far vita insieme	477/1
irelû vağt kimi dirilmek	اره لو وقت کمی دیرلمک	be destûr-i musâbîkân zîst numûden	بدستور مسابقان زیست نمودن	vivere al modo degl'antepassati	477/2
inşâf yüzinen dirilmek	انصاف یوزینن دیرلمک	tâdem vâpesîn ez rûy-i inşâf zîst numûden	تادم واپسین از روی انصاف زیست نمودن	vivere santamente sin all ultimo punto	477/3
dirilmiş	دیرلمش	zinde	زنده	vivo, vedi vivente	477/4
âhırda	آخرده	be âhîr	باخر	ultimamente	477/5
âhırlûk	آخروک	âhîr, pesîn, vâpesîn	آخر، پسین، واپسین	ultimo, estremo	477/6
âhır	آخر	âhîr	آخر	ultimo fine, che' dio	477/7
intihâ	انتها	intihâ	انتها	ultimo fine, che' dio	477/7
göbek	کوبک	nâf	ناف	umbilico	477/8
cengâl	جنگال	çengek	چنکک	uncino di ferro	477/9
on bir	اونبر	yâzdeh	یازده	undeci	477/10
on birimci	اونبرمی	yâzdehom	یازدهم	undecimo	477/11
sürterem	سورترم	mî mâlem	میمالم	ungere	477/12
sürtdüm	سورتدم	mâlîdem be rovğen	مالیدم بروغن	ungere	477/12
ğaruşuram	قاروشرم	mî âlâyem	می آلایم	ungere, inbrattare, sporcare	477/13
ğarışdım	قارشدم	âlûdem	آلودم	ungere, inbrattare, sporcare	477/13
yağ	یاغ	rovğen	روغن	unguento	477/14
mûm yağı	موم یاغی	mûm-i rovğen	موم روغن	unguento bianco, biacca	477/15
ğırmızı gül	قرمزی گل	rovğen-i gol-i sorh	روغن گل سرخ	ungumento rosato	477/16
yegânelûk	یکانلوک	yegânegî, ittihâd	یکانکی، اتحاد	unione lega	477/17
yapuşuram	یاپوشرم	mî çespem	می چسپم	unirsi, attaccarsi	477/18
yapuşdum	یاپوشدم	çesbîdem	چسبیدم	unirsi, attaccarsi	477/18
yığılmek	یقل مک	cem' şoden	جمع شدن	unirsi, conguingersi	477/19
ya(l)ğuzlûk	یاقوزلوک	vağdet, yegânegî	وحدت، یکانکی	unita	477/20

peyveste	پیوسته	peyveste	پیوسته	unitamente	478/1
yoldaşlık	یولداشلوک	hemrāhī	همراهی	unitamente, assieme	478/2
yapuşmuş	یاپوشمش	çesbide şode	چسبیده شد	unito, attaccato	478/3
yığılmış	یقل میش	cem' kerde şode	جمع کرده شده	unito, congiunto	478/4
yoldaş	یولداش	hemrāh	همراه	unito, che va' assieme	478/5
çoğ	چوخ	kollī	کلی	universale	478/6
fi'l-cümle	فی الجملة	fi' l-comle	فی الجملة	universalmente, in universo	478/7
hamülük	هامی لوک	hemgonānī, comlegī	همگنانی، جملگی	universita'	478/8
hamısı	هامسی	comle	جمله	universo	478/9
bir	بر	yek, vaḥid	یک، واحد	uno	478/10
bir bir	بر بر	yek be yek	یک بیک	uno ad uno	478/11
ikiden biri	ایکدن بری	ez dō yek	از دو یک	uno delli due	478/12
***	***	her dō	هرده	un e l'altro	478/?
vağtdür	وقت دور	vağtist	وقتیبست	un tempo fa'	478/13
sürtmek	سورت مک	mālīş	مالش	untamento	478/14
sürtülmüş	سورتل میش	mālīde şode	مالیده شده	untato	478/15
lüğet	لغت	luğat	لغت	vocabulario, dittinario	478/16
allāh de'vet	الله دعوت	da'vet-i ḥodā	دعوت خدا	vocatione di dio	478/17
istemek allāhdan	استمک الله دن	ṭaleb-i ḥodā	طلب خدا	vocatione di dio	478/17
çağirmek	چقرمک	āvāz, bang, lehn	آواز، بانک، لحن	voce	478/18
müvāfigsiz āvāz	موافق سیز آواز	āvāz-ı nāmuvāfiḳ	آواز ناموافق	voce discordante	478/19
berk āvāz	برک آواز	āvāz-ı seḥt	آواز سخت	voce gagliarda	479/1
yağşı āvāz	یقشی آواز	ḥōṣāvāz	خوش آواز	voce soave	479/2
āvāz dutulmuş	آواز دوتل میش	āvāz girifte şoden	آواز گرفته شدن	mancar la voce	479/3
āvāz uca etmek	آواز اوجه اتمک	āvāz bolend kerdn	آواز بلند کردن	alzar la voce	479/4
feryād etmek	فریاد اتمک	feryād kerdn	فریاد کردن	vociferare	479/5
istemek	استمک	ḥāhiş	خواهش	voglia	479/6
köyülden yağşı	کنولدن یقشی	ez dil-i ḥüb	از دل خوب	volentieri, di buona voglia	479/7
siz	سیز	şomā	شما	voi	479/8
ucan	اوجن	perrān	پران	volante	479/9
uçaram	اوچرم	mī perem	می پریم	volare	479/10
uçdum	اوچدم	peridem	پریدم	volare	479/10
pervāz etmek	پرواز اتمک	pervāz kerdn	پرواز کردن	volare ite	479/11
uçucı	اوچوجی	perende	پرنده	volatore, volatile	479/12
ucan	اوجن	pervāz konende	پرواز کننده	volatore, volatile	479/12
uçmek	اوچمک	pervāz	پرواز	volato, uslamento	479/13

isterem	استرم	mī hāhem	میخواهم	volere	479/14
istedim	استدم	hāstem	خواستم	volere	479/14
yağşı istemek kimseni	یقشی استمک کمنی	hüb hāsten be kesī, dūst dāšten kesī rā	خوب خواستن بکسی، دوست داشتن کسی را	voler bene	479/15
yaman istemek kimseni	یمان استمه مک کمنی	bedhāsten	بد خواستن	voler male	479/16
köyülden	کنولدن	hidil	هدل	volga fiume nelle sarmata	479/17
‘avām	عوام	‘evām	عوام	volgare	479/18
bāzār dil	بازار دل	zebān-i bāzārī	زبان بازاری	volgar lingua, cioe' del volgo	479/19
camā‘at adam fūrū(mā)ye	جماعت آدم فرویه	cemā‘et-i merdom-i furūmāye	جماعت مردم فرو مایه	volgo	479/20
***	***	irāde	اراده	volonta', potenza dell'anima	480/?
ihtiyārlu	اختیارلو	ihtiyārāne, be ihtiyār	اختیارانه، اختیار	volontariament e	480/1
gözüm üste	کوزم استه	bālā-yi çeşm	بالای چشم	volontieri li persiani dicono, sopra gli'occhi	480/2
yağşı köyülden	یقشی کنولدن	ez dil-i hüb	ازدیل خوب	volentieri, di buon cuore	480/3
beyle olsun	بیله اولسون	hemçön bāşed	همچون باشد	volontieri, cosi sia	480/4
tilki	طلکی	rübāh	روباه	volpe animal rapace	480/5
yük	یوک	bār	بار	volta fiata	480/6
günbed[et]	کنبدت	gonbed-i yurt	کنبد یورت	volta della camera	480/7
gāh	گاه	gāh	گاه	alla volte	480/8
vağt	وقت	vağt	وقت	alla volte	480/8
hergāh	هر گاه	hergāh	هرگاه	ogni volta	480/9
gerdiş	کردش	gerdiş	کردش	voltamento, giramento	480/10
gezen	کزن	gerdān	کردان	voltante, girante	480/11
gezdürürem	کزدورورم	mī gerdānem	میکردانم	voltare, girane	480/12
gezdürdüm	کزدوردم	gerdānīdem	کردانیدم	voltare, girane	480/12
yüz kimseden men‘ etmek	یوز کمسدن منع اتمک	vech ez kesī deriğ dāšten	وجه از کسی دریغ داشتن	voltare le spalle	480/13
sā‘at goymek	ساعت قویمک	sā‘et gozāšten	ساعت گذاشتن	voltar l'horologio da polvere	480/14
dönderürem	دونده رورم	mī ġelṭānem	میغلطانم	voltare, ruotare come una botte, la strada, o' pietra	480/15
dönderdim	دوندردم	ġelṭānīdem	غلطانیدم	voltare, ruotare come una botte,	480/15

				la strada, o' pietra	
gezerem	کزه رم	mī gerdem	میکردم	voltarsi, raggirarsi	480/16
gezdım	کزدم	gerdīdem	کردیم	voltarsi, raggirarsi	480/16
öz yüzini ense etmek	اوز یوزینی انسه اتمک	rūy-i hōd be pes kerdən	روی خود به پس کردن	voltarsi in dietro	480/17
gerdişden irelū	کردش دن ایره لو	ķabl-i gerdiş	قبل کردش	volubile, capace di voltamento	480/18
ġusmek	قوسمک	istifrāġ kerdən, ķay numūden	استفراغ کردن، قی نمودن	vomitare	481/1
ġusmek	قوسمک	istifrāġ, ķay	استفراغ، قی	vomito	481/2
***	***	***	***	voragine, verte	481/?
boşadmek	بوشادمک	hālī kerdən, tohī numūden	خالی کردن، تهی نمودن	votare, vacuare	481/3
boş	بوش	hālī, tohī	خالی، تهی	voto, vacuo	481/4
nezir	نذر	nezir	نذر	voto, promessa a' dio	481/5
nezir etmek	نذر اتمک	nezir kerdən	نذر کردن	far voto a'dio	481/6
hūdhūd	هدهد	hudhud	هدهد	upupa specie d'uccello	481/7
baş daraġı	باش دراقی	şāneser	شانه سر	upupa specie d'uccello	481/7
***	***	***	***	urlare	481/?
itelemek	ایته لمک	hol dāden	هل دادن	urtare, dar un urtone	481/8
özi özün yüzi dīvāre etmek	اوزی اوزون یوزی دیواره اتمک	hōd be hōd rūy be dīvār kerdən	خود بخود روی بدوار کردن	urtar, dar la faccia al muro	481/9
daş ayaġa degmek	داش ایقه دکمک	seng be pā hōrden	سنگ پا خوردن	urtar col piede in una pietra	481/10
***	***	hol	هل	urtamento, urtone	481/?
tünd tünd birbirine vurmek	تند تند بربرینه ورمک	tondī tene behem zeden	تندی تنه بهم زدن	urtarsi l'un l'altro	481/11
‘ādet	عادت	‘ādet	عادت	usanza	481/12
reviş	روش	reviş	روش	usanza	481/12
reviş olmak	روش اولمک	reviş būden	روش بودن	usare, esser costume	481/13
‘ādet olmak	عادت اولمک	‘ādet būden	عادت بودن	usare, esser costume	481/13
işe getirmek	اشه کترمک	bikār āverden	بکار آوردن	usare, adoperare	481/14
işletmek	اشلت مک	isti‘māl kerdən	استعمال کردن	usare, adoperare	481/14
işlenmiş	اشلن میش	musta‘mel	مستعمل	usato, adoperato	481/15
dişġaru gelmek	دیشقرو کلمک	der āmeden, bīrūn āmeden	در آمدن، بیرون آمدن	uscire, venir fuori	481/16
işlenen	اشلنن	isti‘māl, musta‘mel	استعمال، مستعمل	uso	481/17

‘ağıl	عقل	‘aql	عقل	uso della ragione	481/18
‘āgil	عاقل	‘āqil	عاقل	figliolo, che tiene l'uso della ragione	481/19
‘ağıllu	عقلو	‘aql ...	عقل ...	figliolo, che tiene l'uso della ragione	481/19
***	***	ribā	ربا	usura	481/?
on beş fāyda	اونبش فايده	sūddih-i pānzdeh	سودده پانزده	usura di cinquanta, e cento	482/1
fāyda	فايده	sūd	سود	usura lecita o' illecita dal dinaro che si da a'guadagno	482/2
***	***	sūddān	سوددان	pagar l'usura	482/?
ağca fāyda almak	اچجه فايده المک	zer ber bā giriften	زر بر با گرفتن	pigliar dinari ad usura illecita'	482/3
ağca fāyda almak	اچجه فايده المک	zer ber bā dāden	زر بر با دادن	dar dinari ad usura	482/4
***	***	ribāḥār	رباخوار	usuraro	482/?
fāydalı	فايده لو	sūdmend	سودمند	utile, cosa di guadagno	482/5
fāyda	فايده	mufīd	مفيد	utile, profittevole	482/6
fāyda	فايده	fāyide, mufīdī	فايده، ومفيدی	utilia', profitto	482/7
fāydalar	فايده لر	fevāyid	فواید	utilia', profitto	482/7
ṭuluḥ*	ظلوخ	ḥīk	خیک	utre, pelle, tener vino o'oglio	482/8
üzüm	ازوم	engūr	انکور	uva	482/9
bağlu üzüm	باقلو اوزم	engūr-i best	انکور بست	uva da appicare	482/10
dārbest üzümü	داربست اوزمی	engūr-i dārbest	انکور داربست	uva di pergola	482/11
guru kişmiş	قورو کشمش	kişmiş-i hoşk	کشمش خشک	uva passa	482/12
***	***	***	***	uva secca	482/?
kişmiş	کشمش	zebīb, mevīz	زبيب، مویز	uva zebibo	482/13
kişmiş	کشمش	kişmiş	کشمش	uva chisimisci, longa e dolce	482/14
balcuḥlu	بالجوخلو	gilālūd	کل آلود	zaccare, machie di fango	482/15
ze‘ferān	زعفران	ze‘ferān	زعفران	zaffrano	482/16
saru	سارو	senfīr	سنفیر	zaffiro, pietra pretiosa	482/17
za‘fe	ز عفه	za‘fe	ز عفه	zaffo citta' di terra santa	483/1
fişfişek	فشفشک	fişfişek	فشفشک	zaganelle, schioppetto	483/2
dişleyen möcek	دشلین موجک	peşe gezende	پشه کزنده	zampana, moschino, che punge	483/3

ğamış	قمش	ney	نی	zampana, stromento musico rusticale	483/4
külüng	کلنک	kolong	کلنک	zappa, stromento da villa	483/5
žerrābhāne	ضرابخانه	žerrābhāne	ضرابخانه	zecca, casa, dove si fa'moneta	483/6
žerrāb	ضراب	žerrāb	ضراب	zecchiero	483/7
reşk	رشک	reşk	رشک	zelo	483/8
ğeyret	غیرت	ğayret	غیرت	zelo	483/8
zencefîl	زنجفیل	zencebîl	زنجبیل	zengebere	483/9
perverde zencefîl	پرورده زنجفیل	zencebîl-i perverde	زنجبیل پرورده	zengebere confettato	483/10
***	***	semtu'r-res	سمت الرأس	zenit, mezzo giorno	483/?
ihrām gāvesi	اهرام کاوه سی	gāve-i ihrām	کاوه اهرام	zeppa	483/11
hāla	خاله	hāla	خاله	zia, sorella di madre	483/12
mama	مما	'amme	عمه	zia, sorella di padre	483/13
sincāb	سنباب	sincāb	سنباب	zibellino, animal noto di color cenerino	483/14
zebāt	زبات	zebāt	زبات	zibbetto, materia adorosa	483/15
dayı	دای	hālū	خالو	zio, fratello di madre	483/16
'emū	عمو	'emū	عمو	zio, fratello di padre	483/17
cıhmış ağac	چیخ میش اقچ	konde çüb	کنده چوب	zocco, pezzo di legno grosso	483/18
ağac na' lîn	اقچ نعلین	na' lîn-i çübîn	نعلین چوبین	zoccoli, che si portano nei piedi	483/19
dāiretū' l-bürüc	دایره البروج	dāyiretu'l-burüc	دایره البروج	zodiaco	483/20
mentegetü'l bürüc	منطقه البروج	miṇṭaka-i feleku'l-burüc	منطقه فلک البروج	zodiaco	483/20
ağsaram	اقسرم	mī lengem	میلنکم	zoppicare	484/1
ağsadım	اقسدیم	lengīdem	نکیدم	zoppicare	484/1
ağsamek	اقسه م	lengān reften	لنکان رفتن	zoppicare, anda zoppicando	484/2
ağsağ	اقساق	leng	لنک	zoppo	484/3
şeker	شکر	şeker	شکر	zuccaro	484/4
kelle şeker	کله شکر	kelle şeker	کله شکر	pan di zuccaro	484/5
hām şeker	خام شکر	şeker-i hām	شکر خام	zuccaro, rotamen crudo	484/6
ağ şeker	آق شکر	şeker-i sefīd	شکر سفید	zuccaro, bianco fino	484/7
ğend	قند	ķand	قند	zuccaro cotto	484/8

nebāt	نبات	nebāt	نبات	zuccaro candido	484/9
nebāt şışesi	نبات شیشسی	şîşe-yi nebāt	شیشه نبات	zuccaro candido dentra carraffa di vetro	484/10
ğırmızı gülinen perverde	قرمزی کلنن پرورده	gol-i sorh perverde	کل سرخ پرورده	zuccaro rosato	484/11
benefşe	بنفشه	benefşi	بنفشى	zuccaro candido violato	484/12
benefşe perverde	بنفشه	benefşe perverde	بنفشه پرورده	zuccaro violato	484/13
kesek	کسک	kolūh	کلوخ	zuppa di terra	484/14
daş	داش	seng	سنگ	***	484/15

6.4. Anonim İsfahan Sözlüğü'nün Türkçe Sütunundaki Yanlış Tercümelemler

AİS'in Türkçe sütununu hazırlayan kişi ya da kişiler tarafından sadece Farsça sütunun dikkate alındığından yukarıdaki bahsedilmişti. Buna bağılı olarak Türkçe sütundaki madde başlarında kimi zaman İtalyanca sütunun göz ardı edilmesine bağılı olarak, kimi zaman da Farsça sütundaki madde başlarının yanlış değerlendirilmesinden kaynaklanan hatalı tercümelemler yer almıştır. Türkçe sütunda Farsça ve İtalyanca sütunla uyuşmayan hatalı madde başları aşağıdaki tabloda listelenmiştir. Buna göre AİS'te yanlış tercüme edildiğı düşünölen 525 madde başı tespit edilmiştir. Yani, yukarıdaki bölömlerde verilen Türkçe sütunun alfabetik listesi ve tam metinden istifade edilirken bu listede belirtilmiş olan hatalar göz önünde tutulmalıdır. Türkçe sütundaki hatalı maddelerin karşılığı olan Farsça ve İtalyanca madde başları ise birbirleriyle uyumludur. Aşağıdaki tabloda yanlış tercüme edilmiş Türkçe sütunun karşısındaki Farsça ve İtalyanca sütundaki kelimelerin Türkiye Türkçesi anlamları da verilmiştir:

Türkçe Sütunda Yanlış Tercüme Edilmiş Madde Başı	Sayfa ve Satır Numarası	Farsça ve İtalyanca Sütundaki Madde Başının Türkiye Türkçesi Anlamı
acmek	257/1	durdurmak, kesmek
açuğılu	108/11	Münceli, yer adı
'ādet	43/13	cüret
adlar kitabı	267/16	mektuplar kitabı, dilekçeler kitabı
'af etmek	447/9	ölçölü davranmak, ılımlı davranmak
'af eyleyici	447/10	ölçölü davranan, ılımlı davranan
ağac	38/9	gemi yelkeni
ağac gılic	77/9; 101/3	çalı çırpı, dikenli çalılık
ağac gondurmek	245/19	tahta çıkmak, taç giymek
ağac gönmiş	245/20	tahta çıkmış, taç giymiş
ağac nişānı	443/13	testereyle dilimlenmiş ağac, kesilmiş ağac
ağaclu	25/1	kavak ağacı
āgāz olmak	254/18	sırıslıklam olmak, ıslanmak
ağca vereğ	321/9	altın işlemeli varak
ağca vereği	444/5	yaldızlanmış kâğıt
ağca yemek	299/9	para bozdurmak
'ağıl	157/8	akıllıca konuşma
ağlamak	207/10	kedi
ağılu	318/10	afyon, haşhaş
ağsağ	406/9	ustura kayışı
ağsatmek	367/8	desteklemek
ağşam	145/2; 425/10	Şam, yer adı
ağşam	459/1	Trablusşam, yer adı

āḫırlık	178/9	sonu olmamak, sonsuzluk
aldanmış	280/15	yiyen, parazit
aldım	270/4	övdüm, yücelttim
alta suya getmek	82/14	ele su almak
ālūdelük	237/10	ayıpsız, kusursuz, hatasız
aluram	270/4	överim, yüceltirim
anda	144/19	-dan çıkma hâli ekinin görevi
aparmek	385/20	kırpma, kısaltma
arı etmek	269/17	kavga etmek, çekişmek, iddialaşmak
artuḫlık	347/6	ötede, ileride
‘aşā ağacı	70/5	asa, değnek, sopa
aşılı	138/9	İstanbul
aşirmek	251/8	yutma, içine çekmek
aşpez	226/15	garson
ayrı nüṣḫe	377/16	dizginlerin ipi
ayru	83/12	Kahire
āzār olmak	150/8	arzulamak, istemek
azuḡe bārḫānası	476/10	ambar görevlisi
bāb	330/9	orta seviye, ne iyi ne kötü
baḡlu değil	149/14	yoğun, sıkı, baḡlı
baḡuṣla	418/11	kayıt kütüḡü
bār getiren	199/11	kardeşlik
bārḫāna	476/10	ambar görevlisi
baş daraḡı	481/7	hüthüt, ibibik, çavuş kuşu
baş daraḡ	351/10	geminin arkası
başā sepmek	435/10	ayaḡa kalkmak
başdan çıḡmek	26/15	sel basmak
batalmen	281/15	kudret helvası
bāzī	191/17	ta ki, -a kadar
bel ustası	292/4	aracı, arabulucu
berāber	318/15	karşılık, karşılıḡında
berk yapuṣdurmek	21/9	sert sallamak,
beşerlık	359/1	tezlik, hızlılık, ivedilik, acelecilik, çabukluk
bıcaḡcı	111/5	kesmeyen bıçak, kör bıçak
bile bildim	215/16; 255/17; 437/1	düşündüm, zannettim
bile bildim (II)	127/5; 138/15	belirledim, kurdum, oluşturdum
bile bilen	138/17	yapı, kuruluş
bile bilerem	215/16	düşünürüm, zannederim
bile billem	138/15	belirlerim
bile bilürem	255/17; 336/12; 437/1	düşünürüm, zannederim
bile bilürem (II)	127/5	kurarım, oluşturunum
bile bilmiş	138/16	belirlenmiş
bīmārlu	249/4	hemşire, saḡlıkçı
bir	259/10	kendisi, birisi
bir deste toḡınmış soḡan	380/1	soḡan kabukları
birden yere vermek	146/5	inanmak, güvenmek
bītāb	238/20	sabırsız, aceleci, tez canlı
bitdim	367/1	görümdüm

biterem	367/1	görünürüm
borc	327/2	büyük ve geniş ekmek
borc etmek	456/11	borcu devretmek, borcu havale etmek
borc etmek	159/11	inatlaşmak
borc etmek	192/10	farz etmek, varsaymak
boş	195/6	dip, kök
boş	439/8	sakat, çolak
böyük	394/8	keten tohumu
böyük soğan	106/7	soğan çiçeği
böyüklük	115/9	mizaç, karakter, huy
böyüklük	294/5	küçüklük, belirli bir yaşın altında olmak
bu	307/11	içinde
bu işiğ	242/16	bu yolla, bu şekilde
bulut	384/2	sertlik, katılık, kızgınlık
bundan	204/2	çıkarmak, kovmak, sürmek
bundan artuğ	236/11	daha fazlasını hayal edemez
burun	315/12	koku almak
bükmek	419/20	yukarı
cān	92/4	araba, tarım aracı
cānver	351/1	Çınvat Köprüsü, Sırat Köprüsü
cekdım	314/12	öldüm
cekerem	314/12	öldürürüm
cekilmiş şekil	190/19	yuvarlak şekil
cıharam	1/11	anbean
coğ iş	114/8	pergel, kumpas
cörek	196/3	ekmekçi, ekmek pişiren
çanağ yonan	263/10	çanak yalayıcısı
çay	193/15	nehir yatağı, akarsu yatağı
çekmek	395/6	rahip, keşiş
çoğ işe hisse etmek	114/5	pergel ile ölçmek, pergel ile hesaplamak
çoğ yeyen	212/9	öküz boyunduruğu
çuğur	154/5	erteleme
çuğur etmek	153/10	ayırarak
dağ dağ	142/8; 308/6	guguk kuşu
dağillü	364/7	dahli olmayan, karışmayan
dānişmend	168/1	öğrenerek, danışarak
dar etmek	351/2	desteklemek
dar 'imāret	351/4	yapı desteği
dar	189/10	sürahi
dāra çekmek	229/3	dert çekmek, acı çekmek
darbelü	320/20	ince ve hafif kumaş
daş	121/19	el koymak, müsadere etmek
daş dutan	271/17	salyangoz
daş göz	20/6	öküzgözü, akik, taş türü
daş kise	69/1	uzun alçak tekne, bot
daş yeri	261/10	taşlama, taş atma, recim cezası
davacı	306/11	inkârcı, reddeden
davarcuhsız	347/8	tulum, müzik aleti
dehl vermek	93/20	kumbara, para kasası

delük	444/16	çiçek sümbülü
derdim	302/14	hareket ettim
derdlü	25/15	alemdar, sancaktar
derdlü etmek	257/8	çevrelemek, etrafını sarmak, döndürmek
dererem	302/14	hareket ederim
dertlü	71/1	vaftizci, vaftiz eden
deve süti	222/10	eğlendirici, şakacı
dırnağ	13/11	içine su konulan, su taşıyan
dırnağ dutmek	443/2	varsaymak, farz etmek
dildârlük	134/4	cesaret, yiğitlik, kahramanlık
dirilmek	475/16	hayati, yaşamsal
dişi	198/4	büyük ark, büyük kanal
dişi	284/6	madde, cisim
dişledim	404/7	seçtim, ayırdım
dişlerem	404/7	seçerim, ayırırım
doldurmak	334/17	tüy yolmak
donluğ	396/9	maaş, ücret, aylık
döşluğ	458/9	otuz iki
dört gara	234/1	kara sevda, melankoli
dört teref	141/15; 438/5	çarşı, gezilecek yer
du ‘â allâha etmek dirilmek icün	357/4	ölüler ve diriler için Allah’a dua etmek
duzlu	222/8	tatlı, şirin, zarif
düğün	82/8	taze yağ
düğün	107/6	baykuş
dürdüm	443/16	kesmek, bölmek
dürerem	443/16	keserim, bölerim
düzeninen	282/4	körük, hava üfleyen
ecele yetişmek	300/7	ecelini beklemeden ölmek
‘edâletsiz	252/13	düşmanca
efzâr âlet	119/3	yemek baharatı, çeşni
egri	455/7	Trabzon, yer adı
ehtiyâc	290/4	el işçiliği
ekin baş vermek	469/19	giyinmek
ekinci	86/10	ekili alan, tarla
eksiden	151/21	yeniden
el eyleyici	326/13	avuç içi
el suyu yetiren yer	327/21	koşut, benzer
elde	257/5	sağlıklı, tam
el-vâği‘	64/19	akbaba
emîn	259/8	aynı, benzer
ense	147/11	ön, alın, karşı, göz önü
ense	444/4	o kadar ki, öyle ki
ense	449/9	Kefe, yer adı
ev	468/19	beyit, şiir dizeleri
ev iyesi	268/4	kenar, kıyı, sahil, nehir kenarı
eyledim	96/9; 177/20; 403/15; 441/4	kazıdım, söktüm
eylemelü	431/18	kendiliğinden, doğal
eylerem	96/9; 177/20; 403/15; 441/4	kazırım, sökerim

eyleyicilik	393/20	biçimsizlik, kötü işçiliğe sahip olmak
ezber etmek	346/7	üstüne almak, üstlenmek
‘ezeb güvvet	354/10	besleyici güç
feşil	90/2	mezhep lideri, tarikat lideri
fikrdār	229/12	düşünmek, endişe etmek
fîl destesi	326/15	bel, kürek
firāh yeli, firih yeli	129/19; 129/19	kötülükleri yer değiştirmesi, kötülüklerin değiş tokuşu
ğābildür	61/1	tutum, davranış, hareket
ğaldım	58/6	benzedim
ğalardım	58/6	benzerdim
ğalmağ	58/7	benzemek
ğara ğarga	470/3	mürekkep için konulan parlaklık veren madde
ğaravaş	286/12	kelek, ham kavun
ğarı	416/13	içyağı
ğarşu	357/8	başrahip, başkeşiş
ğatır	194/14	astar, zar, kaplama
ğatır satan	54/7	astarcı, kaplamacı
ğāyetler	174/5	yanlış fikir, hatalı düşünce
ğayırdan	169/15	sertlik, zorluk, çetinlik
ğaz	320/7	zina yapan kadın
ğebül eyleyici	362/4	hoca, öğretmen
ğelet eyleyen	296/10	burun sümüğü
ğelet gören	296/10	burun sümüğü
ğelet iyesi	296/11	sümüklü
gemi dutan	271/9	güreşçi
ger getiren	332/9	yabani havuç
ğerār	237/15	batık
ğerārsız kişi	234/20	rezil adam, alçak adam
gerdişden irelü	480/18	dönek, dönebilen, kararsız
getti	334/7	zift, karasakız
ğezeblü güvvet	311/17	besleyici güç
gezmek	198/2	dere
ğırmızı gül	477/16	gül yağı kremi
ğısa	74/3	bir çeşit ot
ğızıl	71/2	altın işleyen
ğızıl kise	38/13	Antakya, yer adı
ğible	318/14	fırsat, imkân
ğibleyāt	318/14	fırsat, imkân
gice gündüz yeli	65/3	sabah vakti, seher vakti
gice	23/9	kaymak taşı, albatr
gice	86/15	duvar şebekesi, duvar örgüsü, duvar parmaklığı
gine	59/9	baz, şahin
gine	425/14	tür, çeşit
gine olmak	448/18	birakmamak, izin vermemek
ğiyās	295/14	ölçme aleti
goyaram	154/6	yok olurum, eririm
goydum	154/6	yok oldum, eridim
goyun yas āhengi	45/8	koyun sürüsünün ardından giden

gök	293/6	dalak
gök ğuşı	74/16	kuluçka tavuğu
görünmüş	141/3; 141/4	yetişkin, büyümüş
götürür	182/18	un
göz	314/10	kedi gözü taşı
göz vermek	314/6	gözlük
gözlük	377/6	aynı, gerçek, doğru
ġulturmek deryādan	136/19	korsan
ġurtarmek	357/2	rica etmek, talep etmek, dua etmek
ġu(r)tlu	416/6	elek
ġu(r)tlu etmek	416/5	elemek
ġuru	331/14	serçe
ġuş	206/5	tavuk
ġüşenişin	259/15	köşe, dantel, detay
ġücüm var	417/9	ġüç, şiddet
ġümān	341/1	kararlılık, azimlilik
ġümān eyledim	388/15	çözdüm, belirledim
ġümān eylerem	388/15	çözerim, belirlerim
ġümānlu	148/6	yıpranmış, eskimiş
ġünāh	139/8	deri, kabuk
ġüzgi	90/14	sūrahi, cam vazo
ġüzgi bağlamak	39/9	cumba
ġaġġ	16/15	doğru ve yanlış
ġaġġ sizün cānibüvūze	229/17	haklı değilsiniz
ġākim	215/17	hākimin kararları
ġālāl etmek	308/1	dişlerini temizlemek
ġālāl eyleyen	308/2	dişlerini temizleyen
ġālazāde	264/7	meşru, yasal
ġeberleşdim	16/4	taptım, ibadet ettim
ġeberleşmek	16/5	tapmak, ibadet etmek
ġeberleşürem	16/4	taparım, ibadet ederim
hemān	42/12	kartal
hemişe	57/8	ġörev, atama
hemişe	287/20; 357/12	ödül, hediye, armağan, karşılık
hemişe eylerem	57/9	ġörevlendiririm, atarım
hemişe olmak	354/1	budamak
hemişe olmak	357/10	ödüllendirmek, onurlandırmak
her gök ki ola	206/10	kameriye
ġerāmzāde olmuş	57/1	yolu kesilmiş, öldürülmüş
ġercler	458/18	ihraç etme, dışarıya satma
herġiz	98/13	merkez
heves eyledim	140/18	büyüdüm
heves eylerem	140/18	büyürüm
ġeyir etmek	320/17	ucunu kıvrırmak
hezārbār	98/12	kırkayak
ġızet demek*	409/9	sıracı hastalığı, deri veremi
ġidmetkār	415/17	hizmet, iş
ġirşlü	40/14; 64/1; 252/7; 417/16	hırs, açgözlülük
ġoġġa	205/7	çuha, kumaş türü
ġoşbü	362/17; 429/10	aktar, güzel koku satan

hōşbū etmek	436/10	hapşırmak
hōkūmet	215/17	hâkimin kararları
hurde çüt	95/8	kapı sürgüsü
hūt	105/3	düdük
igine	195/9; 367/4	iğneyle delik açmak, iğne batırmak
iki tobuğ	144/16	oyun zarları
iktifā etmek	278/18	yetişmemek, yeterli olmamak
inzāl	136/10	bozulma, yozlaşma
inzāl olmak	136/5	bozulmak, yozlaşmak
irelū	357/8	başrahip, başkeşiş
irelū	356/18	başkan, yönetici
irelū(lū)k	356/20	yönetim merkezi
isinmiş	278/8	kötü, sevimsiz
isitdün ağa	385/17	teşekkür ederim beyefendi, size minnettarım beyefendi
issi	221/17	fayda, yarar, iyilik
istilā etmek	38/9	tercih etmek
iş	98/19	ayak kütüğü, ayak zinciri
iş	231/8; 231/9	ikiyüzlülük
iş	332/3	adım, basamak
iş ayağ	98/18	kötürüm, ayakları tutmayan
iş oynamak	88/1	yeşil hayvan
işde	352/8	kapı, huzur, eşik
işemek	469/2	mesane
işig	139/5; 194/16; 280/19; 296/16	tutum, üslup, yol, gelenek, kural, kaide
işig gedim	5/14	istismar, kötüye kullanma
işig örgenmek	176/13	kuralları öğrenmek, tatbik etmek
işig örgenmiş	59/4	kaidelere alışmış, kurallara uymuş
işig örgetmek	59/3	kaidelere alışmak, kurallara uymak
iye	166/5	hakimiyet, tahakküm, sahiplenme
iye	398/17	Allah dostu, veli
iymiş	224/7	büyük, kocaman
iyne	349/11	Polonyalı
kecel	425/7	sağır, işitme engelli
kecel etmek	269/1	gergedan
keniz	90/4	gebre otu, kapari
kerdenkele	141/14	haç, istavroz, salıp
ketān	284/11	erdemli kadın, onurlu kadın
kicdim	433/8; 433/10	eridim
kicerem	433/8; 433/10	eririm
kici	270/3	baykuş
kicirdüm	162/7	erittim
kicürürem	162/7	eritirim
kimseye	301/16	sinek
kimseye	458/8	otuz bir
kimün rengi	297/9	bu şekilde
kişi şifet	186/4	kadın gibi, kadınsı

köyül	131/11	anlaşmak, onaylamak
köyülden	479/17	İdil Nehri
lāyiğ	288/15	bir ismi hak etmiyor
lāyiğsiz	32/13	nişasta
lecūc kökinen borc almak	159/12	inatla, kin güdere
lei'blü	60/5	çok yaşlı, uzun ömürlü
lenger ceken	34/6	gemi çapası, gemi demiri
lenger	261/6	Laodikya, yer adı
leşker	71/17	teke, keçi
mağarā	234/20	rezil adam, alçak adam
malda gerār tabmış	237/17	zenginliklere dalmak
meğbüllük	137/19	makullük
meğlūb olmak	472/11	mağlup etmek, galip olmak
meğlūb olmak düşmene	3/6; 442/6	düşmanı mağlup etmek, düşmanı yenmek
mehribānlük etmek	241/9	mühürlemek, işaretlemek
me'mār	43/5	mimar gibi
meme	274/16	Şirvan
mene	459/6	matkap, delici
menşūr etmek	386/5	ipi sarmak, ipi dolamak
meraz	249/6	hasta, sakat
minde hem	240/4	merhemler, ilaçlar
mīrāhūnd	275/10	ahırdan sorumlu olan görevli, imrahor
mizāc	295/9	karışım
mizāc ğebūl etmek	120/3	yemeyi sevmek
mizāclu	115/6	karışık, kompleks
möhre ağı	134/19	boru, trompet
mühālif yeli	394/16	geçirmek
mühālifet etmek	97/9	muhafeet etmemek, direnmemek
müheyyā	70/15	vaftiz etmek
müsrif	361/14	olağanüstü, harika
müşerref olmak	208/17	asil yürekli, cömert
müşkül olmak	169/9	şüpheye düşmek, kuşku duymak
mütlif	361/14	olağanüstü, harika
nāmūs	467/9	mütevazılık, alçak gönüllülük
ne vağt	191/17	o vakte kadar
nece	248/5	tarifsiz, tarif edilemez, benzeri olmayan
nefer	364/19	nesir, düzyazı
neğş	77/11	şimşir ağacı
neğş etmek tobrağı	282/7	küre, dünya
neşihetlü	62/20	talihli, nasibi olan
nezm	348/20	şair, nâzım
o bāba	328/6	kapı
o bābda	352/6	kapı
oğlan	5/19	baş, kafaya
oğrı börki	89/1	saç yapan, külah yapan
oğurladım	143/15	diktim
oğurlaram	143/15	dikerim
olsun	224/17	kâr, faiz, kazanç

on altı	152/18	on sekiz
o(n) biş	370/9	on dört
on on beş	105/15	yüzde elli
on sekkiz	152/17	on dokuz
ona	151/9	+DAn, çıkma hâli eki
ondan geyr	60/15	zayıf, cılız
ora	144/2	+DAn, çıkma hâli eki
orağ	193/5	püskül
oruc	319/12	günlük, sıradan, olağan
osurdum	435/9	yakalandım
osurram	435/9	yakalanırım
otlıyanlar	106/11	Çerkezistsan, yer adı
oynamak	144/15	oynamamak, şaka yapmamak
ögden	337/7	arkadan
öküz goyun	80/15	camız, manda
öldürdüm	452/11	çektim
öldürmek	343/19	testere, rende
öldürrem	452/11	çekerim
ölkelü	349/17	Leh ülkesi, Polonya
ölmek	67/8; 100/17	aptal, sersem
ölmek	136/6	bozulmak, kötüleşmek
ölmüş bulut	431/15	sünger
pādşāh	226/4	gece bekçilerinin başı
perdelü	353/4	perdedar, perdecı, perde görevlisi
perestiş eyledim	3/19	süsledim, bezedim
perestiş eylerem	3/19	süslerim, bezerim
perhîz işi	301/12	dindarlık, takva sahibi olmak
periveş	311/15	eğitmek, beslemek, yetiştirme
periveş verdim	170/15; 311/16	eğittim, besledim, yetiştirdim
periveş verrem	170/15	eğitirim, beslerim, yetiştiririm
periveş veren	311/18	eğiten, besleyen, yetiştiren
peslük	265/1	cüzzam hastalığı
peşmā	127/12	ilaç hazırlamak
peşmān etmek kimseni	187/6	kendini tekrar etmek
peyveste olmak	254/19	bağlanmış, yapışmış, birleşmiş, eklenmiş
pīne vurmek	83/4	pinekleme, uyuklamak
pişik	207/12	misk kedisi, samur
pūr olmak	201/1	sık sık gitmek, çok gezmek
redd etmek	393/17	yuvarlak
reğbet	177/14	kendinden geçmek, vecde gelmek
reğbet iyesi	177/15	kendinden geçen, vecde gelen
renglü cīnī	110/13	tarçın rengi, saman rengi
rizādār	343/4	razıyım, beğendim, memnunum
rūddān	444/17	Don Nehri
rūm dutan	392/11	Büyük Roman
sağ	78/7	kolun dirsekten aşağısı
salmek	306/18	olumsuz hâle getirme, inkâr etme
sararam	472/9	geliştiririm

sardım	472/9	geliştirdim
sarılmış	454/2	mengene
saru	482/17	safir
saru reng	53/13	boyacı
sarulu	56/10	zor, sert
savaş	103/15	çeng, müzik aleti
serd ay	200/2	soğukluk, serinlik
serilmiş	203/14	ipçi
sermāye	458/10	sehpa, sacayak
sevār	223/6	zorluk, güçlük, çetinlik
şidğ	323/3	sedef, istiridye
şifete secilmiş	172/5	görev için seçilmiş
sil götürmek	407/19	kadınların yüzünü açması
söğüt	451/11	bit, güve
sövdā etmek	382/6	kopyalamak
sövdāgerlük	382/7	kopyacılık, kopyalama
söz	341/1	kararlılık, azimlilik
söz söz	329/2	kaba söz, sert kelime
su oğ	84/5	Süryan
su oğlök	84/6	Süryani
sulu	460/17	turkuaz, açık renkli
şüret	284/7	ham madde, cevher
suya	147/5	Darab
sünnetlemek	193/17; 206/12	Ganj Nehri
süpü(r)ge	55/16	arabacı, katırcı, eşekçi
sürddüm	220/13	büyüttüm
sürt(dü)m	127/8	tüketmek, yıpratmak
sürterem	127/8	tüketirim, yıpratırım
süt	264/18	aslan
süt bağlamek	368/19	bıldırcın sütü
süt başı	193/9	süt çiçeği
şādlük	460/15	firuze
şāh tūtek	327/14	papağan
şefgetlü ağacı	24/12	şeftali ağacı
şirdān	26/19	emzirmek
tābe	262/9	marul
tārsız	282/18	baytar
tedbīr	173/15	döndürme, çevirme
teğşīr	95/4	defter, katalog
tekebbūr eyleyen	386/1	gururunu yenmiş, kibirsiz
tekebbūrlük	386/1	gururunu yenmek
terefe getirmek	452/17	dışarı atmak
terke ağacı	65/16	değnek, sopa, çubuk
teşerrüfe getirmek	160/8	elden çıkarmak, kaybetmek
tikdim	123/17	bir araya getirdim, topladım
tikdim	392/3	soydum, hırsızlık yaptım
tikerem	123/17	bir araya getiririm, toplarım
tikerem	392/3	soyarım, hırsızlık yaparım
titremek	402/14	rahatsızlık
tobuğ	212/10	kölelik, esaret
toğ	21/12	sarımsak
toğ	268/14	kitabın satırı

tohumek	462/12	övünmek, hava atmak
tosbağa	351/14	porfir taşı
toz	140/17	girdap, eğrim
toz etmek	58/18	sağır etmek
tozdan cıhardmek	158/13	ayrılmak
tökdüm	47/5	kızarttım
tökerem	47/5	kızartırım
tuluğ	54/12	tulum satan
tük	468/17	şiiir
tündelük	215/15	yargılamak, adaleti tesis etmek
udmek	430/15	casus, ajan
ulduz	290/7	istiare, mecaz, metafor
ulduz	383/14	mastar, düzgün çizgi çekmeye yardım eden cetvel
ulduzlar	288/7	Merkür
uzahlaşdurmek	137/6	eşlik etmek, yanında olmak
üçümci	260/9	gümüş bıçak
üste getmek	34/13	elçiliğe gitmek
vech	364/8	gerekli değil, ihtiyaç yok
veled	209/3	ebeveynler, anne baba
verrem	148/4	onuncu
vezife	366/6	günlük azık, günlük yiyecek, rızık
yādigār	313/7	başka anlamı olan, farklı anlama sahip
yağşı	207/8	seyis, at uşağı
yağşı paltar	327/7	yatak
yağşı yola getirmek	383/6	iyi yoldan döndürmek
yağşılük	476/11	hakaret etmek, aşağılamak
yağşılükde gerār	237/16	zevklere dalmak, hayallere dalmak
yağun	314/11	batı, mağrip
yalğuz	215/9	aşağı
yalvarmek	391/1	vahiy, ilham
yaman fe'ıl kişi	288/11	kötü iş yapan kadın, hayat kadını
yamanlüğün 'evez yağşılük etmek	379/3	iyilik karşılığında kötülük yapmak
yanaram	59/2	alışırım, çalışırım
yapuşaram, yapuşuram	108/10; 211/11	uzanırım, yatarım
yapuşdum	108/10; 211/11	uzandım, yattım
yaraş	476/17	yaşamak, canlı olmak
yaraşdı	476/19	yaşadım
yaraşuram	476/18	yaşarım
yarı tabmek	175/10	ele geçirmek, fethetmek
yaruğ	103/14	ekmek türü
yaşıl	109/18	ebucehil karpuzu, acı hıyar
yay müvāfigi	22/17	bana göre, bence
yehni büşüren	50/5	fırıncı
yemelü	86/14	kanser hastalığı
yer köki	285/5	gürz, topuz, altı dişli savaş aleti
yetişdim	279/13	gönderdim

yetişen	279/12	gönderilen
yetişmek	278/18	yetişmemek, yeterli olmamak
yetişürem	279/13	gönderirim
yetmiş	323/11	seksen
yetmiş	311/4	doksan
yuşaru vezîr	425/1	yukarı ve aşağı
yumek	396/11	tuzlu
yumek	467/11	küçük dal
yünâ(n) dimâğı	223/12	Yunanistan, yer adı
yük	415/4	yılan
yüz	304/12	ip makarası
yüz	305/11	büyük gemi
zâd işığa getirmek	352/3	bir şeyi kullanıma koymak, uygulamak
zâda köyül çekmek	183/9	mide bulandırıcı yemek, rahatsız edici yemek
zâlim	252/4	zulüm, haksızlık, adaletsizlik
zırh atı	211/10	zırh yapan
zînet	246/7	eğri, çarpık, kötü görünüşlü
zirih	79/14	altın işlemeli kumaş
ziyân iş	145/8	ziyankâr, zarar veren

7. SONUÇ

Eski dönemlerden günümüze kadar Türk toplulukları için önemli bir yaşam alanı olan İran sahasında özellikle 1000'li yılların başlarından itibaren kesin bir şekilde takip edilebilen Türk egemenliği, Safevî Devleti döneminde zirve noktasına ulaşmıştır. 14. yüzyılda dinî bir tarikat olarak sahneye çıkan Safevîler, etki alanlarının genişlemesi ve buna bağlı olarak taraftarlarının artmasıyla 15. yüzyılın ortalarında dinî karakterlerinin yanına askerî ve siyasi bir karakter de eklemişlerdir. 15. yüzyılın ikinci yarısında cereyan eden bir dizi hadisenin sonucunda ise 16. yüzyılın hemen başında Safevîler, Tebriz merkezli bir devlet olarak tarih sahnesinde yerlerini almaya başlamışlardır. Safevîye Tarikatı'nın askerî ve siyasi bir cepheye kaymasında en büyük etkiye sahip olan Türkmen kitlelerinin Kızılbaşlık olarak adlandırılan din anlayışları ve Şah İsmail'in ağabeyini, babasını ve dedesini öldüren unsurların Sünnî olmaları, Safevî Devleti'nin Sünnilik karşıtı bir pozisyona geçmesi sonucunu doğurmuştur. Bu durum ise Safevîlerin komşusu olan Sünnî Türk devletleriyle uzun sürecek gerginliklerinin en önemli sebebi olmuştur. Hatta bu dinî farklılık, kimi zaman ekonomik ve güvenlik sebepleriyle girişilen mücadelelerin de perdesi olmuş ve asıl sebepler çoğu zaman görmezden gelinmiştir.

Şah İsmail döneminin tamamı ve Şah Tahmasb döneminin ilk 10 yılı, komşu Sünnî devletlerle savaşlar, dinî kurumlar başta olmak üzere bazı kurumların yapılandırılması ve Kızılbaşların iç mücadeleleriyle geçmiştir. Şah Tahmasb döneminin ilk 10 yılından sonra Kızılbaşların iç çatışmalarının bir nebze de olsa durdurulması ve özellikle dinî alanda Kızılbaşlık inancından İsnâ Aşeriye Şiiliğine geçişin fiilî adımlarının atılmasıyla Safevî Devleti içinde Kızılbaşların etkisi kırılmaya başlanmıştır. Şah Abbas döneminde ise Kızılbaşların başlangıçtaki etki alanlarının neredeyse yarı yarıya azaltılması söz konusu olmuştur. Tahmasb döneminde Kafkasya'dan köle olarak getirilen grupların Abbas döneminde devlet için yavaş yavaş önemli konumlara gelmeye başlaması, Culfa şehrinden göç ettirilen Ermenilerin ticarete söz sahibi olmaları ve başkent'in Fars nüfusun ve Fars kültürünün ağırlıklı olduğu İsfahan'a taşınması, Kızılbaş Türk beylerinin devlet içindeki güçlerinin bölünmesiyle sonuçlanmıştır. Ancak yine de Şah Abbas döneminde dahi Kızılbaşların gücünün tam anlamıyla sonlandırıldığı söylenemez.

Şah Abbas döneminde Kızılbaşların etkisinin kırılmasıyla sonuçlanan bütün hamlelerin ortak noktası, bunların merkezî otoritenin güçlendirilmesine yönelik hamleler olmasıdır. Osmanlı Devleti karşısında önemli toprak kayıpları yaşayan Safevîler, Kızılbaşların askerî gücü büyük oranda ellerinde tutmalarının önüne geçmek için ordu düzeninde birtakım reformlar hayata geçirmişler ve Kızılbaşlar haricindeki gruplardan oluşan *Gulam*, *Tüfekçi* ve *Topçu* gibi yeni askerî birlikler meydana getirmişlerdir.

Şah Abbas döneminde Osmanlı Devleti'yle mücadele konusunda bu askerî reformların yanı sıra daha önceki dönemlerden farklı olarak Avrupa devletleriyle ittifak yapma girişimleri başlamıştır. Tahmasb'ın sıcak yaklaşmadığı ittifak tekliflerini Abbas ilgiyle karşılamış ve bunun neticesinde 16. yüzyılın sonlarından itibaren Safevî Devleti Avrupalı bürokratların, tüccarların, din adamlarının ve seyyahların uğrak bir noktası olmaya başlamıştır.

Avrupa devletleriyle kurulan siyasi ve ekonomik ittifakların bir sonucu olarak Katolikliğe mensup din adamlarının Safevî coğrafyasındaki misyonerlik faaliyetlerine de izin verilmiştir. Böylece birçok farklı Katolik tarikatı Safevî Devleti'ne din adamlarını göndermişlerdir. Bu din adamlarının asıl amaçları misyonerlik olsa da bunların zaman zaman gönderilmiş oldukları devletlerin siyasi temsilcileri gibi görev aldıklarını söylemek de mümkündür.

Dinî gruplara mensup misyonerler başta olmak üzere 17. yüzyılda Avrupa'dan Safevî Devleti'ne farklı görev ve amaçlarla gelenlerin önemli bir katkısı ise bu faaliyetleri devam ederken yahut görevlerinin ardından bırakmış oldukları seyahatname, dil bilgisi ve sözlük gibi kaynaklardır. İşte, bu çalışma boyunca incelemeye konu olan Anonim İsfahan Sözlüğü de 17. yüzyılda Safevî Devleti'ne gelen misyoner gruplardan Karmelit Tarikatı'na mensup din adamlarının kullanımları için hazırlanmıştır.

Anonim İsfahan Sözlüğü, Safevîler döneminde Türklüğün ve Türkçenin temsilcisi durumunda olan Kızılbaş Türkmenlerin etkilerinin azaldığı bir dönemde devletin başkenti İsfahan'da Katolik misyonerleri tarafından hazırlanan ve bu misyonerlerin günlük iletişimlerini kolaylaştıracak binlerce madde başına sahip bir sözlüktür. Yani bu sözlük; hazırlandığı dönem, hazırlandığı yer, hazırlayan kişiler ve

içeriği bakımından kayda değer özelliklere sahiptir. Bunun yanı sıra Bodrogligeti'nin (1968a) de dikkat çektiği üzere sözlüğün Türkçe sütunundaki veriler, Türkçenin İran coğrafyasındaki günlük kullanımıyla ilgili ulaşılabilen bu genişlikteki en eski kayıtlardandır. Buna bağlı olarak sözlükteki Türkçe söz varlığı, İran'da günümüzde de milyonlarca konuşuru olan Azerbaycan Türkçesi başta olmak üzere Türk dili tarihi bakımından önem arz etmektedir.

Anonim İsfahan Sözlüğü mensur ve çok dilli bir sözlüktür. Sözlükteki Türkçe sütun, Karmelitlere yardımcı olan ve Farsça bilen bir Türk tarafından kaleme alınmış olmalıdır. Bu kişi İtalyanca bilgisine sahip olmadığından sözlük boyunca sadece Farsça sütunu göz önünde tutarak Türkçe karşılıklar vermiştir. Bu durum, kimi madde başlarında uyumsuzluklar olmasına yol açmıştır. Bu uyumsuzluklar genel hatlarıyla şu sebeplerle ortaya çıkmıştır:

1. Türkçe sütunu hazırlayan kişinin Farsça sütundaki bazı özel adları yanlış değerlendirmesi,
2. Farsça sütunda verilen kelimenin çok anlamlı olması ve Türkçe sütunu hazırlayan kişinin metinde verilen anlam yerine kelimenin bir başka anlamının karşılığını vermesi ya da eş yazımlı şekilleri olan kelimelerin yanlış değerlendirilmesi,
3. Kelimelerin yazılışında kullanılan noktaların yanlış değerlendirilmesi sonucunda kelimenin hatalı okunması,
4. Kelimelerin herhangi bir yazım tercihine bağlı olmaksızın hatalı okunması,
5. İki kelime arasındaki "vav" harfinin kelimeye dâhil zannedilip iki kelimenin tek kelime olarak okunup yorumlanması,
6. İki ayrı kelimenin tek kelime, kimi zaman ise tek kelimenin iki ayrı kelime gibi değerlendirilmesi,
7. Bazı olumsuzluk eklerinin tercüme esnasında göz ardı edilip kelimenin olumsuz yerine olumlu şekliyle tercüme edilmesi,
8. Neden yanlış tercüme edildiğinin tespit edilemediği durumlar.

Çok dilli bir sözlük olan Anonim İsfahan Sözlüğü, Türk dili tarihinde önemli bir yere sahip olan Codex Cumanicus'un İtalyanlar tarafından hazırlanan birinci defteriyle amaç, diller ve yöntem bakımından önemli benzerliklere sahiptir.

Anonim İsfahan Sözlüğü'nün Türkçe sütunundaki verilerin yazım hususiyetleri değerlendirildiğinde metin boyunca bazı ikili kullanımların olduğu görülmektedir. Metinde /è/ ünlüsü için müstakil bir harf ya da bir diyakritik tasarrufu olmamıştır. Ancak günümüzde Azerbaycan Türkçesinde /è/ sesine sahip olduğu bilinen birçok kelimenin kimi zaman /i/, kimi zaman /e/ okunacak şekilde yazılmış olması kelimeleri yazan kişinin bu sesi yazıya geçirmede bir tereddüt yaşadığının göstergesidir. Ayrıca günümüzde /ğ/ sesine sahip kelimeler metinde çoğunlukla ق (kaf), az sayıda örnekte ise غ (gayın) harfiyle yazılmıştır. /c/-/ç/, /b/-/p/, /d/-/t/, /ğ/-/h/ ünsüzlerinin yazımlarında da metin boyunca bazı ikilikler tespit edilmektedir. Art damak /ñ/ ünsüzü metin boyunca sadece birkaç örnekte gösterilmiş ve Çağatay yazı geleneğinde olduğu gibi نك (nun + kef) şeklinde yazılmıştır.

Seslerin yazımının yanı sıra eklerin yazımında da bazı tutarsızlıklara rastlanmaktadır. Bazı eklerin önüne eklendiği kelimenin son sesinden bağımsız olarak kimi zaman bitişik, kimi zaman da ayrı yazıldıkları örnekler mevcuttur. Bunun yanı sıra mastar ekinin birkaç örneğin dışında daima ünlü uyumuna aykırı olarak *-mek* okunmasını gerektiren مک (mim + kef) şeklinde yazılması da metindeki dikkat çeken yazım özelliklerinden biridir. Yine {+IUK}, {+IU} ve {+sIz} eklerinin yazımlarında da *-mek* ekinin yazımına bağlı uyumsuzluğa benzer durumlar ortaya çıkmıştır.

Anonim İsfahan Sözlüğü'ndeki Türkçe söz varlığı ses bilgisi bakımından Eski Oğuz Türkçesi ve günümüz Güney Azerbaycan Türkçesi arasında geçiş özelliklerine sahiptir. Eski Oğuz Türkçesinde görülen ünlü uyumuna aykırı bazı kullanımların sözlükte de aynı şekilde devam ettiği tespit edilmektedir. Zaten bu örneklerin önemli bir kısmı hiç değişmeden Güney Azerbaycan Türkçesine de ulaşmıştır. Ünsüz uyumları noktasında da sözlük metninde ünsüz uyumu dışında kalan birçok örnek mevcuttur. Hem Güney Azerbaycan Türkçesi hem de Kuzey Azerbaycan Türkçesinde günümüzde de eklerin sadece tonlu ya da tonsuz şekillerinin kullanımına bağlı uyumsuzluklar görülmektedir. Bu bakımdan sözlükteki Türkçe veriler ses bilgisi bakımından günümüz Azerbaycan Türkçesinin kollarıyla uyumludur.

Bunların yanı sıra günümüzde hem Güney hem de Kuzey Azerbaycan Türkçesinin karakteristik ses özelliklerinden olan kelime başında $k > g$ (AİS: gızıl, gıışa vb.), $t > d$ (AİS: duz, dırnağ vb.), $b > p$ (AİS: palçuğ, pez vb.), $b > m$ (AİS: men, min vb.), $k > h$ (AİS: handa vb.) ve kelime sonunda $t > d$ (AİS: bulud, ud- vb.) ve $k > h$ (AİS: oğ, toğ vb.) değişimlerinin birçok örneği de sözlükte yer almaktadır. Ayrıca yine Azerbaycan Türkçesinin hem güneydeki hem de kuzeydeki kollarında tespit edilen kelime başında ünsüz düşmesi (AİS: üzük, igid, ilhı vb.), kelime sonunda ünsüz düşmesi (AİS: buğda vb.), kelime başında ünsüz türemesi (AİS: heyva vb.), göçüşme (AİS: irelü, körpü, yarpağ vb.) ve hece yutulması (AİS: apar-, oncün vb.) gibi ses olaylarının örnekleri de sözlükte sıklıkla yer almaktadır. Bu örnekler de sözlükteki Türkçe verilerin Azerbaycan Türkçesiyle ilgili olduğunun bir başka delilidir.

Sözlükteki Türkçe söz varlığından hareketle tespit edilen şekil bilgisi özelliklerinin önemli bir kısmı da Eski Oğuz Türkçesi ve günümüz Azerbaycan Türkçesinin kolları arasında bazı geçiş özelliklerini yansıtmaktadır. Metinde tespit edilen $\{+CI\}$, $\{+IU\}$, $\{+CuK\}$, $\{-XcI\}$, $\{-K\}$, $\{-dUr\}$, teklik 3. şahıs iyelik eki $\{+I/+sI\}$ ve bildirme eki $\{+dUr\}$ gibi eklerin kullanımı Eski Oğuz Türkçesinin devamı niteliğindedir. Bunlardan bazıları Azerbaycan Türkçesinin günümüzde yaşayan kollarına da değişmeden ulaşmıştır.

Metindeki yapım eklerinin ve isim çekim eklerinin büyük bir kısmı Güney Azerbaycan Türkçesiyle uyumludur. Ancak kimi zaman bu eklerin bazı ses değişiklikleri sebebiyle İran'da günümüzde de konuşulan ve kimi araştırmalarda Azerbaycan Türkçesinin ağızları gibi değerlendirilen Kaşkay Türkçesi ya da Sungur Türkçesi ile benzerlikler gösterdiğini söylemek de mümkündür. Örneğin $\{+CI\}$ ekinin kullanımı Kaşkay Türkçesiyle, $\{+IU\}$, ilgi hâli eki $\{+nU\}$; yön gösterme hâli eki $\{+ArU\}$ gibi eklerinin kullanımları Sungur Türkçesiyle birebir uyuşmaktadır. Metinden tespit edilen bazı şekil bilgisi özellikleri ise hem Azerbaycan Türkçesinde hem de Kaşkay Türkçesi veya Sungur Türkçesinde tespit edilebilmektedir. Örneğin $\{-n\}$, $\{-mA\}$, $\{+Ad-\}$, $\{-mA-\}$ gibi eklerinin metindeki kullanımları Güney Azerbaycan Türkçesi, Kuzey Azerbaycan, Kaşkay Türkçesi ve Sungur Türkçesi ile aynı şekildedir. Bazı eklerin kullanımı ise bunların bir kısmında yer alırken bir kısmında yer almamaktadır. Örneğin; metindeki $\{+IA\}$ ekinin varyantlarından olan $+lu-$ ekinin kullanımı mukayese edilen varyantlardan sadece Güney Azerbaycan Türkçesi ve

Kaşkay Türkçesiyle, {+lAr} eki Güney Azerbaycan Türkçesi, Kuzey Azerbaycan Türkçesi ve Kaşkay Türkçesiyle, belirtme hâli eki {+nI} ise Güney Azerbaycan Türkçesi ve Sungur Türkçesiyle uyumluluk göstermektedir.

Yapım ekleri ve isim işletme ekleri hususunda Azerbaycan Türkçesinin konuşulduğu saha ile Türkiye Türkçesinin konuşulduğu sahayı birbirinden ayıran bazı kullanımların metinde yer aldığı görülmektedir. Örnek olarak, fiilden fiil yapma ekleri {-set-} ve {-(u)z-}, teklik 2. şahıs iyelik eki {+v}, çokluk 2. şahıs iyelik eki {+vUz}, ünlüyle biten kök ve gövdelerden sonra kullanılan belirtme hâli eki {+nI}, sadece tonlu şekilleriyle kullanılan bulunma ve çıkma hâli ekleri {+dA}, {+dAn}, vasıta hâli eki {+(y)InAn}, teklik 2. şahıs bildirme eki {+sAn} gibi metinde yer alan kullanımlar, günümüz Azerbaycan Türkçesi sahasında tespit edilebilirken Türkiye Türkçesinde bu kullanımlar mevcut değildir.

Önüne gelen kelimeye göre sıfat görevinde kullanılan "igid, yağşı, iymiş, hansı, hamı" gibi kelimeler Azerbaycan Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasındaki söz varlığı farklılıklarındandır ve bu kelimeler incelenen metni günümüz Azerbaycan Türkçesiyle ilişkilendirmek için önemli verilerdendir. Teklik 1. şahıs zamiri "men", dönüşlülük zamiri "öz", belirsizlik zamiri "hamısı" gibi zamirler de yine Azerbaycan Türkçesi ve Türkiye Türkçesi sahaları arasındaki söz varlığında görülen farklı kullanımlardandır. Bu örnekler Azerbaycan Türkçesinin kollarında sıklıkla kullanılırken Türkiye Türkçesinde kullanımları yoktur. Kullanıldıkları yere göre zarf olarak nitelendirilebilen "indi, dünen, asrağa, hermiş, irelü, yeyin, nece, neçe, handa" gibi kelimeler de yine günümüz Azerbaycan Türkçesi ve Türkiye Türkçesi arasındaki önemli söz varlığı farklılıklarındadır ve incelenen metni Azerbaycan Türkçesiyle ilişkilendirmek için önemli kayıtlardır.

Metinde tespit edilen fiil çekim ekleri de büyük oranda Azerbaycan Türkçesi sahasındaki kullanımlarla uyumludur. Örnek olarak, geniş zaman çekiminde kullanılan {-Ar} ekinin /l/, /n/ ve /r/ ile biten fiillere eklendiği zaman /ll/, /nn/ ve /rr/ şeklinde ünsüz çiftlerinin ortaya çıkması Güney Azerbaycan Türkçesi için karakteristik bir özelliktir. Öğrenilen geçmiş zaman çekiminde kullanım örnekleri olan {-Ub(dUr)} eki de Azerbaycan Türkçesi sahasını özellikle Türkiye Türkçesi sahasından ayıran önemli bir özelliktir. {-mAlU} ekinin gereklilik ile birlikte asli görevi olan sıfat-fiil görevine yönelik metinde birçok örnek vardır. Hatta bu ek

metindeki örneklerin tamamında sıfat-fiil görevindedir. İncelenen metin özelinde bu ekin 17. yüzyılda henüz gereklilik kipi için kullanılmadığını söylemek mümkündür. Azerbaycan Türkçesinin hem kuzey hem de güney kollarında bahsi geçen ek günümüzde de sıfat-fiil görevini sürdürmektedir. Buna ek olarak gereklilik çekiminde de kullanılmaktadır. Ekin sıfat-fiil görevindeki bu devamlılık da Azerbaycan Türkçesiyle Türkiye Türkçesi arasındaki farklılıklardandır.

Şekil bilgisi bölümünde eş zamanlı ve art zamanlı olarak mukayese edilen 55 ekin incelenen dil dönemlerindeki sayısal görünümü ise şöyledir:

ET	EOT	DKGN	KAT	GAT	KAŞT	SUNT
19	36	39	30	42	23	29

Tablo 7.1. Eklerin mukayese edilen dil dönemlerindeki sayısal görünümü.

Tablodan da anlaşıldığı üzere mukayese edilen 55 ekin 42’si Güney Azerbaycan Türkçesi’nde günümüzde de metinle aynı şekilde kullanılmaktadır. Bu yönüyle şekil bilgisi yönünden Anonim İsfahan Sözlüğü’nün Güney Azerbaycan Türkçesi ile yaklaşık %80 oranında benzerlik taşıdığı söylenebilir. Güney Azerbaycan Türkçesini sırasıyla Anonim İsfahan Sözlüğü ile aynı dönemin ve sahanın eserlerinden olan Dede Korkut’un Günbet Nüshası ve Anonim İsfahan Sözlüğü’nün hazırlandığı dönemin öncülü olan Eski Oğuz Türkçesi takip etmektedir.

Kelime grubu listeleri incelendiği zaman kısaltma grubundaki kullanımların Türkiye Türkçesindeki karşılıklarından farklı olduğu görülmektedir. Cümle şeklindeki madde başlarında ise “ki”li cümle örneklerinin fazlalığı dikkat çekicidir. Bu da Türkçenin İran sahasındaki kolları üzerindeki yoğun Farsça etkisinin dilsel karşılıklarından biridir.

Sözlüğün Türkçe sütunundaki söz varlığı bütün olarak ele alındığı zaman Anadolu ve Balkanlar’da kullanılan Türkçeden farklı bir görüntü ortaya çıkmaktadır. Elbette hem Azerbaycan Türkçesinde hem de Türkiye Türkçesinde ortak kullanılan yüzlerce kelime metinde yer almaktadır. Ancak günümüzde de bu iki lehçeyi

birbirinden ayıran Türkçe söz varlığı unsurlarının önemli bir kısmı metinde yer almaktadır. Bu gruba girebilecek bazı madde başları şu şekildedir³⁵:

açuğ, ahta, arhalığ, barmağ, biri gün, boyag, buğda, cilav, çuğul, çörek, daruğa, dırnağ, dünen, düzed-, egrimci, emcek, erük, etmek, gayır-, gayıt-, gızdırma, gızıl, giyev, görset-, götür-, güzgi, hamı, handa, hansı, irelü, iy, iy-, igid, igirmi, il, ilan, indi, it-, iti, iye, gatiğ, gırağ, gohum, gonağ, gurşağ, kimi, kişi, köynek, men, min-, minbaşı, neçe, neve, oğrı, oğşa-, oyağ, öz, özge, pişik, sağla-, san-, sırğa, sümük, tabşur-, tap-, tik-, toxu-, tök-, uca, ud-, ulduz, üz, üzük, yağşı, yalguz, yarağ, yay, yayağ, yaz, yer köki, yeriş, yoluğ-, yuğu, yügen, yügür-

Sözlük metninde yer alan bu kelimeler standart Türkiye Türkçesinde kullanıma sahip olmamalarına karşın Azerbaycan Türkçesi sahasında kullanılmaktadır. Anonim İsfahan Sözlüğü'nün hazırlandığı 17. yüzyılda Meninski tarafından da Osmanlı sahasındaki Türkçeyle ilgili geniş bir sözlük hazırlanmıştır (Tulum, 2011). Bu hacimli sözlükte yapılan tarama sonucunda yukarıda belirtilen kelimelerin birçoğunun 17. yüzyıl Osmanlı Türkçesinde de olmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu kelimeler 17. yüzyıl Osmanlı Türkçesinde ya da standart Türkiye Türkçesinde olmasa da Derleme Sözlüğü'nde (2019) yapılan taramalar sonucunda önemli bir kısmının Anadolu ağızlarında yaşadığı tespit edilebilmektedir. Bu noktada ortaya çıkan kayda değer durum ise bahsi geçen kelimelerin önemli bir kısmının Kars, Erzurum, Iğdır, Van, Bitlis, Bayburt, Ağrı, Elazığ, Urfa ve Diyarbakır gibi ağız özellikleri olarak Azerbaycan Türkçesi ve ağızlarıyla önemli ortaklıklar gösteren Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgesindeki illerin ağızlarından tespit edilmiş olmalarıdır. Bu durum da sözlükteki Türkçe verilerin Azerbaycan Türkçesi sahasıyla ilgili olduğunun önemli bir kanıtıdır.

Arapça ve Farsçadan alıntı kelimeler hususunda da Türkiye Türkçesinde kullanımları olmadığı hâlde günümüz Azerbaycan Türkçesinde kullanılan birçok kelime sözlükte yer almaktadır. Bunların bazıları ise şu şekildedir:

³⁵ Bu kısımda listelenen kelimelerden bazılarının Türkiye Türkçesinde kullanımları olsa da bu listeye dâhil edilmelerinin sebebi ses ya da anlam farklılığı taşıyor olmalarıdır. Örneğin “sümük” kelimesi Türkiye Türkçesinde de yaşayan bir kelime olmasına rağmen kelimenin AİS'teki anlamıyla Türkiye Türkçesindeki anlamı farklılık göstermektedir. Bu kelimenin Azerbaycan Türkçesinin güney ve kuzey kollarındaki anlamı ise AİS ile uyumluluk göstermektedir.

‘arağçîn, beled, dūzeh, gîlas, herçend, kent, mürebbā, neheng, paltar, pîne, tekye, tünd, vesme, zād

Özellikle İran sahasındaki Azerbaycan Türklerinin, Anadolu sahasındaki Türklere göre Farslarla daha yoğun bir ilişki içinde olmaları, alıntı kelimeler hususunda da kendini göstermektedir. Bu sözlüğün de İran sahasında hazırlandığı göz önünde tutulursa Anadolu sahasında kullanımı olmayan bazı alıntı kelimelerin sözlükteki Türkçe sütunda görülmesi doğal bir durum olarak değerlendirilmelidir.

Anonim İsfahan Sözlüğü'ndeki dikkate değer başka bir durum ise Farsça sütunda yer alan Türkçeden kopyalanmış unsurlardır. Türkçe-Farsça dil ilişkilerini inceleyen çalışmaların da sıklıkla üzerinde durduğu gibi kökleri binlerce yıl önceye giden bu dil ilişkisi neticesinde her iki dil de birbirlerinden farklı seviyelerde etkilenmiştir. Bu etkilerin bazı dönemlerde daha görünür bir hâl aldığı da ortadadır. Örneğin, Safevî Devleti döneminde ordu ve saray dilinin de Türkçe olmasıyla birlikte Farsçaya giren Türkçe kelimelerin sayısında önemli bir artış gerçekleşmiştir. Dönemin seyyahlarının da farklı farklı eserlerde belirttiği gibi Türkçe öğrenmek ve Türkçe konuşabilmek bahsi geçen dönemde devlet kademesinde önemli bir iş sahibi olmak için gerekli bir özellik olarak düşünülmektedir. Bu yüzden de Türkçenin popülaritesi 16. ve 17. yüzyıllarda İran coğrafyasında oldukça yüksektir. Sözlüğün hazırlandığı dönemin de 17. yüzyılın ortaları olması ve sözlükteki verilerin büyük oranda günlük hayata dair bir söz varlığı sunması, Farsça edebî eserlerde yer alan Türkçe alıntılardan daha fazlasını tespit etme imkânı sunmaktadır. Buna bağlı olarak Farsça sütunda Türkçeden Farsçaya geçtiği düşünülen onlarca kelime ya da ek tespit edilmiştir. Tespit edilen kelimeler ise sadece askerî ya da idari mahiyette olmayıp neredeyse günlük yaşamın her alanıyla ilgilidir. Tespit edilen kelimelerin tasnif edilmesi sonucunda "günlük hayat", "idari ve sivil meslek ve unvanlar", "askerî kavramlar ve unvanlar", "yemek kültürü", "giyim kuşam ve süslenme kültürü", "hayvanlar ve hayvancılık", "insan vücudu", "coğrafi kavramlar ve mekânlar", "akrabalık", "etnonimler" ve "sıfatlar" ve "zamir" şeklinde 12 alt başlık ortaya çıkmıştır. Dil ilişkilerinin çok eski tarihlere dayanmasından dolayı bu kelimelerden bazıları Safevîlerden daha önce Farsçaya girmiş kelimeler olmalıdır. Ancak "kızılbaş, yeñiçeri, kırçıbaşı" gibi bazı kelimelerin Safevîler döneminde Farsçaya girmiş olduğu kesindir.

Kelime alışverişinin yanı sıra Türkçenin {+çI} ve {+IXK} eklerinin de Farsçada birçok kelimeye kullanıldığı görülmektedir. Örneğin, Farsça “nefir” kelimesinin üzerine getirilen +çi ekiyle oluşturan “nefirçi” kelimesi Farsçada da kullanılmaktadır.

Anonim İsfahan Sözlüğü hakkında yapılan bu incelemenin ardından şu sonuçlara varılmıştır:

1- Anonim İsfahan Sözlüğü'ndeki Türkçe söz varlığı, geniş çerçevede Batı Türkçesine aittir. Daha dar çerçevede ise ses bilgisi, şekil bilgisi ve söz varlığı özellikleri doğrultusunda bu verilerin Batı Türkçesinin yazılı ilk dönemi olan Eski Oğuz Türkçesiyle günümüz Güney Azerbaycan Türkçesi arasında bir bağlantı oluşturduğunu söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra yine günümüzde İran'da konuşulan Kaşkay Türkçesi ve Sungur Türkçesiyle de kısmi benzerlikler mevcuttur. Ama bu iki lehçenin Güney Azerbaycan Türkçesiyle olan bağları göz önünde tutulursa metindeki Türkçe söz varlığının bugün Güney Azerbaycan Türkçesi ya da İran Azerbaycan Türkçesi gibi adlarla anılan Azerbaycan Türkçesi kolunun tarihsel verileri olduğunu söyleyebiliriz.

2- Batı Türkçesi, konuyla ilgili çalışmalarda birkaç farklı iç tasnifle incelenmiştir. Konuya art zamanlı yaklaşan Muharrem Ergin (2013: 15-16), Batı Türkçesini *Batı* ve *Doğu* olmak üzere iki kola ayırmış ve Anadolu ile Balkanlardaki kola Batı Türkçesinin Batı kolu, Azerbaycan sahasına ise Batı Türkçesinin Doğu kolu adını vermiştir. Eş zamanlı yaklaşıma ise Claus Schönig'in (1997: 264-268) tasnifi örnek verilebilir. Schönig de Batı Türkçesini *Batı* ve *Doğu* olmak üzere iki kola ayırmış, ancak Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesi bu tasnifte bir arada Batı kolunu oluşturmuştur. Schönig tasnifinde Batı Türkçesinin Doğu kolunun temsilcisi ise Türkmencedir. Bu tasnifler yöntem açısından farklılıklar gösterse de ikisinin de ortak tarafı Anadolu sahasındaki Türkçeyle, Azerbaycan sahasındaki Türkçeyi farklı birimler olarak görmeleridir.

Eski Oğuz Türkçesi dönemi bu iki birimin ortak yazı dili dönemi olsa da lehçeleşmenin tam olarak ne zaman gerçekleştiği konusu tartışmalıdır³⁶. Bu noktada

³⁶ Konuyla ilgili farklı görüşler için bk.: (Seyhan Alışık, 2002: 366-368; Ercilasun, 2009: 430; Korkmaz, 2013: 179).

Azerbaycan edebiyatının tarihi ve sınırlarıyla ilgili bilgilerden de istifade etmek gerekmektedir. Azerbaycan edebiyatının başlangıcı ve önemli temsilcileri konusunda bazı isimler öne çıkmaktadır. Bunların kronolojik sırası şöyledir:

1. Hasanoğlu / 13. yüzyıl sonları (Akpınar, 1994: 20),
2. Kadı Burhaneddin-Nesimî / 14.-15. yüzyıl (Akpınar, 1994: 20-23),
3. Hatayî-Fuzulî / 16. yüzyıl (Akpınar, 1994: 26),
4. Vidadî-Vakıf / 18. yüzyıl (Akpınar, 1994: 32-33),
5. Mirza Feteli Ahundzade / 19. yüzyıl (Akpınar, 1994: 50-55).

Azerbaycan edebiyatı dairesinde ele alınan bu isimlerin eserlerine yansıyan dil kullanımlarının Anadolu sahasındaki yazı dilinden ne ölçüde farklılaştığı ise tartışma konusudur. Yazı dili, muhafazakâr bir yapı gösterdiği için dildeki gelişmelerin aynı hızla yazıya taşınması mümkün değildir. Bu yüzden de özellikle edebî eserlere yansıyan yazı dili kullanımının dönemin konuşma dilini tam olarak yansıttığı söylenemez. Türk lehçeleri için bu değişmelerin ve gelişmelerin en rahat izlenebileceği eserler, Türkçenin genellikle Latin harfleriyle yazıya aktarıldığı ve "çeviri yazılı metinler" olarak adlandırılan kaynaklardır (Kartallıoğlu, 2017: 20-23).

Bunların yanı sıra Arap harfleriyle yazılmış Türkçe eserlerde de ağız ya da lehçe özelliklerini tespit edebilmek mümkündür. Hayati Develi (2008) ve Mehmet Dursun Erdem (2010) tarafından Eski Oğuz Türkçesi metinleri yansıttıkları ağız özellikleri bakımından incelenmiştir. Bu çalışmalarda yer verilen bazı ağız gruplarının Azerbaycan Türkçesinin öncülü olarak değerlendirilmeleri mümkündür (Develi, 2008: 225-226). Yani, Eski Oğuz Türkçesi döneminde de Azerbaycan Türkçesi özellikleri taşıyan bazı eserler olsa da bunları henüz ayrı bir lehçenin ürünü olarak değil ağız farklılıklarının yazı diline taşındığı eserler olarak değerlendirmek gerekir. Örneğin, Azerbaycan edebiyatıyla ilişkilendirilen isimlerden Kadı Burhaneddin'in dili hakkında Develi (2004) tarafından hazırlanmış çalışmada Kadı Burhaneddin'in dilinin Anadolu'daki yazı diliyle daha fazla uyumlu olduğuna dikkat çekilmiştir. Bu hususta üzerinde durulan bir başka önemli eser ise Dede Kokut Kitabı'dır. Dede Korkut Kitabı'nda ise Azerbaycan Türkçesine ait özelliklerin baskın bir görünüme sahip olması söz konusudur (Ergin, 1991: 349-356).

Azerbaycan Türkçesine ait özellikler, Hatayî ve Fuzulî döneminde belirginleşmeye ve yerleşmeye başlamıştır. Mustafa Karataş'ın (2010) konuyla ilgili çalışmasında Fuzulî'nin dili bu bakımdan incelenmiştir ve Fuzulî'nin dilinde Azerbaycan Türkçesine ait unsurların görünür düzeyde fazla olduğu tespit edilmiştir. Elbette 16. yüzyılın başlarında Safevî Devleti'nin kurulmasıyla birlikte bu iki sahadaki yazı dilinin iki ayrı lehçe olması süreci de hızlanmıştır. Bu yüzden Safevîler öncesi dönemdeki Azerbaycan edebiyatına ait olduğu belirtilen isim ve eserlerin dil özellikleri yönünden Eski Oğuz Türkçesi dairesinde ele alınmaları gerekir. Ancak Safevîlerle birlikte ortaya çıkan yeni siyasi ve kültürel ortam buradaki dili de şekillendirmiş ve ağız özelliği mertebesinde olan bazı özellikler artık karakteristik Azerbaycan Türkçesi özelliği olmaya başlamıştır. Her yönüyle rakip iki devlet konumunun pekişmesiyle birlikte dilde *körleşme* ve *koyulaşma* (Dilaçar, 1957) olarak ifade edilen gelişme süreçleri de daha hızlı ilerlemiştir.

Anonim İsfahan Sözlüğü ise bu noktada oldukça önemli veriler sunmaktadır. Yukarıda da detaylı bir şekilde incelendiği üzere sözlükteki Türkçe söz varlığından hareketle ortaya konulan ses bilgisi, şekil bilgisi ve söz varlığı özellikleri, günümüzde Azerbaycan Türkçesi ve Türkiye Türkçesini farklı lehçeler olarak ele alınmalarını gerektiren özelliklerle neredeyse birebir ortaktır. Bu sözlüğün büyük oranda günlük dil verilerinden oluşması ve yazan kişinin muhtemelen eğitim düzeyinin yüksek olmamasına bağlı olarak standart yazı diline göre değil sesleri mümkün olduğunca göstermeye yönelik bir yazı stilini benimsemesi bu konuda yorum yapmayı kolaylaştırmaktadır. Yani Türkçe sütunu hazırlayan kişi, dolaylı olarak Azerbaycan Türkçesinin tarihî dönemiyle ilgili oldukça değerli bilgilerin ortaya çıkmasına ya da eldeki bilgilerin sağlamasının yapılmasına yardımcı olmuştur.

Anonim İsfahan Sözlüğü'ndeki Türkçe söz varlığının incelenmesi sonucunda tespit edilebilen ses bilgisi, şekil bilgisi ve söz varlığı özellikleri göz önünde tutulduğunda 17. yüzyılın ortalarında Azerbaycan Türkçesinin konuşma dili olarak, Anadolu ve Balkanlar'daki Türkçe kolundan kesin olarak ayrıldığını ve lehçeleşmenin tamamlanmış olduğunu söylemek mümkündür.

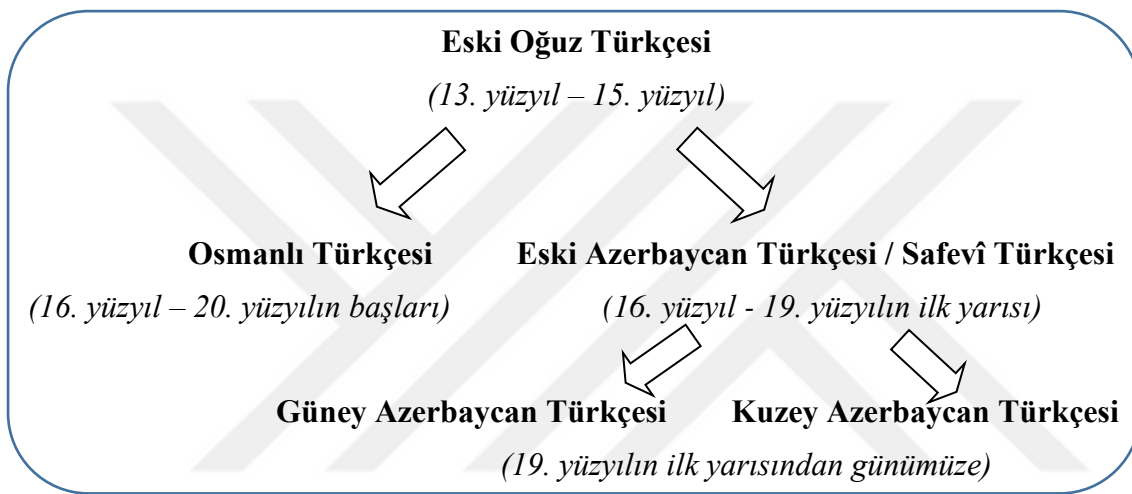
3- Azerbaycan ve Azerbaycan Türkçesi için güney ve kuzey tabirlerinin kullanımı 1828'de imzalanan Türkmençay Antlaşması sonrasında gelişmiştir³⁷. Bu sözlüğün 17. yüzyılda İsfahan'da hazırlandığı göz önünde tutulursa henüz o dönemde bahsi geçen bölgede konuşulan Türkçeden Güney Azerbaycan Türkçesi olarak söz etmek anakronizme sebep olacaktır. Safevîlerin hem soydaşları hem de rakipleri olan batı komşusu Osmanlı Devleti'nin dili günümüzde *Osmanlı Türkçesi*, doğu komşuları Türkistan'daki Özbek Türklerinin ve Afganistan'dan Hindistan'a uzanan hattaki Babürlülerin dili ise günümüzde *Çağatay Türkçesi* olarak adlandırılmaktadır. Safevî Devleti'nin başta din olmak üzere birçok konuda bu devletlerle olan farklılığı, kullanılan dilde de kendini göstermiştir. Safevîler döneminde Türkçe eserler kaleme alan birçok şair ve yazar olsa da Türkçenin edebî eserlerdeki kullanımı Osmanlı ve Çağatay sahalarındaki kadar standartlaşmamıştır. Bunda bölgedeki siyasi çekişmelerin ve 1600'lü yıllardan itibaren giderek artan Fars kültürünün ve Farsça kullanımının da etkisi vardır. Ancak yine de eldeki verilerden hareketle bu sahada Osmanlı Türkçesinden ve Çağatay Türkçesinden farklı bir dairenin gelişmeye başladığı da açıktır. Yani, Azerbaycan Türkçesi özellikleri Safevîler dönemiyle birlikte ağız özelliği olmaktan çıkıp lehçeleşme yoluna girmiştir. Anonim İsfahan Sözlüğü özelinde de bu lehçeleşmenin 17. yüzyılın ortalarında tamamlandığı görülmektedir.

Azerbaycan Türkçesinin Safevî Devleti'yle başlayan süreci bu sebeplerden dolayı Eski Oğuz Türkçesi dairesinden yeni bir çizgiye geçiş dönemidir ve bu dönemi karşılayacak bir terime de ihtiyaç vardır. Bu dönem için *Eski Azerbaycan Türkçesi* ya da *Safevî Türkçesi* tabirlerinden birinin kullanılması gerektiği düşüncesindeyiz. Safevîlerin hâkimiyeti 1736'da son bulmuş olsa da 1500'lü yılların başından itibaren 230 seneden fazla bir sürede bu coğrafyada konuşulan ve yazılan dilin Safevîler hâkimiyetinin bitmesiyle ortadan kalkamayacağı da ortadadır. Daha sonraki Afşarlar döneminin tamamında ve Kaçarlar döneminin bir kısmında da bu dil kullanımının devam ettiği kabul edilebilir. 1828'te Kuzey ve Güney Azerbaycan olarak nitelendirilen ayrılma sonrasında Azerbaycan Türkçesi farklı siyasi oluşumların içinde yaşamını sürdürmeye başlamıştır. Bunun neticesinde de Eski Azerbaycan Türkçesi ya da Safevî Türkçesi olarak adlandırılmasını teklif ettiğimiz dönem iki kola ayrılarak

³⁷ Türkmençay Antlaşması'nın içeriği ve bu antlaşmanın bölgeye ve Azerbaycan Türklüğüne etkisi için bk.: (Yeşilot, 2008: 187-199).

Güney Azerbaycan Türkçesi ve Kuzey Azerbaycan Türkçesi şeklinde devam etmiştir. Bu ayrımın en net görüldüğü dil düzlemleri ise *söz varlığı* ve *söz dizimi* olmuştur. Bu ayrılmanın ardından Kuzey Azerbaycan Türkçesi, Rusça ve Batı dilleri kökenli birçok yeni kelimeyle ve Rusçaya ait söz dizimi yapılarıyla tanışmışken Güney Azerbaycan Türkçesinde Farsça söz varlığı ve Farsça söz dizimi etkisi artarak devam etmiştir³⁸.

Bu değerlendirmelerimizin sonucunda Azerbaycan Türkçesinin Batı Türkçesi içindeki tarihî gelişim çizgisiyle ilgili önerimizi genel hatlarıyla şu şekilde ifade edebiliriz:

Şekil 7.1. Azerbaycan Türkçesinin Batı Türkçesi içindeki tarihî gelişim şeması

Yukarıdaki şemadan da anlaşıldığı üzere 15. yüzyılın sonlarına kadar devam eden Eski Oğuz Türkçesi, daha sonra iki kola ayrılmıştır. Azerbaycan Türkçesinin Anadolu ve Balkanlardaki Türkçeyle arasındaki ses bilgisi, şekil bilgisi ve söz varlığı farklılıkları da bu dönemden itibaren belirginleşmeye ve yerleşikleşmeye başlamıştır. Bu gelişim çizgisine göre Anonim İsfahan Sözlüğü'nün Türkçe sütununda yer alan söz varlığı, *Eski Azerbaycan Türkçesi* ya da *Safevî Türkçesi* olarak adlandırılmasını önerdiğimiz dönemin dil verileridir.

³⁸ Kuzey Azerbaycan Türkçesine Rusça ve Batı dillerinin, Güney Azerbaycan Türkçesine ise Farsçanın etkileri hakkında bilgi için bk.: (Baldane, 2021).

KAYNAKLAR

- (CIP I-II) *A Chronicle of the Carmelites in Persia I-II* (1939). Ed.: Herbert Chick, Londra: Eyre & Spottiswoode
- A Comprehensive Persian-English Dictionary* (2005). Haz.: F. Steingass, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Abbasov, Y. (2008). *Azerbaycan-Rus-İngilis-Türk-Fars-Alman-Fransız-İspan-İtalyan-Ereb-Çin-Hind-Gürcü-Ermeni Dillerinde Danışık Kitabçası*, Bakü: Müellim Neşriyyatı.
- Acar, S. (2012). “Kızılbaş Türk Don Juan’ın Avrupa Sefareti”, *Belleten (Türk Tarih Kurumu)*, 76 (276), 479-502.
- Ağasıoğlu, F. (2014). *Doqquz Bitik - Azerbaycan Türklerinin İslamaqeder Tarihi (II. Bitik - Tarixi Coğrafiya)*, Bakü: Ağrıdağ Neşriyyatı.
- Akar, A. (2018). *Oğuzların Dili (Eski Anadolu Türkçesine Giriş)*, İstanbul: Ötüken.
- Akın, B. (2020). *Kızılbaş Oğuzlar ve Şah İsmail’in Anayurdu Diyarbakır*, İstanbul: Kitabevi.
- Akpınar, Y. (1994). *Azerî Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Alibekiroğlu, S. (2018). “Türkiye Türkçesinde Yarı Yardımcı Fiiller”, *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 6 (15), 1140-1147.
- Argunşah, M; Güner, G. (2015). *Codex Cumanicus*, İstanbul: Kesit Yayınları.
- Argunşah, M. (2017). “Codex Cumanicus’un Türk Sözlükçülüğündeki Yeri”, *Geçmişten Geleceğe Türk Sözlükçülüğü (Elginkan Vakfı 3. Türk Dili ve Edebiyatı Kurultayı Bildirileri)*, Ed.: Şükrü Halûk Akalın, Tuğba Poçan, İstanbul: Elginkan Vakfı, 35-46.
- Ataizi, D. E. (2017). *Kaşkay Türklerinin Dili*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ateş, A.; Tarzi, A. (1971). *Farsça Grameri*, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi
- Atıcı, A. (2013). *Sungur Türkçesi*, Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Atıcı, A. (2018). “İran Türk Değişiklerindeki var / yok +iyelik Yapısı Üzerine Eş Zamanlı Bir İnceleme”, *Türkbilig*, 35, 165-180.
- Aydoğmuşoğlu, C. (2012). “Şah Abbas Devrinde (1587-1629) İran’da Ticarî Hayat”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 48, 365-386.
- Aydoğmuşoğlu, C. (2013). “Safevî Çağına Ait Üç Türkçe Mektup ve Değerlendirilmesi”, *AÜ DTCF Dergisi*, 53 (2), 411-420.
- Aydoğmuşoğlu, C. (2017). *Safevi Devleti Tarihi*, Ankara: Gece Kitaplığı.
- Aydoğmuşoğlu, C. (2018). *Safeviye Tarikatı*, Ankara: Tün Kitap.
- Azerbaycan Dialektoloji Lügati – I. Cilt (A-L)* (1999). Red.: M. Ş. Şireliyev, M. İ. İslamov, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Azerbaycan Dialektoloji Lügati – II. Cilt (M-Z)* (2003). Red.: M. Ş. Şireliyev, M. İ. İslamov, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Azerbaycan Dilinin İzahlı Lügati (I-II-III-IV)* (2006). Haz.: Eliheyder Orucov, Behruz Abdullayev, Nergiz Rehimzade, Red.: Ağamusa Ahundov, Bakü: Şerq-Qerb.
- Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü (I-II-III)* (2018). Haz.: Seyfettin Altaylı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Azeri Türkçesi Dil Kılavuzu (Güney Azeri Sahası Derleme Sözlüğü)* (1992). Haz.: Recep Albayrak Hacaloğlu, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Bademci, A. (2018). *İran'da Türklerin Bin Yılı (Siyâsi ve Soyal Târih)*, İstanbul: Yeditepe.
- Baharlı, İ. (2021). *Şah'ın Bahçesinde (Şah İsmail Öncesi ve Sonrası Kızılbaşlık)*, İstanbul: Kitabevi.
- Baldane, O. (2021). "Azerbaycan Türkçesindeki Bazı Oğuzca Dışı Unsurlar Üzerine", *IX. Uluslararası Türk Dili Kurultayı (Bilge Tonyukuk Anısına)*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 407-423.
- Banguoğlu, T. (2011). *Türkçenin Grameri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Barbaro, J. (2016). *Anadolu'ya ve İran'a Seyahat*, Tercüme ve Notlar: Tufan Gündüz, İstanbul: Yeditepe.
- Bastiaensen, M. (1973-74). "La Persia Safavide Vista da un Lessicografo Europeo: Presentazione del Gazophylacium", *Rivista Degli Studi Orientali*, 48 (1/2/3/4), 175-203.
- Behrâmnejâd, M. (2019). *Karakoyunlular Akkoyunlular (İran ve Anadolu'da Türkmen Hanedanları)*, Tercüme ve Notlar: Serdar Gündoğdu, Ali İçer, İstanbul: Kronik Kitap.
- Bilgin, H. (2019). *Lügat-i Remzi (Sözlükbilimsel İnceleme-Metin)*, Doktora Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Bodrogligeti, A. (1968a). "On The Turkish Vocabulary of The Isfahan Anonymous", *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*, 21(1), 15-43.
- Bodrogligeti, A. (1968b). "Lexical Features of a 17th Century Azery Glossary", *Amerikan Doğu Kurumu'nun 178. Kongresinde Sunulmuş Bildiri Metni*, Berkeley.
- Bosnalı, S. (2012). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde İran'ın Etnik ve Dilsel Coğrafyası", *Doğumunun 400. Yılında Evliya Çelebi Sempozyumu Bildirileri*, İstanbul: Gelişim Üniversitesi Yayınları, 99-118.
- Burhân-ı Katı (Mütercim Âsım Efendi)* (2009). Haz.: Mürsel Öztürk, Derya Örs, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Can, B. (2017). "17. Yüzyılda Yazılmış Bir Apokrif Kitap Peder Gabirel'in Dâstân-ı Cudit-i Dul Arvad'ı", *XII. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri Kitabı*, Ankara: Bilkent Üniversitesi, 234-242.
- Ceritoğlu, M. (2022). "İyelik 3. Kişi Ekinin +s(I)n Yapısında Olduğu İddiasının İspatı İçin Getirilen Cümlelerdeki Kanıtlar Üzerine", *Prof. Dr. Recep Toparlı Armağanı*, Ed.: Mustafa Argunşah, Hanifi Vural, İstanbul: Kesit Yayınları, 123-134.

- Chardin, J. (2014). *Chardin Seyahatnamesi (İstanbul, Osmanlı Toprakları, Gürcistan, Ermenistan, İran / 1671-1673)*, Editör: Stefanos Yerasimos, Çev.: Ayşe Meral, İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Çelenk, M. (2021). "Safevî İlmi Geleneğinin İnşası ve İran'ın Şiileşmesi", *Safeviler (Kültür-Diplomasi-Toplum)*, Ed.: Mehmet Dağlar, İstanbul: Kitabevi, 83-114.
- Çelik, M. (1997). *Kaşkay Türkçesi (Giriş-İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Doktora Tezi, İönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Çetin, A.; Dilek, K. (2017). *Safevi Tarihi (Safevi Tarihinin Kaynakları)*, Ankara: İraniyat Yayınları.
- Çınarcı, M. N. (2015). "Safevi Sarayında Türkçe Yazan Bir Şehzâde İbrahim Mîrzâ (Câhî)", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 19(3), 161-196.
- Dankoff, R. (2004). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi Okuma Sözlüğü*, Çev.: Semih Tezcan, İstanbul: Türk Dilleri Araştırma Dizisi.
- Derleme Sözlüğü I-VI* (2019). Haz.: Ömer Asım Aksoy vd., 4. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Develi, H. (2004). "Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre XVII. Yüzyıl Azerbaycan-Türkmen Ağzı". *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri – I*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 767-786.
- Develi, H. (2004). "Kadı Burhaneddin'in Dili Azerbaycan Türkçesi Midir?", *I. Kırşehir Kültür Araştırmaları Bilgi Şöleni (8-10 Ekim 2003) Bildirileri*, Yay. Haz. Ahmet Günşen, Kırşehir: G. Ü Kırşehir Eğitim Fakültesi Yayınları, 133-143.
- Develi, H. (2008). "Eski Türkiye Türkçesi Ağızlarının Sınıflandırılması", *Turkish Studies*, 3(3), 212-230.
- Dilaçar, A. (1957). "Türk Lehçelerinin Meydana Gelişinde Genel Temayüllerin Koyulaşması ve Körlenmesi", *TDAY-Belleten*, 5, 83-93.
- (DLT) *Divânu Lugâti't-Türk* (2014). Yay. Haz.: Ahmet Bican Ercilasun, Ziyat Akkoyunlu, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Dizionario Globale (İtalyanca-Türkçe / Türkçe-İtalyanca)* (2016). Haz.: Selin Aktaş Üstün, Ankara: Engin Yayınevi.
- Doerfer, G. (1963; 1965; 1967; 1975). *Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen I-IV*, Wiesbaden: Franz Steiner Verlag GMBH.
- Doerfer, G. (1969). "İran'daki Türk Dilleri". *TDAY-Belleten*, 17, 1-11.
- Doğan, T. (2010a). "İran Türk Ağızlarında Eski Oğuz Türkçesinin Kalıntılarına Dair Notlar", *Turkish Studies*, 5(3), 1113-1124.
- Doğan, T. (2010b). *Urmiye Ağızları*, Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Doktor Fahreddin Şevket (2017). *Îrân*, Haz.: Derya Örs, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Durmuş, İ. (2015). *İskitler*, Ankara: Akçağ Yayınları.

- Efendiye, O. (2018). *Azerbaycan Safevî Devleti (16. Yüzyıl)*, Çev.: Ali Asker, İstanbul: Teas Press.
- Eker, S. (2008-09). “Türk-İran Dil İlişkilerinde Divânü Lügâti’t-Türk’ün Tanıklığı”, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 39, 70-85.
- Eker, S. (2009). “Divanü Lugâti’t-Türk ve İran Dillerinden Kopyalar Üzerine I”, *International Journal of Central Asian Studies*, 13, 233-283.
- Eker, S. (2010). “Orhon Yazıtları: İran Dilleri İle İlk Temaslar ve Benzer Birkaç Öge Üzerine”. *III. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu-Bildiriler Kitabı – I. Cilt*, Ed.: Ülkü Çelik Şavk, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi, 321-332.
- Eminoğlu, E. (2010). *Türk Dilinin Sözlükleri ve Sözlükçülük Kaynakçası*, Sivas: Asitan Yayıncılık
- Eraslan, K. (2012). *Eski Uygur Türkçesi Grameri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ercilasun, A. B. (2009). *Türk Dili Tarihi (Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla)*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ercilasun, A. B. (2016). *Türk Kağanlığı ve Türk Bengü Taşları*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Erdal, M. (1991). *Old Turkic Word Formatin – Vol I-II*, Wiesbaden: Otto Harrassowitz.
- Erdal, M. (2004a). Türkçenin Hurrice İle Paylaştığı Ayrıntılar”, *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri- I*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 929-938.
- Erdal, M. (2004b). *A Grammar of Old Turkic*, Leiden: Brill.
- Erdem, M. D. (2010). “Eski Türkiye Türkçesi Ağızları Üzerine”, *Türk Dilleri Araştırmaları*, 20, 113-138.
- Erdoğan, E. (2019). *Safevi Devleti'nin Askerî Teşkilatı*, İstanbul: Yeditepe.
- Ergin, M. (1971). *Azeri Türkçesi*, İstanbul: İÜ Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Ergin, M. (1991). *Dede Korkut Kitabı-II (İndeks-Gramer)*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ergin, M. (2013). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak.
- (EÇS) Evliya Çelebi Seyahatnamesi-IV. Kitap (I-II. Cilt) (2012). Haz.: Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Farsça-Türkçe Sözlük* (2008). Haz.: Mehmet Kanar, İstanbul: Say Yayınları.
- Fono İtalyanca Standart Sözlük* (2003). Haz.: Birsan Çankaya, Renato Luciano, Seval Barlas, İstanbul: Fono Yayınları.
- Fooladi-Panah, A.; Moosavi, J. (2020). "Missionary Activities of Carmelites under Coverage of Medical Services in Safavid Period", *Res His Med*, 9 (1), 35-42.
- Furugi, M. A. (2020). *İran Tarihi*, Çev.: Ömer Halis Bıyıktay, Yay. Haz.: Saadettin Yağmur Gömeç, Ankara: Berikan Yayınevi.

- Genceyi, T. (2020). "İsfahan'daki Safevi Sarayında Türkçenin Konumu", Çev.: Umut Başar, *Türk Dünyası Araştırmaları*, 126 (249), 295-306.
- Golden, P. B. (2012). *Türk Halkları Tarihine Giriş*, Çev.: Osman Karatay, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Gökdağ, B. A. (2013). "İran Türkleri", *Yeni Türkiye*, 53, 1-11.
- Gökdağ, B. A.; Doğan, T. (2016). *İran'da Türkler ve Türkçe*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Gölpınarlı, A. (1977). "Kızılbaş", *MEB İslâm Ansiklopedisi – 6. Cilt*, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 789-795.
- Gülsevin, G. (1998). "Köktürk Bengü Taşlarındaki Oğuzca Belirtiler", *Kardeş Ağızlar*, 7, 12-18.
- Gülsevin, G. (2011). *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, Ankara: Türk Dil Kurum Yayınları.
- Gülten, S. (2020). *Türklerin Hz. Ali'si (Destanlar, Efsaneler, Menkıbeler)*, İstanbul: Yeditepe.
- Gündüz, T. (2015). "Münşî İskender Bey'e Göre XVII. Yüzyılda İran Sahasında Türkler, Türkmenler ve Kızılbaşlar", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 22, 121-132.
- Gündüz, T. (2021). *Kızılbaşlar, Osmanlılar, Safeviler*, İstanbul: Yeditepe.
- Heyderli, G. (2016). "Safevi İmparatorluğu'nda Avrupalı Güçlerin Ajanları Katolik Misyonerler", *Yeni Türkiye (Orta Doğu Özel Sayısı - IV)*, 85, 148-157.
- Hinz, W. (1992). *Uzun Hasan ve Şeyh Cüneyd (XV. Yüzyılda İran'ın Millî Bir Devlet Hâline Yükselişi)*, Çev.: Tevfik Bıyıklıoğlu, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- https://digi.vatlib.it/view/MSS_Borg.pers.14 (Erişim Tarihi: Çalışma boyunca farklı tarihlerde yararlanılmıştır.)
- <https://translate.google.com> (Erişim Tarihi: Çalışma boyunca farklı tarihlerde yararlanılmıştır.)
- Hüseyinli, Z. (2015). "Türkçeden Farsçaya Geçmiş Kelimeler (Safeviler Dönemi), *Oğuzlar (Dilleri, Tarihleri ve Kültürleri) - 5. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu*, Ed.: Tufan Gündüz, Mikail Cengiz, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, 721-728.
- Hüseynova, Z. (2011). "Turkish Language in Iran", *Khazar Journal of Humanities and Social Sciences*, 14(2), 42-52.
- (İDJ) *İlişkiler - Bir Şiî / Katolik Oruç Bey Bayat / İranlı Don Juan* (2014). Tercüme ve Notlar: Tufan Gündüz, İstanbul: Yeditepe.
- İrşadiferd, A. (2000). *Ferheng-i Vâjegah-ı Türki Der Zebân ve Edebiyyât-i Fârsî*, Erdebil: İntişârât-ı Bâğ-ı Endîşe.
- İsmailov, M. (2014). *İlk Çağlardan XX. Yüzyıl Başlarında Kadar Azerbaycan Tarihi*, Çev.: Vefa Kurban, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- İtalyanca Türkçe Sözlük* (1989). Haz. Luigi Bonelli, İstanbul: ABC Kitabevi.

- Jackson, H. (2016). *Sözlükbilime Giriş*, Çev.: Mehmet Gürlek-Ellen Patat, İstanbul: Kesit Yayınları.
- Javanshir, B. (2015). “Fars Dili’nin Oluşumunda Türkçenin Etkisi”, *XI. Milli Türkoloji Kongresi Bildiri Kitabı – Cilt I*, Yay. Haz.: A. Azmi Bilgin, İstanbul: İBB Kültür Daire Başkanlığı, 117-144.
- Johanson, L. (2014). *Türkçe Dil İlişkilerinde Yapısal Etkenler*, Çev.: Nurettin Demir, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kafkasyalı, A. (2011). *İran Coğrafyasında Türkler*, İstanbul: Bilgeoğuz.
- Kanar, M. (2017). *Çözümlü Farsça Metinler (Dilbilgisi Bölümü Dahil)*, İstanbul: Say Yayınları.
- Karaağaç, G. (2008). *Türkçe Verintiler Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karaağaç, G. (2012). *Türkçenin Dil Bilgisi*, Ankara: Akçağ Yayınlar.
- Karahan, L. (2009). *Türkçede Söz Dizimi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karataş, M. (2010). “Azerbaycan Türkçesinin Fuzûlî’deki İzleri”, *Turkish Studies*, 5(1), 525-555.
- (KTLG) *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Grameri – I (Fül-Basit Çekim)* (2013). Redaktörler: Ahmet Bican Ercilasun, Leylâ Karahan, M. Fatih Kirişcioğlu, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü – I (Kılavuz Kitap)* (1991). Komisyon Başkanı: Ahmet Bican Ercilasun, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kartallıoğlu, Y. (2017). *Osmanlı Konuşma Dili*, İstanbul: Kesit Yayınları.
- Kazımov, G. (2010). *Müasir Azerbaycan Dili -Morfologiya-*, Bakü: Elm ve Tehsil.
- (KT) *Kızılbaşlar Tarihi – Tarih-i Kızılbaşan* (2019). Tercüme ve Notlar: Tufan Gündüz, İstanbul: Yeditepe.
- Kızılözen, C. (2019). *Farsçada Türkçenin En Eski İzleri*, Ankara: Akçağ
- Koca, S. (2018). *Tarihî Türk Lehçelerinde Klitikler (8-15. Yüzyıl)*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Korkmaz, Z. (1974). “Eski Türkçedeki Oğuzca Belirtiler”, *Türkoloji Dergisi*, 6(1), 15-30.
- Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri-Şekil Bilgisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2013). *Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Köprülü, M. F. (1942). “Yeni Farisîde Türk Unsurları”, *Türkiyat Mecmuası*, 7, 1-16.
- Lee, S. N. (1996). *A Grammar of Iranian Azerbaijani*, Doktora Tezi, University of Sussex, Brighton.
- Lockhart, L. (2006). "European Contacts with Persia, 1350-1736", *The Cambridge History of Iran - Vol. 6 (The Timurid and Safavid Periods)*, Ed.: Peter Jackson, Laurence Lockhart, Cambridge: Cambridge University Press, 373-411.

- Matthee, R. (2012). "Safavid Iran through the Eyes of European Travelers", *Harvard Library Bulletin*, 23 (1-2), 10-24.
- Minorsky, V. (1943). *Tadhkirat Al-Muluk (A Manual of Safavid Administration)*, Cambridge: W. Heffer & Sons.
- Moheg *Türkçe-Farsça Sözlük* (2005). Haz.: Kadir Golkarian (Güldiken), İstanbul: Alfa Yayınları.
- Musaoğlu, M. (2010). *Kemal Abdulla'nın Eserleri Türkiye Türkçesinde*, Ankara: Kültür Ajans Yayınları.
- Naki, E. (2019). "Osmanlılara Karşı İttifak Arayışları: Safevî Elçisi Hüseyin Ali Bey'in Avrupa Temasları (1599-1602)", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, 27, 193-208.
- Newman, A. J. (2006). *Safavid Iran (Rebirth of a Persian Empire)*, London-New York: I.B. Tauris.
- Ocak, A. Y. (2000). "Babaîler İsyanından Kızılbaşlığa: Anadolu'da İslam Heterodoksisinin Doğuş ve Gelişim Tarihine Kısa Bir Bakış", *Belleten (Türk Tarih Kurumu)*, 64(239), 129-160.
- Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat* (2007). Haz: Ferit Devellioğlu, Ankara: Aydın Kitabevi.
- Öner, M. (2011). "Türkçede Edatlı (Sentaktik) İsim Çekimi", *Türkçe Yazıları*, İstanbul: Kesit Yayınları, 31-38.
- Öz, Y. (2016). *Tarih Boyunca Farsça-Türkçe Sözlükler*, Ankara: Türk Dili Kurumu Yayınları.
- Özkan, N. (2001). *Yeni Başlayanlar İçin İtalyanca*, İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Özkan, N. (2002). *Türk Dilinin Yurtları*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özkan, N. (2006). "Pietro Della Valle, Osmanlı Topraklarında Bir İtalyan Gezgin (Onyedinci Yüzyıla Ait Bir Not Defterinin İncelenmesi)", *AÜ DTCF Dergisi*, 46 (1), 1-16.
- Özkan, N.; Speelman, R.; Çiçekler M. (2011). *Osmanlı Topraklarında Bir İtalyan Gezgin – Pitro Della Valle'nin Çalışma Defteri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Öztekten, Ö. (2018). "Eski Anadolu Türkçesi Yazı Dili Midir?", *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 11(24), 260-266.
- Perry, J. (1996). "Persian in the Safavid Period: Sketch for an Etat de Langue" In *Pembroke Papers*, 4, 269-283.
- Perry, J. (2001). "The Historical Role of Turkish In Relation to Persian of Iran", *Iran & The Caucasus*, 5, 193-200.
- Petruşevskiy, İ. P. (2021). "Orta Çağ'da İran", *İran Tarihi (En Eski Çağlardan Yirminci Yüzyıla)*, Ed.: Mihail Sergeyeviç İvanov, Çev.: Hasan Demiroğlu, İstanbul: Selenge Yayınları, 141-216.
- Quinn, S. (2020). *Şah Abbas (İran'ı Yeniden Şekillendiren Hükümdar)*, Çev.: Zeliha Yılmaz, İstanbul: VakıfBank Kültür Yayınları.

- Resulzade, M. E. (1993). *İran Türkleri (Türk Yurdu ve Şebilürreşad'daki Yazıları)*, Haz.: Yavuz Akpınar, İrfan Murat Yıldırım, Sabahattin Çağın, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Roemer, H. R. (2006). "The Safavid Period", *The Cambridge History of Iran - Vol. 6 (The Timurid and Safavid Periods)*, Ed.: Peter Jackson, Laurence Lockhart, Cambridge: Cambridge University Press, 189-350.
- Rossi, E. (1948). *Elenco dei Manoscritti Persiani della Biblioteca Vaticana*. Vatikan: Biblioteca Apostolica Vaticana.
- Roy, O. (2018). *Yeni Orta Asya ya da Ulusların İmal Edilişi*, Çev.: Mehmet Morali, İstanbul: Metis.
- Rumlu, H. (2017). *Safevî Şahı II. İsmail (Kahkaka Kalesi'nin 20 Yıllık Mahpusu)*, Yay. Haz.: Hasan Asadi, Şefaattin Deniz, İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Sarıkaya, M. (1998). *Güney Azerbaycan Türkçesi (Fonetik-Morfoloji-Sentaks)*, Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Sarıkaya, M. (2001). "Azerbaycan Türkçesinde Geniş Zaman ve Şimdiki Zaman Çekimleri İle Güney Azerbaycan Türkçesindeki Örnekleri", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 10, 273-293.
- Sarıkaya, M. (2009). "Teklik İkinci Kişi Emir Çekimlerinin Anadolu ve Azerbaycan Ağızlarındaki Değişik Örnekleri Üzerine", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 25, 145-157.
- Savaş, S. (2020). *XVI. Asırda Anadolu'da Alevilik*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Savory, R. (1968). "Notes on the Safavid State", *Iranian Studies*, 1 (3), 96-103.
- Savory, R. (1974). "The Safavid State and Polity", *Iranian Studies*, 7 (1/2), 179-212.
- Savory, R. (2006). "The Safavid Administrative System", *The Cambridge History of Iran - Vol. 6 (The Timurid and Safavid Periods)*, Ed.: Peter Jackson, Laurence Lockhart, Cambridge: Cambridge University Press, 351-372.
- Savory, R. (2021). *Safevîler Devrinde İran*, Çev.: Özgür Kolçak, İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Schönig, C. (1997). "A New Attempt to Classify the Turkic Languages (2)", *Turkic Languages* 1, 2, 262-277.
- Serebrenikov, B. A.; Gadjeva, N. J. (2011). *Türk Yazı Dillerinin Karşılaştırmalı Tarihî Grameri*, Çev.: Tefik Hacıyev, Mustafa Öner, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Sevin, V.; Özfirat, A. (2001). "Hakkari Stelleri: Doğu Anadolu'da Savaşçı Çobanlar İlk Not", *Belleten (Türk Tarih Kurumu)*, 65(243), 501-518.
- Seyhan Alışık, G. (2002). "Azerbaycan Türkçesi", *Türkler Ansiklopedisi – Cilt 19*, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 361-394.
- (SGSS) Seyyahların Gözüyle Sultanlar ve Savaşlar (2021). Tercüme ve Notlar: Tufan Gündüz, İstanbul: Yeditepe

- Shaffer, B. (2008). *Sınırlar ve Kardeşler (İran ve Azerbaycanlı Kimliği)*, Çev.: Ali Gara, Vüsal Kerimov, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Shahgoli N. K.; Yaghoobi, V.; Aghatabai, S.; Behzad, S. (2019). "Dede Korkut Kitabı'nın Günbet Yazması", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 16(2), 147-379.
- Stevens, R. (1974). "Visitors to the Safavid Court", *Iranian Studies*, 7 (3/4), 421-457.
- Söz Kitabı / Türkçe-İtalyanca Sözlük (Bernardo Da Parigi)* (2015). Haz.: Yavuz Kartallıoğlu, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Sümer, F. (2018). *Safevî Devleti'nin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Şahin, H. (2003). *Eski Anadolu Türkçesi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Şireliyev, M. (2008). *Azerbaycan Dialektologiyasının Esasları*, Bakü: Şerq-Qerb.
- Şirin, H. (2016). *Eski Türk Yazıtları Söz Varlığı İncelemesi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tanış, A. (2004). *Herkes İçin Yapısal Yolla İtalyanca*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Tavernier, J. B. (2006). *Tavernier Seyahatnamesi*, Çev.: Teoman Tunçdoğan, İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Tekin, T. (1991). "A New Classification of the Turkic Languages", *Türk Dilleri Araştırmaları*, 1, 5-18.
- Tekin, T. (2016). *Orhon Türkçesi Grameri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Timurtaş, F. K. (1994). *Eski Türkiye Türkçesi – IV. Yüzyıl (Gramer-Metin-Sözlük)*, İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Tulum, M. (2011). *17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tuna, O. N. (2011). *Sümer ve Türk Dillerinin Tarihî İlgisi ile Türk Dilinin Yaşı Meselesi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Turan, E. (2004). *Pratik İtalyanca Konuşma Kılavuzu*, İstanbul: Alfa.Yayınları.
- Türkçe-İtalyanca Yeni Lûgat* (1968). Haz.: Rag. A. Finazzer, Ş. Talip, R. Tubino, İstanbul: Kanaat Kitabevi.
- Üzüm, İ. (2002). "Kızılbaş", *TDV İslâm Ansiklopedisi – 25. Cilt*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 546-557.
- Veliyeva, Z. (2009). "Safevilerin Menşei ve Kızılbaşça", *Journal of Azerbaijani Studies*, 332-344.
- www.azleks.com (Erişim Tarihi: Çalışma boyunca farklı tarihlerde yararlanılmıştır.)
- www.dict.com/italyanca-turkce (Erişim Tarihi: Çalışma boyunca farklı tarihlerde yararlanılmıştır.)
- www.italyancasozluk.net (Erişim Tarihi: Çalışma boyunca farklı tarihlerde yararlanılmıştır.)
- www.lugatim.com (Erişim Tarihi: Çalışma boyunca farklı tarihlerde yararlanılmıştır.)

www.sozluk.gov.tr (Erişim Tarihi: Çalışma boyunca farklı tarihlerde yararlanılmıştır.)

www.vajehyab.com (Erişim Tarihi: Çalışma boyunca farklı tarihlerde yararlanılmıştır.)

Yalçın, S. K. (2013). *Çağdaş Türk Lehçelerinde Ünlüler*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Yalçın, S. K. (2018). *Azerbaycan Türkçesi Grameri*, İstanbul: Kesit Yayınları.

Yıldırım, R. (2008). *Turkomans Between Two Empires: The Origins of the Qizilbash Identity in Anatolia*, Doktora Tezi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yeşilot, O. (2008). “Türkmençay Antlaşması ve Sonuçları”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 36, 187-199.

Zerinezade, H. (1962). *Fars Dilinde Azerbaycan Sözleri (Sefeviler Dövrü)*, Bakü: Azerbaycan SSR Elmler Akademiyası.

Zeynalov, F. (1993). *Türk Lehçelerinin Karşılaştırmalı Dil Bilgisi*, Çev.: Yusuf Gedikli, İstanbul: Cem Yayınevi.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : BALDANE, Orhan
Uyruğu : T. C.

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çağdaş Türk Lehçeleri Bilim Dalı	2017
Lisans	Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü	2013
Lise	Beyşehir Ali Akkanat Anadolu Lisesi	2008

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2014	Pamukkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi	Arş. Gör.
2014-2018	Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (35. Madde Görevlendirmesi ile)	Arş. Gör.
2018-2022	Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi	Arş. Gör.
2022-Hâlen	Pamukkale Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	Arş. Gör.

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

Hazırlanan uluslararası kitaplar ve kitaplarda bölümler

Prof. Dr. Mehman Musaoğlu Armağanı (2022). Ed.: M. Fatih Kirişçioğlu, Cemile Kınacı Baran, Orhan Baldane, Ankara: Bengü Yayınları. ISBN: 978-625-7403-89-4.

- Baldane, O. (2021). “Azerbaycan Türkçesi”, *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Fül Çekim Kılavuzu*, Ed.: Prof. Dr. Feyzi Ersoy, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Musayev, M.; Baldane, O. (2021). “Azerbaycan (Kuzey) Edebiyatı (Anar Rzayev)”. *Türkçe Hikaye Evreni*, Ed.: Erkan Karagöz, İbrahim Atabey, Ankara: Bengü Yayınları, 36-49.
- Musayev, M.; Baldane, O. (2021). “Azerbaycan (Kuzey) Edebiyatı (Kamal Abdulla)”, *Türkçe Hikaye Evreni*, Ed.: Erkan Karagöz, İbrahim Atabey, Ankara: Bengü Yayınları, 50-63.
- Baldane, O. (2021). “Beyşehir Yöresinde Türk Halk Kültürü”, Ed.: Prof. Dr. Hüseyin Muşmal, *Tarih, Kültür, Sanat, Turizm, Sanayi ve Ticaret Şehri Beyşehir*, Konya: Palet Yayınları, 739-766.
- Baldane, O. (2021). “Edebiyat ve Sinema İlişisine Azerbaycan'dan Bir Örnek: Beş Mertebeli Evin Altıncı Mertebesi.”, *Türk Dünyası Edebiyatı*, Ed.: Hakan Sarı, Yusuf Koşar, Soner Sağlam, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık (İhlamur Kitap), 261-272.
- Baldane, O. (2021). “Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun İle Söyleşi: Türk Dünyası Edebiyatlarının Dünü, Bugünü ve Yarını”, *Türk Dünyası Edebiyatı*, Ed.: Hakan Sarı, Yusuf Koşar, Soner Sağlam, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık (İhlamur Kitap), 273-276.
- Baldane, O. (2019). “Türk Dünyasında Telli Çalgılar”, *Türk Müsikîsi Atlası – Cilt 2*, Ed.: Prof. Dr. Feyzan Göher Vural, Doç. Dr. Timur Vural, Ankara: Yeni Türkiye Yayıncılık, 591-608.

Uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makaleler

- Baldane, O. (2021). “Azerbaycan'daki Ömer Seyfettin Çalışmaları ve Aydın Abıyev'in “Ömer Seyfeddin'in Heyatı ve Yaradıcılığı” Adlı Eseri Üzerine”. *KARE Dergi*, (11), 291-318.
- Baldane, O. (2021). “Sanal Alışveriş Sitelerinde Kullanılan Dilin Jargonlaşması: Araba İlanları Örneği”. *Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi TÜRKİAD*, 5(1), 93-104.
- Baldane, O. (2020). “Azerbaycan Türkçesini Ne Kadar Anlıyoruz?” *Türk Dili*, (827), 62-70.
- Baldane, O. (2019). “Türk Giyim-Kuşam ve Süslenme Kültürünün Türkü ve Mahnı Metinlerindeki Yansımaları”. *TÜRKÖLOGİA (TÜRKÖLOJİ)*, (95), 79-94.
- Baldane, O. (2017). “Çalgıbilimde Ortak Terminoloji: Türkiye ve Azerbaycan'daki Telli Çalgı Adlarının Terimleşmesinde Öne Çıkan Dil Yapıları ve Faktörler”. *Yeni Türkiye (101- Türk Dili Özel Sayısı III)*, 58-63.
- Baldane, O. (2017). “Türkler Nasıl Yemek Tarifi Verir?”. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 21(2), 265-278.
- Musayev, M.; Baldane, O. (2016). “Ağrıs//Ağras Kelimesinin Etimolojisi ve Türkiye Türkçesinde Özel Ad Olarak Kullanımı Üzerine”. *Gazi Türkiyat*, (18), 1-18.

Baldane, O. (2014). "Telmih Sanatının Âsım'da İşlevsel Kullanımları Üzerine". *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(2), 128-137.

Ulusal hakemli dergilerde yayımlanan makaleler

Baldane, O. (2020). "Türkoloji ve Müzikoloji İlişkisi Üzerine". *Türk Ekini*, 5, 31-36.

Baldane, O. (2019). "Çağdaş Türk Lehçeleri Arasındaki Aktarma Sorunlarına Genel Bir Bakış". *Türk Ekini*, 2, 10-13.

Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitabında basılan bildiriler

Baldane, O. (2021). "Azerbaycan Türkçesindeki Bazı Oğuzca Dışı Unsurlar Üzerine". *IX. Uluslararası Türk Dili Kurultayı (Bilge Tonyukuk Anısına) - 1*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 407-423.

Baldane, O. (2021). "Âşık Veysel'in "Sazıma" ve Âşık Hüseyin Cavan'ın "Danış Telli Sazım" Şiirleri Örneğinde Bir Dertleşme Sembolü Olarak Saz". *Uluslararası Türk Dünyası Yunus Emre Sempozyumu Bildirileri*, Ankara: Bengü Yayınları, 123-132.

Baldane, O. (2019). "Türk Dünyası Müzik Terimleri Sözlüğü'nün Hazırlanması Üzerine Düşünceler". *VI. Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri- II. Cilt*, 271-278.

Baldane, O. (2018). "Deyimlerde Varyantlaşma Yolları ve Sebepleri: Türkiye Türkçesi Ağızları Örneği". *X. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildirileri*, Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Yayınları, 240-249.

Baldane, O. (2018). "Azerbaycan Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Söz Dizimi Farklılıkları Üzerine Notlar". *XIII. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı-Bildiriler Kitabı*, 223-232.

Baldane, O. (2017). "Köl Tigin Bengü Taşının Güney Yüzünün Azerbaycan Türkçesine Yapılmış Aktarmalarının Mukayesesi ve Yeni Bir Aktarma Önerisi". *XII. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı-Bildiriler Kitabı*, 190-202.

Baldane, O. (2017). "Kazan Tatar Türklerinin Mani ve Türkülerinde Dağ". *International Scientific-Practical Online Conference «History of the Kazakh Language and Basis of Spiritual Modernization» Dedicated to the 85th Anniversary of the Doctor of Philological Sciences, Professor M.Tomanov*, Almatı, 57-66.

Baldane, O. (2016). "Güneybatı Türk Lehçelerinin Atasözlerinde Saz, Davul, Zurna, Düdük". *III. Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri – I. Cilt*, 519-524.

Baldane, O. (2016). "Türkiye ve Azerbaycan Nümunesinde Musiqi Aletlerinin Adlandırma Üsulları". *Ulu Öndər Heydər Əliyev İrsində Multikultural və Tolerant Dəyərlər Beynəlxalq Elmi Konfransı Materialları - Cilt I*, 143-146.

Baldane, O. (2016). “Erivan da Yayımlanan İlk Türkçe Dergi Leylek’teki Türkçe Bilinci Üzerine”. *XI. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri Kitabı*, 433-439.

Sözlük maddeleri

Baldane, O. (2022). “Gülistân-ı İrem (Kudsi)”. *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*, Erişim Adresi: <http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/gulistan-i-irem-kudsi>

Baldane, O. (2022). “Dîvân (Rahmeti)”. *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*, Erişim Adresi: <http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/divan-rahmeti>

Baldane, O. (2022). “Tecnisler”. *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*, Erişim Adresi: <http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/tecnisler-tees-1587>

Baldane, O. (2019). “Mehmet Emin Yurdakul”. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Erişim Adresi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/yurdakul-mehmet-emini>

Baldane, O. (2019). “Orhan Seyfi Orhon”. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Erişim Adresi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/orhon-orhan-seyfi>

Kitap tanıtım ve değerlendirmeleri

Baldane, O. (2021). “Farsçada Türkçenin En Eski İzleri”. *Dil Araştırmaları*, 28, 223-231.

Baldane, O. (2020). “Başkurt Türkçesi Grameri”. *Türkologiya*, 1, 100-102.

Baldane, O. (2018). “Türk Xalqlarının Ortaq Elifba, İmla ve Ünsiyyet Dili”. *Dil Araştırmaları*, 22, 249-251.

Baldane, O. (2018). “Azerbaycan Türkçesi Grameri”. *Dil Araştırmaları*, 24, 180-184.

Baldane, O. (2018). “Kırgızca-Türkçe Sözlük I (A-J) / II (K-Z)”. *Türkologiya*, 3, 81-83.

Baldane, O. (2017). “Azərbaycan Dilinin Funksional Qrammatikası: Morfologiyaya Yeni Baxışlar və Leksematika – II. Cilt”. *Dil Araştırmaları*, 21, 249-252.

Baldane, O. (2017), “Türklük Biliminin Ulu Çınarı Zeynep Korkmaz Armağanı”. *Türkologiya*, 3, 99-101.

Baldane, O. (2017). “Erkin Vâhidov’un Şiirleri Üzerine Dil ve Üslûp Çalışması”. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmaları Dergisi*. 6(17), 575-581.

Baldane, O., (2015). “Tarihî Türk Lehçelerinde Ünlüler”. *Dil Araştırmaları*, 16, 318-322.

Baldane, O. (2014). “Çağdaş Türk Lehçelerinde Ünlüler”. *Gazi Türkiyat*, 15, 213-219.

Vaka takdimleri

Baldane, O. (2018). “M. Fatih Kirişcioğlu – 60”. *Türkologiya*, 4, 122-124. (2018).

Baldane, O. (2018). “Kırgızca-Türkçe Sözlüğün Çıkışı Münasebetiyle Türk Lehçeleri Arası Sözlükçülük Çalıştayı”. *Türkologiya*, 2, 120.

Baldane, O. (2017). “Türk Kültürüne Hizmet Edenler Belgeseli-I”. *Türkologiya*, 4, 85.

İbrahimov, E.; Baldane, O. (2017). “Türk Dili Konuşan Ülkeler Kurultayı”. *Türkolojiya*, 4, 88-89.

Sanat etkinlikleri

Program Adı: *Başkent Güncesi*, Konu: *Azerbaycan Türklerinin Müzik Kültürü*, TRT Ankara Kent Radyo, Tarih: 16.08.2016.

Projeler

Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü (Türkçenin Yazılı Edebi Birikimi), Araştırmacı (Madde Yazarı)

Ödüller

Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bölüm ve Fakülte Birinciliği, 2013

TÜBİTAK 2210/A, Yüksek Lisans Bursu

TÜBİTAK 2211/E, Doktora Bursu

Hobiler

Müzik, spor, seyahat

